

FABRICIUS, GEORG

**Poetarvm Veterum Ecclesiasticorum Opera
Christiana, & operum reliquae atque
fragmenta**

Thesavrvs Catholicae Et Orthodoxae Ecclesiae, & Antiquitatis
religiosae, ad utilitatem iuuentutis Scholasticae

Oporinus
Basileae
1562

Text enthält teilweise Fehlstellen, handschriftliche
Anmerkungen

POETARVM VE-
terum Ecclesiasticorũ Ope-
ra Christiana, & operum reli-
quæ atq; fragmenta:

qui edidit script.
rei agrariæ
† 1686.

THESAURVS CATHOLI-
CAE ET ORTHODOXAE ECCLESIAE,
& Antiquitatis religiøsæ, ad utilitatem iuuen-
tutis Scholasticæ:

Collectus, emendatus, digestus, & Commentario quoq; ex-
positus, diligentia & studio

GEORGII FARRICII CHEMNI-
CENSIS,

Cum privilegio Cæsareo ad sexennium.

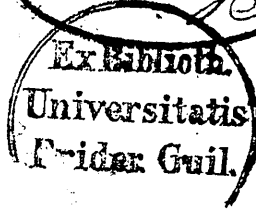
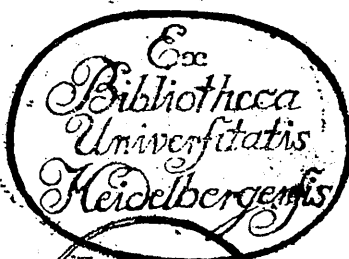
BASELÆ, PER IOAN-
nem Op-um.

CHRISTIANA POEMATATA HOC
libro contenta.

Alcimi	Lactantij
Ambrosij	Mamerti
Amoeni	Merobaudis
Aratoris	Paulini consularis
Columbani	Paulini episcopi
Cypriani	Nolani
Damasi	Prosperi
Dracontij	Prudentij
Drepanij	Rustici
Fortunati	Sedatij
Gregorij	Tertulliani
Hilarij	Victorini Afri
Hymnographorum	Victorini Pictaviensis
Luenci	Victoris Massiliensis

Incertorum quorundam auctorum.

(D)

IN POETAS VETERES
ECCLESIASTICOS,

AD REVERENDUM DOMINUM
ET ILLUSTREM PRINCIPEM,
D. ALEXANDRUM, ADMINISTRATOREM
*Mersburgi, Ducem Saxonie, Landgravium
Turingie, Marchionem Misnie,*

P R A E F A T I O

GEORGII FABRICII
CHEMNICENSIS.

INTER Seueri Africani, & Mauricij Capadocis Impp. Romanorū tempora, anni circiter quadringenti sunt, quibus seculis quatuor, quidquid ingenijs, doctrina, dicendi facultate magnū atq; elegans in Ecclesia fuit, ætatibus cōtinentibus eminuī: neque tam in Italia, quæ sedes eruditionis longo tempore fuerat, quàm in cæteris imperij Romani prouincijs. Erant tum tempora planè ærumnosa. nam in nomē Christianum edicta per orbem terrarū crudelia uulgabantur, & tormentorum ac suppliciorum immanitate atroci sæuiebatur, sine discrimine, in omnem ætatem, sexum, ordinem, qui Christum Deum omnipotentem, & regem æternum faterentur. Accesserunt ad tyrannos intestini hostes, qui turbabant quietem Ecclesiæ, & concordiam distrahebant factionibus, nominati à suis opinionibus Hæretici: qui puro & simplice intellectu doctrinæ sacrae deprauato, assuebant ei rationis commenta, adoraruntq; (ut Prophetæ loquuntur) sui cordis uisiones, & suorum pectorum idola: ij penè maiorem calamitatem Ecclesiæ intulerunt corruptelis & insidijs, quàm ulli unquam fecerāt tyranni cruciatibus, gladio, flammis. Excitauit autem Deus in omnibus prouincijs & gentibus uiros pietate, magnanimitate, eloquentia inuictos, qui & tyrannorum furorem non pertimescerent, & pro uero Dei cultu scriptis grauissimis propugnarent: multi etiam sanguine profuso testarentur, nihil illis fide certius, & uita æterna magis exploratum. Inter quos non pauci extitere, qui diuina & religiosa mysteria, genere etiam orationis numeroso pertraherent, ut ipso uerborum fluxu, & dulcedine ad rerum cœlestium cognitionem homines allicerent, & arte illa uetustissima, sacrisq;

2 2 semper

semper adhibita, Deum optimum, & eius sempiterna beneficia decantarē ne haberet ambitiosa gentilitas, quod rudi Ecclesiæ exprobraret, ne uel poetæ lasciui, morum corruptores, ut olim in Odeis & Theatris, ita in ludis literarum, in templis, & in familijs honestis etiā inter Christianos regnarent. Dauidi, poetarum omnium principi, ideo Spiritum sanctum sua aperuisse oracula numeris atq; uersibus, ait diuus Basilus, quod & si uitas illa magis delectet, & modulatio animis altius inhaereat. Mouit autem bonos & ingeniosos uiros, ut hoc genere orationis uterentur, & hac uoluptate aures demulceret, primum sacrae & uenerandae antiquitatis auctoritas. nam in epinicio Moysis, in historia Iobi, in psalmis (ut dixi) Dauidis, in libris Solomonis, in lamentis Hieremiae: in canticis Esaia, Michea, Habacuci, Danielis, plurima inueniri rhythmorum carminumq; genera, uiri periti testantur & consentiunt. Mouit praeterea ingens pietatis cura. mores enim primæ ætatis rebus turpibus imbui, & aures animosq; castos, quasi attractu foedo contaminari, facinus profectò nefarium est, & tale scandalum, ut CHRISTVS Dei filius capitalem ferat sententiam aduersum eos, quicumq; alicui paruulorum minimā dederint aut erroris aut peccati occasionē: satis illis fore prænunciāns, si appenso ad collum saxo molari, in mare profundissimū deturbentur. Laudatur Efraimus Persa, qui ut ē sua gente poetas libidinosos exterminaret, lingua patria scripsit uersus tanta arte & facundia, ut iidem sint in Gracā translati. Laudatur Apollinaris Syrus, qui Homeri, Menandri, Euripidis, Pindari uestigijs & imitatione, carmina uarij generis & artificij edidit, & ex historijs Ebraicis, Biblijsq; sacris argumenta delegit, & in scholas Gracas atq; Asiaticas poeticam diuinam & salutarem inuexit: tanta admiratione, ut nisi obstitisset religionis odium & temporum inuidia, illis ipsis quos fuerat secutus, par æstimatus fuisset, ut Sozomenus scriptor nō ignobilis testatur: immò, ut fateri pī coguntur, tanto illis omnibus Persa & Syrus iste superiores extiterunt, quanto magis religio sincera mentitæ superstitioni, solis radij inferorum caliginī & tenebris, Deus ipse castus & sanctus dæmonibus impuris est anteponendus. Dolet Marius Victor, post Vandalicā Italiæ uastationem, multasq; urbes ab Alanis direptas & incensas, in nobilium gynæceis, Pauli & Solomonis scripta negligi, Nasonis & poetarum aliorum carmina uersari. Indignatur D. Hieronymus, quod sacerdotes depositis Euangelijs & Prophetijs, comœdias legant, & amatoria ueruum Bucolicorum uerba decantent. Dolent itidē non immeritò parentes, & indignantur magistri, in adolescentiæ manibus conteri libellos, per quos ueluti ueneno inficitur ætas lubrica & perita, & deceptu facilis: & ego nunc hoc tempore ualde irascor quibusdam interpretibus, qui in

Poetarum

Poetarum libris, res multorum auribus nō auditas, moribus nostris planē ignotas, turpiter & sceleratē aperiunt, & ipsarum Sirenium sinus nudant impudicos. Quā bene, quā uerecundē, ad suum collegam scribit Mamertus:

*Quanto maior ab his cedit tibi gloria cœptis,
In quibus & linguam exercens, mentem quoq; sanctam
Erudies, laudemq; simul uitamq; capeffes:
Dumq; legis catus, & scribis miracula summi
Kera Dei, propior discēs, & carior ipsi
Esse Deo.—*

Iste quidem uir prudens, non reiicit aut damnat literarum & cognitionis, quæ sunt etiam elegantiae & eloquentiae studia: sed eadē uult summo Deo, & hominum saluti seruire. in quo quidem & sapit maximē, & consulit ei ad quem scribit, sapientissime. Equidem suspicor hanc fuisse causam unicam, cur ab antiquis episcopis Græciæ atq; Italiæ Musica theatralis & lyrica abolita rota sit, nimirum quod esset nequitie nimis mellita & efficax magistra: & cur poetæ etiam Græci magna ex parte sublati sint, quod ipsis fuerit *ἡ σωτηρία*, ὁ σῶς, ut de Menandri comœdijs Plutarchus tradidit. Iudicabat præclarē Scipio Romanus, Remp. esse planē infelicem, stantibus moribus, ruentibus moribus: nos quoq; similiter inutilem & perniciosam iudicamus eam palæstram literariam, in qua excolitur sermo, corrumpitur animus: unde uidelicet prodeant iuvenes & uiri politis linguis, impijs pectoribus. Videor mihi audire aliquorū importunos susurros in me, tanquam censorem quendam Catonianum, qui Poetas scholis adimam, & suas delicias adolescentiæ. Fortasse etiam illo scurræ sui dicto utentur: Aut nō intrandum fuisse illorum theatrum, aut spectandum: hoc est, aut nō attingendos Poetas, aut probandos. Quamuis studia literarum sint necessaria, elegantie expetenda, sapientiæ admiranda: tamē inter Poetas discrimen statuo, quos annum iam septimumdecimum uno in loco ipse interpretor. Est autem eorum genus quoddam *πρὸς δαίμονα*, quod ē Gratiarum & Musarum, ut loquuntur ipsi, fontibus bibīt: pudicum, sobrium, moratum, suaue. Aliud contrā *μυυιδόν*, quod ē Bacchi cantharo hausit, & salem Momini nigrum consuevit lambere: intemperans, lasciuum, mordax, furiosum: illud nimirum ipsum, quod à sua mensa remouit Hiero rex Syracusanus: ē Lyceo, & ex astu Plato philosophus exterminauit: ē contubernio suorum Archytas mathematicus Tarentinus expulit. Discreuit præterea minimē fatua Antiquitas, eorū apud inferos domicilia nam & amatorum, & amorum turpium doctores in campis, ut uocant, Lugentibus collocat: ut uxerem repetentem Orpheum, &

Aeolijs fidibus querentem

Sapphō puellis de popularibus,

in quibus campis mœsti & solliciti uagantur, & curis, desiderio, uulneribusq; conficiuntur non curabilibus. In amœnis autem & beatissimis Elysij sedibus ac uiretis inueniuntur, Musæus, Alcæus,

Quiq; p̄uantes, & Phœbo digna locuti.

Quamobrem non sunt boni & peruersi, digni & indigni, numero & loco eodem ponendū: neq; nobis pariter uniuersi debent esse familiares, etiamsi non sint ignoti omnes: nec tam ingenia hominū extollamus, quā ipsorum faueamus perspectæ uirtuti & moribus liberalibus. In gente Israelitica multis ducibus atq; regibus interdictum erat, ne quid ex hostium impiorum præda spolijs uel attingerent, aut in sua castra, domos, agros uel transferrent. Mosis uerò etiā mandato est iniunctum, ut auro, uasis, supellectile preciosa, prætextu mutui, spoliaret Aegyptios. Hæc exempla homines docti quadam similitudine interpretantur non in scitè: nempe quousq; concessum Ecclesiæ sit, scriptores legere prophanos, & bonis uti hostilibus. Athanasius quidem Alexandrinus, & Cyprianus Carthaginienensis legi priori quasi addicti, aliena non cōtrectarunt, & tanquā à rebus uetitis manus sacras abstinerunt: neq; Athanasio de natura filij Dei, eiusq; cum patre æquali immortalitate & omnipotentia contra Arianos disputanti, præbere potuerunt adiumentū aliquid scripta gentilium: neq; uisum Cypriano est, Hesperij aut Orionis sidere posse illustrari eum, quem Solis amplissimi luminis radij nō illustrarent. Gregorius uerò cognomento Theologus, Chrysostomus, Hieronymus, Augustinus, alij multi, omnia eorum conclauia, bibliothecas, armaria, forulos deniq; excusserunt, & scrinia: neq; in ijs reliquerunt minimum quiddam, quod aliquem Ecclesiæ usum præbere uideretur. hostes enim ipsi astutos, uersipelles, disertos habebant: & cum toto Hellenismo (quod tum erat gentilitatis nomē uulgare) concertabant. horum ergo exemplo, quidquid usquam obseruatione, scitu, memoria dignum, rectè trāsferimus ad uestiendam ditandamq; Ecclesiam, proprijs quidem ornamentis abundantem & magnificentissimam, sed & hostilibus splendentem atq; conspicuam. Curemus igitur omni studio, contentione & impetu, ut Dei sincerè amantes, & Ecclesiæ probati ciues simus & maneamus: tum donis Dei omnibus ad ipsius auctoris sapientissimi laudē utamur, uitantes illam, de qua dicitur Augustinus loquens, superbiam. Omne (inquiens) in uera pietate & religione, quicquid laudabile ingenium, superbia, & gloria, & oratio, & ceteræ artes cum pietate semper discende, & studia cum religione exercenda perpetuò sunt, modò Christiani esse cupimus, neq; nostra sponte in exitium ruere, & nostro,

& nostro, secundum Poetam, labore Acheronta perrumpere atque perire. Mea sententia quæ sit, existimo à bonis intelligi: eamq; scio ne ab inuidis quidem posse reprehendi. Gloriosum & utile Ecclesiæ semper habitum, plurimos extitisse viros pietate illustres, literis linguisq; excultos, & instructos doctrina uaria, eosdemq; & periculis exercitatos, & uita moribusq; graues: quales quidem habentur, ex Africa Tertullianus, Cyprianus, Victorinus: ex Hispania Prudentius, Iuuenius, Damasus, & Merobaudès: è Gallia florentissima Hilarius, Victorinus Pictauiensis, Victor Malsiliensis, Prosper, Auitus, Drepanius, Mamertus: ex Italia, Helpidius, Arator, Fortunatus, Gregorius: è Scotia deniq; Sedulius: quorum unum & consentiens propositum, ut doctrina coelestis manifesta fieret orbi uniuerso: quam uitæ etiam discrimine tutati sunt, neq; mortem horruit Cyprianus, neq; exilium graue duxerunt Hilarius, Alcimus, Fortunatus: aliorum enim uni perspecta Deo, nobis obscura atq; incognita sunt certamina. Ex his fuerunt pleriq; Ecclesiæ doctores & episcopi, uitæ sanctimonia & castitate spectatissimi uiri. fuit etiam consularis Paulinus, & præfectus urbi Prudentius, & ex quæstor Helpidius, dignitate maxima homines præditi, ex quibus aliqui iam admodum senes ad scribendum se contulerunt: quorum pietas & industria eò nunc prodest temporibus nostris, quòd aliqui imperiti non concedant aut in sacris uersari, deq; religione differere hominẽ in Rep. occupatum: aut uulgus ipsum, quæ ad salutem consequendam attineant, legere atq; pernoscere. Ita autem qui sentiunt, præterquam quòd uiroꝝ optimoꝝ grauissimam auctoritatẽ floccifaciunt, & illudunt studijs & laboribus sanctissimis: Ludouici etiã Imp. cognomento Pij, sententiæ piæ aduersantur, qui librum quendam ab homine plebeio, uate tamen non ignobili, lingua Saxonica scriptum conseruari uoluit, ut NON SOLVM LITERATIS, VERVM ETIAM INLITERATIS, SACRA DIVINORVM PRÆCEPTORVM LECTIO PANDERETVR. hæc enim uerba epistolæ sunt, quæ libro Germanico, lingua Latina præfigitur. Istorum autem uiroꝝ quantumuis scripta bona sint, & erudita: tamen, quòd prodigio simile est, quasi planè leuia & futilia, nemo fere hæcenus eadem attigit. Imperitis persuasum fuit, ideo nõ in manus sumenda, quia sint poetica, & ideo hæresi contaminata: quæ opinio ex abusu inualuit, & lasciuorum poetarum culpa confirmata fuit, & ad mores indoctorum sacerdotũ aptè quadrauit. Doctioribus imposita neglectio & calumnia: quòd in istis scriptorib. rigida, inculta, & barbara essent omnia: quam ob causam eos abiecerunt, antequam planè cognoscerẽt. A' malig. tur dæmone, religionis hoste infenso & capitali, hoc profectũ constat, qui nõ modò rudes vulgi animos,

Helian

animos, sed & peritorum iudicia ludibrijs & mendacio fascinauit. Ante annos plus minus sexaginta cōquestus est Aldus Manutius, se non inuenisse doctis in Italia, qui uel unum uersum in his Poetis legerit: testaturq; semel atq; iterum ad Clarium Paimensem, tum Ragusiae docentem, si in Scholis poetae isti fuissent notiores, nō tot prauos & improbos, & religionis Christianae ignaros homines, quales plurimi suo tempore fuerint, euasisse. In eadem culpa, quod pudet, plurimis annis ipse fui: idq; fateor, ut alios reddā cautiore, minusq; credulos. Legeram in libris de Corruptis disciplinis apud Lurd. Viuem, haec uerba: Iuuenius, Sedulius, Prosper, Paulinus, lute lentae & perturbatae sunt aquae. Ei autem uiro tantum auctoritatis tribuebam, ut quidquid ipse diceret, id esse sequendum: quidquid statueret, ei assentiendum arbitrarer. Talis igitur uiri sententia ab illorum lectione abstinui, nec quales essent inquirendum putavi: uidelicet, ne lingua inquinaretur, aut sermo esset lutulentior: quē purum & liquidum esse debere, me docebant praeceptores. Noueram autem ē poetis Christianis, excepto Prudentio, neminē: neq; eum magnificissem, nisi Lipsiae audiuissem Casp. Bormerum, hymnos eius interpretantem eruditissimē: quam lectionem à uiro clarissimo Petro Mosellano, sibi quasi per manus traditam, fidei possessione ad usum publicum multos annos retinuit. Cum Viue, iūmmo homine, non contendo: nam illas ipsas aquas, quas lutulentas & perturbatas dicit, salubres esse non negat. Concedamus igitur illi, cœnosas & turbidas esse: tamen fontes ipsi, unde manant, puri limpidiq; sunt: in quos etsi luti non nihil aut sordium est barbaris tempestatibus inuectum, tamen salubritas & medicina repudianda non fuit. In Cumano, Puteolano, Baiano fontes sunt pingues, turbidi, serosi, ferruginei: quorum colorem aliquando intuitus, satis mirari non potui: sed illi ipsi fontes magnarum & praesentissimarum sunt uirium. Non autem curant homines, qui eos adeunt, quod limosae minusq; translucidae aquae sunt: sed ijs aut abluuntur, aut insident, aut earum fumo sudorem eliciunt: quia certis membris & artubus, aut toti corpori prompta quadam efficacitate medentur. Simili ratione ueritatē & cognitionē in Scriptoribus amplectamur, etiamsi desint rerum aliarum pigmenta aut lenocinia: praesertim in ijs qui salutare animis nostris & planē cœlestem adhibent medicinam. Non enim finis studiorum & doctrinae unicus est, ut linguā perpolitam & uolubilem habeas: sed ut colatur & abundet rerum magnarum & utilium scientia animus. Omnino autem nullae res maiores, fructuosiores, digniores sunt, quā pietatis & religionis peritia, quae peti ex his scriptoribus potest: in quibus etiamsi alia non excellunt, tamen Lectorem meliorem & sanctiorem possunt dimittere.

Latissimus

Latissimus hîc mihi aperitur campus, Scriptores sacros cū prophānis: ueritatem uerbi Dei simplicem & inornatam, cum absoluta omnibus numeris & partibus eloquentiā conferendī: sed eum non ingrediar, contentus illa admonitione, Vt adolescentes præcipuē nitantur & studeāt, ut sint Dei amantes, & morati, & ab ipso lacte incipiant amare uirtutem & disciplinam, & de uita æterna & beata cotidie cogitare, & ad eam suas actiones accommodare: eaq̃ legere & uersare, quibus informetur mens ipsa, & augeatur pietas, & ita bilatur erga Deum fides & obseruantia. cætera enim studia solummodo ornamenta sunt uitæ mortalis: hæc uerò fundamenta etiam sunt salutis & beatitudinis, quam assequi certē omnes cupiunt, non planē amentes, aut toti immerfi curis & cupiditatibus mundi, breuissimē cum ipsis perituri. Scripta autem eorum quos isto uolumine coniungimus, nō unius argumenti sunt, ut ipsa copia afferat delectationem: neq̃ omnia numerorum æqualium, ut simul & uarietas & eruditio sit iucunda. Hanc partem explicandam nunc omittimus, quam mediocriter in literis uersatus intelligit & diiudicat, & de ea in Commentarijs nostris breuiter agitur: alterā tantū attingemus, ne quis tempus aut operā in legendo se perdere existimet. Materia historica est in illis, quæ de Initio mundi, de Ortu hominis, de Diluuiō, de extinctis Sodomis, de Trāsitu maris rubri scribūtur: rebus omnium maximis, quæq̃ nullis alijs monumentis aut literis tradita uerē aut perspicuē sunt, quā Ecclesiasticis. Materia eadem in his quæ de Christo, eiusq̃ discipulis & collegis, hoc est, de historia Euāgelica Iuencus & Sedulius: & de Apostolica, ex ipso Luca Arator cōuertit & transtulit: quæ rursus admirabiles, nouas, stupendasq̃ res continet, quasq̃ non solum scire & meminisse, uerum etiā sibi totas applicare, & secundum eas uitam Deo placentem, hominibus commodam, nobis ipsis salutarem instituire, est necesse. Iam quæ de Maccabeis Victorinus, de Ioanne Baptista Paulinus, de Hispanis alijsq̃ martyribus cecinīt Prudentius, abundē testantur, non defuisse Ecclesiæ incredibilem uirtutem & solidam constantiā: neq̃ doctrinam nostram aut esse friuolam, aut inanem, quam tot tantiq̃ uiri fortunarum, dignitatis, capitis periculo testati sunt: quamq̃ nulli Imperatores aut Reges, omni sua potētia, summis uirib. ingeniorum, inauditis poenis atq̃ tormentis, minuere aut delere potuerūt. Tales res, tamq̃ mirificas, & captū rationis omnem superantes, aliæ nullæ historiæ tradunt: quarum quidem rerum non minus scientia, quā fructus expetitur. Vitæ speculum antiqui nominarunt Historiam, minime inepta similitudine. Speculorum autem modò tria genera cū sint: antiquissima, uitrea & crySTALLINA, quæ imagines reddunt uenustiores: à Germanis nuper inuēta, chalybea, quæ effigies

b referunt

referūt ampliores. Historiam totam gentilem uitreis & crystallinis comparare soleo. splendore enim & insignibus eloquentiæ est pulcherrima: sed quia utilitatem solum habet cognitionis, uiri ipsius more est fragilis, aut crystalli speciosa. Sacra autem Ecclesiæ historia, reuera speculum est chalybeum, propter simplicitatem & ueritatem, sua uia atq; firmitudine inuicta: neq; solum instruit animum sapientia, sed præterea sustentat immensa cōsolatione: nam Dei præsentiam in Ecclesia loquitur: piorum de tyrannīs, morte, peccato, diabolo uictorias exponit: animorum perpetuitatem, & corporum resuscitationem testatur: præmia deniq; infinita, uitam cœlestem, & regnum sempiternū credentibus promittit. Hæc ipsa Ecclesia nullo unquam seculo hostibus caruit & aduersarijs, tam externis quàm domesticis: ideo contra Symmachū oratorem scribit Prudentius, contra Poetas uanos Mamertus. Contra plures hæreticos, filio Dei detrahentes, rursus Prudentius *ἑρμῶσι* edidit: contra Marcionem Tertullianus primū carmine, deinde oratione soluta contendit: cōtra ingratos, suis uiribus nimium tribuentes, Prosper disputauit. Quæ materia *ἐλεγκτικὴ* quamuis exposita inuidiæ sit, temporibus tamen periculosis est prædicatione digna, moribus præfractis necessaria, & iam inde à prima antiquitate usurpata. Deum conditorē cœlorum & terræ, & totius uniuersi conseruatorem laudandum & inuocandū nemo negat, nisi qui ipsum Deū esse negat, eiq; & opem & gratiam mortales iuuandī adimīt: quales ē philosophis fuerunt Euererus, Diagoras, Hippon, Democritus, Epicurus, Prodicus, Sofias, Theodorus, Protagoras: & hi ipsi, quod mirū est, Græci omnes. Quamobrem hymnis psalmisq; tota undiq; personat Christianorum Ecclesia: in quo quidem laudis genere præ omnium scriptis palmam ipsa obtinet. Liber Psalmorum Dauidis, testimoniū eius habet, cui contradici non potest: Hymni Hilarij, Ambrosij, Drepanti, Sedulij, Fortunati, Gregorij tales sunt, ut illis argumento simile nihil inueniatur. Itaq; scripta *ἐγκωμιαστικά*, si usquam, in Ecclesia sunt incorrupta: *ὀψευδιστικά* nullis alijs hominibus, quàm Christianis, magis conuenientia: ex his autem duobus potissimū cōstat Psalmorum & Hymnorum materia. Ea uerò quæ *διδακτικά* nominantur, uel sparsa in his ipsis quæ recensui insunt: docent enim, quæ res gestas scribunt, quæ errores refutant, quæ laudanda prædicant, quæ beneficiorum merita extollunt, uel suum obtinent locum: qualis est liber Prudentij *πρὸς ἀμαρτυγνείας*, Auiti de peccato originis, Prosperi epigrammatum. Fuerunt itidem in usu *πανηγυρικά*, à conuentibus hominum publicis dicta, & de utilitatibus publicis habita. ad ea refero, quæ de Christi lesu beneficijs Helpidius, Victorinus, Paulinus, Merobaudes, quidā deniq; auctor incertus reliquerūt. Quis autem unquam.

unquam tribuit hominibus, quàm IESVS Christus homo & Deus omnipotēs, & Dei omnipotentis æternus filius, beneficia maiora. Ideo nemo est non modò hominum, sed ipsorum Angelorum, laudibus & præconijs dignior. Tantus rerum tam uariarum, tam bonarum, tam diuinarum thesaurus ex Antiquitate studiosè collectus, in hoc uolumen congestus est: qui ut Ecclesiæ Christi catholicæ, & pñs adolescentibus esset quàm maximè commendatus, ideo uerbis fui nonnihil prolixior: ut quàm maximè utilis, operam, laborem, industriam omnem adhibui. nam Auctores ipsos è uarijs codicibus emendauī, Sententiās illustres in Scholas pueriles digessi, rerum uerborumq; obscuriorum Cōmentarium addidi. Inter tractandum autem hunc Thesaurū, cum uiris illis sanctissimis, & cum Dei filio iam uiuentibus, sapissimè orauī, dolui, gausus sum, exilui, & quasi gustum quendam beatæ illorum societatis & consuetudinis in animo percepī: quem motum animis afferre, perfectę eloquentię opus esse, ipsi Oratores non negant. Hos Scriptores, quos modò nominaui, omnes, Domine reuerēde, & Princeps illustris, in Bibliothecam tuā trado: tua enim auctoritate amplissima munitos esse cupio. Nā pietatis & religionis studia prouehere, artium & literarum conseruare, eorumq; patrocinium tutelamq; suscipere, potentes familias decet atq; par est: & iam Saxonice usitatum, ac ueluti propriū. Cum uiris autem illis pientissimis in ocio loqui, & eorum sermonibus aures dare attentas, pertinet cū ad cognoscendum salutarem Ecclesiæ in sacra doctrina consensum, & ad animaduertendum quàm facile & celeriter possint errores & schismata pullulascere: tum uerò etiam ad instruendos nos ipsos, quos conuenit atq; necessarium est in rebus sacris, & ad uitam æternam pertinentibus esse peritos & exercitatos. Quib. de rebus cum NICOLAUS SELNECCERVS, singulari pietate & præclara eruditione, magister tuus, loquatur cotidie: nihil est opus nunc me uerbis esse prolixiorē. Deus omnipotens ad Ecclesiæ & Reip. salutem, tuam Princeps ætatem conseruet incolumem: ut tuo Domine excelsę ductu, exemploq; præclaro, nostri olim liberi Deum uerū, & filium eius IESVM Christum agnoscant & celebrent, cum Spiritu sancto ab ambobus procedente, Deum unum, æternum, omnipotentem, beneficum, castum, immensum. E' ludo illustri Misenæ Hermundurorum, XIII, Cal,

Mart, Anno à nato Christo, Dei & uirginis
filio, M. D. LXII.

12
POETARVM VETERVM ECCLESIASTI-
CORVM, SECVNDVM ARGVMENT-
torum materiam, Ordo & Catalogus.

AVRELII PRUDENTII CLEMENTIS		CAELII SEDVLII presbyteri Scori,		521
Vrbis præfæti		Operis paschalis		Lib. 4.
Pſychomachia	Lib. 1.	Veteris & noui testamēti collatio.		
Cathemerinon	Lib. 1.	Acrostichidis		Hym. 1.
Peristephanon	Lib. 1.	ARATORIS Subdiaconi Romani,		
Apotheosis	Lib. 1.	Historiæ Apostolicæ		Lib. 2.
Hamartigenia	Lib. 1.	PROSPERI AQUITANICI, episcopi Re-		
Contra Symmachum	Lib. 2.	giolepidi,		
Q. SEPTIMII FLORENTIS TERTVL-		Epigrammatum		Lib. 1.
liani, presbyteri Carthaginienſis		Contra Pelagianos seu ingratos		Lib. 1.
Aduersus Marcionem	Lib. 5.			
De iudicio Domini	Lib. 1.	VENANTII HONORII CLEMENTIA-		
CAECILII CYPRIANI THASII, EPI-		NI FORTVNATI, episcopi Pictauien-		
scopi Carthaginienſis		fis		
Genesis	Lib. 1.	De partu Virginis		Lib. 1.
Sodoma	Lib. 1.	De Christi Iesu beneficijs		Lib. 1.
Lignum uitæ.	Epigramma.	De uita hominum		Lib. 1.
HILARII episcopi Pictauienſis		De certaminibus & miraculis pio-		
Genesis	Lib. 1.	rum		Lib. 1.
Eiusdem	Hym. 3.	DREPANII FLORI		
CL. MARIJ VICTORIS, oratoris Mas-		Psalmorum & hymnorum		Lib. 1.
silienſis		Ad amicos		Epist. 3.
In Genesim	Lib. 3.	PAVLINI, uiri consularis		
Ad Salmonē Abbatem	Epistola.	De Ioanne Baptista		Lib. 1.
DRACONTII		Ad Aufonium		Epist. 3.
Hexaemeron, seu de Opere sex die-		AMOENI		
rum		Enchiridion ueteris & noui Te-		
LIB. 1.		stamenti.		
AMBROSII episcopi Mediolanenſis.		HELPIDII RVSTICI Exquæstoris		
Hexaemeron, seu de Opere crea-		Historiæ ueteris & noui Testamēti		
tionis		De Christi Iesu beneficijs.		
Varia materie	Hym. 27.	COELII LACTANTII FIRMIANI		
ALCIMI AVITI archiepiscopi Viennen-		De beneficijs Christi.		
sis		VICTORINI episcopi Pictauienſis,		
De origine mundi	Lib. 1.	De Iesu Christo Deo & homine.		
De peccato originali	Lib. 1.	MEROBAVDIS Hispani Scholastici,		
De sententia Dei	Lib. 1.	De Christo.		
De diluuiο mundi	Lib. 1.	AVCTORIS INCERTI,		
De transitu maris rubri	Lib. 1.	De laudibus Domini.		
Ad Fuscina sororem	Lib. 1.	PAVLINI episcopi		
MARIJ VICTORINI Rhetoris Afri		Ad Deum omnipotentem		
Historiæ Maccabæorum	Lib. 1.	Pro salute Augustorum, ad eun-		
45 IUVENCI presbyteri Hispani		dem.		
Historiæ Euangelicæ	Lib. 4.			

GREGORII MAGNI episcopi Romani,
Hymni 9.

DAMASI HISPANI episcopi Romani,
De sanctis Elogia 6.
De Christo Elogia 5.

CLAVDIANI MAMERTI presbyteri Vi-
ennensis,
Contra poetas uanos.

779 COLVMBANI ABBATIS,
Ad Hunaldum Epistola.

AVCTORIS INCERTI,
De Bebiani baptismo, & uxoris Apræ
obitu.

817 PAVLINI NOLANI episcopi,
De Celsi filij obitu Panegyricus.
De Martiniani periculis & liberatio-
ne: ite de institutione Cytherij F.

Ad Nicetam Dacorum episcopum.
De statu turbulento suorum tempo-
rum, & fiducia in Deum.
De diebus festis olim Ecclesiæ cele-
bribus.
De tribus uirgis Iacobi patriarchæ.
De uitæ renouatione.
De fabrica hominis.
Psalmus 1.2.136.

AVCTORVM VARIORVM,
Hymni Ecclesiastici
Hilarij.
Ambrosij.
Augustini.
Gregorij.
Theodulphi.
Fulberti.

DE POETIS CHRISTIANIS, ADAMI SIBERI AD GEORGIVM FABRI- cium Carmen.

*Qui sacer æthereæ Musæ uenit impetus aula,
Auctori debet fertilis esse suo:
Et memorare patrem rerum, cantuq; sonare
Illius in nostrum tot benefacta genus.
Hoc Linus in tenebris, hoc uidit Thracius Orpheus,
Carmine non notum qui cecinere Deum,
Sed mage felici uiderunt lumine mentis,
Qui tracti ex rapido flumine nomen habet:
Et pastoralis funda citharaq; decorus,
Secula cui uatem nulla tulere parem:
Dissectusq; senex querno de stipite serra,
Quiq; necem regis fleuit Amone sati.
Tum sacræ Erinna, pugnax Lapidotheris, & aucta
Laudibus extollit quæ Samuele Deum:
Assyriq; ducis, & Eta cernice superba;
Quæq; dedit partu uirgo parensq; Ticum,
Viderunt Christi post nati tempora uates,
Quis sine quæ creuit nomine charta Dei?
Heu cadit ingenium diuini numinis aura,
In quenquam tantum, quod mouet ipsa, scelus:
Conferat in uanas ut res, & carmine turpi*

Fœda canens, uitij's pectora sancta parat.
 Non hoc Septimius fecit, non prodigius ipso
 Pro Christi uitæ nomine Cecilius.
 Non sacro gaudent quo præfule Pictones, & quo
 Vrbs quæ lanigero de sue nomen habet.
 Pauliniq; senes, quibus & Victoria, clarum
 Cuiq; oris titulum lactea uena dedit.
 Dicta canit Christi, uates & maxima Iberus
 Facta, quibus miseris uita salusq; datur.
 Continuat Clemens hymnis noctesq; diesq;
 Sacraq; conculcat Roma deosq; tuos.
 Sedulius, quicumq; dapes conuiuia requiris
 Paschales, præbet, quis satiere, cibos.
 Extusum è nihilo mundum canit Alcimus, ortum
 Peccatiq; refert, iudiciumq; Dei:
 Tum pollutum undis ultricibus eluit orbem,
 Et pelagi regem mergit in ima Phari.
 Carmine Apostolicos actus describit Arator,
 Gestaq; Tharsensis Paule, itinerq; tuum.
 Pugnat in Ingratos, falsa & uirtute superbos,
 Vnde docens Pietas Prosper, & unde Fides.
 Quid Fortunatum, Mammertum, teq; Draconti,
 Te Drepani, Hespidium, Gregoriumq; loquar?
 Atq; alios, chartis quis cura intexere laudes
 Numinis, & famam maxime Christe tuam?
 Hos similesq; sequi, nomen quicumq; Poetæ
 Captatis, par est, uos pietasq; iubet.
 Abijce non numeros, magni nec uerba Maronis,
 Sed res: proq; armis sacra Deumq; cane.
 Abijce lasciuæ turpes Nasonis amores,
 Et dic nos quantum diligat ipse Deus.
 Dinitias Christi sancto tibi congerat auro,
 Qui culta eloquij uerba Tibullus habet.
 Cynthia carminibus teneri laudata Properti,
 Aeterno fundat uota precesq; Deo.
 Sint nostri exemplo, paruus quo se Aedera iactat,
 Et cui P'gnas porrigit Ilmus aquas.
 Nec non Oenotrij: cui nuncius aliger æstus
 Munera fert castæ uirginis in gremium:
 Quiq; homini partem diuinæ mentis inesse,
 Præmia quæ mancant, & sua quenq; refert.
 Tum Patrem celebrare iuuat quem uersibus, à quo

Ex nihilo uates omnia facta canunt.
Tum qui bis genitum regem deducit ab ortu
Ad dextram ætheris, qui regit astra, Patris:
Perceret hic uita sanctos in uota uocare,
Nunc illo melior nemo poeta foret.
Nos quoq; (si sacros inter me ponere uates
Fama uolet scriptis non aliena meis)
Vota patrum, regumq; preces, diuina canendo
Et Latij numeris carmina Iessiada,
Scribendi ex aliqua formamq; modumq; docemus
Parte, tibi quæ sint maxime grata Deus.
At tu, qui nobis non tantum docte Georgi
Pindaricaq; pios diuidis aure modos:
Militiamq; canis sacram, cœliq; triumphos,
Hymni sona Christi suppliciumq; chely:
Eruta nunc etiam ueterum sed puluere uatum
Das scripta, ut passim docta per ora uolent:
Quam bene de studijs rectis, cunctisq; mereris,
Quos inuat Aonijs inuigilare choris.
O' utinam nobis multos superesq; per annos,
Talibus & positis uerbis affe libris.
Ex quibus addiscant pia dicere carmina Regi
Et seruatori uirq; puerq; Deo.

DE IISDEM POETIS, IACOBVS
 Hertelius Curien. Variscus.

Prospiciens cœli Pietas de uertice nuper,
Priscorum uatum nobile uidit Opus.
Quis, rogat, Auctorum nobis monumenta piorum
Vno tot studuit claudere, quæso, libro?
Hic ego: FABRICIVS, CHRISTI instillare timorem
Sincerum pueris, quem senibusq; inuat:
Et nomen, multis hominum præmillibus, idem
Omnibus exoptat notius esse tuum.
Ille statim contra: Nostri ergo pulsus amore
FABRICIVS, librum tam dedit ego, quum?
FABRICIO tribuat dignas Ecclesia laudes,
Cum puero grates dicat agatq; senex.
At ego, præsentis quæ præbeo munera uitæ,
Premia non unquam quæ peritura fero:
Dux ero per miseræ discrimina plurima uitæ,
FABRICIO ad CHRISTI gaudia uera meo.

AVCTO.

A V C T O R V M N O M I N A , S E C V N D V M
tempora, quibus uixerunt.

Tertullianus Afer	Vixit impe- rans	Seuero.	Anno post Chri- stum natū	CCX.
Cyprianus Afer		Valeriano.		CCLVI
Victorinus Pi&tauensis		ante Constantinum.		
Iuuenius Hispanus		Constantino.		CCCXXXII.
Lactantius Firmianus		eodem.		
Auctor incertus de lau- dibus Domini		eodem.		
Victorinus Afer		Constantio.		CCCL.
Hilarius Gallus		eodem.		CCCLX.
Paulinus Consularis		Gratiano.		CCCLXXXIII.
Damasus Romanus		Theodosio.		CCCLXXXVI.
Ambrosius Mediola- nensis		Honorio et Arcadio.		CCCXCIX.
Prudentius Hispanus		eodem.		CCCC.
Sedulius Scotus		Theodosio iuniore.		CCCCXXX.
Victor Gallus		Valentiniano.		CCCCCLX.
Prosper Gallus		Seuero.		CCCCCLXV.
Claudianus Mamertus Gallus		Zenone.		CCCCCLXXX.
Auitus Gallus		eodem.		CCCCXC.
Helpidius Rusticus		Anastasio.		D.
Arator Italus		Iustiniano.		DLX.
Fortunatus Italus		Iustino iuniore.		DLXX.
Gregorius Magnus		Mauricio.		DXOVI.

A VRELII PRVDENTII CLE- MENTIS, VRBI PRÆFECTI, IN Ψυχομαχίᾳ PRAEFATIO.

Versus Iambici trimetri acatalekti.

17

v — v — — v — — v —

18

A Enex fidelis, prima credēdi uia est,
Abram, beati seminis serus pater:
Adiecta cuius nomē auxit syllaba,
Abrā parenti dictus, Abrahā Deo.
Senile pignus q̄ dicauit uictima,
Docens, ad aram cum litare quis uelit,
Quod dulce cordi est, quod pium, quod unicum,
Deo libenter offerendum credito.

Pugnare nosmet cum prophanis gentibus
Suasit, suumq; suasor exemplum dedit:
Nec antē prolem coniugalem gignere,
Deo parente, matre Virtute editam,
Quam strage multa bellicosus spiritus
Portenta cordis saeuientis uicerit.

Victum feroces fortē reges ceperant
Loth, immorantem criminosis urbibus
Sodomæ & Gomorrhæ, quas fouebat aduena

B Pollens honore patruelis gloriæ.

Abram sinistris excitatus nuncijs,
Audit propinquum sorte captum bellica,
Seruire duris barbarorum uinculis:
Armat trecentos terq; senos uernulas,
Pergant ut hostis terga cunctis cadere,
Quem gaza diues ac triumphus nobilis
Captis tenebat impeditum copijs.
Quin ipse ferrum stringit, & plenus Deo
Reges superbos mole prædarum graues
Pellit fugatos, sauciatos proterit,
Frangit catenas, & rapinam liberat,
Aurum, puellas, paruulos, monilia,
Greges equarum, uasa, uestem, bucculas.
Loth ipse ruptis expeditus nexibus
Attrita baijs colla liber erigit.

Abram triumpho dissipator hostici
Redit, recepta prole fratris inelytus,
Ne quam fidelis sanguinis pro sapiam
Vis pessimorum possideret principum.

Adhuc recentem cæde de tanta uirum,
Donat sacerdos ferculis coelestibus.

Dei sacerdos, Rex & idem præpotens,
Origo cuius fonte inenarrabili
Secreta, nullum prodit auctorem sui.
Melchisedech, qua stirpe, quis maioribus
Ignotus, uni cognitus tantum Deo.

Mox & triformis Angelorum trinitas
Senis reuisit hospitis mapalia.
Et iam uicta Sarra in aluo, fertilis
Munus iuuentæ, mater exanguis stupet,
Herede gaudens, & cachinni poenitens.

Hæc ad figuram prænotata est linea,
Quam nostra recto uita rescalpit pede.
Vigilandum in armis pectorum fidelium:
Omnemq; nostri portionem corporis,
Quæ capta foedæ seruiat libidini,
Domi coactis liberandam uiribus.
Nos esse largē uernularum diuites,
Si quid trecenti bis nouenis additis
Possint, figura nouerimus mystica.

Mox ipse Christus, qui sacerdos uerus est,
Parente natus alto & inenarrabili,
Cibum beatis offerens uictoribus:
Paruam pudici cordis intrabit casam,
Monstrans honorem trinitatis hospitæ.
Animam deinde spiritus complexibus
Piè maritam, proles expertem diu,
Faciet perenni fertilem de semine.
Tunc sera dotem possidens puerpera,
Herede digno patris implebit domum.

A V R. PRVDENTII V. C. P S Y.

CHOMACHIAE, id est, de com-
pi. antia animi, °
Liber.

CHRISTE, graues hominum semper
miserate labores,
Qui patria uirtute cluis, propriaq;
sed una, (mim trino:
Vnum nanq; Deum colimus de no-
Non tamē & solūm p̄ se Deū ex patre Christe:

c

Differe

Differe Rex noster, quo milite pellere culpas
Mens armata queat nostri de pectoris antro:
Exoritur quoties turbatis sensibus intus
Seditio, atq; animum morborum rixa fatigat,
Quod tunc presidium pro libertate tuenda,
Quæ ue acies, furis inter precordia mixtis,
Obstat meliore manu. nec enim bone ductor
Magnarum uirtutum inopes, neruisq; carentes
Christicolæ uitij populantibus exposuisti.
Ipse salutiferas obfesso in corpore turnas
Depugnare iubes: ipse excellentibus armas
Artibus ingenium, quibus ad ludibria cordis
Oppugnanda potens, tibi dimicet, & tibi uincat.
Vincendi præfens ratio est, si cominus ipsas
Virtutum facies, & colluctantia contra
Viribus infestis liceat portentâ notare.

Pugna Fidei & Idololatriæ.

22

Prima petit campum, dubia sub sorte duelli,
Pugnatura Fides, agresti turbida cultu,
Nuda humeros, insonsa comas, exerta lacertos.
Nanq; repentinus laudis calor ad noua feruens
Prælia, nec telis meminit, nec tegmine cingit:
Pectore sed fidens ualido, membrisq; relictis
Prouocat insani frangenda pericula belli.

Ecce laceffentem collatis uiribus audet
Prima ferire Fidem, ueterum cultura deorum.
Illa hostile caput, phalerataq; tempora uittis
Altior insurgens labefactat, & ora cruore
De pecudum satiata solo applicat, & pede calcât.
Elisos in mortem oculos, animamq; malignam
Fracta intercepti commercia gutturis arctant,
Difficilemq; obitum suspiria longa fatigant.
Exultat uictrix legio, quam mille coactam
Martyribus regina Fides animarat in hostem.
Tunc sortes socios parta pro laude coronat
Floribus, ardentiq; iubet uestiriæ ostro.

Pudicitie & Libidinis.

Exin gramineo campo concurrere prompta
Virgo Pudicitia, speciosis fulgeat armis:
Quam patrias succincta faces & Libido
Aggreditur, piceamq; ardenti sulphur. pinum
Ingerit in faciem, pudibundaq; lumina flammis
Appetit, & tetro tentat suffundere fumo:
Sed dextram furie flagrantis, & ignea dira
Tela lupæ saxo ferit imperterrita uirgo,
Excussaq; sacro tergo, mittit ab erre.

45

Tunc exarmate iugulum meretricis adacto
Transfigit gladio: calidos uomit illa uapores,
Sanguine concretos cœnoso, spiritus inde
Sordidus exhalans uicinas polluit auras.
Hoc habet, exclamat uictrix Regina, supremus
Hic tibi finis erit, semper prostrata iacebis:
Nec iam mortiferas audebis spargere flammâs
In famulos famulas ue Dei, quibus intima casti
Vena animi sola feruet de lampade Christi.
Te ne, ô uexatrix hominum, potuisse resumptis
Viribus extincti capitis recalescere statu?
Assyrium postquam thalamum ceruix Olopherni
Cæsa, cupidineo madefactum sanguine lauit,
Gemmaturq; torum mœchi ducis aspera iudith
Spreuit, & incestos compefcuit ense furores,
Famosum mulier referens ex hoste trophæum
Non trepidante manu, uindex mea, cœlitus audax.

At fortasse parum fortis matrona sub umbra
Legis adhuc pugnans, dum tempora nostra figurat
Vera, quibus uirtus terrena in corpora fluxit,
Grande per infirmos caput excisura ministros.
Nunquid & intacta post partum uirginis ullum
Fas tibi iam superest? post partum uirginis, ex quo
Corporis humani naturam prisca propago
Deseruit, carnemq; nouam uis ardua seuit,
Atq; innupta Deum concepit scemina Christum,
Mortali de matre hominem, sed cum patre numen.
Inde omnis iam diua caro est, quæ concipit illum,
Naturamq; Dei consorti fœdere sumit:
Verbum quippe caro factum, non destitit esse
Quod fuerat uerbum, carnis dum glutinat usum,
Maestate quidem non degenerante per usum
Carnis, sed miseros ad nobiliora trahente.
Ille manet, quod semper erat: quod non erat, esse
Incipiens. nos, quod fuimus, iam non sumus, aucti
Nascendo in melius: mihi contulit, & sibi mansit.
Nec Deus ex nostris minuit sua, sed sua nostris
Dum tribuit, nosmet dona ad cœlestia uexit.
Dona hæc sunt, quis uicta iaces lutulenta Libido,
Nec mea post Mariam potis es perfringere iura.
Tu princeps ad mortis iter, tu ianua lethi,
Cœnosa commaculans, animas in Tartara mergis.
Abde caput tristi iam frigida pestis abysso,
Occide prostibulum, manes pete, claudere Auerno,
Inq; tenebrosam noctis detrudere fundum.
Te uoluant subter uada flammæ, te uada nigra,

66

87

92

A Sulphureusq; rotet per stagna sonantia uortex.
Nec iam Christicolæ, furiarum maxima, tentes,
Vt purgata suo seruentur corpora Regi.

Dixerat hæc, & leta Libidinis interfectæ
Morte Pudicitia, gladium Iordanis in undis
Abluit infectum, sanies cui rore rubenti
Hæserat, & nitidum macillarat uulnere ferrum.
Expiat ergo aciem fluuiiali docta lauacro
Victricem uictrix, abolens baptismate labem
Hostilis iuguli, nec iam contenta piatum
Condere uaginæ gladium, ne tecta rubigo
Occupet: ablutum scabrosa sorde nitorem
Catholico in templo diuini fontis ad aram
Consecrat, æterna splendens ubi luce nitecat.
Patientiæ & Iræ.

Ecce modesta graui stabat Patientia uultu,
Per medias immota acies, uariosq; tumultus:
Vulneraq; & rigidis uitalia per uia pilis
Spectabat defixa oculos, & lenta manebat.
Hanc procul Iræ tumens, spumanti feruida rictu,
Sanguinea intorquens suffuso lumina felle,
Vt belli exortem, telosq; & uoce laceffit,

116 B Impatiensq; moræ conto petit, increpat ore,
Hirsutas quatiens galeato in uertice cristas.
En tibi Martis, ait, spectatrix libera nostri,
Excipe mortiferum securo pectore ferrum:
Nec doleas, quia turpe tibi gemuisse dolorem.

Sic ait, & stridens sequitur conuicia pinus
Per teneros crispata notos, & certa sub ipsum
Defertur stomachum, rectosq; illiditur ictu:
Sed resilit duro lorice excussa repulso.
Prouida nam Virtus conferto adamante trilicem
Induerat thoraca humeris, squamosaq; ferri
Texta per intortos commiserat undiq; nervos.
Inde quicta manet Patientia, fortis ad omnes
Telorum nimbos, & non penetrabile durans:
Nec mota est iaculo monstri sine more furentis,
Opperiens proprijs perituram uiribus iram.
Scilicet indomitos postquam stomachando lacertos
Barbara bellatrix impenderat, & iaculorum
Nube superuacua lassauerat irrita dextram,
Cum uentosa leui cecidissent tela uolatu,
Ictibus & uacuis hastilia fracta iacerent:
Vertitur ad caput manus improba, et ense corusco
Connixa in plagam, dextra sublimis ab aure
Erigitur, mediumq; ferit librata cerebrum.

Aerea sed cocto cassis formata metallo
Tinnitum percussa refert, aciemq; retundit
Dura resultantem: frangit quoq; uena rebellis
Alisum chalybem, dum cedere nescia, cassos
Excipit assultus, ferienti & tuta resistit.

144 Iræ, ubi truncati mucronis fragmina uidit,
Et procul in partes ensẽ crepuisse minutas:
Iam capulum retinente manu sine pondere ferri.
Mentis inops, ebur infelix, decorisq; pudendi
Persida signa abicit, monumentaq; tristia longẽ
Spernit, & ad proprium succeditur effera lethum.
Missile de multis, quæ frustra sparserat, unum
Pulvere de campi peruersos sumit in usus.
Rasile figit humi lignum, ac se cuspidẽ uersa
Perfodit, & calido pulmonem uulnere transit.

156 Quam super assistens Patientia: Vicinus, inquit,
Exultans uitium, solita uirtute, sine ullo
Sanguinis ac uitæ discrimine: lex habet istud
Nostra genus belli, furias, omnemq; malorum
Militiam, & rabidas tolerando extinguere uires,
Ipsa sibi est hostis Vefania, seq; furendo
Interimit, moriturq; suis Iræ ignea telis.

Hæc effata, secat medias impune cohortes,
Egregio comitata uiro: nam proximus Iob
Hæserat inuictæ dura inter bella magistræ,
165 Fronte seuerus adhuc, & multo uulnere anhelus:
Sed iam clausa truci subridens ulcera uultu,
Perq; cicatricum numerum sudata recensens
Millia pugnarum, sua præmia, dedecus hostis.
Illum Diua iubet tandem requiescere ab omni
Armorũ strepitu, captis & perditæ quæq;
Multiplicare opibus, nec iam peritura referre.
Ipsa globum legionum, & concurrentia rumpit
Agmina, uulniferos gradiens intacta per imbres,
Omnibus una comes uirtutibus associatur,
Auxiliumq; suum fortis Patientia miscet.
Nulla anceps luctamen inuit Virtute sine ista
Virtus: nam uidua est, quam non patientia firmat.

Superbiæ & Humilitatis.

179 Fortè per effusa inflata Superbia turmas
Effreni uolens, quo, quem pelle leonis
Texerat, & ualidos uillis onerauerat armos.
Quæ se fulta iubis iactantius illa ferinis
Ingerret, tumido despectans agmina fastu,
Turritum tortis caput accumularat in altum
Crimibus, extructos augebat addita cirros

Conge-

Congeriet, celsumq; apicem frons ardua ferret.
 Carbasa ex humeris summo collecta coibat
 Palla sinu, teretem nectens à pectore nodum.
 A' ceruice fluens tenui uelamine limbus
 Concipit ingestas textis turgentibus auras.

Nec minus instabili sonipes feritate superbit,
 Impatiens madidis frenarier ora lupatis.
 Huc illuc frendens obuertit terga, negata
 Libertate fugæ, pressisq; tumescit habenis.
 Hoc sese ostentans habitu uentosa uirago,
 Inter utranq; aciem supereminet, & phaleratum
 Circumflectit equum, uultuq; & uoce minatur,
 Aduersum spectans cuneum, quem milite raro,
 Et paupertinis ad bella coegerat armis
 Mens humilis: Regina quidem, sed egens alieni
 Auxilij, proprio nec sat confisa paratu,
 Spem sibi collegam coniunxerat, edita cuius
 Et suspensa ab humo est Opulentia diuitem regno.
 Ergo humilem postquam malesana Superbia mentē
 Vilibus instructam nullo ostentamine telis
 Aspicit, in uocem dictis se effundit amaris.

Non pudet ô miseri, plebeio milite claros
 Attentare duces? ferroq; laceessere gentem
 Insignem titulis, ueteres cui bellica uirtus
 Diuitas peperit: latos & gramine colles
 Imperio calcare dedit: nunc aduena nudus
 Nititur antiquos (si fas est) pellere Reges.
 En, qui nostra suis in prædam cedere dextris
 Sceptra uolunt: en qui nostros sulcare nouales,
 Aruq; capta manu popularier hospite aratro
 Contendunt, duros & pellere Marte colonos?
 Nempe ô ridiculum uulgus, natalibus horis
 Totū hominē, et calidos à matre amplectimur art:
 Vinq; potestatum per membra recentis alumni
 Spargimus, & rudibus dominamur in osibus oēs.
 Quis locus in nostra tunc uobis sede dabatur,
 Congenitis cum regna simul ditionibus æquo
 Robore crescebant: nati nam lu sub una
 Et domus, & domini paribus aecuiumus annis.
 Ex quo plasma nouum de conspectu paradisi
 Limite progrediens, amplum traxit in orbem,
 Pellitosq; habitus sumpsit uenerabilis Adam,
 Nudus adhuc, ni nostra foret præcepta sequutus.
 Quis nam iste ignotis nunc hostis surgit ab oris,
 Importunus, iners, infelix, degener, amens?
 Qui sibi tam ferum tēdū indicat, hæc tenus exul.

Nimirum uacuae credentur fœuola famæ,
 Quæ miseros optare iubent, quandoq; futuri
 Spem fortasse boni, lata ut solatia mollem
 Desidiam pigro rerum medicamine palpent.
 Quid ni illos spes palpet iners, quos puluere in isto
 Tirones Bellona truci non excitat ære,
 Imbellesq; animos uirtus tepefacta resoluit?
 An' ne Pudicitia gelidum iecur utile bello est?
 An tenebrarum Pictatis opus sudatur in armis?
 Quam pudet ô Mauors, & Virtus conscia, talem
 Contra stare aciem, ferroq; laceessere nugas,
 Et cum uirginis dextram conferre choreis:
 Iusticia est ubi semper egens, & pauper Honestas,
 Arida Sobrietas, albo Ieiunia uultu,
 Sanguine uix tenui Pudor interfusus, aperta
 Simplicitas, et ad omne patens sine tegmine uulnus,
 Et prostrata in humum, nec libera iudice sese
 Mens humilis, quam degenerem trepidatio prodit.
 Faxo ego sub pedibus stipularum more teratur
 Inualida ista manus: neq; enim perstringere duris
 Dignamur gladijs, argenti & sanguine ferrum
 Imbuere, & fragili uires scædare triumpho.

Talia uociferans, rapidum calcaribus urget
 Cornipedem, laxisq; uolat temeraria frenis,
 Hostem humilem cupiens impulsu umbonis equini
 Sternere, deiectamq; supercalcare ruina.
 Sed cadit in foueam præceps, quam callida forte
 Fraus interciso suffoderat æquore fortim:
 Fraus detestandis uitiorum è pestibus una,
 Fallendi uersuta opifex, quæ præscia belli
 Planiciem scrobibus uiolauerat insidiosis,
 Hostili de parte latens, ut fossa ruentes
 Exciperet cuneos, atq; agmina mersa uoraret.
 Ac ne fallacem puteum deprendere posset
 Cauta acies, uirgis adopertas texerat oras,
 Et superimposito simularat cespitem campum.

At regina humilis, quamuis ignara manebat
 Ulteriore loco, nec adhuc ad fraudis opertum
 Venerat, aut foueæ calcarat furta malignæ.
 Hunc eques illa dolum, dum fertur præpete cursu,
 Incidit, & cæcum subito patefecit hiatus.
 Prona ruentis equi ceruice inuoluitur, ac sub
 Vectoris pressu fracta inter crura rotatur.
 At uirtus placidi moderaminis, ut leuitatem
 Perpicit obtritā monstri sub morte iacentis,
 Intendit gressum mediocriter: os quoq; parce

Erigit,

A

260 B

270

274

A Erigit, & comi moderatur gaudia vultu.
 Cunctanti Spes fida comes succurrit, & offert
 Ultorem gladium, laudisq; inspirat amorem.
 Illa cruentatam correptis crinibus hostem
 Protrahit, & faciem leua reuocante supinat.
 Tunc caput orantis flexa ceruice resectum
 Eripit, ac madido suspendit colla capillo.

Extinctum uitium sancto Spes increpat ore:
 Designe grande loqui, frangit Deus omne superbū:
 Magna cadunt, inflata crepāt, tumefacta premūtur.
 Disce supercilium deponere, disce cauere
 Ante pedes foueam, quisquis sublime minaris.
 Peruulgatū, uiget nostri sententia Christi:
 Scandere celsa humiles, & ad ima redire feroces.
 Vidimus horrendum membris, animisq; Goliath
 Inualida cecidisse manu: puerilis in illum
 Dextera fundali torfit stridore lapillum,
 Transiectamq; cauo penetrauit uulnere frontem.
 Ille minax, rigidus, iactans, truculentus, amarus,
 Dum tumet indomitum, dum formidabile feruet,
 Dum sese ostentat clypeo, dum terreat auras:
 Expertus pueri quid possint ludicra parui,
 Succubuit teneris bellator turbidus armis.

sc. Spem
 30 Me tunc ille puer uirtutis pube sequutus,
 Florentes animos sursum in mea regna tetendit,
 Seruatur quā certa mihi domus omnipotentis
 Sub pedibus Domini, meq; ad sublime uocantem
 Victores caesa culparum labe capeffunt.

Dixit, & auratis perstringens aera pennis,

B In cœlum se uirgo rapit, mirantur euntem
 Virtutes, tolluntq; animos in uota, uolentes
 Ire simul, ni bella duces terrena retardent,
 Confligunt uitij, seq; ad sua premia seruant.

Luxuriæ, & Sobrietatis.

Venerat occiduis mundi de finibus hostis
 Luxuria, extinctæ tandem prodiga famæ,
 Delibuta comas, oculis uaga, languida uoce,
 Perdita delicijs: uita cui causa uoluptas,
 Elumbem mollire animum, petulanter amœnas
 Haurire illecebras, & fractos soluere sensus.
 Ac tunc peruigilem ructabat marcida cœnam,
 Sub lucem: quia fortē iacens ad fercula, raucos
 Audierat lituos, atq; inde tepentia linqvens
 Pocula, lapsanti per uina & balsama gressu,
 Ebria calcatis ad bellum floribus ibat.

Non tamen illa pedes, sed curru inuecta uenijto

Saucia mirantum capiebat corda uirorum.
 O' noua pugnandi species, non ales harundo
 Neruo pulsa fugit, nec stridula lancea torto
Emicat amento, framea nec dextra minatur:
 Sed uiolas lasciuia iacit, folijsq; rofarum
 Dimicat, & calathos inimica per agmina fundit.
 Inde eblanditis uirtutibus, halitus illex
 Inspirat tenerum labefacta per ossa uenenum:
 Et malè dulcis odor domat ora, et pectora, et arma,
 Ferratosq; toros obliſo robore mulcet.
 Deijciunt animos, ceu uicti, & spicula ponunt
 Turpiter, heu dextris languentibus obstupefacti,
 Dum currum uaria gemmarum luce micantem
 Mirantur, dum bracteolis crepitantia lora,
 Et solido ex auro preciosi ponderis axem
 Defixis inhiant obtutibus, & radiorum
 Argento albentem seriem, quam summa rotarum
 Flexura electri pallentis continet orbe.
 Et iam cuncta acies in deditiois amorem
 Sponte sua uersis transibat perfida signis,
 Luxuria seruire uolens, dominæq; fluentis
 Iura pati, & laxa ganeorum lege teneri.

Ingenuit tam triste nefas fortissima uirtus
 Sobrietas, dextro socios decedere cornu,
 Inuictamq; manum quondam sine cæde perire:
 Vexillum sublime Crucis, quod in agmine primo
 Dux bona prætulera, defixa cuspidē sistit,
 Instauratq; leuē dictis mordacibus alam,
 Instimulans animos, nunc probris, nūc prece mixta:
 Quis furor insanas agit caligine mentes?
 Quō ruitis: cui colla datis: quæ uincula tandem,
 Pro pudor, armigeris amor est perferre lacertis?
Lilia luteolis interlucentia sertis,
 Et ferrugineo uernantes flore coronas,
 His placet assuetas bello iam tradere palmas
 Nexibus? his rigidas nodis innectier ulnas?
 Ut mitra aefariem cohibens aurata uirilem
 Combibat infusu, in croceo religamine nardum:
 Post inscripta c' frontis signacula, per quæ
 Vngentum regis, atum est, & chrisma perenne.
 Ut tener inaccessus uestigia symmate uerrat,
 Sericq; infractis fluitent ut pallia membris,
 Post immortalem tunicam, quam pollice docto
 Texuit alma Fides, dans impenetrabile tegmen
 Pectoribus lotis, dederat quibus ipsa renasci.

Ute ad nocturnas epulas, ubi cantharus ingens

328

335

343

353

weich, zierlich
schmuck

359

364

367

370

373

377

Despuit effusi spumantia damna Falerni,
Immensam cyathis stillantibus undam: ubi multo
Fulcra mero, ueteriq; torcumata rore rigantur.
Excidit ergo animis heremi sitis: excidit ille
Fons patribus de rupe datus, quem mystica uirga
Elicuit, scissi salientem è uertice saxi?
Angelicus ue cibus, prima in tentoria nostris
Fluxit auis, quem nunc sero felicior æuo
Vespertinus edit populus de corpore Christi.
His uos imbutos dapibus, iam crapula turpis
Luxuriæ, ad madidum rapit importuna lupanar:
Quosq; uiros non ira fremens, idolâq; bello
Cedere compulerant, saltatrix ebria flexit. (sti:
State precor uestri memores, memores quoq; Chri-
Quæ sit uestra tribus, quæ gloria, quis Deus et Rex,
Quis Dominus, meminisse decet. Vos nobile Iudæ
Germen ad usq; Dei genitricem, qua Deus ipse
Natus homo, procerum uenistis sanguine longo.
Excitet egregias mentes celeberrima Dauid
Gloria, continuis bellorum exercita curis.
Excitet et Samuel, spoliū qui diuite ab hoste
Attrectare uetat, nec ui. tum uiuere Regem
Incircuncisum patitur: neu præda superstitis
Victorem placidum recidiua in prælia poscat,
Parcere iam capto crimen putat ille tyranno:

At uobis contrâ, uinci et succumbere uotum est.
Poeniteat (per si qua mouet reuerentia summi
Numinis hoc tam dulce malum uoluisse nefanda
Proditione sequi: si poenitet, haud nocet error.
Poenituit Jonathan ieiunia sobria dulci
Conuiuolasse fauo sumpto, mellisq; sapore
Heu malè gustato, regni dum blanda uoluptas
Oblectat iuuenem, iurataq; sacra resoluit.
Sed quia poenituit, nec sors lachrymabilis illa est,
Nec tinxit patrias sententia seuæ securis.
En ego Sobrietas (si conspirare paratis)
Pando uiam cunctis uirtutibus, ut male suada
Luxuries multo stipata satellite, p. enas
Cum legione sua Christo sub iudice, endat.

Sic effata, crucem Domini fer. tribus offert
Obuia quadrigis, lignum uenera. ipsos
Intentans frenos: quod ut expauer. roces
Cornibus obpanfis, et summa fronte coruscum,
Vertunt præcipitem cæca formidine fusi
Per prærupta fugam fertur resupina reductis
Nequicquam loris at. comaq; madentes

413

Pulvere sædat humi, tunc et uertigo rotarum
Implicat excussam dominam: nam prona sub axem
Labitur, et lacero tardat sufflamine currum.
Addit Sobrietas uulnus lethale iacenti,
Coniiciens siliem rupis de parte molarem.
Hunc uexillifera, quoniam sors obtulit, itum
Spicula nulla manu, sed belli insigne gerenti
Casus agit saxum, medijs spiramen ut oris
Frangeret, et recauo misceret labra palato.
Dentibus introrsum resolutis, lingua resectam
Dilaniata gulam, frustis cum sanguinis implet.
Insolitis dapibus crudescit guttur, et ossa
Colliquefacta uorans reuomit, quas hauserat, offas.

Ebibe iam propriū post pocula multa cruorem,
Virgo ait increpitans: sint hæc tibi fercula tandem
Tristia, præteriti nimis pro dulcibus æui.
Lasciuas uitæ illecebras gustatus amara
Mortis, et horrifico sapor ultimus asperat haustu.
Cede ducis dispersa fugit trepidante pauore
Nugatrix, acies, locus et Petulantia primi
Cymbala proijciunt: bellum nam talibus armis
Ludebant resono meditates uulnera sistro.
Dat tergum fugitiuus Amor: lita tela ueneno,
Et lapsum ex humeris arcum, pharetramq; cadentē
Pallidus ipse metu sua post uestigia linquit.

Pompa ostentatrix uani splendoris, inani
Exiit nudata peplo: discissa trahuntur
Serta uenustatis, colliq; ac uerticis aurum
Soluitur, et gemmas discordia dissona turpat.
Non piget attritis pedibus per acuta fruteta
Ire Voluptatem: quoniam uis maior acerbam
Compellit tolerare fugam, formido pericli
Prædurat teneras iter ad cruciabile plantas.
Qua se cunque fugax trepidis fert cursibus agmen,
Damna iacent, crinalis acus, redimicula, uitta,
Fibula, flammeolum, strophium, diadema, monile.
His se Sobrietas, et totus Sobrietatis
Abstinet exuijs miles, damnataq; castis
Scandala proculcat pedibus, nec fronte seueros
Connuente oculos prædaram ad gaudia flectit.

Auaritiæ & Miserationis.

Fertur Auaritia gremio præincta capaci,
Quicquid luxus edax preciosum liquerat, unca
Corripuisse manu, pulchra ad ludibria uasto
Ore inbians, auriq; legens fragmenta caduci,
In arænarum cumulos: nec sufficit amplas

impleuisse

429

449

456

A Impleuisse sinus, iuuat infarcire crumenis
 Turpe lucrum, & grauidos furtis distendere fiscos,
 Quos leua cælante tegit, laterisq; sinistri
 463 Velat oprimento: uelox nam dextra rapinas
 Abradit, spolijsq; ungues exercet ahenos.
 Cura, fames, metus, anxietas, periuria, pallor,
 466 Corruptela, dolus, commenta, insomnia, sordes,
 Eumenides uariè monstri comitatus aguntur:
 Nec minus interea rabidorum more luporum
 Crimina persultant toto grassantia campo,
 Matris Auaritiæ nigro de lacte creata.
 470 Si fratris galeam fuluis radiare ceraunis
 Germanus uidit commilito, non timet euseni
 Exerere, atq; caput socio mucrone ferire,
 De consanguineo rapturus uertice gemmas.
 Filius extinctum belli sub sorte cadauer
 Aspexit si fortè patris, fulgentia bullis
 Cingula, & exuius gaudet rapuisse cruentas:
 Cognatam ciuilis agit discordia prædam,
 Nec parcit proprijs amor insatiatus habendi
 Pignorum, spoliatq; suos fames impia natos.
 Talia per populos edebat funera uictrix

B Orbis Auaritia, sternens centena uirorum
 485 Millia uulneribus uarijs, hunc lumine adempto,
 Effossisq; oculis uelut in caligine noctis
 Cæcum errare sinit, perq; offensacula multa
 Ire, nec oppositum baculo tentare periculum.
 Porro alium caput intuitu, fallitq; uidentem,
 Insigne ostentans aliquid: quod dum petit ille,
 Excipitur telo incautus, cordisq; sub ipso
 Saucius occulto ferrum suspirat adactum.
 Multos præcipitans in aperta incendia cogit,
 Nec patitur uitare focos, quibus æstuat aurum,
 Quod petit arsurus pariter speculator auarus.
 ¶ Omne hominū rapit illa genus, mortalia cuncta
 Occupat interitu: neq; enim est uiolentius ullum
 Terrarum uitium, quod tantis cladibus æuum
 Mundani inuoluat populi, damnetq; gehennæ.
 Quin ipsos tentare manu (si credere dignum est)
 Ausa sacerdotes Domini, qui prælia fortè
 Ductores primam ante aciem pro laude gerebant
 Virtutum, magnoq; implebant classica flatu.
 Et fors innocuo tinxisset sanguine ferrum,
 Ni Ratio armipotens gentis Leuitidis, una
 Semper fida comes, clypeum obieclasset, & aure
 Hostis ab incurfu claros texisset alumnos.

Stant tuti rationis ope, stant turbine ab omni
 Immunes fortesq; animi, uix in cute summa
 Perstringens paucos tenui de uulnere lædit
 Cuspis Auaritiæ. stupuit lues improba castis
 Heroum iugulis longè sua tela repelli:
 Ingemit, & dictis ardens furialibus inquit
 Vincimur heu sègnes, nec nostra potètia perfert
 Vim solitam, languet uiolentia seuæ nocendi,
 Sueuerat inuictis quæ uiribus omnia ubiq;
 Rūpere corda hominū: nec enim tam ferrea quæquā
 Formauit natura uirum, cuius rigor era
 Sperneret, aut nostro foret impenetrabilis auro.
 Ingenium omne neci dedimus, tenera, aspera, dura,
 Docta indocta simul, bruta & sapientia: nec non
 Casta, incesta meæ patuerunt pectora dextræ,
 Sola igitur rapui, quicquid Styx abdit auaris
 Gurgitibus: nobis ditissima Tartara debent (est,
 Quos retinet populos: quod uolunt secula, nostrū
 Quod miscet mundus uesana negocia, nostrum est.
 Qui fit, præualidas quod pollens gloria uires
 Deserit, & cassos ludit fortuna lacertos?
 Sordet Chrificolis rutilantis fulua monetæ
 Effigies, sordent argenti emblemata, & omnis
 Thesaurus nigrante oculis uilescit honore.
 Quid sibi docta uolunt fastidia? non ne triumpho
 Egimus Iscarioth? magnus qui discipulorum
 Et conuiua Dei, dum fallit fœdere mensæ
 Haudquaquā ignarum, dextrâq; paropside tingit,
 Incidit in nostrum flammante cupidine telum,
 Infamem mercatus agrum de sanguine amici
 Numinis, obliuio luiturus iugera collo. (tum
 Viderat et Hiericho propria inter funera, quan-
 Posset nostra manus, cum uictor concidit Achan,
 Cædibus insignis, murali & strage superbus,
 Succubuit capto uictis ex hostibus auro:
 Dum uetitis insigne legens anathema fauillis,
 Mœsta ruinarum spolia insatiabilis haurit.
 Non illum genere, tribus, non plebis auite
 Iuuat Iuda parens Christo quandoq; propinquo
 Nobilis, & tali Patriarcha nepote.
 Quis placet exemplū generis, placeat quoq; forma:
 Exitij sit pœna eadem, quibus & genus unum est.
 Quid moror aut Iudæ populares, aut populares
 Sacricolæ summi (summus nam fertur Aaron)
 Fallere fraude aliqua, Martis congressibus impar?
 Nil refert, armis contingat, & dolis ne.

Dixerat,

Dixerat, & toruam faciem, furialiq; arma
Exiit, inq; habitum sese transformat honestum.
Fit uirtus specie, uultuq; & ueste seueræ:
Quam memorant frugi, paræ cui uiuere cordi est,
Et seruare suum: tanquam nil raptet auaræ,
Artis adumbratæ meruit cœu sedula laudem.
Huius se specie mendax Bellonâ coaptat,
Non ut auara lues, sed uirtus parca putetur:
Necnon & tenero pietatis tegmine crines
Obtegit anguineos, ut candida palla latentem
Disimulet rabiem, diroq; obrita furori,
Quod rapere et elepere est, auideq; abscondere parta,
Natorum curam dulci sub nomine iacet.

Talibus illudens, malè credula corda uirorum
Fallit imaginibus, monstrumq; ferale sequuntur,
Dum credunt uirtutis opus: caput impia Erinys
Consensu faciles, manisq; tenacibus arctat.
Attonitis ducibus, perturbatisq; manipulis,
Nutabat uirtutum acies errore biformis
Portenti, ignorans quid amicum credat in illo,
Quid uic hostile uocet lethum, uersatile & anceps
Lubricat incertus dubia sub imagine uisus.
Cum subito in medium frendens Misericordia campū
Profilat auxilio socijs, pugnamq; capefit
Militie postrema gradu, sed sola duello
Impositura manum, ne quid tam triste supersit.
Omne onus ex humeris reiecerat, omnibus ibat
Nudata induuijs, multo & se sese leuarat:
Olim diuitijs, grauibuscq; oppressa talentis,
Liberat nunc miserâdo inopum, quos larga benigne
Fouerat, effundens patrium bene prodiga censum.
Iam loculos ditata fide spectabat manes,
Aeternam numerans redituro scenore summam.

¶ Horrui inuictæ Virtutis fulmen, & impos
Mentis Auritia stupefactis sensibus hæsit,
Certa mori, nam quæ fraudis uia restat, ut ipsa
Calcatrix mundi, mundanis uictis fatiscat
Illecebris, spretoq; iterum sese multiplicet auro?
Inuadit trepidam Virtus fortissima duris
Vlnarum nodis, obliſo & gaure frangit
Exanguem siccamq; gulam, compressa ligantur
Vincla lacertorum sub mentum, & faucibus arctis
Extorquent animam, nullo quæ uulnere raptâ
Palpitat, atq; aditu spiraminis intercepto
Inclisam patitur uenarum carcere mortem.
Illa reluctanti genibus & calcibus instans,

Perfodit & costas, atq; illa rumpit anhelæ.
Mox spolia extincto de corpore diripit, auri
Sordida frustra rudis, nec adhuc fornace recoctam
Materiem, tinea etiam marsupia crebris
Exesa, & uirides obducta erugine nummos
Dispergit seruata diu uictrix, & egenis
Dispat, ac tenues captiuo munere donat.
Tunc circumfusam uultu exultante coronam
Respiciens, alacris media inter millia clamat:

¶ Soluite procinctum iusti, et discedite ab armis:
Causa mali tanti iacet interfecta, lucrandi
Ingluue pereunte, licet requiescere sanctis.
Summa quies, nil uelle super, quam posulet usus
Debitus, ut simplex alimonia, uestis & una
Infirmos tegat, ac recreet mediocriter artus,
Expletumq; modum naturæ non trahat extra.
Ingressurus iter per am ne tollito, nèue
De tunicæ alterius gestamine prouidus esto:
Nec te sollicitet res crastina, ne cibus alio
Defuerit, redeunt esca cum sole diurnæ.
Nonne uides ut nulla auium cras cogitet, ac se
Pascendam, præstante Deo, non anxia credat?
Conſidunt uolucres uictum non defore uiles,
Passeribusq; subest modico uenalibus asse
Indubitata fides, Dominum curare potentem
Ne pereant: tu cura Dei, facies quoq; Christi,
An dubitas, ne te tuus unquam deserat auctor?
Ne trepidate homines, uite dator, et dator esca est.
Quærite luciferum cœlesti dogmate pastum,
Qui spem multiplicans alat inuolabilis æui,
Corporis immemores: memor est, qui cōdidit illud,
Suppeditare cibos, atq; indiga membra fouere.

His dictis curæ emotæ, melius, & labor, & uis,
Et scelus, & placite fidei fraus inficiatrix
Depulsa, uertèrè solum. Pax inde fugatis
Hostibus alma abigit bellum, discinditur omnis
Terror, & auulsis exſubulat illa zonis.
Vestis ad usq; pedes descendens defluit imos,
Temperat & rapidum priuata modestia gressum.
Cornicinum curua era silent, placabilis implet
Vaginam gladius, sedato & puluere campi
Suda redit facies, liquidæ sine nube dici,
Purpuream uideas cœli clarescere lucem.

Agmina castra super, uultum sensere Tonantis
Arridere, hilares pulso certamine turmæ,
Et Christum gaudere suis uictoribus, arcem

Actheris,

557

561

562

603

B

638

A Aetheris, ac portum famulis aperire profundum.
Dat signum felix Concordia, reddere castris
Victrices aquilas, atq; in tentoria cogi.
Nunquam tanta fuit species, nec par decus ulli
Militiae, cum dispositis bifida agmina longe
Duceret ordinibus, peditum psallente caterua.

singende
sieger

Ast alit de parte equitum resonantibus hymnis,
Non aliter cecinit respectans victor hiantem
Israël rabiem ponti post terga minacis,
Cum iam progrediens calcaret littora sicco
Vltiora pede, stridensq; per extima calcis
Mons rueret pendennis aquae, nigrosq; relapso
Gurgite Nilicolas fundo deprenderet imo,
Ac resluente sinu iam redderet unda natatum
Piscibus, & nudas preceps operiret arenas.
Pulsauit resono modulanti tympana plectro
Turba Dei, celebrans mirum ac memorabile seclis
Omnipotentis opus, liquidas inter freta ripas
Fluctibus incisis, & subsistente procella
Crescere, suspensosq; globos potuisse teneri.
Sic expugnata uitiorum gente, resurgunt
Mystica dulcimodis uirtutum carmina psalmis.

661

B Ventum erat ad fauces portae castrensis, ubi arctum
Liminis introitum bifori dant cardine claustra.
Nascitur hic inopina mali lachrymabilis astru
Tempesta, placidae turbatrix inuida Pacis,
Quae tantum subita uexaret clade triumphum.

Concordiae & Discordiae.

Inter confertos cuneos Concordia forte
Dum stipata pedem iam tulis moribus infert,
Excipit oculum uitij latitantis ab istu
Mucronem leuo in latere, squalentia quamuis
Texta catenato ferri subtegmine corpus
Ambirent, sutis & acumen uulnere hamis
Respuerent, rigidis nec fila tenacia nodis
Impactum sinerent penetrare in uiscera telum.
Rara tamen chalybem tenui transmittere puncto
Commisura dedit, quae sese extrema politae
Squama ligat tunicae, sinus & sibi conferit oras.
Intulit hoc uulnus pugnatrice subdola uictae
Partis, & incautis uictoribus insidiata est.
Nam pulsa culparum acie Discordia, letos
Intrarat cuneos, sociam mentita figuram.
Scissa procul palla, & structum serpente flagellum
Multiplici, media camporum in strage iacebant.
Ipsa redimitos olea frondente capillos

Ostentans, festis respondit leta choreis:
Sed sicam sub ueste tegit, te maxima Virtus,
Te solam tanto e numero, Concordia tristi
Fraude petens, sed non uitalia rumpere sacri
Corporis est licitum: summotenus extima tactu
Laesa cutis, tenuem signauit sanguine riuum.

Exclamat Virtus subito turbata: Quid hoc est?
Quae manus hic inimica latet? quae pectora nostra
Vulnerat, & ferrum tanta inter gaudia uibrat?
Quid iuuat indomitos bello sedasse furores,
Et sanctum uitij percunibus omne receptum,
Si Virtus sub Pace cadit? trepida agmina moestos
Conuertere oculos, stillabat uulnere index
Ferrata de ueste cruor, mox & pavor hostem
Cominus astantem prodiit: nam pallor in ore
Conscijs audacis facti, dat signa reatus,
Et deprensa tremit languens manus, & color albescit.
Circumstat prope stridis mucronibus omnis
Virtutum legio, exquirens feruente tumultu
Et genus, & nomen, patriam, sectamq; deumq;
Quem colat, & missu cuiatis uenerit, illa
Exanguis, turbante metu: Discordia dicor,
Cognomēto haerēsis: deus est mihi discolor, inquit,
Nunc minor, aut maior, modò duplex, et modò sim-
Cum placet aereus, et de phantasmate uisus, (plex:
Aut innata anima est. quoties uolo ludere numen,
Est mihi praeceptor Belial, domus est plaga mundi.

Non tulit ulterius capti blasphemica monstri
Virtutum regina Fides: sed uerba loquentis
Impedit, & uocis claudit spiramina pilo,
Pollutam rigida transfigens cuspide linguam.
Carpitur innumeris feralis bestia dextris,
Frustratim sibi quisq; rapit quod spargat in auras,
Quod canibus donet, coruis quod edacibus ultro
Offerat, immundis coeno exhalante cloacis
Quod tradat, mōstris quod mādēt habere marinis.
Discissumq; feris animalibus omne cadauer
Diuiditur, ruptis haerēsis perit horrida membris.

Compositis igitur rerum morumq; secundis
In commune bonis: postquam intra tuta morari
Contigit, ac statione frui, ualloq; seueri
Pacifecos sensus, & in oia soluere curas.
Extruitur media castrorum sede tribunal
Editiore loco, tumulus quem uertice acuto
Excitat in speculam, subiecta unde omnia late
Liber inoffenso circumspici aere uisus.

Hunc

714

728

Hunc sincera Fides, simul et Concordia, sacro
Iocedere iurata Christi sub amore sorores,
Conscendunt apicem: mox et sublime tribunal
Par, sanctum, charumque; sibi, supereminet æquo
Iure potestatis, consistunt aggere summo
Conspiciæ, populosque; iubent astare frequentes.

Concurrunt alacres castris ex omnibus omnes,
Nulla latet pars mentis iners, quæ corporis ullo
Intercepta sinu per conceptacula sese
Degeneri languore tegat: tentoria apertis
Cuncta patent uelis, referantur carbasa, ne quis
Marceat obscuro stertens habitator operito.
Auribus intentis expectat concio, quid nam
Victores post bella uocet Concordia princeps,
Quam uelit atque Fides uirtutibus addere legem.

756 Erumpit primam in uocem Concordia, tali
Alloquio: cumulata quidem iam gloria uobis,
O' patris, o' domini fidissima pignora Christi,
Contigit: extincta est multo certamine sæua
Barbaries, sancta quæ circumsepserat urbis
Indigenas, ferroque; uiros, flammamque; premebat.
Publica sed requies priuatis, rure soroque;
Constat amicitij scissura domestica turbat
Rem populi, titubatque; foris, quod dissidet intus.
Ergo caute uiri, ne sit sententia discors
Sensibus in uestris, ne secta exotica tectis
Nascatur conflata odijs: quia scissa uoluntas
Confundit uarijs arcana bisiformia fibris.
Quod sapimus, coniungat amor: quod uiuimus, uno
Conspiret studio: nil dissociabile firmum est.
Utque; homini atque; Deo medius interuenit Iesus,
Qui sociat mortale patri, ne carnea distent
Spiritus eterno, sitque; ut Deus unus utrunque;
Sic quicquid gerimus, mentisque; et corporis actu,
Spiritus unimodis texat compagibus unus.
Pax plenum uirtutis opus, pax summa laborum,
Pax belli exacti precium est, preciumque; pericli.
Sidera pace uigent, consistunt terrea pace:
Nil placitum sine pace Deo non munus ad aram
Cum cupias offerre, probat, si turbida fratrem
Mens impacati sub pectoris oderit antro:
Nec si flammicomis Christi pro nomine martyr
Ignibus insiliis, seruans inamabile uotum
Bile sub obliqua, preciosam prosit Iesu
Impendisse animam: meriti quia clausula Pax est.
Non inflata tumet, non in idet emula fratri,

Omnia perpetitur patiens, atque; omnia credit.
Nunquam lesa dolet, cuncta offensacula donat.
Occasum lucis uenia præcurrere gestit
Anxia, ne stabilem linquat sol conscius iram.
Quisque; litare Deo mactatis uult holocaustis,
Offerat in primis pacem, nulla hostia Christo
Dulcior: hoc solo sancta ad donaria uultum
Munere conuertens, liquido oblectatur odore.
Sed tamen et niueis tradit Deus ipse columbis
Pennatum tenera plumarum ueste colubrum
Rimante ingenio doctæ interno scire, mixtum
Innocuis auiibus: latet et lupus ore cruento
Lactæolam mentitus ouem sub uellere molli,
Cruda per agninos exercens funera rictus.
Hac sese occultant Fotinus et Arrius arte,
Immanes feritate lupi: discrimina produnt
Nostra, recesque; error, quamuis de corpore summo,
Quid possit furtiua manus: gemitum dedit omnis,
Virtutum populus, casu concussus acerbo.

Tunc generosa Fides hæc subdidit: Inmo secundis
In rebus cesset gemitus, Concordia lesa est,
Sed defensa Fides: quin et Concordia sospes
Germanam comitata Fidem, sua uulnera ridet.
Hæc mea sola salus, nihil hac mihi triste recepta.
Vnum opus egregio restat post bella labori,
O' proceres, regni quod tandem pacifer heres
Belligeri, armatæ successor inermis et aule,

816 Instituit Solomon: quoniam genitoris anhelis
Fumarat calido regum de sanguine dextra.
Sanguine nam tergo templum fundatur, et ara
Ponitur auratis Christi domus ardua tectis.
Tunc et Hierusalem templo illustrata, quietum
Suscepit iam diua Deum, circumuaga postquam
Sedit marmoreis fundata altaribus arce.
Surgat et in nostris templum uenerabile castris.
Omnipotens cuius sanctorum sancta reuisat.
Nunquid terrigenis ferro pepulisse phalanges
Culparum prodest: hominis si filius arce
Aetheris illapsus, purgati corporis urbem
Intret inornatam, ter si splendentis egenus
Hactenus alternis sudatum est comminus armis:
Munia nunc agit, tacitæ toga candida Pacis,
Adque; sacri sedem properet distincta iuuentus.

Hæc ubi dicta dedit, gradibus regina superbis
Desiliit, tantique; operis Concordia consors,
Metatura nouum iacto fundamine templum:

A Aurea planiciem spacijs percurrit arundo
 Dimensis, quadrent ut quatuor undiq; frontes,
 Ne commijuris distantibus angulus impar
 Argutam nutiet per dissona symmetra normam.
 Auroræ de parte, tribus plaga lucida portis
 illustrata patet, triplex aperitur ad austrum
 Portarum numerus: tres occidualibus offert
 Ianua trina fores, totidemq; aquilonis ad axem
 Panditur alta domus: nullum illic structile saxum,
 Sed causa per solidum, multoq; forata dolatu
 Gemma relucens ligni complectitur arcu,
 Vestibulumq; Lapis pantrabile concipit unus.
 Portarum summis inscripta in postibus auro
 Nomina Apostolici fulgent bisseña Senatus.
 Spiritus his titulis arcana recondita mentis
 Ambit, et electos uocat in præcordia sensus.
 Quaq; hominis natura uiget, qua corpore toto
 Quadrua uis animæ trinis ingressibus aram
 Cordis adit, castisq; colit sacraria uotis.
 Seu pueros sol primus agat, seu feruor ephēbos
 Incendat nimius, seu consummabilis æui
 Perficiat lux plena uiros, siue algida Boræ

B Aetas, decrepitam uocat ad pia sacra senectam:
 Occurrit triuim quadrina ad compita numen,
 Quod bene discipulis disponit Rex duodenis.

Quinetiam totidem gemmarum insignia textis
 Parietibus distincta micant, animasq; colorum
 Viuentes liquido lux euomit alta profundo.
 Ingens chrysolithus natiuo interlitus auro,
 Hinc sibi sapphirum sociauerat, inde beryllum,
 Distantesq; nitore medius uariabat honores.
 Hinc chalcedon hebes perfunditur ex hyacinthi
 Lumine uicino: nam fortè cyanea propter
 Stagna lapis cohibens, ostro fulgebat aquoso.
 Sardonychen pingunt amethystina, pingit iaspis
 Sardonium iuxta appositus, pulcherq; topazon.
 Has inter species smaragdina gramine uerno
 Prata uirent, uoluitq; uagos lux herbida fluctus.
 Te quoq; conspicuum structura interferit ardens
 Chrysoprase, et sidus saxi stellantibus addit.
 Stridebat grauidis funalis machina uinculis,
 Imensas rapiens alta a fastigia gemmas.

At domus interior septem subnixa columnis
 Crystalli algentis, uitrea de rupe recisis
 Construitur, quarum tegit edita calculus albens
 In conum cæsus capita, et sinuamine subice.

Subductus conchæ in speciem, quod mille talentis
 Margaritum ingens opibusq; et uiribus arctæ
 Adductis animosa Fides mercata pararat.
 Hoc residet folio pollens sapientia, et omne
 Consilium regni celsa disponit ab aula,
 Tutandiq; hominis leges sub corde retractat.
 In manibus dominæ sceptrum, non arte politum,
 Sed lignum uiuum est, uiridi quod stirpe recisum,
 Quamuis nullus alat terreni cespitis humor,
 Fronde tamen uiret incolumi: tum sanguine tinctis
 Intertexta rosis candentia lilia miscet,
 Nescia marcenti florem submittere collo.
 Huius forma fuit sceptri gestamen Aaron,
 Florigerum, sicco quod germina cortice trudens;
 Explicuit tenerum spe pubescente corem,
 Inq; nouos subito tumuit uirga arida fetus.

Reddimus æternas indulgentissime doctor
 Grates Christe tibi, meritosq; sacramus honores
 Ore pio: nam cor uitiorum stercore sordet.
 Tu nos corporei latebrosa pericula operiti,
 Luctantisq; animæ uoluisti agnoscere casus.
 Nouimus ancipites nebuloso in pectore sensus
 Sudare alternis conflictibus, et uariato
 Pugnarum euentu, nunc indole crescere dextram;
 Nunc inclinatis ceruicibus ad iuga uitæ
 Deteriora trahi, seseq; addicere noxis
 Turpibus, et propriæ iacturam ferre salutis.
 O quoties animam, uitiorum peste repulsa,
 Sensimus incaluisse Deo: quoties tepestus
 Cœlesti ingenium post gaudia candida tetro
 Cessisse è stomacho, feruent bella horrida, feruent
 Ossibus, atq; inclusa fremit discordibus armis
 Non simplex natura hominis: nam uiscera limo
 Effigiata premunt animum: contra ille sereno
 Editus afflatu nigrantis carcere cordis
 Aestuât, et sordes arctæ inter uincla recusat.
 Spiritibus pugnant varijs, lux atq; tenebræ,
 Distantesq; animat duplex substantia uires:
 Donec præsidio Christus Deus adsit, et omnes
 Virtutum gemmas componat sede piata.
 Atq; ubi peccatum regnauerat, aurea templi
 Atria constituens, texat spectamine morum
 Ornamenta animæ, quibus oblectata decoro
 Aeternum folio diues sapientia regnet.

878

890

895

AVRELII PRUDENTII VR-

bi Praefecti, in Librum *nachmispw*
Praefatio.

Ode tricolos tristrophos. Versus omnes sunt
Choriambici, hoc modo:

-- -- u u -- u u
-- -- u u -- u u -- u u
-- -- u u -- u u -- u u -- u u

PER quin quennia iam decem,
Nisi fors iuget, septimus insuper
Annus cardo rotat, cum fruimur sole
uolabili.

57

Insiat terminus, & diem
Vicinum senio iam Deus applicat.
Quid nos uile tanti spacio temporis egimus?
Actas prima crepantibus
Fleuit sub ferulis: mox docuit toga
Inscitam uitis falsa loqui, non sine crimine.
Tam lasciuia proteruitas,
Ac luxus petulans (heu pudet, ac piget)
Fordauit iuuenem nequitiae sordibus, ac luto.
Exim iurgia turbidos
Armauunt animos, & malè pertinax
Vincendi studium subiacuit casibus asperis.
Bis legum moderamine
Frenos nobilium reximus urbium,
Ius civile bonis reddidimus, terrumus reos.
Tandem militia gradu
Euectum pietas Principis extulit,
Assumptum propius stare iubens ordine proximo.
Hec dum ultra uolans agit,
Irrepsit subito canities seni,
Oblitum ueteris me Salix consulis arguens.
Sub quo prima dies mihi
Quam multas hiemes uoluerit, & rosas
Pratis post glaciem reddiderit, nix capitis probat.
Nunquid talia proderunt
Carnis post obitum uel bona, uel mala?
Cum ita quicquid id est, quod fuerat, mors aboluerit
Dicendum mihi, quisquis es:
Mundum, quem coluit, mens tua perdidit:
Non sunt illa Dei, quae studuit, cuius habebis?
Atqui fuit sub ultimo
Peccatrix anima stulticiam exuat
Saltem uoce Deum concelebrat, meritis nequit.
Hymnis continuet an.

Pr. natus a. 348.
carmen itaque
a. 405 conditum

? Theodosii

Nec nox ulla uacet, quin Dominum canat:

Pugnet contra haereticos, catholicam discutiat fidem.

Conculcet sacra gentium,
Labem Roma tuis inferat idolis:
Carmen martyribus deuoneat, laudet apostolos.

Hec dum scribo, uel eloquor,
Vinclis o utinam corporis emicem
Liber, quod tulerit lingua sono mobilis ultimo.

HYMNIUS I. AD GALLICANTVM.
Monocolos, terrastrophos. Versus Iambici di-
metri acatalecti.

-- u -- -- u

LES diei nuncios
Lucem propinquam praecinit,

Nos excitator mentium
Iam Christus ad uitam uocat.

Auferte clamat leuulos
Aegros, sopore defides,
Casti, recti ac sobrii
Vigilate, iam sum proximus.

Post solis ortum fulgidi
Seram est cubile spernere,
Ni parte noctis adlita
Tempus labori adieceris.

Vox ista, qua strepunt aues
Stantes sub ipso culmine,
Paulo ante quam lux emicet,
Nostrae figura est iudicis.

Tectos tenebris horridis,
Stratisque opertos segnibus,
Suadet quietem linquere
Iam iamque uenturo die.

Vt cum coruscis flatibus
Aurora coelum sparserit,
Omnes labore exercitos
Confirmet ad spem luminis.

Hic somnus ad tempus datus,
Est forma mortis perpetui:
Peccata ceu nox horrida
Cogunt iacere, ac stertere.

Sed uox ab alto culmine
Christi docentis praemonet,
Adesse iam lucem propè,
Ne mens sopori seruiat.

Ne somnus usque ad terminos
Vitae socordis opprimat

A

B

Pectus

A Pectus sepultum crimine,
Et lucis oblitum suæ.

Perunt uagantes demonas
Letos tenebris noctium:
Gallo canente exterritos
Sparsim timere, & cedere.

Inuisa nam uicinitas
Lucis, salutis, numinis,
Rupto tenebrarum situs
Noctis fugat satellites.

Hoc esse signum præscij
Norunt repromissæ spei,
Qua nos soporis liberi
Speramus aduentum Dei.

Que uis sit huius alitis,
Saluator ostendit Petro,
Ter antè quàm gallus canat,
Sese negandum prædicans.

Fit namq; peccator prius,
Quàm præco lucis proxime
Illudret humanum genus,
Finemq; peccandi ferat.

B Fleuit negator deniq;
Ex ore prolapsus nefas:
Cum mens maneret innocens,
Animusq; seruaret fidem.

Nec tale quicquam postea
Lingua loquutus lubrica est:
Cantuq; galli cognito,
Peccare iustus desistit.

Inde est quòd omnes credimus,
Illo quietis tempore,
Quo gallus exultans canit,
Christum redisse ex inferis.

Tunc mortis oppressus rigor,
Tunc lex subacta est tartari,
Tunc uis diei fortior
Noctem coëgit cedere.

Iam iam quiescant improba,
Iam culpa furua obdormiat,
Iam noxa lethalis suum
Perpeffa somnum marceat.

Vigil uicissim spiritus
Quodcumq; restat temporis
Dum meta noctis clauditur,
Stans ac laborans excubet.

IESUM clamus uocibus,
Fientes, precantes, sobrij:
Intenta supplicatio
Dormire eorum mundum uetat.
Sat conuolutis artubus
Sensum profunda obliuio
Preffit, grauauit, obruit,
Vanis uagantem somnijs.

Sunt nempe falsa & friuola,
Quæ mundiali gloria
Ceu dormientes egimus:
Vigilemus, hic est ueritas.

Aurum, uoluptas, gaudium,
Opes, honores, prospera,
Quæcumq; nos inflant mala,
Fit mæne, nil sunt omnia.

Tu Christe somnum disijce,
Tu rumpe noctis uincula,
Tu solue peccatum uetus,
Nouumq; lumen ingere.

HYMNVS II. MATVTINVS.

Carminis genus idem.

Nox, & tenebræ, & nubila
Confusa mundi, & turbida,
Lux intrat, albescit polus,
Christus uenit, discedite.

Caligo terræ scinditur
Percussa solis spiculo:
Rebusq; iam color redit,
Vultu nitentis sideris.

Sic nostra mox obscuritas,
Fraudisq; pectus conscium,
Ruptis reiectum nubibus,
Regnante pallefcit Deo.

Tunc non licebit claudere,
Quod quisq; fuscum cogitat:
Sed mæne clarescent nouo
Secreta mentis prodita.

Fur ante lucem squallido
Impune peccat tempore,
Sed lux dolis contraria
Latère furtum non finit.

Versuta fraus & callida,
Amat tenebris obtegi,
Aptamq; noctem turpibus
Adulter occultus fouet.

Sol ecce surgit igneus,
Piget, pudefcit, poenitet,
Nec teſte quiſquam lumine
Peccare conſtanter poteſt.

Quis mane ſumptis nequiter
Non erubeſcit poculis,
Cum fit libido temperans,
Caſtumq; nugator ſapit?
Nunc nunc ſeuenum uiuitur,
Nunc nemo tentat ludicrum,
Inepta nunc omnes ſua
Vultu colorant ſerio.

Hec hora cunctis utilis,
Qua quiſq; quod ſtudet, gerat,
Miles, togatus, nauita,
Opifex, arator, inſtitor.

Illum forenſis gloria,
Hunc triſte raptat claſſicum:
Mercator hinc, ac ruſticus
Avara ſuſpirant lucra.

At nos lucelli ac foenoris
Fandiſq; proſus neſcij,
Nec arte fortes bellica,
Te Chriſte ſolum nouimus.

Te mente pura & ſimplici,
Te uoce, te cantu pio,
Rogare curuato genu
Flendo canendo diſcimus.

Hiſ nos lucramur quaſtibus,
Hac arte tantum uiuimus:
Hec inchoamus munera.
Cum ſol reſurgens emicat.

Intende noſtris ſenſibus,
Vitamq; totam diſpice:
Sunt multa ſicis illita,
Quae luce purgentur tua.

Durare nos tales iube,
Quales remotis ſordibus
Nitere pridem iuſſeras,
Iordane tinctos ſumine.

Quodcumq; nox mundi dehine.
Inſecit atris nubibus,
Turex Eoiſideris
Vultu ſereno illumina.

Tu Sancte, qui tetram picem
Candore tingis lacteo,

Ebenoq; cryſtallum facis,
Delicta terge liuida.

Sub nocte Iacob cerula
Luſtator audax angeli
Eo, uſquedum lux ſurgeret,
Sudauit impar praelio.

Sed cum iubar clareſceret,
Laſſante claudus poplite,
Femurq; uictus debile,
Culpe uigorem perdidit.

Nutabat inguen ſaucium,
Quae corporis pars uilior:
Longeq; ſub cordis loco,
Diram fouet libidinem.

Haec nos docent imagines,
Hominem tenebris obſitum,
Si forte non cedat Deo,
Vires rebelles perdere.

Erit tamen beator,
Intemperans membrum cui
Luſtando claudum & tabidum
Dies oborta inuenerit.

Tandem faceſſat caecitas
Quae noſmet in praeceptis diu
Laſſos ſiniſtris greſſibus
Errore traxit deuio.

Haec lux ſerenum conſerat,
Purosq; nos praefert ſibi:
Nihil loquamur ſubdolum,
Voluamus obſcurum nihil.

Sic tota decurrat dies,
Ne lingua mendax, ne manus,
Oculiue peccent lubrici,
Ne noxa corpus inquinet.

Speculator aſtat deſuper,
Qui nos diebus omnibus
Actusq; noſtros proſpicit,
A luce prima in ueſperum.

Hic teſtis, hic eſt arbiter,
Hic intuetur, quicquid eſt,
Humana quod mens concipit,
Hunc nemo fallit iudicem.

HYMNVS III. ANTE CIBVM.

Monocolos pentaltrophos. Verſus dacty-
lici trimetri hypercatalecti.

—uu —uu —uu u

O' cru-

45
A O' Crucifery bone, lucifat ir
 Omniparens, pie uerbigena,
 Edite corpore uirginco:
 Sed prius in genitore potens,
 Astra, solum, mare quam fierent.
 Huc nitido precor intuitu,
 Fleste salutiferam faciem,
 Fronte serenus: & irradiat,
 Nominis ut sub honore tui
 Has epulas liceat capere.

Te sine dulce nihil Domine,
 Nec iuuat ore quid appetere,
 Pocula ni prius, atq; cibos
 Christe tuus fauor imbuerit,
 Omnia sanctificante fide.

Fercula nostra Deum sapiant,
 Christus & inluat in pateras,
 Seria, ludicra, uerba, iocos:
 Deniq; quod sumus, aut agimus
 Trina superna regat pietas.

Hic mihi nulla rose spolia,
 Nullus aromate fragrat odor:
B Sed liquor influit ambrosius,
 Nectareamq; fidem redolet
 Fusus ab usq; patris gremio.

Sperne camœna leues ederas,
 Cingere tempora quis solita es,
 Sertaq; mystica dactylico
 Texere docta, liga strophio
 Laude dici redimita comas.

Quod generosa potest anima,
 Lucis & ætheris indigena,
 Soluere dignius obsequium:
 Quam data munera si recimat
 Artificem modulata suum?

Ipse homini quia cuncta dedit,
 Quæ capimus dominante manu,
 Quæ polius, aut humus, aut pelagus
 Aëre, gurgite, rure creant,
 Hec mihi subdidit, & sibi me.

Callidus illaqueat uolucres
 Aut pedicis dolus, aut maculis,
 Illita glutine corticeo
 Vimina plumigeram seriem
 Impediunt, & abire uetant.

Ecce per æquora fluctuagos

Texta greges sinuosa trahunt
 Piscis item sequitur calamum,
 Raptus acumine uulnifico,
 Credula saucius ora cibo.

Fundit opes ager ingenuas,
 Diues aristeræ segetis,
 Hic ubi uitea pampineo
 Brachia palmitæ luxuriant,
 Pacis alumna ubi bacca uiret.

Hæc opulentia Christicolis
 Seruit, & omnia suppeditat.
 Absit enim procul illa fames
 Cædibus ut pecudum libeat
 Sanguineas lacerare dapes.

Sint fera gentibus indomitis
 Prandia, de nece quadrupedum:
 Nos oleris coma, nos siliqua
 Foeta legumine multimodo
 Pauert innocuis epulis.

Spumea mulctra gerunt niueos
 Vbere de gemino latices,
 Perq; coagula densa liquor
 In solidum coit, & fragili
 Lac tenerum premitur calathio.

Mella recens mihi Cecropia
 Nectare sudat olente fauus,
 Hec opifex apes aërio
 Rore liquat, tenuiq; thymo,
 Nexilis inscia connubij.

Hinc quoq; pomiferi nemoris
 Munera mita proueniunt,
 Arbor onus tremefacta suum
 Deciduo grauis imbre pluit,
 Puniceosq; iacit cumulos.

Quæ ueterum tuba, quæ uic lyra
 Flatibus incita, uel fidibus,
 Diuitis omnipotentis opus,
 Quæq; fruenda patent homini,
 Laudibus æquiparare queat?

Te pater optime mane nouo,
 Solis & orbita cum media est,
 Te quoq; luce sub occidua
 Sumere cum monet hora cibum,
 Nostra Deus canet harmonia.

Quod calet halitus interior,
 Corde quod abditæ uena tremit,

Pulsat & incita quod resonam
Lingua sub ore latens caueam,
Laus superi Patris esto mihi.

Nos igitur tue sancte manus
Cessite composuit madido,
Effigiem meditata suam:
Vtq; foret rata materies,
Flauit & indidit ore animam.

Tunc per amœna uireta iubet
Frondicomis habitare locis,
Ver ubi perpetuum redolet,
Prataq; multicolora latex
Quadrifluo celer amne rigat.

Hæc tibi nunc famulentur, ait,
Visibus omnia dedo tuis:
Sed tamen aspera mortifero
Stipite carpere poma ueto,
Qui medio uiret in nemore.

Hic draco perfidus, indocile
Virginis illicit ingenium,
Vt socium maleuada uirum
Mandere cogeret ex uetitis,
Ipsa pari peritura modo.

Corpora mutua nosse nefas,
Post epulas inoperta uident,
Lubricus error & erubuit:
Tegmina suta parant folijs,
Dedecus ut pudor occuleret.

Conscia culpa Deum pauitans
Sede pia procul exigitur.
Innuba formina quæ fuerat,
Coniugis excipit imperium,
Fœdera tristia iussa pati.

Auctor & ipse doli coluber
Plectitur improbus, ut mulier
Colla trilingua calce terat:
Sic coluber muliebri solum
Suspicit, atq; uirum mulier.

His ducibus uitiosa dehinc
Prostratas ruit in facinus:
Dumq; rudes imitatur auos,
Fasq; nefasq; simul glomerans,
Impia crimina morte luit.

Ecce uenit noua progenies,
Aethere proditus alter,
Non luteus, uelut ille prior:

Sed Deus ipse gerens hominem,
Corporeisq; carens uitijis.

Fit caro uiuida, sermo Patris,
Numine quem rutilante grauis
Non thalamo, neq; iure tori,
Nec genialibus illecebris
Intemperata puella parit.

Hoc odium uetus illud erat,
Hoc erat aspidis atq; hominis
Digladiabile dissidium,
Quod modo cernua femineis
Vipera proteritur pedibus.

Edere nanq; Deum merita
Omnia uirgo uenena domat,
Tractibus anguis inexplicitis
Virus inermis piger reuomit,
Gramine concolor in uiridi.

Quæ feritas modò non trepidat,
Territa de grege candidulo?
Impavidus lupus inter oues
Tristis obambulat, & rabidum
Sanguinis irrememor os cohibet.

Agnus enim uice mirifica
Ecce leonibus imperitat:
Exagitansq; truces aquilas
Per uaga nubila, perq; notos
Sidere lapsa columba fugat.

Tu mihi Christe columba potens,
Sanguine pasta cui cedit auis:
Tu niuens per ouile tuum
Agnus hiare lupum prohibes,
Sub iuga tigridis ora premens.

Da locuples Deus hoc famulis
Rite precantibus, ut tenui
Membra cibo recreata leuent:
Neu piger immodicis dapibus
Viscera tenta grauet stomachus.

Hausus amarus abesto procul,
Nec libeat tetigisse manu
Exitiale quid, aut uetitum:
Gustus & ipse modum teneat,
Sospitet ut iecur incolume.

Sit satis anguibus horrificis,
Liba quod impia corporibus
Ac miseram peperere necem:
Sufficiat semel ob facinus

A Plasmā Dei potuisse mori.

Oris opus, uigor igneolus
Non moritur: quia stante Deo
Compositus, superoq; fluens
De folio patris artificis,
Vim liquidæ rationis habet.

Viscera mortua quinetiam
Post obitum reparare datur,
Deq; suis iterum tumulis
Prisca renascitur effigies,
Pulvere coeunte situ.

Credo equidem (neq; uana fides)
Corpora uiuere more animæ:
Nam modò corporeum memini
De Phlegethonte gradu facili
Ad superos remeasse Deum.

Spes eadem mea membra manet,
Quæ redolentia funereo
Iussa quiescere sarcophago.
Dux parili rediuiuus humo
Ignea Christus ad astra uocat.

HYMNVS IIII. POST CIBVM.

B Monocolos tristrophos. Versus hendecasyllabi Phalætij.

— — — — —

Pastis uisceribus, ciboq; sumpto,
Quem lex corporis imbecilla poscit,
Laudem lingua Deo patri rependat:

Patri, qui Cherubin sedile sacrum,
Necnon & Seraphim suum, supremo
Subnixus folio, tenet, regitq;.

Hic est, quem Zabaoth Deum uocamus,
Expers principij, carensq; sine,
Rerum conditor, & repertor orbis.

Fons uitæ liquida fluens ab arce,
Infusor fidei, sator pudoris,
Mortis perdomitor, salutis auctor.

Omnes quod sumus, ac uigemus, inde est:

Regnat Spiritus ille sempiternus,

A Christo simul & Parente missus.

Intrat pectora candidus pudica,
Quæ templi uice consecrata ridet,
Postquàm combiberint Deum medullis.

Sed si quid uitij doli ue nasci
Inter uiscera iam dicata sensit:
Ceu spurcum refugit celer sacellum.

Tetrum flagrat enim uapore crasso
Horror conscius aestuante culpa,
Offensumq; bonum niger repellit.

Nec solus pudor, innocensq; uotum
Templum constituunt perenne Christo
In cordis medij sinu ac recessu:

Sed ne crapula ferueat cauendum est,
Quæ sedem fidei cibus refertam
Vsq; ad congeriem coarctet intus.

Parcis uictibus expedita corda
Infusum melius Deum receptant,
Hic pastus animæ est, saporq; uerus.

Sed nos tu gemino fouens paratu,
Artus, atq; animas utroq; pastu
Confirmas pater, ac uigore comples.

Sic olim tua præluens potestas,
Inter raucifonos situm leones
Illapsis dapibus uirum refovit.

Illum fusile numen execrantem,
Et curuare caput sub expolita
Aeris materia nefas putantem:

Plebs diræ Babylonis, ac tyrannus
Morti subdiderant, feris dicarant,
Sæuis protinus haustibus uorandum.

O semper pietas, fidesq; tuta:
Lambunt indomiti uirum leones,
Intactumq; Dei tremunt alumnus.

Astant cominus, & iubas reponunt,
Mansuescit rabies, famesq; blanda
Prædam rictibus ambit incuruentis.

Sed cùm tenderet ad superna palmas,
Expertumq; sibi Deum rogaret,
Clausus iugiter, indigensq; uictu:

Iussus nuncius aduolare terris,
Qui pastum famulo daret probato,
Raptim desiluit obsequente mundo.

Cernit fortè procul dapes inemptas,
Quas messoribus Abacuc propheta
Agresti bonus exhibebat arte.

Huius casarie manu prehensa,
Plenis (sicut erat) grauem canistris
Suspendsum rapit, & uehit per auras.

Tum raptus simul ipse, prandiumq;
Sensim labitur in lacum leonum:
Et quas tunc epulas gerebat, offert.

Sumas letus, ait, libensq; carpas

c

Que

Quæ summus Pater, angelusq; Christi
Mittunt liba tibi sub hoc periclo.

His sumptis, Danielus excitauit
In cælum faciem, ciboq; fortis
Amen reddidit, alleluia dixit.

Sic nos muneribus tuis refecti,
Largitor Deus omnium bonorum,
Grates reddimus, et sacramus hymnos.

Tu nos tristifeco uelut tyranno,
Mundi scilicet impotentis actu
Conclusos, regis, et feram repellis,

Quæ circumfrenit, ac uorare tentat,
Insanos acuens furore dentes,
Cum te summe Deus precemur unum.

Vexamur, premimur, malis rotamur,
Oderunt, lacerant, trahunt, laceffunt,
Iuncta est supplicij fides iniquis.

Nec defuit tamen anxij melas:
Nam languente truci leonis ira,
Illapsæ superingeruntur escæ.

Quas si quis sitienter hauriendo
Non gustu tenui, sed ore pleno,
Internis uelit implicare uenis:

Hic sancto sociatus ex propheta,
Iustorum capiet cibos uirorum,
Qui fructum Domino metunt perenni.

Nil est dulcius ac magis saporum,
Nil quod plus hominem iuuare possit,
Quam uatis pia præcipientis orsa.

His sumptis licet insolens potestas
Prauum iudicet, irrogetq; mortem:
Impasti licet irruant leones:

Nos semper Dominum patrem fatentes,
In te Christe Deus loquimur unum,
Constanterq; tuam crucem feremus.

HYMNVS V. AD INCENSVM
cerei Paschalis.

Monocolos tetrastrophos. Versus Choriambi
bici tetrametri acatalecti.

— — — — —

Inuentor rutili dux bone luminis,
Qui certis uicibus tempora diuidis:
Merso sole chaos ingruit horridum,
Lucem Christe tuis redde fidelibus.

Quamuis innumera fide regiam,
Lunariq; polum lampade pinxeris,

Incussu silicis lumina nos tamen
Monstras saxigeno semine quærere.

Hoc signas opere Conditor inclite,
Lumen ueridicum mentibus omnium,
In Christo Domino quærere iugiter,
Quem petram loquitur doctor egregius.

Ne nesciret homo spem sibi luminis
In Christi solido corpore conditam,
Qui dici stabilem se uoluit petram,
Nostris igniculis unde genus uenit.

Pinguis quos olei rore madentibus
Lychnis, aut facibus pascimus aridis,
Quin et fila fauis scirpea floreis
Presso melle prius collita fingimus.

Viua flamma uiget, seu caua testula
Succum linteolo suggerit ebrio:
Seu pinus piceam fert alimoniam,
Seu ceram teretem stuppa calens bibit.

Nectar de liquido uertice feruidum
Guttatim lachrymis stillat alentibus,
Ambustum quoniam uis facit ignea
Imbrem de madido flere cacumine.

Splendent ergo tuis muneribus Pater
Flaminis mobilibus scilicet atria,
Absentemq; diem lux agit emula,
Quam nox cum lacero uicta fugit peplo.

Sed quis non rapidi luminis arduam,
Manantemq; Deo cernat originem?
Moses nempe Deum spinifero in rubo
Vidit conspicuo lumine flammeum.

Felix, qui meruit sentibus in sacris
Cœlestis solij uisere Principem,
Iussus nexa pedum uincula soluere,
Ne sanctum inuolacris pollueret locum.

Hunc ignem populus sanguinis incliti
Maiorum meritis tutus et impotens,
Suctus sub dominis uiuere barbaris,
Iam liber sequitur longa per auia:

Quæ gressum tulerant, castraq; cærule
Noctis per medium concita mouerant,
Plebem peruigilem fulgere præuio
Ducebat radius sole micantior.

Sed rex Niliaci littoris, inuido
Feruens felle, iubet præualidam manum
In bellum rapidis ire cohortibus,
Ferratasq; acies clangere classicum.

A Sumunt arma uiri, seq; minacibus
 Accingunt gladijs, triste canit tuba.
 Hic fudit iaculis, ille uolantia
 Præfigit calamis spicula Gnosijs.
 Densatur cuneis turba pedestribus,
 Currus pars, & equos, & uolucres rotas
 Conscendunt celeres, signaq; bellica
 Prædunt tumidis clara draconibus.
 Hinc iam seruitij nescia pristini,
 Gens Pelusiæ ista uaporibus,
 Tandem purpurei gurgitis hospita
 Rubris littoribus fessa resederat.
 Hostis dirus adest cum duce perfido,
 Infert & ualidis prælia uiribus.
 Moses porro suos in mare præcipit
 Constans intrepidus tendere gressibus.
 Præbent rupta locum stagna uiantibus,
 Riparum in faciem peruia, sistitur
 Circumstans uitreis unda liquoribus,
 Dum plebs sub bisido permeat equore.
 Pubes quinetiam decolor asperis,
 Irritata odijs, rege sub impio,
 B Ebreum sitiens fundere sanguinem,
 Audet se pelago credere concauo.
 Ibant præcipiti turbine percita
 Fluctus per medios agmina regia:
 Sed confusa dehinc unda reuoluitur
 In semet reuolans gurgite confluo.
 Currus tunc, & equos, telaq; naufraga,
 Ipsos & proceres, & uaga corpora
 Nigrorum uideas nare satellitum,
 Arcis iustitium triste tyrannicæ.
 Quæ tandem poterit lingua retexere
 Laudes Christe tuas? qui domitam Pharon
 Plagis multimodis cedere præfidi
 Cogis iusticiæ, uindice dextera?
 Qui Pontum rapidis æstibus inuium
 Persultare uetas, ut refluxo in salo
 Securus pateat te duce transitus,
 Et mox unda rapax ut uoret impios.
 Cui ieiuna eremi saxa madentibus
 Exundant scatebris, & latice nouos
 Fundit scissa silex, quæ sitientibus
 Dat potum populis axe sub igneo.
 Instar felis aqua, tristifido in lacu
 Fit ligni uenia mel uelut Atticum.

Lignum est, quo sapiunt aspera dulcius,
 Nam præfixa cruci spes hominum uiget.
 Implet castra cibis tunc quoq; ninguidus,
 Illabens gelida grandine densius:
 His mensas epulis, hac dape construunt,
 Quam dat sideres Christus ab æthere.
 Necnon imbrifero uentus anhelitu
 Crassa nube leues inuehit alites,
 Quæ diffusa in humum cum semel agmina
 Fluxerunt, reduci non reuolant fuga.
 Hæc olim patribus præmia contulit
 Insignis pietas numinis unici:
 Cuius subsidio nos quoq; uescimur,
 Pascentes dapibus pectora mysticis.
 Fessos ille uocat per freta seculi,
 Discissis populum turbinibus regens,
 Lactatq; animas mille laboribus
 Iustorum in patriam scandere præcipit.
 Illic purpureis tecta rosarijs
 Omnis fragrat humus, caltaq; pinguis
 Et molles uiolas, & tenues crocos
 Fundit fonticulis unda fugacibus.
 Illic & gracili balsama surculo
 Desudata fluunt, raraq; cinnama
 Spirant, & folium, fonte quod abdito
 Prælabens fluuius portat in exitum.
 Felices animæ prata per herbida
 Concentu parili suaue sonantibus
 Hymnorum modulis dulce canunt melos,
 Calcant & pedibus lilia candidis.
 Sunt & spiritibus sepe nocentibus
 Poenarum celebres sub Styge feræ,
 Illa nocte, sacer qua redijt Deus
 Stagnis ad superos ex Acheronticis.
 Non sicut tenebras de face fulgida
 Surgens Oceano Lucifer imbuit:
 Sed terris Domini de cruce tristibus
 Maior sole nouum restituens diem.
 Marcent supplicij tartara mitibus,
 Exultatq; sui carceris ocio
 Umbrarum populus, liber ab ignibus,
 Nec feruent solito flumina sulphure.
 Nos festis trahimus per pia gaudia
 Noctem concilijs, uotaq; prospera
 Certatim uigili congerimus ære,
 Extructoq; agimus liba sacrario.

Pendent mobilibus lumina funibus,
 Quæ suffixa micant per laquearia,
 Et de languidulis fota natatibus
 Lucem perspicuo flamma iacit uitro.
 Credas stelligeram desuper aream
 Ornata geminis stare trionibus,
 Et qua Phosphoreum temo regit iugum
 Passim purpureos spargier hesperos.
 O res digna, Deus, quam tibi roscidæ
 Noctis principio grex tuus offerat,
 Lucem, qua tribuis nil preciosius,
 Lucem, qua reliqua præmia cernimus.

Tu lux uera oculis, lux quoque sensibus,
 Intus tu speculum, tu speculum foris,
 Lumen quod famulans offero, suscipe,
 Tinctum pacifici chrismatis unguine.

Per Christum genitum summe Pater tuum,
 In quo uisibilis stat tibi gloria,
 Qui noster Dominus, qui tuus unicus
 Spirat de patrio corde paraclitum.

Per quem splendor, honos, laus, sapientia,
 Maiestas, bonitas, et pietas tua
 Regnum continuat numine triplici,
 Texens perpetuis secula seculis.

H Y M N V S V I . A N T E S O M N V M .
 Monoceolos, tetraastrophos. Versus Iambici di-
 metri catalecti.

— — — — —
 — — — — —

Ades Pater supreme,
 Quem nemo uidit unquam,
 Patrisque sermo Christe,
 Et Spiritus benigne:
 O trinitatis huius
 Vis una, lumen unum,
 Deus ex Deo perennis,
 Deus ex utroque missus.
 Fluxit labor diei,
 Redit quietis hora,
 Blandus sopor uicissim
 Fessos relaxat artus.

Mens æstuans procellis,
 Curisque sauciata
 Totis bibit medullis
 Obliviale poculum.

Serpit per omne corpus

Lethæa uis, nec ullum
 Miseris doloris ægri
 Patitur manere sensum.

Lex hæc data est caducis
 Deo iubente membris,
 Ut temperet laborem
 Medicabilis uoluptas.

Sed dum pererrat omnes
 Quies amica uenas,
 Pectusque feriatum
 Placat rigante somno:

Liber uacat per auras
 Rapido uigore sensus,
 Variasque per figuras
 Quæ sunt operata cernit.

Quia mens soluta curis,
 Cui est origo cælum,
 Purusque fors ab æthra
 Iners iacere nescit.

Imitata multiformes
 Facies sibi ipsa fingit,
 Per quas repente currens
 Tenui fruatur actu.

Sed sensa somniantium
 Dispar fatigat horror:
 Nunc splendor intererrat,
 Qui dat futura nosse.

Plerumque dissipatis
 Mendax imago ueris,
 Animos pauore mæstos
 Ambage fallit atra.

Quem rara culpa morum
 Non polluit frequenter,
 Hunc lux serena uibrans
 Res edocet latentes.

At qui coinquatum
 Vitijs cor impiauit,
 Lusus pauore multo
 Species uidet tremendas.

Hoc Patriarcha noster
 Sub carceris catena
 Geminis simul ministris
 Interpres approbavit.

Quorum reuersus unus,
 Dat poculum tyranno:
 Ast alterum rapaces

A Fixum uorant uolucres.
 Ipsum deinde regens
 Perplexa somniantem,
 Mouit famem futuram
 Clausis caueri acerruis.
 Mox præsul ac tetrarches
 Regnum per omne iussus
 Sociam tenere uirgam,
 Domine refedit aula.
 O' quam profunda iussis
 Arcana, per soporem
 Aperit tuenda Christus,
 Quam clara, quam tacenda?
 Euangelista summi
 Fidisimus magistri,
 Signata quæ latebant
 Nebulis uidet remotis.
 Ipsum Tonantis agnum
 De cæde purpurantem,
 Qui conscium futuri
 Librum resignat unus.
 Huius manum potentem
 B Gladius perarmat anceps,
 Et fulgurans utrinq;
 Duplicem minatur ictum.
 Quæstor ille solus
 Animæq; corporisq;
 Ensisq; bis timendus
 Prima ac secunda mors est.
 Idem tamen benignus
 Vltor, retundit iram,
 Paucosq; non piorum
 Patitur perire in æuum.
 Huic inclytus perenne
 Tribuit pater tribunal,
 Hunc obtinere iussit
 Nomen, supra omne nomen.
 Hic præpotens cruenti
 Extinctor Antichristi,
 Qui de furente monstro
 Pulchrum refert trophæum.
 Quam bestiam capacem,
 Populosq; deuorantem,
 Quam sanguinis charybdim,
 Ioannes execratur.
 Hæc nempe, quæ sacratum.

Præferre nomen ausa,
 Imam petit gehennam,
 Christo perempta uero.
 Tali sopore iustus
 Mentem relaxat heros,
 Ut spiritu sagaci
 Cælum peragret omne.
 Nos nil meremur horum,
 Quos creber implet error,
 Concreta quos malarum
 Vitiat cupido rerum.
 Sat est quiete dulci
 Fessum fouere corpus,
 Sat si nihil sinistrum
 Vanae mimentur umbræ.
 Cultor Dei memento
 Te fontis et lauacri
 Rorem subisse sanctum,
 Te chrismate innouatum.
 Fac cum uocante somno
 Castum petis cubile,
 Frontem, locumq; cordis
 Crucis figura signet.
 Crux pellit omne crimen,
 Fugiant crucem tenebræ,
 Tali dicata signo
 Mens fluctuare nescit.
 Procul ô procul uagantur
 Portenta somniorum,
 Procul esto pernicaci
 Præstigator astu.
 O tortuose serpens,
 Qui mille per Meandros,
 Fraudesq; flexuosas,
 Agitas quæta corda:
 Discede, Christus hic est:
 Hic Christus est, liquefce:
 Signum, quod ipse nosti,
 Damnât tuam cateruam.
 Corpus licet fatiscens
 Iaceat recliue paulum,
 Christum tamen sub ipso
 Meditabimur sopore.

HYMNVS VII. IEIUNANTIVM.
 Monocolos. Versus sunt Iâbici trimetri acatalecti.

O Nazarene, dux Bethlem, uerbum Patris,

6 3 Quem

Quem parius alui uirginis protulit,
Adesto castis Christo parsimonijs,
Festumq; nostrum rex serenus aspice,
Ieiuniorum dum litamus uictimam.

Nihil hoc profecto purius mysterio,
Quo fibra cordis expiatur liuidi,
Intemperata quo dominantur uiscera,
A ruina putrem ne resudans crapulam
Obstrangulate mentis ingentium premat.

Hinc subiugatur luxur, & turpis gula,
Vini atq; somni degener socordia,
Libido sordens, inuerecundus lepos,
Variæq; pestes languidorum sensuum,
Parcam subactæ disciplinam sentiunt.

Nam si licenter disfluens potu & cibo,
Ieiunia ritè membra non coercetas,
Sequitur, frequenti marcida oblesamine,
Scintilla mentis ut tepescat nobilis,
Animusq; pigris stertat ut præcordijs.

Frenentur ergo corporum cupidines,
Deterfa ut intus emicet prudentia:
Sic excitato perspicax acumine,
Liberq; statu laxiore spiritus
Rerum parentem rectius precabitur.

Elia tali creuit obseruantia,
Vetus sacerdos, ruris hospes aridi,
Fragore ab omni quem remotum & segregem
Spreuisse tradunt criminum frequentiam,
Casto fluentem Syrtium silentio.

Sed mox in auras igneis iugalibus,
Curruq; raptus euolauit præpeti,
Ne de propinquo sordium contagio
Dirus quietum mundus afflaret uirum,
Olim probatis inclytum ieiunjs.

Non antè cæli principem septemplex
Moses tremendi fidus interpretæ throni
Potuit uidere, quàm decem recursibus
Quater uolutis sol peragrans sidera
Omni carentem cerneret substantia.

Victus precantis solus in lacrymis fuit.
Nam flendo pernox, irrigatum puluerem
Humi madentis ore pressit cernuo:
Donec loquentis uoce perstrictus Dei,
Expauit ignem non ferendum uisibus.

Ioannes huius artis haud minus potens,
Dei perennis præcucurrit filium,

Curuos uiarum qui retorfit tramites,
Et flexuosa corrigens dispendia,
Dedit sequendam calle recto lineam.

Hanc obsequelam præparabat nuncius,
Mox affuturo construens iter Deo,
Clinosa planis, confragosa ut lenibus
Conuerterentur, neue quicquam denium
Illapsa terris inueniret Veritas.

Non usitatis ortus hic natalibus,
Oblita lacris iam uieto in pectore
Matris tetendit serus infans ubera:
Nec antè partu de senili effusus est,
Quàm predicaret uirginem plenam Deo.

Post in patentes ille solitudines,
Amictus hirtis bestiarum pellibus,
Setis ne tellus, hispida & lamugine,
Secessit, horrens inquinari & pollui
Contaminatis oppidorum moribus.

Illic dicata parcus abstinentia,
Potum cibumq; uir seueræ industriæ
In usq; serum respuebat uesterum,
Paruum locustis & fauorum agrestium
Liquore pastum corpori suctus dare.

Hortator ille primus, & doctor nouæ
Fuit salutis: nam sacrato in flumine
Veterum piatas lauit errorum notas:
Sed iuncta postquàm membra defecauerat,
Cælo resurgens infusebat spiritus.

Hoc ex lauacro labe dempta criminum,
Ibant renati non secus quàm si rudis
Auri recocta uena pulchrum splendeat,
Micet metalli sine lux argentei,
Sudum polito prænitens purgamine.

Referre præsci stemma nunc ieiunij
Libet, fideli proditum uolumine,
Ut diruendæ ciuitatis incolis
84 Fulmen benigni mansuetum
Fletu repressis ignibus præceperit.

Gens insolenti prænotens iactantia
Follebat olim, quæ uentem nequiter
Corrupta uulgo fouerat lascinia:
Et inde bruto contumax fistidio,
Cultum superni negligebat numinis.

Offensa tandem iugis indulgentiæ
Censura, iustis excitatur motibus,
Dextram perarmat rhompheali incendio,

Nimbos

94 A *Nimbos crepantes, et fragosos turbines
Vibrans, tonantum nube flammarum quatit.*

*Sed poenitendi dum datur diecula,
Si forte uellent improbam libidinem,
Veteresq; nugis condonare ac frangere,
Suspendit ictum terror exorabilis,
Paulumq; dicta substituit sententia.*

*Ionam prophetam mitis ultor excitat,
Pœne imminentis iræ ut prænuncius:
Sed nosset ille cum minacem iudicem
Seruare malle, quam ferire ac plectere,
Testam latenter uertit in Tharsos fugam.*

*Celsam paratis pontibus scandit ratem,
Vdo reuincta fune puppis soluitur.
Itur per altum, fit procellosum mare,
Tum causa tanti queritur periculi,
Sors in fugacem missa uatem decedit.*

112 *Iussus perire solus è cunctis reus,
Cuius uoluta crimen urna expresserat,
Præceptis rotatur, et profundo immergitur,
Exceptus inde belluinis faucibus,
Alui capaxis uiuus hauritur specu.*

B *Transmissa raptim præda, cassos dentium
117 Eludit ictus, incrementum transuolans
Impune linguam, ne retentam mordicus
Offam molares dissecarent uiuidi,
Os omne transit, et palatum præterit.*

*Ternis dierum ac noctium processibus
Mansit ferino deuoratus gutture,
Errabat illic per latebras uiscerum,
Ventræ recessus circumibat tortiles
Anhelus, extis intus aestuantibus.*

*Intactus exim tertie noctis uice,
Monstri uomentis pellitur singulibus,
Qua murmuranti sine fluctus frangitur,
Salsosq; candens spuma tundit pumices:
Ructatus exit, seq; seruatum stupet.*

*In Niniuitas se coactus percito
Gressu reflectit: quos ut increpauerat,
Pudenda censor imputans opprobria,
Impendet, inquit, ira summi iudicis,
Vrbemq; flamma mox cremabit, credite.*

*Apicem deinceps ardui montis petit,
Visurus inde conglobatum turbide
Fumum ruinae, cladis et dire struem,
Tectus flagellis multino di germinis,*

Nato et repente persuens umbraculo.

*Sed mœsta postquam ciuitas uulnus noui
Hauit doloris, heu supremum palpitat,
Cursant per ampla congregatim mœnia
Plebs et senatus, omnis ætas ciuium,
Pallens iuuentus, ciulantes femine.*

*Placet frementem publicis ieiunijs
Placare Christum, mos edendi spernitur,
Glaucos amictus induit monilibus
Matrona demptis, proq; gemma et serico
Crimen fluentem sordidus spargit cinis.*

*Squalent recincta ueste pullati patres,
Setasq; plangens turba sumit textiles,
Impexa uillis uirgo bestialibus,
Nigrante uultum contegit uelamine,
Iacens harenis et puer prouoluitur.*

*Rex ipse, Coos aestuantem murices
Lenam reuulsa dissipabat fibula,
Gemma uirentes, et lapillos sutiles,
Insigne frontis exuebat uinculum
Turpi capillos impeditos puluere.*

*Nullus bibendi, nemo uescendi memor,
Ieiuna mensas pubes omnis liquerat,
Quin et negato lacte uagientium
Fletu madescent paruulorum cunule,
Succum papillæ parca nutritrix denegat.*

*Greges et ipsos claudii armentalium
Sollers uirorum cura, ne uagum pecus
Contingat ore rorulenta gramina,
Potum strepentis neue fontis hauriat,
Vacuis querelæ personam præsepibus.*

*Mollitus his, et talibus, breuem Deus
Iram refrenat, temperans oraculum
Properè sinistrum, prona nam clementia
Haud difficulter supplicem mortalium
Soluit reatum, sitq; faultrix flentium.*

*Sed cur uetustæ gentis exemplum loquor?
Pridem caducis cum grauatus artubus
IESVS, dicato corde ieiunauerit,
Prænuncupatus ore qui prophetico
Emanuel est, siue nobiscum Deus.*

*Qui corpus istud molle naturaliter,
Captumq; laxo sub uoluptatum iugo,
Virtutis arcta lege fecit liberum,
Emancipator seruientis plasmatæ,
Regnantis ante uictor et cupidinis,*

Inhospitāli nanq; secretus loco
 Quinis diebus octies labentibus,
 Nullam ciborum vindicauit gratiam,
 Firmans salubri scilicet ieiunio
 Vas appetendis imbecillum gaudijs.

Miratus hostis, posse limum tabidum
 Tantum laboris sustinere ac perpeti,
 Explorat arte sciscitator callida
 Deus ne membris sit receptus terreis:
 Sed increpata fraude, post tergum ruit.

Hoc nos sequamur quisq; nunc pro uiribus,
 Quod consecrati tu magister dogmatis
 Tuis dedisti Christe sectatoribus:
 Ut cum uorandi uicerit libidinem,
 Latè triumphet imperator spiritus.

Hoc est, quod atri liuor hostis inuidet,
 Mundi poli; quod gubernator probat,
 Altaris aram quod facit placabilem,
 Quod dormientis excitat cordis fidem,
 Quod limat ægram pectorum rubiginem.

Perfusa non sic anime flamma extinguitur,
 Nec sic calente sole tabescunt niues:
 Ut turbidarum scabra culparum seges
 Vanescit almo trita sub ieiunio,
 Si blanda semper misceatur largitas.

Est quippe & illud grande uirtutis genus,
 Operire nudos, indigentes pascere,
 Opem benignam ferre supplicantibus,
 Vnam parem; sortis humanæ uicem
 Inter potentes atq; egenos ducere:

Satis beatus quisq; dextram porrigit,
 Laudis rapacem, prodigam pecuniæ,
 Cuius sinistra dulce factum nesciat:
 Illum perennes protinus complent opes,
 Ditatq; fructus scenerantem centuplex.

HYMNVS VIII. POST IEIUNIVM.

Dicolos tetrastrophos. Versus tres priores
 hendecasyllabi Sapphici: quar-
 tus pentasyllabus
 Adonius.

-v -- -vv -v -v
 -vv -v.

Christe seruorum regimen tuorum,
 Mollibus qui nos moderans habenis,
 Leniter frenas, faciliq; septos
 Lege coërces.

Ipse cum portans onus impeditum
 Corporis, dueros tuleris labores,
 Maior exemplis, famulos remisso
 Dogmate palpas.

Nona summissum rotat hora solem,
 Partibus uixdum tribus euolutis,
 Quarta deuexo superest in axe
 Portio lucis.

Nos breuis uoti dape vindicata
 Soluimus festum, fruimurq; mensis
 Assatim plenis, quibus imbuatur
 Prona uoluptas.

Tantus æterni fauor est magistri:
 Doctor indulgens, ita nos amico
 Læstat hortatu, leuis obsequela ut
 Mulceat artus.

Addit & ne quis uelit inuenusto
 Sordidus cultu lacerare frontem:
 Sed decus uultus, capitisq; pexum
 Comit honorem.

Terge ieiunans, ait, omne corpus,
 Neue subducto faciem rubore
 Luteus tingat color, aut notetur
 Pallor in ore.

Rectius leto tegimus pudore,
 Quicquid ad cultum patris exhibemus:
 Cernit occultum Deus, & latentem
 Munere donat.

Ille ouem morbo resedem, gregiq;
 Perditam sanat, male dissipantem
 Vellus affixis uepribus per hirtæ
 Deuia salue.

Impiger pastor reuocat, lupisq;
 Gestat exclusis, humeros grauatus,
 Inde purgatam reuolvens aprico
 Reddit ouili.

Reddit & pratis, uiridiq; campo,
 Vibrat implexis ubi nulla lappis
 Spina, nec germen sudibus perarmat
 Carduus horrens.

Sed frequens palmis nemus, & reflexa
 Vernat herbarum coma, tum perennis
 Gurgitem uiui uitreum fluentis
 Laurus obumbrat.

Hiscæ pro donis tibi fide pastor,
 Scrutatus quæ nam poterit rependis

A Nulla compensant precium salutis
Vota precantum.

Quamlibet spreto sine more passus
Sponte confectos tenuemus artus,
Teq; contemptis epulis rogemus
Nocte dieq;

Vincitur semper minor obsequentium
Cura, nec munus genitoris aequat,
Frangit & craterem luteum laboris
Grandior usus.

Ergo ne limum fragilem solute
Deserant uires, & aquosus albis
Humor in uenis dominetur, ægrum
Corpus enervans:

Laxus ac liber modus abstinenti
Ponitur cunctis, neq; nos seuerus
Terror impellit, sua queng; cogit
Velle potestis.

Sufficit, quicquid i facias uocato
Nummis nutu prius, inchoare,
Sive tu mensam renuas, cibumq;
Sumere tentes.

B Annuit dexter Deus, & secundo
Prosperat uultu: uelut hoc salubre
Fidimus nobis fore, quod dicatis
Carpimus escas.

Sit bonum supplex precor, & medelam
Conferat membris, animumq; pascat
Sparsus in uenas cibus obsecrantium
Christicolarum.

HYMNVS IX.

Omni hora atque die.

Monocolos, tristrophos. Versus trochaici
octonarij catalecti.

-- -- -- -- --

Da puer plestrum, choreis ut canam fidelibus
Dulce carmen & melodum: gesta Christi insignia.
Hunc Camœna nostra solū pangat, hūc laudet lyra.
Christus est quē rex sacerdos affuturū protinus
Insulatus concinebat uoce, chorda & tympano,
Spiritus cœlo influentem per medullas hauriens.

Facta nos & iam probata pangimus miracula,
Testis est orbis, nec ipsa terra quod uidit negat,
Comminus Deum docendis proditum mortalibus.

Corde nauis ex parentis, ante mundi exordium,
Alpha & ω cognominatur, ipse fons & clausula

Omnium quæ sunt, fuerunt, quæq; post futura sunt.

Ipse iussit, & creata: dixit ipse, & facta sunt,
Terra, cœlum, fossa ponti, trina rerum machina,
Quæq; in his uigent sub alto solis & lunæ globo.

Corporis formā caduci, membra morti obnoxia
Induit, ne gens periret proteoplasti ex germine,
Miserat quem lex profundo noxialis tartaro.

O' beatus ortus ille, uirgo cum puerpera
Edidis nostram salutem, foeta sancto Spiritu,
Et puer redemptor orbis os sacramentum protulit.

Psallat altitudo cœli, psallat omnis angelus,
Quicquid est uirtutis usquam psallat in laudē Dei:
Nulla linguarum silescat, uox & omnis consonet.

Ecce quem uates uetustis concinebant seculis,
Quem prophetarum fideles pagina sponponderat,
Emicat, promissus olim: cuncta collaudent eum.

Cantharis infusa lympha fit Falernum nobile,
Nunciat uinum minister esse promptum ex hydria,
Ipse rex sapore tinctis obstupefcit poculis.

Membra morbis ulcerosa, uiscerum putredines
Mando ut abluatur, inquit: sit ratum quod iusserat,
Turgidam cutem repurgant uulnere piamina.

Tu perennibus tenebris iam sepulta lumina
Illinis limo salubri, sacri & oris nectare:
Mox apertis hac medela lux reducta est orbibus.

Increpas uentū furētem, quod procellis tristibus
Verrat æquor fundo ab imo, uexet & uagam ratē:
Ille iussis obsecundat, mitis unda sternitur.

Extumum uestis sacratæ furtim mulier attigit,
Protinus salus secuta est, ora pallor deserit,
Sistitur riuus, cruore qui fluebat perpeti.

Exitu dulcis iuuentæ raptum ephœum uiderat,
Orba quem mater supremis funderat fletibus:
Surge, dixit: ille surgit, matri & astans redditur.

Sole iā quarto carentē, iam sepulchro absconditū
Lazarum iubet uigere, reddito spiramine:
Foetidum iecur reductus rursus intrat halitus.

Ambulat per stagna poti, summa calcat fluctuū,
Mobilis liquor profundi pendulam præstat uiam,
Nec fatiscit unda sanctis pressa sub uestigijs.

Suetus antro bustiali sub catenis frendere,
Mentis impositis efferatis percutis furoribus
Profilit, ruitq; supplex, Christum adesse ut senserat.

Pulsa pestis lubricorum milleformis daemonum,
Corripit gregis suilli sordida spurcamina,
Seq; nigris mergit undis, sit pecus lymphaicum.

Fert ter in qualis quaternis ferculorū fragmina,
 Effatim referta iam sunt accubantum millia
 Quinque panibus percisis, & gemellis piscibus.
 Tu cibus panisq; nostrer, tu perennis suauitas:
 Nescit esurire in æuū, qui tuam sumit dapem:
 Nec lacunam uentris implet, sed fœuet uitalia.

Clausus aurium meatus, & sonorum nescius,
 Purgat ad præcepta Christi crassa quæq; obstacula,
 Vocibus capax fruendis ac susurris peruius.

Omnis ægritudo cedit, languor omnis pellitur,
 Lingua fatigat, quam ueterna uinxerant silentia,
 Gestat & suum per urbem letus æger lectulum.

Quin & ipsum, ne salutis inferi expertes forent,
 Tartarum benignus intrat, fracta cecidit ianua,
 Vestibus cedit reuulsis cardo dissolubilis.

Ille prompta ad irruentes, ad reuertentes tenax,
 Obice extrorsum recluso porta reddidit mortuos
 Lege uersa, et limen atrum iam recalcandum patet.

Sed Deus dum luce fulua mortis antra illuminat,
 Dum stupentibus tenebris candidum præstat diem:
 Tristia squallentis æthre palluerunt sidera.

Sol refugit, & lugubri sordidus ferrugine
 Igneum reliquit axem, seq; mœrens abdidit,
 Fertur horruisse mundus noctis æternæ chaos.

Solue uocē mens sonora, solue linguā mobilem,
 Dic trophæum passionis, dic triumphalem crucem,
 Pange uexillum notatis quod resulget frontibus.

O nouum cæde stupenda uulneris miraculum,
Hinc cruoris fluxit unda, lympha parte ex altera,
 Lympha nepe dat lauacrū, tū corona ex sanguine est.

Vidit anguis immolatam corporis sacri hostiam,
 Vidit, & fœlis perusti mox uenenum perdidit,
 Saucius dolore multo colla fractus sibilat.

Quid tibi, profane serpens, profuit rebus nouis
 Plasma primum percussisse, uersipelli astutia?
 Diluit culpam recepta forma mortalis Deo.

Ad breuem se mortis usum dux salutis dedit;
 Mortuos olim sepultos ut redire insusciceret,
 Dissolutis pristinatorum uinculis peccaminum.

Hunc patres, sanctiq; multi cōditorem præuium
 Iam reuertentem secuti, tertio demum die
 Carnis iadumenta sumunt, deq; bustis prodeunt.

Cerneres cōire membra de favillis aridis,
 Frigidum uenis resumptis puluerem tepescere,
 Ossa, nervos ac medullas glutino cutis tegi.

Pōst ut occasum resoluit uitæ, et hominē reddidit,

Arduum tribunal alti uictor ascendit patris,
 Inclitanti cælo reportans passionis gloriam.

Maeste index mortuorum, maeste rex uiuentium,
 Dexter in parentis arce qui cluis uirtutibus,
 Omnium uenturus inde iustus ultor criminum.

Te senes, & te iuuentus, paruulorum te chorus,
 Turba matrum uirginumq; simplices puellulæ,
 Voce concordēs pudicis perstreperant concentibus.

Fluminum lappus, & undæ, littorum crepidines,
 Imber, æstus, nix, pruina, aura, silua, nox, dies,
 Omnibus te concelebrent seculorum seculis.

H Y M N V S X.

Ad defunctorum exequias.

Monocolos tetrastraphos. Versus anapa-
 stici trimetri catalecti.

u u — u u — u u — —

Deus ignee sēns animarum,
 Duo qui socians elementa,
 Viuum simul ac moribundum,
 Hominem pater effigiasti.

Tua sunt, tua rectior utraq;
 Tibi copula iungitur horum:
 Tibi dum uegetata coherent,
 Spiritus simul & caro uiuit.

Rescissa sed ista scorsum,
 Proprios reuocantur in ortus:
 Petit alter æthera feruens,
Humus excipit arida corpus.

Rescissa sed ista scorsum
 Soluunt hominem, perimuntq;
Humus excipit arida corpus,
 Animæ rapit aura liquorem.

Quia cuncta creata necesse est
 Tabefacta senescere tandem,
 Compactaq; dissociari,
 Et dissona texta retexi.

Hanc tu Deus optime mortem
 Famulis abolere paratus,
 Iter inuolabile monstras,
 Quo perditā membra resurgant.

Vt dum generosa caducis,
 Ceu carcere clausa ligantur,
 Pars illa potentior extet,
 Quæ germen ab æthere traxit.

Si terrea fortē uoluntas
 Luteum sapit, & graue captat;

A Animus quoq; pondere uictus,
Sequitur sua membra deorsum.

At si generis memor ignis
Contagia pigra recuset,
Vehit hospita viscera secum,
Pariterq; reportat ad astra.

Nam quod requiescere corpus
Vacuum sine mente uidemus,
Spacium breue restat, ut alti
Repetat collegia sensus.

Venient citò secula, cum iam
Socius calor ossa reuifat,
Animataq; sanguine uiuo
Habitacula pristina gestet.

Quæ pigra cadauera pridem
Tumulis putrefacta iacebant,
Volucres rapiuntur in auras,
Animas comitata priores.

Hinc maxima cura sepulchris
Impenditur, hinc resolutos
Honor ultimus accipit artus,
Et funeris ambitus ornat.

B Candore nitentia claro
Prætere lintea mos est,
Aspersaq; myrrha Sabæo
Corpus medicamine seruat.

Quid nam sibi saxa cauata?
Quid pulchra uolunt monumenta?
Res quod nisi creditur illis
Non mortua, sed data somno?

Hoc prouida Christicolarum
Pietas studet, utpote credens
Fore protinus omnia uiua,
Quæ nunc gelidus sopor urget.

Qui iacta cadauera passim
Miserrans tegit aggere terræ,
Opus exhibet ille benignum
Christo pius omnipotenti.

Quin lex eadem monet omnes
Gemitum dare sorte sub una,
Cognataq; funera nobis
Aliena in morte dolere.

Sancti sator ille Tobie,
Sacer ac uenerabilis heros,
Dapibus iam ritè paratis
Ius prætulit exequiarum.

Iam stantibus ille ministris,
Cyathos & fercula liquit,
Studioq; accinctus humandi,
Fletu dedit ossa sepulchro.

Veniunt mox præmia cælo,
Preciumq; rependitur ingens:
Nam lumina nescia solis
Deus illita felle serenat.

Iam tunc docuit pater orbis,
Quam sit rationis egena,
Mordax & amara medela,
Cum lux animum noua uexat.

Docuit quoque non prius ullum
Cœlestia cernere regna,
Quam nocte & uulnere tristi
Tolerauerit aspera mundi.

Mors ipsa beator inde est,
Quod per cruciamina lethi
Via panditur ardua iustis,
Et ad astra doloribus itur.

Sic corpora mortificata
Redeunt melioribus annis,
Nec post obitum recalescens
Compago fatiscere nouit.

Hæc quæ modò pallida tabo
Color albidus inficit ora:
Tunc flore uenustior omni,
Sanguis cute tinget amœna.
Nam nulla deinde senectus
Frontis decus inuidet carpet,
Macies neq; sicca lacertos
Succo tenuabit adeo.

Morbus quoq; pestifer, artus
Qui nunc populatur anhelos,
Sua tunc tormenta resudans
Luet inter uincula mille.

Hunc eminus aëre ab alto
Victrix caro, iamq; perennis
Cernet sine fine gementem,
Quos mouerat ipse dolores.

Quid turba superstes inepta
Plangens ululamina miscet?
Cur tam bene condita iura,
Luctu dolor arguit amens?

Iam mœsta quiesce querela,
Lachrymas suspendite matres,

Nullus sua pignora plangat,
Mors hæc reparatio uite est.

Sic semina sicca uirescunt
Iam mortua, iamq; sepulta,
Que reddita cessite ab imo.
Veteres meditantur aristas.

Nunc suscipe terra fouendum,
Gremioq; hunc concipe molli,
Homini tibi membra sequestro,
Generosa & fragmina credo.

Anima fuit hæc domus olim
Factoris ab ore create,
Feruens habitauit in istis
Sapientia principe Christo.

Tu depositum tege corpus,
Non immemor ille requireret
Sua munera fictor & auctor,
Proprijq; enigmata uultus.

Veniant modo tempora iusta,
Cum spem Deus impleat omnem,
Reddas patefacta necesse est,
Qualem tibi trado figuram.

Non si cariosa uetustas
Dissoluerit ossa fauillis,
Fueritq; cinisculus arens,
Minimi mensura pugilli.

Nec si uaga flumina, & auræ
Vacuum per inane uolantes,
Tulerint cum puluere nervos,
Hominem periisse licebit.

Sed dum resolubile corpus
Reuocas Deus, atq; reformas,
Qua nam regione iubebis.

Animam requiescere puram?
Gremio senis abdita sancti
Recubabit, ut est Eleazar,

Quem floribus undiq; septum
Diues procul aspiciit ardens.

Sequimur tua dicta Redemptor,
Quibus atra morte triumphans,
Tua per uestigia mandas
Socium crucis ire latronem.

Patet ecce fidelibus ampli

Via lucida iam Paradisi:

Licet & nemus illud adire,

Homini quod ademerat anguis.

Illic precor optime ductor,
Famulam tibi præcipe mentem
Genitali in sede sacrari,
Quam liquerat exul & errans.
Nos testa fouebimus ossa
Violis, & fronde sequenti,
Titulumq; & frigida saxa
Liquido spargemus odore.

HYMNVS. XI. AD VIII. KALEN-
das Ianuarias.

Carmen simile superiori, Ales diei
nuncius.

U - - - - -

Quid est, quod arctum circulum
Sol iam recurrens deserit?
Christus ne terris nascitur,
Qui lucis auget tramitem?

Heu quam fugacem gratiam
Festina uoluebat dies:

Quam penè subductam facem
Sensim recisa extinxerat.

Cælum nitefeat letius,
Gratetur & gaudens humus,
Scandit gradatim denuò
Iubar priores lineas.

Emerge dulcis pusio,
Quem matris edit castitas,
Parens, & expers coniugis,
Mediator, & duplex genus.

Ex ore quamlibet patris
Sis ortus, & uerbo editus:
Tamen paterno in pectore
Sophia callebat prius.

Que prompta coelum condidit,
solem, diemq; & cetera.

Virtute uerbi effecta sunt

Hæc cuncta: nam uerbum Deum.

Sed ordinatis seculis,
Rerumq; digesto statu,
Fundator ipse & artifex
Permansit in Patris sinu.

Donec rotata annalium
Transuoluerentur millia,
Atq; ipse peccantem diu
Dignatus orbem uiseret.

Nam caeca uis mortalium

Venerans

A Venerans inanes naniæ,
 Vel æra, uel saxa algida,
 Vel ligna credebat Deum.
 Hæc dum sequuntur, perfidî
 Prædonis in ius uenerant,
 Et mancipatim fumido
 Vitam barathro immerferant.
 Stragem sed istam non tulit
 Christus cadentium gentium
 Impunè, ne forsan sui
 Patris periret fabrica.

Mortale corpus induit,
 Ut excitato corpore
 Mortis catenam frangeret,
 Hominemq; portaret patri.
 Hic ille natalis dies,
 Quo te Creator arduus
 Spirauit, et limo indidit,
 Sermone carnem glutinans.

Sentis ne uirgo nobilis,
 Matura per fastidia,
 Pudoris intactum decus
 B Honore partus crescere?
 O' quanta rerum gaudia
 Alius pudica continet,
 Ex qua nouellum seculum
 Procedit, et lux aurea.

Vagitus ille exordium
 Vernantis orbis prodidit:
 Nam tunc renatus sordidum
 Mundus ueternum depulit.
 Sparfisse tellurem reor
 Rus omne densis floribus,
 Ipsasq; harenas Syrtium
 Fragrasse nardo et nectare.

Te cuncta nascentem puer
 Sensere dura et barbara:
 Victusq; saxorum rigor,
 Obduxit herbam cotibus.
 Iam mella de scopulis fluunt,
 Iam stillat illex arido
 Sudans amomum in stipite,
 Iam sunt myricis balsama.

O' sancta præsepis tui
 Aeternæ rex cunabula,
 Populisq; per seculum sacra,

Mutis et ipsis credita.
 Adorat hæc brutum pecus,
 Indocta turba scilicet:
 Adorat excors natio,
 Vis cuius in pastu sita est.
 Sed cum fideli spiritu
 Concurret ad præsepia
 Pàgana gens, et quadrupes,
 Sapiatq; quod brutum fuit:
 Negat patrum prosapia,
 Perosa præsentem Deum:
 Credas uenenis ebriam,
 Furijs ue lymphatam rapi.

Quid prona per scelus ruis?
 Agnosce, si quicquam tibi
 Mentis resedit integra,
 Ducem tuorum principum.
 Hunc quem latebra, et obstrix,
 Et uirgo foeta, et cunula,
 Et imbecilla infantia,
 Regem dederunt gentibus:
 Peccator intueberis
 Celsum coruscis nubibus,
 Deiectus ipse et irritis
 Plangens reatum fletibus:
 Cum uasta signum buccina
 Terris cremandis miserit,
 Et scissus axis cardinem
 Mundi ruentis soluerit:

Insignis ipse, et præminens
 Meritis rependet congrua,
 His lucis usum perpetis,
 Illis gehennam et tartarum.
 Iudæa tunc fulmen crucis
 Experta, qui sit senties,
 Quem te furoris præside
 Mors hausit, et mox reddidit.

H Y M N U S XII. EPIPHANIAE.
 Ratio carminis huius conuenit cum superiore.
 Quicumq; Christum queritis,
 Oculos in altum tollite,
 Illic licebit uisere
 Signum perennis gloriæ.
 Hæc stella, quæ solis rotam
 Vincit decore ac lumine,
 Venisse terris nunciat.

Cum carne terrestri Deum.

Non illa seruit noctibus,

Sequuta lunam menstruan:

Sed sola coelum possidens,

Cursum dierum temperat.

Arctoa quamuis sidera

In se retortis motibus

Obire nolint: attamen

Plerumq; sub nimbis latent.

Hoc fidus eternum manet,

Hec stella nunquam mergitur,

Nec nubis occursum abdit

Obumbrat obductam faciem.

Tristis cometa intercitat,

Et si quod astrum Sirio

Feruet uapore, iam Dei

Sub luce destructum cadat.

En Persici ex orbis sinu,

Sol unde sumit ianuam,

Cernunt periti interpretes

Regale uoxillum Magi.

Quod ut resulsit, ceteri

Cessere signorum globi,

Nec pulchre est ausus suam

Conferre formam lucifer.

Quis iste tantus, inquit,

Regnator, astris imperans,

Quem si tremunt coelestia,

Cui lux & aethra inferuiunt?

Illistre quiddam cernimus,

Quod nesciat finem pati,

Sublime, celsum, interminum,

Antiquius coelo & chao.

Hic ille rex est gentium,

Populiq; rex Iudaici,

Promissus Abrahae patri,

Eiusq; in eum semini.

Aequandam stellis sua

Cognouit olim germina,

Primus sator credentium,

Nati immolator unici.

Iam flos subit Davidicus

Radice Iessae editus:

Sceptriq; per uirgam uirens,

Rerum cacumen occupat.

Exin sequuntur perciti

Fixis in altum uultibus,

Qua stella sulcum traxerat,

Claramq; signabat uiam.

Sed uerticem pueri supra

Signum pependit imminens,

Pronaq; submissum facie

Caput sacratum prodidit.

Videte quod postquam Magi,

Eoa promunt munera:

Stratiq; uotis offerunt

Thus, myrrham, & aurum regium.

Agnosce clara insignia

Virtutis, ac regni tui

Puer o, cui trinam Pater

Prædesinauit indolem.

Regem, Deumq; annunciant,

Thesaurus, & fragrans odor

Thuris Sabæi, ac myrrheus

Puluis sepulchrum prædocet.

Hoc est sepulchrum, quo Deus

Dum corpus extingui sinuit,

Atq; id sepulchrum suscitavit,

Mortis refregit carcerem.

O' sola magnarum urbium

Maior Bethlem, cui contigit

Ducem salutis coelitis

Incorporatum gignere.

Altrice te, summo patri

Heres creatur unicuique,

Homo ex Tonantis spiritu,

Idemq; sub memoris Deus.

Hunc & prophetis testibus,

Iisdemq; signatoribus,

Testator & sator iubet

Adire regnum, & cernere

Regnum quod ambit omnia

Dia, & marina, & terrea,

A' solis ortu ad exitum,

Et tartara, & coelum supra.

Audit tyrannus anxius

Adesse regum principem,

Qui nomen Israël regat,

Teneatq; Dauid regiam:

Exclamat amens nuncio,

Successor instat, pellimur:

Satelles i, ferrum rape,

A Perfunde cunas sanguine.

Mas omnis infans occidat,
Scrutare nutricum sinus,
Interq; materna ubera
Ensem cruentet pugio.

Suspecta per Bethlem mihi
Puerperarum est omnium
Fraus, ne qua furtim subtrahat
Prolem uirilis indolis.

Transfigit ergo carnifex
Mucrone districto furens.
Effusa nuper corpora;
Animasq; rimatur nouas.

Locum minutis artibus
Vix interemptor inuenit,
Quo plaza descendat patens,
Iuguloq; maior pugio est.

O' barbarum spectaculum,
Ilisa ceruix cautibus
Spargit cerebrum lacteum,
Oculosq; per uulnus uomit.

Aut in profundū palpitans

B Mersatur infans gurgitem,
Cui subter arctis faucibus
Singultat unda & halitus.

Saluete flores martyrum,
Quos lucis ipso in limine
Christi insecutor sustulit,
Ceu turbo nascentes rosas.

Vos prima Christi uictima,
Grex immolatorum tener,
Aram ante & ipsam simplices
Palma & coronis luditis.

Quid proficit tātum nefas?
Quid crimen Herodem inuas?
Vnus tot inter funera
Impunè Christus tollitur.

Inter coeui sanguinis
Fluenta, solus integer:
Ferrum, quod or habat nurus,
Partus sefellit uirginis.

Sic stulta Pharaonis mali
Edicta quondam fugerat,
Christi figuram præferens
Moses, receptor ciuium.

Cautum & statutum iusserat,

Quo non liceret matribus,
Cum pondus alui absolueret,
Puerile pignus tollere.

Mens obstetricis sedule
Piè in tyrannum contumax,
Ad spem potentis gloriæ
Furata seruat paruulum.

Quem mox sacerdotem sibi
Assumpsit orbis conditor,
Per quem notatam saxcis
Legem tabellis traderet.

Licet ne Christum noscere
Tanti per exemplum uiri?
Dux ille caeso Aegypto
Absoluit Israël iugo.

At nos subactos iugiter
Erroris imperio grati,
Dyx noster hosti saucio
Mortis tenebris liberat.

Hic expiat in fluctibus
Plebem marino in transitu
Repurgat undis dulcibus,
Lucis columnam præferens.

Hic præliante exercitu,
Passis in altum brachijs,
Sublimis Amalech premit
Crucis quod instar tunc fuit.

Hic nempe IESVS uerior,
Qui longa postè dispendia,
Victor suis tribulibus
Promissa soluit iugera.

Qui ter quaternas deniq;
Refluentis amnis aluco
Fundauit & fixit petras,
Apostolorum stennmata.

Iure ergo se Iudæ ducem
Vidisse testantur Magi.
Cum facta priscorum ducum
Christi figuram pinxerint.

Hic rex priorum iudicum,
Rexere qui Iacob genus,
Dominaeq; rex ecclesiæ,
Templi & nouelli & pristini.

Hunc posteri Effraim colunt,
Hunc sancta Manassæ domus,
Omnesq; suspiciunt tribus.

Biffena fratrum semina.

Quin & propago degener

Ritum sequuta inconditum,

Quaecunq; dirum feruidis

Baal caminis coxerat:

Fumosa auorum numina

Saxum, metallum, stipitem,

Rasum, solatum, scetile,

In Christi honorem deserit.

Gaudete quicquid gentium est,

Iudea, Roma, & Grecia,

Aegypte, Thrax, Persa, & Scythia,

Rex unus omnes possidet.

Laudate uestrum principem

Omnes, beati ac perditi,

Viui, imbecilli, ac mortui,

Iam nemo posthac mortuus.

AVRELII PRUDENTII

περὶ Στεφάνου, id est, de

Coronis.

HYMNVS I. SANCTIS MAR-

tyrib. Hemiterio & Cheledonio

Calagurritanis.

Carminis ratio eiusmodi est, qualis Hy-
mni, Da puer plestrum.

— u — — u — — u — u — u — (la,

Cripta sunt cœlo duorum martyrum uocabu

Aureis quæ Christus illic annotauit literis,

Sanguinis notis eadē scripta terris tradi-

Pollet hoc felix per orbē terra libera scēmate, (dit.

Hic locus dignus tenendis osibus uisus Deo,

Qui beatorum pudicus esset hospes corporum.

Hic calentes hausit undas cæde timēus duplici,

Illitas cruore sancto nunc arenas incolæ

Confrequentant obsecrantes uoce, uotis, munere.

Exteri nec non & orbis huc colonus aduenit:

Fama nam terras in omnes præcucurrit proditrix,

Hic patronos esse mundi quos precantes ambiant.

Nemo puras hic rogādo frustra cōgessit preces.

Latus hinc terfis reuertit supplicator fletibus,

Omne quod iustum poposcit impetratum sentiens.

Tanta pro nostris periculis cura suffragantiū est.

Non sinant, inane ut ullus uoce murmur fuderit:

Audiunt, statimq; ad aurem regis æterni ferunt.

Inde larga fonte ab ipso dona terris influunt,

Supplicum causas petitis quæ medelis irrigant.

Nil suis bonus negauit Christus unquam testibus.

Testibus quos nec catenæ, dira nec mors terruit.

Vnicum Deum fateri sanguinis dispendio,

Sanguinis sed tale damnum lux rependit longior.

Hoc genus mortis decorū est, hoc probis dignū

Membra morbis excedēda texta uenis lægudis, (uiris,

Hostica domare ferro, morte & hostem uincere.

Pulcherræ, es ictum sub ense persecutoris pati:

Nobilis per uulnus amplum porta iustis panditur,

Lota mens in fonte rubro sede cordis exili.

Nec rudem crudi laboris antè uitam duxerant

Milites, quos ad perenne cingulum Christus uocat.

Sueta uirtus bello & armis, militat sacrarijs.

Cæsaris uexilla linquunt, eligunt signum crucis:

Proq; uentosis draconum quod gerebant pallijs,

Præferūt insigne lignum, quod draconem subdidit.

Vile censent expeditis ferre dextris spicula,

Machinis murum ferire, castra fossis cingere,

Impias manus cruentis inquinare stragibus.

Fortè tunc atrox secundos Israelis posteros

Ductor aule mundialis ire ad aram iusserat,

Idolis litare nigris, esse Christi refagas:

Liberam succincta ferro pectus urgebat fidem, B

Illa uirgas & secures, & bisulcas ungulas

Vltro fortis expetebat, Christi amore interrita.

Carcer illigata duris colla baijs impedit,

Barbaras forum per omne tortor exercet manus:

Veritas crimen putatur, uox fidelis plestitur.

Tunc & ense cæsa uirtus triste percussit solum,

Et rogis ingesta mæstis, ore flammæ sorbuit:

Dulce tunc iustis cremari, dulce ferrum perpeti.

Hic duorum cara fratrum conualescunt pectora

Fida, quos per omne tempus iunxerat sodalitas:

Stant parati ferre, quidquid fors tulisset ultima.

Seu foret præbèda cœuix ad bipennem publicā,

Verberum post uim crepantiū, post catastas igneas:

Sine pardis offerendum pectus, aut leonibus,

Nos ne Christo procreati mammonæ dicabimur,

Et Dei formam gerentes seruimus seculo?

Abfit ut cœlestis ignis se tenebris misceat.

Sit satis, quod capta primo uita sub chirographo,

Debitum persoluit omne, sancta rebus Cæsaris.

Tempus est Deo repēdi, quidquid est propriū Dei.

Ite signorum magistri, & uos tribuni absistite,

Aureos auferte torques, sauciorum premia,

Clara nos hinc angelorum iam uocant stipendia.

Christus

A Christus illic candidatis præsidet cohortibus,
Et throno regnans ab alto, damnat infames deos,
Vosq; qui ridenda vobis monstra diuos fingitis:

Hæc loquētes, obruuntur mille pœnis martyres,
Nexibus manus utraq; flexus inuoluit rigor,
Et chalybs attrita colla grauib; ambit circulis.

O uetustatis silentis obsoleta obliuio,
Inuidentur ista nobis, fama & ipsa exinguitur.
Chartulas blasphemus olim nam satelles abstulit,

Ne tenacibus libellis erudita secula,
Ordinem, tempus, modumq; passionis proditum,
Dulcibus linguis per aures posterorum spargeret.

Hoc tamen solum uetusta subtrahunt silentia,
Iugibus longum catenis an capillum pauerint.

Quo uiros dolore tortor, quæ ue pœna ornauerit,

Illæ laus occulta non est, nec senescit tempore,
Missa quod sursum per auras euolarunt munera,
Quæ uiam patere coeli præmicando ostenderent.

Illius fidem figurans, nube fertur annulus,

Hic sui dat pignus oris, ut ferunt, orarium:

Quæ superno raptâ flatu lucis intrant intimum.

Per poli liquentis axem fulgor auri absconditur,

B Ac diu uisum sequacem textilis candor fugit:

Sûbuehantur usq; in astra, nec uidentur amplius.

Vidit hoc contentus astans, ipse uidit carnifex,

Et manum repressit hærens, ac stupore oppalluit:

Sed tamen peregit ictum, ne periret gloria.

Iam ne credis bruta quondâ Vasconū gentilitas,

Quam sacrum crudelis error immolarit sanguinē?

Credis in Deum relatos hostiarum spiritus?

Cerne q̄ palam feroces hic domantur dæmōnes,

Qui lupino capta ritu deuorant præcordia,

Strangulant mentes & ipsas, seq; miscent sensibus.

Tunc suo iam plenus hoste sistitur furens homo,

Spumæas efflans saliuas, cruda torquens lumina,

Expiandus quæstione non suorum criminum.

Audias, nec tortor astat, eiulatus flebiles:

Scinditur per flagra corpus, nec flagellū cernitur,

Crescit & suspensus ipse uinculis latentibus.

His modis spurcū latronē martyriū uirtus quatit,

Hæc coërcet, torquet, urit, hæc catenas incutit,

Prædo uexatus relictis se medullis exuit.

Linqvit illæsam rapinam, faucibus siccis fugit,

Vngue ab imo usq; ad capillum salua reddit omnia,

Confitens ardere sese, nam gehennæ est incola. (ras?

Quid loquar, purgata lōgis alba morbis corpo-

Algidus cum decoloros horror artus concutit,

Hic tumor uultum relinquit, hic color uerus redit.

Hoc bonū Saluator ipse, quo fruamur, præstitit.

Martyrum cum mēbra nostro consecrauit oppido,

Sospitant quæ nunc colonos, quos iberus alluit. (lis,

State nunc hymnistæ matres pro receptis paru-

Coniugum salute læta uox maritarum strepet,

Sit dies hæc festa nobis, sit sacratum gaudium.

HYMNVS II. DIVO LAURENTIO

Hispano, Archidiacono Ro-
mano.

Mensura Carminis huius conuenit cum Hy-
mno matutino, Ales diei.

Antiqua sanorum parens,
Iam Roma Christo dedita,

Laurentio uictrix duce

Ritum triumphas barbarum.

Reges superbos uiceras,

Pópulosq; frenis prefferas:

Nunc monstrosos idolis

Imponis imperij iugum.

Hæc sola deerat gloria

Urbis togatæ insignibus,

Feritate capta gentium

Domaret ut spurcum Iouem.

Non turbulentis uiribus,

Cossi, Camilli, aut Cæsaris:

Sed martyris Laurentij

Non incruento prælio.

Armata pugnavit fides,

Proprij cruoris prodiga:

Nam morte mortem diruit,

Ac semet impendit sibi.

Fore hæc sacerdos dixerat

Iam Xistus affixus cruci,

Laurentium flentem uidens

Crucis sub ipso stipite:

Desiste discessu meo

Fletum dolenter fundere:

Præcedo frater, tu quoq;

Post hoc sequeris triduum.

Extrema uox Episcopi

Prænunciatrix gloriæ

Nihil sefellit: nam dies

Prædicta palmam præstitit.

Qua uoce, quantis laudibus

Celebrabo mortis ordinem?

Quo passionem carmine

Digne retexens concinam?

Hic primus est septem uiris,

Qui stant ad aram proximi,

Leuita sublimis, gradu

Et ceteris præstantior.

Claustis sacrorum præerat

Cœlestis arcanum domus,

Fidis gubernans clauibus,

Votasq; dispensans opes.

Verfat famem pecuniæ

Præfectus urbi regiæ,

Minister insani ducis

Exactor auri et sanguinis.

Qua ui latentes eruat

Nummos, operta existimans

Talenta sub sacrarijs,

Cumulosq; congestos tegi.

Laurentium fisti iubet,

Exquirat arcam ditibus

Massis refertam, et fulgidæ

Montes moneta conditos.

Soletis, inquit, conqueri,

Sæuere nos iusto amplius,

Cum Christiana corpora

Plus quam cruentè scindimus.

Abeſt atrocioribus

Censura feruens motibus,

Blandè et quietè efflagito

Quod spontè obire debeas.

Hunc esse uestris orgijs

Moremque et artem proditum est,

Hanc disciplinam fœderis,

Libent ut auro antistites.

Argenteis scyphis ferunt

Fumare sacrum sanguinem,

Auroque nocturnis sacris

Aſtare fixos cereos.

Tunc summa cura est fratribus,

Vt sermo testatur loquax,

Offerre fundis uenditis

Sestertiorum millia.

Addicta auorum prædia

Fœdis sub auctionibus

Successor exhaeres gemit

Sanctis egens parentibus.

Hæc occuluntur abditis

Ecclesiarum in angulis,

Et summa pietas creditur

Nudare dulces liberos.

Deprome thesauros, malis

Suadendo quos præstigijs

Exaggeratos obtines,

Nigrante quos claudis specu.

Hoc poscit usus publicus,

Hoc fiscus, hoc ærarium,

Vt dedita stipendijs

Ducem iuuat pecunia.

Sic dogma uestrum est audio,

Suum quibusque reddito:

En Cæsar agnoscit suum

Nomisma nummis inditum.

Quod Cæsaris scis, Cæsari

Da, nempe iustum postulo,

Ni fallor, haud ullam tuus

Signat Deus pecuniam.

Nec cum ueniret, aureos

Secum Philippos detulit:

Præcepta sed uerbis dedit,

Inanis à marsupio.

Implete dictorum fidem,

Quam uos per orbem uenditis:

Nummos libenter reddite,

Estate uerbis diuites.

Nil asperum Laurentius

Refert ad ista, aut turbidum:

Sed ut paratus obsequi,

Obtemperanter annuit.

Est diues, inquit, non nego,

Habetque nostra Ecclesia

Opumque et auri plurimum,

Nec quisquam in orbe ditior.

Is ipse tantum non habet

Argenteorum enigmatum

Augustus, arcem possidens,

Cui nummus omnis scribitur:

Sed nec recuso prodere

Locupletis arcam numinis,

Vulgabo cuncta, et proferam

Preciosa quæ Christus tenet.

Vnum sed orans flagito,

A Induciarum paululum,
 Quò fungar efficacies
 Promissionis munere.
 Dum tota digestim mihi
 Christi supellex scribitur:
 Nam calculanda primitiis,
 Tunc subnotanda est summula.
 Lætus tumescit gaudio
 Præfectus, ac spem deuorat:
 Aurum uelut iam conditum
 Domi maneret gestiens.
 Pepigere tempus tridui:
 Laudatus inde absoluitur
 Laurentius, sponsor sui,
 Et sponsor ingentis lucri.
 Tribus per urbem cursitat
 Diebus, infirma agmina,
 Omnesq; qui poscunt stipem,
 Cogens in unum congregat.
 Illic utrisq; obtutibus
 Orbes cauatos præferens
 Baculo regebat præuio,
B Errore nutantem gradum.
 Et claudus infracto genu,
 Vel crure trunco semipes,
 Breuior ue planta ex altera,
 Gressum trahebat imparem.
 Est ulcerosis artubus
 Qui tæbe corrupta fluat:
 Est cuius arens dextera
 Nervos in ulnam contrahat.
 Tales plateis omnibus
 Exquirat, assuetos ali
 Ecclesiæ matris penu,
 Quos ipse primus nouerat.
 Recenset exim singulos,
 Scribens uiritim nomina,
 Longo & locatos ordine
 Astare pro templo iubet.
 Præscriptus & iam fluxerat
 Dies, furebat seruido
 Iudex auarus spiritu,
 Promissa solui efflagitans.
 Tum martyr: Assistas uelim,
 Coramq; dispositas opes
 Mirere, quas noster Deus

Prædiues in sanctis habet.
 Videbis ingens atrium
 Fulgere uasis aureis,
 Et per patentes porticus
 Structos talentis ordines.
 It ille, nec pudet sequi:
 Ventum ad sacratam ianuam,
 Stabant cateruæ pauperum,
 Inculta uisu examina.
 Fragor rogantum tollitur:
 Præfectus horrescit stupens,
 Conuersus in Laurentium,
 Oculisq; turbatis minax.
 Contra ille, quid frendens, ait,
 Minitaris? aut: Quid displicet?
 Num sordida hæc, aut uilia?
 Num despuenda existimas?
 Aurum quod ardentem sitis,
 Effossa gignunt rudera,
 Et de metallis squallidis
 Pœnalis excudit labor.
 Torrens uel amnis turbidus
 Voluens arenis implicat:
 Quod terrulentum ac sordidum,
 Flammi necesse est decoqui.
 Pudor per aurum soluitur,
 Violatur auro integritas,
 Pax occidit, fides perit,
 Leges & ipse intercidunt.
 Quid tu uenenum gloriæ
 Extollis, & magni putas?
 Si queris aurum uerius,
 Lux est, & humanum genus.
 Hi sunt alumni luminis,
 Quos corpus arctat debile:
 Ne per salutem uiscerum
 Mens insolescat turgida.
 Cum membra morbus diffecat,
 Animus uiget robustior,
 Membris uicissim fortibus
 Vis sauciatur sensuum.
 Nam sanguis in culpam calens
 Minus ministrat uirium,
 Si seruor effectus malis
 Elumbe uirus contrahat.
 Si forte detur optio,

Malim dolore asperissimo
Fragmenta membrorum pati,
Et pulcher intus uiuere.

Committe formas pestium,
Et confer alternas lues,
Carnis ne morbus foedior
An mentis & morum ulcera?

Nostri per artus debiles,
Intus decoris integri,
Sensum uenusti innoxium
Languoris experti gerunt.

Vestros ualentes corpore
Interna corrumpit lepra,
Errorq; mancum claudicat,
Et cæca fraus nihil uidet.

Quemuis tuorum principum,
Qui ueste & ore prænitet,
Magis probabo debilem,
Quam quis meorum est pauperum.

Hunc qui superbit serico,
Quem currus inflatum uehit:
Hydrops aquosus lucido
Tendit ueneno intrinsecus.

Ast hic auarus contrahit,
Manus recuruas, & uolam
Plicans aduncis unguibus
Laxare neruos non ualet.

Istum libido foetida
Per scorta tractum publica
Luto & cloacis inquinat,
Dum spurca mendicat supra.

Quid ille feruens ambitu,
Sitimq; honoris æstuans,
Mersis ne anhelat febribus,
Atq; igne uenarum furit?

Quisquis tacendi intemperans
Silenda prurit prodere,
Vexatur, & scalpit iecur,
Scabiemq; cordis sustinet.

Quid inuidorum pectorum
Strumas retexam turgidas?
Quid purulenta & limida
Malignitatum uulnera?

Tute ipse qui Romam regis,
Contemptor æterni Dei,
Dum demonum sordes colis,

Morbo laboras regio.

Hi quos superbus despicias,
Quos execrandos iudicas,
Breui ulcerosos exuent
Artus, & incolumes erunt.

Cum carne corruptissima
Tandem soluti ac liberi,
Pulcherrimo uitæ statu
In arce lucebunt patris.

Non sordidati aut debiles,
Sicut uidentur interim:
Sed purpurantibus stolis
Clari, & coronis aureis.

Tum si facultas suppetat,
Coram tuis obtutibus
Istos potentes seculi
Velim recensendos dari.

Pannus uideres obfitos,
Et muculentis naribus,
Mentum salius uuidum,
Lipposq; palpebra putri.

Peccante nil est tetrius,
Nil tam leprosum aut putridum:
Cruda est cicatrix criminum,
Oletq; ut antrum tartari.

Antmabus inuersa uice
Corrupta forma infligitur,
Quas pulcher aspectus prius
In corpore oblectauerat.

En ergo nummos aureos,
Quos proximè spononderam,
Quos nec fauillis obruat
Ruina, nec fur subtrahat.

Nunc addo gemmas nobiles,
Ne pauperem Christum putes,
Gemmas corusci luminis,
Ornatur hoc templum quibus.

Cernis sacratas uirgines,
Mireris intactas anus,
Primiq; post damnum thori
Ignis secundi nescias.

Hoc est monile Ecclesiæ,
His illa gemmis comitur,
Dotata sic Christo placet,
Sic ornata ueracem.
Eccam talentum suscipe,

A Ornabis urbem Romulam,
Ditabis & rem principis,
Fies & ipse ditior.

Ridemur, exclamat furens
Præfectus, ac miris modis
Per tot figuras ludimur,
Et uiuit insanum caput.

Impune tantas furcifer
Strophas cauillo mimico
Tenexuisse existimas,
Dum scurra saltas fabulam?

Concinna uisa urbanitas
Tractare nosmet ludicris?
Egon' cachinnis uenditus
Acroama festiuum fui?

Adeo ne nulla austeritas,
Censura nulla est fascibus?
Adcon' securim publicam
Mollis retundit lenitas?

Dicis, libenter oppetam,
Votiuam mors est martyri.
Est ista uobis, nouimus,

B Persuasionis uanitas.

Sed non uolenti impertiam,
Præstetur ut mortis citæ
Compendiosus exitus,
Perire raptim non dabo.

Vitam tenebo, & differam
Pœnis morarum iugibus,
Et mors inextricabilis
Longos dolores protrahet.

Prunas tepentes sternite,
Ne feruor ignitus nimis
Os contumacis occupet,
Et cordis intret abdita.

Vapor senescens langueat,
Qui fusus afflatu leui
T tormenta sensim temperet
Semustulati corporis.

Benè est quod ipse ex omnibus
Mysteriarques incidat,
Hic solus exemplum dabit
Quid mox timere debeant.

Conscende constratum rogam,
Decumbe digno lectulo:
Tunc, si libebit, disputa

Nil esse Vulcanum meum.

Hec fante præfecto, truces
Hinc inde tortores parant
Nudare amictu martyrem,
Vincire membra & tendere.

Illi os decore splenduit,
Fulgorq; circumfusus est.
Talem reuertens legifer
De monte uultum detulit:

Iudæa quem plebs aureo
Boue inquinata, & decolor
Expauit, & faciem retro
Detorsit, impatiens Dei.

Talemq; & ille prætulit
Oris corusci gloriam,
Stephanus per imbrem saxeum
Cœlos apertos intuens.

Illuminatum hoc eminus
Recens piatis fratribus,
Baptisma quos nuper datum
Christi capaces fecerat.

Ast impiorum cecitas,
Os oblitum noctis situ
Nigrante sub uelamine
Obducta, clarum non uidet.

Aegyptiæ plagæ in modum,
Quæ cum tenebris barbaros
Damnaret, Ebræis diem
Sudo exhibebat lumine.

Quin ipsa odoris qualitas,
Austa quam reddit cutis,
Diuersa utroq; permouet,
His nidor, illis nectar est.

Idemq; sensus dispari
Variatus aura, aut afficit
Horrore nares uindice,
Aut mulcet oblectamine.

Sic ignis æternus Deus
(Nam Christus ignis uerus est)
Is ipse complet lumine
Iustos, & urit noxios.

Postquam uapor diutinus
Decoxit exustum latus,
Vltro è catasta iudicem
Compellat affatu breui:
Conuerte partem corporis

Satis crematam iugiter:
Et fac periculum, quid tuus
Vulcanus ardens egerit.

Præfectus inuerti iubet.
Tunc ille: Coctum est, deuora,
Et experimentum cape,
Sit crudum an assum suauius.

Hæc ludibundus dixerat:
Cælum deinde suspicit,
Et congemiscens obsecrat,
Miseratus urbem Romulam.

O Christe numen unicum,
O splendor, o uirtus patris,
O factor orbis et poli,
Atq; auctor horum mœnium:
Qui sceptrâ Romæ in uertice

Rerum locasti, sanciens
Mundum Quirinali togæ
Seruire, et armis cedere:

Vt discrepantum gentium
Mores et obseruantiam,
Linguasq; et ingenia, et sacra,
Vni domares legibus.

En omne sub regnum Remi
Mortale concessit genus:
Idem loquuntur diffoni
Ritus, id ipsum sentiunt.

Hoc destinatum quo magis
Ius Christiani nominis,
Quo acunq; terrarum iacet
Vno illigares uinculo.

Da Christe, Romanis tuis
Sit Christiana ciuitas:
Per quam dedisti, ut ceteris
Mens una sacrorum foret.

Confœderentur omnia
Hinc inde membra in symbolum:
Mansuescat orbis subditus,
Mansuescat et summum caput.

Aduertat adiunctas plagas
Coire in unam gratiam:
Fiat fidelis Romulus,
Et ipse iam credat Numa.

Confundit error Troicus,
Adhuc Catonum curiam,
Veneratur occultis fociis

Phrygum penates exules.
Ianum bifrontem et Sterculum
Colit Senatus: horreo
Tot monstra patrum dicere,
Et festa Saturni senis.
Absterge Christe hoc dedecus,
Emitte Gabriel tuum,
Agnoscat ut uerum Deum
Errans Iuli cæcitas.

Et iam tenemus obsides
Fidissimos huius spei:
Hic nempe iam regnant duo
Apostolorum principes:
Alter uocator gentium,
Alter cathedram possidens
Primam, recludit creditas
Aeternitatis ianuas.

Discede adulter Iuppiter
Stupro sororis oblite,
Relinque Romam liberam,
Plebemq; iam Christi fuge.

Te Paulus hinc exterminat,
Te sanguis exturbat Petri,
Tibi id quod ipse armaueras
Factum Neronis officit.

Video futurum principem
Quandoq; qui seruos Dei
Tetris sacrorum sordibus
Seruire Romam non sinat.

Qui templa claudat uestibus,
Valuas eburnas obstruat,
Nefanda damnet limina,
Obdens ahenos pessulos.

Tunc pura ab omni sanguine
Tandem nitebunt marmora:
Stabunt et æra immoxia,
Quæ nunc habentur idola.

Hic finis orandi fuit,
Et finis idem uinculi
Carnalis, erupit uolens
Vocem sequutus spiritus,
Vexere corpus subditis
Cervicibus qui iam patres,
Quos mira libertas uiri
Ambire Christum suaserat.

Repens medullas indoles

A Afflarat & coëgerat
 Amore sublimis Dei
 Odisse nugas pristinas.
 Refrigit ex illo die
Cultus decorum turpium,
 Plebs in sacellis rarior,
 Christi ad tribunal curritur.
 Sic dimicans Laurentius,
 Non ense præcinxit latus
 Hostile, sed ferrum retro
 Torquens in auctorem tulit.
 Dum demon inuictum Dei
 Testem laceßit prælio,
 Perfossus ipse concidit,
 Et stratus æternum iacet.
 Mors illa sancti martyris,
 Mors uera templorum fuit:
 Tunc Vesta Palladios lares
 Impunè sensit deferi.
 Quicquid Quiritum suenerat
 Ornare res uanas Numæ,
 Christi frequentans atria,
 B Hymnis resultat martyrem.
 Ipsa & Senatus lumina,
 Quondam Luperci aut Flamines,
 Apostolorum & martyrum
 Exosculantur limina.
 Videmus illustres domos,
 Sexu ex utroque nobiles
 Offerre uotis pignora
 Clarissimorum liberum.
 Vittatus olim pontifex
 Accitur in signum crucis,
 Aedemq; Laurenti tuam
 Vestalis intrat Claudia.
 O' ter quaterq; ô septies
 Beatus urbis incola
 Qui te, ac tuorum cominus
 Sedem celebrat osium.
 Cui propter aduolui licet,
 Qui fletibus spargit locum,
 Qui pectus in terram premit,
 Qui uota fundit murmure.
 Nos Vasco Iberus diuidit
 Binis remotos Alpibus,
 Trans Cottianorum inuod,

Trans & Pyrenas nunguidos.
 Vix fama nota est, additis
 Quàm plena sanctis Roma sit:
 Quàm diues urbanum solum
 Sacris sepulchris floreat.
 Sed qui caremus his bonis,
 Nec sanguinis uestigia
 Videre coram possumus:
 Cælum intuemur eminus.
 Sic sancte Laurenti tuam
 Nos passionem quærimus:
 Est aula nam duplex tibi,
 Hic corporis, mentis polo.
 Illic inenarrabili
 Allectus urbi municeps,
 Aeternæ in arce curiæ
 Gestas coronam ciuicam.
 Videor uidere illustribus
 Gemmis coruscantem uirum,
 Quem Roma cœlestis sibi
 Legit perennem consulem.
 Que sit potestas credita,
 Et muneris quantum datum,
 Probant Quiritum gaudia,
 Quibus rogatus annuis.
 Quod quisq; supplex postulat,
 Fert impetratum prospere,
 Poscunt, licentur, indicant,
 Et tristis haud ullus redit.
 Ceu præsto semper asics,
 Tuosq; alumnos urbicos
 Lactante complexus sinu
 Paterno amore nutrias.
 Hos inter ô Christi decus
 Audi & poetam rusticum,
 Cordis satentem crimina,
 Et facta prodentem sua.
 Indignus agnoso & scio
 Quem Christus ipse exaudiat,
 Sed per patronos martyres
 Potest medelam consequi.
 Audi benignus supplicem
 Christi reum Prudentium:
 Et seruientem corpori,
 Absolutæ umclis seculi.

HYMNVS III. DIVAE MARTYRI

Eulaliae, uirgini Lusitanæ.

Monocolos pentastrophos. Versus dactyli
trimetri hypercatalecti.

-vv -vv -vv v

Germine nobilis Eulalia,
Mortis at indole nobilior,
Emeritam sacra uirgo suam,
Cuius ab ubere progenita est,
Osibus ornat, amore colit.

Proximus occiduo locus est,
Qui tulit hoc decus egregium,
Urbe potens, populis locuples:
Sed mage sanguine martyrii,
Virgineoque potens titulo.

Curriculis tribus atque nouem
Treis hyemes quater attigerat,
Cum crepitante pyra trepidos
Terruit aspera carnifices,
Supplicium sibi dulce rata.

Iam dederat prius indicium,
Tendere se patris ad solium,
Nec sua membra dicata thoro
Ipsa crepundia repulerat,
Ludere nescia pusiola.

Spernere succina, flere rosas,
Fulua monilia respuere,
Ore seuera, modesta gradu,
Moribus et nimium teneris,
Caniciem meditata senum.

Ast ubi se furiata lues
Excitat in famulos Domini,
Christicolasque cruenta iubet
Thura cremare, iecur pecudis
Mortiferis adolere deis:

Infremit sacer Eulaliæ
Spiritus, ingenijque ferrox
Turbiâ frangere bella parat,
Et rude pectus, anhela Deo
Foemina, prouocat arma uirum.

Sed pia cura parentis agit
Virgo animosa domi ut lateat,
Abdita rure et ab urbe procul,
Ne fera sanguinis in precium
Mortis amore puella ruat.

illa perosa, quietis opem

Degeneri tolerare mora,
Nocte fores sine teste mouet,
Septaque claustra fugax aperit,
Inde per inuia carpit iter.

Ingreditur pedibus laceris,
Per loca senta situ et uepribus,
Angelico comitata choro:
Et licet horrida nox fideat,
Lucis habet tamen illa ducem.

Sic habuit generosa patrum
Turbæ columniferum radium,
Scindere qui tenebrosa potens
Nocte uiam face perspicua
Præstitit, intereunte chao.

Non aliter pia uirgo uiam
Nocte sequuta diem meruit:
Nec tenebris adoperta fuit,
Regna Canopica cum fugeret,
Et super astra pararet iter.

Illâ gradu cita peruigili,
Millia multa prius peragit,
Quam plaga pandat Eoa polum:
Mâne superba tribunal adit,
Fascibus astat et in medijs.

Vociferans, Rogo quis furor est
Perdere præcipientes animas,
Et male prodiga corda sui
Sternere rasilibus scopulis,
Omnipatrerique negare Deum?

Queritis o miseranda manus
Christicolum genus? en ego sum
Dæmonicis inimica sacris,
Idola pretero sub pedibus,
Pectore et ore Deum fateor.

Isis, Apollo, Venus nihil est,
Maximianus et ipse nihil:
Illa nihil, quia facta manu:
Hic, manuum quia facta colit:
Frituola utraque, et utraque nihil.

Maximianus opum dominus,
Et tamen ipse cliens lapidum,
Prostituat uoueatque suis
Numinibus caput ipse suum:
Pectora cur generosa quatit?

Dux bonus, arbiter egregius
Sanguine pascitur innocuo,

A Corporibusq; pijs inhians,
Viscera sobria dilacerat,
Gaudet & excruciare fidem.
Ergo age tortor, adure, seca,
Diuide membra coacta luto.
Soluere rem fragilem facile est,
Non penetrabitur interior
Exagitante dolore animus.
Talibus excitus in furias
Prætor, ait: Rape præcipitem
Licitor, & obrue supplicijs,
Sentiat esse deos patrios,
Nec leue principis imperium.
Quam cuperem tamen, ante necem,
Si potis es, reuocare uiam
Torua puellula nequitie:
Respice gaudia quanta metas
Que tibi fert genialis honor?
Te lachrymis labefacta domus
Prosequitur, generisq; tui
Ingemit anxia nobilitas,
Flore quod occidis in tenero,
B Proxima dotibus & thalamo.
Non mouet aurea pompa thori,
Non pietas ueneranda senum,
Quos temeraria debilitas:
Ecce parata ministeria
Excrucibilis exitij.
Aut gladio ferire caput,
Aut laniabere membra feris:
Aut facibus data fumificis,
Flebiliterq; ululanda tuis
In cineres resoluta flues.
Hæc, rogo, quis labor est fugere?
Si modicum salis eminulis,
Thuris & exiguum digitis
Tangere uirgo benigna uelis:
Pœna grauis procul absuerit.
Martyr ad ista nihil, sed enim
Infremit, inq; tyranni oculos
Sputa iacit: simulachra dehinc
Disipat, impositamq; molam
Thuribulis, pede prosubigit.
Nec mora, carnifices gemini
Iuncea pectora dilacerant:
Et latus ungula uirgineum

Pulsat utrunq; & ad ossa secat,
Eulalia numerante notas.

Scriberis ecce mihi Domine,
Quam iuuat hos apices legere?
Qui tua Christe trophæa notant,
Nomen & ipsa sacrum loquitur
Purpura sanguinis elicti.

Hæc sine fletibus & gemitu
Lata canebat, & intrepida.
Dirus abest dolor ex animo,
Membraq; picta cruore nouo
Ponte cutem recalente lauant.

Vltima carnificina dehinc
Non laceratio uulnifica
Cratetenus, nec arata cutis:
Flamma sed undiq; lampadibus
In latera stomachumq; furit.

Crinis odor & in iugulos
Fluxerat, inuolitans humeris,
Quo pudibunda pudicitia,
Virgineusq; lateret honos,
Tegmine uerticis opposito.

Flamma crepans uolat in faciem,
Perq; comas uegetata caput
Occupat, exuperatq; apicem:
Virgo citum cupiens obitum,
Appetit & bibit ore rogam.

Emicat inde columba repens,
Martyris os niue candidior
Visa relinquere, & astra sequi:
Spiritus hic erat Eulaliæ
Lacticolus, celer, innocuus.

Colla fluunt abeunte anima,
Et rogi igneus emoritur:
Pax datur artubus exanimis,
Flatus in æthere plaudit ouans,
Templaq; celsa petit uolucer.

Vidit & ipse satellites auem
Fœminæ ab ore meare palam,
Obstupescit & attonitus
Prosilii, & sua gesta fugit,
Licitor & ipse fugit pauidus.

Ecce niuem glacialis hiems
Ingerit, & tegit omne forum,
Membra tegit simul Eulaliæ,
Axe iacentia sub gelido,

Pallioi uice linteoli.

Cedat amor lacrymantium hominum

Qui celebrare suprema solent,

Plebile cedat et officium,

Ipsa elementa iubente Deo

Exequias tibi uirgo ferunt.

Nunc locus Emerita est tumulto

Clara colonia Vettoniae,

Quam memorabilis annis Anas

Præterit, et uiridante rapax

Gurgite moenia pulchra lauat.

Hic ubi marmore perspicuo

Atria lumnat alta nitor

Et peregrinus et indigena:

Reliquias, cineresque sacros

Seruat humus ueneranda sinu.

Tecta corusca super rutilant

De laquearibus aureolis:

Saxaque caesa solum uariant,

Floribus ut rosulenta putes

Prata rubescere multimodis.

Carpite purpureas uiolas,

Sanguineosque crocos metite,

Non caret his genialis hiems,

Laxat et arua tepens glacies,

Floribus ut cumulet calathos.

Ista comantibus è folijs

Munera uirgo, puerque date:

Ast ego ferta choro in medio

Texta feram pede dactylico,

Vilia, marcida, festa tamen.

Sic uenerarier ossa libet,

Ossibus altar et impositum:

Illam Deisita sub pedibus

Prospicit hæc, populosque suos

Carmine propitiata fouet.

HYMNVS IIII. DECEM ET OCTO.

Martyribus CæsarAugustanis.

Eiusmodi carminis genus, quale in Hy-
mno, Christe seruorum.

Bis nouem noster populus sub uno

Martyrum seruat cineres sepulchro:

CæsarAugustam uocitamus urbem,

Res cui tanta est.

Plena magnorum domus angelorum,

Non timet mundi fragilis ruinam,

Tot sinu gestans simul offerenda

Munera Christo.

Cum Deus dextram quasiens coruscant.

Nube subnixus ueniet rubente,

Gentibus iustam positurus æquo

Pondere libram:

Orbe de magno caput excitata.

Obuiam Christo properanter ibit,

Ciuitas omnis preciosa portans

Dona canistris.

Afra Carthago tua promet ossa

Ore facundo Cypriane doctor:

Corduba Aciscum dabit, et Zoellum;

Tresque coronas.

Tu tribus gemmis diadema pulchrum

Offeres Christo genitrix piorum

Tarraco, intexit cui Fructuosus

Suile uinculum.

Nomen hoc gemma strophio illigatum est,

Emicant iuxta lapides gemelli:

Ardet et splendor parilis duorum

Ignem corusco.

Parua Felicis decus exhibebit

Artibus sanctis locuples Gerunda,

Nostra præstabit Calagurris ambos:

Quos ueneramur.

Barcinon claro Cucufate freta

Surget, et Paulo speciosa Narbo,

Tecum præpoliens Arelas habebit

Sancte Genesi.

Lusitanorum caput oppidorum

Urbs, Adorate cineres puellæ

Obuiam Christo rapiens ad aram

Porriget ipsam.

Sanguinem iusti, cui Pastor hæret,

Ferculum duplex, geminumque donum

Ferre Complutum gremio iuuabit

Membra duorum.

Ingeret Tingis sua Cæsianum

Festa, Massylum monumenta regum:

Qui cinis gentes domitas coëgit

Ad iuga Christi.

Singulis pauca tribus aut duobus

Forsan et quinis aliquæ placebunt,

Tesibus Christi prius hostiarum

Pignore sanctæ.

A Tu decem sanctos reuehes, & octo,
 Caesar augusta studiosa Christi,
 Verticem flauis oleis reuincta
 Pacis honore.
 Sola in occursum numerosiores
 Martyrum turbas Domino parasti,
 Sola prædiues pietate multa
 Luce fruëris.
 Vix parens orbis populosa Poeni,
 Ipsa uix Roma in solio locata,
 Te decus nostrum superare in isto
 Munere digna est.
 Omnibus portis sacer immolatus
 Sanguis exclusit genus inuidorum
 Dæmonum, & nigras pepulit tenebras
 Urbe piata.
 Nullus umbrarum latet intus horror:
 Pulsa nam pestis populum refugit,
 Christus in totis habitat plateis,
 Christus ubiq; est.
 Martyrum credas patriam coronis
 Debitam sacris, chorus unde surgens
B Tendit in cælum niueus togatæ
 Nobilitatis.
 Inde Vincenti tua palma nata est,
 Clerus hinc tantum peperit triumphum,
 Hinc sacerdotum domus insulata
 Valeriorum.
 Sæuus antiquis quoties procellis
 Turbo uexatum tremefecit orbem,
 Tristior templum rabies in istud
 Intulit iras.
 Nec furor quisquam sine laude nostrum
 Cesit, aut clari uacuis cruoris:
 Martyrum semper numerus sub omni
 Grandine creuit.
 Non ne Vincenti peregrè necandus
 Martyr, his terris tenui notasti
 Sanguinis rore speciem futuri
 Morte propinqua?
 Hoc colunt ciues, uelut ipsa membra
 Cespes includat suus, & paterno
 Seruet amplectens tumulto beati
 Martyris ossa.
 Noster est, quamuis procul hinc in urbe
 Passus ignota, dederit sepulchro.

Gloriam uictor, propè litus altæ
 Fortè Saguntii.
 Noster, & nostra puer in palestra,
 Arte uirtutis, fideiq; oliuo
 Vinctus, horrendum didicit domare
 Viribus hostem.
 Nouerat templo celebres in isto
 Ostes partas, deciesq; palmas
 Laureis doctus patrijs, eadem
 Laude cucurrit.
 Hic & Encrati recubant tuarum
 Ossa uirtutum, quibus efferrati
 Spiritum mundi uiolenta uirgo
 Dedecorasti.
 Martyrum nulli remanente uita
 Contigit terris habitare nostris:
 Sola tu morti propria superstes
 Viuis in orbe.
 Viuis, ac pœnæ seriem retexis,
 Carnis & cæcæ spoliū retentans,
 Tetra quàm sulcos habeant amaros
 Vulnera narras.
 Barbarus tortor latus omne carpsit,
 Sanguis impensus lacerata membra,
 Pectus abscessa patuit papilla
 Corde sub ipso.
 Iam minus mortis precium peractum est,
 Quæ uenenatos abolens dolores,
 Concitam membris tribuit quietem
 Fine supremo.
 Cruda te longum tenuit cicatrix,
 Et diu uenis dolor hæsit ardens,
 Dum putrescentes tenuat medullas
 Tabidus humor.
 Inuidus quamuis obitum supremum
 Persecutoris gladius negarit:
 Plena te martyr tamen ut peremptam
 Pœna coronat.
 Vidimus partem iccoris reuulsam,
 Ungulis longè iacuisse pressis:
 Mors habet pallens aliquid tuorum,
 Te quoq; uiua.
 Hunc nouum nostre titulum fruendum
 Caesar augustæ dedit ipse Christus,
 Tumba uiuentis domus ut dicata
 Martyris esset.

Ergo ter senis sacra candidatis
 Diues Optato, simul & Luperco
 Perge conscriptum ubimet senatum
 Pangere psalmis.

Ede Successum, cane Martialem,
 Mors & Urbani tibi concinatur,
 Iuliam cantus resonet, simulq;
 Quintilianum.

Publium pangat chorus, & reuoluat
 Quale Frontonis fuerit trophæum,
 Quid bonus Felix tulerit, quid acer
 Cecilianus.

Quantus Euenti tua bella sanguis,
 Timxerit, quantus tua Primitiæ,
 Cum tuos uiuax recolat triumphos
 Laus Apodemi.

Quatuor posithinc superest uirorum.
 Nomen extolli, renuente metro,
 Quos Saturninos memorat uocatos
 Prisca uetustas.

Carminis leges amor aureorum
 Nominum paruifacit, & loquendi
 Cura de sanctis uitiosa non est,
 Nec rudis unquam.

Plenus est artis modus, annotatas
 Nominum formas recitare Christo,
 Quas tenet cœli liber, explicandus
 Tempore iusto.

Octo tunc sanctos recolet, decemq;
 Angelus, coram Patre Filioq;
 Urbis unius regimen tenentes
 Iure sepulchri.

Quin ad antiquum numerum trahentur,
 Vix post pœnæ specimen puella,
 Morsq; Vincenti, cui sanguis hinc est
 Fons & honoris.

Additis Caio (nec enim silendi)
 Teq; Crementi, quibus incruentum
 Ferre prouenit decus, ex secundo
 Laudis agone.

Ambo confessi Dominum, steterunt
 Acriter, contra fremitum latronum,
 Ambo gustarunt leuiter saporem
 Martyriorum.

Hec sub altari sita sempiterno,
 Lapsibus nostris ueniam precatur

Turba, quam seruat procerum creatrix
 Purpureorum.

Nos pio fletu, date, perluamus
 Marmorum sulcos, quibus est operta
 Spes, ut absoluaui retinaculorum
 Vincula meorum.

Sterne te totam generosa sanctis
 Ciuitas mecum tumulis, deinde
 Mox resurgentes animas, & artus
 Tota sequeris.

HYMNVS V. DIVO VINCENTIO MAR-
 tyri CesarAugustino.

Carminis mensura eadem est, quæ fuit Hy-
 mini marutini, Ales diei.

Beate martyr prospera
 Diem triumphalem tuum,
 Quo sanguinis merces tibi,
 Corona Vincenti datur.

Hic te ex tenebris seculi
 Tortore uicto & iudice,
 Euxit ad cœlum dies,
 Christoq; ornatum reddidit.

Nunc angelorum particeps,
 Lucas in insigni stola,
 Quam testis indomabilis
 Riuis cruoris laueras.

Cum te satellites idoli
 Præcinctus atris legibus,
 Litare diuis gentium
 Ferro & catenis cogeret.

Ac uerba primùm mollia
 Suadendo blande effuderat
 Captator, ut uibulum lupus
 Rapturus, alludit prius.

Rex, inquit, orbis maximus,
 Qui sceptrum gestat Romula,
 Servire sanxit omnia
 Priscis deorum cultibus.

Vos Nazareni assistite,
 Rudemq; ritum spernite,
 Hæc saxa, quæ princeps colit,
 Placate fumo & uictima.

Exclamat hic Vincentius,
 Leuita de tribu sacra,
 Minister altaris Dei,
 Septem & columnis lacteis:

A Tibi ista præsint numina,
 Tu saxa, tu lignum colas,
 Tu mortuorum mortuus
 Fias deorum pontifex.
 Nos lucis auctorem patrem,
 Eiusq; Christum filium,
 Qui solus ac uerus Deus,
 Datiane confitebimur.
 Hic ille iam commotior:
 Audes ne non felix, ait,
 Ius hoc deorum et principum,
 Violare uertis asperis?
 Ius et sacratum et publicum,
 Cui cedit humanum genus,
 Nec te inbente seruidè
 Instans periculum permouet.
 Hoc namque decretum capere:
 Aut ara, thure et cespite
 Precanda iam nunc est tibi,
 Aut mors luenda est sanguine.
 Respondet ille alter infecus:
 Age ergo quicquid iurium,
 B Quicquid potestatis tibi est,
 Palam reluctor, exerce.
 Vox nostra quæ sit, accipe:
 Est Christus, et pater Deus,
 Serui huius ac testes sumus:
 Extorque, si potes, fidem.
 Tormenta, carcer, ungula,
 Stridensq; flammis lamina,
 Atq; ipsa poenarum ultima,
 Mors Christianis ludus est.
 O' uestra inanis uanitas,
 Scitumq; brutum Caesaris,
 Condigna uestris sensibus
 Coli iubetis numina.
 Excisa fibrili manu,
 Cuius recocta et follibus,
 Quæ uoce, quæ gressu carent,
 Immota, ceca, elingua,
 His sumptuosa splendido
 Delubra crescunt marmore:
 His colla mugientium
 Percussa taurorum cadunt.
 Assunt et illic spiritus,
 Sed sunt magistri criminum,

Vestræ et salutis auspices
 Vagi, impotentes, sordidi:
 Qui uos latenter incitos
 In omne compellunt nefas,
 Vastare iustos cadibus,
 Plebem piorum carpere.
 Norunt et ipsi, ac sentiunt
 Pollere Christum et uiuere,
 Eiusq; iam mox affore
 Regnum tremendum perfidis.
 Clamant fatentes denique
 Pulsi è latebris corporum,
 Virtute Christi et nomine,
 Diuinq; et ijdem demones.
 His intonantem martyrem
 Index profanus non tulit,
 Conclamat: Os obtrudite,
 Ne plura iactet improbus.
 Vocem loquentis claudite,
 Raptimq; lictores date,
 Illos reorum carnibus
 Pastos, maniq; exercitos.
 Iam saxo ius pretorium
 Conuiciator sentiat,
 Impunè ne nostris sibi
 Dijs destruendis luserit.
 Tibi ergo soli contumax
 Tarpeia calcentur sacra?
 Tu porro solus obteras
 Romam, Senatum, Caesarem?
 Vinctum retortis brachijs,
 Sursum ac deorsum extendite,
 Compago donec ossium
 Diuisa, membratim crepet.
 Post hinc hiulcis ictibus
 Nudate costarum abdita,
 Vt per lacunas uulnorum
 Iecur reiectum palpitet.
 Ridebat hæc miles dei,
 Manus cruentas increpans,
 Quod fixa non profundius
 Intraret artus ungula.
 Ac iam omne robur fortium
 Euiscerando cesserat,
 Nisusq; anhelos soluerat
 Effros lacertorum toros.

Ast ille tanto latior,
Omni uacantem nubilo
Frontem serenam illuminat,
Te Christe presentem uicens.

Quis uultus iste, pro pudor?
Datianus aiebat furens,
Gaudet, renidet, prouocat,
Tortore tortus acrior.

Nil illa uis exercita
Tot noxiorum mortibus
Agone in isto proficit,
Ars & dolorum uincitur.

Sed uos alumni carceris,
Pars semper, inuictam mihi
Cohibete paulum dextram,
Respiret ut lassus uigor.

Præfissa rursus ulcera,
Dum se cicatrix colligit
Refrigerati sanguinis,
Manus resulcans diruit.

His contra Leuites refert:
Si iam tuorum perspicis
Languere uirtutem canum,
Age ipse maior carnifex:

Ostende quo pacto queant
Imos recessus scindere,
Manus & ipse interfere,
Riuosq; feruentes bibe.

Erras cruenta, si meam
Terere poenam sumere,
Cum membra morti obnoxia
Dilacinata interficis.

Homo alter est intrinsecus,
Violare quem nullus potest,
Liber, quietus, integer,
Exors dolorum tristium.

Hoc quod laboras perdere
Tantis furoris uiribus,
Vas est solutum ac fictile,
Quocumq; frangendum modo.

Quinimo nunc enitere
Illum secare ac plectere,
Qui perstat intus, qui tuam
Calcat tyrannæ insaniam.

Hunc hunc laceffe, hunc discute
Liniatum & in superabilem,

Nullis procellis subditum,
Soliq; subiectum Deo.

Hæc fatetur, & stridentibus
Laniatur uncis denno,
Cui prætor ore subdolo
Anguina uerba exsibilat.

Si tanta callum pectoris
Prædurat obstinatio,
Puluinar ut nostrum manu
Abomineris tangere:

Saltem latentes paginas,
Librosq; opertos detege,
Quò secta prauum seminans
Iustis cremetur ignibus.

His martyr auditis, ait:
Quem tu maligne mysticis
Minitaris ignem litteris,
Flagrabis ipse hoc iustus.

Romphæa nam cœlestium
Vindex erit uoluminum:
Tanti ueneni interpretem
Linguam perurens fulmine.

Vides fauillas indices
Gomorrheorum criminum:
Nec Sodomus latet cinis,
Testis perennis funeris.

Exemplar hoc serpens tuum est,
Fuligo quem mox sulphuris,
Bitumen & mistum pice
Imo implicabunt tartaro.

His persecutor scruis
Pallet, rubescit, aestuat,
Insana torquens lumina,
Spumasq; frendens egerit.

Tum deinde cunctatus diu,
Decernit, extrema omnium
Ignis grabato & laminis
Exerceatur questio.

Hec ille sese ad munera
Gradu citato proripit,
Ipsosq; pernix gaudio
Pœnæ ministros præuenit.

Ventum ad palæstram gloriæ,
Spes certat & crudelitas,
Luctamen anceps conferunt
Hinc martyr, illinc carnifex.

A Serrata lectum regula
 Dente infrequenti exasperat,
 Cui multa carbonum firues
 Vinum uaporat halitum.
 Hunc sponte conscendit rogam
 Vir sanctus ore interrito,
 Cui iam coronæ conscius
 Celsum tribunal scanderet:
 Subter crepante aspergine
 Scintillat excussus salis,
 Punctisq; feruens stridulis
 Sparsum per artem figitur.
 A rursus posthinc igneum
 Impressa cauterem lauit,
 Vis unde roris formidi
 In membra sensim liquitur.
 Hæc inter brimotus manet
 Tanquam dolorum nescius,
 Tenditq; in ælium lumina:
 Nam uincta palmas presserant.
 Sublatus inde ferrior,
 Lugubre in antrum traditur:
 B Ne liber usus luminis
 Animaret alium spiritum.
 Est intus imo ergastulo
 Locus tenebris nigror,
 Quem saxa meris fornicis
 Angusti clausum strangulant.
 Aeterna nox illic latet,
 Expers diurni sideris,
 Hic carcer horrendus suos
 Habere fertur inferos.
 In hoc barathrum conijcit
 Truculentus hostis mariyrem,
 Lignoq; plantas inserit
 Diuaticatis cruribus.
 Quin addit et poenam nouam
 Crucis peritus artifex,
 Nulli tyranno cognitam,
 Nec fando compertam retro.
 Fragmenta testarum iubet
 Hirta impositis angulis
 Acuminata infirma
 Tergo iacentis sternere.
 Totum cubile spiculis
 Armant dolores anxij,
 Infomne qui subter latet:

Mucrone pulsant obuiō.
 Hæc ille uersutus, uasfrā
 Meditatus arte struxerat:
 Sed Belzebulis callida
 Commenta Christus destruit.
 Nam carceralis cæcitas
 Splendore lucis fulgurat,
 Duplexq; morsus stipitis
 Ruptis cauernis dissilit.
 Agnoscit hic Vincentius
 Adesse quod sperauerat,
 Tanti laboris premium,
 Christum datorem luminis.
 Cernit deinde fragmina
 Iam testularum, mollibus
 Vestire semet floribus,
 Redolente nectar carcere.
 Quin et frequentes angeli
 Stant ac loquuntur cominus,
 Quorum unus ore augustior
 Compellat his dictis uirum:
 Exurge martyr inclyte,
 Exurge securus tui,
 Exurge, et almis coetibus
 Noster sodalis addere.
 Decursa iam satis tibi
 Poenæ minacis munia,
 Pulchroq; mortis exitu
 Omnis peracta est passio.
 O' miles inuictissime,
 Fortissimisq; fortior,
 Iam te ipsa sæua et aspera
 Tormenta uictorem tremant.
 Spectator hæc Christus Deus
 Compensat æuo intermino,
 Proprieq; collegam crucis
 Larga coronat dextera.
 Pone hoc caducum uasculum
 Compagē textum terræ,
 Quod dissipatum soluitur,
 Et liber in cælum ueni.
 Hæc ille, sed clausas fores
 Internarumpunt lumina,
 Tenuisq; per rimas nitor
 Lucis latentis proditur.
 Hoc cum superet territus

Obsessor

Obsessor atrii liminis,
Quem cura pernox manserat
Seruare fœralem domum.

Psallentis audit insuper
Prædulce carmen martyris,
Cui uocis instar æmule
Conclauē reddit concauum.

Pauens deinde introspicit,
Admota quantum postibus
Acies per arcūs cardinum
Intrare iuncturas potest.

Vernare multis floribus
Stramenta testarum uidet,
Ipsūq; uulsis nexibus
Obambulantem pangere.

Implentur aures turbidi
Prætoris hoc miraculo:
Flet uictus, & uoluit gemens
Iram, dolorem, dedecus.

Exemptus, inquit, carcere,
Paulum benignis fœtibus
Recreetur, ut pastum nouum
Pœnis refectus præbeat.

Coire toto ex oppido
Turbam fidelem cerneret,
Mollire præfultum torum,
Siccare cruda uulnera.

Ille ungularum duplices
Sulcos pererrat osculis,
Hic purpurantem corporis
Gaudet cruorem lambere.

Pleriq; uestem lineam
Stillante tingunt sanguine,
Tutamen ut sacrum suis
Domi referuent posteris.

Tunc ipse manceps carceris,
Et uinculorum ianitor,
Vt fert uetustas conscia,
Repente Christum credidit.

Hic obseratis uestibus
Densæ specum caliginis
Splendore lucis aduenæ
Micuisse clausum uiderat.

At uerò postquam lectuli
Martyr quietem contigit,
Aeger morarum tædio,

Et mortis incensus siti:
Si mors habenda huiusmodi est,
Quæ corporali ergastulo
Mentem resoluit liberam,
Et reddit auctori Deo:

Mentem piatam sanguine,
Mortis laucris inclutam,
Quæ semet ac uitam suam
Christo immolandam præbuit.

Ergo ut recline mollioribus
Reiecit auleis caput,
Victor relictis artibus
Cœlum cepessit spiritus.

Cui recta celso tramite
Referatur ad patrem uia,
Quam fœtre cæsus impio
Abel beatus scanderat.

Stipant euntem candidi
Hinc inde sanctorum chori,
Parīq; missus carcere
Baptista Ioannes uocat.

At Christiani nominis
Hostem coquebant irrita
Fellis uenena, & liuidum
Cor efferata exusserant.

Seuire inermem crederes
Fractis draconem dentibus.
Euasit exultans, ait,
Rebellis & palmam tulit.

Sed restat illud ultimum
Inferre pœnam mortuo,
Feri cadauer tradere,
Canibus ne carpendum dare.

Iam nunc & ossa extinxero,
Ne sit sepulchrum funeris,
Quod plebs gregalis excolat,
Titulumq; figat martyris.

Sic frendēs, & corpus sacrum
Profanus (ah dirum nefas)
Nudum, negato tegmine,
Exponit inter carices.

Sed nulla dirarum fames,
Aut bestiarum, aut alitum,
Audet trophæum gloriæ
Fœdare tactu squalido.

Quin si qua clangens improbe

A. Circumuolaret eminus,
 Trucis uolucris impetu
 Depulsa uertebat fugam.
 Nam coruus Elie datus
 Olim, ciborum portitor,
 Hoc munus implet sedulo,
 Et irremotus excubat.
 Hic ex frutetis proximis
 Infestus alarum sono,
 Oculosq; pennis uerberans,
 Exegit immanem lupum.
 Quis perfidorum credere
 Ausit, rapacem belluam
 Tauris paratam congrredi,
 Cessisse plumis mollibus?
 Ibat malignum murmurans
 Leui uolatu exterritus,
 Prædamq; uisam fugerat
 Custodis imbellis minis.
 Quis audienti talia
 Datianæ tunc sensus tibi?
 Quantis gementem spiculis
 B Figebat occultus dolor?
 Cum te perempti corporis
 Virtute uictum cerneret,
 Ipsi et impar ossibus,
 Vacuisq; iam membris minor?
 Sed quis tyranne pertinax
 Hunc impotentem spiritum
 Determinabit exitus,
 Nullus ne te franget modus?
 Nullus, nec unquam desinam.
 Nam si ferina immanitas
 Mansuescit, et clementia
 Coruos uoraces mittit;
 Mergam cadauer fluctibus,
 Insana nunquam naufragis
 Ignoscit unda, et spumeum
 Nescit profundum parcere.
 Aut semper illic mobilis
 Incerta per ludibria
 Vagis feretur fluctibus,
 Squamosa pascens agmina:
 Aut sub fragosis rupibus
 Scabri petrarum murices
 Inter recessus scrupulos

Disclissa rumpent uiscera.
 Ecquis uirorum, strenue
 Cymbam peritus pellere,
 Remo, rudente et carbasso,
 Secare qui pontum queas?
 Rapias palustri cespite
 Corpus, quod intactum iacet,
 Leuiq; uictum lembulo
 Amplum per æquor auferas.
 Sed complicatum sparteus
 Claudat cadauer culleus,
 Quem fune connexus lapis
 Præceps in altum deprimat.
 At tu per undas emices
 Rorante præceps palmula,
 Donec relictum longior
 Abscondat aspectus solum.
 Hæc iussa quidam militum,
 Eumorphio nomen fuit,
 Violentus, audax, barbarus,
 Furore feruens arripit.
 Funale textum conserit,
 Suto quod implet corpore,
 Emensus et multum freti
 Inter procellas excutit.
 O præpotens uirtus Dei,
 Virtus creatrix omnium,
 Que turgidum quondam mare
 Gradiente Christo strauerat:
 Ut terga calcans æquoris
 Siccis mearet passibus,
 Plantas nec undis tingeret
 Vastus uiator gurgitis.
 Hæc ipsa uirtus iusserat
 Rubrum salum dehiscere,
 Patente dum fundo aridum
 Secura plebs iter terit.
 Nec non et ipsa nunc iubet
 Seruire sancto corpori
 Pontum quietis lapsibus
 Ad curua pronum littora.
 Saxum molaris ponderis
 Ut spuma candens innatat,
 Tantiq; custos pignoris
 Fiscella fertur fluctibus.
 Cernunt stupentes nauitæ

Vect am remenso marmore,
 Labi retrorsum leniter
 Actu secundo & flamine.
 Certant & ipsi concito
 Pontum phaselo scindere:
 Longè sed artus præuolant
 Telluris ad mollem sinum.
 Prius relatos denique
 Humus quæta suscipit,
 Quàm pulsa summis nisibus,
 Carina portum tangeret.
 Felix amoeni lititoris
 Recessus ille, qui sacra
 Fouens harenis uiscera
 Vicem sepulchri præbuit.
 Dum cura sanctorum pia
 Deslens adornat aggerem,
 Tumuloq; corpus creditum
 Vitæ referuat posteræ.
 Sed mox subactis hostibus
 Iam pace iustis reddita,
 Altar' quietem debitum
 Præstat beatis osibus.
 Subiecta nam sacrario,
 Imamq; ad aram condita,
 Cœlestis auram muneris
 Perfusa subter hauriunt,
 Sic corpus: ast ipsum De'
 Sedes receptum continet,
 Cum Maccabæis fratribus,
 Secto Isaie proximum.
 Simplex sed illis contigit
 Corona poenarum, quibus
 Finem malorum præstitit
 Mortis supremus exitus.
 Quid tale sector ausus est?
 Truncata nunquid corporis
 Segmenta post scram feris.
 Obiecit, aut uinclis dedit?
 Num Maccabæi martyris
 Linguam tyrannus erutam,
 Raptam: ue pellem uerticis
 Auius cruentis obtulit?
 Tu solus ô bis inclyte,
 Solus, brabij duplicis
 Palmam tulisti: tu duas

Simul parasti laureas.
 In morte uictor aspera,
 Tum deinde post mortem pari
 Victor triumpho proteris.
 Solo latronem corpore.
 Adesto nunc, & percipe
 Voces precantum supplices,
 Nostri reatus efficax
 Orator ad thronum patris.
 Per te, per illum carcerem,
 Honoris augmentum tui,
 Per uincla, flammæ, ungulas,
 Per carceralem stipitem,
 Per fragmen illud testum,
 Quo parta creuit gloria,
 Per quem trementes posteri
 Exosculamur lectulum:
 Miserere nostrarum precum.
 Placatus ut Christus suis
 Inclinet aurem prosperam,
 Noxas nec omnes imputet.
 Si ritè solennem diem
 Veneramur ore & pectore:
 Si sub tuorum gaudio
 Vestigiorum sternimur:
 Paulisper huc tu illabere,
 Christi fauorem deferens,
 Sensu grauati ut sentiant
 Leuamen indulgentie.
 Sic nulla iam restet mora,
 Quin excitatam nobilis
 Carnem resumat spiritus,
 Virtute persunctam pari.
 Vt quæ laborum particeps
 Commune discris sua tulit,
 Sit & coheres gloriæ
 Cunctis in æuum seculis.

HYMNVS VI. BEATIS MARTYRIBVS

Fructuoso, episcopo Tarraconensi: Augu-
 rio & Eulogio eius diaconis.
 Conuenit carminis genus cum hymno post ci-
 bum, Patis uisceribus, hoc modo:

— — — — —

Felix Tarraco Fructuose uestris
 Attollit caput ignibus coruscum,
 Leuitis geminis procul relucens.

Hispanos

Hispanos Deus aspicit benignus,
 Arcem quandoquidem potens Iberam
 Trino martyre trinitas coronat.
 Ardens Augurius capessit æthram,
 Necnon Eulogius simul supernum
 Christi lucidus ad sedile tendit.
 Dux & præuius, & magister illis
 Ad tantum decus, ex episcopali
 Clarus nomine Fructuosus ibat.
 Accitus quia præsidis repente
 Iussu, uenerat ad forum sacerdos
 Leuitis comitantibus duobus.
 Inde ad carceream uiros catenam
 Passus sanguine carnifex trahebat:
 Gaudet currere Fructuosus ultro.
 Ac ne quis socios timor feriret,
 Præceptor uehemens eundo firmat,
 Incenditq; fidem calore Christi:
 Mecum state uiri, uocat cruentus
 Ad pœnam coluber, Dei ministros:
 Ne mors terreat, est parata palma.
 Carcer Christicolis gradus coronæ est,
 Carcer prouehit ad superna cœli,
 Carcer conciliat Deum beatis.
 His dictis, adieunt specum reorum,
 Exercent ibi mysticum lauacrum,
 Et purgamina, quæ stupent tenebræ.
 Sex hic contumuis latent diuibus,
 Tandem stant trucid ad tribunal hostis,
 Fratres tergeminos tremunt catastræ.
 Iudex Emilianus immincebat,
 Atrox, turbidus, insolens, profanus,
 Aras dæmonicas coli iubebat.
 Tu qui doctor, ait, seris nouellum
 Commenti genus: ut leues puellæ
 Lucos destituant, Iouem relinquant:
 Damnes, si sapias, anile dogma:
 Iussu est Cæsaris ore Gallieni, ut
 Quod princeps colit, hoc colamus omnes.
 Hæc tanti placidus refert sacerdos:
 Aeternum colo principem, dierum
 Factorem, Dominumq; Gallieni:
 Et Christum Patre profatum perenni,
 Cuius sum famulus, gregisq; pastor.
 Subridens ait ille, iam fuisi.
 Nec differt furor, aut refrenat iram,

Sæuis destinat ignibus cremandos:
 Exultant, prohibentq; flere uulgum.
 Quosdam de populo uidet sacerdos
 Libandum sibi poculum offerrentes:
 Ieiunamus, ait, recusato potum.
 Non iam nona diem resignat hora:
 Nunquam conuiolabo ius dicatum,
 Nec mors ipsam meum sacrum resoluet.
 Sic Christus sitiens crucis sub hora
 Oblatum sibi poculum recusans,
 Nec libare uolens, sitim peregit.
 Intranterea locum rotunda
 Conclusum cauea, madens ferarum
 Multo sanguine quem furor frequentat:
 Cum spectacula perstreperunt cruenta,
 Ac uilis gladiator ense duro
 Percussus cadit, & fremit uoluptas.
 Hic flammante pyra, niger ministræ
 Ardens supplicium parare iussus,
 Construxit facibus rogam supremis.
 Qui cum corpora concremanda soluit,
 Feruentes animas amore lucis
 Fracto carceris expedit antro:
 Certant officijs pij sodales,
 Plantis calceamenta dissolutis,
 Pronus detrahere studebat unus.
 Sed sanctus uetat ora Fructuosus
 Inclinata premi: Faceßite, inquit:
 Nec nostram grauet obsequela mortem.
 Atquin ipse meos pedes resoluam,
 Ne uestigia præpedita uinclis
 Tardis gressibus irruant in ignem.
 Cur lamenta rigant genas madentes?
 Cur uestri memor ut siem rogatis?
 Cunctis pro populis rogabo Christum.
 Vix hæc ediderat, relaxat ipse
 Indumenta pedum, uelut Moyses
 Quondam fecerat ad rubum propinquans:
 Non calcare sacram cremationem,
 Aut astare Deo prius licebat,
 Quam uestigia pura figerentur.
 Stabat calce mera, resultat ecce
 Cœlo spiritus, & ferit loquelam
 Quæ cunctos tremefecit audientes.
 Non est (credite) pœna quam uidetis,
 Quæ puncto tenui citata transit,

Nec uitam rapit illa, sed reformat.

Felices animæ, quibus per ignem
Celsa scandere contigit Tonantis :
Quas olim fugiet perennis ignis.

Hæc inter, rapidis focos crepantes
Intrant passibus, et minantur ipsi
Flammarum trepidantibus caminis.

Nexus deniq; qui manus retrorsus
In tergum reuocauerant reuinctas,
Intacta cute decidunt adusti.

Non ausa est cohibere pœna palmas,
In morem crucis ad patrem leuandas,
Solu it brachia quæ Deum precentur.

Præcorum specimen trium putares,
Quos olim Babylonicum per ignem
Cantantes stupuit tremens tyrannus.

Illis sed pia flammata tum pepercit,
Nondum tempore passionis apto,
Nec mortis decus inchoante Christo :

Hos cum defugeret uaporis ardor,
Orant, ut celer ignis aduolaret,
Et finem daret anxij pericli.

Exorata suos obire tandem
Maiestas famulos iubet caducis
Missis corporibus, sibiq; reddi.

Vidit Præsidis ex domo satelles
Cælum martyribus patere apertum,
Insignesq; uiros per astra ferri.

Quin ex filiole monens herili
Ostendit sceleris notam paterni,
Cælo uiuere, quos forum peremit.

Hæc tum uirginitas palam uidere
Per sudum meruit, patente cælo,
Vt crimen domini domus timeret.

Tum de corporibus sacris fuisse,
Et persusa mero leguntur ossa,
Quæ raptim sibi quisq; uindicabat.

Fratrum tantus amor domum referre
Sanctorum cinerum dicata dona,
Aut gestare sinu fidele pignus.

Sed ne reliquias resuscitandas,
Et mox cum Domino simul futuras,
Discretis loca diuidant sepulchris :

Cernuntur niueis stolis amicti,
Mandant restitui, cauoq; claudi
Mixtim marmore, puluerem sacrandum.

O' triplex honor, ô triforme cultum,
Quo nostra caput excitatur in bis,
Cunctis urbibus emens Iberis.

Exultare tribus libet patronis,
Quorum præsidio suuentur omnes
Terrarum populi Pyrenearum.

Circumsilet chorus ex utroq; sexu,
Heros, uirgo, puer, senex, auicla,
Vestrum psallite rite Fructuosum.

Laudans Augurium resulet hymnus,
Mistis Eulogium modis coæquans,
Reddamus paribus pares. Camœnas.

Hinc aurata sonent in arce tecta,
Blandum littoris extet inde murmur,
Et carmen freta seriata pangant.

Olim tempus erit ruente mundo,
Cum te Tarraco Fructuosus acri
Soluet supplicio tegens ab igni.

Fors dignabitur et meis medellam
Tormentis dare, prosperante Christo,
Dulces hendecasyllabos reuoluens.

H Y M N V S VII. QVIRINO MARTYRI,
et Episcopo Sisciano Illyrico.

Monocolos pentastrophos. Versus sunt Cho-
riambici trimetri acatalecti.

— — — — —

Insignem meritis uirum
Quirinum, placitum Deo,
Vrbis moenia Siscie
Concessum sibi martyrem
Complexu patrio fouent.

Hic sub Galerio duce,
Qui tunc Illyricos sinus
Urgebat ditionibus,
Fertur catholicam fidem
Illustrasse per exitum.

Non illum gladij rigor,
Non incendia, non feræ
Crudeli interitu necant :
Sed lymphis fluuiialibus
Gurges dum rapit, abluit.

Nil refert uitreo equore,
An de flumine sanguinis
Tingat passio martyrem,
Aequæ gloria prouenit
Fluctu quolibet uuida.

A Summo pontis ab ardui
Sanctæ plebis episcopus
In præceps fluuii datur,
Suspensus in laqueo æreus
Ingentis lapide mole.

Deiectum placidissimo
Amnis uertice suscipit,
Nec mergi patitur sibi,
Miris uasta natatibus
Saxi pondera sustinens.

Spectant enim è solo
Doctorem pauidi greges:
Nam Christi populus frequens
Riparum sinuamina
Stipato agmine seperat.

Sed Quirinus ut eminens
Os circumtulit, heu suos
Exemplo trepidos uidet,
Nil ipse proprii memor
Inter stagna periculi,

Confirmat pia pectora,
Verbis mirificis rogans,

B Ne quem talia terreant,
Ne constans titubet fides,
Aut pœnam putet emori.

Dicentem fluitantibus
Amnis terga uehunt uadis:
Nec substrata profunditas
Saxoq; & laqueo, & uiro
Audet sponte dehiscere.

Sensit martyr episcopus
Iam partam sibi præripi
Palmam mortis & exitus.
Ascensumq; negarier
Acterni ad solum patris.

Iesu cunctipotens, ait,
Haudquaquam tibi gloria
Hec est insolita aut noua,
Calcare & fremitum maris,
Prona & flumina sistere.

Scimus discipulum Petrum,
Cum uestigia tingeret
Mortali trepidus pede,
Dextræ subsidio tuæ
Subiecisse salum solo.

Iordanem quoq; nouimus:

Tortis uorticibus uagum,
Dum fertur rapido impetu,
Ad fontem resiliis retro
Confugisse meatibus.

Hæc miracula sunt tuæ
Virtutis Domine, ut modò
Suspendar, leue prænatans,
Summo gurgite fleminis,
Cum collo scopulum traham.

Iam plenus titulus tui est,
Et uis prodita nominis,
Qua gentilis hebet stupor.
Absoluas precor optime
Huius nunc animæ moras.

Quid possis, probat amnicus
Qui uestat silicem liquor.
Hoc iam quod superest, ceddò
(Quo nil est preciosius)
Pro te Christe Deus mori.

Orantem simul habitus,
Et uox deserit, & calor,
Scandit spiritus ardua:
Pit pondus graue saxum,
Corpus suscipiunt aquæ.

HYMNVS VIII. IMPERFECTVS. DE
loco duorum Martyrum, ubi nunc Baptiste-
rium est.

Versus Elegiaci, qui constant ex heroico & pen-
tametro nota dimensione, pedibus
Dactylo & Spondeo.

Electus Christo locus est, ubi corda probata
Prouehat ad cœlum sanguine, purget aqua.
Hic duo purpureum, Christi pro nomine cæsi,
Martyrium pulchra morte tulere uiri.

Hic etiam liquido fluit indulgentia fonte,
Ac ueteres maculas diluit amne nouo.
Qui cupit æternum cœli conscendere regnum,
Huc ueniat sitiens, ecce parata uia est.

Ante coronati scandebant ardua testes,
Atria nunc lotæ celsa petunt anima.
Spiritus æterno solitus descendere lapsu,
Ut dederat palmam, sic tribuit ueniam.
Haurit terra sacros aut fonte aut sanguine rores,
Exundatq; suo iugiter unda Deo.

Ipse loci est Dominus, laterum cui uulnere utroq;
Hinc cruor effusus fluxit, & inde latex.

Ibitis hinc, ut quisq; potest per uulnera Christi,
Euclius gladijs alter, & alter aquis. *

HYMNVS IX. SANCTO CASSIANO
Martyri Forocorneliano.

Dicolos distrophor. Versus primus est heroicus:
ut, Electus Christo locus est. Alter Iam-
bicus Senarius: ut, O Nazarene
dux Bethlem.

Sylla forum statuit Cornelius, hoc Itali urbem
Vocant ab ipso conditoris nomine.

Hic mihi cum peterem te rerum maxima Roma,
Spes est oborta profferum Christum fore.

Stratus humi, tumulo aduoluebar, quæ sacer ornat
Martyr, dicato Cassianus corpore.

Dû lacrymâs mecum reputo mea uulnera, & omnes
Vite labores, ac dolorum acuminas:

Erexi ad caelum faciem, stetit obuia contra
Facis colorum picta imago martyris:

Plagas mille gerens, totos laerata per artus,
Raptam minutis præferens pundis cutem.

Innumeri circum pueri (misericordie uisus)
Confossa paruis membra figebant sillis:

Vnde puzillares soliti percurrere ceras,
Scholare mormur annotantes scripserant.

Acclitus consilius ait: Quod prospicis hostis,
Non est inanis aut auilis fabula.

Historiam pictura refert, quæ tradita libris,
Veram actus temporis monstrat fidem.

Præfuerat studijs puerilibus, & grege multo
Septus, magister litterarum sederat.

Verba notis breuibus comprehendere cuncta peritus,
Raptimq; pundtis dicta præpetibus sequi.

Aspera nonnunquam præcepta, & tristia uisa,
Impube uulgius mouerant ira & metu.

Doctor amarus enim dixit semper ephebo,
Nec dulcis ulli disciplina infantie est.

Ecce fidem quatiens tempestas sæua, premebat
Plebem dicatam Christianæ gloriæ.

Extrahitur coctu e medio moderator alumni
Gregis, quod aris supplicare spreuerat.

Pœnarum artifice querenti, quod genus artis
Vir nosset, alto tam rebellis spiritu?

Respondent: Agmen tenerum ac puerile gubernat,
Fatis notare uerba signis imbuens.

Ducite conclamat, captiuum, ducite, & ultro
Ducitur ipsis uerberator parualis:

Vt libet illudant, lacerent impune, manibusq;

Tingant magistri feriatas sanguine.

Ludum discipulis uolupte est ut præbeat ipse
Doctor seuerus, quos minis coercuit.

Vincitur post terga manus, spoliatus amictu,
Adest acutus agmen armatum stilis.

Quintum quisq; odij tacita conceperat ira,
Effudit ardens felle tandem libero.

Coniiciunt alij lapides, inq; ora tabellas
Frangunt, relisa fronte lignum dissilit.

Buxa crepant cerata genis impacta cruentis,
Rubetq; ab ictu curua tundens pagina.

Inde alij stimulos & acumina ferrea uibrant,
Qua parte aratis cera sulcis scribitur:

Et qua se scii apices abolentur, & æquoris hirti
Rursus nitescens immouatur areæ.

Hinc foditur Christi confessor, & inde secatur:
Pars uiscus intrat molle, pars scindit cutem.

Omnia membra manus pariter fixere diucentæ,
Totidemq; guttæ uulnerum stillant simul.

Maiores tortor erat, qui summa pupugerat infans,
Quam qui profunda perforarat uiscera.

Ille lenis, quoniam percussor morte negata
Sentire solis scit dolorum spiculis.

Hic quando interius uitalia condita pulsant,
Plus dat medellæ, dum necem propè applicat.

Esse precor fortis, & uincite uiribus annos:
Quod desit æuo, suppleat crudelitas.

Sed male conatus tener infirmusq; laborat,
Tormenta cresunt dum fatiscit carnifex.

Quid gemis exclamat quidam: tute ipse magister
Istud dedisti ferrum, & armasti manus.

Reidamus ecce tibi iam mibi multa notarum,
Quæ stando, stendo, te docente excepimus.

Non potes irasci quod scribimus, ipse iubebas
Nunquam quietum dextera ut ferret stilum.

Non petimus toties te præceptore negatas,
Autare doctor iam scholarum ferias.

Pangere puncta libet, sulcisq; intexere sulcos,
Flexas catenis impedire uirgulas.

Emendes licet inspectos longo ordine uersus,
Mendosa forte si quid errauit manus.

Exerce imperium, ius est tibi plectere culpam,
Si quis tuorum te notauit segnius.

Talia ludebant pueri per membra magistri,
Nec longa sessum pœna soluebat uirum.

Tandem

A Tandem luctantis miseratus ab æthere Christus,
 Iubet resolui pectoris ligamina:
 Difficilesq; moras animæ, ac retinacula uitæ
 Relaxat, arctas & latebras expedit.
 Sanguis ab interno uenarum fonte, patentes
 Vias sequutus, deserit precordia:
 Totq; foraminibus penetrati corporis exit,
 Fibrarum anhelans ille uitalis calor.
 Hec sunt quæ liquida expressa coloribus, hospes,
 Miraris, ista est Casiani gloria.
 Suggere, si quod habes iustum, uel amabile uotum:
 Spes si tibi est qua, si quid intus æstus:
 Audit, crede, preces martyr prosperrimus omnes,
 Ratasq; reddit, quas uidet probabiles.
 Pareo, cōplector tumultum, lacrymas quoq; fundo:
 Altar tepescit ore, succum pectore.
 Tunc arcana mei percontor cuncta laboris:
 Tunc quod petebam, quod timebam murmuro:
 Et post terga domum dubia sub sorte relictam,
 Et spem futuri sorte nutantem boni.
 Audior, uirt em adeo, dextris successibus utor:
 Domum reuertor, Casianum prædico.

B. HYMNVS X. DIVO ROMANO MARTYRI Antiocheno.

Monocolos, pentastrophos. Carminis eadem ratio
 est, quæ fuit Præfationis Psychomachia,
 Senex fidelis.

Romane, Christi fortis assertor Dei,
 Elinguis oris organum fautor moue:
 Largire comptum carmen infantissimo,
 Fac ut tuarum mira laudum concinam:
 Nam scis & ipse posse mutos eloqui.
 Plectrum palati & faucium, seuus tibi
 Tortor reuulsi: nec tamen silentium
 Indixit ori, quo fatebaris Deum.
 Vox ueritatis testis extingui nequit,
 Nec si recisis palpitet meatibus.
 Sic noster hærens sermo linguæ debili
 Balbutit, & modis laborat absonis:
 Sed si superno rore respergat iecur,
 Et spiritali lacte pectus irriges,
 Vox impeditos rauca laxabit sonos.
 Euangelista scripsit ipsum talia
 Præcepta Nestian dedisse Apostolis:
 Nolite uerba, cū sacramentum meum
 Erit canendum, prouidenter querere:

Ego imparatis, quæ loquantur, suggeram.
 Sum mutus ipse, sed potens facundia
 Mea lingua Christus luculenter disseret:
 Ipse explicabit, quos supremo spiritu
 Dæmon, tumultus dum domatur, mouerit,
 Furore pestis peior in nouissimo.

Sic uulneratus anguis ictu spiculi
 Ferrum remordet, & dolore senior
 Quassando pressis immoratur dentibus:
 Hastile fixum sed manet profundius,
 Nec cassa sentit morsuum pericula.

Galerius orbis fortè Romani statum
 Ductor regebat (ut refert antiquitas)
 Immitis, atrox, asper, implacabilis:
 Edicta latè mundum in omnem miserat,
 Christum negaret, quisq; mallet uiuere.

Hæc ille serpens ore dictat regio,
 Qui mortuorum de sepulchris exiens
 Clamat: Quid ante tempus aduentu cito
 Mea regna soluis? parce fili altissimi,
 Vel possidere corda porcorum iube.

Præfectus istis imminens negocijs
 Asclepiades, ire mandat milites,
 Ecclesiæ tenusq; de sacrarijs
 Raptare plebem, mancipandam uinculis,
 Ni disciplinam Nazarenam respuat.
 Mox ipse templum cogitans irrumperet,
 Et dissipare sancta sanctorum studens,
 Armis profanus præparabat impijs
 Altaris aram funditus pessundare,
 Foresq; & ipsas in ruinam soluere.

Præcurrit index his repente cognitis
 Romanus, heros excellentiæ sacræ:
 Venire in armis perduelles nunciat,
 Animos pauentum præstruens hortatibus,
 Stent ut parati, ne ue cedant turbini.

Conspirat uno foederatus spiritu
 Grex Christianus, agmen imperterritum,
 Matrum, uirorum, paruulorum, uirginum.
 Fixa & statuta est omnibus sententia
 Fidem tueri, uel libenter emori.

Refert repulsus miles ad subsellia,
 Plebis rebellis esse Romanum ducem,
 Flagrare cunctos perniciaci audacia,
 Ingulos reiectos obstinatè opponere,
 Quo gloriosa morte fortes oppetant.

Præceps

Præceps iubetur inde Romanus rapi,
Solusq; ut incitator et fax omnium,
Pro contumaci plebe causam dicere.
Is non resistens, sedq; uinciri petit,
Flexas et ultro torquet in tergum manus.

Amor coronæ penè præuenit truce
Lictoris artem, sponte nudas offerens
Costas, bisulcis excandas ungulis.
Irrumpit altum limen, et præconibus
Stupore mutis, ipse tortorem trahit.

Astanti ob ora, sic tyrannus incipit:
Infame monstrum, uilis, intestabilis,
Tu uentilator urbis, et uulgi leuis
Procella, mentes inquietas mobiles,
Ne se imperita turba dedat legibus.

Populare quiddam sub colore gloriæ
Illiterata credidit frequentia,
Vt se per æuum consecrandos autument,
Si bella diuis ceu gigantes inferant,
Victi;q; flammis obruantur montium.

Hoc tu parasti perditæ spectaculum
Cladis cruentæ de necandis ciuibus,
Quos ut profanos, impiati et seculi
Reos, necesse est te magistro interfici:
Tu causa mortis, tu malorum signifer.

Ni fallor, æquum est, ut quod auctor improbus
Tolerare multos compulisti, ut carnifex
In te recurrat: proq; tantis cædibus
Quæ mox futuræ, primus exitium luas,
Feras et ipse quod ferendum suaseras.

His ille contrà reddit ore libero:
Amplector o præfecte, nec me subtraho,
Vt pro fideli plebe solus immoler,
Dignus subire cuncta, si me consulis,
Quæcunque uestra iusserit crudelitas.

Intrare seruis idolorum ac dæmonum,
Sanctam salutis non licet nostræ domum,
Ne polluat purus orandi locus:
Confido sancto Spiritu, nunquam tibi
Dandum, ut beatum limen attingas pede,

Ni forte noster factus, in nostrum gregem
Mereare sumi: quod pater faxit Deus.
Incensus his Asclepiades, iusserat
Euiscerandum corpus eculeo eminus
Pendere, et unciis ungulisq; crescere.
Apparitores sed furenti suggerunt,

illum uetusta nobilem prosapia,
Meritisq; multis esse primum ciuium.
Iubet amoueri noxialem stipitem,
Plebeia clarior poena ne damnet uirum.

Tundatur, inquit, tergum crebris ictibus,
Plumboq; ceruix uerberata extuberet:
Persona quæq; competenter plectitur,
Magniq; refert uilis, an sit nobilis
Gradu reorum, forma tormentis datur.

Pulsatus ergo martyr illa grandine,
Postquam inter ictus dixit hymnum plumbeos,
Erectus inquit: Absit ut me nobilem
Sanguis parentum præset, aut lex curiæ:
Generosa Christi secta nobilitat uiros.

Si prima nostris quæ sit in cunabulis
Origo, textu stemmatis recenseas:
Dei parentis esse ab ore capimus.
Cui quisq; seruit, ille uerè est nobilis:
Patri rebellis, inuenitur degener.

Honos deinde stemmati accedit nouus,
Et splendor ingens, ut magistratus uenit,
Si confitendi nominis testis in probum
Signent iniusta ferri et ignis uulnera,
Et uim dolorum mors sequatur inclita.

Cauere benignus esse peruerse ut uelis,
Nec mi remissus leniter pepercis:
Intumbe me ubris tortor, ut sim nobilis.
His ampliatus si fruar successibus,
Genus patris matrisq; floccifecero.

Hæc ipsa uestra dignitatum culmina
Quid esse censes? nonne cursim transeunt
Fasces, securæ, sella, prætextæ, toga,
Lictor, tribunal, et trecenta insignia:
Quibus tumetis, moxq; detumesceis?

Cum consulatum initis, ut uernæ solent,
(Pudet fateri) sarre pullos pascitis,
Aquila ex eburna sumit arrogantiam
Gestator eius, ac superbit belluæ
Inflatus osse, cui figura est alitis.

Iam si sub aris ad figillorum pedes
Iaceatis, infra scetilem quercum siti,
Quid esse uobis æstimem proiectius?
Nudare plantas, ante carpentum scio
Proceres togatos, matris idææ sacris.

Lapis nigellus euehendus effedo,
Muliebris oris clausus argento secat,

Quem

römische gebräute

A Quem dum ad lauacrum præcunco ducitis,
 Pedes remotis atterentes calcceis
 Almonis usque peruenitis rinulum.
 Quid illa turpis pompa nempe ignobiles
 Vos esse monstrat, cum Luperci curritis:
 Quem seruulorum non reat uilissimum,
 Nudus plateas si per omnes cursitans,
 Pulsset puellas uerberare ictas ludicros

Miseret tuorum me sacrorum, & principum,
 Morumq; Roma, seculi summum caput.
 Age explicemus, si placet, mysteria
 Præfeste uestra: iam necesse est audias,
 Nolis uelis, ne quid colatis sordium.

Nec terret ista, qua tumes, uesania,
 Quod uultuosus, quod supinus, quod rigens,
 Tormenta lethi comminaris asperi:
 Si me mouere rebus ullis niteris,
 Ratione mecum, non furore dimica.

Iubes relictis Patris & Christi sacris,
 Ut tecum adorem foeminas, ac mille mares,
 Deos deasq; deq; sexu duplici
 Natos, nepotes, abnepotes editos,

B Ac tot stuprorum sordidam prosapiam.

Nubunt puella, sæpe luduntur dolis,
 Amasionum comprimuntur fraudibus:
 Incesta feruent, furta moechorum calent,
 Fallit maritus, odit uxor pellicem,
 Deos catenæ colligant adulteros.

Ostende quæso, quas ad aras præcipis
 Veruece cæso sumet ut cespes meus?
 Delphos ne pergam? sed uetat palæstrici
 Corrupta ephebi fama, quem uester Deus
 Effœminauit gymnadis licentia.

Mox fleuit impuratus occisum graui
 Disco, & dicauit florulentum succubam.
 Conductus idem pauit alienum pecus:
 Furem deinde perdit passus gregis
 Segnis bubulcus, tela & ipsa perdidit.

An ad Cybellis ibo lucum pineum?
 Puer sed obstat Gallus ob libidinem,
 Per triste uulnus, perq; sectum dedecus
 Ab impudicæ tutus amplexu deæ:
 Per multa matri sacra plorandus spado.

Sed credo magni limen amplectar Iouis,
 Qui si citetur legibus uestris reus,
 Laqueis minacis implicatus Julia,

und götter

Luct seueram uictus & Scantiniam, 204
 Te cognitore dignus ire in carcerem.

Quid aurcorum conditorem temporum
 Censes colendum? quem fugacem non negas
 Latuisse furtim, dum reformidat malum:
 Quem si beatè uiuere audit Iuppiter,
 Plectat necesse est occulendi confcios.

Quid inter aras disidentum numinum
 Putas agendum? Martis indignabitur
 Offensa uirtus, si colatur Leninus.
 Iunonis iram sentiet, quisque ut Deum
 Signo aut sacello consecrarit Herculem.

Dices, licenter hæc Poëtas fingere:
 Sed sunt & ipsi talibus mystrijs
 Tecum dicati: quodq; describunt, colunt.
 Tu cur piaculum tam libenter lectitas?
 Cur in theatris te uidente id plauditur?

Cygnus stuprator peccat inter pulpita.
 Saltat Tonantem tauricornem Lydius.
 Spectator horum pontifex summus sedes,
 Ridesq;: & ipse nec negando diluis,
 Cum fama tanti polluaturnuminis,

Cur tu sacrate per cachinnos solueris,
 Cum se maritum fingit Alcmenæ Deus?
 Meretrix Adonin uulneratum scenica
 Libidinoso plangit affectu palam.
 Nec te lupanar Cypriidis sanctæ mouet?

Quid? quod sub ipsis ueritas signis patet,
 Formata in ære criminum uestigijs.
 Quid uult sigillum semper affixum Ioui
 Aus ministræ? nempe uelox armiger
 Leno, exoletum qui tyranno pertulit.

Facem recincta ueste pretendit Ceres:
 Cur, si deorum nemo rapuit uirginem,
 Quam nocte quærens, mater errat peruigile?
 Fusos rotantem cernimus Tirynthium:
 Cur? si Neeræ non fuit ludibrio?

Quid rusticorum monstra detestor Deum?
 Faunos, Priapos, fistularum præfides,
 Nymphas natantes, incolasq; aquatiles,
 Sitas sub alto, more ranarum, lacu,
 Diuinitatis ius in algis uilibus?

Ad hæc colenda me uocas censor bone?
 Potes ne quicquam tale, si sanum sapias,
 Sanctum putare? nonne pulmonem mouet
 Derisus, istas intuens ineptias,

k

Quas

233

242

Quæ uolentæ somnijs fingunt anus?

Aut si quid usquam est uanitatis mystica,

Nobis colendum est, ipse primus incipe:

Promiscuè adora quicquid in terris sacri est,

Deos Latinos, & deos Aegyptios,

Quis Roma libat, quis Canopus supplicat.

Venerem precaris? comprecare & simiam:

Placet sacratus aspis Aesculapij?

Crocodilus, ibis, & canes cur displicent?

Appone porris religioſas arulas,

260 Venerare acerbum cepe, & mordax allium.

Fuliginosi thure placantur Lares,

Et respuuntur consecrata holuscula?

Aut unde maior esse maiestas focis,

264 Quam plantæ in hortis sarcularis creditur:

Si numen ollis, numen & porris inest?

Sed pulchra res est, forma in ære sculptilis:

Quid imprecabor officinis Græciæ,

Quæ condiderunt gentibus stultis deos?

Forceps Myronis, Polylecti malleus,

Natura uestrum est atq; origo cœlitum.

Ars seminandis efficax erroribus,

Barbam rigentem dum Iouis circumplicat,

Dum defluentem leniter flectens comam,

Limat capillos, & corymbos Liberi,

Et dum Mineræ pectus hydriſ asperat:

Iniecit atram territis formidinem,

Vt fulmen æris ceu Tonantis horreant,

Tremant uenenum sibilantis Gorgonæ:

Putent ephebum post triumphos Indicos

280 Ferire thyſo poſſe, cum sit ebruiſ.

Tum quod Dianam mollè succinctam uident,

Venantis arcum perſiſcunt uirginis:

Si fortè uultum triftioris Herculis,

Liquore criſſo maſſa finxit ſuſilis.

285 Clauam mimari, ni colatur, creditur.

Iam quis pauentum corda terror occupat?

Iunonis iram ſi poliè expreſſerit,

Velut retortis intuens obtutibus,

Auertat ora delitantis hoſtia,

Lapis ſeuera fronte mentitur minas.

Miror quod ipſum non ſacratſ Mentorem,

Nec templum & aras ipſe Phidias habet,

Fabri deorum, uel parentes numinum:

Qui ſi caminis inſiſtiſſent ſegnius,

Non eſſet ullus Iuppiter conflatiſ.

Non erubeſcis ſtultæ pago decite;

Te tanta ſemper perdiſſe obſonia?

Quæ diſ inepius obtuliſti talibus,

Quos trulla peluis, cantharus, ſantagines,

Fracta & liquata contulerunt uoſcula.

Ignosco ſtultis hæc tamen uulgaribus,

Quos lana terret diſcolori ſipite,

Quos ſepè ſalſus circulator decipit:

Quibus omne ſanctum eſt, quod panedum rancidæ

Edentularum cantilænæ ſuaſerint.

305

Vos eruditos miror, & doctos uiros,

Perpenſa uite quos gubernat regula,

Nefcire, uel diuina, uel mortalia

Quo iure conſent: quanta maietas regat

Quicquid creatum eſt, quæ creauit omnia.

Deus perennis, res inefſtrabilis,

Non cogitando, non uiderendo clauditur:

Excedit omnem mentis humane modum,

Nec comprehendere uisibus noſtris ualet,

Extraq; & intus implet & ſuperfluit.

Intemporalis ante quàm primus dies,

Eſſe & fuiſſe ſemper unus obtinet:

Lux ipſe uera, ueri & auctor luminis,

Cum lumen eſſet, lumen effudit ſuum:

Ex luce fulgor natus huic eſt filius.

B

Vis una Patris, uis & una eſt Filij,

Vnusq; ab uno lumine ſplendor ſatus,

Pleno refulſit claritatis lumine:

Natura ſimplex pollet unius Dei,

Et quicquid uſquam eſt, una uirtus condidit.

Cœlum, ſolumq; uim marini gurgitis,

Globos dierum nocturniq; præſides,

Ventos, procellas, fulgura, imbres, nubila,

Septentriones, heſperos, æſtus, niues,

Fontes, pruinas, & metalla, & flumina:

329

Prærupta, plana, montium conuallia,

Feras, uolucres, reptiles, natatiles,

Iumenta, pecora, ſubiugales belluas,

Flores, fruteta, germina, herbas, arbores,

Quæ ſunt odori, quæq; uernant eſui.

Hæc non labore & arte molitus Deus,

Sed inuſione, quam poteſtas protulit:

Mandauit eſſe, facta ſunt quæ non erant,

Verbo creauit omniformem machinam,

Virtus paterna ſemper in uerbo fuit.

Cognoſtis ipſum, nunc colendi agnoſcite

Ritum

A Riturum modumq; : quale sit templi genus,
Quæ dedicari sanxerit donaria,
Quæ uota poscat, quos sacerdotes uelit,
Quod mandet illic nectar immolarier.

Aedem sibi ipse mente in hominis condidit
Vitam, serenam, sensualem, stabilem,
Solui incapacem posse, nec destructilem,
Pulchram, uenustam, præminentem culmine,
Discriminatis illitam coloribus.

Illic sacerdos stat sacratio in limine,
Foresq; primas uirgo custodit Fides,
Innexa crines uinculis regalibus,
Poscit litari uictimas Christo & Patri,
Quas scit placere, candidatas, simplices:
Frontis pudorem, cordis innocentiam,
Oris quietem, castitatem corporis,
Dei timorem, regulam scientiæ,
Ieiuniorum paritatem sobriam,
Spem non iacentem, semper & largam manum.

Ex his amœnus hostijs surgit uapor,
Vincens odorem balsami, thuris, croci,
Auras madentes Persicorum aromatum :

B Sublatus inde, cœlum adusq; tollitur,
Et prosperatum dulcè delectat Deum.

Hanc disciplinam quisquis infensus uetat,
Vetat probatum uiuere, & sanctum sequi,
Vetat uigorem mentis altè intendere,
Nostriq; acumen ignis ad terram uocat,
Nec excitari uim sinit prudentiæ.

O' mersa limo cæcitas gentilium,
O' carnulenta nationum pectora,
O' spissus error, ô tenebrosus genus :
Terris amicum, deditum cadaueri,
Subiecta semper intuens, nunquam suprâ.

Furor ne summus, ultima & dementia est,
Deos putare, qui creantur nuptijs ?
Rem spiritalem terrulentè querere,
Elementa mundi consecrare altaribus:
Id quod creatum est, conditorem credere ?

Deasciato supplicare spiti,
Verris cruore scripta saxa spargere,
Aras ofellis obsecrare bubulis :
Homines fuisse cum scias, quos consecras;
Vrnas, reorum morticinas, lambere

Desiste index seculi, tantum nefas
Viris inbere fortibusq; & liberis :

Nil est amore ueritatis celsius,
Dei perennis numen asserentibus
Nihil est pauidi, mors & ipsa subiacet.

Dudum coquebat differente martyre
Asclepiades intus iram subdolan,
Stomachatus alto felle, dum longum filet,
Bilemq; testis concipit præcordijs,
Tandem latentis uim furoris euomit :

Pro Iuppiter, quid est, quod ex hoc audio ?
Stat inter aras, & deorum imagines,
Et quod fateri cogor, in medio foro,
Tacente memet hic perorat perditus,
Quicquid sacrorum est ore seedans impio.

O' fas priorum, moris ô prisce staties,
Inuenta regum pro salute publica
Pompiliorum nostra carpunt secula.
Quis hos sophistas error inuexit nouus,
Qui non colendos esse diuos disputent ?
Nunc dogma nobis Christianum nascitur,
Post euolutos mille demum Consules
Ab urbe Roma : ne retexam Nestoras.
Quicquid nouellum surgit, olim non fuit.
Vis summa rerum nosse ? Pyrrham consule.

Vbi iste uester tunc erat summus Deus,
Diuûm fauore cum puer Mauortius
Fundaret arcem septicollem Romulus ?
Quod Roma pollet auspiciò condita,
Ioui Statori debet, & dijs cæteris.

Hoc sanctum ab æuo est, hoc ab atauis traditû,
Placanda nobis pro triumphis principis
Delubra, faustus ut secundet gloriam
Procinctus : utq; subiugatis hostibus
Ductor quietum frenet orbem legibus.

Accingere ergo quisquis es nequissime
Pro principali ritè nobiscum deos
Orare uita : uel, quod hostem publicum
Pati necesse est, solue poenam sanguine :
Spreuisse templa, respuisse est principem.

Tunc ille : Nunquam pro salute, & maximis
Fortissimisq; principis cohortibus
Aliter precabor, quam fidèle ut militent,
Christiq; lymphis ut renascantur Patri,
Capiant & ipsum cœlitus paraclitum :

Vt idolorum respuant caliginem,
Cernant & illud lumen æternæ spei,
Non succulentis influens obtutibus,

Nec corporales per fenestras emicans,
 Puris, sed intus quod relucet mentibus.
 Pupilla carnis crassa crassum perspicit,
 Et res caduca, quod resoluendum est, uidet:
 Liquidis uidendis aptus est animæ liquor,
 Natura feruens sola, feruentissima
 Diuinitatis uim coruscantem capit.

Hoc opto lumen Imperator nouerit
 Tuus, meusq; si uelit fieri meus:
 Nam si resistit Christiano nomini,
 Meus ille talis Imperator non erit:
 Scelus iubenti, crede, nunquam seruiam.

Statis ministri, clamitans iudex ait,
 Statis? manusq; continetis uindices?
 Non rupta sulcis diffecatis uiscera?
 Animam nec intus ablitam rimamini,
 Erumpit unde uox profusa in principem?

Scindunt utrunq; milites teterrimi
 Mucrone hiulco pensilis latus uiri:
 Sulcant per artus longa tractim uulnera,
 Obliqua rectis, recta transuersis secant:
 Et iam reiectis pectus albet ossibus.

Nitendo anhelant, diffuunt sudoribus,
 Cum sit quietus heros in quem seuiunt.
 Hæc inter, addit sponte Romanus loquit:
 Si queris o præfeste uerum noscere,
 Hoc omne quicquid lancinamur, non dolet:

Dolet, quod error pectori insidet tuo,
 Populos trahis tecum quod istos perditos.
 Currunt frequentes undiq; ad spectaculum
 Gentile vulgus, heu gemenda corpora,
 Crudumq; nostræ sortis exemplum tremunt.

Audite cuncti, clamo longè ac prædico,
 Emitto uocem de catastro celsior:
 Christus paternæ gloriæ splendor, Deus
 Rerum creator, nostræ idem particeps,
 Spondet salutem perpetem credentibus.

Animæ salutem, sola quæ non occidit,
 Sed iugè durans, dispares casus subit,
 Aut luce fulget, aut tenebris mergitur.
 Christum sequuta patris intrat gloriam,
 Dissuncta Christo mancipatur tartaro.

Curanda mercis qualitas, quæ nam mihi
 Contingat olim perpetis substantiæ:
 Nam membra parumpendo quo pacto cadant,
 Casura certè lege naturæ suæ.

Instat ruina: quod resoluendum est, ruat.
 Nec distat, ignis an fidicula seuiant,
 An corpus ægrum languor asper torqueat:
 Cum sæpè morbos maior armet seuitia.
 Non unguarum tanta uis latus fedit,
 Mucrone quanto dira pulsat pleuresis.

Nec sic iniusta laminis ardet cutis,
 Ut febris atro felle uenas exedit:
 Vel summa pellis ignis obductus coquit,
 Papulisq; feruor æstuosus excitat:
 Credas cremari stridulis cauteril us.

Miserum putatis, quod retortis pendeo
 Extentus ulnis, quod reuelluntur pedes,
 Compago neruis quod sonat crepantibus:
 Sic eiulantes ossa clamant diuidi,
 Nodosa torquet quos podagra, & arthresis.

Horretis omnes hæc carnificum manus:
 Num mitiores sunt manus medentium,
 Laniena quando seuit Hispocraticæ
 Vium secatur uiscus, & recens crucr
 Scalpella tingit, dum putredo abraditur.

Putate ferrum triste chirurgos meis
 Inferre costis, quod secat salubriter:
 Non est amarum, quo reformatur salus.
 Videntur isti carpere artus tabidos,
 Sed dant medelam rebus intus uiuidis.

Quis nescit autem quanta corruptela sit:
 Contaminatæ carnis, ac solubilis?
 Sordet, tumescit, liquitur, foetet, dolet,
 Inflatur ira, soluitur libidine:
 Plerumq; felle tincta liuores trahit.

Aurum regesum non ne carni acquiritur
 Illusa uestis, gemma, bombyx, purpura,
 In carnis usum mille quærentur dolis:
 Luxus uorandi carnis aruam fouet,
 Carnis uoluptas omne per nefas ruit.

Medere quæso carnis rex tantis malis,
 Concide, carpe fomitem peccaminum:
 Fac ut resecto debilis carnis situ
 Dolore ab omni mens super sit libera,
 Ne gestet ultra quod tyrannus amputet.

Nec terrearis turba circumstantium:
 Hoc perdo solum, quod peribit omnibus,
 Regi, clienti, pauperiq; & diuiti:
 Sic uernularum, sic senatorum caro
 Tæbet, sic, imo cum sepulchro conaïta est.

A 137

Iactura uilis mordet, & damnum leue:
Si quo carendum est, perdere extimescimus,
Cur quod necesse est non uoluntas occupat?
Natura cur non uertit in rem glorie?
Legale damnum deponemus premijs.

Sed præmiorum forma quæ sit fortibus,
Videamus: illa nempe quæ nunquam perit.
Cælo refusus subuolabit spiritus,
Dei parentis perfuatur lumine,
Regnante Christo stans in arce regia.

Quandoq; cælum ceu liber plicabitur,
Cadet rotati solis in terram globus,
Spheram ruina menstrualcm destruet:
Deus superstes solus, & iusti simul
Cum sempiternis permancbunt Angelis.

Contemne præsens utile, ô prudens homo,
Quod terminandum, quod reliquendum est tibi:
Omitte corpus, rem sepulchri & funeris,
Tende ad futuram gloriam, perge ad Deum:
Agnosce qui sis, uince mundum & seculum.

Vixdum eloquutus martyr hanc peregerat
Orationem, cum furens interserit

B Asclepiades: Vertat ictum carnifex

In os loquentis, inq; maxillas manum,
Sulcosq; acutos & fidiculas transferat.

552

Verbositatis ipse rumpatur locus,
Scaturientes perdat ut loquacitas:
Sermionis auras, perforatis foliis,
Quibus sonandi nulla lex ponit modum:
Ipsa & loquentis uerba torqueri uolo.

557

Implet iubentis dicta licitor improbus,
Charassat ambas ungulis scribentibus
Genas, cruentis & secatur faciem notis:
Hirsuta barbis soluitur carptim cutis,
Et mentum adusq; uultus omnis scinditur.

Martyr fluentem satur inter sanguinem:
Grates tibi ô præfekte magnas debeo,
Quod multa pandens ora, iam Christum loquor:
Arctabat ampli nominis præconium
Meatus unius, impar ad laudes Dei.

Rimas patentes inuenit uox edita,
Multisq; fusa rictibus reddit sonos
Hinc inde plures, & profatur undiq;
Christi Patrisq; sempiternam gloriam:
Tot ecce laudant ora, quot sunt uulnera.

Tali repressus cognitor constantia,

Cessare pœnam præcipit, tunc sic ait:
Per solis ignes iuro, qui nostros dies
Reciprocatis administrat circulis,
Cuius recursum lux & annus ducitur:

Ignis parandus iam tibi tristis rogi,
Qui sine digno corpus istud deuoret,
Quod perseverans tam resistit nequiter
Sacris uetustis, nec dolorum spiculis
Victum fatiscit, sitq; pœnis fortius.

Quis hunc rigorem pectori iniecit stupor?
Mens obstinata est, corpus omne occalluit,
Tantus nouelli dogmatis regnat furor:
Hic nempe uester Christus haud olim fuit,
Quem tu fateris ipse suffixum cruci.

Hæc illa crux est omnium nostrum salus,
Romanus inquit, hominis hæc redemptio est:
Scio incapacem te sacramenti impie,
Non posse cæcis sensibus mysterium
Haurire nostrum: nil diurnum nox capit:

Tamen tenebris proferam claram faciem:
Sanus uidebit, lippus oculos obteget.
Remouete lumen, dicit insanabilis,
Iniuriosa est nil uidenti claritas:
Audi prophane, quod grauatus oderis.

Regem perennem rex perennis protulit,
In se manentem, nec minorem tempore,
Quia tempus illum non tenet: nam fons retro
Exordiorum est, & dierum & temporum,
Ex patre Christus, hoc pater quod filius.

Hic se uidendum præstitit mortalibus,
Mortale corpus sumpsit immortalitas:
Ut dum caducum portat æternus Deus,
Transire nostrum posset ad cælestia:
Homo est peremptus, & resurrexit Deus.

Congressa mors est membra gestanti Deo:
Dum nostra tentat, cessit immortalibus.
Stultum putatis hoc sophistæ seculi:
Sed stulta mundi summus eligit Pater,
Ut stultus esset seculi, prudens Dei.

Antiquitatem Romuli, & Mauortiam
Lupam renarras, primum & omen uulturum:
Si res nouellas restituis, nil tam recens:
Vix mille fastis implet hanc ætutulam
Cursus dierum, conditore ab augure.

Sexcenta possum regna pridem condita
Proferre toto in orbe, si sit ocium,

Multo antè clara, quàm capellam Gnosiam
Suxisse fertur Iuppiter, Martis pater:
Sed illa non sunt, hæc & olim non erunt.

Cruce ista Christi, quam nouellam dicitis,
Nascente mundo factus ut primum est homo
Expressa signis, expedita est litteris,
Aduentus eius mille per miracula
Prænunciatus ore uatum consono.

Reges, prophete, iudices & principes,
Virtute, bellis, cultibus, sacris, stilo,
Non desiterunt pingere hanc formam crucis.
Cruce prænotata, cruce adumbrata est prius,
Crucem uetusta combiberunt secula.

Tandem reiectis uocibus propheticis,
Actate nostra comprobata antiquitas,
Coram refulsit ore conspicabili,
Ne fluctuaret ueritas dubia fide,
Si non patèret teste uisu cominus.

Hinc nos & ipsum non perire credimus
Corpus, sepulchro quod uorandum traditur:
Quia Christus in se mortuum corpus cruci
Secum excitatum uexit ad solium patris,
Viamq; cunctis ad resurgendum dedit.

Cruce illa nostra est, nos patibulum ascendimus,
Nobis percipit Christus, & nobis Deus
Christus reuersus, ipse qui moriens homo est,
Natura duplex: moritur, & mortem domat:
Rediitq; in illud, quod perire nesciat.

Dixisse pauca sit satis de mysticis
Nostræ salutis, deq; processu spei.
Iam iam filebo, margaritas spargere
Christi uetamur inter immundos fœces,
Lutulentæ sanctum ne terant animalia.

Sed quia profunda non licet luctarier
Ratione tecum, consulamus proxima,
Interrogetur ipsa naturalium
Simplex sine arte sensuum scientia,
Faci imperitus fac ut adsit arbiter.

Da septuennem circiter puerum, aut minus,
Qui sit fauoris liber, & non oderit
Quenquam, nec ullum mentis in uitium cadat,
Periclitemur quid recens infantia
Dicat sequendum, quid nouus sapiat uigor.

Hanc ille sancti martyris uocem libens
Amplexus, unum de caterua infantium
Paruum, nec olim lacte depulsum, capi,

Captumq; adesse præcipit: Quiduis roga,
Inquit, sequamur quod probarit pusto.

Romanus ardens experiri innoxiam
Lactantis oris indolem: Filiolæ, ait,
Dic quid uidetur esse uerum, & congruens,
Vnum ne Christum colere, & in Christo Patrem,
An comprecari mille formarum deos?

Arrisit infans, nec moratus rettulit:
Est quicquid illud, quod ferunt homines Deum,
Vnum esse oportet, & quod uni est unicum:
Cum Christus hoc sit, Christus est uerus Deus:
Genera deorum multa nec pueri putant.

Stupuit tyrannus, sub pudore fluctuans,
Nec uim decebat innocenti etatule
Inferre legis, nec loquenti talia
Furor sinebat offeratus parcere:

Quis auctor, inquit, uocis est huius tibi?

Respondit ille: Mater, & matri Deus.
Illa ex parente spiritu docta imbibit,
Quo me inter ipsa pasceret cunabula:
Ego ut gemellis uberum de fontibus
Lac paruus hausi, Christum & hausi credere.

Ergo ipsa mater adsit, exclamat cedo
Asclepiades, discipline & exitum
Tristem suæ magistra spectet impia,
Male eruditi torqueatur funere
Infantis oïba, quemq; corruptit flet.

Abstine ministros uilis ut muliercula
Nostros fatigat: quantulus est autem dolor
Vexabit artus, mortis auxilio breuis.
Oculi parentis punientur acrius,
Quàm si cruenta membra carpant ungula.

Vix hæc profectus, pusionem præcipit
Sublime tollant, & manu pulsent nates,
Mox & remota ueste uirgis uerberent,
Tenerumq; duris ictibus tergum secent,
Plus unde lactis quàm cruoris defluat.

Quæ cautes illud perpeti spectaculum,
Quis ferre possit æris aut ferri rigore
Impacta quoties corpus attigerat salix,
Tenui rubebant sanguine uida uimina,
Quem plaga ferret roscidis liuoribus.

Ferunt minaces uerberantium genas
Ilachrymasse, sponte dimanantibus
Guttis per ora barbaram frementia,
Scribas & ipsos, & coronam plebium,

A. Proceresq; siccis non stitisse uisibus.

At sola mater hisce lamentis caret.

Soli sereno fons reuidet gaudior:

Stat impiorum corde pietas fortior;

Amore Christi contumax doloribus,

Firmatq; sensum mollis indulgentiæ.

Sitire sese parius exclamauerat,

Animæ æstuantis ardor in cruciatibus

Hoc exagebat, lymphæ ut haustum posceret:

Quem torua mater eminus triste intuens,

Vultu & seueris uocibus sic increpat:

Puto imbecillo nate turbaris metu,

Et te doloris horror afflictum domat:

Non hanc meorum uiscerum stirpem fore

Deo sponendi, non in hanc spem gloriæ

Te procreavi, cedere ut letho scias.

Aquam bibendam posulas, cum sit tibi

Fons ille uiuus præsto, qui semper fluit,

Et cuncta solus irrigat uiuentia,

Intus forisq; spiritum, & corpus simul.

Aeternitatem largiens potantibus.

Venies ad illud mox fluentum, si modo

B. Animo ac medullis solus ardor æstuet,

Videre Christum: quod semel potum affatim

Sic sedat omnem pectoris flammam,

Vita ut beata iam sitire nesciat.

Hic hic bibendus nate nunc tibi est calix,

Mille in Bethleem quem biberunt paruuli.

Oblita lactis, & papillarum immemor

Aetas amaris, mox deinde dulcibus

Refecta poclis, mella sumpsit sanguinis.

Exemplum ad istud nitere, ô fortis puer,

Generosa proles, matris & potentia,

Omnes capaces esse uirtutum pater

Mandauit annos: neminem excepit diem,

Ipsis triumphos annuens uagantibus.

Scis, sepe dixi, cum docenti alluderet,

Et garrulorum signa uerborum dares,

Isaac fuisse paruulum patri unicum:

Qui cum immolandus, aram & enssem cerneret,

Vltro sacranti colla præbuerit seni?

Narraui & illud nobile ac memorabile

Certamen, una matre quod septem editi

Gessere pueri, sed tamen factis uiri:

Hortante eadem matre, in ancipiti exitu

Panæ & coronæ, sanguini ut ne parcerent.

Videbat ipsos apparatus funerum

Præsens suorum, nec mouebatur parens,

Lætata quoties aut oliuo stridula

Sartago frixum torruisset puberem,

Dira aut crepasset laminarum impressio.

Comam cutemq; uerticis reuulserat

A fronte tortor, nuda testa ut tegmine

Ceruicem adusq; dehonestaret caput.

Clamabat illa: Patere, gemmis uestiet

Apicem corona regio ex diademate.

Linguam tyrannus amputari iusserat,

Vni ex ephebis mater aiebat: Satis

Iam parta nobis gloria est, pars optima

Deo immolatur, ecce nostri corporis

Digna est fidelis lingua quæ sit hostia:

Interpres animi, enunciatrix sensuum,

Cordis ministra, præco operti pectoris,

Prima offeratur in sacramentum necis,

Et sit redemptrix prima membrorum omnium,

Ducem dicatam mox sequentur cætera.

His Maccabæos incitans stimulis parens,

Hostem subegit subiugatum septies,

Quot facta natis, tot triumphis incluta:

Me partus unus ut feracem gloriæ

Mea uita præstet, in tua est situm manu.

Per huius alui fida conceptacula,

Per hospitalem mense bisquino larem,

Si dulce nostri pectoris nectar tibi,

Si molle gremium, grata si crepundia:

Persiste, & horum munerum auctorem asserere.

Quæ nam arte nobis uiuere intus cœferis,

Nihilumq; & illud, undè corpus, nescio:

Novit animator solus, & factor tui:

Impendere ipsi, cuius ortus munere es,

Bene in datorem, quod dedit, refuderis.

Talia canente matre, iam lætus puer

Virgas strepentes, & dolores uulnerum

Ridebat, hic tum cognitor pronunciat:

Claudatur infans carcere, & tanti mali

Romanus auctor torqueatur acrius.

Illum recentes per cicatricum uias

Denuò exarabant: quæq; acutum traxerant

Paulò antè ferrum, mox recrudescuntibus

Plagis apertas persequabantur notas,

Quos iam superbus uictor ignauos uocat.

O non uirile robur, ô molles manus,

Vnam labantis dissipare tandiu
 Vos non potesse fabricam corpusculi?
 Vix iam coheret: nec tamen penitus cadit,
 Vincens lacertos dexterarum inertium.

Citius cadauer dentibus carpunt canes,
 Longeq; morsus uulturum efficacior
 Ad deuorandas carnis offas mortuæ.
 Languetis imbelli fame, ac fatiscitis:
 Gula est ferina, sed socors edacitas.

Exarsit istis turbida ira iudicis,
 Seq; in supremam concitat sententiam.
 Si te morarum poenitet, sinem citum
 Subeas licebit, ignibus uorabere
 Damnatus, et fauilla iam tenuis fies.

Abiens at ille, cum foro abriperent uirum
 Truces ministri, pone respectans ait:
 Appello ab ista perfide ad Christum mecum
 Crudelitate, non metu mortis tremens,
 Sed ut probetur esse nil quod iudicas.
 • Quid differo, inquit ille, utroq; perdere,
 Puerum ac magistrum, complices sectæ impiæ?
 Gladius recidat uile uix hominis caput
 Infantis, istum flamma uindex concremet,
 Sit his sub uno fine dispar exitus.

Peruentum ad ipsum cædis implendæ locum,
 Natum gerebat mater amplexu et sinu,
 Ut primum crederes factum geri,
 Deo offerendum, sancti Abelis ferculo,
 Lectum ex ouili puriorem cæteris.

Puerum poposcit carnifex, mater dedit:
 Nec immorata est fletibus, tantum osculum
 Impressit unum: Vale, uale dulcissime:
 Et cum beatus regna Christi intraueris,
 Memento matris, ait, patrone ex filio.

Dixit, deinde dum ferit ceruiculam
 Percussor ense, docta mulier psallere,
 Hymnum canebat carminis Dauidici:
 Preciosa sancti mors sub aspectu Dei,
 Tuus ille seruus, proles ancillæ tuæ.

Talia retexens explicabat pallium,
 Manusq; tendebat sub ictu et sanguine,
 Venarum ut undam profluam manantium,
 Et palpitantis oris exciperet globum:
 Excepit, et charo applicauit pectori.

At parte campi ex altera, immanem pyram
 Texebat ustor sumidus pinu arida,

Sarmenta mistim subdita et foeni struem
 Spargens, liquato rore feruentis picis,
 Quo flamma pastu cresceret ferocius.
 Etiam retortis brachijs furca eminus
 Romanus actus ingerebatur rogo:
 Scio, inquit ille, non futurum ut concremer,
 Nec passionis hoc genus datum est mihi,
 Sed restat ingens quod fiat miraculum.

Hæc eius orsa sequitur immensus fragor
 Nubis ruentis, nimbus undatim nigro
 Præceps aquarum flumine ignes obruit,
 Alunt oliuo semicomпустas faces,
 Sed uincit imber iam malentem fomitem.

Trepidare teter carnifex rebus nouis,
 Turbatus, et qua posset arte insistere,
 Versare torres cum fauillis humidis,
 Prunas manipulis confouere stuppeis,
 Et semen ignis inter undas quærere.

Quod cum tumentis nuntiatur iudici,
 Commouit iram fellis implacabilis.
 Quousq; tandem summus hic nobis magus
 Illudit, inquit, Thessalorum carnine,
 Poenam peritus uertere in ludibrium?

Fortasse ceruix, si secandam iussero,
 Flesti sub ense non patebit uulneri:
 Vel amputatum plaga collum diuidens,
 Rursus coibit, ac reglutinabitur,
 Humerisq; uertex eminebit additus.

Tentemus igitur ante partem quampiam
 Truncare ferro corporis superstitis,
 Ne morte simpla criminosus multiplex
 Cadat, uel una perfidus cæde oppetat,
 Quot membra gestat, tot modis precat uolo.

Libet experiri Lerna, sicut traditur,
 Vtrum renatis pullulescat artubus,
 Ac se imminuti corporis damnis nouum
 Instauret, ipse præsto tunc erit Hercules,
 Hydrina suetus ustulare uulnera.

Iam nunc secandi doctus assit artifex,
 Qui cuncta norit uiscerum confinia,
 Vel nexa nervis disparare uincula:
 Date hunc reuulsis qui medetur ossibus,
 Aut fracta nodis sarcimens compaginat.

Linguam priorem detrahat radicitus,
 Quæ corpore omni sola uiuit nequior,
 Illa et procaci pessima in nostros Deos

A Inuicta motu, fas profanauit uetus,
 Audax & ipsi non pepercit principi.
 Aristo quidam medicus accitus uenit,
 Proferre linguam præcipit: profert statim
 Martyr resectam, & pandit ima faucium.
 Ille & palatum tractat, & digito exitum
 Vocis pererrans, uulneri explorat locum.

Linguam deinde longè ab ore protrahens,
 Scalpelli in usq; guttur insertans agit.
 Illo secante fila sensim singula,
 Nunquam momordit martyr, aut os dentibus
 Comprescit artus, aut cruorem sorbuit,

Immotus & patente rictu constitit,
 Dum sanguis extrà defluit scaturiens,
 Perfusa pulcher menta rubro stemmate
 Fert, & cruenti pectoris spectat decus,
 Fruiturq; & ostro uestis ut iam regie.

Præfectus ergo ratus elinguem uirum
 Cogi ad sacrandum posse, cum uerbis carens
 Nil in deorum obblacteraret dedecus:
 Iubet reduci iam tacentem ac debilem,
 Multo loquentis turbine olim territus.

B Reponit aras ad tribunal denuò,
 Et thus, & ignem uiuidum in carbonibus,
 Taurina & exta, uel suilla abdomina:
 Ingressus ille, ut hos paratus perspicit,
 Insufflat, ipsos ceu uideret demonas.

Irridet hoc Asclepiades latior,
 Addit deinde: nunquid inclementius,
 Sicut solebas, es paratus dicere?
 Effare quod uis, ac per ora ediffere.
 Permitto, uocem liberè exercere te.

Romanus alto corde suspirans diu,
 Gemitu querelam traxit, & sic orsus est:
 Christum loquenti lingua nunquam defuit:
 Nec uerba quæras quo regantur organo,
 Cum prædicatur ipse uerborum dator.

Qui fecit ut uis uocis expressa intimo
 Pulmone, & oris torta sub testudine,
 Nunc ex palato det percussos sonos,
 Nunc temperetur dentium de pectine,
 Sitq; his agendis lingua plectrum mobile:

Si mandet idem, faucium sic fistulas
 Spirare flatu concinentes consono,
 Ut uerba in ipsis explicent meatibus,
 Vel exitu oris cymbalis profarier,

Nunc pressa parcè labra, nunc hiantia:

Dubitas ne uerti posse naturæ statum?
 Cui facta forma est, qualis esset primitus,
 Hanc nempe factor uertere, ut libet, potest,
 Positasq; leges texere, ac retexere,
 Linguam loquela ne ministram posulet.

Vis scire nostri numinis potentiam?
 Fluctus liquentis æquoris pressit pede,
 Natura fluxa ac tenuis in solidum coit:
 Qui dispar illis legibus, quæ condita est,
 Solet natatus ferre, fert uestigia.

Habet usitatum munus hoc diuinitas,
 Quæ uera nobis colitur in Christo & Patre,
 Mutis loquelam, percitum claudis gradum,
 Surdis fruendam reddere audientiam,
 Donare cæcis lucis insuetæ diem.

Hæc si quis amens fabulosa existimat,
 Vel ipse tute, si parum fidelia
 Rebare pridem, uera cognoscas licet:
 Habes loquentem, cuius amputaueras
 Linguam, probatis cede iam miraculis.

Horror stupentem persecutorem subit,
 Timorq; & ira pectus in caliginem
 Vertere: nescit uigilet, an ne somniet:
 Miratur hærens quod sit ostenti genus,
 Formido frangit, armat indignatio.

Nec uim domare mentis effrenæ potest,
 Nec quò furoris tela uertat inuenit,
 Postremò medicum saeuus in fontem iubet
 Reum citari, nundinatum hunc arguit
 Mercede certa pactus, ut colluderet.

Aut ferrum in ore nil agens, & irritum
 Versasse frustra: seu retinxis tactibus,
 Aut arte quadam uulnus illatum breue,
 Quod sauciata parte linguam lederet,
 Nervos nec omnes usquequaq; abscinderet.

Manere saluam uocis harmoniam probè,
 Non posse inani concauo uerba exprimi,
 Quæ concrepare lingua moderatrix facit.
 Esto ut resultet spiritus uacuo specu,
 Echo sed exit inde, non oratio.

Veris refutat medicus hanc calumniam,
 Scrutare uel tu nunc latebras faucium,
 Intraq; dentes curiosum pollicem
 Circumfer, haustus uel patentes inspicie,
 Lateat ne quicquam quod regat spiramina.

Quamquam forassem forte si puncto leui,
Tenui uel linguam contigissem uulnere,
Titubante plectro fatus esset debilis:
Nam cum magistra uocis in uitium cadit,
Vtusus necesse est et loquendi intercidat.

Fiat periculum, si placet, cuiusmodi
Edat querelam quadrupes, lingua cruta,
Elinguis et quem porca grunitum strepat,
Cui uox fragosa, clamor est inconditus:
Probo mutam nil sonare stridulum.

Testor salutem principis, me simplici
Functum secantis arte, iudex optime,
Seruisse iussis absq; fraude publicis:
Sciat hic, quis illi uerba fugillet Deus,
Ego, unde mutus sit diertus, nescio.

Hic sese Aristo purgat: at contra impium
Nil hac latronem Christianorum mouent,
Magis magisq; fertur in uesaniam:
Quarit num alienus sanguis illum asperserit.
Virum, suo ne effluxerit de uulnere?

Respondit his Romanus: Ecce praesto sum:
Meus iste sanguis uerus est, non bubulus:
Agnoscis illum, quem loquor miserrime
Pagane, uestri sanguinem sacrum bouis,
Cuius litata caede permadescitis.

Summus sacerdos, nempe sub terram scrobe
Acta in profundum consecrandus mergitur,
Mire insulatus, festa uitis tempora
Nectens, corona tum repexus aurea,
Cinctu Gabino sericam sultus togam.

Tabulis supernae strata texunt pulpita
Rimosa rari pegmatis compagibus:
Scindunt subinde uel terebrant arcem,
Crebroq; lignum perforant acumine,
Patrat minutis ut frequens hiatibus.

Huc taurus ingens fronte torua et hispida,
Sertis reuinctus, aut per armos floreis,
Aut impeditus cornibus deducitur:
Necnon et auro frons coruscat hostiae,
Setasq; fulgor bractealis inficit.

Hic ut statuta est immolanda bellua,
Pectus sacrato diuidunt uenabulo,
Eruat amplum uulnus unum lam sanguinis
Feruientis, inq; texta pontis subditi
Fundit uaporum flumen, et late aestuat.

Tum per frequentes mille rimarum uias

Illapsus imber, tabidum rorem pluuit,
De fossus intus quem sacerdos excipit,
Guttas ad omnes turpe subiectans caput,
Et ueste, et omni putrescens corpore.

Quin os supinat, obuias offert genas,
Supponit aures, labra, nares obijcit,
Oculos et ipsos perluit liquoribus:
Nec iam palato parcat, et linguam rigat,
Donec cruorem totus atrum combibat.

Postquam cadauer sanguine egesto rigens,
Compage ab illa flammis retraxerint,
Procedit inde pontifex, uisu horridus,
Ostentat uulnere uerticem, barbam grauem,
Vittas madentes, atq; amictus ebrios.

Hunc inquinatum talibus contagijs,
Tabo recentis sordidum piaculi,
Omnes salutant, atq; adorant eminus:
Vilis quod illum sanguis, et bos mortuus
Foedis latentem sub cauernis lauerint.

Addamus illam, si uis, Hecatonben tuam:
Centena ferro cum cadunt animalia,
Variisq; abundans caede restagnat cruor,
Vix ut cruentis augures natatibus
Possint meare per profundum sanguinis.

Sed quid macellum pingue puluarium,
Quid maximorum lancinantes gregum,
Euiscerata carne crudos criminore
Sunt sacra, quando uosmetipsi exciditis,
Votiuus et cum membra detruncat dolor.

Cultrum in lacertos exerit fanaticus,
Sectisq; Matrem brachijs placat deam.
Furere ac rotari ius putatur mysticum,
Parta ad secandum dextra fertur impia:
Colum meretur uulnere crudelitas.

At hic metenda dedicat genitalia,
Numen reciso mitigant ab inguine:
Offert pudendum semiuir donum deae,
Illam reuulsam masculini germinis
Vena, effluenti pascit auctam sanguine.

Vterq; sexus sanctitati displicet,
Medium retentat inter alternum genus,
Mas esse cessat ille, nec fit femina.
Felix deorum Mater imberbes sibi
Parat ministros Leuibis nouaculis.

Quid? cum sacrandus accipit sphragitidas,
Acus minutas ingerunt fornacibus,

A His membra pergunt urere, ut igniuerint :
Quancunq; partem corporis feruens nota
Stignarit, hanc sic consecratam prædicant.

Functum deinde cum reliquit spiritus,
Et ad sepulchrum pompa fertur funeris,
Partes per ipsas imprimuntur bractæ,
Insignis auri lamina obducit cutem,
Tegitur metallo, quod perustum est ignibus.

Hæc ferre poenas cogitur gentilitas,
Hæc dii coercunt lege cultores suos :
Sic dæmon ipse ludit hos, quos cæperit,
Docet execrandas ferre contumelias,
Tormenta inuri mandat infelicibus.

At noster iste sanguis ex uestra fluit
Crudelitate, uos tyrannide impia
Exulceratis innocentum corpora :
Si uos sinatis, incruentè uiuimus,
At si cruentè puniamur, uincimus.

Sed iam filebo, finis instat debitus,
Finis malorum, passionis gloria :
Iam non licebit improbè, ut licuit modò,
Torquere nostra uel secare uiscera :

B Cedas necesse est uictus, et iam desinas.

Cessabit equidem tortor et sector, dehinc
Iudex minatur, sed peremptoris manus
Succedet illis strangulatrix faucium :
Aliter filere nescit oris garruli
Vox inquieta, quam tubæ si fregero.

Dixit, foroq; prostrahi iussit uirum,
Trudi in tenebras noxialis carceris.
Elidit illic fuscæ collum martyris
Lictor nefandus, sic peracta est passio :
Anima absoluta uinculis, cælum petit.

Gesta intima fuisse cuncta fertur principi
Præfectus, addens ordinem uoluminum,
Seriemq; tantæ digerens tragœdiæ :
Lætatus, omne crimen in fuscæ refert
Suum tyrannus, chartulis uiuacibus.

Illas sed ætas conficit diutina,
Fuligo fuscæ, puluis obducit situ,
Carpit senectus, aut ruinis obruit :
Inscripta Christo pagina immortalis est,
Nec obsolescit ullus in cælis apex.

Excepit astans angelus coram Deo,
Et quæ loquutus martyr, et quæ pertulit :
Nec uerba solum differentis condidit,

Sed ipsa pingens uulnera expressit stilo,
Laterum, genarum, pectorisq; et faucium.

Omnis notata est sanguinis dimensio,
Ut quancunq; plagam fulcus exarauerit,
Altam, patentem, proximam, longam, breuem
Quæ uis doloris, qui ue segmenti modus,
Guttam cruoris ille nullam perdidit.

Hic in regestis est liber cœlestibus,
Monumenta seruans laudis indelebilis,
Relegendus olim sempiterno iudici
Libramine æquo, qui malorum pondera,
Et præmiorum comparabit copias.

Vellem sinister inter hædorum greges
Ut sum futurus, eminus dignosceret,
Atq; hoc precante diceret rex optimus :
Romanus orat, transfer hunc hædum mihi,
Sit dexter agnus, induatur uellere.

HYMNVS XI. BEATO HIPPOLYTO

Martyri, ad Valerianum episcopum.

Carmen Elegiacum : quale illud supra,

Electus Christo locus est.

Innumeros cineres sanctorum Romula in urbe
Vidimus, ô Christo Valeriane sacer.

Incisos tumulis titulos, tu singula quæris

Nomina, difficile est ut replicare queam :

Tantos iustorum populos furor impius hausit,

Cum coleret patrios Troia Roma deos.

Plurima litterulis signata sepulchra loquuntur,

Martyris aut nomen, aut epigramma aliquod.

Sunt et muta tamen, tacitas claudientia tumbas,

Marmora, quæ solum significant numerum.

Quanta uirum iaceant congestis corpora acervis

Nosse licet, quorum nomina nulla legas.

Sexaginta illic, de fossas mole sub una,

Reliquias memini me didicisse hominum :

Quorum solus habet comperta uocabula Christus,

Utpote quos propriæ iunxit amicitie.

Hæc dum lustris oculis, et sicubi fortè latentes

Rerum apices, ueterum per monumenta sequor :

Inuenio Hippolytum, qui quondam schisma Nouati

Presbyter attigerat, nostra sequenda negans :

Vsq; ad martyrij prouectum insigne, tulisse

Lucida sanguinei præmia supplicij.

Nec mirere senem peruersi dogmatis, olim

Munere ditatum catholicæ fidei.

Cum iam uesano uictor raperetur ab hoste,

Exultante

Exultante anima carnis ad exitium,
 Plebis amore suæ multis comitantibus ibat,
 Consultus quæ nam secta foret melior,
 Respondit: Fugite ô miseri execranda Nouati
 Schismata, catholicis reddite uos populus.
 Vna fides uigcat, prisco quæ condita templo est:
 Quam Paulus retinet, quamq; cathedra Petri.
 Quæ docui, docuisse piget, uenerabile martyr
 Cerno, quod à cultu rebar abesse Dei.
 His ubi detorsit Leuo de tramite plebem,
 Monstrauitq; sequi quâ uia dextra uocat:
 Seq; duce recti spretis anfractibus idem
 Præbuit, erroris qui prius auctor erat:
 Sistitur infano rectori, Christicolæ tunc
 Ostia uexanti per Tiberina uiros.
 Illo nanq; die Roma secesserat, ipsos
 Peste suburbanos ut quateret populos.
 Non contentus humum, celsæ intra mœnia Romæ,
 Tingere iustorum cædibus assiduis.
 Ianiculum cum iam madidû, fora, rostra, Subiuram
 Cerneret eluui sanguinis affluere.
 Protulerant rabiem Tyrrheni ad littoris oram,
 Quæq; loca æquoreus proxima portus habet.
 Inter carnifices & constipata sedebat
 Officia, extructo celsior in folio.
 Discipulos fidei, detestandiq; rebelles
 Idolij, ardebat dedere perfidiæ.
 Carcereo crinita situ stare agmina contrâ
 Iusserat horrendis excrucienda modis.
 Inde catenarum tractus, hinc lorea flagra
 Stridere, uirgarum concrepitare fragor.
 Ungula fixa cauis costarum cratibus altos
 Pandere secessus, & lacerare iecur.
 Ac iam lassatis iudex tortoribus ibat
 In furias, cassa cognitione fremens.
 Nullus enim Christi ex famulis per tanta repertus
 Supplicia, auderet qui uitare animam.
 Inde furens quæsitior ait: Iam tortor ab unco
 Desine: si uana est quæstio, morte agito.
 Huic absconde caput, crux istum tollat in auras,
 Viuentisq; oculos offerat alitibus.
 Hos rape præcipientes, & uinctos conijce in ignem:
 Sit pyra, quæ multos deuoret una reos.
 En tibi quos properes rimose imponere cymba,
 Pellere & in medijs stagna profunda freti.
 Quos ubi susceptos rapidum male suta per æquor

Vexerit, & tumidis cæsa lauarit aquis,
 Dissociata putrem laxent tabulata carinam,
 Conceptumq; bibant undiq; naufragium.
 Squamea cœnofo præstabit uentre sepulchrum,
 Bellua consumptis cruda cadaueribus.
 Hæc persultanti, celsum subito antè tribunal
 Offeritur senior nexibus implicitus.
 Stipati circum iuuenes clamore fremebant,
 Ipsum Christicolis esse caput populis:
 Si foret extinctum properè caput, omnia uulgi
 Pectora Romanis spontè sacrandæ deis.
 Infolium lethi poscunt genus, & noua poena est:
 Inuenta, exemplo quo trepident alij.
 Ille supinata residens ceruice: Quis, inquit,
 Dicitur? affirmant dicier Hippolytum.
 Ergo sit Hippolytus, quatiat turbetq; iugales,
 Intereatq; feris dilaceratus equis.
 Vix hæc ille, duo cogunt animalia freni
 Ignara, insueto subdere colla iugo:
 Non stabulis, blandi ne manu palpata magistri,
 Imperiumq; equitis antè subacta pati:
 Sed campestre uago nuper pecus è grege captum,
 Quod pauor indomito corde ferinus agit.
 Iamq; reluctantes sociarant uincula bigas,
 Oraq; discordi fœdere nexuerant.
 Temonis uice funis inest, qui terga duorum
 Diuidit, & medius tangit utrunq; latus:
 Deq; iugo in longum se post uestigia retrô
 Protendens trahitur, transit & ima pedum.
 Huius ad extremum, sequitur quâ puluere summo
 Cornipedum refugas orbita trita uias:
 Crura uiri innestit laqueus, nodoq; tenaci
 Astringit plantas, cumq; rudcate ligat.
 Postquàm composito satis instruxere paratu
 Martyris ad pœnam, uerbera, uincta, feras:
 Instigant subitis clamoribus, atq; flagellis,
 Iliq; infestis perfodiunt stimulis.
 Vltima uox audita senis uenerabilis hæc est:
 Hi rapiunt artus, tu rape Christe animam.
 Prorumpunt alacres, cæco & terrore feruntur,
 Quâ sonus atq; tremor, quâ furor exagitant.
 Incendit feritas, rapit impetus, & fragor urget:
 Nec cursus uolucer mobile sentit onus.
 Per siluas, per saxa ruunt: non ripa retardat
 Fluminis, aut torrens oppositus cohibet.
 Prosternunt sepes, & cuncta obstacula rumpunt:

Prona,

A Prona, fragosa petunt, ardua transiliunt.
 Scissa minutatim labefacto corpore frusta,
 Carpit spinigeris stirpibus hirtus ager.
 Pars summis pendet scopulis, pars sentibus hæret:
 Parte rubent frondes, parte madescit humus.
 Exemplar sceleris paries habet illitus, in quo
 Multicolor fucus digerit omne nefas.
 Picta super tumulum species liquidis uiget umbris,
 Effigians tracti membra cruenta uiri.
 Rorantes saxorum apices uidi, optime Papa,
 Purpureasq; notas uepribus impositas.
 Docta manus uirides imitando effingere dumos
 Luserat, & minio rosso colam saniem.
 Cernere erat, ruptis compagibus ordine nullo
 Membra per incertos sparsa iacere situs.
 Addiderat caros, gressu lacrymisq; sequentes,
 Deuia qua fractum semita monstrat iter.
 Moerore attoniti, atq; oculis rimantibus ibant:
 Implebantq; sinus uisceribus laceris.
 Ille caput niueum complectitur, ac reuerendam
 Caniciem molli confouet in gremio.
 Hic humeros, trucasq; manus, & brachia, & ulnas,
 B Et genua, & crurum fragmina nuda legit.
 Palliolis etiam bibule siccantur harena,
 Ne quis in infecto puluere ros maneat.
 Si quis & in sudibus recalenti aspergine sanguis
 Infidet, hunc omnem spongia pressa rapit.
 Nec iam densa sacro quicquam de corpore silus
 Obtinet, aut plenis fraudat ab exequiis.
 Cumq; recensitis constaret partibus, ille
 Corporis integri qui fuerat numerus:
 Nec purgata aliquid deberent inuida toto
 Ex homine, exteris frondibus & scopulis:
 Metando eligitur tumulo locus: Ostia relinquunt,
 Roma placet, sanctos quæ teneat cineres.
 Haud procul extremo culta ad pomeria uallo
 Mersa latebrosis crypta patet foueis.
 Huius in occultum gradibus uia prona reflexis
 Ire per anfractus luce latente docet.
 Primas namq; fores summotenus intrat hiatus,
 Illustratq; dies limina uestibuli.
 Inde ubi progressu facili nigrescere uisa est
 Nox obscura loci per specus ambiguum:
 Occurrunt cæsis immissa foramina tectis,
 Quæ iaciunt claros antra super radios.
 Quamlibet ancipites texant hinc inde recessus,

Arcta sub umbrosis atria porticibus:
 Attamen excisi subter caua uiscera montis,
 Crebra terebrato fornice lux penetrat.
 Sic datur absentis per subterranea solis
 Cernere fulgorem, luminibusq; frui.
 Talibus Hippolyti corpus mandatur operis,
 Propter ubi apposita est ara dicata Deo.
 Illa sacramenti donatrix mensa, eademq;
 Custos fida sui martyris apposita:
 Seruat ad æterni spem iudicis ossa sepulchro,
 Pascit item sanctis Tibricolas dapibus.
 Mira loci pietas, & prompta precantibus ara:
 Spes hominum placida prosperitate iuuat.
 Hic corruptelis animiq; & corporis ager
 Oraui quoties stratus, opem merui.
 Quod lætor reditu, quod te uenerande sacerdos
 Complecti licitum est, scribo quod hæc eadem:
 Hippolyto scio me debere, Deus cui Christus
 Posse dedit, quod quis poshulet annuere.
 Ipsa illas animæ exuias, quæ continet intus
 Aedicula, argento fulgurat ex solido.
 Præfixit tabulas diues manus æquore læui
 Candentes, recauum quale nitet speculum,
 Nec Parijs contenta aditus obducere saxis,
 Addidit ornando clara talenta operi.
 Mæne salutatum concurritur, omnis adorat
 Pubes, eunt, redeunt solis adusq; obitum.
 Conglobat in cuneum Latios simul ac peregrinos
 Permistim populos, religionis amor.
 Oscula perspicuo figunt impressa metallo:
 Balsama diffundunt, fletibus ora rigant.
 Iam cum se renouat decursis mensibus annus,
 Natalemq; diem passio festa refert:
 Quanta putas studijs certantibus agmina cogi,
 Quæ ut celebrando uota coire Deo?
 Vrbs angusta suos uomit, effunditq; Quirites,
 Vnâ & patricios ambitione pari.
 Confundit plebeia phalanx umbonibus æquis
 Discrimen procerum, præcipitante fide.
 Nec minus Albanis acies se candida portis
 Explicat, & longis ducitur ordinibus.
 Exultant fremitus uariarum hinc inde uiarum,
 Indigena & Picens, plebs & Hetrusca uenit.
 Concurrit Samnitis atrox habitator, & altæ
 Campanus Capuæ, iamq; Nolanus adest.
 Quisq; sua letus cum coniuge, dulcibus & cum
 l 3 Pignoribus,

Pignoribus, rapidum carpere gestit iter.
 Vix capiunt patuli populorum gaudia campi,
 Hareret & in magnis densa cohors spacijs.
 Angustum tantis illud specus esse cateruis,
 Haud dubium est, ampla fauce licet pateat.
 Stat sed iuxta aliud quod tanta frequentia templum
 Tunc adeat cultu nobile regifico,
 Parietibus celsum sublimibus, atq; superba
 Maiestate potens, muneribusq; opulens.
 Ordo columnarum geminus laquearia tecti
 Suffinet, auratis suppositus trabibus:
 Adduntur graciles tecto brevior recessus,
 Qui laterum seriem iugiter exinient.
 At medios aperit tractus uia latior alti
 Culminis, exurgens editiore apice.
 Fronte sub aduersa, gradibus sublime tribunal
 Tollitur, antistes predicat unde Deum.
 Plena laborantes agrè domus accipit undas,
 Arctaq; confertis aestuat in foribus,
 Maternū pandens gremium quo condat alumnos,
 Ac foueat foetos accumulata sinus.
 Si bene cōmemini, colit hūc pulcherrima Roma
 Idibus Augusti mensis, ut ipsa uocat
 Prisco more diem, quem te quoq; sancte magistr
 Annua sistit inter dinumerare uelim.
 Crede salutigeros feret hic uenerantibus ortus,
 Lucis honorate prēmia restituens:
 Inter solennes Cypriani, uel Cheledonij,
 Eulaliæq; dies, currat & iste tibi.
 Sic te pro populo, cuius tibi credita uita est,
 Orantem Christus audiat omnipotens.
 Sic tibi de pleno lūpus excludatur ouili,
 Agna nec ulla tuum capta gregem minuat.
 Sic me gramineo remanentem denique campo,
 Sedulus ægotam pastor ouem referas.
 Sic cū lacteolis caulas compleueris agnis,
 Raptus & ipse sacro sis comes Hippolyto.

HYMNVS XII. BEATIS PETRO ET

Paulo apostolis, & martyribus.

Dicolos distrophos. Versus Archilochij, è iam-
 bico & trochaico compositi.

— u u — u u — — u u — u — u — u
 — — u — — — u — — u — — u

Plus solito coeunt ad gaudia, dic amice quid sit,
 Romam per omnem cursitant, ouantq;
 Festus apostolici nobis redit hic dies triumpho,

Pauli atque Petri nobilis cruore.
 Vnus utrunq; dies, pleno tamen innotatus anno,
 Vidit superba morte laureatum.
 Scit Tiberina palus, quæ flumine lambitur propin-
 Bini dicatum cespitem trophæis, (quo
 Et crucis, & gladij testis, quibus irrigans easdem
 Bis fluxit imber sanguinis per herbas.
 Prima Petrum rapuit sententia, legibus Neronis,
 Pendere iussum præminente ligno.
 Ille tamen ueritus celsæ decus emulando mortis
 Ambire tanti gloriam magistri,
 Exigit ut pedibus uersum caput imprimant supinis,
 Quo spectet inum stipitem cerebro.
 Figitur ergo manus subter, sola uersus in cacumē,
 Hoc mente maior, quo minor figura.
 Nouerat ex humili cælum citius solere adiri,
 Deiecit ora, spiritum daturus.
 Ut teres orbis iter flexi rota percurrit anni,
 Diemq; eundem sol reduxit ortus:
 Euomit in iugulum Pauli Nero feruidum furorem,
 Iubet feriri gentium magistrum.
 Ipse prius sibimet finem citò dixerat futurum:
 Ad Christum eundem est, iam resoluor, inquit. B
 Nec mora protrahitur, pœnæ datur, imolatur ense:
 Non hora uatem, non dies fessilit.
 Diuidit ossa diuum Tiberis, sacer ex utraq; ripa,
 Inter sacra dum fuit sepulchra.
 Dextra Petrum regio tectis tenet aureis receptum,
 Canens oliua, murmurans fluento.
 Nanque supercilio saxi liquor ortus, excitauit
 Fontem perennem chrisinatis feracem,
 Nunc preciosa ruit per marmora, lubricatq; cliuū
 Donec uirenti fluctuat colymbo.
 Interior tumuli pars est ubi, lapsibus sonoris
 Stagnum niuali uoluitur profundo.
 Omnicolor uitreæ pictura supernè tingit undas,
 Musci relucet, & uirescit aurum.
 Cyaneusq; latex umbram trahit imminētis ostri,
 Credas moueri fluctibus lacunar.
 Pastor oues alit, ipse illic gelidi rigore fontis
 Videt sitire quas fluenta Christi.
 Parte alia titulum Pauli uia seruat Ostiensis,
 Quæ stringit annis cespitem sinistrum.
 Regia pōpa loci est, princeps bonus has sacrauit ar-
 Clausitq; magnis ambitum talentis. (ces,
 Bracteolas trabibus subleuit, ut omnis aurulenta

A Lux esset intus, ceu iubar sub ortu.
 Subdidit & Parias fuluis laquearibus columnas,
 Distinguit illic quas quaternus ordo.
 Tū canurus hyalo, insigni uariè cucurrit arcus:
 Sic prata uernis floribus renident.
 Ecce duas fidei summo patre conferente dotes,
 Vrbi colendas quas dedit togatæ.
 Aspicce, per bifidas plebs Romula funditur flateas,
 Lux in duobus fruct una fâsis.
 Nos ad utrūq; tamè gressu properemus incitato,
 Et his & illis perfruamur hymnis.
 Ibinus ulterius quâ fert uia pontis Hadriani,
 Leuam deinde fluminis petemus.
 Transiberina prius soluit sacra peruigil sacerdos,
 Mox huc recurrit, duplicatq; nota.
 Hæc didicisse sat est Romæ tibi: tu domū reuersus,
 Dicm bisefsum sic colas memento.

Hymnus XIII. BEATO CYPRIANO
 Episcopo & martyri Carthaginensi.

Monocēlos. Versus eiusdem mensuræ cuius fuit
 primus Hymni antecedentis.

—vv —vv — — —vv —v —v —v

B Punica terra tulit, quo splendeat omne quicquid
 usquam est,
 Inde domo Cyprianū, sed decus orbis, & magistrū.
 Est propriū patriæ martyr, sed amore, et ore noster,
 Incubat in Libya sanguis, sed ubiq; lingua pollet:
 Sola superses agit de corpore, sola obire nescit,
 Dū gen' esse hominū Christus finet, et uigere mūdū,
 Dum liber ullus erit, dum scrinia sacra litterarum:
 Te leget omnis amans Christū, tua Cypriane discet,
 Spiritus ille dei, qui fluxerat auctor in prophetas,
 Fontibus eloquij te cœlitus actus irrigauit.
 O' niue candidius linguæ genus, ô nouum saporem,
 Ut liquor ambrosius, cor mitigat, imbuit palatum,
 Sedè animæ penetrat, mētē fouet, et pererrat artus:
 Sic Deus interius sentitur, & inditur medullis.
 Vnde bonum subitum terris dederis pater reuela.
 Deerat apostolicis scriptis opulentus executor,
 Eligitur locuples facundia, quæ doceret orbem,
 Quæq; uoluminibus Pauli famulata disputaret,
 Quò magis cruda hominū præcordia ppolita noscēt
 Sive timoris opus, seu mystica, uel profunda Christi.
 Vnus erat iuuenum doctissimus, artibus finisbris,
 Fraude pudicitiam perfringere, nil sacrum putare:
 Sepe etiam magicum cantamē mire per sepulchra,

Quo geniale tori ius solueret afluante nupta.
 Luxurie rabiem tantæ cohibet repentē Christus,
 Discutit & tenebras de pectore, pellit & furorem,
 Implet amore sui, dat credere, dat pudere facti,
 Iamq; figura alia est, quàm quæ fuit oris & nitidis,
 Exiit tenui uultus cute, transit in seuerum,
 Deflua casaries compefcitur ad breues capillos,
 Ipse modesta loqui spem querere, regulam tenere,
 Viuere iusticiæ Christi, & penetrare dogma nostrū.
 His igitur meritis dignissimus usq; episcopale
 Prouehitur solum doctor, capit et sedile summum.
 Valerianus opum princeps erat, atque Gallienus,
 Constituere simul poenam capitis deum fatenti.
 Millia terrigenū spurcissima iusserant sacrari:
 Contrà animos populi doctor Cyprianus incitabat,
 Ne quis ab egregiæ uirtutis honore discreparet,
 Neu fidei precium quis sumere degener timeret.
 Esse leuē cruciatum, si modò conferat futura,
 Quæ Deus ipse uiris intermina fortibus spondit.
 Merce doloris emi spem luminis, & diē perennem.
 Omne malum uolucris cū tēpore trāsuolare cursim:
 Nil graue quod peragi finis facit, & quicquid donat:
 Se fore principium pulchræ necis, & ducē cruoris,
 Seq; caput gladio submittere, sanguinem dicare,
 Qui sociare animā Christo uelit, ut comes sequatur.
 His ubi corda uirū Christo calefacta præparauit,
 Ducitur ante alios Proconsule perfurente uinctus.
 Antra latent Tyriæ Carthaginis, abditis reposta,
 Conscia tartaræ caliginis, abdicata soli:
 Clausus in his specubus sanctus Cyprianus, et catena
 Nexus utrāq; manū, nomen patris inuocat supremi:
 Omnipotēs genitor Christi Deus, & creator orbis,
 Christe parens hominis, quē diligis, & uetus perire:
 Ille ego uipercis, quē tu bonus oblitum uenenis,
 Criminibus uarijs tinctum, miseratus abluisti,
 Iamq; tuum fieri mandas, fio Cyprianus aliter,
 Et nouus ex ueteri, nec iam reus, aut nocens, ut antè,
 Si lueum facili chrismate pectus expiaſti:
 Vise libens tenebris ergastula ceca dissipatis,
 Eripe corporeo de carcere, uinculisq; mundi
 Hanc animam: liceat fuso tibi sanguine immolari.
 Ne' qua ferum reprimat clementia iudicem tyranni,
 Ne' sciat inuidia miteſcere, gloriam negare.
 Da quoq; ne' quis iners sit de grege, quē tuū regebā,
 Ne cadat impatiens poenæ, titubet ne quis tuorum,
 Incolumē ut numerū reddam tibi, debitumq; solua,
 Vocibus

A Ibat triumphans uirgo, Deum Patrem
 Christumq; sacro carmine concinens,
 Quod sub profani labe periculi
 Castum lupanar, nec uiolabile
 Experta uictrix uirginitas foret.
 Sunt qui rogatam rettulerint preces.
 Fudisse Christo, redderet ut reo
 Lucem iacenti: tum inuenit halitum
 Vitæ innouatum uisibus integris.
 Primum sed Agnes hunc habuit gradum
 Cœlestis aula, mox alius datur
 Ascensus: iram nam furor incitat
 Hostis cruenti: Vincor, ait gemens,
 Astringe ferrum miles, & exere
 Præcepta summi regia principis.
 Ut uidit Agnes stare truce uirum
 Mucrone nudo, latior hæc ait:
 Exulto, talis quod potius uenit
 Vesanus, atrox, turbidus, armiger:
 Quam si ueniret languidus ac tener,
 Mollisq; ephebus tinctus aromate,
 Qui me pudoris funere perderet.

B Hic hic amator iam fateor placet,
 Ibo irruentis gressibus obuiam,
 Nec demorabor uota calentia,
 Ferrum in papillas omne recepero,
 Pectusq; ad inum uim gladii traham.
 Sic nupta Christo transiliam poli
 Omnes tenebras, æthere celsior.
 Aeternæ rector diuide ianuas
 Cœli, obferatas terrigenis prius,
 Ac te sequentem Christe animam uoca,
 Cum uirginalem, tum patris hostiam.
 Sic futa, Christum uertice cernuo
 Supplex adorat, uulnus ut imminens
 Cervice subiret prona paratius.
 Ast ille tantam spem peragit manu,
 Vno sub ictu nam caput amputat.
 Sensum doloris mors cita præuenit.
 Exutus inde spiritus emicat,
 Liberq; in auras exilit. Angeli
 Sepserunt euntem tramite candido.
 Miratur orbem sub pedibus situm,
 Spectat tenebras ardua subditas,
 Ridetq; solis quod rota circuit,
 Quod mundus omnis uoluit, & implicat:

Rerum quod atro turbine uiuitur:
 Quod uana seculi mobilitas rapit
 Reges, tyrannos, imperia & gradus,
 Pompasq; honorum stulta tumentium:
 Argenti & auri uim rabida siti
 Cunctis petitam per uarium nefas,
 Splendore multo structa habitacula,
 Illusa pictæ uestis inania,
 Iram, timorem, uota, pericula:
 Nunc triste longum, nunc breue gaudium.
 Liuioris atri sumificas faces,
 Nigrescit unde spes hominum, & decus,
 Et quod malorum tetrius omnium est,
 Gentilitatis sordida nubila.
 Hæc calcat Agnes, ac pede proterit,
 Stans, & draconis calce premens caput:
 Terrena mundi qui ferus omnia
 Spargit uenenis, mergit & inferis.
 Nunc uirginali perdomitus solo,
 Cristas cerebri deprimit ignei,
 Nec uictus audet tollere uerticem:
 Cingit coronis interea Deus
 Frontem duabus martyris innuba:
 Vnam decemplex edita sexies
 Merces perenni lumine conficit,
 Centenus extat fructus in altera.
 O uirgo felix, o noua gloria,
 Cœlestis arcis nobilis incolæ,
 Intende nostris colluuiionibus
 Vultum gemello cum diademate:
 Cui posse soli cunctiparens dedit
 Castum uel ipsum reddere fornicem.
 Purgabor oris propitiabilis
 Fulgore, nostrum si iecur impleas:
 Nil non pudicum est, quod pia uisere
 Dignaris, almo uel pede tangere.

AURELII PRUDENTII CLE-
mentis ænobiæois, id est, De diuinitate.

PRAEFATIO.

St tria summa Deus, trinum specimen, ui-
 gor unus: (pse est.
 Corde Patris genita est Sapietia, Filius i-
 Sanctus ab aeterno subsistit Spiritus ore,
 Tempore nec senior Pater est, nec numine maior:
 Nam sapiens retro semper Deus, edidit ex se
 Per quod semper erat gignienda ad secula Verbum.

Edere sed uerbum Patris est: at cetera uerbi
Assumptum gestare hominem, reparare peremptum,
Conciliare patri, dextraq; in sede locare,
Spiritus ista Dei complet, Deus ipse fideles
In populos charisma suum diffundere promptus,
Et Patris & Christi uirtutem in corpora transfert.

REPREHENSIO INFIDELIVM.

Carmen Epodon, distrophon: constans senario
Iambico, cui additus est dimeter Iambi-
cus. qui sic se habent:

-- v -- v -- v -- -- v --
-- v -- -- v --

E St uerba secta, te magister consulo?
Rectam ne seruamus fidem?
An uiperina non cauemus dogmata?
Et nescienter labimur?
Arctam salutis uix uiam discernere est,
Inter reflexas semitas.
Tam multa surgunt perfidorum compita,
Tortis polita erroribus,
Obliqua quæ se conferunt diuortia.
Hinc inde textis orbitis.
Quas si quis errans ac uagus sectabitur,
Rectum relinquens tramitem:
Scrobis latentis pronus in foueam ruet,
Quam fodit hostilis manus.
Manus latronum quæ uiantes obsidet,
Iter sequentes deuium.
Quid non libido mentis humane struat?
Quid non malorum pruriat?
Statum laceffunt omnipotentis Dei
Calumniosos litibus.
Fidem minutis dissecant ambagibus,
Vt quisq; lingua nequior:
Soluunt, ligantq; quæstionum uincula
Per syllogismos pestiles.
Væ captiosis sycophantarum strophis;
Væ uersipelli astutiae.
Nodos tenaces recta rumpit regula
Infixa dissertantibus.
Idcirco mundi stulta delegit Deus,
Vt concidant sophistica:
Deq; imbecillis subiungant sortia,
Simplex ut esset credere.
Lapis ecce nostro fixus offensaculo est,
Impingat in quem uanitas.

Signum cauenti, non cauenti scandalum:

Hunc sternit, illum dirigit.

Dum plura tentat cæcus incerto gradu,

Incurrit id quod obuium est.

Fax sola fidei est præferenda gressibus,

Vt recta sint uestigia.

Quis in tenebris hostis errantes tamen

Pulsat, trahitq; & proterit,

Qui sparsa ad ipsum commecantum transitus

Frumenta seuus deuorat,

Qui leta Christi culta fur interpolat,

Addens auenas æmulas.

Quas de ueneri lacte in herbam fertilem

Patitur colonus crescere:

Ne fortè culmum fibra inanis spicuum

Simul reuulsa interneccet,

Expectat ergo dum dolosa, & farrea

Feruens coquat maturitas.

Dat uentilabro lecta quæque ut horreis

Vrat recrementum focis.

Refert sed ipsa nosse, quæ messem necant

Zizaniarum semina.

CONTRA NOETIANAM HÆRE. ^B

sim, quæ Patrem passum affirmat.

Plurima sunt, sed pauca loquar, ne dira relatu

Dogmata catholicam maculèt malè prodita lingua.

Ille patrem pellens folio detrudit in arctum

Corporis humani gestamen, nec pauet ipsum

Obiectare neci, auroq; affigere ligno.

Pasibilis ne Deus? cuius species & imago

Nulli uisa unquam: nec enim comprehendier illa

Maestas facilis, sensu ue, oculis ue, manu ue.

Ioannis magni celebris sententia præstò est,

Haud unquam testata Deum potuisse uideri.

Ille Pater, quem nulla acies uiolenta tuendo

Eminus ardentis penetravit acumine uisus,

Qui se forma hominis non induit, & deitatis

Immensum assumpto non temperat ore, modo ue,

Aut Evangelici pietas sternenda libelli

Iam blaspheme tibi est: aut nunquam uisa beati

Vis intacta Patris, non admiscenda caducis:

Sed tamè & Patris est specimè, quod cernere fas sit,

Humanis aliquando oculis concurrere promptum:

Quod quamuis hebes intuitus speculamine glauco,

Humentiq; acie potuit nebulosus adire,

Quisq; hominū uidisse Deum memoratur, ab ipso

Infusum

A. Infusum uidit gnatum: nam filius hoc est,
Quod de patre micans se præsinit inspicendum,
Per species quas posset homo comprehendere uisu.

Nam mera maiestas est infinita, nec intrat
Obitus, aliquo ni se moderamine formet.
Hoc uidit princeps generosi seminis Abram,
Iam tunc dignati terras inuisere Christi
Hospes homo, in triplicem numen radiasse figurā.

Hoc colluctantis tractarunt brachia Iacob.
Ipse dator legis diuinæ accedere coram
Iussus, amicitiae collato qui stetit ore
Cominus, et sacris coniunxit uerba loquelis,
Carnis in effigie Christum se cernere sensit,
Sed maiora petens, animum per uota tetendit
Inconcessa homini, plusquam mortale laborans,

Ipsum quantus erat sine corpore uisere Christum.
Deniq; post multi sermonis mutua, postq;
Conspectum presentis heri et consortia longa,
Quæso, ait, ut liceat te nunc Deum optime nosse.
Respondit Dominus: Mea, non me, cernere iustis
Posteriora dabo. Quid apertius, absq; aliena
Quam sumat facie uerbum non posse uideri?

B. Posse tamen, cum malit idem, nunquam patre uiso,
Terrenis oculis, habitu se ostendere nostro:
Sæpe et in angelicas et mortales memoratum est
Induci species, queat ut sub imagine cerni.

Hoc Verbum est, quod uibratū Patris ore benigno
Sumpsit uirgineo fragilem de corpore formam.

Inde figura hominis nondum sub carne, Moysi
Obiecta, effigiem nostri signauerat oris:

Quod quandoq; Deus uerbi uirtute coactum
Sumpturus corpus, faciem referebat eandem.

Sed tamen et sentum uisa est excita cremare
Flamma rubum, Deus in spinis uolabat acutis,

Vulnificasq; comas innoxius ignis agebat:
Esset ut exemplo, Deus illapsurus in artus

Spiniferos, sudibus quos texunt crimina densis,
Et peccata malis hirsuta doloribus implent.

Inculto nam stirpe, frutex uitiosus iniquis,
Luxuriam uirgis inhonesto effundere succo

Coeperat, et nodos per acumina crebra ligabat,
Cernere erat steriles subito splendere frondes,

Accensisq; citum folijs magno impete latè
Collucere Deum, nec spinea ledere texta,

Lambere sanguineos fructus, et poma cruenta,
Stringere mortiferi uitalia germina ligni.

Quandoquidem tristes purgantur sanguine culpe,
Quem contorta rubus densis cruciatibus edit.

Ergo nihil uisum, nisi quod sub carne uidebatur
Lumen, imago Dei, uerbum Deus, et Deus ignis,
Qui sentum nostri peccamen corporis implet.
Nam lucis genitor, uerbi sator, auctor et ignis,
Creditur extra oculos, ut Apostolus edocet auctor,
Qui negat intuitu fontem deitatis adiri.

Credite, nemo Deum uidit, mihi credite, nemo.

Visibilis de fonte Deus, non ipse Deus fons

Visibilis: cerni potis est qui nascitur, at non

Innatus cerni potis est: latet os Patris illud,

Vnde Deus, qui uisibilem se præsinit olim,

Tale aliquid formans in sese, quale sequuta est

Passio, quæ corpus sibi uendicat: ardua nam uis

Est impassibilis: quoniam natura superni

Ignis ad horribilas nescit descendere pœnas,

Nec capit humanis angoribus excruciaci,

Pura, serena micans, liquido prælibera motu,

Subdita nec cuiquam, dominatrix utpote rerum.

Cui non principium de tempore, sed super omne

Tempus, et ante diem maiestas cum Patre summo,

Imò animus Patris, et ratio, et uia consiliorum,

Quæ non facta manu, nec uoce creata iubentis,

Protulit imperium patrio ructata profundo.

Hanc igitur non flagra secant, non sputa saluius

Aspergunt, alapis non uexat palma relis:

Nec per fossa cruci clauorum uulnera figunt,

His affecta caro est hominis, quæ formina prægnas

Enixa est sub lege uteri, sine lege mariti.

Ille famem patitur, sel potat, et haurit acetum:

Ille pauet mortis faciem, tremit ille dolorem.

Dicite sacrilegi doctores, qui Patre summo

Desertum iacuisse thronum contenditis, illo

Tempore quo fragiles Deus est illapsus in artus:

Ergo Pater passus? Quid non malus audeat error?

Ille puellari conceptus sanguine creuit,

Ipse uerecundæ distendit uirginis aluum,

Et iam falsiloqua est diuini pagina libri,

Quæ uerbum in carnis loquitur fluxisse figuram?

At non qui uerbi pater est, caro factus habetur:

Figge gradum scriptura tuum, nil mobile, et anceps

Affirmasse decet: Pater est, quem cernere nulli

Est licitum: Pater est, qui nuquam uisus in orbe est,

Nec mundana inter radiauit lumina coram.

Verbum conspicuum misit, missumq; recepit,

Cum noluit, uerbo præstrinxit uiscera puræ
 Virginis, & uerbo struxit puerilia membra.
 Ipse quidem in terris, uirtute & numine præsens
 Semper adest, quocumq; loci, nec pars uacat ulla
 Maiestate patris, nusquam est genitor Deus absens.
 Per uerbum sed semper adest, atq; inde Philippo
 Christus ait: Tanto tecum iam tempore uersor,
 Et patrem te nosse negas, quem perspicis in me?

Est inuisibilis donum patris, edere natum
 Visibilem, per quem ualeat pater ipse uideri.
 Nec solis sanctorum oculis, sed lumine cassis
 Cæcorum: cæcos loquor, atra socordia quorum.
 Corde tenebroso uerum perpendere nescit.
 Quem si perspicuum mortalibus inficiaris,
 Pare age, quem uideat Babylonis ab arce tyrannus:
 innocuus inter flammæ procul inspicantem,
 Calcantem rapidos in adustis fratribus ignes.
 Nempe, ait, o proceres tres uasta incendia anhelis
 Accepere uiros fornacibus, additus unus
 ecce uaporiferos ridens interfecat ignes:
 Filius ille Dei est, fateor, quem & uictus adoro.
 Irrisus remouete faces, tedasq; tepentes
 Subtrahite, en friget succensi sulphuris ardor.
 Filius, haud dubium est, agit hæc miracula rerum,
 Quem uideo Deus ipse, Dei certissima proles,
 Imperat immensis ardoribus, & domat iras,
 Insultans famulante rogo, piceosq; furores
 Comprimit, & rabiem flammarum algescere cogit.
 Barbaricos calida aura sinus non tangere iussa
 Præterit, & tenues stridens transcurrit amictus:
 Ipse per Assyrias metuit uapor ire tiaras,
 Ne coma fusa humeris fumo obsorescat amaro.
 Hæc ait, & uarios iubet obmutescere cantus,
 Organa, sambucas, citharas, calamosq; tubasq;
 Stulta superstitio tacuit, uox festa quieuit,
 Quæ malè conspicuæ celebrabat imaginis aurum.
 Carmina sanctorum resonant iam sola uirorum,
 Concentu triplici regem laudantia cæli.

Qui mare, qui terras, qui lucida sidera fecit,
 Ignibus & medijs securos textit alunnos:
 Semper in auxilium sermo patris omnipotentis
 Descendit, seruando homini, mortalia semper
 Admiscenda sibi proprio curauit amore,
 Ut socianda caro, dominoq; implenda perenni,
 Degenerem uitam, quam tunc animalis agebat,
 Exemplo mutaret heri, similesq; per artus

Cernere consortem terreni affuesceret oris,
 Participemq; suum uisu uelut obside nosse,
 Et consanguineo paulatim accedere Christo.
 Ergo animalis homo quondam, nunc spiritus illum
 Transtulit ad superi naturam seminis, ipsum
 Infundendo Deum, mortalia uiuificantem.
 Nunc noua materies solidata intercute flatu,
 Materies, sed nostra tamen de uirgine tracta,
 Exiit antiquæ corrupta exordia uitæ,
 Immortale bonum proprio spiramine sumens.
 Filius ille hominis, sed filius ille Tonantis,
 Iam solus uultum patris afficit, & uidet ipsum.
 Nemo patrem nouit nisi filius, & cui monstrat
 Filius, & nostri mediator, & Omnipotentis.
 Deniq; concludam breuis ut compendia summæ:
 Non pater in carnem descendit, sed patris arcem
 Sumpta caro ascendit, natus per utrumq; cucurrit.

CONTRA HAERESIM VNIONI- tarum, seu Sabellianam.

Cede profanator Christi, iam cede Sabelli,
 Depositorq; patris, natiq; insane negator.
 Nonne patrem uiolas, dum natum scire recusas?
 Quandoquidem non est genitor, nisi filius extet: B
 Nec uocitare patrem potis es, quæ germine fraudas?
 Sed fortasse uelis patriæ pietatis honore
 Dissoliare Deum, contentus nomine nudo
 Quod deus est, adimāsque decus patris, et generis uim.
 Ecquis in idolio recubans, inter sacra mille,
 Ridiculosq; deos uenerans sale, cessite, thure,
 Nō putat esse Deum summum, et super omnia solū?
 Quamuis Saturnis, Iunonibus, & Cytheræis,
 Portentisq; alijs sumantes consecret aras:
 Attamen in cælum quoties suspexit, in uno
 Constituit ius omne Deo, cui seruiat ingens
 Virtutum ratio uarijs instructa ministris.

Quæ gēs tā stolidā est animis: tā barbarā linguis,
 Quæ ue superstitio tam sordida, quæ caniformem,
 Latrantemq; throno cæli præponat Anubim?
 Nemo Cloacinæ aut Eponæ super astra deabus
 Dat solium, quamuis solidam persoluat acerram,
 Sacrilegisq; molam manibus, rimetur & exta.
 Consule barbati deliramenta Platonis,
 Consule & hircosos Cynicos, quos somniat, & quos
 Textit Aristoteles torta uertigine neruos.
 Hos omnes quamuis anceps labyrinthus, & error
 Circumflexus agat, quamuis promittere & ipsi

Gallinam

A Gallinam soleant, aut gallum, Clinicus ut se
Dignetur prestare Deus morientibus equum:
Cum uentum tamen ad normam rationis & artis,
Turbidulos sensus, & litigiosa fragoris
Argumenta modis concludunt numen in unum.
Cuius ad arbitrium sphaera mobilis, atq; rotunda
Voluatur, seruentq; suos uaga sidera cursus:
Non recipit natura hominis (modò quadrupes ille
Non sit, & erecto spectet coelestia uultu)
Non recipit, neget ut regimen pollere supremum.
Istud & ipse Numæ tacitus sibi sensit aruspex,
Semifer & Gothus sentit cane milite peior.

Sed nos qui Dominum libris, et corpore, iam his
Vidimus: antè fide, mox carne & sanguine coram.
Quiq; uoluminibus uatum, cruce teste probatis,
Rimantes digitos costarum in uulnera cruda
Mersimus, & manum uisu dubitante lacunas
Scrutati, æternum regem cognouimus IESVM:
Abiurare Deo titulum nomenq; paternum
Credimus esse nefas, qui regem protulit ex se,
Non regem populi Parthorum, aut Romulidarum:
Sed regem summæ, & mediæ rationis, & imæ,
B Atq; ideo rerû Dominum, & super omnia Regem,
Carnis habet mediû, summum patris, & Stygis imû:
Defluit his gradibus, rursusq; reuoluitur in se:
Est Deus, est & homo: fit mortuus, & Deus idè est,
Omnia percurrit naturæ munia prona,
Ut rursus patris in gremium replicata reportet
Mortua quæ fuerant, ipsos quoq; subuehat artus.
Hæc fore cum ueterum cecinissent organa uatum,
Nos oculis, manibus, congressu, uoce, loquela
Experti, heroum tandem intelleximus orsa
Priscorum, & uis patefacta oracula Christo.

Hæc est nostra salus, hinc uiuim⁹, hinc animamur,
Hoc sequimur, nunquam detracto nomine nati
Appellare patrem, patris & sine nomine nunquam
Natum nosse Deum, nunquam nisi sanctus, & unus
Spiritus interfit, natumq; patremq; uocare:
Sic tamen hæc constare tria, ut ne separe ductu
Tres faciam, tribus his subsistat sed Deus unus.
Nec pater ipse autem, qui filius, ut quia natum
Scimus ab innato, uerè pater, & sata uerè
Sit soboles: nec sit genitor sibi filius ipse,
Siue pater natus fuerit, siue ipse repente
Perquam ridiculum est, & futile, natus ut ex se
Nascendi noua materies, ac se Deus ultro

Ediderit, natumq; sibi se fecerit ipsum.
Nil falsum aut mendax diuina uocabula fingunt.
Qui pater est, gignendo pater, tum filius ex hoc
Filius, auctore ut genitus quòd sit patre summo:
Sim⁹ et ipse tamè, nec enim minor, aut patre dispar
Vnde in utroq; operis forma indiscreta, nisi omnem
Vim maiestatis patriæ generosus haberet
Filius, idq; Deus genitor, quod filius esset.

Pergunt ulterius scrutantes, quid sit id ipsum
Gignere, si fas est humanos tendere sensus
Vsq; ad secretum, quod tempora cuncta, diesq;
Præcinit antiquos, & principium super ipsum
Eminet, & quodcunq; potest homo querere trāsīt.
Cum sit difficilis uia noscere principiorum
Semina, cui dabitur mortali exquirere, quid nam
Vltra principium Deus egerit: aut quo pacto
Ediderit uerbum, quod principio caret omni?
Hoc solum scimus, quod traditur esse Deus, quem
Non genitus genitor generauerit, unus & unum,
Integer integrum, non coeptum, sed tamen ortum,
Et comperpetuum patris, retrò sed patre natum.
Sed nec decisus pater est, ut pars patris esset
Filius, extendens nec se substantia tractum
Produxit, minuit uel aliquid de numine pleno,
Dum mutata nouum procudit portio natum.
Non conuertibilis, nec demutabilis unquam
Est deus, aut gignendo aliquid sibi detrahit: atqui
Totus & ex toto Deus est, de lumine lumen.
Quando autem lumen sine lumine? quando refulgēs
Lux fulgore caret? quando est ut proditus ignis
Ignem deminuat? quando pater, & deus, & lux,
Non lucis deus & pater est: qui si pater olim
Non fuit, & serum genuit post tempora natum:
Fit nouus, inq; nouum ius proficit. absit, ut unquam
Plenus proficiat, qui non eget incremento.
Et deus, & genitor, lumenq; & gloria semper
Ille fuit, nec post sibi contulit ut pater esset.
Sic fit ut æternum credamus cum patre Christum,
Illo auctore satum, cui nullus præfuit auctor.

Hæc tu si dubitas nati mysteria Christi
Perdite, catholica non es de plebe, sed unus
De grege thurifero uenerator, Deucalionum
Deuotus cippo, ficulni & stipitis unctor.
Quin potius scrutare Dei signacula in ipso
Fonte uetustatis: percurrere & scrinia primi
Scriptoris, quem non bardus pater, aut auus augur,

*Fabula nec ueteris fame, nec garrula nutrix,
Nec sago clangore loquax, et stridula cornix
Rem docuere Dei: sed coram proditus ipse,
Ipse Deus trepidum mortalem mitis amico
Imbuit alloquio, seq; ac sua summa retexit.
Nimirum meminit scriptor doctissimus illo
Orbis principio non solum, nec sine Christo
Informasse patrem facturæ plasma nouellæ.
Fecit, ait, condens hominem Deus, et dedit olli
Ora Dei, quid nam est aliud, quam dicere, solus
Non erat: atq; Deo Deus assistebat agenti,
Cum Dominus faceret Domini sub imagine plasma?
Christus forma Patris, nos Christi forma et imago,
Condimur in faciem Domini bonitate paterna,
Venturo in nostram faciem post secula Christo.
Possum multa sacris exempla excerpere libris,
Ni refugis, quæ te doceant, non in Patre solo
Vim maiestatis positam, sed cum Patre Christum
Esse Deum: uelut ille inquit Genealogus idem,
A Domino Dominus flammæ pluit in Sodomitæ.
Quis Dominus? de quo Dominus? si solus ab arce
Siderea spectat Pater, aut ardescit in iras?
Filius armatam Domini Patris, ignibus iram
Spargebat Dominus, sunt unum fulmen uterque.*

CONTRA IUDÆOS, CHRISTI IN
carnem aduentum non concedentes.

*Hæc si Iudaicos sic intellecta rigassent
Auditus, stupidas aut possent tingere fibras:
Auidissent Dominum uirtutum, qui pereuntes
Venerat ut seruaret oves, sed ab auribus omnis
Fluxerat ornatus, caput et iam coctile Baal
Finxerat, aurículasq; suo spoliaret honore.
Dux populi peccantis adest de monte cornu
Luminis, alloquioq; Dei, tabulasq; tremendo
Incisas digito, cæca ad tentoria desert.*

*Sed cadit in faciem plebs, non uisura profundæ
Legis in effigie scriptum per enigmata Christum,
Infelix quæ luce oculos præstricta pauentes
Texerit, et presso faciem uelarit amictu.*

*At nos detecto Christum uelamine, coram
Cernimus, atq; Deum uultu speculamur aperto.
Nec sub lege graui depressa fronte iacemus:
Sed legis radium sublimi agnoscimus ore.
Heu frondosa prius ramis felicibus arbor,
Pinguibus heu quondam radix oleagina baccis:
Ecce tibi inserto reuifescit nunc oleastro*

*Truncus, et externi uestitur cortice libri.
Iam miserece tui, non se filuebris oliui
Surculus, exultans alieno stipite iactat,
Sed monet ut generis proprii memoret, unguine ama
Contristare comas desuescas, stirpe nec imo
Inuideas missis in celsa cacumina uirgis.*

*Blasphemias Dominum gens ingratißima Christum,
Pascha tuum dic, dic cuius de sanguine festum
Tam solenne tibi est: quis tandem ceditur agnus
Anniculus, sacer ille tibi redeuntibus annis?
Sed sacer, in pecude est stultum sic credere sacrum
Sanguine balantis summos contingere postes,
Lasciure coris similaginis, azymon esse,
Cum fermentati turgescant crimine mores.
Non sapi imprudens nostrum te effingere Pascha,
Legis et antiquæ præductis pingere sulcis?
Omne sacramentum retinet, quod passio uera:
Passio quæ nostram defendit sanguine frontem,
Corporeamq; domum signato collinit ore.
Hanc fugit exclusis Aegyptiæ plaga flagellis,
Hæc regis Pharij regnum ferale resoluit,
Deq; potestatis mundanæ grandine densa
Eripit Abraham cum stirpe, et gente fideli.*

*Abrahæ genus est uerum, cui sanguis in ore
Creditur, inscriptusq; rubet cui uisus in orbe,
Haud dubitante fides Deus est, Deus ex Patre u. r. u.
Ille Deum uidit, uisum mox credidit: at tu
Posteritis carnis, carnaliter omnia cernens,
Carnis opus sub lege geris, quam spiritus implet.
Interior: nec enim lex coelo carnæ fluxit
Quam tu carne colis, sed Christo focta, meamq;
Spem paritura utero. quam spem? nisi numinis almi
Lumen, et aduentum Domini quem uiderat Abra
Prima fides, nostrisq; pater promiserat olim
Perficiendum oculis, et legis uoce probandum.
Nec solum legis: nam quæ iam littera Christum
Non habet, aut quæ non scriptorum armaria Christi
Laude referta, nouis celebrant miracula libris?
Ebreus pangit stylus, Attica copia pangit,
Pangit et Ausonia facundia tertia linguæ.
Pilatus iubet ignorans, tu scriba triplicis
Digere uersiculis, quæ sit suffixa potestas,
Fronte crucis titulus sit triplex, triplice lingua.
Agnoscat Iudæa legens, et Græcia norit,
Et uenerata Deum percenscat aurea Roma.
Acre cauo quidquid reboans tuba curua remugit,*

Quicquid

- 173
A Quicquid ab arcano uomit ingens spiritus haustu,
Quicquid casta chelys, quicquid testudo resulat,
Organa disparibus calamus quod consona miscent,
Aemula pastorum quod reddunt uocibus antra:
Christum cōcelebret, Christū sonet, omnia Christū,
Muta etiam, fidibus sanctis animata, loquantur.
O' nomen prædulce mihi, lux, et decus, et spes,
Præsidiumq; meum, requies ô certa laborum,
Blandus in ore sapor, fragrans odor, irriguus fons,
Castus amor, pulchra species, sincera uoluptas.
Si gens surda negat sibi tot præconia de te,
Tam multas rerum uoces, elementaq; tantæ
Nuncia leticiæ, stolidas intrare per aures:
Audiat insanum bacchantis energima monstri,
Quod rabidus clamat capta inter uiscera dæmon,
Et credat miseranda suis: torquetur Apollo
Nomine percussus Christi, nec fulmina uerbi
Ferre potest, agitant miserum tot uerbera lingua.
Quot laudata Dei resonant miracula Christi.
Intonat antistes Domini, Fuge callide serpens,
Exue te membris, et spiras solue latentes:
Mancipium Christi fur corruptissime uexas,
B Define, Christus adest, humani corporis ultor,
Non licet ut spoliū rapias, cui Christus inhaesit.
Pulsus abi uentose liquor, Christus inbet, exi.
Has inter uoces medias Cyllenius ardens
Eiulat, et notos suspirat Iuppiter ignes.
Ecce Geraffenos legio irruit effera porcos,
Et post multiplices busti sub rupe catenas,
Pœnarum gemitus longis grunitibus edit.
Clamarat, sed ab ore hominis: cognoscimus Iesu
Nate Deo, nate et sceptris et germine Dauid,
Qui sis, quid uenias, qua nos uirtute repellas
Nouimus, aduentusq; tui terrore iacemus.
Hæc Iudæa tuas uox non peruēnit ad aures?
Pexuēnit, mentem sed non penetravit egenam
Lucis, et à primis foribus disclusa refugit.
Audiſt aduentum Domini, quem solis Iberi
Vesper habet roseus, et quem nouus excipit ortus.
Laxauit Scythicas uerbo penetrante pruinas
Vox Euangelica Hircanas quoque feruida brumas
Soluī, ut exutus glacie, iam mollior amnis:
Caucaſea de cote fluat Rhodopeius Hebrus,
Manſuere Getæ, feritasq; cruenta Geloni
Lacte mero sitiens exanguia pocula miscet,
Libatura sacros Christi de sanguine potus.
- Nouit et Atlantis pridem plaga perfida Mauri,
Dedere crinitos ad Christi altaria reges:
Ex quo mortalem præstrixit spiritus aluum,
Spiritus ille Dei, Deus, et se corpore matris
Induit, atq; hominem de uirginitate creauit.
Delphica damnatis tacuerunt sortibus antra,
Non tripodas cortina regit, non spumat anhelus
Fata Sibyllinis fanaticus edita libris.
Perdidit insanos mendax Dodona uapores,
Mortua iam mute lugent oracula Cumæ,
Nec responsa refert Libycis in syrtibus Ammon,
Ipsa suis Christum Capitolia Romula moerent
Principibus lucere Deum, destructaq; templa
Imperio cecidisse ducum: iam purpura supplex
Sternitur Aenead, e rectoris ad atria Christi,
Vexillumq; crucis summus dominator adorat.
Principibus tamen è cunctis non defuit unus
Me puero, ut memini, ductor fortissimus armis,
Conditor et legum, celeberrimus ore manuq;
Consultor patriæ, sed non consultor habendæ
Religionis, amans tercentum millia diuum.
Perfidus ille Deo, quamuis non perfidus urbi,
Augustum caput ante pedes curuare Mineræ
Fictilis, et soleas Iunonis lambere, plantis
Herculis aduolui, genua incuruare Dianæ.
Quin et Apollineo frontem submittere gypso,
Aut Pollucis equum suffire ardentibus extis.
Fortè litans Hecaten placabat sanguine multo,
Pontificum festis ferienda securibus illic
Agmina uaccarum steterant, uitulasq; reuincta
Fronte, coronatas umbrabat torta cupressus.
Iamq; insertato referabat uiscera cultro
Vittatus de more si nex, manibusq; cruentis
Trahebatur trepidas lethali frigore fibras,
Postremosq; animæ pulsus in corde tepenti
Callidus interpres, numeris et fine notabat.
Cum subito exclamat media inter sacra sacerdos
Pallidus, en quid ago? maius Rex optime, maius
Numen, nescio quod nostris interuenit aris,
Quam sufferre queant spumantia cymbia lacte,
Cæsarum sanguis pecudum, uerbena, coronæ,
Accitas uideo longè dispergiæ umbras.
Territa Persephone uertit uestigia retrò,
Extinctis facibus tracto fugitiua flagello.
Nil agit arcanum murmur, nil Thessala profunt
Carmina, turbatos reuocat nulla hostia manes.

Non ne uides ut iuribus frigentibus ignis
 Marceat: ut canis pigrescat pruna fauillis?
 Ecce Palatinus pateram retinere minister
 Non ualet, elisa destillant balsama dextra.
 Flamen & ipse suas miratur uertice laurus
 Cedere, & incertum frustratur uictima ferrum.

Nescio quis certe subrepsit Christicolarum (mne
 Huc iuuenū: tremat hoc hominū genus insula, & o-
 Pulvinar diuinū: lotus procul absit, & unctus.
 Pulchra reformatis redeat Proserpina sacris.
 Dixit, & exanguis collabitur: ac uelut ipsum
 Cerneret exerto minitanti fulmine Christum.
 Ipse quoq; exanimis posito diademate princeps
 Pallet, & astantes circumspicit, ecquis alumnus
 Chriftimatis inscripto signaret tempora signo,
 Qui Zoroastræos turbasset fronte susurros,
 Armiger è cuneo puerorum flammicomantum
 Purpurei custos lateris deprenditur unus,
 Nec negat, & gemino gemmata hastilia ferro
 Proiecit, ac signum Christi se ferre fatetur.
 Profiliit pauidus deiecto antistite princeps,
 Marmoreum fugiens nullo comitante sacellum,
 Dum tremit facta cohors, dominiq; oblita, supinas
 Erigit ad cœlum facies, atq; inuocat I E S U M.

Iam ne piget factitiā poenitet? en tibi Christum
 Infelix Iudæa Deum, qui sabbata soluens
 Terrea, mortales aeterna in sabbata sumpsit,
 Gentibus emicuit, præfulsit regibus, orbem
 Possidet, imperij dominam sibi cedere Romam
 Compulit, & simulacra deū Tarpeia subegit.
 Disce tuis miseranda malis, quo uindice tandem
 Vana superstitio, lex & carnaliter acta
 Plectatur, cuius uirtus te proterat ultrix.
 Destructo ne iacent Salomonia saxa metallo,
 Aedificata manu? iacet illud nobile templum?
 Cur iacet? artificis quia dextra solubilis illud
 Cemento struxit: resolubile, iure solutum est,
 Et iacet, in nihilum quoniam redit omne politum:
 Quod fieri recipit, recipit quandoq; perire.

Sinostrum contra quod sit, uis discere templum:
 Est illud, quod nemo opifex fabriliter aptans
 Composuit, quod nulla abies pinus ue dolata
 Texuit, exciso quod nunquam marmore creuit:
 Cuius onus nullis fultum sublime columnis
 Formice curuato tenui super arte pependit:
 Sed uerbo factum Domini, non uoce sonora,

Sed uerbo quod semper erat, uerbum caro factū est. A
 Hoc templū aeternū est, hoc finem non habet: hoc tu
 Expugnare uolens, flagris, cruce, felle petisti.
 Destructum iacuit poenis uexantibus, esto:
 Matris enim ex utero, quod destrueretur, habebat.
 Sed quod morte breui materna ex parte solutū est,
 Maiestate Patris uiuum lux tertia reddit.
 Vidisti angelicis comitatum coetibus, altē
 Ire meum, cuius seruator munimine, templum:
 Illius aeternæ suspendunt culmina portæ,
 Ac per inaccessas scalarum gloria turres
 Tollitur, & gradibus lucet uia candida summis.
 At tua congestæ tumulant holocausta ruina:
 Quid mereare Titus docuit, docuere rapinis
 Pompeianæ acies, quibus extirpata per omnes
 Terrarum pelagiq; plagas tua membra feruntur.
 Exilijs uagus huc illuc fluitantibus errat
 Iudæus, postquam patria de sede reuulsus,
 Supplicium pro cæde luit, Chriftiq; negati
 Sanguine resperfus commissæ piacula soluit.
 En quod priscorum uirtus defluxit auorum?
 Seruit ab antiquis delapsa fidelibus hæres
 Nobilitas, sed iam non nobilis, illa recentem
 Suspectat captiua fidem: uis tanta nouellæ
 Crudelitatis inest: Christum confessa, triumphat
 Gens infida prius, Christi sed uicta negatrix
 Subditur imperio, dominos sortita fideles.

CONTRA EBIONEM, SEU
 Homuncionitas, asserentes Christum
 tantum fuisse hominem.

Sunt qui Iudæico cognatum dogma furori
 Instituunt, media Christum ratione sequenti:
 Hoc tantum, quod uerus homo est, ac cœlitis illum
 Affirmant non esse Deum: pietate fatentur,
 Maiestate negant: morum pro laude sacratum
 Concelebrant, adimunt naturæ summa supernæ.
 Omne opus egregium, per quod solertia pollets
 Emicat, ingenij est, aut roboris: illud acuto
 Corde uiget, auris excelsit uiribus istud.
 Mortale est sed utrumq; homini: nam cana senescit
 Ingenia, & ualidos consumunt secula lacertos.
 Hec nos in Domini uirtute & laude perenni
 Non sequimur, sequimur nullo quod semine terra
 Germinat in mundum: quod non de labe uirili
 Sumit principium. tener illum seminat ignis,
 Non caro, nec sanguis patrius, nec foeda uoluptas.

Intactam

A Intactam thalami uirtus diuina puellam
Sincero afflatu per uiscera casta maritat,
Incomperta ortus nouitas, iubet ut deus esse
Credatur Christus sic conditus, innuba uirgo
Nubit spiritui, uitium nec sentit amoris.
Pubertas signata manet, grauis intus, & extra
Incolumis, florens de fertilitate pudica,
Iam mater, sed uirgo tamen, maris inscia mater.

Quid renuis? qd inane caput nō credule quassas?
Angelus hoc sancto pronunciat ore, placetne
Credere, & angelicis aurem referare loquelis?
Ipsa coruscantis monitus sacra uirgo ministri
Credidit, atq; ideo concepit credula Christum:
Credentes nam Christus adit, dubitabile pectus
Sub titubante fide, refugo contemnit honore.
Virginitas, & prompta fides Christum bibit aluo
Credis, & intactis condit paritura latebris.
Credes, quod emissus solio patris, angelus infit,
Vel si concretus liquidam de fidere uocem
Non capit auditus, mulier quid coniuge pręgnans
Clamet anus credens, & tandem sobrius audi.
Mira fides, uero puer interceptus anili

Virgineum dominum materno ex ore salutat,
B Primus & infantem non natus nuntiat infans,
Iam nostrum uagire sibi, nam pugio nondum
Norat, & ora deo referabat garrula Christo.
Promite secretos fistos, date, pandite librum,
Euomuit spirante deo quem sanctus Esaias,
Percensere libet, calamiq; reuoluere fulcos,
Sidereis quos illa notis manus aurea duxit.
Ite hinc, dum rutilos apices submissus adoro,
Dū lachrymans ueneror, dumq; oscula dulcia figo,
Gaudia concipiunt lachrymas, dant gaudia fletum,
Aduenit promissa dies, quam dixerat iste
Affore uersiculus, cum uirgo puerpera teste
Haud dubie sponso, pacti cui cura pudoris
Edidit, Emanuelq; meum me cernere fecit.

Est ne deus, iam noster homo? uersatur & astat
Nobiscum, nomenq; probat, uersumq; uetustis
Obscurum seclis pręsenti illuminat ore.
Est ne deus, cuius cunas ueneratus Eous,
Lancibus auratis regalia fercula supplex
Virginis ad gremium pannis puerilibus offert?
Quis tam pennatus, rapidoq; simillimus austro
Nuntius, Aurora populos, atq; ultima Baetra
Attigit, illuxisse diem lactantibus horis,

Qua tener innupto pendēret ab ubere Christus
Vidimus hunc, aiunt, puerum per sidera ferri,
Et super antiquos signorum ardescere tractus,
Diriguit trepidans Chaldæo in uertice pernox
Astrologus, cessisse Anguem, fugisse Leonem,
Contraxisse pedes lateris manco ordine Cancrum,
Cornibus infractis domitum mugire Iuencum,
Sidus & hircinum laceris marcescere uillis.
Labitur hinc pulsus puer Hydrius, inde sagittæ
Palantes Geminos fuga separat, improba Virgo
Prodit amatores tacitos in fornice mundi.

Quicq; alij horrificis pendent in nubibus ignes,
Luciferum timuere nouum, rota lurida solis
Hæret, & excidium sentit iamiamq; futurum,
Seq; die medio uelandum tegmine glauca,
Splendoremq; poli peritutum nocte diurna
Orbe repentinis caput obnubente tenebris.

Hunc ego nō cumule, myrrhæq; et thuris, et auri
Muneribus? scio quē uideam, quæ dona rependam.

Hunc ego non uenerer? qui cœlo uisus, humiq;
Inuentus rex atq; deus, moderatur utrunq;
Naturæ regimen, tumultoq; inferna refringens
Regna, resurgentes secum iubet ire sepultos,
Cœlum habitat, terris interuenit, abdita rumpit
Tartara, uera fides deus est, qui totus ubiq; est.
Nunquid uana uiros, aut mens, aut lingua fefellit?
Nunquid fortuitis frustrantia dona dederunt
Casibus, aut ceco uotum sub honore dicarunt?
Quæ porro causa, aut ratio submittere colla
Ante pedes Mariæ, pueriq; crepundia parui?
Si tantum mortalis erat, nec summa potestas
Implebat teneros diuinis flatibus artus?

Sed iam tolle Magos, thus, aurum, myrrhea dona,
Quæ uerum docuere deum, pręsepia, pannos,
Matris adoratum gremium, face sideris ardens.

Ipsa deum uirtus factorū, & mira loquantur.
Infanos uideo subito mitescere uentos
Cum iubeat Christus: uideo luctantia magnis
Aequora turbinibus tranquillo marmore tendi
Imperio Christi: uideo calcatus eundem
Cum patitur gurgēs, tergum solidante liquore.
Ipse super fluidas plantis nitentibus undas
Ambulat, ac pressio firmat uestigia fluctu,
Increpat ipse notos, & flatibus otia mandat.
Quis iubeat seuis aquilonibus, ite, filete,
Carceribus uestris, amploq; facecite ponto,

Sit nisi coelipotens, aquilonum conditor idem?
 Ninguidus agnoscit boreas, atque imbrifer curus
 Nimborum dominum, tempestatumq; potentem,
 Excitamq; hiemem uerrunt ridente sereno.
 Quis pelagi calcarit aquas? quis per uada glauca
 Gressibus impressis spaciatus, triuerit udum
 Non submersus iter, sola pendulus, & pede sicco:
 Aequoreæ nisi factor aquæ? qui spiritus olim
 Ore supersusus patrio uoluit in undis
 Nondum discretis, nec certo litore clausis,
 Sustinuit gressum domini famulus liquor, ac se,
 Mobilitate carens, solidos subtrinxit ad usus.
 Quid diuersa dei memorem facta inclita Christi?
 Altius inspecta quem maiestate negator
 Haud dubitans hominem, tute ipse fatebere numen,
 Illeuit cæcos oculos, & lumina limo
 Reddidit, humectam sacro sputamine terram
 Contrectans digitis, luteum medicamen operata
 Nox habuit, tenebras obducta uligo remouit.
 Insuper ostendit quonam caligo lauacro
 Expurganda foret, uarijs Siloa refundit
 Momentis latices, nec fluctum semper anhelat:
 Sed uice distincta largos lacus accipit haustus.
 Agmina languentum sitiunt spem fontis auari,
 Membrorum maculas puro ablutura natata.
 Certatim interea roranti pumice raucas
 Expectant scatebras, & sicco margine pendent.
 Hoc limum iubet impostum de fonte lauari
 Christus, & infusa uultum splendere luce.
 Norat enim limo sese informasse figuram
 Antè tenebrosam, proprij medicamen & oris
 Adieciisse nouo, quem primum finxerat, Adæ.
 Nam sine diuino domini perflamine summi
 Arida terra fuit, nulli prius apta medelæ:
 Sed postquam liquidus cœlesti spiritus ore
 Virgineam resperfit humum, medicabilis illa est.
 Inde trahit succum, lentoq; humore salutem
 Illinit, infunditq; diem baptisinate lota.
 Cæcus adest, oculis iam Christi ex ore reiectis,
 Seq; luto, & nitidis lucem sumpsisse fluentis
 Clamat, et auctore stupefacta per oppida monstrat,
 Auctorem lucis, largitoremq; dierum,
 Non dedignatum medicæ purgamen aquat
 Corpore ab proprio monstrare errantibus agris.
 Millibus è multis paucissima quæq; retexam,
 Summatim relegens, totus quæ non capit orbis.
 Quintque in deserto panes, iub. t., & duo pisces.

Apponi in pastum populis, qui forte magistrum
 Non reuocante fame stipabant undique septum,
 Immemoresq; cibi, uicos, castella, macellum,
 Oppida, mercatus, & conciliabula, & urbes
 Respuerant, largo contenti dogmate uesti.
 Multa uirum strato feruent conuiuia sceno,
 Centenos simul accubitus iniere sodales,
 Seq; per innumeras infundunt agmina mensas.
 Pisciculis iam crede deum saturanda duobus,
 Et paucis crescente cibo per fragmina crustis,
 Ambesis dapibus cumulati aggesta redundant
 Fercula, bisfenos micarum molibus implent
 Post cœnam cophinos, crudus conuiuia resudat
 Congeriem uentris, gemit & sub fæceminister.
 Quis cumulare potest epulas in grandia paruas?
 Quis nisi qui corpus, pastumq; & corporis omnè
 Condens, ex nihilo nulla existente creauit
 Mundum materia: non sicut sculptor ab æris
 Rudere, decoctam consuecit fingere massam.
 Sed deus omnipotens orbem sine semine finxit,
 Nil erat omne quod est, nil id procedere & esse,
 Atque nouum fieri, mox & grandescere iussu est.
 Parum de nihilo primum fuit, addita paruo
 Incrementa modis auxerunt omnia plenis.
 Ergo ego cum uideam manibus sic crescere Christi
 Parua alimenta hominū: possum dubitare per ipsū
 Exiguas rerum species, elementaq; mundi
 Ex nihilo primum modica, & mox grandia sensisse
 Creuisse, ex modicis quæ consummata uidemus?
 Ac ne post hominum pastus calcata perirent,
 Neue relicta lupis, aut uulpibus, exiguisue
 Muribus in prædam nullo custode iacerent:
 Bis sex appositi, cumulati qui bona Christi
 Seruarent grauidis procul ostentata canistris.
 Sed quid ego hæc autem titubanti uoce retexo,
 Indignus qui tanta canam? procede sepulchro
 Lazare, dic cuius uocem tellure sub ima
 Audieris, quæ uis penetraverit abdita lethi?
 Quod cum te Christus penitus nigrante profundo
 Immer sum uocat, ut redeas, ceu proximus audis,
 Nec remoratus ades: quæ tam uicina Charybdæ
 Regna tenebrarum tenui distantia sine
 Coniungit superis? ubi Tenara tristia uasto
 In præceptis dei facta chaos? latebrosus & ille
 Amnis in expletis uoluens incendia ripis?
 Ante fures tumuli, quas saxa immania duro

A Obice damnarant, scopulis substructa cauatis
 Stat dominus, nomenq; ciet frigentis amici.
 Nec mora, funereus reuolutis rupibus horror
 Euomit exequias gradiente cadauere uiuas.
 Soluite iam læta redolentia uincla sorores,
 Solus odor sparsi spiramen aromatis efflat,
 Nec de corporeo nidorem sordida tabo
 Aura refert, oculos sanie stillante solutos
 Pristinus in speculum decor excitat, et putrefactas
 Tincta rubore genas paulatim purpura uestit.
 Quis potuit fluidis animam suffundere membris?
 Nimirum qui membra dedit, qui fictilis uluæ
 Perflauit uenam madidam, cui tabida gleba
 Traxit sanguineos infecto humore colores.

O mors auritis iam mitis legibus, o mors
 Surda prius, iam docta sequi quacuncq; iuberis,
 Cui tantum de telicuit? conuicta fatere
 Esse deum solum, qui me tibi præripit Iesum.
 Abde negatores Christi, nemo inuidet, abde,
 Vtere sorte tua blasphemis nocte tenendis,
 Perpetuam plebem istorum capta resoluæ:
 Qui norunt hominem atq; deū sic dicere Christū,
 Vt uerus summusq; deus mortalia gesserit.

B Ipse gerit, quod struxit opus, nec ferre pudeſcit
 Factor quod peperit, corpus loquor, atque animæ
 Finxerat hoc digitis, animā sufflauerat ore: (uim,
 Totum hominē deus assumit, quia totus ab ipso est.)
 Et totum redimit quem sumperat, omne reducens
 Quicquid homo est, istud tumulis, æst illud abyſſo.

Occurrit dubitans hic differtator, et illud
 Obijcit, an ne fides capit, ut substantia flante
 Inspirata deo cruciatum sentiat, atq;
 Inferni petat ima poli, barathroq; coquatur.
 Crede animam non esse deum, sed crede creatis
 Maiorem cunctis, ipsam quoq; crede creatam:
 Formata est nanq; ore dei, quæ non erat antè,
 Sed formata habitu pulcherrima, pictaq; rebus
 Diuinis, et plena deo, similisq; creanti,
 Non tamen ipsa deus, quoniam generatio non est,
 Sed factura dei est, solus de corde parentis
 Filius emicuit, uerus deus ille, sed istud
 Collatum est animæ subito, ut quæ non erat, esset.
 Ille coeternus patri est, et semper in ipso est,
 Nec factus, sed natus, habet quodcūq; paternū est.
 Hæc similis uelut umbra dei est, sic ipse loquutus
 Factor, utroq; hominem meditas de figmine iunctū

Aedificare sui similem, sed non habet umbra
 Quod corpus solidum: cuius imitatio in umbra est,
 Atque aliud uerum est, aliud simulatio ueri:
 Est similis, seclis quod non consumitur ullis,
 Quod sapiens, iusti q; capax, regina q; rerum
 Imperat, antè uidet, perpendit, præcauit, inſit,
 Verborum, morumq; opifex, instructaq; mille
 Artibus, et cælum sensu percurrere docta.

His animam simile sibi conditor effigianit, (est,
 Cetera dissimile, quippe hæc cōprehendere prōptum
 Quam modus, et species determinat, at deus ingēs
 Atque superſusus trans omnia, nil habet in se
 Extremum, ut claudi ualeat, sensu ue teneri,
 Incompreſſa manet uirtus, cui linea deſit
 Vltima, quā spaciū non menſurabile tendit.
 Ergo animam factam, magno et factore minorem,
 Maioremq; alijs, atq; omnibus imperitantem,
 Corruptela putris nascentem turbida carnis
 Concipit, ac membris tabentibus interſuſam
 Participat de ſece ſua, ſit miſta deim de
 Peccandi natura luto cum ſimplice ſlatu:

Sed fortasse animam, domini, quia fluxit ab ore
 Compositam, factamq; neges, uelut ipsa dei pars:
 Quod dictu scelus est, tetras trahat oblita culpas,
 Et pressum damnata ruens chaos intret opertum.
 Sit res illa dei non abnuo, pars tamen illa

Haudquaquam dicenda dei est, quæ tempore coepit,
 Nec prior, aut senior, quā primū plasma putada
 Tūc etenim facta uideo, cum cordis amici (est,
 Intrauit germana domum, limiq; recentis
 Hospita, et ipsa recens fraterna ſedit in aula.
 Illa quidem ſtatus domini eſt, ſed ſpiritus, et uis
 Non eſt plena dei, tanto mōderamine miſſa,
 Quanto ſlans uoluit ſlandi ſeruare tenorem.

Eſt impoſſibile ſpectare profunda ſabaſoth:
 Sed ſpeculum deitatis homo eſt, in corpore diſcas
 Rem non corpoream ſollers, interprete Chriſto,
 Qui patrem propriū mortali in corpore mōſtrat.
 Perſpice quā uarios fundamus ab ore uapores,
 Spiramus quoties animæ ſufflabilis auras,
 Nunc ſlatum tepidum calor exhalatus anhelat,
 Rorantes nebulas uadis de faucibus efflans.
 Cū libet in gelidum ſlabrali frigore uentum
 Spiritus exiſtit tenuis, et ſibilat aër.
 Ad e et diſtinctum quem muſica tibia ſlatum
 Concipit, aut ille eſt preſſo modulamine parcus,

Aut tumidum largo sublimat flamine bombum,
 Aut raucos frangit modulos, aut lene susurrat,
 Aut exile trahens sonitus producit acutos,
 Aut murmur tenerum subdidit uoce minuta.
 Hæc cum te uideas mortali in corpore posse,
 Cur non æternum potuisse infundere credas
 Qualē animā uoluit præscriptis quā quia cōdens
 Efflauit fuditq; modis, sit facta necesse est.
 Deniq; multa sapit, sed non sapit omnia, nostræ
 Vis animæ, certum sapere, ac prænoscere iussa.

Iam cui certus inest modus, et cui nosse negatū est
 Omnia, factura est: nā condita, et aucta probatur.

Collige de simili sit ne hæc factura, creauit
 Nempe manus domini corpus mortale, lutumq;
 Composuit digitis, nunquid manus articulatim
 Est digesta dei? nunquid uolae? nunquid et ungues
 Claudere flexibiles? patulam seu tendere palmam?
 Ista figura manus nostræ est, quam non habet in se
 Incircumscriptus dominus, sed tradita forma est,

Humanis quæ nota animis daret intellectum:

Ut per corpoream speciem plasmasse feratur
 Corporis effigiem, sic est plasmata uicissim
 Flatu incorporeo res stabilis, oris et esse

Fertur opus, tenuis per quod constructa refulsit

Forma animæ, atq; rudi factam se munere sensit.

Si non est factura manus caro nostra, nec oris

Est factura anima, flatu et spiramine cæpta,

Inq; locum deducta aliq;: namq; omne quod hora

Natalis profert, locus accipit, et locus ullus (sum.

Quod cohibere potest, modicum est, nec in oia fuit

Et quod tam modicum est, ut certa sede locetur,

Iam titubare potest, et quod titubauerit, intra

Naturam uitij est, uitiosum deniq; tristem

Recidit in pœnam, deus hoc mihi credite non est.

Aut si maiestas animæ est, ostendite quid sit,

Quod lapsam Christi, inopē noua gratia inuadat,

Spiritus et sanctus baptisinate iustificatam

Nobilitat, famulæq; decus quod defuit, addit.

Quod quia præstatur meritis, meritisq; negatur,

Absurde fertur deus, aut pars esse dei, quæ

Diuinum summumq; bonum de fonte perenni

Nūc bibit, obsequio, nūc culpa, aut crimine perdit,

Et modò supplicium recipit, modò libera calcat.

Miraris peccare animam, quæ carne coactam

Sortita est habitare domum, cum peccet et ipse

Angelus, hospitium qui nescis adire caducum.

Cratis tabiflue: peccat, quia factus et ipse est,

Non genitus, quocumq; modo sit factus, id unus

Scit factor dominus, factum mihi credere sat sit.

Solus labe caret peccati conditor orbis,

Ingenitus, genitusq; deus: pater, et patre natus,

Solus et exceptus tormentum admittere triste

Inuiolatus agit, nec quicquam sentit acerbi.

Exortem dic esse animam crucis, atq; doloris,

Si culpa immunem, uacuantq; à crimine nosti,

Quæ peccare ualet, ualet et succumbere pœnæ.

Ipsa quidem sincera fuit, dum conditur olim,

Quæ collata rudem fecit uiuiscere limum:

Vtpote de liquido naturæ semine primos

Accipiens habitus, superoq; expressa sereno:

Sed mox ut grauidō iussa est innectier aruo,

Suauibus illecebris nimium blandita refrixit,

Deq; uolutabris pretiosum polluit ignem,

Dum transgressa dei positum fas improba calcat.

Hæc prima est natura animæ, sic cōdita simplex,

Decidit in uitium, per sordida fœdera carnis,

Exin tincta malo peccamine principis Adæ

Infecit genus omne hominum, quod pullulat inde,

Et tenet ingenitas animarum infantia in ortu

Primi hominis maculas, nec quisquam nascitur in-

Vitandus tamē error erit, ne traduce carnis (fons.

Transfundi in sobolem credatur fons animarum

Sanguinis exemplo, cui texta propagine uena est.

Non animas animæ pariunt, sed lege latenti

Fundit opus natura suum, quo paruula anhelant

Vascula, uitalisq; ad sit scintilla coactis:

Quæ quamuis infusa nouum penetret noua semper

Figmentum, uetus illa tamen de crimine auorum

Ducitur, illoto quoniam concreta ueterno est.

Inde secunda redit generatio, et inde Lauatur

Naturæ illuuiis, iterumq; renascimur intus.

Perfusi, ut ueterem splendens anima exuat Adam.

Quæ quia materiam peccati ex fomite carnis

Consociata trahit, nec non simul ipsa sodali

Est incentiuum peccaminis, implicat ambas

Vindex pœna reas, peccantes mente sub una,

Peccandi, cremat socias cruciatibus æquis:

His cruceibus Christus nos liberat, incorruptæ

Mātris, et innocui gestator corporis, unus

Naturam pœnæ expositam, sed non uitiorum

Naturam expositam contatibus induit Iesus.

Atq; ideo pœnæ nil debuit, intemeratus.

A Fraude carens, omni culpæ parum aspergine liber.

Quid peccatorum prosapia corpore in illo.

Quid Christi in membris peccati seu satellites

Pœna ageret? quid mors homini sine crimine pos?

Nimirum castis conatibus, & sine nervis (set?

Concideret sterilis peccati fomite nullo.

Mors alitur culpa, culpam qui non habet, ipso

Pactus defectum mortem consumit inanem.

Sic mors in domini cōsumpta est corpore Christi,

Sic perijt solitum dum non habet arida pastum.

Suffice quas propter solum inculpabile numen,

Virtutem patris & Christi; & iam define nostræ

Inuidiam conflare animæ, quod sit deus, aut quod

Portio parua dei, cū Christo abscindere quicquā,

Et refecare deo partem, uel carpere tantum

Numen non liceat, plenum sibi semper, & in se.

CONTRA MANICH. SEV PHAN/

tasmaticos, qui Christum uerū ho/

minis corpus habuisse negant.

E St operæ pretium nebulosi dogmatis umbram

Prodere, quam tenues atomi compage minuta

Instituunt, sed cassa cadit, uentoq; liquefcit

Assimilis, fluxu nec se sustentat inani.

B Aërium Manichæus ait, sine corpore uero

Peruolitasse deum, mendax phantasma, cauamq;

Corporis effigiem, nil contrectabile habentem.

Ac primum specta an deceat quicquam simulatum

Assignare deo, cuius mera gloria falsi

Nil recipit, membris hic se fallacibus aptans

Fingeret esse hominem uentosa subdolis arte?

Mentitus toties, cum diceret, inueteratis

Do ueniam morbis, simul & peccata remitto.

Filius est hominis, pestem qui pellere carnis,

Et scelorum nexus laxare, & soluere possit.

Surge ualens, surge innocuus, iam tolle grabatum,

Filius hoc hominis iubeo: dignus ne uidetur

Qui testis sibi sit, seq; ac sua carnea norit?

Quid? cum discipulos hominis quid filius esset

Passurus, fido iam præscius ore monebat?

Non ne fātebatur se, cum uirtute paterna

Esse hominem uerum? quod si non, credo se fellit.

Si natura dei quæ sit, Manichæe requiris,

Omne quod est, uerū est, nā si mendosus agit quid,

Nec deus est, mendum diuinus non capit usus.

Obijcis æterno domino, quod lubricus ad nos

Venerit, assensulans aliud quā uerus habebat.

Obmutescere furor, linguam canis improbe morde

Ipse tuam, lacerō consumens uerba palato.

Latranti obsistit Matihæus, & ora refellit,

Qui notat omne genus carnalis stirpis, adusq;

Corporeum Christum, per sex septena uiroꝝ

Nomina descendens, & uenam sanguinis alti

Ex atauis longo texens per stemmata filo.

Septimus hebdomadi uenit superaddere sextæ,

Hunc numerū Christus, placidū qui conficit annū

Cuncta remittentem contra actibus illaqueata

Multimodis, hominēq; hominis de morte leuantē:

Imperfectus enim limus mortalis erat tunc,

Vir solus perfectus adest atq; integer Iesus,

Cui nihil ex septem septenis defuit, ex quo

Perficeret mortale genus uirtute perenni.

Hic ille est, nobis qui septima sabbata complet,

Vt caro nostra deo tandem sociata quiescat,

Quam bis terna malis uexabant sabbata noxis,

Curramus notis gradibus, regumq; sequamur

Progeniem, Christum inuenies de carne parentum

Effluxisse hominum, qui sit de semine Dauid,

Stirpe recensita numerandus sanguinis hæres.

Quid cum sanctiloquus reuoluto germine Lucas

Sursum uersus agit seriem, scandente nepotis

Corpore, perq; atauos cursum relegente uetustos

Septenos decies conscendit Christus in ortus,

Et duo: nam totidem doctores misit in orbem:

Descensos nascendo gradus redeundo retexit

Actus ad usq; apicem terreni corporis Adam.

Inde parens deitas recipit sua, nostraq; mistim,

Fitq; dei summi per Christum filius Adam.

Restat, ut aëriam pingas ab origine gentem,

Aërios procures, Leuin, Iudam, Simeonem,

Aërium: Dauid, magnorum corpora regum

Aëria, atq; ipsam sœcundæ uirginis aluum

Aëre fallaci, nebulisq; & nube tumentem.

Vanescat sanguis perflabilis, ossa liquefcant

Mollia, neruorum pereat textura uolantum.

Omne quod est gestum, notus auferat irritus, auræ

Dispergant tenues, sit fabula quod sumus omnes,

Et quid agit Christus, si me non suscipit? aut quem

Liberat infirmum, si dedignatur adire

Carnis onus, manuumq; horret monumēta suarū

Indignum ne putat luteum consciscere corpus?

Qui non indignum quondam sibi credidit ipsum

Pertractare lutum, cum uas componeret aruo.

Nondum uiscereo, sed inertis glutine limi
Impressio; putres sub pollice duceret artus.
Tantus amor terræ, tanta est dilectio nostri.

Dignatur præpinguis humi cōprehendere mollem
Diuinis glebam digitis, nec sordida censet
Herentis massæ contagia: iusserat ut lux
Conferet, facta est ut iusserat, omnia iussu
Imperitante nouas traxerunt edita formas.
Solutus homo emeruit domini formabile dextra
Os capere, & flabro deitatis figmine nasci.
Quorsum igitur limo tanta indulgentia nostro
Contigit, ut domini manibus tractatus, honora
Arte sacer fieret, tactu iam nobilis ipso?
Decebat quoniam Christum deus incorrupto
Admiscere solo, sanctus quod fingere uellet
Dignum habuit digitis, & charum cōdere pignus.
Destituit natura quidem destructa coactæ
Telluris formam, mortiq; obnoxia cessit:
Sed natura dei nunquam soluenda, caducam
Tellurem nostro uitiatam primitus usu
Esse suam uoluit, ne iam uitiatilis esset.
Christus nostra caro est, mihi soluitur, & mihi sur
Soluor morte mea, Christi uirtute resurgo, (git:
Cum moritur Christus, cum flebiliter tumulatur,
Me uideo: è tumulo cum iam remeabilis astat
Cerno deum, si membrorum phantasma meorū est,
Et phantasma dei est, mendax in utraq; necesse est
Sit Christus specie, si Christus fallere nouit.
Si nō uerus homo est, quē mors hominē probat ip-
Nec uerus deus est, operis quē gloria pro dicit (sa,
Esse deum, uel crede mori, uel adesse refelle,
Et gemina uerum Christum ratione negato.
Nam quid magnificum, si non est mortuus Iesus?
Et redit, illa dei uirtus memorabilis est, ut
Occisus redeat superis, surgatq; sepultus.
Quisq; deum Christum uult dicere, dicat eundem
Esse hominem, ne maiestas sua fortia perdat.

CONTRA MARCIONEM, QVI
tantum animam, non corpus
simul suscitatum iri nu-
gabatur.

Nosco meū in Christo corpus cōsurgere, qd me
Desperare iubet: ueniam quibus ille reuenit
Calcata de morte uijs, quod credimus, hoc est,
Et totius ueniam, nec enim minor, aut alius quā
Nūc sum restituar: uultus, uigor, et color idem

Qui modo uiuit, erit, nec me uel dente, uel ungue
Fraudatum reuomet patefacti fossa sepulchri.
Qui iubet ut redeam, non reddet debile quicquam,
Nam si debilitas redit, instauratio non est, (sit,
Quod casus rapuit, quod morbus, quod dolor hau-
Quod truncauit edax senium populante ueterno:
Omne reuertenti reparata in membra redibit.
Debet enim mors uicta fidem, ne fraude sepulchri
Reddat curtiū aliquid, quamuis iā curta uorarit
Corpora, debilitas tamen & uiolentia morbi
Virtus mortis erat, reddat quod particulatim
Sorbuerat, quocunq; modo, ne mortuus omnis
Non redeat, si quid pleno de corpore desit.

Pellite corde metū mea mēbra, et credite uosmet
Cum Christo reditura deo, nam uos gerit ille
Et secum reuocat, morbos ridete minaces,
Inflatos casus contemnite, tetra sepulchra
Despuite, exurgens quō Christus prouocat, ite.

A V R E L I I P R V
D E N T I I C L E M E N T I S,

ἐμπαρρησία, id est, de Cris-

gine peccati.

Cain et Abel

P R A E F A T I O.

Ratres ephēbi, fossor & pastor, duo, 8
Quos fœminarū prima primos procre
Sistunt ad arā de laborum fructibus, (at,
Deo sacranda munerum primordia:
Hic terrulenus, ille uiuis fungitur,
Certante uoto discrepantes immolant,
Fœtum bidentis alter, est alter scrobis.
Deus minoris comprobauit hostiam,
Reiecit illam, quam parauit grandior.
Vox ecce summo missa persultat throno,
Cain quiesce: nanq; si recte offerat,
Oblata nec tu lege recta diuidas,
Peruersa nigram uota culpam traxerint.
Armat deinde parricidalem manum
Frater probate sanctitatis æmulus,
Germana curuo colla frangit sarculo,
Mundum recentem cæde tingit impia,
Serò expiandum iam senescentem sacro
Cruore Christi, quo peremptor concidit.
Mors prima cœpit innocentis uulneris,
Cessit deinde uulnerato innoxio,
Per crimen orta, dissoluta est crimine,
Abel quod antè perculit, Christum debinc,

Fini-

A Finita & ipsa est, finis exortem petens.

Ergo ex futuris prisca coepit fabula,
Factoq; primo res notata est ultima,
Ut ille mortis inchoator rusticus
Insulsa terræ deferens libamina,
Deumq; rerum mortuarum deputans
Rastris redacta digna sacris crederet.
Viuentis atrox emulator hostis.
Agnosco nempe, quem figura hæc denotet,
Quis fratricida, quis peremptor inuidus
Praue sacrorum disciplinam diuidit,
Mactare dum se nota censet rectius.
Marcion arui forma corruptissimi,
Docet Duitas discrepare a spiritu
Contaminatæ dona carnis offerens,
Et segregatim numen æternum colens,
Quisi quiescat, nec monentem negligat,
Pacem quietam diligat germanitas,
Vnum atque uiuum fassa uiuorum deum.
Hic se ca luo dedicans mysterio,
Hic qui caduci rem laboris offerens,
Summam profanus diuidit substantiam,
Malum bonumq; ceu duorum separans

B Regnum; deorum sceptrâ committit duo:
Deum esse credens quem fatetur pessimum,
Cain cruentus, unitatis inuidus,
Mundi colonus, immolator squallidus,
Cuius litamen sordet, & terram sapit,
Terram caduci corporis, uenam putrem,
Humore denso conglobatam & puluere.
Natura cuius fraude floret fertili,
Fœcunda fundens noxiorum crimina,
Animæq; uitam labe carnis enecat,
Caro in sororem tela mentem dirigit:
Mens illecebro uentilatur ebrio,
Ex quo furores succulentos colligit
Madens ueneno corporis lymphatico.
Deum perennem findit in duos deos,
Audet secare numen infecabile.
Cain peremptor denegans unum deum,
Cain triumphat, morie fratris alitus.

CONTRA HAERESIM DVITAE
rum seu Marcionis, qui duos
deos esse affirmat.

Vo te præcipitat rabies tua, per fide Cain;

Q Diuisor blasphemæ dei: tibi conditor unus

Non liquet, & bifidæ caligant nubila lucis.
Insincera acies duo per diuortia semper
Spargitur, in geminis uisum frustrata figuris.
Terrarum tibi forma duplex obcludit, ut excors
Diuiduum regnare deum super æthera credas.
Bina boni atque mali glomerat discrimina sordens
Hic mundus, domino sed cœlum obtemperat uni.
Non idcirco duos retinent cœlestia reges,
Quod duo sint opera humanas agitantia curas:
Exterior terrenus homo est, qui talia cernens
Conijcit esse duo uariarum numina rerum,
Dum putat esse deum, qui praua effinxerit olim,
Et qui recta itidem condens induxerit, ambos
Autumat esse deos natura dispare summos.
Quæ tandem natura potest consistere duplex?
Aut regnare diu? quam fons diuisus ab arce
Separat, alternaq; apicum ditione recidit.
Aut unus deus est, rerum cui summa potestas,
Aut quæ iam duo sunt, minuuntur dispare summos
Porro nihil summum, nisi plenis uiribus unum,
Distantes quoniam proprium dum quisq; reuulso
Vindicat imperio, nec summa, nec omnia possunt.
Ius uarium non est plenum, quia non habet alter
Quicquid dispar habet, cumulum discretio carpit:
Nos plenum sine parte deum testamur, & unum,
In quo Christus inest, idem quoq; plenus, & unus,
Qui uiget, & uiguit super omnia, quiq; uigebit,
40 Participem nullum collato fœdere passus.
Summa potestatum, simplex dominatio rerum,
Virtutum sublime caput, fons unicus orbis,
Naturalis apex, generisq; & originis auctor.
Ex quo cuncta fluunt, & lux, & tempora, et anni,
Et numerus, qui post aliquid dedit esse secundum,
Vnus enim princeps numeri est, nec dinumerari
Tantum unus potis est, sic cum pater, ac deus alter
Non sit, item Christus non sit genitore secundus,
Anterior numero est, cui filius unicus uni est,
71 Ille deus, meritoq; deus, quia primus & unus,
In uirtute sua primus, tum primus in illo
Quæ genuit, quid enim differt generatio simplex?
Vnum semper erit gignens, atque unus ab uno
Ante chaos genitus, numeroq; & tempore libera
Quis dixisse duos rem maiestate sub una
Regnantem; propriamq; sibi, retroq; perennem
Ausit, & unius naturæ scindere uires?
Numquid adoptiuum genitor sibi sumpsit, ut alter

Externi generis numerum præstare duorum
 Debeat, et geminum distans inducere numen?
 Forma patris ueri uerus stat filius, ac se
 Vnum rite probat, dum formam seruat eandem,
 Non amor a scitus sociat, nec iungit utrumque
 Coniurata fides, pietas sed certa, genusq;
 Vnum, quod deus est, summam reuocatur ad unam.
 Hæc tibi Marcion uia displicet, hæc tua damnat
 Secta fidem, dominis cælum partita duobus.
 Quæ te confundunt nebulae? quis somnus inerti
 Incubat ingenio? cui per phantasmata duplex
 Occurrit species, biuio dispersa superno?
 Si uim mentis hebes stupor obsidet, aspice saltem
 Obuia terrenis oculis elementa, quibus se
 Res occulta dei dignata est prodere signis.
 Hanc hæresin præfaga patris præuiderat olim
 Maestas fore, quæ rectorem lucis et orbis
 Scinderet in partes, geminatum segrege regno.
 Idcirco specimen posuit spectabile nostris
 Exemplumq; oculis, ne quis duo numina credat
 Imperitare uagas mundi per inania formas.
 Vna per immensam cæli caueam resolutos
 Præbet flamma dies, rexit sol unicus annum,
 Triplex ille tamen nullo discrimine, trina
 Subnixus ratione uiget, splendet, uolat, ardet,
 Motu agitur, seruore cremat, tum lumine fulget:
 Sunt tria nempe simul, lux, et calor, et uegetamē,
 Vna eademq; tamen rota sideris indiscreti
 Fungitur his, uno seruat tot munera ductu,
 Et tribus una subest mistim substantia rebus:
 Non conferre deo uelut æquiparabile quicquam
 Ausim, nec domino famulum componere signum:
 Ex minimis sed grande suum uoluit pater ipse
 Coniectare homines, quibus ardua uisere non est.
 Paruorum speculo non intellecta notamus,
 Et datur occultum per proxima querere uerum.
 Nemo duos soles nisi sub glaucomate uidit,
 Aut si fusca polum suffundit palla serenum,
 Oppositus quoties radiorum spicula nimbus
 Igne percussio mentitos spargit in orbes.
 Sunt animis etiam sua nubila, crassus et aer,
 Est glaucoma, aciem quod tegmine uelat aquoso,
 Libera ne tenerum penetret meditatio cælum,
 Ne ue deum rapidis comprehendat sensibus unum.
 Spargitur in bifidas malefana intentio lucis,
 Et duplices geminis auctoribus extruit aras.

Si duo sunt igitur, cur non sunt multa deorum
 Millia? cur numero deitas contenta gemello est?
 An non in populos dispersa examina diuum
 Fundere erat melius, mundumq; implere capacem
 Semideis passim nullo discrimine monstros?
 Quis fera barbaries perituros mactat honores,
 Dissona discretum retinent si numina cælum?
 Conuenit et nebulis, et fontibus, et reboanti
 Oceano, et siluis, et collibus, et speluncis,
 Fluminibus, uentis, fornacibus, atq; metallis
 Assignare deos proprios, sua cuiq; iura.
 Vel si gentiles sordet uenerarier umbras,
 Et placet esse deos sceptris socialibus æquos,
 Dic age quis terras ditionis sorte retinet?
 Quis regat æquoreas æterna lege procellas?
 Ede cohæredum distinctum ius dominorum?
 Vnus, ais, tristi refidet sublimis in arce,
 Auctor nequitie, scelerum deus, asper, iniquus,
 Qui, quodcumq; malum uitioso feruet in orbe,
 Seuit, et anguino medicans noua semina succo,
 Rerum principium mortis de fomite traxit.
 Ipse opifex mundi, terram, mare, sidera fecit,
 Condidit ipse hominem, lutulenta et mæbra coëgit,
 Effigians quod morbus edat, quod crimine multo
 Sordeat, informi tumulus quod tæbe resoluat.
 Ast alij pietatis amor, placidumq; medendi
 Ingenium, recreans homines, mortalia seruans,
 Testamenta duo fluxerunt principe utroque,
 Tradidit iste nouum melior, uetus illud acerbis.
 Hæc tua Marcion grauis, et dialectica uox est.
 Immo hæc attoniti phrenesis manifesta cerebri.
 Nouimus esse patrem scelerum, sed nouimus ipsum
 Haudquaquā tamen esse deum, quin immo gehennæ
 Mancipium, Stygio qui sit damnandus auerno.
 Marcionita deus, tristis, ferus, insidiator,
 Vertice sublimis, cinctum cui nubibus atris
 Anguiferum caput, et fumo stipatur, et igni,
 Liuentes oculos suffundit felle perusto.
 Inuidia impatiens iustorum gaudia ferre,
 Hirsutos iuba densa humeros errantibus hydris
 Obteggit, et utrides allambunt ora cerasæ.
 Ipse manu laqueos per lubrica fila reflexos
 In nodum reuocat, faciliq; ligamine tortas
 Innefit pedicas, nervosq; in uincula tendit.
 Ars olis captare feras, animalia bruta
 Irretire plagis, retinacula deniq; cæcis

A Indeprensa locis erranti opponere prædæ.

Hic ille est uenator atrox, qui cæde frequenti

Incautas animas non cessat plectere Nimroth.

Qui mundum curuis anfractibus, et siluosis

Horrentem scopulis, uersuto circuit astu.

Fraude alios, testisq; dolis innectere adortus,

Porro Giganteis alios luctando lacertis

Frangere, funereos late exercere triumphos.

Improba mors quid non mortalia pectora cogis?

Ipe suam (pudet heu contempto principe uitæ)

Perniciem ueneratur homo, colit ipse cruentum

Carnificem, gladij q; aciem iugulandus adorat.

Intantum miseris peccati nectare captis

Dulce mori est, tanta in tenebris de peste uoluptas,

Qui mala principio genuit, deus esse putatur,

Quiq; bona infecit uitij, et candida nigris.

Par furor illorum, quos tradit fama dicatis

Consecrassè deas Febrem Scabiemq; sacellis.

Inuentor uitij non est deus: angelus illud

Degener infami conceptum mente creauit.

Qui prius augustum radiabat sidus, et ingens

Ex nihilo splendor, nutrito ardebat honore:

Ex nihilo nam cuncta retro, factūq; quod usquā est.

B At non ex nihilo deus, et sapientia uera,

Spiritus et sanctus, res semper uiua, nec unquam

Cœpta, sed aërios etiam molita ministros.

Horum de numero quidam pulcherrimus ore,

Maiestate ferox, nimis dum uiribus auctus

Inflatur, dum grande tumens sese altius effert,

Ostentatq; suos licito iactantius ignes:

Persuasit proprijs genitum se uiribus, ex se

Materiam sumpsisse sibi, qua primitus esse

Inciperet, nasciq; suum sine principe cœptum.

Hinc schola sub tacitam meditatur gignere sectam,

Quæ docet è tenebris subitum micuisse tyrannum,

Qui uelut æterna latitans sub nocte retrorsum

Vixerit, et tecto semper regnauerit æuo,

Aemulus (ut memorant) opera ad diuina repente

Corrumpenda, caput caligine protulit atra.

Hoc ratio sed nostra negat, cui non licet unam

Infirmare fidem, sacro quæ tradita libro est.

Nil ait absq; deo factum, sed cuncta per ipsum,

Cuncta, nec est alius quisquam nisi factus ab ipso.

Sed factus de stirpe bonus, bonitatis in usum

Proditus, et primo generis de fonte serenus,

Deterior mox sponte sua, dum decolor illum

Infecit inuidia, stimulisq; instigat amaris:

Arfit enim scintilla odij de fomite zeli,

Et dolor ingenium subitus conflauit iniquum.

Viderat argillam, simulachrum et struatile, statu

Concaluisse dei, dominum quoq; conditione,

Qui cunctū proprio regebat moderamine mundū,

Impositum, natura soli, pelagiq; poli q;

Vt famulans homini locupletem fundere partum

Nosset, et effusum terreno addicere regi.

Inflauit fermento animi stomachante tumorem

Bestia, deq; acidis uim traxit acerba medullis,

Bestia, corde carens, cui tunc sapientia longi

Corporis enodem seruabat recta iuuentam:

Complicat ecce nouos sinuoso pectore nexus,

Inuoluens nitidam spiris torquentibus alium.

Simplex lingua prius, uaria micat arte loquendi,

Et discissa dolis resonat sermone trifurco.

Hinc natale caput uitiorum, principe ab illo

Fluxit origo mali, qui se corrumpere primum,

Mox hominem didicit, nullo informante magistro.

Vltimus exitium subuerso præside mundus

Sortitur, mundi q; omnis labefacta supellex.

Non aliter quàm cum incautum spoliare uiantem

Forte latro aggressus prædæ prius immemor, ipsū

Ense ferit dominum, pugnae nodumq; moramq;

Quo pereunte trahat captiuos uictor amictus,

Iam non obstanti locuples de corpore prædo:

Sic hominis subiecta domus, ditissimus orbis

Scilicet in facilem domino peccante ruinam

Lapsus, herile malum iam tunc uitibilis hausit.

Tunc lolium, lappasq; leues per adultera culta

Ferre malignus ager, glebis male pinguibus ausus

Triticeam uacuis segetem uiolauit auenis.

Tunc etiam innocuo uitulorum sanguine pasci,

Iamq; iugo edomitos rictu laniare iuuenecos

Occiso pastore truces didicere leones,

Necnon et querulis balatibus irritatus

Plenas nocte lupus studuit perrumpere caulas.

Omne animal diri callens follertia furti

Imbuit, et tortos acuit fallacia sensus.

Quamuis maceries florentes ambiat hortos,

Sepibus et densis uallentur uitea rura,

Aut populator edit gemmantia germina bruchus,

Aut auibus discepta feris lacerabitur uua.

Quid loquar herbarum fibras, medicante ueneno

Tinctas, lethiferi sudisse pericula succi?

Noxius in teneris sapor astat ecce frutetis,
 Cum prius innocuas tulerit natura cicutas,
 Roscidus et uiridem qui uestit flos rhododaphnen
 Pabula lasciuus dederit sincera capellis.
 Ipsi quoque appositum distractio fœdere certo
 Transcédunt elementa modum, rapiuntque, ruuntque
 Omnia, legirupis quassantia uiribus orbem:
 Frangunt umbriferos aquilonum prælia lucos,
 Et cedit immodicis silua extirpata procellis.
 Parte alia uiolentus aquis torrentibus amnis
 Transilit obiectæ præscripta repagula ripe,
 Et uagus euerfis latè dominatur in agris.
 Nec tamen his tantam rabiem nascentibus ipse
 Conditor instituit, sed laxa licentia rerum
 Turbauit placidas rupto moderamine leges.
 Nec mirum, si membra orbis concussa rotantur,
 Si uitij agitata suis mundana laborat
 Machina, si terras lues incontinua fatigat,
 Exemplum latura hominum, quo cetera peccet
 Vita hominum, cui quicquid agit, uesania et error
 Suppeditant, ut bella fremant, ut fluxa uoluptas
 Diffuat, impuro feruescat ut igne libido,
 Sorbeat ut cumulos nummorum faucibus amplis
 Gurgès auaritiæ, finis quam nullus habendi
 Temperat, aggestis addentem uota talentis.
 Auri namque famés parto fit maior ab auro,
 Inde seges scelerum, radix et sola malorum,
 Dum scatebras fluuiorum omnes, et operta metalla
 Eliquat ornatus, soluendi leno pudoris:
 Dum uenas squallentis humi scrutatur inepta
 Ambitio, scalpens naturæ occulta latentis,
 Si quibus in foueis radiantes fortè lapillos
 Rimata inueniat, nec enim contenta decòre
 Ingenito, externam mentitur foemina formam.
 Ac uelut artificis domini manus imperfectum
 Os dederit, quod adhuc res exigit, aut hyacinthis
 Pingere sculptilibus redimitæ frontis in arce.
 Colla uel ignitis sincera incingere sertis,
 Auribus aut grauidis uirides suspendere baccas,
 Nectitur et nitidis concharum calculus albentis
 Crinibus, aureolisque riget coma texta catenis.
 Tædet sacrilegas matrum percurrere curas,
 Muneribus dotata dei, quæ plasmata fuco
 Inficiunt, ut figmentis cutis illita perdat
 Quod fuerat, falso non agnoscenda colore.
 Hec sexus malè fortis agit, cui pectore in arcto
 Mæni fragilis facili uitiorum fluctuat æstu.

Quid? quòd et ipse caput muliebris corporis, et
 Qui regit inuulidâ propria de carne resectam (rex
 Particulam, qui uas tenerum ditione gubernat,
 Soluitur in luxum? cernas mollescere cultu
 Heroas uetulos, opifex quibus aspera membra
 Finxerat, et rigidos durauerat ossibus artus.
 Sed pudet esse uiros, quærunt uanissima quæque
 Quis niteant, genuina lues, ut robora soluant
 Vellere non ouium, sed Eo ex orbe petitis
 Ramorum spolijs, fluitantes sumere amictus
 Gaudent, et durum scutulis perfundere corpus.
 Additur ars, ut fila herbis saturata recoctis
 Illudant uarias distincto stamine formas.
 Ut quæque est lanugo feræ mollissima tactu,
 Pectitur, hunc uideas lasciuas præpete cursu
 Venantem tunicas, auium quoque uersiculorum
 Indumenta nouis texentem plumæ telis:
 Illum pigmentis redolentibus, et peregrino
 Puluere foemineas spargentem turpiter auras:
 Omnia luxus habet nostræ uegetamina uite,
 Sensibus in quinque statuens quæ condidit auctor.
 Auribus, atque oculis, tum naribus, atque palato
 Queritur in festus uitiosis artibus usus.
 Ipse etiam toto pollet qui corpore tactus,
 Palpamen tenerum blandis est folibus ambit.
 Pro dolor ingenuas naturæ occumbere leges,
 Captiuasque trahi regnante libidine dotes.
 Peruersum ius omne uiget, dū quicquid habendum
 Omnipotens dederat, studia in contraria uertunt.
 Idcirco ne rogo speculatrix pupula molli
 Subdita palpebræ est, ut turpia semiuirorum
 Membra theatri spectet uertigine ferri.
 Incestans miseros fœdo oblectamine uisus?
 Aut ideo spirant, mediaque ex arce cerebri
 Demittunt geminas sociata foramina nares.
 Ut bibat illecebras malè conciliata uoluptas?
 Quas pigmentato meretrix iacit improba crine.
 Num propter Lyricæ modulamina uana puellæ,
 Nervorumque sonos, et conuiuiale calentis
 Carmen nequitie, patulas deus addidit aures?
 Perque cauernosus iussit penetrare meatus
 Vocis iter: nunquid madido sapor inditus ori.
 Viuit ob hanc causam medicata, ut fercula pigram
 Ingluuiem uetitamque gulam ganeonis inescens
 Per uarios gustus instructa ut prandia ducat
 In noctem, lassæque grauem sua crapula uentrem?

Quid

- A Quid durū, quid molle foret, quid lene, qđ horrēs,
 Quid calidum, gelidū ue, deus cognoscere nosmet
 Attactu uoluit palpanđ, interprete sensu.
 At nos deliciis plumarum, & linea texta
 Sternimus, atq; cutem sulcro attenuante polimus.
 Felix qui indultis potuit mediocriter uti
 Muneribus, parcumq; modum seruare fruendi.
 Quem locuples mundi species, & amœna uenustas,
 Et nitidis fallens circumflua copia rebus
 Non capit ut puerum, nec inepto addicit amori,
 Qui sub adumbrata dulcedine triste uenenum
 Deprendit latitare boni mendacis operto.
 Sed fuit id quondam nobis sanctumq; bonumq;
 Principio rerum Christus cū conderet orbem:
 Vidit enim deus esse bonum, uelut ipse Moyses
 Historicus mundi nascentis testificatur.
 Vidit, ait, deus esse bonum quodcunq; creauit.
 Hoc sequar, hoc stabili conceptum mente tenebo,
 Inspirante deo, quod sanctus uaticinator
 Prodidit antiquæ recolens primordia lucis,
 Esse bonum quicquid deus, & sapientia fecit.
 Conditor ergo boni pater est, & cū patre Christus,
 Nam deus, atq; deus, pater est & filius unum:
 B Quippe unum natura facit, quæ constat utriq;
 Vnæ uoluntatis, iuris, uirtutis, amoris.
 Non tamen idcirco duo numina, nec duo rerum
 Artifices, quoniam generis dissenso nulla est.
 Atq; ideo nulla est operis distantia, nulla
 Ingenij, peperitq; bona omnia conditor unus.
 Nil luteum de fonte fluit, nec turbidus humor
 Nasçitur, aut primæ uiolatur origine uena:
 Sed dum liuentes liquor incorruptus harenas
 Prelambit, putrefacta inter contagia sordet.
 Nunquid equus, ferrum, taurus, leo, funis, oliuum,
 In se uim sceleris cū formarentur habebant?
 Quod iugulatur homo, non ferrum causa furoris,
 Sed manus est: nec equum uesania feruida Circi
 Auctorem leuitatis habet, rapidiue fragoris,
 Mens uulgi rationis inops, non cursus equorum
 Perfurit, infami studio perit utile donum.
 Sic Lacedæmonias oleo maduisse palestras
 Nouimus, & placidum seruire ad crimina succum.
 Inde per ærium pendens audacia funem,
 Ardua securis scandit proscenia plantis.
 Inde peras uolucris temeraria corpora saltu
 Transiliunt, mortisq; inter discrimina ludunt,
 Sanguinis humani spectacula publicus edit
 Confessus, legesq; iubent uendale parari
 Supplicij, quo membra hominū discerpta cruentis
 Morsibus, oblectent hilarem de funere plebem.
 Mille alia stolidi bacchantia gaudia mundi
 Percensere piget, quæ ueri oblita Tonantis
 Humanum miseris uoluunt erroribus æuum.
 Nemo animum summi memorem genitoris in altum
 Excitat, ad cælum mittit suspiria nemo:
 Nec recolens apicem solij natalis adipsū
 Respicit auctorem, nec spem super æera librat:
 Sed mentem, grauidis contentam stertere curis.
 Indigno subdit domino, perituraq; pronus
 Diligit, & curuo quærit terrestria sensu.
 Hoc pulchrū quod terra parit, quod gloria confert
 Lubrica, commendat quod pernicioſa uoluptas,
 Quod uelut excitus difflato puluere uentus
 Præterit, exemplo tenuis quod transuolat umbra.
 His ægras animas morborum pestibus urget
 Prædo potens, tacitis quem uiribus interfusum
 Corda bibunt hominum, serit ille medullitus omnia
 Nequitias, spargitq; suos per membra ministros.
 Namq; illic numerosa cohors sub principe tali,
 Militat, horrendisq; animas circumſidet armis:
 Ira, superstitio, mœror, discordia luxus,
 Sanguinis atra sitis, uini sitis, & sitis auri,
 Liuor, adulterium, dolus, obtreçtatio, furtum.
 Informes horrent facies, habituq; minaces,
 Ambitio uentosa tumet, doctrina superbit,
 Personat eloquium, nodos fraus abdita neçtit.
 Inde canina foro latrat facundia toto.
 Hinc gerit Herculeam uilis sapientia clauam,
 Ostentatq; suos uicatim gymnosophistas.
 Inceraç lapides fumosos idololatrix
 Relligio, & surdis pallens aduoluitur aris:
 Heu quâtis mortale premit genus improbus ho-
 Armigeris, quanto ferrata satellite ductor (stis
 Bella gerit, quanta uictos ditione triumphat?
 Surgit in auxiliū Chananeus, & agmina denset
 Caside terribilis, setarum ponderamento
 Concutiēs, dextramq; graui cum cuspide quassans.
 Ast alia de patre furens exercitus ardet
 Regis Amorrhæi, tum millia Gergeſeorum
 Effundunt aciem toto uolitantia campo:
 Eminus hi feriunt, configunt cominus illi:
 Ecce Gebusaice feruent ad prælia turmæ,

Aurea tela quibus, de sanguine tincta draconis
 Mortifero splendore nitent, radiantq̃, micantq̃.
 Nec non terrificas pilis armare cateruas
 Te Cethæe iuuat, sed gens Ferezea sagittis
 Insultat uirtute pari, sed diffare ferro.
 Postremum cuneum rex promouet Heuæorum,
 Squamosum thoraca gerens de pelle colubri.
 His subnixæ uiris scelerum peruersa potestas
 Edomat inualidas mentes, quæ simplicitate
 Indociles, belliq̃, rudes sub fœdere falso
 Tristis amicitia primum socia agmina credunt,
 Mammoneanq̃, fidem pacis sub amore sequuntur.
 Mox faciles ad uincla rapi iuga dura uolentes
 Addictis subeunt ceruicibus, & nebulonum
 Spirituum iussis seruire ferocibus optant.
 Ille superuacuis augens patrimonia fundis,
 Finitimisq̃, inhians contempto limite agellis:
 Ducitur innexus manicis, & mille catenis
 Ante triumphales currus post terga reuinctus,
 Nec se barbaricis addictum sentit habenis.
 Hic qui uentose scandit fastigia fœmæ,
 Inflaturq̃, cauo pompæ popularis honore,
 Qui summum, solidumq̃, bonum putat ambitionis
 Crescere successu, præconum uoce trementes
 Exanimare reos, miserorum in corpore fasces
 Frangere, terribiles legum exercere secures:
 In laqueum iam colla dedit, iam compede dura
 Nequitur, & pedibus seruilis uincla limat.
 Credite captiui mortales, hostica quos iam
 Damnatos cohibent ergastula, quos famulatu
 Pœnarum uirtus non intellecta coerces.
 Hæc illa est Babylon, hæc transmigratio nostra
 Gentis, & horribilis uictoria principis Assur.
 Carmine luctifico quam deflens Hieremias,
 Orbatam proprijs ululauit ciuibz urbem.
 Num latet, aut dubium est animas de semine Iacob
 Exilium gentile pati, quas Persica regna
 Captiuas retinent, atq̃, in sua fœdera cogunt?
 Illic natali desuecunt uiuere ritu,
 Moribus & patrijs exute, in barbara iura
 Degenerat, linguamq̃, nouam, uestemq̃, sequuntur.
 Deq̃, profanato discunt sordescere cultu,
 Nutricemq̃, abolerit petulantem pectore sion.
 Iam patria meminisse piget, iam mystica frangunt
 Organa, & externi laudant anathemata regni.
 Nonne fuit melius seuum Memphitidis aula

Imperium tolerasse patres, penitusq̃, sinistris
 Assedissee focus? positos Pharaonis iniqui
 Sub pedibus, limo & paleis seruire paratos,
 Carnis & immodicæ spurco ructamine crudos?
 Quò tantum auxilij per prodigialia signa
 Effudit dominus, populum dum forte rebellem
 Seruat ope immerita, uinclis dum subdita colla
 Soluit, & Aegyptum uirga serpente coërcet?
 Quid iuuat æquoreum pelago cedente profundū
 Puluerea calcasse uia, cum conscia ponti
 Saxa sub ignoto patuerunt prodita cœlo,
 Aruit & medio sitiens sub gurgite limus?
 Si uictor uirtute dei, mediasq̃, tenebras
 Luce columnari scindens exercitus olim,
 Perdidit inuenti uallem botryonis opimam?
 Si nescit uersare solum, cui melle perenni
 Gleba fluens niueos permiscet lactæa riuos?
 Si domitam Hierichon lituis, atq̃, ere canoro
 Rursus in antiquos patitur consurgere muros?
 Si ripis refluui Iordanis pellitur, & iam
 Deferit ascriptam dimensa in iugera sortem?
 Deniq̃, si struam tantis sudoribus urbem,
 Et quæ nubigenas transcendunt culmina nimbos,
 Defensare nequit: si nescit, quis lapis ille est
 Hostibus obsistens, quod inexpugnabile turris
 Præsidium, quæ nō fragor hosticus arietis, aut quæ
 Vis impacta quatit, non æris machina rostro
 Arietat infiliens, nec ferrea uerbera quassant.
 Angulus hic portæ in capite est, hic cōtinet omne
 Saxorum seriem, constructaq̃, limina firmat,
 Quem qui rite suis per propugnacula muris
 Nouerit insertum, seq̃, ac sua mœnia uallo
 Præcingit triplici, celsa stans eminens arce
 Fretus amore petreæ, castis & peruiigit armis:
 Non illum regina Tyri, non accola magni
 Euphratis Parthus rapiet, non decolor Indus,
 Tempora pennatis redimitus nigra sagittis.
 Quin si fulmineos cogens ad bella gigantes
 Allophylis tua castra uelit delere tyrannus:
 Tutus eris, nec te firma statione mouebit
 Ipse Charon mundi, numen Marcionis, ipse
 Qui regit ærio uanas sub sole tenebras.
 Nam uanum quicquid sol aspicit, ex elementis
 Cuncta solubilibus, fluxuq̃, creamine constant.
 Fallo, creaturam nisi doctor Apostolus omne
 Subiectam uanis non sponte laboribus orsus,

A Periuro ingemuit miserans seruire latroni:
Errat, ait, qui luctamen cum sanguine nobis,
Et carne, & uenis feruentibus, & uitioso
Felle putat, calidisq; animam peccare medullis:
Non mentē sua mēbra premunt, nec terrea uirtus,
Oppugnat sensus liquidos, bello 'ue la cēssit:
Sed cum spiritibus tenebrosis, nocte dieq;
Congredimur, quorum dominatibus humidus iste
Et pigris densus nebulis obtemperat aēr.
Scilicet hoc medium, cōclū inter, & infima terrā,
Quod patet, ac uacuo nubes suspendit hiatu,
Frena potestatum uariarum sustinet, ac sub
Principe Belial rectoribus horret iniquis.
His colluctamur prædonibus, ut sacra nobis
Oris apostolici testis sententia prodit.
Nemo habitum naturæ, aut irritamina peccans
Corporis accuset, facile est frenare rebelles
Affectus carnis, nimiosq; retundere pulsus
Materiæ fragilis, & uiscera uicta domare:
Quippe animus longē præstantior, utpote summo
Aethere demissus, subiectos si uelit artus
Imperio quassare graui, iussisq; seueris
Dedere, regnanti domino uis nulla resistit.
B Maior inest uis illa homini, quæ statile uirus
Ingerit, & tenuem tenui ferit aëre mentem.
Parthica non æquē uentos transcurrit haryndo,
Cuius iter nullus potis est comprehendere uisus,
Præpes enim uolucris dum pennis transuolat auras,
Improuisa uenit: nec stridor nunciat ante
Aduentum lethi, quàm pectoris abdita rumpit,
Securam rapiens medicato uulnere uitam.
Sed magis aligera est, magis & medicata sagitta
Quam iacit umbrosi dominatio lubrica mundi,
Eludens excussa oculos, calamiq; uolantis
Præpete transcurso cordis penetralia figens.
Nec segnis natura animæ est, aut tarda cauendi
Vulneris, ignitum quoniam deus indidit olli
Ingenium, purum, sapiens, subtile, serenum,
Nobile, sollicitum, uelox, agibile, acutum.
Factorem modò facta suum ueneretur, & ipsi
Militet, ac uictum proculcet sobria mundum:
Nil de pestiferis opibus, uel falsificatis
Terrarum spolijs stulto oblectamine libans,
Nec sub fasce iacens alieno, & dedita regno
Non queat argutas hostis uitare sagittas.
Sed qd ego omne malū mūdīq; hominūq; maligni

Hostis ad inuidiam detorqueo? cum mala nostra
Ex nostris cōcreta animis, genus, & caput, et uim
Quid sint; quid ualeant, sumant de corde parente?
Ille quidem fomes nostrorum, et causa malorū est.
Sed tantum turbare potest, aut fallere, quantum
Nos uolumus, qui decrepito suggesta leoni
Armamenta damus, friget fera futile frendens,
Humani generis ni per suffragia gliscat.
Gignimus omne malū proprio de corpore nostrū,
Ut genuit Dauid, aliās pater optimus, unum
Crimen Abeſſalon tetrum, pater ille, sed unum
Innocuas inter soboles genuit patricidam,
Ausus in auctorem generis qui stringere ferrum,
Ah pietas, signis contraria signa paternis
Egit, & unius commisit sanguinis arma.
Nostra itidem diros urente propagine natos
Pectora parturiunt, uersis qui protinus in nos
Morbibus insuescunt gignentum uiuere pœnis:
Depopulantur enim nimium fœcunda parentum
Viscera, & interitu genitales stirpis aluntur.
Progeniem uerum ille suam rex utpote summus,
Atq; dei uates, parituræ & uirginis auctor,
Tristibus atq; pijs uariauerat, ut Salomonis
Frater Abeſſalon misceret crimina iustis
Pignoribus, dulcemq; domum turbaret amaris:
Nos dignum Salomone nihil, nos degener implet
Solut Abeſſalon lacerans pia uiscera ferro.
Si licet ex ethicis quicquam præsumere, uel si
De phisicis exempli aliquid sic uisera (ut aiunt)
Dentibus emoritur fusa per uiscera prolis.
Mater morte sua, non sexu fertilis, aut de
Concubitu distenta uterum, sed cum calet igni
Percita fœmineo, moriturum obscena maritum
Ore sitit patulo, caput inserit ille trilingue
Coniugis in fauces, atq; oscula feruidus intrat,
Insinuans oris coitu genitale uenenum.
Nupta uoluptatis ui saucia, mordicus haustum
Frangit amatoris blanda inter fœdera guttur,
Infusaq; bibit caro pereunte saluas.
His pater illecebris consumitur, at genitricem
Clausula necat soboles, nā postquā semine adultō
Incipiunt calidis corpuscula parua latebris
Serpere, motatumq; uterum uibrata ferire:
Aestuat interno pietatis crimine mater,
Carnificemq; gemit damnati conscia sexus,
Progeniem septi rumpentem obstacula partus.

Nam quia nascendi nullus patet exitus, aliis
 Fœtibus in lucem nitentibus excruciat
 Carpitur, atq; uiam lacerata per ilia pandit.
 Tandem obitu altricis, prodit grex ille dolorum
 Ingressum uitæ nix eluctatus, & ortum
 Per scelus exculpens, lambunt natale cadaver
 Reptantes catuli, proles dum nascitur orba
 Haud experta diem, misera nisi posthuma matri.
 Non dispar nostræ conceptus mentis, ab ore
 Vipereo infusum sic combibit illa uenenum
 Coniuge Beliada, sic oscula deuorat haustu,
 Interiusq; rapit, sic felle libidinis ardens
 Impletur uitij, perituro mista marito.

Tunc pragnans lethale genus, concepta maligni
 Fert opera ingenij, de semine complicitis hydri,
 Quem pœnis pensare prius sua facta necesse est
 Corruptæ pro stupro animæ, proq; orbe perēpto.
 Ipsam porro animam crudelia uulnera carpunt
 Mille puerperijs, soboles dum parturit, ex se
 Contra naturam genitas, peccamina crebra
 Scilicet, & partos materno funere natos.
 Hincilla est domini iusta obiurgatio Christi:
 Nōne pater dæmon uos increpo peccatores
 Concubitu carnis semen sitientis iniquum
 Vos genuit? sanctum lector percurrere uolumen,
 Quod loquor inuenies dominum dixisse, profanis
 Vera obiectantem mortalibus, ex patre nam uos
 Esse deo genitos, pietas ait ipsa probaret,
 Ac pietatis opus: pro cæca libido, quid hoc est?
 Quod cum se thalamis desposam mens bona iustis
 Nouerit, inq; thorum regis nuptura uocetur,
 Et regis semper iuuenis, senioq; repulso
 Diuinum decus æterno seruantis in ore:
 Malit adulterium, furuo & se munere uilem
 Vendat nocticolæ spurcis complexibus Indi,
 Aspernata dei fusam per uirginis artus
 Progeniem, dulcesq; uocans in fornice natos?
 Sentio quam contra moueat pellacia litem,
 Quo dente obnitens spinosa calumnia pugnet,
 Nosq; lacepsito uocet ad luctamina uero.
 Si non uult deus esse malum, cur non uetat? inquis,
 Nil refert auctor fuerit, factorq; malorum,
 An ne opera in uitium sceleris pulcherrima uerti,
 Cum possit prohibere, sinat? quod si uelit omnes
 Innocuos agere omnipotens, nec sancta uoluntas
 Degeneret, nec se facto manus inquinet ullo.

Condidit ergo malū dominus, quod spectat ab alio, A
 Et patitur, fieriq; probat, tanquam ipse crearet,
 Ipse creauit enim, quod cum discludere possit,
 Non abolet, longoq; finit grassarier usu.

Damna aures Pater alme meas, & claude meatus
 Obbrutescentis capitis, ne peruia tales
 Concipiat flexura sonos: est perdere tanti
 Extinctum uitæ officium de parte cerebri,
 Immunem modò sese anima, expertemq; nefandi
 Auditus, felix stolidia conseruet ab aure.
 Quis ferat hæc iniecta deo conuitia? qui se
 Diuinis meminit præcellere nobilitatum
 Muneribus? multa ut taceam, uel sola benignum
 Res probat esse deum, uetiti quod amore perēptos
 Excitat è tumulis homines, regniq; per æuum
 Participes iubet esse sui: qui si foret auctor,
 Seruatorq; mali, nunquam post damna salutis,
 Peccantiumq; obitus, rediuiam ferre medelam
 Vellet, & amissos opere instaurare secundo.
 Labi hominis, seruare dei est: meritis perit iste,
 Ille abolet pereuntis opus, meritumq; resoluit.
 Argumentum ingens, dominū, qui talia præstet,
 Nolle malum, nec quod post abluit, ante probare.

Inuitōne aliquis potis est peccare Tonante? B
 Cui facile est in corde hominis componere sensus
 Quos libeat, fibrasq; omnes animare pudicis
 Pulsibus, & totum uenis infundere honestum.
 Nescis stulte tuæ uim libertatis ab ipso
 Formatore datam? nescisq; ab origine quanta
 Sit concessa tibi famulo super orbe potestas?
 Et super ingenio proprio, laxeq; soluto
 Iure potestatis, liceat cui uelle, sequiq;
 Quod placitum, nulliq; animū subiungere uinclos?
 An cum te dominum cunctis quæcunq; creatat
 Præficeret, mundumq; tuis seruire iuberet
 Imperijs: cumq; arua, polum, mare, flumina, uentos
 Dederet, arbitrium de te tibi credere auarus
 Nollet ut indigno, libertatemq; negaret?
 Quale erat, electus magni rex orbis ut esset,
 Non rex ipse sui, curto fœdatus honore?
 Nā quis honos domini est, cuius mens libera nō est,
 Vnā sed impositæ seruit sententia legi?
 Quæ laus porro hominis, uel quod meritū, sine cer
 Inter utranq; uiam discrimine uiuere iuste? (to
 Non sit sponte bonus, cui nō est prompta potestas
 Velle aliud, flexosq; animi conuvertere sensus

Atqui

A Atqui nec bonus est, nec collaudabilis ille
 Qui non sponte bonus: quoniam probitate coacta
 Gloria nulla uenit, sordetq; ingloria uirtus.
 Nec tamen est uirtus, ni deteriora resutans
 Emicet, & meliore uiam petat indole rectam.
 Vade, ait ipse parens, opifexq; & conditor Adæ,
 Vade homo, & afflatu nostri prænobilis oris,
 Insubiecte, potens, rerum arbiter, arbiter idem
 Et iudex mentis propriæ: mihi subdere soli
 Sponte tua, quo sit subiectio & ipsa soluto
 Libera iudicio, non cogo, nec exigo per uim,
 Sed moneo iniustum fugias, iustumq; sequaris.
 Lux comes est iusti, comes est mors horrida iniqui,
 Elige rem uitæ, tua uirtus temet in æuum
 Prouehat, æternum tua damnet culpa uicissim,
 Præstet & alterutram permissa licentia sortem.

Hac pietate uigens, & tanto munere abundans,
 Transit propositum fas, & lethalia prudens
 Eligit atq; uolens, illud magis utile retur,
 Quod prohibente deo persuasit callidus anguis:
 Persuasit certè hortatu, non impulit acri
 Imperio, hoc mulier rea criminis exprobranti
 Respondit domino, suadelis se malefabris
 B Ille tam, suasisse uiro: uir & ipse libenter
 Consensit, licuit ne hortantem spernere recti
 Libertate animi: licuit, nanq; & deus antè
 Suaserat, ut meliora uolens sequeretur, at ille
 Sprenens consilium sæuo plus credidit hosti.
 Nunc inter uitæ dominum, mortisq; magistrum
 Consi sit medius, uocat hinc deus, inde tyrannus
 Ambiguum, atq; suis se motibus alternantem.
 Accipe gestarum monumenta insignia rerum,
 Prælusit quibus historia spectabile signum.
 Loth fugiens Sodomis ardentibus, omnia secum
 Pignora chara domus properabat, sede relicta
 Nubibus urbi cremis subducere, sulphure cum iam
 Nimbo so ignitus coelum subtexeret aer,
 Flagrantemq; diem crepitans incenderet imber.
 Angelus hanc hospes legem præscripserat ollis,
 Emisus uirtute dei sub imagine dupla:
 Omnis ut è portis iret domus, utq; in apertum
 Dirigeret constans oculos, nec ponè reflexo
 Lumine regnantes per moenia cerneret ignes.
 Nemo memor Sodome, quæ mundi forma cremandi
 Ut semel è muris gressum promouerit, ore (est,
 Post tergum uerso, respiciet funera rerum.

Loth monitis sapiens obtemperat, at leuis uxor
 Mobilitate animi, torfit muliebres retrorsus
 Ingenium, Sodomisq; suis reuocabilis hæsit.
 Traxerat Eua uirum dire ad consortia culpe:
 Hec peccans sibi, sola perit, solidata metallo
 Diriguit fragili, saxumq; liquabile facta.
 Stat mulier sicut steterat prius, omnia seruans,
 Caute sigillati longum salis effigiata
 Et decus, & cultum, frontemq; oculosq; comamq;
 Et flexam in tergum faciem, paulumq; relata
 Menta retro, antiquæ monumenta rigentia noxæ.
 Liquitur illa quidem salis sudoribus uda.
 Sed nulla ex fluido plenæ dispendia formæ
 Sentit deliquio, quantumq; armenta saporum
 Attenuant saxum, tantum lambentibus humor
 Sufficit, attritamq; cutem per damna reformat.
 Hoc meruit titulo peccatrix foemina fisti,
 Infirnum fluidumq; animum per lubrica soluens
 Consilia, & fragilis iussa ad coelestia uoti
 Propositum contrà non commutabile seruat.

Loth ingressus iter, nec moenia respicit, alto
 In cinerem collapsa rogo, populumq; perustum,
 Et mores populi, tabularia, iura, forumq;
 Balnea, propolas, meritoria, templa, theatra,
 Et Circum cum plebe sua, madidasq; popinas.
 Quicquid agunt homines Sodomorum, incendia iustis
 Ignibus inuoluunt, & Christo iudice damnant.
 Hec fugisse semel satis est, non respicit ultra
 Loth noster, fragilis sed coniux respicit, & quæ
 Fugerat, inuerso mutabilis ore reusit,
 Atq; inter patrias perstat durata fauillas.
 En tibi signatum libertatis documentum,
 Quod uoluit nos scire deus, quodcūq; sequendū est,
 Sub nostra ditione situm, passimq; remissum
 Alterutram calcare uiam, duo cedere iussi
 De Sodomis, alter se proripit, altera iussat,
 Ille gradum celerat fugiens, contrà illa renutat:
 Liber utriq; animus, sed dispar utrique uoluntas,
 Diuidit huc illuc rapiens sua queng; libido.
 Talem multa sacris speciem notat orbita libris.
 Aspice Ruth generis Moabitidis, & simul Orphæ,
 Illa socrum Noëmin fido comitatur amore,
 Deserit hæc atqui thalamis, & lege iugali
 Exuta, Ebraisq; thoris, sacrisq; uacantes,
 Iure fruebantur proprio: sed pristinus Orphæ
 Eanorum ritus præputia barbara suavit

Malæ, et semiferi stirpem nutrire Golæ.
 Ruth dum per stipulas agresti amburitur æstu,
 Fulcra Booz meruit, castoq; asscita cubili
 Christigenam fecunda domû, et Dauidica regna
 Edidit, atq; deo mortales miscuit ortus.
 Sæpe egomet memini fratres geminos ad hiulcium
 Peruenisse simul biuium, nutante iuuenta,
 Et dubitasse diu bifido sub tramite, quòdnam
 Esset iter melius, cum dextrum spinea silua
 Sentibus arctaret, scopulosq; semita longè
 Duceret aërium cliuoso margine callem.
 At leuum, nemo umbriferum per amoena uireta
 Ditibus ornaret pomis, et lene idcentem
 Planicies daret ampla uiam: squalentibus unum
 Contentum spinis reptasse per ardua saxa,
 Porro alium campo sese indulsisse sinistro:
 Illum sideribus caput immiscere propinquis,
 Hunc in coenosas subito cecidisse paludes.
 Omnibus una subest natura, sed exitus omnia
 Non unus peragit placitorum segrege forma.
 Haud secus, ac si olim per sudum lactea fortè
 Lapsa columbarum nubes, descendat in aruum
 Ruris frugiferi, laqueos ubi callidus auceps
 Pretendit, lentosq; illeuit uimina uisco,
 Spar sit et infidias siliquis, uel farre dolofo.
 Illicunt alias fallentia grana, gulamq;
 Innectunt audam tortæ retinacula setæ,
 Molle uel implicitas gluten circumligat alas:
 Ast alie, quas nullus amor prolestat edendi,
 Gressibus innocuis sterili spaciuntur in herba,
 Suspectamq; cauent oculos conuerrere ad escam.
 Mox ubi iam caelo reuolantû, pars petit æthram
 Libera sideream, plaudens super aëra pennis:
 Pars captiua tacet, laceris et faucibus plumis
 Pugnât humi, et uolucres nequicquâ suspicit auras.
 Sic animas cœli de fontibus unicolores
 Infundit natura solo, sed suauibus istis
 Denincte illecebris retinentur, et æthera pauca
 Conscendunt reduces, multas uiscosus inescat
 Pastus, et ad superas percurrere non finit auras.
 Præsciis inde pater liuentia tartara plumbo
 Incendit liquido, piceasq; bitumine fossas
 Infernalis aquæ, furuo suffodit auerno,
 Et Phlegethonte sub gurgite laxit edaces
 Perpetuus scelerum poenis inolescere uermes.
 Norat enim statu ex proprio uetamen inesse

Corporibus nostris, animamq; ex ore perenni
 Formata non posse mori, non posse uicissim
 Pollutam uitæ rursum ad conuexa reuerti,
 Merfandam penitus puteo feruentis abyssi,
 Vermibus, et flammis, et discruciatibus, æuum
 Immortale dedit, senio ne poena periret
 Non pereunte anima: carpunt tormenta, fouentq;
 Materiem sine fine datam, mors deserit ipsa
 Aeternos gemitus, et stentis uiuere cogit.

At diuersa procul regionibus in paradisi
 Præmia constituit, maiestas gnara futuri
 Spiritibus puris, et ab omni labe remotis,
 Quiq; Gomorrhæas non respexere ruinas.
 Auersis sed rite oculis, post terga tenebras
 Liquerunt miseri properanda pericula mundi,
 Ac primam facili referuntur ad astra uolatu:
 Vnde fluens anima structum uegetauerat Adam.
 Nam quia naturam tenuem decliui uitæ
 Pondera nō reprimunt, nec tardat ferrea compes:
 Concretum celeri relegens secat aëra lapsu,
 Exuperatq; polum feruens scintilla remensum,
 Carcereos exosa situs, quibus hæserat exul.
 Tunc postliminio redeuntem, suscipit alto
 Cana fides gremio, tenerisq; oblectat alumnæ
 Delitijs, multos post diuersoria carnis
 Ore renarrantem querulo quos passa labores.
 Illic purpureo latus exporrecta cubili,
 Floribus æternis spirantes libat odores,
 Ambrosiumq; bibit roseo de gramine rorem.

Ast aliæ quas dira lues, errorq; malignus
 Immerfit tenebris, uastoq; obsedit auerno:
 Haud impune pijs, ah, semet abesse fatentur
 Concilijs, meritis ferre et per secula poenas.
 Quis patris antiqui aut ægri reuerentis abyssu
 Exclussis, mundiq; bonis cum morte potitis
 Ditibus, et longo sumantibus interuallo,
 Fluminaq; et totos cœli sitientibus imbres
 Implorata, negat digitum insertare palato,
 Flammarumq; apices humenti extinguere tactu.
 Nec mirere locis longè distantibus inter
 Damnatas iustasq; animas concurrere uisus
 Conspicuos, meritisq; uices per magna notari
 Interualla, polus medio quæ diuidit orbe.

Erat quisq; animas nostrorum sine oculorum
 Aestimât, inuoluit uitreo quos lucida palla
 Obice, quis speculum concreta coagula texunt,

A Impediuntq; uagas obducto humore fenestras.
 Numne animarum oculis denso uegetamine gutta
 Voluuntur teretes? aut palpebralis extra
 Horrescunt setis, cilioue umbrante teguntur?
 Illis uiua acies, nec pupula parua, sed ignis
 Traietor nebulae, uasti & penetrator operi est.
 Nil ferrugineum solidumue tuentibus obstat,
 Nocturnae cedunt nebulae, nigrantia cedunt
 Nubila, praetenti cedit teres aera mundi.
 Nec tantum aërios uisu transmittit hiatus
 Spiritus, oppositos sed transit lumine montes,
 Oceani fines, atq; ultima litora Thyles
 Transadiit, uolucresq; oculos in tartara mittit.
 Nostris nempe omnes pereunt sub nocte colores
 Visibus, & caeco delentur tempore formae.
 Nunquid & exuta membris ac uiscere, perdunt
 Agnitione notas rerum, uel gressibus errant?
 Vna animas semper facies habet, & color unus
 Aëris, ut cuiq; est meritum summa, sinistri
 Seu dextri, alternas nec commutabile tempus
 Conuertit uariatq; uices, longum atq; perenne est
 Quicquid id est, unus uoluit sua secula cursus,

Expertos dubitas animas percurrere uisus?

B Abdita corporeis oculis, cum saepe quietis
 Rore soporatis, cernat mens uiua remotos
 Distantesq; locos, aciem per rura, per astra,
 Per maria intendens, nec enim se segregat ipsa
 Ante obitum uiuis ex artibus, aut fugit exul
 Sanguinis & carnis penetratia, seq; medullis
 Exiit, abductamue abigit de pectore uitam:
 Viscerea sed sede manens, speculatur acutis
 Omnia luminibus, & quae circumtulit aërem
 Naturae leuis intuitum, nullo obice rerum
 Disclusa, ante oculos subiectum prospicit orbem,
 Atque orbis sub mole situm sordens elementum.
 Obiacet interea tellus, nec uisibus obstat,
 Quin si stelligerum uultus conuertat ad axem,
 Nil intercurrentis obtutibus, impedit ignem
 Pernigilis anima, quamuis densata grauentur
 Nubila, & opposito nigrescat uellere coelum.

Sic arcana uidet tacitis cooperta figuris,
 Corporeus Ioannes adhuc, nec carne solutus,
 Munere sed somni, paulisper carne sequestra
 Liber ad intuitu, sensuq; oculisq; peragrans,
 Ordine dispositos uenturis solibus annos,
 Procinctum uidet angelicum, iam iamq; cremaudi

Orbis in excidium, rancos & percipit aure
 Mugitus, grauium mundi sub sine tubarum.
 Haec ille ante obitum, membrorum carcere septus
 Secedente anima, non discedente uidebat.
 Nonne magis flatus sine corpore cuncta notabit,
 Corporis inuolucris tumulto frigente repositis?
 Certa fides, rabidos sub tetra nocte caminos,
 Qui pollutam animam per secula longa perenni
 Igne coquunt, oculis longum per inane remotis
 Pauperis expositos, nec secius aurea dona
 Iustorum dirimente chaos, rutilasq; coronas
 Eminus ostendi poenarum carcere mersis.
 Hinc paradiscolae post ulcera dira beato
 Proditur, infelix ululans in peste reatus
 Spiritus, inq; uicem meritum mutua cernunt.

PRUDENTII

precēs.

O dee cūctiparēs, animae dator, o dee Christe,
 Cuius ab ore deus subsistit spiritus unus:
 Te moderante regor, te uitam principe duco,
 Iudice te pallens trepido, te iudice eodem
 Spem capio, fore quicquid ago, ueniabile apud te,
 Quamlibet indignum uenia faciamq; loquarq;.
 Confiteor, dimitte libens, & parce fatenti:
 Omne malum merui, sed tu bonus arbiter aufer
 Quod merui, meliora fauens largire precanti,
 Dona animae quandoque meae, cum corporis huius
 Liquerit hospitium, neruis, cute, sanguine, felle,
 Ossibus extractum, corrupta quod incola luxu
 Heu nimium complexa fouet: cum flebilis hora
 Clauserit hos orbes, & conclamata iacebit
 Materies, oculisq; suis mens nuda fruatur:
 Ne cernat truculentum aliquem de gente latronū,
 Immitem, rabidum, uultuq; & uoce minaci
 Terribilem, qui me maculosum aspergine morum
 In praepes ut praedo trahat, nigrisq; ruentem
 Immergat specubus, cuncta exaclurus adusq;
 Quadrantem minimum, damnosae debita uitae.
 Multa in thesauris patris est habitatio Christe,
 Disparibus discretis locis: non posco beata
 In regione domum, sint illic castra uirorum
 Agmina, puluerem quae dedignantia censum
 Diuitias petiere tuas: sit flore perenni
 Candida uirginitas, animum castrata recisum:
 At mihi tartarei satis est si nulla ministri
 Occurrat facies, auida nec flamma gehennae

P

Deoret

Deuoret hanc animam,mersam fornacibus imis.
 Esto,cauernofo quia sic pro labe necesse est
 Corporea,tristis me sorbeat ignis auerno:
 Saltem mitificos incendia lenta uapores
 Exhalent,asquē calor languente tepescat:
 Lux immensa alios,et tempora uincta coronis
 Glorificent,me poena leuis clementer adurat.

AVRELII PRUDENTII CON-
 tra Symmachum urbi praefectum in librum
 primum Praefatio.

Carminis gen^o,quale istud,Inuētor rutili dux bone luminis.

Aulus praeco Dei,qui sera gentium
 Primus corda sacro perdomuit stilo,
 Christum per populos ritibus asperis.
 Immanes,placido dogmate seminans:
 Immanes ueta suas ut ceremonias.
 Gens pagana deo sperneret agnito.
 Actus turbinibus forte nigerrimis
 Hibernum pelagus iam rāte debili,
 Et uim nauis fragi pertulerat noti.
 Sed cūm coerulei praelia gurgitis
 Iussisset domini dextra quiescere:
 Ad portum fluitans cymba relabitur,
 Exponitq; solo littoris uuidi
 Contractos pluuio frigore remiges,
 Tunc de littoreis sapibus algidi
 Arentum prope brachia palmitum
 Conuectant,rapidos unde focos struant,
 Fascem quisq; suum congerit ignibus,
 Expectans calidi luxuriam rogi.
 Paulus,dum fragiles cogere surculos:
 Et densare foci congeriem studet,
 Incautam cumulis inseruit manum,
 Torpebat glacie pigra ubi uipera,
 Sarmenis laqueos corporis implicans:
 Quae postquam intepuit fomite sumeo,
 Luxauiq; ferox colla rigentia,
 Iam flecti facilis,rettulit ad manum:
 Vibrato capite specula dentium.
 Haerentem digiti uulnere mordicus,
 Pendentemq; gerens Paulus inhorruit.
 Exclamant alij,quod cute liuida
 Virus mortiferum serpere crederent.

At non intrepidum terret Apostolum:
 Tristis tam subiti forma periculi,
 At tollens oculos sidera suspicit,
 Christum sub tacito pectore murmurans,
 Excussūq; procul decutit aspidem.

Abiectus coluber uerberat aera,
 Atq; oris patuli soluit acumina.
 Mox omnis sanies deserit,et dolor,
 Ceu nullo laceram uulnere dexteram,
 Siccatusq; perit uipereus liquor.
 Hydrum praecipitem dum rotat impetus,
 Arsurum medijs intulit ignibus.

Sic nunc post hiemem,uimq; trucidis freti,

Quo iactata ratis tunc sapientiae est,
 Cūm subsacris colis territa regibus,
 Vix pāso poterat currere carbaso,
 Afflictosq; suos turbine seculi
 Vectarat,rapidis fluctibus innatans.
 Morsum uulnificum lex pia pertulit:
 Occultabat enim se prius abditiū.
 Virus,nec grauidum protulerat caput,
 Contentum inuolucris atq; cubilibus,
 Subter quo premeret clausa silentia.
 Sed dum forte latens impietas riget,
 Dextram iustitiae pigra momorderat,
 Succensī stomacho fellis inestans.
 Heu quā catholicam nil prope profuit.
 Puppim nasse sacri remigio stili.
 Quem Paulus uarijs gentibus edidit,
 Vix portu placido tuta quieuerat
 Victrix,edomitis mille furoribus.
 Vix astricta suis iam retinaculis
 Vectores stabili condiderat solo,
 Erumpit subito triste periculum.

Nam dum praecalidos igniculos sibi
 Soluendis adolent,et senio,et gelu:
 Dum uirgas steriles atq; superfluas
 Flammis de fidei palmite concremant,
 Ut concreta uagis uinea crinibus
 Siluosi illumiem poneret idoli,
 Palpauit nimius perniciem tepor,
 Spes insueta subit,serpere flexibus.
 Et uiurare sagax eloquij caput.
 Sed dextra impatiens uulneris,irritos.
 Oris rhetorici depulit halitus,
 Effusum ingenij uirus inaniter,
 Summa Christicolis in cute substitit.

Saluator generis Romulei precor,
 Qui cunctis ueniam das pereuntibus,
 Qui nullum statuis non operis tui
 Mortalem,facili quem releues manus,
 Huius,si potis est,iā misere scito.

A Præruptam in foueam præcipitis uiri
Spirat sacrilegis flatibus inficius,
Erroresque suos indocilis fouet.
Obtestor iubeas, ne citas impetus
Arsurum medijs inferat ignibus.

AVRELII PRUDENTII CLE-
mentis aduersus Symmachum,
Liber primus.

C Redebam uitij agram gentilibus urbem
Iam satis antiqui pepulisse pericula morbi,
Nec quicquam restare mali, postquam medicina
Principis immodicos sedarat in arce dolores
Sed quoniam renouata lues turbare salutem
Tentat Romulidum, patris imploranda medela est,
Ne sinat antiquo Romam squallere ueterno,
Néue togas procerum, fumoq; & sanguine tingi.
Inclutus ergo parens patriæ, moderator & orbis,
Nil egit, prohibendo uagas ne pristinus error
Crederet esse deum nigrante sub aëre formas,
Aut elementorum naturam, quæ patris ars est
Omnigeni, summa pro maiestate sacraret:
Vir solus, cui cura fuit, ne publica morum
Plaga, cicatricem summa leuiter cute clausam
B Duceret, & latebram tabentis uulneris alte
Impressam, penitusq; putri de pure perefam,
Iuncta superficies medico fallente foueret.
Sed studuit quo pars hominis generosior intus
Viueret, atque animam lethali peste piatam
Nosset ab interno tutam seruare ueneno.
Illa tyrannorum fuerat medicina, uidere
Qui status ante oculos præsentibus, ac perituris
Competeret rebus, nec curam adhibere futuris.
25 Heu malè de populo meriti, malè patribus ipsis
Blanditi, quos præcipientes in tartara mergi
Cum Ioue siuerunt, multa & cum plebe deorum.
Ast hic imperium protendit latius æuo
Posteriore, suis cupiens sancire salutem:
30 Nimirum pulchre quidam doctissimus, esset
Publica res, inquit, tunc fortunata satis, si
Vel reges saperent, uel regnarent sapientes.
Est ne ille è numero paucorum, qui diadema
Sortiti, ætheriæ coluerunt dogma sophiæ?
35 Contigit ecce hominum generi, gentiq; togatæ
Dux sapiens: felix nostræ res publica Romæ
Iustitia regnante uiget, parete magistro
Sceptra gubernanti, monet, ut teterrimus error,
Vtq; superstitio ueterum procul absit auorum,

40 Nec putet esse deum, nisi qui super omnia summus
Emineat, magniq; immensa creauerit orbis.

De Saturno.

Num melius Saturnus auos rexisse Latinos
Creditur? edictis qui talibus informauit
Agrestes animos, & barbara corda uirorum
Sum deus, aduenio fugiens, præbete latebras,
Occultate senem, nati feritate tyrannir
Deiectum solio: placet hic fugitiuus & exul,
Vt lateam, genti atque loco Latium dabo nomen.
Vitibus incuruum, si qua est ea cura, putandis
Procudam chalybem, necnon & moenia uestri
Fluminis in ripa statuam Saturnia uobis.
Vos nemus, appositasq; meo sub honore sacantes,
Sum quianam cælo genitus, celebrabitis aras.
Inde deos, quorum patria spectata sepulchra
Scimus, in ære hebetes informauere minores,
Aduena quos profugus gignens, & equina libido
Intulit Italiæ, Thuscis nanq; ille puellis
Primus adhinniuit simulato numine mæchus.

De Ioue.

60 Mox patre deterior siluosi habitator Olympi
Iuppiter, incestas spurcavit labe Lacenas,
Nunc boue subuectam rapiens ad crimen amatam,
Nunc tenera pluma leuitor, blandosq; susurros
In morem, recineas suaue, immorientis oloris,
65 Capta quibus uolucrum uirguncula ferret amorem.
Nunc foribus surdis, sera quas uel pessulus arctis
Firmarat cuneis, per tectum diues amator
Imbricibus ruptis, undantis de super auri
Infundens pluuiam gremio, excipientis amicæ.
Armigero modò sordidulam curante rapinam,
70 Compressu immundo miserum afficiens catamitum
Pellice iam puero magis indignante sorore.
Hæc causa est & origo mali, quòd secla uetusto
Hospite regnante, crudus stupor aurea finxit,
Quodq; nouo ingenio uersutus Iuppiter, astus
75 Multiplices, uariosq; dolos texebat, ut illum,
Vertere cum uellet pellem faciemq; putarent
Esse Bouem, prædari Aquilam, còcumbere Cycnū,
Et nummos fieri, & gremium penetrare puellæ.
80 Nam quid rusticitas non crederet indomitum
Stulta uirum, pecudes inter restrictusq; ferinos?
Dedere sueta animum, diuæ rationis egenum,
In quancunq; fidem nebulonis callida traxit
Nequitia, infelix facilem gens præbuit aurem.

De Mercurio.

85 Succesit Iouis imperio corruptior ætas,
 Quæ docuit rigidos uitijis seruire colonos,
 Expertes furandi homines hac imbuit arte
 Mercurius, Maia genitus: nunc magnus habetur
 Ille deus, cuius dedit experientia fures:
 90 Nec non Thesfalicæ doctissimus ille magiæ
 Traditur extinctas sumptæ moderamine uirgæ
 In lucem reuocasse animas, Cocytia leithi
 Iura resignasse, sursum reuolantibus umbris.
 95 Atq; alias damnassee neci, penitusq; latenti
 Immerfisse chaos, facit hoc ad utrunq; peritus
 Ut fuerit, geminoq; amarit crimine uitam:
 Murmure nam magico tenues excire figuras,
 Atq; sepulchrales scitæ incantare fauillas,
 Vita itidem spoliare alios, ars noxia nouit.
 100 Artificem scelerum simplex mirata uetustas
 Supra hominem coluit, simulans per nubila ferri,
 Aligerisq; leues pedibus transcurrere uentos.

De Priapo.

Ecce deum in numero formatus et æneus astat
 Grauius homo, augustaq; Numæ præfulget in
 105 Strenuus exculti dominus quodâ fuit agri, (arce.
 Hortorumq; opibus memorabilis, hic tamen idem
 Stortator nimius, multaq; libidine suetus
 Ruricolæ uexare lupas, interq; salicta,
 Et densas sapes obscœna cubilia inire:
 Indomitum intendens animum, semperq; paratum
 110 Ad facinus, nunquam calidis dabat ocia uenis.
 Hic deus è patrio prænobilis Helleponto
 Venit adusq; Italos sacris cum turpibus hortos.
 Sinum lactis et hæc uotorum liba quotannis
 Accipit, ac ruris seruat uineta Sabini,
 115 Turpiter affixo pudeat quem uisere ramo.

De Hercule.

Hercules mollis pueri famosus amore
 Ardor, et in transiris iactata efferbuit Argo.
 Nec maris erubuit Nemeæa pelle fouere
 120 Cœcubitus, et Hylan pereuntem querere cœlebs.
 Nunc Salij cantuq; domus, Pinaria templum
 Collis Auentini conuexa in sede frequentat.

De Libero, qui & Bacchus.

Thebanus iuuenis superatis fit deus Indis,
 Successu dum uictor ouans laesceuit, et aurum
 125 Captiuæ gentis reuehit, spolijsq; superbus
 Diffinit in luxum cum semiuero comitatu,

Atq; auidus uini, multo se proluit haustu
 Gemmantis pateræ spumis, multoq; Falerno
 Perfundens bijugum rorantia terga ferarum.
 150 His nunc pro meritis, Baccho caper omnibus aris
 Ceditur, et uirides discindunt ore chelydros
 Qui Bromiū placare uolunt: quod et ebria iā tūc
 Ante oculos regis Satyrorum insania fecit,
 Et fecisse reor stimulis furialibus ipsas
 155 Mænadas, inflāmte mero in scelus omne rotatas.
 Hoc circumsaltante choro, temulentus adulter
 Inuenit expositum secreti in littoris acta
 Corporis egregij scortum, quod perfidus illic
 Liquerat, incesto iuuenis satiatus amore,
 160 Hanc iubet assumptam, feruens post uina, Neerā,
 Secum in delicijs fluitantis stare triumpho,
 Regalemq; decus capitis gestare coronam.
 Mox Ariadnæus stellis cœlestibus ignis
 Additur, hoc precium noctis persoluit honore
 Liber, ut ætherium meretrix illuminet axem.

IN VETERVM TEMPORA COR-
 rupta, qui omnes Reges inter
 Deos numerarunt.

165 Tantum posse omnes illo sub tempore reges,
 Indocilis fatui ducebat ineptia uulgi,
 Ut transire suis cum sordibus induperator
 Possit in æternum cœli super ardua regnum.
 Regia tunc omnis uim maiestatis et omnis
 170 Parua licet, cœli imperium retinere potestas
 Credita, thure etiam ducibus, paruoq; sacello
 Impertitus honos, quæ dū metus, aut amor, aut spes
 Accumulant, longum miseris processit in æuum
 Mos patrius, coepit falsæ pietatis imago
 175 Ire per ignaros nebuloso errore nepotes:
 Tum quia quæ uiuis ueneratio regibus ante
 Contigerat, sanctis eadem iam munere lucis
 Cessit, et ad nigras altaria transtulit urnas.
 180 Inde puellarum ludibria, pignora, partus,
 Et furtiuus amor iuuenum, et deprensa iugalis
 Corruptela thori, quoniam regalibus aula
 Feruere tunc uitijis solita est, nec perdit luxu
 Diuorum soboles sancti meminisse pudoris.

De Marte, Venere, Iunone &
 Cybele.

185 Atq; ut Roma tuos cœlesti ex sede parentes,
 Quis te semideam iactant auctoribus ortam,
 Perstringam breuiter, Graduum, uel Cytheræam.

A Ille sacerdotem uiolat, contra illa marito
 Succubuit Phrygio, coitus fuit impar utriq;
 Nec terrestre deam decuit mortale subire
 Coniugium, nec cœlicolam descendere ephœbum
 Virginis ad uitium, furtiuoq; igne calere.
 Sed Venus augusto de sanguine foemina, uili
 Priuatoq; uiro uetitum per dedecus hæsit.
 Et si Rheia sacram lasciu Martis amore
 Lusa pudicitiam, fluuiali amisit in ulua:
 Crediderim generosæ aliquem stirpis, sed eundem
 Moribus infamem, compressa uirgine per uim
 Se dixisse deum, ne stuprum numinis ullus
 Obijcere auderet turpi miseræq; puellæ.
 180 Hæc Italos induxit auos uel fama, uel error,
 Martia Romuleo celebrarent ut sacra campo,
 Vtq; Palatinis Capitolia condita saxis
 Signarent titulo proauis Iouis, atq; Pelasgæ
 Palladis, & Libycæ Iunonem ex arce uocarent.
 185 Cognatos de Marte deos, Veneris quoq; nudum
 Accirent proceres Erycino è uertice signum.
 Vtq; deum mater Phrygia ueheretur ab Ida,
 Bacchica de uiridi peterentur ut Orgia Naxo:
 Facta est terrigenæ domus unica maiestatis,
 190 B Et tot templa deum Romæ, quot in urbe sepulchra
 Heroum numerare licet, quos fabula manes
 Nobilitat, noster populus ueneratus adorat.
 Hos habuere deos Ancus, Numitor, Numa, Tullus,
 Talia Pergameas fugerunt numina flammæ.
 195 Sic Vesta est, sic Palladium, sic umbra penatum,
 Talis & antiquum terror seruauit Asylum.

Error à patribus propagatus
 ad posteros.

Vt semel obsedit gentilia pectora patrum
 Vana superstitio, non interrupta cucurrit
 Aetatum per mille gradus, tener horruit hæres,
 200 Et coluit, quidquid sibi met uenerabile cani
 Monstrarant atauis: puerorum infantia primo
 Errorem cum lacte bibit, gustauerat inter
 Vagitus: de farre mole saxa illita ceris
 Viderat, unguentoq; lares humescere nigros,
 205 Formatum fortunæ habitum cum diuite cornu,
 Sacratumq; domi lapidem consistere paruus
 Spectarat, matremq; illic pallere precantem.
 Mox humeris positus nutricis, trinit & ipse
 210 Impressis filicem labris, puerilia uota
 Fudit, opesq; sibi cæca derupe poposcit,

Persuasumq; habuit, quid quis uelit, inde petendū.
 Non qui oculos animumq; leuans rationis ad arcē
 Rettulit, insulsum tenuit sed credulus usum,
 Priuatos celebrans agnorum sanguine diuos.

De urbis simulacro.

Iamq; domo egrediens, ut publica festa, diesq;
 Et ludos stupuit, celsa & capitolia uidit,
 Laurigerosq; deum templis astare ministros,
 Ac sacram resonare uiam mugitibus, ante
 Delubrum Romæ: colitur nam sanguine & ipsa
 More deæ, nomenq; loci ceu numen habetur,
 Atq; urbis Venerisq; pari se culmine tollunt
 Tempia, simul geminis adolentur thura deabus:
 Vera ratus, quæcunq; fiant auctore Senatu.

DE SIMVLACRO HERCVLIS, GE-
 minorum, & regum

Italix.

Contulit ad simulacra fidem, dominoq; putauit
 215 Aetheris, horrifico qui stant ex ordine uultu.
 Illic Alcides, spoliatis Gadibus hospes
 Arcadiæ fuluo ære riget: gemini quoq; fratres
 Corrupta de matre nothi, Ledeia proles,
 Nocturniq; equites, celsæ duo numina Romæ
 Impendent retinentq; ueru, magniq; triumpho
 Nuncia, suffuso figunt uestigia plumbo.
 Assistunt etiam priscorum insignia regum,
 Dux Italus, Ianusq; bifrons, genitorq; Sabinus,
 Saturnusq; senex, maculoso & corpore Picus,
 225 Coniugis epotum sparsus per membra uenenum.
 Omnibus ante pedes posita est sua cuique sordens
 Arula, Iano etiam celebri de mense litatur
 Auspicij, epulisq; sacris, quas inueterato
 Heu miseri sub honore agitant, & gaudia ducunt
 230 Festa calendarum, sic obseruatio creuit,
 Ex atauis quondam malè cœpta, demde secutis
 Tradita temporibus, serisq; nepotibus aucta,
 Traxerunt longam corda inconsulta catenam,
 Mosq; tenebrosus uitiosa in secula fluxit.

DE SIMVLACRO AV-
 gusti.

Hunc morem ueterum docili iam ætate secuta
 Posteritas, mense, atq; adytis et flamine, et aris
 Augustum coluit, uitulo placauit, & agno.
 Strata ad puluinar iacuit, responsa poposcit,
 Testantur tituli, produnt consulta senatus,
 240 Cæsareum Iouis ad speciem statuentia templum.

De simulachro Linix Augustæ.

Adiecere sacrum, fieret quo Linia Iuno,
 Non minus infamis thalami sortita cubile,
 Quam cum fraterno caluit Saturnia lecto.
 Nondum maternam partu uacuauerat aluum,
 Conceptamq; uiri sobolem paritura gerebat
 Pronuba, iam grāuide sulcrum geniale paratur,
 Iam sponsus, saliente utero nubentis, amicos
 Aduocat, haud sterilem certus fore iam sibi pactā,
 Vitricus anteuenit tardum præferuidus ortum
 Priuigni nondum geniti, mox editur inter
 Pescenina, nouo proles aliena marito.
 Idq; deū sortēs, & Apollinis antra dederunt
 Consilium, nunquam melius nam cedere tedas
 Resposum est, q̄ cum pragnās noua nupta iugatur.
 Hanc tibi Roma Deā titulis, et honore sacram,
 Perpetuū Floras inter Veneresq; creasti.
 Nec mirum, quis enim sapiens dubitauerat illas
 Mortali de sterpe satus uixisse, & easdem
 Laude uenustatis claras, in amoribus usq;
 Ad fame excidium formæ nituisse decore?

De cultu Hadriani & Antinoi.

Quid loquar Antinoum cœlesti sede locatum?
 Illum delicias nunc diui Principis, illum
 Purpureo in gremio spoliatum morte uirilis
 Adrianiq; Dei Ganymedem, non cyathos dijs
 Porgere, sed medio recubantem cum Ioue sulcro,
 Nectaris ambrosij sacrum potare Lyzeum,
 Cumq; suo in templis uota exaudire marito.
 Ergo his auspicijs, Traianus, Nerua, Seuerus,
 Et Titus, & sortēs gesserunt bella Neronēs:
 Quos terrena uiros illustres gloria fecit,
 Et uirtus fragilis prouexit in ardua fame
 Afficte terris, sub religione iacentes.
 Quam pudet hoc illis persuasum, talibus ut se,
 Romanasq; acies censerent Martis amore
 Posse regi, dum se Paphiæ malè blandus adulter
 Venditat, Aeneadāsque suos successibus auget.
 Felices, si cuncta deo sua prospera Christo
 Principe disposita scissent, qui currere regna
 Certis ducta modis, Romanorumq; triumphis
 Crescere, & impletis uoluit se infundere seclis.
 Sed caligantes animas, & luce carentes,
 In Iouis, Augustiq; adytis, templisq; duarum

Iunonum, Martisq; etiam, Venerisq; sacellis
 Macctatas, tetro lethi immergere barathro,
 Supremum regimen crasis in partibus orbis
 Effserati, merisq; poli consistere fundo.

De cultu Elementorum sub alijs nominibus.

Quicquid humus, pelagus, cœli mirabile gignit,
 Id duxere deos: colles, freta, flumina, flammæ,
 Hæc sibi per uarias formata elementa figuras
 Constituerunt patres, hominumq; uocabula mutis
 Scripserunt statuis, uel Neptunum uocitantes
 Oceanum, uel cyaneas caua flumina Nymphas,
 Vel siluas Driadas, uel deuia rura Napeas.
 Ipse ignis, nostrum factus qui seruit ad usum,
 Vulcanus perhibetur, & in uirtute superna
 Fingitur, ac delubra deus, & nomine, & ore
 A simulatus habet, nec non regnare caminis
 Fertur, & Aeolia summus faber esse sub Actina.

De cultu Solis, quem credunt Apollinem.

Est qui conspicuis superos quæsiuit in astris,
 Ausus habere deum Solem, cui tramite certo
 Conditio imposita est, uigilem tolerare laborem,
 Visibus obiectum mortalibus, orbe rotundo
 Præcipitem, teretiq; globo per mane uolantem,
 Et quod nemo negat, mundo cœloq; minorem.
 Arca maior enim, quam qui percurrit in illa,
 Et longè campis spaciū diffusius, in quo
 Emicat, ac uolucris seruens rota uoluitur axe.
 Quamuis nonnullis placeat, terram breuiorem
 Dicere circuitu, quam sit pulcherrimus ille
 Circulus, & flammæ immensi sideris, ultra
 Telluris normam, porrecto extendere gyro,
 Nūmne etiam cœli minor, & contractior orbis
 Cuius planiciem longo transmittere tractu
 Circinus excurrrens ueta interiore laborat?
 Ille deus uerus, quo non est grandior ulla
 Materies, qui sine caret, qui præsidet omni
 Naturæ, qui cuncta simul concludit, & implet.
 Solem certa tenet regio, plaga certa coercet,
 Temporibus uarijs distinguitur, aut subit ortu,
 Aut ruit occasu, latet aut sub nocte recurrens,
 Nec torquere facem potis est ad signa trionum,
 Orbe nec obliquo portas aquilonis adire,
 Nec solitum conuersus iter reuocare retrorsum.

Hic erit

▲ Hic erit ergo deus præscriptis lege sub una
Deditus officijs: libertas laxior ipsi
Concessa est homini, formam cui flectere uitæ,
Atq; uoluntatis licitum est, seu tramite dextro
Scandere, seu lauo malit decurrere campo,
Sumere seu requiem, seu continuare laborem,

34. Seu parere deo, siue in contraria uerti.
Ista ministranti regimen solenne dierum,
Haudquaquam soli datur à factore potestas:
Sed famulus subiectus agit, quodcunq; necesse est.
Hoc sidus, currum rapidasq; agitare quadrigas
34. Commenti, & capitis radios & uerba dextra,
Et frenos, phalerasq;, & equorum pectora anheld
Aeris inaurati, uel marmoris, aut orichalci,
Iusserunt nitido fulgere polita metallo.
Post trabeas, & eburnam aquilam, sellamq; curule,
3. Cernuaq; ora senex barbatus, & oscula figit
Cruribus anipedum, si fas est credere, equorum,
Immotasq; rotas, & flecti nescia lora,
Aut ornat redimita rosis, aut thure uaporat.

De cultu Lunæ, quam & Dia/
nam credunt.

B Hoc tamē utcūq; est tolerabile, quid? quod et istos
Dant tibi Roma deos, inferni gurgitis umbræ?
Eumenidum domina Stygio caput exerit antro,
Rapta ad tartarei thalamum Proserpina regis.
Et si quando suos dignatur adire Quirites,
Placatur uaccæ sterilis ceruice resecta,
Et regnare simul cœloq;, hereboq; putatur.
Nunc bigas frenare boues, nunc seu Sororum
Agmina uipereo superis immittere flagro.
Nunc etiam uolucres caprearum in terga sagittas
Spargere, terq; suas eadem uariare figuras.
Deniq; cum Luna est, sublustri splendet amictu:
Cum succincta tacit calamos, Latonia uirgo est:
Cum subnixæ sedet solio, Plutonia coniunx,
Imperitat Furij, & dictat iura Megere.
Si uerum queris, Triuæ sub nomine demon
Tartareus colitur, qui te modò raptat ad ethram;
Sidereoq; deum uenerandum suadet in astro.
Per siluas modò mortiferi discurrere mundi,
Erroresq; sequi subigit, nemorumq; putare
Esse deam, quæ corda hominum pauitantia figat,
Quæq; feras perimat lethali uulnere mentes,
Depressos modò subter humum formidine sensus:

Obruit, implorent ut numina lueis egenæ,
Seq; potestati committant noctis opertæ.

De uictimis Ditis et Charontis
in theatris.

Respice terrifici scelerata sacraria Ditis,
Cui cadit infausa susus gladiator harena.
Heu male lustratæ Phlegetontia uictima Romæ.
Nam quid uesani sibi uult ars impia ludis?
Quid mortes iuuenū? quid sanguine pasta uoluptas?
Quid puluis caueæ semper funebris, & illa
Amphitheatralis spectacula tristia pompæ?
Nempe Charon, iugulis miserorum se duce dignæ
Accipit inferias, placatus crimine sacro.
Hæ sunt deliciæ Iouis infernalis, in istis
Arbiter obscuri placidus requiescit auerni.
Nonne pudet regem populis sceptrisq; potentem
Talia pro patriæ censere litanda salute?
Religionis opem subternis poscere ab antris?
Euocat heu pœnis tenebrosa ex sede ministrum
Interitus, speciosa hominum cui funera soluat.
Incaustum arguere iam Taurica sacra solemus:
Funditur humanus latiali in munere sanguis,
Consecratusq; ille spectantum soluit ad aram.
Plutonis fera uota sui: quid sanctius ara,
Quæ bibit egestum per mystica tela cruorem?
An ne fides dubia est tibi, sub caligine cæca
Esse deum, quem tu tacitis rimeris in umbris?
Ecce duos Manes cur inficiaris haberi?
Ipsa patrū monumenta probant, dijs Manibus illis
Marmora secta lego quæcunq; Latina uelustos
Custodit cineres, densisq; Salaria bustis.

Ad urbem Romam.

Dic quibus hūc scribis titulū: nisi quod trucis orci:
Imperium, ueræ ceu maiestatis adoras?
En quibus implicita squallebat regia summi
Imperij, tractis maiorum ab origine sacris.
Cum princeps gemini bis uictor cæde tyranni
Pulchra triumphali respexit moenia uultu,
Nubibus obfessam nigrantibus aspicitur bem,
Noctis obumbratæ caligine turbidus aer.
Arcebat liquidum septena ex arce serenum.
Ingenuit miserans, & sic ait, exue tristes:
Fida parens habitus, equidem prædiuite cultu
Illustrata cluis, spolijsq; insigne superbis.
Attollis caput, & multo circumfluis auro.

420 Sed nebulis propter uolitantibus, obfusus alti
 Verticis horret apex, ipsas quoq; liuida gemmas
 Lux hebetat, spissusq; dies, et fumus ob ora
 Suffusus, rutilum frontis diadema retundit.
 Obscuras uideo tibi circumferrier umbras,
 Cæruleasq; animas, atque idola nigra uolare.
 425 Censeo sublimem tollas super æra uultum,
 Sub pedibusq; tuis nimboſa elementa relinquo,
 Omne quod ex mûdo est, tibi ſubiacet, hoc deus ipſe
 Conſtituit, cuius nutu dominaris, et orbi
 Imperitas, et cuncta potens mortalia calcas.
 430 Non decet, ut ſubmiſſa oculos Regina caducum
 Contempler ſolum, maiestatemq; requiras,
 Circa humiles rerum partes, quibus ipſa ſuperſtas.
 Non patiar, ueteres teneas ut me duce nugas,
 Ut carioſorum uenereris monſtra deorum.
 435 Si lapis eſt, ſenio diſſoluitur, aut crepat icu
 Percuſſus tenui: mollis ſi bractea gypſum
 Texerit, inſido rareſcit glutine ſenſim.
 Si formam ſtatue laminiſſi commiſit æneis
 Lima terens, aut in partem caua membra grauato
 440 Pondere curuantur, ſcabra aut ærugo pereſam
 Conſcicit effigiem, crebroq; foramine rumpit.
 Nec tibi terra deus, cœli nec ſit deus aſtrum,
 Nec deus oceanus, nec uis quæ ſubter operta eſt,
 Inferniſtis riſte ob meritum damnata tenebris:
 445 Sed nec uirtutes hominum deus, aut animarum,
 Spirituumue, uagæ tenui ſub imagine forme.
 Abſit ut umbra deus tibi ſit, geniusue, locusue,
 Aut deus ærias uolitans phantaſma per auras.
 Sint hæc Barbaricis gentilia numina pagis,
 450 Quos penes, omne ſacrū eſt, quicquid formido tremē
 Suaſerit, horriſcos quos prodigialia cogunt (dum
 Credere monſtra deos, quos ſanguinolentus edendi
 Mos inuat, ut pinguis luco lanietur in alto
 455 Victima, miſceribus multa inter uina uorandis.
 At te, quæ domitis leges ac iura dedisti
 Gentibus, inſtituens magnus quæ tenditur orbis,
 Armorum morumq; feros manſuſcere ritus,
 Indignum ac miſerum eſt, in religione tenenda
 460 Id ſapere, immanes populi de more ferino
 Quod ſapiunt, nullaq; rudes ratione ſequuntur.
 Seu nos procinctus maneat, ſeu pace quietas
 Diſcimus leges, ſeu debellata duorum
 Colla tyrannorum media calcemus in urbe:
 Agnoſcas Regina libens mea ſigna neceſſe eſt,

In quibus effigies crucis, aut gemmata refulget,
 Aut longis ſolido ex auro præfertur in haſtis.

Crucis Potentia.

Hoc ſigno, inuictus tranſmiſſis Alpibus ultor
 Seruitium ſoluit miſerabile Conſtantine.
 Cum te peſtifera premeret Maxentius aula,
 Lugebas longo damnatos carcere centum,
 Ut ſcis ipſa, patres, aut ſponſus fœdera pactæ
 Intercepta gemens, diroq; ſatellite raptæ,
 Immeſus tenebris, dura inter uincla luebat.
 Aut ſi nupta thorum regis conſcendere iuſſa,
 Cœperat impurum domini oblectare ſurorem,
 Morte maritalis dabat indignatio pœnas.
 Plena puellarum patrumq; ergaſtula ſeu
 Principis: abducta genitor ſi uirgine muſſans
 Tristiſtus in gemuit, non ille impune dolorem
 460 Prodidit, aut conſeſſa nimis ſuſpiria traxit.
 Vim libertatis nimie, patriumq; dolorem
 Teſtis Chriſticolæ ducis aduentantis ad urbem
 Moluiſſe, exceptum Tiberina in ſtagna tyrannum
 Præcipitans, quæ nam uictoria uiderit arma
 Maieſtate regi, quod ſignum dextera uindex
 Prætulerit, quali radiarint ſtemmate pila.
 Chriſtus purpureum gemmanti textus in auro
 Signabat labarum, clypeorum inſignia Chriſtus
 Scripſerat, ardebat ſummis crux addita criſtis.
 Ipſe ſenatorum meminit clariſſimus ordo,
 Qui tunc concreto proceſſit crine, catenis
 Squallens carcereis, aut nexus compede uaſta,
 Complexusq; pedes uictoris, ad inclyta ſtendo
 Procubuit uexilla iacens: tunc ille ſenatus
 465 Militiæ ultricis titulum, Chriſtiq; uerendum
 Nomen adorauit, quod collucebat in armis.
 Ergo caue egregium caput orbis, inania poſt hæc
 Prodigia, eſſe deos ſolito tibi fingere cultu,
 Atq; experta dei uirtutem ſpernere ueri.
 470 Deponas iam feſta uelim puerilia, ritus
 Ridiculos, tantoq; indigna ſacraria regno.
 Marmora tabenti reſpergine tincta lauare
 O proceres, liceat ſtatuas conſiſtere puras
 Artiſcū magnorū opera, hæc pulcherrima noſtræ
 475 Ornamenta cluant patriæ, nec decolor uſus
 In uitium uerſe monumenta coinquinet artis.
 Talibus edictis urbs informata reſugit
 Errores ueteres, et turbida ab ore uieto
 Nubila diſcuſſit, iam nobilitate parata

A Aeternas tentare vias, Christumq; uocantem
 Magnanimo ductore sequi, et spem mittere in aeuū.
 Tunc primum senio docilis, sua secula Roma
 Erubuit, pudet exacti iam temporis, odit
 Præteritos fœdis cum religionibus annos.
 Mox ubi contiguos fœsis muralibus agros
 Sanguine iustorum innocuo maduisse recordans,
 Inuidiosa uidet tumorum millia circum
 Tristis iudicij mage pœnitet, ac ditionis
 Effrenis, nimiaq; sacris pro turpibus iræ.
 Compensare cupit teterrima uulnera læsæ
 Iustitiæ, sero obsequio, ueniaq; petenda,
 Ne tanto imperio maneat pietate repulsa
 Crimen scæuitiæ, monstrata piacula quærit,
 Inq; fidem Christi pleno transfertur amore.
 Laureæ uictoris Marij minus utilis urbi,
 Cum traheret Numidâ populo plaudete Iugurthâ:
 Nec tantum Arpinas consul tibi Roma medelæ
 Contulit, extincto iusta inter uincla Cethego:
 Quantum precipuus nostro sub tempore princeps
 Prospexit tribuitq; boni: multos Catilinas
 Ille domo pepulit, non seu incendia testis,
 Aut scisas patribus, sed tartara nigra animabus,
 B Internoq; hominum strauit tormenta parantes.
 Errabant hostes per templa, per atria passim,
 Romanumq; forum, et Capitolia celsa tenebant,
 Qui coniuratas ipsa ad uititalia plebis
 Moliti insidias, intus serpente ueneno
 Consuerant, tacitis pestem miscere medullis.
 Ergo triumphator latitanti ex hoste togatus,
 Clara trophæa refert sine sanguine, rēq; Quirini
 Assuescit supero pollere in secula regno.
 Deniq; nec metas statuit, nec tempora ponit,
 Imperium sine fine docet, ne Romula uirtus
 Iam sit anus, norit ne gloria parta sanectam.

Senatus ad Christum
conuersio.

Exultare patres uideas, pulcherrima mundi
 Lumina, conciliumq; senum gestire Catonum
 Candidiore toga, niueum pietatis amictum
 Sumere, et exuuias depōnere pontificales.
 Iamq; ruit, paucis Tarpeia in ruperelictis
 Ad sincera uirum penetrabilia Nazæorum,
 Atq; ad apostolicos Euandria curia fontes,
 Aeneadum soboles, et pignora clara proborum.
 Fertur enim ante alios generosus Anitius, urbis

Illustrasse caput, sic se Roma inclinata lactat.
 Quin et Olibriaci generisq; et nominis hæres,
 Adiectus fastis, palmata insignis abolla,
 Martyris ante fores Bruti submittere fœces
 Ambit, et Ausoniam Christo inclinare securim.
 Non Paulinorum, non Bassorum dubitauit
 Prompta fides dare se Christo, stirpemq; superbam
 Gentis patriciæ uenturo attollere sæclo.
 Iam quid plebicolas percurram carmine, Gracchos
 Iure potestatis fultos, et in arce senatus
 Præcipuos, simulachra deum iussisse reuelli?
 Cumq; suis pariter licitoribus omnipotentii
 Suppliciter Christo se consecrasseregendos?
 Sexcentas numerare domos de sanguine prisco
 Nobilium licet, ad Christi signacula uersas,
 Turpis ab idolij uasto emeruisse profundo,
 Si persona aliqua est, aut si status urbis, in his est.
 Si formam patriæ facit excellentior ordo:
 Hi faciunt, iuncta est quoties sententia plebis,
 Atq; unum sapiunt plures, simul ac potiores.
 Respice ad illustrem, lux est ubi publica, cellam,
 Vix pauca inuenies gentilibus obstita nugis
 Ingenia, obtritos ægre retinentia cultus,
 Et quibus exactas placeat seruare tenebras,
 Splendentemq; die medio non cernere solem.

Plebis ad Christum
conuersio.

Post hinc ad populū cōuertere oculos, quota pars
 Quæ Iouis infestam sanie non despuuit aram? (est
 Omnis qui celsa scandit cœnacula uulgus,
 Quicq; terit silicem uarijs discursibus atram,
 Et quem panis alit gradibus dispensus ab altis:
 Aut Vaticano tumultum sub monte frequentat,
 Quo cinis ille latet genitoris amabilis obfes,
 Coetibus aut magnis Lateranas currit ad ædes,
 Vnde sacrum referat regali chrismate signum.
 Et dubitamus adhuc Romam tibi Christe dicatam
 In leges transfisse tuas? omniq; uolentem
 Cum populo, et summis cum ciuibus, ardua magni
 Iam super astra poli, terrenum extendere regnum?
 Nec moueor, quod pars hominū rarissima, clausos
 Non aperit sub luce oculos, et gressibus errat.
 Quamlibet illustres meritis, et sanguine clari,
 Præmia uirtutum, titulis, et honoribus aucti.
 Ardua rettulerint fastorumq; arce potiti
 Annales proprio signarint nomine chartas,

Atque inter ueteres cera numerentur et ære:
 Attamen in paucis iam deficiente caterua,
 Nec persona sita est Patriæ, nec curia constat,
 Et quodcumq; fouet studij priuata uoluntas,
 Ac iam rara tenet, sed publica uota reclamant,
 Dissensu celebri trepidum damnantia murmur.
 Sic consulta Patrū subsistere conscriptorum,
 Non aliter licitum prius sub tempore, quam si
 Tercentum sensisse senes legerentur in unum.
 Seruemus leges patrias, infirma minoris
 Vox cedat numeri, paruq; in parte silescat.

Ad Symmachum

Aspice quam pleno subsellia nostra senatu
 Decernant infame Iouis puluinar, et omne
 Idolium, longe purgata ex urbe fugandum:
 Quæ uocat egregij sententia principis, illuc
 Libera cum pedibus, tum corde frequentia transit.
 Nec locus inuidiæ est, nullum uis aspera terret,
 Ante oculos, sic uelle patet, cunctiq; probatum
 Non inussum, sola capti ratione sequuntur.
 Deniq; pro meritis terrestribus æqua rependens
 Munera sacricolis, summos imperit honores
 Dux bonus, et certare sinit cum laude suorum:
 Nec pago implicitos per debita culmina mundi
 Ire uiros prohibet: quoniam coelestia nunquam
 Terrenis solitum per iter gradientibus obstant.

Ipsæ magistratum tibi consulis, ipse tribunal
 Contulit, auratumq; togæ donauit amictum,
 Cuius religio tibi displicet: o pereuntum
 Assertor diuum, solus qui restituendos
 Vulcani, Martisq; dolos, Venerisq; peroras,
 Saturniq; senis lapides, Phœbiq; furores,
 Ilia ce matris Megalesia, Bacchica Nyssi,
 Idis amissum semper plangentis Osyrim
 Mimica, ridendaq; suis solennia caluiss,
 Et quasunque solent Capitolia claudere laruas.
 O linguam miro uerborum fonte fluentem,
 Romani decus eloquij, cui cedat et ipse
 Tullius, has fudit diues facundia gemmas.
 Os dignum æterno tinctum quod fulgeat auro,
 Si mallet laudare deum: cui sordida monstra
 Prætulit, et liquidam temerauit crimine uocem.
 Haud aliter, quam si rastrois quis tentet eburnis
 Cœnosum uersare solum, limoq; madentes
 Excolere aureolis si forte ligonibus uluas.
 Splendorem dentis nudi serobis inquinat atra,

Et preciosa acies, squallenti sordet in aruo.

Non uereor, ne me nimium confidere quisquam
 Arguat, ingenijq; putet luctamen inire.
 Sum memor ipse mei, satis et mea friuola noui:
 Non ausim conferre pedem, nec spicula tantæ
 Indocilis fandi coniecta laceßere linguæ.
 Illæsus maneat liber, excellensq; uolumen
 Obtineat partam dicendi fulmine famam:
 Sed liceat testum seruare a uulnere pectus,
 Oppositaq; uolans iaculum depellere parma.
 Nam si nostra fides seculo iam tuta quieto,
 Viribus infestis, hostiliq; arte petita est:
 Cur mihi fas non sit, lateris sinuamine flexi
 Ludere uentosas iactu pereunte sagittas?
 Sed iam tempus, iter longi cohibere libelli,
 Ne tractum sine fine ferat fastidia carmen.

A V R E L I I P R V D E N T I I

CONTRA SYMMACHVM VRBI

præfatum, in librum secundum.

Præfatio.

Genus carminis simile illi, Insignem me-
 ritis uirum.

Imon, quem uocitant Petrum,]

Summus discipulus dei,

Lucis forte sub exitu,

Cum uesper croceus rubet,
 Curuam uulserat ancoram,
 Captans flamina linteis,
 Et transnare uolens fretum:
 Nox uentum mouet obuium
 Fundo, qui mare misceat,
 Lactatam quatiat ratem.
 Clamor nauticus æthera
 Plangens atq; ululans ferit,
 Cum stridore rudentium,
 Nec quicquam suberat spei,
 Mergendis prope naufragis,
 Cum Christum procul aspicit
 Pallens turba periculis,
 Calcantem pedibus mare:
 Ac si per solidam uiam,
 Siccum littus obambulet.
 Hæc miracula cæteri
 Vectores pauidi stupent.
 Solus non trepidus Petrus

Agnoscit

A Agnoscit dominum poli,
 Terræq; & maris inuis,
 Cuius omnipotentia est
 Plantis æquora subdere.
 Tendit suppliciter manus,
 Notum subsidium rogat.
 Ast ille placide annuens,
 Puppi ut desiliat iubet,
 Iussis obsequitur Petrus,
 Sed uestigia fluctibus
 Summis tingere cœperat,
 Et lapsante gradu pedes
 Pessum mergere lubricos.
 Mortalem deus increpat,
 Qui sit non stabili fide,
 Nec calcare fluentia,
 Nec Christum ualeat sequi.
 Tum dextra famulum leuat,
 Sifutq; & docet ingredi
 Tergum per tumidum freti.
 Sic me tuta silentia
 Egressum, dubijs loquax
 Infert lingua periculis,
B Non ut discipulum Petrum
 Fidentem & merito & fide,
 Sed quem culpa frequens, leuem
 Voluat per freta naufragum.
 Sum plane temerarius,
 Qui noctis mihi conscius,
 Quam uite in tenebris ago
 Puppim credere fluctibus
 Tanti non timeam uiri:
 Quo nunc nemo disertior,
 Exultat, fremit, intonat,
 Ventisq; eloquij tumet.
 Cui mersare facillimum est
 Tractanda indocilem ratis,
 Ni in Christe potens, manum
 Dextro numine porrigas,
 Facundi oris ut impetus
 Non me fluctibus obruat,
 Sed sensim gradiens, uadis
 Insistam fluitantibus.

CONTRA SYMMACHVM LI-
 ber secundus.

H Actenus et ueterū cunabula prima deorū, (est
 Et causas, quibus error hebes conflatus in orbe
 Diximus, & nostro Romam iam credere Christo.
 Nunc obiecta legam, nunc dictis dicta refellam.
 Vnde igitur cœpisse ferunt, aut ex quibus orsum,
 Quo mage sancta ducū corda illice flecteret artes

SYMMACHVS.

Q Vis ita familiaris est barbaris, ut aram Victoriæ non re-
 quirat: Cauti in posterum sumus, & talium rerum osten-
 ta uitamus: reddatur saltem nomini honor, qui numini de-
 negatus est, multa Victoriæ debet æternitas uestra, & adhuc
 plura debet. Auerſentur hæc potestatem, quibus nihil pro-
 fuit: uos amicū triumphis patrocinium, nolite deserere. Cuns-
 dis potentia ista uotiuū eū: nemo colēdam neget, quam pro-
 ſiteretur oprandam.

PRUDENTIVS.

Armorum dominos uernantes flore inuenta,
 Inter castra patris genitos, sub imagine auita
 Eductos, exempla domi congeſta tenentes,
 Orator catus instigat, ceu classica belli
 Clangeret, exacuitq; animos, & talia iactat,
 Si uobis uel parta uiri Victoria cordi est,
 Vel parienda dehinc, templum dea uirgo sacratum
 Obtineat, uobis regnantibus: ecquis amicus
 Hostibus, hanc sanctæ uestro negat esse colendam
 Imperio? cui semper adest, quod laudibus implet.
 Hæc ubi legatus, reddunt placidissimæ fratrum
 Ora ducum: scimus quā sit Victoria dulcis
 Fortibus, Ausonia uir facundissime lingue:
 Sed quibus illa modis, qua sit ratione uocanda
 Nouimus, hæc primum pueros pater imbuit arte,
 Hanc genitore suo didicit puer ipse magistro,
 Non aris, non sarre mole Victoria felix
 Exorata uenit, labor impiger, aspera uirtus,
 Vis animi, excellens, ardor, uolentia, dura,
 Hanc tribuunt, durum tractandis robur in armis.
 Quæ si defuerint bellantibus, aurea quamuis
 Marmoreo in templo rutilas Victoria pennas
 Explicet, & multis surgat formata talentis,
 Non aderit, uersisq; offensa uidebitur hastis.
 Quid miles proprijs diffusus uiribus, optas
 Irrita foemineæ tibi met solatia formæ?
 Nunquam pennigeram legio ferrata puellam
 Vidit, anhelantum reget quæ tela uirorum.

Vincendi quæris dominam: sua cuiq; dextra est,
 Et deus omnipotens: non pexo crine uirago,
 Nec nudo suspensa pede, strophioq; recincta,
 Nec tumidas fluitante sinu uestita papillas.
 At uos pictorum docuit manus, as simulatis
 45 Iure poetarum numen componere monstris,
 Aut lepida ex uestro sumpsit pictura sacello,
 Quod uarijs imitata notis, cerâq; liquenti
 Duceret in faciem, socij q; poematis arte
 Aucta, coloratis auderet ludere fucis.
 55 Sic unum sectantur iter, sic cassa figuris
 Somnia concipiunt & Homerus, & acer Apelles,
 Et Numa, cognatumq; malum pigmëta, Camœna.
 Idola conflauit fallendi docta potestas.
 Hæc si non ita sunt, edatur, cur sacra uobis
 60 Ex tabulis cerisq; poetica fabula præstet?
 Cur Berecynthiacus perdit truncata sacerdos
 Inguina, cum pulcher sese castrauerit Aty?
 Cur etiam templo Triuiæ, lucisq; sacratis
 Cornipedes arcetur equi, cum Phœdra pudicum
 65 Raptarit iuuenem uolucris per littora curru?
 Idq; etiam paries tibi uersicolorus adumbret?
 Desine si pudor est, gentilis ineptia, tandem
 Res incorporeas simulatis fingere membris.
 Desine, terga hominis plumis obducere frustra.
 70 Fertur auis mulier, magnusq; eadem dea uultur.
 Vis decorare tuum ditissima Roma Senatum?
 Suspense exuias, armis & sanguine captas,
 Congere casorum uictrix diademata regum,
 Frange repulsorum foeda ornamenta deorum.
 75 Tunc tibi non terris tantum Victoria parta,
 Sed super astra etiam media seruabitur æde.
 Talia principibus dicta interfantibus, ille
 Prosequitur, magnisq; tubam concentibus inflat,
 Allegat morem ueterum, nil dulcius esse.
 80 Affirmat solitis, populosq; hominesq; teneri
 Lege sua: sicut uariæ nascentibus, inquit,
 Contingunt pueris animæ, sic urbibus affert
 Hora diesq; suum, cum primum mœnia surgunt,
 Aut fatum, aut genium, cuius moderamine regnent.
 85 Addit & arcanum rerum, ueriq; latebras.
 Prosperitate aliqua deprendi posse, secundi
 Per documenta boni, si sint felicia, quæ quis
 Experiendo probet, cessisse parentibus omne.
 90 Idolium semper feliciter, & pede dextro
 Enumerat longium temporis, excitat ipsam.

Crinibus albam tuam niueis, & fronte uietam,
 Ore reposcentem querulo sua numina Romam.
 Libera sum, liceat proprio mihi uiuere more.
 Ecquis erit, qui mille meos reprehenderit annos?
 5 Vno omnes sub sole siti, uegetamur eodem
 Aëre, communis cunctis uiuentibus aura.
 Sed qui sit, qualisq; deus, diuersa sequuti
 Querimus, atq; uis longe distantibus, unum
 Imus ad occultum: suus est mos cuiq; genti
 Per quod iter properas, eat ad tã grãde profundũ.
 His tam magnificis, tantaq; fluentibus arte,
 Respondit uel sola fides, doctissima primum
 Pandere uestibulum ueræ ad penetralia sectæ.
 Nam cum diuinis agimus de rebus, & illum
 10 Qui uel principio caruit, uel fine carebit,
 Quiq; chaos anterior fuerit, mundumq; creauit:
 Coniectare animo contendimus, exigua est uis
 Humani ingenij, tantoq; angusta labori:
 Quippe minor natura, aciem si intendere tentet
 15 Acrius, ac penetrare dei secreta supremi.
 Quis dubitet uictro fragilem lassescere uisu,
 Vimq; fatigatæ mentis sub pectore paruo
 Turbari, inualidisq; hebetem succumbere curis?
 Sed facilis fidei uia prouocat omnipotentem
 20 Credere, qui bona non tantum præsentia donat,
 Sed uentura etiam, longisq; intermina seclis
 Promittit, nec totus eam resolutus, inane
 In nihilum, pereamq; breuem post luminis usum,
 Muneris auctores ipso de munere pendas.
 25 Aeterna eternus tribuit, mortalia confert
 Mortalis, diuina deus, peritura caducus.
 Omnia quæ tempus peragit, quæq; exitus aufert,
 Vilia sunt breuitate sui, nec digna perenni.
 Largitore, cui propria est opulentia, nunquam
 30 Desinere, idq; homini dare, quod nõ desinet unquã.
 Nam si corruptum corrumpendum ue deus quid
 Præstat, habetq; nihil quod sit preciosius istis,
 Pauper, & infirmus, summoq; indignus honore,
 Et non omnipotens, sed inanis numinis umbra est.
 35 Hac ratione fides sapienter conijcit, immo.
 Non dubitat uerũ esse deũ, qui quod sumus, et quod
 Vivimus, illæsum semper fore, si mereamur,
 Nos sperare iubet: cœlestia si placet inquit,
 Scandere, terrenas animo depellite curas.
 40 Nam quantum subiecta polo tellus iacet infra,
 Diuiditurq; ab humo conuexi regia cœli.

Tantum.

A Tantum uestra meis distant munda futuris,
 Diris bonis, scelera pijs, tenebrosa ferenis.
 Quicquid obire potest fugiatis censeo, quicquid
 12 Naturæ ratione capit uitium, atq; senescit,
 Pro nihilo, in nihilum, quia sunt reditura, putetis.
 Cuncta quidē quæ gignit humus, quæ continet, ipse
 Principio institui, nitidoq; insignia mundo
 Ornamenta dedi, spaciosaq; semina finxi.
 14 Sed tamen esse modum uolui, parcisq; fruenda
 Moribus indulsi, quantum moribundus et æger
 Corporis, ac uitæ uolucris sibi posceret usus:
 Non ut captus homo studijs et inaniter ardens,
 Duceret omne bonum positum in dulcedine rerum
 14 Et specie tenui, quas currere tempore iussi,
 Atq; æuum statui, sub quo generosa probarem
 Pectora, ne torpens, et non exercita uirtus,
 Robur eneruatum gereret sine laude palæstræ,
 Eneruare suum corrupta per ocia robur
 14 Posset, et in nullo luctamine pigra iaceret:
 Illecebrosus enim sapor est, et pestifer horum,
 Quæ dum prætereunt, miro oblectamine mentes
 Implicitas uinctasq; tenent: uincenda uoluptas,
 Elaqueanda animi constantia, ne retinaculis
 15 Mollihus ac lentis nexa, et captiua prematur.
 Luctandum summis conatibus, inter acerba
 Sectandum uirtutis iter, ne suauium fluxu
 Conditionis amet nimium: ne congerere aurum,
 Nec uarios lapidum cupide spectare colores
 15 Ambitiosa uelit, ne se popularibus auris
 Ostendet, pulchroq; inflata tumescat honore.
 Ne natale solum, patrij ne iugera ruris
 Tendat, et externos animum diffundat in agros,
 Et ne corporeis addicat sensibus omne
 60 Quod uult, aut quod agit, ne præferat utile iusto,
 Omnem spemq; in me statuatur: nunquam peritura
 Quæ dedit, longoq; die mea dona manebunt.
 Hæc igitur spondente deo, quis fortis, et acer,
 6 Virtutisq; capax breue, quidq; perennibus in se
 Prætulerit: uel quis sapiens potiora putarit
 Gaudia membrorum, quam uiuæ præmia mentis?
 Nonne hominem ac pecudem distantia separat una?
 Quod bona quadrupedū ante oculos sita sunt, ego
 Spero, q; extra aciem lōgū seruatur in æuū. (cōtra)
 7 Nam si tota mihi cum corpore uita peribit,
 Nec poterit superesse meum post funera quicquid.
 Quis mihi regnator cæli? quis conditor orbis?

Quis deus? aut quæ iam meritò metuenda potestas?
 Ibo per impuros feruente libidine luxus,
 Inceſtabo thoros, sacrum calcabo pudorem,
 Inficiabor habens aliquod sine teste propinqui
 Depositu, tenues audius spoliabo clientes,
 Longæuam perimam magico cantamine matrem.
 Tardat anus dominum dilata morte secundum.
 Nec formido malum, falluntur publica iura,
 Lex armata sedet, sed nescit crimen opertum,
 Aut si res pateat, iudex corrumpitur auro.
 Rara reos iusta percellit pœna securi.
 Sed quid ego hæc meditor? reuocat deus ecce seuera:
 65 Maiestate minax, negat interitura meorum
 Per mortē monumēta operum: non occidit, inquit,
 Interior qui spirat homo, luet ille perenne
 Supplicium, quod subiectos malè rexit artus.
 Nec mihi difficile est liquidam circumdare flammis:
 190 Naturam, quamuis perflabilis illa feratur
 More noti: capiam tamen, et tormenta adhibebo,
 Ipse incorporeus, ac spirituum sator unus.
 Quin et corporibus parilis consortia pœnæ
 Decernam, possum quoniam renouare fauillas
 195 Antiquam in faciem, nec desperanda potestas,
 Qui potui formare nouum, reparabo peremptum.
 Non desunt exempla meæ uirtutis, in ipsi s:
 Seminibus, natura docet reuiuiscere cuncta
 Post obitum, ficeantur enim pereunte uigore
 200 Quo uixere prius, tunc sicca et mortua sulcis,
 Aut foueis mandata latent, et more sepulchri
 Obruta, de tumulis rediit uo germine surgunt.
 Nunquid nosse potes, uel coniectare, quis istud
 Tam sollers opifex struat? aut quæ uis agat intus?
 Ne uos o miseri Physicorum dogmata fallant.
 En ego gignendi dominus, ac restituenti:
 Quod periit fluxitq; potens arentia quæq;
 In ueteres formas, aut flore, aut fronde reduco.
 Idq; ipsum quandoq; homini facturus: mani
 Surgat ut ex cinere, struaturq; pristina constet,
 Quæ mihi pro meritis uel per tormenta rependat:
 Crimina, uel summæ uirtutis in arce coruscet;
 Non peritura dehinc quacumq; in sorte manebit.
 Interea, dum mista uiget substantia in unum,
 Sit memor auctoris proprii, ueneretur, et oret:
 Artificem submissa suum: non condidit alter
 Halantis animæ fragmentum, et corporis alter.
 Nec bona præsentis uitæ numerosa gubernant:

Numina, non alius segetes, et spicea farra
 Suppeditat deus, aut alius dat musta racemis,
 Purpureumq; graui fundit de palmitē succum.
 Ipse ego sum, uirides oleas pinguescere baccis
 Qui facio, Graia quas Pallade fingitis ortas,
 Et qui Lucinas tribuo nascentibus horas.

225 Duplex lege mea per mutua fœdera sexus
 Gignere amat sobolē, generisq; propagine gaudet,
 Quem uos lasciuis uiolatis amoribus ignem,
 Et stupra uestra deæ Veneris prætexitis umbra.

230 Vnus ego ipse elementa rego, nec mole laboris
 Vt miser infirmus ue aliquis, fragilis ue fatigor.
 Lux immensa mihi est, nec morte solubilis ætas,
 Sensibus et uestris haut intellecta uetustas.
 Inde ministerijs ad tot moderaamina mundi
 Non nego, nec participes, sociosq; requiro.

235 Porro autem angelicas legiones, quas mea fecit
 Dextera, nosse meum est, et quæ natura creatis
 Subsistat, qualesq; mihi seruentur ad usus.

240 Tu me præterito, meditaris numina mille,
 Quæ similes parere meis uirtutibus, ut me
 Per uarias partes minuas, cui nulla recidi
 Pars, aut forma potest, quia sum substantia simplex,
 Nec pars esse queo solis diuisio rebus.

Compositis, factisq; subest: me nemo creauit,
 Vt scindi ualeam, cunctiorum conditor unus
 245 Crede, quod ex nihilo formaui, pars mea non est.

Quare æge mortalis, soli mihi construe templum,
 Meq; unum uenerare deum, cimenta remitte,
 Et quæ saxa Paros secat, et quæ Punica rupes,
 Quæ uiridis Lacedæmō habet, maculosaq; Synna,

250 Natiuum nemo scopuli mihi dedicet ostrum.
 Templum mentis amo, non marmoris, aurea in illo
 Fundamenta manent fidei, structura niuali
 Consurgit pietate nitens, tegit ardua culmen

255 Iustitia, interius spargit sola picta rubenti
 Flore pudicitie pudor almus, et atria seruat.
 Hæc domus apta mihi est, hæc me pulcherrima set
 Accipit, æterno, cœlestiq; hospite digna. (des

260 Nec nouus hic locus est fluxit mea gloria in artus,
 Vt lux uera dei, deum illustrauit alumnam
 Materiem, corpusq; parens habitabile fecit
 Ipse sibi placito ut posset requiescere templo.

265 Consideram perfectū hominē, spectare superna
 Mandaram, totis conuersum uiribus in me
 Recto habitu, celsoq; situ, et sublimē tuentem;

265 Sed respexit humum, seq; inclinauit ad orbis
 Diuitias, pepulitq; meum de pectore numen.
 Restituendus erat mihimet, submissus in illum
 Spiritus ipse meus descendit, et edita limo
 Viscera, diuinis uirtutibus informauit.

265 Iamq; hominē assumptū summus deus in deitatem
 Transtulit, ac nostro docuit recalescere cultu.

Scire uelim præcepta patris, quibus auribus hæc
 Accipias, Itale censor doctissime gentis. (tu

An ueterum tantum morem ratione relicta
 Eligis, et dici id patitur sapientis acumen,

275 Ingeniumq; uirū? potior mihi pristinus est mos,
 Quam uia iustitiæ, pietas quam prodita cœlo,
 Quamq; fides ueri, rectæ quam regula sectæ.

S Y M M A C H V S .

Suus cuiq; mos, suus cuiq; ritus est. Iam si longa ætas au-
 doriatem religionibus faciat, seruanda est tot seculis fides,
 & sequendi sunt nobis parentes, qui feliciter sequuti sunt
 suos.

P R V D E N T I V S .

280 Si quicquid rudibus mundi nascentis in annis
 Mos habuit, sanctē colere, ac seruare necesse est:

Omne reuoluamus sua per uestigia seculum
 Vsq; ad principium, placeat damnare gradatim
 Quicquid posterius successor repperit uis.

285 Orbe nouo, nulli subigebant arua coloni,
 Quid sibi aratra uoluit? quid cura superflua rastro?
 Ilignis melius saturatur glandibus aluus.

Primi homines cuneis scindebant fissile lignum,
 Decoquat in massam seruens strictura secures
 Rursus, et ad proprium restillet uena metallum.

Induias cæse pecudes, et frigida paruas
 Præbebat spelunca domos, redeamus ad antra,
 Pellibus insutis hirtos sumamus amictus.

Immanes quondam populi feritate subacta
 Edomiti, iam triste fremant, iterumq; ferinos
 290 In mores redeant, atq; ad sua prisca recurrant.

Præcipitet Scythica iuuenis pietate, uictum
 Voluit de ponte pati, em, sic mos fuit olim.

295 Cædibus infantum fument Saturnia sacra,
 Flebilibusq; truces resonent uagitibus aræ.

300 Ipsa casas fragili texat gens Romula culmo,
 Sic tralunt habitasse Remum, regalia sæno
 Fulcra supersternant, aut pelle Libysudis urse
 Compositam chlamydem uulso corpore gestent:
 Talia Trinacrus ductor, uel Thuscus habebat.

201 A Roma antiqua sibi non constat, uersa per æuū,
Et mutata sacris ornata, legibus, armis,
Multa colit, quæ non coluit sub rege Quirino:
Instituit quædam melius, non nulla refi- git,
Et morem uariare suum non destitit, & quæ
92 Pridem condiderat iura, in contraria uerit.

Quid mihi tu ritus solitos Romane Senator
Obiectas? cum scitis patrum populiq; frequenter
In tabulis placitis sententis flexa nouari?
Nunc etiam quoties solitis decedere prodest,
93 Præteritosq; habitus cultu damnare retenti.
Gaudemus compertum aliquid, tandemq; relictum,
Quod latuit: tardis semper processibus aucta
Crescit uita hominis, & longo proficit usu.
Sic enim mortalis habet se mobilis ordo,
94 Sic uariat natura uices: infans repit,
Infirmus titubat pueri gressusq; animusq;
Sanguine præcalido seruet nervosa iuuenta,
Mox stabilita uenit maturi roboris ætas,
Ultima consilii melior, sed uiribus ægra,
95 Corpore succumbit, mentem purgata senectus.

His genus humanum per dissona tempora fluxit
Curriculis æuū mutabile, sic hebes inter
B Primitias,mersumq; solo titubauit, & instar
96 Quadripedis, pueri lactantia viscera traxit.
Mox tenerum docili ingenio, iamq; artibus aptum
97 Noscendis, uaria rerum nouitate politum est.
Inde tumens uitij, calidos adoleuit in annos,
Donec decocto solidaret robore uires.
Tempus adest, ut iam sapiat diuina, serena
98 Mentis consilio, uinacius abdita sollers
Querere, & æternæ tandem inuigilare saluti.
Quamquam si tantum studium est, & cura uetusti
Moris, & à prisco placet haud discere ritus:
Extat in antiquis exemplum nobile libris,
99 Non tunc diluuij sub tempore, uel prius, uni
Inseruisse deo gentem, quæ primis recentes
Incoluit terras, uacuoq; habitauit in orbe.
Vnde genus ducit nostræ porrecta propago
Stirpis, & indigene pietatis iura reformat.

301 Sed quia Romanis loquimur de cultibus, ipsam
Sanguinis Hectori populū, probō, tempore lōgo
Non multos coluisse deos, rarissq; sacellis
Contentum, paucas posuisse in collibus aras.
Innumeros post deinde deos uirtute subactis
302 Urbibus, ex clavis peperit sibi Roma triumphis.

Inter fumantes templorum armata ruinas
Dextera uictoris, simulacra hostilia cepit,
Et captiua domum, uenerans cœu numina, uexit.
Hoc signum rapuit bimaris de strage Corinthi,
Illud ab incensis in prædam sumpsit Athenis:
Quasdam uicta dedii capitis Cleopatra canini
Effigies, quasdam domitis Ammonis harenis,
Syræica cornatas facies habuere trophæa.
Roma triumphantis quoties ducis incluta currum
Plausibus excepit, toties altaria diuū
Adidit, & spolijs sibi met noua numina fecit:
Numina, quæ patrijs cum moenibus eruta, nullum
Præsidium potuere suis afferre sacellis.

Cernis ut antiqui semper uestigia moris
Gressibus incertis uariè titubasse probentur?
Asciscendo deos maioribus incomptos?
Sedq; peregrina sub religione dicasse?
Nec ritus seruasse suos? quodcumq; sacrorum est
Exulat, eternamq; inimicum uenit in urbem.
Frustra igitur solitis praua obseruatio in hæres.
Non est mos patrius quem diligis, improba, non est.
At sollers orator ait: fataliter urbem
Sortitam, quoniam Genio proprium exigat æuū.
Cunctis nam populis, seu moenibus inditur, inquit,
Aut fatum, aut Genius, nostrarum more animarum,
Quæ sub disparili subeunt noua corpora sorte.

SYMMACHVS.

Varios custodes urbibus mens diuina di-
stribuit. Ut animæ nascentibus, ita populis
fatales Genij diuiduntur.

PRVDENTIVS.

Iam primum qui sit Genius, uel qui status illi
Competat, ignoro, & quid possit, et unde oriatur
Spiritus informis, sine corpore, formæque, an ulla
Sit species, & quid sapiat, quæ munera curet.
Contra, animas hominum uenis uitalibus intus
Sic interfusas intelligo, sanguis ut ex his
Accipiat, motumq; leuem tenerumq; uaporem.
Vnde pererratis uegetet præcordia membris,
Frigida succendat, riget arida, dura relaxet.
Sic hominis uitam sibi temperat, atq; gubernat
Viuida mens, quam tu ficto componere tentas
Membrorū Genio, qui nusquā est, nec fuit unquā.
Quin & corporibus uersat mens uiua regendis.
Summum consilium fida ut tutacula nudis,
Inualidis, parat. metuen- da hœc uel a uiter.

Vtile prospiciat, uarias agitur ad artes,
Consultet cui se domino submittat, & orbis
Quem putat auctorem, quem rerū summa sequatur.

At tuus hic urbis Genius, discas uolo, quando
Cœpit adhuc parue primū se infundere Romæ.

Fluxit ab uberibus nemorosa in ualle lupinis,
Infantesq; aluit dum nascitur ipse gemellos?

An cum uulturibus uolitans ignota per auras
Vmbra, repentinam traxit de nube figuram?

Culminibus summis sedet, an penetralia seruans,
Instituit mores, & iura forensia condit?

An castrorum etiam fossis interuenit? acres
Cogit ad arma uiros, lituis ciet, urget in hostem?

Quæ quis non uideat sapientum digna cachinnos?
Fingamus tamen esse aliquam, quæ talia curet

Vmbra, siue animam, per quam res publica fatum
Hauerit, & calidis animetur tota medullis:

Cur non hæc eadem de religione colenda
Consultat? cur non prospectat libera cœlum?

Cur sibi præscriptum non commutabile fatum
Ut captiua putat, genesis cur uincula fingit?

Cur iam nolle licet, quod tunc uoluisse licebat,
Erroresq; abolere suos, ac flectere sensus?

Sic septingentis errauit circiter annis,
Lubricaq; & semper dubitans, quæ forma placeret

Imperij, & quæ regnandi foret æqua potestas.
Regius exortam iam tunc habuit status urbem,

Non sine grandæuis curarum in parte locatis,
Mox proceres de stirpe senum tractasse uidemus

Clauum consilij, plebeias inde cateruas
Collatas patribus mistum ditionibus æquis,

Imperitasse diu, belloq; & paceregendis.
Consule nobilitas uiguit, plebs fisa tribuno est.

Difficet hic subito status, & bisquina creantur
Summorum procerum fastigia, quos duodeni

Circumstant fasces, simul & sua queng; securis.
Rursus se geminis reddit ductoribus, omnis

Publicares, & consulibus dat condere fastos.
Vltima sanguineus turbauit secla triumphum.

Fluctibus his olim, Fatum Geniusue, animusue
Publicus errauit, tandem deprendere rectum

Doctus iter, caput Augustum diademate cinxit,
Appellans patrem patriæ, populi atq; Senatus

Rectorem, qui militie sit ductor & idem
Dictator, censorq; bonus, morumq; magister,

Tutor opum, uindex scelerum, largitor honorum.

Quod si tot rerum gradibus toties uariatis

Consilij, ægre tandem peruēnit ad illud

Quod prober, ac sancto reuerentia publica seruet

Fœdere, quid dubitat diuina agnoscere iura,

Ignorata prius sibimet, tandemq; reiecta?

Gratemur, iam non dubitat, nam subdita Christo

Seruit Roma deo, cultus exosa priores,

Romam, dico uiros, quos mentem credimus urbis

Non Genium, cuius frustra simulatur imago.

Quamquam cur Geniū Romæ mihi fingitis unum?

Cum portis, domibus, thermis, stabulis soleatis

Assignare suos Genios? perq; omnia membra

Vrbis, perq; locos, Geniorum millia multa

Fingere, ne propria uacet angulus ullus ab umbra.

Restat ut & fatum similis dementia cunctis

Aedibus imponat, paries ut quisq; sub astro

Fundatus, structusq; suo, qua sorte maneret,

Quando autem rueret, primis acceperit horis,

Asscribunt saxis, Lachesis male fortia fila,

Tectorumq; trabes fisis pendere rotatis

Credunt, atque ipsis tribuunt decreta tigillis.

Ceu disset, cuius stellæ sit fraxinus ortu

Eruta, quæ summum conscenderet ardua culmen.

Denique nulla hominum res est, nulla actio mundi,

Cui non fatalem memorent incumbere sortem.

Quæ quia constituunt, dicant cur condita sit lex

Bis sex in tabulis, aut cur rubrica minetur,

Quæ prohibet peccare reos, quos ferrea fata

Ad facinus cogunt, & inuitabile mergunt.

Quin & uelle adigunt, prauum insinuantia uotum,

Ne liceat miseris uetitum committere nolle.

Cedite si pudor est, gladiumq; retundite uestrum,

Aspera nil meritis poenis plectentia iura,

Antrum carcereum dissoluite, corpora sub quo

Agminis innocui fato peccante tenetis.

Nemo nocens, si fata regunt, quod uiuitur, ac fit,

Immo nocens, quicunq; uolens, quod nō licet, audet

Alterutrum quia uelle suum est, nec fata reatum

Imponunt homini, sed fit reus ipse per amplum

Ingenium placitumq; nefas: & facta rependit

Impia supplicij, merito, non sorte peremptus.

Quisq; putat fato esse locum, sciat omnipotentem

Esse deum, nulli uetitum fallacibus astris,

Nec præscripto aliquo pellit pia uota mathesis.

Spirat enim maiora animus, seq; altius effert

Sideribus, transitq; uias, & nubila sati,

A Et momenta premit pedibus, quæcunq; putantur
 Figere propositam natali tempore sortem,
 Huc ades omne hominū genus, huc cōcurrite et
 Lux immensa uocat, factorē noscite uestrū, (urbes,
 Libera secta patet, nil sunt fatalia, uel si
 Sunt aliqua, opposito uanescunt irrita Christo.

SYMMACHVS.

Accedit utilitas, quæ maxime homini
 deos asserit. Nam cū ratio omnis in oper
 to sit, unde rectius quā de memoria, atq;
 documētis rerum secundarum, cognitio
 uenit numinum?

PRVDENTIVS.

A Sed multi duxere dei per prospera Romam,
 Quos colit ob meritū magnis donata triumphis.
 Ergo age bellatrix, quæ uis subiecerit ede
 Europam, Lybiamq; tibi, dic nomina diuū?
 Iuppiter ut Cretæ domineris, Pallas ut Argis,
 Cynthius ut Delphis, tribuerunt omine dextro.
 Isis Nilicolas, Rhodios Cytheræa reliquit
 Venatrix Ephesum uirgo, Mars deditit Hebrum.
 Destituit Thebas Bromius, concessit et ipsa
 Iuno suos Phrygijs seruire nepotibus Afros,
 Et quam subiectis dominam dea gentibus esse
 Si qua futa sinant, iam tum tenditq; fouetq;
 Iussit Romuleis additam uiuere frenis.
 Perfidiāne deū indigenū cecidere tot urbes?
 Destruatq; iacent ipsis prodentibus aræ?

B O pietas, o sancta fides traduxit alumnos
 Maestas infida locos, et creditur istis
 Numinibus, quæ transfugio meruere sacrari:
 An uoluit seruare suos, luclataq; multum
 Relligio, infestas tentauit pellere turmas
 Romanis obnisa globis? sed fortior illam
 Virtus luclifico camporum in puluere fregit?
 Immo ita est, armis et uiribus, indiga ueri,
 Victa superstitio est, et inanem gloria fugit.
 Sed nec difficilis fuit, aut satis ardua genti
 Late ad procinctus uictoria frangere inertes,
 Molliq; omnigenū colla inclinare deorum.
 Nunc cum Dictæis bellum Corybantibus asper
 Samnitis, Marsusq; leui sudore gerebat.
 Nunc Mastigophoris, oleoq; et gymnadis arte
 Vinctis pugilibus, miles pugnabat Hetruscus,
 Nec petaso insignis, poterat Lacedæmone capta
 Mercurius seruare suas de clade palastras.

Appenninicolam peditem, Cybeleius hostis
 Congressu excipiens, Asiam defendere et Idam

Qui potuit, cogente acies in prælia Gallo?
 Idalias nisi forte rosas, laurum cytharædi
 Vatis, Siluicolæ calamos, arcumq; puellæ
 Dedere seruitio, calcataq; sacra domare
 Difficilisq; operis fuit, immensiq; laboris.
 Fluctibus Adriacis signum symphonia belli
 Aegypto dederat, clangebat buccina contrā.
 Instar erant tenuis cymbæ, fragilisq; fasseli,
 Inter turritas Memphitica rostra Liburnas,
 Nil potuit Serapis deus, et latrator Anubis.

B Stirpis Iuleæ ductore exercitus ardens
 Præualuit, gelido quem miserat Algidus axe,
 Non armata Venus, nō tunc clypeata Minerva
 Vexere auxilium, non diuū degener ordo,
 Et patria extorris, Romanis affuit armis,
 Victus et ipse prius inimica nec agmina iuuit,
 Si tamen antiquum norat retinere dolorem.
 Sed dicis legisse deos, ubi sanctior usus
 Templorum, cultu celebris, sine fine maneret,
 Aeneadumq; ultro uictoria signa uirorum
 Regis amore Numæ nullo cogente secutos.

B Num Diomedis idem tentoria, et acris Ulyssi
 Castra uolens Pallas cæsis custodibus, ultro
 Legit, ubi humenti sudaret mœsta sigillo?
 Aut quoties ductor Macedum fortissimus altos
 Templorum cineres uictis cumulauit ab Indis:
 Optarunt prædis domini se numina capta
 Misceri, Assyriaq; uehi Babylonis ab arce?
 Non fero Romanum nomen, sudataq; bella,
 Et titulos tanto quesitos sanguine carpi.
 Detrahit in uictis legionibus et sua Romæ
 Præmia diminuit, qui quicquid fortiter actum est
 Asscribit Veneri palmam, uictoribus aufert.

B Frustra igitur currus summo miramur in arcu
 Quadrijugos, stantesq; duces in curribus altis
 Fabricios, Curios, hinc Drusos, inde Camillos,
 Sub pedibusq; ducum captiuos poplite flexo
 Ad iuga depresso, manibusq; in terga retortis,
 Et suspensa graui telorum fragmina trunco:
 Si Brennū, Antiochū, Persen, Pyrrhū Mithridatē,
 Flora, Matuta, Ceres, et Laurentina subegit.

B His tamen auspiciis successus dextra dederunt
 Omnia letificos, et felix affuit ales.
 Quid sibi uult uirtus? quid gloria? si Coruinum

Coruus Apollineus penna, uel gutture iuuat?
Sed tamen hic coruus cur desuit exitiali
Forte die, infastas tegerent cum funera Cannas?
Oppeteretq; super congesta cadauera consul?
Cur Cremera in campis, cornice uel oscine parta,
Nemo deum monuit perituros Marte sinistro
Tercenum Fabios, uix stirpe superstiti in uno?
Nullane tristificis Tritonia noctua Carrhis
Aduolitans, praesto esse deam praenuntiã Crasso
Prodidit? aut Paphiam niueæ uexere columbae?
Cuius inauratum tremere gens Persica nimbum.

Sed uideo quæ te moueant exempla uetustæ
Virtutis, dices domitum terræq; mariq;
Orbem, res letas, & prospera quæq; retexis,
Mille triumphorum memoras ex ordine pompas,
Duclaq; per mediam spoliolum ferula Romanam.

Vis dicam quæ causa tuos Romane labores
Intantum extulerit? quis gloria fortibus aucta
Sic cluat, impositis ut mundum frenet habenis?
Discordes linguis populos, & dissona cultu
Regna uolens sociare deus, subiungier uni
Imperio, quicquid tractabile moribus esset,
Concordiq; iugo retinacula mollia ferre
Constituit, quod corda hominum coniuncta teneret
Religionis amor: nec enim fit copula Christo
Digna, nisi implicitas societ mens unica gentes:
Sola deum nouit concordia, sola benignum
Rite colit tranquilla patrem, placidissimus illum
Fœderis humani consensus prosperat orbi.

Seditione fugat, seuis exasperat armis,
Munere pacis alit, retinet pietate quæta.

Omnibus in terris, quas continet occidua
Oceanus, roseoq; aurora illuminat ortu:
Miscebat Bellona furens mortalia cuncta,
Armaratq; feras in uulnera mutua dextras.

Hanc frenaturus rabiem deus, undiq; gentes
Inclinare caput docuit, sub legibus ipsidem,
Romanosq; omnes fieri, quos Rhenus, & Ister,
Quos Tagus aurifluus, quos magnus inuadat Iberus,
Corniger Hesperidum quos interlabitur, et quos
Ganges alit, tepidiq; lauant septem ostia Nili.
Ius fecit commune pares, & nomine eodem
Nexuit, & domitos fraterna in uincla redegit.

Vinitur omnigenis in partibus, baud secus ac si
Ciues congenitos concludat mœnibus unis
Vrbis patriæ, atq; omnes lare conciliemur auito.

Distantes regione plagæ, diuisaq; ponto
Littora, conueniunt nunc per uadimonia ad unum,
Et commune forum, nunc per commercia, & artes
Ad cœtum celebrem, nunc per genialia fulcra
Externi ad ius connubij, nam sanguine misto
Textitur alternis ex gentibus una propago.

Hoc actum est tantis successibus, atq; triumphis
Romani imperij: Christo iam tunc uenienti,
Crede parata uia est, quam dudum publica nostræ
Pacis amicitia struxit moderamine Romæ.

Nam locus esse deo, quis posset in orbe feroci,
Pectoribusq; hominum discordibus, & sua iura
Disimili ratione tuentibus, ut fuit olim?
Sic incompósitos humano in pectore sensus,
Disiunctasq; animi turbato fœdere partes,
Nec liquida inuisit sapientia, nec deus intrat.

At si mentis apex regnandi iure potitus,
Pugnacis stomachi pulsus, fibrasq; rebelles
Frenet, & omne iecur ratione coërceat una,
Fit stabilis uitæ status, & sententia certa
Haurit corde deum, domino & subiungitur uni.

En ades omnipotens, concordibus influe terris,
Iam mundus te Christe capit, quem congrege nexu
Pax et Roma tenent, capita hæc & culmina rerum

Esse iubes, nec Roma tibi sine pace probatur,
Et pax ut placeat, facit excellentia Romæ,
Quæ motus uarios simul & ditione coërceat,
Et terrore premit, nec enim spoliata prioris
Robore uirtutis senuit, nec secula sen sit,
Nec tremulis cum bella uocant, capit arma lacertis,
Nec tam degeneri uenerandis supplicat ore
Principibus, quam uult prænobilis ille Senator,
Orandi arte potens, & callida fingere doctus,
Mentitumq; grauis persone inducere pondus.
Vt Tragicus sanctor ligno tegit ossa cauato,
Grande aliquod cuius per hiatum crimen anhelet.

SYMMACHVS.

Romam nunc putemus assistere, atq; his
nobiscum agere sermonibus: Optimi prin-
cipes, patres patriæ, reueremini aunos meos,
in quos me pius ritus adduxit. Vtar ceremo-
nijs auitis, neque enim pœn iret: uiam more
meo, quia libera sum. Hic cultus in leges me-
as orbem redegit, hæc sacra Annibalem à
mœnibus, à capitolio Senonas repulerunt.
Ad hoc ego seruata sum, ut longæua repre-
hendat:

A hendar? uideam quod destruendum putatur? Sera tamen & contumeliosa est emendatio senectutis. Ergo dñs patrijs, dñs indigetibus pacem rogamus.

PRVDENTIVS.

Si uocem simulare licet, nempe aptior ista Vox Romæ est, quã nunc eius sub nomine promã, Quæ quia turpe putat temporum flere repulsam, Aegidãq; in dubijs pro se pugnassee periculis Dicere, seq; grauem senio inclinante fateri, Ductores complexa suos, sic leta profatur:

O clari saluete duces, generosa propago Principis inuicti, sub quo senium omne renascens Deposui, uidiq; meam flauescere rursus Canitiem: nam cum mortalia cuncta uetustas Imminuat, mihi longa dies aliud parit æuum, Quæ uiuendo diu didici contemnere finem.

Nunc nunc ista meis reuerentia competit annis. Nunc meritò dicor uenerabilis, & caput orbis, Cum galeam sub fronde oleæ, cristasq; rubentes Concurio, uiridi uelans fœra cingula ferto, Atq; armata deum sine crimine cædis adoro.

Crimen enim, piget, heu, crimen persuaferat atrox

B Iuppiter, ut sacro iustorum sanguine tincta, Assuetum bellis scelerarem funere ferrum.

Illius instinctu, primus Nero matre perempta Sanguinem apostolicum bibit, ac me strage piorum Polluit, & proprium facinus mihi semis inussit.

Post hunc & Decius, iugulis bacchatus apertis

675 Insanam pauit rabiem, mox & sitis arsit

Multorum similis, per uulnera tristitia flagrans,

Extrahere insignes animas, ac ludere pœnis,

Videntesq; meum in gremium diffundere mortes,

Et sub iure fœri non noxia colla secare.

680 Hac me labe ream modò tēpora uestra piarūt, Viuo piē uobis auctōribus, impia pridem

Arte Iouis fateor, quid enim non ille cruentum

Tradidit? aut quid mite sibi, placidūmne poposcit?

685 Qui dum præmetuit cultus inolescere Christi, Seniit, ac miserum fœdauit sanguine seclum.

Et sunt, qui nobis bella exprobare sinistra

Non dubitent, postquã temporū spreuimus aras,

Affermentq; Libyn Collinæ à cardine portæ

690 Hannibalem Iouis imperio, Martisq; repulsum. Victores Senonas Capitoli ex arce fugatos,

Cum super excelso pugnarent numina saxo.

Qui mihi præteritã cladem, ueteresq; dolores

Inculcant iterum: uideant me tempore uestro

Iam nil tale pati, nullus mea barbarus hostis

Cuspide claustra quatit, non armis, ueste, comisq;

Ignotus, capta passim uagus errat in urbe,

Transalpina meam rapiens in uincula pubem.

Tentaui Geticus nuper delere tyrannus

Italiam, patrio ueniens iuratus ab istro,

Has arcæ æquare solo, testâ aurea flammis

Soluere, mastrucis proceres uestire togatos.

Iamq; ruens, Venetos turmis protriuerat agros,

Et Ligurum uastarat opes, & amœna profundi

Rura Padi, Thuscumq; solū uictō amne premebat.

Depulit hos nimbos equitum, non peruigil anser,

Proditor occulti tenebrosa nocte pericli:

Sed uis cruda uirum, præfractaq; congregientum

Pectora, nec trepidans animus succumbere letho

Pro patria, et pulchrâ per uulnera quærere laudē.

Nunquid & ille dies Ioue contulit auspice tantum

Virtutis pretium? dux agminis, imperijq;

Chrisipotens nobis iuuenis fuit, & comes eius,

Atq; parens Stilico deus unus Christus utriq;

Huius adoratis altaribus, & cruce fronti

Inscripta cecinere tubæ, prima hasta draconis

Præcurrit, quæ Christi apicem sublimior effert.

Illic ter denis gens exitiabilis annis

Pannoniæ pœnas tandem deleta pependit.

Corpora fumosis olim ditata rapinis

In cumulos congesta iacent, mirabere seris

Posteritas seclis inhumata cadauera latē,

Quæ pollentinos texerunt ossibus agros.

Si potui, manibus Gallorum excisa, leuare

De cinerum squallore caput, & redeunte Camillo

Signa renitenti fumans si fronte recepi:

Si potui miseris sertis redimire ruinas,

Et malè pendentes lauro præcingere turres,

Quo te suscipiam gremio fortissime princeps?

Quos spargam flores? quibus insertabo coronis

Atriat quæ festis suspendam pallia portis?

Immunis tanti belli, ac te stante sub armis

Libera, & auretenus Geticos experta tumultus.

Scande triumphalem currum, spolijsq; receptis

Huc Christo comitante ueni, data uincula demam

Captiuis gregibus, manicas deponite longo

Tritas seruitio matrum, iuuenumq; cateruæ.

Dediscat seruire senex larix exul auiti,

Discat & ad patrium limen genitrice reuersa
 Ingenium se nosse puer, timor omnis abesto.
 Vicinus, exultare libet, quid tale repulso
 Pœnorum quondam duce contigit: ille petitæ
 Pœstquam pertulerat tremefacta repagula portæ:
 Baianis resolutus aquis durissima luxu
 Robora destituit, ferrumq; libidine fregit.
 At noster Stilico congressum cominus ipsa
 Ex acie ferrata uirum dare terga coëgit.
 Hic Christus nobis deus affuit, & mera uirtus,
 Illic lasciuum Campania fertilis hostem
 Deliciæ uicere tuæ: non Iuppiter acrem
 Protexit Fabium, sed iuuat amœna Tarentus,
 Quæ dedit illecebris domitum calcare tyrannum.
 His ego pro meritis quæ præmia digna rependā
 Non habeo, membra statuis effingere uile est,
 Virtutem nil uile decet: nam uile, quod ætas
 Eripit: æra cadunt, aut fuluum defluit aurum,
 Aut candor perit argenti, si defuit usus,
 Et fuscata situ corrumpit uena colorem.
 Viua tibi princeps debetur gloria, uiuum
 Virtutis precium, decus immortale sequuto,
 Regnator mundi Christo sociabere in æuum,
 Quo ductore meum trahis ad cœlestia regnum.
 Nil te permoueat magni uox Rhetoris oro,
 Qui sub legati specie, sacra mortua plorans,
 Ingenij telis, & sancti uiribus audet
 Heu nostram tentare fidem, nec te uidet, ac me
 Deuotos Auguste deo, cui sordida templa
 Clausimus, & madidas sanie deiecimus aras.
 Vnus nostra regat, seruetq; palatia Christus.
 Ne quis Romuleas demon iam nouerit arces,
 Sed soli pacis domino mea seruiat aula.
 Sic effata pios Roma exorauit alumnos,
 Spernere Legatum non admittenda petentem,
 Legatum Iouis ex adytis ab aruspice missum,
 At non à patriæ patriæ, nam gloria Christus.
 Persistit tamen affirmans, iter esse uiandi
 Multisidum uariumq; deus cum queritur unus,
 Hinc alios, ast inde alios properare seorsim,
 Quemq; per anfractus proprios, sed cōpita eodē
 Fine coarctari, simul & concurrere in unum,
 Quin etiam cœlum, atq; solum, uētos, mare, nubes
 Omnibus in commune dari, uel qui colimus te
 Christe, uel exta litant sculptis qui tabida saxis.

SYMMACHVS.

Aequum est, quicquid omnes colunt, nūm putari. Eadem
 spectamus astra, commune cœlum est, idem nos mundus in
 uoluit. Quid interest qua quisq; prudentia uerum requirat:
 uno itinere non potest perueniri ad tam grande secretum.

PRVDENTIVS.

Non ego communem cunctis uiuentibus usum
 Aëris, astrorum, pelagi, telluris & imbris,
 Immo etiam iniustus pariter, iustusq; sub uno
 Axe habitant: unas capit impius, & pius auras
 Castus, & incestus, meretrix, & nupta, nec alter
 Oresacerdotis, quàm mirmillonis anhelat
 Spiritus, aërio uitam qui temperat haustu.
 Nubes uerna pluit zephyro impellente, sed æque
 Furis, & innocui fecundat rura coloni.
 Gurgitis æstui sic pura fluente uiator,
 Ut latro fessus adit, sic pirate mare seruit,
 Ut mercatori: nec fluctus secius hosti
 Obsequitur, quàm cū domine fert trāstra carinæ.
 Ergo capax utriusq; rei natura creandis
 Se præbet populis, nec habet discernere dispar
 Viuentum meritum, quos tantum pascere iussa est.
 Seruit enim mundus, non iudicat: hoc sibi summus
 Naturæ dominus præscripta in tempora seruat.
 Nunc assunt homini data munera legibus iisdem
 Quis concessa semel, fons liquitur, amnis inundat,
 Veliuolum ratibus mare finditur, influit imber,
 Aura uolat tenuis, uegetatur mobilis aër,
 Et res naturæ sit publica, promptaq; cunctis,
 Dum seruant elementa suum famulantia cursum:
 Sic probus, atq; reus capitalis criminis iisdem
 Sideribus, facilisq; poli bonitate fruuntur.
 Viuere cōmune est, sed nō commune mereri. (nūc.)
 Deniq; Romanus, Deq; Sarmata, Vādulus, Hu-
 Getulus, Garamas, Alemanus, Saxo, Galaulas,
 Vna omnes gradiuntur humo, cœlu omnibus unum
 Vnus & Oceanus, nostrū qui continet orbē. (est.)
 Addo aliud, nostros potant animalia fontes.
 Ipso rore mihi seges est, quo gramen onagris.
 Sordida sus nostro amne natat, nostrā intrat et ipsa
 Aura canes, animatq; leui fera corpora flatu. (sors.)
 Sed tantum distant Romana, et Barbara, quantum
 Quadrupedes bipedi abiunctæ, mutæ uel loquētī:
 Quantum etiam qui rite dei præcepta sequuntur,
 Cultibus à stolidis, & eorum erroribus absunt.

A. Non facit ergo pares in religione tenenda
 Aëris & cœli communio, corpora tantum
 Gignit, alit, reparat, rediuiuq; semina seruat.
 Ne refert cuius generis, cuiusue figura,
 Aut cuius meriti, modò sint ut corpora terra
 Edita terrenis quibus est uigor ex elementis.
 Artificis quia patris opus discrimine nullo
 Influit in medium, nec avaro munere currit,
 Antè datū, quàm primus homo sordesceret Adam.
 Nec uitio utentum restrictum deficit, aut se
 Subtrahit indignis, nec fœda & turpia uitat.
 Haud aliter solis radius, cum illuminat omnes
 Diffuso splendore locos, ferit aurea tecta,
 Sed ferit & nigro sordentia culmina fumo.
 Intrat marmoribus Capitolia clara, sed intrat
 Carceris & rimas, & tetra foramina clausi
 Stercoris & spurcam redolenti fornice cellam.
 Sed non illud erunt obscura ergastula, quod sunt
 Regia gemmato laquearia fulua metallo.
 Nempe magis non illud erunt, qui numen in urnis
 Querunt, ac tumulis, & laruas sanguine placant:
 Quod sunt qui summum cœli dominum uenerantur,
 Iustitiamq; litant, & templum pectoris ornant.
 B. Secretum sed grande nequit rationis operte
 Queri aliter, quàm si sparsis uia multiplicetur
 Tramitibus, si centenos terat orbita calles
 Quæ situra deum uariata indage latentem.
 Longè aliud uerū est, nam multa ambago uiarum,
 Anfractus dubios habet, & perplexius errat:
 Sola errore caret simplex uia, nescia flecti
 In diuerticulum, biuijs nec pluribus anceps.
 Non tamen inficior, duplex occurrere nobis
 Semper iter geminis mortalia partibus ire,
 Cùm dubitant, quonam ferat ignorantia gressum.
 Altera multifida est, at simplex altera; & una:
 Vna Deum sequitur, diuos colit altera plures,
 Et tot sunt eius diuortia, quot templorum
 Signa, quot aërijs uolitant phantasmata monstribus.
 Aut hos thyrsigeri rapit ad Dionysia Bacchi,
 Illicit aut alios ad Saturnalia festa,
 Aut docet occultus quæ sacra Diespiter infans,
 Inter tinnitus solui sibi poscat ahenos.
 Iamq; Lupercales ferule, nudiq; petuntur
 Discursus iuuenum, Megalesius hinc spado diris
 Incensus furij, cæca ad responsa uocatur.
 Sunt qui quadriuijs breuioribus ire parati

Vilia Niliacis uenerantur holuscula in hortis,
 Porrum & cepe deos imponere nubibus ausi,
 Alliaq; & Serapin cœli super astra locare.
 Isis enim, & Serapis, & grandi Simia cauda,
 Et Crocodilus id est, quod Iuno, Lauerna, Priapus.
 Hos tu Nile deos colis, & tu Tibris adoras.
 Vna superstitio est, quamuis non concolor error.
 Hinc alia exoritur tenebrosis tecta frutetis,
 Semita, quam pecudes, & muta animalia carpunt,
 Quæq; latent siluis: operitur nescia cœli,
 Mens hominum, sæuo uiuens captiua tyranno:
 Hæc putat esse deum nullum, nanq; omnia uerti
 Casibus, & nullo sub præside secla rotari.
 Hoc iter haudquaquam magno discrimine distat
 Hisce uijs, quas uos teritis, qui numina multa,
 Et portenta, deum summum, numerosa putatis.
 Simplicis ergo uia dux est deus, ille per unam
 Ire iubet mortale genus, quam dirigit ipse
 Sublimem dextro celsam ad fastigia cliuo.
 Prima uia facies, inculta, subhorrida, tristis,
 Difficilis, sed sine sui pulcherrima, & amplis
 Prædita diuitijs, & abundans luce perenni,
 Et quæ præteritos possit pensare labores.
 Multiplici dæmon sed adest, qui morte finister
 Centisidum confundit iter, trahit inde sophistas
 Barbatos, trahit hinc opibus, uel honore potentes,
 Illicit & uolucrum linguis, & aruspice fallit,
 Instigat bacchantis anus ambage Sibyllæ,
 In magicas artes trahit, inuoluitq; mathesin,
 Omine sollicitat, capit augure, terreat extis.
 Cernis ut una uia est, multis anfractibus errans,
 Talem passa ducem, qui non sinat ire salutis
 Ad dominum, sed mortis iter per deuia monstrat:
 Deuia, picta bonis breuib; sed sine sub ipso
 Tristia; et in subitam præceps immersa charybdim.
 Ite procul gentes, consortia nulla uiarum
 Sunt uobis cum plebe dei, discedite longè,
 Et uestrum penetrare chaos, quò uos uocat ille
 Præuius infernæ perplexa per auiā noctis.
 At nobis uita dominum querentibus, unum
 Lux iter est, & clara dies, & gratia simplex.
 Spē sequimur, gradimurq; fide, fruimurq; futuris;
 Ad quæ non ueniunt præsentis gaudia uite,
 Nec currunt pariter capta, & capienda uoluptas.

S. Y. M. M. A. C. H. V. S.

Quanto commodo sacri ærarij uestri Vestalium uirginum prerogatiua detracta est? sub largissimis Imperatoribus denegatur, quod parcissimi præstiterunt. Honor solus est, in illo uelut stipendio castitatis. Vt uitæ earum capiti decus faciant, ita insigne ducitur sacerdotij uacare muneribus. Nemo me putet solâ causam religionûteri. Ex eiusmodi facinoribus orta sunt cuncta humani generis incommoda. Honorauerat lex parentum Vestales uirgines, ac ministros deorum, uictu modico, iustisq; privilegijs. Stetit munus huius integritas usque ad degeneres trapezitas, qui ad mercedem uilium baiulorum, sacre castitatis alimenta uerterunt. Sequuta est hoc fames publica, et spê provinciarum omnium melsis ægra decepit. Non sunt hæc uitia terrarum, nihil imputemus astris, nec rubigo segetibus obfuit, nec aena fruges necauit, sacrilegio annus exaruit: necesse enim fuit perire omnibus, quod religionibus negabatur. Quid tale proauit pertrulerunt, cum religionum ministros honor publicus pasceret? commendabat enim terrarum prouetus, uictus antistitum, et remedium magis quam largitus erat. An dubium est pro copia omnium datum, quod nunc inopia omnium uendicauit?

P. R. U. D. E. N. T. I. V. S.

Vltima legati defleta dolore querela est, Palladijs quod sarra focus, uel quod stipis ipsis Virginibus, castisq; toris alimenta negentur, Vestales solitis fraudentur sumptibus ignes: Hinc ait et steriles frugescere rarius agros, Et tristem seruire famem, totumq; per orbem Mortales pallere inopes, ac panis egenos.

Quæ tanta extiterit presenti tempore, tamq; Inuidiosa fames, quæ Triptolemi, Cererisq; Mouerit ira penu pro uirginis ulciscendo, Non memini, nec tale aliquid uel fama susurrat. Audio per Pharios Nilum discurrere campos More suo, uiridisq; sata stagnare Canopi: Haud ueniat sicco qui flumine nuntius affert Ieiunam squallere siti sub puluere Memphim, Nec Pelusiace limum sudare paludis. Num fons arcano naturæ testis operto

Arui? et tenuem uix stillat uena liquorem? Num refugus nostras odit perstringere ripas Amnis, et exustos cursum defleuit ad Indos? Num tractu in medio bibulus uorat alueus undam Fluminis, et subito stagna absorbentur hiatu? Ne sulcos operire uadis, ne ue arida possint Aegypti per plana trahi: glebasq; rigentes Infusis ad pingue lutum mollire fluentis: Vnde seges latè crimitis fluctuet agris, Densus et grauidis se uestiat æquor aristas.

Respice num Libyci desistat ruris arator Frumentis onerare rates? et ad ostia Tiberis Mittere triticeos in pastum plebis acervos? Numne Leontini sulcator soluere campi Cesset frugifera Lilibæo ex littore cymbas? Nec det uela fretis, Romana nec horrea rumpat Sardorum congesta uehens granaria classis. Ergo piris mensas siluestribus implet arator Pœnus, et auulsas Siculus depascitur herbas. Iamq; Remi populo quernas Sardinia glandes Suppeditat, iam corna cibus Lapidosa Quiritum? Quis uenit esuriens magni ad spectacula Circi? Quæ regio gradibus uacuis ieiunia dira Sustinet? aut quæ Ianiculo mola nota quiescit? Quantos quæq; ferat fructus provincia, quamq; Vbere fecundo largè fluat orbis opimus: Inditio est annonæ, tuæ quæ publica plebi Roma datur, tantæq; manus longa ocia pascit. Sit fortasse aliquis paulò infœcundior annus, Nil mirum, nec in orbe nouo didicere priores, Perpesi plerumq; famem, si tabidus ær Siccauit tenues ardenti sidere nubes, Nec uernas infudit aquas creberrimus imber. Fruge noua, et uiridis si melsis adulta, priusquam Conceptas tenero solidaret lacte medullas, Afflatum calido succum contraxit ab euro, Ieiunosq; tulit calamos, atq; irrita uota Agricola, sterilis stipularum silua fefellit. His (ni fallor) ager uitij corruptus, et ante Subiacuit, quam Palladium, quam Vesta, Penates Sublare Pergameo seruarent igne reposto: Quam Priami genitor conductis mœnia fabris Extrueret, quam uirgo suas fundaret Athenas Pallas, in his quomodo Vestalis origo fauillæ Urbibus, ut memorant, primo de fomite sumpta est. Sacraruntq; focos, aut Phryx, aut Grauius alunos?

Antiquis

A Antiquis elementa labant erroribus, ac de
Legitimo discussa modo plerunq; feruntur
In casus alios, quam lex habet, aut iter anni.
Nunc consumit edax segetem rubigo maligni
Aëris exitio, nunc culpam uere tepenti
Post zephyros gelidi glacies Aquilonis inurit,
Ambustumq; caput culmi fuligine tingit.
Seminis aut teneri turgens dum germinat herba,
Continuis nimijsq; perit constricta pruinis,
Nec potis est tenuem telluri affigere fibrā.

985 Mox eiecta solo glacie sidente superfit,
Nudaq; subducto radix auellitur aruo:
Ancipites tribuli subeunt, & carduus horrens.
Hos fert sicca sitis, hunc ebrius educat humor,
Temperies effusa minus, uel plus, agit istos
990 Terrarum morbos, & mundum uulnerat agrum.

Non aliter nostri corruptus corporis usus
In uitium plerunq; cadit, nec in ordine recto
Perstat, & excessu moderaminis, afficit artus:
Vnus enim status est, mundi, & corporis huius,
995 Quod gerimus, natura eadem sustentat utrunq;
Edita de nihilo crescent, nihilumq; futura,
Aut titubant morbis, aut tempore uicta senescunt.

B Nec natura caret uitio, cui terminus instat.
Semper crede polus uarijs prouentibus annos
1000 Texuit, hoc multa ditauit fruge fluentes.
Quosdam infelices astris damnauit iniquis,
Spe cassa & sterili, curam frustratus agrestem.
Sed si Vestales ulciscitur ista puellas
Pestis, ab infido quæ gignitur improba mundo,
1005 Cur non Christicolum tantum populatur agellos,
Per quos uirginibus uestris stata dona negantur?
Vitimur & ruris reditu, & ratione colendi,
Exercere manus non pœnitet, & Lapis illic

Si stetit antiquus, quem cingere suuenerat error
1010 Fasciolis, uel gallinæ pulmone rogare
Frangitur, & nullis uiolatur terminus extis,
Et quæ fumificas arbor uitata lucernas
Seruabat, cadit ultrici succisa bipenni.

Nec tamen idcirco minor est, aut fructus agelli,
1015 Aut tempestatis clementia læta serena,
Temperat aut pluuuius qui culta noualia uentus.
Sed nec magno opus est frugum uiuentibus, & cum
Maxima proueniunt, non amplo in gaudia sensu
Soluimur, inq; lucrum studio exultamus auaro.
1020 Nam quibus æternum spes informatur in eum,

Omne bonum tenue est, quod præsens ingerit ætas.

O felix nimium sapiens, & rusticus idem,
Qui terras, animunq; colens, impendit utrisq;
Curam peruigilem: quales quos imbuit auctor
1025 Christus, & assumptis dedit hæc præcepta colonis:
Semina cum sulcis committitis, arua caute
Dura, lapillorum acie, ne decadat illic,
Quod seritur, primo quoniam præfertile germen
Luxuriat, succo mox deficiente sub æstu
1030 Sideris igniferi sitiens torretur, & aret.
Næue in spinosos incurrant semina uepres:
Aspera nam segetem surgentem uincula texunt,
Ac fragiles calamos nodis rubus arctat acutis.
Et ne iacta uia spargantur in aggere grana,
1035 Hæc auibus, quia nuda patent, passimq; uorantur,
Immundisq; iacent sœda ad ludibria coruis.

His deus agricolam confirmat legibus, ille
Ius cœlestis patris non summa intelligit aure.
Sed simul & cordis segetem disponit, & agri,
Ne minus interno niteant præcordia cultu.
Quæ cum læta suis ostendant iugera messes.
Extirpamus enim sentos de pectore uepres,
Ne uitiosa necent germen uitale flagella,
Ne frugem segetemq; animæ, spinosa malorum
1045 Impediat sentis scelerum peccamine crebro,

Glarea ne tenuis ieiunis siccet harenis
Marcentem sub corde fidem, ne pectoris æstus
Flagret, & effetis urat charismata uenis.
Deniq; ne iecoris detrita in parte relinquit
1050 Vilis cura deum, ne spem qua uescimur intus
Deferat, obscœnisq; auibus permittat edendum,
Et proiecta fides hosti sit præda uolucris.
Talis nostrorum solertia centuplicatos
Agrorum reddit fructus, quibus acrius instat,
1055 Nec metuit, ne congestum populetur acerrum
Gurgulio, uel nigra cauis formica recondat.
Sunt & uirginibus pulcherrima præmia nostris,
Et pudor, & sancto tectus uelamine uultus,
Et priuatus honos, nec nota & publica forma,
1060 Et rara tenuesq; epulæ, & mens sobria semper,
Lexq; pudicitia uite cum sine peracta.
Hinc decies seni rediguntur in horrea fructus,
Horrea nocturno non unquam obnoxia furi.
Nam cælum fur nullus adiit, cœlestia nunquam
1065 Fraude resignantur, fraus terris uoluitur imis.

Quæ nunc Vestalis sit uirginitatis honestas,

Discutiam, qua lege regat decus omne pudoris.
 Ac primum parue teneris capiuntur in annis,
 Ante uoluntatis propria quam libera secta
 Laude pudicitiae feruens, et amore deorum,
 Iusta maritandi condemnat uincula sexus.
 Captiuus pudor ingratis addicitur aris,
 Nec contempta perit miseris, sed adempta uoluptas
 Corporis intacti, non mens intacta tenetur.
 Nec requies datur ulla toris, quibus innuba caecum
 Vulnus, et amissas suspirat foemina tadas.
 Tum, quia non totum spes salua interficit ignem,
 Nam resides quandoq; facies adolere licebit,
 Festaq; decrepitis obtendere flammea canis,
 Tempore praescripto membra intemerata requirēs.
 Tandem uirgineam fastidit Vesta senectam.
 Tum thalamis habilis tumuit uigor, irrita nullus
 Foecundauit amor materno uiscera partu.
 Nubit anus ueterana sacro, perfunctalabore,
 Desertisq; focis, quibus est famulata iuuentas,
 Transfert emeritas ad fulcra iugalia rugas,
 Discit et in gelido noua nupta tepescere lecto.

Interea dum toria uagos ligat insula crines,
 Fatalesq; adolet prunas innupta sacerdos,
 Fertur per medias ut publica pompa plateas,
 Pilentore residens molli, seq; ore relecto
 Imputat atonitae uirgo spectabilis urbi,
 In te ad confessum caueae, pudor almus, et expers
 Sanguinis it pietas, hominum uisura cruentos
 Congressus, mortesq; et uulnera uendita pastu
 Spectatura sacris oculis, sed et illa uerendis
 Vittarum insignis phaleris, fruiturq; lanistis.
 (O tenerum, mitemq; animum) consurgit ad ictus,
 Et quoties uictor ferrum iugulo inserit, illa
 Delittas ait esse suas, pectusq; iacentis
 Virgo modesta iubet conuerso pollice rumpi:
 Ne lateat pars ulla animae uitalibus imis,
 Altius impresso dum palpitat ense sequitor.

Hoc illud meritum est, quod continuare feruntur
 Excubias, Latij pro maiestate palatij,
 Quod redimunt uitam populi, procerumq; salutē,
 Perfundunt quia colla comis bene, uel bene cingunt
 Tempora taniolis, et litia crinibus addunt.
 Et quia subter humum lustrales tristibus umbris
 In flammam iugulant pecudes, et murmura miscēt.
 An quoniam podij meliore in parte sedentes,
 Spectant eratam faciem, quam crebra tridente

Impacto quatiant hastilia, saucius et quam
 Vulneribus patulis partem perfundat harenae?
 Cum fugit, et quanto uestigia sanguine signet.

Quod genus ut sceleris iam nesciat aurea Roma,
 Te preccor Ausonij dux augustissime regni,
 Et tam triste sacrum, iubeas, ut caetera, tolli.
 Perspice, nonne uacat meriti locus iste paterni.
 Quem tibi supplendum deus, et genitoris amica
 Seruauit pietas, solus ne praemia tantae
 Virtutis caperet, partem tibi nate referuo,
 Dixit, et integrum decus, intactumq; reliquit.
 Arripe dilatam tua dux in tempora famam,
 Quodq; patris superest, successor laudis habeto.
 Ille urbem uetuit taurorum sanguine tingi,
 Tum mortes miserorum hominum prohibeto ritari.
 Nullus in urbe cadat, cuius sit poena uoluptas,
 Nec sua uirginitas oblectet caedibus ora.
 Iam solis contenta feris infamis harena,
 Nulla cruentatis homicidia ludat in armis.
 Sit deuota deo, sit tanto principe digna,
 Et uirtute potens, et criminis inscia Roma,
 Quemq; ducem belli sequitur, pietate sequatur.

AVRELII PRUDENTII CLE-
 MENTIS ODA, OPERVM
 reliquorum conclusio.

Versus primus est iambicus, trimeter, alter trochaicus
 trimeter, caralecius: uterq; hoc modo.

— — — — —
 — — — — —
 — — — — —
 — — — — —

Pius, fidelis, innocens, pudicus,
 Dona conscientiae,
 Quibus beata mens abundat intus,
 Alter et pecuniam
 Recidit, unde uisitent egeni:
 Nos citos Iambicos
 Sacramus, et rotatiles Trochaeos
 Sanctitatis indigi.
 Nec ad leuamen pauperum potentes:
 Approbat tamen deus
 Pedestre carmen, et benignus audit.
 Multa diuitis domo
 Sita est per omnes angulos supellex.
 Fulget aureus scyphus,
 Nec ere desit expolita peluis,
 Est et olla fictilis,
 Grauisq; et ampla argentea est paropsis,
 Sunt eburna quae piam.

Nonnulla

A Nonnulla quercu sunt cauata, et ulmo,
 Omne uas fit utile.
 Quod est ad usum congruens herilem,
 Instruunt enim domum.
 Ut empta magno sic parata ligno,
 Me paterno in atrio,
 Ut obsoletum uasculum caducis
 Christus aptat usibus,

Sinitque parte in anguli manere
 Muius ecce fictile.
 Intimus intra regiam salutis
 Attamen uel infimam
 Deo obsequelam prestitisse prodest.
 Quicquid illud accidit,
 Iuuabit ore personasse Christum,
 Quo regente uiuimus.

Q. SEPTIMII FLORENTIS

TERTULLIANI, PRESBYTERI CAR-
 thaginiensis aduersus Marcionem,

LIBER PRIMVS.

Impietas profunda mali, menses inuida uita,
 Seductos homines spe postquam cepit inani,
 Nudauit, suadendo nefas, sibi credere falsum
 Non impune quidem, facti nam protinus ille
 Ut reus, et tanti sceleris temerarius auctor
 Accepit maledicta merens: sic post ea demens
 Amplius aggressus, desperatissimus hostis,
 Infudit mentes hominum caligine mersas,
 Oblitos Dominum, docuit spem linquere certam,
 Idola uana sequi, turbam sibi fingere diuina:
 Sortes, auguria, stellarum nomina falsa,
B Nascentum geneses constringere, posse uideri
 Extorum inspicis, resque expectare futuras,
 Terribilis magicæ refugarum audacia ductos
 Confictam molem, mirantes spernere uitam
 Impulit in præceps, scelerata insania mersos,
 Sanguine gaudentes, homicidia seuia minari,
 Corpore in alterius tunc carnis uulnus amare:
 Ardentes etiam, calida dulcedine captos,
 Fœdera naturæ transcendere, corpora munda
 Complexu infando sexum maculare uirilem,
 Fœmineos usus uulgi contamine mixtos
 Illicitos castosque sinus, generique dicatos,
 In coitum obscœnum pro luxu suasit haberi,
 Talia præterito grassatus tempore gessit
 Per latebras animæ, sepius manante ueneno,
 Non quia culparent homines: nam sponte secuti,
 Ille dolo suasit, homo libertate peregit.

Hæc dum continuo per secula perfidus halat,
 Consiliumque suum seductis cordibus infert,
 Sperans (heu) scelerisque uiam, se stultus habere.
 Ignarus qualis maneant sententia facti:
 Turba prophetarum testis sapientia uerbis
 Spiritu deique Dei præsaga uoce loquentum

Publicè non audens Dominum maledicere nudè,
 Secreto ingenio sperans se posse latere:
 Tandem lux animæ carnis captiua tenetur,
 Desperatorum certat spes fortior hoste.
 Ipse figurator, renouator corporis ipse,
 Gloria uera patris, Dei filius, unicus auctor,
 Iudex et dominus uenit, rex inclitus orbis,
 Oppressis ueniam dare promptus, soluere uinctos.
 Cuius amicitia auxilio patientia poenæ,
 Et Deus et renouatus homo miscetur in unum,
 Virgo sancta parit, patefit noua ianua uitæ
 Dicta prophetarum factis impleta probantur.
 Tempa sacerdotes linquunt, stellæ quoque ductu
 Mirantur Dominum, tantum discernere partum.
 In uinum uertuntur aquæ, memorabile uisus:
 Lumina redduntur cæcis, iussuque tremantes
 Demones expulsi clamant, Christumque fatentur.
 Omnia sanantur uerbo iam tabida membra,
 Iam graditur claudus, surdus spem protinus audit,
 Dat dextram mancus, loquitur magnalia mutus:
 Fit mare tranquillum iussu, uentique quiescunt.
 Omnia cognoscunt Dominum: confunditur hostis,
 Iamque triumphatus, ferus armis pariet iniquis
 Omnia cum reuocata uidet, quæ ceperat ipse
 Cladis in interitum, mersam iam surgere carnem,
 In cœlos hominem deuicta morte leuari,
 Signari populos, effuso pignore sancto,
 Mirandæ uirtutis opus, inuisaque facta:
 Audit et extremas flammarum in gurgite poenas
A Domino sibi, perpetuas tenebrasque paratas,
 (Irreuocata Dei sententia) nudus, inermis,
 Damnatus, uictus, periturus morte perenni,
 Iam reus, et nullam ueniam se certus habere:
 Protinus extremum nefas ausus, spargere passim

Auribus horrendum uerbū, neque uoce loquēdum.
Abiectos à plebe Dei, sine luce uagantes,
Inuentos sine mente uiros, terrena sequentes,
Aggressus prauī prauos decet esse magistros:

Prædicat his duos esse patres, diuisaq; regna:
Essē mali causam Dominum, qui condidit orbem,
Quiq; figurauit carnem spiramine uiuam,
Quiq; dedit legem, et uatum qui uoce locutus,
Hunc negat esse bonum: iustum tamen esse fatetur.
Crudelem, durum, belli cui sæua uoluptas,
Iudicio horrendum, precibus mansuescere nullis,
Esse alium suadens, nulli qui cognitus unquam,
Qui non est usquam, falsum sine nomine nomen,
Constituens nihil, et nulla præcepta locutus:
Hunc ait esse bonum, nullum qui iudicat, æquē
Sed parcat cunctis, uitam non inuidet ulli,
Iudicium negat esse reis, dulciq; cruentum
Circumfert miseris mixtum cum melle uenenum.
Surgere posse negat carnem, cui causa ruinæ
Ipse fuit, quam contemptam spoliavit inique:
Propterea maledictus habet sine fine dolorem,
Hostis huic semper, uario quia uulnere uitam
Nititur excutere, et de qua ruit ipse, salutem.
Inq; hoc et Christum terris uenisse repenti,
Sed nulla socium carnis compagine factum,
Spiritus at forma, et fictum sub imagine corpus,
Fallere uult homines, quod non est, esse uideri.

Hoc decet ergo Deum caligine ludere suos,
Mentiri nephas, aut hominem se dicere falsos:
Portatur, graditur, uestitur, rite quiescit,
Trasatur, patitur, suspenditur et sepelitur,
Omnia sunt hominis, quæ sancto in corpore uersis
A patre deo uero missus, qui cuncta creauit,
Perfecit propriè sua, non aliena requirens.
Cognitus ipso opere, populis sperantibus olim,
Perq; prophetarum uocem notissimus orbi:
Et nunc errantem manifesto in limine mortis
Ignotum Dominum querunt, notumq; relinquunt.
Quorum falsa fides, falsus Deus, irrita merces,
Falsa resurrectio, mortis denictio falsa,
Martyria et uacua, et Christi quoq; nomē inane,
Quem magicæ nebula similem uenisse docentes,
Mendacem facti dementes esse fatentur:
Nequidquā passum, populum sine crimine fictum.
Sic uerax Deus, hi Domino referuntur honores
Heu miseri, gratis ingrata morte perempti,

Qui cæco duce præcipites in fossa ruiſtis,
Et uelut in somnis thesauri munere diues
Exultat, manibusq; tenet, spe lusus animi:
Decepti, uacuum speratis muneris umbram.
Ah tacidi ricus, funestæ præda draconis,
Speratis pro pace truces homicidia blanda,
Audetis culpare Deum, qui tanta creauit?
In cuius terris, nimia pietate profusa,
Immemores, largè laudatis dona ruentes,
Ipsam factorem reprobatis, facta probantes,
Artificem mundi, cuiusne opus estis et ipsi?
Qui uobis magnos paruis donauit honores,
Proseuit fruges, animalia cuncta subegit,
Tempora qui certis foecundat mensibus anni
Dulcores, potus uarios, pingues et odores,
Lucandos flores, nemorumq; umbracula grata,
Mirificos tribuit succos pubentibus herbis,
Fontes et fluuios diffundit dulcibus undis,
Sideribus cœlum, totumq; illuminat orbem,
Immensus solus Dominus, iustusq; bonusq;
Cognitus ex opere, aspectu non cognitus ulli:
Quem stultæ, quamuis gentes errore copertæ,
Florentes opibus, alieno nomine laudent,
Factorumq; tamen gnari culpare uerentur.
Nec quisquam tantū, nisi uos, noua porta gehēna,
Ingratis eligitis dominum maledicere uestrum,
Hæc uobis per Marcionem, cerdone magistro,
Terribilis refuga attribuit fera munera mortis.
Nec uenit in mentem, quod uos à nomine Christi
Seductos, ad Marcionis tulit infima nomen.

Dicite, de multis quid uobis displicet unum?
Quidue Deus fecit, quod non sit laude uehendū?
Aut illud: quod uos nimium patientia largā
Indignos, dulcem permittit cernere lucem?
Qui legitis uera, et concisa ea falsa docetis,
Quæ sunt postq; futura, prius hæc facta probatis:
Aut incredibile, quid differt credere uestrum?
Nimirum si uos uersutus cepit inermes,
Persuadens duos esse patres, damnatus ab uno,
Esse deos, qui principio seduxerat omnes:
Postea multiplici manantem uulnere pestem
Distribuit multis, et inemendabile crimen,
Infandos omni magicæ dementia plenos
Peruasit sese uirtutem dicere summam:
Fingere cum meretrice, nefas peragrarè, uolare
Nanque Valentino Deus est insanus, et æuo

A Trīginta tribuit cœlos, patremq; Profundum,
 Bis docuit tingi transducto corpore flamma.
 Tantos esse deos Basiliden credere iussit,
 Quantos & dies annus habet: tot denique mundo
 Marcio per numeros argumentatus acutē,
 Tradidit in magicæ formam uiolare pudicam
 Offerri calicem precibusq; in sanguine uerti.
 Hebioni Christum suasit de semine natum,
 Et circumcidi docuit, legiq; uacare,
 Fontibus amissis elementa resumere legis.

Extremum facinus uerbis extendere nolo,
 Aut omnes causas, aut nomina dicere cuncta:
 Est per pauca satis crudelia multa notare,
 Infandosq; homines atq; organa sæua draconis,
 Per quos nunc tantum sceleris sine teste locuti,
 Semper factorem mundi culpæ laborant.
 Sed reuocare pedem sæui latronis ab antro,
 Dum spatium detur, & patiens pietate perennis
 Facta per errorem miseris Deus omnia donat..
 Credite uerò patri uero, qui condidit orbem,
 Verum qui Dominum misit renouare ruinam
 Imparibus legi, peccati in gurgite mersis,
 Per uates olim promissam afferre salutem.

B Qui mandata dedit, hic et peccata remittit.
 Exigit hic aliquid meritò, quia credidit antè
 Aut donat largè Dominus, quasi debita seruis.
 Deniq; conlusos populos pœnamq; merentem
 Delecto elogio cunctos iubet ipse lauari.
 Ergo totus homo credit, totusq; lauatur.
 Abstinet aut patitur pro nomine uulnera uerè,
 Verus surgit homo, uerè mors uita silebit
 Sed non pars hominis anima, sua parte relicta,
 Percipiet palmam, socia quam carne laborans
 In radio luctata, simul coniuncta meretur.

Grande nefas, portare duos per uincula pondus,
 Quorum sit locuples unus, atq; alter egenus:
 Et miserum sperni, felici præmia reddi.
 Non facit hoc iustus, mercedis redditor æquus,
 Et bonus & diues, quem credimus omnia posse,
 Suauis in ingratos, miserendi plena uoluntas.
 Quin potius, cui maior inest mortalis egestas,
 Possit ut æquari, socio prælatus, id ultro
 Quicquid eget, tribuet locuples: sic credere iussum.
 Nec uelle illicite Dominum culpæ docendo
 Suscitet, aut quem animā tanquā sit passa ruinam,
 Liberet à morte, & uiuenti facta maneret

Copia de solo merito, quia fortiter egit.
 Et caro, communem semper sortita laborem,
 Linquatur terræ, mortis sit præda perennis.

Ergo hominis anima placuit Deo, fortibus actis?
 Nullo sola modo potuit sine carne placere.
 Vincla tulit, pœnas, caro membris uincula gessit,
 Contempsit mortem, sed carnem morte reliquit.
 Illa dolens genuit, hæc uita à uulnere cæsa est.
 Illa petit requiem: hæc ferro in puluere susa,
 Piscibus, alitibus, tabo, cineriq; relicta est.
 Frangitur infelix laniata, sparsa liquecit,
 Surgere non meruit, quid enim committere sola
 Exanimis potuit, quæ sic causa inuida uite
 Impedit, aut prohibet Dei dona capeßere carnem?
 Cumq; sua socia coniunctam uiuere semper?
 Cernere quid fuerit conuersa in puluere quondam,
 Post meritos renouata ferat Deo laudis honores:
 Non ignara sui, fragilis, mortalis, et ægra.

Certatis magni possit quid uiuida uirtus,
 Qui bonus atq; potens uitam non inuidet ulli.
 Hæc captiua fuit mortis, hæc uincta peribit
 Quam Dominus mira sapientia fecit & arte
 Hanc uirtute sua miranda suscitauit ipse,
 Hanc reuocat dux fortis, & hanc sua gloria uestit.
 Ergo dei aptauit ars et sapientia corpus
 Quod cupit, his fieri: deest, hoc uirtute reduci
 Causa potest pietati nulla resistere sanctæ:
 Ne maior sit causa mali, quam summa potestas,
 Ut cognoscat homo, iam nunc Dei munere saluus,
 Mortalis quondam, nunc inuiolabile & ingens
 Vestitus lumen, uiuus cum corpore totus,
 Immensum uirtute Deum, pietate perennem,
 Per Christum regem, per quem uia lucis aperta est:
 Et iam luce noua, iam dono plenus utroq;
 Fructibus & uiuæ paradisi letus amœnis
 Laudet in æternum, cœlesti diues in aula.

TERTVLLIANI ADVERVS

Marcionem Liber
 secundus.

P Ostquam fracta fides refugis spirantibus hostis,
 Et glomerata dolis, emerfit pectus aperta
 Sponte sua, mendax contempto numine sensus
 Confixit plagas, fallaci tramite pallens
 Sanctorum dictis sua miscuit impia uerba,
 Inq; bonum semen lolium miserabile seuit:
 Inde uolens omnem causam constare ruinæ,

Scilicet ut sua facta Deo subfignet iniqua
 Ocus, & possit suos insigere poenis,
 Veris falsa tegens, & lenibus aspera uertens,
 Et roseis sertis hastæ mucrone coperto,
 Improvisa negans incautos morte suprema
 Suppreum nefas in tantum dementia merfos,
 Abruptos homines, numen sine fine tremendum
 Diuidere in partes Christi sublimia facta,
 Falsa laude sequi, culpæq; gesta priora,
 Innumerata Dei miracula, uisa nec unquam,
 Tam temere scelus illicitum componere uerbis,
 Ante nec audita, contemptaq; corde, nec ullo
 Aduersum sese duo testamenta sonare,
 Contra prophetarum Domini committere uerba
 Dissimili longè sententia uelle probare:
 Omnem legis & infamem deducere causam,
 Sanctorumq; patrum uitam reprobare priorem,
 Quos in amicitiam allexit Deus, ad sua dona.
 Accipitur sine principio pro parte minori,
 Quatuor ex uno cum sint, ex quatuor unum,
 His tamē una placet, reprobat tres deniq; partes,
 Auctoremq; sui Paulum per multa capeffunt.
 Nec non ex ipso furiebat in extima uerba
 Omnia quæ ueteri de fœdere cunq; locutus,
 Dura uidentur eis merito, quia corde grauati
 Pondus apostolicum, fulgentis gratia uerbi,
 Lumina præducit menti, neq; cernere possunt
 Spiritu lata putant hebetes, animalia digna.

Sed uos, qui nondum penitus, duce nomine falso,
 Mente ipsa reprobī, penetrastis ad intima mortis,
 Discite de fonte fluium manare perennem,
 Qui nutrit lignum, bisfenos gratia fructus,
 Exit et in terram, uentosq; in quatuor orbis,
 Tot fluit in partes fontis color et sapor unus.
 Sic & Apostolicæ decurrit Ecclesiæ uerbo,
 Ex utero Christi, patris omnis gloria plena,
 Sordide diluere, et fata mortua uiuificare.
 Quatuor in numero diffusum in gentibus unum
 Elestoq; fide susceptum, doctor optimus
 Tradit Euangelium Paulus, sine crimine mundū,
 Abq; hoc et Galatas uetuit discedere sanctos,
 Quos falsi fratres se circumcidere suos,
 Atq; elementa sequi, noua libertate relicta,
 Umbra futurorum ueteri seruire docebant.
 Has habuit Galatis causas conscribere Paulus,
 Non ut Euangelij partem pro corpore toto

Exciperent modicam, maiori parte relicta.
 Atq; adeo non uerba libri, sed missus in orbem,
 Ipse Christus Euangelium est, si cernere uultis
 A patre qui uenit, solus bona nuncia portans,
 Testificata prius cuius ingens gloria complet,
 Ostendens opere, quantus sit conditor orbis.
 Cuius facta, simul dictis coniuncta, fideles
 Illi Mathæus, Marcus, Lucasq; Ioannes,
 Conscribere mera, non extera uerba locuti.
 Spiritu sancta Dei, tanto præsentē magistro.
 Hic agnus Paschæ suspenditur hostia ligno,
 Hunc Paulus phasæ conscribens decreta Corintho,
 Occisum tradit uitamq; deumq; futurum,
 Promissum patribus, quos ille tauerat antè.
 Cernite quid uirtus, quid paschæ possit imago,
 Sic uerum quid sit poteritis pascha uidere.
 Ne fidus pater, & uates, cui pignus & heres
 Carus erat, quem forte Deus donauerat illi
 Hunc Deo mactaret, merito tentatus amore,
 Supplicium magnum, sanctus pro sanguine sanguis
 Connexus capite spinis ostenditur agnus,
 Hostia sancta Deo, cuius de morte piati
 Effet ut in signum & uastatæ pignora gentis.
 Sanguine signantur postes, et limina multa
 Immane auxilium, caro testis creditur esca.
 Iesus transgressus Iordan terraq; potitus
 Lege dedit pascham, gaudens atq; immolat agnum.
 Et reliqui magni reges, sanctiq; propheta,
 Non ignorantes certæ promissa salutis.
 Ingentemq; metu pleni, transcendere legem.
 Venturam summæ uirtutis imagine molem,
 Inspectam e speculo celebrarunt ordine pascham.
 Deniq; si celeri primordia mente recurras,
 Inuenies funesta nimis post impia uerba.
 Credulus, heu, facile nudatus tegmine uitæ,
 Pellibus ut tegetur homo, suspenditur agnus,
 Aut peccata necat, aut sanguine funera dolet,
 Aut coperit nudos, fouet aut suo uellere uulnus.
 Non pecoris sanguis humano sanguine pluri,
 Aut pro peccatis oblatus dirimat iram,
 Aut multæ plebis, ueluti si carior agnus.
 Auxilium immane, tantæ tutela salutis,
 Oblatus potuit precium satis esse redemptis,
 At Deus omnipotens, cœli terræq; creator
 Immensus, uiuus, perfectus, luce perennis,
 His non placatur, pecudum neq; sanguine gaudet.

Omnia

- A** Omnia maculantur pecora, grex omnis in aras
 Decremet, ut ueniam uel peccati expiet unus,
 Nequaquam Domini sapiens maculata figura,
 Tam uili precio, caro foeda parauit honores:
 Sed spes et promissa fides mortalibus olim,
 Hec operata uulit, magnæ rationis imago,
 Premeditata patris, nimia pietate parata
 Venturum Christum terris, hominemque futurum.
 Quem uisum Iohannes baptismi prunus apertor,
 Eluatum socius, nec non et apostolus irgens,
 Precursor missus certus, testisque fidelis,
 Angustus uita, sublimi laude notatus,
 Olim Pascha Dei, uerum querentibus agnum,
 Ostendit tandem uenisse, piacula facti
 Qui delicta suo multorum sanguine soluit,
 Pro reprobis probus et carus, pro uilibus uerus
 Corpore homo, uitaque Deus, maculatus ut agnus,
 Acciperet nos, et nobis se effunderet ipsum.
 Sic placuit Domino, mortem spoliare superbam,
 Sic poterit miserandus homo sperare salutem.
 Hunc Pascham Paulus maculatum prædicat agnum:
 Non species Domini pecoris sublimis inertus
 Consimilis patitur, quæ propter dicitur agnus:
- B** Sed quia lanities renouata hæc corpora uelut,
 Dat tegmen multis, unquam nec deficit ipse.
 Sic Dominus uirtute patris, quos morte redemit
 Exutos sua luce tegit, quæ semper in illo est.
 Ergo pastor ouem qui perdidit, ipse requirit,
 Is robur spinasque, uivæ calcare paratus,
 Aut rabiem superare lupi, peculumque potiri,
 Eriperet fortis, contemptis dentibus ultro
 Obiectat sese leo, pelle obtectus ouili,
 Decipiens habitu raptoris sanguine fauces.
 Adam ui captiui sic querit Christus ubique,
 Ipse uiam gradiens, quæ mors operata ruinam est,
 Omnia perlustrans ueterum monimenta uirosum,
 Singula perspicuens, exemplis omnibus unus,
 Ex utero incipiens inimicam expellere mortem,
 Conceptæ simul in gremio cum semine carnis
 Actates omnes tacita sapientia lustrans,
 Debata suscipiens, cunctos mundare paratus,
 Reddere factori multos, quos sparserat unus.
- Et quia terribilis puteo demersus miquo
 Vir cecidit, suasis uirgo subducta dracone,
 Consilio placuit, tegmen coeleste relinquit,
 Arguit hos lignum nudos, mors atra coëgit,

Ex eadem massa simili ratione resecta
 iam renouata, reedit flos carnis, et hospita pacis
 Virgine desponsa caro, non ex semine nato
 Artifici coniuncta suo, sine debita mortis
 Angelus hæc mandata patris, per sidera defert
 Lucida, ut angelica credantur nuncia fama
 Virginis ut uirgo, carnis caro debita soluat.

Talibus ingressus sequitur uestigia mortem
 Paruulus immanis, senior puer, et iuuenis uir.
 Post ubi iusta uiri completa est roboris ætas,
 Paulatim solutus socia deperdere uita:

In scælas etiam rugas, et inertia membra
 Mutari specie uacuat sanguine uenis
 Constitit, haud habitum passus ueterascere carnis,
 Quæ uerum manum extendit temere contingere lignum.
 Quæ die, quouero loco cecidit carissimus Adam,
 Hæc eadem redeunte die uoluentibus annis
 In stadio ligni, fortis congressus athleta,
 Extenditque manus, poenam et pro laude secutus
 Deuicit mortem, quia mortem sponte relinquit.
 Exiit exuius carnis, et debita mortis,
 Serpentis spoliū deuicto principe mundi
 Affixit ligno, refugium immane trophæum.
 In cuius signum Moses suspenderat anguem,
 Ut quotquot fuerant multis serpentibus icti,
 Aspicerent ipsum fixum fixumque draconem.

Post ubi secretas inferni uenit ad undas,
 Atque suum uictor captiuum luce refexit,
 Astanti, iussuque patris uirtute peregit,
 Sponte suum corpus quod liquerat, ipse recepit.
 Causa hæc mortis erat, eadem uia facta salutis,
 Nuncius ille doli, sed pacis nuncius iste.
 Sponsa uirum necuit genuit sed sponsa leonem.
 Virgo uiro nocuit, sed uir de uirgine uicit.
 Cuius in exemplum sopito corpore somno,
 Sumitur ex latere mulier, quæ costa mariti:
 Quam carnem de carne sua, deque ossibus ossa
 Euigilans dixit, præfaga mente locutus.

Mira fides, merito Paulus certissimus auctor
 Christum de cœlis Adam docet esse secundum.
 Veritas ipsa suis exemplis uisa resurget.
 Nec cupit ex alieno acres ostendere gressus:
 Pauperis hoc opus est, propriæ uirtutis egeni:
 Hæc Paulus docuit magnus mysteria doctæ,
 Scilicet in Christo esse decus, tuum ecclesia cernens
 Huius de latere, ligno pendens in alto

Corporis exanimi sanguis manauit & humor.
 Fœmina sanguis erat, aquæ erant noua dona laua/
 Hæc populi uera est uiuentis Ecclesia mater, (cri,
 De Christi noua carne caro, deq; ossibus ossum.
 Golgotha locus est, capitis caluaria quondam,
 Lingua paterna prior sic illum nomine dixit,
 Hic medium terræ est, hic est uictoria signum:
 Os magnum hic ueteres nostri docuere repertum,
 Hic hominem primum suscepimus esse sepultum,
 Hic patitur Christus, pio sanguine terra madescit,
 Puluis Adæ ut possit ueteris cum sanguine Christi
 Commixtus, stillantis aquæ uirtute leuare.
 Hæc omnis est una, quam se per sabbatha uiuam
 Inferni è puteo statuit subducere pastor.
 Propterea cunctæ carnis præmorta membra
 Curabat, sabbathis aut cœci à germine nati
 Lumina, quæ nondum dederat, cernendo peregit:
 Aut hominem totū exanimem, per sabbatha uiuū,
 Deq; sepultura præsentī plebe uocauit:
 Ipse noui factor, ueteris bonus ipse resector,
 Aut quæ defuerunt supplens, aut perditā reddens.
 Hæc ineunte die sancto, sperantibus in se
 Facturus plenè pro pascio posse docebat.

Quod caro si moritur, nec spes datur ulla saluti,
 Quas habuit causas, hominē se fingere Christus,
 Et medicare homines, aut curam carnis habere,
 Si reuocat paucos, cur non reuocauit & omnes?
 Corruptela potens liquefactum soluere corpus,
 Non poterit uirtus Domini reuocare solum
 Credunt interitu qui non sua corpora solui,
 Non credunt Domino, sua qui uult mersa leuare,
 Aut nolle præstare bonum, neq; posse potentem
 Dicunt, ignari quanto de crimine læsent,
 Infirmas ausi causas præponere morti
 In grano latet arbor, & hoc nisi terra sepultum
 Putrescat, non dat decoratos arbore fructus.
 Iam liquidæ stringentur aquæ, stridente rigore
 Saxa fiunt, & semper erunt, nisi magna potestas
 Soluerit inducto molli spirante tepore.
 Viticula in gracili latet ingens corpore botrus.
 Si quæras, non est: cum uult Deus, esse uidetur,
 Arboribus folia, spinis rosa, germina campis
 Mortua deliciunt, & rursus uiua resurgunt.
 Hæc homini Deus ante oculos reuocata reformat,
 Propter quem locuples primus largè omnia fecit.
 Omnia nuda cadunt, suo corpore singula uestit:

Cur hominem solum, cui tantos fudit honores,
 Non tantum reuocet sibi, quem super omnia fecit?
 Ergo caro & sanguis Dei regno digna negatur,
 Tanquam sit Paulus propriè de carne locutus.
 Ille quidem magna docuit, sed inania corda
 Carnali sermone putant, nam pristina facta
 Sanguinis & carnis uoluit sub nomine dicta,
 Cœlestis, magni memoratus uerba magistri:
 Qui per aquam de se genitis sui nomen honoris
 Donauit, pignusq; suo de spiritu fudit.
 Ut cuius fuerant homines uirtute redempti,
 Huius & acciperent, renouati nomen honoris.
 Ergo quia populis nondum suo fonte renatis
 Sordibus antiquis testis, & debita mortis
 Ex ueteri causa regnum cœlestē negauit,
 Dicens, humano rursus debere renasci
 Quod natum est de carne, caro est, de spiritu uita,
 Radicis ueteris noua germina gloria mutans
 Ablutum corpus iam non de carne uocari:
 Hoc sequitur Paulus, sic est de carne locutus.
 Deniq; dixit, Oportere superindui uestem,
 Hunc habitum fragilem, mortalem contegi formā.
 Non aliud corpus dari, sed prius illud inermem
 Vndiq; regno Dei lato circumdari totum,
 Momento aspectus oculi mutabitur inquit,
 Ut rursæ cæcæ facies dispaniditur herba,
 Et mutat proprium candenti sole colorem:
 Sic eadem caro fulgenti de gloria sumens,
 Gaudebit, semper gaudens, & morte carebit,
 Deuictum clamans crudelem corporis hostem,
 Glutitam mortem, fortis uictoria Christus,
 Ingentes Deo summa ferens ad sidera laudes.
 TERTULLIANI ADVERSUS
 Marcionem Liber
 tertius.

Iam genuit, quondam sterilis, cognomine mater,
 Iamq; nouus gaudet populus de libera natus,
 Expulsa famula, meritō cum prole superba,
 Viuentis quoq; fontis aquas ingrata relinquit,
 Et tepidis errans ardenti fidere potat.
 Iam possunt gentes & Abraham clamare parentē,
 Quæ uocem Domini simili ratione secutæ,
 Omnia liquerunt peregre se sistere uite,
 Letare ô sterilis, promissam concipe plebem,
 Erumpe & clama, quæ nulla prole beata,
 De qua dicebat per uates spiritus olim:

A Hæc genuit gentem multis ex gentibus unam,
 Cuius principio semper pia membra laborant.
 Huius Abel iustus, pastor pecudumq; magister,
 Fraternæ occidit quem olim uolentia dextræ.
 Huius Enoch insigne decus de corpore membrum,
 A deo digressos populos, facinusq; sequentes,
 Dum furit in terris refugarum turba latronum,
 Sacrilegum genus ut fugeret crudele gigantum,
 Consilio reuocabat, in omnibus ipse fidelis
 Ingenti gemitu placuit, meritoq; labore
 Translatum magno pignus seruatur honore.
 Perfectus laude, & sine culpa Noa repertus
 Testificante Deo iustus in adultera plebe,
 Bis quinquagenis arcam qui texuit annis,
 Venturum excidium factis & uoce ferebat,
 Promeruit tantis ereptus mortis ab undis,
 Et cum prole sua seruatur. Gente sequente
 Est Abraham, cuius gnatos uos esse negatis:
 Qui primus genere & patria & genitore relicto,
 Voce Dei suas secessit in extera regna
 Tantos Dei meruit sublimis dignos honores,
 Gentibus ut pater & populis credentibus esset.
 Cum patribus Iacob, quorum pater ipse, per omne
B Vitæ suæ spaciū lætissima tempora Christi
 Præcecinat uerbis, actu, uirtute, labore.
 Hunc sequitur Ioseph, fœdæ sine sorde iuuentæ,
 Carceris & duræ conficta calumnia poenæ.
 Gloria post gemitus, regniq; secunda corona,
 Inq; fame panis tribuendi larga potestas.
 Tum propria Christi, tam lucida lucis imago
 Omnibus est manifesta, quibus sunt lumina menti,
 Ut speculo uultus firmam spem cernere possint.
 Iudas ipse pater, regalis sortis origo:
 Vnde duces, geniti cuius de semine reges
 Nunquam defuerunt, donec uentura potestas:
 Gentibus expectata diu, promissa ueniret.
 Dux populi Moses, qui limina regia liquit,
 Spem diuitias florentes tempore paruo,
 Maluit afflictus populi portare labores
 Subnixæ ceruice, minis non territus ullis,
 Quam sibi delitias multasq; remittere poenas,
 Pro magnaq; fide, pro tanto mirus amore;
 Armatus uirtute Dei, magnalia gessit.
 Percussit gentem plagis, terramq; reliquit,
 Confundit regem, durum populumq; reducit.
 Calcanit fluctus, hostes demersit in undis,

Fecit aquam dulcem per lignum, semper amaram:
 Cum Christi populo manifestè multa locutus,
 Cuius de facie lux, & nitor ore refulsit;
 Acceptam legem per paucos fudit in orbem,
 Exemplā implicita propriorum certa laborum,
 Percussit petram, iussus quoque flumina fudit,
 Extenditq; manus, ut signo uinceret hostem.
 Omnia de Christo, per Christum cuncta loquuntur.
 Hic probus & magnus cum laudis pace quieuit,
 At Iesus Naue filius, Ausus ante uocatus,
 Spiritus hunc sanctus socium sibi nomine iunxit,
 Hinc fluium scidit, & populum transire coëgit,
 Distribuit terram gratis, promissa paterna,
 Solem cum luna statuit, dum uinceret hostem,
 Expulit externas gentes, prolemq; Gigantum,
 Excidit lucos, aras & templa subegit,
 Omnia legitima solennia mente peregit.
 Nominis exemplum Christi, uirtutis imago.
 Quid de iudicibus populi per singula dicam,
 Quorum uirtutes si conscribantur in unum,
 Verborum spacio numerosa uolumina complent.
 Attamen ex multis paucorum dicere uitam,
 Corporis explendi uerborum postulat ordo.
 Ex quibus ut Gedeon dux agminis, acer in hostem,
 Non uirtute sua tutelam acquirere genti
 Firmatusq; fide signum petit excita menti,
 Quo uel non posset, uel posset uincere bellum;
 Vellus ut in noctem positum de rore maderet,
 Et tellus omnis circum siccata iacêret,
 Hoc inimicorum palmam coalescere mundo:
 Atque iterum solo remanenti uellere sicco,
 Hoc eadem tellus roraret nocte liquore.
 Hoc etenim signo prædonum strauit acervos,
 Congressus populo Christi, sine milite multo,
 Tercenteno equite, numerus Tau littera Græca,
 Armatis facibusq; & cornibus ore canentum.
 Vellus erat populus, ouium de semine sancto.
 Nam tellus uariæ gentes, fusæq; per orbem.
 Verbum quod nutrit, sed nox est mortis imago;
 Tau signum crucis, & cornu præconia uitæ.
 Lucentesq; faces in lychno, spiritus ardens.
 Scilicet hoc testamen erat uirtutis imago,
 Non prius angelica mortis fera prælia uinci;
 Quam populo indocili merito sua culpa relicto
 Florentesq; fide gentes in laude receptæ.

Debbora quin mulier super omnē maxima famā,

Pro patria quæ belligero subnixa labori,
 Stipite sub palmæ populū uicisse canebat,
 Quapropter uicti simul hostes terga dedere:
 Sisara dux fugit, cui non uir, nec manus ulla
 Restitit. hic Baal Christi uictoria signo
 Exemplo refugæ, deuicit fœmina ligno.
 Iephtha fide firma, qui duro uulnere uotum
 Ausus, mercedem belli Deo dicere grandem.
 Hic quia, quæ nō uult Dominus, promiserat amēs,
 Occurrit primò carum sibi pectore pignus,
 Nulli sperata cecidit quod forte repente,
 Promissum ut staret, soluit pia iura parentis,
 Peccati uotum, uiolenta mente coperuit
 Immanis timor, orbata solatia uitæ
 Pro scelere obtinuit famam, pro crimine laudem.

Nec non Samsonis super omnia corpora uires,
 Spiritus hoc donum capiti concessa potestas,
 Pro populo solus nullo mucrone, nec armis,
 Os retinens asini prostrauit corpora mille,
 Vincula nulla uirum uinctum potuere tenere.
 Gloria sed postquam captiui mota recessit,
 Occidit, atque hostis uictos sua morte redemit.

Mirificus Samuel, cui reges ungere primum
 Preceptū, dare chrisma, uiros ostendere Christos,
 Talibus in uitæ spacio laudabilis egit,
 Ut quoque post requiem prophetica iura teneret.
 Psalmographus Dauid magnus rex atq; propheta,
 Passurum Christum (cuius se uoce canebat)
 Sponte, quod ingratus populus sine lege peregit,
 Cui Deus ex utero fructum promiserat olim
 Prolem, sublimi folio suo ponere sanctam:
 Fixa fides Domini quæ sponderat, omnia fecit.
 Aemulus Ezechias, populi corrector inertis,
 Oblitis legem qui restaurauit iniquis,
 Hæc olim mandata Dei prior omnia iussit,
 Qui precibus bellum, non ferri cuspide soluit.
 Hic moriens, lachrymis annos ac tempora uitæ
 Accepit, meritò talem tulit actus honorem.
 Ingeni zelo Iosias, rector et ipse:
 Tantum nemo supra, nec postea taliter egit.
 Idola destituit, destruxit templa nefanda,
 Atque sacerdotes super aras igne cremauit,
 Officia prophetarum falsorum cuncta refodit,
 Incenditq; aras adolenda cadauera lignis.

In signis fidei in laudem (memorabile) tactus
 Nobilis Elias, qui nondum debita mortis

Gustauit, quoniam rursum uenturus in orbem est, A
 Ergo infracta fides, populū regemq; furentem,
 Militiam Domini qui deseruere beatam,
 Verberibus, flammis castigans hostis amaris,
 Sidera conclusit, tenuitq; in nubibus imbrem.
 Esse Deum ostendit cunctis, apparuit error
 Nam madidæ partes hostiæ, fluuiō, super aras
 De cœlo precibus, ueniens ui, flamma comedit:
 Et quotiens uoluit, toties ruit ignis ab alto.
 Diuisit fluuiū, transgressus et auiā fecit,
 Sublatus curru paradisi uectus in aulam est.

Huius discipulus fortis successor Heliseus,
 Qui duplicem Eliæ petijt sibi sumere sortem
 Ad castigandam uiolento uerbere plebem,
 Tantum pro Domino et talem spirauit amorem.
 Iordane percusso, pedibus uia facta regressus,
 Demersam fluuiō releuauit uirga securim,
 Mortificumq; cibum in uitalem transulit escam,
 Detinuit pluuias iterato tempore duplo,
 Mundauitq; lepras, hostes caligine cepit:
 Cuius post obitum iam condita membra sepulchro,
 Abiectus quidam, mactatus cæde latronum,
 Mortuus, ut tetigit, reuocata luce reuixit.

Esaïas, locuples uates, cui fontis aperti, B
 Tam manifesta fides, uerbum Dei ore profudit
 Largaq; per Christū patris est promissa uoluntas,
 Prætestata uiam uitæ, atque probata per ipsum est.
 Quem populus sectum ligno, sine labe reperlum,
 Immeritum, demens crudeli morte peremit.
 Sanctus Hieremias, quem gentibus esse prophetam
 Aeterni uirtus iussit, dixitq; futurum:
 Qui quoniam plebis facta illaudanda reuoluit,
 Et fore captiuam, nisi poenituisset iniquos
 In famulos fieri, præsaga uoce locutus,
 Vincula dura tulit, squallenti currere clausus,
 Inq; luto putei fames hausit tabida membra.
 Sed postquam, quæ uoluerant audire, probauit,
 Atque hostes uictum populū duxere triumphis,
 Horrida uix tandem caruit sua dextra cathenis.
 Nulla morte uirum constat, neque cæde perempum.

Ezechiel fidus, diues cui gratia uerbi
 Concessa est, peccatorum secreta uidere,
 Afflictus lugere suos, ueniamq; precari,
 Cernere uindictam sanctorum cæde futuram,
 Sanctorumq; locum regni, carnisq; salutem
 Spiritu implicitus, gressus aditusq; uidere.

A Osea, Amos, & Micheas: simul Abdia, Ionas,
Atque Naum, Habauc, Sophonias, Aggeusq;
Zacharias uim passus, & angelus ipse Malachim,
Hi uates Domini, quorum chorus usq; canentum,
Ac pariter, laudis propriam meruere coronam.

Quam magnus Daniel, qualis uir, quanta pote,
Qui falsos testes ipsorum prodidit ore, (stas,
Seruauitq; animam damnatam crimine ficto,
Somnia secreta, & regis prior ore resoluit,
Præuidit Christum regnorum soluere membra,
Pro Domino reus est, factus quoque præda leonum,
Seruatisq; palam cunctis in pace quieuit.
Huius tres socij uix digna laude canendi,
Ex numero tanto decretum regis iniquum
Contempere pij, quorum data corpora flammis
Tradere se poenis potius, pro nomine magno,
Quam genibus nixi simulacro pandere palmas
Iam præclara fides, iam spes super omnia fulgens
Extinxit rapidos ignes, & uicit iniquos.

Esdras uates, legis doctor, et ipse sacerdos,
Qui populum captum post tempora plena reduxit,
Ignibus & multa consumpta uolumina uatum
Spiritu completus, memori omnia reddidit ore.

B Grandis Iohannes super omnes semine natos,
Cuius difficile poterimus dicere laudes,
Ablutor carnis, Domini præcursor apertus,
Ablutor Christi, prior ipse renatus ab illo,
Fœderis ille noui primus, ueterisq; supremus,
Proq; uia uera, prior hostia cæsus obiuit.

Ecce Deus Christus, pariter bisseua iuuentus,
Omnibus una fides, amor unus, et una potestas,
Flos hominum, mundo lucētes lumine Christi,
Et comites & apostolici, qui uera locuti,
Auribus audire, oculis uidere salutem,
Trahaere manu corpus de morte receptum,
Conuixere cibo assidue, testantur ut ipsi.
Hinc Paulus præelectus apostolus in uice missus,
In cœlos raptus uidit, quoque missus ad illud,
Barnaba cum comite, socijsq; prioribus, uno
Fœdere coniunctis, per gentes tradit ubique.
Esse caput Christum, sunt cuius Ecclesia membra,
Corporis ipse salus, membrorum uita perennis,
Ipse caro factus, pro cunctis ipse peremptus,
Ipse resurrexit primus, spes una salutis,
Discipulisq; suis formam dedit, hi simul omnes
Indignas uarie poenas pro nomine passi.

Talia membra gerit specioso corpore mater
Libera, quod nunquam Domini præcepta reliquit,
Inq; domo senuit Domino lectissima semper,
Inuidiam, poenas, eius pro nomine passa.
Nam sterilis quoniam, nondum secura futuri,
Ediderit populum cœlesti semine natum,
Atque suæ famule portauit spreta dolorem:
Hanc sterilē quondā, nunc tempus cernere matrem
Hæredem natum suæ libertatis habere,
Non similem famulæ, quanquam de semine cœli
Conceptum genuit, sibi conditione iugatum,
Absit ut illicitis uerbis, temeraria uoce
Egregios homines, ardentia sidera cœli,
Semine coniunctos tantum, uel sanguine plebi,
In solidum passim famulum dicatis atrocem,
Aut populum Domini legis mandata secutum,
Seruili specie quisquam putet esse loquendum.
Sed peccatorum uacuum sine mente cateruam,
Qui promissa Dei, dubia spe, corde locarunt,
Præsentis uitæ misera dulcedine uictos,
Debita seruitio capitis sua culpa subiisset
Si legem plebi peccati causa iugabit.
Nam seruire Deo, totoq; incumbere corde
Intemerata fides, libertas sponte paratur.

Ergo patres iusti, sancti, sine labe prophetae,
Aduentum Domini, multi cecinere futurum.
Testanturq; fide cœlestia iussa prophanis,
Cum quibus immanes satiati gloria Christi,
Consortes uirtutis, uerba sacrata replentes
Firmauere fidem, factis prædicta probando
Quorum discipuli, qui succedere per orbem,
Conflati uirtute uiri, nostriq; magistri
Coniunctos operis nobis tribuere honores.

Ex quibus electum, magnum, plebiq; probatum
Hac cathedra Petrus qua federat ipse, locatum
Maxima Roma Linum, primum considerare iussit.
Post quem Cletus et ipse, gregem suscepit ouilis.
Huius Anacletus successor sorte locatus,
Quem sequitur Clemens, is Apostolicis bene notus.
Euaristus ab hoc rexit sine crimine legem.
Sextus Alexander Sixto, commendat ouile.
Post expleta sui qui lustrī tempora tradit
Telephoro, excellens hic erat, martyrq; fidelis.
Post illum socius legis, certusq; magister,
Cum uestri sceleris socio, præcursor & auctor
Aduenit Romam Cerdo, noua uulnera gestans,

t Deiectus

Deiectus, quoniam uoces & uerba ueneni
 Spargebat furtim: quapropter ab agmine pulsus.
 Sacrilegum genus hoc genuit, spirante dracone.
 Constabat pietate uigens Ecclesia Romæ
 Composita à Petro, cuius successor & ipse,
 Iamq; loco nono cathedram suscepit Higinus.
 Post hunc deinde Pius, Hermas cui germine frater,
 Angelicus pastor, quia tradita uerba locutus,
 Aq; Pio suscepit Anicetus ordine sortem
 Sub quo Marcion hic ueniens, noua Pontica pestis,
 Nondum secretum facinus suo corde reclusum,
 Passim iulgo loquens latebrosa perfidus arte.
 Sed postquam caput mortis proferre sagittas,
 Abiectus merito tam scui criminis auctor,
 A sanctis reprobis: patuit mirabile monstrum.

TERTULLIANI ADVERSUS
 Marcionem, Lib. III.

Hec populo iuueni, qui diues, liber, & heres:
 Possidet æternam spem laudis iure dicatam,
 Non ut doctores (solus daret omnia Christus)
 Sed famulos Christi, iubet inuiolata potestas.
 Ingenti zelo flagrant, pacis amore
 Armatos, molem belli deducere terræ
 Excelsas turres, & mœnia seuæ malorum;
 Surgentesq; minas, populi contra agmina sancti
 Detraheret uacuas uoces dissoluere uento.
 Quapropter merito nos æmulamēta locuti,
 Ipsius ex uerbis etiam monumenta salutis
 Nitimur exprimere, quæ gratia larga profudit.
 Prædonisq; plagam sancti aperire copertam,
 Ex improuisso ne quis rudis, inscius, audax
 Incidat, & captus cœlestia dona relinquat.
 Ergo Deus cunctis mortalibus unus ubique est.
 Æternum regnum, profundæ lucis origo,
 Fons uitæ, potus: sapientia, creditus omni.
 Protulit ipse orbem, cuius sinus omnia cingit.
 Nulla illam regio, nullus locus ambitu claudit,
 Materies nulla est facta, ut sit sponte perenni.
 Quæ fuerit semper, nullo facta recreata;
 Cœlorum, terræ, maris, inferniq; locatur.
 Spiritus ætris est, diuisor, conditor, auctor;
 Solus perpetuus Deus est, immensa potestas.
 Hunc lex esse Deum populo monstrauerat unum;
 Cuius uox Moysi pollens in monte locuta est.
 Illius hæc uirtus, sapientia, gloria, uerbum.

Filius, immenso genitum de lumine lumen,
 Per uatum uoces hunc unum clamat esse
 Ordine suscipiens Paulus, sic tradit & ipse
 Vnum hunc esse patrem, per quem sunt omnia facta,
 Atque unum Christum, per quem Deus omnia fecit,
 Ad quem se curuare genu planè omne fatetur,
 Ex quo omnis patria in cœlo terraq; uocatur,
 Qui zelat populum summo pietatis amore
 Ut pater, & sancte uult omnem uiuere carnem,
 Apparere sibi mundam sine crimine plebem.
 Hoc zelo nostram custodit lege salutem,
 Legitimos monet esse, iubet, castigat, & instat.
 Corripit Galatas fratres, & Apostolus idem,
 Talem se Paulus zelum se scripsit habere.

Reddidit ergo Deus gratis peccata paterna,
 In cataclysmo enecans pariter cum prole parentes,
 Genteq; iam quarta genitos de stirpe nepotes,
 Cum ferè nongentos hos tunc adiunxerit annos.
 Iudicium durum, sententia seuæ uidetur,
 Paruulus & Sodomis adhuc insons, mollis, inermis,
 Ut careat uita: quid enim peccauerat infans?
 Quod crudele putes, hoc est pietatis honestum.
 Auctores sceleris (facinus ne cresceret ultra)
 Extinxit, sobolemq; patrum peccata sequentum.
 Sed non cum patribus pœnas innoxius infans
 Perpetuus luit: ignarus, neque criminis auctus,
 Ne fieret sceleris consors ætatis adultæ,
 Sponte futura mala, mors immaturæ resoluit.

Cur Deus ergo iubet pecorū sibi sanguine fundis
 Legeq; constringit, nequis transcederet errans
 In populo, lapidum præfenti morte minatur.
 Atque iterum hæc reprobatur, negat hæc sibi munera
 Corripit plebē peccati examine pressam. (grata
 Ipse iubet uerax, iustus simul ipse repellit.
 Si queris causas? errans desiste moueri.
 Causa etenim fidei, rationis imagine maior.
 Aspice per speculum fulgentis luminis umbram,
 Quid uituli sanguis, uitulæ cinis: hircus uterque,
 Hic dimissus abit, cadit alter at hostia templo.
 Sanguine nam uituli populum, simul omnia uasa,
 Atque sacerdotes, & scripta uolumina legis,
 Sparsit aquæ mixto, uates sic iussus ab alto:
 Non propriam spem, nec speciem uirtute uacantem.
 Exemplo uituli passurum in corpore Christum:
 Qui iuga dura ferens humeris, temonis aratro
 Bortitur abruptis pectora uomere ferri,

Insundens:

A Infundens sulcis animæ sui sanguinis undam.
 Nam templi uasa hæc designant corpora nostra.
 Ipse Dei templum uerum, non ante dicatum,
 Namq; suo socios homines sibi sanguine fecit,
 Atq; sacerdotes uoluit sui corporis esse.
 Ipse patris summi perfectus iure sacerdos,
 Auditum, uisum, gressum mundauit inertem,
 Aspersitq; libro testes præfusa locutus,
 Demonstrans legem suo uinctam sanguine sancto.

Hunc & per uitulam manifestat uictima caussam,
 Sanguine de cuius pro plebe piacula sumens
 Intra uelamen primus Leuita ferebat,
 Castrorum extra fores corpus iussuq; cremauit,
 Cuius de cinere mundabat corpora lapsa.
 Hoc Dominus noster, qui nos sua morte redemit
 Extra castra, uolens populi uim passus iniqui
 Impleuit legem factis prædicta probando,
 Qui uerè mundat plebem contamine plenam,
 Omnia concedens, quasi diues corporis auctor,
 Intra uelamen cœli cum sanguine gressus,
 Effudit quem pro multorum mortibus unus.
 Ergo sacerdotem magnum decet hostia sancta,
 Quam dignè perfectus habens, offerre probetur.

Corpus habet, hæc est mortalibus hostia uiua,
 Hunc dignam magnis pro cunctis obtulit unam.

Hircorum species homines decet esse, repulso
 Ex duobus populis steriles, sine fructibus ambos,
 Quos in Euangelio dominus quoq; dixit, et hædos
 Abs ouibus cerni stantes in parte sinistra,
 Esse quidem quosq; lã Domini pro nomine passos,
 Sic actum sterilem fructum uelasse, supremo
 Hos merito dignos aræ, decet esse prophetas.

Abiectos alios, Lazaro ut diues iniquus,
 In sua duricie qui permansere repulsi.
 Nam uelum in medio pendens cernebat utrosq;
 Inq; duas partes ædem diuiserat unam.
 Interiora quidem sanctorum sancta uocata.
 Istic ara sita effulgebat nobilis auro,
 Testamenta simul, tabularum legis, & arcæ
 Pellibus agnorum cœli contexta colore.
 Interius uestita auro, media omnia ligno,
 Hic tabule legis, hic mænã est urna repleta
 Hic Aaron est uirga crucis, quæ germina profert
 Ipsi dissimilis, Styraçis tamen arbore nata.
 Atq; super Cherubin per formam quatuor unam
 Pandebant pinnas, & sagmina iussi tegebant.

Exterius uelum, pars ædis aperta patebat
 In faciem lato grauis æris stabat ahenò,
 Et candelabrum bis ternis undiq; ramis
 Connexis medio calamo, totidemq; lucernæ
 Aurea materies complebat lumine templum.

Ergo prior templi facies communis, aperta,
 Declarat ritum populi sub lege morantis,
 In cuius tenebris septemplex spiritus, unus
 Lucebat sanctus semper, plebemq; tegebat,
 Hoc candelabrum uerum, uiuæq; lucernæ
 Per legem & uates per lucens corde subactis,
 Inq; typum terræ facta ara traditur esse
 Hic operæ populi, quas non sine sanguine semper
 Obtulit effuso, uitam sine lege, cruce
 In patulo passim comparuit omnibus olim
 Istic & Dominus pro cunctis hostia factus
 Totam designat terram, specialiter aram.

Fœderis hinc etiam noui inenarrabilis auctor,
 Discipulus Ioannes, animas pro numine passas,
 Testatur tali sese uidisse sub ara,
 Clamantes Dei uindictam pro cæde potentis.
 Istic interdum requies sub corpore terræ
 In parte ignota quidam locus extat apertus,
 Luce sua fretus, Abrahæ sinus iste uocatur
 Altior à tenebris, longè semotus ab igne,
 Sub terra tamen, hæc ara uocatur athena,
 In qua uelamen pullum memorauimus esse.
 Diuidit hæc partes ambas, unamq; recludit
 Disitam ab æterna, cultura & temporis usu,
 Non inimica sibi quamuis distantis amoris,
 Tempore diuisa & spacio, & ratione ligata.
 Vna domus, quamuis uelo partita uidetur,
 Atq; adeo passo Domino uelamine rupto,
 Cœlestes patuere plagæ, cœlataq; sancta,
 Atq; duplex quondã, facta est domus una perennis.

Interius templum, populum de nomine Christi
 Cœlesti cultu, ipsa Dei mandata sequentem,
 Personæ hic propriæ uerè, non umbra ligatur,
 Perfectis rebus completum tradidit ordo.
 Arca sub exemplo, corpus uenerabile Christi
 Ostendit, sacro per lignum spiritu iunctum.
 Aëria pelles caro, non ex semine nata,
 Extensa in ligno, simul intus spiritus ardens
 Aurigera specie conflatus, iungitur illi,
 Ut caro pace data, cum spiritu mixta uigeret.
 Carnis & urna typum Domini fert aurea plena,

Fœderis ipsa noui Dominum declarat aperte,
Manna, quod est panis cœlestis, uerus, in illum
Traditus à patre, quē tribuit pro pignore sanctis,
Perfœctē dabit hunc illis, qui uincula pacis
Semper amatores operum tenere bonorum.

Et tabulæ duplices conscriptæ legis in arca,
Significant simul hæc in Christo condita semper,
Qui uetus atq; nouum mandatum pertulit ipse,
Arca patris summi, per quem dedit omnia diues.
Et uirga Syracis fructus nucis attulit ipsa.

Virginis hæc species, genuit quæ sanguine corpus,
Coniuncta in ligno, se dabit mortis amarum
Interius fructum dulcem, de spiritu sancto.

Sicut Esaias uirgam de semine Iesæ
Prædixit Mariam, de quâ flos exit in orbem.

Ara, nitens auro, cœlum declarat in alto,
Quo sanctæ subiere preces, sine crimine missæ:
Hanc aram Dominus dixit, qua munera si quis
Offert, ut primum pacem cum fratre retractet,
Sic demum flagrare preces ad sidera possunt.
Hoc Christus uictor solus, primusq; sacerdos,
Obtulit incensum precibus, non arbore natum.

Nam Cherubin cum sit bis binis uultibus unum,
Est unum uerbum, per quatuor ordine ductum,
De patre quæ Christus plenissima pertulit ipse
Mandati sperata noui, solatia uitæ.

Ast quater alæ sex, ueteris præconia uerbi,
Testificantis et, quæ post ea facta docemur.
His alis uolitant cœlestia uerba per orbem,
His etiam Christi sanguis contextus habetur,
Obscurè uatum præfago dictus ab ore.

Alarum numerus antiqua uolumina signat,
Esse satis certa uiginti quatuor ista,
Quæ Domini cecinere uis, et tempora pacis.

Hæc coherere nouo cum fœdere cuncta uidemus:
Si quoq; Ioannes, sic pandit spiritus illi
Tot numero folio senioribus insuper altis,
Atq; coronatis cohibentibus omnia mira.

Ad solum Domini uitreum et mare stare sub igne,
Quatuor aligera atq; oculis animalia plena
Intus et exterius, quæ sunt arcana patère:
Significat uerbo simul omnia clausa uideri,
Nam uitreum flammæ mixtum mare, dona lauacri
Spiritu conflato credentibus esse tributa.

Quæ pietas Domini quis tantum dicere possit,
Ante tribunale, ante pauiementumq; parauit,

Vt fora iudiciumq; sibi anticipare uolentes,
Et fugerent, esset properanti copia lata.
Sic igitur lex, et miri cecinere prophetae,
Omnia sic coniuncta uigent, ueterisq; nouiq;
Fœderis, illa sacra et uerborum immania dicta.
Sic et Apostolica uoces testantur ubique,
Nec quidquam ueteris non est nouo deniq; iunctū.
Sic errant, et dictorum sic facta retorquent,
Qui falsas sinxere uias dominiq; Deumq;
Aeternum regem, qui tantum protulit orbem
Detrectant, aliud quærunt sub nomine ficto,
Mentibus orbat, quas amiserunt furentes,
Externum legi Christum affirmare uolentes.
Nec mundi Dominum, carnis neq; uelle salutem,
Nec uirtute patris factorem corporis ipsum:
Quos obturatis fugiendum est auribus ultrò,
Ne sermone suo maculent innoxia corda.

Nos igitur, quos tanta Dei perfudit honestas,
Veraq; doctoris cœlestia uerba magistri
Instituere bonis, recta et monumenta dedere,
Semper honoremus Dominum, sine fine canamus,
Gaudentes puraq; fide, certa q; salute:
Nati uerò Deo, nutrimur pane perenni,
Aeternam toto sperantes pectore uitam.

TERTVLLIANI ADVERSUS Marcionem, Lib. V.

Primus erat referens inimici ex ordine uerba,
Quæ refuga illicite molitus protulit amens.
Hinc etiam carnis spes et uictoria Christi,
Et species breuiter falsarum dicta uiarum.
Inde sequens coniuncta docet mysteria legis,
Inq; nouo diuis quæ fœdere tradidit unus.
Tertius ingenua gentem de matre creatam,
Vatibus et patribus sacratos esse ministros,
Quos numero bis sex de cunctis Christe legebas;
Maiorum nutu cum nomine tempora, lustris
Tempora seruati, sceleris cui paruit auctor
Ignotus, sine lege, uagus, cum prole relictus.
Quartus et ipse refert obscura piacula regis
Esse typum ueteris, quæ paruit hostia uere,
Immodum expectata pijs cum semine sancto.
Hic quintus multos nexus nodosq; resoluit.
In planum mala conuoluit quæcunq; latebant.
Argumenta trahens, sed non sine teste propheta.
Et quamuis hostes muniti fortibus armis,

A Vincamus tamen illicita, polluta, nefanda,
 Commaculata simul, sic miscuit omnia serpens,
 Cecorum sine luce uiam, contamine uocem.
 Ut dum factorem mundi contendimus ipsum
 Esse Deum solum, uatum quoq; uoce locutum,
 Ignotumq; alium quamquam non esse probamus.
 Vix mundam linguam sermonis culpa reseruet.
 Complexu uario notum dum laude sequentem,
 Culpamusq; alias ignoti tempora sera:
 Sed cogunt nos multa doli celata uenena,
 Ancipiti quamquam cum crimine, pandere uerba.

Quis, non ergo Deus? quem uerum dicitis esse,
 Ignotum populis, alienum deniq; mundo?
 Hunc quem nemo prius norat, hic uenit ab alto:
 Si sua, cur tam sera petit? si non sua, quare
 Ut prædora rapit, et populum sub lege morantem
 Ignotis toties per legem uocibus opplet?
 Si misereri etiam uenit, et succurrere cunctis,
 Et releuare graui deuictos funere mortis,
 Carnis et obsceno spiramen soluere uinclo,
 Qui cohibetur homo interior, concisus inique,
 Cur tam serò pius uigilans, semperq; benignus?

B Qui nunquam prius omnino se præbuit ulli.
 Transmisit numero, alienos ore requirens
 Nunquam expectatus, non notus, missus in orbem.
 Pastor ouem quærens, quam non amiserat ante.
 Debuit exutus carnem, quasi uictor, ut ipse
 Spiritus, ut fuerat semper, talesq; uolebat.
 Omnes expulsas animas sine corpore passim
 Eripere, et carnem spoliata mittere terræ.
 Vna die pariter complere cadauere mundum,
 Euacuare orbem, atq; animas attollere cælo.
 Progenies hominum nasci cessasset in unum,
 Et nulla posthac generis profapia uestri
 Nati foret, pestemq; nouam fudisset in orbem.
 Vel quia tunc nihil ex his factum ostenditur esse,
 Debuerat finem generi statuisse futuro,
 Connubij solido complexus corde repleisset,
 Fecisset torpere uiros, sine germine fructus,
 Fœminei sexus cubitus tædere dedisset,
 Clausisset penitus carnis genitalia membra,
 Nulla uoluntas nostro animo, neq; posse facultas.
 Post hæc posset et interior homo sanguine iunctis
 Herere infusus carni, semperq; periret.
 Semper ovis perit, ergo nec est seruare potestas?
 Cum semper nascatur homo, sub crimine mortis

Quod pastoris opus, si sic inuenta docentur,
 Inquisita ergo, sed non erepta probatur.

Nunc uerò delectus adest connubia adire,
 Ut semper fuit, quem iunxit certa propago,
 Nascuntur gentes, et uix numerabile uulgus,
 Accipiunt animas nascentum corpora uiua:
 Nec Paulum decuit, quamuis pro tempore quosdā
 Hortari, uelut ipse fuit, pare sorte manere.
 Temporis angustia cernens instantia multa,
 Nam teneras alias etates nubere iussit,
 Nec se fraudari, sed debita reddere pacto.
 Vos autem astuta quis suasit fraude manere,
 Diuiso proles securos degere amore,
 Crimen adulterij committere, perdere uitam?
 Et quamquam perit, id falsare agnomine uerbi.
 Quapropter uocis tam dulcia cuncta profundit
 Impauidi quidquid placet, ut faciatis oportet,
 In faciem casti, maculati crimine furtim,
 Hac causa uos connubio priuauit honesto.

Sed quid plura? bene est disinctos, scilicet, esse
 Expedi et mundo, ne uestri germinis ullus
 Nascatur, tandem cessabunt organa mortis
 Partem hominis, dum speratis retinere salutem,
 Totus homo uester deperdit mente prophana.
 Interior simul, et ueterem quem dicitis hostem,
 Sed nec homo solum spiramen dicitur esse,
 Nec uetus est homo dicta caro, nec sunt inimica
 Spiritus et caro, uerus homo est sociatus in uno.
 Nec sibi priuatos sensus cernuntur habere,
 Hæc regitur, regit ille, gemit, gaudetq; doletq;
 Diligit, ipse suæ carni carissimus idem,
 Per quæ paret homo, cum qua commixtus habetur,
 Vulneribus curas adhibet, lachrimasq; profundit,
 Nutrimenta cibi cupide per membra resumit,
 Hanc optat secum immortalem semper habere,
 Quam frangi gemit, et dolet euacuare per artus
 Illi mors miseræ dominatur tempore certo,
 Quo renouata leui de puluere mors inimica
 Deficiat tandem, caro cum resoluta resurgit:
 Hæc erit expectata diu uictoria summa,
 Quam fecit uirtute patris, uenerandus in æuum
 Factus uerus homo, hominis qui membra redempta
 In cælos tulit, atq; aditus spe diues aperuit.
 Principio gentis in linguis omnibus, inde
 Hic ubi semper opus, patria pietate minister
 Visus ab inciso, missus patiendo peregit.

Quid nunc infandæ uoces, quid perditæ turbæ?
 Si non ipse Deus leges, Deus ipse creator,
 Aegypti de calle iuiam qui strauit in undis,
 Et sedes gratis dedit has, quas dixerat olim:
 Ipsa cur in gente uenit, terræq; dicata.
 Non alios populos, aut altera regna petiuit?
 Cur iam per uates prædicto nomine toto
 Non proprio suo se uocitatum tradidit esse?
 Unde etiam potuit baptismi dona benigna
 Promissa abs alio tanquam sua promere facta?
 Hac mandata Dei transgressi, sordere perti
 Optabant, ueniamq; fera de morte petebant,
 Expectata diu meritò uenire, sed illis
 Qui prius audita, at nunc agnouere reperta,
 Hoc det uera manus Christi, pater ipse creator
 Semper ab æterno monet, et pia uoce requirit,
 Quodq; figurauit, fouet, atq; figurat, et armat,
 Et iam defectum uictor sua luce reuestit,
 Ut maneat uirtutis opus cum laude perenni.

Quid præstare Deus, quid possit homo pati, ut
 Agnoscant, uiuât, quod fecit uiua potestas: Omnes
 Sed quia nec prædicta prius, nec facta suprema
 Dementes homines possunt suadere ferentes,
 Esse hominem factum Deum, passumq; sepultum
 Surrexisse, ut eis tantis clamantibus olim
 Cœlesti uerbo complexis testibus, ambo
 Terrestri saltem rationi credere discant.
 Cùm Dominus Christus caro nasci, uenit in orbem
 Augusti regis Romani tempore primum
 Decreto gentes censu numerantur ubiq;
 Idem hoc rex sorte tulit, quia summa uoluntas
 In cuius manu, regnantis cor, legibus esset,
 Fecit primus, et in numerum scriptura redacta est.
 Tunc etiam Ioseph, Maria cum coniuge foeta,
 Cœlesti pariter gnato numerantur, et ipsi,
 Hunc instrumentis humana astutia nisa
 Qui testes sancti uerbi, præbere probantes
 Inquirant, uel sic inuento post ea uicti
 Pœniteant, ueniamq; rogēt, dum tempus habetur.

Iudei graue qui scelus admisisse fatentur,
 Dum detrectantes ardent, nobisq; resistunt,
 Nec genus ignotum dicunt, neq; dicere possunt,
 Suspensisse hominem se ligno, uera locutum
 Ignari Domino carnem sine femine uictam.
 Sed pro parte quidam reticēt, pro parte triūphāt,
 Namq; Deum populis hominem uulgare laborāt.

Aspicite errorem qui uos expugnat utrosque,
 Pro nobis hic erit, dum uobis certa probamus.
 Illi hominem, uos falso Deum sine corpore corpus
 Dicitis, et uaria heu mentis uesania mergit,
 Quod qui præsumpsit mergentes spargitis ambo,
 Namque hominē pariterq; Deum, tunc facta proba
 Commixtū, nec pauca dabit signacula mundus. (būt

Filius ipse Dei dum carnis membra requirit,
 Iam prætextatus palmarum sustinet ictus,
 Conspuitur uultus, spinis innexa corona
 Compungit caput, et ligno suffigitur ipse,
 Potatur scriblita, et fel miscetur aceto,
 Diuiditur uestis, sortes mittuntur in illa,
 Quod rapuit sibi quisque: tenet caligine multa,
 Expirante Deo tacite de corpore carnis,
 In tenebris tremefacta dies cum sole refugit,
 Bis fuit una dies, mediam nox atra coperuit.
 A fundamentis montes agitantur in orbem,
 Commota est tellus, patuere sepulchra piorum.
 Cunctaq; quem norunt, passum timuere uidere,
 Exanimum telo miles latus haurit aperto.
 Profluit et sanguis, nec aqua minus inde secuta.

Hæc illi pacto celant, noluntq; fateri
 Admissi factum, nefas occultare uolentes,
 Spiritus ergo potest gerere sine corpore uestem
 Aut pœnam capit, aut fert uiolentia uulnus?
 Aut moritur, surgitq; et sanguis funditur inde
 De qua carne, quia illum uos habuisse negatis?
 Aut finxit potius, si uobis dicere tutum est?
 Quanquam præcipientes dicatis, plura tacendo.
 Non ergo manifesta fides, non omnia fixa
 Ante diem, quàm cum pateretur pascha celebrans,
 Discipulisq; suis tradens memorabile factum.
 Acceptum panem pariter uitisq; liquorem
 Corpus, ait, sanguisq; meus, qui funditur, hic est
 Pro uobis, fieri semper, quod post ea iussit,
 Quæue creatura panem uinumq; putatis
 Esse suum corpus cum sanguine? quæq; fatendas
 Non se factorem mundi per facta probauit,
 Et portare simul de carne et sanguine corpus?

Hic Deus, hic et homo uerus, uerumq; locutus,
 De patre principium, genitum de lumine lumen,
 Spiritus, et uerbum, Christi sub imagine uirtus,
 Cum patre semper erat, unitus gloria et æuo,
 Omnitentis enim solus quia uerba ministrat.
 Quem capit in terris, et per quem cuncta creauit.

Filius

A Filius ipse Dei, carissimus ipse minister
 Hinc genus, hinc et nomē habet, hinc denique regnū,
 De Domino dominus, fluius de fonte perenni,
 Hic patribus sanctis parens ab origine mundi,
 Teste Deo, quicumque Deum uidisse fatetur
 Promissa et memoranda patris patefecit ab alto,
 Eduxit populum, gentem percussit iniquam,
 Ipse columna fuit lucis, nubesque rigoris,
 Siccauitque mare, et populos iubet ire per undas
 Hostibus implicitis, fluctuque fretoque copertis.
 Per deserta uiam fecit sua iussa secutis.
 De caelo populo panem dimisit in umbris,
 Erupitque petram, sitientes unda rigauit,
 A Deo mandatum legis Mosique locutus
 Cum tonitru cantuque tubae, flammæque columna,
 Terribili uisu, tremebundio corde uirorum.

Post bis uicenos completis mensibus annos,
 Iordane diuiso, patuit uia, constitit unda,
 Ipse prophetarum uerbum patris ore locutus,
 Partiri que tribus terram, promissa paterna,
 Esseque uenturum terris, hominemque futurum
 Predixit, Christum terris manifeste profatus,
 Expectatus in auxilium, spes unica uite,
B Mundator carnis seque, mortisque fugator:
 Tandem uenit ab imperio patris omnipotentis,
 Humanis sese uestiuit et artibus ille.
 Adam, uirgo, draco, lignum, quæ causa ruinae,
 Et uia qua nos mors temeraria uicerat omnes,
 Hac eadem gradicens pastor, pecudemque requirens.
 Angelo, uirgine, carne sua, lignique medela,
 Ex quo uictus homo uicto periturus obibat.
 Hic interpositus pro captis omnibus unus,
 Sustinuit patiens inimicam in corpore poenam;
 Morte sua spolians mortem, fit causa salutis.

Nec non in terris suo postquam corpore sancto
 Omnia perpeffus, persoluit debita nostra,
 Infernum petit, hic animas pro crimine uinctas,
 Quæ sine presidio, conclusæ pondere legis,
 Olim promissa, et sperata, et tarda rogabant,
 Sanctiorum in requiem dedit, et cum luce retraxit.
 Tertia namque die subiens cum corpore uictor
 Immani uirtute patris, uia facta salutis,
 Inque creatura portans hominemque Deumque,
 Conscendit coelos, captiuas ille reducens
 Primitias, munus Domino carumque figuram,
 Conseditque patri lucis uirtute recepta,

Gloria qua munitus erat, dum uinceret hostem,
 Spiritu coniunctus, de nobis carne ligatus,
 Hunc pater, et Dominum et Christum, regemque,
 Iudicio regnoque dato missurus in orbem est. (Deumque)

Q SEPTIMII FLORENTIS
 TERTULLIANI PRESBY-
 teri Carthaginienſis de Iudicio
 Domini, Liber
 unus.

Q Vis mihi ruricolæ aptabit carmine Musas,
 Et uerni roseas titulabit floribus auras,
 Aestiuæque granis maturat mæsis aristas,
 Quis dabit et tumidas autumnû uitibus uuas?
 Quisue hiemi placidas semper laudabit oliuas
 Recludetque ipsis renouatas fontibus undas,
 Frondentesque uago cædet de gramine flores?
 Protinus ætherei modulabor luminis auras.
 Iam mihi luciferas liceat contingere Musas,
 Pandere secretas fluuiiali uertice lymphas,
 Et lætas alio positas sub sidere siluas,
 Aeternasque simul modulabor carmine flammæ,
 Vnde mare tumidum, immensa fluctuet unda,
 Quæ uirtus solidas moueatque tremiscere terras,
 Et lux unde nouo præfulserit aurea mundo:
 Quisue hominem læto potuisset fingere limo,
 Vnde genus uacuo potuisset crescere sæclo?
 Et quæ uiuendi populo sit multa cupido,
 Quæ uel creata malo, moriendi quæ uel propago,
 Vnde bonus roseis sit odorque ruborque coronis.
 Quid faciat lætis ut uitis abæstuet uuis,
 Et plena è teneris tendantur ut horrea culmīs,
 Arbor ut in glaciæ nigris pubescat oliuis.
 Germinibus quis det uarij incrementa uigoris,
 Mollibus et matrem pullorum protegat umbris:
 Omnia nosse bonum quæ sint miracula rerum,
 Ut Dominum liceat per cuncta agnoscere uerum:
 Qui lucem, maria, et coelum, terramque parauit,
 Ornauitque nouum uariato sidere mundum,
 Et pecudes primum, et uolucres, procedere iussit,
 Et dedit æquoreas compleri piscibus undas,
 Et fecundatas animabus cogit harenas.
 Talia compositis deducam carmina Musis,
 Atque salutare exponam fontibus undas,
 Et lætum placidis uenientem nubibus imbrem,
 Inque animas hominum penitus, ultroque fluentem

Excipiat plenis in nostra noualia riuus:

Nunc age, securam uiuamq; attingere lympham,

Et celeres uitam amissam reparare per undas

Si uelit, æternæ et pœnas euadere flammæ,

Ignarusq; Dei, uenturiq; inscius æui,

Et potius uenturæ adipisci præmia uitæ:

Hunc unum meminisse Deum, solumq; precandum,

Qui totum in libra posuit sub limine mundum,

Aeternumq; manens, semperq; futurus in æuum,

Secula cuncta tenens, ante omnia secula solus

Ingenitus, sine fine Deus, sedemq; supernam

Solus habens, solus cœlos supereminet altos,

Omnipotens solus, cui parent omnia rerum,

Qui sibi complacitum hominem formauit in æuum

Pastorem pecudum, et dominum dedit esse ferarum,

Qui sermonetenus potuit protendere cœlum,

Et solidam uerbo potuit suspendere terram,

Et dicto citius disiunxerat æquoris undam,

Ac manibus caram dilexit fingere formam,

Atque suam uoluit faciem quoque inesse decoram,

Spirituq; afflavit uiuendi uultibus auram.

Immemor ille Dei, temere committere tale

Non ultra monitum quidquam contingeret unum

Vnde malum sciret, pariter dinosceret æquum.

Protinus illicitum uetuit contingere pomum.

Quanta Deus homini permisit munera mundi?

Et prædulce sui signauit pignus amoris,

Iusq; dedit uolucrum, pontumq; solumq; domandū,

Villia et caræ tribuit mandata salutis.

Sub ditione dedit terras, animasq; uolantum,

Pennatumq; genus, pecudum genus omne ferarum,

Et genus æquoreum, et deformia monstra natantum.

Sed quoniam primo transgressus crimine legem,

Iam iam primus homo Domini mandata reliquit,

Coniuge quæ mala cuncta suasit, morte peribat,

Peccatiq; malum commisit scœmina primum,

Transgressaq; suum decepit lege maritum,

Eua inducta dolo patefecit limina letho,

Et sibi cum genere procreauit funera toto.

Hinc nefas incautum, mors hinc quasi semen in æuū

Spargitur: inde magis facinus percrebuit atrox,

Atque labor corruptum agitauit seuior orbem.

Callidus hoc zelo serpens illexit in ipso,

Inde magis populi accersunt commissa malorum,

Atque nefanda malis pepererunt semina factis.

Acirco Dominus solus, cui summa potestas,

Et super alta tenens summi fastigia cœli,

Altum in præcellis habitans in secula lumen:

Præsentisq; memor, quoque præscius ante futuri,

Progeniem meriti decretum seruat in æuum:

Et cunctas animas, tum corpora tarda gubernans,

Quæ ratione mouent hominē, per multa uagantē.

Vt primum positi membrorum pondera cedunt,

Terrenisq; leues resolutis nexibus ibunt,

Ac proprias capient diuersis partibus oras.

Ast alias letis reuocari protinus auris,

Seruari penitus decreta ad præmia legis,

Dum motis iterum reuifescant corpora membris,

Illic ocululis claudentur praua tenebris.

Tunc homines primæ pensare præmia uitæ

Incipient, crimenq; suum culpæq; putare,

Et pœnis retinere, procul de morte futuris,

Iudicijsq; Dei memores astare piorum,

Expectare suam suorumq; ex crimine pœnam.

Funditus aut pecorum sine nomine uiuere uitam,

Incastrumue Deo iam surdo fundere fletum.

An Deus omnipotens, cuius sub lege reguntur

Omnia; non ualeat post mortem reddere uitam?

Aut aliquid Dominus rerum non posse uidetur?

Si potuit tenebris pulsus extendere lucem,

Atque omnem uerbo subito componere molem,

Omnia de nihilo quoque uoce potente parare:

Cur non ex aliquo possit componere notam,

Quæ fuerat quondam, quam sinxerat ante figurat?

Assimilemq; sibi iubeat resurgere formam,

Cum sint cuncta Dei: reddit magis omnia tellus,

Iussa retexit enim quidquid contexerat olim.

Si quem forte rogis aboleuit flamma sepultum,

Aut aliquem cæcis disceperit æquor in undis,

Si cuiusque fame satiarunt uiscera pisces,

Aut fixere feræ crudelia funera membris,

Alitibus iacuit raptato corpore sanguis:

Vltima non domino rapient sua munera magno.

Apparere Deo uiuos de morte necesse est,

Resumptisq; suis homines astare figuris.

Arida sic uacuis redduntur semina terris,

Et penitus fixis putrescunt mortua sulcis.

Nonne animatur et hinc reparatis culmus aristas,

Atque iterum uiuis flauescunt fortia granis,

Consurguntq; noua uario cum scœnore messes?

Sidera cuncta cadunt, iterumq; renata nitefcunt,

Et dies in densa moritur cum lumine nocte.

Occidit

A Occidit et iam nox rebus mox luce reiectis,
 Iamq; suis alia atq; alia dies surgit ab astris,
 Solq; cadit, splendorifero qui lumine clarus,
 Lux perit umbrato uenienti uestpere mundo:
 Et renouata suo uiuit fuligine Phoenix,
 Et sua mox uolucris (mirum) post busta resurgit.
 Tempore nulla suo folijs quoq; fruticat arbor,
 Pomorumq; iterum curuantur germine rami.

Ad uocem ergo Dei mundo per cuncta tremēte,
 Et motis penitus uirtutibus aeris alii,
 Tunc fragor insolitus, tunc maxima murmura cœli,
 Adueniente Deo, totius iudice mundi.
 Protinus innumeri concurrunt ire ministri,
 Conuallantq; Deum cum maiestate superna,
 Angelica in terras descendunt agmina cœlo:
 Omnes, tubæ Dei, quibus est diuina facultas,
 Vultibus et forma uirtutis spiritus omnes.
 Igneus his uigor est, rutilantia corpora, cœli
 Vis diuina micat: hinc totus murmurat orbis,
 Hinc trepidis penitus, uel quæta est, terra remugit,
 Parturiens homines, quos reddere iussa decebit.
 Omnes mirantur, turbantur deniq; nimbis
 Astraq; mota pauent subitæ uirtutis ab alto
 B Sic ueniente Deo, sonitus cum uoce potentis.

Omnia continuo ruptis per regna sepulchris,
 Omnis humus latis effundit hiatus ossa,
 Viuentesq; patens populos eructat harena,
 Herent membra comis, ne stanturq; ossa medullis,
 Consertiq; regunt spirantia corpora nervi,
 Et simul infuso motantur sanguine uene,
 Dimissisq; cauis, animæ redduntur apertis.
 Organa quæq; sua repetunt surgentia parte:
 Proh miranda fides, hinc omnis pullulat ætas,
 Pullulat antiquo mortuorum puluere turba,
 Matres atq; patres repetita luce resurgunt,
 Magnanimi iuuenes, pueri, innuptæq; puellæ,
 Defunctiq; senes animis uiuentibus astant,
 Infantumq; gemens resonat uagitibus orbis.
 Tam uariæ gentes uenient de sedibus imis,
 Eoumq; manus, et quas uidet ultima tellus,
 Quæq; colunt medijs de uexo in climate mundi,
 Rypheæq; tenent algentis sideris arces.
 Omnis adest pauidus, finis cuiusq; colonus
 Rusticus, Atrides posito diademate regni,
 Pauperibus mixtus coequalis in agmine diues.
 Alius ubiq; tremor, precibus tunc ingemit orōis,

Tendentesq; manus populi clamore stupefunt.

Ipse sedens Dominus, sublimi lumine clarus,
 Atq; potens cunctis micat in uirtutibus ignis,
 Excelsoq; throno cœlesti sede coruscet,
 Martyribus septus, numero candente uiuorum,
 Dilectisq; suis comitatus uatibus extat:
 Clara quibus niueis effulgent corpora telis.
 Iamq; sacerdotes nitidis in uestibus astant,
 Gestantes rutilas insigni fronte coronas,
 Submissiq; omnes genibus ueneranter adorant.
 Hagie, hagie, sancte Deus: uox omnibus una est.
 Hic Dominus geminam mandabit sistere plebem,
 Imperat et iuxta numerum discernere prauos,
 Appellans placidis uerbis sua iussa sequutos,
 Indutosq; iubet deuicta morte uigorem,
 Semper inextinctas habitare ad luminis auras,
 Ire per antiquum semper florentia regna,
 Promissas per opes, per semper amœna uireta,
 Degere perpetuam præclaro in corpore uitam.

Est locus Eois Domino dilectus in oris,
 Lux ubi clara, nitens, spiratq; salubrior aura,
 Aeternusq; dies, atq; immutabile tempus:
 Est secreta Deo regio, ditissima campis,
 Atq; beata nimis, sudæq; in cardine sedis.
 Aer letus ibi, semperq; in luce saturus,
 Lenis et aspirans uitalia flamina uentus.
 Omnia fert fecunda, solo prædiuite, tellus:
 Flores in pratis fragrant, et purpura campis
 Omnia prærutila miscet non inuida luce.
 Flos alium letus suo lumine uestit amictus,
 Roscidæq; hic multo uariantur semine rura,
 Et roseis niuea cristantur floribus arua.
 Nescitur quibus usq; locis felicius aura,
 Quæ melior specie, uel plus præcellat honore.
 Talia florigeris nunquam nascuntur in hortis
 Lilia, nec nostris efflorent talia campis,
 Nec sic nata rubent, mox ut rosa panditur aura:
 Purpura nec Tyrio sic est intincta rubore.
 Gemma coloratis fulget speciosa lavis:
 Inde nitet præsinus, illinc carbunculus ardet,
 Herbosaq; uiret prægrandis luce smaragdus,
 Hic et odoriferis nascuntur cinnama uirgis,
 Et spisso letum folio conflagrat amomum.
 Hic tacet ingenitum radiantis luminis aurum,
 Et nemora alta tenent florenti tempore cœlum,
 Viuentesq; grauant uberrima gemina ramos.

Porrexit similes non illis India lucos,
Non ita densa leuat in monte cacumina pinus,
Nec sic alticoma est umbra crispata cupressus:
Nec uernus melius floret cum tempore ramus.
Hic abietes cello florent in uertice nigrae,
Aeternumq; uirent sole sine grandine silice.
Nulla cadunt folia, et nullo flos tempore desit.

Flos quoq; floret ibi rubeus, cœu purpura Tarsi:
Flos hic, credo, rosa est, rubor atq; odor acer in ipso,
Sic folijs speciem præfert, sic spirat odorem.
Arbos stat cum flore nouo, pulcherrima pomis,
Vitalem et frugem felicia robora densant.
Mella uiridanti confragant pingua canna,
Lac etiam plenis manat potabile riuus,
Vitam aspirat ibi quicquid pia terra uirescit,
Et pulchræ redolent munus medicabile Cretæ.

Fons illic placidis leni fluit agmine campis,
Quattuor inde rigant partitas flumina terras,
Ver puto semper agit uestitus floribus hortus,
Non frigus uariat hiberni sideris auram,
Nec nutat præsis radiata caloribus æstas,
Cœlum luce sua constanti temperat auram,
Et reficit sæctam meliori flamine terram.

Nox ibi nulla, suas defendunt astra tenebras:
Ire q; insidie q; absunt, et dira cupido,
Exclususq; metus, pulse de limine curæ.
Hic malus extorris, dignas exiuit in oras,
Nec uetitos unquam datur huic contingere lucos:
Illic prisca fides electa in sede quiescit,
Insistit gaudens æterno in facere uita,
Et securæ salus placidis latatur in aruis,
Semper uictura, semperq; in luce futura.
Hic quicumq; pius, æquiq; boniq; colonus,
Quiq; Deum metuit sincera mente Tonantem,
Atq; suos coluit sacra pietate parentes,
Et degit reliquam semper sine crimine uitam,
Aut inopem fidis opibus solatus amicum est,
Atq; laboranti nimium subuenit egeno,
Pauperi adiutor, pupillorumq; patronus,
Eruit innocuos, subuenit crimine præsis,
Hospitibus largæ tribuit sua pignora mensæ:
Omnia diuinæ gessit, pia munera iussit,
Non alicui nocuit, non unquam aliena cupiuit.
Illi exultantes diuinis laudibus omnes,
Hortantesq; simul referunt ad sidera uoces,
Psallentes Domino celebrant per gaudia grates,

Innocuamq; uiam nuncijs comitantibus ibunt.

Hæc postquam Dominus felicia dona peregit,
Et pariter iustos æterna in regna remisit:
Tum miseranda uenit, lugens sua crimina turba,
Effundit gemitus lachrimis arentibus omnes,
Et sua testatur crebris ululatibus acta.
Flammæ pro meritis, stagnantia tela tremiscunt,
Corripit angelicus cœtus, prohibetq; precari,
Et prohibet seras clamando fundere uoces:
Sublata uenia fundum iaciuntur in imum.

O miseri, quoties maiestas cognita uobis:
Audistis sonitus, uidistis fulgura cœli,
Assiduas pluuias, uentorum et grandinis iras
Experti, quoties noctesq; diesq; sereni
Tempora fecundant pulchris Dei munera donis,
Vernabantq; rosæ, frugum nec defuit æstas,
Autumnus uariè fundebat mollia poma,
Aspera hiems quamuis glaciales fregit oliuas:
Cuncta Deus tribuit, bonitas nec defuit eius.
Terra Deum tremuit, pontus de uoce pependit,
Et fluuius siccas trepidus refugit harenas,
Et genitura Deum quæuis per cuncta fatetur.

Vos miseri Dominum cœli terræq; negastis,
Præconesq; Dei (horrendum) sæpè fugastis,
Et iustos potius crudeli cæde necestis:
Et fraus in uobis post crimen semper inhaesit.
Ergo sementis fructum capietis iniquæ.
Noscitis esse, Deumq; tamen ridere soletis:
Ibitis in tenebras ignis et sulphuris altas,
Passuri ardentes iustas cruciatibus iras:
Æternæ Deus ossa iubet descendere poenæ,
Ire sub ardorem rapida sine fine gehennæ,
Urgeri molem per stagna rotantia flammæ,
In flammamq; iubet conuerti elementa mimantem,
Atq; omnem cœli descendere nubibus ignem.
Tunc audus rapido est inclusus tartarus igne,
Atq; procellosis flamma intus fluctuat undis,
Totaq; uertentes confundit terra fauillas.
Flammeus est sulcus, dentes uertuntur acuti,
Omnibus et torrens armabitur igneus annis.
Impetu tartareo frendent incendia mundo,
Illic præcipiti cursu torrentur in æstu,
Hinc fugiunt, illinc cursu referuntur acuto.
Obuia fit sæuæ flammæ fugientibus ira,
Agnoscentq; suam iam tum de crimine poenam.
Iamq; uaga à nullo tellus possessa colono,

Æquoris

A Aequoris extremo pressa et sub fine profundo,
 Qua sol emenso radio determinat orbem,
 Et qua transacto conduntur sidera mundo,
 Aether gliscit, atris obstrusa luce tenebris,
 Ultima secretis stagnant flammantia riuis.
 Est natura loci signatis ignea poenis,
 Infernisque palus candens ardoribus atrox.
 Intonat horrificis facinus poenale caminis,
 Aestuat, et rapitur lato de uortice flammæ,
 In tormenta ruens fluctuque et gurgite seuo,
 Turbida cœnofo fundo miscetur harena.
 Huc captiua gemens mittetur turba malorum,
 Arsurumque nefas, scelerati corporis agmen:
 Magnus plangor ibi, luctus sociante boatu,
 Et stridor rabidus, ululatus et inde dolentum.
 Exurgent flammæque; procul, artusque sonori,
 Ignis inardescet, gemitusque feretur ad auras:
 Tunc humana mali pendet commissa propago,
 Incipietque suas ad cœlum tendere palmas,
 Et Dominum tunc nosse uolet, quem nosse uolebat
 Antea non, cum nosse illis foret utile tempus:
 Illic quisque suæ profitebitur effera uite,
B Iniustasque manus, et seue crimina mentis,
 Horrescetque suæ quæ nouerit impia uite.

Iamprimum quicumque Deum malè senserit ante,
 Et uaga mentito coluisset numine saxa,
 Atque cruentiferis signis sacrauerit aras,
 Et picturatas timuit sine uoce figuras,
 Ac falsi tenues ueneratus numinis umbras:
 Et quoscunque malus seduxit protinus error.
 Si quis adulter erat, si natos ense necarat,
 Si raptor grassatus erat, si fraude clientes
 Diffulerat, si mente parum uersatus amica:
 Siue suas hominum macularat sanguine palmas,
 Miscueratue latebrosa si morte uenenum:
 Aut si uestitus scelerato pectora fuco,
 Siue malo alterius, lucro et gaudebat iniquo.
 Admisit quicumque nefas quodcunque malorum,
 Ingens ardor eum, atque ignis torquebit amarus,
 Suppliciumque dabunt peracerbo funere cuncti.
 Plurima sic hominum moerentum turba iacebit.

Hoc quoties olim sancti cecimere prophetae,
 Flatu et sepe Dei moniti dixere futura,
 Nemo suar (miserum) nemo cheu præbuit aures.

Sed Deus omnipotens uoluit sua præmia nostri,
 Atque minas posite per plurima talia legis.
 Mittendo statuit plures, et uerba sonantes
 Diuina, excitosque iubet prodire sepulchris
 Secum, cum fracto surrexerat ipse sepulchro.
 Obsupuerè quidem plures, patuisse sepulchra,
 Et cerni in clara præmorta corpora luce:
 Miratique pios sermones, dulcia dicta,
 Ipsa uoce suas tendunt ad sidera palmas,
 Gratanturque Deo, et uictori talia Christo.
 Illos non tumulos certum est repetisse silentes,
 Amplius aut terræ retineri uiscere clausos.
 Reliqua sed recubat nunc turba cubilibus imis,
 Ille dies donec, completo tempore, magnus
 Adueniat: cuncti Dominum iam agnoscite uerum,
 Qui solus facit hanc animam suam cernere lucem,
 Eandemque potest in tartara subdere poenis,
 Et cui cuncta patet uite mortisque potestas.
 Posse Deum, nam uelle sat est: factumque loquendo
 Implet, et obstando planè nihil impedit illum.
 Ille meus solus, cui credo sensibus imis.

At quoniam letho cursus concluditur omnis,
 Quicumque est hodie, secum putet omnia mente.
 Atque ideo dum uita manet, dum cernere lucem,
 Dum uitam mutare licet: quàm terminus eui
 Obruat incautos, et nescia lumina soluat.
 Ultimus ille dies (mortis qui lege tenetur,
 Quod precium superest) care inuigilate saluti,
 Et faciles certi que bonum decurrite cursum.
 Abstergete pijs commissa piacula sacris,
 Atque uagas nimium mundi uitate procellas:
 Tum rectas et adite uias, et sancta tenete.
 Hinc letis animis prauum depellite crimen,
 Et concreta diu proluatur pectore culpa:
 Commisissaque mali labes abolete nefandas,
 Aeternisque Deum precibus placate tremendum.
 Pessima cuncta bonis cedant mortalia uiuis,
 Et seruate nouam iamiam sine crimine uitam,
 Incipiantque bonis uerisque assuescere mentes,
 Laudibus et faciles diuinis reddite uoces:
 Sic meliora pijs flagrabunt omnia uobis,
 Sic quoque cœlestis capietis munera uite,
 Cumque Deo longum semper uiuetis in æuam,
 Aurea siderעי cernentes gaudia regni.

CAECILII CYPRIANI

EPISCOPI CARTHAGINIENSIS, Genesis.

PRINCIPIO Dominus cœlum terramq; creauit:
Nanque erat informis, fluctuq; abscondita tellus.

Immensusq; Deus super æquora uasta meabat,
Dum chaos & nigra fuscabant cuncta tenebræ.
Has dum disungi iussit de cardine, satur:
Lux fiat: & claro nituerunt omnia mundo.

Cum Dominus primi complexset facta diei,
Condidit albentem nebulis nascentibus axem:
Accipit immensus uerrentia littora pontus,
Multiplices rapiens ualidis cum tractibus amnes.

Tertia lux faciem terrarum fulua retexit,
Arida mox posito narratur nomine terra:
Florea uentosis consurgunt germina campis,
Pomiferiq; simul procuruant brachia rami.

Quarta dies generat solis cum lampade lunam,
Et stellas tremulo radiantes lumine fingit.
Hæc elementa dedit subiecto insignia mundo,
Tempora quæ doceant uarios mutanda per ortus.

At quinta accipiunt liquentia flumina pisces,
Et uolucresquas suspendunt corpore pennas.

Sexta prægelidos in spiras lubricat angues,
Quadrupedumq; greges totos diffundit in agros,
Cunctaq; multiplici mandauit crescere passim
Germinem, & immensis errare & pascere terris.

Hæc ubi constituit diuina potentia iussu,
Rectorem inspicens mundanis defore rebus,
Hæc memorat: Nostri hominem faciamus ad unguem
Vultibus asimilem, toto qui regnet in orbe.
Et licet hunc uno posset componere uerbo,
Ipse tamen sancta dignatus ducere dextra,
Inspirat brutum diuino à pectore pectus.

Quem postquam effigie formatum ceu sua uidit,
Metitur solum mordaces uoluere curas:
Illicet irriguo perfundit lumina somno,
Mollius ut uulsa formetur foemina costa,
Atq; artus mixtu gemino substantia firmet.
Inditur & nomen uiuæ, quod dicitur Eua.
Quapropter nati linquunt de more parentes,
Coniugibusq; suis positis cum sedibus hærent.

Septima, quando Deus factorum sine quieuit,

Sacrata, statuens uenturi gaudia seclis:

Illicet exhibitis animantum ex ordine turbis,
Viritim cunctis nomen quod permanet, indit
Adami à Domino data, quæ prudentia solers.

Quem Deus alloquio, iunctam dignatur & Euam;

Crescite multimodo uentura in tempora partu,
Ut polus & plenæ uestro sint germine terræ,
Heredesq; mei: uarios decerpite fructus,
Quos nemora & pingui reddunt de cespite campi.

Hæc ubi differuit, leta paradysus in aula
Instruitur, primiq; aspectat lumina solis.
Gignitur hæc inter pomis lethali bus arbor,
Coniunctum generans uitæ mortisq; saporem.
Aedibus in medijs puro fluit agmine flumen,
Quod rigat insignes liquidis de fluctibus ortus,
Quadrifidosq; secat undante ex fonte meatus:
Phison auriferis prædiues fluctuat undis,
Conspiciusq; terit rauco de gurgite gemmas:
Prafinus huic nomen, illi est carbunculus ardens,
Perspicuusq; uadis terram prælambit Euilat.
Post hunc Aethiops Gaon allapsus opimat.
Tertius est Tigris, Eufrati adiunctus amœno,
Assyriam celeri discretim flumine sulcans.
Hic positus custos Adamus cum coniuge fida,
Atq; opifex, tali formatur uoce Tonantis:

Ne trepidate simul licitos præciperpe fructus,
Quos nenus intonsum ramo frondente creauit,
Solliciti ne forte malum noxale legatis,
Quod uiret ex gemino discreta ad munia succo.
Nec minus interea cæcos nox alta tenebat,
Ac modò formatos nec uestis texerat artus.
Has inter sedes, & baccis mitibus ortus,
Spumeus astuto uincens animalia sensu,
Serpebat tacite spiris frigentibus anguis,
Liuida mordaci uoluens mendacia sensu,
Foeminco tentat sub pectore mollia corda.

Dic mihi cur metuas felicia germina mali?
Nunquid pomæ Deus non omnia nota sacrauit?
E' quis si studeas mellitos carpere uictus,
Aureus astrigero remeabit cardine mundus.
Illa negat, uetitosq; timet contingere ramos:
Sed tamen infirmo uincuntur pectora sensu.

Illicet

A Illicet ut mureo iam mitia dente momordit,
 Affuisset nulla macularum nube serenum:
 Tum sapor illecebram mellis faucibus indens,
 Compulsi infueto munus deferre marito.
 Quod simulac sumpsit, deterfa nocte nitentes
 Emicuerunt oculi, mundo splendente, sereni.
 Ergo ubi nati sum prostrexit corpus uterq;
 Cumq; pudenda uident, ficulis frondibus umbrant.

Fortè sub occiduo Domini iam lumine solis
 Agnoscent sonitum, trepidiq; ad deuia tendunt.
 Tum Dominus cœli mœstum compellat Adamum:
 Dic ubi nunc degas? Respondit talia supplex:
 O' Domine, affatus pauido sub corde tremisco
 Magne tuos, nudusq; metu frigente furigor.
 Tum Dominus: Quis poma dedit noxalia uobis?
 Tradidit hæc mulier, dum dicit lumina promptim
 Candenti persusa die, liquidumq; serenum
 Affuisse sibi, solemq; & sidera cœli.

Protinus ira Dei turbatam terreat Euam,
 Auctorem uetiti dum querit maximus acti.
 Illa sub hæc pandit: Serpentis suasu loquentis
 Accepi, fallente dolo, blandiq; rogatu:

B Nam sua uipereis intextens uerba uenenis,
 Hæc mihi præ cunctis narrauit dulcia pomis.
 Illicet omnipotens condemnat gesta draconis,
 Præcipiens cunctis inuisum uiscere monstrum:
 Pectore mox fuso prorepere, tum sola morsu
 Pandere: mansuro quæcumq; in tempora bello,
 Humanos inter sensus, ipsumq; labantem,
 Vertice ut abiecto pronus post crura uiro-
 rum Serperet, ut calcet dum labens comminus instat.
 Formina fraudigeris miserè decepta loquelis,
 Præcipitur duro discrimine ponere partum,
 Seruitiumq; sui studio perferre mariti.
 Tu uerò cui uisa fuit sententia uerax
 Coniugis, immitti cœsit quæ uicta draconi,
 Deflebis miserum per tempora longa laborem.
 Nam tibi triticeæ surget pro germine mœsis
 Carduus, & spinis multam paliurus aculis:
 Ut cum uisceribus lassis & pectore mœsto,
 Plurima sollicitos præsent suspiria uictus:
 Donec in occiduo uenientis tempore mortis,
 Vnde geris corpus, terræ reddare iacenti.

His actis, Dominus trepidis dat lædia uitæ,
 Deiectosq; procul sacratis dimouet hortis,
 Obuersosq; locat, medioq; eliminat igni,

In quo perceleri Cherubim exoluitur æstu,
 Dum calidus deseruet apex, flammæq; uol. tat.
 Quis Dominus pigro ne frigore membra rigent,
 Consuit euulsas pecudum de uiscere pelles,
 Opperiens nudos calidis de uestibus artus.

Ergo ubi coniugio sese iam filius Adamus
 Esse uirum sensit, nomen genitricis amatæ
 Exhibet uxori, bino qui germine factus
 Continuò genitor, diuersis nuncupat orsis:
 Atq; Cain hic nomen habet, cui iunctus Abelus.
 Innocuas huius seruabat cura bidentes,
 Ast alius curuo terram uertebat aratro.

Hi cum perpetuo ferrent sua dona Tonanti,
 Dissimiles fructus sensu suadente dedere.
 Nam prior uberibus fuerant quæ profata glebis
 Obtulit: ast alius miti se deuouet agno,
 Extæ manu sincera gerens, adipemq; niualem:
 Confestimq; placet Domino pia uota tuenti.
 Quod propter gelida Cain incanduit ira.
 Quem Deus alloquio dignatus, talibus inquit:

Dic mihi, si rectum uiuas, & noxia cernas,
 Degere non possis contracto à crimine purus?
 Desine mordaci fratrem disperdere sensu:
 Qui tibi ceu domino subiectus colla daturus.
 Nec tamen his fractus, fratrem deducit ad arua,
 Atq; ubi deprensus deserto in gramine uidit,
 Elidit geminis fraudans pia guttura palmis.

Quod factum Dominus cœlo speculatus ab alto,
 Disquirat, quonam terrarum degat Abelus?
 Ille negat positum custodem se fore fratris.
 Cui Deus effatur: Numinam uox sanguinis eius
 Ad me missa sonat, celsumq; ascendit ad axem?
 Nosce igitur mansura tibi pro crimine tanto:
 Nam modò quæ maduit germani sanguine terra,
 Inuiso maledicta tibi commissa negabit
 Semina, & assumptis fructum non proferet herbis:
 Torpidus ut multo collidens membra tremore.

Deest finis.

CYPRIANI SODOMA.

Iam Deus omnipotens primæui tempora seclis,
 Iudice diluxio, cunctis aboleuerat undis,
 Quas cœlum sparsit terræ, maris expuit æquor:
 Hactenus haud liquido pœnas decernere pactus
 Excidio, quoties hiemes induceret ær
 Frenandis uarium pluuijs mandauerat arcum,
 Purpureo & uiridi signantem nubila limbo.

Iridis haec nomen, propria est quae sibula nimbis.
Sed recidiua hominum pariter cum gente secunda
Impietas, iterumque; malinona pullulat etas,
Excilio iam non umbrem sortita, sed ignes.
Sic Sodomum meruit tellus ardentibus uri
Flammis, et finis portendere signa futuri.
Effera luxuries illic, inimica pudoris,
Instar legis erat, fugeret quam praescius hospes,
Ante uel ad Scythicas, uel apud Busridis aras
Exoptans per sacra necem, caesusque; cruorem
Fundere Bebrycium, et Libycas satiare palastras:
Anteque; uel Circaea nouas per pocula formas
Sumere, quam lesium Sodomis amittere sexum.

Pulsabant coelum inuidia comubia mixta,
Incestu parili generis natura rebellis
In sese, lesumque; uiri cum corpore nouen.
Tempore sed certo Deus omnia prospiculatus,
Iudicat iniustus patiens, ubi criminis etas,
Cessandi spaciun uis nulla coegerit irae.
Iamque; dies ultrix aderat, duo de grege missi
Angelico, forma iuuenes, qui spiritus ambo
Diua ministerio Domini mandata ferebant.
Succedunt Sodomis: illic de stirpe piorum
Transuena Loth aderat, sapiens, iustusque; colonus
Vnus erat, meminisse Deum: solet utilis arbor
In siluis latitare feris, uelut hospita fructu.
Is tunc pro porta residens, uix moenia adibant
Coelicolae, quanquam diuinos nescius, ultrò
Aduocat, appellat, patrio ueneratur honore,
Hospitioque; uocat, longè stabulare parantes
Enisus longis precibus, pia pignora mensa
Officiisque; probis studio dispungit amicos.

Nox requiem dederat, lux soluerat altera nocte,
Et Sodoma in foribus strepitat conquesta rudendo.
Loth contra supplex: Ne uos nunc pacta libido
Incendat, iuuenes, ipsam foedare iuuentam:
Quò luxur genitura uocat? quò semina frustra?
Quo nulle nuptant animae: non lustra colentes,
Non stabulis reduces, non undis subter hiantes,
Nec quae pennarum modulis propè nebula pendet,
Nec quae per terram protracto corpore manant.
Omne genus, luxur genus est: sed foemina coniux
Omnibus, et nunquam cuiquam nisi foemina mater.
Nunc si fas iuuenilis habet uastare pudorem,
Sunt intus natae hijuges mihi, nubilis etas,
Virginitas in flore tumet, iam dedita me si,

Digna cupido uiris, tulerit quam uestra uoluptas: A
Cedo pater, proque; hospitibus pensabo dolorem.

Vulgus ad haec demes: Quis nā tu, quātus, et un-
Qui nobis domineris, ait, legesque; recondas? (de
Transuena, corrector Sodomorum, duplicat iras,
Nunc igitur tute ipse lues, quod nostra cupido est,
Pro natis, proque; hospitibus: satis unus in omnes.
Dicta et facta simul: uulgi mora nulla furentis.
Turbidus hiberno ut dum uoluitur impete torrens,
Riuorum numeros uno pede fertur in omnes:
Si qua illic arbor rapidis offenditur undis,
Haud mansura diu, quantum radice licebit
Criminas durare moras, ubi subter adescam
Perdit humum circumfosso cum caudice pendens,
Huc illuc certam differt incerta ruinam:
Haud aliter Loth in media uertigine uulgi,
Nutabat uinci propè iam: sed diua potestas
Subuenit, angelici iuuenes de limine raptum
Restituunt tectis: demens sed uulgi ibidem
Poenarum auspicijs mulctatur lumine diro.

Tunc decreta Dei referant, dignam fore poenam
De coelo Sodomis: ipsum meruisse salutem
Iusticiae titulo. Quin ergo accingeris isthinc
Festinare fugam, pariterque; educere si quid
Gentis habes? nos exitium iam inducimus urbi. B
Loth generos citò alloquitur: sed dura hominū mēs
Credere despexit monitum, risitque; timorem.
Tempore mox quo lux tenebras conscendere tentat,
Et bicolor caeli facies de nocte dieque; est,
Instabant iuuenes Chaldaeum educere saluum.
Eia age Loth, exurge, tuamque; assume iugalem,
Et natas duplices, atque; hinc exterminus ito,
Praeueniens Sodomū poenas (manibus quoque; amicis
Producunt trepidos) atque; haec tibi cetera mando:
Serua Loth animam, ne uisum in terga retrorsum
Vertere fortè uelis, coeptum uel sistere gressum:
In montem propera. Timuit Loth ardua tardo
Ereptare gradu, coelestes ne prius ira
Opprimerent: alios igitur deposcere portus
Aggreditur, paruam quam contra aspexerat urbē.

Huc, inquit, contendo fugas: uix moenibus extat,
Nec longè, nec magna: Illi fauere petenti,
Vrbis et ipsius pariter gessere salutem.
Inde Segor uico nomen uox barbara nouit.
Tunc Loth ingreditur Segor, simul exoritur sol,
Ultimus ille quidem, in Sodomamque; incendia feruens
Infert,

A Insert, nam totos radios armauerat igni:
Aemula subsequitur caligo, includere luce
Coepitans, atq; globos confuso intexere caelo:
Fumantes coeunt nubes, nouus irruit imber,
Sulphura cum flammis flagrantibus aestuat aether,
Exustus crepitat liquidis ardoribus aether.

Hinc habet in falso de uerbo fabula famam,
Solis progeniem curru optasse paternos,
Nec ualuisse leuem puerum frenare superbos
Ignis equos, arsisse orbem, tunc fulmine raptum
Aurigam, illicitum planctum mutasse sorores.
Videris, heu dirum, si qua illic populus albet,
Aut si quis pluma senio modulatio ales.
Hic aliter uerse moerent miracula formae:
Nanq; comes coniux, heu lethum, metaq; legis,
Foemina non patiens, diuina ad murmura coeli
Audaces oculos nequicquam sola retorsit,
Non habitura loqui quod uiderit: et simul illic
In fragilem mutata salem, stetit ipsa sepulchrum,
Ipsaq; imago sibi, formam sine corpore seruans.
Durat adhuc etenim nuda statione sub aethram,
Nec pluuijs dilapsa situ, nec diruta uentis.

B Quinctiam si quis mutilauerit aduena formam,
Protinus ex sese suggestu uulnera complet.
Dicitur et uiuens alio iam corpore, sexus
Munificos solito depungere sanguine menses.

Nusquam sunt Sodomi, nusq; illorum impia lucet
Moenia: cu dominis domus omnis inops ita nusqua,
Tota rogis regio est, hinc atro horrore fauilla,
Hincq; situ cano cineres incendia signant.
Occidit illa prior feritas, quam prospiciens Loth:
Nullus arat frustra piceas fuligine glebas.
Semipereempta etiam si qua illic iugera, letas
Autumni conantur opes, facile esse se opima
Promittunt oculis, pira, persica, et omnia mella,
Donec carpuntur: nam protinus indice tactu,
Soluitur in cinerem, fit uana fauillaq; pomum.
Sic igitur caelo pariter terraq; sepultis,
Nec mare uiuit tibi, mors est maris illa quieti,
Idq; animat nullus per anghela uolumina fluctus:
Quodq; etiam patrio nunquam suspirat ab austro,
Quodq; cauet proferre aliquam de gurgite gentem
Squamigeram, leuiue cute uel cortice septam,
Vel crispâ concham, aut duplici cōpagine clausam.
Solum illic propria mentitur fruge bitumen,
Exusti fuligo maris, quod uiuidus ardor.

Subter stagna coquens de sulphuris et salis aestu,
Temperat, inq; picem dat terrae haerere marinam.
Inuehitur proprio cum tempore pingue crematum
Virus aquae, spumisq; cutis super aquora nigra
Textitur, appellant quis est ea captio mercis:
Acclinant laeues laterum libramine lembos,
Ut semel imposita doceant conscendere uena.
Nam se sponte leuans annabit mercis ad ora
Nauigij, preciumq; dabit pra munere largo,
Ni plaga contigerit, quam mensis foemina uestit.

Ecce aliud monstrum pelagi de clade notatur:
Cuncta illic immissa natant: natura recessit
Mergendis data corporibus, si deniq; testae
Luciferam narem insistent, qua spiritus igni est
Velificauit apex, flammæ si flamma perempta est,
Ibit subter aquas destructio nauifraga lucis.

Hæ Sodomi et Gomorum signata in secula poe
Gentibus iniustis, quis corpora dura timorem (ne
Deseruere Dei, de caelo iura tueri,
Inq; unum rerum Dominum spectare docebunt.

CYPRIANI LIGNVM

Vitæ.

Est locus ex omni medius, quem cernimus, orbe,
Golgota Iudæi patrio cognomine dicunt:
Hic ego de sterili succisum robore lignum
Plantatum, memini fructus genuisse salubres.
Non tamen hos illis, qui se posuere, colonis
Præbuit: externi fructus habuere beatos.
Arboris hæc species uno de stipite surgit,
Et mox in geminos extendit brachia ramos:
Sicut plena graues antennæ carbasæ tendunt,
Vel cum difunctis iuga stant ad aratra iuuenis.
Quem tulit hoc primo maturo semine lapsum
Concepit tellus: mox hinc (mirabile dictu)
Tertia lux iterum, terris superisq; tremendum
Extulerat ramum, uitali fruge beatum.
Sed bis uicenis firmatus et ille diebus
Creuit in immensum, coelumq; cacumine summo
Contigit, et tandem sanctum caput abdidit alto.
Dum tamen ingenti bisseos pondere ramos
Edidit, et totum spargens porrexit in orbem:
Gentibus ut cunctis uictum, uitamq; perennem
Præberent, mortemq; mori qui posse docerent.
Expletis etiam mox quinquaginta diebus,
Vertice de summo diuini nectaris haustum
Detulit in ramos, coelestis spiritus auræ.

Dulci

Dulci rore graues manabant undiq; frondes.

Ecce sub ingenti ramorum tegminis umbra
Fons erat: hic nullo casu turbante serenus,
Perspicuis illimis aquis, & gramina circum
Fundebant letos uario de flore colores.

Hunc circum innumera gentes, populiq; coibant
Quam uarij generis, sexus, etatis, honoris,
Innuptæ, nuptæq; simul, uiduæq; nurusq;
Infantes, pueriq; uiri, iuuenesq; senesq;
Hic ubi, multigenis flexos incumbere pomis
Cernebant ramos, auidisq; attingere dextris
Gaudebant, madidos coelesti nectare fructus:
Nec prius hos poterant cupidis decerpere palmis,
Quam lutescentia uicæ uestigia foeda prioris
Detererent, corpusq; pio de fonte lauarent.
Ergo diu circum spaciantes gramine molli,
Suscipiunt alta pendentis arbore fructus.
Tum si qui ex illis delapsa putamina ramis,
Et dulces, multo rorantes nectare, frondes
Vescuntur, ueros exoptant sumere fructus.

Ergo ubi coelestem ceperunt ora saporem,
Permutant animos, & mentes perdere auaras
Incipiunt, dulciq; hominem cognoscere sensu.

Insolitum multis stomachum mouisse saporem
Vidimus, & fellis commotum melle uenenum
Reiecisse bonos turbata mente saporis:
Aut auidè sumptum non dilexisse, diuq;
Et male potatum tandem euouisse saporem.
Sæpè quidem multi, renouatis mentibus, ægros
Restituere animos: & quæ se posse negabant,
Pertulerant, fructumq; sui cepere laboris.
Multi etiam sanctos ausi contingere fontes,
Discescere iterum subito, retroq; relapsi,
Sordibus & cœno misti uoluntur eodem.
Multi uerò bono portantes pectore, totis
Accipiunt animis, penitusq; in uiscera condunt.
Ergo qui sacros possunt accedere fontes,
Septima lux illos optatas sistit ad undas,
Tingit & in liquidis ieiunos fontibus artus.
Sic demum illuuiem mentis, uitæq; prioris
Deponunt labem, purasq; à morte reducunt
Illustres animas, coeliq; ad limen ituras.
Hinc iter ad ramos, & dulcia poma salutis:
Inde iter ad cælum per ramos arboris altæ.
Hoc lignum uitæ est cunctis credentibus, Amen.

HILARI EPISCOPI PI- CTAVIENSIS, GENESIS: AD

Leonem Papam.

PARVIMVS monitis, tua dulcia ius-
sa secuti,
Antistes Christi quæ dabat ore pio.
An ego nō canerē tanti præconia Pa-
munus opusq; Dei, dū mihi lingua foret? (tris,
Rauca quidem strident, & nullis digna coronis,
Ingeniumq; iacet: sed libet alta loqui.

DIGNUM opus & iustum est, semper tibi dicere
grates,
Omnipotens mundi genitor: quo principe cuncta
Natalem sumpsere diem, atq; exorta repente
Post tenebras stupido spectarunt lumina coelo:
Gens hominum, pecudesq; feræ, pictæq; uolucres,
Et quæ per liquidos discurrunt agmina campos,
Omnia per te sunt, ex te qui maxima condis:
Ex te nata Pater, nec iam patris est pater alter.
Tu capitis primiq; caput, tu fontis origo,
Primus apex rerum, primus sator, omnia condens:
Nec tamen ex alio ducis genus, ipse perennis

Spiritus, antiquo uiuens per secula motu.
Semper eris, quia semper eras: non mortis egeus,
Qui natalis inops, nec finem noueris æui,
Ex se principium cui contigit: haud manet alter
Auctorem casus, nascentia terminus urget.

Omnia cū tegeret nigrum chaos, altaq; moles
Desuper urgeret informis corpora mundi,
Et caliganti premeret serotina nocte,
Nec species, nec forma foret: Deus intus agebas.
Corporibus testis mixtus, secreta potestas,
Iam tumidi ponens nascentia moenia mundi,
Et uarias rerum facies, animasq; futuras.
Vtq; caput uicta prompsit caligine noctis,
Sublimem attollens uultum, sensere tenebræ.
Mox Dominus rerum somnos discussit inertes,
Pigrasq; materies trepidauit nomine pulsa,
Et commota simul maturo conscia partu:
Scinditur ingentis cumuli per plurima corpus,
Membra locosq; simul metantur semina iussu,

Et iam

A Et iam confusæ descendunt viscera molis,
Sectaq; per partes formas spectantia frustra:
Iam calor intus alit, et blando suscitât igni.

Ac primùm cœli passus liber, omnia mundi
Complectens spacio, celsò suspenditur orbe:
Terra grauis pigro descendit pondere ad imum,
Ac semet defixa, salo fundata, resedit.
Essetq; ut spaciũ uacue regionis apertum,
Qua tener incedens mortalia pasceret æther,
Quòue exire patris possent tot munera rerum,
Ortaq; ferrentur nullo per inane labore,
Diffusæ coguntur aque: mox limine certo
Liquuntur maria, ac finem non transilit unda.
Tunc oritur lux alma, dies quæ iussa uocari,
Nascentem tenero perfudit lumine mundum,
Munus opusq; tuum pro dens, tua maxima dona,
Condere quæ genitor patria pietate parabas:
Utq; hominum solers posset clarescere uita,
Artibus æthereis quæ totas ducere luces
Gaudet, et ingenium diuersa laude fatigat.

Insequitur nox atra diem, densaq; tenebræ
Corporibus somnos quæ ferrent, oclis fessis,
Et cunctis unam faciem similemq; figuram.

B Nanq; dies uariè rerum discriminat ora,
Et dat cuiq; suum disiecta nocte colorem,
Instigatq; animos opera ad maiora calentes,
Exacuens uarijs mortalia pectora curis:
Quò mage forma dies uitæ, nox mortis imago.

Tunc condēs pater astra, polos quoq; lumine do-
Sidera distinguit uarijs perfectæ figuris, (nans,
Lucifer exurgit, roseusq; et fulgidus ore
Vesper, puniceos spargitq; aurora capillos,
Anguis agit sudum, ast important Pleiades imbres:
Sunt iuga, sunt plaustra et gēmanes flore coronæ,
Signaq; bisseis annum uoluentia formis.
Multaq; præterea celsæ ornamenta domus sunt,
Quis seclum fulcis signis, et regia summa
Picta patens, uaria stellarum luce coruscat.
Sed soli lux maior inest, quem munere largo
Excultum genitor pleno dignaris honore.
Igneus ille, iubar præcelsò uertice tollit,
Ore rubens patulo, cœli per mœnia fertur,
Astrorum ductor, mundi uigor atq; elementi.

Ecce aliud mirum, mirum decus, en noua cursum
Mutat luna suum, et quos perdit, colligit ignes,
Cornuq; extinguens, perturbat limite si ontem:

Mox tamen ardescit completo circulus orbe,
Noctilucum lumen pascit sata sidera luce.
Nec tamen eterno quæ machina uoluitur axe,
Non tantum pictura poli est, nec celsa uoluntas,
Mens ratioq; subest, et rebus commodus ordo.
Hinc doctrina uenit terris, hinc deniq; cunctis
Consilium agricolis, et qui maria alta pererrant,
Ut se, quaq; serant, luces predicere possint,
Venturos norint imbres, siccumq; serenum:
Tempore quo tauros campis inducat arator,
Et dubium tentet securus nauita pontum.

Ignibus instructo cœlo, pater optime, terras
Excolere aggredieris, donas et munere opimo
Regna hominũ, pecudiũq; lætem, requiẽq; uolucrũ.
Planesunt campi, colles tumor arduus effert,
Subsidunt ualles, florentia prata uirescunt,
Saxaq; durantur, pinguis se gleba resoluit,
Rumpuntur fontes, cunctis genius annibus unde est,
Herbarum uarijs consurgunt gramina campis.

Iamq; seges tenera fructum fundebat arista,
Cum iuga nulla forent, nec uomere, nullus aratro
Mugiret, nullus proscissis taurus in aruis.
Ecce etiam uitis madido iam plena racemo,
Expers falcis adhuc, et duri nescia ferri,
Pampineas celsis texebat collibus umbras.
Diuersa exoritur uariarum forma ferarum,
Quadrupedes animæ, nec non repentina teris,
Nascuntur pictis uolucres per nubila pennis.

His ubi perfectis, genitor iam diuite mundo
Cuncta uidet magni curam deponere regis,
Qui mare, qui terras, quiq; omnia nata gubernet,
Quiq; altum spectet cœlum, laudetq; potentis
Munera magna Dei, ne sint hæc condita frustra:
Tunc faciamus, ait, hominem. Dic optime, cum quo
Nunc loqueris? Clarum est, iam tum tibi Filius alto
Assidet in folio, et terras respectat amicas:
Sed faciamus, ais, hominem, cui uultus imago
Noster erit, manibusq; meis procedat in æuũ.
Inde opifex rerum, assumis tibi mollia terræ,
Atq; uirum formas: cuius mox costa cupito
Fit mulier uultu: mulier nam costa uiri fit,
Quo mage chara uiro, et lateri sit coniugis apta.

O' felix animal, summi cui dextra Tonantis
Est pater: ô felix nimium, qui ducis Olympo
Et genus et formam: si te non noxia terræ
Decipiant uitia, et non blandus subruat error,

Numen eris, cœloq; redux mirabere regna,
 Quæ promissa bonis fido pater exhibet ore.
 Nam tibi multa Deus nascenti contulit ultro,
 Aetheream faciem primum, uultumq; paternum,
 Incessumq; pedum rectum, sublimia colla,
 Ne qua mora in cœlos oculis spectantibus esset.
 Tunc alacres promptasq; manus, uitæq; ministras,
 Atq; domum diuæ pectus rationis, & alti
 Sedem consilij, fundendæ uocis honorem.
 Hæc soli concessa homini: nam cætera motum,
 Ut pecus obtinuit, uentrem, præcordia, nervos,
 Venarum riuos, & sparsum corpore sanguen,
 Leticiaq; sinus, duri sensusq; doloris.

Tu uero omnipotens, priuato munere largus
 Erga hominem manibusq; tuis, operisq; fauore,
 Impendens, patria pignus pietate colendo,
 Ne quid diuinis modo desit uultibus, ignem
 Aetheris inspiras, & sacre mentis opimam
 Indulges partem, permiscens corpore totam.
 Tunc meminisse licet ueterum, præsentia nosse:
 Hinc datur, atq; animæ fas est uentura uidere:
 Hinc loquimur canimusq; Deum, hinc quoq; sidera
 Terrarumq; uiget cultus, pontusq; mouetur: cuncta,
 Hinc artes nomenq; pudor, prudentia, iustum:
 Hinc animi surgunt fortes, hinc pergit honestum,
 Virtus, quæ ducit castos ad limina cœli.

Ergo hominem pleno perfectum munere, terris
 Præponis, Genitor, rerum cui tradis habenas:
 Cuncta habeat subdatq; sibi, uiuatq; perennis
 Telluris dominus, famulus tuus: omnia mundi
 Possideat, tantum Domino tibi seruiat uni.

Postquam primus homo uento se pascere ligno
 Non timuit, captusq; dolis se prebuit angui,
 Stat reus & nudus, deiecto lumine, uestem
 Implorans: Dominumq; fugit, uultumq; recondit:
 Culpa comes sequitur, peccato obnoxia uita.
 Debilitat uires, cœlo uenientia dona,
 Aethere demissus paulatim deficit ignis.

Frigore peccati torpentia corda rigescunt:
 Cura cibi uentrisq; subibat, cura tegendi
 Corporis, & sacrum subeunt mortalia pectus.
 Nascitur hinc proles peccati, germinat inde
 Deterior soboles, multo peiorq; priori
 Progenies sequitur, gradibus per crimina crescens,
 Crimina quæ stimulis acuant dementia corda,
 Teq; Pater uarijs armant punire periculis.

Tum primum mala cœperunt incumbere terris:
 Intempestiuus descendit nubibus imber,
 Fulmina tum primum cœlo deiecta sereno,
 Horrida tum grando turbatos uerberat agros,
 Et tonitru altifono confractus murmurat æther:
 Nec tamen ista malos reuocant: furor impius orbem
 Obsidet, & laxis rabies desertur habenis:
 Bella placent, cædesq; simul, periuria, fraudes,
 Mentiriq; libet, rapere est amor, abdere furta:
 Nulla fides populis, nulla est reuerentia ueri.
 Diluuio abluitur terrarum crimen & undis:
 Virq; unus residet generis populiq; refector.
 Arca tegit paucos, castorum semina seruans,
 Iam iam uenturi facies monstrata lauacri.
 Atq; unus multis per quem data luce renati,
 Sed septos seruans ecclesia parua tenetur.
 Postquam diluui cecidit tumor, unda resedit,
 Ales pacifera folium portauit oliuæ,
 Iam siccis reuolans pennis, dedit omnia pachi.

Tum populus surgit maior, tum purior undis
 Gens hominum, magnos terris paritura nepotes:
 Inde sacerdoti in cœlum dedita corda,
 Hinc inter flammis pueri cantare parati,
 Et puer impasti quem non tetigere leones:
 Tum reges cecinere Deum, tum uera prophetis
 Ora sonant, cœli sobole splendentia terris:
 Quamuis cuncta Deo seruirent crimine uicto,
 Attantem antiquos etiam nunc gutta ueneni
 Spargebat populos, & erant uestigia fraudis,
 Quæ bonus ablueret doctor melioribus undis.

CLAVDII MARI VICTORIS ORA- TORIS MASSILIENSIS, IN SVOS SVPER GENE- sin Commentarios, Præfatio, ad Deum omnipotentem.

Summe et sancte Deo, cunctæ uirtutis origo,
 Omnipotens, quæ nec subtili indagine rerum
 Mentib. humanis sensu cōprædere fas est,
 Et nescire nefas (nam te ratione profunda

In tribus esse Deum, sed tres sic credimus unum,
 Vnica personas ut tres substantia reddat,
 Indiscreta pio conseruans fœdera nexu
 Tu sine principio, pariter sine fine perennis,

A Solus es atq; idem, nulliq; obnoxius euo.
 Tu spacium rerum, mentis quocunq; recessus
 Tenditur, excedis, spacio neq; cingeris ullo.
 Nec te qui capiat locus est, immensus enim es tu.
 Quinetiam humana nec fas contingere menti
 Qualis imago tua est, oculis ignara uideri,
 Ni cui cernendam speciali numine sese
 Exhibeat: nec uero est qui uirtute creata
 Te uegetet motus, per quem sumus atq; mouemur.
 Tu mens, et sacre penitus substantia mentis,
 Turatio, et plene prudens rationis origo.
 Tu uirtus, uirtutis apex, atq; ipsa profectio
 Tu uita, et genitor uitae, lucisq; profunda.
 Tu lux uera Deus, tu rerum causa, uigorq;:
 A te principium traxit, quodcumq; repente
 Ex nihilo emicuit, tantoq; auctore repletum
 Vel uim mētis habet, uel formā in membra recepit.
 Te Dominum natura probat seruata caducis
 Partibus, et iussam seriem datus ordo fatetur.
 Tu dociles numeros distinguens, pondera librans,
 Mensuras uarians, modulus motumq; gubernans,
 Alternas seruire uices, iugemq; recursum
 B Rerum stare iubes, et mentis imagine plenum
 Edere nota tibi iam secula, uoluerē mundum.
 Non uno tu contentus dotare creata
 Munere, quicquid agis uarios largiris in usus.
 Quinimo nil non causa Deus alme tuorum
 Efficis: ipsa licet nobis ignota tuorum
 Factorum ratio atq; modus: contraria nempe
 Quae putat humanae solers ignauia mentis,
 Dum certant, plus pacis habent: sic omnia diues
 Conditor, aduersis etiam cognata elementis,
 Nectis, et effusis à te uirtutibus imple.
 Et tamen haec cum sint in maiestate creandi,
 Nil horum quae gignis cges, mundi q; peracti,
 Et per te stabili rerum compage manentis,
 Nil prorsum indigus es: nec in hoc tua gloria tantū,
 Quod praestāda facis bonus auctor, sed quod et ipsa
 Efficere ut possint, causis praebere secundis,
 Non dedignaris: quae qui tua munera sentit,
 Munus et ipse tuum est: tibi ut uni accepta referre
 Omnia, homo meritō possitq; et debeat unus.
 Nam tibi sola Deus gigni quod cuncta iuberet,
 Causa fuit bonitas: cum iussis uiuere primum
 Spiritibus, mundoq; frui quem mente gerebas,
 Atq; omnes in te rerum cognoscere causas,

Et supra terras et aquas uolitare dedisti.
 Certa quibus caelum sedes, quis libera corda,
 Arbitriumq; sui largitus es omnibus, ut iam
 Alterutram in partem uellent, se uertere possent
 Ut fieres iustis merces, meritisq; piorum,
 Hoc quoq; conferres praestando, ut debitor esset.
 Nam quod de primis coelesti in sede creatis,
 Unus (dum lucis Domino uitaeq; suoq;
 Inuidet auctori, titulumq; hunc appetit) auctor
 Maluit esse mali, primamq; inducere mortem,
 Cum scelus socijs celso deiectus Olympo,
 Virtuti nihil inde tuae praediuicat: illud
 Cui satis est, fecisse bonum: sed copia laudis
 Haec est summa tuae, quod cum se extollere supra
 Diuini uirtutem apicis scelus esset, et ingens
 Religio nulla prorsum delebilis unda:
 Non tamen ingratis uitam sensumq; negasti.
 Quinetiam arbitrio mentis gaudere dedisti,
 Nec tamen arbitrij natura, in utrumq; ualentis,
 Accusanda uenit nobis: namq; inde perire
 Posse datum est cunctis, ut uiuere dulcius esset,
 Mutuaq; alterni compar mensura periculi
 Cederet ad meritum: cum iudice digna se uero
 Praemia sanctorum geminaret poena malorum.
 Porro etiam (mibi si fas est hoc dicere salua
 Pace tua genitor) maius fortassis apud te est,
 Non peccasse bonum, per lubrica tempora uitae,
 Quam miseris peccasse malum: sed uideris, ut se
 Hoc habeat, causas uni cui credimus omnes.
 Interea satis est nobis, quod uilia terrae
 Pondera, dum sacra inspiras ratione, tuaq;
 Informas uirtute, tuiq; effingis ad instar,
 Nobiliora facis: dum lato in sidera uultu
 Erexisti hominem, quem saui fraude tyranni
 In mortis laqueos, et ad impia tartara raptum,
 Vnigenae redimis profuso sanguine nati,
 Deq; imis erebi, dona ad maiora petiunt,
 Restituis, quam factus erat, uitaeq; perenni
 Reddis, et in caelum diro uehis hoste subacto.
 Iam iam nemo patrem temerarius arguat Adam,
 Quod leue praescriptum uiolata lege resoluens,
 Ad lethum patefecit iter. nam culpa parentis
 Compensata satis: quia plus est uincere mortem,
 Quam nescisse mori, coeli nunc letus ab aula
 Despicit aetheros axes, et sidera calcant,
 Dispositosq; uocat uentura in regna nepotes:

Quos iterum formauit aquis, iterumq; renasci
 Aeterni docuit diues sapientia Patris:
 Tete igitur Deus alme precor, qui numine prono
 Das sentire animis: & te charissime Patris
 Nate tui, da mellifluum in praecordia uerbum
 Nostratum, & linguas nobis insuade difertas,
 Dum teneros formare animos & corda paramus.
 Ad uera uirtutis iter puerilibus annis.
 Inchyta legiferi iam pandito scrinia Mofi,
 Quae sit origo poli, uel quae primordia mundi,
 Arcanamq; fidem, quid toto excusserit orbe
 Mentibus ambiguus, qua uires traxerit aucta
 Pestis, & in uitium mores cessere uetusti.
 Da Deus aeterna describere mystica uite,
 Da simul & mentem, da congrua tempora menti,
 Da studium, tanto ne desit cura labori,
 Successumq; bonum studij, quodq; omnia uota
 Iure supercurrit (scribenti candida mens est)
 Ne damnes tantum, quod nunc reus audeo munus,
 Crimibusq; meis conuiue & parce benignus.
 Quod si lege metri quicquam peccauerit ordo,
 Peccarit sermo improprius, sensusq; uacillans,
 Hinc nullum fidei subeat mensura periculum.
 Per Dominum Christum, qui tecum natus eadem.
 Maiestate uiget, pariter qua Spiritus almus,
 Incomprenta animis seclorum in secula uiuit.

CL. MARI VICTORIS, ORA-
 toris Massiliensis, ad Aethereum filium,
 Commentariorum in Genesin

LIBER PRIMVS.

ANte polos, coeliq; diem, mundi; tenebras,
 Ante operum formas, & res, & semina reru,
 Aeternum sine praeteriti, sine sine futuri
 Esse subest: cui semper erat Deus unus, apud quem
 Viuebat genitus Verbum Deus, & simul almus
 Spiritus, arcani uitalis summa uigoris.
 Vna trium, quos concordi substantia nexu
 Coniungens summa aeternum uirtute beabat,
 Regnabatq; potens in maiestate creandi.
 Iam res, & causas rerum, casusq; futuros
 Et facienda uidens, gignendaq; mente capaci
 Secula dispiciens, & quicquid tempora uoluunt
 Praesens semper habens: immensum mole beata
 Regnum erat ipse suum, regni nec teste carebat,
 Virtus tria Deus: qui primum semine nullo
 Corpora dant rebu, dum res existere cogit, ..

Iam nostrum effecit munus, quod solus habebat.
 Utq; istum faceret diues sapientia mundum,
 Cuncta simul genuit: sed post haec semina rerum
 Ornauit superinductis informia formis,
 Temporaq; in seriem bene conditus ordo redegit.
 Nam non (sacrilegi sensu quod lingua furoris)
 Casus mentis inops, dum nescia semina uoluit,
 Tam prudens contorsit opus: nec dicere factum
 Ante eum fas est, quia tempore nata mouentur.
 Nec porro aeternum mundum, superisq; coeuum
 Credere fas, stabilem semper tenuisse uigorem:
 Nam quod corporibus constat, coepisse fatendum est.
 Corpus enim quod plaga terit, quod tempora soluunt
 Atq; abolent, ipso qui tendit ultima fine,
 Principium ostendit: quod quae sortita probantur,
 Aut facta haec credi par est, aut nata putari.
 Factu igitur constat mundum, quod quisq; subactus
 Annuit, & uero conuictus dogmate credit,
 Concedens fecisse Deum: qui numine Verbi
 Et uirtute potens, quicquid natura putatur,
 Disposuit, iussit, mouit, munusq; creatum
 Succiduis uicibus (semper fugitiua reformans)
 Sustinet, ac uolucrem retrahens circumrotat orbem.
 Qui si cuncta etiam mauult dissoluere raptim,
 Confestim in similes formas redeuntia reddet.
 Tanta Patris uis est, & tanta est gloria Verbi.

Ut uerò semel attingam primordia rerum,
 Excelsi conuexa poli, terraeq; iacentes,
 Pars prima est operis: sed terras unda tegebat,
 Aeraq; in medio sordenti nube madentem,
 Et tenebris se uasta nigris uelabat abyssus:
 Et sacra extensis impendens spiritus undis
 Altrices animabat aquas, ac semina rerum
 Nondum compositis fundenda ad germina terris
 Insinuanda dabat: cum lux immissa supernè
 Emicuit dicente Deo, discretaq; nigrum
 Umbra peplum retrahens, summo discessit olympo.
 Tum diuina diem appellans prudentia lucem,
 Indidit & tenebris obscurae nomina noctis:
 Sic facta una dies de mane ac uespere primo.

Rursus mane nouum, primo iam uespere pulso
 Reddita lux fecit, cum se firmissima moles
 Fluctibus & medijs concreto corpore cedens
 Extulit, ac late duro solidata rigore,
 Diuisas suspendit aquas, gelidumq; profundum
 Axibus obiecit calidis, seq; equore septo

A Nixa superfluidit rebus, quæ circite uasto
Contegit æthereum, deducto hinc nomine, cœlum.
Forſitan hic aliquis ſic ſecum errore perito
Diſſerat, æthereis ne deſint pabula flammis,
Et nimius calor ima petens, alimenta ſequendo
Exurat mortale genus, cœlumq; coruſcum
Non poſſint terrena pati, ſubiecta deorſum eſt
Machina firma poli: quæ dum nos protegit umbra,
Interea ſuper impoſitis frigefcit ab undis.
Numinis at uero diuini querere cauſas
Mēs ſuge noſtra procul: plus ſit tibi credere ſemper
Poſſe Deum, quicquid fieri non poſſe putatur,
Et magnum pelagus ſuper æſtra & ſidera ferri,
Ipſorum ratione proba qui credere nolant,
Et mandum perdere uolunt, quem conditor ipſe
Geſter, & immenſo conſtantem pondere uoluit.

Tertia lux tumides ſtupuit diſcedere fluctus,
Cum Deus impulſis reliqui iam gurgitis undis,
Ærijs magnum ſpacijs patefecit inane:
Arida tunc primum mundi pars ima reſectam
Oſtendit faciẽ, tremefactaq; numine Verbi
Cerulea nudatas cinxerunt æquora terras.

B Quas uario raptim iuſſis fructeſcere ſœtu,
Luxurioſa nouo texerunt germina limo,
Et rudis, & tenero prorumpens ceſſite letis
Iactauit ſe filia comis, ſpeciemq; ſecundum
Edidit una ſuam quæq; arbor & herba uiſeſcens
Et fructum & ſemen, ueſtitq; granine terra eſt.

Iam tribus exactis, motu ſuccenſa citato,
In flammas, igniq; globum ſe cogere iuſſa eſt
Solis prima dies, fundataq; ſemina lucis
Puniceos roſeo ſparſerunt ſomite crines:
Lunaq; noctis honor, queſito lumine fulgens,
Inferiore uia ſoli ſubiecta pependit,
A quo ſuſceptos radios percuffa reſudit.
Aſtraq; diſtinctis cœlum pingentia zonis,
Floribus æthereis uarios uibrare colores,
Et magis ornatis ſe reſplendere tenebris,
Cerulea nox ſtupuit, rutilis dum ſpicula flammis
Fuſa micant, urgentq; alacres noua ſidera iactus,
Quæ ſolare iubar radijs obducit apertis,
Tempora quadriſidi meſurans quatuor anni,
Sol quoq; cum curſus lune ſit meſtruus, uno
Contentus curſu reuolutum conficit annum,
Artificemq; ſacrum mira compage fatetur.

Quinta dies mouit ſpirantia corpora ponto,

Quæ liquor humectans genuit, ſparſitq; profundū
Delicias pelagi, uario quas germine miris
Formauit natura modis, educere iuſſa
E' toto partes, formasq; ex corpore inani.
Quinetiam in brutas animam dedit ire figuras,
Quæq; ſalis tumidi ſquallentia gurgite terga
Cete uaſta leuant, molli diſſerta ſagina,
Edidit & qui horum conſeruat corpora, noſtris
Corporibus nocet ipſe liquor, genitalis alumnus
Piſcibus, ipſa etiam terræ qui germina nutrit.
Hinc uolucres quoq; molle genus traxere nigorem:
Nam liquidas dum format aquas, immiſſaq; pontum
Vita ſubit, feruent multo tumida æquora partu:
Nec ſatis eſt piſces genus omne exurgere, quodq;
Squammea turba ſolo ſummas euadit in undas,
Ni uolitans in aquis, ſenſim natet æthere puro,
Æthereos uolucris contingere docta reſceſſus.
Ergo materies auiſuſq; & piſcibus una eſt.

Iam bis terna dies claro radiabat olympo,
Tertia poſt calidi genitalia munera ſolis:
Iamq; tepens tellus grauidos laxauerat artus,
Cum maiora agitans iuſſit Deus edere terram
Omne animal, uegetat ratio quod ſola mouendi:
Cui ſeruire datum, quo rerum poſtulat uſus.
Nec mora, prorumpunt foetis uitalia terris
Pignora, quæq; ſui generis ſortita figuras.
Hic mihi iam ſas ſit quædam perſtringere, quædam
Solicito trepidum penitus tranſmittere curſu,
Mutata quædam ſerie tranſmiſſa referre.

Poſtquæ cuncta datus generatiim protulit ordo,
Veris plena bonis, & multa dote reſerta,
Quæ Deus in longam ſeriem manſura foueret:
Auctori perbella ſuo tum machina uſa eſt. (tus,
Sed quid id eſt, quod mūdus erat, quod ſidera, & or
Ætheraq; & uitreum pelagus, terræq; uirentes:
Ni ſpectator ad eſt, tantæ quem gloria molis
Impleat, atq; oculis auidum per ſingula ducat?
Quorſum tam lati fines, poſſeſſioq; ampla,
Si rerum poſſeſſor ab eſt? Hæc rector Olympi
Secum animo uerſans, & Verbi pondere librans:
Stat data ſumma operi, bona ſunt quæcunq; creauit,
Nunc hominem faciamus, ait, qui regnet in orbe,
Et ſit imago Dei: ſimilem decet eſſe creati,
Liber ad arbitrium, fruitur qui mente creatis.
Dixerat hæc, & factus homo eſt, ſeu corpore toto,
Siue anima ac ſpecie, forſan quo more futura,

Quo facienda facit, quo factum semper habebat,
 Et si præteritum iam nondum accefferat æuum.
 Ergo hunc prepositum rebus, cum coniuge iussit
 Crescere per sobolem, terrasq; replere uacantes.
 Tum natura semel rebus concessa creatis,
 Præsertim quas uita mouens animare uidetur,
 Multiplicat quæcunq; suis primum edita formis.

Septima lux magnum ut uidit cessasse Parcetem,
 Sed generum tantum numeros desijisse creare,
 Et requiem tenuisse suam, tum iure sacra est
 Perfectum quæ uidit opus: namq; hoc quoq; plenum est
 Virtutis, cessasse Deum, posuisse labores.
 Nam genitis formam Patris quam dextra pararet,
 Bis ternis Dominum satis est patrassse diebus.
 Septima lux docuit uenerande exempla quietis,
 Quam coelesti omnes sperare iubemur in aula,
 Si modo non desint operum bona facta piorum.
 Hæc quoq; lux illam signat, qua tartara Christus
 Soluit, et cuius reditum patefecit æuerno:
 Dum patriam ille semel uictor rediturus in aulam,
 Iamq; malorum expers, humana in carne quiescit.
 Sic cessare Deus, sic oia sumere nouit,
 Plus ut agat cessans, pariter sine fine quiescens,
 Ac sine fine operans, seriemq; et tempora miscens
 Cessando consummat opus, quodcunq; crearat.
 Sed qualem, qualiq; Deus formauerit Adam
 Materia, hic paucis cum Mose resumere fas est.

Primus enim meritis, postremus in ordine toto
 Factus homo, ut sese rebus prestare creatis
 Nosset, et hinc laudes Domino persolueret æquas.
 Ergo hominem factura Dei manus optima summi,
 Tractatu facilem ac bene gnarum cedere limum,
 Et flexum formamq; sequi, qua ducitur arte,
 Sumit, et humanam qualem iam mente gerebat
 Explicat in speciem, tum statu immissa uaporo
 Vita rigauit humum: tellus mollita liquore,
 Vertitur in carnem: et sanguis, qui lubricus humor,
 Distendit molles per nota foramina uenas.
 Tunc mentis iam plenus homo, tellure relicta
 Exilit, ac Dominum n prudens rationis adorat.
 Haud aliter bullis mandata resurgere apertis
 Corpora, cum Christi cælo delapsa patenti
 Maestas grauidæ reserabit uiscera terre,
 Exilient, Dominumq; colent terræq; poli.
 Nam quod non habuit cum sic è puluere uili
 Humanum in formam compactum est corpus honoræ,

Perfacile est rursum integrum ut de puluere reddat, A
 Quod iam habuit multos cælatum terra per annos.
 Sic ex antiquis prodibunt iussa sepulchris
 Corpora, quæq; suas rursum assumentia partes.
 Sic nil præteriti est, quod non sit forma futuri.
 Sed iam hominis tempus, sed et atq; habitacula primi
 Pandere, ubi toto acceptum pro semine uulnus.

Eoos aperit foelix quæ terra recessus
 Editiore globo, nemoris Paradisus amœni
 Panditur, et teretis distinguitur ordine siluæ.
 Hic ubi iam spacijs limes discernitur æquis
 Solis, et æternum paribus uer temperat horis.
 Illic quæq; suis diues stat fructibus arbor,
 Pomâq; succiduis pelluntur mitia pomis:
 Quæ iucunda oculis, et miri plena uigoris,
 Membra animosq; fouent, pascuntq; sapore et odore.
 Sidereos hic terra uibrat distincta calores,
 Semper flore nouo frondens, fructuq; recenti.
 Hic fragiles soluunt calamos, animata uigore
 Muneris ambrosij, spirantia cinnama odores.
 Sed nec quod Medus redolet, uel crine soluto
 Fragrat Achæmenius, quod molli diues amomo
 Assyrius, mæsisq; rubens Maræotica nardo, B
 Quod Tarteysiæ frutices, quod uirga Sabæi,
 Quodq; Palestinus lacero flet uulnere ramus.
 Omnia certatim hunc congesta putabis in hortum.
 Namq; huc cuncta Deus pariter, quæ singula certis
 Accepit natura locis, conferta regessit:
 Motaq; dum leni uibrat nemus aura meatu,
 Vnum ex diuerso nectar permiscet odore,
 Fitq; nouum munus, sibi nulla quod aſerat arbor.
 Quæq; tremens blando sensim iactata fragore,
 Commotis trepidat folijs, sonat arbore cuncta
 Hymnum silua Deo, modulataq; sibilat aura
 Carmina, nec uacuis uanum quatit æra motus.
 Quippe apud auctorem, qui totum mole sub una,
 Res rebus nectens, alterna lege retentat,
 Nil temerè fieri uel frustra credere par est.
 Quinetiam speciosa, nemus, siluæq; corusca,
 Argumenta operum sunt, et plantaria rerum.
 Nec dubium primi quin delicta ante parentis,
 Hic sua fixissent pariter tentoria secum,
 Gloria, simplicitas, studium, sapientia, ueri
 Diua tenax, prudentia, gratia, honorq; salusq;
 Præclariq; anima affectus, atq; inclita uirtus,
 Et quicquid pulchrum crôis habet: quid deniq; paucis

A Enumerare uelim quàm plurima munera uerbis:
Iam satis hoc fidei est, leto quòd semine surgens
Hinc arbor uitæ, celsis petit aëra pomis:
Illinc diuerso nocitura peritia fructu,
Noticiam rerum suspendit ab arbore legis.

Ad gremium sacri nemoris, quod silua coronat,
Fons scatet, & diti prolem uirtute maritat,
Quadrifido tumidum letus caput amne resoluens,
Ditior Oceano: iugi nam gurgite promus
Ille suos donat latices, iste accipit omnes,
Nec turget tamen: at minor est, qui crescere tantis
Fluctibus infusus, quàm qui decrescere nescit
Amnibus effusus: quorum primo ordine Phison
Profilit exultans, fontis pars quarta beati:
Edens naturæ quas dat prudentia dotes,
Gangetisq; replet populos, atq; Indica regna
Disendit limo, terrasq; & semina uoluens
Quæ facit arua serit, nudis quæ squallet arenis
Aurea fulgentis inter ramenta metalli.
Hic ubi fulmineo rutilans carbunculus igne,
Ac uiridi radiat fulgescens lucc smaragdus.
Nec minor inde Geon, placidis sed mitior undis
Niliacas attollit aquas, arsuræq; latè

B Diluuio tegit arua pio, cœloq; repugnans
Temperat Aethiopum stagnis refluentibus undas.
Tertius hinc rapido percurrrens gurgite Tigris:
It comes Euphrati, iuncta quos mole ruentes
Tellus uicta cauo sorbet patefacta baratro:
Donec in Armeniæ saltus ac Medica tempe,
Quos non sustinuit, nec iam capit, euomat amnes.
Sed Tygris, nigro tanquam indignatus aurno,
Profilit æthereas motu maiore sub auras,
Et rursum spelæa subit, merfusq; cauernis
Intus agit fremitus, & fortior obice factus
Multiplicatur aquis, atroq; citatior antro
Exit, & Assyrios celeri secat agmine campos.
Iustior Euphrates, diti qui gurgite largus
Irrigat arentes subiectæ Persidis agros,
Mollibus elicitus riuis, atq; omnibus æquè
Seruit, & humanos totum se præbet in usus:
Donec ficcus aquis, nomen quoq; prodigus ipsum
Consummat terris, pelagi quod debuit undis.

Hæc igitur cuncto naturæ ditia foetu
Imperia, & tanta uirtutum dote refræ
Deliciæ, prima est hominis possessio primi:
In quam deductus, uita exultare perenni

Accola iussus erat. tales ergo ille locatus
Inter delicias, & longè pinguiâ tempe:
Dum sit adhuc dignus, discitq; labore mereri,
Expers macrorum, curæq; ignarus agebat.
Tantum apud auctore est meriti pro nomine summi,
Nōdū aliquid meruisse mali. Quātū ergo putamus
Soluere posse patrem reditura in tempora uitæ:
Cuius apud famulos iam tum largitio pura,
Non merces Paradisus erat? quodq; illa seueræ
Legis scita tulit, libertatisq; periculum
Facturus, uitam, seruanti iussa, recepit:
Spondet adhuc maiora bonis, & præmia seruat,
Qui causam meritis statuit: dum Vescere, dixit,
Arboribus cunctis, hanc tantum horrere memento,
Quæ diuersarum gestans examina rerum,
Noticiam recti atq; mali sub cortice gestat:
Nam transgressores mors cruda & dira sequetur.

Tali lege data, ratio docet optima, quòd non
Mortalem Deus in primæuo tempore fecit
Primū hominem, quin ille sibi mortē attulit ultro.
Nāq; & in hoc est magna Dei indulgentia summi:
Dum quod non meritis, sed tantum sponte benigna
Largitur famulis, nostri cupit esse laboris:
Et se, quod donat, mauult debere uideri.
At tu quem sacri nescit custodia iuris,
Ne querere angustis quòd clausa licentia metis;
Parte sis orba sui: nil hac tibi lege recessum est.
Antè potestatem tantum terræq; marisq;
Nactus eras, nunc iam regni uitæq; perennis,
Porro & mortis habes: tunc ut sibi cuncta parentē
Indulisse pium rudis incolæ crederet orbis,
Omne animal, quod iam tellus dare iussa crearat,
Effundens tacito uernans è corpore semen,
Iussit adesse Deus, proprioq; obedire tyranno:
Scilicet ut cunctis bene congrua nomina rebus
Inderet, atq; suo factum unumquodq; uocaret
Nomine, natura quod natum est suapte moueri.

Nec mora, uiuentum parendi haud nescia, sistit
Omne genus natura Deo: quacunq; uocantur
Mundi parte noui, coeunt animalia in ipso
Temporis articulo modici: siue illa fuissent
Molli lenta gradu, aut rapido promptissima cursu.
Impete uel subito consueta per aëra labi,
Aut innare undis, aut pondere lubrica ferri.
His Deus omnipotens Adam præsentē uocat, &
Unumquodq; suo donauit munere largus,

Armanitq; manu, cornu, pede, dente, ueneno,
Atq; alijs, quibus artis inops animiq; minoris
Et ratione carens animal se protegat, & se
Seruet ab aduersis rebus: sed nullum animantum
Aequa homini specie uultuq; habituq; uigebat.
Ast homini propè diuinos addebat honores,
Totq; inter duplici uitam illustrantia sexu
Impar solus erat, dudum qui coniugis aptam
In se materiem gignendæ ignarus habebat.

Ergo opus aggreditur notū Deus, istaq; raptim
Corda uiri, tanto dissoluit languida somno,
Mentis ut experti costam subduceret unam,
Inde caro fit iussa sequi: nam spontè recedens
Pellis, iter planum costæ præbebat eunti,
Ille sis prorsum membris, & corpore sano.
Quæ uarios operante Deo digesta per artus,
Accepit formam, calidisdq; animata medullis
Versa in opus uitæ est, sexu iam grata secundo.
Sic permissa suo formata est Eua marito.
Hoc nunc turba loco stolidissima desine tandem
Quæsitis animum uanis torquere, nec isthic
Quærere, cur hominis confecta est foemina mēbris,
Cum iam à principio molli de puluere fingi
Posset, & ex nihilo. causas desiste latentes
Scrutari: quanquam si coniectare licebit,
Ex homine effecta est mulier, cognatio quædam
Mutuum & alternū inter se ut misceret amorem,
Semet in alternis cogens agnoscere membris.
Hinc Eua partem esse sui, mox protinus Adam
Sensit ut exultans, tetigit noua gratia mentem,
Mentis & affectus in uiscera nota receptus
Irruit, & tanto penetravit in ossa calore:
Ut iam scire daret, quid coniunx esset, & uxor,
Quid dulces nati, postponendiq; parentes
Coniugibus, quid nam una ambos in carne manere,
Aeternam pariter uitam ducentibus esset.

Porro dum mundi uitij & labe carebant
Diuinis uiguere animis, nullius egeni,
Cum penes hos esset mundi substantia, & omnes
Quas dabat orbis opes: nec prorsū obnoxia morbis
Corpora gestabant, non hos cogebat ad esum
Pausæ ignara fames: qui si mandata supremi
Seruassent integra Dei, crudelia mortis
Imperia & diros nescissent usq; dolores.
Callidus at serpens Domini perfringere legem,
Talibus incautam persuasit fraudibus Eua:

O uitæ melioris inops, rerumq; bonarum
Gēs ignara hominū: neq; enim bona nosse putādis,
Qui praua ignorans, etiam distinguere nescit
Quo diuersa bonis inter se limite distent.
Atq; ideo augustos homini fas carpere fructus
Noluit esse Deus: ne mentis nube remota
Immittant in cœlum oculos, atq; optima noscant,
Sintq; deis similes. Hic nunc excurrere paulum
Fas fuit, & turpes ueterum deflere ruinas.

Ah nimium miseri gentiles, quos furor egit
In uarios ritus cognomina multa deorum
Fingere, pluralemq; Deo uocem addere soli.
Serpentis primam hanc sonuit uox impia diri,
Qui mortis tum causa fuit. nam credula postquam
Rupit sacrilegis præscriptum morsibus Eua,
Experti iam docta mali, consortia culpæ
Quærit, & incautum fraudis malè gnara maritum,
Qua perijt prior arte petit: sic hoste subactus
A gemino, cedit sceleri miserabilis Adam,
Pomaq; degustat sacri plenissima succi:
Sed quia legis in his suberant præscripta seueræ,
Pluquam uiperco mortem allatura ueneno.

Ut primum illicito uiolarunt ora sapore,
Confestim sensere nefas, facinusq; peractum
Cruit, & ignaro percussit pectora sensu.
Hinc timor, inde pudor, sumpserunt primitus ortū.
Nam dum corda homines, celsarum conscia rerum,
Et cœlo tantum rectoq; intenta gerentes
Pectora ad excelsum ferrent conuersa parentem:
Dum secretorum miracula diuinorum,
Claro incorporeæ mentis splendore notarent:
Nondum contigerat membrorum cura suorum,
Quos ubi deseruit uitæ uigor ille perennis,
Iam morte affectos, demum frigusq; calorq;
Aërie subiēre uices, ac uestis egenos
Se primum sensere homines, sexuq; latenter
Erubuere suo, taciti miserabile questu.
Idcirco umbrosa è folijs noua tegmina fici
Decerptis texunt, post culpam, mente receptum
Corpore uelato denudatura pudorem.
Nec satis, ignorant, quid agant, quā crimen inuisti,
Seq; ipsos fugiant: cuperent, si forte pateret,
Condere se barathro, usq; adeo contermina pœna
Culpa suæ est, ut iam miseros mortale paucens
Mortis imago iuuēt, siluas umbrosaq; lūstra
Obtundunt, uanis solatia falsa tenebris.

A Nam quò te timidum fas est subducere corpus?
 Tete inquam: quæ uox uili de puluere fecit,
 Virtus uiua patris, mundi occultissima, præsens
 Implet, & in penitus exit diffusa recessus.
 Tu ne potes Dominum fugiens euadere? tu ne
 Omnia cernentem sperasti posse latères?
 Ut uas sis iaccas tenebris, cœlabere nunquam.
 Ergo ubi peccati genitus pudor attingit Adam
 Querentem latebras, mox audiit: Heus ubi es Adā?
 Quid uerò est quòd te querit Deus, inscius an 'ne id
 Fortè rogat? cui te Domino subducere summo
 Nec mors ipsa potest, fragili quam mente subisti?
 Cur ubi sis querit, nisi quòd te morte doloris
 Lapsum sponte tua, secum non esse fâtetur,
 Et cœlo cecidisse sacro? sed sancta parentis
 Desperare uetat pietas, clementia cuius
 (Fas dixisse mihi, fas sit quoq; dicta probasse)
 Iusticiam excedit: nec tam me uoce seuera
 Corripiens, ubi sis, trepido quid pectore quæras,
 Terret: q̃ recreat, quòd adhuc post crimina lapsum,
 Immersumq; metu, latebris ac penè sepultum,
 Euocat & reuocat: ne uerò exempla petantur
B Longius, ostendit culpæ donatio mitem.
 Postquam excussa reos manifestat causa parentes,
 Incepere Deo cœlum, mare, terra loquente
 Contremere, & uastos concussa aperire recessus.
 Dumq; reos punit sententia, tartara condit.
 Quandoquidem nostris uisum est decedere iussis,
 Iam mihi iusta nouos feriet censura nocentes.
 Principiò inter totius uiuentia mundi
 Tu maledictus eris, & peior quam tegis intus
 Inuida mens coluber: qui cœlum intrare creatos
 Deiecisti homines, uetitasq; attingere fruges
 Fraude tuâ impulsis, prædure mortis origo es.
 Ergo ut digna nefas pœnæ mensura sequatur,
 Ex quo hominem terræ immersti, tu stratus iniquo
 Membra solo duram sulcabis pectore terram.
 Et uetitos tentare cibos quia feceris, hinc iam
 Vilis semper edes squallentia viscera terræ.
 Et quia te dignæ placuit tibi primus ut esses
 Inuentor mortis, pœna mori perenni,
 Humaniq; odium generis specialiter in te
 Ac genus omne tuum bello experire potenti.
 Perpetuumq; tui, mors ut tibi longa, timorem
 Esse dabo: pedibus repes, & pectore prono:
 Teq; tuo mulier perimet cum semine, cuius

Callidus extremis tantum insidiabere plantis,
 Ut trepidans etiam capiti uestigia figat.

Dixit, & exanguem sic est exorsus in Euam:
 Et tu quæ minimo solam te perdere fructu
 Non contenta, uirum similes temeraria in ausus
 Traxisti: instar eris famule, subiectaq; duos
 Arbitrium sensura uiri patièrè labores.
 Casibus & uerò (inceptum quoniam prior ausa es
 Multiplicare nefas) semper uersabere multis.
 Tum pariens crebris adèd torquebere natis,
 Ut quos mortales faciet tua culpa creati,
 Mortis nonnunquam laceræ sint causa parenti.

Tu quoq; cui monitus nostros, & prima salutis
 Vincula, foemineis postponere fraudibus auso,
 Sponte mori placuit: talem reus excipe sortem,
 Criminibus tellus, quam tu sulcabis aratro,
 Sit maledicta tuis, spinas tribulosq; minaces
 Culta ferat, fallatq; tuum spes improba uotum.
 Nec tibi terra fidem seruet: tu uiuere latus
 His in delicijs, & cunctis uiuere seclis
 Sponte recusasti: duro nunc uiue labore,
 Perpetuum quoq; uiue miser, dum lenta senectus
 In terram te restituat, terræq; recondat.
 Dixit, & ignaros ne cœli iniuria lædat,
 Veste tegit pecudum miserans, uitamq; tueri
 Edocet: & ne iterum similes exiret in ausus,
 Infaustum mortis formidine percutit Adam.

At ne perpetuam uitam ex arbore uitam
 Protraherent, miserosq; reos grauiora manerent
 Supplicia: in tantis nimium diuturna periclis
 Tempora ducentes, dirisq; obnoxia pœnis:
 Continuò sacris iussos decedere lucis
 Expellunt uenti, nemoris quos silua profundi
 Concitat, atq; illos libranti turbine nexos
 Aura uehens, sacra Paradisi ab sede repellit.
 Ergo hinc eiccti iuuenes, terrisq; relati,
 Perdita dimissi suspirant gaudia luci,
 Expertes tanti spacijs, expertesq; pericli:
 Sed non expertes, agitat qui corda, doloris.
 Quò ruerint, quid perdidderint, quæ uita sequatur,
 Quæ fuerit, tacita tristis in mente uolitant.
 Porro etiam quid se supremo in fine futurum est,
 Hærent solliciti: sibi num grauiora supersint,
 Nulla ne spes superet miseris: num morte perenni
 Perdant, quod superest: an cum uia mortis amara,
 Per lignum ingruerit mundo populisq; futuris,

Posit adhuc aliquid per lignum uita redire.

CLAVDII MARI VICTORIS

Commentariorum in Genesin

LIBER SECVNDVS.

HAestius arcanam seriem, primordia mundi,
Vt sincera fides docuit, sine fraude cucurri,
Dum dignis letho uitis terrena carerent:
Nunc hominum mores, et iam mortalia uersu
Aggresso, omnipotens uires Deus adde poeta.
Postquam sacratis decedere iussus uterq;
Sedibus ac regnis, genitalia contigit arua,
Inq; sua stetit exul humo: mirabile quali
Ore, rudes stupeant tam barbara rura coloni,
Que non frugifera distinctaq; arbore uernant.
Nec species placet ulla soli: nam mixta coactio
Pondere congeries confusa mole locatur.
Ardua caute rigent, siluis depressa laborant
Plana, carentq; herbis, horrescunt edita dumis.
Heu quibus haec spectat oculis, quo pectore cernit,
Quorum animis Paradisus inest: quae causa doloris
Vna subest, dum cunctorum iam plena malorum
Se pandit facies longe tristissima, post tot
Delicias Paradise tuas, et amena locorum
Gaudia fertilium: quorum uanissima praesens
Semper adest, tristesq; animos idea fatigat.
Nunc honor ille sacri nemoris maiore serena
Irradiat, nunc diuitias succurrit ademptas
Silua beata tuas: nunc pomi dulcior usus,
Nectarisq; sapor: uinis nunc floribus halans
Tellus, absenti tristes contristat odore.
O quam non eade (exclamant) Paradise rependis,
Immo etiam quanto pra illis haec dona beatis
Delicijs, peiora facis: sic tristibus illis
Iam uita perit abnuus amor, penuria rerum.
Insinuat iam dulce mori, ne maior egestas
Occurrat grauiore malo: nam uiscera terrae
Scrutari uesana fames, et querere cogit
Qua: steriles dat silua dapes: adeo usq; malignis
Herbarum dubias passim radicibus escas
Explorare iuuat, uentremq; explere labrantem.
Tandem cunctarum, quibus indiget usus, egenos
Atq; inopes rerum, docuit fors ultima summi
Auxilium sperare Patris: tum stratus uterq;
Membra solo, lachrymis tantum mutoq; dolore
Que nequeunt uerbis poscunt solatia uotis:
Dum pudor internis subducit uerba querelis.

Ergo ubi cognouit mutae sibi reddita lingua

Munera, confurgens tali prece supplicat Adam.

Omnipotens, auctor mundi, rerumq; creator,
Que mihi labe mali insensum atq; audacibus ausis
Constitui, felix olim, dum uita maneret,
Et celeres animos uisu super astra daretur
Posse sequi, late circum perq; omnia fuso:
Hos ego cur oculos tua quondam arcana tuentes,
Vel iam non habeo, uel magna ex parte minutos,
Et tetro clausos terreni carceris antro:
Vt iam nil ueri praeter mortalia quaedam, et
Fluxa uidere datum, ac mundum in peiora labantem
Atq; ideo Omnipotens, qui semper totus ubiq; es,
Ad te confugimus, trepida te mente precamur:
Exaudi miseros, quos semper cernis et audis,
Cum me olim parti damnatae annexere uellet
Ille caput scelerum, mundi insensibilis hostis:
Nil per se solum, ne uictus cederet, ausus,
Serpentis formam accipiens, et coniugis illa
Arma mea, duro confecit uulnere: sic nos
Artificis scelerum fraus improuisa subegit.
Cumq; ego damnarer iusta pro crimine poena,
Agnouit culpam tanto mens ista dolore,
Vt mihi me de me poenam praebere putarem.
Idcirco et gemitus poenae, lachrymasq; negavi,
Amplexusq; animo solatia dulcia poenae,
Hanc ipsam posthac sacra inter munera ponens
Pro uenia sceleris: non iam detrecto labores,
Quoscuq; addideris, tamen interea optime iudex
Si iuuat, exaudi nil in tua iussa precantes.
Nec iam istud lachrymis et moesta uoce precamur,
Iudicij censura tui quod se illa resoluat,
Tota sed ut plenas teneat sententia uires.
Iussisti mota uictum me querere gleba,
Et steriles spinas sparsa pro fruge leuandas
Dixisti, et tribulos pro fructibus: ergo serenda est
Vt fallat mea uota seges, quae sita labore.
Noscere da quae sint segetes, quo more serenda,
Fructiferae quae sint herbae, quae forma laboris.
Da Pater auxilium miserans, ijsq; imbue sensus:
Tunc erit ut rerum compos, et certa salutis
Seruiat Eua mihi, seuumq; experta parentis
Supplicium, pariat populos ut crimine nostro
Plectantur, purgetq; patrum peccata, nepotum
Mortibus aeternam faciens successio poenam.

Interea dum sic orant, serpentis imago

Indice

Indice uisa metu tacito se tramite ferræ
 Leniter, ad molles spiris reptantibus herbas
 In se conuertit trepidos, diriq; doloris
 Excusso senio cognatas traxit in iras.
 Et prior Eua uiro: Si te suprema malorum
 Causa mouet, rape saxa manu, datur ecce facultas
 Auctorem lethi letho dare: callidus ille
 Supplicijs doceat proprijs, et morte cruenta,
 Quam sit triste mori, qui me male perdidit, et te.
 Dixit, et elapsam cursu petrisq; sequuta est
 Misisibus: quin et duras per robora cautes,
 Quò se reptando condebat callidus anguis,
 Ambo proijciunt: quarum rigido una lacerto
 In nudum casu silicem dimissa resultat,
 Scintillamq; ciet: sicco quæ è fomite nata
 Exiit in flammam, et crinita incendia latè
 Extendens tota iam silua ardebat adepta.
 Hic horrent, latebrasq; gradu trepidante requirunt.
 Sed pauidos stupor ipse tenet, curamq; sagacem
 Iniecit insolite flammæ: quam cernere rursum,
 Et timidi spectare uolunt: paulum ergo remoti
 Telluris dorso sterilis mirantur opacas
 Defluxisse comas, nemorumq; horrere fauillas,
 3 Fuscariq; diem, totas splendere terras,
 Et lucem sub sole nouam: nec mente quieta
 Accipiunt crepitus stridentibus undiq; siluis,
 Vndantesq; globos flammarum in sidera latos,
 Nec quòd radices immeritus tendit in imas
 Ignis edax penitans: sumpto quo uicta calore
 Terra suas pandit generosa ad munera uenas.
 Quæ cum iam cuncto siccata liquore fuisset,
 Mox fieri liquor inceptit, riuusq; metalla
 Fundere quæq; suis, fuluo hinc torrente coruscat
 Auri summius honos, candenti lacte renidens
 Effluit argentum, rigor æris lubricus errat,
 Et cogit in mollem resoluti corpore massam.
 Vis breuibus formam ardentis comprehendere siluæ?
 Sulfuræ uolitant nemoris per opaca fauillæ,
 Non aliter quàm dum ruptis sicca Aetna caminis,
 Egerit immixtis stridentia sulfura flammis:
 Tum se decoctis tellus pinguisima glebis
 In sætus mouit uarios, quos imbre marito
 Parturiens putri dissoluit rura metu,
 Quæ tumidi crepuere sinus, elataq; messis
 Exiit, et motis undans trepidauit aristis,
 Disceret ut speciem segetis nouus accola cultæ.

Nil tamen hinc longus quicquid sibi uendicet usus,
 Nil casus uirtutis inops, Deus omnia nosse
 Quæ bona sunt cum luce dedit, mundoq; minori,
 Quicquid maior habet, sacro innotescere sensu,
 Scq; per hæc uoluit: quòd si illibata maneret,
 Ut data mens homini est, nulliq; obnoxia culpæ:
 Non illam species, non illam corpora rerum,
 Non modus astrorum, numerus nec mollis arenæ
 Falleret, aut quantis cum magno terra profundo
 Extensa est spacijs, aut quæ mensura peracta est
 Molis: quid resonet motu septemplex axis
 Harmoniæ uocale melos, nunc discitur usu
 Assiduusq; datur studijs: quanquam arte uel usu
 Quod capimus, Domino semper donante tenemus.

At uerò ad primos ut se digressa parentes,
 Nostra chelys referat, iam quæso attendite paucis.
 Pulsus ab augustis Paradisi sedibus Adam,
 Nullū habuit prius officium, quàm coniugis usum,
 Atq; omnem natis operam nauare creandis:
 Ergo ubi prima domus natis iam plena duobus,
 Inter tam uarios solatia multa labores
 Attulit, atq; nouum se uidit uterq; parentem,
 Multiplicata graues releuauit cura dolores:
 Et spes iam subiit proprijs gaudere ministris,
 Ruris in officio: quorum qui maximus euo,
 Arua Cain duris uertebat pingua rastris.
 At uiuo gaudere lucro dignissimus Abel,
 Collibus in nudis et sicci germine campi
 Innocuas pascibat oues, et lacte parentes
 Verum expectati sensere ut gaudia fructus,
 Diuino intuitu uinci sua uota fauore:
 Mox decreuit uterq; sui libamina fructus
 Prima dicere Deo. sacras prior impedit aras
 Frugibus ille nouis, niueo magis hic litat agno.
 Prima sacerdotum species, mox hostia fratris
 Impia, sed Christum longe tamen antè figura
 Signans. perpetuus nam cum foret ille sacerdos,
 Summi Melchisedech ex ordine: protinus in se
 Conflata inuidia, et fratrum liuore suorum, est
 Hostia saluifica dum pendet ab arbore factus.
 Sic olim antè sui presensit candidus Abel
 Inuidiam fratris: nam cum de fruge litasset
 Iste sua, niueo ille agno, mox protinus altum
 In coelum ascendit combusto fumus ab agno.
 At contra per inane uolans de frugibus illia
 In terram redijt fugienti fumus Olympo:

Aut quod peiores Domino sacrauerat, aut quod
 Illi non gratum est, animo quod prodit auaro.
 Inde Cain tamen insanas flammatur in iras,
 Inuidiæ ducens illo de fonte uenenum,
 Vnde propinquaret serpens, fratremq; cauendi
 Ignarum, seu a mactatum cæde trucidat.

Heu facinus, Quod non miseros furiosa libido,
 Quod non ira, recens odium, et uis improba cogit?
 Quid meret innocuus frater? num sanctior ille
 Quod fuit, interiri meruit iam facta parentum
 Non est posteritas quod quicquam accuset, et ipsi
 Flagitium addidimus: iamq; est quod callidus anguis
 Obijciat; si fors illum accusare uelimus, (go
 Quod morimur: nãq; ad cumulum prima illa propa-
 Criminis, adiecit mortem, culpamq; parentum
 Inductam mundo (horrendum est id dicere) fecit
 Impietas scelus esse nouum. sic impie, sic tu
 Dire Cain primore nouum cæde inficis orbem:
 Pro qua perpetuas pœnas iam morte solutus
 Aeternumq; dabis, longè serpente nefando
 Deterior, tua metimur si crimina: nanq;
 Attulit ille necem nobis, non intulit: at nos
 Cepimus allatam, tu uerò hanc primitus inferis.
 Tanto illo peior, uitari publicus hostis
 Quod potuit: tu priuatus nulla arte cauere
 Iam poteras: Quis enim dilecto à fratre timeret?
 At uerò nulla est hominis tam dira nefandi
 Culpa, Deus quam non animo clemente remittat,
 Si modò poeniteat facti: quod teste Caino
 Accipimus, quem tunc fraterna cæde madentem,
 Non indignum habuit (tanta est clementia) sese
 Corruptore Deus, quin blanda uoce rogatum,
 Frater ubi suus ille foret, facinusq; negantem
 Arguit, et leuiter tanto pro crimine punit.
 Nã profugum tantum atq; extorrem ab utroq; parente
 Longius amandat, uastatq; relegat in oras,
 Et iubet à patrijs confestim excedere terris,
 Hac etiam longè misero feliciter in re
 Gratificans: grauior nam multo est poena uideri.
 Inter felices, et pura mente beatos
 Victuro, post supplicium, factiq; pudorem.
 Utq; sit exilium leuius, comes additur uxor
 Fida reo forsàn, ne desperatio solum
 Arriperet: tum etiam quæ duras pectoris ægri
 Molliret curas, et moto corpore fractum.
 Sifleret amplexu: nulliq; obnoxia culpa,

Et Dominum uotis, et pura mente colendo,
 Eliceret quicquid posset satis esse duobus.
 Sic multa extorres comitatur gratia, quorum
 Auxit multiplicans per nomina mille nepotum
 Progeniem Deus omnipotens, regemq; Cainum
 Esse dedit populis, quos cingere moenibus urbes
 Erudijt, prælonga uidens in tempora natos.

Interea mæsto rursum grauis Eua marito,
 Pensarat primum sancto iam pignore damnum,
 Reddideratq; iterum nata iam prole parenti
 Multiplices animi curas, et mixta labore
 Gaudia: Seth puero nomen fecere, uice Abel
 Quem dedit omnipotens illis Deus: unde secuta est
 Posteritas, cuius de semine prodijt Enos,
 Qui primus tacita lectus uirtute sacerdos,
 Posse cedere pijs precibus, uotoq; potentem
 Sperauit, meruitq; Deum, populumq; secutum
 Imbuit, æterni cultum seruare Parentis.
 Cuius de serie pollens uirtutibus Enoch
 Descendens, meritis etiam non impar auitis,
 Reddius in sedes patrias orbemq; beatum,
 Viuit adhuc, et habet uitæ iam regna futura.
 Hic iusti proauus Noë: sub tempora cuius
 Infecit totum studiis concordibus orbem
 Culpa frequens, uitijq; sequens adiunxit auitis
 Posteritas uitium: quapropter mille per annos,
 Aut propè, maiores cum uiuere consueuissent,
 Ne peruersi hominum mores crescentibus annis
 Augmentum acciperent, uitij ut terminus esset,
 Maxima uita hominum iustia ad duodena redacta est.

Nanq; Cainigenum cum se coniuncta prophanis
 Damnaisset thalamis in peius prona iuuentus:
 In uarium facinus, superum deserta fauore,
 Profilit, inq; omnes currit temeraria lapsus.
 Tum Deus auerso tam multa ob crimina mundo
 Confestim insensu, uoces erumpit in istas:
 Nequaquam posthæc humana in gente manebit
 Spiritus ille meus, uitam nec proferet ultra:
 Viuere bisseños decies contenta per annos
 Vita nocens hominum: quoniam terrena sequuti
 Plus carnis quam mentis habent. sic ergo seuera
 Acui constituit tempus sententia certum
 Iudicis immoti, longè ne tempora uitæ
 Criminis augendi causam præstare ualerent.
 Flagitij quid enim iam non auderet iniqui
 Impia gens hominum? nam magna mole Gigantes

A Monstra horrenda hominum, uario de semine nati,
 Nil non audebant, quis una & maxima uirtus,
 Non fore ad extremum prauos: quos dira libido
 Crimen in omne trahēs, nullas sine sanguine noctes,
 Aut sine cæde dies unquam ductare sinebat:
 Inmemores iuris diuini, hominumq; suiq;
 Affectusq; pij, matrumq; patrumq; suorum,
 Auctorisq; Dei: tantumq; in crimina summa
 Processu est, homines Domini ut formasse pigeret:
 Ut peruersa etiam Deus ob peccata nocentum,
 Criminis expertes animas, conuoluere uellet,
 Atq; superfusus terras immergere lymphis,
 Rursus in antiquam mundo redeunte figuram.

Vnus erat Noë iustus, quem propter in iras
 Differret prodire Deus: quem uita fidelis
 Iam per quingentos immunem criminis annos
 Duxerat, & sancta degentem in lege probarat.
 Cui sic sancta Deus pandens arcana reuelat:
 Iamq; hominum uitij infectam turpibus omnem
 Aëra cum terris in deteriora relapsis
 Elucere, & tumido uisum est submergere ponto:
 Ut dum cuncta ruens operit, iussusq; residit

B Gurgite præcipiti, pollutum diluat orbem,
 Implicitosq; homines, et quicquid uiuere iussum est
 Causa hominum, inflati conuoluat labe profundis.
 Sed quia tu solus cui cordi nostra uoluntas,
 Deuotum sanctis duxisti legibus æuam,
 Peruersis semper uoto meliore repugnans:
 Sic decretorum moderabor iura meorum,
 Ut mihi cum iustas fuerit gens impia pœnas,
 Purgatæq; orbis feces: tum dignius à te
 Incipiat mortale genus, summumq; parentem
 Te numerent populi, post hæc qui tempora uiuent.
 Quadratis igitur trabibus contexta paretur
 Arca tibi, cubitis sed quæ sit longa trecentis,
 Lata quater denis denos super: aëra in altum
 Ter denis surgens, cubitali ornata fenestra.
 Insuper à læua ponatur ianua parte.
 Tunc calidum bibula spirans compage bitumen
 Explore, tenuēs & uestiat undiq; rimas.
 Cumq; triplex spaciū discreuerit arca duplex,
 Sic discernantur proprijs animantia nidis,
 Ne uiolent permixta genus, commissaq; pugnent,
 Confundantq; cibos, quorum te condere par est
 Tantum materiem: nam dispensata receptis
 Necessit, præstare meum est. Hæc mente fideli

Noë concipiens (sensum ipse animumq; ministras,
 Velle & posse dabat famulo, quodcumq; iubebat)
 Iussum opus aggreditur, densas prosternere siluas:
 Incipiens, atq; annosas proscindere quercus.
 Admittunt luci radios, umbrisq; leuatur
 Campus, & æquæuo spoliatur robore ualles.
 Sed cum tam multo fuerit properata labore,
 Summa operis cepti centum differtur in annos,
 Ut bona uita sequens, uitæ delicta prioris
 Emendet, mutetq; feros gens impia mores.
 O 'miseri, quos tam iustæ dilatio pœnæ
 Plus facit esse reos: nec iam pro crimine tantum
 Præterito, at longè grauius plectentur ob ipsam.
 Temporis indulti spaciū, ueniamq; neglectam:
 Cum testaretur se parcere malle reuersis,
 Tempore dilato Dominus, iam mole peracta,
 Machina constabat laterum compage capaci.
 Diffugium quod supremum pater ipse pararat
 Naufragijs natura tuis, rapidisq; fluentis.

Tum Deus è cello famulum dignatus Olympo,
 Voce monet Noë, summum iam tempus adesse,
 Condere se latebris, natos cum uxore, nurusq;
 Eripere instanti exitio, mortisq; tenebris,
 Cunctaq; uiuificis animalia reddere claustris:
 Siue ea terra fouet, seu clarius sustinet aër:
 Singula de mundis septena, & singula bina
 Ex ijs quæ sacris minus apta, immunda uocantur.
 Nec mora fit, quicquid conuexo cardine cœli
 Nascitur, ignotum diuersis partibus orbis,
 Quod stupet Eous, quod pallidus horret Iberus,
 Australis Libyæ calidis quod nutrit harenis,
 Scindit Hyperboreas miro quod lumine noctes,
 Festinat trepidans, & apertæ immergitur arcæ.
 Diluuium dicas iam præsensisse, Deoq;
 Auctori parère suo, & pecudes ratione carentes
 Plus quàm imprudentes homines ratione ualere,
 Etsi nil sapiunt. Ergo omni semine uitæ
 Prægravidam ut primū claudi Deus imperat arcæ,
 Nox ruit, & subitæ cœlum ob duxere tenebræ,
 Effusoq; cadens terras ferit aëre nimbus,
 Et furit, & toto pariter deseuit in orbe.
 Nec satis excidio est qui nubibus effluit imber,
 Antiquæ laxantur aquæ, iamq; æthere aperto
 In nubes uacuas cœlum pluit, & reserata
 Desluit in lymphas mundus cœlestis abisso,
 Atq; nouos pandit fontes, torrentibus æquos:

Dumq; uno immixtum raptim se gurgite iungit,
 Quod cœli, quod terra uomit, quod nubila fundit:
 Inuoluit merfos mixtis cultoribus agros,
 Implicitosq; greges stabulis, cum ciuibus urbes,
 Obruit inter aquas: populiq; natante ruina,
 Nulla manet rerum facies: tegit omnia flumen,
 Crescendoq; suum perdunt et flumina nomen.
 Mox etiam cursu, nullis satiabilis unquam
 Annibus Oceanus, tam magna mole ruentes
 Iam præsentit aquas: aucto quas gurgite maior
 Pellit, et in cumulum redeuntē surgere cogit.
 Donēc contractis æstum attollente profundo
 Vndiq; litoribus summo se circite iungit
 Fluctus, et oppressis concurrunt æquora terris.

Et iam terquinis super omnia celsior ulnis
 Arca ferebatur (namq; hæc mensura supremos
 Excessit montes) cum quadraginta diebus,
 Vnius pluuiæ furor, et mors una fuisset.
 Ter quinquagenis dehinc solibus ære sudo
 Consimilis ponti modus et mensura remansit.
 Dum Pater omnipotens iam dudum in carcere gentis
 Concluse miserans, terris abscedere magnum
 Paulatim iussit pelagus, sensimq; relabi:
 Ne raptim fugiens terras suberteret omnes,
 Et stabilem in sedem tellus ut sicca mearet.
 Deniq; diffuso planus mox ære uertex
 Prodere se coepit pedetentim, et summa uideri
 Posse iuga, ac planos scopulis descendere fluctus,
 Cumq; residenti sensim prorumpere siluas
 Aequore, et occultos paulatim surgere colles.
 Iamq; niger patula speculator missus ab arca,
 Aëra reppererat placidum, prædaq; reperta
 Non iam curabat consueta in claustra reuerti.
 Ergo emissa semel uitali ē sede columba,
 Nil referens certi, rursus dimissa reportat
 Paciferae frugis paruum libamen oliuæ.
 Tantus ad iudicium hoc, magni cum laude parētis,
 Clausorum fletus, quo se gaudere reuelant,
 Exoritur: quantus muris cum uictor acerbis
 Insultat, subitum obseſis si forte feratur
 Auxilium: quantus cum iudice missa modesto
 Addictos rursus uita sententia reddit:
 Quantus in ambiguum finus cum uita recurrit
 Inter lugentium lachrymas et gaudia fletus.

Postquam rursus speculatrix arua patere
 Nunciat, hoc ipso terris quod missa receptis
 Non redijt, tædet pigras perferre latebras,

Et iuuat ad cœli uentos spirare patentis,
 Atq; animam æthereo laxatam pascere sensu:
 Sed nulli claustro fas est exire patienti,
 Donec reliquias illuc qui iusserat orbis
 Ingredier, iubeat sacris excedere claustris.
 Cœlitus admonitum fida cum coniuge Noë,
 Cumq; domo, et natis pariter, nuribusq; pudicis,
 Et noua deductis iterum dare rura colonis,
 Cunctaq; succidue seruata animantia proli,
 Iam captiua diu claustris emittere apertis,
 Quæ bonus humanos opifex seruauerat in usus.
 Quæ postquā data porta, ruunt: pars aëra pennis,
 Pars saltus, siluasq; petunt: pars mersa cauernis
 Infoditur patulis: terræ pars libera campis
 Exultat siccis, et prato uernat aperto.

At uero mundi sortitis regna secundi
 Cuncta oculis Noë lustrans, ac mente capaci
 Accipiens, animumq; uolens saturare replendo,
 Cuncta haurit, rapido perlustrans omnia uisu,
 Ut noua miratur: noto fulgentior ortu,
 Et magē sol rutilus ridet: maiore sereno
 Leta poli facies, et desperata uirescunt
 Foetibus arua nouis: sed adhuc uersatur imago
 Ante oculos, tantæ semper memoranda ruinae.
 Inter aquas quid pertulerint, quid munere sacro
 Non etiam tulerint, fremeret cum uerbere sæuo
 Pontus, et illas contemneret arca procellas.
 Cumq; suis Noë quā prompta et lata reuoluit,
 Se circum summi fuerit largitio Patris:
 Cogit et attonitos mirari ac uoluere secum,
 Vnde tot esca animis toto suffecerit anno,
 Quis potius, namq; hoc constat, si cetera uitæ
 Suppeterent, clausos, dum fluctuat arca, perire
 Inter aquas potuisse siti: nisi rector Olympi
 Depositos, hominum auxilio donoq; carentes,
 Sustinuisset, eo quo condidit omnia nutu.
 Ille animas longæ perituras carcere noctis
 Affectu lucis spolians, uirtute repleuit.
 Ille ut tam segnem possint perferre quietem,
 Infudit pigri placidum torporis amorem:
 Omnipotens quid enim non eius dextera possit,
 Qui gelidi raptim merfos sub gurgitis undas
 Cum usum est ardere facit, flammāsque sub ipsas
 Algere inuictos? et qui nunc tempore paruo
 Posse perire homines docuit mergentibus undis,
 Ostendet flammis atq; undis posse renasci.

CLAVDII MARIi VICTORIS
Commentariorum in Genesin

LIBER TERTIVS.

A **T**alia mente gerens, uenturaq; secula cernens,
Non prius officij quicquam seruatus inire
Constituit: quàm sacra Deo laudesq; rependat,
Gratesq; euaso referat discrimine Noë.
Mox niseo sacra exurgunt altaria saxo,
Agnouitq; hæc prima recens altaria mundus.
Antea totus enim, conuexo tramite cœli,
Templum mūdus erat, tum dudum ad sacra paratis
Assuit è gregibus septentis hostia præceps:
Seu uolucrum ex specie, mollis quas sustinet aer:
Siue ex his quæ terra parit: nam septima quæq;
Aris steruuntur deuota animalia sacris.
Ætherco tum mox ignis demissus Olympo,
Libat odoratos ad sacra altaria foetus,
Ambrosiumq; Deo flagrant holocausta uaporem.
Et quanquam nostri nil muneris indiget, ille
Totius mundi Dominusq; Deusq;: suorum
Attamen officijs uenerari, & munere gaudet.
Qui lymphis tandem sic Noë affatur adeptis.

B **E**t si parua fuit, tanto pro crimine, poenæ
Vltio, uindictibus pluuijs, cœloq; resuso
Tot scelerum damnasse reos, sedemq; nocentem
Terrarum, mage diffuso purgasse profundo:
Non tamen offensi, feriemus uerbere tali
Vltierius mortale genus: quamuis ruituras
Per uarium facinus, per crimina pristina rursus
Humanas mentes uideam, gentesq; profanas:
Non tamen interea cessabit dextera uindex,
Supplicia iniustis quæ reddat, præmia iustis.
Vos igitur, quos uita probat iustissima nobis,
Crescite securi, & fecunda prole referte
Arua, nouosq; greges longis distendite terris.
Seruabunt elementa uices, cunctisq; diebus
Sparsis seminibus reddetur debita messis.
Currat opus mundi compar, discordibus horis.
Æstati certabit hyems, ac tempora librans
Veris & autumnus fugiens replicabitur annus.
Vosq; (quibus regnum solidi permixtus orbis).
Tota tremet, metuetq; amplius substantia mundi.
Imperium ecce danus uobis res prorsus in omnes,
Totq; inter species rerum: quæ spontè mouentur
Carnea membra quidem uestros largimur in usus,
Quanquam interdictum uobis à sanguine uiui

Esse uolo: quem si quisquam ederit, haud secus acris
Illum iudicij plectet sententia, quàm si
Hauerit humana fluidum de cæde cruorem:
Quem repetam semper uindex, adeoq; requiram,
Vt mihi non solus pendat rationis abundans
Supplicium, sed bruta etiam: cruor omnibus æqu
Sit sacer humanus. Verùm ne postea quisquam
Diluuium metuat, tali sit fœdere tutus:

Cum leuis in nebulas pendens se uerteret humor,
Et nigras cumularit aquas in concaua nubes,
Effundam radios, & pulchrum circite summo
Arcum componet mihi solis imago recuruum,
Pingentem conuexa poli, qui luce colores
Exhibeat uarios, & in aëra dissipet imbres,
Ignis plus habeat rutilans, & iam minus imbris:
Quod sibi uenturi specimen præsumere signi
Posteritas secura potest, ut fœdere tali
Post hæc diluuium credat non esse timendum.
Talibus attenti imperijs cum coniuge Noë,
Post habitas Domino grates, laudesq; repensas,
Certatim & limo dulciq; uligine leta
Arua, pater natiq; simul, quis firmius æuum,
Mox subigunt rastris, & semine rura maritant.
Tum uere effusis latè densissima campis
Herba uirens, flauas cum durauisset aristas,
Solis ob ardores in frugem lacte gelato
Reddit multiplicem cumulato fœnore messem:
Et noua prægrauido iam palmitè uinea, diti
Luxuriat fructu, tortaq; ex arbore nectar
Parturit, & duro nascentia pocula ligno:

Fortè Deo Noë celebrabat letus honores,
Indulgens sacris epulis, uinumq; propinans
Prima è uite nouum: quo demum largius hausto,
Hinc alto grauidus somno, membrisq; solutis,
Non bene composita cum ueste iaceret, humiq;
Prostratus, spectanda daret genitalia natis
Membra suis: uni tibi Cham teterrime risum
Mouit origo tui. nec iam peccasse sat uni
Esse tibi credens, fratres aspergine culpæ
Contentis maculare tuæ: sententia multò
Quos melior, meliorq; animus, detecta parentis.
Obiecta docuit celare uirilia palla:
Nam patrium auersis manibus texere pudorem
Sem simul atq; Iaphet, tali dignissima patre.
Pignora, quos ideo fratris dedit esse minoris
Iure pater dominos, somno uinoq; solutus.

Qui

Qui mox natorum euigilans benefacta suorum,
 Et Cham demeritum tali mercede rependit.
 Cham tu, inquit, maledictus eris, seruusq; tuorum
 Aeternum fies uentura in secula fratrum.
 Sem uero benedictus erit, fratremq; minorem
 Participem secum communi sede bonorum
 Efficiet, quorum latè possessio currat.
 Hæc fatus senior, cum iam decurreret annos
 Mille minus decies quinos, in pace quieuit.
 Interea Domini dum sancta in lege uigeret
 Posteritas, multis iamq; aucta nepotibus, & se
 Coelorum ac terræ Domino committeret uni:
 Tunc sanctis hominum parebant omnia iussis,
 Terra grauis, liquidum pelagus, uegetabilis aër.
 Non opus arte illis, cœlesti nanq; magistro
 Omnia discebant: sed postquam in crimina mundus
 Exiit, & latè uitij sese abdidit inis,
 Perdidit insigne hoc munus damnata propago,
 Oblitamq; Dei plures effingere diuos
 Non puduit: tanti est supremi obliuio Patris.
 Tum grauis inuentor lethi cessare capacem
 Fraudis materiem non passus, cuncta maligno
 Subdidit arbitrio, quò fatum induceret orbi,
 Suaderetq; Deum uel iam non esse, uel ista
 Inferiora huius contemnere munia mundi.

Ergo res hominum cunctas, euentaq; rerum
 Quæ Domino fuerat par assignare supremo:
 Assignare uagis persuasit subdolos astris,
 Atq; auium spectare fibras, motusq; uolantum,
 Et studio ingenti magicæ scelus intulit artis,
 Et plures orare deos, idolaq; muta
 Aut magis idolis latitantem semet, in ipsis
 Suasit adorari, multo magè dignus aduri.
 Inq; nefanda prior descendit crimina Nimroth,
 Impietatis apex: Cham seruo è semine natus,
 Mole & mente Gigas, Babylonia regna gubernas.
 Persarum hic animos capiens, uenator iniquus,
 A ueris Domini sacris traduxit ad ignem.
 Nec modò plus æquo cupidus, hæc arte sagaci
 Ille caput scelerum, mundi infensissimus hostis,
 Illustre curis hominum, sed mentibus ipsis
 Irruit, & sensus penitus descendit in omnes,
 Mox & in affectus: nam cum patris unica proles,
 Spem generis letho secum traxisset acerbo:
 Infelix Nimroth, lachrymas noctesq; diesq;
 Continuans, hebetiq; trahens plangore querelas

Dum furit, & raptum querit per singula natum: A
 Effecta moestum solatur imagine luctum,
 Et Pario effectam filij de marmore formam
 Credidit infelix incluso uiuere sensu,
 Et questus audire suos: mox inde dicatis
 Erectisq; aris diuinos addit honores,
 Inq; loco iubet esse Dei. tum protinus omnes
 Amplexæ gentes scelus hoc, crimenq; sequuta,
 Pro dijs quæq; suis charos habuere parentes.
 Post etiam simili reges in honore locarunt,
 Dixeruntq; deos: quorum sub nomine mendax
 Græcia, dum ueris falsa insinuare laborat,
 Addidit obscuras uanis rationibus umbras,
 Excusans tumulos atq; indita nomina bustis.
 Donec per species sese dementia cunctas
 Proderet, & rebus minimis membrisq; pudendis
 Nomen inane Dei mundo ridente daretur.
 Talibus errorum salebris fomenta daturus,
 Ambigua inuentor lethi responsa ciebat:
 Vfus ad insidias aut igni, aut fonte calenti,
 Aut terra ex antris uentos spirante loquaces,
 Et falsum uani sibi nomen Apollinis indens.
 Talibus à Domino gentes trux ille remotas
 Captabat laqueis, quò ducens cunq; uolebat:
 Tanti est à sancto Domini discedere cultu.

At uero egressi unde sumus, redeamus ad illam
 Maiorum seriem, quæ paucos aucta per annos,
 Vsq; adeò excreuit, quòd mox Oriente relicto,
 Inde nouas alibi compulsi querere sedes,
 In campum (Senaar ueteres dixere) patentem
 Perueniunt: cumq; his etiam discedere terris
 Cogitur, in uarias partes spargenda iuuentus.
 Cæpit in hæc mœstas tristissima uerba querelas:
 Hæc uam non certus uite status ordine cœpto
 Fert homines? quamq; ignaros uel prospera fallunt
 Per uarios casus? quam uoti summa periti
 Tendit in aduersum? iam nos (si dicere fas est)
 Quòd sperata patrum precibus numerosa nepotū
 Creuit turba, piget: spargenda est quippe per orbē
 Exilio cumulata manus, periuraq; longe
 Finibus à patrijs: nos ergo sic cine tandem
 Longa pauperie defecta, inhonoraq; membra,
 Ignotis dabimus passim tumulanda sepulchris?
 Nec saltem miseri tumulis claudemur auitis?
 Nullaq; erit nostri post mortem fama superstes?
 Quare agite ô iuuenes, dum uires turba ministrat,

A *Que uobis superest, que finem nescit ullum,
Egregiam eternis famam dimitte factis.
Vrbem condamus, cuius sub moenia turrem
Vsq; attollamus, donec pingentia coelum
Sidera, et excelsi conuexa attingat Olympi,
Nescia posteritas ut nos hinc orbe relicto
In coelum migrasse putet: sic mota iuuentus
Contemnunt cautes, et quicquid monte reciso
Desluit, ac domitæ fictos de viscere terræ
Constringunt igni lateres, operisq; futuri
Materiam proprio malunt debere labori:
Hanc interstratum sic necit utrinq; bitumen,
Vt solidas simulent circumdata moenia cautes.
Mox turris properata subit, mox uertice nubes
Transiit, ac fruitur cæli propiore sereno.*

*Tum Pater omnipotens cælesti uoce senatum
Congregat angelicum, turbæq; insana superbe
Facta stupens, isthæc regni confortibus infit:
En terrena phalanx quod iam temeraria pergat,
Cernitis, et quantos imprudens tendit in ausus.
Mortali quæ structa manu contingere celsos
Credit posse polos, et ad æthera ducere nostrum.
Cum nemo indutus terreno corpore, coelum
Ascendat, nisi qui cælo descenderit alto.
Sed quia gens una est, eadem quoq; forma loquendi,
In componenda persistent turre, nec antè
Desistent, quam mutua opus consensio coeptum
Finierit: tanta est humane insania mentis.
Ergo agite (ut uetitum norint, quod posse negatum est)
Iam descendamus, tumefactaq; corda superbo
Consensu, uarij turbemus uocibus oris:
Vt quod peccarunt concordis crimine mentis,
Confuse damnet melior discordia lingue.*

*Dixit, et intentos operi, molemq; leuantes
Mentibus attonitis, subiecta obliuio primum
Intrat, et ignotæ subit imperfectio lingue.
Increpitant operis studio cessante magistri
Cunctantes socios, sed uocem nemo remittit,
Non intellectis: quod si quis tentat, inane
Sibilat, aut rupti fremitu sermonis anhelat.
Sic uanum praua susceptum mente laborem
Destituit frustrata manus: iam nemo propinquum,
Nemo patrem sequitur: quæ quisq; intelligit, addit
Agglomeratq; sibi, sociumq; adiungere curat.
Dumq; perit diuisa huius cognatio gentis,
Gentem lingua facit: sparguntur classibus æquis,*

*Diductasq; petunt uario sub fidere terras.
Haud aliter uolucres campi per mollia plana,
Quæ gregibus mixtis errare et querere uictum
Persuasit securæ dies, cum nocte propinqua
Frondea tectæ petunt, exempto cum grege turba
Vulgus quæq; suum sequitur, rapidoq; uolatu
Miscetur, similis quæ duxerit aut color aut uox:
Sic tunc in partes populus se dissecat unus,
Et species fit quæq; genus, longeq; remotis
Considunt terris, atq; orbem gentibus implent.
Nec tamen hoc sacri (cum sit sua poena nocentum)
Muneris est uacuum: nam quamuis ultio iusta
Hæc fuerit, quos non tetigit reuerentia cæli,
Quæ sedes propria est mundi, rerumq; parentis,
Vt nec se agnoscant, uerba inconsumpta loquentes:
Attamè id multum quod rupto hoc fœdere cautum est,
Ne, quam paucorum attulerat persuasio culpam,
Cunctorum assensu rursus contingeret omnes,
Et faceret commune nefas: ne prælia dura,
Et rabido populis mors arcessenda furore
Bellum illis ciuile foret: sic profuit illis,
Inq; bonum uersa est primæ distractio lingue.
Quamquam nec prorsum sublata Ebræa loquendi
Consuetudo fuit: cum tunc permanferit oris
Ebræi sonitus, sermoq; antiquus, in illis
Qui culpe expertes, pars non iniusta fuerunt
Natorum quos Sem genuit, custodia iusti
Quos tenuit, Dominiq; etiam reuerentia rexit.
Sed postquam toto dementia percita mundo,
(Vt taceam magici scelus instabile monstri)
In truncos et saxa etiam duriq; metalli
Arte cauas species, et cassas luce figuras,
Impegit mortale genus, mentesq; supernis
Intentas fregit, terræq; addixit meriti,
Conuoluitq; simul fœdæ contagio labis,
Non secus Aethiopum feruentibus excita terris
Nubila morborum, corrupto tramite cæli
Dum currunt, quisquis percussus fulmine lethi
Ingemuit, simul ipse ruit, quicumq; cadentem
Conspexit, cecidit, congestaq; funera passim
Dira lues strauit, camposq; reliquit inanes:
Sic tunc præcipiti complexos mole furoris,
Ne nihil infectum toto dimitteret orbe,
Comprendit repetens, quos iam dimiserat error,
Donec Chaldæi generis, de semine Thare,
Vir iustus, metuensq; Dei, cum stirpe suorum*

Urbem aliam, moresq; nouos, sedemq; requirens,
 Mansit in Assyrijs demum nouus accola Carrhis.
 Qui quadragenis lustris ubi uixit, et uir,
 Infaustam hanc uitam felici morte redemit.
 Huic, meritis patrem et sanctis uirtutibus æquans,
 Aut longè superans, successit filius Abram,
 Vir coelo dignus, nam primo à limine uite,
 Verum mente Deum uenerans, gentilia sacra
 Auerfatus erat, quem postquam morte parentis
 Iussa sequi iam posse Dei, sine fraude liquebat,
 His Dominus famulum meritis dignatus adire est.
 Quandoquidem toto te solum inuenimus orbe,
 Quem sincera fides inuat, et reuerentia nostri:
 Linque procul sedes patrias, terramq; nocentem,
 Pollutamq; domum: cognatio tota prophana est,
 Et fugienda tibi: terræ melioris in agros
 Me duce peruenies: ne sis pars gentis iniquæ,
 Qui sanctæ caput esse potes: tum sacra dicabo.
 Quæ mancant benedixte tibi, nomenq; per omnes
 Magnificū reddam populos, bona cuncta rependēs.
 Et benedictus erit, tibi qui benedixerit: atqui,
 Qui maledicta tibi conuiciaq; ingeret, ille
 Confestim maledictus erit: benedictio per te
 Spargetur tribubus cunctis, æuoq; futuro.
 Dixit, et imperijs mentem quæ parcat indit,
 Promissisq; pijs credat, mora nulla repente
 Dicto intercedit Domini, sed protinus Abram.
 Cum gregibus uarij generis, famulisq; paternis,
 Coniuge cum fida, chari cum pignore fratris,
 (Cui Loth nomen erat) digressus, limite recto
 Ignotum sibi carpit iter: mollissima letas
 Præbent arua uias, blandumq; fauentibus austris.
 Arridens, nullis turbatur motibus aer.
 In Chanaam terras, et regna uberrima Sichem,
 Donec perueniens, didicit, soboliq; sibiq;
 Isthæc in sortem imperij cessura futuri.
 Vnde Deo supplex deuotas extruit aras,
 Et ueteres reuocans, cultor nouus, auget honores.
 Inde petit Bethelē, sedes quæ lecta beati
 Hospitijs sacrata uiri, cunctasq; superbis
 Excessit meritis terras, quandoq; secundo
 Post cælum numeranda loco, nam sede superna
 Dignior ista Dei, quæ pignus lege salutis
 Emissum mundo tantum mirante paratum,
 Exciperet, uisa est, hominemq; remitteret astris.
 Sic quoq; solennes Abram pater extruit aras,

Et linquenda nouis habitacula ponit in aruis.
 Namq; famæ rursum sedem mutare coactus
 Castra mouet, totamq; domum, famulosq; gregesq;
 Secum agit, et rebus commercia iusta rependens
 Intrat in Aegyptum, et Sarai appellare sororem
 Mauult quàm uxorem: ne barbara pectora, sancti
 Hospitis in cadem, stimulet furiosa libido.
 Vnde et mox Pharaon radiantis imagine formæ
 Ictus inardescit, thalamosq; et fœdera certa
 Lege parat: longos isthæc connubia in annos
 Ducturus, ni longè aliter disponderet ille
 Auctor coniugij, cui cum minus ista placerent,
 Ecce pauor regi mersa formidine mixtus
 Ingruit, et subito quatit improba corda tumultu,
 Exterretq; animos niger horror, et implicat artus.
 Ut rex sacrilegæ gentis tam tristia uota
 Sentiret damnaſſe Deum, qui tale profectò
 Consilium inſuauit famulis, ut barbarus hostis
 Eſſe uirum Sarai securum agnosceret Abram:
 Cum foret expertus, quàm non impunè prophano
 Appeteret ferro, quem nec uiduare liceret.
 Sponte igitur, nulla uiolatam labe, marito
 Reddit, et ingenti cumulatam fruge remittit
 In Sichem, Bethelēq; suam: quò deinde recepti
 Cum gregibusq; domoq; pater, cum coniuge salua,
 Exercent campos, et pingua pascua latè
 Immixtis carpunt gregibus: dum iurgia crebra,
 Inter pastores patrui nata atq; nepotis,
 Dum non sufficerent capiendis arua duorum
 Armentis angusta nimis. plenissimus ergo
 Abram iusticiæ atq; obseruantissimus æqui,
 Quò dirimat lites, et iurgia tollat auara,
 Ut natu maior, concessos diuidit agros:
 Iunior elegit, quà dulcibus undiq; fufis
 Rura maritat aquis, ripisq; umbrantibus inter
 Labitur, et teretes saltus Iordanis amœnat.
 Ergo quò fugiat pastorum iurgia, ab Abram
 Declinans, iunctos Sodome Loth migrat in agros.
 Cum Deus hac Abram mœſti spe pectora firmans,
 Ne mouearis, ait, fratris quòd prole relicta
 Nunc solus uidere tibi: innumerabile uulgus
 Tu mihi solus eris, populiq; idem auctor amici.
 Suspice quadrisidi partes intentus ad orbis,
 Inspice nunc austrum uersus, septemq; triones,
 Quà sol exoritur, quàm uespere concidit imo:
 Hæc tibi met, proliq; tuæ, populisq; tuorum
 Concedam,

A Concedam, æternos illis habitanda per annos:
 Quis tu etiam terris longè lateq; fruaris.
 Surge, & quæ pateant gressu prius hospite lustra.
 Hæc ait: ille libens paret, sedemq; relinquens
 Emigrat, Chebronq; subit, sub ilice nigra
 Ad Mamre querceta pater tentoria figit:
 Hic quoq; solennes Domino struit ut colat aras.

Interea magno circum turbante tumultu
 Hostis adest audius, uaria quem dote referta
 Sollicitat tellus, campis illis refultat
 Vngula, & effusus errat populator habenis,
 Aduersum Sodomæ pinguisima pascua gentis.
 Loth uerò portis cum rege crumpit apertis,
 Et uicina manus regum socia arma ferentum,
 Secum equites peditesq; trahit: distenditur agmen,
 Confligunt acies pariter, sternuntq; caduntq;.
 Sed turpis Sodomæ luxu emollita iuuentus,
 Ut rursum exarsit repetitus clamor in iras,
 Vertunt terga metu: rapido pars moenia cursu,
 Pars montes siluæq; petunt, pars septa cateruis
 Porrigit ignauas ad tristia uincula palmas.

Vi uerò patris captum Loth audiit Abram,
 B Non fletu (quid enim fletus conferret manis?)
 Sed uirtute parat fratri succurrere capto.
 Instruktos igitur tercentum, deligit omni
 De grege, bisq; nouem famulos, quos ante præeuntes
 Insequitur sensim, quæ tendere prodidit hostem
 Lentum præda grauis: quorum de nocte silenti
 Corpora (conflictu dum iam languentia duro
 Irrigat, & fessos dulcis sopor alligat artus)
 Aggreditur, nil uenturum sibi tale putantum:
 Ut cum icinui rabies uesana leonis,
 In pecudum salu penetravit septa uolucris,
 Et dente atq; pede exanimat, cupidamq; uorandi
 Ira funem superat, dum meta doloris acerbis
 Iamq; ouibus uacuis effecerit ultimæ caulas.
 Haud secus ille duces somno uinoq; sepultos,
 Sternentesq; Abram populos, regesq; trucidat,
 Sic tamen ut nullus confundat castra tumultus.
 Nemo gradum sentit, nisi quæ mens deficit & uox.
 Nemo sonum cædis, nisi quem mors excitat, audit.
 Sanguine cuncta madent: sicco resoluta sereno
 Tellus tabe coit, gressumq; morante cruore
 Lubrica stagnanti titubant uestigia campo.
 Nec tamen omne animans gladijs occubuit apertis,
 Seruantur prædæ: tanta est moderatio iusti

Victoris. reliquos sparsit fuga turpis, & agros
 Vsq; Damascenos instans formido sequuta est.
 At uictor tanti nil motus laude triumphi,
 Inter equos, pecudumq; greges, populumq; recepit,
 Aut captum, gazasq; (auido quæ pondere uictos
 Victoresq; mouent) nil prorsus concupit horum
 Magnificus: sed enim tanta inter gaudia mitis,
 Et uarios hominum reputans sub pectore casus,
 Omnes omnino prædæ, & præmia belli
 Direptis passim populis, regi, seruat:
 Non sibi se pugnasce docens, decimam tamen offert
 Hostibus excussæ, quæ uera est hostia, prædæ.
 Melchisedech, uinumq; & panem ab cæde reuerso
 Obtulerat, rex ille Salem, qui munere tali
 Mystica præmisit summi libamina Christi:
 Cuius de manibus sumens Ecclesia corpus
 Viuificum panem, coelesti pota cruore est.
 At uerò hostili redeuntem est funere lassum,
 Omnipotens uerbis solatur talibus Abram.

Quandoquidem nullis cupidum te præda subegit
 Illecebris, precium fidei, mercesq; laborum
 Mecum plena tibi est, teq; & tua cuncta tuebor,
 Hæredi seruanda tuo, quem germine sero
 Progenitum, magè multo etià pius auctor amabis.
 Nil est quod metuas: hæres tuus ille Damascus
 Ut fuit, ipse tuo cernes de semine natum,
 Accendat cuius patrios infantia sensus.
 Suspice, conuexum quàm denso lumine cælum
 Picta nocte micat: quantis congesta premantur
 Sidera sideribus, numerum quæ obiecta recusent:
 Seminis hoc exemplar habes, stirpisq; futuræ
 Multiplicis formam. Sic fatus, finit: at ille
 Credidit, & nudæ fidei consensio sola
 Plenam ad iusticiæ & meriti reputata coronam est.
 Atq; adeo hinc Abram tanta mercede docemur,
 Quanti sit meriti diuino credere verbo,
 Demeriti contra quanti non credere: namq; ut
 Credidit, hac rursum diuina uoce meretur
 Solari, omnipotens dum uerbis incipit istis.

Ille ego sum Deus ac Dominus, qui teq; tuosq;
 Chaldæa de gente tuli, tandemq; paternis
 Exceptum utiis, terra meliore locauit:
 Ut de te genitus populus meus arua beata
 Incolat, & seriem longè lateq; propaget,
 Gentibus expulsis, quas sædo errore parentum
 Sacrilegos ritus olim secere prophani:

Quod cuncta abundus nimium quia credere differs,
 Trimam sume mihi torua iam fronte iuencam,
 Cum qua par annis blando grege lecta capella,
 Aequaeuusq; aries nostro mactetur honori,
 Casta quoq; humanae turtur coniuncta columbae.
 At uero uolucrum non sentiat hostia ferrum,
 Tantum intermedias pecudes discindere cura:
 Quas sic diductas mundis distinguito arenis,
 Ut membris coeant alrinsecus amula membra.
 Dixit, at ille Dei monitus seruare libenter.
 Assuetus, raptim properat mandata patrare:
 Sed cum dispositam, quo iusserat ordine, terrae
 Strauisset, seriem, subito manus ingruit atra
 Importunarium praedam infectata uolucrum:
 Quae ne contactu uiolarent sacra prophano,
 Vndiq; sollicitus cauet, et circumspicit Abram.
 Sed cum opere attonitum tanto, nec sole cadente.
 Vinceret officij moles tam magna recepti:
 Ecce niger terror, tremor horridus, et sopor intrat:
 Nuncia iussa ferens, uenturaq; secula formans.
 Credo, uidebatur septum sibi cernere Nilum
 Ebrae gentis populo, serosq; nepotes,
 Ingentesq; supra numerum cognoscere turbas:
 Inde truces motus, deductaq; castra suorum,
 Transmissum pelagus sicco pede, mersa profundo.
 Agmina, naufragium nulla cum classe sequutum,
 Ereptosq; mari Ebraeos, dehinc tota beate
 Regna Palestine populo patuisse reuerso.

Talibus attonito uisis, non desuit almus
 Interpres: Praenote tuos, sobolemq; tuorum,
 Inquit, in externis per secula quattuor agris
 Niliaci illius censuram dira tyranni
 Imperia: at cum tot peregrina expleuerit annos,
 Seruitio cripiam, gentemq; ulciscar iniquam:
 Et reddam terris, blando quas gurgite cingunt
 Nilus et Euphrates: sed cum peccata nocentum
 Gentis Amorrhæe, populiq; hæc regna tenentis,
 Explerint summam scelorum, digniq; paternis
 Sedibus expelli fuerint: at tu tamen ante
 Longæuo felix decedens limite uite,
 Ploratus natis, cum pace et munere nostro
 Ad sanctos migrabis auos. Sic fatus, et alto
 Cum iam nox terris densas induceret umbras,
 Signum e monte dedit: confestim fumens istic
 Apparet clibanus, lampasq; ignita uidetur:
 Tum sacras epulas, mediumq; inuenta paratum,

Precipiti cursu delibans flamma uorauit.

Interea certus regni, prolesq; futurae,
 Munus adire patris cupit Abram: casta sed uxor
 Abnuat officium, quod inanem effocta senectus
 Iamq; uterum sibi fecisset: sed dulce mariti.
 Pignus, spermq; nouam quacunque ex pellice fusam,
 Esse suam credens, famulam (cui iunior ætas,
 Agar nomen erat, tellus Nilotica origo)
 Subrogat in thalamos, precibusq; aggressa mariti,
 Seruili semen, concedere perpulit aluo.
 Proh seruite nefas, ut primum uiuere sensit
 Agar uentris onus, fastu tumefacta superbo,
 Despexit dominam, et dominam cui matris amore
 Debebat, causamq; sui furiosa tumoris.
 Recte igitur flagris hanc uir iustissimus Abram
 Coniugis addixit: quorum magis acta pudore,
 In deserta procul secretaq; lustra ferarum
 Abditur indignans, quam exul nec spernere cessat:
 Sed rursus obsequio priuans, quod debuit, illam
 Contemnit, quo more potest, mauultq; pericla
 Deserte perferre uia: ni missus Olympo
 Angelus occurrat, famulamq; ad pristina rura
 Restituat mitti domine, blandoq; refectionem
 Hortatu, melius iubeat sperare reuersam,
 Et nomen nati doceat, moresq; manusq;
 Innumerosq; greges tali de stirpe futuros.
 Quo maiore redit uoto iam certa futuri,
 Et partu dominum fecit prior ipsa parentem.

Cum iam decursi spacijs felicibus æui
 Supra octoginta bis ternos clauderet annos,
 Ad quos bisseas cum iustus et insuper unam
 Adieret æstates: solito hunc rursus Pater almus
 Alloquio dignatus adit, iussitq; senectam
 Ducere felicem: simul et promissa reuoluit,
 Et quam mercedem expectet, tum corpore prono
 Abram suppliciter Dominum prostratus adorat.
 A quo mox audit firmata uoce, futurum
 Se patrem innumere gentis, lateq; patentis,
 Et cuius ueniant etiam de semine reges.
 Hoc tamen a reliquis iussus discernere signo
 Ebraeam gentem populis, ut sponte refectionem
 Carne superuacua se circuncidat, et omnem
 Masculei sexus presentemq; atq; futuram
 Progeniem: iussus pueros a matre recentes,
 Atq; rudes uitæ, dum mens ignara dolendi est,
 Preputio exutos, octaua luce sacrare.

Quod

A Quòd qui tam sanctum corrumpere testamentum
Auderet, cessans legi inferuire rogatæ,
Exheres fieret regni, uitaq; futura.

At simul ut uero sibi crederet argumento,
Venturas aliquando suo de semine gentes
Innumeras, nomen Dominus commutat utriq; :
Non Sarai tibi, ait, sed Sarra uocabitur uxor:
Et tu non Abram, sed nomine clarior aucto
Venturæ Abraham posthæc uocitabere genti.
Quod commune ideo tibi met cum cōiuge uera est,
Promissi quoniam (nihil est re certius ista)
Mater erit generis, teq; annum sole remenso
Esse patrem faciet, quamuis ridenda putetis
Virtutis promissa meæ : nec uestra senectus
Impediet, quin diuini sententia iuris
Aeternos semper maneat stabilita per annos.
Sed tamen ignoscam dubijs, pueroq; futuro
Imponam nomen, quod culpam hanc arguat, Isaac :
Qui nostri indubie seruato scdere pacti
Heret certus erit, cuncta cum stirpe suorum.
Nec tamen Ismael, Agar de semine natus,
Expers dotis erit: nostro nam munere fultus

B Nulla multa uirum de se uentura potentum,
Bissenis pariter ducibus regnanda creabit.

Dixit: at ille audius pactum accelerare receptū,
Iam centum pulsans annos, iam pubere nato,
Se primū, gnatumq; suum, cunctosq; clientes
Ac famulos omnes, quo iussu est, stigmatē signat,
Et populum facit esse nouum, fontemq; piorum,
Vna eademq; uia. tanta est deuotio, legem
Accipiens, explensq; fidem. Quid non meret ergo
Tam præsens ueloxq; fides? nam non timor istud,
Sed sincerus amor, famuliq; probatio iusti est,
Quodlibet imperium placida sic mente subire.
Vnde Deum sibi promeruit: nempe antea tantum
Audiri solitus, meritum post tale ministri
Iam patitur cerni: cumq; indignatio iusta
Vltorem stimulet, mortales non tamen ille
Respuit aspectus. nam cum damnare pararet
Crimina terrarum, flammisq; abolere nocentes:
Aut uerum, aut qualem norat se posse uideri,
Et nomen numerumq; Abraham prodidit ipsi.

Illi nanq; domi Manre in conualle sedenti,
Tres subito apparent, augusta luce micantes.
Abraham tanti stimulatū imagine uisus
Procurrit, Dominumq; solo prostratus adorat.

Tresq; etiam supplex forma ueneratur in una:
Quis ut mente pia liceat seruire, precatur,
Et refici, in medios æstus tendentibus horis,
Non dedignentur famuli mensisq; cibusq;
Vsq; adeo uisus inter sensusq; uigentes,
Errabat dubitans, hominis substantia an esse?
Quem norat mens esse Deum: tamen annuit ille,
Officiūq; pij non aspernatus alumni,
Oblatosq; cibos, mensasq; sacrauit amicas.
Vt uero ablatis epulis mensisq; remotis,
Hospitibus uisum est illinc discedere, tum mox
Inde mouens gressus, lateri comes hæret euntum
Hospes ouans, tristiq; quatit concussa pauore
Pectora, & attonitum uenerabilis attrahit horror.
Quippe uidet uultus tacitos, uisusq; seueros,
In Sodomam Dominum iūcta uibrasse Gomorra,
Pacis & emissos famulos, iraq; ministros.
Et cum cognosset tanta quid mole pararet,
Arcanum pandente Deo, caussamq; docente,
Vltro audet Dominum scrutari, an perderet urbē,
Errantis populi per crimina cuncta nocentem,
Si quinquaginta morum probitate piorum
Spectatos aleret. cumq; ipsi diceret: Illis,
Si numerum talem inuenio, mihi parcere certū est:
Quid si quinq; minus fuerint: tum subdidit: Et quid
Si quadraginta soli? quid si minus illo
Fortē decem numero? quid si bis quinq; dabuntur
Innocui? non & tu urbi Deus optime parces?
Cumq; etiam numero se uelle ignoscere tali
Dixisset, famulum in medio sermone reliquit
Tendentem ulterius, seq; in sua regna recepit.

Dimissi interea ciues è sede superna
Angelici, in Sodomæ terras, Loth fortē sedentem
Antē fores urbis, iam terris sole propinquo,
Inueniunt: qui cum miro splendore uideret
Angelicos radiare uiros, descendere summo
E' coelo ratus, in terram prostratus adorat,
Inuitatq; domum, noctemq; auertere testō
Euincit precibus, simul & conuiuere suadet,
Innocuosq; cibos & pocula parca ministrat.
Dumq; epulis sumptis somno indulgere pararent,
Ecce sub occasum lucis, noctisq; recursum,
Fæda manus uulgi, si fas dixisse, uirilis
Profilit, & iuuenum insanis pueriq; senesq;
Ignibus uruntur: Lothq; ut sibi iradat abuti
Hospitibus, cogunt. quid non uesana libido

Ausit at ille uolens populi mollire furorem
 Infani, natus, quibus illibata manebat
 Virginitas, offert, quoscumq; optarit in usus.
 Ast effrena cohors, in deteriora profundi
 Lapsa mali, uitio sese immiscere minori
 Vile putat, nisi se summis etiam implicet, ergo
 Infandum ut patret facinus, Loth opprimit: & iam
 Vi maiore agitant, quam quæ uirtute repelli
 Humana ualeat: cum protinus hospes uterq;
 Angelicas nudant mentito corpore uires,
 A' populoq; senem cecata mente furente
 Loth retrahunt, inq; ipsa domus secreta receptum,
 Perdenda hortantur confestim abscedere terra.
 Qui sint, quid ueniant, & quæ præcepta ferentes
 Mox explorare uelint, nil iam sermone patienti
 Dissimulant: & ab hac se clade euadere saluum
 Posse, domumq; suam dicunt: generosq;, suosq;
 Colligere affines, & secum abducere mandant.
 Ast illos simili cum uulgo crimine tactos,
 Inuoluit similis sententia, sanæ monenti
 Credere dum nolunt: quanquā quodd credere nolūt
 Non est ut multum mirere, abscedere cum Loth
 Id quoq; ridiculum quod consulere putaret:
 Quem lentum, pigraq; moras sine fine trahentem,
 Hospes uterq; uidens, manibus cum coniuge raptū,
 Virginitatq; suis, procul extrā moenia ducit,
 Et celerare iubet, montesq; euadere in altos.
 Tali lege data: ne coelesti igne flagrantem
 Post se respiciat quisquam male cautus in urbes.
 Loth uerò metuens, montes ne tardius altos,
 Aggessum, uelox coeli præuenteret ira:
 Ipse Segor lachrymis petijt, securarecessus
 Antra sui: lachrymas autem non sensit inanes,
 Concessumq; sibi donum speciale salutis
 Pluribus impertit, meritumq; ē munere fecit.
 Et iam non solitas raptim obducentia cœlum,
 A' patria uirtute Deo miscente, coacta
 Nubila densarunt nebulas: sed quas rotat Aetna,
 Quas uomit Inarime, atq; Aponus feruētibus undis
 Exhalat, quas uicino concussa Vesueo.
 Eructat tellus, Lyciæ quas sæua Chimæræ
 Ora, sinu uasto trine fornacis anhelat:
 Et quocumq; loco sallentia sulfura uelox
 Spiritus inflammans, angusto tramite fusus,
 Effluit in lucem rupta tellure uaporans.
 Non quod nō possit pluuia quoq; uertere in ignes,

Totum de nihilo potuit qui condere mundum:
 Sed maiore bonus iudex damnare paratu
 Mauult, quos miserans urbis morumq; ruina
 Punit in exemplū: mox durum elementa minatur,
 Concurruntq; undante globo, stipataq; statu
 Quæq; suo, coeunt flammaram pabula in unum
 Corpus, & infandas terras urbesq; nocentes
 Sulfurei testudo tegit curuata metalli:
 Quam citus & uires angusto tramite sumens
 Spiritus incussam, tanto crepitare fragore
 Compulit, & crebro tonitrus agitante corusco
 Consternare animos, quotquot spectacula cernunt
 Talia, quinetiam Loth, heu, miserabilis uxor,
 Seu tanto stupefacta metu, seu stulta cupido
 Illa fuit, uetitum contra consurgere pactum
 Foemineis innata animis, quæ deniq; cumq;
 Causa fuit: Sodomam inspectans se pone ruentem,
 Confestim pœnas uiolata lege subiuit,
 In statuum conuersa salis, spoliataq; luce,
 Sic animam infelix cum corpore perdidit omni,
 Vt nullum extaret forma remanente cadaver.
 Ocyor inde Segor, luctum prohibente timore,
 Horrificoq; malo stupidus, mox ingreditur Loth. B

Tum sol exoritur toto feruentior igne,
 Irrarum fulgore micans, radiosq; seueros
 Dirigit in Sodomam: qui postquam lumina flammis
 Inuoluere suis, resolutaq; sulfura, nexos
 Secum præcipitant ignes, siccoq; liquore
 Dispensata suis stillant incendia tedis:
 Fulmineus denso præceps cadit aëre nimbus,
 Inuoluitq; urbes, & totis saeuit in agris,
 Ac mixto stridore tonat, uicicq; querelas
 Flam. ne i tempestas, quæ postquam pabula terris
 Repperit incensis, ipsisq; insedit arenis:
 Erigit immensam coniuncto fomite metam
 Ignis, & à terris redeunt in sidera flammæ,
 In cineres donec cautes tellusq; resultans
 Transeat, ac penitus mersæ soluantur arenæ,
 Depressisq; cauos consumpta cespite campis
 Pandunt arua sinus, uenisq; effusus apertis
 Consocians uires qui terras strinxerat humor
 Priuatum gignit pelagus, quid' nam esse putemus,
 Quod raptim lacus est, mira uirtute refertus,
 Qui fuit ante rogus: sic omnipotentia summi
 Iudicis in gelidas ignem conuvertere lymphas,
 Ac rursum lymphas ardentem possit in ignem.

A Nec tamen hic occulta uacant mysteria, nam quod
Vnde hic sunt ubi flamma fuit, quod flamma missis
Desuper extinxit lymphis: fortasse notabat
Luxurie calidos ignes, fomentaq; primi
Peccato contracta patris, coelestibus undis
Extinctum quandoq; iri: proq; ignibus acris
Injicie, quibus illa olim lex dura uigebat,
Salutificis purgatum iri, & lustralibus undis.

CLAVDII MARII VICTORIS

De peruersis sue ætatis morib. Epistola:

Ad Salmonem Abbatem.

S I Domini templum supplex orator adisti,
Immo et custodem templi, populiq; magistrum,
Quot tu isthic homines, tot Christi altaria cernis.
Sed si collatis inuat indulgere loquelis,
Hic habitat tuus ille hospes, mea viscera Thephon,
Cui parum ad requiem frondose uitis in antro
Herbida cessantibus sunt structa sedilia uinis.
Dic igitur Salmon, que rerum nunc tibi fors est?
Quis patrie status est? quid te delectet in illa?
Nanq; agris, opibusq; hominum, terraq; colonis
Nunc primum illase turbato fœdere uitæ
Barbarus incumbit: nec longæ ad secula uitæ

B Constructæ profunt solido de marmore uille,
Absumptæq; omnes uana in proscenia rupes.
At uero interior pestis, bellumq; profundum
Olim nos densa telorum nube fatigat:
Senior & tantò, quantò est occultior hostis:
Et tamen (heu) si quid uisitauit Sarmata, si quid
Vandalus incendit, ueloxq; abduxit Alanus,
Ambiguus spebus licet & conatibus ægris,
Conamur quandam in speciem reparare priorum.
Illa autem nostro quæ sunt amissa periclo
Negligimus, longoq; situ squallescere mentis
Ignauis patimur, subiectaq; collæ cathenis
Dedimus, & manicis peccati præda ligamur.
Et prius est uitam purgare, abscindere sentes,
Ostia conuulsa ac fractam renouare fenestram:
Quam latos campos animæ, & præcordia cordis
Excolere, & capte collapsum mentis honorem.

Nil hostis, nil dira fames, nil deniq; morbi
Egerunt: fuimus qui nunc sumus, hisq; periculis
Tentati nihilo meliores reddimur unquam,
Sub uitij nullo culparum sine manentes.
Nil sanctum est nobis nisi quæstus: et illud honestum est,
Vile quod fuerit: uitijq; uocabula recti

Indimus, & parci cognomen sumit auarus.
Atqui confessis uitij, & crimine aperto,
Non potuere suas uirtutis imagine fraudes
Obtegere, occulto fouerunt uulnere plagas,
Quos terrena trahit sapientia, nescia ueri.
Quosdam infelices qui decipit, incitat error,
Dum causam inquirunt rerum, astrorumq; meatus,
Quæ sit forma poli, cur longo flumina cursu
Non pereant, latus iaceat quo limite pontus:
Quæq; Deo tantum sunt nota, recondita cunctis,
Scire uolunt (heu grande nefas) & scire uidentur.
Ista quidem Salmon sunt nostri crimina sexus.

Sed leuis est uestra uitiorum morbus in urbe,
Si non foeminei magis exarsere furores.
Antè diem Salmon tenebris nox huius condet,
Quam possim mores huius percurrere turbæ:
Quæ cum lege Dei uiuant sub lege uirorum,
Proh pudor, haud unq; sine nostro crimine peccant.
Nam nisi delictis faciles traheremur earum,
Haud illas uitij uellemus uiuere nostris:
Nec rigidas auro uestes, nec uellera Serum,
Nec lapides toto quos fert mercator ab orbe,
Fundorum precijs emerent suspiria moesta.
Iungimus at uanas, non est pudor addere curas,
Si grauis ignotis processit Læbia gemmis,
Et decies Pasina nouo radiauit in ostro:
Confestim ornatum sibi quæq; exposcit eundem.
Ergo quod uarijs studeant occurrere formis,
Atq; uiris alios aliosq; opponere uultus,
Nō ne hæc culpa uiri est? quid agūt in corpore casto
Cerulea & minium, centumq; uenena colorum?
Mentis honor, morumq; decus sunt uincula sancti
Coniugij: si forma placet, uenientibus annis
Cedet amor: sola est, senium quæ nescit, honestas.

Nam quod perpetuis discursibus omnia lustrat,
Quod pascūt, quod multa gerūt, q; multa loquūtur,
Non uitium nostrū est? Paulo & Salmonem relicto,
Quod Maro cātatur Phœnissæ, & Naso Corynnæ,
Quod plausu accipiunt lyra Flacci, aut scena Terenti,
Nos, horum nos causa sumus: nos turpiter istis
Nutrimenta damus flammis: culpa ne caremus?
Nam uelut acceptas referūt specula optima formas,
Sic exempla uirum uxores accepta sequuntur.
Sed cur infelix in culpa est foemina tantum,
Cum placeat solido coniunx uitiosa marito?
Vnus ubiq; hostis diffuso turbine senit:

Nec mirum est uinci belli terrore subactos.
 Quod si correcti sanum saperemus, et atris
 Libera mens nebulis Christo purgata pateret,
 Si salcem uerbi cordi imprimeremus, et illinc
 Velleus ueterum uitiorum abscondere nodos,
 Aduersus Christi famulos uis nulla ualeret:
 Nec nos Riphæi prosterneret arcus Alani,
 Nec seruire etiam subuerteret omnia bellum,
 Et qui nunc nostra grassantur clade superbi.
 Attamen in uestro populo non rara bonorum
 Turba uiget, multosq; pios Ecclesia nutrit.
 Sunt planè infantes multi, Pater optime, quorum

Esse uelim similis: nec desunt in grege nostro,
 Victrices reddat quas sexus uterq; coronas.
 Ac si quid patriam commendat, si quid in illa est,
 Quod iuuat: hoc unum est, hæc sunt solatia uitæ.
 Nunc age thare Pater, cupido mihi fare uicissim
 Quæ te digna satis requies susceperit: ex quo
 Te corde hinc gestans abij, tecumq; resedi:
 Non equidem inuitus recolam mea gaudia Salmon,
 Nec te tantorum inditio laudabo bonorum.
 Sed iam conclusi nos admonet hora dici
 Surgere, et ad sacros sanctorum occurrere coetum:
 Crastina lux uerbis accedet libera nostris.

D R A C O N T I I H E X A E M E R O N,

SEV DE OPERE SEX DIERVM, LIB. I.

Prima dies lux est terris, mors unatenebris,
 Lux datur ante poli, lux claræ causa diei,
 Lux iubar ætherei, lux noctis limes et um
 Lux facies rebus cunctis, et lux elementis, (bræ,
 Lux genitis factisq; calor, lux gratia solis,
 Lux decus astrorum, lux aurea cornua lune,
 Lux fulgor cœli, lux et primordia mundi,
 Lux splendor flammæ, lux magni temporis index,
 Lux honor agricolis, requies lux omnibus agris,
 Lux opus auctoris primum, caudorq; pudoris,
 Lux cui medijs dat lux quoq; tempora metis:
 Quæ benè constructa, mundi primordia lucent.
 Clarus ubiq; Deus, nunquam mutabilis, auctor
 Quem non obscurant quæcumq; ex parte tenebræ,
 Nec celantur ei quæcumq; obscura geruntur:
 Principium factis lucem dat lucis origo,
 Quæ mundo uita præmissa est principe luce,
 Quæ totum præcessit opus quod continet orbis,
 Quæ solis præuenit iter, lunamq; coruscam,
 Cuius iussu ope clarescere cuncta creata.

Altera quippe dies cœli conuexa meretur,
 Ac supra cœlos ingentia flumina dantur,
 Ac dominantur aquæ glomeratis fontibus almæ,
 Ignibus æthereis cœlesti sede locatis,
 Unde beata nimis meruit quæ tecta polorum
 Celsæ Dei, sapor iussu suspensa Tonantis,
 Limitibus contenta suis elementa morantur,
 Nec flammæ resinguit aqua, glaciemue teporat
 Flammeus ignis: aquæ seruant sub lege tenorem
 Incorrupta suum, non impugnata uicissim,
 Non discretæ quidem, sed nec permixta morantur.

Tertia cœruleum ponti lux edidit æquor,

Fluctibus immensis pelagi freta glauca liquecunt,
 Et mare nauigerum quatitur spumantibus undis:
 Ipsa dies terram meruit de fluctibus auctam:
 Eruitur terra iniusto demersa profundo,
 Et solidante globo grauior per inane pependit.
 Sustinent solidam fluidis radicibus undæ,
 Quam molles portant ceu fundamenta liquores.
 Arida materies rapitur de corde fluenti.
 Nondum mater humus, cuius pars soluit arenam,
 In glebas pars membra ligat, pars saxea tangit,
 Cautibus extat montis apex, pars flumina iungit,
 Planicie pars tensa iacet, pars littora curuat,
 Pars datur in tumulos, pars aspera rupibus horret,
 Pars riget, inculta residet pars ualle profunda:
 Et colles tumidi cumulis iuga celsa supinant,
 Atq; humiles campos spacijs æqualibus aptant,
 Pars data dulcissimis undantibus fontibus agri.
 Promittitur herba uirens, et surculus omnis in auræ,
 Et semper uestita comis frondefcit oliua:
 Omnia poma uirens profert, non parturit arbor,
 Linguae laurus honos, soluit donanda poetis.
 Tetra per obliquos it uitis in orbe corymbos,
 Verberat et palme calamos non antè flagello:
 Vinca pampineos subarundinat ebria campos,
 Munera leticiæ spondens pendentibus uuis.
 Fructibus et uarijs redolent florentia rura.
 Vna parens tellus non unum fundit odorem:
 Sed quot sunt herba, tot permiscetur odores.
 India tunc primum generans pigmenta, per herbæ
 Eduxit sub sole nouo rudibusq; racemis.

Est locus interea diffundens quatuor amnes,
 Floribus ambrosijs geminato cespite pictus,

Plenus

353

A Plenus odoriferis nunquam marcentibus herbis.
 Hortus in orbe Dei cunctis felicior hortis:
 Fructus in annos est, cum tempora nesciat anni.
 Illic floret humus semper sub uere percenni,
 Arboris hinc inde comis uestitur amenis.
 Frondibus intortis ramorum murus apacus
 Stringitur, atq; omni pendent ex arbore poma,
 Et passim per prata iacent: non fructus anhelis
 Flammatur radijs, quatitur nec flatibus ullis,
 Nec conturbatis furiis illic turbo procellis,
 Non glacies districta domat, non grandinis ictu
 Verberat, aut gelidis canescunt prata pruinis.
 Sunt ibi sed placidi fructus, quos mollior aura
 Addidit, exurgens nitidis de fontibus horti.
 Arboribus mouet illa comas de flamine molli
 Frondibus impulsis: immobilis umbra uagatur.
 Fluctuat hic onus omne, & nutant pendula poma.
 Ver ibi perpetuum communes temperat auras,
 Ne lædat flores, & ut omnia poma coquantur,
 Non apibus labor est ceris formare cicutas,
 Nectaris ætherei sudant ex arbore mella,
 Et pendent folijs iam pocula blanda futura,
 Pendet & optatæ uiuax medicina salutis.

B Cætera depingit uarijs natura figuris.

Auroræ iam quarta dies permanserat undis,
 Et rutilante polo compresserat astra rubore:
 Mox solis radiare globum iubet igne salutis,
 Flamma salutari perfundi lumine mundum,
 Cuncta salutifero rident elementa uapore
 Cuius ab igne suo lunam iubet ire secundam,
 Nigra tenebrarum corrumpere tempora noctis,
 Et tepidam proferre diem minitante quiete:
 Candida somniferis perlustrat cornibus axem,
 Quæ numero est maiore breuis, & plena minore.
 Flammeus ornatus cæli per sidera fulsit,
 Officia & stellis, numeros & nomina iussit,
 Tempora distribuit, loca contulit, ignibus egit,
 Limitibus fixit, iubar induit, axe rotauit,
 Cursum aptauit, cœli regionibus addit
 Agminis innumeri, nec flammæ sidera cœlum
 Destituerunt, quæcumq; dies & luce premuntur
 Luminis immensi radiato uertice Phœbi.
 Nec mirum si clara latent sub sole corusca
 Sidera, quo mundum monstrat mensura minorem,
 Qui fouet igne pio cœlum, mare, sidera, terras,
 Conceptum uirtute Dei, quem sphaera polorum
 Sustinet, & sentit Dominum per cuncta Tonantem:

Cuius ab imperio ueniunt, quæcumq; ministrant
 Omnia: iussus agit totum, sub lege laborant,
 Miles & ipse Dei, cum lunam & sidera cuncta
 Ostentat, sub uere nouo, sub tempore primo,
 Sub tyrone die ueterana in secula paratus.

Addit quinta dies animalia cuncta, profundi
 In corpus solidantur aquæ, neruiq; ligantur:
 Musculus humor erat, fluctus durefcit in ossa,
 Atq; oculi geminantur aquis, humore gelato:
 Et quot sunt fluctus, tot forsan in equore pisces
 Incedunt fluido per cærulea uasta natatu,
 Et crispante freto perlabant naribus undas,
 Terrigenis factura cibos per cuncta creandis.

Exiit inde uolans gens plumæ, læta per auras,
 Aëra concutiens pennis crepitante uolatu,
 Ac uarias fundit blando modulamine uoces,
 Et puto collaudant Dominum meruisse creari.
 Hæ niueo candore nitent, hæ purpura uestit,
 His croceus plumæ color est, hæ aureus ornat,
 Albentes alijs pennæ solidantur ocellis,
 Atq; hyacinthus adest per colla & pectora fulgēs:
 Eminent his cristatus apex, hæ lingua decorat,
 Hæ uirides pennæ reddunt, hæ discolor ornat
 Multa per innumeras currens pictura uolucres,
 Et rudibus tenuem subtexunt aëra plumis.

Ipsa dies folium ramis, & floribus herbas
 Euomit, & spicis acuit seges omnis aristas:
 Silua comis uestita uiret, nidosq; loquaces
 Exhibet, & uarias decantat garrula uoces,
 Cum uacuanda uolat commotis plausibus ales,
 Frondibus insidens, uento cum fronde mouetur,
 Vnguibus ad ramos infixæ tenacibus hærens,
 Pennigerum uernare nemus uapor urget in usus
 Pignoris, & molli durefcunt oua tepore,
 Pennantur tunc membra, globis animataq; anhelat,
 Rumpuntur, confraeta sonant, nutrita uolatus
 Tentant, & rudibus librantur in aëra pennis.

Sed cum discordent inter se elementa coacta,
 Facibus eductis concordant unda uel ignis:
 Unda creat uolucres, producit flamma uolucres.
 Pabula montis erant: sed non qui pasceret herbas
 Affuit, intactæ senuissent floribus herbae,
 Ni pascenda daret tellus iumenta per agros.

Sexta dies phœbi rutilo procefferat ortu,
 Cum naturæ parit gignitq; animantia terris.
 Cornibus erumpunt armata fronte iuuenti,
 Et per prata uagus sequitur sua uincula taurus,

Cervus in arua fugax palmatis cornibus errat,
 Et uelox prorumpit equis, pecus utile bellis.
 Impia terribiles producit terra leones,
 Simplicitas ouium fraudem passura laborum,
 Et raucos timuit discurrens dama molossos,
 Spumat aper, mortem limato dente minatur,
 Et latus obliquans meditatatur praelia toruus,
 Ac maxilla ferox duos desecuit in armos,
 Audacter certans spumantia bella mouere:
 Gignitur omne genus pecudū, genus omne ferarū,
 Inter prata uagum, nullo custode per herbas,
 Instar montis habens, incedit bestia, mole
 Promitur, anguis hians, quatiens sub dente uenenū,
 Et maculosa rapit squamas per uiscera serpens,
 Atra uenena nocens missura afflatibus oris,
 Et subito sparsura graues per sibila mortes,
 Atq; eadem membris impertitura medelas.

Sed ne mixta simul passim per cuncta fuissent,
 Distribuit loca certa Deus, et tempora fixit.
 Tempore non uno ueniunt quæ seua uocantur:
 Non semper mouet arma leo, nec scorpheus ictus
 Semper habet, nec semper agit fera uipera morsus,
 Nec semper tollunt ad uulnera colla cerastæ:
 Non semper furit unda maris, non semper adurit
 Solis ubiq; calor: pro tempore temperat ignes,
 Pro regione plage contemperat unda uaporem,
 Et modo bellantes fluctus freta pigra iacebunt.
 Ipse polus, qui grande tonat, sine nube serenus.
 Iam tacet, et puro redeunt sua lumina cælo.

Multa locis data sunt uarijs, dispersa per orbem.
 Arida uipereos angues suscepit arena,
 Humida sortitur tellus fera colla leonum:
 India cum gemmis et ebullientia monstrum minatur,
 Bellæ diuinos inter generatur odores,
 Ambrosiasq; rapit male frangens bestia mensas,
 Incertusq; color tigris per mille colores
 Montibus arcanis uenit, atq; effœta marito
 Mittitur, ut uincat currens orbata procellas.
 Cornibus crectis sortita est Africa damas,
 Concaua suscipiunt per montem saxa dracones.
 Cetera distribuit diuersis semina terris,
 Plurima coniunxit, sed cessante multa diremit.

Munera præterea funduntur diuitis auri.
 Protulit eximias illustrior India gemmas,
 Producent miucos et litorea rubra lapillo,
 Flammantes uiridesq; tulit Babylonia crustas,
 Persida nobilitant preciosis littora gemmis,

Frigidus et roseo carbunculus ardet honore.
 Seres fila trahunt nullo sub pollice ducta,
 Et nimis ambrosia plorant uirgulta per agros
 Balsama, Casareos lachrymæ dant munus odores,
 Cinnamon interior profert Phœnicia tellus,
 Solis amica nimis: nam nunc de sole perusta
 Hæc nardi flores, hæc portio fundit momum.

Omni bus his genitis, animal rationis amicum,
 Formatur uirtute Dei, limatur in artus,
 Ut dominator eat moderantior omnibus istis,
 Nature iussu quæ protulit omnia princeps.
 Ast hominem non terra parit, non pontus ab undis,
 Non cælum, non astra creant, non purior aër:
 Sed dominatorum dominator summus et auctor,
 Limauit per membra uirum de pulvere factum.
 Limus adhuc deformis erat: membratur in artus
 Corporeos, species hominis, cœlestis imago:
 Conspicitur noua forma uiri, sine mente parumper,
 Spiritus infusus subito per membra cucurrit,
 Et calefacta rubens tenuit præcordia sanguis.
 Mox rubuere genæ, totos rubor inficit artus:
 Iam cutis est qui puluis erat, iam terra medullam
 Osibus includit, surgunt immensa capilli,
 Orbe micant gemino geramantia lumina uisu,
 Et uocem compago dedit noua machina surgens,
 Auctorem laudare suum gausa quod esset.

Tunc oculos per cuncta iacit, miratur amœnis:
 Sic florere locum, sic puras fontibus amnes
 Quattuor undis fluo stridentes gurgite ripas,
 Ire per arboreos salus, camposq; uirentes:
 Miratur se, quid sit homo, quos factus ad usus
 Scire cupit: simplex est, non habet unde requirat,
 Quo merito sibi met data sit possessio mundus,
 Atq; æterna domus nemoris per florea rura,
 Parua procul spectat uirides uineta per agros:
 Hac de re tacitus uoluitq; et corde requirit,
 Et quare secum non sint hæc ipsa uolutat:
 Nam consorte carens, cum quo conferret, egebat.

Viderat omnipotens hæc illum corde mouentem,
 Et miseratus ait: Demus solatia facto,
 Participem generis, tanquam si diceret auctor,
 Non solum decet esse uirum, consortia blanda,
 Coniugium se quisq; uocet, dulcedo recurat
 Cordibus innocuis, et sint sibi pignus uterq;
 Velle pares, et nolle pares, stans una uoluntas,
 Pars animi concors, paribus decurrere uotis:
 Ambo sibi requies cordis sint, ambo fideles,

A Et quicumq; datur casus, sit causa duorum.

Nec mora, iam uenit alta quies, oculosq; supinat
Somnus, et in dulcem soluuntur membra soporem:
Sed cum iure Deus nullo prohibente, ualeret
Demere particulam, de quo prius ipse pararat:
Attamen ablato iuueni ne costa doleret,
Redderet et tristem subito, quem ledere nollet:
Cur opifex uult esse suus? nam posset alumnani
Pulvere de simili princeps formare puellam.
Sed quò plenus amor toto de corde ueniret,
Noscere in uxorem uoluit sua membra maritum.
Diuiditur contexta cutis, subducitur una.
Nam iuuenis de parte breui formatur, adulta
Virgo, decora, rudis, matura tumentibus annis,
Coniugij sobolisq; capax, quibus apta probatur,
Et sine lacte pio crescit iam infantia pubes.

Excutitur somno iuuenis, uidet ipse puellam
Ante oculos altare suos: patet inde maritus
Non tantum ex coitu genitor, sed coniugis auctor.
Somnus erat parcus, conceptus semine nullo,
Materiam sopita quies produxit amoris,
Affectusq; novos blandi genuere sopores.
Constitit ante oculos nullo uelamine tecta,
B Corpora nuda simul, niuci ceu nympha profundi:
Cæsaries intonsa comis, gena pulchra rubore,
Omnia pulchra gerens, oculos, os, colla, manusq;
Ut qualem possent digiti formare Tonantis.
Nescia mens illis fieri quæ causa fuisset.

Tunc Deus et princeps ambos coniunxit in unum,
Et remeat sua costa uiro, sua membra recepit:
Accipit et foetus, cum non sit debitor ullus.
His datur omnis humus, et quicquid iussa creauit,
Aëris et pelagi foetus, elementa, duorum
Arbitrio commissa manent. his: Crescite, dixit
Omnipotens, replete solum de semine uestro,
Sanguinis ingenui natos nutrite nepotes,
Et de prole novos iterum reparate iugales:
Dumq; fretum terra, et dum cælum subleuat aër,
Dum solis micat axe iubar, dum luna tenebras
Dissipat, et puro lucent mea sidera cælo,
Sumere quicquid habent pomaria nostra licebit,
Deliciaq; fluent uobis, et honesta uoluptas:
Arboris unius tantum nescite saporem.

Dixerat ista Deus, sanxit natura, quod inquit
Omnipotens, migrare diem, discedere solem,
Nec lucem remeare putat terrena propago,
Sub ductisq; nigris collucet luna tenebris,

Sidera cuncta notant cælo radiare sereno.

Ast ubi purpureum surgentem ex æquore cernunt
Luciferum, uibrare iubar, flammamq; citere,
Et reducem super astra diem de sole rubentem,
Mox reuocata fouent hesternæ in gaudia mentes,
Temporis et requiem noscentes, luce diurna
Cœperunt sperare diem, ridere tenebras:
Tot bona facta Deus non obliuiscitur unquam.
Quapropter fecitq; homines, sanxitq; manere.

His Dominus pietatis opem subducere non uult;
Proijcere nec plasma suum uult conditor æui,
Esse nihil prorsus se præter ubiq; rogandum:
Et nisi subueniat, succurrens non erit ullus.
Inde malo bonus est homini Deus, omnibus auctor;
Ipse opifex, dominus, rector, dux, ambiter, index,
Continua bonitate pius, uirtute modestus,
Simplicitate bonus, qui culmine celsior omni.
Ibant per flores, per tota rosaria læti
Inter odoratas messes, lucosq; uirentes,
Simpliciter pecudum ritu, uel more ferarum:
Corporibus nudis, et nescia corda pudoris.
Quæ pars membrorum secretior esset habenda,
Vnde rudes scirent, quid moribus esset honestum
Quod digitos oculosq; putant, hoc membra pudenda.
Publica iungebant affectibus oscula passim,
Nec rubor ullus erat, cum staret origo pudoris,
Illicitumq; sibi prorsus nihil esse putabant,
Et bene credebant, quibus omnia iussit ad unum,
Arboris unius fructu sub lege negato.

Vomere non tellus, non rastris iussa domari,
Querere nec sudor fructus quocumq; labore
Cogitur, aut campos aliquo de fonte rigare:
Imbriferis semper pluuijs absentibus, imber,
Cesspes et arbitrio crescit fortuna marito.
Præterea solis datus est locus ille duobus,
Delicijs hominum tantum constructus opacis,
Non placidas sustentat aues, non ore cruentas,
Vnguibus armatas nescit perferre uolucres:
Omne genus pecudum, nescit genus omne ferarum.
Solutus ibi irrepsit squamoso corpore serpens,
Fraudibus imbutus mortis, caput omne malorum,
Pectore uipereo mollium ex ore uenenum
Munera iam sub dente parans spumante palato.
Ergo ubi liuor edax contusum dente uenenum
Inuidiæ mordacis habens sub fronte modesta,
Querit opem sceleri, per quam fallatur honestas,
Simplicitasq; cadat, uel credula corda reatus

Incurrant, non fraude sua, sed clade perenni.

Fortia corda uiri, non expugnanda per anguem

Præfensit, pietatis inops: at coniugis aures

Aggreditur sub uoce pia, sermone maligno

Insidiosus adit heu mollia corda, puellæ

Ingerit ore cibos crudeli funere plenos.

His simul assumptis referantur lumina corais,

Ac permixta bonis patuit doctrina malorum:

Pœnituit rescisse dapes, et damna putantur

Temporis exacti spacio procedere peius.

Ausum quippe nejas tentat seducta maritum,

Et capit in fontem. iam noxia fœmina uictum

Circumuenta perit, sed circumscripta fœellit:

Nec circumscriptum serpens impune triumphat.

At scelus horrendum uel sua piacula mortis

Supplicio sociante duos reuolare reatu

Credidit infelix: sed par sententia damnat,

Quos par culpa tenet, gradus illic temporis inter-

Est tantum, nam causa ligat communis utrumq;.

Exurgit censura Dei pietate seuera,

Ac uite mortisq; simul sententia fertur.

Supplicium infelix, quo mors de utroq; negatur,

Vltio uitalis cohibetur limite mortis.

Pœna mori crudelis erat, sed uiuere peius.

Ocia, delicias perdunt, discuntq; labores,

Qui cultore Deo fructum telluris habebant,

Agricola Dominus quum nondum uerterat iniqua,

Ipse rigator erat, sator, auctor, messor, arator.

Offendunt hæc ambo pium: traduntur ab horto

Perpetui floris, non est sub iure reorum,

Et uite mors meta datur, cum fine malorum.

Magna Dei pietas, semper qui temperat iras:

Vita grauis hominum subducitur impete mortis,

Quæ recidiua magis uiuaci corde resurgit.

Mors mundatiorum requies est certa laborum,

Et male uiuenti præstatur sine salutis,

Continuans quodcumq; nocet prauumq; bonumq;.

Solus in æternum Deus est regnator et auctor,

Virtus una Deus, trinus Deus omnis et unus:

De quo speratum conceditur omne benignum,

Et quæcumq; iubet, præsumptio nulla refellit:

Nec deest effectus faciendi tempore eodem,

Quem penes et sensus primordia multa loquuntur,

Et sermo retinente sonat super æthera uoce:

Hæc mens pura Deū potius quam lingua precatur.

Ergo operis memor ipse sui, tunc imperat ambos.

Sedibus egressos, placido donentur ut orbi.

Ac totum quod mundus habet, sub iure tenetur: A

Et quod floret humo, uiridis quod germinat herba,

Quod spicat messis, quod ramis parturit arbor,

Quod gemant uites, quod amœna comantia frōdēt

Flumina, quod mittūt fontes, quod fundit et æquor,

Quod pelagi trahit unda fracti, quod littora tundūt,

Murmure quod uēti flantes uaga marmora crispāt,

Quod generāt terre, quod flumina, pōtus et æther,

Vsibus humanis data sunt hæc cuncta uenire.

Vt similis quæ factus erat de puluere Christo,

Is dominaretur cunctis sub carne creatis,

Corpora corporibus seruirent cuncta subacta.

Spiritus interea seruit sine corpore uentus,

Ventus agit nubes, in nubila crassior ær

Cogitur, hinc imbres ueniunt, placidumq; serenum.

Ventus alit fluctus, et uentus spicat aristas,

Ventilat æstiuo quæ flatu mollior aura,

Deflorat fluctus, atq; excutit arbore flores.

Flatibus accendit flammæ, et temperat æstus:

Flatibus alternis redeunt comitantia uitæ,

Itq; reditq; suos repetendo spiritus haustus,

Et reduci uento fibre pulmonis anhelant,

Faucibus excurrentes in naribus aura uiciisim,

Vitales animat per membra tepentia sensus: B

Atq; modò gelidis, calidis nunc flatibus ora

Illustrata uigent, et tangunt flabra palatum.

Non hæc humanis tantum spiramina membris

Sunt data, sed cunctis animantibus aura recurrit.

Spiritus ille Dei, quo corpora cuncta mouētur,

Omnia complectens agit, fouet, inserit, urget:

Vnde genus diuersa trahunt et semina rerum,

Nobilis inmensa ueniens è fonte perenni.

Artificis formata manu digesta mouentur

Ordine cuncta suo, manet irreuocabile munus,

Nec tamen intereunt pereuntia lege diurna.

Quis neget undifluos procedere fontibus amnes,

Quorum iam reditus nunquam sperabit origo?

Quas incessanter licet euomit, impete pleno,

Iacturam tamen unda negat sentire fluenti.

Omnibus hic mos est, de flammis tollere flammam,

Nec minuit quicquam detractus ab ignibus ignis.

Danuna aliena solent aliorum lucra parare:

His quæstus, non damna parant, in fomite flammis

Detractus auferte iubar, succenditur ignis:

Nec carnale genus minuit factura creando,

Ecce dedit homini plusquam sibi rex Deus auctor,

Formatur uirtute Dei mas unus et una,

Et.

A Et multos creat unus homo, mansura propago
Maxima sit generis, quis parvula fundit origo:
Parvula divini succedere cura perennis,
Ne consumpta daret post secula resurgere uita.

Sed ne sit fixum, reditus non esse sepultis
Cordibus, illorum qui legis sancta profanant,
Annua conspiciant agris frumenta renasci
Mortua per sulcos terram findentis aratri:
Maior & extrunci surgit radicibus arbor,
Et solis uestita uiret redeuntibus annis.
Pampinus uulsera uitis sarmenta reuulsi,
Et geminata sui redeunt uirgulta ruboris.
Ambrosio reduces rumpuntur cortice fructus.
Est cui uita fugax, & par cum flore senectus,
Est rediuiua uirens, & crinibus herba renatis.
Ligna renascuntur, reduci sub germine cuncta:
Que nunc herba fuit, lignum iacet, herba futura.

Squammeus exiit stellato tegmine serpens,
Pelle renascenti, rursus redeunte iuuenta,
Reptat hians anguis, per sibila guttura pandens.
Frontibus arboreis amittunt cornua cerui,
Anguibus absumptis, sed mox palmata resurgunt.
Aerie nudantur aues, cum penna uetusta,

B Et noua subuehit reparatas pluma uolucres.
Mortua præterea cecorum luminadudum
Nube tenebrarum discussa luce recepta,
Ad uisus rediëre suos, uultusq; sepulti.
Nocturnos perpeffa dies oculatur imago.
Mortua pars hominis quoties pars una iacebat.
Funera uiua gerens, uiuax in morte cadaver:
Ac sine morte tamen, uitali morte precepta
Et rediuiua salus reduci per membra uapore.
Nascitur, & calidus reperit uitalia sensus,
Ossa tenens, uenasq; ciens, sudansq; medullas.

Phœnici exactam renouat Deus igne iuuentam,
Combustusq; senex tumulo, procedit adultus,
Consumens dat membra rogos, sine sorte sepulcri:
Ignibus extinctis, iam mortua flamma resurgit,
Redditur ignis edax rediuiuo lumine candens,
Et scintilla uorax incendia uasta reducit,
Et quod fumus erat, stridet iubar ignis anhelis,
Igne uago rutilatur apex, fixæ cætera lambit,
Et cælum repetens erecto crime uagatur.

Mortua nox sub luce cadit, perit aurea luna,
Atq; per ascensus & cornua colligit ignes,
Et dum cæca latent reparato lumine fulget,
Mentiturq; diem lux frigida solis imago.

Lucifero redeunte polo moriuntur & astra:
Nuncius auroræ subductus morte diurna
Lucifer, extinctas reficit per sidera flammæ.
Exhinc nocturnis iubar emicat igne corusco,
Rosida puniceum spargens aurora ruborem,
Ducit ubiq; diem periturum noctis ab umbris:
Et tamen hæc de sole petit, quo missa rubebat.
Sol oculus cœli, famulus super astra Tonantis:
Cuius ab aspectu languescunt sidera cœli,
Ne gelidis animentur aquis per cæcula ponti.
Occidit ipse dies super æquora sole cadente:
Et quod conuersus, nouus æquore mane resurgit,
Vespere nocturno hac radiata luce rubentem
Purpureis abscondit aquis, redditq; diurnæ
Depositum natura suum sub nocte sepultum,
Mane resurgentem de fluctibus orbe recepto.

Tot simul exemplis moniti, defuncta renasci
Credamus uirtute Dei, qua cuncta creauit,
Et generata uigent sub nutritore Tonante.
Qui cum regna poli teneat stellantis, & aptum
Aera concludit, terram leuat, æquora soluit,
Et totum capit una manus, quod sermo creauit:
Vnus ubiq; Deus, dum iussu rumperet ima,
Qui tantum pius est, quantum decet omnipotentē,
Et nulla uirtute minor, nisi uerberis ira,
Sed uotis & sponte bonus, pietate & amore:
Quæ mens pura inuat hominū, nō uictima supplex,
Vt se poeniteant sceleris mala uota reorum,
Et noua succedant animorum uota piorum.
Ille etenim Deus est, quem nulla retardat origo,
Cuius ab aspectu montes & saxa fluiscunt
In cineres: & pulvis erit, quod dura ligabant:
Qui uisa tellure, simul mox pondera mundi
Concutit, et subito monstrat uaga terra tremorem,
Ac formidatos ostendit pendula motus.
Alueus expauit uiolato uertice turgens,
Dum reduces sentiret aquas, & sisteret amnem
Visa Dei facies, & marmora glauca fugaret
Eurgitis æquorei, quo mundus cingitur omnis,
Et pelago spaciante fretis ac littoris æstu.
Qui de thesauris uentorum flamina mittit,
Et frenat rapidas in tempestate procellas,
Grandinis atq; niuis qui nouit quæ sit origo,
Qui dat fulmineos collisis nubibus ignes,
Qui laxas abscondit aquas, & continet imbres,
Qui scit quo nitidus crystallus uentre creatur,
Candida materies glacies imitatur hibernas.

Qui noctes hiemis producit sole minore,
 Et solis protendit iter flammantibus horis,
 Qui phœbi saluus statuit, lunæq; labores,
 Qui roseis stellare nemus uel floribus agros
 Imperat, autumnus qui dulcia poma seporat,
 Et fragiles hiemis uariat sub uiribus uvas,
 Ut cibus et potus sint ubera dulcia musti.
 Qui dat coruorum pullis alimenta, facitq;
 Nouerit ut uultur qua sit regione cadauer,
 Dux rectorq; segax, quem mox inuitat ad escam,
 Precipit aut aquilæ senio renouare iuuentam,
 Quæ rostro crescente famem tolerabat obunco:
 Qui pascit quodcumq; creat pietate parentis,
 Vitæ certa salus, per mille pericula mortis.
 Debilibus uirtus, opulentia maior egenis,
 Auxilium miseris, spes et defensio pressis,
 Fessorum uirtus, dans nutrimenta salutis:
 Qui facit æternam ut mortalia lege latenti
 Membra tegant animam, uento spirante loquaci:
 Qui lunæ crescente globo, iubet ut mare crescat
 Fluctibus adiectis, crescant cum fontibus amnes,

Crescat et inclusum capiti genus omne cerebri;
 Et minuatur aqua luna minuyente, minore
 Ac de crescenti decrescant lege perenni:
 Qui reges et regna domat, sternitq; potentes,
 Deijcit elatos, et mergit ab arce superbos,
 Atq; oppressores Deus opprimit, et pius ultor
 Eleuat elisos, et consolatur adactos
 Ictibus et damnis, et uulnera seuæ dolentes.
 Tu nobis inuiste Deus, pietate medelam
 Impendis, tu sancta salus medicamine nullo,
 Quod species terrena parat languoris adepti,
 Spes hominū cernens, et uota precantia complens.
 Aspice despectum, deiectum tolle parumper,
 Confessumq; iuuua, quem poenitet esse nocentem,
 Ut ualeam narrare tuas hoc carmine laudes,
 Quas potero: nam nemo ualeat narrare creatus
 Vel modicum facientis opus, quod mente reclamet,
 Pectore contuso lachrymans, et uoce fideli.
 Obses sermo tuus: nostro nam corde tenetur,
 Quo te promittis nimia pietate parentem.

AMBROSII EPISCOPI MEDIO- LANENSIS, DE OPERE CREATIONIS, Hymni VII.

DIES PRIMVS.

Lucis creator optime,
 Lucem dierum proferens,
 Primordiis lucis nouæ
 Mundi parans originem.

Qui manans unctum uesper
 Diem uocari precipis:
 Tetrum chaos illabitur,
 Audi preces cum sletibus.

Ne mens grauata crimine,
 Vitæ sit exul munere:
 Dum nil perenne cogitat,
 Seseq; culpis illigat.

Cœlorum pulset intumum,
 Vitale tollat premium:
 Vitæ omne noxium,
 Purgemus omne pessimum.

DIES II.

Immense cœli conditor,
 Qui mixta ne confunderet
 Aquæ fluentia diuidens,
 Cœlum dedisti iunctum:

Firmans locum cœlestibus,
 Simulq; terræ riuiulis,
 Ut unda flammam temperet,
 Terræ solum ne dissipet.
 Infunde nunc piissime,
 Donum perennis gratia:
 Fraudis nouæ ne casibus
 Nos error atterat uetus.

Lucem fides inueniat,
 Sic luminis iubar ferat:
 Hæc uana cuncta terreat,
 Hanc falsa nulla comprimant.

DIES III.

Telluris ingens conditor,
 Mundi solum qui detegens,
 Pulsis aquæ molestijs
 Terram dedisti immobilem:
 Ut germen aptum proferens,
 Fuluis decora floribus
 Fœcunda fructu sifteret,
 Pastumq; gratum redderet.
 Mentis perusta uulnera

A. Munda uigoris gratia,
Vt factu fletu diluat,
Motusq; prauos atterat:
Iussis tuis obtemperet,
Nullis malis appropinquet:
Bonis repleri gaudeat,
Et mortis iclum nesciat.

DIES IIII.

Cœli Deus sanctissime,
Qui lucidum centrum poli
Candore pingis igneo,
Augens decore lumine.

Quarto die qui flammeam
Solis rotam constituens,
Lunæ ministras ordine
Vagos recursum siderum:
Vt noctibus uel lumini
Diremptionis terminum
Primordiis & mensium
Signum daret notissimum.
Illumina cor omnium,
Absterge sordes mentium:
Resolue culpæ uicculum.
B. Euerte moles criminum.

DIES V.

Magne Deus potentie,
Qui ex aquis ortum genua
Partim remittis gurgiti,
Partim leuas in aëra.
Demersa lymphis imprimens,
Subuecta cœlis erigens:
Vt stirpe ab una prodita,
Diuersa rapiant loca.

Largire cunctis seruuilis,
Quos mundat unda sanguinis,
Nescire lapsus criminum,
Nec ferre mortis tedium.
Vt culpa nullum deprimat,
Nullum leuet iactantia:
Elisa mens ne concidat,
Elata mens ne corruat.

DIES VI.

Plasmator hominis Deus,
Qui cuncta solus ordinans,
Humum iubes producere
Reptantis & fere genus.

Qui magna rerum corpora
Dictu iubentis uiuida,
Vt seruiant per ordinem
Subdens delisti homini.

Repelle seruis à tuis
Quicquid per immundiciam
Aut moribus se suggerit,
Aut actibus se interserit.
Da gaudiorum premia,
Da gratiarum munera:
Dissolue litis uincula,
Astringe pacis foedera.

DIES SEPTIMVS, SEV
Sabbathi.

Deus creator omnium,
Poliq; rector, uestiens
Diem decore lumine,
Noctem soporis gratia:
Artus solutos ut quies
Reddat laboris usui,
Mentesq; fessas alleuet,
Luctusq; soluat anxios.
Grates peracto iam die,
Et noctis exortu preces
Votis (reos ut adiues)
Hymnum canentes soluimus.
Te cordis ima concinat,
Te uox canora concrepet:
Te diligat castus amor,
Te mens adoret sobria.
Vt cum profunda clausert
Diem caligo noctium,
Fides tenebras nesciat,
Et nox fideli luceat.

Dormire mentem ne sinat,
Dormire culpa nouerit:
Castus fides refrigerans
Somni uaporem temperet.
Exuta sensu lubrico,
Te cordis alta somnient:
Nec hostis inuidi dolo
Pauor quietos suscitet.

Christum rogemus & Patrem,
Christi Patrisq; Spiritum:
Vnus potens per omnia
Fove precantes trinitas.

ALCIMI AVITI VIENNENSIS

ARCHIEPISCOPI, LIBER - PRIMVS:

De origine mundi.

Vod uarij ceniūt humana i gēte labores,
Vnde breuē capiūt mortalia tēpora uitā:
Vel quōd polluti uitiātur origine mores,
Quos aliena premunt priscorum fata parentum:
Addatur quāquam nostra de parte reatus,
Quodq; etiam amisso dudum peccatur honore,
Adscribam tibi prime Pater: qui semine mortis
Tollis succidue uitalia germina proli.
Et licet hoc totum Christus persoluerit in se,
Contraxit quantum percussa in stirpe propago:
Attamen auctoris uitio, qui debita lethi
Instituit, morbosq; suis ac funera misit,
Vixit peccati moribunda in carne cicatrix.

Iam Pater omnipotens librantis pondere Verbi
Vndiq; collectis discreuerat arida lymphis,
Littoribus pontum constringens, flumina ripis,
Iam proprias pulchro monstrabat lumine formas,
Obscuro cedente die, uariq; colore
Plurima distinctum pingebat gratia mundum,
Temporibus sortita uices: tum lumina coelo
Fulsere, alterno solis lunaeq; meatu.
Quin & siderius nocturno tempore candor
Temperat horrentes astrorum luce tenebras,
Actutum suauī producens omnia foetu.
Pulchra repente uestita est gramine tellus.
Accipere genus sine germine iussa creari,
Et semen uoluisse fuit: sic ubere uerbi
Frondescunt siluae: tenēris radicibus arbor
Durauit uastos paruo sub tempore ramos.

Protinus in uarias animalia multa figuras
Surgunt, & uacuum discurrunt bruta per orbem.
Elate in coelum uolucres, motuq; citato
Pendentes, secūdere uias, & in aēre sudo
Præpetibus librant membrorum pondera pennis.
Post etiam clausi uasto sub gurgite pisces
Respirant lymphis, flatusq; sub æquore ducunt,
Quaeq; negant nobis, illis dant humida uitam.
Nec minus in pelago uiuiscunt grandia cete,
Accipiuntq; cauis habitacula digna latebris:
Et quæ monstra solet rarus producere pontus,
Aptat ad informes condens solertia formas:
Quodq; hominum falso credit mens nescia sp̄dum,
Per propriam speciem natura iudice pulchrum est.

Ergo ubi completis fulserunt omnia rebus,
Ornatuq; suo perfectus constitit orbis:
Tum Pater omnipotens aeterno lumine lætum
Contulit ad terras sublimi ex æthere uultum,
Illustrans quodcunq; uidet: placet ipsa tuenti
Artifici factura suo, laudatq; creator
Dispositū pulchro quē condidit ordine mundum.
Tum demum tali Sapientia uoce locuta est:
En præclara nitet mundano machina cultu,
Et tamen impletum perfectis omnibus orbem
Quid iuuat ulterius nullo cultore teneri?
Ergo longa nouam ne fœdent ocia terram,
Nunc formetur homo, summi quem tangat imago
Numinis, & nostram, celfo donatus honore,
Induat interius formosa mente figuram.
Hunc libet erectis sublimem incedere plantis:
Qui regat aeterno subiectum pondere mundum,
Bruta domet, legem cunctis ac nomina ponat.
Astra notet, coeliq; uias & sidera norit:
Discat & inspectis discernere tempora signis,
Subijciat pelagus seuum, ingenioq; tenaci
Possideat quæcunq; uidet: cui bestia frendens
Seruiat, & posito discant mansueta furore
Imperium iumenta pati, iussiq; ligari
Festinent trepidi consueti in uincla iuuenti.
Quoq; etiam natura hominis sublimior extet,
Incipiat rectos in coelum tollere uultus:
Factorem quærat proprium, cui mente fideli
Impendat famulam longæuo in tempore uitam.

Hec ait, & fragilem dignatus tangere terram,
Temperat humentem consperso puluere limum,
Moliturq; nouum diues Sapientia corpus.
Non aliter quàm opifex diuturno exercitus usu
Flectere laxatas per cuncta sequacia ceras,
Et uultus complere rudes, aut corpora gypso
Fingere, uel segni speciem componere massa:
Sic Pater omnipotens uicturum protinus aruum
Tractat, & in lento meditatur uiscera cœnoi:
Dehinc arcem capitis sublimi in uertice signat,
Septisorem uultum rationis sensibus aptans,
Olfactu, auditu, uisu, gustuq; potentem:
Tactus ad hæc, solus toto qui corpore iudex
Sentiat, & propriū spargat per membra uigorem.

Flexilis

- A** Flexilis arctatur recauo sic lingua palato,
 Pressus ut in cameram pulsantis uerbere plectri,
 Percussio resonet modulatus in aëre sermo.
 Exim succiduum porrecto in corpore pectus
 Spargit, ramosas post brachia fortia palmas.
 Succedit stomacho medius, qui tegmine molli
 Inter utrumq; latus foueat uitalia uenter.
 Diuiduam partem femur excipit, aptius ut se
 Alternus moueat duplicato poplite gressus.
 At parte ex alia fingit quam conditor idem,
 Occipiti submissa suo, descendere ceruix
 Incipit, et uastos compagibus addere neruos.
Spina rigens crebris inter comertia nodis
 Diffundit duplicem costarum ex ordine cratem.
 Pars interna nouos uite formatur ad usus.
 Viuisco primum cordi uitalia tegmen
 Naturale parant, plagam ne sentiat ullam,
 Massaq; congestis pendens absconditur extis.
 Additur et tenui pasendus ab aëre pulmo,
 Ut concepta trahens lenti spiramina flatus,
 Accipiat reddens, reddat quas sumpserat auras,
 Perq; uices crebro pellatur anhelitus haustu.
 Dextra tenet iecoris uegetandum sanguine fontem,
B Quo clausum uenae spargunt per uiscera flumen.
 Laeuam in parte lien manfura sede quieuit:
 Qua crimes perhibent, unguesq; recrescere sectos,
 Nec concisa dolent, quae mox augmenta resumunt,
 Et uiuunt, sensuq; carent in corporis usu.
 Postquam perfecta iacuit nouitatis imago,
 Formatumq; lutum speciem peruenit in omnem:
 Vertitur in carnem limus, durataq; moles.
 Hinc dura è medijs traxerunt ossa medullas
 Visceribus, lunae augendas crescentis ad instar.
 Inferitur uenis sanguis, uiuoq; calore
 Inficit ora rubor, toto tum corpore pallor
 Pellitur, et niueos depingit purpura uultus.
 Inde ubi perfectis consuescit uiuere membris
 Totus homo, et sumant calefacta, et uiscera solam
 Expectant animam: puro quam fonte creator
 Promittit, et erectos rectorum mittit in artus.
 Nam lenem suauis flatum profundit ab ore,
 Inspiratq; homini, quem protinus illa receptum,
 Attrahit, et crebri discit spiraminis auras.
 Postquam nascentem solers prudentia sensum
 imbuit, et puro rationis lumine fulsit:
 Surgit, et creditis firmat uestigia plantis.

Tum uarias cœli species, mundi q; figuras
 Mirantem, tali compellat uoce creator.
 Hæc quæ mundani coram pulcherrima cultus
 Incrementa uides, ornatum extensa per orbem,
 Solus habes, solisq; prior dominare fruendo.
 Tu mihi cuncta tibi famulentur: maximus ordo.
 Te parere pio, tibi qui dedit omnia, patri.
 Non species ulla, nec numina uana colantur,
 Non quæ uel cœlo sublime nouumq; coruscant,
 Non quæ uel terris uiuunt formata, uel undis,
 Nec quod forte premens prohibet natura uideri.
 Visibus ista tuis, non cultibus esse memento.
 Præcellis factis: factorem pronus adora.

Interea sextus noctis primordia uesper
 Rettulit, alterno depellens tempore lucem.
 Dumq; petunt dulcem spirantia cuncta quietem,
 Soluitur et somno laxati corporis Adam.
 Cui pater omnipotens pressum per corda soporem
 Misit, et immenso tardauit pondere sensus,
 Vis ut nulla queat sopitas soluere mentes.
 Non si forte fragor securas uerberet aures,
 Nec si commoto cœlum tunc intonet axe:
 Quin nec pressa manu rupissent membra quietem.
 Tunc uerò cunctis costarum ex ossibus, unam
 Subducit læuo lateri, carnemq; reponit.
 Brigitur pulchro genialis forma decore,
 Inq; nouum subito procedit foemina cultum.
 Quam Deus æterna coniungens lege marito,
 Coniugij pensat fructu dispendia membri.
 Istius indicium somni, mors illa secuta est,
 Sponte sua subiit sumpto quam corpore Christus.
 Qui cum passurus ligno sublimis in alto
 Pendere, nexuq; et culpas pendere orbis:
 In latus extensi defixit missile lictor.
 Protinus exiliens fluxit cum sanguine lymphæ:
 Quæ uiuum populis iam tunc spōdente lauacrum,
 Fluxit martyrium, simul et baptismatis unda.
 Inde resurgenti cœlestiaq; astra petenti,
 De lateris membro surgens Ecclesia nupsit.
 Principio rector tanti sacrare figuram
 Disponens uincli, hoc necit connubia uerbo.
 Viuite concordi studio, mundumq; replete,
 Crescat longæuum felici semine germen:
 Non annis numerus, uitæ non terminus esto.
 Progeniem sine fine dedi, quam tempore toto
 Aspicias, generi primus qui ponetis auctor.

Porro nepos ductus, spargens per secula nepotes,
 Viuentes numeret proauos, inq; ora parentum
 Ducant annosof natorum pignora natos.
 Tum lex coniugij toto uenerabilis æuo
 Intemerata suo seruabitur ordine cunctis.
 Formina persistat de semine sumpta uirili
 Coniugio seruare fidem: nec separet alter
 Quod iungit, sociatq; Deus: cum patre relinquit
 Et matrem, iusto constrictus amore maritus.
 Nec iam ullos propter rūpant hæc uincla parētes
 Vita sed amborum carnem teneatur ad unam.
 Taliter æterno coniungens foedere uota
 Festiuium dicebat hymen, castoq; pudori
 Concinit angelicum iuncto modulamine carmen.
 Pro thalamo paradisus erat, mundusq; dabatur
 Indotem, et letis gaudebant sidera flammis.

Est locus Eoo mundi seruatus in axe
 Secretis natura tuis: ubi solis ab ortu
 Vicinas nascens aurora repercutit indos.
 Hic gens ardentem cœli subteriacet axem.
 Quam candor seruens albenti ex æthere fuscatur.
 Huc semper lux pura uenit, cœloq; propinquo.
 Natiuiam seruant nigratīa corpora noctem.
 Attamen in tetrīs splendentia lumina membrīs
 Captiuo fulgore micant, uisq; nitente
 Certior accrescit pullatis uultibus horror.
 Cæsaries incompta riget, quæ crine supino
 Stringitur, ut refugo careat frons nuda capillo.
 Sed quidquid magnū nostros deferitur ad usus,
 Hic totum natura dedit telluris opimæ.
 Quidquid odoratu pulchrū est, allabatur inde.
 Concolor his ebeni piceo de fomite ramus
 Surgit, et hic eboris munus, quod porrigit orbi,
 Informis pulchros deponens belua dentes.
 Ergo ubi transmissis mundi caput incipit Indis,
 Quo perhibent terram confinia iungere cœlo:
 Excus inaccessa cunctis mortalibus arce
 Rermanet, æterno conclusus limite: postquam hinc
 Decidit expulsus primæui criminis auctor,
 Proq; reis digne felici ab sede reuulsis.
 Cæslestes hæc sancta capit nunc terra ministros.
 Non hic alterni succedit temporis unquam
 Bruma, nec æstiu redeunt post frigora soles:
 Excelsus calidum cum reddit circulus annum,
 Vel densante gelu canescunt arua pruinis:
 Hic uer assiduum cœliclementia seruat,

Turbidus auster abest, semperq; sub ære sudo
 Nubila diffugiunt iugi cessura sereno.
 Nec poscit uatura loci, quos non habet imbres:
 Sed contenta suo dotantur germina rore.
 Perpetuo uiret omne solum, terræq; nitentis
 Blanda nitet facies: stant semper collibus herbae,
 Arboribusq; comæ: quæ cum se flore frequenti
 Diffundunt, celeri solidant sua germina succo:
 Nam quidquid nobis toto nunc nascitur anno,
 Menstrua maturo dant illic tempora fructu.
 Lilia perlucet nullo flaccientia sole,
 Nec tactus uiolat uiolas, roseumq; ruborem
 Seruans perpetuo suffundit gratia uultu.
 Sic cum desit Hiems, nec torrida ferueat Aestas,
 Fructibus Autūnus, Ver floribus occupat annum.
 Hic quæ donari mentitur fama Sabæis
 Cinnamona nascuntur, uiuax quæ colligit ales
 Natali cum fine perit, nidoq; perusto
 Succedens, sibimet quæ sita morte resurgit:
 Nec contenta suo tantum semel ordine nasci
 Longa ueternosi renouatur corporis ætas,
 Incensamq; leuant incendia crebra senescam.
 Illic desudans fragrantia balsama ramus,
 Perpetuum promit pingui de stipite fluxum.
 Tum si forte leuis mouit spiramina uentus,
 Flatibus exiguis, leniq; impulsus susurro,
 Diues silua tremit folijs, et flore salubri:
 Qui sparsus, late suauis dispensat odores.
 Hic fons perspicuo resplendens gurgite surgit.
 Talis in argento non fulget gratia, tantam
 Nec crystallæ trahunt nitido de frigore lucem,
 Negligit hic uirides riparum margo lapillos:
 Et quas miratur mundi iactantia gemmas,
 Illic saxa iacent: uarios dant arua colores,
 Et naturali campos diademate pingunt.
 Eductum leni fontis de uertice flumen
 Quatuor in largos confestim scinditur amnes:
 Euphratem Tygrimq; uocant, qui limite certo
 Longa sagittiferis faciunt confinia Parthis.
 Tertius inde Geon, Latio qui nomine Nilus
 Dicitur, ignoto cunctis illustrior ortu:
 Cuius in Aegypto lenis perlabitur unda,
 Ditatura suam certo sub tempore terram.
 Nam quoties tumido perrumpit flumine ripas,
 Alueus, et nigris campos perfundit arenis.
 Vbertas laxatur aqua, cœloq; uacante.

Terrestrem

A Terreſtrem pluuiam diffuſus porrigit amnis.
 Tunc incluſa latet lato ſub gurgite Memphis,
 Et ſuper abſentes poſſeſſor nauigat agros.
 Terminus omnis abeſt: æquat iudice fruſtu
 Annua ſuſpendens coniectus iurgia limes.
 Gramina nota uidet lætus ſubſidere paſtor,
 Inq; locum pecorum uiridantis iugere campi,
 Succedunt nantes aliena per æquora piſces.
 At poſtquam largo ſœcundans germina potu
 Lympha maritauit ſitientis uiſcera terræ,
 Regreditur Nilus, ſparſasq; recolligit undas.
 Fit fluuius pereunte lacu, coguntur in alueum
 Ad ripam effrenes concluſis fluctibus undæ.
 Donec diuiduum ſpargens per deuiæ ſinem
 Gurgite ſepteno patulum pertendit in æquor.
 Cur autem perhibent latitare ex omnibus unum
 Fontem Nile tuum? nam qui neſciris ab ortu
 Non ſolus, ſed quartus eras, diffuſus ab illo,
 Deſpicit excelſo qui flumina cuncta meatu:
 Ipſius atq; pater pelagi ſupereminet omnes. (phas:
 Quas mōtes quas plana uomunt, quas nubila lym
a Quartus dehinc Phyſon, quæ nominat India Gan/
 Motus odorifero quoties qui uertice creuit, (gem,
B Deciduas pulchro quas ſpargunt flamina luco
 Præ lambens furatur opes, & gurgite noſtrum
 Ducit in exilium: nam ripa largus utraq; eſt.
 Amnibus utq; iſtis enodes ferre papyros,
 Aut ſcirpos algasq; leues deducere mos eſt.
 Excrementa trahens magnus ſic ditia Ganges,
 Hoc etiam donat mundo, quod proijcit alueo.

Interea primi ſummus quos iunxerat auctor
 In paradifiaca ponuntur ſede parentes:
 Quis rector tali proponit præmia lege.
 O ſummum factoris opus, quos ſola creauit
 Noſtra manus, naſci cum cætera uoce iuberem:
 Aſpiciſtis quanto pulcherrimus ubere lucus
 Diuitijs tumet immenſis: hæc cuncta dabuntur
 Ad ueſtros ſine fine cibos, hinc eſca petatur,
 Sumite conceſſas fruges, & carpite poma.
 Hic operis dulci ſtudio ſecura quieſcat,
 Delitijsq; fruens longæuo in tempore uita.
 Eſt tamen in medio nemoris: quæ cernitis arbor,
 Notitiam recti, præuiq; in germine portans,
 Huius ab acceſſu uetitum reſtringite taſtum:
 Ne uos forte premat temeraria diſcere cura
 Quæ prohibet doctior: melius neſcire, beatius

Quod quaſiſſe nocet, teſtor quem ſecimus orbem,
 Quod ſiquis uetitum decerpit ab arbore pomum:
 Audax commiſſum mortis diſcrimine pendet.
 Non immenſa loquor: facilis cuſtodia recti.
 Seruator uitam, mortem temerator habebit.
 Accipiunt iuuenes dictum, lætiq; ſequuntur,
 Spondentes omni ſeruandam tempore legem.
 Sic ignara mali nouitas, nec conſcia fraudis
 Incautas nulla tetigit formidine mentes.
 At pater inſtruſtos ſacrata in ſede relinquens
 Lætus in aſtrigeram cœli ſe ſuſtulit aulam.

LIBER SECVNDVS DE PEC- cato originali.

V Titur interea uenturi neſcia caſus
 Libertas ſecura bonis, fruiturq; beata
 Vbertate loci: largos hinc porrigit illis
 Tellus prompta cibos: fructibus quin ſemper optimi
 Sumitur alternus tenui de ceſpite fruſtus.
 Nam ſi curuati ſœcundo pondere rami
 Mitia ſubmittunt ſublimi ex abore poma:
 Protinus in ſtorem uacuis turgere palmeſ
 Incipit, inq; nouis fruſtum promittere gemmis.
 Iam ſi prædulces delectat carpere ſomnos,
 Mollibus in pratis, piſciq; recumbitur herba.
 Cumq; uoluptati ſacrum nemus offerat omnes
 Delicias, opibusq; nouis ſe præbeat amplum:
 Hinc ſuaues epulas capiunt, eſcamq; requirunt:
 Quamquam nulla fames cogit, nec laſſa ſouendo
 Indigens hortatur compleri uiſcera uenter.
 Et niſi conceſſum libuiſſet noſcere paſtum
 Eſuries ignota cibos non poſceret ullos,
 Nulla fameſcentem fulcirent pabula uitam.
 Interea nondum tranſgreſſi iuſſa parentes
 Corpora nuda uident: nec mutua cernere membra
 Diſpudet: ipſa rudis ſœdum nil ſentit honeſtas
 Hon natura hominis, uicium ſed cauſa pudori eſt.
 Nam Quæcunq; bonus formauit membra creator
 Cur pudibunda forēt neq; enim ſummi ante relicta
 Iuſſa Dei, quicquid conſpectu turpe, ſed ipſa
 Tunc mens intactos ſeruabat candida uiſus:
 Quin & talis erat naturæ gloria primæ,
 Angelicæ qualis narratur gloria uitæ
 Sidereas habitare domos: qualemq; redemptis
 Spondet reddendæ mortis poſt tempora Chriſtus:
 Quis neq; coniugium curæ, nec ſœdere turpi
 Miſcuerit calidos carnalis copula ſexus.

Quādo aberit gemitus, luxur, metus, ira, uoluptas,
Fraus, dolor, atq; dolus, mœror, discordia, liuor,
Nullus egens, nullus cupiens, sed pace sub una
Sufficiet cunctis sanctorum gloria Christus.

His protoplastum sensum primordia sacra
Continuare bonis: donec certamine primo
Vinceret oppressos fallacem culpa per hostem.
Angelus hic fuerat dudum, sed crimine postquam
Succensus proprio tumidos exarsit in ausus,
Se fecisse putans, mox tanquam conditor esset
Ipse sui, rabido concepit corde furorem,
Auctoremq; negans, diuinum consequar (inquit)
Nomen & eternam ponam super æthera sedem,
Excelsio similis, summo nec uiribus impar.
Talia iactantem præcelsa potentia cœlo
Iecit, & eiecitum prisco spoliavit honore,
Quiq; creaturæ præfulsit in ordine primus,
Primas uenturo pendet sub iudice poenas.
Illum quandoquidem grauior sententia punit
Quem mirum cecidisse putes: nam crimen aceruat
Auctor, in ignaro minor est peccantē reatus,
Durius idq; malum, quod maior fecit, habetur.
Sed quod uiuaces pertendit in abdita sensus,
Quodq; futura uidet, rerumq; arcana resignat,
Angelici feruens superest natura uigoris.
Horrendum diætu, signisq; notabile monstrum.
Nam quidquid toto dirum committitur orbe,
Iste docet, scelerumq; manus ac tela gubernat,
Pugnat & occultus, per publica crimina, latro.
Et nunc sepe hominum, nunc ille in seua ferarum
Vertitur ora, subinde nouos mutantia uultus.
Alitis interdum subito mentita uolantis
Fit species, habitusq; iterum confingit honestos.
Rursum etiam apparens formoso corpore uirgo,
Illic ardentes obscœna in gaudia uisus.
Sepe etiam cupidus argentum immane coruscat,
Accenditq; animos auri fallentis amore,
Delusos fugiens uano phantasmate tactus.
Nulli certa fides constat, uel gratia formæ,
Sed quo quemq; modo capiat teneat uē nocendo,
Opportuna dolis, clausæq; accomoda fraudi,
Sumitur exterior simulata mente figura.
Maior adhuc etiam seuo permissa potestas,
Ter sanctum ut uincat, dudum collata creato.
Sic natura ualet, rectam quam condidit auctor,
Sed post ad prauos subuersor transtulit usus.

Uidit ut iste nouos homines in sede quieti
Ducere fœlicem nullo discrimine uitam,
Et lege accepta domino famularier orbis,
Subiectisq; frui placida inter gaudia rebus:
Com mouit subitum zeli scintilla uaporem,
Excreuitq; calens in seua incendia liuor.
Vicinum tunc forte fuit cum decidit alto
Tempus, & innexam traxit per prona cateruam:
Hoc recolens, casumq; premens in corde recentem,
Plus doluit perijisse sibi, quod possidet alter.
Tunc mixtus cum felle pudor, sic pectore questus
Explicat, & tali suspiria uoce relaxat.

Proh dolor, hoc nobis subitū consurgere plasma,
Inuisumq; genus nostra creuisse ruina?
Me celsum uirtus habuit, nunc ecce neglectus
Pellor, & angelico limus succedit honori,
Cœlum terra tenet, uili compage leuata
Regnat humus, nobisq; perit translata potestas.
Nec tamen in totum periit, pars magna retentas
Vim propriam, summaq; cluit uirtute nocendi.
Nil differre iuuat: iam nunc certamine blando
Congrediar, dum prima salus, experta nec ullos
Simplicitas ignara dolos ad tela patebit.
Nam melius soli capientur fraude, priusquam
Fœcundam mittant æterna in secula prolem.
Immortale nihil terra prodire sinendum est.
Fons generis pereat, capitis defectio membris
Semen mortis erit: pariat discrimina lethi
Vitæ principium: cuncti feriantur in uno,
Non faciet uiuum radix occisa cacumen.
Hæc mihi deiecto tantum solatia restant.
Si nequeo clausos iterum conscendere cœlos,
His quoq; claudentur: leuius cecidisse putandū est,
Si noua perdatur simili substantia casta.
Sit comes excidij, subeat consortia poenæ.
Et quos præuideo nobiscum diuidat ignes.
Sed ne difficilis fallendi causa putetur,
Hæc monstrada uia est, dudum quam sepe cucurri
In prouum lapsus: quæ me iactantia cœlo
Expulit, hæc hominem paradisi ē limine pellat.
Sic ait, & gemitus uocem clausere dolentis.
Forte fuit cunctis animalibus altior astu,
Aemulus arguto callet qui pectore serpens:
Huius transgressor de cunctis sumere formam
Eligit, ærium statim sibi corpus adaptans,
Inq; repentinum mutatus tenditur anguem.

Fit longa

A Fit longa ceruice draco, splendentia colla
Depingit maculis, teretisq; uolumina dorsi
Asperat, & squamis per terga rigentibus armat.
Qualis uere nouo primis cum mensibus æstas
Præmittit latos post frigora pigra tepores,
Euadit ueterem renouatis motibus annum,
Siccæ, uirescenti permutans germina fronde.
Sic prodit coluber lucenti pelle tumescens,
Et tandem egrediens terrarumq; abdita linquens,
Præfert terribilis metuendum forma draconem.
Dira micant oculi, tum lumine uisus acuto
Letior, optatum discit consuescere solem.
Nunc stridet blandum, crebro nunc carmine fauces
Ludunt, & trifidam dispergunt guttura linguam.

Ergo ut uipeream male suada fraude figuram
Induit, & totum fallax procepsit in anguem,
Peruolat ad lucum: tum fortè rubentia leti
Carpebant iuuenes uiridi de palmitè mæla.
Hic ueritus serpens, firmâ ne mente uirili
Non queat effuso subuertere corda uenenos:
Arboris in uetite & spiris reptantibus altum
Porrigitur, tractumq; suum sublimibus æquans,
Auditum facilem leni sic uoce momordit.

B O felix, mundi q; decus pulcherrima uirgo,
Ornat quam roseo præfulgens forma pudore,
Tu generi uentura parens, te maximus orbis
Expectat matrem, tu prima & certa uoluptas
Solamenq; uiri, sine qua nec uiuere possit,
Ut maior, sic iure tuo subiectus amori,
Cui iuncta es, pulchram reddas ut tẽpore prolẽ.
Vobis digna datur paradisi in uertice sedes,
Vos subiecta tremis famulans substantia mundi,
Quod cœlũ, quod terra creat, quod gurgite magno
Producit pelagus, uestros confertur in usus.
Nil natura negat, datur ecce in cuncta potestas.
Non equidem inuideo, miror magis attamen ista
Cur Deus inuidit uobis ex arbore fructus?
Scire uelim quis dira iubet, quis talia dona
Inuidet, & rebus ieiunia miscet opimis.

Hic malè blanditam fixerunt sibila uocem.
Quis stupor ô mulier mentem caligine clausit
Cum serpente loqui? uerbum committere bruto
Non pu let, ut uestram præsumat belua linguam?
Et monstrum pateris, responsumq; insuper addis?
Ergo ubi mortiferum seductilis Eua uenenum
Auribus accipiens, cladi consensit iniquæ:

Tunc ad serpentem uano sic ore locuta est.
Suauibus ô pollens coluber dulcissima uerbis,
Non, ut rere, Deus nobis ieiunia suasit,
Nec prohibet largo curari corpora pastu.
Ecce uides epulas totus quas porrigit orbis.
Omnibus ijs licitè genitor promptissimus uti
Præstitit, & totas esu laxauit habenas.
Hæc sola est nemoris medijs quam perspicis, arbor
Interdicta tibi, hæc tantum tangere nobis
Poma nefas: diues præsumit cætera uictus.
Quod si libertas temerari noxia legem,
Iurans terribili prædixit uoce creator,
Quadam nos statim luituros morte reatum.
Quid uerò mortem appellet, doctissime serpens
Pande libens, rudibus nobis incognita res est.

Callidus inde draco, & lethi tũ spõte magister,
Interitum docet, & captas sic fatur ad aures.
Terroris uacuum formidas scemina nomen,
Nequaquam uos dira manet sententia mortis,
Sed pater inuisus sortem non contulit æquam,
Nec uos scire dedit, sibimet quæ summa reseruat.
Quid iuuat ornatũ compendi aut cernere mūdũ,
Et cæcis misero concludi carcere mentes?
Corporeos pariter sensus, oculosq; patentes
Et brutis natura dedit: sol omnibus unus
Seruit, ab humano nec distat belua uisu.
Consilium mage sume meum, mentesq; supernis
Inferre, & erectos in cœlum porrigere sensus.
Namq; id quod uetium formidas tangere pomũ,
Scire dabit quæcunq; pater secreta reponit.
Tu modo suspensos tantum ne contrahes tactus,
Nec captiua diu frenetur lege uoluntas.
Namq; ubi diuinum libaueris ore saporem,
Mox purgata suo faciet tua lumina uisu
Aequiparare deos, sic sancta ut noxia nosse,
Iniustum recto, uero discernere falsum.

Talia fallaci spondentem dona susurro,
Credula submisso miratur scemina uultu,
Et iam iamq; magis cunctari, & flectere sensum
Incipit, & dubiam letho plus addere mentem.
Ille ut uicino uictam discrimine sensit,
Vnum de cunctis lethali ex arbore malum
Detrahit, & secum nutanti protinus offert.
Nec spernit miserum mulier malè credula munus,
Sed manibus pomum ignaris lethale retractans,
Naribus interdum labijsq; patentibus ultro

Iungit, et ignorans ludit de morte futura.

O quoties ori admotum compuncta retraxit,
Audacisq; mali titubans sub pondere dextra
Cessit, et effectum sceleris tremefacta refugit.
Dixit tamen esse cupit similis, serpitq; uenenum
Ambitione nocens, rapiunt contraria mentem,
Hinc amor, inde timor, dubiam iactantia pulsat,
Interdumq; etiam lex subuenit, aestuat anceps
Diuidui cordis dira inter praelia struxit.
Nec tamen incensor desistit fallere serpens,
Ostentatq; cibum dubie, queriturq; morari,
Et iuuat in lapsum pendentis prona ruina.

Vt tandem uictæ grauior sententia sedit,
Aeternam tentare famem, per criminis escam,
Serpentem satiare cibo quem sumeret ipsa,
Annuit insidijs, et pomum morsu momordit.
Dulce subit uirius, capitur mors horrida pastu.
Continet hic primum sua gaudia calidus anguis,
Disimulatq; serum uictoria seu triumphum.

Ignarus facti, diuersa ex parte reuertens
Adam, diffusi letus per gramina campi,
Coniugis amplexus, atq; oscula casta petebat,
Occurrit mulier, cui tunc audacia primum
Flebat, foemineos animosa in corda furores
Et sic orsa loqui (semesum namq; gerebat
Afferuens misero pomum exitiale marito)
Sume cibum dulcis uitali ex germine coniunx,
Quod similes summo faciet nos esse tonanti,
Numinibusq; parens: non hæc tibi nescia donum,
Sed iam docta fero: primum mea uiscera gustus
Attigit, audaci dissoluens pacta periclo.

Crede libens, mentem scelus est dubitasse uirilem,
Quod mulier potuit, præcedere forte timebas,
Saltem consequere, atq; animos attolle iacentes.
Lumina cur flectis? cur prospera uota moraris?
Venturoq; diu tempus furaris honori?

Hæc effata, manu uictura fercula mortis
Intereunte anima lethum dum crimina pascunt,
Pomum in fusto coniunx in sana marito.
Accipit infelix male suadente uerba susurri,
Demisitq; suos ad noxia crimina sensus.
Non illum trepidi concussit causa pauoris:
Nec tantum est gustu cunctatus, foemina quantum,
Insequitur uelox, miser æq; ex coniugis ore
Constante rapit inconsans dotale uenenum,
Faucibus et patula inimicas porrrigit escas.

Vix uno pomum libabat succida morsu
Ingluuius, summumq; dabat uix esca saporem,
Ecce repentinus fulgor circumstitit ora,
Lugendoq; nouos respexit lumine uisus.
Non cæcos natura dedit, nec luminis usu
Priuatum peperit formæ perfectio uultum.
Nunc uerò mage cæcus eris, cui non satis illud
Noscere, quod tantus uoluit te nosse creator.
Ad uitam nobis cernendi facta facultas,
Nunc uerò lethum sed uestra sponte uidetis.
Tum patuisse gemunt oculos: nam culpa rebellis
Fulsit, et obscænos senserunt corpora motus.
Tunc primum nudos (dubium quid dicere possim,
Extinctus natûsne pudor) circumspicit artus.
Erubuit propriæ tunc mens sibi conscia culpæ,
Pugnauitq; suis carnis lex indita membris.

Namq; hinc posteritas uiciato germine duxit
Artibus illicitis cognoscere uelle futura,
Arcanisq; sacris tardos immittere sensus:
Edita uel coelo, uel tetro mensa profundo
Rimari, inq; causas naturæ irrumpere leges,
Querere quàm dextro quisquam sit fidere natum,
Prospera quàm ducat restantis tempora uitæ,
Disimilem paribus prouentum discere signis.
Nec non et geminos uno sub tempore fusos,
Quos indiscretus luci subduxerit orbis,
Motibus aduersis uaria sub sorte notare.
Indigetes quosdam stellis asseribere diuos,
Iunior antiquis etas quos prætulit astris,
Atq; infernali iamdudum mole sepultis,
Vana per immensum disponere nomina cælum.

Iam magicam dignè ualeat quis dicere fraudem,
Occultas tacito tentantem pectore uires?
Legifer ut quondam uates, sub rege superbo,
Dum noua monstraret iussi miracula signi,
Commouit liuore magos, ut talia tentent,
Accumulentq; suas zelo feruente ruinas.
Quis forsitan si suppeteret non uana potestas,
Demere, non etiam properarent addere monstra.
Aemula sed signis tantum, non uiribus æqua,
Quod remouere nequit, duplicata sustinet ira.
Hinc est laudato quod possunt carmine Marfi,
Cum tacita se uos producant arte dracones
Absentes, et sepe iubent configere secum,
Tunc ut quisq; grauem bello persenserit hydram
Aspicis aut diræ clausas cognouerit iras,

Conclit

A Concuilit interius secreti carminis arma.
 Profinus et laxis uerbo lascente uenenis,
 Mox impune manu coluber tractatur inermi,
 Et morsus tantum, non uirus in angue timetur.
 Interdum perit incantans, si callida surdus
 Adiuratori contempsit murmura serpens.
 Hoc quoniam de matre trahit, et origine prima,
 Anguinæ fraudis quod sic linguæq; periti,
 In speciem reddunt commercia mutua fandi.
 Nec minus hos pulsat temeraria cura sciendi,
 Angit præscitus ducti quos terminus æui.
 Cum tamen eductas inferni sedibus umbras
 Colloquium miscere putent, et nota referre,
 Spiritus erroris sed qui bacchatur in illis,
 Ad consulta parat uanis responsa figuris.
 Ne uero multis dicamus singula uerbis,
 Præsentii illusus, damnabitur ille perenni
 Iudicio, quisquis uetitum cognoscere tentat.
 Nec iam sola fuit seruatrix Eua malorū,
 Dicam nunc aliam tali quæ peste laborans,
 Nescia parendi domino mandata neglexit:
 Quāquam nec similē causam contēdero, cum nec
 Tum maxē consultum seduxerit illa maritum.

B Peccandi quasdam seruor succenderat urbes,
 Omnia permittens laxatis crimina frenis.
 Incestus uice legis erat, ius sola regebat
 Luxuries, regni sedem metata uoluptas,
 Indigenas populos domina sub carne tenebat,
 Et scelerum ingenti studio, quæ iusserat olim
 Subiectos fugitare uiros respublica, ab illis
 Abstinuisset nefas, et non peccasse, pudendum
 Credebant omnes, facinus quos iunxerat unum.
 Talibus offensus, iudex atq; arbiter orbis
 Cum fureret, flammæq; loco, finemq; pararet,
 Quendam dissimilem cunctis, testōq; latentem,
 Qui tunc forsā erat Sodoma peregrinus in urbe,
 Vnum inter multos uerbis Loth conuenit istis.

Oppida lasciui iam dudum plena furore;
 Respergunt cælum maculis, nostrasq; fatigant
 Quamuis obstructas scelerū clamoribus urbes.
 Imminet exitium, nam incensa libidine tellus
 Ignibus ardebit: restinguet fulminis imber,
 Quæ non extinxit feruentia crimina fletus.
 Ipsa in perpetuas soluetur terræ fauillas,
 Conseruans cineres post dira incendia uiuos:
 Tanunc linque domum, perituræ desere terras;

Nam rea cum dignis subsident arua colonis:
 Sed tamen interea ne te coniunxeris illis,
 Ne forte impendens lethum coniungat eisdem,
 Virgineamq; abduc sobolem, solatia coniunx
 Augeat: ijs tantum socijs contentus abito.
 Accelerate fugam, et contendite tramite recto,
 Nec subuertendas quisquam respexerit urbes.
 Este mali expertes, pœnas quicumq; uidebit.
 Sentiet, atq; suæ mortis spectacula secum.
 Qui meruere ferent: saluandis terror abesto.
 Hæc pater, ast illi properant abscedere terra,
 Inciduntq; moras, crudeliq; arua relinquunt:

Cœperat obduci densa caligine uictum
 Atq; ignota prius demittere murmura cælum,
 Nec sic ut tonitru crebro cum percitus æther
 Ostentat pauidis innoxia fulmina terris.
 Sed prorsus finale malum terrore minaci
 Tetra per aërios mittebat signa tumultus.
 Tendebant moniti simul, et mandata tenentes,
 Concessam rectis ad sedem uultibus ibant.
 Callidus, alta petens, sed qui subuerterat Euam
 Serpens, foemineam consuetus tangere mentem,
 Nil quoq; formidans animum tentare uirilem.
 Inspirat miseræ cognoscere uelle ruinas,
 Et simul euasas uisu deprandere clades.
 O crudelem animi, non iam tibi sufficit unam
 Succubuisse dolo? et funesta clade nepotes
 Affecisse suos? o stulti insania sexus.
 Quid stolidi affectus frustrari parte bonorum,
 Dum mala nosse cupis? si nos exempla priorum
 Non terrent, nostro fies exempla timori,
 Vel post te pereat scrutandi dira libido.
 Illicitum quod scire fuit, uetitumq; tueri,
 Respicias tantum, nec narratura uidebis.

Ergo ubi maiorem uicina ex urbe tumultum:
 Audiuit mulier, uultum deflexa retrorsum
 Vix primo in uisu restrictis motibus hæsit,
 Cernere desistens cum cœperat: inde gelato
 Sanguine mormoreus persudit uiscera torpor.
 Diriguere genæ, pallor nouus inficit ora.
 Lumina nec clausit, nec saltem concidit illo
 Pondere, quo pulsant collapsa cadauera terram.
 Sed stetit horrendo perlucens massa nitore,
 Seruauitq; suam species decepta figuram.
 Ne facile nosset uitrum, lapis, an ne metallum esset,
 Succedens homini, nisi sal gustu indicet ipso.

Extunc insipido mulier praeuenta reatu,
 Plus falsum sine mente sapit, quae pungere sensus,
 Exempliq; potest salibus condire uidentes.
 Hoc tamen hic mirum est, quod Loth non flectitur,
 Nec sociâ sequitur primo constantior Adam. (ipsam
 Quanquâ id credo magis factum, quia uisa referre
 iam nequit elinguis: quae si comperta referret,
 Forſan et in ſimiles auſus temeraria traxet,
 Credulo ut impoſuit uirgo primæua marito.
 Quæ poſtquam ſeſe pariter comitemq; ſeſellit,
 Et nondum natam percūſit uulnere prolem:
 Tum uictor ſerpens certamine lætus ab ipſo,
 Puniceam criſpans ſquammoſo in uertice criſtam,
 Nec iam diſſimulans quæ preſſerat ante triumphū.
 Acrior inſultat uictis, et talibus inſit.
 En affectate uobis eſt gloria laudis
 Reddita, qui peruerſa ſimulq; etiâ optima noſtis.
 Cuncta ego uos docui, ſenſumq; per abdita duxi,
 Et quodcunq; malum ſolers natura negabat
 Inſtitui, pactumq; mecum, ne forte negetis,
 Seruauī, et firma uoſmet mihi forte dicaui.
 Nec Deus in uobis, quamuis formauerit ante,
 iam plus iuris habet: teneat quod condidit ipſe,
 Quod docui mecum eſt, maior mihi portio reſtat.
 Multa creatori debetis, plura magiſtro.
 Dixit, et in media trepidos caligine liquens
 Per medium fugiens tuauit aëra corpus.

A L C I M I A V I T I L I B. III.

De ſententia Dei.

Tempus erat, quo ſol mediū tranſcenderat axe
 T Pronus, et excelsi liquens ſuſtigia cœtri,
 Vicina iam nocte leues præmiſerat auras.
 Illis ſed maior curarum uoluitur æſtus,
 Feruentesq; tenent malè conſcia corda dolores.
 Tum pudor his capto detorquet lumina ſenſu,
 Nec iam ſecura præſtatur luce tueri
 Signatam fixo peccati ſtigmatē carnem.
 Indumenta petunt, ſoliſ ut mollibus ambo
 Membra tegant, nudumq; malū ſub ueste lateſcat.
 Umbroſis propter ſtabat ſiculne aramis,
 Frondentes diſſuſa comas, quas protinus Adam,
 Humentem capiens raſo de cortice librum,
 Aſuit, et uiridi ſolatur ueste ruborem.
 Induitur ſimili mulier lachrymabilis arte,
 Quosq; aluit miſero fallax inſania pomo,
 Veſtiuit ſolio: et quos ſæua ex arbore nudos

Reddidit, hos grauius tenui de cortice textit.
 Et tamen adueniet tempus, cum crimina ligni
 Per lignum ſanet, purgetq; nouiſſimus Adam,
 Materiamq; ipſam faciat medicamina uitæ,
 Aureus ex alta cum pendens arbore ſerpens,
 Serpentis ueteres morſus atq; omne uenenum
 Eluet, et ueterem perimet ſua forma draconem,
 Tunc etiam inuitum letho delebere lethum.

Interea genitor uiridis per mollia luci
 Rorantes ſudo capiebat ab aëre uentos.
 Protinus attonitis ſenſerunt auribus ambo
 Preſentem dominum: triſti tum luce per oſam
 Expauere diem, detecto in crimine teſtem.
 Tunc ſi illis ſpecubus uastiſe ſe fortè barathrum
 Panderet, aut ſubitum tellus monſtraret hiatus,
 Non pigeat prono trepidos deſcendere ſaltu.
 Quod ſi ſuppeteret iam tum ſententia lethi,
 Hanc etiam raperet ſolandi cauſa doloris:
 Seu flammiſ lymphis ue daret, uel pectora ferro
 Appeteret iudex crudeli uulnere dextra.
 Sic miſeri mortem nondum diſcrimine notam
 Cum primum meruere uolunt: exordia finem
 Signant, et ſimilem prædicunt affore luſtum,
 Qui manet in finem malè ductæ tempora uite,
 Vltima cum mundi ſenium cōſumpſerit ætas,
 Cumq; repentinus percūſſerit omnia fulgor,
 Cœlorum clangente tuba, qua nunciuſ ante
 Iudicis aduentum concuſſum terreat orbem.
 Tunc cum ſynceros paſtor diſcreuerit agnos,
 Hædis diſparibus diuerſa in parte locatis,
 Chafmate diuiſa medio: quam fluctibus implet
 Sulphureis uoluens undofa incendia gurges
 Flammarum ſtagnante lacu: quo ſeruida quondam
 Dicitur attracto nubes Sodomitica nymbo
 Guttatim ſparſum ſuſdiſſe ob crimina fulmen,
 Cum plueret nox tetra focos, cœlog; caduco
 Aëra per calidum ſtillarent undiq; mortes.
 Taliter ignifero miſi de fonte gehennæ,
 Fluxerunt triſtes aliena in ſeculari riuī.
 At quos terribili iudex decreuerit hora
 Viuere poſt mortem, poenæq; ardere perenni,
 Subtrahet optato grauior ſententia letho.
 Cumq; foret melius diſperſis corpora membris
 Carpere perpetuum dura ſub morte ſoporem:
 Inuitos tamen urna trahet, quiſ ſola uoluntas
 Ruſſus poſſe mori, ſenſuq; carere dolendi.

A Sed sic accipiet feruentis flamma camini,
 Ambustura suas ut nunquam finiat escas.
 At primi interea iuuenes conamine casto
 Per deserta ruunt, tutoq; abscondita furto
 Facta putant, cæcis optant latuisse tenebris.
 Quid iniuat infelix oculos auertere, cum te
 Iudex ille uidet? quid eum abnuis ipse uidere,
 Cum uideare palam? sol est, non fuscet amœnum,
 Sed depressa grauem formidant lumina lucem,
 Debilis & clarum uisus non sustinet orbem:
 Hos ergo insolitas postquam tentare latebras
 Vidit, terribili primum Deus increpat ore,
 Infustusq; ubi sit querit non nescius Adam.
 Qui trepidam pauido producit pectore uocem,
 Vix hæc pauca refert: tuus ô celsissime terror
 Insolitas miserum latebras tentare coegit:
 Nam quia nuda forent inopertis corpora membris,
 Erubui fateor, cælumq; per abdita fugi.
 Ecquis (ait) subitum concussit corde pudorem?
 Visus & unde nouus? nam te nec uellere dudum,
 Nec contexta prius uelauit tegmine uestis.
 Forma rudis proprio melius contenta decore,
 Iudice se placuit: sed postquam fœdere rupto

B Interdicta tuus tentauit germina gustus,
 Naturale tibi tegmen non sufficit unum.
 Et iam nunc primum nudis nudata patefcunt,
 Arguit obscœnus quia turpia corpora motus.
 Ille ubi conuictum claro se lumine uidit,
 Prodidit & totum discussio iusta reatum,
 Non prece submissa ueniam pro crimine poscit,
 Non uotis lachrymis ue rogat, non uindice fletu,
 Præcurrit meritam supplex confessio pœnam.
 Iamq; miser factus, nondum miserabilis ille est.
 Nam sensu erigitur, tumidisq; accensa querelis,
 Fertur in insanas laxata superbia uoces.
 Heus (ait) infasto mulier coniuncta marito
 Quam sociam misero prima sub lege dedisti,
 Hæc me consilijs uicit deuicta sinistris,
 Et sibi iam notum persuasit sumere pomum.
 Illa mali caput est, crimen surrexit ab illa.
 Credulus ipse fui, fidei sed tu unicus auctor,
 Connubium donans, & dulcia uincula neftens.
 Atq; utinam felix, quæ quondam sola uigebat,
 Cœlebs uita foret, talis nec coniugis unquam
 Fœdera sensisset, comiti non subdita prauæ.
 Hac igitur timidi cōmotus mente creator,

Mœrentem uerbis compellat talibus Etiam:
 Cur tua deceptum traxisti in uota maritum,
 Nec contenta tuo decoptrix fœmina casu,
 Sublimi sensum iecisti ex arce uirilem?
 Illa pudens, tristiq; genas suffusa rubore,
 Auctorem sceleris clamat decepta draconem,
 Qui uetito pomū persuasit tangere morsu.
 Post hæc supremam promittentia legem,
 Serpentemq; reum prima sic uoce notauit.
 Tu uerò cuius fucatis fœmina uerbis
 Capta semel, similes Adam pertraxit in ausus,
 Propter utrumq; reus, pendes quod fecit uterq;
 Nec tibi sublimis constabit pectore uertex,
 Callida sed pronus per terrâ corpora uolues,
 Utq; fuga trepido sinuosa uolumina currant,
 Non gressus sed lapsus erit, teq; ipse sequeris
 Flexibus, & spiras uiuentia uincula neftent.
 Tum propter suam miserorum cordibus escam
 Tellurem captans pastu uesceris inani,
 Mensibus & certis, fugitiuus ab acre sudo,
 Inclusus terris communi sole carebis.
 Inter cuncta replent, quæ nunc animantia mundum
 Omnibus inuius fies, grauis omnibus horror.
 Præcipue infelix mulier, cum prole futura,
 Tecum inimicitias odio constante reponet,
 Seminibusq; tuis eius cum semine bellum
 Perpetuum, sed dissimilis uictoria, nam qui
 Ambos una opera uicisti subdole serpens,
 Olim erit ut sexum muliebrem pronus adores:
 Cuius tu quanquam pauide insidiabere calci,
 Conteret una caput, tandem tibi fœmina uictrix,
 Nascendumq; etiam tali de stipite germen.
 Post hæc attonitam iudex commotus in Euam.
 Et tu quæ primam uiolasti fœminæ legem,
 Accipe, ait, reliquum uitæ quod restat in æuum,
 Imperium patiere thori, dominumq; timebis,
 Quem dederam socium: cuius tu subdita iussis
 Pareto, & libitus posthæc assuesce uiriles.
 Moxq; ubi concipiens fœtum persenserit alui,
 Ventris onus gemitu testaberis, ac tibi clausum
 Anxia crescentem portabunt uiscera fœcem:
 Donec transacto fœdus tempore complens,
 Naturale malum partus ab uindice partu
 Producas, uita ut prolis sit pœna parentis.
 Sed quid multa loquar misere discrimina matris?
 Nam cum præduro mulier confectu labore

Optatam sobolem, tali produxeris ortu,
Lugebis uacuos nonnunquam orbata dolores.

Interea trepidus iam dudum sustinet Adam,
Quid sibi terribilis tandem sententia seruet.
Cui pater attentis, inquit, nunc auribus, & tu
Accipe quid mereare, leuis quem scemina uicit.
Impolluta prius pulchro sub germine tellus
Non iam fida satis, nec puro semine simplex,
Pristina monstrabit corruptum terga per orbem,
Exemploq; tuo semper tibi terra rebellans,
Vepribus, ac tribulis armata, resistere discet.
Aut si frangenti cedens succumbit aratro,
Vomeris affixo mordaci dente subacta,
Pingua decipient mentito germine culta.
Nam pro triticeo lolium consurgere fructu,
Et fictas segetes, uacuasq; dolebis aristas,
Sic ut uix centum producant iugera panem.
Sudore assiduo nitens, quem sumat egestas,
Illecebramq; cibi poenalis uindictet esca.
Aequalem brutis facient tibi pabula uitam,
Et simul herbarum succos, passumq; requires,
Stercoreq; assimili depressa grauabitur aluus,
Atq; onerosa diu uoluetur talibus etas:
Donec praescriptum donent tibi secula finem.
Et compacta luto, rursum soluantur in illud.
Membra, simulq; leui fias de puluere puluis.
Ante tamen durum nati praecurrere lethum
Conspicies, poenasq; tuas in prole uidebis,
Ut metuenda magis cernatur mortis imago,
Peccasse agnoscas quid sit, quid mortua fleri,
Quid uemori ac nequid desit tibi forte malorum,
Acrior immenso miscbitur ira dolori.
Nam cum prima tibi producent tempora natos,
Liuor edax arcto certabit limite mundi,
Nec iam sufficiet uacuus conflictibus orbis,
Totaq; fraterno congressu terra tremiscet,
Alter in alterius consurget uulnera frater,
Telluremque nouam cognato sanguine tinget.
Exin posteritas uarios passura labores,
Per uarios casus mortalia debita pendet.
Dum ueterem ductus dissoluat terminus orbem,
Occidat omne uigens, finisq; redarguat orta.
Audierat, motumq; dedit conterrita tellus.

His pater exastis, haedorum pellibus ambos:
Induit, & sancta paradisi ab sede reiecit.
Tunc miseri egressum properat, mundumq; uacantem.

Intrant, & celeri perlustrant omnia cursu.
Et quanquam uarijs herbis ac gramine picta,
Et uirides campos, fontesq; & flumina monstrat,
Illis foeda tamen species mundana putatur,
Post paradise tuam, totumq; uidentibus horror.
Utq; hominum mos est, studio maiore negata.
Amplecti, & uetitis grauiore incumbere cura,
Sic maiore animo clausus paradisos amatur.
Quaeq; magis multo paradiso extenditur, illis
Angustatur humus, strictumq; tuentibus orbem
Omnia lata nimis parent angusta duobus.
Squallet & ipse dies, caussantur sole sub ipso
Subductam lucem, caelo suspensa remoto
Astra gemunt, tactusq; prius uix cernitur axis.
Tunc inter curas permixto felle doloris,
Affectus sensere nouos, & peiora pulsans
Nondum compertas prorumpit fletus in undas,
Attentisq; genis iniussus defluit humor.
Haud aliter uiuax deceptus mole caduca
Spiritus, impleto uenit cum terminus aeuo,
Post obitum, peccata dolet, tum quidquid iniquum
Gesserit, ad mentem reuocat, tum poenitet omnes
Errorum lapsus, semet quos iudice damnat.
Quod si praeterita reddatur copia uitae,
Sponte ferat quoscunq; dabunt mandata labores.

Crudeli similes narrant de diuite questus,
Historiam cuius coelesti numine Lucas
Tradidit afflatus, paucis ego ab ordine totam
Dum repeto, linguis omnes animisq; fauete.
Ille cothurnatus gemmis, & fulgidus auro,
Serica bis coctis mutabat tegmina blattis,
Inde ut bacchantem traxissent tempora mentem,
Currebant epulae totus quas porrigit orbis,
Cumq; peregrinus frugem misisset aceruus,
Ferebat priscum crystallo algente salernum.
Viuida quinetiam miscebant cinnama thalli.
Et suffusa domus pingui fragrabat amomo.
Quod pelagus, quod terra creat, quod flumina gignunt,
Certatim ad mensam ueniebant, omniaq; illuc
Portabat pallens auri cum fasce minister.
Diuitis ante fores pauper tum forte iacebat
Languidus, obstrictis resoluti corpore membris,
Et supplex poscebat opem, non munera quaerens,
Sed tantum si quas emittat copia diues.
Reliquias, spectans aliuu ieiuna rogabat:
Verum, clamanti diues non addidit aurem.

Nullaq;

A Nullaq; languentem pietas respexit egenū:
 Nec quæ completis cecidere superflua mensis;
 Pauperis ad uictum quisquam dedit: insuper ægri
 Despicitur facies, & putria uulneris horrent.
 Cumq; canes miti perlambant ulcera lingua,
 Blandior, & laeso feritas medicabilis adfit:
 Sola hominum nescit mens dura & cruda moueri.
 Hæc sed diuersa penitus dum sorte geruntur,
 Impendens obitus pariter pulsauit utrumq;
 Diuite præuento, qui dum immortalia sese
 Secula uicturum sperat, formidine nulla
 Mortis adhuc animū immemorē pulsauerat: atqui
 Optatam pauper longo uix tempore mortem
 Inueniens, uictor morbos artusq; reliquit.
 Ille quidem, celsa dudum qui floruit aula,
 Fletibus ad tumultum stipato funere fertur,
 Auratoq; datur, conditus membra, sepulchro,
 Et preciosa tegunt elatum lintea marmor.
 Spiritus abstruso sed mox demissus auerno,
 Ardet in æternis per sæua incendia pœnis.
 E quarum medio sublimi in sede locatum
 Haud procul, ut uisus coniectat, sed procul inde
 Vt docet euentus sinubus conspexit ouantem
 Abrahamæ iusti, mutatum in paupere uultum,
B Nec similem illius, quem dudum è luce receptum,
 Quarto fortè die uix quisquam largus humani
 (Ne per corruptum naturæ lege cadauer
 Dira frequentato contagia mitteret orbi)
 Obtectum laceris tenui uelamine pannis,
 Naribus adstrictis nuda tellere locarat:
 Angelicis uero manibus sublime leuatus,
 Iam diues, iam sanus erat, contraq; superbus,
 Qui malè congestos auri cumularat acruos,
 Mendicat uel tantum unam de paupere guttam,
 Arida ut extinctis irroret guttura flammis.
 O pater electos (inquit) qui sede beata
 Colligis, et meritis dispensas præmia iustis,
 Hæc ego non merui, sed saltem hoc deprecor unum,
 Lazarus ut digitum gelidas intingat in undas,
 Et linguam extincto flammanem mitiget igne.
 Quod si nec refrigerio hoc extinxerit omnes,
 Tempore uel saltem modico mihi temperet æstus,
 Donec fessa breui respirent membra quiete.
 Taliter immixto lachrymis stridore rogantem,
 Magnanimus uerbis patriarcha intercipidistis.
 Desine iam miseras incassum fundere uoces,

Et uanas miscere preces: haud talia dudum
 Distā dabas, cum te in foribus præseate iacēret
 Ipse ignotus, egens, eger, ieiunus, inanis,
 Cum congesta tuas onerarent fercula mensas,
 Nec quisquā interea clamantē audiret egenū.
 Quapropter tandem librato examine ueri,
 Præteritæ uitæ sortem dependit uterq;
 Permutatq; uices, & te iam sufficit amplis
 Exundasse bonis: qui fleuit, gaudeat, & qui
 Curarū expertem duxit per gaudia uitam,
 Iam fleat æternos spirans è pectore planctus.
 Insuper horrendus qui se interponit hiatus,
 Non finit abiunctas misceri fœdere partes,
 Vt reuocare gradum nec uos, descendere nec nos
 Rursus ad inferni ualeamus claustra tyranni.
 Ille gemens uanum repetita uoce precatur.
 Si nil post obitum prodest commissā fateri,
 Nec tua mutatur fixis sententia uerbis,
 Hoc concede mihi, nulla quod lege uetatur.
 Defuncto fratres dilecti quinq; supersunt,
 Obsecro ad hos properet, qui uiuos corrigat, antè
 In tormenta cadant quàm talia, carne soluti.
 Nam quamuis duro persistant corde rebelles,
 Si tamen abstrusa quisquam de morte reuertat,
 Credent experto, pœnasq; subire timebunt.
 Talibus ille quidem, fufis sed in aëra uerbis,
 Nulla etenim meriti post mortē facta potest.
 Vos ergo dum uita manet, dum lege uigetis,
 Patronusq; adstat patris ante tribunal Iesus,
 Nec iam obturatis pulsatur ianua ualuis:
 Dum locus est flendi, dum se clementia Christi
 Pandit, flete admissa, nec inde admittite flenda:
 En comperta tibi primi est occasio planctus,
 Utq; sui casus nunquā reparabilis Adam
 Pertulit exitium: passuri nomine Christi.
 Nam licet æternos meritosq; euaserit ignes,
 Hæc nimium tamen infœlix incommoda sensit.
 Perdita ne precibus, lachrymisue reduceret ullis.
 Extunc paulatim retro sublapsa referri
 Vita prior, cunctisq; malis laxarier orbis.
 Tum tristes morbi, & uarij subire dolores,
 Et corrupta satis, dira pinguedine tellus,
 Lethali quadam suffudit germina succo.
 Inde truces seuire feræ dudumq; timentes
 Excitat ad pugnam tunc primum conscia uirtus,
 Reddit & armatas, unguis, dens, ungula, cornu.

Ipſa etiam leges elementa reſoluere primum
Et uiolare fidem mortalibus omnia certant.
Inſatur uentis pelagus, uoluuntur et undæ,
Excitusq; nouum turgere ſcit pontus in æſtum.
Tunc primum tectis tetra caligine cœlis,
Ingratos hominum caſtigatura labores,
Grandineos pauidis fuderunt nubila nimbos,
Atq; polus diſcors inuidit germina terris.
Quin magis ipſa ſibi tellus aduerſa negauit,
Seminis excepti uertens mentita nitorem.

Hæc mala tum primū gemini ſenſere parentes,
Poſteritas nam quanta ſerat diſpendia rerum,
Vix cui uel linguae ſint centum, ferrea uel uox
Enumerare queat: nec ſi quem Mantua miſit,
Mæoniūq; canat diuino carmine uates.
Nam quis tot reſerat motus? quis denique ſando
Euoluat, totos qui uoluunt ſecula fluctus?
Arma fremunt, crebra quatitur formidine mūdus,
Funditur irriguus ſanguis, maiorq; ſititur.
Quid dicam ceſſas præclaris cœtibus urbes
In deſerta dari? populos populante ruina
Diſpergi, et lacerum uacuari partibus orbem?
Seruitio ſubdi dominos, famuloſq; uiciſſim
Præferri dominis, et belli ſorte perire
Sors generis quondā quos claro e ſanguine miſit.
Et ſi forte breui requieſcant tempore bella,
Legibus armatas furere in certamina lites.
Ius anceps pugnare foro, quo iurgia fratrum
Non leuius uotis ſeriuunt, quā prælia telis.
Sed quis uota notet, clament cum facta nocentum?
Quis fraudes, et ſurta gemat gaudente rapina?
Quis ueminora ſleat, ſi corā maxima ſiunt?
In deſinora tamen, ſi ſummis iuncta notentur.
Nam per ſe nullum facinus ſub iudice paruum eſt.
Nec datur hic cūctas percurrere carmine fraudes:
Hæc unum dicam breuibus, poſt damna priorum
Nil ſuper-eſſe mali, quod non uel perpetret orbis,
Vel ſoleret, plenus ſcelèrum, plenusq; dolorum.
In caſu diſcrimen habens, et crimen in actu. (eſt,

Sed tu Chriſte potēs, cui ſemper parcere prōptū.
Tu ſigū tuſſaſſam potēs es reparare cadūcam,
Et conſtricta diu ac reſoluta reſingere uafa;
Qui dudum in uili lititante puluere drachmam,
Clara Euangelij uerbisq; ardente lucerna:
Inueſtigat ſi magni tu paſtor: ouilis,
Qui procul à cauſis, longoq; errore uagantem:

Queris ouem, utq; ſuo gaudens reddatur ouili,
Sarcina ſit, quæ cura fuit: nec quærere tantum
Illa ſatis cœleſtis habet clementia Chriſti:
Ni ſerat impoſitam tergo, atq; in ouile reducat.
Utq; unam ex ouibus Stygijs de faucibus barathri,
Inferniq; lupi crudeli ex ore receptam
Accipias. Euangelicus te filius ille
Iunior inſtituet: pecudis qui forma reuerſæ,
Quid fugias docet, et lapſus, quo deniq; pacto
Ad meliora queas pacato patre reuerti.
Ille quidem exauſtos poſtquā diſperſit acervos,
Vitaq; conſumpto mutata eſt prodiga cenſu:
Turpia porcorum dignè conuiuia ſectans,
Optauit ſiliquis compleri uilibus aluum,
Donec ſæua fames longo diſcrimine uictum
Cogeret offeſſo tandem ſe reddere patri,
Conſeſſumq; reum laxato crimine ſolui.
Quem mox proſtratum mitis pater, alleuat ultro,
Et trepidum blanda ſolatur uoce pudorem.
Quin et quæ loquitur, factō teſtatur amorem,
Nam reduci ornatus uestis dat prima ſecundos,
Letaq; ſolennis celebrat cōuiuia cœtus,
Quod rediuiua ſuis quondam quaſi funere proles
Surgat, et orbato redeant noua lumina patri.

At tu cunctipotens hominum rerumq; creator,
Quamquā omnes fieri ſaluos cupis, atq; beatos:
Nulla tamen pateris noſtræ diſpendia mortis.
Nec mundo pereunte, tuis contingere damnum
Diuitijs poterit: neſcis decreſcere, neſcis
Augeri, et pleno perſtat tibi gloria regno:
Sed famulis id redde tuis, quod perdidit Adam,
Quodq; tulit primum uiciatæ ſtirpis origo,
Ortu reſtituat per te pia uita ſecundo.
Forma uetus nimium lacero circundata peplo,
Iam ueteri ſciſſam ponat cum crimine uestem.
Pallia prima pater redeunti porrige proli.
Olim ſeminecem miſerans tu forte reſertum,
Inq; uia abiectum (quem non multo antè latrones
Præterea inſiſtis ſpoliarant undiq; plagis)
Hanc tu Chriſte uia, ſumpto dū corpore, curris
Alliſum reperiſ, nec deſeris: inſuper ægrum:
Carnis iumento importas, et uulnera ſanas.
Non ſecus inferni qui dudum præda latronis:
Multiplici exanguem trahimus præ uulnere uitæ:
Nullum aliud, præter te unum, ſolamen habemus.
Quod ſi nunc medico, curabit uulnera ſotu.

Gratia.

A Gratia designata oleo, sapientia uino.
 Et Samaritani nos extera cura fouebit:
 Pelletur ualidus medicato corpore languor.
 Ergo qui non uis moriendi crescere causas,
 Nec peccatorum crudelia funera quæris,
 Sed mage conuersi ut uiuant: blando excipe uultu,
 Quos confessa tibi gemitus pia pectora fundunt,
 Vt quondam tecum passæ sub tempore carnis,
 Proximus immani pendens de stipite latro,
 Quem non culpa tibi similem, sed poena tenebat,
 Confessi uenia supplex est criminis usus.
 Ille etenim non ut membris, ita corde ligato,
 Et si confixas clauis extendere palmas
 Non potuit, liber mentem cum uoce tetendit,
 Sicq; reus, scelorum cum digna piacula pendit,
 Martyrium de morte rapit: cui sine sagaci
 Prouida cura fuit tales non perdere poenas,
 Præripuitq; aditum moriens, cæloq; leuandus
 Ardua sublimi tenuit compendia saltu.
 Porrigere sic nobis celsam pater inclyte dextram,
 Nos quoq; perpetuæ consortes effice uitæ.
 Atq; profanati deceptis fraude latronis,
 Vt tibi compasso miserans succurre latroni:

B Inuida quos hostis paradiso depulit ira,
 Fortior antiquæ reddat tua gratia sedi.
ALCIMI AVITI LIBER IIII.

De diluuiio mundi.

Infestum quondam uicijs concordibus orbem;
 Infandumq; nefas, cælo ulcisciente pium
 Diluuiio, repetam, sed non quod fabula mendax,
 Victuros lapides mundum sparsisse per amplum
 Deucalionæ refert, durum genus, undè resumpti,
 Descendant homines, cunctisq; laboribus apti,
 Saxea qui duræ monstrant primordia mentis:
 Sed ueri compos, fluctus nunc prosequar illos,
 Per quos immixtus rebus uix pænè creatis,
 Lactentem uelox præuenit terminus orbem.

Extulerat mortale genus crudelibus ausis
 Ingentes animos: omni pro lege uoluntas
 Sola erat, usq; adeo conuersi in crimina mores:
 Ius hominum nullum, tum nil distare putatum
 Fasq; nefasq; inter: recti custodia nunquam,
 Non iudex, non testis erat, non deniq; rector,
 Arbitrator aut morum, uel qui suaderet honestum:
 Sed principes sibi quisq; fuit, uirtute nocendi.
 Nec meritis, sed mole potens: qui fortior esset,

Hic melior sibi met sese censor placebat.
 Brutorum quam hominū uitā magis esse putares,
 Nam diuinum in se non intellexit honorem
 Mens humana situm, brutoq; simillima facta est.
 Sanguis potus erat, cæcorum uiscera passim
 Indomitæ laceras præbebant mentibus escas:
 Insuper et quadrupes, si cuiquam humanius esset:
 Ingenium, medijs uel mortua belua campis
 Pastus erat: tum nulla fides, lex nulla uigebat.
 Quam uero pecorum ritu permissa uoluptas,
 Et diffusa palam raptis lasciuiæ frenis,
 Luxuriæq; forum, atq; obscœni nundina mundi
 Ferueret, casto fas non est dicere cantu.

Talibus ac tantis hominum gens improba gestis,
 Siluestres animos, naturæ scedere rupto,
 Induerat pulsaq; procul ratione furebat,
 Desertaq; Dei cælestis imagine, prorsum
 Omne decus mentis turpi deiecerat actu.
 Haud secus ac pulchri cum fertilis area campi
 Quam succisa dedit purgato robore silua,
 Dum colitur, iusto paret sæcunda labori:
 Subjicitur rastris, respondet frugibus, ac se
 Seruat compositio ruralis gratia uultu.
 Contra autem exercere solum si negligit, aut si
 Agricola oblitus sua brachia forte remisit,
 Laxauitq; manus, fessioq; quieuit aratro:
 Pigrescit primum durato cessante tellus,
 Mox rudibus ramis, atq; aspera palmitæ crebro,
 Disciplinatos dissuescit promere fructus;
 Et frutices mittit, siluamq; mimatur inanem:
 Quam si nec sera succisor falce repurget,
 Non iam uirgultis, sed denso stipite lucus
 Texitur, et steriles diffundit in aëra frondes:
 Donec conclusa ramis currentibus umbra,
 Mox importuna depulso sole tenebræ,
 Ad securas feras inuitent ludere iustra.
 Taliter humani generis non ordine recto
 Perdita mandata iam post primordia legis,
 In prauum labens paulatim uita tetendit.
 Proficiens peiore uia, constantior ipso
 Iam paribus studijs nutriti criminis usu,
 Et tamen auctorem uicij culpaq; magistrum,
 Doctior erratis, lapsuq; peritior omni
 Succiduae proles crescens audacia uicit.

Vt fluuius, primum parua diffusus ab urna,
 Perspicuum leto promit qui gurgite fontem,

Tramite quem summo facili transmittere saltu
 Quisq; potest: mox irriguo deductus ab ortu,
 Viribus augetur subitis, ripasq; retrorsum
 Pellens crescentes pellit per plana liquores,
 Occupat et spacium, pereuntiq; imminet aruo,
 Tunc circumfusus uicinis uallibus amnes
 Sorbet præteriens, externasq; incipit undas
 Augmento finire suo, mixtasq; sub uno,
 Nomine, corrosis diffuso gurgite terris
 Cum trabibus stabulisq; boum, lustrisq; ferarum
 Sæuior accessu, longoq; furore potitus,
 Tandem desistens pelagi transportat in undas.
 Sic eius motus similisq; ad turbinis instar
 Humanum uicijs ibat genus, et tamen ipsa
 Longius insanas mentes dissoluerat ætas,
 Centenos nouies crebro cum duceret annos
 Vita tenax, tanto suspensi tempore lucri.
 Nullus terror erat, quod si qui debita letho
 Iura darent, ferrentq; assuetæ funera mortis,
 Perpetuam interimi fragili cum corpore uitam
 Credebant: cui sic cunctis nulla futuri
 Spes inerat, solusq; sibi fundauerat omnem
 Sensibus in cæcis periturus mundus amorem.

Tempore quinetiam peccatrix terra sub ipso
 Nutribat seuos immania monstra Gigantes.
 Nec tamen effari solitum, quo semine cretos.
 Communi cunctis ortum de matre ferebant,
 Qui genus, unde patres, prohibent arcana fateri.
 Si speciem queras, humani corporis illis,
 Plus uultus quam forma fuit: sic linea membris
 Conueniens, hominem monstrabat, dissona molē.
 Quapropter deinceps commentis *Grecia fictis*.
 Dedecus infandum masis informibus auxit,
 Et portentosis descripsit corpora membris,
 Pubetenus cum forma uiri, cum corporis ima
 Supplerent uasti mixto pro crure dracones,
 Artus semihominum patulis qui faucibus, immo
 Integros uiuosq; homines crudo ore uorarent.
 Tunc etiam aiebant diro terrore, tonanti
 Blasphemis cælo conuicia mittere plantis,
 Mordacesq; pedes motu fremuisse ueneni.
 His similes mendax *Phlegraei fabula belli*,
 Excussas finxit iecisse per aëra rupes,
 Pro telis, spaciofa manus quod turbine montes
 Sparserit, et missis cælum quassauerit aruis
 Hæc sunt præscorum quæ de terrore Gigantiū
 Caruine mentito Grai cecinere poëte,

Qui cælum aduersus, prauis contendere factis
 Institerint, nec iam missis configere telis
 Cum possent, diris agitarint prælia uotis.
 Montibus impositos nec enim fas credere montes,
 Hoc tamen et deinceps illos tentasse putabo,
 Qui coctos lateres, lentoq; bitumine iunctos
 In sublime rati manibus sic posse superbis
 Sustolli, et celsas in sidera surgere moles,
 Cum sureret mortale genus, castoq; labore
 Irrita conscensis cementa inferret in altum
 Nubibus, et refugum sequeretur machina cælum.
 Non prius absistens, subitas discordia linguas
 Quam daret, et uariis confunderet omnia sermo.
 Hinc sparsum sædus diuina lege loquendi,
 Quod scelereum assensu turbata superbia rupit.
 Sic interruptæ perierunt culmina masse,
 Effectusq; carens cessauit in æthere turris.
 Hæc post diluuium: nam quantas tempore præscō
 Pressa Giganteas tellus produxerit arces,
 Atq; laceßitis contemptum immiserit astris
 Abstergente Deo dira eluuione docemur.

Cernebat patiens iam dudum in sana furentes
 Terrarum populos, hominum rerumq; creator,
 Expectans si quem uani consortia mundi
 Linquentem melior moneat respicere cura:
 Sed coniuratus (postquam percurrere ceptum est)
 Perditionis iter statuit, sensuq; per omnes
 Obtinuit uictor peccati insignia mundus.
 Nec reuocare gradum a uicijs, greßumq; referre
 Cuiquam erat in uotis: id tædem exhorruit auctor,
 Pœnituitq; illum miseri, quem fecerat, orbis.
 Tum tales tonuisse minas commotus ab alto
 Fertur, et excitas laxasse his uocibus iras.

O nullis ille et a bonis, nullisq; repressa
 Legibus, antiquo tantum submissa draconi
 Effera gens hominum, ducto corruptior æuo.
 Non Euam cecidisse sat est, transcenditur omni
 Crimine, compertor lethi, nec sufficit illud,
 Vicit inexperium serpens quod pristinus Adam,
 Non contenta sui sædari crimine patris
 Addidit ipsa suos mortalis uita reatus.
 Expectasse diu nil profuit, in super omne
 Concessum uenitæ rapuerunt crimina tempus.
 Iam nimium longas patientia continet iras,
 Vindictæ iam tempus adest, nec fulmine terras
 Flammeus ador æget, uasto nec cedit hiatus,

A *Quæ premitur nimio tellus insana tumultu.
Sed uitius sordens, fluctu delebitur orbis.
Ad chaos antiquum species mundana recurrat,
Inq̃ suas redeant undarum pondera sedes.
Arida succumbat lymphis, rursusq̃ sepultas
Terrarum species informis contegat humor.
Hæc clades homini, carniq̃; hic terminus esto.
Sic pater æternus disponens funera rerum,
Diluuium dextra terras uibrabat in omnes.*

*Interea pleno uiuebat iustus in orbe
Vnus homo, et mentem solus seruabat honestam:
Nullus uota Deo donis precibusq̃; ferebat
Hunc præter, summus quem dignū laude creator
Nosset, et exceptum uitæ seruare pararet,
Stemmatibus hic sacri, nam claro nobilis ibat
A proauo, quem prisca fides et conscia uirtus
In cælum sine morte tulit: sic celsa petenti
Successit magnis non impar filius actis.
Nec minimum est, illum salui cum corporis usu,
Terrenas liquisse domos, intrasse supernas.
Quamquā quo Noë proauus conscenderat Enoch,
Elias cursu post tempora longa secutus,
Scribitur ignitis scandens penetrasse quadrigis,
Cum suspensa leues transmitteret orbita uentos,
Vngula uel premeret cassato pondere nubes,
Vallatumq̃; ferens sanctum non ureret ignis,
Et motus seruans nesciret flamma calorem.
Hos igitur satis est cælum potuisse mereri
Membrorum sub lege sitos: sed non tamen illud
Segnius admirer, sancti quod tempore Noë,
Vnius ob meritum, natis nuribusq̃; tuendis
Orbis in exitio allatam nouere salutem.*

*Est ille in cœlis, numeros qui præterit omnes,
Angelicus sine fine chorus, qui laude perenni
Conclamat celebratq̃; Deum, famulatia suetus
Ferre ministeria, et iussis parere supernis.
Hi nunc quod rectum mortalia corda precantur,
Contipitur dignis sacro quod pectore uotis,
Quicquid larga manus collectis spargit egenis,
Exeipiunt, sanctoq̃; ferunt super astra uolatu,
Quinetiam iustos, fragilis dum uita fatigat,
Tuantur, mundi; inter discrimina seruant.
Sed tamen in cunctis præcellit clarior ille,
Maxima quæq̃; Dei quo dispensante ministro,
Res geritur, rebus mysteria qui parat altis.
Hic dominum cœli uenturum, corpore sumpto,*

*Virginis intactâ iussus prædixit in alium,
Sacraq̃; dotali compluit uiscera uerbo.
Hic et Baptiste præcurrens nuncius ortum,
Desperata diu dum ferret germina patri,
Inter sacra uirum conterritus, et dubitantes
Protinus insolito restrinxit more loquelas:
Donec prædicto fecundam redderet ortu
Prolis anum: multos, sterilis quæ tentâ per annos
Fudit diffidens effœta puerpera foetum.
Hic rerum solers, summusq̃; archangelus ille,
Aëra per liquidum, leuibz circumdatus auris,
Vibratasq̃; mouens ignito corpore pennas:
Nulli conspectis ad terram motibus ibat.*

*Et tum forte gemens cunctorū crimina Noë
Inflexis stratus genibus, cū supplice planctu
Mundanis ueniam mundo nolente petebat:
Cum subito clausis foribus tamen aliger intrat,
Conspicuum claro resplendens nuncius ore.
Horrescit uisu tanto perterritus heros,
Mortalisq̃; oculus fulgorem ferre supernum
Vix ualet, et pauidi detorquent lumina uultus.
Ille salutiferis primum mulcere timentem
Aggreditur uerbis, cœliq̃; exponere iussus.
Hæc per me, summus pelagi terræq̃; creator,
Imperat ut primum concessa pace quietus.
Excipias, nostrisq̃; fidem des optime uerbis.
Insuperata quidem cunctis sententia lethi
Imminet, hanc solus sed enim tu euadere cladem,
Et præscire potes: nam te calcata uoluptas,
Iam pridem rectum toto discreuit ab orbe.
Vnica sed quoniam sæuo te excludere letho
Forma modusq̃; potest: tantos euadere casus.
Qualiter incipias, paucis ex ordine fabor.
Finis erit rerum permissis undiq̃; lymphis,
Atq̃; relaxata uastabitur orbis abyssus.
Nunc age congestis crescat fortissima lignis
Machina, quæ surgens fluctus superenatet omnes.
Tercentum cubitos, per longum ducta, tenebit,
Bisquinis latè claudetur, bisq̃; uicenis
In triginta illi constabit culminis altum,
Tristegæq̃; hic facies, simul et cœnacula, in illis
Cuiusq̃; asseruans animalia plurima formæ,
Quis statues uarijs discreta cubilia cellis.
Tum ne rimosi compagum forte meatus,
Accipiant inimicum imbrem, memor esto linire
Iuncturas laterum, pigrumq̃; infunde bitumen.*

Taliter effectam cum consummaueris ædem,
 Protinus ingredi, ac mundum dimitte cadentē,
 Exclusit quem culpa frequens, includere clades
 Incipiat, circumq; fremant te sospite mortes.
 Quinetiam lateris sociam succedere tecto,
 Et cum coniugibus natos intrare iubeto.
 Tuq; secundus eris deleti germinis auctor,
 Ut te post primum repleatur terra parente.
 Sed quia perfecto diuinis uiribus orbe
 Post operis finem, post leges, postq; sacra
 Sabbata, formari quidquā non conuenit ultra,
 Ne penitus cessans intercidat omne creatum,
 Spirantum ē cunctis pecorū, celerumq; uolucrū,
 Siluarumq; feris, iumentorumq; potentum:
 Vel quæ per tractos reptant labentia motus,
 Bina cape, et tecum claustro uictura reconde:
 Sic tamen ut proprios teneant sua uincula sexus,
 Vnde genus rursum tellus implenda resumat.
 Nec timeas ne forte feros animantia motus
 Seruent, aut solitis præsumant rictibus iras:
 Fœdus erit cunctis, quæ discordantia profert
 Per uarios natura modos, et pace fideli
 Parebit iussis, quidquid concluderis illuc.
 Serpentis tantū semper figmenta caueto,
 Vertice submisso blandum licet ille trisulcis
 Finxerit abscondens per dulcia sibila linguis
 Immortale odium: nec quidquam, si sapias, illi
 Credideris, blando sermone infidus inescat.
 Nam quicumq; semel lædendi quæsiit artes,
 Hic semper suspectus erit, penitusq; cauendum est,
 Ne iam mentito coniungat fœdera prudens.
 Tu post exemplum, iussis seruire memento.

Hæc fatus, uacuum leuib; secat æra pennis,
 Mortalem fugiens aciem, cœloq; relatus
 Heroem trepidum mandata lege relinquit.
 Ipse tamen tali manibus cū uoce leuatis,
 Quisquis, ait, nobis tantam spondere salutem,
 Seu missus, seu sponte uenis, ex æthere celso,
 Et placidum fausto confirmas fœdere pactum:
 Sis fautor, firmentq; tuas promissa loquelas,
 Auxiliumq; tuum conatibus inferere nostris,
 Ut tenuis tantam ualeat manus edere molem.
 His breuiter dictis uitæ spem cordere ponit,
 Aggrediturq; celer sacri præcepta laboris.

Quis tantus capiat sensus? quis deniq; sermo
 Explicet, aduectis fuerit quæ copia lignis?

Nudati colles, spoliatis arbore siluis
 Iam sua certatim concedunt robora montes.
 Pelion immensas mittit de uertice quercus,
 Insuper exponit multa uirtute recisum
 Ossa nemus, Pindoq; abies subducitur alto.
 Atlas ipse nouas ictu resonante secures
 Sensit, et annosas dedit ad naualia pinus.
 Immensum tunc surgit opus, contexta leuatur
 Porrectis trabibus præcelsi culminis ædes.

Hæc inter, discors uarij sententia uulgi,
 Nam multi lymphis obstacula tanta parantem
 Irrisere uirum, moles quod tanta moueri
 Fluminibusq; dari nequeat: quam fortē nec amplius
 Euphrates Nilūsue queant includere ripis.
 Humani generis quid mens incredula reris,
 Mortalem non posse manum coniungere ponto
 Aedem longinquam? pontus namq; obuius ultro
 Curret, et adductum tanget stans fabrica litus.
 Ast alios celsam compacto robore massam
 (Ignaros quanquam cladis causæq; latentis)
 Mirari nouitas, et formidare cœgit.
 Haud aliter studium iam tunc diuiserat omnes
 Quam nunc mundus agit, sunt qui cōpuncta fidei
 Corda dicant operi, rebusq; instare supremum
 Discrimen norunt: corpus cum concidet omne.
 Bacchatamq; diu consument secula carnem:
 Effugiet tunc ille malum, quicumq; paratus
 Præduri ualidam ædificarit tegminis arcem,
 Per lignum uitale crucis seruatus ab undis.
 Tunc cernet quanto contempserit ocia fructu.
 Hic tamen interea sudantem, operiq; uacantem,
 Non ne piger lucri quisquis tædensq; laboris
 Insanire putet? cura quod solus inani
 Aestuet, et rebus nolit pereuntibus uti?
 Sic epulaus parcum, sic largum quisquis auarus,
 Sic nudum raptor, sic castum ridet adulter,
 Sic circumscribens illuso simplice gaudet,
 Sic sapuisse dolet diues, dum congregat aurum
 Spargentem nummos uarios in pauperis usus:
 Consumptis opibus miserum ratus esse beatum.
 Ergo repentinum iudex cum cerneret orbi
 Aduentare diem, finis, sic protinus inquit,
 Imminet, ut iusti quondam sub tempore Noë,
 Diluuium uanos mundi cum repperit actus,
 Et carnem consumpsit aquis, opifexq; salutis
 Euasit factio diffusa pericula claustro.

A Hæc Euangelicis sunt inlaminata figuris.

Providus interea consummat conditor arcam.

Tunc iussu accurrunt uolucres, tunc bestia quæq;
Consuetum linquens siluoso tegmine lustrum,
Deposita feritate Venit, seseq; tenendam
Ingerit occurrens, et libertate relicta
Includi gaudet, tantum decreta futuri
Vis ualet: occultus brutis in sensibus ardet.

Terror, et expectans agitat formidine mentem.
At homines quos sors certi discriminis urget,
Vicina nec morte pauent, sic iudice cœlo
Securos lætosq; reos tellure Gomorrhæ,
Iam prope sub flammis sententia dicta uidebat.

At contrâ Niniuæ populis terrore salubri
Præualuit pro pace metus: iam uenerat illuc
Iussus, multum ille, et terris iactatus et alto,
Qui clamaturus tantæ discrimina plebi,
Diluvium timuit, mundo constante propheta.
Hauerat hunc ualido peruadens belua rictu,
Immersumq; mari uentris concluderat arca.
Deglutire uirum, fauces implere capaces,
Ardenti monstro cum sic permissa potestas:

B Non licuit, mordere tamen, nil dentibus actum est,
Sed cupidum intravit deludens præda uorantem,
Inuasusq; cibus ieiuna uixit in aluo.
Dumq; illum ternos agitaſſet belua soles,
Et noctes totidem, ac littus uacuanda uiderent,
Tunc castigatum uomere ergastula pastum.
Ut monstro exutus uates, cœlumq; recepit,
Contingens terras magnam tunc percitus urbem
Terribili cum uoce petens: uis criminis, inquit,
Ardentis, nisi pœniteat, purgabitur igni.
Iamq; uenit finis, lentum est hoc dicere uenit,
Non plus fatus erat, totus coniurat in omne
Lamentum populus, concurrunt undiq; fletus,
Pectora tunduntur, cœlum suspiria pulſant.
Mollibus abiectis, cilicum dant tegmina setæ,
Inq; cibos cineres, lachrymas in pocula fundunt.
Ipse etiam, dignus tali qui tempore princeps,
Ante aciem flentum portet uexilla salutis,
Atq; (nouum dictu) metuens discrimina uincat.
Proijcit hinc sceptrum, inquit sublime tribunal,
Pallia blattarum spretu diffibulat auro,
Serica despiciens, atq; aspera tegmina sumens.
At pius ex alto contemplans talia rector,
Exertat reuocat sedatis motibus iras,

Vibratumq; tenens reſtringit meſſile ferrum.

Ergo ubi collegit siluestres undiq; sexus,
Incluſitq; feras pecudum, tunc elegit illa
Sumere quæ licitū est, et ob id quæ munda uocatur.
Hinc certum septena dedit uiuētia clauſtro,
Ut ternis paribus ſeruato ſemine ſaluſ,
Septima quæ fuerint ſacris quandoq; litentur.
Et iam uitalis concluderat omnia carcer,
Tunc iuſtum, cunctosq; ſuos natosq; nurusq;
Accipit expectans clauſtrum, uitæq; reponit.
Nam ſeruos nondum dederat natura uocari,
Nec dominos famulis diſcernere nouerat ordo.
Primus enim maculam ſeruili nomine ſenſit,
Huius natorum medius, qui forte cachino
Diſſectum petijt miſero ſpectamine patrem,
Materiamq; ſui riſit deformior ortus.
Quod poſtquàm ſanctus Noë reſcuiuit, in iras
Ardet, et irriſi ſeruum pro crimine patris
Germanis iubet eſſe ſuis: primū inde repertum
Seruitij nomen, cuncti nam ſemine ab uno
Prodiimus, patremq; omnis ſibi uendicat unum
Poſteritas, deq; ingenuo mala crimina ſeruū
Efficiunt: quod ſi uitam poſt degat honeſtam,
Natales faciens ſibimet, iam nobilis inde eſt.
Seruitij cauſas igitur ſeciſſe reatus
Cernitur, et liber peccans, ſit crimine ſeruus.

Nuncius interea dudum qui miſſus, ab alto,
Detulerat iuſto cœleſtis munera uerbi,
Ut clauſam uidit perfectis omnibus arcam
Expectare diem, ruſſus deſcendere cœlo
Feſtinans, laxos firmauit cardine poſtes
Incluſitq; uiros, atq; oſtia ſortia traxit,
Confeſtimq; leuans ſupero ſe rettulit axi.
Aeſo ſexcentos ſenior tranſcenderat annos,
Lunaq; bis plenos addebat menſtrua curſus,
Septimus et decimus qui poſt illuxerat orbi,
Vltimus ille dies, iam tunc dedit omnia letho.
Ilicet obtegitur cœlum, nimiſq; tenebris
Viſta repelluntur ſuſcati lumina ſolis.
Inſanas hominum mentes uix tangere terror
Cœperat, inſolito mox profluus æthere nymbus,
Et ualido primum ſimilis demittitur imbri.
Arida terrarum pariter maduere per orbem.
Vna fuit toto facies et nubila cœlo.
Aegyptus tunc ipſa nouas expauit ad undas,
Alſit et inſuſus Garamas dudumq; calentes

dd

Humida.

Humida Massylas tetigerunt frigora Syrtis.
 Nec longum pluuiæ species, non deniq; guttæ
 Stillant, sed rupto funduntur flumina cælo.
 Non aliter Tanais niuib; cum pascitur albis,
 Rhyphæo de monte ruens illiditur amni,
 Præcipitatq; simul longo quod tramite ducat.
 Vndarum tali quætitur certamine tellus,
 Fitq; lacus instar compressus fluctibus ær.
 Nec tamen hic lymphas tantum sudere superna,
 Terrestres etiam mundus consurgit in iras.
 Rumpitur omne solum, crebros dant arua meatus,
 Profiliunt fontes, ignotaq; flumina manant.
 Vergitur in sursum mutato pondere nymbus.
 Inde cadens cælis, hinc terris undiq; surgens,
 Occurrit mox unda sibi, iunctoq; furore
 Coniurant elementa neci, transcenditur omnis
 Riparum limes fluuijs, atq; obice rupta
 Seuit laxatis discurrens humor habenis.
 Sed cum diffuse spacium concludere terræ
 Omnia certarent, mundumq; implere capacem.
 Suspensi forsân potuit sententia lethi,
 Atq; mora maiore trahi: quò tardius omnem
 Concedens spacium rapiat mors ultima carnem.
 Ni pater Oceanus, mundum indignatus in ipsum,
 Qui terras omnes tantum uno littore cingit,
 Exiret, rumpensq; fidem perfunderet arua.
 Ergo ut peruersi uindex crudelior orbis,
 Dissipat æternas leges, & sede relicta
 Regna aliena petens, naturæ sœdera turbat.
 Vt duos primùm pelagi sensere furores
 Illustres fluuij, magnos quos inclita cursu
 Fama refert, motusq; novos stupuere parumper.
 Vt credas sapuisse fugam, sic uersa retrorsum
 Vndarum in terris sublata uolumina spargunt.
 Insequitur tamen oceanus, refugisq; fluentis
 Imminet, & falsis impellit motibus amnes.
 Tunc maior strepitu tanto mortalibus ægris
 Fit metus: ascendunt turres, & celsa domorum
 Culmina, præsentemq; iuuat uel tempore paruo
 Sic differre necem: multos dum scandere tentant,
 Crescens unda trahit: quosdam fugitare uolentes
 Consequitur, cursuq; fugam deprendit inanem.
 Ast alij longo iactantes membra natatu,
 Defessi spirant animas, aut pondere nymbi,
 Obruta flamineas immixta per æquora lymphas
 In quocunq; bibunt morientia corpora monte,

Aedibus impulsis alij periere ruina,
 Cumq; undis fluxere simul dominusq; domusq;
 It fragor in cælum, sonitu collectus ab omni,
 Quadrupedūq; greges, humana in morte ructum,
 Argent confusos permixta uoce tumultus.

Hæc inter miseri feruentia funera mundi,
 Prægrauis insans pulsatur motibus arca,
 Compagesq; tremunt, stridens iunctura laborat.
 Nectamē obstructā penetrat uis improba, quæquā
 Verberet, & solidam fluctu feriente fatiget:
 Non aliter crebras Ecclesia uera procellas
 Sustinet, & seuis nunc diuexatur ab undis:
 Hinc gentilis agit duos sine more furores,
 Hinc iudæa fremit, rabidoq; hanc impetit ore,
 Hærese q̄n uesana furens exinde charybdis
 Concutit, & Graiū sapientia stulta sophorum.
 Quæ quanquā inter se uario certamine pugnant,
 Debellanda tamen si quando Ecclesia, gaudent
 Consensu unamini Christi consurgere contra
 Nauiculam, & uanis mendacia fingere uerbis.
 Sed clausam uacuo pulsant impune latratu.

Iam medium crescens arcæ contexerat unda,
 Commoratq; cauum suspendens undiq; molem:
 Sed melius tutam, facili portante natatu,
 Quoq; uocant unde sequitur iam mobile pondus,
 Sic nos seruati meliora in tempora, mundo
 Cedere discamus, dum ducimur: omne resistens,
 Si flecti nescit, metuat uel pondere frangi.
 Sed sic cedamus, fluxum ne sentiat intus,
 Peccatum ue trahat mens impenetrabilis ullum.
 Nauigat interea claustro commissus eunti
 Fons uitæ, seruatq; furens super omnia pontus:
 Orbis depositum, fido quod tegmine promat,
 Cum pax terrarum reddi sibi debita poscet.
 Sic fluitanti undæ tellus subducitur omnis.
 Quinetiam inflata liquidum super æthera summa
 Collibus impositæ uicerunt edita lymphæ.
 Delituit tectus ponto tum piniger oibrys,
 Parnasi uertex cautem non protulit altam.
 Ipsa cupressiferi latuerunt saxa Licei.
 Subductæ rupes, æquatæ fluctibus Alpes.
 Exclusis domibus totus iam deniq; mundus
 Axis & unda fuit: nam cunctis morte subactis.
 Regnabant pelagi siluoso in gurgite monstra,
 Et iam uicinum pulsabant humida cælum.
 Iamq; quater denis manabat noctibus imber,

Compleratq;

A Completaſq; necem, nec mors quod tolleret ultra
 Inueniens, iuſtum audebat contingere Noë.
 Frenantur tandem pluuiæ, reſplendet et æther,
 Redditur et cœli uultus, ſolq; ipſe reductus,
 Sed non inuentis qui reddat lumina terris.
 Tantum in aquis lucēs triſtis uidet æquora fulgor,
 Cumq; etiam radios admotas frangit in undas,
 Tum conſumendis feruens ac proximus inſtat.
 Non minus et patuli terræ clauduntur hiatus,
 Quæq; prius uomuit lethali ex ore fluenta,
 Obicibus proprijs conſtricta reſorbet abyſſus.
 Nec tamen ut breuiter concreuerat, unda receſſit.
 Siccant non pauci longo ſub tempore menſes,
 Quod pauci ſudare dies. Iam ducta natatu,
 Armeniæ celſis inſtabat montibus arca,
 Et nondum nudis ſundo conſederat aruiſ.
 Ut ſtabilem ſenſit ſenior, motuq; carentem,
 Nec ſuutare natans uentoſa per æquora lignum,
 Credidit abductis nituiſſe liquoribus orbem.
 Tunc reſerat ſummam ſublimi à fronte ſeſtrem,
 Emiſſa reſuos exploret ut alite fluctus:
 Illa uolans longo diuerberat aëra plauſu,
 Pennarumq; leues diffundit motibus auræ,
 B Cumq; diu ſeſſis undas perſtringeret aliſ,
 Nec locus optatam requiem concederet ullus:
 Conſuetum repetit proſpecto ex aquore clauſtrū.
 Exceptam ſenior manibus tunc colligit intus,
 Aduertens nullas patuiſſe per humida terras.
 Interea magna pontus ſe mole mouendo,
 In chaos antiquum linguens mundana reſibat.
 Excelfi tandem proferre cacumina primum
 Incipiunt, poſt quos parui crebreſcere montes.
 At uerò ut pelagus cinxerunt littora priſcum,
 Oceanusq; ſacer notas collectus in oras,
 Contentus ſolito labentia flumina tractu,
 Sorbuit, et cunctis diſtrinxit frena fluentis,
 Torrentesq; ſuæ clauſerunt undiq; ſoſſæ.
 Libera ſubductis nituit mox arida lymphis.
 Tunc interpoſito producens tempore coruum
 Scire cupit ſenior, uacuumq; interrogat orbem.
 Ales ut extenſis nitidum petit aëra pennis,
 Aſpiciens plenis immenſa cadauera terris,
 Carnibus incumbens, et mox oblita reuertit,
 Rectorem placidum communi in ſede reliquit.
 Sic neſcis Iudææ fidem ſeruare magiſtro,
 Sic carnem dimiſſus amas, ſic gratia nunquam

Cuſtodi uitæ dominoq; rependitur ullā.
 Mente uaga ſic laſſus abis, ſic fœdera legis
 Rupiſti, et primum uiolaſti perfide pactum:
 Temporis ut ſpacio ſenior collegit, inertem
 Iam potuiſſe ſuis coruum ſe reddere clauſtris:
 Ignarus tardi reditus, cauſæq; morandi,
 Ne forſ innexis feſſum conſumpſerit aliſ,
 Iunxerit et cunctis pereuntibus unda recurrent:
 Protinus albentem mittit de ſede columbam.
 Illa memor iuſti, rapido petit arua uolatu,
 Paciferumq; uidens ramum uiridantis oliuæ.
 Decerpit, mitiq; reſert ad condita roſtro.
 Tali legatus firmauit fœdera ſimplex
 Indicio, purumq; pius ſic comperit orbem.

Integer immenſum uertebat circinus annum,
 Quo fœlix clauſtrum ſpirantia cuncta tenebat:
 Tum pater ablatis obducta repagula ualuiſ;
 Pandit, et incluſis diſſuetum reddere ſolem
 Incipit, effæto redeant ut ſemina mundo.
 Ante tamen iuſtus iubeat quàm ſparſa uagari,
 Singula de ſeptem quæ dudum claudere munda
 Curauit, natis pariter nuribusq; uocatis,
 Ceſſite conſtructa diſponens immolat ara,
 Accendens ſanctos hiſ primum altaribus ignes.
 Plurima dum magnis adolentur corpora flammiſ,
 Et numeroſa leuat per pinguem uictima ſumum:
 Suauis odor tetigit letum trans æthera cœlum,
 Primaq; purgati ſuſcepta eſt hoſtia mundi.
 Tunc igni permixta ſacro uox intonat iſta.

Haſtenus infectis contagia traxerit orbis,
 Sufficiat tranſſe neſas, mundata lauando
 Perpetuò maneat tellus, uultusq; reductos
 Contineant elementa ſuos: haud amplius ullis,
 Perturbata malis moles mundana fatiſcat.
 Vos quoq; quos leihi ſaluauit tempore uita
 Incluſosq; tenens caſu defendit ab omni,
 Ducite ſecurum ſeruatiſ legibus æuum:
 Voſq; caput generis fœcundo ſemine prolem
 Spargite, diſſuſum latè quæ compleat orbem,
 Deletum inſtauret numerum, dominetur et orbi.
 Fertile quinetiam reddant animantia germen,
 Quod tamen inflexum ſamulabitur ordine priſco.
 Porro autem terris ex hoc iam non erit ultra
 Diluuium regnans, carnem quod conterat omnem.
 Vnum quod fuerit ſigno monſtrabitur uno.
 Nec ſimilem repetita necem peccata uidebunt.

Et si crimen erit, terror non decriit alter.
Sic unum genitor iurans baptisina sacrat,
Vt semel abluto lymphis purgantibus orbe,
Baptismum haud liceat nobis sperare secundum.

Vix tribus exactis cali iam partibus ibat
Promus in occasum radius, cum forte remotam
Axe sub Eoo iussus contingere nubem
Protulit excussum madefacto ex aere signum,
Arcus et enituit, quam nunc Thaumantida Graio,
Irim Romuleo uocitant sermone poetæ.

Pendulus obliquum solem cum senferit humor,
Ancipites uario mittens splendore colores.
Nec numerare queas, sit mixtos lumine uisus
Multiplici illudunt diuersis uultibus orbes.
Sapphyrino, uiridi maculoso, cæruleo, & albo.
Furpureum de nube trahit, de sole coruscum,
De cælo rutilum, de terra sumit & atrum.
Et nunc abiunctis quæ constant hæc elementis
Sic diuersa putas, ut concordantia cernas.

Hanc formam signo trepidis mortalibus arcus
Præstitit esse Deus, promittens nube serenum
Nullaq; iam terris debere pericula cælum.

Nunc quisquis semel allatam seruare salutem
Optas, signatum potius signo inspicere Christum.
Verus enim atq; unus firmatis fœderis arcus

Ille Deum atq; homines inter, qui uirgine carne
Virgineo ex utero sumpta, iam munere lucet
Multiplici in cælo uariis, sed fulgidus, omni
Vitalem monstrat sacrati pignoris arcum.
Hunc coram aspices, quisquis baptismate tinctus,
Ad cælum liber culpis pereuntibus ibis.

Quod uero sparsis Noë saluatur in undis,
Baptismi hinc formam Petro testante docemur.
Arca uetus Noë, Christi est ecclesia, per quam,
Extra etiam quem nemo potest saluari: ergo
Quicumq; es Christi baptismate lotus in arca,
Hoc uotis precibusq; petas, hoc fletibus opta:
Ne redeant peccata tibi, ne mersa leuentur,
Mortua ne surgant, neu debellata rebellent.
Ne post ablatum ualeant discrimina crimen,
Et flammam timeas, quia iam non suppetit unda.

A L C I M I A V I T I

De transitu maris rubri,

Liber. V.

HAthenus in terris undas sedisse canenti,
Terram inter fluctus aperit nunc carminis ordo.

Illic diluuium quos perderet, ante petiuit,
Hic ad diluuium pleno succensa furore,
Sponte sua current peritura millia gentis.
Sustinuit duros externa in sede labores,
Cum pelusiacæ seruiret subdita genti
Plebs oppressa diu: densi quæ pondere cœni,
Et laterum numeris, operis mensura diurni,
Afflictam, seui Vexabat fraude tyranni:
Inuisam sibimet frendens qui crescere turbam,
Augeri doluit famulos. namq; ille uocatis
Cunctis Aegypti obstetricibus, imperat illis
Vt quoscunq; mares lux alma emittet, ad unum
Interimant, solæ euadant ea fata puellæ:
Sed tamen auersæ fugerunt talia matres,
Atq; interdictos renuerunt perdere fœtus,
Persistente Deo plebem diffundere sanctam.
Quoq; magis mens ceca trahit crudelia pasta
Hoc plus accrescunt tenere primordia gentis.

Viderat interea genitor de sede superna,
Afflictamq; manum placido prospexerat ore:
Iam sacer innocuas dederat de fomite flammæ,
Et rubus in rubeo uiridis permanserat æstu.
Quo signo spinas nostræ seruescere mentis,
Et lucere bonis, qui uon consumeret ignem,
Sed tenebras mundi auferret, pia pectora nossent.
Illicet electi uates mandata ferebant.

Depromit regi cum primis talia Moses.
Seruitij longo lassatam pondere plebem;
Oppressos cophinis humeros, attritaq; colla,
Quasq; opus assiduum fecit durescere palmas,
Laxandi iam tempus adest, dimitte precantes,
Tandem cœlesti domino persolvere uota,
Et complere datos patrio moderamine ritus,

Ille fremens inquit quæ tanti caussa tumultus
Quis ue nouus populum deus exigit, omine missos
Scilicet hæc uacuet angunt cœlestia curæ,
Et dominus dominis famulos nunc tollere priscos,
Nostraq; uult populum cōtemnere iussa rebellem?
Quis Deus iste recens, cui nunc parere necesse est?
Est ne aliquid quæso mihi formidabile? uerum
Iam uideo uestras seducunt ocia mentes,
Et nisi laxatos requies concessa foueret,
Nulla superuacuis tererentur tempora uerbis.
Quæ si castigans restringat sarcina maior,
Illicitus uetitus conari desinet ausus.

At uos signifero qui talia uota ducatu

Instruitis,

A Infruitis, uano & plebem subuertitis ore,
 Conspicetis uitate meos, uultumq; caute.
 Diem namq; Pharon uel pollentissime cursus
 Testor Nile tuos, & diu uocis Anubim,
 Cum rabidus latrat, iam non impune futurum,
 Si nostrum rursus repetant hæc dicta tribunal,
 Sentiet iratum mens hæc temeraria regem.

Virgam fortè manu gestabat legis heros,
 Quo baculo nitens gressum dum dextra regebat.
 Excutit hanc ualido proiectam comminus ictu.
 Tum (mirum dictu) commotum serpere lignum:
 Non insensibiles ceu promit palmitè ramos,
 Vita mouens tantum, quos altum crescere cernis,
 Non etiam sentire, sed hic multò amplius actū est:
 Fluxit enim reptans, mutati & corporis usu
 Sensum animumq; gerens cœpit decurrere uirga.
 Mox anguem formata refert, conterritum hæsit,
 Aeternumq; niger tum palluit ore tyrannus.
 Sed ne confusum tali succumbere signo
 Cerneret assistens uultu nutante satelles,
 Dissimulat peragi cœlesti numine factum.
 Nec diuina uolens, hominum sed gesta putari.
 Tum mædat quoscunq; Magos, & carmina doctos
 Illicitam diris tentent ut fraudibus artem.

B Vndiq; tunc iussi concurrunt, & medicatas
 Armant quisque suas noto phantasmate uirgas.
 Dant iactæ uanas species, anguesq; putati
 Illufos terrent oculos, fallente figura.
 Nec longum timuere Magi, consumitur omne
 Quod fecisse rati, fictos namq; arte dracones
 Primus adhuc mordax absorbit ore cerafta.

Postquam uirtutis clausit spectacula Moses,
 Victorisq; tenens erexit in aëra caudam:
 Decedit serpens ligno, uultusq; recedit.
 Diriguere usq; durato corpore flexus.
 Quid multis? fit uirga prior, qua deinde sacerdos
 Plurima succiduo monstrauit tempore signa.

Hinc dirū frendens Pharaonis conscius ardor,
 Diuinæ incepit per cuncta resistere dextra,
 Quæ iam cognoscens, nolit tamen ipse fateri.
 Protinus exclusos iussit discedere uates.
 Illi diuinæ pulsant cum fletibus aures,
 Ut fremitus gentis tandem frenetur iniquæ.
 Quam grauius seuam monitus fecere superni.
 Ipsi quinetiam cœlestibus arma minantem.
 Tū pater accipiens gemitus, lachrymasq; precatū,

Taliter hortatu blando solatur amarus.

Ne tantum uacuo submitte corda timori
 Plebs mea, quam toto mundi de corpore sumptā
 Elegi, & propria solam mihi sorte sacratī.
 Iam nunc cernetis quanto primordia uestra
 Prosequar auxilio, uestros ut persequar hostes.
 Ducam sublimem portenta omnia dextram.
 Nec ualet in paucis Pharius rex cedere signis,
 Longius ut duram uincant miracula mentem.
 Post hæc laxatos etiam discedere coget,
 Expelletq; solo: quod nunc negat, ingeret ultro:
 Ibitis ad magnas post fortia prælia sedes,
 Quæ uocat expectans præfertilis ubere terra,
 Et claras uictis condetis gentibus urbes.
 Vos modò promissis tantum confidite donis,
 Et quos deposcent ingentia facta labores,
 Lætæ ferat uirtus, seseq; ad prospera seruet.
 Talibus auditis, melior spes arripit illos,
 Attollunt animos, palmasq; ad sidera tendunt.
 Concipiuntq; fidem uotis, gratesq; rependunt.

Postera lux dubios primum præmiserat ortus,
 Et succefforem depulsa nocte ferebat
 Insistens aurora diem: tum flumina sanguis
 Imbuit, & subito miduerunt arua cruore.
 Sed non in minimis portentum hoc contigit undis,
 Fluuiorum rex ipse rubet, nec lumine prius
 Nilus agit proprium quem sumpsit fonte nitorem.
 Vndarum uice sanguis inest, non corpore susus
 Aut de strage, sed irato delapsus olympo.
 Ergo hinc naribus obstructis, uictorq; natatu,
 Interiere simul peregrini in gurgite crasso,
 Auxeruntq; suo saniem de funere pisces.
 Fortè & sanguineus mortis cladisq; futura
 Indicium iam Nilus erat: qui protinus omnes
 Aegypti terras, uel quo patet ampla Canopus,
 Et portentosa tellus uastissima Memphis,
 Imbiberat dirum spargens per rura cruorem.
 Et iam inter pingues sitiens defecerat undas
 Aegyptus, si non celerem super arua medellam
 Afferret, Niloq; suas Deus inderet undas.

Tum uerò ut requiè pestis subducta reduxit,
 Effertur rursus dilata morte tyrannus,
 Et uix euasæ spernens discrimina mortis,
 Innocuam flagris persistit subdere gentem.
 Nil iuuat hic multis omnem narrare superbi
 Perfidiam, & duri periuria dicere regis?

dd ; Proti-

Protinus ut duris infontem affligere gentem
Imperijs, rursum solita inclementia cœpit,
Vnda putrescenti uix dum purgata cruore,
Ranarum fœdis impleuit saltibus urbes.
Complentur cellæ penetraliaq; abdita ranis.
Ipsa etiam raucas regalis purpura uoces
Sustinet, atq; suis homines submittere iussis
Sueta, locutuleis frendet succumbere ranis.
Quarum mox cumulis flamma tonitruq; subactis,
Nec sic crudelis placata est ira tyranni.
Ergo muscarum (Cynifes dixere) peremptis
Confestim ranis, examina plurima surgunt,
Pendula quæ portant leuibus corpuscula uentis,
Pennarumq; uices peragunt stridentibus alis:
Mox sese pariter fundunt, atq; omnia complent.
Et licet immersis defigant uulnera rostris,
Plus horror quàm pœna mouet, plus uulnere terror.
Vi uero insectam corrupto ex aëre pestem
Sustulit ad Mosi pia uota piosq; precatus
Ventus agens, creuitq; feri iracundia regis,
Nec terrore mali clementia longior eius
Constitit, ablatis purgato ex aëre muscis
Succedunt aliæ grauius: quibus impius heros
Nec quidquam motus noua mox discrimina sentit.
Nimirum grauis inuadens animalia tabes
Omnia dat letho, & crudelia funera spargit,
Ebræisq; cadunt iumenta Aegyptia saluis.
At cum nec tali commotus clade tyrannus,
Vexare Ebræos pœnis iam pergeret auctis,
Mox diræ clades in cœlum puluere sparso
Surgunt, & penitus turgentia uulnera membris.
Et sacer incubuit perausis osibus ignis,
Et morbus mentis discrimina corporis auget.
Transferat iamq; illa dies, tum luce sequuta
Admonito tantis ne quidquam principe plagis,
Concutitur cœlum tonitru, nubesq; coactæ
Terribili splendore micant, ferit omnia fulgor.
Coniurata omnes uno sub tempore mortes
Aethere turbato terris elementa minantur.
Et tonitru inseritur prægrandi pondere grando:
Non ut guttatim in terras de nubibus exit,
Sed quocumq; cadens ut deprimat, atq; ruinam
Pondere uel solo faciat: coniungitur ergo
Grandineum flammis feruentibus aëre frigus.
Postquàm hominū stragē mixta cum gradine flāma
Negligit euaso Pharius discrimine princeps:

Exin restantem surgit consumere fructum
Bruchus, & excusso confidens crure locusta,
Sed quoniam durata malis, & nescia flecti,
Hanc nihili cladem callosa superbia duxit:
Insequitur uelox grauius quæ uindictet ira.
Cecæ manē nouo surgens sol sparserat umbras,
Et letus iubaris splendebat fronte sereni:
Cum mediam sese opponit teterrima nubes,
Nascentemq; diem depulso lumine claudit:
In molem nox densa coit, perit obrutus aër,
Palpantesq; manus densas sensere tenebras.
Quod si sopitos flando quis suscitaret ignes,
Aut flammās excire uelit: compressa notantur
Lumina, nec uiibrant restricto munere motus.
Et quo quemq; loco tenebrosus repperit horror
Continuit, nullum uidit, nec uisus ab ullo est.
Squallentes pariter uiuentia millia credas
Infernas intrasse domos, aut forte reuulso
Obice terrarum patriam sordentis abyssi
Migrasse in superos, ac mundum luce fugata
Sub leges misisse suas: tres perdidit ista
Nocte dies, digne pendens periuria tellus,
Quæ Phario regi suberat, nec senserat ulla
Sole fruens solito, plebes Ebræa tenebras.

Interea Moses lachrymas, ieiunia, uota
Continuat, precibusq; frequens ac peruigil insat,
Maioris natu fultus solamine fratris.
Vnde & diuinæ meritis solatia uocis
Instruitur ritus, domino sic fante, sacratos.
Cernis quàm uaria desudans clade reatum,
Sed tamen immota perstans ceruice rebellis,
Aegyptus contrita gemat, formidine tantum
Ducta necis: monstrat propius mens turgida lethum,
Nec seram insinuant isthæc portenta ruinam:
Vnus adhuc superest, qui uindictet omnia luctus,
Postq; nouem decima percellat cæde merentes.
Vos modò perpetuos sacrorum discite ritus,
Mansurosq; sua cultus in lege tenete.
Principio in cunctis, orbis quos circinat, anni
Mensibus, iste caput posthæc sit & ordine primus,
Lunaq; bis septem cum fecerit addita noctes,
Vesperaq; extremæ iam cœperit esse diei:
Mansuetum annalis tum sumite temporis agnum,
Qui careat macula, & purum det corpore uellus,
Quem dū quisq; tribu in propria mactauerit, eius
Illinat effuso confestim sanguine postes.

A Hoc dabit indicium seruandæ cura salutis,
Cum percussoraget, tacitam sine uulnere cædem.
Nam quodcumq; sacro limen maduisse cruore
Viderit, hinc illo transibit ad altera saluo
Limina, nec gentis spes ulla accedit Ebrææ
Hanc præter, nostræ quæ prima est forma salutis.

Namq; euasuros diræ Pharaonis, & omnis
Aegypti, imperiū, uelut agni sanguis inunctus
Postibus, immunes crudeli à funere fecit:
Sic agni illius Christi, qui uellera nescit
Noxia, qui nullum contraxit corpore nœuum,
Intor labentis feruentia funera mundi,
Sanguis ab inferno miseros Pharaone redemit,
Aegyptiq; dedit saluos euadere terram.
Ergo agnosce tuum in nobis rex Christe cruorem,
Atq; tuos educ Aegypti è carcere seruos,
Et quocumq; loco sanctus mactaberis agnus,
Inq; cibos sanctum porrexerit hostia corpus
Christe tuum, non attingat tua dextera uindex.
Præterea ueterem exutos formamq; uirumq;
In uitæ nouitate tuum fac sumere corpus,
Et sacrum æterni calicis potare cruorem.

Finierat rector, legesq; & fœdera pl. è
B Desierat mandare suis, quod protinus omnes
Arripuere simul: peragunt conuiuia leti,
Solennisq; nouo cultu disponitur esus,
Transseat ad sacros quæ condita forma nepotes.
Nox erat, & mediam carpebant cuncta quietem;
Vmbraq; libratas iam iam diuiserat horas:
Ecce uenit tacito per dira silentia motu
Angelus, exerto missus qui sæuiat ense,
Nec confusa datur subiti sententia lethi:
Non hic luce opus est, clarè longeq; uidetur
Quem petit in tenebris præfixi funeris ordo.
Maiores natu pereunt, soli q; leguntur
Ad mortem, primos luci quos edidit ortus.
Cum dominis pereunt famuli, natiq; potentum
Permixta cum plebe cadunt, uilisq; perinde ac
Quem tenet aurati morientem purpura fulcri.
Serica ducuntur nihili ut pannosa, pari q;
Disparibus stratis sternuntur corpora letho.
Non quenquam mors æqua timet, nō excipit ullos
In uiuis tantum qui discernuntur honores.
Pauperis ad fletum nulla pietate mouetur,
Ditibus ut parcat, nullo corrumpitur auro
Angelus, æqualiq; exterminat omnia lance.

Aegrotum sanus, longæ uim iunior ante
Migrat, cumq; omnes eadem mors percutit, unū id
Et solum superest, uita discrimen in illa,
Viuant ut meritis superata morte, sui q;
Præmia suscipiant dudum promissa laboris,
Qui superum in terra monitis studere tenendū.
Contrā qui tantum carni indulgere, neglecto
Spiritu, in æternos rapiantur protinus ignes.

Ergo ubi percussas soboles confusa repente
Aula uidet, currunt flentes ad funera matres,
Pectora contundunt pugnīs, crinesq; reuellunt
Vnguibus, & nigras festinant scindere malas.
Nec pauca planxere diu, mox occupat omnes
Luctus, quamq; suus, sonat unus in æthere clamor
Non uno ex fletu: gemitu conterritus aer.
Nulla uacans à morte domus: tum lumine multo
Tota curatur populosum funus in urbe,
Cogunturq; suam prolem mœrere merentes.
Nec iam fimbres peragi cum funere ludos
Turba dolorq; sinūt, tātus tremor occupat omnes.
Quinetiam nisi plebeios & honore carentes
Sacrassent igni, aut fossa tellure locassent,
Nulla sufficerent capiendis omnibus urnæ.

Tum regem circum commoto murmure sistit
Mœsta cohors, tristēs q; trahens ex ore loquelæ:
Heus (inquit) nostris aduersa potentia rebus
Ebræi populi, toties cui uindice dextra
Militat omne malum, totus cui deniq; mundus
Seruit, & irato succedunt prospera cælo.
Vis quædam secreta Dei, maiorq; potestas
Hæc in sceptris furit, gentemq; ulciscitur ipsam.
Quinetiam nostræ seruant contraria genti
Victores elementa suos: coniurat in omnes
Et cælum & tellus Pharios, coniurat & aer.
En iacet Aegyptus, nec iam reparabilis ultra.
Atq; utinam pœnas & dura pericula uiuis
Ferret adhuc diuina manus, nec funere tanto
Deceptam subita uacuasset cede Canopum:
Tandem parce solo, causasq; expelle ruine.
Dum leuior strages, superant dum millia nostræ
Gentis adhuc: grauiora prius, quam funera tristēs
Experti, non possumus cum forte uolemus.
Quin diram eiecto depellimus hoste cladem?
Nil ne mouet noster natorum funere planctus?
Quod nisi communi fortasse mouebere planctus,
Vel nati mors dira tui, te uindice zelo

dd. 4. Commoueat;

Commoueat, pulsusq; illis, fac pauca superstent
Pignora, quæ tantum abstergant seruata dolorem,
Et detruncatæ reparent dispendia gentis.
His dictis lachrymas populus dedit, ipsa superbi
Frangitur ad fletum dira inclementia regis.

Hæc perturbata sed dum tractantur in aula,
Ebraei, uatum studio monitisq; supernis,
Optima quæq; parant ad sacra, epulasq; requirunt,
Vasaq; solennis quæ poscit plurima cultus,
Ornamenta etiam uestesq; monilia gemmas.
Mutua ab Aegypto plebes Ebræa requirit,
Confestim reddenda sibi: mox commodat illis,
Ditat & ignorans trepidum manus æmula plebæ.
Quenam digna tuis pandantur laudibus ora.

Summe pater, qui tam seuo sic uteris hoste,
Commodet ut preciosa suis quæq; hostibus: & iam
Annuit aduersus, largitur munera nolens,
Quæ secum dimissa ferant, nec soluere tantum
Sufficit oppressos, opibus ditantur euntes,
Thesurosq; nouos libertas reddita sumit.
Atq; inter medios inimica in sede furor,
Prædatur dominum fugiens, fallitq; uidentem,
Præsentem spolians: nec tam discedere pulsos
Quam letos migrasse putes: tolluntur auari
Sic Pharaonis opes: quem tunc mercede soluta
Seruitij longum credas taxaſſe laborem.
Sic studijs aliquando hominum in contraria uersis
Auctorem redeunt commenta pericula in ipsum.
Tunc frustra innocuo meditato uulnera fratri,
Inuida plus lædit frustrato uulnere bilis.

Egreſſi interea trepido de rege ministri
Compellunt celerare fugam, coguntq; uolentes,
Præcipitant alacres, & festinantibus instant,
Pellendasq; putant pulsa cum gente ruinas.

Iam propè centenū compleuerat aduena lustrū
In regnis Aegyp̄te tuis Iudæus apella,
Quatuor atq; decem lustris tantum inde remotis
Ex quo illuc Iacob secum perduxerat omnem
Bisſena cum prole domum, carosq; nepotes
Multa propagatos tandem per millia, donec
Aegyp̄ti inuidi: iam populus conſlauerit auſus.
Quando induratum plebes Iudaica regem
Effugiens, factus Aegyp̄tum claſſibus exit.
Primo conſpicuus fulgebat in ordine doſtor
Legiſer, adiuncto præcedens agmina fratre:
Post quos belligeræ diſponunt arma cohortes,

Ducunt & ualidas inſtructo robore turmas,
Arma ferunt humeris, enſes & balthea læuo
Accingunt lateri, preſſo tum uertice caſſis
Fulget, & albenti certat lux ferrea lune.
Nituntur iaculis alij, clypeosq; ſiniſtris
Voluunt, & rapido meditantur bella rotatu.
Gaudet pars etiam pharetris, uolucresq; ſagittas
Hoſtis in occurſum mittendis motibus aptat
Aut ſi forte uirum fugientia terga ſequatur,
Ut pennata leues tranſmittant ſpicula uentos.
Incedit pauidū poſtrema per agmina uulguſ
Non impar numero, quis cælum pingitur, aſtris,
Aut quis ſerueſcit pelagus criſpanibus undis.
Vel quibus exundat conpertum littus, arenis,
Vel quot deſtillant humentia nubila guttis.
Mirantur Pharij numerum, nec credere poſſunt,
Quod cernunt oculis: placet eieciſſe tot hoſtes.
Quamquam non acie Pharao perimetur ab iſta,
Quantibet innumeris fuerit ſtipata cateruis:
Vnus pugnabit cunctis pro millibus auctor.
Interea lento moderatus tramite greſſum
Ebræus carpebat iter: procedere tantum
Permiſſus ſpaciij, quantum uel tarda ſenectus,
Vel rudibus reptans infantia ſuſtinet annis.
Ne nimium fragiles inter delaſſet eundum
Aetatem ſexumq; labor, ſic cuncta ſupernus
Diſpenſat nutus, plebiq; aſſiſtit eunti.

Ergo ubi ſignatis ſederunt millia caſtris,
Armatusq; pedes uulguſ ualauit inermē
Veſpere tum primo ſtanti aſimilata columna
Inſiſtens, puro reſplenduit æthere flamma:
Non ueluti noto dirum micat ignis in axe,
Prodita cum terris cœli portenta minantur,
Aut morbis triſtem bellisq; aut cladibus annum.
Sed radijs fulgens, & lumine candida leto,
Oſtendit nitidum caſtris mirantibus ignem.
Diffugiunt tenebræ, uicinaq; ſidera cedunt.
Obſtupuere uiri primum, ac pèrterrui omnes
Incuſitq; metum nouitas, tum luminis uſu
Paulatim cœleſte iubar conſueſcere cœpit.

Maxima nocturnas iam pars exegerat horas,
Et uoluenda dies inſtabat ſorte propinqua,
Cunctorum ecce oculis per cælum uiſa moueri,
Alteræ iter rapuit populo ſpectante columna.
Protinus hanc ſancti patres ſenſere ſequendam,
Et duce cœleſti gaudentes, protinus omnes

417
A Abrupere moras, castrisq; excedere certant.
Tunc ut quaq; tribus primum sortita laborem,
Ordine carpit iter, sequitur tum cetera pubes.

Hec inter clarum rediens lux pandit olympum,
Flammae mox uiso pallefcit sole columna,
In nubemq; redit totus qui fulserat ignis:
Sed species perstat tensae super aethera formae.
Tertia nocturnos deterferat hora liquores,
Et matutinas iam sol superauerat umbras,
Ecce (nouum dictu) caelo seruata sereno,
Ferenti radio se iussa opponere nubes
Frigida, condensum cumulat in aëre tegmen.
Nec tamen hanc nubem tetro suffusa colore
Forma dabat, nec erat nigro sic horrida uultu,
Vt ualidos terrent cum promunt nubila nimbos,
Sed qualis solem madidus cum uiderit arcus:
Tanta fuit pulchrae species oblonga columnae.
Noctibus ignis erat, lumenq; accensa ferebat.
Cum sol torreret, gelidum dabat humida rorem.
Has alternantem ducens cum tempore sortem,
Mutauit natura uices: substantia discors

B Muneribus proprijs concordem reddidit usum.
Si mansit, mansere uiri: si mota, secuti.
Si multis etiam uisa est pendere diebus,
Subdita defixo tardabant agmina uallo.

Ista quaterdenos miracula uisa per annos,
Tempore quo uasta Ebraei uersantur eremo,
Vestibus integris nullaq; in parte minutis:
Tunc nulli longo currendi prorsus ab usu
Detritis soleis, prisca seruantur amictus.
Sic longæua fuit, sed non damnoſa uetustas,
Dum sacrum populo uictum, candentia manna
Ferrent, & coeli frugem terrena uiderent.
Mystica quæ longè prædiceret ante figura,
Virgineo ex utero, purum sine semine, Christi
Edendum, nobisq; aliquando corpus edendum:
Quas caperet pascendus homo, de sede superna
Illabente Deo, sanctis altaribus escas.
Nec portentificæ cepit me obliuio uirgæ,
Quo signo summus percussa rupe sacerdos,
Protulit irriguos populis sitientibus hausus:
Insinuans Christum stabilem consistere petram,
Percussus iaculo largas qui præbuit undas,
Porrexitq; suis sacro de uulnere potum.
Ebraei interea leti ducente columna,
Gressu per terras ibant, perq; aethera uultu.

Ecce iterum Pharijs insedit mentibus ira,
Et populum sine more ferox his uocibus armat,
Exit & in tales uicina morte furores:
O' nimium stultis imponens mentibus error,
Præstigiæq; diu nebulosa in fraude peractæ.
Non ne pudet seruam nullo certamine gentem
Sic impune rapit sic nos patiemur multi,
Deserat ut uacuas discedens accola terras?
Rura uacant, ceptis desistunt oppida muris,
Nec solitum consurgit opus, non cultor in agris
Exercet ualidos attento dente ligones.
Quin potius sumptis exercitus irruit armis,
Imbellemq; manum profugosq; reducit alumnos.
Quod si seruilis tantum procederet ausus,
Vt contra pugnare uelint: mox occidat omnis
Confusa cum plebe manus: feruentibus armis
Permixtae pareant confosso pectore matres,
Vberibus iunctos configant spicula natos,
Prolem quisq; suam cernens ante ora cadentem,
Oblatis optet iugulis præcedere mortem.
Orbatum nostros faciat libare dolores
Vltima fors populum: sic uiuens omnia perdat.
Tum pereant, densa & campi sub strage iacentes
Tristi committant inhumata cadauera caelo.
Inde ubi sanguineo satiauerit ense furores,
Thesauros reuocet fugientes dextera uictrix.

Talibus excitas acuebant flatibus iras,
Irridente Deo, solus qui despicit omnem
Conatum rigido meditantem uana timore,
Consiliumq; ducum cassatis dissipat ausis.
Ergo bella rogant, feruens rapit arma iuuentus,
Spumantes ducuntur equi, phalerisq; potentes
Suspendiunt alacres splendentia frena iugales.
Pugnax pompa nitet, subiectis curribus axes
Aurato temone trahunt: tum cetera pubes
Induitur chalybe, aut fuluo circumdatur ære.
Et loricarum uasto subtegmine gaudet,
Intexit creber sibi met quas circulus hærens.
Ast alios tenui contextit lamina ferro,
Assuetos alijs crates, compacta metalla,
Horrentesq; habitus diuersa fecerat arte
Ira ferox, nudos etiam quæ ad prælia misit.
Et tamen ardentum cuncta inter tela uirorum
Terribilis plus forma fuit: quis namq; furentes
Vsq; adeo spectans uultu speculetur amico?
Inclasse galeis facies, & ferres uestis

Cinxerat iratus armorum luce tenebras.
 Mox prodit collecta manus, rex ipse frementes
 Curru cogit equos: telis tamen undiq; septus
 Delitct, et densam reddunt hastilia siluam.
 Concutitur pulsata rotis, ac pondere tellus
 Pressa gemit, nec iam capiendis sufficit illis.
 Vsq; adeo Aegyptum angustat stipata iuuentus,
 Occluditq; uias, fugiendi ut nulla super sit,
 Hinc equite Ebræos, illinc claudentibus undis,
 Spēsue modūsue ullus, ni iam mortalibus illos
 Præsidij uacuos cœlestis dextera saluet,
 Quæ solet extremam miseris afferre salutem.

Iunxerat interea, quâ ponto Magdalus instat,
 Ebræus populus rubicundo castra profundo,
 Euasos credens securis mentibus hostis.
 Ecce autem ut cepere suas tentoria sedes,
 Dum resident, fixoq; parant requiescere uallo:
 Cernunt pulueres in cœlum surgere nubes.
 Moxq; etiam propius spectantibus, alta pateſcunt
 Nigrantes uultus adoperta nitentibus armis
 Agmina, crudeles tantum spirantia mortes.
 Nec tamen insensas patitur committere partes
 Sole sub occiduo uicinus prælia uester.
 Crastina lux ergo uallati bella tyranni
 Distulit, ardentes qui ne compesceret iras,
 Insomnem ducit meditans crudelia noctem,
 Auroramq; cupit stellis properare remotis.
 Iam super Ebræos consistens foris columna
 Flammea, mirandam reddebat in ære lucem.
 Ut uidet insuctum Pharo et mirabile lumen,
 Ardet, et excitas iam plus seruescit in iras,
 Paulatimq; mori non sustinet: itur ad unam,
 Quæ claudat cunctas pelago sorbente ruinas.

Interea conclusa loco, finemq; sequenti
 Expectans paucifecta die, nec tela, nec ullas
 Bellorum uersat curas Ebraica plebes:
 Sed defecta animo uoces erupit in istas,
 Moſen incessens: O terq; quaterq; beati,
 Quos morte absumptos calidis Aegyptus arenis
 Condidit, ante patrum morientes ora suorum:
 Digni habiti, qui tam duos sentire dolores,
 Nec stragē hanc possent, nec pignora capta uidere.
 Aliis nos esca dati, nec sede sepulchri
 Ornati, uastæ corpus reddemus heremo.
 Talia dicebat permixtis luctibus omne
 Vulgus, et accenso plangebant turba tumultu.

Sanctus ad has Moſes promissa referre querelas, A
 Solarisq; metum, luctusq; his tergere dictis.

Quæsumus ingratos populus deponere timores,
 Expertus toties, nunquam fidentibus in se
 Desore cœlestes: nec desperanda putctis,
 Quæ tantis spondent cœlestia numina signis.
 Infidis ne potest elabi cordibus unquam
 Aegyptus tot cæsa malis: iam credite, dura
 Niliacum regem manet atq; extrema ruina.
 Non ne inter medias Aegypti Ebraica clades,
 Iumentisq; uirisq; simul Deus agmina saluis
 Seruauit: Sed quid memorem transacta: uidetis
 Ut mediatrix curet tutela columnæ,
 Ne quid ab aduersa liceat nos fraude uereri.
 Quin magis erectas spe firma attollite mentes.
 Vltima namq; dies præfixa est crastina genti,
 Quæ nunc bella crepans, sumptis confidit in armis.
 Illi illi sua bella crepent, et fulmina: non sic
 Pugnandum uobis, nec telis tela feretis
 Obuia: nec uestro uobis sudore triumphus
 Crastinus adueniet, cœli pugnabitur ira.
 Hanc diuina sibi pugnam iracundia seruat.
 Talibus intentus Moſes, deiecta leuabat
 Corda uirum, et sancta sedabat uoce timorem.

Interea ualidus feruenti flamine uentus
 Vrebat, tota consumens nocte profundum,
 Confestim insolitas mirantur flumina flammæ,
 Ardet enim afflatus percusso in gurgite fluctus.
 Ad matutinum peruenerat hœridda tempus
 Vix acies, primosq; nitens aurora rubores
 Spargebat mundo, tetrus cum protinus omnes
 Erumpunt castris, fremit undiq; mota iuuentus.
 At pauide plebis postquam peruēnit ad aures,
 Clangentisq; tubæ percussit pectora terror:
 Arripiunt carpuntq; uiam, qua proxima ponti
 Littora sollicitant rubris insignia lymphis.

Ut summas pelagi populus peruēnit ad oras,
 Cessit confestim iussi reuerentia fluctus,
 Expanditq; uiam cui terram clauserat hostis,
 Quam noua pendentis construxit machina fluctus,
 Frenatas celso suspendens ære lymphas.
 Aggreditur medium fugiens, uincensq; fugantes
 Gens electa Dei pontum, uestigia rubri
 In regione maris figens, et saxa profundi
 Conculcat nudum percurrrens orbita limum,
 Aspectum iniiciens scisis sol torridus undis,

A Ignotamq; nouo contingens lumine terram,
Ima laborantes radios ad tartara ponti
Vix misit, festumq; iubar uix extulit imis.
Credens exclusos primum, fluctuq; repulsos,
Inq; fugam uersos Pharius dare terga tyrannus,
Præcipitare moras tali iubet agmina uerbo.

Ecce iterum fugitiua cohors pendentia bella
Deserit, auxilioq; pedum confisa recedit:
Vos armis premite, et clausis insisite turbis,
Cetera pontus aget. uix hæc perdiderat, illi
Profiliant, cursuq; parant attingere littus.
Ut uenere, uident arentis uasta profundi
Insolitam præbere uiam, passosq; recessu
Pontum aperire suas illis fugientibus undas.
Hos quoq; per siccum tutos descendere callem,
Securos pelagi, nilq; equora dira timentes.
Tum nouitate rei percussos accipit horror,
Substitit et paulum restrictis motibus agmen,
Prenaq; suspensos tenuerunt ducta iugales.
Nec dubium est, miranda aliquos portenta stupentes,
Turbato secum sic protinus ore loquutos.

Quis Deus à prisco deturbat cardine mundum
Lege noua, uariatq; uices, et condita mutat?

B Nam si seruetur rebus natura creatis,
Monstriferæ quæ causa uicæ? quid deniq; restat,
Si mare transitur pedibus, nisi nauibus arua
Sulcentur, coelumq; suo decurrat ab axe,
In superos infernus eat, plaga feruida coeli
Algeat, afflatam succendat scorpius ursam?
Hic quia confusus rerum subuertitur ordo,
Nec duce siccatum nemo descendet in æquor,
Sit suspecta nouum quæ pandit semita callem.
Frustrà bellatur superis nolentibus, ergo
Nunc abeat, tantumq; uagos sua monstra sequatur.
Sed quò dementem rapit hæc sententia mentem?
Ergo ne sublatis plebes Ebraica secum
Diuitijs abeat? num sic spoliata Canopus
Impunes ultrò permittat abire latrones?
Quin illos igitur lymphis sectamur apertis?
Hæc ardens uersat cum seditione tumultus,
Instantisq; latens urget sententia lethi.

Vicerat æquoream pedibus plebs inclyta uallæ,
Gurgitis et uacui conuexa uolumina linquens,
Et barathri emensi superas ascenderat oras:
Crudeli effertur nigri dux agminis ira,
Ignarusq; suæ, quæ iam iam est proxima mortis,

Accelerare suos iubet, atq; intrare profundum.
Arripiunt pariter reserati concaua ponti,
Inuaduntq; uiam. Quid non furor audeat amens?
Hinc equitum pars agmen agit, pars inde citatis
Ire iubet stimulis rapidas super arua quadrigas.
At medium ut uenit frendens equitatus in æquor,
Fulminat absentes, fugientesq; increpat illos,
Accusatq; moras tam laxi gurgitis ardens
Ira utrū, iam uicini malè gnara pericli.
Tum per sublimem pendentem nube columnam,
De cœlo uox missa tonat, uerbisq; superni
Interpres, uerbis ad Moysen talibus insit.

Venit iam tempus, mea cum madata probentur,
Ægypto iam finis erit, iam clade suprema
Tot castigatam uicibus diuina Canopum
Afficiet cum rege suo sententia: iam iam
Sentiat Ægyptus sapiens uel morte suprema,
Quam nihil inuitis profit contendere diuis.
Tum modò diuisum uirga iam percutit fluctum,
Atq; reducta suos assumant æquora uultus.

Ille genu flexo siccati marginis oras,
Et uacuum littus, iussis accedere lymphis,
Percutit, insigni credens mysteria ligno.
Hinc subitus crepitare fragor, tonat undiq; circum
Lympha ruens, primumq; illic committitur unda,
Quo monstrabat iter Phario mors ultima regi.
Postquam clausa uia est, fluctusq; rebellat eunti,
Pœnitet intrati iam gurgitis, et fuga serum.
Molitur reditum: trepidæ dant terga cohortes,
Armaq; proiciunt: pontus fugientibus instat,
Occurritq; sequens: perit undiq; circumiectus
Decurrentis aquæ laxatis murus habenis.
Ille ferox semper, mitis iam morte sub ipsa:
Non hæc humanis agitur uictoria bellis,
Expugnamur, ait, cœloq; euertimur hoste.
Effuge si liceat, uictusq; euade satelles,
Nec iam tela Deo conatibusingere cassis.
O si compunctus humana superbia mentes
Ante obitum mutare, nec expectare suprema
Fata uelit, quanto infelix felicior esset?
Pœnitet ambigüe, quem serò pœnitet: ergo
Præsentis spaciū nobis dum creditur æui,
Dum patulam cunctis Christi clementia sese
Præbet, præterite plangamus crimina uitæ,
Pœniteatq; olim negligenter temporis acti,
Dum licet, et sano ingenioq; animoq; ualemus.

Nam qui peccatum moriens dimittere, et ipsa
In seruum tempus differt admissa fateri,
Non tant dimittit, quam dimittatur ab illis.

Ergo exaltatis pendens sustollitur undis
Confestum mergenda phalanx Aegyptia, et ipso
Pondere telorum premitur, fundoque tenaci
Succinctum reuehant morientia corpora ferrum.
Pars exarmatis cum primum libera membris,
Implicuit nantes morientum amplexibus artus,
Auxilio decepta perit, pariterque tenentes
Alterno sub fasce ruunt, nexique necantur.
Atque alij lassata diu dum brachia iactant,
Incurrunt enses, iaculisque natantibus haerent,
Concolor et rubro miscetur sanguine pontus.
Quin et conspicuus princeps Memphitidis aulae,
Candentes ducens nigro rectore iugales,
Inspector cladis propriae gentisque superstes,
Ultimus ingressus per currum naufragat undis.
Et uacat hos inter plebes Ebraea tumultus,
Interea pugnante salo, uinctique quietus
Israel solo peragens certamina uisus:
Dum uallis completa perit, fluctuque reuerso
Ducitur extantum planati gurgitis aequor,
Exponitque suum pelagus super arua triumphum.

Ergo Deo dignas isto certamine laudes,
Atque repensurus memori tot munera mente,
Inclutus egregium solenni carmine ductor
Describit, toto quod psallitur orbe, trophaeum,
Cum purgata sacris deletur culpa fluentis,
Emitteque nouam parientis lymphae lauacri
Prolem, post ueteres quos edidit Eua reatus.
De qua sermonem praemisso carmine fecit,
Lustrificos repetit tenuis dum pagina lapsus.
Quod uero Aegyptus lapsis euaditur undis,
Euaque mari: nostri illa figura lauacri est.
Cum Pharao infernus sacris submersus in undis,
Ingenitum est tanto miseros discrimine lapsos.
Nos uero Christi solennem in morte triumphum
Baptizati agimus, tanta est baptismatis eius
Gratia, quo ueteris peccatum expellitur Adam
In nobis, uiuitque nouus pereunte uetusto,
Quo mala noxa perit, quo uirtus incluta crescit,
Israel uerus sacris quo tingitur undis.
Haec praecurrenti signantur dona figura.
Diuinum uero lector uenerande triumphum
Haecenus insulsis cantatum uersibus, aequus
Accipe, et Ebraeis confide in littore salus.

FINIS.

ALCIMI AVITI VIENNENSIS

ARCHIEPISCOPI, IN LIBELLVM DE CON-

solatoria castitatis laude, Praefatio.

Post consummationem libellorum, quos non sicut uoluerat, edidit dispositio mea, sed tua sodaliumque pia festinatio, affectuosa quidem, sed inconsulta praeripuit: cogis in super tibi specialius dari uersus illos, quos ad uenerabilem uicinam sororem nostram, de consolatoria castitatis laude conscripsi: quos ego post denunciatum poematis finem, epigramma rectius dicerem: tu primum libri nomine uocitasti, hoc scilicet uocabulum prolixitati eius asserens conuenire. Quapropter habere me etiam in hac parte famulantem iudicio, imò potius affectui tuo: quoniam profecto iniquum est, ut cui parui in maioribus, in exiguis contradicam. Meminerit autem pietas tua hunc ipsum, quem sic uocas, libellum, uel de religionis parentum communium, uel de uirginibus nostrae familiae familiariter disputantem, illis tantummodo legendum dare, quos reuera nobis aut uinculum propinquitatis, aut propositum religionis annedit. Dotes enim ex materiae qualitate meritisque, germanae sanctimoniali copositas, uix uel tibi crebra uictus iussione credo: quando aut qualiter uenire in manus extraneorum uelim? Sanè à faciendis uersibus, pedibusque iungendis pedesum de caetero relaturus, nisi forte euidetis causae ratio extorserit alicuius epigrammatis necessitatem: cuius tantam exiguitatem fore polliceor, ut ei aliud nomen assumere nec ipse praesumas. Decet enim dudum professione, nunc etiam aetate nostram, si quid scriptitandum est, grauiori potius stilo operam accipere: nec in eo immorari, quod paucis intelligentibus mensuram syllabarum seruando canat, sed quod legentibus, multis meliurata fidei astructione deseruiat.

A L C I M I

ALCIMI AVITI DE CONSOLATORIA
castitatis laude, ad Fuscina
sororem Lib. I.

A **S** Vscipe complectens Christo dignissima uirgo,
Alcimus ista tibi quæ mittit munera frater,
Inq; leui calamo causarum respice pondus.
Nam quoties sanctum compleueris ordine cursum,
Alternos recimens dulci modulamine psalmos,
Quos uiuens in corde chelys uirtute canora
Interiore sono, et castis concentibus aptat:
Rite fatigatam poteris hoc carmine mentem
Ludicro, et serijs tete oblectare remisiss.
Nec tamen hic uana tingetur barbitos unda,
Pegasus unde leues præuertens motibus undas,
Fingitur assumpto pendens innasse uolatu,
Dum ferretur equi grauis ungula præpete pennat:
Sed nec Pieriæ ducent hæc cantica Musa,
Quas sibi diuinas mentitur fama sorores,
Dat germana tibi sed uerax musica plectrum,
Nec Christo resonans, cantabit fistula Phæbo.

Edidit ut quartam genitrix Audentia prolem,
Teq; dedit luci, partu foecunda supremo,
B **C**onfestim Christo uicturam dedicat uni:
Ac deinceps paribus castum seruare cubile
Constituit uotis charo cum pignore mater.
Et quia principium tam sancti foederis esses,
Te mox consecrat Christo, qui protinus ipsis
Accipit in cunis latentia membra dicatis.
Nulla Deo siquidem est acceptior hostia, quam quæ
Immaculata sibi primis offertur in annis.
Sic quondam cum prima nouo splendesceret ortu
Terra nitens, pulchrasq; darent sua semina fruges,
Viuentem ducens ad sancta altaria foetum,
Inno cuius sonuisse Deo balatibus agnum,
Insinuante Deo iustus cognouerat Abel:
Cum capite oblato placuit grex totus ab uno.
Ergo ubi uitalis fuit te lympa lauacri,
Atq; suum peperit coelestis gratia pignus:
Non tibi gemmato posuere monilia collo,
Nec te contextit sparsa quæ fulgurat auro,
Vestis ductilibus concludens fila talentis:
Nec te Sidonium biscocti muricis ostrum
Induit, aut rutilo perlucens purpura cocco,
Mollia uel tactu quæ mittunt uellera Seres:
Nec tibi transpossis fixerunt auribus aurum,
Quæ compensarent pendentes uulnera bacca.

Dum preciosa grauant, sed saxea pondera malas.
Quid multis? tantum illa tibi tegumenta parantur,
Frigora quæ pellant, nõ quæ tua membra uenustet.
Et quid enim prodest periturum comere uultum,
Putria uel uarijs onerari corpora gemmis,
Interior dum sordet homo, ac se crimine soedat?
Sed tibi cum geminum tetigerunt tempora lustrum,
Mox stola sincero uelat te candida cultu,
Virginis os habitumq; decens, quem mater amictum
Religiosa suis manibus consecrat. olim
Non secus exultans sterilis post damna iuuentæ,
Iam foecunda nouum cum ferret foemina foetum,
Vestem leta suo paruum texebat alumno,
Disceret ut Samuel iam tum puer esse sacerdos.
Sic pia te genitrix sanctis altaribus aptans,
Assucto docuit dignam concrescere templo,
In thalamum ascribens ac magni foedera Regis.
Electam hinc coepit speciem sibi iungere Christus,
Ornatu uario ditat quam gratia pollens.

Hinc ubi creuisti paulo maioribus annis,
Collatumq; tibi primæua ætate uideret
E' cœloq; datum genitrix accrescere munus,
Virtutesq; etiam teneris coalescere in annis:
Gaudebat, Christum hinc laudans, gratesq; rependens.
Sed tamen à mundi illecebris dum forte timeret,
Conscia tot fraudes ætati occurrere primæ,
Teq; reparturiens, et mente et corpore Christo
Iungere percuperet: quis te protruderet istos
Artibus in laqueos ac sancta ergastula, multis
Voluebat curis: metuebatq; anxia, ne quod
Illa tuo quondam uouisset nomine, iam tunc
Arbitrij compos ac tali libera uoto
Reddere fortassis nolles: sic pendula mater
Spemq; metumq; inter, tum demum audentior his te
Aggreditur lachrymans dictis, ac talia futuræ

Dilectæ mea gnata meæ, charissima matri
Pignora grandæuæ, per ego has te deprecor ulnas,
Per quæ suxisti primæuis ubera in annis:
Fac isthinc abeam promisso libera uoto.
Olim ego te genui, Christoq; è uentre dicavi.
Tunc ego quod poteram feci: tu perface quod iam
Per te sola potes, uotoq; adiungito uotum.
Exue delicias mundi huius, et indue Christum.
Non desunt exempla tibi: nunc respice quantas
Virginibus florens iam nostrum stemma coronas
Miserit in cœlum: sancto quas dogmate mater

*Seueriana docens, his te coniungier optat.
Nec multo senior gaudens Aspidia, quondam
Sacratum uelata caput, tua munia sumpsit
Bisfenos iungens sanctis altaribus annos.
Quam licet hinc celeri tulerit fors ultima letho,
Nil tamen est subitum, semper migrare paratis.
Aspice nunc culmen quod uirginitate renidet,
Eximiumq; decus, cuius tu iure propinqua
Fuscina. Fuscina refers. nec segnius illa
Que pietate potens, Graia si uoce uocetur,
Significat propriam sumpto de nomine mentem.
Clara exempla domus: quarum licet athera supra
Emicat, atq; omnes caelos super incluta uirtus,
Has generosa tamen si mente imitabere matres,
Gaudebunt uinci dum proficis, ac tibi summam
Sponte dabunt palmam. nec enim ulli cadida uirtus
Inuidet, inuidie quanquam est subiecta malignæ.*

*Hæc dicens, teneros sancto exhortamine sensus
Impulit, accendens in uirginitatis amorem.
Sic prægnans fecunda olim, ac fecundior orba,
Atq; animos superans genitrix Machabæa uiriles,
Femineam ex uincens animo uincente senectam,
Orbari leto ducebat in omine, si quos
Ediderat mundo, patrijs pro legibus illos
Felici iam morte Deo generaret, ut esset
Mors illis requies, faustaq; exordia uitæ.
Ergo in tormentis positos, constantior ipso
Supplicio genitrix corde hortabatur ex ore,
Spernere crudelis nimium felicia regis
Tormina, læticiæ dehinc commutanda perenni,
Augebatq; pios ad sortia facta furores.
Scilicet æterno dignissima carmine, ex illo
Plus misero partu felici funere felix.*

*Quid uerò memorem, tenero quæ fortior æuo,
Ante annos animumq; soror responsa dedisti?
Quamquā aggressa tuas non est hæc pagina laudes:
Exitus impleto ueniet cum tempore uictor,
Cautius ac melius mihi tum laudabere, cum iam
Hostibus euictis, ex Io clamante triumpho,
Consummata tuis reddentur præmia factis.
Nunc decet attentis uitare pericula nobis
Tecum, ex sollicita partiri ac uoluere curas,
Atq; iuuare tuos hortantia dicta labores:
Dum pugnat uariis per tot discrimina casus,
Lubrica dum fragili currit sub tramite uita,
Dum tua calcatus captat uestigia serpens,*

*Moliturq; suis iuuenem seducere technis.
Nemo adeo tutus, qui non aliquando timere
Debeat, ac tali sibi prorsus ab hoste cauere.
Nulli tuta datur requies in carne caduca.
Sæpe boni peccant, uitij perit obruta uirtus,
Partaq; transactæ decedunt præmia laudis.
Contra aliquando solet subito succensa calore,
Frigida quæ fuerat blandam mens linquere carnem,
Atq; repentino restringere crimina freno.
Sic alternantem commutant facta rotatum,
Impius ut speret ueniam, iustusq; timendo
Proficiens, cumulum magnis uirtutibus addat,
Contra si sanctos piget exercere labores,
Pigræq; consuetas dissoluant ocia curas,
Labitur in præcept damno se gloria uitæ.
Si uires nullas uirtus acquirit cundo,
Amittit rediens paulatim extincta priores.
Ergo inter dubij tam dira pericula mundi,
Tam uarios casus, nitendum est uiribus amplis,
Ut satis angustum obseruent uestigia callem:
Principio angustus fine est amplissimus ipso,
Nec querenda alia est quæ in cælum semita ducat.
Arcta uia est, modo si uerax seruator Iesus,
Aeternæq; etiam porta est angusta salutis.
Et qui diffusam spacio laxante plateam,
Mundi consectans fallacia gaudia currit,
Strictior hunc carcer crudeli sorte ligabit.*

*Tu modo da ueniam, qui te exhortatur, amori,
Currentemq; monet, cum uix tamen ipse sequatur.
Quod si etiam tardus properantem currere gressus
Incitat, utq; sequi nequeat, præcedere suadet:
Fraterno haud dubium quin tu donabis amori.
Nec iam à me instituenda uenis, quæ iunior ortu,
Religione prior, uiuendi iura sacraſti,
Annorumq; sequens meritum sorte præſti.
Quod si sacratæ conuersio prima sororis,
Fratribus exemplum facta est ex forma sequendi:
Grati animi librum hunc soror o charissima testem,
Acce tibi frater grauiore obnoxius offert.
Exigit alma fides etiamnum ut cor de lubenti,
Participata leuet fratrum sarcina pondus.
Ergo isthæc ualitura tuis confortibus æqui
Consule: namq; alijs, non hæc tibi scribimus uni,
Virgineisq; tuo canimus sub nomine turmis.*

*Par ergo est sponte ingressum ceruice fideli,
Sanctum ferre iugum, nec uincla in coniugis ire,*

A Mundanus odisse uias, percurrere mundas:
 Illinc nolle thoros, hinc Christum querere sp̄sum,
 Ignorare uirum, foetus tamen edere tales,
 Quos nunquam possit tristis tibi tollere casus:
 Sic nunquam orba gemes secundæ pignora uitæ,
 Nec uiduam sponso metues superesse, perennis
 Expers ipsa mali: nec te sententia tanget,
 Quæ prolis mortisq; parens compellitur Eua,
 Occisam pariens sobolem uiuente reatu
 Plangere, quam sequitur quæcumq; obnoxia mater,
 Quæ subiecta uiro, et dominum passura cubilis
 Scrui, in obsceno tolerans connubia lecto.
 Quæ captiua thori, nomen comportat inane
 Coniugis, ut uana dicatur imagine consors,
 Sola subacta iugo non æquam ducere sortem.
 Et cum longa decem complent fastidia menses,
 Perfectoq; grauis foetu distenditur alium,
 Semina quæ patris fuerant, hæc pondera matri
 Infligunt duos utero turgente dolores.
 Et cum luctato soluuntur uiscera partu,
 Carnis delicias immenso tormine pendit.
 Sed tamen hunc lenit, dices fortasse, deærem

B Editus in lucem si uiuat filius: atqui
 Contingit plerumq; gemens ut mortua fundat
 Pignora, deformem ue emittat in æra massam:
 Ne dicam quod monstra parit sæpè horrida mater.
 Illud iam leuius quoties interuenit, ipsa
 Ut pereat tum sola parens, ac pondere fuso
 Emittat cum prole animam: quod fortè leuatum
 Nutritumq; diu rapitur si funere pignus,
 Vnica quod crebro spes respicit, hic perit omne
 Quod sibi conceptis spondebant gaudia curis:
 Omnibus id uerò grauius, si fortè lauacri
 Diuini expertem, tenerum mors inuida natum
 Præripiat, dura generatum sorte gehennæ.
 Qui mox ut matris cessarit filius esse,
 Perditionis erit: tristes tunc edita nolunt,
 Quæ flammis tantum genuerunt pignora matres.
 Quis uerò tanti narrare pericula casus,
 Aut utriusq; queat discrimina coniugis, in quæ
 Perducit tandem dilectæ gloria carnis?

At latè longeq; tuam discernere sortem
 Libertas cum lege potest, qua nec teris, ut te
 Impia fallentis non stringant gaudia mundi.
 Tu Mariam sequeris, dono cui contigit alto
 Virginis et matris gemina gaudere corona,

Conciperet cum carne Deum, coeliq; creator
 Intraret clausum reserans mysteria uentrem;
 A' genitrice satus, sed quam formauerat antè:
 Qui nitidam elegit de qua procederet alium,
 Solus qui carnis proprium disponderet ortum,
 Præsciretq; diem longè, tempusq; uideret,
 Quo pariendus erat: quod ubi iamq; adfore nouit,
 Intactam matrem pro spermate sanctus adumbrat
 Spiritus, hac tantum sanctum præbente cruorem:
 Inde caro uerbum efficitur, quiq; imperat ipso.
 Cum patre in coelo, materno in corpore seruit.
 Ante æuum de Patre, et matre in tempore natus,
 Seminis hinc expers omnino, et temporis illinc.
 Sic uirgo fecunda fuit, quæ pondere casto
 Factorem portare suum, Dominumq; perennem
 Edere promeruit, dignoq; agnomine dici
 Virgo, Dei mater: cuius super omnia primæ
 Laudis eris, si fortè uoles charissima consors:
 Religiosa pio si Christum et credula corde
 Conciptens, operum coelo pia germina gignas.
 Si quis enim, Christus, mea iussa peregerit, inquit,
 Atq; uoluntatem Patris compleuerit almi:
 Is soror et frater meus est, is deniq; mater.
 Ecce uides sexu ut careat cœlestis imago,
 Interior sortitus homo quam mente retentat,
 Nec sexum acceptat: quia si scrutabimur altè,
 Præbuit exemplum surgens à morte Creator,
 Fœmineum maribus sese præponere honorem.
 Quod ne fœmineum posthæc quis spernere sexum
 Audeat, hic paucis uisum est ostendere uerbis.

Cum diram lueret nostro pro crimine mortem,
 In crucis excelso pendens sine crimine Christus,
 Atq; animam, uiuos quæ mox remearet in artus,
 Fixus adhuc clauis diuino efflaret ab ore,
 Deferit insoliti populus spectacula monstri,
 Signaq; ferre nequit, cœlum quæ triste minatur:
 Nam sol obductus, uultumq; auersus ab orbe,
 Cesserat in iustas nocturnis luctibus horas,
 Temporaq; externis dederat non uisa tenebris:
 Et terra abscedens mutato cardine rerum
 Nox erat in superis, lucemq; inferna uidebant:
 Intremuit tellus, et nisi mœnia magno
 Concusis summo nutarunt uertice cristis.
 Senferunt motum priscis descendere iussa
 Saxa locis, sonitusq; nouos collisa dederunt.
 Hos inter strepitus cunctis fugientibus, illæ

Interea

Interea sanctæ matres, Christumq; secutæ,
Decernunt quanquam trepidæ, persistere: cum iam
Discipuli Christo fugissent antè relicto:
Vt quæ erga uiuum fuerat pia cura, sepulto
Seruiat, et iustos defuncto soluat honores.
Ergo fragranti componunt illita succo,
Albaq; saluificum quæ seruent linrea corpus,
His amor intentis lugubria dona parabat,
Supremum credens semet persolvere munus,
Quod credebatur seruandum poscere corpus.

Omnibus his ergo ad funebria iusta paratis,
Vincturæ accedunt Domini pia membra sepulchri:
Hic delectari nostro conamine, seq;
Quo non indignit letari munere Christus
Ostendit, matrum largè pia uota reponens,
Pro quis respondens confestim gratia facta est,
Angelicos cernant humana ut lumina uultus,
Atq; resurgentis primæ dent nuncia Christi:
Quæ primum ut tumuli uenire ad limina sancti,
Apparet dextra cœlestis parte minister.
Splendida candebat niueo cui corpore uestis,
Cui uultum rutilus consperserat undiq; fulgor,
Matribus ut dignis uerbum cœleste sonaret,
Occursuq; suo attonitas formidine cuncta
Solucret, aggressus sancto quas taliter ore:

Quid timidæ trepidatis, ait: consistite, ne ue
Aspectu trepidate meo: uos nulla timendi
Causa manet, quas cura pij confirmat amoris.
Queritis (agnosco) preciosi in sede sepulchri
Finere solenni tumultum nuper Iesum:
Sed meminisse decet, quid præsens ore fideli
Dixerit ante obitum, duplici non amplius una
Seruandum se nocte, et iamiam tertius hicce est,
Qui complet promissa dies: patet ecce sepulchrum,
Deferuit uacuum uicta quod morte resurgens.

Taliter excelsus iusso sermone minister,
Sparsurus mundo uitalis dona triumpho,
Has primum gaudere dedit, luctuq; leuauit.
Hinc leto impauide discedunt pectore matres,
Credula conceptæ seruantes corda saluti.
Cum medium sese Christus gradientibus offert,
Agnosciq; iubet, blando et sermone salutans:
Ite (ait) et nostris hæc iam mandata referte
Discipulis, ut uel tandem me uiuere credant.
Mox illæ amplexis defigunt oscula plantis,
Atq; ad discipulos alacri cum mente recurrunt,

Doctoresq; docent, et quæ spargenda per orbem A
Primum scemineis insi sunt discere uerbis
Discipuli: tanta est muliebris gratia sexus.
Communis uirtus igitur, commune periculum
Matribus atq; uiris: nulla est distantia cuiq;
Si mens recta subest, si gratia constet utrisq;
Vitaq; si iusto insudat studiosa labori.
Nam quid dona iuuant hominem, si mente soluta
Turpia collatum malè perdunt ocia munus?
Auxilium conatus amat. quis namq; uacantem
Adiuuat, aut somno uirtutem iungat meriti?

Cœlestis uult œconomus, concredita seruis
Crescere dona suis, qui quondam abscedere terra
Dum parat, et carnem peregrino immittere celo:
Mnas bisquinq; prout cuiusq; industria solers
Exigeret, famulis partiri cœpit. ibi unus
Quinq; duas alius, sed tantum tertius unam,
Reddendas multo cum fœnore quisq; recepit.
Hæc ita partitus, mox seruis talibus insit:
Thesauros geminate meos, ut fœnore multo
Cum primum fuero patria de sede reuersus,
Auctos immeniam, et meritis sua præmia reddam. B
Dixit, et abscedens cœlestia regna petiuit.
Mnas autem quas ille dedit, diuersa Parentis
Munera cœlestis sunt hæc, quæ pneumate misso
Christicotis sacro infudit baptismate tinctis,
Naturæq; etiam uel corporis; exteraq; illa
Quæ bona fortune falso appellare solemus:
Qualia diuitiæ, ualetudo corporis, ipsum
Robur, et ingenij quàm felicissima prompti
Dexteritas, uario quæ nostra industria pacto
Dispensare solet: pars auget, et altera sumptas
Imminuit retinens, quas sola elemosyna seruat.
Crescit enim in cumulos quicquid confertur egenis.
At quidam, quibus exiguum es, et rara facultas,
Si qua animi siue ingenij uirtute ualentes
Extiterint, rudibus iuuat exercere docendis.
Non desunt contra (quorum uel maxima pars est)
Qui siue externas, illa instrumenta bonorum,
Siue etiam internas cœlesti à Patre receptas
Diuitias, terra infodiunt, nec fœnore sancto
Multiplicant: quos dura manet sententia tandem.
Nam cum terribilis iudex aduenerit ille,
Fœnora commissi poscens reddenda talenti:
Tunc soli, quorum cumulos industria primos
Auxerit, ij uitæ referent promissa beatæ

A 433

Præmia, centuplum cumulati fœnoris usum.
 At uerò minimo qui sumpsit pondere libram,
 In scrobibusq; datum fœsis incluserit aurum,
 Contempsitq; sui cumulare talenta magistri,
 Degeneriq; fluens elegit uiuere luxu:
 Sentiet incensi crudelem iudicis iram,
 Talibus ad sese dictis, sic ore tonantem:
 Tanta ne te nostri tenuerunt oia census,
 Serue piger, reditusq; mei sic cura neglecta est?
 Concessum ad mensam nequijsti ferre talentum?
 Illam ego uel modico cum fœnore ut exegissem?
 Ergo quos illi mea munificencia nummos
 Tradidit, ablatis fidis concede seruis:
 Sic concessa suis ut crescant munera, Christus
 Querit, et ut meritis augeat gratia multis.

Ergo age succinctis ad fortia prælia lumbis,
Armata cum mente ueni, nec fœmina quamquam es
Duram formides aciem: uictoria dudum
Sexus ista tui, tibi credo incognita non est.
 Et memori nunc mente tenes, ut Debbora quondã,
 Duceret instructas post fortia classica turmas,
 Et mulier sumpto præcederet agmina signo,
 Mirantes hortata uiros: quos ipsa ferocem

B *Exemplo uerboq; monens accendit in hostem.*
 Quas postquam ducens princeps animosa cateruas
 Impulit, accendens uegetata furoribus arma,
 Barbarice cecidere manus, dissoluitur omnis
 Hostilis uirtus, tum quã se fœmina monstrat,
 Palantes dant terga uiri, latèbramq; petentes,
 Si uiuant, uicisse putant: tum maximus ille,
 Forma giganteæ quem fecerat horrida molis
 Conspicuum, immensamq; humani uerticis arcem
 Sisara rex gestans, telorum fusce neglecto,
 Incomitatus abit, metuens sublime notari,
 Corpus et excelsa fugitiuum prodere massa.
 Qui postquam latuisse putans, tectoq; receptus
 Mollia perpetuo dimisit lumina somno,
 Mox animosa iahel peragit, quod Debbora uictrix
 Cœperat, inq; solo strati terraq; iacentis
 Tempora transfixo penetrans immania clauo.
 Fœmineus duplex sic uno ex hoste triumphus.

At tu uirgo Dei, sanctis quam moribus ornant
 Hinc pudor, inde fides, internis fortior armis
 Bella geris, iustus triplex quæ commouet hostis,
 Spes tibi fida micat, felix in uertice casis,
 Continet et lumbos preciosi zona pudoris,

Iusticiæ lorica tuos constringit amictus,
 Pro gladio uibrat bis acutum dextera uerbum.
 Hæc uirtutis opes, hæc sunt solatia belli,
 Quis dubium aduersus metis cum corpore bellum
 Ipsa suos armat clamantis buccina Pauli:
 Quæ prudenti olim cecinit Prudentius ore.
 Præterea tibi bellatrix, et robore plena
 Virginitas armata uiget, quam sæda libido
 Appetit, et casto uocat in certamina nisu,
 Sed bellatrix te sentiat amulus anguis:
 Ut cum pugnatam dederint tibi prælia palmam,
 Lætæ fræsuminum calcato ex hoste trophæum.

Præterea uerò quis uicto ex hoste rebelles,
 Atq; resultantes uictrici in corpore motus,
 Artibus allidas, Christoq; in cote retundas,
 Diuino eloquio Scripturæq; indice nosti.
 Nam quicquid sacræ diuina uolumina legis
 Aut sensu aut uerbo monstrant, quod prædicat ille
 Antiquus mundi repetens exordia uates,
 Siue ille historias textit, seu fortè figuras:
 Quid uel etiam ille Naue Mosi successor Iesus,
 Succiduoq; simul quod quisq; in tempore Iudex
 Gesserit, ut digitos soror isthæc omnia dudum
 Docta tenes: quid enim nunc Ruth Moabitida dicat?
 Præterea reprobo qui succedere Sauli,
 Quiq; gubernarint Iudam atq; Israël reges:
 Quæq; instaurator templi promptissimus Esdras
 Egerit, aut melius cecato in corpore cernens
 Thobias, quid pro populo confecerit Hester,
 Fœmineaq; animi Iudith in mente uirilis,
 Et quæ tam misere afflictæ patientia Iobi.
 Porro etiam unde animi possis desumere mores,
 Ter quinquagenos perscriptos ordine Psalmos.
 Et quicquid docti Salomonis dextera scripsit,
 Quodq; bis octoni post se uidere propheta,
 Et Machabeorum fortissima prælia fratrum.
 Vis uno breuius complectar ut omnia uerbo?
 Tota instrumenti ucteris tibi pagina nota est.
 Dehinc quicquid præscæ succedens gratia legi
 Intonat, atq; noui miracula Testamenti:
 Quæ canit hinc hominis facies, uox inde leonis,
 Et pernix aquila, et fortis certamine taurus,
 Quicquid apostolicis Lucas descripsit in actis,
 Bis septena pij quod spargit epistola Pauli,
 Quid Petrus docet, et Iudas, Iacobus et ipse,
 Et quæ diuini quondam secreta Parentis

ff

Vidit

Vidit Ioannes, nobisq; incognita scripsit.
 Et quæ ueridici, nec in hoc tamen ordine, patres
 Exposuere suis mysteria digna libellis:
 Hec tu cuncta tenens, animo sitiente bibisti,
 Nec siquid sacrum nostri cecinere poetæ
 Te latet, agnoscisq; legens, et cognita seruas,
 Atq; aliena tuo commendas carmina cantu.
 Cetera quid replicem? tu sensibus utere doctis,
 Et quæ nota tibi, uel quæ percursa legendo,
 Ad uirtutis opus studio conuertere iuili.
 Nam nisi doctrinæ iungatur uita fideli,
 Maiores faciet coniuncta scientia pœnas.

Esuriit quondam Christus cum fortè, uianti
 Conspicitur diffusa leui ficulnea fronde,
 Nec iam maturum præbens ex arbore fructum.
 Præteriens obiter Christus, mox ut uidet illam
 Indutam tantum folijs, sed germine nudam,
 Prorsus in hacce uirens ornatus inutilis horret.
 Tum subito quatitur radix afflata calore,
 Aruit et posito ramorum tegmine truncus.
 Ne uero immeritam temerè ficulnea pœnam:
 A Christo maledicta luit, nos inde docemur,
 Ne uanum præ se tumefacta scientia nomen
 Nostra ferat, sed iuncta sibi dilectio subsit.
 Nam si Christicolæ nosmet sanctosq; putamus,
 Aggrauat hoc etiam nomen, ni facta sequantur.
 Sic et uirginitas sacro deuota pudori,
 Indiget adiunctis uirtutibus: et nisi mentem
 Intactam seruans casto cum corpore iungat,
 Succumbit uitij, nec castam dicere carnem
 Iure potest, animus quem si corrumpat adulter,
 Ira, furor, mœror, liuor, discordia, luxus,
 Lingua duplex, constricta manus, laxata uoluntas,
 Mœchantur cum corde hominis: tum semine mortis,
 Fœtus mortis alunt, en quò perducitur omnis,
 Nomine uirgineo quæ se dum iactitat intus,
 Criminibus grauidam nescit turlescere mentem.

Ecce tibi è multis unum, quo cetera noscas,
 Exemplum. Dominus plebem cum fortè doceret,
 Peruigili cura supremo attendere fini,
 Cœlorum regnum, quæ Christi ecclesia sancta est;
 Virginibus sacro signatis chrismate confert.
 Quarum quinque ex his sapientia diues adornat,
 Quinq; alias stolido declarat inertia sensu.
 Quas dum sub noctem requies complectitur una,
 Atq; obitum signans captiuat lumina somnus:

Ecce autem medio taciturnæ tempore noctis
 Perstrepuat subitus, rupitq; silentia clamor,
 Tandem sponsus adest, de corpore torpor inerti.
 Abscedat, sapidæ raptim properate puellæ,
 Vnâq; quæq; suo procedat et obuia sponso.
 Protinus exiliunt omnes, stratisq; relictis
 Aptauere suas quæsito lumine flammæ.
 Sed tunc quinque, quibus maior solertia menti,
 Lampades accipiunt, oleum quibus addere sumptis.
 Sollicitudo fuit uasis, pinguiq; liquore
 Ignibus armatis squallentem rumpere noctem.

At quæ neglectum liquit pars altera succum,
 Incensos lychnos nequidquam sustulit: unde
 Emicat exiguus commoti luminis ignis:
 Sed uirtute carens languentem lampada feruor
 Deserit, et siccam percurrit flamma papyrum.
 Mox inter piceos nebulosa uolumina fumos,
 Canescunt pigra crescentis mole fauillæ.
 Ergo ut se indignas tali uidere paratu,
 Quæ sponso occurrant, iam comminus aduenientis
 His prece submissa prudentes uocibus orant:
 Iam nostræ inspicitis moribundo ut lampades igne
 Deficiant, nisi uestra oleum dilectio nobis.
 Mutuet, extincto uitam quod præbeat igni:
 Quod nisi torpentes adiutrix dextera flammæ
 Suscitet, æternum sponso excludente perimus.
 Ergo agendum miseris oleum concede nobis.
 Finierant paucis, longas inhibente loquelæ
 Aduentu sponsi, ad quarum quæsita rogata:
 Respondent sapidæ tali sermone sorores:
 Est miseranda quidem uestrorum causâ malorum,
 Sed tamen hoc oleum non plus quam sufficit affert.
 Vnusquisq; sibi constat, quia copia uasis.
 Et perfecta suum seruat mensura liquorem:
 Nec fas quæsitum partiri aut perdere succum;
 Ne dispersa cauis desint fomenta lucernis:
 Cumq; lucrum uobis dispendia nostra pararint,
 Tota simul pereant extinctis lumina flammis.

Talibus abiectæ dictis, tristiq; repulsa,
 Perlustrant quocunq; loci commercia feruent,
 Venalesq; manus: sed dum disceditur, ecce
 Introijt sponsus thalamum, induxitq; paratas,
 Dimittensq; uagas exclusit clausa sorores
 Ianua, nec tandem redeuntes excipit intro.
 Virginei ecce uides quam uanum nomen honoris,
 Ni fertur sanctus thalamis cœlestibus ignis.

A *Fœlix illa manus, largis quæ pronida donis,
Accensum pura fuit pinguedine lumen:
Tantum namq; olei uasis infunditur amplis,
Quantum quis miserans misero porrexit egeno.
Hinc dominus cunctos arduentes ferre lucernas
Admonet: hoc opus est, hæc dare gloria uite.*

*Suppetat ergo tibi pietas, patientia, uirtus.
Nec uerò est quod iam timeas, quicumq; pudicam
Fortunæ casus, discrimina, uel altera uoluant:
Vna tibi modo constiterit mens conscia recti,
Neglige quid de te rumor diuulget inanis.
Nec ledi iam fama potest, innoxia cuius
Vita uel inuitis tandem patet hostibus: ut se
Opponat mundus, mendaciq; omnia fingat.
Nec deest ipse suis tandem expectatus amicis,
Qui uerum prodat uerax Deus, atq; fidelis:
Cuius habe monumenta rei paucissima paucis.*

*Eugeniæ dudum toto celeberrima mundo
Fama fuit, Christum quæ cum pro nomine uitam
Fuderit, ante lamen fortes processit in actus.
Nonq; habitum mentita uiri, non proinde uirile
Pectus, præficatur sanctis à fratribus abbas.
Tam patris officium complens, ac ueste uirili*

B *Fœmineum occultans sexum, muliebria spreuit,
Et meritis annisq; graues, longaq; uerendos
Religionis senes iuuenili rexit in æuo.
Tunc recti impatiens, omni qui tempore serpens
Mille dolos, damniq; artes ter mille uoluit,
Inuidet Eugeniæ, et sanctum crebrescere frendens
Nomen, ad assuetas redit undiq; callidus artes,
Eugeniæ querens uulgo traducere: uerum
Quo famam uiolare cupit, dedit inde coronam.
Quæ sexum mentita piæ, cum munia patris
Sanctæ exercebat, morbisq; leuaret ademptis,
Quotquot subsidium sancta pietate rogarent:
Contigit à morbo ut precibus reualefceret eius,
Iamdudum confecta grauis matrona, boniq;
Nominis, insano quæ mox accenditur igne
Virginis heu, specie infœlix decepta uirili.
Cumq; pudicitiam sanctam donisq; dolisq;
Non semel inuasam frustra captare, nihilq;
Profore se nosset: (quid non amor impius ausit?)
Addere uim uerbis statuit, longe q; remotis
Arbitris, morbum simulans, morbiq; leuandi
Eugeniæ causa appellans: ut nititur illam
Opprimere, inq; suos inuitam adducere nexu.*

*Illam autem ualido stuprum clamore repellens,
Auxiliumq; petens magna uirtute resistit.
Ergo luxuriæq; suæ matrona patrandæ,
Complendi q; expes mulier malè perditæ uoti,
A patre Eugenio (qualem decepta putabat
Ob mutatum habitum longa assuetudine plebes)
Interpellatam stupri sese impia fingit,
Inq; forum uocat innocuam: quo protinus omnis
Turba senum turbata coit, quo deniq; cuncti
Attoniti nouitate rei matresq; uiriq;
Currunt: interea Eugenius (sic nescia sanctam
Matrem turba uocat) populo spectante tribunal
Causam dicturus tam diri criminis intrat,
Et iam iamq; reum secreti ignara tenebat
Publica uis, odio tantum inflammata sinistro:
Conscia cum sexus proprii, cordisq; pudici
Vincitur, ut uincat iam uirgo innoxia fraudem,
Et sexum ostendit dudum mentita uirilem,
Fœmineum, ac fraudes populo applaudente retextit
Dæmonis, usque adeò casti custodia uoti
Semper tuta manet, multis licet acta procellis,
Quocumlibet impugnet miseri fraus callida mundi,
Intendatq; dolis laqueos, mendaciq; addat.
Nec fert immeritam mors culpæ ignara ruina,
Quosq; tremens hostis fallaci uentilat astu,
Purgandos sancto patientia disciuit igni.
Nec desperandum est, si quando aduersa uidentur
Numina, quæ norunt optatam afferre salutem,
Et sperata suis in tempore gaudia seruis.*

*Vendiderat puerum Ioseph manus emula fratri,
Quem cum olim seruum tellus Mephitis haberet,
Pellicis insultus dominæ (quæ tota furebat,
Et tota interius iuuenis feruebat amore)
Sustinuit: quod se inuitam cognoscere, uiq;
Opprimere ausus erat, quanquam contraria passus:
Pertulit unde insons ergastula, uincta, cathenas,
Dum spaciū replicans geminos sol duceret annos.
Et iam oblitus erat lucis, iam crine fluenti
Longus ad usq; pedes pendebat ab aure capillus:
Cum uegetante Deo, nullis mens clausa tenebris,
Eruit è tenebris arcani abscondita sensus,
Atq; Canopæi patefecit somnia regis.
Vnde et tanta illi successit gratia coram
Principe, ut imperij consors, et totius esset
Ægypti secum dominus: quin protinus illi
Captiuo Pharaon diadema in uertice ponit.*

Sic regno exilium commutat, principe seruum,
Opprobrium cuitans, ac præmia magna reportans.

Susannam post hunc dignis quis laudibus unquã
Excolat, infirmis quondam quæ uicit in annis
Improbata uota senum, coniuratosq; furorẽ
Optimus Ebræos et præstantissimus inter
Illi uir Ioachimus erat, quem si quid habebat
Iudicij ac litis populus, referebat ad unum.
Mos est Ebrææ genti, unumquenq; per annum
Eligere ex omni senio et uirtute probatos
Gente duos, qui dent populo responsa petenti,
Iusq; ferant. uerum quodam (ut fors cõtigat) anno
Lecti è plebe duo, non tam uirtute ualentes,
Quantum obdurati senio, atq; libidine fortes:
Exarsere semel Susannæ ardore, nec illos
Coniugis auctoritas, matronæ aut fama pudicæ,
Non propè natiuis defecta caloribus ætas.
Continuit, quin luxuriæ paradigma senilis,
Et iuuenescens defecto in corpore flammæ,
Proderet et mores probitas simulata malignos.
Fortè per urentes iam grandi æstate calores,
Dum medium amplexus cœli sol torridus axem,
Aequa sorte diem atq; in partes diuidit æquas,
Casta subingredier pomari claustra uiuentis
Captatura leues auras. Susanna solebat.
Hunc uerò illius morem, speculata senilis.
Luxuries, opportunam captabat et horam
Et tempus: (quanquam alterius nesciret amores
Alter, et improbitas uelut est suspecta, timeret
Alter ab alterutro) cum explere libidine sese
Posset, et alterius fructu gaudere mariti.
Dumq; explorantes conceptæ accommoda fraudi
Tempora, sæpe locum effrenes coguntur in unum.
Et nimium tardos secum indignantur amores:
Mutua senserunt percussi incendia cordis,
Consimilemq; sui causam agnouere doloris.
Conueniunt ergo, atq; nemus (quò sæpe solebat
Aduersum æstiuos Susanna intrare calores).
Ingressi, densam latitant ponè arboris umbram.
Ecce autem uiridis per mollia gramina luci,
Susanna ingreditur famulis comitata duabus.
Quas smigma atq; oleum iubet ad se afferre, forasq;
Destinat, imprudens easq; ignara futuri.
Illi autem ut solam egressis uidere puellis,
Illicet effrontes incautam fraude puellam
Appetere simul, uerbisq; hanc talibus ambo

Aggressi: En, aiunt, soli sumus, en age nostris,
Vndiq; dum clausum nemus est, accedito uotis,
Larga tibi dabimus uiolati præmia lecti:
Contrà si nostros temeraria spernis amores,
Fingetur tecum à nobis inuentus adulter,
Qui cum tu emisiss habitaueris inde puellis.
Talibus aggressi iuuenem gens improba uerbis,
Insuper intentant et uerbera, protinus in se
Deliciasq; suas ni statim assentiat: hic tum
Anceps illa diu secum luctatur, et hærens
Fluctuat incertæ quò uergat pondere mentis.
Lex peccare uetat, rursusq; infamia terret.
Hinc iterum duos precibus mollire furorẽ
Tentat, et obscenas lachrymis extinguere flamas.
Sed postquam nullis precibus monitis ue repulso
Obstrictosq; senes uincit, cognata libido,
Foemina præclaro mentem succensa pudore,
Decreuit iam casta mori, ne crimine tanto
Fœdarent miseram carnis commercia uitam.
Teste Deo gaudet, famamq; recusat inanem,
Iudicio contenta suo: tum protinus omni
Auxilio deserta hominum matrona, suæq;
Conscia uirtutis, superis commendat inermem.
Mœsta pudicitiam, quosuis passura labores,
Antè ferat quàm luxuriæ assentire senili.
Ergo pudicitia custos, spes una suorum.
Summa Deus, solusq; animi scrutator operti,
Rem cupiens aperire loco, facinusq; reclusum
Pandere, et oblectas laqueis producere fraudes,
De cœlo auxilium, quod uis humana nequibat,
Misit, et occultas seniorum in tempore fraudes.
(Nil minus aduersum sese sperantibus illis)
Prodidit, illorum puero prodente furorẽ.
Fortè Semirampia puer hoc ætatis in urbe
Vnus erat, plebes Danielem Ebræa uocabat,
Cui tanta Assyrio quesita est gratia coram
Principe, ut imperij primores inter haberet
Balthazarem (namq; hoc illi Chaldaica nomen
Gens dederat) cui coniunctos tres nouimus illos
Insignes pueros, Sidrach, Misach, Adenagoq;
Quos statuam Assyrij negligentes principis illam.
Instar adorantium uenerarier Assyriorum,
Protinus ardenti nudos fornace receptos
Ambibat saluos uisus tortoribus ignis,
In medijs Domino resonantes cantica flammis:
Quos meritis æquans Danielis candida uirtus,
Horrida

A Horrida frendentum compescuit ora leonum.
 Nam cum in se Assyrios, et Belis imagine fracta,
 Atque sacerdotum detecta fraude suorum,
 Dignus ob id mercede puer, mouisset, in antrum,
 Quo septem ingentis solitum nutrire leones,
 Ora famescunt satiet qui dira ferarum,
 Mittitur utque illi feritas minus horrida parcat,
 Subtrahitur diris consueta leonibus esca.
 At uero qui nunquam non in tempore seruis
 Nouit adesse suis, puero adfuit, inque leones
 Virtutem dedit, ut posita feritate, suaeque
 Iam famis obliti, sacrum tectumque fouerent,
 Immunemque suis a ritibus, et tamen illud
 Quis non addiderit toti admirabile mundo?
 Quod tum in Iudea degens regione propheta,
 Angelica medium sublatus in aëra dextra,
 Vertice de summo pendens, summoque capillo,
 Subiectusque terens immotis gressibus auras,
 Intulit optatas, puero nil tale putanti,
 In Babylona dapes, gratijs tum protinus actis
 Excepit Daniel transmissas desuper escas.

B Et quanquam è longis ueherentur fercula terris,
 Seruare suos peregrina in sede saporos.
 Septima iamque dies clauso Daniele redibat,
 Cum rex Assyrius Daniele ut ploret amicum,
 Illuc inuidia populi, timore repostum,
 Dirorum tristis festinat ad antra leonum.
 Ut uero illam, uitaeque per omnia plenum,
 Seuitiaeque, feras positamansuescere uidit:
 Magnū illum Dominū atque Deum Danielis adorās,
 Abstulit et uinctum, multis et honoribus auxit.
 Iste ergo impubis Susannam forte uidebat
 Ad tormenta rapī, uerū quam nescius ante
 Vulgus inauditam damnauerat, et simul omnes
 Infantis fontem certabant cernere mortem:
 Cum subito in medium iuuenis se proripit agmen,
 Accensum tenera castigans uoce tumultum:
 Inmeritam ecquid (ait) plebes insana puellam
 In mortem rapitis? seniores quin magis illos?
 Ecquid ad iniustum certatis currere lethum?
 Protinus ad uerbum pueri commota repressit
 Turba sequax animos, atque huius criminis illi
 Iudicium desert. tum leta precarier omnes
 Susanne, et finem attentos spectare uideres.
 Ille autem ascendens populo impellente tribunal,
 Confessum abiunctos seniores, quemque seorsim.

Quae sit adulterij series interrogat, et qua
 Testibus his mulier deprenta sub arbore peccans.
 At dum responsis uariant discordibus ambo,
 Coniunctum facinus disiuncta uoce fatentur.
 Tunc omnes pariter timor accipit, undique clamor
 Surgit, et auctores sceleris plebs obruit omnis,
 Inque Dei uarias iuncto modulamine laudes
 Fertur, et accito Susanna erepta marito
 Redditur. hic omnes communi uoce parentes
 Collaudare Deum, dignisque extollere psalmis,
 Qui dare suppetias (modò ne fiducia desit)
 Nouerit, auxiliumque, suis in tempore seruis.

Ergo si nubens terrena lege puella,
 Est etiam cura Domino: connubia si quae
 Integra seruauit, seruari illaesa meretur:
 Conijce uirginis quantum disponitur illic
 Quo Christus uocat hinc meritis, et quanta futura est
 Illius, à prima quae mox aetate pudica est
 Gloria: cum cuncti iudex atque arbiter orbis,
 Lasciuos castis hœdos secernet ab agnis,
 Et sua pro merito dabit unicuique labore
 Premia, demeritis tormenta aeterna reseruans:
 Cum uel in extremis quid quisque cubilibus olim
 Egerit, id nulla demum celabitur arte.
 Et uero hoc etiam memori tibi mente tenendum,
 Chara soror, quod iam potiori in parte locata es,
 Quae (modò tu uigiles) unquam nemo auferet abs te.
 Olim id dū Mariam aduersus, pia murmura fundit
 Martha soror, Christo didicit correpta magistro:
 Optimum enim Maria elegit, nec segniter, inquit,
 Illa uacat, uerbo curis attenda neglectis.

Ergo age iam germana, suis dum secula curis
 Flagrant, inque suos mundus conuoluitur aestus,
 Electam seruare tibi non desine partem:
 Te primam meruit cognatio tota patronam,
 Iam te signiferam sequimur, uexillaque Christi
 Te praecunte libens sectatur strimma parentum:
 Quos licet antiquo mundus donarit honore,
 Et titulis à primæuo insigniuerit ortu,
 Plus tamen ornantur sacris insignibus illi,
 Quod sanctas studio et meritis rexere cathedras.
 Nec iam ataus soror alma tibi proauosque retexam,
 Vita sacerdotum quos reddidit inclita claros:
 Pontificem sacris ad sumptum respice patrem,
 Cumque tibi genitor uel auunculus undique magni
 Virtute et meritis praecant, sectarier aude

siue preire magis: precibus nec desine Christum
flectere, quò sumptos patrum ad consortia fratres,
Digne suscepto fungi pro munere donet.
Pro quibus assiduus illi persolvere grates,

Fundere uel fletus non tedeat: ut tibi nullus
Fratrum de numero desit, cum prēmia sumes
Factis digna tuis, materq; effecta parentum
Virginæ uictrix sociabere leta cateruæ.

MARI VICTORINI RHETORIS

AFRICI, DE FRATRIBVS MACHABAEIS,
interfectis ab Antiocho Epiphane.

Rex fuit Antiochus Syriæ ditissimus olim,
In cuius regno mater natiq; fuisse
Septē (ut fama refert) de sacra gēte creati:
Quos cura assidui generis meminisse iubebat,
Et legi seruire datæ: sic namq; uolentes
De populo meliore Dei sua iura tenebant.
Rex audius mutare fidem, mutare timorem
Voluit. & ut populo pariter misceret iniquo,
Prēmia promittit matri, promittit & illis,
Et quicquid posset totum perquirere regnum,
Si demicaret mentes, sensusq; priores,
Cogeret & natos alios sibi fingere mores.
Illa negat, tacitumq; premit sub corde dolorem.
Hanc postquam nulla potuit compellere praeda,
Tentauit primum tormentis uincere seuis.
Perfulit illa tamen gemitus, & tristia regis
Verbera non timuit. uictum se uidit ut ille,
Heu quid agam? dixit: uincor, quid plura? dolendo.
Non tamen effugies: plus est, quod plura dolebis.
In natos se uideo tuos, licet improba perstes,
Hac certē ratione meum sanabo dolorem.

Sustulit illa manus, cœlumq; inspexit in altum,
Emittebat genitus, & talia uerba locuta est:
Tu licet & gazas tradas, & regna tyrannæ,
Non capimur regum donis, nec munera sanctis
Eripient promissa Dei: spes certior illa est,
Quæ uitam nobis promittit tempore longo:
Hanc sequor, hanc didici, nō lubrica tangere regna.
Sumere diuitias facile est, & perdere uitam.
Sed licet & flammæ post uerbera seua mineris,
Nil mutare potes: primis accepimus annis
Virtutem cum lege datam: mihi linquere certum est
Quicquid seue iubes. Natis quod dura minaris,
Hoc solum poteris matrem turbare timore:
Est mihi namq; Deus spes, est mihi certa meorum,
Per quem iam sperem te nullum uincere posse.

* faue, cœliq; Parens, te iusta rogamus.

Rex fuit Antiochus, turbataq; corda tumebāt,

Concutit & seuos testatus lumine uultus,
Miraturq; diu possit quod fœmina tantum.
Miles, ait, pare regi, pareq; satellites,
Vos famuli parete mihi, data regna furenti
Fœmineo tormenta malo, seuire furentem
Fœmina me cogit: quod plus est, fœmina uincit
Regis iussa sui, sed non impune locuta est,
Membratim pereat: septem nam perfida natos
Intra regna tenet, quorū qui primus habetur,
Hic primus pereat: pereant sic ordine cuncti,
Cratibus impositos subiectis urere flammis
Cernat ut ipsa suos, sic cernat ut aspera natos
Pœna aut quem maneat, celeres decet esse ministros.

Interea fœcunda parens, iam crime soluto,
Astetit hortanti similis, iam pectore nudo
Vbera protendens, natorum alimenta suorum,
Non confusa stetit, natumq; ut uidit ad ignes
Inconstante gradu timidum procedere, dixit:
Tu mea progenies, tu primus respice matrem,
Tu nunc certē meus, matris tu nate memento,
Te primum peperī, tu nunc imitare parentem,
Sume meos mores, & regem uince tacendo,
Tum poteris durare diu: sic tempora uinces
Perfida, ne superet sanctos uiolentia regis.
Vtere consilio, regis ne damna time, te,
Fortior est isto, saxoq; potentior ipso:
Ingredere ut iuuenis, patienter uince dolorem.
Ille modò ad matrem uultus, modò tollit in altum,
Dumq; tacet, tacitusq; rogat quem debet, & orat,
Non sensit rapidos subiectos cratibus ignes,
Corpus inane fuit, mater gaudia dolore est,
Et dixit: Vici, uincam si sepius orem,
Duret natorum uirtus incognita regi,
Sed iam nota Deo, populi qui pectora nouit.

Finierat primi partus fœcunda dolorem,
Sed remanente metu, pro pluribus anxia mater:
Disimulatq; tamen, ne regem gaudia tangant.
Rex stupet Antiochus, nec credit posse sequentes

445

A Poena tale genus simile pervincere natos,
 Coepit iubet peragi, mater non territa mansit.
 Sed tamen ut uidit pallentem assistere natum,
 Haec secum uolens, aliqua iam parte leuata:
 Ecce secunda mihi partus producitur aetas,
 Quam similis fratri formoso pectore, dura
 Si sequeris primi partus uestigia nostri,
 Esse meus poteris, & sic reparare salutem,
 Quam iam frater habet. matris praecepta secutus,
 Pone metus, regisq; minas contemne furentis.
 Regnaq; quae paruo labitantia tempore dantur.
 Non poterit post ista tibi rex iste nocere.
 Temporis ecce leuis accensus cogitur ignis,
 Virtutis locus est, languentem pone timorem,
 Sume animos, nostri generis si sensus inheret,
 Hic qui sceptrum tenet, regno qui seuit in isto,
 Tempus inane regit: regnum uitamq; cremari,
 Damnamq; nocens aeternos sentiet ignes:
 Tu securus eris, turba comitante piorum.
 Accipe nate meos uultus, & respice caelum,
 Auctoremq; Deum, per quem tibi uita paratur
 Hac melior, fratrisq; tui uestigia calca.

B Non quod rex iussit, sed quod Deus imperat, audi.
 Sicut erat monitus matrem caelumq; uidere,
 Constitit, atq; hilari uultu contemnere regem
 Coepit: & ut ridens ardentes irruit ignes,
 Collapsusq; iacens anima superante quieuit.
 Mater ut hoc uidit, rigido sic ore locuta est:
 Felix parte aliqua, cum iam uis, nec potes omnes:
 Saeue tyranne meos trucidando uincere natos.
 Te grauior nunc poena manet, crudelis, in igne
 Quam pati breui: Deus hic namq; omnia cernit.
 Iam duo securi contempto rege manebant,
 Spes melior iam matris erat, iam tertius instat.
 Ecce locus poenae, si poena est uincere regem,
 Et seruire Deo: laus est, non poena furentis.

Tertius attrahitur iuuenis mandante tyranno,
 Qui nondum satiatum erat: furor intus & ira
 Seuibant pariter, quod fortia pectora fratrum
 Viderat impauidi regis superasse furorem.
 Constitit ante pedes iuuenis florentibus annis,
 Egregius forma: diro qui regna teneret
 Dignior Antiocho, & sic meliora secutus
 Regna, uocante Deo. Mater cui talia fatum:
 Accipe nate tuae securus dicta parentis,
 Accipe, ne segnia reddas uirtutis honorem.

Sunt tibi iam fratres pietatis sede manentes;
 Iam locus est melior quam regna labentia regis:
 Quorum si proprios attingis pectore sensus,
 Victor apud populos regem superasse fereris,
 Sicut fama tuos iam misit in ardua fratres:
 Huc accede precor: sunt haec, sunt apta dolenti.
 Contempsisse nefas, & iura relinquere regis
 Indomiti, quem nulla manet post ista uoluptas.

At iuuenis tacito mittebat murmure uocem,
 Oranti similis, palmas tendebat in altum,
 Subnixoque genu matris figebat in ore.
 Quam licet aspectum corpus, quam turba tenebat.
 Qui simul admonitus, cratem conscendit, in ignemq;
 Intrepidus, certa fide sua membra locauit,
 Sancta q; quae superest anima inuiolata recepsit.
 Conciderant flammæ tepida remanente fauilla,
 Ille sum corpus tellus ad aperta recepit.

At mater dubitans gemitus an gaudia sumat,
 Hesitat, & querulo sic est sermone locuta:
 Quid nunc dire paras? iussis paremus, & omnes
 Munera sed partus custos ne subtrahat ulla,
 Sed licet ipse uelis non sum passura tyrannem:
 Omnes nam pariter pereant certamine tanto,
 Temporis ipse tui mutes licet horride poenam.
 Dura q; quae sanctis eadem sententia natis
 Sed grauiora paras, si sunt grauiora, minari.
 Quodq; meos cernis uultus horrore teneri,
 Gauderes partem quoties decernis in istam.

Ardet at ipse magis rapida rex concitus ira,
 Contemniq; putat, nec sicut cetera fratrum
 Turba ferat poenas, matrem hoc quoq; querere scit.
 Dura q; in exitium quartum producere natum
 Pene manu uoluit: lassati namq; ministri
 Nec regis furias, nec regem ferre uolebant.
 Proh pudor, erubuit uultus ostendere matri
 Natus, & attonitam mentem confundere coepit.
 Hunc postquam stantem summisso lumine uidit,
 Talibus aggreditur dictis, monitura timentem:

A primo quartus partus, mihi quartus ab imo,
 Quae nunc uerba tibi, quae possum dicere nates.
 Hoc nisi, quod caeli durata potentia tecum
 Sit simul, & uirtus, & sanctus originis auctor.
 Illi debemus regi, quodcumq; rogamur.
 Ille dedit nobis Abraham cum semine sancto,
 Per quem nobilitas, per quem genus omne probatur,
 Quod manet in Dominum: sanctus cui nascitur Isaac

Tunc.

Tunc cum iam nullum natum sperare senectus
 Sponte sua poterat, sterilis quia Sarra manebat:
 Attamen hæc peperit, generiq; propagine cæpta
 Ex insperato remanent tibi Sarra nepotes,
 Esauus et patriam deductus Iacob in unam,
 Quos certum est partu gemino peperisse Rebecca:
 Hinc sumus, hic orimur, genus hoc tibi nate petēdū.
 Tu tibi pande uiam generis, quis in arce piorum,
 Quorum progenies totum dispersa per orbem,
 Inuidiam patitur? Dominum quia sola potentem
 Mente colit, mixta nec turbæ accessit iniquæ.
 Quid tibi cum tristi uultu? quid lumina terre
 Fixa tenes? cælum potius, cœliq; parentem
 Conspice: ne dubita, mater tibi prospera monstrat.
 Quicquid id est, patienter adi, consensibus auge
 Turbam nate meam, numerumq; hortare sequentū,
 Nec decreta parens luctus et gaudia mixta
 Finierat claros monitus, tum luminis orbes
 Ipse leuat, matremq; oculis attendere cœpit,
 Nil iam triste gerens: habitus, uultusq; fatentur
 Se timuisse nihil, nisi tristia uulnera matris
 Per partus diuisa suos: sed et ipse citato,
 Elapsus manibus, cursu conscendit in ignes.
 Mira loquar, non flamma comas, non contigit ora:
 Exanime ut corpus flammæ superauerat ignis,
 Ore patente tamen; tacitè quæ spiritus iret,
 Vnde acceptus erat, pariter cum sanguine fugit.
 Hoc ipso est gausa parens, quod qui modo tristi
 Constiterat uultu, fretus quod pectore tuto
 Paruerit monitis, regis contemptor et iræ.
 Sic exorsa parens, cum rex dubitaret in illos
 Qui superant, gemitusq; daret, pia turba ministri
 Regem execrantur, tanto sermone querentes:
 Protrahæ, quid dubitas? nulli iam parcere debes,
 Nec potes, ut cupias, decretum rumpere nulli:
 Appello Regem, totum qui temperat orbem,
 Qui mare, qui cælum, cœli cui sidera parent:
 Quod nisi producis, timor est, iam segnius instas,
 Iam sentis quem poena petat, iam gloria nobis
 Parte in utraq; manet, liceat producere nullis.
 Nam quoscumq; tuum iussisti excedere regnum,
 Forsitan hoc morem credas furiose tyranne,
 Longa magis uita est, regnoq; potentior isto
 Quod regis, extrema huius iam parte moraris?
 Hos quoq; si metuis, superant ætate minores,
 Contemptuq; simul uincunt tua regna superbe.

Sed perage imperium, nec partus diuide nostros,
 Hos quoq; da flammis, et uiribus utere regni:
 Mortalis tamen es, nec in æuum regna tenebis.
 Concipit Antiochus furias, seuusq; tyrannus
 Exhibet, et gemitus intra sua pectora uoluit:
 Consentit cum mente color, tristisq; grauatos
 Attollit uultus, et talia uerba profatur:
 Hæc tua libertas, et dira potentia linguæ,
 Atq; hic quem tumida portus ceruice rigorem,
 Sentiet irati regis quid uulnera possint.
 Si nondum es satiata malis, et fingere tentas
 Leticiam, luctusq; tuos in gaudia uertis,
 Non mutabo necem. gaudere, letare, triumphare,
 Dummodò sic uincas, ut sis suprema tuorum.
 Sic furiosanimis natorum funere gaudes?
 Hoc quoq; do flammis, hoc, nec mutare potestas
 Vlla potest decreta, modò tu uiue superstitis
 Natis orba tuis, et ne mea iussa morentur,
 Ordo suos peragat cursus: Producite natum,
 Nec uano pereant ignis dubiusue uidere
 Rex post ista reor, timor est mihi foemina nullus.
 Præcipuus de gente tua produceris index,
 Quam specie mirande puer, cui pectore uirtus
 Firma manet, iam quæ poterat uel uincere regem. B
 Ad quem sic placido mater sermone locuta est:
 Si dare complexus matri tibi nate liceret,
 Confiteor soli, post uulnera nate dedissem.
 Sed me dura uetat, tristisq; potentia regis:
 Sed neget amplexus, dum sit uox libera nobis,
 Et liceat meminisse Dei, legemq; tenere
 Non à rege datam, sed quam Deus arbiter orbis
 Tradidit, et mundi rector, Mosesq; petitam
 Accepit, populoq; dedit: quam maxima laus est
 Nosse Deum, meritò cui nos tribuamus honorem.
 Tu modò ne dubita monitis parere parentis:
 Sed uigor et uirtus, penitusq; in pectore toto
 Mens maneat iam plena Deo: sit fortior ætas
 Quam regi sperare fuit, sperare iubentis.
 O quanta est uirtus, quanta est fiducia fortis?
 Sed tu quid dubitas medias euincere flammis?
 Victor eris (mihi crede) puer, uictorq; redibis.
 Osibusq; ualidis miscebit corpora neruus,
 Seruatusq; animas iterum in noua uiscera reddet.
 Sed ne fortè tamen rapidus te terreat ignis,
 Fratrum sume animos, eternumq; inspicere numen.
 Iussa facit, tacitusq; Deum testatus, et orat

Murmure

A Murmurare quo poterat, puerum non impedit aetas,
Amplius huius timore necem, matrisque uolenti
Paruit, et dicto citius superirruit ignis.
Cesserunt flammæ, cessit dolor omnis, et una
Corpus et ignis erat, corpus superauerat ignem,
Spiritus autem tamen placidas superiuerat auras.

Leta dolet tacite mater, pressitque dolorem
Læticia, luctusque suos in gaudia uerit,
Non de præteritis, sed de puerilibus annis
Qui superant, ne forte negent, ne forte timorem
Conspiciant animis, regique accedere malint.
Quo minor est ætas, maior metus, anxia secum
Diuidit et curas, et spes, et sic timor una
Luctantur, matrisque pie per uiscera cursant.
Spes tamen est melior, natum ut producere uidit,
Et procul intrantem: Videam quid possit in isto
Spes conferre mihi: uultus agnoscere nostros
Debet et hic, fratrum et numero parere suorum.
Forfitan hunc solum puerilia pectora tangent,
Indigneque feret quod sic uelut hostia detur.
Alloquar, et paucis conabor dicere uerbis,
Sit memor ut potius generis, quam temporis huius.

B Si tenobilitas generis, si tangit origo,
Respice nate tuos, et nos quoque respice nate.
Noli annos memorare tuos, puer incipe uerum
Pectore ferre Deum, tradent hoc secula seclis,
Quod tu forte petis: des nunc exempla futuris
Temporibus, mundo quod ames nil amplius hoc est.
Respice quæ fugias, et quam meliora petantur.
Nec te sollicitet miseri fallacia regis:
Sed crescas ipsi nunc in contraria uictor.
Spiritus extinctus flammis, sic deinde recessit:
Quod dederat corpus, tellus ad aperta recepit,
Sancta quoque quæ superest anima inuiolata recessit.

Quamuis lassa parens per tot sua uulnera, regem
Pertulit, ast animo pariter manibusque supinis
Hæc habuit uoces, et talia uerba locuta est:
Qui regis imperium cœli, terræque, marisque,
Sidera qui cœlis, qui das animantia terris,
Acquoribus pisces, uentum qui uerberat auras,
Ad te prima mei cupide fiducia surgit,
Qui chaos implicitum cæca caligine miscens
Diuidis in partes, et das noctemque diemque,
Lunamque et rapidum solem, qui tempora seruent:
Et post hæc hominem, cuius de semine mundus
Compleitur, mortale genus, tum lingua liquecit

Diffusa per gentes, sapor est tamen omnibus unus:
Sed qui mutauit meritis hominumque loquela.
Longa referre mora est, ceptis insistere certum est:
Tu mare diuisum uirga uoluisque tenesque,
Dum pede per siccū populus transcenderet æquor,
Aegypti effugiens mortem, regemque Pharaon,
Qui sibi sanctorum numerum seruire iubebat,
Quem tua maiestas Mose duce transtulit omnem,
Seruatumque tua totum uirtute redemit.
Terra dabat fructus, quos te cogente ferebat,
Occupat et totis quesitam lympha latebris:
Humor erat nullus, cuncti clamore querentes
Poscebant Mosén, daret ut sitientibus undas,
Ad quos ille breui sic est sermone locutus:
Credite posse Deum, quicquid petieritis illum,
Sed tamen hanc uirgam durum diffundere saxum,
Ut ueniant fontes tota regione morati.
Percussitque simul: dicto uelocius, annis
Emisit saxum fontes dulcedine prima.
Confiteor, totus cum sit tibi debitor orbis,
Tu quicquid possunt gentes, potes omnia solus:
Tu mortale genus curas, onerasque, leuasque,
Te precor, attonita confirma mente timentem,
Ne desit fratrum numero meus infans infans,
Ignarusque sui, quem iam procul ecce teneri
Conspicio, turba circumueniente frequenti.
Hunc propter solum lacrymas, quas commouet ætas,
Vnus enim superest, de quo mihi maxima cura est,
Ne tener ignoret quæ sit de gente creatus.
Hunc ego si possem secretò apprehendere solum,
Blandirer, patriumque genus patriamque docerem:
Sed quacumque tamen potero, solatia mittam
Parue puer, tenerisque tuis mihi carior annis,
Carior es regno, uita quoque carior ipsa:
Tu potes in totum uictricem reddere matrem,
Tu finis partus, finisque future malorum:
Si te cura mei tangit, si matris odorem
Mente create tenes: quamuis et carus, et infans,
Hoc magis aure pia dictis attende parentis:
Primum discere puer, quid sis post ista futurus,
Si patiens fueris: tunc te mihi care futurum
Facta docent, fratrum sanctorum in parte locutus
Et requie securus eris, dum secula cursus
Sæua suos peragunt, finito tempore certo
Hanc lucem repetes, æternaque regna uidebis,
Non maculata malis, sed erit concordia sanctis,

Nec morti locus ullus erit, nec bella citatis
 Exercentur equis, sed pax aeterna manebit.
 Matrem crede tuæ semper cupidam esse salutis.
 Hæc mihi cur tristi uultu sic dicta repellis?
 Quid refugis, miserere mei, miserere tuiq;
 Si liceat, prior ire uelim: uictor ecce, sed ibo
 Tunc, cum uictorem cernam te nate malorum.
 Quid sperare iubes? solus mea dicta moraris?
 Solus adhuc æquum renouas mihi nate dolorem?
 Annuis, an damnas quoq; me fratresq; genusq;
 Quod ne fortè uelis oro te, et deprecor, audi:
 His ego te paruum nutriui nate papillis,
 Te per ego has precor, et fletus lacrymasq; meorū,
 Ut remanere uelis, remanebis solus et huius
 Non tibi iam fratres dederint solatia uitæ:
 Dedecoras fratrum sanctissima nomina, matrem,
 Et genus et patriam, si talia dicta recusas.
 Heu quantum melius uitam seruabis in æuum,

Si facias tandem, quicquid fecere priores?
 Audenter depone metus, depone timorem:
 Concipe mente Deum, uires dabit ille uiriles.

Hæc dum mater agit, puer ad præcepta parentis
 Respicit, et solum se uidit ut esse relictum,
 Sustulit ad coelum uultus, palmasq; supinas,
 Et sic uoce petens æternum numen adorat,
 Sensu et sic pariter secum nutuq; rogabat:
 Vinceret ut regem, seuos et uinceret ignes.
 Atq; ita non segnis, nec pro puerilibus annis
 Profilit intrepidus, medios dilapsus in ignes,
 Vicit quicquid erat, sic ut uitam inret in altam
 Spiritus, et fratrum peteret secreta piorum.

Dum puer ista gerit, soluerunt gaudia matrem;
 Iamq; ut erat lassata malis, iam uoce negata
 Suspirans, interq; manus collapsa suorum,
 Concidit exanimis, resolutaq; membra quierunt.
 Sic ipsa et nati sanctorum in parte recepta est.

IV VENC I PRESBYTERI HISPANI

IN HISTORIAM EVANGELICAM PRÆFATIO.

Immortale nihil mūdī cōpage tenetur, (ma,
 Nō orbis, nō regna hominū, nō aurea Ro-
 Non mare, nō tellus, nō ignea sidera cōli.

Nam statuit Genitor rerum irreuocabile tempus,
 Quo cūctum torrens rapiet flamma ultima mūdū.
 Sed tamen innumeros homines sublimia facta,
 Et uirtutis honos, in tempora longa frequentant,
 Accumulant quorum famam laudesq; poetæ.
 Hos celsi cantus, Smyrnæ de fonte fluentes:
 Illos Minciadæ celebrat dulcedo Maronis.
 Nec minor ipsorum decurrit gloria uatum,
 Quæ manet æternæ similis, dum secula uolabunt,
 Et uertigo poli terras atq; æquora circum
 Æthæra sidereum iusto moderamine uoluet.
 Quod si tam longam meruerunt carmina famam,
 Quæ ueterum gestis hominum mendacia nectunt:
 Nobis certa fides æternæ in secula laudis
 Immortale decus tribuet, meritumq; rependet.
 Nam mihi carmen erunt Christi uitalia gesta,
 Diuinum in populis falsi sine crimine donum.
 Nec metus, ut mundi rapiant incendia secum
 Hoc opus, hoc etenim forsitan me subtrahet igni;
 Tunc cum flammæ uolans descendet nube coruscans
 Iudex, altithroni genitoris gloria Christus.
 Ergo age, sanctificus adsit mihi carminis auctor.

Spiritus, et puro mentem riget amne canentis
 Dulcis Iordanis, ut Christo digna loquamur.

LIBER PRIMVS.

Rex fuit Herodes Iudæa in gente cruentus,
 Sub quo seruator iusti, templiq; sacerdos
 Zacharias, uicibus cui templum cura tueri
 Digesto instabat lectorum ex ordine uatum.
 Huius inherebat thalamis dignissima coniux;
 Cura ijs ambobus parilis, moderaminis æqui,
 Ambos annexos legis præcepta tenebant.
 Nec fuit ijs soboles, iam tunc uergentibus annis,
 Gratius ut donum iam desuperantibus esset.
 Sed cum sorte adytis arisq; inferret odores
 Zacharias, uisus cœlo descendere aperto
 Nuncius, et soli iussus perferre loquelas:
 Cetera nam foribus plebes astrata rogabat.

Quid tibi terribilis concussi corda pauore
 Visus, cum leti sermonis gratia placet?
 Nam me propitius rerum Pater unicus alto
 A cœli folio tibi nunc in uerba uenire
 Præcipit, et chara tibi mox de coniuge natum
 Promittit, grandis rerum cui gloria restat,
 Plurima qui populis nascendo gaudia quæret,
 Sobrius æternum, clausum quem Spiritus ipsis
 Visceribus matris complebit numine claro.

A Istius hic partem populi plerumque docendo
Ad uerum conuertet iter, Dominumque Deumque
Continuo primus noscet, plebemque nouabit,
Nomine Ioannem quem ita uocitare memento.

Olli confusa respondit mente sacerdos:
Aemula promissis obstitit talibus ætas,
Nec senibus soboles poterit contingere fœlis,
Quam Deus auertens primæuo in flore negauit.
Hæc trepidans uates, cui talia nuncius infert:
Si tibi mortalis sobolem promitteret ullus,
Ad desperandum forsân cunctatio mentis
Debuerat tardis hærens insistere uerbis:
Nunc ego, quem Dominus cœli terræque creator
Ante suos uultus uoluit parere ministrum,
Auribus ingratis hominis uisumque receptus,
Summi iussa Dei non contemnenda peregi.
Quare promissis manet irreuocabile donum:
Sed tibi claudetur rapidæ uox nuncia mentis,
Donec cuncta Dei firmentur munera uobis.

Hæc ait, et sese teneris immiscuit auris.
Interea populum miracula longa trahabant,
Quid tamen in templo uellet cessare sacerdos.
B Egressus trepidè, numen uidisse supernum
Nutibus edocuit, misere et dispendia uocis.
Inde domum redijt completo ex ordine uates
Officio, amissamque leuant promissa loquelam.
Nec dilata diu uenerunt munera prolis,
Anxia sed uentris cœlabat gaudia coniux,
Donec quinq; cauam complerent lumina lunam.

Tunc maiora dehinc idem mandata minister
Detulit, ad Mariæ demissus uirginis aures.
Hæc desponsa suo per tempora certa propinquo
Abdita uirginis castè pubescere tectis,
Et seruare diem, iussis permissa parentum.
Ad quam tranquillum sermonem nuncius infit:
Salue, progenie terras iutura salubri,
Desine conspectu mentem turbare uerendo.
Nam tua concipient cœlesti uiscera iussu
Natum, quem regnare Deus per secula cuncta,
Et propriam credi sobolem gaudesque, iubetque.
Huic, ubi sub lucem dederis, sit nomen IESVS.
Ad quem uirgo dehinc puido sic inchoat ore:
Nullos conceptus fieri sine coniuge dicunt,
Vnde igitur sobolem mihi nunc sperabo uenire?

Nuncius hæc contrà celeri sermone profatur:
Virtus celsa Dei circumuolabit obumbrans,

Spiritus et ueniet purus, lectissima uirgo,
Ac tibi mox puerum casto sermone iubebit
Magnificum gigni: populus quem credere sanctum,
Supremique Dei natum uocitare necesse est.
Sic cognata tibi, strilis quæ credita cunctis,
Zachariæ coniux, mortali germine nuper
Acuo defœsis auxit miracula membris.
Sextus adest mensis, parent sic omnia iussis.
Virgo dehinc: Domino famulam nunc ecce iubent,
Vt tua uerba sonant, cernis seruire paratam.
Nuncius abscedens, uacuis se condidit auris.

Illa dehinc rapidis Iudeam passibus urbem,
Zachariæque domum penetrat, grauidamque salutat
Elisabet: clausæ cui protinus anxia prolis
Membra, uteri gremio motu maiore resultant:
Et simul exiliit mater concussa tremore,
Diuinæ uocis completa afflamine sancto,
Et magnū clamans: Felix o femina salue,
Felicem gestans uteri sinuamine foetum.
Vnde meam tanto uoluit Deus æquus honore
Illustrare domum, quam mater numinis alti
Viseret? ecce meo gaudens in uiscere proles
Exultat, Mariæ cum primâ affamina sensit.
Felix, quæ confisa, fidem mox affore uerbo,
Quod Deus ad famulos (magnum dignando) locutus
Illa trahens animum, per gaudia mixta pudore
Suppressa, uocis pauitanti dicta uoluit:

Magnificas laudes animus, gratesque rependit
Immenso Domino mundi: cuius gaudia tanta
Spiritus iste capit, quod me dignatus in altum
Erigere ex humili celsam, cunctisque beatam
Gentibus et seclis uoluit Deus æquus haberi.
Sustulit ecce thronum seuis, fregitque superbos,
Largifluis humiles opibus ditauit egentes.
Tunc illic mansit ternos ex ordine menses,
Ad propriamque domum repedit, iam certa futuri.

Iamque aderat tempus, quo sarcina deferat alium
Elisabet, liquidas soluenda in luminis auras.
Ad partus fama tantos collecta cucurrit
Turba propinquorum, tum gaudia mira frequētes
Concelebrant, nomenque iubent genitoris habere:
Abnuuit hoc genitrix, sed Ioannes uocitetur,
Ingeminat: placuit muti tunc iussa parentis
Consulere, scriptoque rogant edicere nomen.
Sed proh mira fides, tabulis cum scribere tentat,
Implicitam soluit per uerba sonentia linguam.

Mox etiam assuetam penetrans spiracula mentem,
Completusq; canit uenturi conscia dicta:

Cōcelebrent cuncti laudes, gratesq; frequentent;
Astrorum & terræ, pontiq; hominumq; parenti:
Visere qui uoluit, propriamq; absolvere plebem.
En beat antiquam gentem, cornuq; salutis.
Erecto, indulget Dauidis origine lumen.
Hoc est quod prisce cecinere ex ordine uates:
Hæc est illa salus, quæ nos ex hostibus atris
Eripit, ut iuste iusto seruire queamus.
Et tu parue puer, sanctus dignusq; propheta
Dicere, & Dominum mox prægredi uando,
Illius & populum duces per lumen apertum:
Errorem per te spernent, mortisq; tenebras
Abrumpent omnes, tua qui præcepta sequentur.
Exin secretis in uallibus abdita semper
Vita fuit puero, donec poscentibus annis,
Vatis ad officium pleno pubesceret æuo.

Interea Mariæ sponso miracula mentem
Sollicitant, manifesta uteri quod pondera uidit,
Et secum uoluit, quanam ratione propinqua
Dedecus oppressum cœlet, thalamosq; recuset.
Talia tractanti torpescunt membra sopore.
Mox stertente, Dei uox est audita monentis:
Accipe coniugium nullo cum crimine pactæ,
Spiritus impleui sancto cui uiscera factu.
Hanc cecinit uates uenturam ex uirgine prolem,
Nobiscum Deus est, cui nomen. protinus ille
Hæc præcepta sequens, seruat sponsalia pacta.

Sed tum forte nouus, capitum discussio, census,
Cæsaris Augusti iussu per plurima terræ
Describebatur Syriæ, quam iure regebat
Cyrus, proprii cui tota per oppida fines
Addebant populi uires, nomenq; genusq;
Vrbs est Indææ Bethlem, Dauidæ canarum.
Quæ genuit, generis censum quæ iure petebat.
Obtulit hic illum, genus hinc quod uterq; trahebat,
De sponsamq; sibi scribens, grauidamq; professus.
Hospitium amborum Bethlem sub mœnibus urbis
Angusti fuerant per parua habitacula ruris.
Illic uirgo nouum completo tempore foetum
Edidit, & leni panno tegmine fœtu
Texti, cui duxum cunas præsepe ministrat.

Circâ sollicitæ pecorum custodia noctis
Pastores tenuit uigiles per pascua læta.
Ecce Dei monitu iussu descendere cœlo.

Nuncius, ac subito terror tremefacta pauore
Prostrauit uiridi pastorum corpora terræ.
Talis & attonitis cœlo uox missa cucurrit:
Ponite terrorem mentis, mea sumite dicta
Pastores, quibus hæc ingentia gaudia porto.
Nam genitus puer est Dauidis origine clara,
Qui populi lucem mox læticiamq; propaget.
Hoc signum dicam, puerum quod cernere uobis,
Iam licet, implentem gracili præsepia uoce.
Talia dicenti iunguntur millia plebis:
Cœlestis, cunctiq; Deum laudantq; rogantq;
Talis & uniti uox agminis ætra complet:
Gloria supremum comitetur debita patrem,
In terris iustos homines pax digna sequatur.
Et simul ijs dictis, cœli secreta reuisunt.
Pastores properè ueniunt, puerumq; iacentem
Præsepis gremio cernunt. post inde frequentes
Dispergunt, latè celebris uaga semina famæ.
Mirantes laudant, lætantes constupuerunt,
Omnia nocturnis monitis quod uera recurrant.

Viderat octauam lucem puer: ecce recidi.
Ad morem legis, nomenq; aptare necesse est,
Impositumq; illi est (monitis cœlestibus olim
Quod Mariæ uox missa Deo præcepit) Iesus.
Scripserat antiquæ Moses moderamina legis:
Inter quæ primos prisce de sanguine uatum
Obseruare dedit, foetus offerre sacrandos,
Implumesq; simul ferre ad delubra columbas.
Hæc ubi per Mariam templo seruata feruntur,
Ecce senex Simeon, dignus comprehendere sensum
Cœlestis uocis, cui quondam præscia rerum
Virtus prodiderat, quod carcere corporis ægri
Deposito, mortem liber requiemq; uideret,
Cum primum cœli laudem, terræq; salutem,
(Omnia quem uatum spondent oracula) Christum
Vidisset templo, solennes ferre palumbos.
Isq; ubi curuato defessus corpore templum
Iam grauior penetrat, monuit quod spiritus auctor,
Ecce simul paruam gremio genitricis Iesum
Ad templum sensit uenisse: tremantibus ulnis
Accepit puerum, lætusq; hæc dicta profatur:

Nunc nunc me famulū Dominus, nunc liberet artus
Corporis è uinculis, finemq; imponere uerbis
Dignetur cum pace suis, en splendida nostros
Lux oculos tua circumstat, radijsq; refulget,
Quam cunctis hominum lustratis gentibus addet

A Israëlitarum cumulatæ gloria plebis.
 Hinc ait: Hæc quid uirgo tibi tam mira uidentur?
 Quid tantum Mariæ stupuerunt pectora matris?
 Hic puer ad populi casum datur, iste renasci
 Concedet populis: illi signum esse negabunt
 Fœderis, hi contra cœlo uenisse tenebunt.
 Liuor edax faciet, lethum ut percurrat amarum,
 Atq; animam matris ferro fulgente machera,
 Quo pateant tecti tenebrosa uolumina cordis.
 Hæc ait in Simeone Deus: uox ecce prophætæ
 Fœminæ sancto complet spiramine mentem.
 Anna fuit natu grauior, quam in flore iuuentæ
 Desituit uiduam mors immatura mariti.
 Hinc fuitur casta caro pro coniuge uita,
 Continuôq; Dei cultu: quæ numine ducta,
 Cognouit Christum, et simili sermone loquuta est.
 Inde ubi solennem pueri pro nomine legem
 Compleuit genitrix, et Ioseph omnia mirans,
 Ad patriam leti repedant, puerumq; reportant.
 Gens est Eoi, Phœbo ortu proxima, regni,
 Astorum solers ortusq; obitusq; notare,
B Huius primores nomen tenuere Magorum:
 Hinc lecti proceres, Solymas per longa uiarum
 Deueniunt, regemq; adeunt, orantq; doceri
 Quæ regio imperio puerum Iudæa teneret
 Progenitum: et sese stellæ fulgentis ab ortu
 Admonitos, uenisse uiam, quo supplice dextra
 Exortum terris uenerabile numen adorent.
 Terrius Herodes, uatum legumq; peritos,
 Quicq; prophetarum ueterum præfagiano scunt,
 Imperio accitos, iubet omnia quærere legis,
 Quâ pateat, quæ sint genitalia mœnia Christo,
 Omnia uenturum spondent quem oracula uatum.
 Tunc manifestatur, Bethlem quod mœnibus illum
 Progeniti mancat, cui sacram ducere plebem
 Israëlitarum sacra uirtute necesse est.
 Tunc iubet Herodes Persas pertendere gressum,
 Inuentumq; sibi puerum monstrare colendum.
 Ecce uia medio stellam præcurrere cernunt,
 Sulcantem flammis auras: quæ in culmine summo
 Restitit, et pueri lustrata habitacula monstrat.
 Gaudia magna Magi gaudent, fidusq; salutant.
 At postquam puerum uidere sub ubere matris,
 Deiecti prono texerunt corpore terram,
 Submissiq; simul mox mystica munera promunt:
 Aurum, thus, myrrham: regi q; Deo q; hominiq;

Dona ferunt, totam mox horrida somnia noctem
 Sollicitant, seuumq; iubent uitare tyrannum.
 Deniq; diuersis Herodis callibus aulam
 Diffugiunt, patriamq; Magi redire latentes.
 Ipsum etiam puerum, monitis ecclésiis actus,
 Aegyptum cum matre simul transportat Ioseph.
 At ferus Herodes sibimet succedere credit,
 Quem callens astris quæsisset cura Magorum:
 Quorum præcauto discessu sollicitatus,
 Crudeli tinxit Bethlemica compita cæde,
 Infantes mandans, teneroq; sub ubere plebem
 Innocuam, in sinibus rigido succumbere ferro.
 Hæc etiam cædes olim præscripta manebat.
 Nam pius hanc uates, diuino numine doctus,
 Complorat, misero sobolis pro funere matres
 Horrendis grauitèr cœlum pulsare querelis.
 Ast ubi sopitus furor est, et seua tyranni
 Infantum horribili feritas satiata cruore,
 Extinxisse putat cunctos, quos unus et alter
 Annus lethiferi miserè suppresserat æui.

Mirandis rursum, deuinctus membra sopore
 Ioseph, urgetur monitis, Mariam, puerumq;
 Aegypto ad patriam uestire: ubi Nazara felix
 Olim prædictum puero dedit addere nomen.
 Dixit et alterius quondam prænuncia uatis
 Vox instincta Deo: Veniet, ueniet mea proles
 Aegypto ex alta, terris lumenq; salusq;
 Crescebat rapidis annorum gressibus infans,
 Præcurrens æuum sapientia præueniebat,
 Gratiq; in uultu et uerbis ueneranda micabat.
 At iam bis senos æui comprehenderat annos,
 Cum Paschæ ritum seruando ex more parentes,
 Ad templum letis puerum perducere festis,
 Omnibus annorum uicibus de more solebant.
 Ergo adierant Paschæ pariter, cunctisq; diebus
 Festorum impletis patriam remeare parabant.
 Tum puer in populo comitis uestigia matris
 Deseruit, templiq; libens secreta petiuit.
 Illum pec uicos, urbisq; per abdita tecta,
 Perq; uia stratas, per notos, perq; propinquos:
 Quærebat genitrix: sed lux ubi tertia uenit,
 Ad templum properè remeat, uatumq; coronæ
 Inuenit insertum, legumq; obscura senili
 Tractantem coetu, uix admiratio digna
 De pueri uerbis senibus fuit: at pia mater
 Nate, ait, amissum lacrymis te quæro profusus

Anxia cum genitore gemens: quæ caussa parentum
Secernit gressu, templiq; in sede retentat?
Ille autem: Quid me tantum, quid queritis? inquit.
An nondum sentis genitrix, quod iure paternis
Aedibus atq; domo natum inhabitare necesse est?
Hæc ait: et gressum sociat, patriamq; reuifit.
Nec genitrix tanti persensit pondera uerbi,
Ordine cuncta tamen cordis secreta reseruat.
At puer obsequijs apte prædulcibus ambos
Ad proprium semper cogens necessebat amorem.

Interea ueteris scripti per debita currens
Omnia seclorum series promissa trahebat.
Zachariæ soboles, desertis uallibus, omnes
Ad deponendas maculas clamore uocabat,
Fluminis ut liquidi caperent miranda lauacra,
Quis animæ species abluta sorde niteret.
Isaias uates cecinit quod numine iussus:
Vox latè resonat desertis uallibus, amplas
Sternite iam stratas, omnis sit recta uiarum
Semitæ, quæ Domini dignè uestigia gestet:
Subsident còhes, uallis complebitur omnis:
Corriget anfractus callis bona linea recti,
Corporeisq; oculis lumen tractare serenum
Omnibus indulget genitor, Dominusq; salutis.
Ergo adierant populi, passimq; hinc inde ruentes
Complebant ripas, auidiq; lauacra petebant.
Texta camelorum fuerant uelamina fetis,
Et zonæ pellis medium cinxere prophetam,
Arui qui solitus ruralibus esse locustas,
Et tenuem uictum siluestria mandere mella.
Isq; ubi tot populos diuersis sedibus ortos,
Irruere ad fluuium cernit, sic increpat ore:

Viperæ gentis soboles, quis debita uobis
Supplicia, urgentesq; iras euadere monstrat?
Sed facite ò miseri fructum (si pœnitet) aptum,
Nec generis uestri tollat fiducia mentes.
Nam potis est dura superum rex cote creare
Progeniem, quando soboles sua degener errat.
Proxima roboreis iam iam radicibus instat
Cunctorum ante oculos acies sublata securis.
Cedentur siluæ steriles, ignemq; fouebunt.
Nunc ego præteritas maculas in flumine puro
Abluere institui: ueniet sed fortior alter,
Cuius uincla pedum non sum contingere dignus.
Abluet ille homines sancto spiramine mergens,
Flammaramq; globis purgabit noxia corda.

Illius et manibus, ruralis pala tenetur:
Et propria ipsius purgabitur area frugum,
Horreâq; implebit secreti copia farris,
Aeternusq; leues paleas populabitur ignis.

Hæc ait, et properis per siluam passibus ipsum
Cernit Iordanis ueneranda lauacra petentem.
Sed uetat increpitans uates, et talia fatur:
Tu ne meis manibus digneris mergier undis,
Cum tua me melius possint mundare lauacra:
Dixit Ioannes, cui talia reddit Iesus:
Nunc sine: nã decet hoc, sic sancta per omnia nobis
Iusticiæ consecrandus complebitur ordo.
Hæc memorans, uitreas penetrabat fluminis undas,
Surgenti manifesta Dei præsentia claret.
Scinditur auricolor coeli septemplex æthra,
Corporeamq; gerens speciem descendit ab alto
Spiritus æream simulans ex nube columbam,
Et sancto flatu corpus perfudit IESU.
Tunc uox missa Dei longum per mane cucurrit,
Ablutumq; undis Christum, flatuq; perunctum
Alloquitur: Te nate hodie per gaudia testor
Ex me progenitum, placet hæc mihi gloriæ prolis.

Tum petit umbrosos montes, et lustra ferarum,
Obsequiumq; illi patris præbere ministri
Certabant, rabidi mox liuor dæmonis ater
Cum terrore rapit mentem, nec desuit ægro
Tentandi interea Christum uersuta fallax.
Quadraginta illi fuerant ex ordine soles,
Ex quo nulla cibi potusq; alimenta dabantur:
Sed contexta simul firmi ieiunia cordis,
Terrarum ad regnum mentis secreta tenebant.
Tunc epulas demum monuit conquirere corpus,
Horrendi interea sceleris fallacia tentans:
Si te pro certo genuit Deus omnibus, inquit,
His poteris saxis forti sermone iubere
Vsum triticeï formamq; capeffere panis,
Christus ad hæc fatur: Nil me iam talia terrent.
Nam memini scriptum, quoniam non sola tenebit
Vitæ credentis facilis substantia panis,
Sed sermone Dei complet pia pectora uirtus.
Rursus at ille dolos uersutus artibus aptans,
Necesse tentator properat, nam mœnibus urbis
Mox inferre pedem sensit, uis liuida Christum
Culmine marmorei suasit consistere templi.
Tunc sic aggreditur uocis fallente ueneno:
Si Deus est uerè genitor tibi, culmine templi

A Aëra per uacuum saltu iaculabere corpus.
 Tectis erit Scriptura tibi, quæ spondet aperte,
 Mandatum summi genitoris tale ministris,
 Ut lapsum studeant casu defendere corpus;
 Et famulis manibus curent tua membra leuare,
 Ne lapidis lædat summas offensio plantas.
 Reddidit his Christus dictis contraria dicta:
 Nec meminisse magis scripti cœlestis oportet,
 Ne uires Domini fidens audacia tentet.
 Rursus in abrupti montis consistere celsis
 Mox furibunda iugis sensit fallacia Christum,
 Ostendens olli fulgentia regna per orbem:
 Cernis, ait, quæ sit tantarum gloria rerum?
 Cuncta tibi possum iamiam concedere regna,
 Talia donantem si me ueneratus adores.
 Tum sic instantem dictis reiecit **IEBVS**:
 Effuge pestiferi rabies uesana ueneni,
 Hereat ut semper nobis immobile iussum;
 Ut iussus cœli Dominum deuotus adoret,
 Vnius et famulans ueneretur nomen in æuum.
 Talibus excussus fugit per deuia demon.

Inde ubi Ioannem cognouit carceris umbris.
B Submersum, tristi compressit corda dolore,
 Finibus et statuit Zabulonum ponere sedes,
 Ut dictum Isaie concurreret ordine seclis:
 Terra Zabulon, et regio cui Nephthala nomen,
 Et uia trans pelagus longæ, Galilæaq; rura,
 Trans et Iordanem gentes, populiq; tenebris
 Inclusi, magnum lumen subitumq; uidebunt:
 In mortisq; illis umbra residentibus, alma
 Exoritur fidei resplendens luce uoluntas.
 Ergo instare Dei regnantis munera Christus
 Nunciat, increpitans præconia larga salutis.
 Præteriensq; uidet geminos per littora fratres,
 Præsolidum Simonem, dignum cognomine Petri,
 Andreamq; simul, sinuosa uolumina lini
 Piscibus insidias disponere marmoris undis:
 Nunc, inquit, pisces capitis maris æstibus altis:
 Sed me si libeat sectari, fortia uobis
 Prouenient hominum præpulchra indagine lucra..
 Illi confestim firmato pectore certi,
 Retibus abiectis, pariter præcepta sequuntur.
 Post fratres Iacobum Ioannemq; marinis
 Insidias gregibus maculoso innectere textis
 Ut uidit, similiemq; dedit de littore uocem,
 Illi Zebedem genitorem in puppe relinquunt.

Illicò sectantes pulcherrima iussa salutis.
 Exin per terram Galilææ sancta serebat
 Insinuans populis regni præconia Christus,
 Donabatq; citam inualidis ægrisq; medelam.
 Et mox crebra procul Syriam iam fama tenebat,
 Mille sonans linguis præsentia muneræ Christi.
 Deniq; certatim languoris tabe peresos,
 Diuersisq; malis nexos, quis longa dolore
 Absumpsit populans membrorum robora tabes,
 Monstrabant Christo: facili sed munere cunctos
 Reddebat properè miranda ad gaudia sanos:
 Iamq; animæ ipsius morbi, seuq; furores,
 Et lunæ cursum comitata insania mentis,
 Discessere, graui sermonis pondere iussa.
 Illum stipantes miracula magna mouentem
 Mixtæ sectantur turba, Solymiq; Syriq;
 Et Iudæa frequens populis, Galilæaq; plebes,
 Et quos Iordanis dirimit stagnante fluento.

Hos populos cernens, præcelsa in rupe resedit,
 Ac sic discipulis gremium cingentibus insit.
 Felices humiles, pauper quos spiritus ambis:
 Illos nam cœli regnum sublime recepat.
 His similes mites, quos mansuetudo coronat,
 Quorum debetur iuri pulcherrima tellus.
 Hic modò lugentes, solatia digna sequuntur.
 Pabula iusticiæ qui nunc, potusq; requirunt,
 Illos plena manet saturandos copia mense.
 Felix, qui miseri doluit de pectore sortem:
 Illum nam Domini miseratione larga manebit.
 Felices, puro cœlum qui corde tumentur:
 Visibilis Deus ijs per secula cuncta manebit.
 Pacificos Deus in numerum sibi proles adoptat,
 Felices nimium, quos insectatio frendens
 Propter iusticiam premit: ijs mox regia cœli
 Pandetur. Gaudete, operum quos iusta tenentes.
 Urgebit præceps stimulis iniuria seuis:
 Plurima nam merces uobis seruatur in æthra,
 Namq; prophetarum fuit insectatio talis.

Discite, uos hac in terra salis esse saporem:
 Hic sapor amissa si iam uirtute senescit,
 Quæ salis absumptos acuet substantia gustus?
 Nec quisquam fatui post hæc superest salis usus.
 Ni longe abiecti cuncta ut uestigia calcant.

Vos estis mûdi clarum (ne abscondite) lumen.
 Nam quis præcelsis impostam rupibus urbem
 Occultare queat: uestrum sed lumen ad omnes

Perueniat, rerumq; decus sub luce serena
 Ponatur, cunctis genitoris gloria uestri
 Laudetur, celsi thronus est cui regia cœli.
 Non ego nunc prisca leges dissolvere ueni,
 Vertere nec ueteres ponunt quæ iussa propheta.
 Omnia nam uobis per me complenda manebunt.
 Vera loquor, donec cœli terræq; marisq;
 Interitus ueniat, legis ne littera saltem
 Aut apicis parui gracilis distinctio decribit,
 Omnia quin fiant digesta ex ordine seclī.
 Si quis enim minimam mandati solvere partem
 Ausus erit, pariterq; homines suadendo docebit,
 Hic minimi nomen cœlesti in sede tenebit.
 At quicumq; operis proprii moderamina seruans,
 Inuiolata simul tradet præcepta priorum,
 Magnus erit, magniq; feret trans sidera nomen.

Audistis ueteris iussum moderamine legis:
 Humano si quis macularit sanguine palmas,
 Ille reus ferro persoluet iudice poenas.
 Ast ego præcipiam, ne quis consurgere in iras
 Audeat, atq; odio fratris feruente moueri.
 Nam reus hic æquo poenas sub iudice pendet.
 Nec minor illorum conuicia flamma sequetur,
 Qui fatui miseri uel cient sub nomine fratrem.
 Sin offerre uoles, uenerans altaria donis,
 Et tua tunc tacite mentis penetralia tanget,
 Quod tibi sit cum fratre domi suscepta similtas:
 Munera cuncta adytis illis admota relinque,
 Et prius ad pacem properans transcurrere petendam:
 Fraterno demum iam conciliatus amori,
 Offer grata Deo tranquillo pectore dona.

Est tibi præterea uirtus contraria semper,
 Corporis hæc casti celeri curetur amore,
 Dum rapide tecum graditur per compita uite.
 Accusabit enim polluti corporis usus,
 Et te sublimi statuet sub iudice uinctum.
 Damnum rapiens ad uincula seua ministri,
 Nec prius è tenebris solueris carceris atri,
 Vltima quam minimi reddatur portio nummi.

Haud ignota reor uobis stat cautio legis,
 Corpus adulterio prohibens: sed nunc mea iussa
 Occulta interne frenent molimina mentis.
 Nec minus optati quam facti poena luenda est.

Si te forte oculi dextri laqueauerit error,
 Auctorem misere properans conuellito labis,
 Et iaculare procul nam membrum perdere præstat

Exiguum, flammis quam totum dedere corpus,
 Perpetuisq; animam pariter conuoluere poenis.
 Et si dextra manus mentem per deua ducit,
 Erroris causam præstat decidere ferro,
 Quam totum æternis corpus concedere flammis.
 Præcipiunt ueteres, si quis connubia rumpit,
 Scribere dissidium iuris feralia uerba.
 Sola uiri recte discedet adultera tectis,
 Ast aliæ mancant, nam casti iura pudoris
 Auctore amittet mulier deserta marito.

Antiquæ leges prohibent periuria linguis,
 Sed nostris cedat iurandi audacia iussis.
 Nec fas est homini cœlum iurare per altum,
 Quod sedes Domini: nec quæ uestigia gestat
 Terra Dei, Solymæ uel urbis uenerabile nomen,
 Quod regis magni patria est, iurabitur unquam.
 Nec caput in proprium cuiquam iurare licebit:
 Namq; potestatem minimi non esse capilli
 Cernitis, album uel aut nigrum mutare colorem.
 Est est, sufficiat, quod non est, dicite non est.
 Quod superest istis, totum fallaciter ægro
 Suggestit obreptans animo uis tetra ueneni.

Peruulgata diu legis præcepta tenetis:
 Ledentem semper similis uindicta sequatur,
 Sed tranquilla malum melius patientia uincet.
 Ac si quis partem palma percussit oris,
 Mox aliam uultus partem præbere memento.
 Auferat aut tunicam si quis, uel iudicis instans,
 Cede libens, pariterq; ferat tua pallia secum.
 Si te forte aliquis passus per mille iubebit
 Ire uiam, grauis atq; oneris perferre laborem,
 Mox perges, aliudq; uis comitabere duplum.

Si quis egens poscet, uel se simulabit egentem,
 Ex animo miserans largire: aut mutua si quis
 Orabit, tribue, et mitem ne subtrahere uultum.

Nec tibi sit placitum, solis succurrere amicis,
 Aut cæcis odijs inimicos ducere dignos.
 Quin ego præcipiā, semper blando esse per omnes
 Obsequio, precibusq; Deum mollire benignis
 Pro uita ipsorum, qui uos excindere gaudent,
 Aduersisq; truces animis odijsq; sequuntur:
 Nam genitor noster communia lumina solis,
 Communesq; dedit pluuias iustisq; malisq;
 Quod si coniunctos tantum ueneramur amicos,
 Quis locus hic iuste poterit mercedis haberi?
 Seruit amicitiae tantum gens dedita lucris:

Sed uos

A Sed uos perfectio similes estote parenti.

Sicubi iustitie pandetur iusta facultas,
Deuitate oculos hominum: nam nulla manebit
Merces in cœlo, quæ factum tale sequatur.
Applaudet tantum sterilis laudatio uulgi.
Sed quod dextra facit, facias nescire sinistram,
Cum ueniet, iustis meritis tum digna pendet
Occultis solus scrutator præmia cordis.

Sunt quos prætimidæ tollit iactatio mentis,
Et precibus proprijs gaudent assistere turbas,
Multifluisq; diem uerbis ducendo fatigant:
His uotis pompæ fructus succedit inanis.
Sed secreta domus precibus penetralia castis
Claudantur, paucisq; Deū uenerabere uerbis:
Scit pater ipse, tui quæ sit trepidatio cordis.
Nil absente Deo loquimur, nil abdita clausum
Pectoris antra tegūt: præsens Deus omnia cernit.
His igitur uotum placeat concludere uerbis:

Sidereo genitor residens, in uertice cœli,
Nominis oramus ueneratione sanctificetur
In nobis pater alte tui: tranquillaq; mundo
Adueniat, regniq; tui, lux ampla pateat.
Sic, cœlo ut, terris fiat tua clara uoluntas,

B Vitalisq; hodie sancti substantia panis
Proueniat nobis, tua mox largitio soluat
Innumera indulgens erroris debita prauis,
Et nos haud aliter concedere scœnora nostris:
Tetri scœua procul tentatio demonis absit,
Deq; malis tua nos in lucem dextera tollat.
Tunc etenim genitor populis delicta remittet,
Si uestra alterni uobis peccata uelitis
Cedere, nec durum erratis intendere pectus.
Sunt etiam pergrata Deo ieiunia plebis,
Sed propriam multi faciem scœdare laborant,
Quò uanam captent hominum ieiunia famam.
Tu uerò et grato crinem nitefactus oliuo,
Letantem puris de fontibus ablue uultum,
Ut solus genitor deuoti pectoris aptum
Seruitium cernens, laudem meritumq; rependat.

Vanum est desossus terra, inuigilare talentis,
Illic erugo et tineæ dominantur edaces,
Cunctaq; diripiunt fures egesta latebris.
Condite thesauros uobis in uertice cœli,
Non erugo illos, sine æuæ, aut horrida furum
Pactio diripiet, uobis ubi condita res est,
Illic corda etiam simili ditione tenentur.

Corporis est lumen, quo publica luminæ cernis:
Sed si pura acies oculi simplexq; nitebit,
Clarè totius splendebunt corporis artus.
Sin uerò nequam fuerit, prauumq; uidebit,
Obscuræ incumbent super omnia mœbra tenebræ.
In nigras lumen sed si conuertitur umbras,
Ipsis horror erit quantus sine luce tenebris?
Nemo potest dominis æquè seruire duobus,
Vnius aut odijs cedit, uel cedit amori,
Nec pariter dominum seruus patietur utrunq;
Haud unquam poterit quis diuitijsq;, Deoq;
Inseruire simul, sed uos hæc iussa tenete,
Sollicitet proprio ne uos pro corpore uestis,
Neu faciles uictus ægra disquirite cura. (scas?
Non ne animam pluris facimus, quàm corporis ei/
Aut dubitat corpus quisquam præponere uesti?
Aëreas spectemus aues, non uomere presso
Terga soli subigunt, iaciunt nec semina farris,
Aut segetum culmos incurua falce recidunt:
Prouenit, et tamen his satias potusq; cibiq;
Nōne Deo magis est hominum curatio cordis?
Nec dignum fuerat, uestis suspendere curam
Pectoribus nostris, num sicubi talia possunt
Incrementa suis homines imponere membris?
Cernite per pingues agros ut lilia florent,
Non ulli tamen ijs unquam incubuere ligones:
Nec Salomona grauem, cum regni diuitis aula
Afflueret, talis contexit gratia uestis.
Quod si prætorum fruticumq; uirentia leta
Ipse Deus uestit, nostris obnoxia flammis,
Cur uobis potior non est fiducia patris?
Ergo cibum, potum, uestemq;, et inania cuncta,
Gentibus infidis terrenam linquite curam.
Vos potius dignè cœlestia querite regna,
Iustitiamq; Dei, spontanea cætera current.
Crastina nec uobis curetur copia rerum,
Quisq; dies sibimet satis est pro fraude diurna.

Iudicium uestrium fugiat damnatio scœua,
Nam Dominus uestri iuris documenta sequetur.
Quæ uos in terris statuetis, tempore capti,
Hæc eadem uobis genitor seruabit in æthra.
Mensuram tibi quam ponis, portare necesse est:
Cernis adhærentem festucam in lumine fratris,
Nec tamen in proprio tignum consistere sentis:
Atq; oculum prius alterius purgare laboras?
Diripe sed proprio fallax de lumine tignum,

Demere tum minimā alterius curabis aristam.
 Nec anibus sanctum dederitis, néue uelitis
 Turpiter immundis iactare monilia porcis.
 Namq; illa in cæno pedibus subiecta iacebunt,
 Conuersiq; canes uasto uos uulnere rumpent.

Poscenti dabitur, quærens inuenta tenebit,
 Pulsantiq; aditus foribus pandetur apertis.
 Vos homines natis panem poscentibus, omnes
 Num lapidem dabitis? piscem? ue petentibus anguē?
 Vos inquam rigidi, quibus altē est insita cordi
 Duricies, uestris dabitur dona optima natis:
 Indulgens hominum genitor, bona mita dignē
 Quam præstare magis gaudet poscentibus æquis?
 Quæ cupitis uobis hominum beneficia uenire,
 Hæc eadem uestro cunctis præstate fauore.
 Hæc legis summa est, hoc ius dixere prophætæ.

Ite per angustam iusti super æthera portam:
 Quam lata et spaciola uia est, quæ limite læuo
 Præruptum conuoluit iter caligine mortis,
 Innumeræq; illam penetrant per prona cateruæ.
 Vitalis uastis stipatur semita saxis,
 Celsaq; uix paucos ducet per scrupula uirtus.
 At si quos nimium fallax illexq; malorum
 Planicies suafit, deformi lubrica lapsu,
 Arripit hos, pronosq; trahit, uelut impetus amnis,
 Aut alacer sonipes ruptis effrenis habenis,
 Aut rectoris egens uentosa per æquora puppis:

Obseruate illos, falso qui nomine uobis.
 Insidias faciunt, appellanturq; prophætæ.
 Hos ouium species uestit, sed seu luporum.
 Pectora fraude tegūt, lacerantq; incauta trahentes.
 Agmina credentum, seuus quos decipit error.
 Fructibus et proprijs noscuntur talia monstra,
 Quemq; petat finem fallax doctrina, uidendū est.
 Nam neq; de tribulis ficus de sentibus uuas
 Prouenisse unquam ruris per terga notastis:
 Utq; arbor proprio uestitur germine pomi,
 Sic dolus illorum fructu monstrante patescit.

Non ego palpatum uerbis et honore mouebor,
 Nec me quod Dominum perblanda adulatio dicit,
 Præmia cœlestis capiet spontanea sedis.
 Olli sed merito gaudebunt munere regni,
 Qui faciunt nostrigenitoris iussa uolentes.
 Adueniet mox summa dies, quæ iure se uero
 Præmia iustitiæ tribuet, sceleriq; gehennam.
 Tum mihi, multorum clamabit talia fletus:

Non ne tuo quondam nobis sub nomine uirtus
 Extitit, et nostris parebant omnia iussis?
 Sæpe etiā nostra est uox annumerata prophetis,
 Seruiuitq; tuo nobis sub nomine dæmon.

Tunc iurabo illis, quod talis cognita nunquam
 Vita mihi est hominum, gestis quæ sordet iniquis.

Quisq; meis monitis auresq; et facta dicabit,
 Hunc æquabo uiro, solidis fundamina saxis
 Ponenti, librata super quæ moenia surgent.
 Illa domus pluuijs uentisq; illesa manebit,
 Torrentumq; minas firmato robore uincet:
 Hærent immotæ quoniam fundamina petrae.
 Qui uerò auditu tantum mea iussa tenebit,
 Diuersisq; procul factis per lubrica perget:
 Hanc similem faciam, uolucris qui fulcit arena
 Fundamenta domus: cui mox ut flamina uenti
 Et pluuiæ effusis cœpere incumbere riuus,
 Omnis subuerso procumbit pondere moles,
 Insequiturq; grauis tectorum strage ruina.

Talia dicentem magna admiratio plebis
 Immensum stupuit, quoniam transenderet altē
 Doctrinam ueterum, Christo concessa potestas.

Deniq; linquentem celsi fastigia montis
 Stipabat gaudens populorum turba sequentum.
 Ecce sed horrenda confixus uiscera tabe,
 Quem toto obfessum fœdarat corpore lepra,
 Procubuit uenerans iuuenis, Christumq; precatur,
 Ut careat tandem languoris pondere tanti,
 Sufficiat uoluisse tuum, tum dextera Christi.
 Attactu solo purgauit lurida membra,
 Incolumiq; dehinc celaret gaudia iussit,
 Et legi parens offerret munera templo.

Inde recedenti supplex se protinus offert
 Centurio, et precibus proiectus talibus orat:
 Impubis pueri cruciatur spiritus æger,
 Cuius cuncta repens membrorum munia languor
 Dissoluit, uitamq; tenet iam pœna superstes.
 Sed iussu miserere precor: nam tecta subire
 Crimina nostra uetant uitæ lucisq; parentem.
 Nunc uerbo satis est iubeas remeare salutem.
 Subiectos mihi sæpe uiros, sic nostra potestas
 Officijs uerbo iussus parère cœgit.
 Dixerat: ille uiri motus precibusq; fideq;
 Talia conuersus populo dat dicta sequenti:
 Haud unquam talem memini me gentis auitæ
 Inuenisse fidem, sed ueris discite dictis,

A Quam multos homines, diuersis partibus orbis
progenitos, cœli regnum sublime uocabit,
Cum patribus nostris uitali accumbere mense:
Progenies quorum cæcis demersa tenebris,
Dentibus horrendū stridens, fletūq; frequentans,
Perpetuis poenam cruciatibus acta subibit.
Ac tibi iam, iuuenis mentis uirtute fidelis,
Ut credis, ueniet fructus cum luce salutis:
Dixerat, et dicto citius cum uoce loquentis
Ad puerum celeris transcurrunt mūnera uerbi.
Ingressūq; domum miles properante recursu,
Præuenisse Dei letatur dona medentis.

Aeules inde Petri sanctus penetrabat Iesus,
Cuius anhela socrus æstu, febriq; iacebat.
Vtq; illi dextram tetigit saluator Iesus,
Sana ministerium præbebat fœmina mensis.

LIBER SECVNDVS.

I Amq; dies prono decedens lumine, pontum
Inciderat, furuamq; super nox cærulea pallam
Sideris pictam flammis, per inane trahebat.
Cum multos homines, mentis languore ruentes,
Deiunctasq; animas scelerata demonis arte,
B Certatim populi cæca iam nocte ferebant.
Sed uerbum Christi, tanto languore remoto,
Omnibus indulgens, præbebat munera patris.
Ecce sed exortus maior cum luce tumultus
Grantis populi, cum turbis anxius ille,
In mare uelut uolum celsam deducere iussit
Discipulis puppim: precibus tum scriba profusis,
Nauigio sancti pariter poscebat abire,
Olli Christus ait: Quo tu me scriba sequeris?
Vulpibus in saltu rupes excisa latebram
Præbet, et aëreis auibus dat silua quietem:
Ast hominis nato nullis succedere testis
Est licitum, gentis sic sunt molimina uestre.

Tunc ē discipulis unus sic ore rogabat:
Ultima defuncto debentur munera patri,
Hinc spaciū tribuat tua nobis sancta uoluntas,
Ut liceat miseri genitoris condere corpus.
Christus ad hæc: itiner potius comitabere nostrum,
Et sine defunctis defunctos condere terra.

Conscendunt nauem, uentoq; inflata tumescunt
Vela suo, fluuiūq; uolat stridente carina.
Postquam altum tenuit puppis, consurgere in iras
Pontus, et immensis hinc inde tumescere uentis
Cœpit, et abruptos ad cœlum tollere montes.

Et nunc mole ferit puppim, nunc turbine proram,
Illisosq; super laterum tabulata receptant
Fluctus, disiectosq; aperitur terra profundo.
Interea in puppi somnum carpebat Iesus,
Illum discipuli pariter nautæq; pauentes
Euigilare rogant, pontiq; pericula monstrant.
Ille dehinc: quàm parua subest fiducia uobis?
Infidos animos timor arguit, inde procellis
Imperat, et placidam sternit super æquora pacem.
Illi inter sese timidis miracula miscent
Colloquijs, quæ tanta illi permissa potestas,
Quodue sit imperium, cui sic freta concita uentis,
Erectæq; minis submittant colla procellæ?

Iam Gerasenorum steterat sub littore puppis,
Ecce sed egresso iuuenis (mirabile dictū)
Occurrit, miseram cui mentem spiritus ater
Horrenda implebat lacerans uirtute furoris.
Illi grata domus, tetris habitare sepulcris:
Nec poterat rabidum quisquam retinere furorem.
Ferreæ quinetiam rumpebat uincula membris,
Scindebatq; graues ut linea fila catenas.
Et iam compedibus leuis insultare soluto
Ludus erat, saxiq; ferum concidere pectus.
Isq; ubi pergentem Christum per littora uidit,
Cum clamore ruit, longeq; accurrit adorans:
Regnantis semper Domini certissima proles,
Oramus, solitæ ne nos regionis ab oris
Excutias, longè tormentis excruciatos:
Nam nomen legio est nobis, multosq; sub uno
Nomine consociat status uis sola nocendi.
Cernis ut immundi subigunt hæc pascua porci,
His saltem liceat rabiem satiare repulsam,
Per patris altithroni nomen sublime rogamus.
Imperat ijs hominis mentem dimittere Christus,
Porcorumq; finit gregibus finire furores.
Iamq; hominis stupidum discusso demone pectus,
Insperata sue ueneratur dona salutis,
Et iam præcipites scopulorum margine porci
In mare deiecti, properant disperdere uitas:
At uero ē speculis miracula tanta pauentes,
Diffugiunt, urbisq; ruunt ad testia subulci,
Et famam spargunt, populosq; ad littora cogunt.
Insanum iuuenem postquam respicisse uidebant,
Credere cernentum populorum turba coacta est:
Orabant pauidi regionem linqueret illam.

Inde domum repedit terrarum lumen Iesus,

Ecce reuertenti iuuenis torpentia membra,
 Officium quorum morbus dissoluerat acer,
 Ante pedes ponunt tepido recubantia lecto.
 Quem miserans animo, uerbis compellat Iesus:
 Adsit certa tuæ iuuenis constantia menti,
 Nam tibi præteritus uite donabitur error.
 Hoc dictum scribæ mentis per operta malignæ
 Carpebant, quod uerba Dei uirtute ferenda
 Protulerat Christus, sed pectora talia cernis,
 Hoc, inquit, uerbum scribarum dicta retractant.
 Quod quanto leuius fuerit dixisse, sequentis
 Et dicti & facti pariter uirtute probabo,
 Vt mihi concessum peccata remittere cernant:
 Quapropter iuuenis, firmato corporis usu
 Surge uigens, stratumq; tuum sub tecta reporta.
 Surrexit, lectumq; humeris iam fortibus aptat,
 Per mediumq; uigens populi mirantis abibat.
 Tunc timor & laudes Domini per pectora plebis
 Concelebrata, simul miracula læta frequentant.

Progrediens tunc inde ad uestigalia, uidit
 Consequi in medio Matthæum, protinus illi
 Discipulis hæere iubet: nihil ille recusans,
 Imperio Christi præter, gaudetq; sequutus.

Inde iter ingrediens, simili sermone Philippum
 Hortatur, comitemq; suis adsciuit amicis.
 Ille ubi cognouit Christi uiresq; uiamq;,
 Tum primum iusto concurrat Nathanaeli:
 En nostris, inquit, concessum est uisere seclis,
 Quem uoces ueterum, et sancti cecinere prophetae,
 Hunc genuit ueniens Dauidis origine uirgo,
 Nazara cui felix patria est, et nomen Iesus.
 Ille refert, genuit quicquam si Nazara, miror,
 Quod dignum tantis unquam uirtutibus esset.
 Inde Philippus ait, cernes, dubitare quiesce,
 Progrediensq; uide, nam oculis spectare licebit.
 Illum ubi tendentem longè respexit Iesus,
 Vir uenit hic iustus, cui pectora nescia falsi,
 Virtutem puram seruans, sine fraude maligna.
 Ille sub hæc, ubinam, uel quo me tempore nosti?
 Cui Dominus dicta hæc diuino pectore promit:
 Quam te diffusa tegerent umbracula ficus,
 Ante etiam quam te uocarent uerba Philippi,
 Vidit & elegit comitem te spiritus auctor.
 Talibus attoniti sequitur uox Nathanaelis:
 Progenies ueneranda Dei, rex incolyte gentis,
 Tu populi terræq; salus, uiteq; magister.

Christus ad hæc, facilis suasit tibi credere uirtus,
 Arborea quod te uidi recubare sub umbra:
 Sed maiora dehinc rerum miracula restant.
 Cernetis pariter totum se scindere cælum,
 Atq; Diu celeres æthram penetrare ministros,
 Inde hominis nato claram deferre coronam.
 Interea thalamis connubia festa parabant
 In regione Chanan, ubi mitis mater Iesu
 Cum nato pariter conuiuia concelebrabat.
 Vina sed interea conuiuio deficiebant.
 Tunc mater Christum per talia dicta precatur:
 Cernis lætitiæ iam defecisse liquorem?
 Adfuit nate bonis ex te data munera mensis.
 Olli respondit terrarum gloria Christus:
 Festinas genitrix, nondum me talia cogit
 Ad uictus hominum tempus concedere dona.
 Mensarum tunc inde uocat lætata ministros
 Mater, & imperijs nati parère iubebat.
 Sex illic fuerant saxi præpulchra cauatis
 Vascula, quæ ternis aperirent ora metretis,
 Hæc iubet e fontis gremio complere ministros:
 Præceptis parent iuuenes, undasq; coronant,
 Completis lapidum labijs, tum spuma per oras
 Commixtas undis, auræ ad summa uolūtati.
 Hinc iubet ut summo tradant gustanda magistro.
 Ille ubi percepit uenerandi dona saporis,
 Nescius in uini gratum transisse liquorem,
 Egestas nuper puris de fontibus undas,
 Increpat ignarum sponsum quod pulchra referuās,
 Deteriora prius per mensas uina dedisset.
 His signis dignè credentium discipulorum
 Perpetuam stabili firmavit robore mentem.
 Inde ubi Iudæis aderant solennia Pasche,
 Ad Solymos direxit iter, temploq; subibat.
 Repperit hic populum uenalia multa locantem,
 Pars uendebat oues, pars corpora magna iuuenum,
 Pars inhians nummis, mensas onerauerat ære.
 Restibus hic Christus connectit uerba flagri,
 Et tales populos sancta perturbat ab æde,
 Et mensas uertens, æris profundit acervos,
 Et super increpitans: procul hæc auferte profani,
 Vt meus hic genitor, non sordida lucra colantur.
 Tunc poscens signum plebes Iudæa fremebat,
 Quo fidens animos in talia facta leuaret,
 Ventura obscuris tunc Christus talia miscet:
 Soluite pollutis manibus uenerabile templum.

Hoc:

A. Hoc, ego restituum, cum tertia lumina solis
Incipient rutilam terris infundere lucem.
Illi inter sese tractantes murmure cæco:
Hoc, niunt, uix sex & quadraginta per annos
Constructum ueteris regni molimine templum:
Tu poteris ne trium spacio renouare dierum?
Hoc uerbum quondam post tempora debita, digni
Cognouere uiri, proprio de corpore Christum
Delubrum dixisse Dei: sed signa uidentes,
Tum multi cepere fidem, sanctumq; sequuti.
Nocte sub obscura, celso sublatus honore,
Primorum procerum Iudæi nominis unus
Vēnit, & ad Christum submissa uoce profatur:
Haud dubium est quod larga Dei te sancta uolūtas
Humanis lucem concessit surgere rebus.
Nec quisquam tantis tribuit miracula signis,
Ni comitata Dei iubeat splendere uirtus.
Christus ad hæc: callis iusti si culmina quæris,
Nullus ad excelsum poterit conscendere regnum,
Reddita ni penetret nascendi exordia rursum,
Atq; nouam capiat diuino munere uitam.
Ille autem tantis stupefactus corda loquelis:
Hoc, inquit, nostræ non est comprehendere mentis.
B. Quis poterit cœptæ reuocare exordia uitæ?
An rursus senior matris correpet in alium,
Vt nouus in lucem ueniat, uitamq; resumat?
Ille sub hæc: Liquido si quis de fonte renatus,
Et flatu sancto, rudibus consistere membris
Cœperit, ætheream liber conscendet in aulam.
Terrenum corpus terreno corpore natum est:
Spiritus haud aliter similem generat sibi flatum.
Spiritus hic Deus est, cui parent omnia mundi.
Hic, ubi uult quocumq; uolat, uocemq; per auras
Iactat: sed nescis quæ sint exordia uocis,
Quamq; petent eius currentia flamina partem.
Quisq; igitur iuste repetit primordia uitæ,
Hunc, similem sancti flatus, reuigescere certum est.
At Iudæus ad hæc: nihil horum cernere possum.
Talia tum Christus: Solymorum magne magister,
Israëliitarum sublimis gloria gentis,
Tunc etiam mentem uitæ de lumine raptam
Demergis præceps furuis miserande tenebris,
Nec potes obtuso comprehendere talia sensus?
Ecce fides nulla est, tantum terrestria dixi:
Quid si cœlestis uires conscendere sermo
Cœperit, & superas rerum comprehendere formas?

Quis uestrum duram poterit mihi pādere mētem?
Accipite ergo nouis quæ sit sententiarebus.
Sidereum nullus poterit conscendere cœlum,
Ni solus cœli missus qui uēnit ab aula:
Idem hominis natus, cœli qui in sede moratur.
Vt serpens olim uastæ regionis in oris
Moseis manibus summo sublatus honore est:
Sic hominis natum tolli in sublime necesse est,
Vt quicumq; fidem mentis penetralibus altis
Illius ad numen statuit, sub turbine secli;
Proculcet pedibus lethum, & trans sidera surgens:
Sublimis capiat donum inuolabile uitæ:
Nanq; Deus mundum tanto dilexit amore;
Eius ut in terras descenderet unica proles,
Credentes domino uitæ iunctura perenni.
Nec Deus hunc natum disquirere iure feuerō,
Iudicio ue truci terras expendere misit:
Mitia sed populis ueniant ut munera uitæ.
Nanq; ubi certa fides fuerit complexa salutem,
Non erit ulla illic anceps agitatio iuris.
Ast ubi dona procul fuerint exclusa medela,
Iam propria ipsoꝝ mentem dāpnatio torquet:
Vnica nam domini fuit ijs incognita proles,
Aduentum lucis miseri fugere superne.
Et magis amplexi cæcas tenuere latebras.
Sic quicumq; malis mentem maculauerit actis,
Ad tenebras pauidus refugit, ne lumine claro
Sordida pollute pateant contagia mentis:
At quicumq; piæ tenuit uestigia uitæ,
Ad medium properat, lucemq; nitescere gaudet.
Splendeat ut claris uirtutis gloria factis.
Inde Galileam repetit saluator Iesus:
Præteriens sed fortē uenit Samaritida Sichem,
Illic fundus erat, Iacob de nomine pollens,
Et puteus gelido demersus in abdita fonte.
Sederat hic rapido seruator anhelus in æstu,
Discipuliq; escas mercatores mœnibus urbis.
Passim dispersi, solum liquere magistrum:
Mœnibus egrediens Samaritis foemina uēnit,
Hauritura cauis putei penetralibus undas:
Olli Christus ait, laticis da foemina potum:
Respondens mulier mirum mihi præcipis, inquit,
Vt tibi Iudæo mulier Samaritica potum:
(Dispensans ueterū Samaritū iussu) ministrum.
Tum Saluator ait: Domini si munera nosces,
Et quis te sitiens putealia pocula poscat,

Tu potius peteres uiuam tibi traderet undam.
 Illa sub hæc: puteus gremium sinuatur in altum,
 Vtceus est nullus, nec sunt tibi uincula funis,
 Vnde igitur poteris undam mihi tradere uiuam?
 Num tu maior eris nostri uirtute parentis?
 Hoc etenim Iacob puteo cum prole bibebat,
 Et proprios huc sepe greges ad pocula duxit.

Olli respondit mundi regnator Iesus,
 Ex ista plenè nullus satiabitur unda,
 Nam rursus sitiet: sed nostri dona liquoris,
 Ardorem excludent æterna in secla bibendi.
 Dulcia prouenient nostri cui pocula fontis,
 Largior inde fluet uitalis gratia fluctus.
 Sed desiderium nostræ si te capit undæ,
 Excitus ueniat tecum mox urbe maritus.
 Coniugio sese mulier negat esse reuinctam.
 Tunc sic prosequitur mentis perspector Iesus:
 Fœmina, ueridicis loqueris de coniuge uerbis.
 Nam tu connubijs nexa es iam quinq; uiroꝝ,
 Nunc aliena super thalamorum uincula tollis.
 Tum mulier: sanctum te certum est esse prophetam.
 Sed nostri istius uenerandum montis in arce
 Præceptum nobis quondam liquere parentes:
 At uos in Solymis orandum dicitis oris.

Talia dicenti, mox talia reddit Iesus:
 En aderit tempus, montis cum uertice uestri
 Omnibus et Solymis aberit ueneratio longè.
 Sed nunc certa salus Iudæis surgit ab oris,
 Et nunc instantis cursus iam temporis urget,
 Cum ueri sanctum genitorem, errore remoto,
 Cultores, iustis armati legibus, orent.
 Spiritus ijs ac plena fides erit, et pater altus
 Talia conquirat cultorum pectora terris.
 Illa dehinc: scimus quod Christum nuncius orbi
 Aduentu proprio uitalia secula pandet.
 Et tunc peccantum largus miserator Iesus,
 Se lumen terris Christum uenisse fatetur.
 Et iam discipuli reduces, stupuere magistrum,
 Quod secreta pijs poteretur fœmina uerbis.

At properans urnam mulier fontè propè liquit;
 Et populum totis eduxit mœnibus urbis:
 Omnia nam memorat sibi met sermone prophete,
 Gesserat ipsa prius quæcunq; ex ordine dicta.
 Tum properè Christum suscepeti cæteruæ.
 Discipuli interea rogitant ut sumeret escas:
 Ille satis sibi pulcrorum superesse ciborum

Respondit, sed tum mirantum discipulorum
 Inter se occultis currebat sermo loquelis:
 Forte aliquis prior hic epulas dedit antè magistro,
 Nostris ut meritò satiatus respuat escas.
 Ille se: t internæ cernens molimina mentis:
 Hæ mihi sunt epulæ, pectus satiabitur istu.
 Si faciam magni genitoris iussa per orbem.
 Quatuor hinc menses lætæ ad primordia messis,
 Frugifera ætati certè superesse putatis:
 Brigitte ergo oculos, albentes cernite campos,
 Cunctaq; maturam iam rura exposcere messem.
 Nunc quicunq; metet, pulcri mercede laboris,
 Vitaliq; dehinc gaudebit fruge redundans,
 Et sator accipiet messorum gaudia lætus.
 Hos ego nunc misi grauidam succi lere messim,
 Quæ non est uestro sulcis inserta labore.
 Vos aliena bonæ ditabunt munera frugis.
 Talibus alloquijs comitum dum pectora complat,
 Ecce Samaritum populi uenère rogantes,
 Exorantq; illic geminos expendere soles.
 Iamq; fides multis plebis fundauerat alta,
 Nec iam fœmineis tantum concedere uerbis
 Ipsos, sed coram uirtus manifesta docebat,
 Venisset seculi quod iam saluator Iesus.

Iamq; Galileam remeauerat in regionem,
 Quondam ubi fontanas uino mutauerat undas.
 Regius hic iuuenis (cui natum morbus anhelos
 Ardore extremis uite torrebat in oris)
 Comperit ut Christum certo remeasse recursu,
 Aduolat, et precibus sobolis pro sorte profusis
 Orabat, celeris deposcens dona salutis,
 Ne pius ad lethum natus traheretur acerbum.
 Christus ad hæc: signis nisi suadeat omnia uirtus,
 Non erit ulla fides: sed perge, et sospite uita
 Aedibus in uestris dulcem complectere natum.
 His uerbis, fructum mox perceptura salutis
 Pulchra fides, animum letanti in pectore firmat.
 Iamq; iter ingresso properantibus obuia seruis
 Nuncia fama uenit, pueroq; in luminis oras
 Limine de mortis subitam remeasse salutem.
 Illi ubi cognouit certum concurrere tempus
 Sanantis Christi uerbis, seseq; domumq;
 Mancipat, amplexus fidei uenerabile donum.

Fortè dies epulis multos sociauerat unus,
 Publica conuictis qui uestigia lucris
 Professis, rapiunt alieno nomine predam.

A Hos cum discipulis simul accipiebat Iesus,
 Ecce Pharisei occulto reprehendere risu,
 Quod legis doctor conuiuia talia adiret.
 Ille sed inspiciens quid pectora clausa tenerent:
 Non, inquit, medicis opus est, ubi fortia membra
 Intemerata salus uegetat, uiresq; ministrat:
 Aegris sed meritò miserans adhibenda medela est.
 Discite nunc saltem, iubeant quid uerba prophetæ:
 Non ego, sacra magis, quam mitia pectora quero.
 Haud etenim istos ueni ad directa uiantes,
 Sed reuocare malos peccantium à limine gressus.

Ecce sed è numero mirantum munera Christi,
 Vnus Ioannis querebat discipulorum,
 Cur ipsi legis ieiunia crebra tenerent,
 Nullaq; sub Christo plebes ieiunia ferret?
 Christus ad hæc contrà placido sic ore profatur:
 Qui sponsi letis comitantur uota choreis,
 Non presente illo ieiunia tristia portant.
 Iamq; dies aderit, cum sponsus turbine secli
 E medio comitum rapietur: tristibus illi
 Tuncq; dabunt animos lachrymis, horrore ciborū
 Languida concipient animis ieiunia flentes.
 Quam stultū est rudibus ueteres subtexere pannos
B Vestibus, ut ueteris peior scissura pateat?
 Vtribus aut calidum tritis committere mustum,
 Quis ruptis, totum sequitur disperdere uinum?
 Vtribus est rectum rudibus spumantia musta
 Condere: sic uinum conseruant pectora uasa.

Talia tractanti, percussus pectora luctu,
 Ecce sacerdotum princeps procumbit adorans,
 Et sibi defunctam, funus miserabile, natam:
 Implorat lacrymans, certamq; uenire salutem
 Defunctæ uita poscebat munere Christi.
 Haud mora, consurgens graditur saluator Iesus.
 Progressi mulier sequitur uestigia seruans,
 Quam languore graui bis sex labentibus annis
 Carpebat fluxus, lacerans sine fine, cruoris:
 Viribus absumptis, ex toto corpore fessam.
 Pectoris hæc tacitam uolebat credula mentem,
 Arcana secumq; fide iam certa tenebat,
 Astutum fesso fugeret quod corpore tabes,
 Extremam Christi posset si tangere uestem.
 Hæc ubi per populum summi pendentia pepli
 Fila manu trepida tractauit, protinus ille,
 Et causas morbi, ex credentia pectora cernens,
 Concessit celerem tali cum uoce salutem:

Accipe, quod meruit fidei constantia, munus:
 Et mox constricto riguerunt sanguine uenæ.
 Postquam peruentū est, ubi funera uirginis ingens:
 Plangentis populi fremitus, clangorq; tubarum:
 Vltima supremæ celebrabant funera pompæ:
 Abscedant, inquit, testis hæc tristia uestris:
 Namq; puella iacet placido demersa sopore,
 Defunctam retur flentum quam nescia plebes.
 Talia dicentem, ridendum turba reliquit,
 Quod morte abreptam dixit dormire puellam.
 Sed Christus lethi uictor, uitæq; repertor,
 Frigentis dextram dignatus prædere dextra,
 Surgere mox iussit miranda ad gaudia patris.

Inde reuertenti clamor se protinus offert,
 Lumine captorum gressu labente duorum.
 Atque his Christus ait: Si credunt pectora uestra,
 Nunc uirtute mea se reddet lumen ademptum.
 Olli firmato se credere corde fatentur.
 Tunc Christus fatur: credentes cernite lucem,
 Nec cuiquam nostrum post hæc edicite nomen.
 Dixit: sed maior per gaudia tanta uidentum
 Ardor inexpletus famam per cuncta ferebat.
 Offerturq; dehinc iuuenis, cui raptâ sonora:
 Demonis incursum fuerat substantia uocis.
 Atq; ubi propulsus fugit de pectore demon,
 Confestim sanæ redierunt munera linguae.
 Talia mirantis populi stipante tumultu
 Vallatur: cernens sed millia tanta uirorum,
 Ingemit, ut ruris dominus, cui pascua lata
 Innumerae tondent pecudes, rectoris egentes,
 Tunc ad discipulos depromit talia uerba:
 Quam late segetes ruris per terga patefcunt,
 Sed rarus messor frugis superatur aceruo.
 Iam supere est, dominum segetis deposcere tanta,
 Ut sua rura uelit numero complere colentum.

Hæc fatus, populo ex omni delecta seorsum:
 Fortia conglomerat biffeno pectora coetu,
 Hos ubi delegit, præceptis talibus implet:
 Deuitate uiam, quam gentes perfidiose,
 Et Samaritarum fraudis uestigia calcant.
 Pergite, qua patrij pecoris custodia balat.
 Pergentes uerò similem mibi sumitè mentem,
 Ut uobis subigat uirtutes demonis atri
 Sancta fides, curamq; piam languoribus aptet.
 Hæc uires nulla uobis mercede dabuntur,
 Et uos haud aliter cunctis impendite dona.

Non auri argent' ue domet possessio mentem,
 Nec uos nummorum subigat scelerata cupido,
 Nec geminas uestes, nec plantis tegmina bina,
 Virtuti nude cupiat seruire minister.
 Ingressi muros urbis, perquirite semper
 Hospitio quorum par sit succedere iustis,
 Ingressiq; dehinc pacem sub tecta uocate.
 Si tranquilla domus fuerit, pax illa manebit:
 Sin erit indignis habitantium moribus horrens,
 Diffugiet, uestrumq; abitum pax uestra sequetur,
 Excludet quicumq; ferus uos limine tecti,
 Auribus aut duris spernet uitalia uerba,
 Siue auersa Dei famulos succedere tectis,
 Hospitijq; focos miscere grauata uetabit:
 Excute egressi domibus uestigia uestra,
 Hereat iniusta ne uobis portio uitæ.

Illos deterior Sodomorum poena manebit
 Supplicij, ueniet mundo cum terminus omni.
 Pergitis en ut oues seuorum præda luporum.

Sed uos arguto serpentum corde uigete,
 Simplicitate tamen puras superate columnas.
 Nam sæpe incumbet uobis iniuria præceps,
 Concilijsq; hominum statuentur corpora uestra.
 Vos flagris, uinelijsq; feris, durisq; tyrannis
 Frendens urgebit pro me uolentia secli.
 Cum uos prodiderint, uerborum ponite curam,
 Sponte fluens dabitur sermonis gratia uobis:
 Spiritus in uobis, pro uobis digna loquetur.
 Prodet enim fratrem scelerata insania fratris,
 Ad lethumq; dabunt genitorum corpora nati.
 Vos odia urgebunt semper pro nomine nostro:
 Sed finem fidei comitatur gloria uitæ.
 Profugite e tectis, quæ uos sectabitur, urbis.
 Inde aliam, mox inde aliam conquirite sedem.
 Nam uobis urbes semper superesse necesse est,
 Israëlitarum quæ dent sub nomine plebem.
 Discipulus nunquam transcendat celsa magistri
 Culmina, nec dominum tentet præcellere seruus.
 Discipulo satis est, uires æquare magistri,
 Vel domini similem uirtutem prædere seruo.

Peccloribus uestris semper timor omnis aberret:
 Nam nudata suis promeniur cuncta latebris.
 In tenebris tacite uobis quæcunq; iubentur,
 Dicite præclaro nitidi sub lumine solis.
 Auribus et uestris dicam quæcunq; susurrans,
 Excelfo in populos spargantur culmine tecti.

Despicite illorum rabiem, qui corpora uestra
 Prosterment ferro: non est ijs ulla potestas
 Viuacem letho pariter demittere mentem.
 Illum sed potius cordis secreta pauescant,
 Corporis est animæq; simul cui cuncta potestas,
 Passeribus precium nummi uix portio parua
 Proueniet: non est tamen unum credere dignum,
 Ni iussu Domini, laqueos incurrere uestros.
 Quis dubitet sapiens Domini sub pectore multis
 Cedere pennatis hominum pro millibus unum?
 Qui me confessus fuerit sub iudice terræ,
 Hunc ego non aliter coram genitore fatebor,
 Sic itidem coram genitore negabo negantem.
 Non ego nunc pacem terris immittere ueni,
 Sed gladium: patrio dirimat qui pectore natum,
 Et dulcem natam dirimat qui pectore matris.
 Si quis amore meo genitorem pluris habebit,
 Vel matri soboliue meum postponet amorem,
 Sentiet horribilem nostra de sede repulsam.
 Contemnet quicumq; animam pro nomine nostro,
 Inueniet lata florentem fruge salutis.
 Qui uos suscipiet, me suscepisse benignis
 Obsequijs, idem me pro genitore supremo
 Suscepisse sibi gaudebit perpete uita.

Talia discipulis bis sex cum iussa dedisset,
 Iustus Ioannes cæci de carceris umbris,
 Sectantum e numero delectos, talia dicta
 Ad Christum portare iubet, uerumq; referre:
 Tunc pijs animis requies, quam regia cœli
 Pollicita est terris, nostro sub tempore fulgest
 An superest aliam posthac sperare salutem?
 Talibus hæc Christus dictis mandata remittit:
 Cæcorum tenebræ mutantur lumine lucis,
 Debiliunq; uigent firmato robore membra,
 Lurida discutitur squamoso corpore lepra,
 Aërie uocis penetrat surdas sonus aures,
 Redditur amissa lepro post funera uita,
 Ad corpus remeans animæ iam libera uirtus,
 Pauperibusq; suis non dedignata patefcit
 Fulgentis splendens aduentus gloria terris.
 Ille beatus erit, quem non deceperit error.
 Talia discipuli referunt mandata magistro.
 Hæc super ad populum depromit talia Christus:
 Cur in deserto uoluistis uisere super
 Stramen arundineum uento uibrante moueri?
 Cur etiam molli uestitum ueste uidere?

A In domibus regum mollicum ueste tenentur.
 Ille prophetarum solus transcendere uires,
 Indicio ueteris scripti, promittitur olim.
 Hunc etenim memorat uenerandæ lectio uocis:
 En ego mitto meum stratas aptare ministrum
 Ante tuos uultus: genuit nec foemina quenquam,
 Maior Ioannis nostri qui uiribus esset:
 Sed minimus cœli qui in regno est, maior habetur.
 Huius ab exortu uim cœli regia sensit,
 Et cœli regnum uiolentia diripit atrox.
 Lex omnis summam Baptistæ ad tempora cepit,
 Atq; prophetarum finis conclusus eodem.
 Si uultis uolucris penetralia noscere seclis,
 Ipse est Elias, felix uenturus in æuū.
 Corpus Ioannis felix habitabile sumpsit
 Elias quondam, quem turbine iussa corusco
 Flammipedum rapuit simulatio quadrijugorum.
 Ausiat hæc dictis pandens uitalibus aures.

Nunc tibi confiteor Genitor, cui gloria seruit
 Fulgentis cœli, et terrarum frugiferarum,
 Cœlesti nunc quod sapientibus ista superbis,
 Paruulâq; infantum uis hæc comprehendere corda.
 Im mibi regnantis sunt omnia tradita patris:
B Nec quisquam Domini poterit cognoscere natum,
 Ni solus genitor, genitorem mente uidebit
 Filius, aut idem pandet cui talia natus.
 Huc omnes ueniant, oneris quos sarcina uasti
 Comprimat, ijs poterit uirtus mea, munere patris,
 Antiquas uires hilari reparare quiete.
 Sumite forte iugum, leuis est mea sarcina iustis,
 Namq; humili dulcem largitur corde salutem.

Hæc ubi dicta dedit, mensis per culta grauata
 Præterit, et populus sectantum discipulorum
 Spicarum grauidam carpebat in ordine frugem.
 Ille dies ueteri poscebat lege quietem.
 Sabbata nam priscis repetebant ocia iussis.
 Ecce Pharisei curant reprehendere Christum,
 Quod sanctæ legis calcarent iussa metentes
 Discipuli, legum sed tunc completor Iesus
 Incipit, ijs ueteris scripti monumenta retexens:
 Legistis certè in templo Dauida canorum,
 Cum populo quondam panes sumpsisse sacros,
 Et propriam, comitumq; famem sedasse: sed illos
 Illicitum curquam fuerat contingere panes,
 Sumere quos solus poterat de lege sacerdos.
 Eiusdem scriptum est iusto moderamine legis,

Vates in templo sine crimine festa profanent.
 Nec minor est istic uestra glomeratio turbæ,
 Quam templi uirtus, caperent si pectora uestra,
 Quod non sacra Deus, sed mallet mitia corda,
 Non tam sæpe uiros damnaisset factio uestra
 Expertes culpæ, sed nunc ego sabbata cuncta,
 Sponte mea dominans, legis sub iure tenebo.

Tunc conuenticula ipsorum post talia dicta
 Ingreditur, mox hic iuuenem pro limine cernit,
 Siccatum ex humero cui pondus inutile palmæ
 Pendebat: sed tum dictis tentando dolosis,
 Aegris an liceat per sabbata ferre medelam,
 Querunt, calcata ut legis uindicta maneret.
 Christus ad hæc: Foueam si fortè pecuscula uestra
 Inciderint, certè transibitis ocia legis,
 Et pecus abrupto tolletis uile profundo.
 Quanto igitur nobis hominum curatio maior
 Ad benefacta animos tollens accendere debet?
 Ergo age tu iuuenis rediuiuâ extendito dextram.
 Cum dicto, palmam sanus porrexit utramq;.

Istis pro signis, quæ uix ueneratio posset
 Mirantis digno populi sustollere cultu,
 Concilijs trucibus conclamant decipiendum.
 Talia prospiciens procerum molimina Christus,
 Decedens, uarijs hominum languoribus aptat
 Concessam in populos patria uirtute medelam.
 Oblatusq; illi est, quem demonis horrida uirtus
 Et lingua et uisu truncatum uiuere pœnæ,
 Et proprijs escam cruciatibus esse uolebat.
 Hunc ubi curatum, uisusq; et uoce uigentem
 Cæca Pharisææ cognouit factio gentis,
 Dæmonis auxilio (qui princeps dæmoniorum
 Solus nequitie uires ditione teneret)
 Hæc illum fecisse ferunt, sed talia Christus
 Veridicis aperit conuincens pectora uerbis:

Si gemina regnum distractum parte dehiscat,
 Et scissa aduersum sese distractio pugnet,
 Disruptis properè labentur cuncta medullis:
 Horridus et dæmon si dæmone pellitur atro,
 Aduersa sibi met scissus uirtute repugnat.
 Quis poterit prædam testis auferre uirorum,
 Ni prius aggressor, custodum brachia nodis
 Vinciat, ut facilis ueniat direptio prædæ?
 Quisq; meis aberit discretus miles ab armis,
 Hostis in aduersa consistet fronte duelli:
 Quisq; meis gregibus cogendis liber oberrat,

Difficil ille mei pecoris per deua pastus.
 Sed quicumq; hominū fuerit super omnibus error,
 Dimitti poterit: tantum, ne spiritus unquam
 Vocibus insana laceretur mente profusus.
 Siue furens hominis nato conuicia quisquam
 Ingerit, hæc etiam poterunt peccata remitti:
 Spiritus at sanctus tantum cuiusq; profana
 Verborum rabie uiolabitur, irruocatis
 Supplicijs nunc et semper torrebatur igni.
 Quando uenienis fri serpentis suæ propago,
 Sermonum dulci poterit mitescere fructus:
 Nam bona thesauris promuntur dulcia iustis,
 Et mala lethifero procedunt ore uenena,
 Verborum meritis dabitur sub iudice uita,
 Verborum meritis ueniet sub iudice poena.

Quæ genitor faciet, sectabitur omnia natus:
 Namq; idem nato manifestat cuncta uidenda,
 Et potiora dehinc tribuet miracula rerum.
 Sicut enim genitor demortua corpora reddit.
 Ad claram uitæ lucem: sic omnia natus,
 Quæ uolet, ad superos surgentia corpora ducet.
 Nec genitor quenquam uestrum se iudice quæret,
 Sed dedit hæc nato quærendi iura per orbem,
 Gloria quo maneat similis natoq; patriq;
 Namq; repulsus erit uestro si natus honore,
 Improbitate pari genitorem despicietis.
 Sed cui nostra fidem sermonis gratia figit,
 Mox memittentis genitoris dona uidebit,
 Aeternamq; dabit præsens constantia uitam,
 Iudiciūq; illi non est, sed migrat ab atra
 Morte procul, lucisq; uigens ad limina tendit.
 Adueniet tempus, quo mortua corpora uocem
 Accipient nostram, et uitam cum uoce tenebunt.
 Nam sicut genitor uitam sibi possidet in se,
 Sic tribuit nato uitam, et ius dicere iussit.
 In terris, hominis quoniam de corpore uenit.
 Nec uobis mirum uideatur, corpora cuncta
 Vocis ad auditum proprijs exurgere bustis,
 Iustorumq; animas rediit in corpore necti,
 Iudicioq; graui miseros exurgere prauos.
 Nec mihi iudicium tribuet mea sola potestas:
 Arbitrio quoniam genitoris cuncta iubentur,
 Qui me iustitiam terris disquirere iussit.
 Namq; ego si proprio testis pro nomine surgam,
 Falsa loqui possem: ast alius quia testis habetur
 Pro nobis, recte mihi talia temnere fas est.

Nam ueris operum signis manifestior omni
 Luce nitet, præsens nostris testatio factis.

Talia concedens genitor mihi testis adheret,
 Qui me demisit terris, sua ponere iussa.
 Huius enim uocem nunquam comprehendere quisq;
 Nec speciem propriam concessit uisere uobis.
 Nec sermo ipsius poterit per uestra sedere
 Pectora, credendi quoniam substantia nulla est.
 Queratur ueterum scriptorum lectio uobis,
 Perpetuam cunctis uitam quam ferre putatis.
 Hæc etiam nostrum testatur lectio donum,
 Nec tamen audetis propius consistere nobis,
 Ne ueræ uobis contingant gaudia uitæ.
 Non mihi captatur terrenæ gloria laudis.
 Namq; ego, qui summi genitoris nomine ueni,
 Respuor a uobis: ueniet sed dysscolus alter,
 Nomine quæ fultum proprio, gens uestra sequetur,
 Alternæ in uobis captatur gloria famæ,
 Vnius et solam fugitis disquirere laudem,
 Ne uos arguerim coram genitore: sed illic
 Accusator erit, quem spes modo uestra celebrat,
 Moses, quem fidei nullo seruatis honore.
 Eius enim scriptis uester si crederet error,
 Crederet et nobis, Mosi quem scripta frequentat.

Talium contra scribarum uerba sequuntur.
 Vocibus indubitata fides comitabitur istis,
 Si uirtus certis firmet miracula signis.
 Ille dehinc: Polluta malis generatio querit
 Signa sibi, rebus stabunt sed signa futuris.
 Namq; propheta cauo quantum sub pectore ceteri
 Temporis absumpsit: terræ in penetrabilibus altis.
 Progenies hominis tantum demersa manebit.
 Adueniet tempus, cum surget reddita uita
 Gens hominum proprijs in sletum dedita gestis.
 Hæc istam digno damnabit crimine gentem:
 Quod maris e fundo surgentis uoce propheta
 Comonita, in lacrymas dominū proiecta reflexit.
 Hic et lonæis monitis potiora iubentur,
 Contemnitq; feris animis gens impia lucem.
 Et regina Noti uitales surget in oras,
 Illius ad specimen damnabitur effera plebes:
 Finibus extremis Libyæ quod uenerit illa,
 Ut Solomona pium præceptis dedita iustis.
 Audiret: potior nunc est Solomone potestas,
 Et tamen obtuse cecantur pectora plebis.
 Expulsus si quando fugit de pectore demon,

Quem

A Quem turbat sanctus purgato ē corpore flatus,
 Ille uenenatis collustrat passibus oras,
 Quā nulla excurrit fontani gurgitis unda.
 Si requiem placide sedis non repperit, ardens
 Tunc repetit sueta sitiens habitacula mentis.
 At si forte suis obnoxia corda uenenis,
 Ornatusq; leui ridentia limina cernit,
 Associat septem similes glomerando furores
 Vis inimica homini, penetratq; in viscera serpens.
 Sic genus hoc uero sensu cum degener errat,
 Vincula perpetuis deslebit subdita poenis.

Atq; ea cum populis uitalia dicta frequentat,
 Pro foribus mater cum fratribus astitit illis,
 Et miscere foris sermonem cominus orat
 Talia tum matris mandatis dicta remittit:
 Hic mecum genitrix, mecum germana residunt
 Corpora, nam patria impletur cuiusq; uoluntas,
 Ille meo proprium connectit sanguine corpus,
 Et matris generisq; mei sub nomine habetur.
 Progreditur templo terrarum lumen Iesus,
 Et maris extrema terræq; resedit in ora,
 Innumereq; illuc plebis fluxere cateruæ.
 Ille sed ex eelsam scandens quæ proxima puppim,

B Littora complenti depromit talia plebi:
 Ecce sator proprio commendat semina ruri,
 Illa cadunt diuersa solo, sortesq; locorum
 Pro uirtute ferunt, nam sicubi trita uiarum
 Sub pedibus solido densetur limite tellus,
 Aerisq; aubus dant nudam semina prædam.
 Ast ubi pertenui uelantur puluere saxa,
 Farra quidem uiridem depromūt germinis ortum:
 Sed quia nulla subest fœcis substantia glebis,
 Inserito arescunt radicum fila calore,
 Cunctaq; mox apicum labuntur acumina letho.
 Seminibusq; alijs contingunt asperatura,
 Sentibus hic spinisq; feris uelocius exit
 Roboris augmentum, frugemq; internecat angens.
 Vberibus uerò dantur quæ semina glebis,
 Illa ferunt pulchram segetem, cui læta frequentat
 Incrementa sui centeno copia foetu.

Audiat hæc aures mentis qui gestat apertas.
 Talia discipuli mirantes dicta requirant,
 Implicitis populo cur clauderet omnia uerbis?
 Ille sed admota credentum plebe profatur:
 Vobis, qui firmo robustam pectore mentem
 Ad capiendā Dei penetrat aliā constabilis,

Concessum est adytis penitus consistere regni:
 Illis pro merito clauduntur lumina mentis.
 Sed quid habet dignus, capiet potiora redundans.
 Qui uerò expertes celestis muneris errant,
 Amittent etiam proprium quodcunq; retentant.
 Idcirco obscuris cooperta ambagibus, illum
 Promittitur in populum sermonis gratia nostri,
 Ut dictum Isaia merita de plebe recurrat:
 En populi mentes uelantur ad omnia crassus
 Obicibus, sensu ne tangant munera uitæ.
 Auribus assunt clausis, oculisq; grauatiss,
 Ne conuersa bono sanetur noxia plebes.
 Quam uestre nunc sunt aures oculiq; beatæ?
 Nam multi ueteres iusti sanctiq; prophetæ,
 Quæ uobis clarent, orarunt cernere dona.
 Accipite ergo animis, qui sit de semine sensus.
 Quisq; meum uerbum summas demittit in auræ,
 Nec sensus recipit stabili præcepta uigore,
 Eripit illius totum de pectore demon:
 Hic agro est similis, duro qui germina calle
 Exponit rapidis aubus sine fruge rapinam.
 Sunt alij, læto qui pectore nostra receptant,
 Sed breuis est illis perceptæ gratia frugis.
 Nam si dura premat mentem strictura coercens,
 Continuo trepidi produnt sibi credita farra:
 His saxosus ager simili leuitate uirescit.
 At spinosus ager, curarum mole grauatiss
 Respondet, pressant quos pondera diuitiarum.
 Semina sic nostri sermonis pressa grauantur,
 Nec fructus sequitur, spinarum horrore necatus.
 Pingua sic itidem paribus stant uiribus arua
 Illis, qui clare capiunt præcepta salutis,
 Quæ penetrant animum sensu tractante tenaci,
 Centuplicemq; ferunt uirtutis robore frugem.
 Hæc tum discipulis, plebiq; hæc insuper addit:
 Agricole simile est regnum sublime Tonantis:
 Ille iacit proprio mandans bona semina ruri,
 Sed post surripiens (homini insidiando) saporē
 Trux inimicus adit, loliumq; inspargit amarum.
 Ecce sed ad fructum culmus cum spicis (horror)
 Proceßit, lolio messis maculata redundat.
 Tum Domino famuli mirantes talia fantur:
 Nonne bonum terræ semen per terga dedisti?
 Vnde igitur lolio turpitua rura grauantur?
 Sed iam, si iubeas, messem purgabimus omnem,
 Triticumq; niior selecta sordē nitefcet.

Tum Dominus mihi contrā sermone profatur:
Hic dolus est inimice tuus: sed farrā sinamus
Crescere cum lolio. pleno nam tempore messis,
Secretum lolium connexo fasce iubebo
Ignibus exuri: at nostro de semine messor
Horrea nostra dehinc purgata fruge replebit.

Haud aliter simile est (cordis si panditis aures)
Præparui grano regnum cæleste sinapis,
Quod proprio insinuans disponit cultor agello,
Seminibusq; illud minus omnibus esse uirentum
Creditur, ac iusti mox ut crementa uiroris
Sumpserit, erecto transcendit uertice cunctas
Agorum fruges, ramis ut plumea turba
Confidat, positisq; umbras habitare uirentes.

Fermento par est munus cæleste salubri,
Quod magna condit mulier sub mole fari n.æ.
Illa dehinc modico fermenti mixta calore,
Conducto unius coalescit corpore masse.
Talia tum populo perplexis condita uerbis
Promebat, ueteris quò possent dicta prophetae
Ordine seclorum iustus concurrere rebus:
Os aperire meum dignabor, condita mundi
Conuoluet ructans uarij sermonis imago.
Inde domum repetit serus, turbasq; relinquit.

LIBER TERTIUS.

F Vderat in terras roseum iubar ignicomus sol:
Discipuli rogitant, lolij quid questio uellet,
Et segetis? clarus quibus hæc depromit Iesus:
Optima qui farris commendat semina glebis,
Filius est hominis: mundum sub nomine ruris
Accipite, atq; homines puro pro semine iustos.
At lolium infelix, cooperti demonis arte
Sunt homines: inimicus erit uis horrida demon.
Extremus mundi finis pro tempore messis.
Messores patris uenient per rura ministri,
Quos hominis natus proprij de corpore regni
Colligere erroris laqueos, labemq; iubebit,
Collectosq; simul rapidis exurere flammis.
Dentibus his stridor semper, sctusq; perennis:
Secretisq; pijs ueniet lux aurea uitæ,
Sedibus ut cæli uiuantur lumina solis.

Hæc docuit, patriamq; redit Saluator in urbē,
Illic expeditis populis (mirabile dictu)
Iustitia leges, uitæq; salubria iussa,
Virtutes patrias simul insinuando docebat.
Tunc cliuore graui plebes, commota suorum,

Præsentisq; simul Domini miracula uolens,
Et generis noti reputans ex ordine gentem,
Hæc inter sese mussanti uoce uolutant:
Non'ne hic est fabri soboles, cui nomen Ioseph?
Nō Maria est genitrix? nō fratrum nota propago.
Vnde igitur legis doctor, tantaq; magister (est)
Virtutis, cedit cui labes uicta laborum?
Nazara sic plebes: cui talia reddit Iesus,
Temnuntur proprijs miracula semper in oris,
Et sine honore manent patria sub sede prophetae.
Talibus indignans præsit sua munera Christus.

Interea ad regem uolitabat fama superbum,
Quòd mala cuncta illic uirtus diuina domaret.
Sed putat Herodes, lethi quòd lege remissus
Tanta ut Ioannes uirtutis dona teneret.
Nam quondam cernens liuenti pectore demon
Erroris labem, puris quòd solueret undis
Iustus Ioannes, damnis accensa malorum
Tunc petit Herodem pestis scruissima regem,
Et facile iniusti penetrans habitacula cordis,
Accumulare feris subigit scelera impia gestis.
Arserat illicito Herodes accensus amore
In thalamos fratris, sancto quòd iure uetabat
Doctus Ioannes, feritas sed nescia recti
Subiecit leges pedibus, fruiturq; nefandis:
Connubijs, ipsumq; super (quia praua uetabat)
Carceris immergit tenebris, uinculisq; grauauit.
Sanguine nam iusti, primo compressa timore,
Abstinent sitiens feritas, quia magna prophetam
Plebis Ioannem ueneratio suscipiebat.

Natali sed fortè die cum læta tyrannus,
Herodes celsis strueret conuiuia tectis,
(Luxuria quoniam coniuncta superbia gaudet)
In medio iuuenum, reginæ filia uirgo,
Alternos laterum celerans sinuamine motus,
Compositas cithara iungit modulante choream.
Ipse sed in primis mirata uirginis arte
Attonitus stupuit, nunc premia cuncta patere
Iuratus spondet, quæcumq; puella petisset.
Illa sed horrendæ seruans scelera impia matris,
Vrget Ioannis caput à ceruice reuelli,
Et lance inferri præsentia munera poscit.
Præsentum Herodes procerū sub pondere tristis,
Iurandisq; memor turis, tamen imperat ægrè
Infantis caput inferri, tradiq; puellæ.
Illa (nefas) matris scelerata ad gaudia portat.

Corpo-

* Corporis at lacerum flentes sine nomine truncum
Discipuli condunt terræ, Christumq; sequuntur.

Ille ubi cognouit iusti miserabile lethum,
Deserit in fonti pollutam sanguine terram,
Frondo saq; latet secreta uallis in umbra.
Sed populi immensæ uirtutis dona sequuntur.
Ille ubi credentium turbas in ualle remota
Conuenisse uidet, morborum tabe repulsa,
Corpora subiecit miseratus multa medelæ:
Iamq; sub extremo labentis lumine solis,
Discipuli Christo suadent dimittere turbas,
Ut sibi quisq; paret, quærens per compita, uictum.
Ille iubet cunctis illic conuiuia poni.

Discipuli ostendunt, nihil amplius esse ciborum,
Ni pisces geminos, & farris fragmina quinq;
Hoc, inquit, satis est, tum mox discumbere plebem,
Gramineisq; toris iussit componere membra,
Suspiciensq; dehinc cælum, genitore precato,
Ipse duos pisces & quinq; ex ordine panes
Diuidit, & dapibus mensas onerauit opimis.
Iamq; expleta iacet (dictu mirabile) plebes,
Reliquiasq; dehinc mensis legere ministri,
Bis senosq; sinus cophinorum fragminis implent.
B Coenantum numerus tum millia quinq; uirorum,
Præterea populus matrum fuit, & puerorum.

Discipulis tunc inde iubet conscendere nauem,
Et transire fretum, donec dimitteret omnes
In sua quemq; uiros, tunc montis celsa petiuit,
Secretusq; dehinc genitoris numen adorat.
Iamq; soporata torpebant omnia nocte,
Cum puppis medio sulcabat in æquore fluctus,
Lactata aduerso surgentis flamine uenti.
Ast ubi iam uigilum quarta statione premebat
Noctis iter, rapidos attollens Lucifer ortus,
Fluctibus in liquidis, sicco uestigia gressu.
Suspensus carpebat iter, mirabile uisu.
Iamq; propinquabat puppi, sed nescia nautæ
Attoniti tremulo uibrabant corda pauore,
Clamoremq; simul confusa uoce dederunt.
Tū pauidis Christus loquitur: timor omnis abesto,
Credentiumq; regat uegetans constantia mentem.
En ego sum, uestre doctorem noscite lucis.

Olli confidens respondet talia Petrus:
Si tua nos uerè dignatur uisere uirtus,
Me pariter permitte tuo super æquora iussu
Fluctibus in liquidis immersos figere gressus.

Annuit his Dominus, nauem mox linquere Petrus:
Audet, & innixus figit uestigia ponto.

Verum ubi tantarum mentem miracula rerum
Terrificant, uentiq; minas crebrescere cernit,
Paulatim cedunt dubio liquefacta timore,
Quæ ualidum fidei gestabant æquora robur.
Iamq; Simon medio submersus corpore, clamat:
Fluctibus horrendis pereuntem diripe Christe.
Dextera confestim protenditur obuia Petro,
Et dubitata fides uerbis mulcetur amaris.
Ascensq; rati contraria flamina cedunt,
Præsentemq; Dei sobolem stupere rogantes,
Cuncti nauigio socios quos casus habebat.
Transierat tandem sulcans freta feruida puppis,
Optatumq; grauis cōprenderat anchora portum.
Conueniunt populi rapido per littora cursu,
Portantes ægros, uestisq; attingere fila
Extrema exoptant, (mirumq;) hoc munere cuncti
Credentes referunt plenam per membra salutem.

Ecce Pharisei, Scribæq; hinc inde dolosi
Captantes Christum, promunt fallacia dicta:
Cur tua discipulos patitur doctrina labare
Præceptis ueterum? manibus nam cura lauandis
Præterit, assumuntq; simul cum sordibus escas.
Ille sub hæc fatur: Magis hoc est querere dignum,
Transgressi mandata Dei quod proditis omnes.
Namq; Deus mortem defixa lege minatur.
Si genitor cuiquam uerbo ledatur amaro,
Vel genitrix nati uerbis pulsetur acerbis.
Irrita uos isthæc facitis, perversa docendo,
Quam manifesta uigent de uobis dicta propheta:
Me populus summis labijs sublimat honore,
Sed diuersa procul cordis secreta pererrant.
Accipite ergo omnes, auresq; aduertite cordis.

Non illata homini (fuerint quæcunq;) pudedis:
Sordibus aspergent, uite uel animæ sedebant:
Erumpunt hominum sed quæ penetralibus oris,
Internam misere maculabunt edita mentem.
Discipuli Christo memorant, quod uerba loquētis:
Occulto traherent Scribarum pectora risu.
Ille dehinc, genitor plantarum semina noster,
Quæ non ipse sui consuit in æquore ruris,
Abijciat penitus radicibus eruta longè.
Cæcus fortè ducem cæcum si nactus oberret,
Decidet in foueam pariter demersus uterq;
Tunc petit absolui Petrus, quid quæstio uellet,

Ipse Phariseis quam mox scribisq; dedisset.
 Tum sator eternæ respondit talia uitæ:
 Vos etiam duro discluditis omnia corde
 Iussa, nec admittit mentis dubitatio lucem?
 Nam quæcunq; hominum ueniunt extrinsecus ori,
 In uentrem cedunt, animoq; incognita currunt.
 Quæ uerò interno concepta è pectore promunt
 Ora hominum, mentem possunt aspergine labis
 Polluere, immundoq; hominem maculare piaculo.
 Secreto cordis promuntur noxia uitæ
 Consilia, et cedes, et furta nefanda thororum,
 Et fraudes, fallaxq; hominum pro testibus error,
 Et rabide cælum pulsans insania uocis.
 Hæc sunt quæ maculent hominē, quæ sordibus im/
 Illotis autem manibus non polluit unquam, splent.
 Corporis arbitrio terrenum sumere uictum.

Hæc ubi dicta dedit, pulcherrima rura Syrorū,
 Sidonem, Tyrumq; petit: cum fœmina suis
 Crinibus et precibus, natam causata iacentem,
 Voluitur, et tacitum non desinit anxia Christum
 Orare, ut mentem uexatam demone seuo
 Redderet, et miseræ tandem resipisse liceret.
 Tunc etiam precibus sectantum discipulorum
 Respondit, proprias genitoris malle bidentes
 Cogere, quas uanus late disperferat error.
 Crebrius instanti, tum talia sator Iesus:
 Natis quisq; suis panem non detrahet unquam,
 Et canibus iaciet, tum talia fœmina sator:
 Micarum saltem canibus sua portio mensæ
 Decidit, et nihilo dominorum cœna grauat.
 Tum Dominus loquitur: ueniant tibi digna salutis
 Præmia, quæ fidei meruerunt robora tantæ.

Talia Saluator uerbis et uoce loquutus;
 Virginis et mentem, discluso demone, uirtus
 Complexam impleuit donis fœcunda salutis.
 Inde Galilæas repedit Saluator in oras,
 Præcelsiq; procul montis confedit in arce.
 Haud mora, conueniunt populi, secūq; trahebant
 Pars captos oculis, et crurum debile uulgus.
 Elinguesq; alios, morbiq; uocabula mille.
 Omnibus ille tamen languores dempsit amarus,
 Viribus et ualidis uenerando munere donat.
 Tum populi pariter miracula tanta frequentant,
 Aeternoq; Patri laudes gratesq; celebrant.
 Discipulos Christus cogens in uertice montis,

Secretè alloquitur: Plebis miseratio multa est,
 Tertia nam terris remeant iam lumina solis,
 Ex quo nulla sibi sumunt alimenta ciborum.
 Ieiunam nolim tantam dimittere plebem,
 Ne labor afficiat populos per longa uiantes.
 Discipuli Christo ostendunt, septem sibi panes
 Esse, et pisciculos alimenta ad proxima paucos.
 Tum populum iussit terræ per terga cubare,
 Quodq; fuit, totum proprijs decerpere palmis,
 Et cunctæ curat mensatim tradere plebi.
 Discipuli ponunt epulas, populusq; repletur
 Ad satiem dapibus, relegunt mox fragmina panis,
 Et sportas referunt cumulato pondere septem.
 Quatuor ex omni fuerant tum millia plebe,
 Nec numero quisquam matres puerosq; notauit.

Inde Mageddarum: naui transcurrit in ora.
 Ecce Pharisei, Sadduceiq; dolosi
 Poscere tentantes instant cœlestia signa.
 Sed Christus cernens fallacia pectora fatuit:
 Conuexum quoties claudit nox humida cælum,
 Si ruber astrifero procedit uester olympo,
 Dicitis: adueniet uentura luce serenum.
 Iamq; sub exortu solis si tristia rubro
 Nubila miscentur confusa luce colori,
 Dicitis, agricolis nautisq; uenire fragosam
 Ventorum rabiem, tempestatumq; furores.
 Fallaces, nostis faciem discernere cœli,
 Seculorum uerò nescitis tempora signis
 Explorare suis? sed uobis signa dabuntur,
 Quæ maris immenso quondam uenêre profundo,
 Bellua cum tenuit, uentris sub carcere, uatem.

Hæc ait, et properè puppis retinacula soluens,
 Trans freta contendit rapido comprehendere cursu
 Arua Philipporum, socijs hæc talia sator:
 Sollicitè uobis uidentur noxia farra,
 Fermentumq;: serox uestris auertite mensis,
 Illa Pharisei Sadduceiq; dolosi
 Admiserunt escis, falluntq; in nomine panis.
 Cur uobis tacitas uoluit contatio mentes?
 Proh quàm parua fides sensu torpente fatiscit
 Dicitis auersi, naui quod tollere panes
 Non fuerit uobis uacuum, farrisq; cauendas
 Insidias iubeam: meminisse et scire putabam,
 Quod panes quini plebis mihi millia quinq;
 Implerint dapibus, cophinisq; superflua tantis

A Fragmenta ad cumulum fuerint collecta ciborum.

Quatuor et rursus cœnantum millia panes.
Quod facile implerint septem, sportasq; referri
Vidistis rursus completas reliquiarum.
Sed moneo, istorum semper fermenta cauenda.
Discipuli tandem uitalia uerba sequuti,
Doctrinam cernunt fermenti nomine dictam.

Inde ubi peruētū est liquidi per terga profundi,
Clara Philippæo qua pollent nomine rura,
Cogit concilium sectantium discipulorum,
Et querit quem se populorum fama putaret.
Respondent, multas plebis tunc esse loquelas.
Crebrius audisse, et multos firmare, quod esset
Iustus Ioannes, populos qui flumine lauit.
Pars memorat uolucris famæ sibi cognita uerba,
Eliam uenisse iterum, quem præpete cursu
Turbine cœlesti quondam simulata quadrigis.
Astris inseruit rapida uis feruida flammæ.
Ieremiam dixere alij, pars esse prophetam.
Tunc Christus cunctis arridens pectore blando,
Conquirat quæ sit sententia discipulorum.
Sed stabilis Petrus: Tu sancti filius, inquit;
Christus, magnifico terras qui lumine complēs.

B Tum Dominus forti respondet talia Petro:
Petre beatus eris, nam talia pandere certè
Humanus sanguis, uel terræ portio corpus;
Haud unquam poterit genitoris munera sola.
Possunt tam ualidum fidei concedere robur.
Tu nomen Petri digna uirtute tueris,
Hac in mole mihi saxiq; in robore ponam.
Semper mansuras æternis mœnibus ædes.
Inferni domus hæc non exuperabile portis.
Claustrum, perpetuo munitum robore habebit.
Cœlestisq; tibi clauēs committere regni
Est animus, terrisq; tuo quæ nexa relinques.
Arbitrio, cœlis pariter nodata manebunt.
Soluerit et rursus tua quæ sententia terris,
Haud aliter uenient cœli sub sede soluta.
Sed uos discipuli Christum me dicere cunctis
Parcite, quò soli, cognoscant talia, digni.
Iam lux adueniet properis mihi cursibus instans;
Mœnibus in Solymis rabies cum prona furore.
Eximios uatum saturabit sanguine nostro.
Ast ubi sol reddet tertius lucifluum ortum,
Consurget radijs pariter redimita salutis
Vita mihi, cunctisq; dabit sua munera terris.

Tunc Petrus magno percussus corda dolore:
Absint Christe tuis, inquit, tam tristia sanctis.
Mōstra procul mēbris, nec fas est credere tantum,
Nec tibi tam durus poterit contingere casus.
Christus ad hæc procul hinc, inquit, procul effuge
Nil diuina tibi mentē prudentia tangit, (demon,
Sed terrena sapis, molliq; timore tremiscis.

Sed si quis uestrum uestigia nostra sequetur,
Abneget hic sese, corpusq; animamq; recusans,
Atq; crucem propriam comitatibus addere nostris;
Gaudeat, amissam redimet cui gloria uitam.
Nam seruata perit terris possessio lucis.
Sed quid proficient seculi mortalia lucra,
Si damnum pariant uitæ, lucisq; perennis?
Vel quæ digna queunt animæ commercia poni?
Filius huc hominis ueniet sub nomine patris,
Cœlestesq; illum frenitu comitante ministri
Stipabunt, reddetq; hominum sua debita uitæ.
Vera loquor: certos istic sub limine lucis
Inueniam, cœli fulgens cum regna capeßam.

Hæc ubi dicta dedit, passus bis terna dierum
Lumina conuexo terras transcurrere cœlo,
Tum secum iubet abruptum conscendere montem,
Petrum, Zebediq; duos per deum natos.
Inde ubi peruentum est secreti montis in arcem,
Continuo Christus faciem fulgore corusco
Mutatur, uestisq; niuis candore nitefcit.
Respiciunt comites, mediumq; assistere sanctis
Eliæ Moysi; uident. tum talia Petrus:
Respice num nobis potius discedere longe,
An ne istic tantæ spectacula cernere molis
Conueniat? trina attamen hic tentoria uobis,
Si iubeas, frondis faciam diuersa paratu,
Singula sub noctem quæ uos aula receptent.

Talia dum loquitur, cœlo præfulgida nubes
Circumiecta oculis, uestibat lumine montem,
Et uox è medio lucis manifesta cucurrit:
Vnicui hic meus est natus, mea summa uoluptas;
Huius iustitiam iusto comprehendite corde.
Discipuli pauido presserunt corpore terram,
Nec prius è prono uultus sustollere casu
Audebant, sancto Christi quam dextera tactu.
Demu' cens blandis firmasse pectora uerbis:
Surgite, et abiectum fortes calcate timorem.
Gloriæ et huiusce expertes uos reddite cunctos;
Nec cuiquam præsens pandatur uisio uobis,

Niprius huc hominis soboles speciosa reportet
In lucem referens mortis de sede trophæa.
Consurgunt, solumq; uident, et uoce requirunt,
Cur scriptis ueterum scribarum factio certet,
Eliam primum cœli de sede reuerti
In terras, Christi; dehinc consurgere lucem.
Christus ad hæc: ueniet certo sub tempore iustus
Elias, reddens mox omnia debita seculo.
Sed si quis credit, iam uenerat ante renascens,
Ignotus ueluti rabies quem cæca furoris
Demersit letho: mox seuior altera cades,
En hominis nato truibus laniatibus instat.

Hæc ait, et populū repetit, montēq; relinquit.
Ecce sed inflexis genibus, fletuq; solutus
Vir senior, precibus Christum ueneratus adorat:
Dauidis soboles, hominum lumenq; salusq;
Te precor, horribilem nati de corpore morbum
Proturbes, reddasq; seni solatia uitæ.
Nam cursus lunæ natum mihi demonis arte
Torquet, et in liquidas deiectum projicit undas,
Aut miserum medio proiectum uoluit in igni.
Nam tua discipuli sectantes iussa, frequenter
Connisi, nulla in solidum mihi dona dederunt.
Tunc Christus magno commotus corda dolore:
O gens nullius fidei, gens effera semper,
En etiam patiar uobiscum me fore terris?
Sic ait, et puerum mandat perferre parenti
Ante suos uultus, tum uocis pondere multo
Incubuit, mentisq; simul conuulsa uenena
Demonis horrendi, purgato corde, fugauit.
Discipuli rogitant, cur non successerit illis
Eiusdem pueri toties tentata medela.
Respondit Dominus: titubabat quia pectore uestro
Instabilis fidei nutans per lubrica gressus.
Nam si tanta foret credendi portio uobis,
Instar quæ minimi posset præstare sinapis,
Istius hinc montis poteritis uellere uerbo,
Inq; alias sedes cunctam transuoluere molem.
Nam genus hoc morbi duntaxat uota precesq;
Multaq; robusti ieiunia peccatoris arcent.

Inde Capharnitum gradiens peruenerat oras.
Conuenere Petrum, quibus instat cura tributi,
Soluere poscentes solidum pro nomine Christi.
Ille sed ad Petrum conuersus, talia fatur:
Dic, inquit, reges, quorum dependere natos,
Externos, proprios ne, sibi iussere tributa?

Respondit Petrus: alienos soluere certum est.
Cernis, ait Christus, natum non soluere regis?
Sed ne quem ledam, præceptum suscipe nostrum:
Et maris undisoni rupes quæ prodit in altum,
Scandatur tibi summa, Simon, hamusq; profundo,
Stamine setarum connexus præcipitetur:
Hæserit et curuo qui primus acumine piscis,
Huius pandantur scissi penetralia uentris,
Illic inuentum duplex dissolue tributum.

Discipuli post inde rogant, quis maximus alto
In cœli regno meritis pro qualibus esset?
Tum Christus medio puerum consistere coetu
Præcipit, et placido doctor sermone profatur:
Istius en similem pueri se reddere certet,
Quisq; cupit celsam cœli conscendere sedem.
Erroris laqueos seclis increfcere certum est:
Sed tamen infelix, per quem generabitur error.
Qui uero è paruis istis deceperit unum,
Si sapiat, nesciat saxo sua colla molari,
Præcipitemq; maris sese iaculetur in undas.
Nec quisquam fastu paruos contempserit istos.
Horum custodes cœlesti in sede tuentur
Altithroni uultum genitoris, sidera supra.

Sed si quis pastor, cui pascua credita tondent
Centum balantes, unam cum forte seorsum
Nescius error habet: quæ sitor deserit omnes,
Vniue et totis lustrat uestigia filius.
Illam si magno possit reperire labore,
Lætitia inuenta maior tum nascitur agnæ,
Quam pro cunctarum numero quod nulla resedit.
Ex istis paruis genitor sic perdere quenquam
Non patitur, gaudetq; suis increfcere regnis.

Si fratrem proprio delicto commaculat
Cernis, secreto mox dictis corripere solus.
Si tua uerborum patiens moderamina laudat,
Labentis mentem frater lucrabere fratris.
Sin tua solius contemnet uerba reluctans,
Tunc alius pariter monitor pia iussa frequentet.
Sed si decutiet doctorum frena duorum,
Tunc ad concilium referantur crimina plenum,
Ut populi saltem sanetur pondere uictus.
Sin et multorum contempserit effusus ora,
Sit tibi diuise mulctatus nomine gentis.
Namq; in concilium semper præsentia nostra
Adueniet, mediumq; diuum mestare necesse est,
Siue trium fuerit coetus sub nomine nostro.

A. Tum Petrus querit, quot fratri errata remittat?
An septem lapsus homini indulgere liceret?
Christus prosequitur: non septem crimina tantum,
Sed decuplata super donentur uulnera fratri.

Nam cœli regnum domino prædiuitis aulæ
Consimile est, nummirationem qui sibi poni
Iusserit, et seruum debentem multa talenta
Præcipit abreptum cum coniuge, progenieq;
Atq; opibus cunctis uenali nomine sisti.
Tum seruus dominum prostrato corpore adorat,
Et spondet, spacijs sibi si foret ulla facultas,
Omnem nummorum domino dissoluere summam.
Commouit Dominum famuli miseratio flentis,
Cunctaq; trans meritum concessit debita seruo.
Ille sed egrediens, conseruum limine in ipso
Nactus constringit: tum debita fortius urget
Per solui, precibusq; locum truculentus ademit,
Carceris etmersum tenebris poenisq; premebat.
Quæ postquam dominus famulorum noscere uerbis
Incipit, adducto ingessit iustissimus seruo
Dicta dolens, iramq; mouet, iussisq; seueris
In tormenta seruum detruxit, cuncta reuoluens
Debita, dum dignas lueret per uincula poenas.

B. Sic uobis faciet genitor, qui culmina cœli
Possidet, immites seruo si pectore fratrum
Peccata orantum dure punire uoletis.

Talia dicta dedit, Galilæaq; arua reliquit,
Iudeamq; petit, quâ pingua rura silenter
Agmine iordanis uiridis prorumpit amœno.
Nec minus in stratis agris donare salutem,
Sublimisq; patris concedere munera perstat.
Ecce Pharisei tentantes querere pergunt,
Coniugis an liceat reiectum scindere uinculum,
Quicquid erit, lassi tanget quod corda mariti.
Hæc ubi percepit, depromit talia Christus:
Principio Deus in terris par, dispere sexu,
Constituit, iussitq; uno de corpore necti,
Amborumq; animos iunctis inolescere membris.
Quod Deus ergo iubet proprio cœrescere uerbo,
Illicitum est homini fœdo discernere luxu.
Moses præcepit (quod pectora dura uideret)
Scribere disidium, quo saxea corda reuinci
Per proprios apices possint sub iudice flamma.
Nam temere exoluet casti qui iura cubilis,
Alteraq; illius thalamis sociabitur uxor:
Crimen adulterij populo sub teste subibit.

Discipuli referunt, urget lex ista uirorum,
Seruitiq; premit non æquo pondere partem,
Vt melius fuerit thalamis caruisse perosis.
Respondit Dominus: non omnes pondere tanto
Subijcient humeros. lectæ sunt talia dona
Virtutis: trino truncantur corpora more,
Quæ nulla gaudent genitali lege thororum.
Nanq; alios tales progigni in luminis oras
Comperimus, plerosq; hominum uis ferrea sexa
Exiit, ast alios ipsos sibi demere constat
Pro cœli regnis prouum de pectore amorem.
Quisq; capax fuerit, celsa uirtute capebat,
Quod paucis, lectisq; Deus uult pandere, munus.
Hæc ait, et pueros quos gaudens cura parætum,
Cum precibus læti certatim hinc inde ferebant,
Suscipit, et plebem sectantum quod prohiberet,
Increpat, ac tales affirmat regna mereri
Aulæ cœlestis. sanctas hinc ordine palmas
Imponit, redditq; ulnis portare parentum.

Ecce sed e populo iuuenis, cui rura domusq;
Et gaze stabat rerum possessio fulgens,
Accedit, Christumq; palam submissus adorat:
O bone præceptor, dic nunc quæ facta sequamur,
Vt mihi perpetuam liceat comprehendere uitam.
Huic autor uitæ tum talia reddit Iesus:
Nunc demum quæris, ueteri quæ lege tenentur.
Non hominis perimes uitam, non furta thororum
Inuades, quæstuumque alienis noxia rebus
Mens aut dextra leget, non testis falsa loquæris.
Sit genitor genitrixq; tuo sublimis honore,
Proximus et puro pro te tibi cedat amore.
Ille dehinc ista hæc semper mihi perpete cura
Observata reor, sed ne quid forte relictum
Desit, præsentiliceat me uoce moneri.
Tum Christus satur: nunc si perfecta requiris
Prendere præcelsis meritis uestigia uitæ,
Omnia quæ proprio retines solus dominatu,
Distrabe, et miseros confer securus egentes.
Tunc thesaurus erit cœli tibi conditus arce,
Virtutisq; tenax uestigia nostra sequæris.
Hæc adolescentis ueniunt ubi dicta per aures,
Deiecit uultum, tristisq; in tecta refugit.
Tunc sic discipulis uitæ spes unica satur:
Difficile est terris affixos, diuite gaze
Auelli, cœliq; leues in regna uenire.
Nam citius tenuis per acus transire foramen

h h

Deformis

Deformis poterunt immania membra cameli,
 Quam queat ut diues coelestia regna uidere.
 Talibus attoniti comites, stupidiq; silebant,
 Voluentes quæ tanta foret sub pectore uirtus
 Humano, talem posset quæ prendere uitam.
 Respicit æterne iustorum gloria uite,
 Atq; ait: hæc homini fors an uideantur acerba,
 Sed Deus electis facilem præpandit in æthra,
 Possibilemq; uiam, uirtus quam celsa campepsit.

Tum Petrus fidei munitus mœnibus, insit:
 Omnia nostra olim proiecta reliquimus omnes,
 Et tua iussa sequi nobis spes unica restat.
 Quid nostris animis superest? dic Christe, prece-
 Talibus ad Petrum uerbis respondet Iesus: (mur.
 Vos quicumq; meum mentis penetralibus altis
 Credentes seruatis iter, cum federit altè
 Progenies hominis, celfo quem cinget honore
 Maestas, his sex illic pulcherrima uirtus
 Constituet uobis sublimi in uertice sedes,
 Iudiciumq; hominum pariter tractare licebit;
 Hic quicumq; sui linquet generisq; domusq;
 Gazas, affectusq; omnes pro nomine nostro,
 Centuplicata dehinc capiet, uitamq; perennem.
 Primorum meritum postremi transgredientur,
 Vltima præteriti capient uix præmia primi.

Sedulus ut ruris dominus, cui dulcia fundum
 Pinguibus in campis late uineta coronant.
 Hic ubi progressus primo cum lumine solis,
 Conduxit iuuenum fortissima robora, pactus
 Vnius in lucis certa mercede laborem,
 Et sua tum iussit cultu uineta polire.
 Ipse sed egrediens ubi tertia uenerat hora,
 Inuenit ecce alios, ad opus quos ire iubebat,
 Pro meritis operum promittens præmia digna,
 Illi non aliter læti præcepta sequuntur.
 Ast ubi sexta dehinc lucis transfluxerat hora,
 Haud secus hinc alios iuuenes conducere pergit.
 Horaq; nona dehinc ubi solis cursibus acta est,
 Tunc alios pariter conductos iussit adire.
 Vltima labentis restabat portio lucis,
 Egressus cernit iuuenes, causasq; requirit.
 Cur pigris manibus torperent ocia lenta.
 Conductor (reddunt ipsi) quod nulla dedisset
 Iussa sibi, dominus mox hos insistere ruri
 Tunc etiam iussit, sed uestere protinus orto,
 Præcipit ut cuncti caperent mercedis honorem,

Æqualiq; omnes portarent præmia nummo.
 Tunc manus illa uirum, prima quæ luce laborem
 Sustulerat, factisq; diem tolerauerat æquum,
 Indignans, secum tali cum murmure fatur:
 Iniustum est, istos similem ut nos, querere nummum,
 Vltima quos operi sero conduxerat hora.
 Tum dominus ruris sedato pectore fatur:
 Illibata tibi mercedis portio saluæ
 Redditur, et pacti seruantur iura fidelis.
 Istis de nostro liceat concedere tantum,
 Extima quos operis glomerauit portio ruri.
 Nam multos homines dignatio sancta uocauit,
 E' quibus permixtam dignum est secernere partem.

Hæc ait, et Solymos repetit, comitesq; seorsum
 Alloquitur, Solymisq; iterum regionibus insit,
 Ingredimur gnari, truculentaq; mœnia adimus:
 Filius hic hominis tradetur ad ultima mortis,
 Scribarum procerumq; ferens ludibria membris,
 Affixusq; cruci, post tertia lumina surget.

Hic tum Zebedei coniunx submissa rogabat,
 Vt Christo medio, cœli sublimis in arce,
 Felices nati dextra læuaq; sederent.
 Tum querit Christus, calicem si sumere possent,
 Quem sibi præceptis instaret sumere patris.
 Respondent, se posse simul, tum talia Christus:
 Vos nostrum calicem fas est potare: sed altis
 Sedibus æquali mecum confidere honore,
 Non hoc nostra dabit cuiquam pro munere uirtus,
 Hæc certis genitor sublimia dona reseruat.
 Exim discipulos dictis pro talibus omnes
 Commotos, tali sermonis mulcet honore:
 Gentibus infidis celsa ditione potestas
 Imponit, quoscunq; uelit, dominatur eorum,
 Exercentq; trucem subiectis urbibus iram.
 Vos inter longè tranquillior æquora uite,
 Concordi sternit mitis moderatio pace.
 Magnus et obsequijs crescit super alta minister:
 Nec primus quisquam, nisi cunctis seruiat, unus
 Esse potest, hominis natus sic cuncta ministrat,
 Obsequio solus propria pia munera gestans,
 Pro multisq; animam precioso sanguine ponit.
 At uos ex minimis opibus transcendere uultis,
 Et sic è summis lapsi comprehenditis imos.

Si uos quisq; uocat cœnæ conuiuia ponens,
 Cornibus in summis deuilet ponere membra,
 Quisq; sapit: ueniet fors an si nobilis alter,

Turpiter:

A Turpiter eximio cogetur ce lere cornu,
 Quem tumor inflati cor lus per summa locarat.
 Sin contentus erit meliocriā prendere cœne,
 Inferiorq; dehinc si mœx conuiuia subibit,
 Ad potiora pudens transibit strata tororum.
 Proxima tū Solymis cōscēdit culmina montis,
 Ordinibus lucent quæ glaucicomantis oliuæ.
 Hinc lectis inuēit festantum discipulorum,
 Obuia castelli monstrans habitacula Christus,
 Inde asinam pariter factu comitante repertam
 Ducere. uel si quis causam disquirere uellet,
 Cur sua tam subito quoquam iumenta trahantur,
 Reddere huic: nostro nunc ijs opus esse magistro.
 Discipuli celeri complent præcepta paratu.
 Adducunt, mollisq; super uelamina uestis
 Insternunt placidum pullum, præbentq; sedendum.
 Hinc ueteris quondam fluxit uox nuncia uatis:
 Ecce uenit placidus tibi rex, quem terga sedentem
 Præmitis gestant asinæ, pulliq; sequentis.
 Tum populi stratus prætexunt uestibus omnes,
 Quaq; iter est Christo, subnexa fronde coronant.
 Proxima tunc alij spoliant palmeta uirore,
 Conclamantq; omnes Davidis origine creto,
B Oschanna excelsis sit gloria læta trophæis.
 Sic adeo ingreditur Solymorum mœnia Christus.
 Ingresso occurrit primo sub limine templi
 Cruribus atq; oculis certatim debile uulgus.
 Quos ubi tam subito gressu, uisq; uigentes
 Cuncta sacerdotum cognouit factio, mirans,
 Et pueros templi complentes testæ canore,
 Oschanna egregia Davidis stirpe creato,
 Tum percontantur cuncti, quæ causa canoris
 Impubem tantam tollat per gaudia plebem.
 Christus ad hæc inquit: legis uos scripta tenere
 Creditur, infantum quæ dicit ab ore uenire,
 Lactentum et linguis iusti consurgere laudem.
 Hæc ait, ingratam relinquens cum ciuibus urbem,
 Bethaniamq; petit: rediensq; in margine cernit
 Stratæ, tendentem diffusa umbracula ficum.
 Illic fortè cibi pertentans corda uoluntas,
 Arboris attræctat ramos, sed nulla facultas
 Pomorum sterili frondis concreuerat umbra.
 Olli Christus ait: non sit tibi fructibus unquam
 Copia promendis: tunc protinus aruit arbor.
 Discipuli celrem mirantur in arbore mortem.
 Sed Christus stupidi assistens talia fatut:

Nunc ligni istius nostro stupuistis honore
 Desisse ad uires, terrenos ducere succos.
 Sed ueris uerbis iterumq; iterumq; monebo:
 Nanq; fides si certa animi consistet in arce,
 Nec dubijs nutans uicij tremebunda iacebit,
 Arboris istius uobis substantia cedit:
 Nec tantum istius, sed montis celsa reuelli
 Credentum uerbo poterunt, undisq; profundè
 Cum siluis pariter, saxisq; frisq; recondi.
 Et quæcunq; fides robusto pectore poscet
 Credentum, semper digna uirtute tenebit.
 Hæc ubi dicta dedit, templi se mœnibus infert,
 Confestim proceres populi, miracula rerum
 Collecti inquirunt, uirtus quæ tanta dedisset.
 Ollis Christus ait: querentibus omnia uobis
 Dicere iam facile est, si nobis uestra uicissim
 Percontata prius paucis sententia soluat.
 Nuper Ioannes puro qui gurgite lauit
 Sordentes populi maculas, diuina potestas,
 An ne hominis potius uobis fallacia uisa est
 Hæc ait, ancipiti uerborum pondere claudens
 Captantum procerū mentē. nam magna propheta
 Plebis Ioannem ueneratio suscipiebat,
 Nec poterant eius fallacem dicere uitam.
 Rursus sublimem dixissent si esse prophetam,
 Occidisse illum, traheret confessio culpam.
 Se nescire tamen respondit factio fallax.
 Tum Christus: non est iniustum claudere uocem,
 Cum mihi claudantur procerum responsa superba.
 Nam geminæ prolis genitor, maioris in aures
 Talia dicta dedit: uitis mihi portio maior
 Semiputata iacet: sed perge, et robore forti
 Nūc serobibus, nūc falce premens, uineta retunde.
 Tum iuuenis, sese tam sordida uincla laboris
 Nolle pati memorat: post, omnia iussa parentis
 Exequitur, duræ damnans responsa loquelæ.
 Post alium natum simili sermone iubeat
 Ad uineta sui dependere iussa laboris:
 Annuit his iuuenis, nec dictis facta repensat.
 Dicite, uter potius genitoris iussa se qua urt
 Illi collauiant nati responsa prioris.
 Prosequitur Christus: nunc uera aduertite dicta,
 Iam magis hinc coeli sedem comprehendere certi est,
 Corporis è uitij querentes sordida lucra,
 Quam uestrum quenquam. uobis nā uenerat ante
 Iustus Ioannes, sed non est cre lere uestrum.

Namq; fidem potius meretricum pectora certam
 Hauferunt, fordesq; animi posuere pudendas:
 At uos tantorum scelerum nil poenitet unquam.
 Sic quidam diues, cui iugera multa nitentis
 Vinei sapes circumdensata coercet,
 In medio turrem prælumq; et dolia fecit,
 Cultoresq; dedit, fructusq; locauit habendos,
 Impositam statuens mercedis soluere legem.
 Tum longinqua petit, sed fructus tempore certo
 Actores famulos mittit, quis portio salua
 Cultorum certa ruris mercede daretur.
 Ecce colonorum rabies hos uerbere sauo,
 Ast alios lapidum proterrent undiq; telis,
 Deniq; lethali prosterunt uulnere multos.
 Tum dominos ruris plures incedere seruos
 Præcipit, et rursum mercedis pacta reposcit.
 Maior at implures audax iniuria surgit.
 Vltima iam domino natum dimittere mens est,
 Quod sobolem partemq; sui uis digna pudoris
 Cultorum cordi uenerandam posceret esse.
 Sed contra illorum iam mens maculata cruore,
 Progenie extincta domini sibi post dominatum.
 Cedere credentes, crudeli uulnere fixum
 Obtruncant, iaciuntq; foras trans septa cadauer.
 Post hæc iam dominus ueniet, poenasq; reposcet
 Tantorum scelerum: sed uobis tradita quondam.
 Fulgentis regni sedes, translata feretur.
 Ad gentem, dignos possit quæ reddere fluctus.
 At rex qui nato thalamorum uincula nectens,
 Præcepit, procures conuiuia læta frequentem,
 Accitos famulos uoti regalis honorem
 Concelebrare simul, cuncti sed adire recusant
 Regales thalamos, regalis pocula mensæ.
 Post alios mittit, sese largissima cuncta,
 Magnificasq; dapes, conuiuia læta parasse.
 Illi neglectis dapibus diuersa petebant:
 Hic ædes proprias, hic ruris tecta propinqui,
 Ast alius potius merces ac lucra reuifit.
 Multi præterea missos, qui ad læta uocarent,
 In fontes famulos rapiunt, et corpora ferro
 In mortem cruciant. tum rex, ubi comperit acta,
 Millibus armatis ciues cum moenibus ipsis
 Subruit, effusi famulorum sanguinis ultor.
 Tunc seruis fitur: nunc festa iugalia cœnæ
 Prælargis dapibus quæcūq; instruximus illis,
 Contempserunt, meos procures contingere mensis.

Ite igitur properè per publica septa uiarum,
 Et quoscūq; illic casus glomerauerit, omnes
 Huc lætis nati thalamis adhibete uocantes.
 Progressi famuli per compita cuncta uiarum,
 Inuentos duxere simuliam deniq; cunctæ
 Complentur mensæ, mixtæ sine nomine plebis.
 Hic iusti iniusti; simul cubuere uocati.
 At rex ingressus, conuiuia læta reuifit,
 Hic uidet indutum pollutæ uestis amictu,
 Lætitiæ thalami fuerat quæ dissona longè.
 Isq; ubi regalis sermonis pondere causas
 Reddere pro uestis maculis et labe iubetur,
 Oppresso tacuit non puri pectoris ore.
 Et tum conuersus famulis rex præcipit, illum
 Connexis manibus pedibusq; et corpore toto,
 In tenebras raptum mox præcipitare profundæ.
 Illic stridor erit uasti sine fine doloris;
 Et semper fletus, multis nam sepe uocatis,
 Paucorum felix hominum selectio fiet.

LIBER QVARTVS.

Alia dicentem confestim factio frendens
 Tentare aggreditur uerbis cū fraude malignis:
 Certum est, ueridicum te nunc uenisse magistrum,
 Nec quenquam metuens, domini uestigia seruas.
 Dic ergo, an liceat nostræ dissoluere genti
 Cæsaris urgentis semper sub lege tributum?
 Ille sed inspicies sæui penetralia cordis:
 Cur tentatis, ait, nunc me concludere uerbis?
 Fallacis mentis prodit fallacia fructum.
 Aspicite en nummum, sculptiq; nomismatis æra,
 Cæsaris expressum proprium est ibi cernere uultu.
 Soluite nunc illi proprium sub lege tributum,
 Atq; Deo proprium legis seruetis honorem.
 Post Sadducei tali cinxere latratu:
 Mosea qui legum posuit præcepta, iubere;
 Si quis coniugium properata morte relinquet,
 Pignoribus medijs nondum de germine cretis,
 Huius germano rursus sociabile uinclum
 Deberi, generis pereat ne portio lapsi.
 Finibus in nostris septem germana fuerunt
 Corpora, sed maior natu cū uincula nuptæ
 Sumpsit, præceleri cecidit sub acumine mortis.
 Post alius frater thalami sine fructibus æquè
 Concidit, et cuncti iacuerunt ex ordine fratres,
 Vnius et cunctos fletus gemuere maritæ,
 Post ipsam rapuit gelidæ inclementia mortis.

A Si uenient igitur cuncti sub lumina uite,
 Cuius connubijs mulier reddenda resurget?
 Ollis Christus ait: error obnoxia prauo,
 Legibus, & iussis Domini mens dura resistit:
 Nanq; sequenda dehinc letæ reparatio uite,
 Non thalamos nouit, non terræ gaudia uana:
 Sed similes leuib; genitoris iusta ministris,
 Constituet regni uirtus sublimis in aula.
 Nec Deus illorum dominum se ponere mauult,
 Qui tetram proni meruerunt sumere mortem,
 Sed potius uite possunt qui prædere lucem.
 Ecce alij rogitant, quæ sit firmissima legis
 Regula, quod summum comprehendat cetera uerbū.
 Ille indefessus, nulli responsa negabat.
 Sublimem cœli dominum deuotio cordis
 Diligat: est isthæc uirtus firmissima legis.
 Confinile est isti: magno teneantur amore
 Ad ius fraternum iustæ penetralia mentis.
 His ete nim geminis dependent omnia iussis.
 Sed uobis, cuius soboles uentura uidetur
 Christus, quem cuncti spondent in secla prophetæ:
 Respondent, illum Dauidis germine nasci.
 Prosequitur Christus: cur illum dicere Dauid,
 B Diuino flatu scriptum est, Dominumq; Deum q;
 Quod proprio patrem non æquū est dicere nato.
 Talia Saluator, cuncti obstupere silentes.
 Ille sed accita credentum plebe, profatur.
 11 Afficite Scribas sublimi sede superbos.
 Hi quæcunq; docent, iustū est comprehendere cordis.
 Obsequio, maculas ipsorum temnite uite.
 Abrupta imponunt humeris nam pondera uestris,
 Ipsi quæ, digito saltem, contingere nolunt.
 Accubitu primo cœnæ, fastuq; superbo,
 Atq; salutantum uano tolluntur honore,
 Et nomen sublime uolunt gestare magistri.
 Sed uos noluerim præcelsi nominis arcem
 Affectare, tamen uobis est una magistri
 Imposita æternum cœli de lege potestas.
 Vos eadem fratrum parili coniunxit amore.
 Vnus item pater est, cœli qui in culmine regnat:
 In uobis si quis sublimia colla leuabit,
 Decidet, & baratri mergetur ad ultima cœno.
 Ast humilis claram conscendit liber in ætram.
 Deflendi semper Scribæ, & lachrymabilis aui:
 Cæca Pharisææ cunctis fallacia plebis.
 Nam uobis itiner. clausum quia iure negatur,

Non finitis quenquam penetrare per ardua lucis,
 Et cunctos trahitis seuæ ad consortia stammæ.
 Vos similes dicam testis splendore sepulcris,
 Quis facies nitida est, internaq; turpia bustis.
 Sic uox uelatur iustæ sub imagine uite,
 Atq; adytis mentis celantur sordida corda.
 O Solymi Solymi, ferro qui sepe prophetas
 Ad uestram missos uitam sine fine necastis,
 Quam uolui uestram gentem populumq; tueri,
 Ales uti molli solita est sub corpore pullos,
 Obijce pennarum circumcomplexa fouere?
 Sed uobis semper cœlestia munera sordent:
 Deseritur iam nunc domus hæc uastata ruinis,
 Nec uobis nostrum fas ultra est cernere uultum.
 Egreditur templo, cuius præcelsa notantes
 Moenia discipulos, tali sermone docebat:
 Hæc operum uobis miracula digna uidentur
 Obtutu stupido. ueris sed discite dictis,
 Quod mox cuncta solo passim disiecta iacebunt.
 Hæc ad Oliueti dicens peruenerat arcem.
 Discipuli solum postquam uidere, rogabant
 Ut sibi uenturi tempus distingueret eui,
 Promissa ipsius quem poscant prædere finem,
 Cuius & aduentus terræ consumeret orbem.
 Querentum uerbis respondet talia Christus:
 Obseruate dolum, falso ne nomine capta.
 Credulitas laqueis errantium præcipitur,
 Discurrent cunctis bellorum incendia terris.
 Sed uos præualido consistite robore cordis,
 Ne mens accepto iaceat turbata tumultu.
 Non etenim prima imponent mox prælia finem.
 Gentibus & gentes & regibus obuia reges.
 Signa ferent, nec tunc morbi corrumpere tractum
 Aëris, aut pestes prosternere corpora parcent.
 Fissa etiam solido per inania pondere tellus,
 Per diuersa loci, motu quassante, tremiscent.
 Hæc in primitijs tentamina parua manebunt.
 Prodentur multi uestrum, lethoq; dabuntur,
 Proq; meo uobis incumbere nomine gentes,
 Tormentis, pœnisq; feris, odijsq; necesse est.
 Liuor erit terris, erroribus omnia plena,
 Et falsi surgent populorum labe prophete.
 Hæc inter si quis protestum a uulnere pectus.
 Ad finem seruare queat, sublimia lucis,
 Aeternis uite fertis redimitus, adibit.
 Regnorum cœli celebratio peruolabit

In cunctas terræ metas gens omnis habebit
 Testem lucifluis sanctæ sermone salutis.
 Et tunc finis erit, currentia secula soluens.
 Adueniet iam tunc tristis defectio terris,
 Quæ Danielis habet iussu: in uerissima uocem.
 Hæc dignus tantum poterit cognoscere lector.
 Iudei longè fugient, montesq; capeissent,
 Nec quisquam domibus repetet sustollere secum,
 Quæ fuga cõsociet, uestimue, aut mobile quidquã.
 Desende tum sunt uteri cum pondere matres,
 Et miseros foetus dulci quæ lacte rigabunt.
 Poscite iam precibus, tristis ne frigore brumæ
 Adueniat fuga uestra, aut ne tum sabbatha festa
 Aneeps præcipiti turbet trepidatio cursu.
 Nam cunctis uenient seuissima pondera terris.
 Tale malum non secla prius, nec postera noruit.
 Et ni sublimis genitor decerpere tempus,
 Et numerum miserans uellet breuiare dierum:
 Nulla dehinc trepide superarent corpora uite.
 Sed propter lectos ueniet miseratio iustos.

Nomine fallentes Christi, falsiq; propheta
 Exurgent terris, et monstra potentia fingent,
 Quæ fors an lectos capient miracula iustos.
 En prædicta patent, instantia secula uobis.
 Desertum si quis Christum peragrarè loquetur,
 Occultisq; procul penetralibus esse repostum,
 Longè credulitas absit uanissima uobis.
 Sicut enim fulgor cœlum transcurrit apertum,
 Et cerni facile est cunctis, orientis ab oris
 Usq; sub occiduum cœli uergentis in orbem:
 Sic rapido aduentu clarebunt lumina Christi.
 Sol rutilus furuis radios abscondet in umbris,
 Amittet cursum lunaris gratia lucis,
 Ignicomæq; ruent stellæ, cœlumq; relinquent.
 Omnis item uirtus cœli commota superni,
 Signa dabit, proles hominis quis uertice cœli
 Clareat, omnigenasq; tribus defectio lucis
 Urgebit, ueniet cum nubibus ignicoloris,
 Maiestate potens hominis per sidera natus.
 Tum tuba terrifico stridens clangore uocatos
 Iustos, quadrisido mundi glomerabit ab axe.
 Præteriet nec enim præsens generatio secli,
 Donec cuncta sequens claudat sibi debita finis.
 Nec tellus cœlumq; super soluentur in ignes,
 Sed mea non unquam soluentur ab ordine dicta.

Qui sit at ille dies, nescire est omnibus æquum,

Ni soli rerum domino, qui sidera torquet.
 Ut quondam terras undæ inuoluere furentes,
 Et diuersa sibi tractantes munia cunctos
 Diluuij rapuit subito uiolentia tractu:
 Sic subitas flammæ uoluens, descendet ab æthra
 Aduentus noster, nec cunctos ille sub una
 Conditione premet: nam tunc, ubi iugera lata
 Infident duo depressis sub uomere sulcis,
 Vnus correpto tolletur corpore arator,
 Ignarusq; alius uasto linquetur in agro.
 Vno quinetiam recubantes stramine lecti,
 Disspar iudicium diuersa sorte subibunt.
 Vnus enim socium quæret, per strata relictus.
 Idcirco famuli uigilent, quia nescius illis
 Aduentus Domini subitas descendet in horas.
 Præmonitum furis tempus si uisitare sciret
 Quisq; domus custos, uigilaret, et obuia ferret
 Arma procul, ruptas ne quis penetraret in ades,
 Sed uos intentis animis assistite semper.
 Namq; repentinus uobis subitusq; recurret
 Filius huc hominis, iustis sua præmia seruans.

Ille fidelis erit seruus, cui credere cunctas
 Aedes, et famulos uoluit per longa profectus,
 Vir pater ipse domus: sapiens, niniūmq; beatus,
 Quem ueniens dominus seruantem iussa uidet.
 Illum maiori famulum cumulabit honore.
 Ast ille infelix, qui obscœne luxuriatus,
 Tardantem contemnit herum, famulosq; fatiga
 Verberibus, segnisq; indulgens ebrietati,
 Luxuriosorum conuiuia concelebrabat:
 Adueniet Dominus, seruumq; incauta furentum,
 Præcipitem dignis pœnarum cladibus abdet.
 Illum perpetuus fletus, stridorq; manebit.

Conferri possant cœlestia regna puellis
 Bis quinis, quarum pars est sapientior una,
 Altera præstupido pars est stolidissima corde.
 Occurrere illi uotis sponsalibus omnes,
 Ornatu accinctæ tedarum flammicomantum.
 Sed sapiens pars illa, sibi quò lumina flamme
 Susciperet, portare simul curabat oliuum.
 Stultarum uerò non est prudentia talis.
 Cumq; moraretur sponsus, tum membra sopore
 Soluuntur cunctis per compita lusa uiarum.
 Iam noctis medio clamor crebrescere magnus
 Incepit, lætoq; dehinc occurrere noto
 Admonuit, tedisq; uias ornare coruscis.

Surgens

A Surgere tunc properant, et claro lumine tedas
Instruere, et flammis pingui componere oliuo.
Tunc stolidi, et rogitant olei sibi cedere partem,
Prudentes secum quod tunc gestare uidebant.
Sed quoniam sapiens pauit chorus, omnibus æque
Ne desint clare nutrimina pinguiæ flammæ,
Ex paruo æqualis si detur portio cunctis.
Tunc pergunt stulte, liquidum ut mercetur oliuū.
Dum pergunt, læta transcurrunt omnia pompæ,
Et sponso tantum comitatur factio prudens.
Adueniunt fatiæ sero post tempore segnes,
Et sponso pulsare fores, et limina clausa
Nequidquā ingeminat, precibusq; ingrata frequen
Viliceat miseris penetrare in limina læta. (tant,
illas non comitum sponso cognoscere quisquam,
Non sponso uoluit: quare uigilate timentes,
Aduentus uobis quod non est certior hora.

Sicut enim longæ cui contigit ire profecto
In terras, credens seruis tractanda talenta,
Vni quinq; dedit, duo cepit et alter habenda.
Tertius unius curam tractare talenti
Suscepit, uires quoniam diuersa merentur.
Sed maior quibus est concredita portio nummi,
Certatim duplis auxerunt munera donis.
Ille sed unius cui credita cura talenti est,
Telluri insidiens condit sine fructibus æra.
Iamq; aderat præsens dominus, tū primus et alter
Se geminasse illi pariter concredita monstrant.
Illos laudat herus, potioraq; credere tantæ
Promittit fidei: sed tertius ille resodit,
Reddidit et domino tali cum uoce talentum:
Quod scirem domino memet seruire se uero,
Qui meteret segetes alieno semine cretæ,
Extimui, argentumq; tuum concredere terræ
Malui, uti semper saluum tibi reddere possem.
Tum dominus famulo respondens talibus inquit:
Sine scire meos auderes dicere mores,
Nequitie tantæ ueniam concedere possem.
Hoc igitur gnarum potius præstare decebat,
Ut fructum nobis tractata pecunia ferret.
Quapropter segni tollatur portio nostra,
Prudentiq; dehinc detur possessio maior,
Quem duplis cumulasse lucris mea quinq; talenta
Inueni: namq; est certum, potiora mereri,
Cui res uberior cumulatæ sortis abundat.
At cui parua subest segni substantia corde,

Id minimum penitus iuste tollitur ab illo:
At nequam seruus tenebras demersus ad imas,
Perpetuos fletus pœnæ stridore frequentet.
En hominis natus ueniet, patrisq; ministris
Stipatus, celsa iudex in sede sedebit.
Tunc gentes cunctæ diuersis partibus orbis
Conuenient, iustosq; omni de labe malorum
Secernet, dextraq; libens in parte locabit,
At prauos læua despectos parte relinquet.
Ut pastor pecoris discernit pascua mixti,
Lanigeris dextræ permittens mollia parti,
At læuos hirtis dumos tondere sapellis.

Sed Rex ad dextros conuersus, talia dicit:
Huc ueniant sancti, iamdudum debita sumant:
Dona patris, mundo quæ sunt æquæ nitenti,
Et iustis primò promissa parantur ab ortu.
Namq; fame fessum quondam me grata refecit
Hæc plebes, potuq; sitim mihi sepe remouit,
Hospitiumq; domus patuit mihi sepe uocato,
Et nudus uestis blandissima tegmina sumpsi,
Carcæris et pœnis horum solatia cepi.
Tum Domino tali respondent uoce beati:
Non meminit nostrum quisquam te uisere nudum,
Nec famis oppressum dura ditione notauit,
Carcæris aut pœnis meminit uidisse reuinctum.
Respondens illis dicit tum talia iudex:
Fratribus ista meis, humiles miserando labores,
Qui fecit, certum est dulcem mihi ponere fructum.

At uos iniusti iustis succedite flammis,
Et pœnis semper mentem torrete malignam,
Quas Pater horrendis barathri per fœgna profum
Dæmonis horrendi socijs, ipsiq; parauit. (di
Namq; sitim passo quondam mihi pocula nulla,
Nec famis in pœna parui mihi fragmina panis,
Aut peregrina mihi testæ, uestisue parumper
Tegmina, de magnis gracili pro parte dabantur.
Carcæris aut septo claustris, morbisue iacenti,
Vnquam uisendi solatia uestra fuerunt.
His damnata dehinc respondet factio uerbis:
Haud equidem nostrum meminit te uisere quisquæ,
Aut sitis, aut sæuæ famis ægrum agitare laborem,
Hospita uel fœsis errare per oppida rebus,
Carcæris aut mersum pœnis, morboûe grauatum,
Ut tibi sollicito fieret miseratio iusta.

His rerum dicit dominus: cum uestra superbo
Angustis rebus feritas sub corde tuncbat,

Calcauitq; humiles minimos, me spreuit in illis.
Hæc ubi dicta dabit, meritis sua præmia reddet,
Aeterna (miserum) poena fodientur iniqui,
Aeternumq; salus iustis concessa manebit.

Talia dum loquitur, scissos lacerata capillos
Pro fratris morbo iustis soror anxia curis,
Hortatur iuuenem rapido præcurrere gressu,
Casibus ut tantis Christus seruaret amicum.
Nam fuerat mulier meritis accepta benignis,
Obsequio cuius fratremq; domumq; merentem
Complexus, pleno Christus retinebat amore.
Nuncius adueniens narrat sub agone iacere
Dilectum Christo iuuenem, per tristitia morbi
Et lethi & uitæ confinia summa tenere.
Lazarus hic habuit nomen, sed Christus amaris
Percussus uerbis: non est, si creditis, inquit,
Ad lethum ducens isthæc uiolentia morbi:
Sed Deus ut digno iustis celebretur honore,
Et soboles hominis sancta uirtute niteat.
Tunc ad discipulos, dormit iam Lazarus, inquit:
Sed charum iuuenem faciam consurgere rursus.
Reddunt discipuli: somno succedere plena
Et remeare salus poterit: nec mente sequuntur,
Quod mortem somni dixit sub nomine Christus.
Errorum quorum tali sermone remouit:
Lazarus in lethum cecidit, sed gaudia menti
Hinc ueniunt, uestramq; fidem mihi fortius armat.
Cernitis absentem longè quoq; cuncta uidere,
Sed properemus, ait Didymus. dum talia fatur,
Pergamus, pariterq; omnes procumbere letho
Cogamur, toties quod gens Iudæa minatur.
Hæc ait, & cuncti Christo præeunte sequuntur.

Iamq; aderat Christus, fuerat sed forte sepulto
Quarta dies, merfasq; atris de morte tenebris
Germanas, luctus lachrymosaq; tecta tenebant.
Conuenere illuc, solatia debita dantes,
Iudææ gentis procures, chariq; propinqui.
Sed Martha, audito Christum uenisse, cucurrit
Obuia deferuitq; domum, mœstamq; sororem.
Et procul, o utinam præsens nobis tua uirtus
Afforet, haud morti frater cessisset acerbe.
Nam quicquid poscis, certum est tibi posse uenire.
Quam dominus tali solatur uoce gementem:
Robustam mentem mulier uirtute resume.
Lazarus hæc uitæ rediuiua in lumina surget.
Et mulier: certè surgent in munera uitæ

Mortales cuncti, ueniet cum terminus orbi.
Christus item sancto depromit pectore uocem:
En ego sum clara uobis reparatio uitæ.
In me qui credit, mortem deponere sumptam,
Et uitam poterit iugi comprehendere seculo.
At quicumq; fidem uiuo sub pectore sumet,
Horrida non unquam continget limina mortis.
Isthæc num credis puro de pectore Martha?
Illa dehinc: hæc una fides mea corda tenebat,
Sublimis ueneranda Dei quod uenerit in te
Cælestis soboles celsò sub nomine Christi.
Hæc ait, & Mariam cursu monitura sororem
Interiora petit, sanctum uenisse magistrum,
Et pariter luctu oppressam uocitare sororem,
Admonuit tacito designans omnia nutu.
Profilit illa foras, audito nomine Christi,
Prosequiturq; simul Solymorum turba gementem,
Credentium tumulto fletus inferre sorores.
Illa salutiferum postquam conspexit Iesum,
Procidit ante pedes, rupitq; hanc pectore uocem:
Si mihi germanum potuisses uisere uiuum,
Lazarus haud poterat duræ succumbere morti.

Fletibus hic Christus socians de corde dolorem,
Inquirat tumuli sedem, quo condita nuper
Membra forent, animæ uolucris spoliata calore.
Haud mora, demonstrat flenti mœstosq; sepulchræ
Rupe sub excisa, lapidis quod pondere clausum
Ut uidit sanctus, multo mox uectè moueri
Præcipit, at Martha talis uox uerberat aures:
Quatuor en lucas, totidemq; ex ordine noctes
Prætereunt, quo membra solo cõposita quiescunt.
Crediderim corpus, motu fugiente caloris,
Factorem miserum liquefactis reddere membris.
His dictis contrà depromit talia Christus:
Iam toties dictum est, magnis consistere rebus
Credentium uirtute fidem, sed gloria summi
Iam genitoris adest, fidei si robur habetis.
Hæc ubi dicta dedit, saxumq; immane reuulsis
Obicibus patuit, uirtus mox conscia cælum
Sufficit, & tali genitorem uoce precatur:
Eximias grates Genitor tibi sancte fatemur:
Me placidus semper uenerandis auribus audis.
Sed populus præsens me missum credere discat.
Hæc ubi dicta de lit, tumuli mox limine in ipso
Restitit, aduerso complens caua saxa canore:
Lazare, sopitis redeuntem suscipe membris

A En animam, tuq; ipse foras te prome sepulchro.
Nec mora: connexis manibus, pedibusq; repente
Procedit tumulo, uulium cui linea texta
Et totum gracilis connectit fascia corpus.
Tum solui iussit, lætumq; ad tecta remittit.

Iudei postquam factum uenerabile cernunt,
Qui tantum Mariam fuerat Marthamq; sequuti,
Pars credens sequitur sanctæ uirtutis honorem:
Ast alij repetunt urbem, procerumq; superbis
Cuncta Phariseis rerum miracula narrant.

Ergo ad concilium Scribæ, plebisq; uocatur
Iam grauior numerus, quauatum principis altè
Pulchra Caphæ collucent atria sedis.
Illic complacuit Christum prosternere letho,
Sed uitare dies Paschæ, ne plebe frequenti
Discordes populi raperent in bella furorem.

Ille Simonis erat tectis, quem lurida lepra
Virtute ipsius diffugerat. ecce cubanti
Accedit mulier propius, frangensq; alabastrum,
Quo preciosa inerant latè fragrantis oliui
Vnguenta, ab summo persudit uertice Christum.
Discipuli increpitant, fantes, potuisse iuuari
De precio unguenti miserorum corpora egentum.

B Has dominus prohibet uoces, factumq; probauit:
Desinite obsequio iusto prohibere puellam.
Pauperibus semper dabitur succurrere tempus,
Se lime non semper tribuetur iusere uobis.
Funeris ista mei multum laudanda ministrat:
Officio, mundumq; implebunt talia facta.

Tunc è discipulis unus se subtrahit amens,
Iudas, qui ad proceres tali cum uoce cucurrit:
Quid precium sperare datur, si prodere uobis,
Quæsitumq; diu possim monstrare Magistrum?
Argenti ter dena illi mox pollicebantur
Pondera: dehinc Iudas sceleri se subdidit alto.

Iamq; dies Paschæ primo processerat ortu,
Discipuli quærunt, ubi coenam sumere paschæ
Vellet, at ille sibi quendam sine nomine queri,
Ultima qui Domini casperet mandata, iubebat.
Vestire mox primo bis sex recubantibus unâ
Discipulis, tali diuinat uoce magister:
Enurget tempus, Christum cum tradere morti
E uobis unus scelerat corde uoluitat.
Continuo cuncti quærunt, quis talibus ausis,
Insano tantum cepisset corde uenenum?
Ille dehinc: epulis mecum nunc uescitur, inquit.

Sed soboles hominis quondam præscripta subibit
Supplicia ad tempus, miserabilis ille per æuum,
Qui iustum tradet: quanto felicior esset,
Si nunquam in terris tetigisset limina uitæ.

At Iudas grauius tunc pectora conscia pressus:
Nunquid, ait, Iudam talis suspensio tangit?
Respondit Dominus: Te talia dicere cerno.

Hæc ubi dicta dedit, palmis sibi frangere panē,
Diuisumq; dehinc tradit, sancteq; precatus,
Discipulos docuit, proprium se tradere corpus.
Hinc calicem sumit Dominus, uinūq; repletum
Magnis sanctificat uerbis, potumq; ministrat,
Edocuitq; suum se diuisisse cruorem.
Atq; ait: hic sanguis populi delicta remittet,
Hunc potate meum: nam (ueris credite dictis)
Posthac non unquam uitis gustabo liquorem,
Donec regna patris melioris munere uitæ
In noua me rursum concedent surgere uina.
Exim cantato sanctis concentibus hymno,
Montis Oliueti conscendunt culmina cuncti.

Talia dum Christus depromit pectore uerba:
Omnes præsentis noctis uos tempore longè
Disperget, misere deserto principe, terror.
Sic etenim scriptum est: pastoris casibus omnes
In diuersa fugam capient per rura bidentem.
Post ubi uita nouos cœli mihi reddet honores,
Præueniam, uestrosq; choros genitalibus aruis
Grata Galilææ uolitans per rura docebo.

Respondit Petrus: cunctos si credere fas est,
Quod tua labentes possunt præcepta negare:
Sed mea non ullus mutabit pectora casus.
Ille dehinc: nox hæc, quæ lucida sidera terris
Inducet, lucemq; premens nunc incubat undis,
Audiet, ut trinis pauidus mendacia uerbis
Dices, & Christum fortissime Petre negabis,
Et prius alitibus resonent quàm tecta domorum.
At Petrus: duram mortem mihi sumere malim,
Vox oblita suum quàm deneget ista magistrum.
Has uires cordis perstant promittere cuncti.

Nominis Ebræi sunt Gethsemaneida rura,
Illo progreditur uita lucisq; repertor.
Quem mox discipuli, Iuda fugiente, sequuntur.
Atq; illic reliquos iussit residere ministros.
Ille sed assumpto longe procedere Petro
Zebedeiq; simul natis, per deuia tendit.
Tunc angore graui mœstus sic uoce profatur:

Tristitia nunc uoluens animus mihi pectora turbat
Mortetenus, sed nunc uos segne excludite somnum,
Sollicitamq; simul uigilando ducite noctem.
Hec ait, et paulum procedens, corpore terram
Deprimit, et tali proiectus uoce precatur:
Si fas est, Genitor, calicis pertranseat huius
Incumbens ualido nobis uiolentia tractu.
Sed tua iam ueniat potius, quam nostra uoluntas,
Que tibi decreta est tantis sententia rebus.

Tunc ad discipulos repedit, sed somnus anhelis
Prostratos terra membris dissoluerat omnes.
Tunc ait ad Petrum: non est tibi ponere uirtus
Vnam peruigilem tantis sub casibus horam?
Sed uigilate precor, ne uos tentatio raptos
Horrida precipiet seuē per lubrica mortis.
Spiritus iste uiget, sed corpus debile lapsat.
Secessit rursus secreti montis in arcem,
Orabatq; Patrem: rerum mitissime rector,
Hunc quoniam calicem non est transire facultas,
Iam tua praeueniat nostra de sorte uoluntas.

Rursus discipulos somni sub pondere pressos
Inuenit, et rursus per idem genitore peccato,
Alloquitur fesso nexos languore quietis:
Iam dormire licet, sociosq; reuifere uestros.
Nam uenit ecce meum qui dedat in omnia corpus,
Que maculata meis imponet factio membris.

Cum dicto Iudas, numero stipante caterua,
Aduenit procerum iussu, populiq; ferocis.
Pars strictis gladijs, pars fidens pondere clauae,
Signa sequebantur Iudae promissa furentis.
Oscula nam pepigit sese contingere Christi,
Quo facile ignotum, caperet miserabile uulgus.
Ille ibi, dissimulans blanda cum uoce salutat,
Attigit et labijs iusti miserabilis ora,
Continuo Christus: totum complere licebit,
Huc uenisse tuo, quaecumq; est causa paratu.
Iniecere manum turbae, Christumq; prebendunt.

Tunc e discipulis unus fulgente machera
Occurrit uatis famulo, sublatu in iram,
Tempore et excisam rapuit uiuulneris aurem.
Olli Christus ait: gladium tu ponito noster:
Nam quicumq; ferox confidit uindice ferro,
Hunc iustij similis ferri uindicta manebit.
An ego non possim coelestia castra uocare,
Et patris innumeras in praelia ducere turmas?
Sed scriptura meis complenda est debita rebus.

Vos autem stricto quid me comprehendere ferro,
Fustibus et gladijs concurritis? en ego uobis.
Occurro: templi media qui semper in arce
Vobiscum residens docui, nec talia quisquam
Insonuit, tantis circum latratibus audax.
Discipuli passim Christo fugere relicto.

Iamq; Caiphea steterat Saluator in aula,
Conuenere omnes scribae proceresq; uocati.
At Petrus longē seruans uestigia, solus
Occulte moestus sedit cum plebe ministra,
Exirenum opperiens tanto sub turbine finem.
Ecce sacerdotes falsos conquirere testes
Incumbunt, fictasq; uolunt contexere causas,
Quis mortem infonti posset imponere Christo.
Sed nullus tanto uisus satis esse furori.
Tandem profiliunt testes, qui dicere Christum
Audissent, templum quod solus uertere posset,
Et uersum trinis iterum instaurare diebus.

Ipse sacerdotum princeps urgere tacentem,
Insistit, seruens furijs, ac talia facit:
Cur nihil ad tantas nunc respondere querelas,
Conuictus ueris procerum sub testibus audes?
Adiurabo tamen summi per regna Tonantis,
Ut fateare palam, si fas te credere Christum.
Ille dehinc tali compellat uoce superbum:
Isthaec sola tibi procedunt pectore uerba.
Vera tamen ueniet uobis aiscenda per auras.
Maestas, proles hominis uirtutis ad alta
Cum sedeat dextram, per nubes ignicolores,
Talibus auditis, scindit de pectore uestem,
Insultat furijs, et caeco corde sacerdos,
Atq; ait: audistis pugnantis foeda profant.
Verba Deo: polluta malis consurgat in iras
Religio, et uestram cuncti iam pandite mentem.
Conclamant omnes, mortiq; addicere certant.
Tunc sanctam Christi faciem sputa improba cōplēt,
Et palmae in malis, colaphiq; in uertice crebri.
Insultant, uerbisq; omnes illudere certant;
Christe, prophetabis cuius te palma cecidit.

At Petrum mulier triste quod uiderat intus,
Tu ne etiam iuuenis fueras comes additus, inquit,
Isti, quem ludens procerum sententia damnasti
Ille negat, te testisq; fors se promere tentat.
Ecce sed egressum primo sub limine cernens,
Altera, con simili prodebat uoce ministris.
Rursus periurans, illum se nosse negauit.

A Tunc percontationi multi accessere sequentes,
Deq; sono uocis sese cognoscere dicunt,
Cuncta Galilæam streperet quod uerba loquelam.
Et Petrus iurans deuotis omnia uerbis,
Nescire affirmat, quisquis foret ille, negando.
Hanc uocem, plausum quatiens sub culmine tecti
Ales prosequitur cantu, mentemq; Simonis
Circumstant tristem uerbis præsentia Christi,
Egressusq; dehinc ploratus fudit amarus.

Sidera iam luci concedunt, et rapidus sol
Progreditur, radijs terras crepitantibus implens,
Iamq; è concilio Christum, post terga reuinctum;
Præsidis ad gremium magno clamore trahebant.
Interea celsum Dominus stans ante tribunal,
Talibus exceptum Pilatus uocibus urfit:
Tu rex Iudææ gentis, qui dicitur, astas?
Respondit Christus: uestris hæc audio uerbis.
Exin terribilis iusti accusatio surgens
Infremit, et sanctum mendax facundia pressat.
Respondere nihil trucibus dignatur Iesus.
Pilatus querit, quæ nam sit causa tacendi.
Ille magis perstans, miranda silentia seruat.

Solenni sed forte die concedere leges
Vnum damnati capitis de more iubeant.
Et fuit in uinculis famoso nomine latro,
Quem Christo inensus populus, dimittere uitæ
Ardebat, trucibus somno sed terribita uisis
Pilati coniunx, iusti discedere pœna
Mandatis precibusq; uirum suspensa rogabat.
Tum iudex iterum procerum disquirere mentem
Tentat, et instanti cuperent quem soluere pœna,
Plebis ad arbitrium mittit de lege requiri.
At proceres populum fusa ambitione rogabant,
Latronem legi peterent, Christumq; necarent.
At postquam procerum incendit sententia uulgus,
Latronisq; petit potius sibi cedere uitam,
Consultat præses populum, quid uellet Iesu.
Plebs incensa malo, seuos miscere tumultus,
Et crucis ad pœnas iterumq; iterumq; poterat,
Qui regis nomen cuperet, qui Caesaris hostem
Confessus, sese proprio damnauerit ore.
Deniq; uiuictus, detestatusq; cruentum
Officium, increpitans se libera sanguine ab huius
Corda tenere sibi, coramq; à crimine palmas
Abluit, ut genti tantum macula illa maneret.
Hoc magis inclamantinos, uos cruor iste sequatur,

Et genus in nostrum scelus hoc et culpa redundet.
Pilatus donat plebi leniq; Barabbam,
Et crucis ad pœnam uinctum concedit Iesum.

Proditor at Iudas postquam se talia cernit
Accepto sceleris precio signasse furentem,
Infelix ægris damnans sua gesta querelis,
Argentum et culpans sacram proiecit in ædem,
Exorsusq; suas laqueo sibi sumere pœnas,
Informem rapuit ficus de uertice mortem.
Inde sacerdotes, precium quod sanguinis esset,
Illicitum fantes adytis iam condere templi,
Quod dare tum licitum, dum sanguis distraheretur,
Credebant: agrum mercati nomine uero
Sanguinis, horrendo signant scelera impia facto.
Hæc quondam cooperte canens uox uera propheta,
Euentum rerum patefecit in ordine seclis:
Argenti triginta minas posuere profani,
Hoc precium preciosi corporis instituentes,
Quod mox ad figuli rursus transfertur agellum.

Traditus at trucibus, iustus scelerisq; ministris,
Innocuus, scelerata opprobria corpore perferit.
Purpureamq; illi tunicam, chlamydemq; rubentem
Inducunt, spinisq; caput cinxere cruentis,
Inq; uicem sceptri dextram comitatur arundo.
Tunc genibus nixi, regem dominumq; salutant
Iudææ gentis: faciem lauere saluius,
Vertice et in sancto plagis lufere nefandis.
Hæc ubi transegit miles ludibria demens,
Indutum proprie ducebat tegmine uestis,
Et crucis ad pœnam sanctum iustumq; trahebat.

Ecce sed egressi, quendam cepere Simonem,
Cyrene genitum, lignumq; afferre iubeant,
Quo dominum lucis, duris suffigere clauis
Instans urgebat seclis immutabilis ordo.

At postquam uentum est, ubi ruris Golgotha nomē,
Permixture selli uinum dant pocula Christo:
Ille sed in summo gustu tractata recusat,
Ut satis antiquis fieret per talia dictis,
Nec tamen insultans hominū furor omnia posset.
Iamq; cruci affixum pendebat in arbore corpus,
Intactamq; dedit tunicam sub sorte per omnes
Militis unius seruans possessio textum.
Et scriptum causæ titulum meritiq; locarunt,
Quod rex Iudææ plebis gentisq; fuisset.

Accidit ut pariter pœnæ consortia ferrent
Latrones hinc inde duo, sed cæca furentis

Insultat plebis fixo uesania Christo:
 Hic est qui templum poterat dissoluere solus,
 Hic est qui trino lucis reparare meatu.
 Sed nunc descendat proles ueneranda Tonantis,
 Et crucis è pœna corpusq; animumq; resoluat.
 Hæc uulgi proceres uecordis dicta sequuntur.
 Atq; Pharisei Scribæq; et factio demens
 Illudunt, motuq; caput, linguasq; loquelis
 Insanis quatiunt, æternæ ad uincula pœnæ:
 Non 'ne alios quondam trucibus seruare solebat
 Morborum uinculis? sese cur soluere pœnis
 Non ualeat? en regem nostræ quem credere gentis
 Debemus, soluat ligni de robore corpus,
 Tunc sanctis digne poterimus credere signis.
 Confidit genitore Deo: dimittere pœna
 Cur propriâ non uult sobolem uenerandâ potestas?
 Nec minus increpitant dextra læuâq; gementes
 Affixi crucibus scelerum pro sorte latrones.

Iam medium cursus lucis conscenderat orbem,
 Cùm subito fugit ex oculis, furuisq; tenebris
 Induitur, trepidumq; diem sol nocte recondit.
 Ast ubi turbatus nonam transierat horam,
 Consternata suo redierunt lumina mundo.
 Et Christus magna genitorem uoce uocabat,
 Ebræ in morem lingue: sed nescia plebes,
 Ellam uocitare putat. tum concitus unus,
 Cogebat spongo turpi calamoq; reuincto
 Impressum labijs acidum potare saporem.
 Cætera turba furens, tali cum uoce cachinnat:
 Spectemus pariter, cœlo ne forte remissius
 Elias ueniat, celsa qui sede quiescit,
 Liberat et misero confixum stipite regem.

Tunc clamor Domini magno conamine missus,
 Aethereis animam comitem commiscuit auris.
 Scinduntur pariter sancti uelamina templi,
 Carbasaq; in geminas partes dirupta debiscunt,
 Et tremebunda omni coneuissa est pondere tellus,
 Dissidiumq; suo ruptæ de corpore cautes.
 Tum ueterum monumēta uirum patuere repulsis
 Obicibus, iuuæq; animæ per membra reuersæ,
 Et uisum passæ populi, per mœnia latè
 Errare urbis: sic terrent omnia mundum.
 Militibus primis quatiuntur corda pauore,
 Dedita qui se uæ seruabant corpora pœnæ,
 Et sobolem dixere Dei, Christumq; fatentur.
 E speculis matres miracula tanta tuentur:

Omnes, obsequium Christo quæ ferre solebant.

Iamq; recedenti uesper succedere soli
 Cœperat, et procerum solus tum iustior audet
 Corpus ad extremum munus deposcere Christi.
 Hic ab Arimathia nomen gestabat Ioseph,
 Qui quondam uerbis aures præstabat Iesu.
 Pilatum tunc iste rogat, sibi cedere membra,
 Quis nuper tulerat uitam uis horrida pœnæ.
 Concessit præses: sed corpus fulgida lino
 Texta tegunt, saxiq; nouo componitur antro.
 Limen concludunt immensa uolumina petre,
 E speculis seruant matres, et cuncta tuentur.

Iamq; dies rutilo complebat lumine terras,
 Ocia qui semper prisca de lege iubebat:
 Nulla sed immitis procerum furor ocia seruat.
 Conueniunt, onerantq; simul sic iudicis aures:
 Erroris laqueos iustissima pœna resoluit.

Nunc meminisse decet, quoniâ planus ille solebat:
 Vulgari semper iactans promittere plebi,
 E mortis sese tenebris ad lumina uitæ
 Cum terno solis pariter remeare recursu.
 Sed petimus, custos miles noua funera seruet,
 Ne fera discipulis furandi audacia corpus
 Consurgat, turbetq; recens insania plebem.
 Et Pilatus ad hæc: miles permittitur, inquit:
 Seruate, ut uultis, corpus tellure sepultum.
 Conueniunt, saxiq; ingentia pondera uoluunt,
 Et limen signis, et saxum milite seruant.

Sidera iam noctis uenturo cedere soli
 Incipiunt, tumuli matres tum uisere septum
 Concurrunt, motus sed terram protinus omnem
 Concutit, et cœlo lapsus descendit aperto.
 Nuncius, et saxum tumuli de limine uoluit.
 Illius et facies splendet, ceu fulguris ignis,
 Et niuis ad speciem lucent uelamina uestis.
 Militibus terror sensum discusserat omnem,
 Et iacuerunt simul ceu fusa cadauera letho.
 Ille sed ad matres tali cum uoce profatur:
 Vestra pauor nullus quatiens nunc corda fatiget.
 Nam manifesta fides sanctum uos querere corpus,
 Quod crucis in ligno scelerata insania fixit.
 Surrexit Christus, æternaq; lumina uitæ
 Corpore cum sancto, deuicta morte, recepit.
 Visere iam uobis licitum est, quod sede sepulchri:
 Nulla istic iaceant, fuerant quæ condita membra.
 Dicite præterea celeri propereq; recursu.

Dicitur

A Discipulis, Christum remeasse in luminis oras,
Inq; Galileam letum præcedere terram.
His dictis uisisq; animos perfuderat ardens
Letitia, attonitos stupido ancipitiq; fauore.
Deniq; præcipiti celebrantes gaudia cursu,
Talia discipulis referunt, tumulumq; relinquunt.
Ecce uia medio clarus se ostendit Iesus,
Et fidas matres blandè saluere iuebat.
Occurrunt illæ, & genibus plantisq; prehensis
Victorem lethi pauide uenerantur Iesum.
Talibus ille dehinc præceptis pectora firmat:
Mentibus absistat fidei pavor omnis, & isthæc
Fratribus hinc nostri, s; properè mandata referte.
Nostri conspectus si curæ est, ite uolentes,
Inq; Galileam properè transcurrite terram.

Interea tumuli custodum exterrita corda
Mittunt è numero partem, quæ tanta referret
Iudeis rerum miracula: sed manus amens
Iam semel insano penitus deuota furori,
Premia militibus certatim magna rependit,
Et sanam argento redimit, quod limine rupto
Furtim sustulerit corpus defensa tenebris
Occulte rapiens audacia discipulorum.

B Iamq; Galileos conscenderat anxia montes
Mandatis Christi concursans turba suorum.
Cernitur ecce suis proles ueneranda Tonantis,
Illum procumbens sanctæ chorus omnis adorat,

Nec tamen in cunctis pariter fundata manebat:
Pectoribus uirtus: nam pars dubitabat eorum.
Tunc sic discipulos clarus compellat Iesus:
In cælo & terris Genitor mihi cuncta subegit,
Me pater est uobis dignatus mittere lucem.
Gentibus haud aliter nunc uos ego mittere cunctis:
Institui, uestrum est cunctas mihi iungere gentes:
Pergite, & ablutos homines purgantibus undis.
Nomine sub sancto Patris Natiq; lauate,
uiuifici pariter currant spiramina flatus,
Ablutisq; dehinc nostra insinuate docentes
Præcepta, ut uitam possint agitare perennem.
Nec uobis unquam nostri præsentia deerit,
Donec consumens dissoluat secula finis.

OPERIS CONCLUSIO.

Has mea mens fidei uires, sanctiq; timoris
Cepit, & intantum luxit mihi gratia Christi,
Versibus ut nostris diuinæ gloria legis,
Ornamenta libens tulerit terrestria lingue.
Hæc mihi pax Christi tribuit, pax hæc mihi seclî,
Quam fouet indulgens terræ regnator aperte
Constantinus, adest cui gratia digna merenti,
Qui solus regum, sacri sibi nominis horret
Imponi pondus, quo iustis dignior actis
Aeternam capiat diuina in secula uitam,
Per dominū lucis Christum, qui in secula regnat.

CAELII SEDVLII SCOTI

PRESBYTERI MIRABILIVM DIVI-
norum siue Operis Paschalis.

LIBRI IIII.

DOMINO SANCTO, AC PATRI BEATISSIMO MACEDO-
nio, Abbati, Cælius Sedulius in Christo S.

Raiusquam me, uenerabilis Pater, operis nostri decursu uolumine censeas,
& rite forsitan seuerèq; obiurges, utpote qui nulla ueteris scientiæ præro-
gatiua suffultus, tam immensum Paschalis pelagus maiestatis, & uiris quo-
que peritissimis formidandum, paruo lintre tyro cucurrerim: huius apud
te facti causas expurgem, ut cum me non audacem fuisse probaueris, sed deuotum, in
pectoris tui portum blanda tranquillitate recipias: quem, gubernante Deo, læta beris
nulla pertulisse naufragia: Cum secularibus igitur studiis occupatus, uim impacien-
tis ingenij, quod diuinitatis in me prouidentia generauit, non utilitati animæ, sed ina-
ni uitæ dependerem, & literariæ solertia disciplinæ, lusu in fructuosi operis non au-
dori deseruiret: eadem misericors Deus, rerū conditor, clementius fabricam sui iuris:

aspexit, & stultos in me mundanæ sapientiæ diutius haberi sensus indoluit, ac fatuū prudentiæ mortalis ingeniū cœlesti sale cōdiuit. Mox ut cordis oculos interior caligo deseruit, per fentes dumosi ruris errātia, in herbā florei cespitis reuolui uestigia, totoq; nisu melioris arbitrii cultū illustrati pectoris Deo dicaui, nō presumptione uiriū sarcinā tantæ molis arripiēs, sed onus Christi, quod leue nimis est, humili pronus deuotione cōplectēs: culpa me scilicet arbitratus silentij nō carere, si studiosę mentis officium, quod uanitati derulissēm, ueritati denegarem: cū et diuinā reuerenter asseri, & humana possiūt honestē tractari. Angebar alia rursus animi procella turbati, & egros anhelitus illa mihi ratio sæpe commouebat, qua me noueram uel tua pater beatissime, uel aliorum, quos gratia similiter cœlestis illustrat, quiddā profecisse doctrina. Quanquam ipsi cuncta monstrantes, aliquē credatis igniculum in me posse lucere: sed torpor cordis obtusi, tãquā filicis per uenas, scintillam tenuem uix emittit. Et id ipsum parui fomitis nutrimentum, quod in me potuit doni cœlestis oleo permanere, nefas esse putabam, muti tenacitate silentij cum nullo partiri, ne unius talenti creditam quantitatem, dum nitor cautius custodire, culpa defossæ pecuniæ non carerem. Inuidiæ siquidem maculam de sese non abluit, qui alteri conferre denegat, quod cū dederit, non amittit. Inter diuersas tamen anxie trepidationis ambages, ad iaciendum huius operis fundamentum, hoc maximē prouocatus accessi, ut alios exhortationibus ueritatis, ad frugem bonæ mēsis inuitans: si quando infirmitatis humanæ uicijs, necessitate forsitan laceſsitus impugner, uerbis propriæ disputationis admonitus metuam. Et qui furta prohibui, fur uideri uerear: & qui rectæ soliditatis iter ostendi, procliuioris lubrici periculosa sectari, & clypeo dominicæ protectionis armatus, inimicæ iaculationis tela facili repulsione contemnam. Cur autem metrica uoluerim hac ratione componere, breuiter expedire non differam. Rarō, Pater optime (sicut tua quoq; peritia lectionis assiduitate cognoscit) diuinæ muneris pietatis, stylo quisquam huius modulationis aptauit: & multi sunt, quos studiorum secularium disciplina, per poeticas magis delicias & carminum uoluptates oblectat. Hi quicquid rhetoricæ facundiæ perlegunt, negligentius assequuntur, quoniam illud haud diligunt: quod autem uersuum uiderint blandimento mellitum, tanta cordis auditate suscipiunt, ut in alta memoria sepius hoc iterando constituent & reponant. Horum itaque mores non repudiandos assero, sed pro insita consuetudine, uel natura tractandos, ut quisq; suo magis ingenio uoluntarius, acquiratur Deo. Nec differt, qua quis occasione imbuatur ad fidem, dum tamen uiam libertatis ingressus, nō repetat iniquæ seruitutis fauces, quibus antea fuerat irretitus. Hæ sunt Pater egregie, nostri operis causæ, non superuacue, sicut didicisti, sed commodæ: quæ si probabili ratione non displicent, benignitatis tuæ donentur fauore, quo paululum ab scripturis celsioribus uacans, humilioribus te quoq; libenter impertias. Non semper aquila supra nubes eleuata peruolat, sed etiam remissioribus aliquando pennis descendit ad terrā. Sæpe belliger miles, armis, quibus assuetus est dimicare, delectatur etiā ludere. At forsitā, ut ab hac te molestia perlegēdi carminis, in occultis abducas, talib. me blādæ orationis uocibus alloqueris: Cur, inquires, affabilis amice, quæ gratia purę dilectionis amplector, dū me profusus niteris uenerari, præ ceteris, & fidi propositi sedulitate sectaris, alios tãquā neglectos offendis: qui cū sint doctrina nō im pares, & unā mecū soleāt religiosæ fidei societate cōiungi, me potissimū ac solū eligas uel secernas, cui deuotionis tuæ dicta committas: Habes antistitē plenum reue-

reuerentiæ sacerdotalis Vrsinū, qui ab ætatis suæ primæuo tirocinio Regis æterni castra non deferēs uixit inter barbaros pius, inter bella pacatus. Accepit testimonium beati iā meriti, & euāgelicę sacramentū doctrinę. Legim⁹ enim, Beati pacifici, quoniam ipsi filij Dei uocabuntur. Habes Laurentiū difficili cōparatione presbyterū, qui substantiā sui patrimonij sic erogauit, ut ecclesijs & egenis uniuersa distribuēs, tāti census effusione nihil perderet: sapiētia peruigil, lenitate placibilis, quo & serpētis astutiā cum lege custodiat, & columbæ simplicis animū non amittat. Habes quoq; meum Gallicanum æquē presbyterū, non in libris secularibus eruditum, sed placida bonitate mitissimū, catholicę regulam disciplinę factis potius edocentē, quā sermone monstrantē. Quid Vrsini dicam quoq; presbyteri annosam patientiam, & in Christi famulatu non deficiēdo iuuenilem senectam? Quid felicē referā, uerē felicē: seculi huius inimicū, cui crucifixus est mūdus. Sunt et alij memorabiles uiri quā plurimi, quos ad hoc suscipiendū idoneos constat esse officiū. Nec Hieronymi diuinæ legis interpretis, & cœlestis bibliothecę cultoris exempla te pudeat imitari, atq; ad generosas quoq; scēminas & præclaras indolis fama subnixas, in quarū mentib⁹ sacrę lectionis inistātia, sobriū sapiētię domiciliū collocauit, proprię disputationis documenta transnittere. Quis non optet & ambiat eximio Sindericis sacrę uirginis & ministrę Christi placere iudicio: quę superbi sanguinis nobilitatē sic humilitate prouexit ad gloriā, ut in cœlestis patrię senatu fieri mereatur athleta. Verē dignū, in quo dominus habitat, tēplum, ieiunijs castigatū, orationibus refertū, puritate mundissimū: scripturas etiam ecclesiastici dogmatis ita sitiens epotauit, ut nisi sexus licētia defuisset, potuisset docere, quā in mēbris scēminei corporis animus sit uirilīs. De quotidianę uerō misericordię dispensatione reticeo, quā sic exercet, ut sileat: sic largitur, ut lateat. Indicat tamē eius pauper habit⁹, ubi cēsus pficiat diues. Et ut magnitudo tāte prudentię, gemina resplendens lampade, plus luceret, habet & germanam, nomine meritorūq; Perpetuā, annis imparē, factis æqualem, æuo teneram, probitate grandęuā: quę dū nominis sui dignitate pascit, sic uiuit, ut nequeat amittere, quod uocat. Illustri maritali potētia, illustrior religione diuina, pximā uirginitati cōtinet palmā, in cōiugij fœdere pmanens pudica. Cætera, præter cōspicuū, utpote nuptæ cōuenientes ornatus, quæ de sorore dixim⁹, in huius quoq; moribus inuenimus. Ad hæc ego congrua rursus ita respōsione perfungar: Ne quęso Domine mi pater, quę diligere te profiteris, abijcias: quę fouere assoles, inuidiose deterreas. Nullum siquidē ex his omnibus uito, de nullius meritis aut instructiōe diffido: sed in re cunctos aspicio. Quosdā collationib⁹ assidue disputationis ad meliora uexisti, quosdā placidæ maturitati doctrinę, desiderio sanctę cōuersationis implesti, quibusdā exemplū fact⁹ es ad salutē: alios intra septa gregis tui accipiēs, oues fecisti: alios saluos in fide enutristi: omnib⁹ omnia fact⁹ es, ut oēs saluos efficeres. Cesset obsecro plurimorū iactura uerborū, cessent deinceps lōge excusationis ambages, nec pigeat te post tāti gurgitis emensa discrimina adhuc fluctuātī paginę auctoritatis tuę anchorā cōmodare. Quatuor ergo Mirabiliū diuinorū libellos, quos (explurib⁹ pauca cōplexus) usq; ad passionē, & resurrectionē, ascensionēq; Domini nostri Iesu Christi, quatuor Euangelistarū dicta cōgregās ordinaui, cōtra omnes emulos, tuę defensionī cōmendo. Huic autē carmini (fauēte Deo) opera Paschalis ideo nomē imposui, quia Pascha nostrū immolat⁹ est Christus: cui honor & gloria, cum Patre & S. spiritu, per omnia secula seculorum. Amen.

CAELII SEDVLII PRESBY-

teri in Opus Paschale Praefatio.

Paschales quicunq; dapes conuiua requiris,
Dignatus nostris accubitare toris,

Pone supercilium, si te cognoscis amicum,

Nec queras opus hic codicis artificis:

Sed modice contentus adi solennia mense,

Plusq; libenti animo, quam saturare cibo.

At si magnarum caperis dulcedine rerum,

Diuitiasq; magis deliciosus amas:

Nobilium mitidis doctorum uescere coenis,

Quorum multiplices nec numerantur opes:

Illic inuenies, quicquid mare nutrit edendum,

Quicquid terra creat, quicquid ad astra uolat.

Cetera gemmatis flauescunt mella canistris,

Collucensq; suis aurea uasa fauis.

At nos exiguum de paupere carpsimus horto,

Rubra quod appositum testa ministrat, holus.

LIBER PRIMVS.

Vm sua gentiles studeant figmenta poetæ

Grandisonis pompare modis, tragicoq;

Ridiculoue Getæ, seu qualibet arte, (boatu,

Seu nefandaru renouent contagia reru, (canendi,

Et scelerum monumenta canant, rituq; magistro

Plurima Niliacis tradant mendacia biblis:

Cur ego Dauidicis assuetus cantibus, odas

Chordarum resonare decem, sanctoq; uererer

Stare choro, & placidis coelestia psallere uerbis?

Clara saluti feri taceam miracula Christi?

Cum possim manifesta loqui, dominumq; Tonantem

Sensibus & toto delecter corde fateri:

Qui sensus & corda dedit, cui conuenit uni

Facturam seruire suam, cui iure perenni

Arcibus æthereis una est cum patre potestas,

Par splendor, communis apex, sociale cacumen,

Aequus honor, uirtus eadem, sine tempore regnū,

Semper principium, sceptrum iuge, gloria consors,

Maiestas similis: hæc est uia nanq; salutis,

Hæc firmos ad dona gradus Paschalia ducit,

Hæc mihi carmen erit: mentes huc uertite cuncti,

Hanc constanter opem Lesis adhibete medullis,

Quos lethale malum, quos uanis dedita curis,

Attica Cecropij sepit doctrina ueneni,

Sectantesq; magis uitam, spirantis odorem

Legis, Athenæi pædorem linquite pagi.

Quid labyrintho Theside erratis in antro,

Cecaq; Dædalei lustratis limina tecti?

Labruscam placidis quid adhuc præponitis uitis,

Neglectisq; rosis saluicam sumitis agri?

Quid lapides atq; æra coli, quid sana profanis

Proderit & mutis animas damnare metallis?

Parcite pulueri squallentia iugera campi,

Et steriles habitare plagas, ubi gignere fructum

Arida nescit humus, nec de tellure cruenta

Liuida mortiferis uellatis toxica succis,

Tartareo damnata cibo, sed amœna uireta

Florentum semper nemorum, sedesq; beatæ

Per latices intrate pios ubi semina uitæ

Diuinis animantur aquis, & fonte superno

Letificata seges spiritus mundatur ætemptis:

Vt menses queat esse Dei, mercisq; futuræ

Maxima centenum cumulare per horrea fructum.

Omnipotens æterne Deus, spes unica mundi,

Qui cœli fabricator ades, qui conditor orbis,

Qui maris undisonas fluctu surgente procellas

Mergere uicinæ prohibes confinia terræ,

Qui solem radijs, & lunam cornibus implet,

Inq; diem ac noctem lumen metiris utrunq;

Qui stellas numeras, quarum tu nomina solus,

Signa, potestates, cursus, loca, tempora nosti:

Qui diuersa nouam formasti in corpora terram,

Torquentiq; solo uiuentia membra dedisti,

Qui pereuntem hominem ueluti dulcedine pomi

Instauras meliore cibo, potuq; sacra

Sanguinis infusum depellis ab angue uenenum:

Qui genus humanū (præter quos clauserat arca)

Diluuij rapida spumantis mole sepultum

Vna iterum de stirpe creas, ut mystica uirtus,

Quod carnis delicta necant, hoc præside ligno

Monstraret liquidas renouari posse per undas:

Totum nanq; lauas uno baptismo mundum.

Pande salutarem paucos que ducit in urbem

Angusto mihi calle uiam, uerbiq; lucernam

Da pedibus lucere meis, ut semita uitæ

Ad caulas me ruis agat, qua seruat amœnam

Pastor ouile bonus, qua uellere præuius albo

Virginis agnus ouis, grexq; omnis cæditus intrat.

Te duce difficilis non est uia, subditur omnis

Imperijs natura tuis, rituq; soluto

Transit in aduersas iussu dominante figuræ.

Si iubeas medijs segetes arere pruinis

Messorum producet byems: si currere mussum

Vernali sub sole uelis, florentibus aruis
Sordidus impressas calcabit uinitor uuas,
Cunctaq; diuinis parebunt tempora dictis.
Indicio est antiqua fides, et cana priorum
Testis origo patrum, nullisq; abolenda per æuum
Temporibus constant uirtutum signaturarum.
Ex quibus audaci perstringere pauca relatu
Vix animis committo meis, siluamq; patentem
Ingrediens, aliquos nitor contingere ramos.
Nam centum licet ora mouens, uox ferrea clamet,
Centenosq; sonos humanum pectus anhelet,
Cuncta quis expediet, quorum nec lucida cœli
Sidera, nec bibulæ numeris æquantur harenæ.

Primus ab usq; chaos meritis uiuacibus Enoch,
Multa per innumeros iam secula contigit annos,
Natura perdente modum, quem iure creandi
Terra tulit, genitum sed mors miratur ademptum.

Sauicia iam uetule marcebant viscera Sare,
Grandæuo consumpta situ, prolemq; negabat
Frigidus annofo moriens in corpore sanguis:
Cum seniore uiro gelidi præcordia uentris
In partum tumuere nouum, tremebundaq; mater
Algentes onerata sinus, spem gentis opimæ
Edidit, et serum suspendit ad ubera natum.
Maclandumq; Deo pater obtulit, et sacer ipsam
Pro pueri iugulis aries maclatur ad aram.
O' iusti mens sancta uiri, pietate remota
Plus pietatis habens, contempsit uulnera nati,
Amplexus præcepta Dei, typicq; cruoris
Auxilio uentura docet, quod sanguine fuso
Humana pro gente pius succumberet agnus.

Loth Sodomæ fugiente chaos, dū respicit uxor,
In statuum mutata salis, stupefacta remansit,
Ad poenam conuersa suam: quia nemo retrorsum
Noxia contempti uitans discrimina mundi,
Respiciens, saluandus erit: nec debet arator
Dignum opus exercens, uultu in sua terga referre.

Ignibus innocuis flagrans apparuit olim
Non ardens ardere rubus, nec iuncta calori
Materies alimenta dabat, nec torrida uiuens
Sensit damna frutex: sed amici fomitis æstu
Frondea blanditæ lambebant robora flammæ.

Mitis in immitem uirga est animata draconem,
Per flexos sinuata globos, linguisq; trifidulis
Squamea colla tumens inimicos ore chelydros
Sorbuit, et proprii redit in uirgulta rigoris.

Peruia diuisi patuerunt cœrula ponti,
In geminum reuoluta latus, nudataq; tellus
Cognatis spoliatur aquis, ac turba pedestris
Intrat in absentis pelagi mare, perq; profundum
Sicca peregrinas stupuerunt marmora plantas.
Mutauit natura uiam, mediumq; per æquor
Ingrediens populus, rude iam baptisma gerebat:
Cui dux Christus erat: clamat nam lectio, multas
Vox Domini super extat aquas, uox deniq; uerbū,
Verbū Christus adest, geminæ q; cōsona legis (est:
Testamenta gerens, ueterem patefcit abyssum,
Ut doctrina sequens planis incenderet aruis.

Quid referā, innumeras cœlesti panecateruas
Angēlicos sumpsisse cibos, nimbisq; superitis
Nectaris, aërea populum dulcedine pastum,
In pluuijs habuisse dapes, et in imbris escas?

Rursus in exustis sitiens exercitus aruis,
Quā nimium loca sicca diu, qua terra negatis
Aegra iacebat aquis, quā spes ablata bibendi
Viuentiq; fuit, subitas arente metallo
Hauisit aquas, steriliq; latex de rupe cucurrit,
Et ieiuna nouum uomuerunt marmora potum:
His igitur iam sacra tribus danis mūnera rebus,
Christus erat panis, Christus petra, Christus in unum
Angelicis tremefacta minis affatur a sella (dis.
Sessorem per uerba suum, linguaq; rudenti
Edidit humanas animal pecuale loquelas.

Sol stetit ad Gabaon, mediq; cacumine cœli
Fixit anhelantem dilato uespere lucem,
Insolitus frenare diem: nec luna cucurrit
Ordine pigra suo, donec populantibus armis
Feruidus ingentem gladius consumeret hostem,
Coniurante polo: iam tunc famulata uidebant
Sidera uenturum præmisso nomine Iesum.

Eliam corui quondam pauere ministri
Præbentes sine more dapes, alesq; rapinis
Deditus, atq; audito saturans caua guttura rostro,
Tradidit illam ieiunis morsibus escam,
Nunc bonus Elie, qui perfidus antea Noë,
Abluit in terris, quicquid deliquit in undis.
Plenus at ille Deo postquam miracula terris
Plura dedit, meritisq; suis succedere dignum
Heredem propriæ fecit uirtutis amicū,
Aurea flammigeris euectus in astra quadrigis,
Quā leuis æthereos non exprimit orbita sulcos,
Sidereum penetravit iter, curruq; corusco

Dexteriora petens, spacio maiore triumphum
Duxit, & humani metam non contigit æui.
Quam bene fulminei præluens semita cæli
Conuenit Elia, meritòq; & nomine fulgens
Aethere dignus erat. nam si sermonis Achivi
Vna per accentum mutetur littora, sol est.

Vltima labentis miseratus tempora lucis,
Ter quinos quondam regi Deus addidit annos,
Vfus iure suo, patefactaq; limina claudens
Mortis, ab occasu uitam conuertit in ortum.

Ionas puppe cadens, ceto sorbente uoratus,
In pelago non sensit aquas, uitale sepulchrum
Ne moreretur habens, tutus que in uentre ferino
Depositum, non præda fuit, uastum que per æquor
Vênit ad ignotas inimico remige terras.

Cum spirante Deo Babylonia sacra negarent,
Tres una cum mente uiri, durumq; subirent
Exitium sæui Chaldaea lege tyranni,
Cuius Achemeniam rabies accenderet iram,
Plus fornace sua medios trudentur in ignes.
Nil ardente rogo, tantòq; ardore calentes
Cordis, imagineæ uincunt incendia pœnae
Igne animi. ô quanta est credentium gloria: flammis.
Ardentis fidei restincta est flamma camini.

Digna sed inमितem mox perculit ultio regem:
Nam quod ab humana uecors pietate recepsit,
Agrestes confors pecudum fuit ille per herbas,
Aulicæ depasto mutans conuiuia fœno.
Pronus ab amne bibit, septenag; tempora lustrans,
Omnibus hirsutus silais & montibus errat.

Nec minus & Darij furuerunt iussa tyranni,
Ecce etenim scelerei scelus addidit ira furentis.
Ebraeumq; decus Daniel decernitur insons.
Ieiunius cibus esse feris: sed bellua iusto
Mitis facta uiro, sanctos ne læderet artus,
Cœpit amare fâmen, rabies mollita farorem.
Deposuit, sæuisq; in faucibus ira quieuit,
Et didicere truces prædam seruare leones.

Dic ubi sunt natura tuæ post talia leges,
Quis toties tibi iura tulit, qui tartara iussit
Translatum nescire uirum, sterilemq; marito
Fecundauit anum, sacram præcepit ad aram
Sponte uenire pecus, muliebres transsulit artus
In simulacra salis, ramos incendia passos
Non ardere dedit, uirgultum soluit in anguem,
Per pelagus siccauit iter (mirabile) nimbis,

Manna pluit, saxo latices pro duxit ab imo,
Quadrupedem fari plano sermone coëgit,
Sustentis rapidas elementis distulit horas,
Per uolucres hominem pasci dedit, atq; coruscis
In cœlum transuexit equis, iam morte grauato
Adiecit tria lustra uiro, prædonis in ore
Nauisfrago fundauit opem, flagrante camino
Seruauit sub rore pios, per pascua regem
Pauit, ut hirsutam pecudem, rictusq; leonum
Instimulante fame iussit nescire furorem.

Nempe creatori (cuius quæcunq; uidentur,
Seu quæcunq; latent, & rerum machina serua est)
Omne suum famulatur opus, sequiturq; iubentis
Imperium, quocunq; trahit sententia nutu.

Heu miseri qui sana colunt, qui corde sinistra
Religiosa sibi sculpunt simulacra, suumq;
Factorem fugiunt, & quæ fecere uerentur.
Quis furor est, quæ tanta animos dementia ludit,
Ut uolucrem, turpemq; bouē, tortumq; draconem,
Semihominēq; canē supplex homo pronus adoret.
Ast alij solem, cæcatis mentibus acti,

Affirmant rerum esse patrem, quia ritè uidetur
Clara serenatis infundere lumina terris,
Et totum lustrare polum: cum constet ab istis
Motibus, instabilem rapidis discursibus ignem,
Officium, non esse Deum: quicq; ordine certo
Nunc oritur, nunc occiduas demissus in oras
Partitur cum nocte uicinis, nec semper ubiq; est,
Nec lumen fuit ille maens in origine mundi,
Cum geminum sine sole diem nouus orbis haberet.
Sic lunæ quoq; uota ferunt, quam crescere cernunt,
Ac minui, stellisq; litant, quæ luce fugantur.

Hic laticem colit, ille Larem: sed iungere sacris
Non audent inimica suis, ne lite propinqua
Aut rogus exiguas deficcet fortior undas,
Aut ualidis tenues moriantur fontibus ignes.
Arboreis alius ponit radicibus aras,
Instituitq; dapes, & ramos flebilis orat,
Ut natos, charamq; domum, dilectaq; rura,
Coniugijq; fidem, famulos, censumq; gubernent.
Lignee ligna rogas, surdis clamare uideris,
A mutis responsa petis, quæ iura domorum
Hæc ratione regunt, si cæsa securibus actis.
Ardua pendentis sustentent culmina tecti,
Aut subiecta focis, dapibus famulentur edendis.
Nonnulli uenerantur olus, mollesq; per hortos

A Numina sicca rigant, ueriq; hac arte uidentur
 Transplantatorum cultores esse deorum.
 Plura referre pudet, sanctoq; in carmine longum,
 Vel damnare nefas, ne mollia sentibus uram
 Lilia, purpurei neu per uiolaria campi
 Carduus, & spinis surgat paliurus acutis.
 Iam satis humanis erroribus addita monstra
 Risimus, aut tales potius defleuimus actus.

Nunc cœptam inuāt ire uia, montēq; per altum
 Nitentes firmare gradus, properemus in urbem
 Libertatis opem, radians ubi regia, fuluis
 Emicat aula theolis, ubi dantur digna petenti,
 Quærenti spes certa manet, claustrisq; remotis
 Peruia pulsanti referantur limina cordi.
 Hic est ille lapis, reprobis quem uertice gestat
 Angulus, atq; oculis præbet miracula nostris.
 Cuius onus læue est, cuius iuga ferre suaue est.

Per digesta prius ueteris miracula legis
 Rettulimus, sancti coniuncto spiritus actu,
 Quæ genitor socia nati uirtute peregit:
 Per digesta rudis nec non miracula legis,
 Dicemus sancti coniuncto spiritus actu,
 Quæ natus socia Patris uirtute peregit,

B Sæper ut una manēs Deitatis forma perennis (plex.
 Quod simplex triplicet, quodq; est triplicabile sim

Hec est uera fides, hanc spreuit habere salutē,
 Arrius infelix, qui curua per auiam rectum
 Flectere nisus iter, foueam delapsus in atram
 Corruit, & tetri mersus petit ima profundi.
 Tam uacuis sensu, iustæ quàm tempore poenæ
 Visceribus fufis uacuis quoq; uentre remansit,
 Demens, perpetui qui non imitanda parentis
 Iura, caducorum gradibus simulauit honorum.
 Nanq; homines inter, natum genitore minorem,
 Lex carnalis habet, quoniam pater ipse parentis
 Filius antè fuit: mox & qui filius est nunc,
 Adforet esse pater: sic per genus omne nepotum
 In noua progenies, & aui numerantur auorum.
 At Dominus, uerbum, uirtus, sapientia, Christus,
 Et totum commune Patris de lumine lumen,
 De solo, solus, cui nec minus est Patre quidquam,
 Nec quo crescat habet genitus: nō quippe creatus,
 Ipse est principium, nam sicut clarus habetur
 In genitore manens, genitor quoq; clarus in ipso
 Permanet, & rerum caput est Deus unus ubiq;
 Non quia qui summus Pater est, & Filius hic est;

Sed quia quod summus Pater est, & Filius hoc est.
 Sic ait ipse doceret ego in Patre, et Pater in me est
 Rursus, ego atq; Pater unum sumus. Arrius unum
 Debet scire, summusq; Sabellius esse fatendum.
 Iste fidem trinam, at hic non amplectitur unam.
 Ambo errore pares, quanquā diuersa sequantur,
 Qualiter assueti uarias producere sectas,
 Impugnant sua dicta uiri, qui brachia nudis
 Ostendunt, exerta humeris, nil tradere docti,
 Sed tantum certare cati: prudentia quorum
 Stulta iacet, quia uana Deo est sapientia mundi.
 Hic loquitur nimis, ille tacet, hic ambulat, hic stat:
 Alter amat fletus, alter crispare cachinnum,
 Diuersisq; modis par est uesania cunctis.

Interea dum ritè uiam sermone leuamus,
 Spesq; fidesq; meū comitatur in ardua gressum,
 Blandius ad summam tandem peruenimus arcem,
 En signo sacrata crucis uexilla coruscant,
 En regis pia castra micant, tuba elamat herilis,
 Militibus sua porta patet, qui militat intret,
 Ianua uos æterna uocat, quæ ianua Christus,
 Aurea perpetuæ capietis præmia uitæ,
 Arma quibus Domini tota uirtute geruntur,
 Et fixum est in fronte decus, decus armaq; porto,
 Militiæq; tuæ bone Rex, pars ultima restio.
 Hic proprias sedes, huius mibi manibus urbis
 Exiguam concede domum, tuus incola sanctis
 Ut merear habitare locis, alboq; beati
 Ordinis extremus conscribi in secula ciuis.
 Grandia posco quidem, sed tu dare grandia nostis:
 Quem magis offendit, quisquis sperando te pescit.
 Christe faue uotis, qui mundū in morte iacentē
 Viuificare uolens, quondam terrena petisti
 Cœlitus, humanam dignatus sumere formam.
 Sic aliena gerens, ut nec tua linquere posses.

Hoc Matthæus agēs hominē generaliter implet,
 Marcus ut alta fremit uox per deserti leonis,
 Iura sacerdotis Lucas tenet ore iuuenici,
 More uolans aquilæ uerbo petit astra Ioannes.
 Quatuor hi procures una te uoce canentes,
 Tempora ceu totidem, latū sparguntur in orbem
 Sic & Apostolici semper duodenus honoris
 Fulget apex numero, menses imitatus & horas,
 Omnibus ut rebus totus tibi militet annus.
 Hinc igitur ueteris recolens exordia mortis
 Ad uitam properabo nouam, lacrimasq; ferendo

Gaudia longa metam: nam qui deflemus in Adam
Semina mittentes, mox exultabimus omnes,
Portantes nostros Christo ueniente maniplos.

LIBER SECVNDVS.

Expulerat primogenitum sauisimus anguis
Florigera de sede uirum, blandiq; soporis
Illecebris lethum misero portarat amarum.
Nec solus meritam praesumptor senserat iram
Mortali sub lege iacens: sed prorsus ab ipso
Humanum simul omne genus. heu noxia coniunx,
Noxia tu coniunx magis, an draco perfidus ille?
Perfidus ille draco, sed tu quoq; noxia coniunx,
Proh dolor, eterni fuerant duo. crescere postqua
Coepit, origo perit, clademq; a semine sumpsit,
Quid numerosa dies, quid tempore proderat illo.
Cernere nongentos ultra feliciter annos,
Progeniemq; senum decimam expectare nepotum,
Iamq; suum nescire genus? cum uicta supremis
Curfibus, extremae fors irreparabilis horae
Sera licet uentura foret, longumq; per aeuum
Vita breuis, nihil esse diu cum fine, doceret,
Nec reducem spes ferret opem, primi q; sepulcrum
Terrigena, caeca sorberet fauce nepotes.
Ni pius ille sator culpas ignoscere promptus,
Reddere difficilis, sua ne factura periret,
Quaeq; Deo similis uiuens astatat imago,
Disimilis de morte foret, ueniale misertus
Instauraret opus, pomisq; uetaret acerbis
Quae mandere patres, natorum horrescere dentes,
Donaretq; suis semper placatus, ut unde
Culpa dedit mortem, pietas daret inde salutem.
Et uelut e spinis mollis rosa surgit acutis,
Nil quod laedat habes, matremq; obscurat honore:
Sic Euae de stirpe sacra ueniente Maria,
Virginis antiquae facinus noua uirgo piaret.
Ut quoniam natura prior uiciata iacebat
Sub ditione necis, Christo nascente renasci
Posset homo, et ueteris macula deponere carnis.

Haec uentura senes postquam dixere prophetae,
Angelus intacte cecinit properata Mariae,
Et dictum comitata fides, uterumq; puellae
Sidereum mox implet onus, rerumq; creator
Nascendi sub lege fuit: stupet innuba tenso
Virgo sinus, gaudetq; suum paritura parentem.
Iamq; nouem lapsis decimi de lumine mensis
Fulgebat sacrata dies, cum uirgine foeta

Promissum compleuit opus, uerbum caro factum, A
In nobis habitare uolens. tunc maximus infans
Intemerata sui conseruans uiscera templi,
Illesum uacuauit iter, pro uirgine testis.
Partus adest, clausa ingrediens, et clausa relinques.
Quae noua lux mundo, quae toto gratia caelo?
Quis fuit ille nitor Mariae, cum Christus ab alio
Processit splendore nouo: uelut ipse decora
Sponsus ouans thalamo, forma speciosus amena,
Prae natis hominum; cuius radiante figura
Blandior in labijs diffusa est gratia pulchris.

O facilis pietas, ne nos seruire teneret.

Peccato dominante iugum, seruida summus
Membra tulit Dominus, primi q; ab origine mundi.
Omnia, qui proprijs uestit nascentia donis,
Obsitus exiguis habuit uelamina pannis:
Quemq; procelloso non mobilis unda profundo,
Terrarum non omne solum, spaciosq; lati
Non capit aula poli, puerili in corpore plenus
Mansit, et angusto Deus in praesepe quieuit.

Salue sancta parens, enixa puerpera regem,
Qui coelum terramq; tenet per secula, cuius
Numen, et aeterno complectens omnia gyro
Imperium, sine fine manet, quae uentre beato
Gaudia matris habens cum uirginitatis honore,
Nec primam similem uisa es, nec habere sequentem,
Sola sine exemplo placuisti foemina Christo.

Tunc prius ignaris pastoribus ille creatus
Emicuit, quia pastor erat, gregibusq; refulsit
Agnus, et angelicus cecinit miracula coetus.

Talia Bethleis dum signa geruntur in oris.
Eoiuenero Magi, saeuumq; tyrannum.

Grandia sollicitis perturbant nuncia dictis,
Iudaicis nuper populis, orientis ab axe,
Progenitum fulsisse ducem: hoc coelitus astra,
Hoc stellam radiare nouam, ferus arbiter aulae
Aestuauit Ebraeae, ratis hunc succedere posse
Mox sibimet, qui primus erat, tunc fronte serena
Nubila mentis alens, et iam mandat ubiq; requiri,
Sicut adorandum, quem tractat fraude necandum.
Quid furis Herodes? Christum sermone fateris,
Et sensu iugulare cupis, legemq; legendo
Negligis, et regi regum tua regna minaris;
Ne tamen infano careant tua nomina facto,
Patrandum sub honore crucis, sed crimine gentis,
Herodes alius, quod tu molire, uidebit.

Ergo

A Ergo alacres summo seruantes lumina cœlo
 Fixa Magi, fidusq; micans regale secuti,
 Optatam tenuere uiam, quæ lege futura
 Duxit adorantes sacra ad cunabula gentes,
 Thesaurisq; simul pro religione solutis,
 Ipse etiam ut possent species ostendere Christum,
 Aurea nascenti fuderunt munera Regi,
 Thura dedere Deo, myrrham tribuere sepulto.
 Cur tria dona tamē? quoniam spes maxima uitæ est
 Hunc numerum confessa fides, et tempora summus
 Cernens cuncta Deus, præsentia, præcisa, futura,
 Semper adest, semperq; fuit, semperq; manebit,
 In triplici uirtute sui, tunc cœlitus illi
 Personnum moniti contemnere iussa tyranni,
 Per loca mutati gradientes deuia callis,
 In patriam rediere suam: sic nos quoq; sanctam
 Si cupimus patriam tandem contingere, postquam
 Venimus ad Christū, iam non repetamus iniquum.
 Ergo ubi delusum se comperit impius iram
 Rex aperit, si iure queat Rex ille uocari,
 Qui pietate caret, propriam qui non regit iram:
 Ereptumq; gemens facinus sibi, ceu leo frendens,
 Cuius ab ore tener subito cū labitur agnus,
 In totum mouet arma gregem, manditq; trahitq;
 Molle pecus, trepidæq; uocant sua pignora fœtæ
 Nequicquam, et uacuas implent balatibus auras.
 Haud secus Herodes Christo stimulatus adempto,
 Sternere collisas paruorum strage cæteruas
 Inmerito non cessat atrox: quo crimine simplex
 Turba perit, cur qui uixdum potuere creari,
 Iam meruere mori? furor est in rege cruento,
 Non ratio: primosq; necans uagitus, et audens
 In numerum patrare nefas, puerilia mactat
 Millia, plangoremq; dedit tot matribus unum.
 Hæc laceros crines nudato uertice rupit,
 Ille genas secuit, nudum ferit altera pugnīs
 Pectus, et infelix mater (nec iam modò mater)
 Orba super gelidum frustra premit ubera natum.
 Quis tibi nunc lanio cernenti talia sensus?
 Quos uē dabas fremitus? cū uulnera feruere late
 Prospiceres arce ex summa, uastumq; uideres
 Misericors ante oculos tantis plangoribus æquor?
 Extinctisq; tamen quamuis infantibus absens,
 Præsens Christus erat, qui sancta pericula semper
 Suspexit, et poenas alieno in corpore sentit.
 Ast ubi bisseños ætatis contigit annos,

Hoc spaciū de carne trahens, cuiq; meatus:
 Humana pro parte tulit, senioribus esse
 Corde uidebatur senior, legisq; magistros
 Inter, ut emeritus residebat iure magister.
 Nec mora (quæ etenim uolitas per tēpora mundus:
 Nouit habere moras?) usus maiore iuuenta,
 Sex quasi lustra gerens, placidā Iordanis ad undam:
 Vēnit, ut acciperet hoc, quod dare uenerat ipse.

Hunc Baptista potēs ut uidit ab amne Ioannes,
 (Quem, matris dum uētre latet, nōdumq; creatus,
 Senserat, obstruso iam tunc sermone prophetes,
 Ut muto genitore silens, cui munera linguae
 Post noni taciturna diu spiramina mensis
 Parto redduntur nato) mox prædicat: Agnus
 Ecce Dei, ueniens peccatum tollere mundi.
 Tollere cū dicit, quod non habet, hoc mihi tollit:
 Non mala ut ipse gerat, sed ut ipse nocentia perdat.
 Qualiter in medias dum lux præclara tenebras
 Funditur, et proprium non obfuscata serenum
 Decutit, expulsas illæsis uultibus umbras:
 Sic delicta fugans Saluator nostra gerendo
 Tersit, et à tactu procul euanesce iussit.
 Tunc uada torrentum simplex ingressus aquarum,
 In se cuncta lauat nostræ contagia uitæ.
 Ipse nihil quod perdat habens, sanctosq; liquentes:
 Corpore mundauit latices, lymphasq; beauit:
 Gurgitis, et proprijs sacravit flumina membris.
 Senserunt elementa Deum, mare fugit, et ipse
 Iordanis refluas cursum conuertit in undas.
 Nāq; propheta canēs, quid nā est mare quod fugis,
 Et tu Iordanis retro quid subtrahis amnē? (inquit,
 Ergo ubi flumineum post mystica dona lauacrum:
 Egrediens Dominus, siccās calcauit arenas,
 Confestim patuere poli, sanctusq; columba:
 Spiritus in specie Christum uestiuit honore,
 Mansuetumq; docet, multumq; incedere mitem
 Per uolucrum quæ felle caret, natoq; uocato
 Voce patris, triplici Deus ex ratione probatur,
 Quod Pater et natus, quod spiritus est ibi sanctus:
 Quo manet indignus, qui non numerauerit unum.
 Inde quater denis iam noctibus atq; diebus:
 Ieiunium dapibus, sacro spiramine plenum:
 Insidijs tentator adit, doctusq; per artem:
 Fallaces offerre dapes: si filius, inquit,
 Cerneris esse Dei, dic ut lapis iste repente
 In panis uertatur opem: miracula tanquam:

Hæc non semper agat Dominus, qui saxeæ terræ
Viscera, fructiferis animans fecundat aristis,
Et panem de caute creat. hæc ergo repulsus
Voce prius, hominem non solo uiuere pane,
Sed cuncto sermone: Dei labefactus, et amens,
Altera uiperæ instaurans arma uenenis,
Cum Domino montana petit, cunctasq; per orbē
Regnorum monstrauit opes: hæc omnia dicens,
Me tribuente feres, si me prostratus adores.
Quantum peruersus, tantum peruersa locutus:
Scilicet ut fragilis regni affectaret honores,
Qui populis æterna parat, monstrumq; nefandū
Pronus adoraret, cuius super æthera sedes,
Terra pedum locus est, quæ nullus cernit, et omnis
Laudat in excelsis summissa uoce potestas.
Christus ad hæc tantū Dominum scriptura, Deūq;
Iussit adorari, et soli famularier uni.

His quoq; deficiens cōgressibus, audet iniquus,
Ter sese attollens, animo perstare superbo,
Terq; uolutus humo, fragili confidere bello.
Tunc assumpsit eum sanctam sceleratus in urbem,
Et statuens alti supra fastigia templi:
Si natum genitore Deo tete asseris, inquit,
Impiger es summo demissus labere testō.
Nam scriptura docet, de te mandasse Tonantem,
Angelicis subuectus eas ut tior ulnis,
Ad lapidem ne forte pedem collidere possis,
O quæm cæca gerit nigro sub pectore corda,
Mens tenebris obscura suis: hunc ardua templi
Culmina, et erectæ quamuis fastigia pinne
Credidit in præceptis horrescere, maxima summi
Curuauit qui membra poli, cælosq; per omnes
Vestus in extrema descendit humilima terræ,
Inferiora petens, sed non excelsa relinquens,
Dixerat, et ualidi confossus cuspide uerbi,
Quod tētare suū Dominumq; Deūq; nequiret,
Victoris fugit ora gemens. tunc hoste repulso
Cœlicolæ assistunt proceres, cœtusq; micantes,
Angelici Christo famulantur ritē ministri.

Protinus ergo uiros ex piscatoribus aptos
Humanas piscari animas, quæ lubrica mundi
Gaudia sectantes, tanquam uada cærule ponti,
Cæcæq; præcipites tranant incerta profundī,
Discipulos iubet esse suos, talesq; supernæ
Conciliat uite, quos non uentosa loquendi
Gloria, uæ uana de nobilitate superbus

Sanguis alat, sed fama tacens, humilique resurgens
Mente nitor, cœlo faciat de plebe propinquos.
Nam quæ infirma potens elēgit, et infima mundi,
Fortia confringens Deus, et sapientia perdens.
Quinetiam celcrem cupiens conferre salutem,
Orandi præcepta dedit, iudexq; benignus
Indulgenda peti breuiter iubet, ut citō præstet,
Sic dicens: orate patrem baptisinate nostrum,
Iure suum, propriumq; homini concessit honorem,
Et quod solus habet cunctos permisit habere.

Qui Dominū cœli patrē memoramus, in ipse
Iam fratres nos esse decet, nec origine carnis
Germanum gestare odium, sed spiritus igne
Flagrantes abolere doli monumenta uetusti:
Atq; nouum gestare hominem, ne forsā ab alto
Degenerent terrena Deo, cui nos duce Christo
Fecit adoptiuos cœlestis gratia natos.

Sanctificatur ubi Dominus, qui cuncta creādo
Sanctificat, nisi corde pio, nisi pectore casto:
Ut mereamur eum nos sanctificare colendo.
Annuat ipse prior, sicut benedicter idem
Se iubet a nobis, a quo benedicimur omnes.

Adueniat regnum iamiamq; scilicet, illud
Morte uacans, et sine carens, cui nulla per æuum
Tempora succedent: quia nescit tempus habere
Continuus sine nocte dies, ubi principe Christo
Nobile perpetua caput amplectente corona,
Victor opima ferens gaudebit præmia miles.

Iugibus hoc uotis, hoc nocte dieq; precemur,
Illius ut fiat cœlo terræq; uoluntas,
Qui nusquā uult esse nefas, hostemq; nocentem
Viq; polo, sic pellat humo, ne corpora nostra
Tanquam uile solum, seuus sibi uendicet hydus.
Sed qui cuncta fouet plena pietate redundans,
Omnipotens, animas pariter conferuet, et artus.
Altera pars etenim cœli sumus, altera terræ.

Annonam fidei speramus pane diurno,
Ne mens nostra famem doctrinæ sentiat unquam,
A Christo ieiuna suo, qui corpore et ore
Nos saturat, simul ipse manens uerbumq; cibisq;
Dulcia nam Domini nostris in faucibus hærent
Eloquia, exuperantq; fauos atq; omnia mella.

Debata laxari qui nobis cuncta rogamus,
Nos quoq; laxemus. proprii nam cautio uerbi
Spondentes manifesta tenet, grauiusq; solui
Nectimur, alterius si soluere uincla negamus.

incipit

A Incipietq; pius decies millena talenta
Dimittens dominus, si nos affligere propter
Denarios centum conseruum senserit ullum,
Tradere confestim tortoribus, inq; feroci
Carcere constructi non permittemur abire,
Donec cuncta breuē redimus adusq; quadratē.

Nō quia nos Dominus lucis uia, semita pacis,
In laqueos tentantis agat, sed cum mala nostra
Deserit, ire sinit. nam qui quis recta mundi
Delicta sequens, lux et gaudia blande
Perditionis amat, Deus hunc, uirtutis amator,
Linqvit, et ingreditur qui se tentatio ducit.
Iugibus hanc igitur studijs uitemus, et arctum
Corde petamus iter, tenuis qua semita monstrat,
Ire per angustam regna ad coelestia portam.

Sicupimus uitare malum, debemus adire,
Sed itaq; bonum: hic quia liberat, ille trucidat,
Hic alit, ille necat. nam quantum sidera terris,
Ignis aquis, lumen tenebris, concordia bellis,
Vita sepulchris: tantum bona longius absunt
Dissociata malis. dextrum cuiusq; necesse est,
Aut leuam gradatur iter. sed dextra bonorum
Semita, conspicuos uocat in sua gaudia iustos,

B Inq; tuos Patriarcha sinus: at leua malorum
Exerceat penas, et ad impia tartara mittit.
Ergo agnis omnibq; Dei est haec sola uoluntas,
Et bona libertas euadere torua cruenti
Oramur, uisq; frui per pascua Christi.

L I B E R T E R T I V S.

Rima suae, Dominus thalamis dignatus adesse,
P Virtutis documenta dedit, coniuuq; praesens
Pascere non pasci ueniens (mirabile) fassas
In uinum conuertit aquas: amittere gaudent
Pallorem latices, mutauit leta saporem
Vnda suum, largita merum, mensasq; per omnes
Dulcia non nato rubuerunt pocula musto.
Impleuit sex ergo lacus hoc neflare Christus,
Quippe ferax qui uitis erat, uirtute colona,
Omnia fructificans, cuius sub tegmine blando
Mitis inocciduas enutrit pampinus uuas.

Regulus hinc nato quidam morienter rogabat
Flebilis et supplex Dominum, quō uiseret egrum,
Febre laborantem puerum, trepidamq; uetaret
Labium unum de fete sua: tunc largae potestas,
Crementi quae nulla negat, nec dona retardat
Velocem comitata fidem, sermone salutem.

Concedens facili: uiuit iam filius, inquit,
Perge, tuus. quantum imperij fert in usio Christi?
Non dixit uicturus erit, sed iam quia uiuit,
More Dei, qui cuncta prius quā nata uidendo,
Praeteritum cernit, quidquid uult esse futurum.

Inde salutiferis incedens gressibus urbes,
Oppida, rura, casas, uicos, castella peragrans,
Omnia depulsis sanabat corpora morbis.

Ecce autem medie clamans ex agmine turbae
Leprosus poscebat opem, uariosq; per artus
Plus candore miser: si uis Domine, inquit, ab istis
Me maculis mundare, potes: uolo, Christus ut in
Cōfestim redit una cutis, proprioq; decore (quit,
Leta, peregrinam mutarunt membra figuram,
Inq; suo magis est uix agnitus ille colore.

Fortē Petri ualide torrebatur, lampadis aestu,
Febbris anihela focrum, dubioq; in funere pendens:
Saucia sub gelidis ardebat uita periculis,
Immensusq; calor frigus lethale coquebat.
At postquam fessos Domini manus attigit artus,
Igneus ardor abit, totisq; extincta medullis
Fonte latentis aquae cecidit uiolentia flammæ.

Quinetiam rabidas nigrorum depulit iras.
Spirituū, ne flatu atrox laceraret iniqua
Peste homines, operisq; Dei uexaret honorem,
Quem norat non esse Dei, passimq; cateruas
Vi prius innumeras, pulso languore saluti
Reddidit, et uaria populos à clade leuauit.

Inde marina petens, arentes gressibus algas:
Pressit, et exiguae conscendens robora cymbe
Aequoreas intrauit aquas, dominumq; sequentes:
Discipuli, placido librabant carbasa ponto.
Iam procul à terris fuerat ratis, actaq; flabris
Sulcabat medium puppis secura profundum:
Cum subito fera surgit hiems, pelagusq; procellis
Vertitur, et trepidā quatunt uada salsa carinam.
Perculerat formido animos, seseq; putabant
Naufraga littoreis iam tendere brachia saxis.
Ipse autem placidum carpebat pectore somnum,
Maiestate uigil, qui non dormitat in aeuum,
Qui regit Israel, neq; prorsus dormiet unquam:
Ergo ubi pulsa quies, cunctis clamantibus una
Voce simul: misereere citus, misereere perimus,
Auxilio succurre pio: nil uota moratus,
Exurgens Dominus, ualidis mitescere uentis:
Imperat, et (dicto citius) tumida aequora placat.

Non erat illa feri pugnax audacia ponti,
In Dominum tumidas quæ surgere cogeret undas,
Nec metuenda truces agitabant flamina uires:
Sed letum exiliens Christo mare, compulit inum
Obsequio seruire fretum, rapidoq; uolatu
Mouerunt auidas uentorum gaudia pennas.

Interea placido transuectus marmore, puppim
Liquerat, et medios lustrabat passibus agros,
Cum procul è tumulis gemino stridore ruentes
Profiluere uiri, quos non mala demone pauco,
Sed legio uexabat atrox, nexuq; cruento
Sæua catenatis gestabant uindicta lacertis.
Angebant quoq; poena duplex: heu dira furoris
Conditio, qui uim patitur, magis ille ligatur.
Tunc Domini præcepta tremens exire iubentis
Spiritus infelix, hominem non audet adire,
Effigiem fugiens, quam Christum cernit habere:
Sed pecus immunda gaudens lue, semper amicum
Sordibus, atq; olido consuetum uiuere cæno,
Pro meritis petiere suis: tristesq; phalanges
Porcinum tenuere gregem: niger, hispidus, horrës,
Talem quippe domum dignus fuit hospes habere.

Hinc alias Dominus pelagi delatus in oras,
Intrauit natale solum, quo corpore nasci
Se uoluit, patriamq; sibi pater ipse dicauit:
Ecce aderant uinum portantes iamq; cadauer,
Bis bina ceruice uiri, lectioq; cubantem
Vix hominem, cui uita manens sine corporis usu,
Mortis imago fuit, resolutaq; membra iacebant
Officijs deserta suis, fluxosq; per artus
Languida demissis pendebant uincula neruis.
Hunc ubi uirtutum Dominus conspexit egentem
Robore peccatis primum mundauit adeptis,
Quæ generat augmenta malis: misero inde iaceti,
Surge, ait, et proprium scapulis attolle grabatum,
Inq; tuam descende domum: nil iussam oratus,
Cui fuerat concessa salus, uestigia linquens
Tandem aliena, suis letatur uadere plantis,
Vestropemq; suum grata mercede reuexit.

Principis interea synagoga filia, clauso
Puncta die superas moriens amiserat auras.
At genitor, cui finis edax spem prolis adultæ
Sustulerat, sanctos Domini lacrimansq; gemensq;
Corruit ante pedes, uix uerba precantia fari
Singultu quatiante ualens: miserere parentis,
Orbati miserere senis, modo filia, dicens,

Vnica, uirginis nec adhuc matura sub annis,
Occidit, et misero patris mihi nomen ademit:
Affer opem, lapsamq; animam per mæbra refunde,
Qui totum præstare potes: hæc inquit, et auctor
Lucis ad extinctæ pergebat funera, gressum
Vix populo stipante mouens, permixtaq; turbis
Ibat inundantem mulier perpeßa cruorem,
Quæ magnas tenuarat opes, ut sanior esset,
Exhaustaq; domo, nec proficiente medela,
Perdiderat proprium pariter cū sanguine censum.
Ast ubi credentis iam sano pectore cœpit
Diues adesse fides, medijs immersa cæteruis
Nititur auersi uel filum tangere Christi,
Posteriorq; latens, subitam furata salutem
Extrema de ueste rapit, siccisq; fluentis
Damnauit patulas audax fiducia uenas.
Senserat ista Deus, cuius de fonte cucurrit,
Quod uirtus secreta dedi, furtumq; fidele
Laudat, et egregie tribuit sua dona rapinæ.

Ventum erat ad mœsti lugentia culmina tecti,
Deslentemq; domum, moriens ubi uirgo iacebat
Extremum sortita diem, trepidusq; tumultus
Omnia lamentis ululans implebat amaris,
Funereosq; modos cantu lacrimante ferebat
Tibicen, plangorq; frequens confuderat aedes:
Ponite sollicita conceptos mente dolores,
Hic sopor est, Saluator ait, nec finis adesse
Credite, nec somno positam lugete puellam.
Dixerat, et gelida constrictum morte cadauer
Spiritus igne fouet, uerboq; immobile corpus
Suscitat, atq; semel genitam bis uiuere præstat.
Obstupere animis, inopinamq; uota parentes
Aspiciunt, uersisq; modis per gaudia plaudunt.

Inde pedem referens geninos uidet ecce sequens
Cæcos clamore uiros: fili inclyte David,
Discute nocturnas extinctis uultibus umbras,
Et clarum largire diem: quam credere tutum,
Quam sanum est cognosse Deum. iâ corde uidebat
Qui lucis sensere uiam, tunc cæca precantum
Lumina, diffuso ceu torpens ignis oliuo
Sub domini micuere manu, tactuq; sereno
Instaurata suis radiarunt ora lucernis.

His ita dimissis, alius producit æger,
Multiplici languore miser, qui uoce relictus,
Auditu uacuuus, solo per inania membra
Demone plenus erat: hunc protinus ordine sacro

Currant,

Vox humilis, sed celsa fides, quæ sospite nata
De cane fecit ouem, genitisq; in sentibus ortam
Compulsi Ebraei de gramine uescier agri.

Alta dehinc subiens môtus iuga, plebe sequente
Millia cecorum, claudorum millia passim,
Leprososq; simul populos, surdasq; cateruas,
Inualidasq; manus, & quicquid debile uulgi
Venerat, in priscum componit motibus usum,
Et reuocata suis attemperat organa neruis.

Dumq; medens ægrû refouet uirtute tumultum,
Tertia lux aderat, steriliq; in cespite nullum
Contigerat plebs tanta cibum, nimiosq; labores
Nutribat geminanda fames, si saucia callem
Turba per ingentem dapibus ieiuna rediret,
Qua flexus pietate Deus, qui semper egentum
Panis adest, uictumq; locis sine frugibus infert:
Pisciculus paucis & septem panibus agmen
Pauit enorme uirum, præterq; infirma secundi
Sexus, ætatis saturauit quatuor illic
Millia uescentum, plus ut mireris, & auctas
Disce fuisse dapes: epulas nutriuit edendo
Vulgus, & attrite creuerunt moribus esca,
Reliquiasq; suas sportarum culmina septem
Expauit fugitiua fames, ubi fragmine sumpto
Vidit abundantem modico de semine messem.

Nec tamè humano quauis in corpore Christû,
Matris ab occasu mortalia membra gerentem
Clam fuit esse Deum: quia non absconditur unquâ
Vrbs in monte sedens, modio nec subditur ardens
Lychnus anhelantem sed spargens altius ignem
Cunctis lumen agit: radians nam testibus amplo
Discipulis fulgore tribus, uelut igneus ardor
Solis in ætheream uersus splendore figuram,
Vicerat ore diem: ueltemq; tuentibus ipsam
Candida forma niuis Domini de regmine fulsit.
Omeritum sublime trium, quibus illa uidere
Contigit in mundo, quæ non sunt credita mundo.
Quid: quod & Eliam, & clarum uirtute Moysen,
Ignotos oculis uiderunt lumine cordis,
Ut maior sit nostra fides, hunc esse per orbem
Principiû ac finem, hunc simul alpha uiderier, hunc ω,
Quem medium tales circumfulsere prophetae,
Alii adhuc uiuens, alter stans lumine mortis.
Sidereosq; sono: meus est hic filius, atens,
Ostendit uerbo genitum uox patria Christum.

Postquam corporeos uirtus regressa per artus

Textit adoratam carnis uelamine formam,
Seq; palam Dominus populus de lit, ecce repente
Vir humilis mæsto deiectus lumina uultu
Procedit, supplexq; manus & brachia tendit,
Imploratq; gemens: unus mihi filius, inquit,
Est Domine, horrenda lacerat quem spiritus ira,
Nec linquit, nisi mergat aquis, aut ignibus atris
Opprimat, atq; animam dubia sub morte fatiget.
Hunc precor expulso miseratus utrunque furore
Re: idem mihi, uel redde sibi, ne cæca potestas
Expellat trepidam substracto lumine uitam.
Dixerat, & genua amplectens, genibusq; uolutans
Hærebat, dominusq; pio iam pectore uotis
Annuerat, tunc prædo furens, ac noxius hostis,
Cui possessi diu est alieni fabrica iuris,
Peruasâ migrare domo compulsus, in iram
Tollitur accensam, correptaq; carpere membra
Nititur, & frustra domino prohibente laborans
Fugit in obscuras puero uiuente tenebras.

Rex etiam solus regû, et dominus dominorum,
Non dedignatus Petro piscante tributum
Soluere Cesareum, medijs de gurgite ponti
Hamum ferre iubet gerulum, didrachmatis aurei.
Incola mox pelagi pendentia fila momordit,
Iussa tributa ferens, grauiorq; onerante metallo,
Vilis honor piscis precio maiore pendit.

Discipulisq; suis se percontantibus, anla
Cœlestis regni maior quis possit haberi?
Ut Deus & doctor mirabilis omnibus inquit:
Celsior est humilis, cunctisq; potentior ibit,
Qui cunctis subiectus erit, seseq; minorem
Demissa ceruice feret: uelut iste uidetur
Paruulus, & monstrat puerum cōsistere paruulum,
Scilicet ingenium teneri sectemur ut æui,
Non annis, sed mente iubet: quia mollior ætas
Nil pompe mortalis amat, non ambit honorem,
Nec resupina tumer: sic puræ semita uitæ
Quantum prona solo, tantum fit proxima cælo,
Mens etenim uergens, altum petit, altaq; uergit,
Inferiorq; gradus, quò uult descendere, surgit.
Ecce humilem Dominus de stercore tollit egenum,
Et facit egrregios inter residere tyrannos:
At contra tumidum pugnaei mente rebellem,
Præcipitem cælo sub tartara iussit abire.
Parua loquor si fida Dei per singula curram,
Et speciale bonum, cum sit generale, reuoluam.

A iam placidus Jordanis item transgressus arenas,
Iudeæ seclatur iter, si ne nomine mixtum
Vulgus, & innumeras releuans à clade cateruas,
Suscipit infirmos, & dat discedere sanos.
Nil igitur summo, de se sperantibus, unquam
Difficile est conferre Deo, cui prona facultas
Ardua planare & curua in directa referret:
Et quicquid natura negat, se iudice præstat.
Namq; foramen acus, sicut penetrare camelus
Membrorum præ mole nequit: sic diues opima
Fertilitate tumens, tenuem non possit adire
Cœlestis regni ducentem ad limina callem,
Nigenti rerum (qui mundum lege coercet,
Et nulla sub lege manet, cui condere uelle est,
Quem frons nulla uidet, sed totum conspiciit) ipse
Hoc impossibile est homini, dixisset: at alto
Possibile est ius omne Deo, multisq; molestum
Diuitibus tandem faceret mitescere censum.
Nam proprias bene tractat opes, cœloq; recondi
Thesuros uult ille suos, ubi quicquid habetur,
Non mordax ærugo uorat, non timea sulcat,
B Nec male deßossum famulatur furibus aurum.
Ieiunis quicunq; cibum, sitientibus haustum,
Hospitibus tectum, nudis largitur amictum,
Solatur nexos in carcere, perfouet egros,
Atq; alijs largus, sibi tantum constat egenus.
Nec dubie in cœlum substantia peruenit illa,
Que Christo collata datur sub paupere forma,
Que damnis augmēta capit, que spargitur ut sit,
Que perit ut maneat, que uitam mortua præstat.

Præterea geminos dominus considerare cæcos,
Dum quoddam transiret iter comitante caterua,
Conspicit, extinctæ poscentes munera formæ,
Flebilibusq; uagas implentes uocibus auras.
Nec cunctata solens pietas inferre salutem,
Que sentit flagrare fidem, mox lumina tangens
Euigilare iubet, que somnus prefferat ingens,
Atq; diu clausas referans sub fronte fenestras,
Ingrediente die fecit discedere noctem.

Hinc repetita sacri gradiēs per mœnia templi,
Lumina cæcatis dedit, & uestigia claudis.
Talia Dauidicam post facta reliquerat urbem,
Bethaniæ uicina petens, eademq; reuersus
Clarescente die properabat uisere tecta.

Ecce autem medijs astans sublimis in aruis,
Prondea ficus erat, cuius in robore nullum

Repperit esuriens lustrato stipite pomum,
Arboreisq; comis: iam nunc ex germine uasto
Nullus, ait, fructus reliquam generetur in æuum.
Confestim uirtuata suis ficulnea succis
Aruit, & siccis permansit mortuaramis.
Omnis enim quicunq; Deo nil fertile nutrit,
Ceu sterilis truncus lignis æquabitur ustis:
At iustus palmæ similis florebit amœnæ,
Semper habens frondes, & tanquā Libani cedrus
Multiplicandus adest, & sidera uertice tangit.

Pōst oblatus ei uirtutem sensit herilem
Insanus, sermone carens, quem faucibus arctis
Angebat uis clausi mali, uiciumq; tacendo
Prodiderat, sed cuncta solens infirma leuare,
Conditor obfessa pepulit de fauce latronem,
Et uocis patefecit iter, nexuq; soluto
Muta diu tacitas effudit lingua loquelas.

Pōst Dominus Pharisæa petens conuiuia cœnæ,
Orantis dapibus sese impertiuit amici.
Tunc mulier (quam fama nocens, & plurima uita
Mordebant delicta sue) clementia supplex
Corruit amplexens uestigia, queq; profusis
Irrigat incumbens lacrimis, & crine soluto
Nec tergere sacras, nec cessat lambere plantas,
Vnguento fragrante fouens, sententia donec
Leta Dei (quem ferre manum nō pœnitet unquā,
Si nos pœniteat ueterem quæsisse ruinam)
Vade, fides mulier tua te saluauit ab omni.
Dixisset, quodcunq; malum gessisse uideris.
Vtere pace mea: magna est medicina fateri,
Quod nocet abscondi, quoniā sua uulnera nutrit,
Qui tegit, & plagam trepidat nudare medenti.
En polluta diu, modicum purgata recepit
Per gemitum, proprijq; lauans in gurgite sletus,
Munda suis lacrimis redit, & deterfa capillis.

Iamq; Capharnæ synagogā intrauerat urbis,
Rite docens populos, quem cum uidisset iniquus
Humano sub corde latens, clamore proteruo
Spiritus infremuit, quid nobis, & tibi dicens:
Perdere nos heu Christe uenis, scio deniq; qui sis,
Et sanctum cognosco Dei, nec plura locutus,
Imperio terrente tacet, hominemq; reliquit
Pulsus, & in uacuas fugiens euauit auras.

Hic etiam uarijs finem langworibus esse
Fecit, & exclusos semper reticere coëgit
Dæmonas, ac talem prohibet se pandere testem.

Olim quippe ferox, et nigrae mortis amator,
 Ille nocens anguis, defectus culmine caeli
 Cum pompis socijsq; suis, omniq; nefandae
 Agmine militiae Christum, quem nouerat illic,
 Conspicit in terris uelamine carnis opertum:
 Et gemit esse homini, Dominum uirtutis, amicum.

Dumq; Tyri transgressus iter, Sidonia rursus
 Arua legens, placidas dominus calcaret arenas,
 Curauit gemino miserum spiramine clausum,
 Qui uocem non ore dabat, non aure trahebat.
 Sidereaq; manus, ruptis penetralibus omnes
 Attactus patuere fores, letusq; repente
 Audiriq; loquens, meruitq; audire loquentes.

Tu quoq; uirtutis sensisti munus herilis,
 Procuubens oculis, in cuius lumina Christus
 Exspuit, et speciem simulatae mortis ademit.

Hinc maiora docens populos coelestia uerum,
 Sereferat sermone Deum, turbasq; frequentes
 Quae nimis irruerant, cupiens uitare parumper
 Stagna petit, paruaq; sedens in Simonis alno,
 Littore sistentem firmabat ab aequore plebem.
 Et dictis iam finis erat, tunc altius actam
 In pelagus iubet ire ratim, uastoq; profundo
 Retia demitti piscantia, quae nihil omnem
 Claudere per noctem uacuo potuere labore.
 Simon paret ouans, et aquosis gentibus instans
 Linea claustra iacit: tantumq; inmanis apertos
 Impleuit captura sinus, ut praeda redundans,
 Turbaret geminas cumulado pisce carinas.
 Nam socia istic puppis erat: sic maxima saepe
 Gaudia non serinus, propensa q; uota tenemus:
 Quodq; Deo facile est, homines optare nec audet.

Talibus insignis uirtutibus ibat in urbem,
 Quae sit dicta Naim, populo ualidatus opimo,
 Et grege discipulorum: miserum tunc cominus ecce
 Conspicit effrui iuuenem, gelidumq; cadauer
 Pluribus exequijs, et inani funere passum
 Triste ministerium, cuius fors inuida matrem
 Iamdudum uiduam gemina uiduauerat urna.
 Nec remorata diu pietas inimica doloris.
 Auxilium uitale tulit, tactoq; pheretro,
 Surge, ait, o iuuenis, parensq; in tempore dicto.
 Mortuus assurgit, residensq; loquensq; reuixit,
 Atq; comes genitricis abit, nam funere torpens,
 Illicet amissa passus discrimina uite,
 Non poterat famulus domino clamante tacere,

Nec uita praesente mori, mox agmine uerso
 Deponens trepidum rediit uo tramite lucum,
 Candida felicem reuocauit pompa parentem.
 Nec tibi parua salus domino medicante Maria,
 Multiplici laesum curauit uulnere sensum,
 Quam fera septenis rabies inuaserat armis
 Demonico cuneata globo: sed squameus anguis
 Imperiosa sacri fugiens miracula uerbi,
 Corde tuo depulsus abit, uolucresq; per auras
 In chaos infernae lapsus penetrale gehennae,
 Septem ingens gyros, septena uolumina traxit.

Neue redundantem cumulado germine messem,
 Exiguus dominus sineret languere colonis,
 Discipulos alios, quorum mens conscia recti
 Puraq; simplicitas numero, meritoq; resurgens
 Aurea libra fuit, uelut agnos praecipit inter
 Sanguineos properare lupos: assume, dicens,
 Iura potestatis, nullum metuatis ut hostem.
 Vipereasq; minas, et scorpion, atq; inimica.
 Omnia uirtutis sensu calcate fidei.
 Nulla meis feritas famulis aduersa nocebit.
 Nec tantum hoc gaudete uiri, quod spiritus ater
 Subiaceat uobis, quantum quod nomina uestra.
 Scripsit in aeterno coelestis littora libro.

Ius est quippe Dei, uitam praepone re factis.
 Nam merito cessante bono miracula nil sunt,
 Quae faciunt plerumq; mali, quibus arbiter orbis,
 Nescio uos, dicturus erit, discedit cuncti
 Artifices scelerum, rebus qui semper iniquis
 Diuinum simulastis opus: sic tempore Mosis
 Carminibus quidam uanis Memphitis in oris
 Signa dabant, non sponte Dei, sed imagine falsa.
 Visibus humanis magicas tribuere figuras.

Post Phariseorum cuiusdam principis intrat
 Clarificare domum, non escam sumere tantum,
 Ad quam tunc facili conuenerat ille precatu.
 Hic homo perspicuo distentus uentre tumebat,
 Plenus aquae, grauidamq; cutem suspenderat aluus.
 Inclusam paritura necem, iam membra fluebant.
 Accrescente sinu, miser osq; infusa per artus
 Turgida perstatum macies tenuauerat agrum,
 Inq; uteri spaciū totus conuenerat hydrops.
 Non tulit hanc speciem mundi pater, et sua trāsit.
 Sabbata non curans, hominem curare paratus,
 Quem uoluit magis esse suū, nam sabbata propter
 Cōdita sunt hominē, sed nō homo sabbata propter.

Tunc:

A Tunc pius humentem siccata corporis unda
Iussit abire luem: fluidus mox viscera morbus
Deferit; & uacua resident in pectore fibræ,
Carnalemq; lacum pestis lymphata relinquit.

Cœperat interea dominus Galilæa per arua
Transgrediens, sancto quoddam pede tagere castrum.
Hunc procul ut uidere decem, maculosa gerentes
Leprosi portenta uiri, quos corpore fœdo
Discolor obscœnis turpabat pœna figuris:

Præceptor miserere (potes namq; omnia) Iesu,
Clamantes dixere simul. tunc flexa potestas,

Quæ nunquam pietate uacat, clementior insit:
Ite, sacerdotum conspectibus ora referte.

Cumq; uiam peterent, subito mundata uicissim
Mirantur sua membra uiri, uariumq; tuentes

Esse nihil, sese pariter speculantur, & omnes
Explorant proprias alterno lumine formas:

E' quibus, ut grates ageret pro munere tanto,
Vix unus reduci conuersus tramite, pronus

Sternitur ad terram, dominum uirtutis adorans,
Atq; sacerdoti uero sua protulit ora.

Deniq; pontificum princeps summusq; sacerdos,
Quis nisi Christus adest? gemini libaminis auctor,

B Ordine Melchisedec, cui dantur munera semper
Quæ sua sunt, segetis fructus, & gaudia uitis.

Cum residens, cæcus Timæi filius, illud
Propter iter, dominum per quod cognouerat, ire,

Vociferans crebro lumen clamore petisset,
Nec populo prohibente tacens, accedere iussus.

Ad dominum, palpante manu, uisumq; recepit,
Et nullo ducente redit. cum fortiter instat

Importuna fides, quidquid res dura negarit,
Sola frequens uotis oratio præstat honestis.

Vnanimus panem sic ille petebat amicum,
Qui foribus clausis per opaca silentia noctis,

Obnixeq; diu confidenterq; neganti
Vocibus assiduis precibusq; extorsit anhelis.

Præteriensq; uia dominus loca Sâmaritanæ,
Humam flagrantem sitim collegerat æstu;

Fonsq; perennis aquæ, modicam desiderat undam,
Vt biberet, quæ corpus erat. tunc accola gentis

Stans mulier, paruû puteo quæ traxerat haustum,
Cum dare cunctatur perituræ munera lymphæ,

Agnoscebat propriam numerofo coniuge uitam,
Orat in exhausti tribui sibi donâ fluenti

Acternam positura sitim: quæ nemo carere
Dignus erit, Domini nisi merfus gurgite Christi.

Percipiat placidas animæ, non corporis undas.

Dumq; sui media residens testudine templi:
Ore tonans patrio, directi ad peruia callis:

Errantem populum monitis conuertit amicis:
Ecce traheretur, magna stipante caterua,

Turpis adulterij mulier. lapidanda reatu.
Quam Pharisæa manus placido sub iudice sistens,

Dum damnare parat, plus liberat. omnibus illis
Nam simul è turbis, proprio sine crimine nullus.

Accusator erat, saxum qui missile primus
Sumeret, obscœne feriens contagia mœchæ.

Nec poterat quisquam festucam euellere paruam:
Ex oculo alterius; proprio qui lumine grandem:

Sciret inesse trabem, profugus sic illè recessit.
Impetus, & clemens donat sententia culpam,

Iam non peccandi sub conditione solutam:
Nam uomitum quicumq; suum canis ore relambit,

Nec ueterem studet hic ueniâ, nec habere futuram,
Huius damna tenens, huius compendia perdens.

Inde means, genitum cernit considerare cæcum,
Qui malè prægnantis dilapsus uentre parentis,

In lucem sine luce ruit. tunc sanguinis ille
Conditor humani, mundi q; orientis origo,

Imperfecta diu proprii non passus haberi.
Membra operis, natale lutum per claustra genarum:

Illiniens, hominem ueteri de semine supplet.
Nec uisum tamen antè caput, quàm uoce iubentis:

Accepta domini, Siloam uenisset ad undam,
Et cõ sanguinei fœtus medicamine lini,

Pura oculos fouisset aqua. mox ergo gemellæ
Vultibus effulgent acies, tandemq; merentur

Ignotum spectare diem. cognoscite cuncti;
Mystica quid doceant animos miracula nostros:

Cæca sumus proles misere de fœtibus Euxæ,
Portantes longo natus errore tenebras:

Sed dignante Deo mortalem sumere formam:
Tegminis humani, facta est de uirgine nobis:

Terra salutaris, quæ fontibus oblita sacris.
Clara renascentis reseat spiramina lucis:

Bethaniæ inde solum repetens intrarat, ibiq;
Lazarus occidua tumulatus sorte iacebat

Iam quarto sine luce die, claususq; sepulchri:
Marmore, corruptum tabo exhalabat odorem:

Flebant germanæ, flebat populatio præsens,
Flebat & omnipotens, sed corpore, non deitate;

Exanimēsque artus, illa pro parte dolebat,
 Qua moriturus erat, lacrimisque impleuit amicum
 Maestate Deum. quid credere Martha moraris,
 Quid ue Maria gemis? Christū dubitatis, an unum
 Possit ab infernis hominem reuocare cauernis,
 Qui dabit innumeras post funera surgere turbas?
 Ergo ubi clamantis domini sonuit tuba dicens,
 Lazare perge foras: magno concussa pauore
 Tartara disiliunt, erebi patuere recessus,
 Et tremuit lethale chaos, mortisque profunda
 Lex perit, atque anima proprias repente medullas
 Cernitur ante oculos uiuens aflare cadauer.
 Postque sepulchralem tandem recreatus honorem,
 Ipse sibi moriens, et postumus extat, et heres.

Vtque cadauca uagi contemnens culmina secli,
 Monstraret se rite Deum, non curribus altis
 (Qui pompæ mortalis honor) rapidisque quadrigis
 Puluerem sulcauit iter, nec terga frementis
 Ardua pressit equi, phaleris qui pictus, et ostro,
 Ore cruentatum mandendo concutit aurum:
 Sed lento potius gestamine uilis aselli
 Rectori suffecit honos, leuis ungula cuius
 Ut tanto fessore, decus mirabite portans,
 Nobilior sub fasce foret, non illius impar,
 Qui patulo Christum, licet in presepe iacentem,
 Agnouit tamen esse Deum, plebs omnis adorans
 Insolito molles subiecit tramite uestes.
 Dicite gentiles populi, cui gloria regi,
 Talis in orbe fuit, cui palmis compta uel unquam
 Frondebis arboreis laudem cœlestibus hymnis
 Obuia turba dedit? domino nisi cū patre Christo,
 Qui regit æthereū princeps in principe regnum,
 Cui sanctus semper conregnat spiritus æque.

LIBER QVARTVS.

HAs inter uirtutis opes, iam proxima Pascha
 Cœperat esse dies, domini cū gloria uellet
 Ponere mortalem, uiuamque resumere carnem,
 Non aliam, sed rursus eam quam munere plenam
 Lucis ab infernis releuans ad sidera duxit,
 Exclamansque palam: pater ista memet in hora
 Saluifica, sed in hanc ideo ueni tamen horam,
 Clarifica nomenque tuum, permagnaque cœlo
 Vox resonans uenit per nubila: clarificaui,
 Clarificabo iterum. quid apertius est patre teste,
 Cœlo assertore: at nec sic cognoscere Christum
 Gens uoluit Iudæa Deum. pars esse ferebat

Hoc tonitrum, pars angelicæ crepuisse loquellam. **A**
 O gens cæca oculis, o gens durissima corde.
 Num tonitrus potuit Christum, siue angelus ullus
 Auctorem generasse suum, qui nomine Patris
 Audito responsa daret? sed ab ore tonantis,
 Natum agnoscentis, populus quod crederet astant,
 Vox emissā, suo respondit consona uerbo.

Annua tunc sacræ celebrans per munera cœne
 Paschales ex more dapes, humilemque ministrum
 Se faciens, et grata suis exempla relinquens,
 Assurgit, famulisque libens famulatur, et omnem
 Limbo accinctus tantum inclinauit honorem,
 Discipulis ut sponte lauans uestigia cunctis,
 Nec Iudam exciperet, quem proditoris inique
 Nouerat auctorem. sed nil tibi gloria seu
 Traditor illa dabat, pedibus consistere mundis,
 Qui sensu pollutus erat: uelut omne sepulcrum
 Exteriora gerens albæ uelamina formæ,
 Sordibus intemius, foedoque cadauere plenum.

Nec dominum latuere doli, scelerisque futuri
 Prodidit auctorem, panem cui tradidit ipse,
 Qui panis tradendus erat. nam corporis atque
 Sanguinis ille sui postquam duo munera sanxit,
 Atque cibum, potumque dedit, quo perpete nunquam
 Esuriant, sitiantque animæ sine labe fideles:
 Protinus in Iudam, sedes ubi liuor habebat,
 Spiritus intrauit teterrimus, armaque sumens
 In dominum seruire dedit consurgere bellum.
 Pactus grande nefas, parua mercede: neque illi
 Culpa datur precio, sed inherere crimina facti.
 Tantumdem sceleris, terdena nominata sumens
 Argenti, paruo cecatus munere, gessit
 Quantum cuncta simul terrarum regna, marisque
 Diuitias, omnemque uagis cum nubibus æthram.
 Si caperet, gesturus erat. neque enim bona mundi
 Sufficerent, magni fuso pro sanguine Christi,
 Qui pater est mundi, qui fecerat hunc quoque nasci.
 Atque utinam sterili damnatus matre nequisset
 Natalem sentire diem, nec luminis huius
 Hausisset placidas flabris uitalibus auras,
 Aeterno torpore latens, miseroque fuisset
 Sors melior nescire datam, quam perdere uitam.
 Aut male fusus humo, confestum munera lucis
 Perderet, ut puluis, quem uentus proiecit ingens
 A facie terræ, rapidisque uolatibus actus
 Spargitur in uacuas nebulis obscurior umbras.

A Tunc cruenta, ferox, ulax, injane, rebellis,
 Perfide, crudelis, fallax uenalis, inique,
 Traditor immitis, fere pro tuor, impie latro,
 Præuius horribiles comitari signifer eiſeſ?
 Sacrilig. m̃q; aciem gladijs iuibusq; minacem
 Cum moueas, ori ora premis, nec q; uenenum
 Injeris, & blanda de minimi sui imag. ne produſe?
 Quid jocium ſimulaz, & amica ſtante ſalutaſ?
 Nunqui! terribiles aut p̃ox conuariat in enſis,
 Aut truculentia pio lip. u. oſcula porrigi agnoſ?

Tracitus ergo uis operator ſanctus iniquus,
 Conſue. am non liqu. t opem. puerq; reuulſam
 Enſe Petri (inequaſ ius a pietate uicaret)
 Reddidit aur. celam. nec enim uind. ſis tonanti
 Conueniens humilis ſuit, qui militia patrem
 Angelicas ſibimet. legiones poſcere poſſet
 Plus duodena dari, ſi mallet ſumere poenas
 De meritis, quam ſpon. e ſuas ignoſcere plagas:
 Tunc parcimucrone iubet, quia uenerat ipſe
 Ponere pro cunctis animam, non tollere cuiquam.

Iamq; Petro clara iam dudum uoce fatenti
 Cum domino ſe uelle mori, prius alger, inquit,
 Quam gallus canter, hac me ter nocte negabis,

B Non reprobando ſilem, ſed prædicendo timorem.

Continuò ad tristes Caiphe deducitur ædes,
 Ille ſacerdotum fuerat tunc deniq; princeps,
 Et princeps ſceleru. namq; hoc reſidente cathedra
 Peſtiſera, falſis agitatione teſtibus ardet
 Concilium, iam iamq; uolant mendacia mille
 In dominum. uanis hominum conſtata ſauillis.
 Quæ pereunt leuitate ſui, uelut ignis oberrans
 Arentes ſtipulas, uires cui ſumma cremandi
 Materies infirma rapit, niſtoq; ſurore
 Labitur inuali. te deformis gloria flammæ.
 Poſtquam nulla dolis patuit uia, brachia tolli
 Armata in inſontē ſeuus furor: beu mihi quantis
 Impedior lacrimis, rabidum memorare tumultum,
 Sacriligas mouiſſe manus, non deniq; paſſim
 Vel colaphis pulſare caput, uel cadere palmis,
 Aut ſpuere in faciem p̃ebs execranda quicuit.
 Ille tamen patiens, ſubieſto corpore totum
 Suſtinuit, noſtræq; dedit ſua membra ſaluti.
 Nāq; per hos colaphos. caput eſt ſinabile noſtru.
 Sputa hæc per dominum noſtram lauere figuram.
 His alapis nobis i. bertas maxima pluſit.

At ſenior, cu. cuncta potēs prædixerat auctor,

Quæ uentura forent (quoniam tranſire nequiuſ
 Inſectum, quod Chriſtus ait) ſe prorsus adeſſe
 Ipſius ex ſocijs, ſemel, ac bis, terq; negauit,
 Vt gallus cecinit, completa eſt ſanctio Chriſti,
 Et ſenſus rediere Petro. memor ille malorum
 Immemoris damnauit opus, gemituq; ſequentē
 Culpa fugit: cedunt lacrimis delicta proſuſis,
 Et dulcem ueniam ſletus generaſtis amari.

Iamq; dies aderat nocturna mœſtior umbra,
 Flagitium u. ſura nouum, tenebrisq; remotis
 Pan. lebat populis iudææ crimina gentis.
 Mox igitur dominum Pilati ad mœnia duci
 Nexibus aſtrictum udas ut uidit iniquus,
 Intr. guit ſcelerusq; ſui commercia, reddens
 Inc. ſſam ſacri precum, non ſacta reliquit.
 Nam quod enim prodeſt illic trepidare timore,
 Nullus ubi timor eſt: aut que conſeſſio tetro
 Lucet in infernos: cum iam demerſa ſecuris
 Arboris inſandæ radicibus, exitialem
 Quæ peperit fructum, ſeralia germina uertat
 Funditus, et dignis pereant mala robora flammis:
 Continuoq; trucis correptus mente furoris,
 Se quoq; morte petit, tanquā tunc ſanior eſſet,
 Cum ſcelus ulciſci præcurreret, ipſaq; diræ
 Gutturæ uocis iter, cuncti quæ uendere mundi
 Auſa redemptorem, nodatis ſaucibus angens
 Inſelicem animam laqueo ſuſpenderit ab alto.
 Lenior ira quidem tanto pro crimine culpæ,
 Cunctorum cui nulla foret par poena malorum.
 Exitus hic mortis tamen, & ſublime cadauer
 Oſtendit populus, quanto de culmine lapſus
 Pridem diſcipulus, qui nunc reus, alta relinquens
 Sidera, tartareum deſcendit aduſq; profundum:
 Tunc uir apoſtolicus, nunc uilis apoſtata factus.

At dominus patiens, cum præſidis ante tribunal
 Staret, ut ad iugulum ductus miſiſſimus agnus,
 Nil inimica cohors inſontis ſanguine dignum
 Repperiens, regem quod ſe rex dixerat eſſe
 Obicit: & uerum, mendax pro crimine ducit.
 Nec mirum, ſi iura Dei gens perſiſta uiuet,
 Imperiumq; neget, lucos quæ ſemper amauit,
 Idola dilexit ſimili nam more ſurentes
 Tunc coluere Baal, nunc elegere Barabbam,
 Damnatoq; pio, conſeruatoq; proteruo
 Mutauit per uirumq; uiam ſententia iuſtam.
 Auctor mortis erat iuſſus qui ſumere lucem:

Auctor lucis erat, iussus qui sumere mortem.
Credite iam Christum, pro cunctis credite passum.
Quid dubitatis adhuc? en seclius terga flagellis,
Subditus opprobrijs, poenas amplectitur omnes,
Nec dignus sentire necem ceu latro periret.

Heu falx torua patrum, segetem caesura nepotū:
Heu facinus Pilate tuum, quot geßeris uno
Crimina iudicio, uigili si mente notares:
Non solas lauisse manus, sed corpore toto
Debueras sacrum uenire sperare laucrum.
Corripis infontem, sistis sub praeside regem,
Praeponisq; humana Deo: qua morte teneris,
Qui dominum numerosa cruci post uulnera figis?

Cumq; datus seuis ad poenam sanctus abiret
Militibus, rubri uilem subtegmine cocci
Vestitur chlamydem, species ut cuncta cruenta
Mortis imago foret, spinis circumdedit amplum
Nexa corona caput, quoniam spina benignus
Omnia nostrorum susceperat ille malorum, (per,
Implet harūdo manū, sceptrum, quod mobile sem/
Inualidum, fragile est, uacuum, leue: moxq; alienos
Deponens habitus, proprium suscepit amictum:
Scilicet humanae positurus tegmina carnis,
Et sumpturus item, nil iam ut mutabile ferret
Post mortem, propria cum maiestate resurgens,
Humano ponens mortalem tegmine carnem.

Nec sine diuino cōstat moderamine gestum,
Quod uinum cum felle datum, tristemq; saporem
Suscipiens tetigit labijs, et ab ore remouit,
Quippe necem paruo degustaturus amaram
Tempore, quam reduci contemnere carne pararet.

Protinus in patuli suspensus culmine ligni,
Religione pia mutans discriminis iram
Pax crucis ipse fuit, uiolentaq; robora membris
Illustrans proprijs, poenam uestiuit honore,
Suppliciumq; dedit signum magis esse salutis,
Ipsaq; sanctificans in se tormenta beauit.
Neue quis ignoret speciem crucis esse colendam,
Quae dominum portauit ouans ratione potenti,
Quatuor inde plagas quadrati colligit orbis:
Splendidus auctoris de uertice fulget Eous,
Occiduo sacrae lambuntur sidere plantae,
Arcton dextra tenet, medium laeua erigit axem,
Cunctaq; de membris uiuit natura creantis,
Et cruce complexū Christus regit undiq; mundum.

Scribitur et titulus, hic Rex est Iudaeorum,

Quod nihil à deitate uacet. nam coelitus actum,
Hoc Ebraea refert, hoc Graeca, Latinaq; lingua,
Hoc docet una fides, unum ter dicere regem.

Huius in exuuijs fors mittitur, ut sacra uetustis
Intemerata manens, à Christo schisma uetaret.
Quinetiam infontis latere ex utroq; cruentos
Constituere uiros, meritum licet omnibus unum,
Non faciat similes quamuis sententia: nanq;
Inter carnifices sancto pendente latrones,
Pare est poena trium, sed dispar causa duorum.
Hi mundo sunt quippe rei pro crimine multo:
Huic reus est mundus, saluatus sanguine iusto,
Supplicijsq; tamen rerum dominator in ipsis
Iura potestatis non perdidit. æquus utrumq;
Iudex nanq; tuens, hunc eligit, hunc reprobaui,
Amborum meritum præcelso examine pensans.
Vnus enim, quem uita ferox nec morte reliquit,
In dominum scelerata mouens conuicia, dictis
Mordebat proprijs, et tanquam setiger hircus
Ore uenenoso uitem lacerabat amœnam:
Alter adorato per uerba precantia Christo,
Saucia deiectus fletebat lumina, tantum
Lumina, nam geminas arcebant uincula palmas.
Quem dominus, ceu pastor ouem deserta per arua
Colligit errantem, secumq; adducere gaudet
In campos paradise tuos, ubi flore perenni
Gramineus blanditur ager, nemorumq; uoluptas
Irriguis nutritur aquis, interq; benigne
Conspicuos pomis non deficientibus hortos,
Ingemit antiquum serpens habitare colonum.
Ambo igitur uarium diuerso calle latrones
Aggressi facinus uiolentum, grande patrarunt.
Infernas adit ille fores, adit iste supernas:
Ille profunda sequens, penetrauit claustra gehēæ
Abstulit iste suis cœlorum regna rapinis.
Interea horrenda subito uenere tenebrae,
Et totum tenuere polum, mœstisq; nigrantem
Exequijs texere diem. sol nube coruscus
Abseondens radios, tetro uelatus amictu
Delituit, tristemq; infecit luctibus orbem,
Tota sibi oppositum fratrem quod Delia haberet,
Cum suberat terris, supero ille in culmine cœli,
Impia perpetuam timuerunt secula noctem.
Hunc elementa sibi meruerunt cernere uultum
Auxilijs orba Patris letata per ortum,
Mœsta per occasum, nam lux ut tempore fulsit
Nascentis

A Nascentis domini, sic hoc moriente recessit,
Non absens mansura diu, sed mystica signans
Per spacium secreta suum: quippe ut tribus horis
Cæca tenebrosi latuerunt sidera cœli,
Sic dominus clausi triduo tulit antra sepulchri.

Nec tellus sine clade fuit, quæ talia cernens
Funditus intremuit, dubioq; in fine supremam
Expulit natura modum, ne cogeret omnem
Summus apex inferna petens succumbere molem,
Auctoremq; sequens per tartara munus abiret:
Sed pietas immensa uagas properabat ad umbras,
Perdita restituens, non consistens perdens.

Nulla tamen tanti metuerunt signa pericli,
Qui dominum fixere cruci: quin insuper haustum
Cum peteret sitiens, unius de plebe nefanda
Peniculo insusum calamo porrexit acetum.
Manzeribus populus in deteriora uoluit
Conueniens liquor ille fuit, nam dulcia uina
Sicut in horrendum eam conuertuntur acetum,
A mensis proieccta iacent: ita tempore prisco
Gens accepta Deo, nunc est odiosa propago.

Ergo ubi cuncta boni cõpleta est passio Christi,
Ipse animam proprio dimisit corpore sanctam,
B Ipse iterum sumpturus eam: quia mortuus idem,
Idem uinus erat, membris obeuntibus in se,
Non abreante Deo: cuius uirtute retrorsum
Inferne patere uia, ruptæq; fatiscunt
Diuisa compage petreæ, rediuita tacentium
Corpora sanctorum fractis abiere sepulchris
In cineres animata suos, subitoq; fragore
Illud onans templum maioris culmina templi
Procubuisse uidens, ritu plangentis alumni
Saucia discisso nudauit pectora uelo,
Interiora sui populus arcana fuitis,
Iam referenda docens: quia lex uel lumine Mosi
Testa diu, Christo nobis ueniente patefecit.

Dic ubi nunc tristis uictoria: dic ubi nunc sis
Mors stimulis horrenda tuis: quæ semper optimis
Instaurata malis, cunctas inuadere gentes
Poenali ditione soles, in pessima, non tu
Peruenis ad Christum, sed Christus peruenit ad te:
Cui licuit sine morte mori, quicq; omnia gignens,
Omnia constituens, te non formauit ut esses:
Semine uipereo, culpa genitrice creatis,
Et uenia regnante peris, iam spiritus artus
Liquerat ad tempus, patulo iam frigida lig nõ

Viscera pendebant, & adhuc furor arma ministras
Cuspide perfoßum uolat latus: ecce paucienti
Vulnere purpureus cruor & simul unda cucurrit.
Hæc sunt quippe sacre pro religionis honore,
Corpus, sanguis, æque, tria uite munera nostræ.
Fonte resuscites, membris & sanguine Christi
Vescimur, atq; ideo templum deitatis habemur,
Quod seruare Deus nos annuat immaculatum,
Et pietati tenues tanto mansore capaces.

Ergo ubi depositi thesaurum corporis amplum
Nobilis accepit domino locus ille iacentis,
Nobilior surgente tamen: generatio fallax
Aut lebat sub corde nefas, quod non esse silenti
Discipuli Christum raperent, & abisse referrent
Ter redeunte die, sicut prædixerat ipse.
Quo stimulante metæ, iugulum munimina poscunt
Plura dari, seuq; locum obsidione teneri.

Si nõdum post uincta crucis, post uulnera ferri,
Post obitum mortis, numerosa cede cruentum
Carnifices impletus opus, nec creditis illumi:
Qui toties unius animas proluxit ab umbris,
Posse suam reuocare magis: peioribus aptos
Consilijs armate dolos, signate sepulchrum,
Ponite custodes, monumento a tuoluite sexum.
Quis poterit seruare Deum, cui cardine rerum
Cuncta patent, undus habitat, per tartara regnat,
Et cœli de nube tonat: quid sene tumultus
Excubijs deperdis opus? quid niteris illam
Explorare fidem, cui non uis credulus esses?

Cœperat interea post tristia sabbata felix
Irradiare dies, culmen qui nominis alti
A domino dominante trahit, primuq; uidere
Promeruit nasci mundum, atq; resurgere Christum.
Septima nam Genesis cum dicit sabbata, claret,
Hunc orbis caput esse diem, quem gloria regis
Nunc etiam proprii donans fulgore trophæi,
Præmatum retinere dedit, hoc luminis ortu
Virgo parens, aliæq; simul cum munere matres
Mensis aromatica, notum uenere gementes
Ad tumulum, uacuumq; uident iam corpore factum,
Sed plenum uirtute locum, nam missus ab astris
Angelus, amoti residerebat uertice saxi,
Flammeus aspectu, niueo præclarus amictu,
Qui gemina specie terrorem & gaudia portans,
Cunctaq; dispensans custodibus igne minaci
Venerat, in forma Christum querentibus alba.

illa igitur dominum calcata uiuere morte
 Angelica didicere fide: perterritus autem
 Miles, in ancipiti retinet discrimine uitam,
 Deserta statione fugax: testisq; timoris
 Vera refert gratis, sed post data munera fallit,
 Discipulūq; globum placidi sub tempore somni,
 Clām sibi nocturna Christum abstraxisse rapina
 Compositus simulator ait. fire improbe custos,
 Responde scelerata cohors, si Christus (ut audes
 Dicere) concluso furtim productus ab antro
 Sopitos latuit, cuius iacet intus amictus,
 Cuius ad exuias sedet angelus? an ne beati
 Corporis ablator uelocius esse putauit
 Soluere conteſtum, quam deuectare ligatum?
 Cum mora sit furtis contraria. cautius ergo
 Cum domino potuere magis sua lintea tolli,
 Mentita est uox uana sibi, tamen ista figuram
 Res habet egregiam: Iudæis constat ademptum,
 Quem nos deuoto portamus pectore Christum.

Plange sacerdotes perituros, plange ministros,
 Et populum Iudæa tuum pro talibus ausis.
 Non tuba, non unctus, nō iam tua uictima grata est.
 Quæ nam bella tibi clanget tuba rege perempto?
 Quis tuus unctus erit, quæ uerū amiseris unctum?
 Victimā quæ dabitur, cum uictima pastor habetur?
 Discedat synagoga, suo fuscata colore,
 Ecclesiam pulchro Christus sibi iunxit amor:
 Hæc est conspicuo radians in honore Mariæ,
 Quæ cum clarifico semper sit nomine mater,
 Semper uirgo manet: huius se uisibus aſtans
 Luce palām Dominus prius obtulit, ut bona mater
 Grandia diuulgans miracula, quæ fuit olim
 Aduenientis iter, hæc sit redeuntis et index.

Mox alijs conuiua potens in fragmine panis:
 Agnitus enituit, quia uerus panis apertis.
 Semper adest oculis, fidei quos gratia claros
 Efficit, ut dominum uiuentem cernere possint.
 Sæpe dehinc proprios diuersi temporis horis
 Discipulos manifestum adit, uascentibus illis
 Exemplo nunc ora ferens, nunc piscis obusti:
 Atq; sui mandans epulas, quo rite doceret
 Corporeas res esse dapes, seseq; uideri
 In membris, quibus ante fuit: formidinerursus
 Relebis apostaticæ, dominum quæ cæca negasset.

Cum foribus clausis resideret turba fidelis.
 Pace salutantis sese intulit, atq; foratæ.

Expandens palmas, nudat latus. aſt ibi Thomas,
 Cui Didymus cognomen erat, cum fratribus una
 Non fuerat, dubiamq; fidem sub corde gerebat,
 Donec rursus eo pariter residente ueniret,
 Qui nunquam subtractus erat: tunc limine clauſo
 Conſtitit in medio, non dedignatus apertum
 Discipulo monstrare latus, tactūq; probari
 Vulneris, et mentem patienter ferre labantis.
 Agnitus hinc potius, quod sit dubitantis amicus.
 Quisquis enim artifices cæca sub imagine fraudes
 Instruit, et uanas cupit exercere figuras,
 Non uult agnosci, non uult sua facta requiri,
 Ut lateant sub nube doli, nebulaq; recludens
 Omnia, sollicitos odit simulator amicos.

Gnarus item dominus Petro piscate per æquor
 Cum socijs, captum esse nihil, demittere lina,
 In dextras hortatur aquas, mox gurgite clauſo
 Pendula fluctu uagam traxerunt retia prædam,
 Per typicam noscenda uiam. nam retia dignis
 Lucida sunt præcepta Dei, quibus omnis in illa
 Dextra parte manens concluditur, ac simul ulnis
 Fertur apostolicis Domini ad uestigia Christi.

Nec piscis prunæq; uacant, et panis in uno
 Discipulis inuenta loco, quis nam ambigat unam?
 His rebus constare fidem? quippe est aqua piscis,
 Christus adest panis, sanctus quoq; spiritus ignis.
 Hinc etenim ablui mur, hoc pascimur, inde sacra
 Tunc præceptor eos epulis inuitat edēdis, (mur,
 Alloquijs de more pijs, mensamq; petentes
 Vnanimis nota domini pietate fruuntur,
 Et Christum sensere suum. modicoq; paratū
 Postquam uicta fames, et surrexere relictis.
 Ritē toris, an corde Petrus se diligat alio
 Explorat dominus, Petrus annuit, ergo nitentes
 Pastor amans augere greges, operario in omni
 Parte bono commēdat oues, commendat et agnos:
 Hoc terro sermone monens, ut terna negantis
 Culpa recens, parili numero purgata maneret.

Inde sequenda docens, pacem omnes, inquit, hæc
 Pacem ferite meam, pacem portate quietam: (bete,
 Pacem per populos monitis dispergite sanctis.
 Et mundum uacuate malis, gentesq; uocate
 Finibus è cunctis, latus quā tenditur orbis,
 Iussis mando meis, omnesq; in fonte lauari.

Hæc ubi dicta pio Dominus sermone peregit,
 Bethaniam mox arua petit, coramq; beatis.

Qui:

A Qui tantum meruere uiris spectare triumphum,
 Aethereas subuectus abit sublimis in auras.
 Ad dextram sedet ipse patris, totumq; gubernat
 Iure suo, qui cuncta tenens excelsa, uel ima.
 Tartara post caelum penetrat, post tartara caelum,
 Illi autem letis cernentes uultibus altas
 Ire super nubes dominum, tractusq; coruscos
 Vestigijs calcare suis, ueneranter adorant,
 Sidereasq; uias alacri sub corde reportant,
 Quas cunctos doceant, testes nam iure fideles
 Diuina uirtutis erant, qui plura uidentes
 Innumerabilium scripserunt pauca bonorum.
 Nam si cuncta sacris uoluissent tradere chartis
 Facta redemptoris, nec totus cingere mundus
 Sufficeret densos per tanta uolumina libros.

C A E L I I S E D V L I I P R E S -
 byteri ueteris et noui Testamen-
 ti collatio.

Antemus socij Domino, citemus honorẽ,
 Dulcis amor Christi personet ore pio
 Primus ad ima ruit, magna de luce super

B Sic homo cū tumuit, primus ad ima ruit. (bus:
 Vnius ob meritum, cuncti periere minores:
 Saluantur cuncti, unius ob meritum.
 Sola fuit mulier, patuit quā ianua letho:
 Et quā uita redit, sola fuit mulier.
 Frater iniquus erat, iustum qui percussit olim:
 Damnator Christi, frater iniquus erat.
 Transitus ille monet, quid prima amisit origo:
 Quid uentura parent, transitus ille monet.
 Arca leuatur aquis, homines ne perderet æquor:
 Ne pereant homines, arca leuatur aquis.
 Sume pater populos pro nati uulnere cunctos:
 Cum Christum tradis, sume pater populos.
 Hostia summa patris tacitis signata figuris,
 Quam referat Christus, hostia summa patris.
 Claudicat ecce, uidēs dominū, dū prænallet heros,
 Aspera gens Christum claudicat ecce uidens.
 Reppulit ille famem distractus crimine fratrum,
 Venditus est Christus, reppulit ille famem.
 Per se corde peris, dum ualent omnia plagæ:
 Dum cessant plagæ, perfide corde peris.
 Agnus ab hoste sacer reuocauit sanguine patres,
 Sanguine nosq; refert agnus ab hoste sacer.
 Obruit unda nefas populo gradiente per æquor,
 Nunc mundi populis obruit unda nefas.

Murmurat impietas, manna ueniente, resecta,
 Panis adest Christus, murmurat impietas.
 Plebs sibi dura capit terræ cultoris adoptat:
 Abstulit heu Christum plebs sibi dura caput.
 Lex dedit indicium ueteris de crimine poenæ,
 Quoq; salus ueniat lex dedit indicium.
 En lapis irriguus, satiare incredule fonte:
 Qui Christum reprobas, en lapis irriguus.
 Carpitur igne sacro munus, uotumq; piorum,
 Seditiosa tribus carpitur igne sacro.
 Regna beata patris legis non contigit heres,
 Christus dispensat regna beata Patris.
 Destruit arca Dei muros, dum circuit hostis
 Sic hostem mundi destruit arca Dei.
 Arca uellus habet, madido sed uellere sicca est,
 Siccum tota madens arca uellus habet.
 Vincis honore Dei promisso munere gentes,
 Affectum nate uincis amore Dei.
 Tu decus omne tuis, qui sternis cæde Goliath,
 Qui uincis mundum, tu decus omne tuis.
 Maxima dona Dei cuncti cecinerunt Prophetæ,
 Impleuit Christus maxima dona Dei.
 Pondera dura tulit, mandatum legis, et iram,
 Gratia mandati pondera dura tulit.
 Virgo Maria nitet, nullo temerante pudorem,
 Post partum pueri, uirgo Maria nitet.
 Filius hic hominis fit maxima questio mundi,
 Nobiscum Deus est filius hic hominis.
 Gaudia magna Dei mundus percepit et ambit,
 Respuit heu mundus gaudia magna Dei.
 Signa mouent populos, cernunt magnalia cæci,
 Nulla tamen duos signa mouent populos.
 Aspera mors populis ligno deducta cucurrit,
 Aufertur ligno, aspera mors populis.
 Ipse tulit Dominus, pro poenis munera, seruis,
 Pro seruis poenas ipse tulit Dominus.
 Vita beata necem miseris auertere uenit,
 Pertulit à miseris uita beata necem.
 Lumen adesse Dei persensit tartarus ingens,
 Nec cernunt homines lumen adesse Dei.
 Mors fera per hominē miserū, sibi subdidit orbē,
 Subdita contremuit mors fera per hominem.
 Suscitatur ecce genus morti pater ille profanus,
 Ad uitam Christus suscitatur ecce genus.
 Hic populus dominum dura ceruice negauit,
 Suscepit primus hic populus dominum.

Sanguine lata redit fuso gens impia Christi,
 Gustato Christi sanguine lata redit.
 Crimina cuncta suis terrenus contulit auctor,
 Dissoluit Christus crimina cuncta suis.
 Libera corda sibi facinus deuinxerat olim,
 Nunc reficit Christus libera corda sibi.
 Fortia uincla dedit peccati seua potestas,
 Dulcis amor Christi fortia uincla dedit.
 Iam super astra sedet, cuncti exultate fideles,
 Perfide quid seuis, iam super astra sedet.
 Mortuus ille tonat, coelum terramq; subegit:
 Quid facient hostes? mortuus ille tonat.
 Pellitur umbra die, Christo ueniente, figura:
 Christus adit gentes, pellitur umbra die.
 Te properare docent, et signa, et secula prima:
 Nos sacra quæ gerimus, te properare docent.
 Unicus adueniens firmavit uota piorum,
 Vota dedit nobis unicus adueniens.
 Passio Christe tua compleuit munera legis,
 Munera nostra replet, passio Christe tua.
 Hic homo, qui Deus est, spes est antiqua piorum,
 Spes in fine dijs, hic homo, qui Deus est,
 Munus erat fidei toto credentibus euo:
 Qui dedit ut credat, munus erat fidei.
 Te ueniente Deus, mundanus concidit error,
 Occidet hic mundus, te ueniente Deus.
 Gratia plena Dei est, quæ totis gentibus extat:
 Abscedant seculæ, gratia plena Dei est.
 Sola columba redit, quæ totum circuit orbem:
 Discedant corui, sola columba redit.
 Adueniet dominus dare digna pijs, mala prauis:
 Credite iam miseri: adueniet dominus.
 Viso Christe tui, tormentum et pœna malorū est:
 Gloria cuncta bonis, uiso Christe tui.
 Gloria magna Patri, semper tibi gloria nate
 Cum sancto Spiritu gloria magna Patri.
 C A E L I I . S . E D V L I I P R E S B Y -
 teri Hymnus Acrostichis, totam
 uitam Christi con-
 tinens.

A solis ortus carmine
 Adusq; terræ limitem,
 Christum canamus principem
 Natum Mariæ uirgine.
 Beatus auctor seculi,
 Seruile corpus induit,

Vt carne carnem liberans
 Ne perderet quod condidit.
 Clausæ parentis uiscera
 Cœlestis intrat gratia:
 Venter puellæ baiulat,
 Secreta quæ non nouerat.
 Domus pudici pectoris
 Templum repente fit Dei,
 Intacta, nesciens uirum,
 Verbo concepit filium.
 Enixa iam puerpera est,
 Quam Grabriel prædixerat,
 Quem matris aluo gestiens
 Clausus Ioannes senserat.
 Fœno iacere pertulit,
 Præsepe non abhorruit,
 Paruoq; lacte pastus est,
 Per quem nec ales esurit.
 Gaudet chorus cœlestium
 Et angeli canunt Deo,
 Palamq; fit pastoribus
 Pastor, creator omnium.
 Herodes hostis impie,
 Christum uenire quid times?
 Non abripit mortalia,
 Qui regna dat cœlestia.
 Ibant Magi, quam uiderant
 Stellam sequentes præuiam,
 Lumen requirunt lumine.
 Deum fatentur munere.
 Katerua matrum personat,
 Collisa desstens pignora,
 Quorum tyrannus millia
 Christo sacrauit uictimam.
 Lauacra puri gurgitis
 Cœlestis agnus attigit:
 Peccata, quæ non detulit,
 Nos ablundo sustulit.
 Miraculis dedit fidem,
 Habere se Deum Patrem,
 Infirma sanans corpora,
 Resuscitans cadauera.
 Nouum genus potentie
 Aquæ rubescunt hydræ,
 Vinumq; iussa fundere
 Mutauit unda originem.

A Orat salutem seruulo
 Flexus genu centurio.
 Credens ardor plurimus
 Exstinxit ignes fibrium.
 Petrus per undas ambulans
 Christi leuatur dextera:
 Natura quam negauerat,
 Fides parauit semitam.
 Quarta die iam foetidus
 Vitam recepit Lazarus,
 Cunctisq; liber uinculis
 Factus superstes est sibi.
 Riuos cruoris horridi
 Contacta uestis obstruit,
 Fletu rigante supplicis
 Arent fluenta sanguinis.
 Solutus omni corpore
 Iussus repente surgere,
 Suis uicissim gressibus
 Aeger uehebat lectulum.

Tunc ille Iudas carnifex
 Ausus magistrum tradere,
 Pacem ferebat osculo,
 Quam non habebat pectore.
 Verax datur fallacibus,
 Pium flagellat impius,
 Cruciq; fixus innocens,
 Coniungitur latronibus.
 Xeromyrrham post sabbatum:
 Quædam uehebant corpori:
 Quas allocutus angelus,
 Vium sepulchro non tegi.
 Ymnis uenite dulcibus,
 Omnes canamus subditum
 Christi triumpho tartarum,
 Qui nos redemit uenditus.
 Zelum draconis inuidi,
 Et os leonis pessimi,
 Calcauit unicus Dei,
 Seseq; coelis reddidit.

ARATOR SVBDIACONVS

FLORIANO ABBATI.

Vi meriti florẽ maturis sensibus ortum
 Nominis ore tui iam Floriane tenes,
 Nã primæuus adhuc senib; documẽta dedi
 E quib; in cœlũ uita pararet iter, (sti,
 Ad carmen concurre meum, pedibusq; labanti
 Porrigere de placido sepe fauore manum.
 Ieiuno sermone quidem, sed pingua gesta
 Scripsimus, ac pelagi pondere gutta fluit.
 Inter grandiloquos per mille uolumina libros
 Maxima cum teneas, & breuiora lege:
 Naturæq; modo, quam rerum condidit auctor,
 Concordent studijs celsa uel ima tuis.
 Quæ genuit tigres, quæ nutrit terra leones,
 Formicis, apibus, præbuit ipsa sinum.
 Et si respicias dispenset ut omnia rector,
 Ingenium mites, uim meruere truces.
 Ipsaq; continuum uirtus infra cta laborem
 Deferit, & uarias querit habere uices.
 Loricam solitus membris imponere miles,
 Gymnasyj gaudet nudus adire locum.
 Et qui ferratas acies atq; agmina uincunt,
 Imbelles feriunt per sua tela feras...

Ergo gradũ retinens, & prisca uolumina linquẽs,
 Cede dies operi, quod pia causa iuuat.

ARATOR SVBDIACONVS
 Vigilio Pontifici.

Moenibus undisonis bellorum incẽdia cernẽs,
 Pars ego tunc populi tela pauentis eram.
 Publica libertas, Vigili sanctissime Papa,
 Aduenit incluso soluere uincla gregi.
 De gladijs rapiuntur oues pastore ministro,
 Inq; humeris ferimur, te reuocante, pijs.
 Corporeum satis est sic euasisse periculum,
 At mihi plus animæ nascitur inde salus:
 Ecclesiam subeo, dimissa naufragus aula,
 Perfida mundani desero uela freti.
 Transferor ad niueas Petri sine turbine causas,
 Et fruor optati iam statione soli.
 Littoris ille sinus ad carbasa nostra parauit,
 Fluctibus in medijs cui uia sicca fuit.
 Esse reus potero, grates si reddere cessem,
 Vnius officio displicuere nouem.
 Sensibus ardor inest, horum celebrare labores,
 Quorum uoce fides obtinet orbis iter.

Versibus ergo canam, quos Lucas rettulit, actus
 Historiamq; sequens, carmina uera loquar.
 Alternis referabo modis, quod littera pandit,
 Et tres siqua mihi mystica corde datur.
 Metrica uis sacris non est incognita libris,
 Psalterium lyrici composuere pedes.
 Hexametris constare modis, in origine lingue,
 Cantica, Ieremiam, Iob quoq; dicta ferunt.
 Hoc tibi magne Pater cum defero munus amoris,
 Respice quod meritis debita soluo tuis.
 Te duce tiro legor, te dogmata disco magistro,
 Si quid ab ore placet, laus monitoris erit.

ARATORIS HISTORIAE

Apostolicæ, Liber

Primus.

T sceleris Iudæa sui polluta cruore,
 Ausa nefas, compleuit opus, rerumq; cre-
 ator

Hoc quod ab humanis sumpsit sine crimine mem-
 Humana pro stirpe dedit, dignatus ut ima (bris,
 Tangeret inferni, non linquens ardua cæli,
 Soluit ab æterna damnatas nocte tenebras,
 Ad manes ingressa dies: fugitiua relinquunt
 Astra poli, comitata Deum, cruce territa Christi,
 Vult pariter natura pati, mortisq; potestas
 Se uincente perit, quæ pondere mersa triumphi
 Plus rapiens nil iuris habet, diuinæq; uirtus
 Rursus membra ligans, animata cadauera mouit.
 Ad uitam monumenta patent, cineresq; piorum
 Natalem post busta nouant, lux tertia surgit.
 Maiestas cum carne redit, speciemq; coruscant
 Umbrarum de sede refert, ut ab exule limbo
 Interclusa diu patria repetatur origo,
 Omnipotens parat ipse uias, et corpora secum
 Post tumulos regnare iubet, moriente ueneni
 Semine florigero sua germina reddidit horto.

Iamq; quater denis dominus manifesta diebus
 Contulerat per signa fidem, cernentibus illis,
 Usq; sub extremum diffuso in limite mundum,
 Quos testes iubet esse suos: miracula rerum
 Non poterant celare Deum, documenta resurgens
 Quæ sic certa daret, quàm mandere: corpora uitam
 Hinc humana probant: cælum petiturus, oliuæ
 Progreditur lustrare nemus, quæ germino sacro
 Luminis et pacis locus est. uult inde reuerti,
 Vnde creaturam signata fronte micantem

Diuinus commendat odor, cum desuper unctos
 Abluit interius Christi de nomine chrisma.
 Tollitur astrigerum rediturus uictor in axem,
 Et secum quod sumpsit habet: noua pompa triumphi
 Arua Deus petit, homo sidera. quis datur illi
 Aetherea de patre fragor, quantumq; resultant
 Cœlestes in laude chori, cum rector Olympi
 Euehit excelsis, quicquid suscepit ab imis
 Ingrediensq; polum carnis comitante trophæo,
 Exuias atris raptas de fauce profundi,
 Lucis in arce locat, terrenosq; erigit artus,
 Quos pietate capit, propter quem uenerat iuit:
 Discipulos stupor altus agit, quibus ore corusco
 Perspicui dixere uiri, quæ cognita nobis
 Et miranda sonant, nunc iam speculemur ouantes,
 Imperijq; modum per subdita iura probemus.
 Virgine matre satus, calcata morte resurgens,
 Cœli sceptrum petens, bis nunciat acta ministris:
 Nec cessant elementa suo seruire Tonanti,
 Stella comes prægressa Magos, uenientis honori
 Militat, obsequio nubes famulatur euntis.

Angelicis igitur postquam est affatibus usa,
 Liquit oliuiferi ueneranda cacumina montis,
 Ad messem prælecta manus, qui calle citato
 Mœnia nota petunt, quo per sua sabbata mille
 Passibus ire licet, qua tunc statione sedebat
 Porta Maria, Dei genitrix intacta creatis,
 A natoq; ornata suo, mala criminis Eux
 Virgo secunda fugat: nulla est iniuria sexus,
 Restituit quod prima tulit, non uoce querelas
 Excitet, aut gemitu mœrentia corda fatiget
 Antiqua pro lege dolor: scelera ipsa, nefasq;
 Hac potius mercede placent, mundoq; redempto
 Sors melior de clade uenit, persona ruinarum,
 Non natura dedit: tunc foemina foeta periculum,
 Nunc tumuit paritura Deum, mortalia gignens,
 Et diuina ferens, per quam mediator in orbem
 Prodiit, et ueram portauit ad ethera carnem.

Primus apostolico parua de puppe uocatus
 Agmine Petrus erat, quo piscatore solebat
 Squamea turba capi, subito de littore uisus
 Dum trahit, ipse trahi meruit: piscatio Christi
 Discipulum dignata rapit, qui retia laxet
 Humanum captura genus, quæ gesserat hamum
 Ad clauum translata manus, quicq; æquoris imi
 Ardebat madidas ad littora uertere prædas,

A Et spolijs implere ratem melioribus undis
 Nunc alia de parte leuat: nec deserit artem
 Per latices sua lucra sequens, cui tradidit agnus
 Quas passus saluauit oues, totumq; per orbem
 Hoc auget pastore gregem, quo munere summus
 Surgit, et insinuans diuina negotia, coram
 Sic uenerandus ait: nostis quam proditor amens
 Mercedem sceleris soluit sibi, tedia noxæ
 Horruit ipse suæ, stringens in gutture nocens
 Exemplo cessante ream, qui parte necari
 Promeruit, qua culpa fuit, crimenq; retractans
 Iudicio tali permisit membra furori,
 Aëris ut medio communi poneret hosti
 Debita pœna locum: cœli terræq; perosus
 Inter utrumq; perit, nullis condenda sepulchris
 Viscera rupta cadunt, tenuesq; elapsus in auras
 Fugit ab orbe cinis, non hæc uacat ultio ludæ:
 Quæ suprema negat, uindictaq; mercis iniquæ
 Sic placitura uenit, nam cum modo rura parasset
 Funeris ex precio, cum nomine sanguinis emptus
 Cesset, in externas componens busta fauillas
 Detumulis fecundet humum, caret impijs agri

B Fertilitate sui, solusq; excluditur aruis
 Quæ monumenta ferunt, cuius tuba seuæ cruētum
 Est exorsa nefas, qui signifer oscula figens
 Pacis ab indicio bellum lupo intulit agno. (māt,
 Nūc opusest uotis, quod uerba prophetica cla-
 Quem liceat supplere uices, tunc summa precātes
 Constituere duos, Ioseph cognomine iustum,
 Matthiamq; Dei paruum quod nomen, ut aiunt,
 Ebreo sermone sonat, humilemq; uocando
 Comprobat, o quantum distant humana supernis
 Iudicijs, parui merito transcenditur ille,
 Laude hominum qui iustus erat, duodena resurgens
 Signa chori, terrisq; iubar iaculatur olympi.
 Hec quoq; lux operis quid præferat, edere pergā.
 Quatuor est laterum discretus partibus orbis,
 Trina fides uocat hunc, quo nomine fonte lauatur.
 Quatuor ergo simul repetens ter, cōputat omnem
 Quam duodenarius circuntulit ordo figuram
 Discipulisq; pijs quibus hoc baptisma iubetur,
 Mystica caussa dedit numerum recreare priorem.
 Spiritus ætherea descendens sanctus ab aula
 Radiat fulgore locum, quo stemma beatum
 Ecclesia nascentis erat, quibus igne magistro
 Imbuat ora calor, dictisq; fluentibus exit

Linguarum populosa seges, non littera gessit
 Officium, non ingenij stillauit ab aure
 Vena, nec egregias signauit cera loquelas,
 Sola fuit doctrina fides, opulentaq; uerbi
 Materies, cœleste datum noua uocis origo
 Quæ numerosa uenit, totoq; ex orbe disertis
 Sufficit una loqui, dudum uetus æquoris arca
 Cum superasset aquas, turrim uoluere maligni
 In cœlum proferre suam, quibus impia corda
 Sermonum secure modos, socijsq; superbis
 Affectus cum uoce perit, confuso lingue
 In simili tunc gente fuit, nunc pluribus una est,
 Ecclesiæ quoniam uenientis imagine gaudet,
 Concordes habitura sonos, et pace modestis
 Fit fecunda redux, humilisq; recolligit ordo.
 Quod tumidi sparsere uiri, res maxima cogit
 Non reticere diu, quid sit quod spiritus almus
 His datur in flamma, Iordanis ab amne columba.
 Quod tunc rite canam, promissaq; debita solvam,
 Si sua dona ferat, duo sunt hæc signa figuræ.
 Ut sit simplicitas, quam congrua diligit ales:
 Quæ ne tarda gerat sine dogmatis igne tepores,
 Sit pariter succensa fides, ibi destinat undis
 Vnanimis, hic ore iubet flagrare docentes.
 Mentibus instat amor, sermonibus æstuat ardor.
 Hos etiam musto typica ratione moueri
 Error priscus ait, quos ebria fonte recenti
 Compleuit doctrina poli: noua uasa liquorem
 Suscepere nouum, nec corrumpuntur acerbo,
 Quo ueteres maduere lacus, de uite bibentes,
 Quæ Christo cultore dedit conuiuia uerbis.
 Vnde rubent, quas uertit, aquæ, tenuemq; saporem
 Legis in ecclesiæ fecit feruescere libris.
 Tertia fidereis inclauit hora loquelis,
 Hunc numerū Deus unus habet, substantia simplex
 Personis distincta tribus: quam plurima nobis
 Instrumenta patent, simul hoc et tēpora mōstrāt.
 Primus ut ille Petrus, q; figit in æquore gressus,
 Retia iam cupiens hominum uiurare saluti,
 Ut piscatur ouans leuet has de fonte cateruas,
 Reitulit æthereos populo mirante triumphos.
 Venit ad occiduas carnaliter editus oras,
 Humana sub lege Deus, qui temporis expers
 Principium de matre tulit: nec uile putauit
 (Maiestate potens) terreni sumere formam
 Corporis: atq; opifex hominum pars esse, suoq;

Nos precio reuocare sibi, post dona salutis,
 Postq; tot erectos pulsos languoribus ægros.
 Cum defleta etiam perfundaq; corpora luci
 Redderet, et superas iterum concederet auras.
 Se quoq; permittens fusæ, genitricis ab aluo
 Carnis iura pati, uitam ne perderet orbis,
 Maluit ipse mori, sed quod de uirgine foeta
 Nascitur, illud obit: ligno suspenditur insons,
 Et ligni uacuatur onus: sic uulnus iniqui
 Fit medicina Dei: pauidis resplenduit umbris,
 Pallida regna petens, propria quem luce coruscum
 Non potuit fuscare chaos: fugere dolores,
 Infernus tunc esse timet, nullumq; coercens
 In se poena redit, noua tortor ad ocia languet,
 Tartara mœsta gemūt, quia uincula cuncta quiescūt.
 Mors ibi quid faceret, quo uitæ portitoribat?
 Hic Deus omnipotens, cui nunquā terminus instat
 Post sacra busta lenat, radiantem in corpore Iesum
 Vidimus, et proprijs reducem conspeximus astris.

Sed fugite ô miseri, funesta piacula gentis,
 Cui, ueniente Deo ueteres auertere noxas,
 Addita sacrilegæ creuerunt uulnera culpæ.
 Cur natos Iudæa tuos per uota cruoris
 Parricida trahis? quid Christi sanguine fuso,
 Hos tecum damnata premis? necdumq; creatos
 Festinas proferre reos? homicidæq; lingua
 Naturæ percussit iter, cui serior ortus
 Quam facinus, discrimē alit, scelereumq; propago
 De natale perit, quæ saucia uoce parentum
 In lucem punita uenit, si soluere cura est
 Fœcundi clementa mali, felicibus undis
 Extinctum reparate genus, spes una remitti
 Dēbita supplicij, post erimina uelle renasci.
 Multiplicat iam pastor oues, tria millia uulgi
 Non minus illa dies in flumine diluit agni.
 Hic primū post iussu Dei baptismatis usus
 Exoritur, data iura probans, nam trina potestas
 Colligit hanc prolem, numerū partita per æquum.
 Perfecum est quod mille sonat: sic deniq; seclis
 Ponimus ætates, cum tempora dicimus orbis.
 Res perfecta semel ter iungitur, et facit agmen
 Mystica uis numeri: gregis est pia forma nouelli.
 Funditur interea per cunctos gratia sensus,
 Diuitiasq; metit locuples in amore uoluntas.
 Utq; pij coeant in fœdera pignore certo,
 Res laxant, et corda ligant, sine limite census.

Affectu consorte licet noua iura beatis
 Munifica fluxere manu, quibus ubere leto
 Diuisæ geminantur opes, et crescit in omnes
 Quod faciunt commune sibi, totumq; capeffunt
 Qui proprium nil esse uolunt: quo fonte cucurrit
 Hæc probitas, quæ uē illa fuit bonitatis origo,
 Hinc canere incipiam, sacris bis spiritus almus
 Discipulis concessus erat, spiratus in illos
 A Christo surgente semel: post missus ab astris,
 Nescia uerba uiris facundus detulit ignis.
 Ne quid in expertum studio meditemur inani,
 Spiritus alme ueni, sine te non diceris unquam,
 Munera da linguæ, qui das in munere linguas.
 Hæc iterata reor, confirmant præmia iustos,
 Ut duo iussa colant, tabulis conscripta duabus.
 Dilige mente Deum feruenti plenus amore.
 Rursus ait, charus quoq; sit tibi proximus, ut tu.
 Hoc pactum ius omne tenet, quod spiritus almus
 Bis ueniens per corda creat, semel hūc dedit auctor
 In terris, ut ametur homo: post misit ab astris,
 Ut flagrent humana Deum dilectio prima est,
 Quæ dominū uehementer amat: cui deinde secūda.
 Quæ sociat mortale genus, tamen incipit ante
 Posterior numera, sequitur comitata secundam
 Quæ prior est, sic forma docet: nisi diligis, inquit,
 Cernere quæ potis es fratrem: quem cernere nō est,
 Nescis amare Deum, concordia nexa calefcāt.
 Ergo pari uoto Dominumq; in pectora condat
 Fratris amor: geminæ sibi sit substantia causæ.
 Claudus erat, cui prima dies exordia uite
 Membrorum cum strage dedit, languore coæuo
 Octo lustra gerens, ad quem comitante Ioanne,
 Respice, Petrus ait, uotum spes lustrauarum,
 Cumq; negat, meliora parat: quā sepe grauatos
 Desperata iuuant, et semine nata sinistro
 Prosperitas, celans mœstis confinia læta
 Principijs, ad uota uenit, gaudebat egenus
 Plus uacua meruisse manu, qui munera poscens
 Est datus sibi, nulla hūc mihi uena metalli,
 Respondit, quæ fundat opes: ego ditior ægro
 Pauper ero, progressus abi, de uoce iubentis.
 Exilijs medicina potens, atq; hospite gressu
 Conuixere pedes, cunabula longa relinquens
 Calcauit ueteranus humum, plantisq; nouellis
 Materies se prisca mouet, cui præpete cursu
 Protulit incessus, quicquid non eddidit ortus.

A Stat facti manifesta fides, sed et altera nobis
Res aperit quod caussa gerit, gens nomen ab illo
Israel dicta tenet, qui bella reliquerat ager
Conatus certare Deo: tulit ipse figuram
Corporis ante graue: quam post in uulnere mentis
Israel claudus habet, qui per sua crimina labens
Corde magis quam carne fluit, spacijsq; sub ipsis
Quadragesima annos Aegypti sine remotus
Claudicat: Aegyptum cupiens, atq; idola querens.

Ponitur ad portam Speciosam debilis, ultra
Non ualet ire miser, nec limina tangere portæ.
Culpa negauit iter: nam sunt qui pectore claudum
Israel ferre solent, portæq; adiungere certant,
Quæ speciosa suo prodit de nomine Iesum?
Isaias, Daniel, similes quiq; ore prophetae,
Obscuris manifesta canunt miracula Christi,
Et portæ qui nomen habet, sic admonet ipse:
Porta ego sum uobis, qui per me intrare recusat,
Fur erit ille nocens: possunt portare prophetae
Ad portam, æternenda magis quam uisa loquentes:
In templum non ferre queunt, hæc in aua Petro
Credita, qui Christum confessus, cognita monstrat,
Non uentura sonat, uetus o sine fine iacebis,

B Ni Petrum iam claude roges, qui noxia pellens,
Auri uitat onus, rerum cui censuit author
Nec peram gestare sibi: pete dona salutis.
Non fragiles secteris opes, quas spernere debet
Cum domino qui diues erit, post limina templi
Porticus hunc Salomonis habet, qui iure uocatur
Pacificus, regnante fide quis semper in orbe
Pacificus, nisi Christus erit: hic protegit omnem
Qui Petro ductore placet, quo præfule surgit.

Agnime iam niseo per millia quinq; uirorum
Ecclesie crescebat apex, arcere laborat
Hunc Iudæa coli, cuius de munere fluxit
Quod uirtus operata dedit, sed linguere Christum
Petri nescit amor: non hunc reticebimus, inquit,
Quo remeat præstante salus, qui iure creantis
Infectum suppleuit opus, solidumq; decorem
Pars reparat quæ iussa nouant, hic mēbra redēptor
Saucia restituit, hic mortuus surgere fecit.
Fert animus patrare nefas, sanctisq; uerendis
Sacrilègas inferre neces, o semper iniqui,
Dona uidēt, et bella mouēt, sed cœpta relinquunt,
Ne uiolent quos turba fouet, quibus indice claudio
Testis erat meriti, cumq; hoc sua corda leuabant.

Nam non parua dedit populo miracula gressus.
Quem rudis atq; senex nullis iam legibus æui
Vernula sumpsit humi, cum quo stupet ipsa moueri
Quæ iacuit natura diu, firmataq; nuper
Incessu properata nouo uestigia signat,
Quæ fuerant aliena sibi, tam improba proles
Sequitur adhuc, sariq; uetat, quod gaudia clamant.

Quid toties Iudæa cadis? surrectio Christi
Vt furto celetur emis? sed inania demens
A somno documenta petis, liuore caduco.
Quæ sentis uirtute geri, uis fraude negari.
Infernum dominus cum destruturus adiret,
Detulit inde suam spoliato funere carnem.
Victor ab arce crucis radiantia signa ministrat,
Sol ruit in tenebras, tu pectore nigra rebellas.
Arua tremunt concussa locis, tu fixior hæres:
Saxa crepant, tu dura manes iam scissio ueli,
Quæ latuere diu, nudauit mystica templi.
Lux tua nos adiit, tecum nox sola remansit,
Mors sine fine premit, cui nunquam uita resurgit.
Planta uetus sociare nouis, et condere libris
Ne pereas uiduata cibus, sine munere quorum
Arida ficus eris, nullo quia tempore fructum
Ad Christi uis ferre manum, neq; cernere quantum
Floruit insertus faciens oleaster oliuās,
Plenaq; per gentes de spinis pullulat uua.
Imminet exhaustis radicibus ira securis,
Vt succisa ruas, ni iam translata uirescas.

Postquam mira salus in corpore nata uetusto
Discipulis audita liquet, gentisq; superba
Cognouere minas, celebrant his uocibus hymnum:
Tu qui cuncta Deus proprijs animata figuris,
Artifici sermone facis, quiq; edita cernens
Ante uides, rerumq; creans per nomina formas,
Cum fierent, uox semen erat, nec distulit ortus
Imperium natura sequens: mox spiritus oris
Aethera curauit, sola nexuit, æquora fudit,
Materiamq; operis sola est largita uoluntas.
Ne deforme iugum similis portaret imago,
Tegmine seruili latuit regnator Olympi,
Vt sua gentiles implerent cœpta furores.
Quis dolus Herodis cum tristia bella moueret
Infantum mandata neci, quos ubere raptos
Vulnera suscipiunt, paruis errantia membris
Vix habitura locum, seuq; iubente tyranno
Nasci pœna fuit, cuius tulit impetus æuui

Quem nesciuit agi, qui perdidit. ô noua mortis
 Conditio, solo uitam pro fine subire:
 Et cum prima dies atq; ultima sit simul una,
 Posse magis quam scire mori. quis lumine sicco,
 Aut gemitu cessante queat memorare, Pilati,
 Quod deslent elementa, nefas: quo iudice Christus
 Subdere pro mundi uoluit sua membra periclis,
 Ut carnale malum caro solueret, et ferus hostis,
 Cuius ab ingenio fluxerunt tela ueneni,
 Perderet antiqui lacrimosa piacula belli,
 Materia superante pari, ne criminis ultra
 Per sobolem prodiret onus. damnatio iusti
 Libertas est facta reis, da semina uerbi
 Per tua dona coli, signisq; noualibus usa
 Colligat ista manus te fructificante maniplos,
 De quibus ipse tui componas horrea cœli,
 Triticeamq; fidem lolio pereunte coronas.

Qua sancti fulsere pedes, concurrere uisa est
 Pondere terra graui, moxq; almus spiritus illis
 Splenduit, et linguis facundia creuit obortis.
 Audita ualuere preces humana propago,
 Materies terrena sumus, limumq; parentem
 Nomine prodit homo: uis flexit, et impulit arua
 Vocis apostolicæ, quæ de tellure creatos
 Fecit habere fidem, sed quod magis exilit unus
 Concutiturq; locus, cecinit scriptura decoros
 Pacem ferre pedes, horum sub gressibus ergo
 Leta mouetur humus, quibus est sermone magistri
 Pax commissa pij, quæ deportatâ per illos
 Exiit in cunctas ueloci munere terras.

Ecce tot egregijs unum cor esse ceteruis
 Incipit, atq; animam populus nanciscitur unam.
 Quis dubitare queat mysteria dogmatis, unum
 Personas tres esse Deum? cum millia uulgi
 Conueniant sub mente pari, numeriq; frequentis
 Sint animi uelut unus homo: quæ turba perennem
 Portatura crucem, dominumq; secuta fidelem
 Spreuit agros, habitura potos, hæc nempe facultas
 Fortior est de parte magis conquirere totum,
 Atq; caducorum pensare manentia causis,
 Et quæstum per damna sequi, non prodige rerum
 Venditor ista facis, sed qui tua iura tenere
 Ambitiose cupis, paruoq; in tempore linquis
 Quod semper uis esse tuum: sic spargere rura,
 Nolle carere fuit, quid enim substantia prodest,
 Quæ seruata perit: quam sideris arce locatam,

Commodius qui cedit habet. pete creditor inde
 Usuræ maioris opem, gazasq; reconde,
 Quæ nequeant aduersa pati, non deterit ullus
 Perpetuas ibi casus opes, sine fine tenebis
 Quæ dominum debere facis. nunc aspice partes
 Lector docte pius, et tecum mente sagaci
 Volue quid esse putes, rutili quod pompa metalli
 Ponitur ante pedes, non sacris debita dextris,
 Destitui debere probant, quod tangere uitant:
 Calcandumq; docent, quod subdūt gressibus aurum,
 De quo terrenæ ueniunt ad pectora cure,
 Consimili iactatur humo. quo sistat auare
 Mens tua disce loco. quod tu custodis anhelus,
 Quod statione premis, quod cernere sæpius ardes,
 Cuius in amplexus per somnia cuncta recurris:
 Horrescunt tractare pij, nec tunc quoq; gestant,
 Cum bona facta parant, quantum speculantur in illo
 Stare nefas, et dona gerens contemnitur aurum,

Occidit infelix Ananias uulnere culpe,
 Fur census sub fraude sui: cedit impia coniunx
 Supplicio percussa pari, quia crimine ab uno
 Fit commune nefas, quoties scelus ante peractum
 Consensus facit esse suum, nam mentis auaræ
 Vindex illa fuit sententia. deniq; quando
 Auri cessat amor, qui pectora semper adurit,
 Quo capitur mortale genus, quæ pullulat omne
 De radice malum, cuius uiolentior ardet
 Ambitio crescente modo, stimulantq; rapinis
 Addita lucra famem: sed quod mutata uoluntate
 Falsi crimen habet, cumq; est iam cautio uoti,
 Stare decet, nec uelle prius, uiolare sequenti,
 Ius proprium retinere magis, quam demere, fas est.
 Omnibus exemplum sanxit uindicta duorum,
 Ne quis dona uocet, quæ sponso debita poscit.
 Respice uera fides, ac dogmata clara beati
 Verba require Petri. quis nam te fallere suasis,
 Conclusitq; probans homines haud talia fando.
 Deludis mentire Deo: quæ damnat iniquos,
 Aedificat doctrina pios. quod spiritus almus
 Sit Deus ex multis plena est instructio libris,
 Et tamē hinc capit arma fides: quod tendimus ultra
 Quis dubitet quod Petrus ait, qui iure uenitis
 Ad latice, hoc state loco: satis hostibus obstat
 Ecclesiæ quod forma sonat, diuisor amare
 Iudicium de fine time. qui criminis auctor
 Errorisq; tui est, fusa ruit Arrius aluo,

Infelix,

A Infelix, plus mente cadens, lethumq; peremptius
Cum lu-la commune tulit: qui gutture pendens
Visceribus uacuatus obit. nec poena sequestrat,
Quos par culpa ligat: qui maiestatis honori
Vulnus ab ore parant, hic prodidit, ille diremit
Sacrilega de uoce rei: Deus arbiter orbis
Personis tribus est, in quo simul una potestas
Abstulit his species operum bonitate creatas,
Qui fabricatoris non mispexere decorem,
Errantesq; putant qui fecerit omnia factum.

Fama ciet populos ad mystica signa salutis
E' cunctis properare locis, et pestibus egros
In lectis deferre suis, quos urbis in illa
Parte locant, qua sacra tenet uestigia Petrus.
O' miri si cursus facundior ora moueret,
Centenosq; daret uox ferrea, lingua diserta
Hac in laude sonos, quantum speciosior esset
Ambitus eloquij, uarijs aperire figuris
Singula nec modicis includere grandia uerbis,
Quæ fuerit rerum facies, cum tempore paruo
Morborum cedere greges, et fluxit ad omnes
Improuisa salus, quam corpore fusa sereno

B Luminis umbra creat, dubiaq; a morte remoti
Erexere caput: sed non deprendere uisu
Auctorem potuere boni, quibus ardua uirtus
Occultat quam præstat opem, resq; ante paratur
Quam spes ulla foret, furtiuq; premia uitæ
Dat medicina latens, et anhelu corporis æstus
Ignaro languente rapit, quam nescit adesse
Qui uenisse probat, crescitq; potentia facti
Agnitione carens, cuius splendoris imago
Omnia peruolitans, tactuq; nocentia mundans
Stat donis fugitiua oculis: et munere plenos
Linquit ubiq; toros, hostesq; a sensibus atros
Proijcit, ac nebulis larualibus exiit artus.

I citus, et curas hominum de calle frequentans
Excute Petre gradus, tecum medicina salutis
Ambulat, adde uiam, spes est ad gaudia uelox,
In pedibus non esse moram: tua semita uita est.
Si properas, iam nemo iacet: tu motibus umbræ
Corpora cuncta leuas, atq; hoc simul in scia uoti
Sumit turba iacens: quod cum rogat, accipit unus.
Omnibus ergo salus uno poscente uenibat.
Querite quos agitat tanti reuerentia facti,
Quid typicum res ista ferat, librisq; uoluis
Noscite quod soli concessa hæc gloria Petro,

Quæ ue sub hac specie latitant documenta, uidete:
Quæ tentabo loquens, et si datur ista facultas,
Aridus ut magnas impellat riuiulus undas.
Rursus ab antiquis ueniunt miracula causis,
Firmior in cunctis capitur substantia rerum
Corpore sensa sita, sequitur quæ a corpore certo
Funditur, et solidam non terminat umbra figuræ.

Sed tamen ipsa sibi præcedere corpora, signat
Ecclesiam terris colimus, quam prodere nullis
Aetheream dubitasse licet: sed uerior illa est
Quæ super astra manens, cælestis et alta uocatura
Hæc in transcurso dubij quæ cernitur orbis
Ad uitæ datur esse uiam, spacioq; sub isto
Destinat æternæ quos colligit, atq; probatis
Hinc iter est excelsa sequi, regit agmen utrunq;
Petrus, et hinc ductis sorti dat sidera turmis,
Ut patuit per uerba Dei: quod solueris, inquit,
Quodq; ligas terris, sic uinctum siue solutum
Aethere perdurat. culta hæc quam cernimus arua
Ergo figura foret: firma est quam nubila gestant.
Petrus utramq; regēs, ibi corpus, et hic parat um-
Et quos hic uitij noxiq; resoluuerit egros, (bræ
Innocui ducuntur ei, quæ permanet astris,
Susceptura pias hac emundante cateruas.

Interea templi zelo mordente priores
Ecclesiam creuisse dolent, animæq; colonos
Ne spargant, quod corde metant, in sede relegant
Carcervis, ut desint nascenti sarcula mæsi.
Angelus adueniens tenebrosa uolumina noctis
Reppulit, et subito micuerunt antra sereno,
Erumpensq; dies alieno tempore sanctos
Ad templum facit ire uiros. sed cardine fixo
Irrita signato custodia permanet antro,
Stansq; suis foribus uallante crepidine carcer.
Clausus apostolicis uestigia pandit aperta
Gressibus, et uigiles illudit ianua fallax.

O' nunquam neglecta fides. cui subiacet illud
Quod natura negat, proprijs quam legibus uitæ
Non finit omnipotens, quoties iubet ipse uicissim
Posse, quod insolitum fieri mirata perurget.
Si quis adhuc fragili meditatur pectore Thomam,
Hinc documenta petat. quia tunc penetrata recepit
Ianua clausa Deum, mirum est si corpore portam
Sic adeat quem uirgo parit, quem uiscera matris
Integra concipiunt: humanam quæ, rogo, carnem
Sumere caussa fuit, nisi suscitaret inde reuersus

Exhibuit pro teste latus, nostriq; fauillas
 Corporis exemplo proprij docet esse nouandas
 Vulneribus sua membra probas, modo Didyme discis
 Quam fuerit dubitasse nefas, an fecerit auctor
 Quod uobis licuisse uides, si uoluere sensu
 Cura subit quod Christus ait, non indiga uocis
 Est species, cur has sancti liquere tenebras?
 Dixit, opima parans, hos luminis esse ministros,
 Et canelabri positas uelut arce lucernas
 In tota fulgere domo, nox nulla retentat,
 Quos lumen lux ipsa uocat, qui dona ferentem
 Et testem meruere Deum, qua lege cauernis
 Occulerit locus ille suis, tot in ordine soles.
 De quibus, ut tenebras pulsus erroribus orbis
 Vinceret, eternam meruit cognoscere lucem.
 Iura ministerij, sacris altaribus apti,
 In septem secuere uiros, quos undiq; lectos
 Leuitas uocitare placet: quam splendida coepit
 Ecclesiae fulgere manus, quae pocula uitae
 Misceat, et latices cum sanguine porrigat agni.
 Huic numero delatus honor, sublimia secum
 Sacramenta gerit, per quae nunc longius ire
 Non patitur mensura uiae, ne plura loquutus,
 Inueniar dixisse minus, sit cura ministris
 Officium librare suum, quo laudis amictu
 Hunc deceat lucere chorum, quem mysticus ordo
 Consecrat in numero, cui dant coelestia formam.
 Promissum seruabo modum, uenerabilis orbi
 Caelus ait: uerbi potius nos conuenit omnes,
 Quam mense captare cibos, o gloria diues
 Oris Apostolici, nunquam permittere plebem
 Virtutum sentire famem: dispersa talenti
 Crescere summa solet, commissa pecunia lingua
 Difficuit, cum sola fuit, locus indicat iste,
 Quod meliora rudi populo sint fercula mentis,
 Quam fusa per membra dapes, lauteq; peritum
 Nutriat ingenium uerbi pinguedo superni.
 Nam quid corporeae profunt alimenta saginae,
 Esuriente animae, cuius ieiunia pasci
 Semper ab ore decet, mensum ut tendamus ad illam
 Vberibus uerbis, ad quam conuiuare recumbit
 Qui uestis candore nitet: ne fulcra beata
 Deferat abstractus, quisquis deformis, ad illam
 Eloquio sordente uenit, ferat esca salutem
 Progrediens de pane poli: gula pectoris ipsum
 Ambiat, atq; animi pleno gustare palato,

Interior festinet homo, ne uilior esset
 Causa relicta tamen, claris tractanda ministris
 Creditur, et numerum tenuit preciosa supernum.
 Emicat hinc Stephanus qui primus agone coro
 Haeres huius habet, de quo praenuncia palmae (na,
 Vox cecinit: quod causa dedit, sere praelia martyr
 Felices habitura necesse ubi gloria poena,
 Et cadere est ortus, iugulisq; patentibus aeuum
 Nascitur, aeternae complectens munera uitae.
 Vita principium fuit en sine fine beatae,
 Sic meruisse mori: lapides Iudaea rebellis
 In Stephanum lymphata rapis, quae crimine duro
 Saxea semper eris: hunc deniq; Christus adoptat,
 Ad quem miles ouans, per uulnera sacra uocatus,
 Sanguine fecit iter, cupiensq; in praemia uictor
 Hac properare uia niuei metitus honorem
 Callis, ad excelsi pergit fastigia regis,
 Et per tot lapides petra coniungitur uni.
 Quis furor iste nouus, nulli feritate secundus,
 Parcere nolle pio? uibrantibus acta lacertis
 Saxa iacis, parat ille preces, nec respicit unde
 Grando nefanda cadat, qui tempore mortis, amice
 Pro populo peccante rogat, licet omnia tecum
 Tela feras, silicesq; graues, et pondera libres,
 Quem perimis, uidetur erit: qui sine, colono
 Seminat exemplum, quo surgat uinea Christi,
 Et calicem domini conuiuia festa coronent.
 Lumina cordis habens, caelos conspexit apertos,
 Ne lateat quod Christus agat, pro martyre surgit.
 Quem tunc stare uidet, confessio nostra sedente
 Cum soleat celebrare magis, caro iuncta Tonanti
 In Stephano fauet ipsa sibi, dux praescius armat,
 Quos ad dona uocat, ne quis hic dimicet anceps.
 Corpus in arce Dei patuit, pro munere testis
 Ad Sauli posuere pedes uelamina saevi.
 Infernum quod Ebraeus ait, iam constat utrisq;
 Hinc meritum sentire suum, cum sidera martyr,
 Carnifices inferna petunt, sors prima reuelat,
 Exemplumq; creat, quod talia bella gerenti
 Hoc de fonte fluit, sic occidentibus ut mox
 Tartara succedant, morientibus astra patecant.
 Saepa sibi socium Petrus facit esse Ioannem,
 Ecclesiae quia uirgo placet: quo deniq; iuncto
 Samariae uicina petens, baptismatis undis
 Ablutas signauit oues, quibus affuit almus
 Spiritus, et uarias fecit procedere linguas.

A Fonte quidem lotus, sed non in pectore mundus,
Hic fuerat Simon ille magus, quem prodidit orbi,
Pœna sequens nescisse fidem, contractibus auri
Munera uult æquare Dei, numinisq; referre
Quod precio mercator emat. quem talia Petrus
Attentare uidens: quis nam te per dīte, dixit,
Mouit ad ista furor, domini quod gratia donat,
Vt uenale putes: sen, u hoc, non sumitur auro.
Nec licet ut cœlum corrupta pecunia querat,
Quam terre scrutator amat tibi nulla profecto
Hac superest in sorte quies, nec ad ista uenire
Tu pollute potes donis, qui cordis amari
Felle tumens, aliena petis. nanq; atria mentis
Spiritus illa subit, quæ simplicitate nitefcunt.

Hac de uoce sacre lux est manifesta figuræ.
Ecclesiæ speciem præstabat machina quondam
Temporibus constructa Noë, quæ sola recepit
Omne genus, clausisq; ferens baptismatis instar,
Cum uaga lethales pateretur turba procellas,
Ad uitam conuertit aquas, simul ipsa columbam
Diluit, et coruum. sed non concordia mentis
Fecit utroq; pares. hunc guttura plena rapinæ
Subduxere uiæ, cupiensq; in funere pasci,
B Nil potuit uitale sequi. redit ales amica
Frugibus, et nullis succumbit nauis æga lymphis,
Nutriri de morte timens, studioq; laboris
Dat documenta pii, quanto teneatur amore
Plus operi deuota fides, rostriq; modesti
Pignus oliua fuit. dilectio semper in ore
Fructum pacis habet. uolitant in fluctibus ambo,
Ex ano sanctioq; sinu seruantis in aluo
Purgati uallante freto. tamen exulat unus,
Et reditu cessante perit. non ergo saluti
Sufficit unda lauans, nisi sit sine felle columba.
Qui generatur aquis, Simo hic baptismatis undam
Contigerat: sed coruus erat, sua lucra requirens,
Que nunquam meruere Deum, qui lumine templi
Vendentes arcere solet. meliora sequamur,
Petrus ad ista uocat, qui filius esse colombe
Dicitur ore Dei, meritoq; hac matre creatus,
Ecclesiæ sublimat opus. de munere prolis
Nomen habet genitrix, quod spiritus eligit almus,
Alitis innocuæ dignatus imagine cerni.
Angelus alloquitur plenum uirtute Philippum,
Australem celerare uiam, qua spado iugatis
Aethiopum pergebat equis. qui fidus in aula.

Reginæ seruabat opes, uolat axe citato
Gaudia fixa petens, curruq; merebitur ipso.
Errorum iactare rotas. ô quanta bonorum
Semina percipies, qui tam preciosa lauacri
Sumere dona uenis, steriliq; in corpore condis,
Quod fructu meliore metas. impone Philippum,
Lampadis os quod Ebraeus ait, qui mentis honorem:
Nomine teste probat: iuuat hūc audire magistrum
Discipuli, qui iure docet: dabit ipse, propheta
De quo uerba sonent, cum qui omnia fecerit olim.
Qua fuerit nunc parte satus, si credulus audis
Et tibi nascetur, tuq; inde renasceris illi.
Conspectis propter aquis ardescere cœpit
Eunuchi secunda fides, qui gurgite mersus,
Deposuit serpentis onus, plaustrisq; cucurrit
Elie meditatus iter, non parua figuræ
Causa sub obscuræ regionis imagine lucet.

Comprobat omnipotens, tædarū fœdere Moses:
Aethiopam sociasse sibi, quem dogmata produnt,
Post ea cum domino uicinus ore loquutum.
Quid mirum, si legis amor tunc crescere cœpit.
Ecclesiæ cum iuncta fuit? quod sponsa perennis
Hac ueniat de gente magis, nec cantica cœlant
Quæ fuscâ pulchrâq; uocant. hæc pergit ab austro
Aethiopum qui torret humum, Solomonis in ore
Pacificum laudare suum, quo nomine dudum
Signatū est quod Christus habet. iam debita mūdo
Custodem præmittit opum, quo pignore gazas:
Incipiat proferre suas. thesaurus in illa
Quis potior quam fontis honor? quod ditius aurū.
Quæ im locuples sub corde fides? quam deniq; recte:
Præuius huic spado est, quo procedente libido
Pellitur, et capiunt cœlestia regna pudici.

Saulus, acerba frēmēs, cōmittere bella. Damasci:
Iudaica feritate parat: sed amabitur agnus,
Quo properat seuire lupus. fors leta ruina
In qua culpa cadit, didicit de corpore lapso,
In mentis iam stare gradu, cum lumina claudit,
Pectora tunc aperit, cœliq; agnoscitur auctor.
Discedente die. quantum meruere tenebræ;
Post oculos matora uidet. mirabile scelus:
Exemplum dedit alma fides. Anania furorem
Excudit. ô noua palma: lupū domat ille rapacem;
Ebraeus quem dixit ouem. clamabitur orbi.
Hoc præcone Deus, legisq; exutus ab umbra,
Sub qua cæcus erat, terras lucebit in omnes.

Perpetuo de sole calens, ne desine Saule
 Hunc celebrare diem, multorum lumine plena
 Nox datur ista tibi, tuq; hic tua nubila portas,
 Ut mundi purgare queas: nunc plena figuris
 Interius documenta sequar, testumq; latebris,
 Aggrediar proferre iubar, quod tempora Saulus
 In tenebris triduana gerit, facit esse fidelem
 Exempli mensura sui, tandemq; coactum
 Poena magistra docet, dominum ne respuat ultra.
 Post triduum superasse chaos, cum coeperit ipse
 Sic uisus reparare suos, quod ab orbibus atris
 Et squamae cecidere graues: natura quod anguis
 Ferre solet, ratione uiget, Iudaea uenenum
 Semper ab ore uomit, crudelior aspide surda,
 Perfidiae coluber, synagoga sibilat antro.
 Discipulis saluator ait: calcabitis angues,
 Purior obsequijs ut sit coelestibus actus.
 Vipereum iacit ante nefas, et praelia doctor
 Mox meliora gerit, qui cum superasset iniquos,
 Insidias meruit clausis euadere portis.
 Sporta solens texti iuncis, palmisq; uicissim
 Tegmina dat Saulo, retinens in honore figuram
 Ecclesiae. nam iuncus aquis, et palma coronae
 Semper inest: iuuat ecclesiam baptismatis unda,
 Martyrijq; cruor. dudum uescente caterua
 Nutriti sub dente cibi, distendere septem
 Sportarum coepere sinus, tot in orbe profecto
 Ecclesias scriptura canit, quod spiritus illic
 Sic operator adest, et signat nomina uirtus,
 Cum tamen ecclesiam celebremus in omnibus una.
 Protegit ergo uirum species, cui militat ipse
 Vas in uase manens, atq; hac duce tutus ab hoste
 Egreditur, cunctis ductor cui uincit in armis.
 Peruigil excubijs commissi Petrus ouilis,
 Postquam cuncta uidens lustrauit in ordine sanctos,
 Per Lydæ tulit arua gradus, ubi moenibus astans
 Respicit Aeneam defunctis uiuere membris,
 Atq; anima nodis laxata mole salutis
 Non moriente morisurgens paralytice, dixit,
 Vectorem compone tuum, nec reddere tardes
 Officium portare diu. quo munere uocis
 Stringitur in solidum, qui fluxerat antea neruis.
 Tunc iterum formatus homo, longiq; cadauer
 Temporis, extinctos ad uitam surrigit artus,
 Seq; leuans uacui linquit monumenta cubilis,
 Quod misero pars mortis erat, plebs cuncta per illa

Coepit stare uiam, multisq; superuenit amplæ
 Vnius languore salus, tactoq; liquore
 Expulit inclusi sui mox contagia morbi,
 Fonte lauans animas alieno robore firmas.

Eloquar hic sacrae quæ sint arcana figuræ:
 Si mihi corda mouet, cuius uox corpora reddit.
 Octo quod annorum languoris proditur ætas,
 Iure per hoc tempus membris defecit adeptis,
 Antiqua sub lege iacens. iugulantia quippe
 Vulnere semper habent, quorum fit sauciui insani
 Octauo ueniente die. sanauit ab illa
 Parte grauem, lacerumq; diu discrimine carnis
 In liquidis solidauit aquis: octauus ut ægrum
 Solueret a plagis extincti corporis annus,
 Quo numero ueniente die, solenne resurgens
 Iam Christus sacravit opus. stat temporis usum,
 Sed noto meliore redux. hinc uulnera serpunt,
 Hinc ablata ruunt, ubi subdit regula poenæ.
 Hic purgat medicina uadis, spacioq; priore
 Dudum laxa neci stringuntur membra saluti.
 Signatis etiam numero paralyticis annis
 Ille iacebat iners, cui proxima mota Silos
 Heu nullas præstabat aquas. piscina ligata
 Porticibus, Iudæa fuit. namq; atria quinq;
 Ad sua claustra tenet, per quinq; uolumina Moysi
 Legis adepta modum, cuius circumdata gyro
 Debilis æternum uidit sine munere lesum,
 In libris ægrota suis. hinc eripit unum,
 Cui ueniens peccata tulit, quam rite figuram
 Mundus ubiq; gerit: quem postquam sabbata soluens
 Impulit ad fontem, superauit gratia legem.
 Petrus ad ecclesiam reuocat documenta magistri,
 Cuius in orbe manu paralyticus exilit unus,
 Et gradiente fide sua uincula proijcit orbis.

Te quoq; laude potens, coelestibus inclyta signis
 Carminibus Ioppe canimus, qua sede Tabitha
 Mansuras fundebat opes, et semper egenis
 Munere mater erat. quæ uitæ tempore clauso
 Ponitur in medio, lacrimis plus lota feretro,
 Post funus uictura suum. fiducia Petrum
 Euocat: ille gerens diuini pignus amoris,
 Ut nunquam pietate uacet, quod uota requirunt
 Præstaturus adest. lugentia testæ petenti
 Stant inopes uiduiq; greges, et brachia monstrat,
 Exuijsq; onerata suis, quas Dorcadis ipsis
 Texuerant dederantq; manus. ô qualia seruens

Implorat

A Implorat fomenta dolor: non murmure tristi
 Affectum pietatis agunt, nec ab ore frequentant
 Instrumenta precum: quidquid benefacta meretur,
 Officijs uoluere loqui, uocisq; repulsam
 Elegere suæ, lateant ne uulnera cordis,
 Quæ lacrimis fecere uiam, facunda gementi
 Materia est, dixisse nihil, nimiumq; sonora
 Causa petit, quod lingua tacet, nec cessat ab aure
 Clamosa pulsante fide, qua Petrus aditur
 Qui mentes audire solet: iubet ocyus omnes
 Ire foras, flexoq; genu sit pronior aruis.
 Tunc magis alta petens, oratio fusa Tonanti
 Mox super astra uolat, proprijs quia clauibus in-
 Dic ubi sunt mundana tuæ sapientia leges, (trati:
 Qua uirtute negas in se corrupta reuerti,
 Quæ uitam de morte uides? ut munera Petrus
 Sensit adesse Dei, quibus est reddenda saluti
 Quæ defleta iacet, satur conuersus ad illam:
 Surge Tabitha, uocata redit, luci; reducta
 Se stupuit superesse sibi, quam protinus ipse
 Prendit, et erectam turbis gaudentibus offert.
 Illa manus meruit Petri contingere dextram,
 Pauperibus quæ larga fuit, qua uita reuertens

B Cætera membra leuat, corpusq; itura per omne.

Hinc subijt quæ causa fuit, si iure mouemur,
 Instaurata dies, animæ patet apta figuris,
 Quam nimis antiqui depresserat umbra pericli.
 Ad uocem conuersa Petri, caput, antè grauatum
 Legis in obscuræ gremio, uelut altera surgens
 Ecclesia præsentè leuat, tenebrasq; repellit
 Lux operum comitata fidem, quæ legis ab ore
 Non fuerat promissa salus, quia fonte renatis
 Gratia perpetuæ cœpit dare munera uitæ.

Cæsarea uenerandus erat Cornelius urbe,
 Gentili de stirpe satus, quem dedita oausis
 Vita pijs sacravit aquis, cœpitq; gerendo
 Credere qui gessit quicquid baptismate lotis.
 Consueuit præstare fides, nam misus ab astris
 Angelus hunc adiens, summi in cōspēctibus inquit
 Stant Domini, quas spargis opes, quæ uerba preca.
 Præmia ne desint uirtutibus, accipe certam (ris.
 Huc Petro ueniente uiam, sic uoce coruscans
 Nuncius, æternis fixit mandata lauacris.
 Nona fuit tunc hora, magis qua rectius hora
 Prodiret iam trina fides, quod tertia simplex
 Hoc iterum ter trina docet, sacramq; figurant

Singula ter faciunt, et ter triplicata fatentur.

Hæc est nona potens, oculis quæ reddidit orbē
 Post tenebras remeante die, cum protulit ortum
 De radijs lux orta crucis, cunctosq; repleuit
 Hoc sine fine iubar, nam mundum cōstat onustum
 Gentibus esse locum, quibus in baptismate lotis
 Plena repurgato fulserunt lumina mundo.
 Hanc solet ille sequi denarius, omnia donans,
 Quem præcepta decem seruantibus arborer offert.
 Nec finit ut tardos præcedant ære priores
 Temporis huius opem, quam sacri fontis adiuit
 Præuius, o utinam nostræ petat actio uitæ,
 Mortalisq; sibi studium proponat origo,
 Ut credentis amor rerum speculetur honorem,
 Et ferat exemplum meritis, qui præbuit undis.
 Iamq; capax fidei Cornelius, indice uoto
 Ad Petrum tres ire iubet: confessio trina
 Sic ueniet generantis aquæ, numerumq; per ipsum
 Europæ atq; Asiæ, Libyæq; tenebitur orbis.

Ardua progreditur coenacula Petrus adire,
 Iam medio torrente die, locus instruit altus
 Despiciensq; solum, Petrum cœlestia semper,
 Non terrena sequi, sextæ quoq; circulus horæ
 Detegit ætatem, qua Christus uenit in orbem
 Largiri saluantis opem, numerusq; dierum
 Prætulit exemplum, quo condidit antea mundum.
 Quem uetata hac tandem ueniens ætate redemptor
 Peccati ditione premi, sic deniq; sexta
 Pertur et illa geri, fessus de calle magister
 Cum putei super ora sedens, per uasa puellæ
 Pocula quærit aquæ, requiem facturus ubiq;
 Ecclesiæ de fonte suæ, qua Petrus in hora
 Esurit, ille sitit, pius ad sua dona magister
 Addere semper amans, cui nominis auxilium honorē,
 Dat pariter nutrire fidem, letabitur orbis
 Hac saturante fame, quæ munere pinguior omni
 Deliciosa fluit, nullumq; relinquit inanem,
 Perpetuas latura dapes, qui soluere nostri,
 Excute Petre meæ retinacula tarda loquela,
 Deq; tuis epulis exhaustæ porrigere lingua.

Clauiger æthereus cœlum conspexit apertum,
 Vfus honore suo, demittitur inde figura
 Vasis, ut in terris sit uisio corpore Petri
 Omnia posse capi, qui quicquid sumit edendum,
 Ecclesiæ facit esse cibum, præfertur imago
 Quatuor ordinibus se submittentibus unæ

Forma est ecclesiae, quae quatuor eminet orbis
Partibus, et laxat totidem praeconiis ora.
Omne genus retinens uolucrum, pecudumque, ferarum,
Reptiliumque simul: mortalibus ista coherent
Ex meritis, uitiisque suis. patet ergo quod auctor
Iussit in ecclesiae transfundi viscera gentes,
Macta et madauca dum praecipit, abrahae quod sunt
Et tibi fac similes: qui uertitur, alter habetur.
Denique, Saulus obit, quia Paulus uinere coepit.

Absit, Petrus ait, quanta est reuerentia sancto
Legis, et esuriens oblatus respuit escas.
Ter sonuit Domini uox, quae dictata saluti est.
Hoc genitor, natumque simul, sanctusque, peregit
Spiritus huic fidei pugnax cadit Arrius, unum
Personas tres esse negans: Sabellius unum
Sed patrem confessus ait, qui deinde uicissim
Filius, et sanctus dicatur: spiritus idem,
Sed totum sit ut ipse pater: quodque ordine trino
Continet unus apex, hic diuidit, ille relinquit:
Vidus uterque iacet: nam iussu trina monentis
Personis numerum, uirtutibus indicat unum,
Quo uocat imperio gentes, hoc credere fas est.
Si uolumus complere fidem, facis omnia Christus
Sanguine munda tuo, lateris qui fluxit ab ictu
Discrete coniunctus aquae maculosus oberret
Anguis, et extinctum lymphis gemit esse uenenum.

Comperit accitus quae sit sua uisio Petrus,
De merito qui nomen habet. nam Petrus Ebraeo
Agnosce sermone sonat. pro munere Christus
Sic uocitare dedit, quo cognoscente patefcit.
Descendit uisurus eos, quos miserat illuc
Qui laticum quaesitor erat: descendere Petrus
Dicitur, ad plebem ueniens, gentemque nouellam,
Quae necdum cognorat aquam. pars mersa profecto
Sacro fonte carens, cuius uia ducit euntes (est
Ad patriae melioris opem: qua pergere cessans
Non intrat quod uita uocat. comitantibus iisdem
Corneli properat coelestia regna daturus
Sanctificare domum gentium quem poplite flexo
Non finit aduolui, gratia dare munera, suetus
Arcet honoris opus. caput hinc nouus erigit orbis,
Qui percussus eras antiqui dente parentis,
Natalemque tibi fons reddidit, edite rursus
Ne preme colla tuis alienis libera culpis.

Ut primum fari sublimia dogmata Petrus
Coepit, et munus mysteria pandere Christi,

Magnanimi stupuere uiri, uocemque sequentes
Inuenere uiam. quid non credentibus offert
Indubitata fides? cui nunquam munera tardant,
Nec faciunt diuina moram. mox spiritus almus
Indulgens uarias opulento munere linguas,
Compleuit sine more domum. baptisma frequentat
Petrus, ut ablutos flammis purgaret in undis.
Exemplo caret iste locus, quo spiritus almus
Praeuenit, quas sanxit aquas. qui talia semper
Addere dona solet, solisque ex fonte renatis
Imposita properare manu. gerit ista uicissim,
Ne quisquam putet esse suum, meritisque uenire,
Quod uariat, qui sponte parat. nam spiritus almus
Nescia mensura fert praemia, plusque ministrans
Quam sperantis erat, praecedat gratia notum.

Peruenit hinc abiens sublimem Petrus in urbem,
Quae retinet uexilla crucis. plebs cuncta requirit
Gentibus unde salus, aperit quibus omnia doctor,
Subiungensque monet, nunquam fas esse negari
Quae ueniunt bonitate Dei. sententia uoce
Digna pij monstrare palam custodis anorem,
Ut uelut ad cunctos coelestia regna patere,
Qui tenet has sine fine fores. quid turba querelis
Gaudia nostra teris? non sunt noua munera Petro
Tot uicibus signata prius, cum nominis almi
Huic Christus dat laude frui, quem iura locauit
Ecclesiae portare suae: cum litore naues
Prospiciens astare duas, praecpta ministrans
In Petri uult puppe uehi. synagoga profecto
Sicca remansit humi, postquam doctrina magistri
Ecclesiae dedit alta sequi. stat perfida terris
Iam pelago currente fide, sua quippe figura
Haesit utrique rati. Ioseph Iudaea uocabat
Hunc natum, cui Petrus ait: tu Christus probaris
Filius esse Dei. pars haec desigitur aruis,
Quae cecidit terrena sequens: processit in altum
Quae creuit diuina loquens, cum pisce sine ullo
In tenebris captura fuit, iam tempore lucis.
Lux quia Christus adest, spoliata uasa falsa draconis,
Ut cunctos ad litus agant sacra retia fontis,
Et de caerulei rapiantur fauce profundi.
Nam mare mundus erat, cuius de gurgite Petrus
Humida lina trahens, uerbo piscante carinas
Compleuit maiore sinu. quia turba duobus
E populis uentura foret, gentesque leuauit
Tunc famulante salo, plenaque in puppe fatetur,
Ecclesiam

A Ecclesiam cuius placida statione recondit,
 Quod Domini sermone capit, qui dixerat antè
 Esse alias quas quærat oues. has nempe parabat,
 Quas nunc rite uocat. per quas clementia Petri
 Congregat æthereis humana peculia septis.
 Non deerit sua fama locis: Petrus omnia prendens,
 Bethsaida satius urbe fuit. quæ nomine Ebræo
 Venatorum est dicta domus: quia uerus ab illa
 Ecclesie uenator adest, qui cuncta peragrans
 Cinxit, et ad fidei collegit retia gentes.

Clauditur obscuro, sed non sine lumine, Petrus
 Carcere, nec possunt tenebræ caligine furua
 Ecclesie celare diem. commune per omnes
 Supplicium timor ille facit. custodia Petri
 Publica poena fuit. proprium sed pastor ouile
 Seruato custode regit, quem dicit honore.
 Ter dominum confessus amor, de nomine petre
 Nomen Petrus habens, æterna uocabula portat,
 Fundamenta gerens nunquam passura ruinam.
 Expectate tuis, cunctoq; in tempore charus
 Et nobis iam Petre ueni, simul omnibus exi,
 Quos stimulat natura prior. iā nocte profunda
 Angelus astra ferens, ergastula candidus intrat,
S e comitante die. cæli ueniente ministro
 Carceris umbra fugit, pulsæ periere tenebræ:
 Lucifero radiante nouo color exulat ater,
 Et mutata uident nocturna crepuscula solem,
 Custodum uallante manu inter uincula Petro
 Corpore somnus erat. sed cum uigilaret in illo
 Quæ nescit dormire fides, hoc Cantica clamant,
 Dormio corde uigil. lati documenta figuræ
 Discite, qui liquido meruistis fonte renasci:
 Et quæ forma manet sacro in corpore Petri,
 Cernite corde pio, docet hanc uirtutis apertæ
 Angelus ipse uiam: tangens, latus impulit, in qua
 Ecclesie stat parte caput, qua nuncius ortam
 Nouerat, inde leuat. lateri subnexuit arcæ
 Ostia sancta Noë. clausis animalibus hinc est
 Diluuiū uastante salus, producit Eua
 Dormitante uiro, lateris generata propago
 Nomen habens uita: si nunquam culpa fuisset,
 Sic mansura magis. Christus post mysticus Adam
 Dignatus dare mēbra cruci, atq; in carne perēpta
 Morte premi, qua uita redit: noua dona liquoris
 Per lateris sacravit iter. nunc angelus illa
 Petrum parte uocat, mens credat ut omnis in ipso

Ecclesie constare decus, teneatq; superno
 Assertore fidem, quo calcementa mouente
 Hi meruere pedes, tetigit quos dextra magistri.
 Quæ totum mundauit aquis, gradientibus illis
 Conclusæ cessere fores. Putat omnia somno
 Ludificante geri, cui præmia uera parauit
 Maestas ignara doli. iam ferrea claustris
 Porta patet, rigidi laxant sua uincula postes.
 Gentibus abscondens duræ feritatis acumen,
 Aspera cuncta domat, ne ianuæ fixa uetaret
 Orbis iter, quo cursus erit. dic gloria rerum,
 Ferrea quid mirum sic cedunt ostia Petro,
 Quem Deus æthereæ custodem deputat aula:
 Ecclesieq; suæ faciens retinere cacumen,
 Infernum superare iubet: mox liber ab hoste
 Diuinum celebrauit opus, quem prima puella
 A tenebris remeare probat, quia gratia Christi
 Rem dedit esse parem. uisus adit ipse resurgens
 Rœmineos, loquitur redeuntis gloria carnis,
 Ad sexū quem mater habet: patet hinc quoq; uatē
 Ecclesiam sensisse suum, quæ gaudia portet
 In cunctum diffusa gregem. quis talia fando
 Explicet, aut uerbis atollat pondera rerum?
 Maximus ille pauor, gelidos qui strinxerat artus,
 Latitiæ mensura fuit. manet omne per æuum
 Pignoris huius apex, et sideris obtinet instar,
 Corpore quod Petrus sacravit, et angelus ore,
 His solidata fides. his est tibi Roma catenis
 Perpetuata salus, harum circumdata nexu
 Libera semper eris. quid enim nō uincula præstet,
 Quæ tetigit qui cuncta potest absolvere: cuius
 Hæc inuicta manu, uel relligiosa triumpho
 Mœnia, non ullo penitus quatientur ab hoste:
 Claudit iter bellis, qui portam pandit in astris:

LIBER SECVNDVS.

Spiritus accensam uerbo radiante lucernam
 Sub modio lucere uetans: secernite Saulum,
 Dixit, in oris opus. quem mox sacravit euntem
 Imposita Petrus ille manu, cui sermo magistri
 Omnia posse dedit: Cyprium, Salamināq; linguens.
 Pergit adire Paphum, quæ fertur amoribus olim
 Dedita, sacrilegæ mansisse libidinis antrum,
 Aligerosq; uagos studio coluisse procaci.
 Hinc operum procedit apex, quia gratia maior
 Ad delicta uenit. culpas huic posse remitti
 Exemplum iam Paulus erat. quam splendida laudū

Materia est adiecta uiro, primordia casta
 In luxus regione serit, fructusq; pudicos
 Multiplicat lasciuus ager, cui nescia posthæc
 Difficilisq; foret, cum sic uideatur honestus
 De turpi coepisse loco, pars ne qua uacaret
 A' meritis ieiuna: tamen molitur iniquus
 Eloquio certare magus, contraria semper
 Virtuti fecere uiam, iaculata retorquens
 Ecclesiæ bellator ait: Fallacia monstrat
 Quo pereas genitore satus, consinia mortis
 In tenebris patiære tuis, neq; cernere solem
 Tempus adusq; datur, rerumq; attendere formas,
 Artificem quibus esse negas, tunc nubila uultum
 Cœruleis fixere notis, et pectoris atri
 Vênit in ora color, quærit iam calle negato
 Quo duce tutus erat, cuius pede gressibus instet.
 Quis tribuat miseratus opem, uacuasq; per auras
 Erroris palpauit iter. Procursule Paulus
 Mox didicit lucere fidem, cui caussa uidendi
 Nox aliena fuit, non sunt noua Paule salutis
 Obsequia, et tenebris lucem bene surgere nosti.
 Omnia secretam referant documenta figuram,
 Si libeat uigili pulsare latentia sensu.
 Iure docens Paulus, miracula condere coepit,
 Ex oculis iubar undè sui micat altius oris,
 Amisso crescente die, sic nuper iniquum
 Subdere dignus erat, tenebrisq; fatentibus hostem
 Vincere, qui cæcus meruit sine fine uidere.

Antiochi dictam de nomine uisitat urbem
 Paulus, et extemplo properat dare uerba cateruis,
 Quas synagoga tenet, dextraq; silentia mandans:
 Nostis, ait, patribus tellus Aegyptia nostris
 Qua posuit feritate iugum, crudelibus aruis
 Quas rapuit per signa Deus, quibus omnia cedens
 Mutauit natura uices, cum uirga sudauit
 Terga maris, fluctusq; suis stetit exul ab oris,
 Puluere de calle placens, pontiq; facultas
 Obsequio est subiecta podum, redeunte profundo
 Naufragium factura reis, que uertere iussa
 Per uarios sua iura modos, his strauit arenas,
 Hic cumlauit aquas iustis uia, fontibus unda,
 Cum percussa silex uenis spumauit apertis,
 Aequoreos enixa lacus, de uertice sicco
 Flumineum largita uadum, non pristina morem
 Gessit origo suum, ueterem nec præbuit usum,
 Dana nouella gerens, quam lex æterna coëgit,

Non innata sequi, disunctaq; semina monstrant
 Posse dari de rore dapes, de caute liquores.
 Nam ne pauca pijs fluerent miracula causis,
 Saxa uomunt latices, et inundant nubila panes,
 Aeriusq; liquor solidis induruit escis.
 Quæq; diu uacuas tenuerunt agmina fauces,
 Frugiferis saturantur aquis, nimbiq; coloni
 Dant epulas, pluuiamq; uorant, et maditur imber:
 Sic inuicta manus, sic gratia plena creantis
 Scit querulos nutrire greges, et ponere sacros
 In patria meliore choros, ut uentris amœni
 Fructus ad æternæ floreant semina uite.
 Dauidica nam stirpe satus genitrice Maria
 Christus adest, quem tota canunt oracula uatum
 Venturum sub carne Deum, seseq; createm
 Virgineos intrare sinus, euoluite quicquid
 Sabbata uestra tegunt, typicæ documenta figuræ
 Perspicit is fulgere sacri præsepibus agni,
 Cuius ab igne senes hauserunt dicta propheta:
 Et dedit antè loqui, quod coepit postea nasci.
 Clamauit uirtute potens baptista Ioannes:
 Non ego sum, post me ueniet, cui tangere non sum
 Calceamenta pedum dignus neq; soluere summa,
 Quæ ligat excelsas humilis corrigia plantas.
 Quam bene uox Pauli cecinit, præcepta lauacri
 Permissens antiqua nouis, nec epistola cessat
 Hæc iterare docens: patres baptismate nostri
 In rubro fulsere freto, sub nomine Mosi
 Per legem, cum petra simul sequeretur euntes.
 Nā petra Christus erat, quid adhuc gēs surda requit
 In libris sonat ecce tuis, ne credere tardes. (ris)
 Consule signa maris, que mystica dona susurrant
 Temporibus uentura crucis, cum sanguineles
 Tinxit aquas, laterisq; uno de uulnere fluxit,
 Quod uitæ tria dona daret: rubor æquoris ille
 Causa futura fuit, sic conditor abluit omnes,
 Sic emit, hic precij color est in gurgite ponti,
 Apparentq; uado miracula debita ligno.

Sæpius obscuris radios infundere feruens
 Mētibus, hæc rursum memorauit in ordine Paulus,
 Postquam signa Dei carnis uestitus amictu
 Christus ubiq; dedit, faciens manifesta, quod orbi
 Venerit ipse salus, stimulis agitata furoris
 Impia turba fremens, petit hunc ab iure Pilati
 Suspensi, figiq; cruci terrena, propago
 Vota quod optanti non possent omnia ferre

Sponsa

A Sponte salutiferi cesserunt munera Christi,
Qui libertatis precium tibi donit. *b*astus,
Perdita restituens, tumulisq; iacentia tollens.

Respice, quàm proprio manes obnoxia regi.
Ne percas, uult ipse mori. post tristitia facta
Quinetiam custode dato, signare sepulcrum
Ad geminum uoluere nefas, dominoq; paratam
Surgendi damnare uiam. Proh ceca uoluntas,
Quæ putat æternum mortali lege teneri,
Et non posse sibi post funera reddere membra,
Qui toties aliena leuat. meministis ab ore
Dauidicæ resonare lyre: corrupta netabis
Sanctum nosse tuum. poterat ne in puluere lethi
Ferre moras, qui uita manet? quem suscitât auctor,
Nil patiens de morte Deus. mors deniq; uicta est,
Vincendi transgressa modum, quæ iudice tacto,
Linquere iussa reos, spolijs uacuata uetustis,
Per sua bella cadit, ueniensq; ab soluere uinctos,
Non retinendus erat. fors ultima cœpit auerni
Iam uita præsentem mori, quæq; omnia subdens
Ante fuit, tunc ipsa perit, triduoq; peracto
Lucis iter quod fecit adit, quò tota resurgit
In domino natura suo, de lege uidetis

B Laxari non posse neces. hunc quærite, cuius
Sanguine mundati, regno sociamur herili,
In cuius iam parte sumus, sub pigrore carnis
Quam uoluit portare Deus. tunc dogmata quosdam
Ecclesiæ dant ista uirgo, uetere loquelæ
Vltierius proferre pias. ô semper inanis,
O sterilis Iudæa tibi, quæ semina uitæ,
Ne fructus afferre queas. quibus ore magistri
Paulus ait: uos ista quidem uos nosse deceret,
At alijs hoc lumen erit. nam scripta fatentur:
Lumen in extremis posuit te gentibus esse.
Gentiles stupere globi, fontemq; sequuti
Sumere promissæ cupiunt nouitatis honorem,
Et lymphæ genitricis sati meruere renasci.

Compellor ratione loci pro munere tanto
Historia pulsare fidem, quæ prodidit olim
Cum populos gentesq; duas in uentre Rebecca
Ferret, et angustis includeret agmina muris,
Consulereq; rogans oranti corde Tonantem,
Responsum meruisse Dei: prior, inquit, in istis
Inferior breuiorq; manet, maiorq; minori
Seruiet, et iuuenis palmæ potietur honore.
Quicquid in hoc utero fecunda puerpera gessit

Ecclesiæ conceptus habet, formamq; sequentem
Gentilis concursus agit, qui crescit in aluo
In qua uictor erit: quod iam meminisse necesse est,
Et studijs celebrare bonis: famulemur ut illi,
Cuius ab affectu nos contigit antè uocari,
Quàm nasci, qui dona prius quàm tēpora præstat.

Iamq; Lycaonios incedens passibus agros,
Lystram Paulus adit: fuit hac tunc claudus in urbe
Supplicio comitante satus, uestigia ferre
Nescius ex utero, membræ pars cœperat ægri
Se nascente mori, comperto dogmate Pauli.

Quo monitore piæ tendunt ad sidera mentes,
Mox uoluit diuinum sequi. bene claude iacebas,
Hæc primùm gradituræ uias: petis æthera mente,
Cum necdum mouearis humo. pedibusq; negatis
Longius ire uales. Paulus speculatus in imo
Pectore quid cuperet, claudiq; fidelis amorem
In uerbo iam stare Dei, sic clarius inquit:
Surge citus, rectusq; tuis imponere plantis.
Exequitur præcepta salus, et calle nouello
Progreditur persona uetus, motuq; frequenti
Pulsat ubiq; solum, perq; omnia currere tentans.
Sæpe timet quod nescit iter, modò gressibus ortus
Annofo languore senex. quod ut agmina cernunt,
Exclamant, diuumq; uocant, ac ferta ministrant,
Et macianda feri procedit uictima tauri.

Paulus ad hæc tunicam rumpit festinus, aperta
Sic prohibens ratione uiros: solennia nobis
Cur precor ista datis, fragili quos corpore constat
Terrena sub lege premi? fuit impius olim
Religionis honor, cum numina fusa metallis
Artifices timuere sui, cum templa dicarent
Abscisis de rupe deis, tunc forte libebat
Innocuos maciare greges, fibrasq; tepentes
Consulere, et uocem pecudis morientis in extis.
Quærere: nunc libeat uanis cessantibus aris
Æterno parère Deo, qui semina uitæ
Præbuit, et uarijs prouentibus arua locauit:
Cuius ab imperio plenis confurgit aristis
De grano moriente seges, palmesq; recisus
Vulnere conceptas fecundius educat uuas.
Quo moderante polum succedunt solibus imbres,
Tempora temporibus: quæ cum fugitiua recurrunt
Post sua terga, uagi constantia permanet anni.
Discite iam uerum sacra de uirgine natum,
In terris celebrare Deum: nec uota feratis

Lanigero damnosæ gregi, quos liberat agnus
 Vinicus, ablutum qui sanguine comparat orbem.
 His dictis instructa fides: sed corporis usus
 In geminum processit opus, duplicemq; figuram
 Personat una salus, toto quod in æquore mundi
 Ecclesiæ, duo sunt populi, per uerba duorum,
 Cui plenæ captura duas facit esse carinas.
 Namq; hæc humano generi collata uicissim
 Claudorum docuere pedes, quibus astat imago
 Singula quæq; regens, populo communis utriq;
 Quem Petrus antiquis tribuit consurgere plantis,
 Ad portam uicinus erat, gens uenit ab illo
 Circuncisa loco, psalmi, lex, atq; propheta,
 Qui Christi cecinere diem: quem Paulus ab aruis
 Erigit, ad templi nunquam confederat ædes,
 Longinqua tellure iacens, quia gentibus orsus
 Cæpit ab ore pio, solidæ uestigia mentis,
 In turbas proferre rudes, populoq; mederi,
 Quem latuit uox prisca Dei, sic claudus uterq;
 Cum properat, genus omne leuat, gentisq; salutem
 Personæ signauit iter, quæ gloria rerum
 Contulit, ut Petro Paulum gerat ordo secundum,
 Qui fundamentis manet architectus in illis.
 Ut tamē auctoris memoremus ad omnia laudes,
 Hi duo sunt cæci, properantibus undiq; turbis
 Qui Domino dixere simul: fili optime Dauid
 Da tenebras extire graues, da cernere lucem,
 Quam nescimus adhuc, subitum tunc illa medellæ
 Semper amica manus iubar intulit, atq; reliquit
 Nox oculos, exulq; dies illuminat orbes,
 Expauitq; redux inopina crepuscula uisus.
 Hos populos liquet esse duos, quos noxia uenæ
 Cecidit natura suæ, clementia Iesu.
 Tunc celebrauit iter, cum tempora carnis habere
 Se soluit, de luce nouat purgatq; figuram
 Quam delicta dabant, moxq; integra fulsit imago.
 Quæ meruit sentire Deum, pars iuncta cerebro
 Maxima sunt oculi, creat hos in munere Christus,
 Qui caput et splendor totus est, pars omnibus ima
 Inuit in fine pedes, hos sonat in aggere cura.
 Vocis Apostolicæ: quomodo speciosa uocantur,
 Quæ pacem cunctis portant uestigia terris.
 Exortum est lumen tenebris per dona magistris.
 Hi statim gressus, quibus est fors tradita uerbi,
 Ut uigilet medicina sequens bonitate prioris,
 Paulatimq; salu in totum transeat orbem.

Iam rabidas hominum Paulus superauerat iras
 Velificante fide, subitas uomuere procellas
 Iudaica de nube doli, non primitus ulli
 Posse lauacra dari, quam circuncisio carnis
 Accedat de lege Dei, gens dura quid ultra
 Ad lapides ferumq; uocas? hoc umbra figuræ,
 Non species mensura fuit, simulata relinque,
 Quæ iam certa uidēs, Christi processit ab ore
 Vita manens, omnesq; iubet de fonte renasci
 Qui ueniunt: cur mēbra secent, partemq; resoluit,
 Cum totum saluare queant: ne quere uetusto
 More premi nouitatis opem, deslexaq; retro
 Lumina constitui, postquam uia rector omnes
 Dirigit, et cæsis illustrat sentibus orbem.
 Lite sub ambigua Paulus loca tendit ad urbis,
 Cui radiant monumenta crucis, sanctosq; reuifit
 Iuris apostolici procures, quibus omnia præsens
 Quæ sint gesta refert, Petrus, cui maxima cura est,
 Commissos augere greges, ad pascua cunctos
 Se duce leta uocans, has explicat ore loquelas:
 Cernitis æternum seclis memorata uetustus,
 Quæ populo docilis cecinerunt ore propheta,
 In nobis complekse Deum: qui maluit emptor
 Omnibus esse salus, nullum discernere passus
 In precio quo uita redit, mihi iussit apertam
 Gentibus hanc monstrare uiam, quid uota morari
 Tardariq; iuuat, quid uē hæc enigmata prodest
 Misceri cum luce noua: quos gratia purgat.
 Ut ueniant lex nulla uetat, coelestis amoris:
 Materia est festina fides, hanc Christus adoptat,
 Hanc facit esse suam, qua quisq; merebitur uti,
 Circuncisus adest, et iure renascitur undis.
 Pastorem statuere sequi, placet ergo ministris
 Ire simul: scriptisq; pijs absoluerē gentes,
 Hoc illis non stare iugum: tamen esse cauendum
 Ne simulacra colant, quorum libamina semper
 Execranda forent: ne suffocata cruore
 Quæ maculantur edant: ne sauior hoste libido
 Hos impura premat, quos lux baptismate mudat.
 Clarius ut liqueant huius documenta figuræ.
 Et progressa prius curiam discedat imago,
 Principiū meminisse iuuat, Deus inquit Abraham,
 Ut testamentum tibi nunc soboliq; perenne
 Constituas in carne meum, præputia ferro
 Circuncide libens, et fœdera nocte superna.
 Secretam scrutemur opem, uideamus in istos
 vulnes.

A Vulnere pacti Dei, quæ testamenta recondit
 Præscius, ut terris consortia iungat Olympi,
 Quæ didicit iurare puer, qui primus ad undam
 Repperit ecclesæ currentem fonte Rebeccam.
 Corporis ille locus quo circumciditur Abram,
 Luxuriam lasciuus habet, uitijq; minister
 Naturæ sub lege iacet, pater ipse futurus
 Seminis, unde salus ad uitam pullulat orbis,
 Euaquat quod culpa grauat, truncata libido
 Virgineum promittit opus, hæc nanq; propago
 Diuinum concepit iter: hinc sacra Maria est
 Ad partum generata nouum. quæ coniugis experts
 Mater inest, natusq; Dei de uirginis aluo
 Emicat, atq; hominem mediator in omnia cõplet,
 Hinc terrena leuans, illinc coelestia præstans.
 Præterit ergo uetus Christo nascente figura,
 Hæc facies ius omne nouat, cultroq; fugato,
 Spiritus ardescens cor circumcidit in undis:
 Qui sanantur aquis, ne figant uulnera membris.
 Nescius interea curis laxare quietem,
 Paulus in orbe docet, uerbiq; ligonibus omnes
 Excolit, et fidei cogit flauescere messes,
 Errorum fugiente gelu, quem spiritus almus
B Hæc Asia proferre uetat: nec Mysia quiuit
 Diues agris huius tunc semina ferre salutis,
 Fæcundo ieiuna solo, uir quippe Macedo
 In somnis hæc uisus ait: miserere precamur,
 Illyricos dignare sinus. ò gratia quantum
 Improuisa parat, subito inflammantur amore
 Qui positum iam tempus habent. sic nocte fugata
 Doctiloquus conuertit iter, fructuq; loquela
 Vescitur esuriens Macedonia, perq; soporis
 Dona saluiferam meruit comprehendere linguam.
 Quæstio crebra sonat, quia plenus munere largo
 Prædicat omnipotens, non ueni perdere mundum:
 Sed saluare magis: faciat quæ caussa negari
 Hæc alijs, alijsq; dari cum prodiga Iesu
 In commune uelit pietas succurrere cunctis.
 Suppetit affatim exemplorum copia, nosq;
 Lectio multiplicem docet hac in parte figuram.
 De qua pauca canam, Luca narrante, relatu:
 E' populo quidam Christo comes ire rogabat,
 Quem secum prodire uetat: qui deinde tacentem
 Sponte uocat, nouit mundans interna magister
 Quæ uerbum iam corda ferat, quos obstruat intus:
 Errorumque adhuc, ut tunc doctrina ministret:

Officium, cum tuta uenit, ne sancta quod inquit
 Incipiant uiolare canes, cœnoq; grauari
 In margaritas uertant contagia porci.

Altera res etiam superest in carmine dura,
 Sed quibus ex ueteri patuerunt omnia fonte,
 Ore datas tenui facile est aduertere guttas.
 Exodus ille liber memorat uelamina sacri
 Pontificis, qua nempe queat splendescere ueste,
 Officij; habitum nitido componere cultu,
 Qui segmentatus medijs altaribus astat.
 Quas inter species parili numerantur amictu
 In femore exuuiæ, quibus indumenta pudori
 Progrediens ad templa locet, studeatq; sacerdos:
 Renibus obstrictis mysteria castus adire.
 Quod statuit lex prisca magis, deuinctaq; iussit
 Tunc hæc membra tegi, quæ possidet atra libido,
 Cum properat libare Deo, laxata relinquens.
 Coniugio post sacra tamen, ne parciore usus
 Ad sobolis non staret opus, sterilisq; marito
 Connubij frigeret amor, cum certa propago
 Hoc solenne gerens, nullos admitteret unquam:
 Externa de stirpe uiros, ubi nomine prisco
 Ex adytis perdurat honor, prolesq; per æuum
 Sanctificanda redit, uicibus supplenda creandi.

Ecclesie nunc alma fides sine fine pudicos:
 Pontifices iubet esse suos, et querit in omni
 Cauta tribu quos rite probet, nec sanguinis iste,
 Sed meriti successus erit: tamen illa figura
 Quæ sine nulla uetus subsistit littera demum,
 Hæc melius nouitate manet, uariatq; recurrens
 Alterna ratione uices, ne forte sacerdos:
 Tunc generare uelit, cum necdum mente capaces:
 Cernit adesse greges, cumq; instat nobilis ardor
 Discendi; fames, ut apertius ora resoluat,
 Ne quisquam ieiunans eat, nam semine uerbi
 Prolem posse dari, Paulus quoq; sæpius inquit:
 Filioli dicendo mei, iuuat ergo parumper
 Eloquentium genitale premi, studiumq; docentem
 Dispensare suum, laxans pro tempore uires
 Ingenij, strictasq; ferens, ne fusa profani
 Concubata terant, mundatis sancta reseruans:
 Fas uetat inde queri, culpis hoc imputat Adæ
 Venæ poena sue, quid enim rea fauce parentum
 Progenies sibi iure petat, sator ille benignus
 Ni donare uelit, quicquid temerarius error
 Corrupto natale tulit: uia sola salutis,

Affectus parcentis erit, miseratio semper
Conditione caret. praestans indebita Christus
His pius accelerat, iussusq; his munera tardat.

In Macedum terris cum moenia nota Philippi
Doctoris celebraret iter, bacchata puella
Sub stimulo Pythonis ait: Paulum esse ministrum
Aeterni scitote Dei. professio uera
Mendaci de teste sonat, uocemq; fidelem
Perfidus auctor habet: sed non desertur honori,
Quod cogit formido loqui, nec mente coheret,
Nudus amore timor. Paulus miseratus ab atro
Demone corda premi, nolensq; licere profano
Dininas aperire uias: fuge, dixit, et ista
Vlterius tentare caue, nil iussa moratus
Hostis abest, uacuamq; domum possessor iniquus
Deserit, ac profugo mulier sanata periclo
Conticuit de laude uiri, quae coepta peregit:
Plusq; tacens hoc esse docet, de munere uulgi
Haec questum faciebat heris, quos turbidus implet.
Quo caret illa furor, populiq; procacis in aure
Seditione fremunt, Romanis obuia sacris
Sacra dari, ritusq; nouos exire per orbem,
Et ueteres cecidisse deos. tunc agmina raptim
Fustibus innumeris eliso corpore Pauli
Conueniunt, ubi carcer erat, quem sedibus imis
Includunt comitante Sila. uestigia quorum
Ligno mersa cauo uinculis tenuere beatis.

O felix de clade locus, cui clara refulgent
Lumina pro tenebris, in quo dedit esse perennem
Nox antiqua diem, niueam translatus in aulam
Ecclesiae, cunctisq; ferens modo dona salutis.
Quam bene carcer erat, tota concurritur urbe
Qui primus noua testa petat, quiue oscula figat
Postibus, et tacta sacretur parte cylindri.
Iam nocturna quies per corpora serpere sessa
Coeperat, exiluit tellus minitata ruinam
Visceribus concussa suis, et claustra relaxans
Mota uagatur humus, seruitq; canentibus hymni
Tempestas fumulata soli, pro quantum patefcis
A nullo superanda fides: ueniente periclo
Poena fugit, gemituq; metu discrimina crescunt,
Ut perdant tormenta locum, tremefactus ab alto
Excitans sua membra toro, cum libera custos
Cerneret antra necis, gladij mucrone retesto,
In iugulum uult ferre manum, sed non licet illi
Paulo testemori, cuius solamine uitam

Repperit, atq; suo meruit de carcere solui,
Descendensq; domum, sacris fomenta ministrat
Vulneribus, liquidamq; parat sibi redditus undam,
Coelestem nactusur aquam, nam corda saluti
Figere Paulus amans, cunctos simul amne fluenti
Diluit, etherei patuit cui luminis ante
Gratia, non perimi, creuit post uita renasci.

Blandiloquis olim capta est sermonibus Eua
Deceptura uirum: nunc improbus ora puella
Qui tunc daemon agit, repetens ad crimina sexum,
De quo praeda fuit, multis uentura canendo
Peccati conceptor erat, sed apostolus Adam
Iam melior, coeleste leuans in imagine signum,
Qui fuerat terrenus homo, nec certa recepit.
Na fallit quod ab hoste uenit, metuamus ut omnes
Hoc audire nefas, nec corrumpamur amari
Melle doli, si uera canat, qui falsa ministrat.

Ingenijs claras et linguis Paulus Athenas
Ingreditur, tumidamq; feris conflictibus urbem
Eloquij torrente premit, quem turba profari
Doctifonis mirata modis: quibus, inquit, ab oris
Verborum uenit iste sator? plebs nescia Paulum
Semina ferre uocat, fruiturq; errore magistro
Vera loquens. nanq; hic facundus in orbe uiator
Ambulat atq; colit, cuius labor omnibus instat,
Ut crescat diuinus ager, purgataq; fructum
Mens humana ferat, lolij ne sordeat herbis,
Quam segetes portare decet, manus emula cogit
Ad proceres huc ire simul, quibus edidit astans:
Cecropidae, quos fama canit sermone disertio
Gymnasij uernare suis, ubi praesedit altus
Sacrilegae nouitatis amor, uos cernimus aram
Ignoto posuisse Deo, qui condidit astra,
Qui pelagus terrasq; dedit, quem uita parentem,
Ut moueamur, habet: cuius spiramus ab igne,
Cuius imago sumus, de quo cecinere poetae,
Hinc hominum constare genus: quem praedico, cuncta
Sanxit ab ore suo. cur haec diuina uocatis,
Quae facitis, uacuoq; metu coeleste putatis
Auxilium, quod gignit humus, natura metalli
Visceribus latet ima soli, quibus eruta sumit
Ingenij fabricantis opus, seu numina templis
Hinc ueniant, seu uasa focis: sibi caussa timoris
Ars, operata deos, dominum super omnia fusum
Claudere nemo potest, paruisq; arcitare figuris.
Quod capitur, mirius est spacio capientis in auro

A Materia est: opifex rerum non sustinet usum,
 Quem simulant, quos ipse creat: quàm dura luetis
 Crimina, quàm stultam sese sapientia uestra
 Iudicij est sensura die, cum corpora Christus
 Surgere cuncta iubet, tormentaq; sine carebunt.
 Utq; reos cruciet, seruat quos deuorat ignis.
 Sic caro iuncta Deo carnales expiat actus,
 Et commissa sibi coram hac examinat ultor
 Qui uoluit moriente pati, quam funeris experts
 Viuificare uolens, post tartara reddidit astris,
 Hæc multos ad dona uocant, Dionysius ipse
 Primus in arce loci noua præmia iungit honori,
 Complexusq; fidem, sic incipit esse sophista:
 O' lupe Paule rapax, dedit hoc benedictio Iacob
 Nomen habere tibi, quid iam remanebit in orbe
 Quod non ore trahas, postquam solertia Graia
 Cessit, et inuictas doctrina uincis Athenas?
 Cur Epicurus, uel Stoicus impia soli
 Bella cient? referare opus est, quo nomine multi
 Sectarum coiere greges, uitam ambo beatam
 Elegere sequi, quam corpore diligit alter,
 Hic animi uirtute colit, dat et actio Pauli
 Ad uite præcepta uiam, sic themate iuncto
B Hi magis alternis soluerunt uocibus ora,
 Corporis atq; animæ commissus partibus extat
 Plenus homo, sed nunc studijs diuersa sequentes
 Ambo uolunt quod neuter habet. uas lumine plenum
 Subdit utrunq; Deo, uideo clamans caro menti
 Quàm sit iniqua meæ, rursusq; salubriter inquit,
 Non propria de parte geri quod gratia donat.
 Hoc celebremus iter, uita est, quia Christus et ipse
 Seuocat esse uiam, per se gradiamur ut ad se:
 Sanctaq; ne pedibus possit cessare lucerna,
 Præco datus fidei uestigia suggerit orbi.

Attica discedens iam liquerat agmina Paulus,
 Eloquijs superata pijs, bimarisq; Corinthi
 Mœnia iuncta petens, populosam repperit urbem:
 Quæ licet alterni contingeret aquoris undas,
 Perpetuas sitiebat aquas: ibi Ponticus ille
 Aquila tunc præceptor erat, uir plurima laudis
 Instrumenta gerens, cuius se Paulus amico
 Contulit hospitio, sociam dignatus adire
 Artis amore domum, nam scenæ factor uterq;
 Pollebant operis studijs, et dogmate legis.
 Christus ait: nunc Paule doce, non obuiat ullus
 Me comitante tibi, quæ sit mihi mœnibus istis

Turba uidet, insiste loquens, ego pectora firmo.
 Ista monent nullos unquam demnere tardo
 Posse queri, gratis quod dat clementia Christi.

Tecta sub ambiguo lateat ne forte figura.
 Quæ dabitur ratione canam, de nomine sepe
 Argumenta trahi, documentaq; maxima gigni.
 Scripturæ cecinere pie, inuit altius ergo
 Querere, qui Paulo charus coniungitur hospes,
 Factus in arte comes, sub cuius imagine causæ
 Sic uocitatus erat, qualis decorus honore est,
 Hac quoq; parte placens, aquile natura fidelis
 Sponte gerit quod forma tenet, nam debilis æuo
 Et declinatis senior iam uisibus ales,
 Flammivomo sub sole iacet, pennasq; grauitas
 Eius in igne fouet, nocturna q; lumina pandit.
 Atq; oculos radijs ardentibus ingerit ægros
 Ad ueterem reditura diem, sic dona calor is
 Languida sumit auis, cuius de fomite uires
 Accipit, et prisca reparat dispendia seculi.
 Cui ne sola forent, quæ feruidus incutit æstus
 Per laticum purganda uadum, ter mergitur undis,
 Et senium deponit aquis, iuuenemq; decoris
 Effigiem de fonte leuat, quis apertior actus
 Religionis erit? cum ueri lumine solis
 Tangimur, antiqui contagia soluimus æui,
 Accedente fide, lympa mox matre renati
 Conspicimur nouitate rudes, infantia rursus
 Fit recidua seni, gemino manantibus ortu
 Hic melior natalis adest, bene conscius huius
 Alitis exempli, quem spiritus egit opimam
 In cithara uersare manum: renouaberis, inquit,
 More aquile, qua lege datur sentire, probatis
 Laude placere typi, quod firmant cantica iusti.

Nec uacat ars Pauli socio celebrata sub ipso
 Secreti uirtute boni, tentoria quippe
 Fortia mobilibus fabricabat in aggere textis.
 Longius hæc abiens peregrinus ubiq; uiator
 Erigit, atq; hiemes solesq; his pellibus arcet.
 Nos quoq; per culpam prima de sede repulsi,
 Exilio mundi iacimur, uia reddita tandem
 Quæ patriæ repetamus iter, munimina nobis
 In castris sunt Paule tuis, ne criminis imbres
 Tempestas mundana ferat, scelerumq; uapores
 Ignitus tentator agat, sub tegmine tali
 Tuta salus, nullum discriminis excipit ictum,
 Nec prostrata feri succumbit uiribus hostis.

Mystica signa duces præmitunt laudibus artis:
Pisces Petrus agens, homines capit, æquoris hospes
In sacris persistit aquis: habitacula Paulus
Dum terrena leuat, docet ut coelestia condant:
Factaq; sæpè manu, nunc construit atria uerbo.

Vltiora sequens lustratis sinibus aruo,
Cõueniēs Ephesum Paulus docet, atq; ibi quosdā
Prospiciens astare uiros, an spiritus almus
Venerit his, quæsitō ait? qui fonte Ioannis
Se dudum maduisse ferunt. nam nominis huius
Expertes hucusq; trahi: quos flumine sacro
Abluit, & sanctus mox spiritus ora repleuit,
Verborumq; dedit solitis uirtutibus imbrem.
Sæpius arma mouent ista de parte profani,
Et bellare parant. quibus, ut contraria possum
Fundere tela loquens, tu nunc mihi largius ora
Spiritus alme riga, sint ut tibi dogmata digna
Quæ dederis: tu uocis iter, tu semita linguae,
Tu dicere ueni, qui per tua munera semper,
Quæ reddamus agis, doniq; resuscipis usum.

Nomine uenturi præcursor in orbe Ioannes
Exhibuit baptisma suum, Dominoq; parauit
Ipse uiam, memorans cunctis baptisma futurum
Post aliud, quod iure datur, quod trina potestas
Illustrare solet. sed quod magis eligit huius
Tangere Christus aquas, formā facit omnibus ad se
Currere fonte pio, sacram ne deserat undam
Vltius mortale genus, quam corpore mundo
Et dominus dignatus erat, cum diluit amnem
Per famulum mergente Deo: iam flumine tacto
Discipulis hoc cessit opus, quos dogmata plures
Baptizasse canunt. serui cessare lauacrum,
Fas fuerat ueniente Deo, prænunciis ex quo.
Dixerat ista prius, quo fecit tempore Iesus
Iam plenum baptisma geri, uelut ante Ioannes
Insolitum propriumq; daret. quæ regula Paulum
Compulit, ut Christi deberent fonte renasci:
Quem non uenturum, sed iam uenisse Ioannes
Insinuans, digito coelestem prodidit agnum,
Hunc peccata canens a cuncto tollere mundo.

Quid geminū baptisma cupis simulare profane?
Dissona non iterat, repetitio rem tenet ipsam,
Non aliam, bisq; illa foret, quæ primitus esse
Cœpit, & ipsa redit. nam cum discordet origo
Principij, fidisq; sequens, & singula dici,
Et patet esse semel, nulloq; errore grauantur,

Quæ collata simul possunt diuisa probari.
Cum tamen hæretica nigredine plenus auermi
Polluitur quicumq; lacu, si lumen habere
Ecclesiæ uult forte pie, non cogit ad undam
Nostra fides hunc ire iterum. quia nomine trino
Dogmata praua trahūt: nec qui, sed quid dare possit
Explorare solet, positæ quem uera fateri
Instituere manus, solusq; repellitur error
In diuersa trahens, quod spiritus efficit unum.
Hos etiam bis sex memorat scriptura fuisse.
O sacer, o felix numeri modus, agmine fuso
Cum meruere cibi damnorum semine nasci,
Iuris apostolici lata est tot gloria uasis.

Iam sermone potens Ephefi conuerterat urbem
Paulus, & æthereis fulgebat gloria signis,
Cumq; per innumeros nutarent saucia morbos
Corpora, nec miseros operata refecerit egros
Artificum medicina manu, uelamina sacra
Absentes petiere sibi, quibus affuit ardens
Ut caderet uapor ille fides, finemq; calori
Altera flamma daret. semicinctia deniq; Pauli
Atq; allata palam sudaria, fusa per artus
Languorum pressere ficos, membrisq; reposte
Ad nihilum fluxere lues. uigor omnia curans
Tactus erat, nullæq; domus a munere cessant
Quod medica de ueste ferunt. uirtute sub ipsa
Spirituum quoq; turba minax uelut irrita sumi
Pars per inane fugit, ne fabrica pulchra creantis,
Quæ plasmata solo coelestis imaginis instar
Traxit, & auctoris speciem pro pignore gestat,
Hospite sit polluta suo, templumq; decōris
Inficiat prædonis odor. quo tempore septem
Iudæa de stirpe uiri noua prælia tentant,
Sic prius affati: quem Paulus nomine Iesum
Prædicat, hūc tibi met pariter proponimus & nos.
Peruasum dimitte locum, uox reddita contra,

Christus qui sit, ait, qui Paulus, sentio. nam uos
Ignotos uitare licet. cognosce furorem
Gens inimica tuum. demon regnare fatetur,
Quem uenisse negas, atq; hoc conuinceris ipso
Quo simulante ruis, cui non datur ore placere,
Quod terrore mouet. contraria dicere uoto
Causa Dei prohibet, quam lex comitatur amoris.
Hæc est uera fides. quæ tunc spectacula plebi
Quam uic triumphalē Domino uincente coronam
Contigit inde geri? rabido cum murmure frenidens
Demonis

A Dæmonis ira suis bene noxia rumpit amictus.
 Diffecat et facies, fugiuntq; pericula uicti,
 Nudisq; præcipiti conuertunt terga pauore.
 Quid iudea ferrox iam non de clade timebis?
 Quæ socio sic hoste peris, cui criminis auctor
 Punitorq; idem est, ne sit te iudice pulsus,
 Quæ simul est peccante reus. mox fama per urbem
 Spargit ubiq; uolans, et dæmonis edere uocem,
 Quod uirtus est summa Dei. concurrere gaudent
 Et latices intrare pios, maculasq; uetustas
 Fonte lauare nouo, sanctisq; nitescere lymphis.
 E' quibus una datur simul insons omnibus ætas.

Ast alij magicis ponunt incendia libris,
 Ut mereantur aquas, et uitant ignibus ignes.
 Ardua flamma nimis, cuius super aëra fulgor
 Euolat, et cælum tales petiere suauitæ.

Quinquaginta etiam precium posuere libellis
 Millia nummorum, quoniam meruere nocentes
 Sic abolere nefas, huius hæc causâ figuræ est.
 Legesacer numerus delicta resoluit, ut olim
 Diluit in toto Dauid sua crimina psalmo,
 Contractusq; fugat. nam quinquagesimus annus
 Cum lubitæus adest, proprij distractio ruris

B Antiquo donatur hero: seruire coactis
 Libertas amissa redit: mala debita laxat
 Creditor, et lumen patriæ uetus aspicit exul.
 Quinquaginta etiam cubitis distenditur arca,
 Quæ depressa uadis, atq; æquore tuta salutem
 Sub numero pietatis agit, seruataq; crescit
 Per spacijs parcentis opem. quia Christus ubiq;
 Condidit ecclesiam uenia fabricante capacem,
 Quæ sic cœpta fretis latissima funditur aruis.

Infelix Ephesi Demetrius arte locabat
 Sacrulegis delubra locis argentea, suetus
 Soluere uota suæ precio maiore Dianæ,
 Cedere cuncta uidens prisca monumenta furoris
 Ingemit, et uarias his uocibus excitat iras:
 Non pudet ô socij, nostrum cecidisse Dianam,
 Quam mundi suspexit honor? mortalibus ultra
 Quæ speranda salus, si non per secula possunt
 Fine carere dij? quæ nunc simulacra sacellis,
 Quæ poterunt dare thura focis? quos aduena Paulus
 Territat: et quicquid gerimus pronomine Diuæ,
 Muta metalla uocat, quorum discedit ab orbe
 Religio, pulsusq; fugam petiere penates.
 Hei mihi, iam uideo subitis lapsura ruinis

Condita sana diu. templi quoq; nobilis ædem
 In cineres stragemq; dari: quâ prændimus arcem,
 Quam uic tenemus opes? quibus interclusa facultas
 Est operum, crimenq; foret fecisse Dianam.
 Pergite tempus adest, labor ultimus omnia secum,
 Si desperat, habet. sola est uia uincere uictis,
 Formidare nihil, restat fors certa triumphi
 Pro superis mouisse manus: insurgite telis,
 Et quæ uota deam celebrant, hanc arma reposcant.
 His dictis plebs mota fremit, magnamq; Dianam
 Communi clamore uocant, ac præpete cursu
 Itur in obscœnum cum seditione theatrum.
 Non alio, decuit meritum causâsq; Dianæ,
 Quam fœdo tractare foro. capit arca turpis
 Concilij deformis opus, tamen impetus amens
 Fluxit, ut in uacuas oculis qui labitur auras,
 Nullaq; dispersus retinet uestigia funus.

O miseranda manus, cui tu prodesse laboras,
 Perpetuam cur esse putas? te teste sacellis
 Eruitur fugitiua suis, quo iure pauescis,
 Quæ pereunte doles? cœloq; adiungere tentas,
 Quam terris remanere negas. nunc ordo figuræ
 Explorandus erit, latebrisq; uidendus apertis.
 Dicitur è solo Demetrius atria demens
 Argento posuisse deæ, cum plura capaci
 Protulerit natura sinu, quibus ista metallis
 Fingeret, ut fufis animetur uultibus æra,
 Ingenijq; manus promittunt uiuere cautes.

Quod si sanctiloquos uoluimus ab ordine libros,
 Inueniemus iter, puris quia sensibus aurum
 Comparat, argentum nitidis scriptura loquelis.
 Nam psalmus licet ista canat, tamen inclyte Moses
 Altius hæc memoras, populo cum talia dictas?
 Aurum atque argentum templorum ferte decori,
 Quod iacet interius menti, non dura metalli
 Materies sub corde latet. sed apertius illud
 Exagitat, quod Christus amat: mens obtulit aurum,
 Cui fuerit preciosa fides, pariterq; ministrat
 Argentum, cui uoce sonant bona tympana cordis,
 Ut dominum duo iuncta colant, de pectore sensus,
 De sermone sonus: sic aurum dogmata legis
 Argentumq; petunt hoc ad pia templa parari.
 Nos quia templa sumus, si crimina cuncta recedant,
 Plurima uerba monet, quæ Apostolus ipse reuelat.
 Corde salus credentis erit, confessio uoce.
 Sacrilego res una fuit: Demetrius ædes

Condidit argento, cuius facundia mouit
 Ho: animos, ut norma probet sine iudice sensu
 Numina uana coli, nec de uirtute uenire
 Peffloris istud opus, cui pars hæc sola dicatur.
 Quæ rationis inops nudam ferit ore loquelam.

Tu quoq; signa ferēs, titulos in carmine nostro
 Troia repone tuos, & laudibus adde triumphos,
 Qui magis ex uero fulgent tibi clarius actu,
 Quam quos pomposo reboāt tua bella cothurno.
 Lingua colona Dei cum semina fœta saluti
 Spargeret, in seram produxit tempora noctem,
 Plus animis factura diem: micuere coruscæ
 Lampades, ut uerbi lucerent igne fideles.
 Solus ab excubijs iuuacibus Eutychus exul,
 Mersa sopore graui commisit membra fenestræ.

O male parta quies, o semper dedita somno
 Pefflora, nuda bono: quantis patet illeruinis,
 Quem nox sola tenet, nūquamq; resuscitat ægrū
 Ad meliora caput. nescit uigilare periclo,
 Qui patitur dormire Deo. quid inane fenestræ
 Queris adulte chaos: quidne hac in parte quiescis,
 Qua ruiturus eris? res est inimica saluti
 Pendula celsa sequi, furtiuæq; somnia prono
 Carpere uelle toro. poteras meliore cubili
 In uerbo recubare Dei, Pauloq; monente
 Eius uelle aditum, cui limine peruia recto
 Ianua nomen inest. per quam de fonte lauatur
 Ad uitam gradiuntur oues, hanc querite cuncti
 Si rabidas fauces cura est, morsusq; cruentos
 Euitare lupi, cuius lacerabitur ore
 A pastore fugax, qui sparsos uocibus agnos
 Euocat, atq; gregem propria de morte redemptum
 Non finit insidijs, & amari uulnere dentis
 Rursus ab hoste capi. mœsto sonuere tumultu
 Atria, concurrunt gemitu miserata frequenti
 Turba uidere locum, qui funere tristis acerbo
 Lætitiâ facturus erat. cui Paulus adherens
 Pectore, uiuit, ait. quam uocem uita sequuta est,
 Morsq; repulsa fugit. quantum tua Christe potestas
 In famulis operata facit: tu redditus astris,
 Aequalisq; patriæ maiestate perenni,
 Iura superna regis: sed quod caro corpore matris
 Virginis orta tibi, regnum spoliasti auerni,
 Viuaq; de proprio reuocasti membra sepulcro.
 Teq; probans noluisse mori, qua parte resurgis,
 Et qua natus eras, iam ferrea uincula soluis.

Lux alijs alterna redit te auctore, simulq;
 Exemplo donata tuo, qui subdita dudum
 Cogis, & electis succumbere tartara seruis.

Interea felix surgit de morte cadauer,
 Et meliore uia tria per coenacula sospes
 Ducitur ad Paulum, cuius conspectibus insons
 Cœpit adesse puer, uita iam dignus honore,
 Cū lethi conuertit iter, quæ gloria facti
 Instruit ad ueterem caussas aperire figuram
 Fulta tribus cameris Noe describitur arca,
 Ecclesiæ documenta gerens. stetit ordine primo
 Pars hominū, pecudesq; gradum tenere secundū,
 Tertia fors addita feris. quæ cuncta per undas
 Arca quadrata tulit, uelut in baptismate lotis
 Omnibus est nunc una salus: sed moribus unus
 Non ualet esse locus. nam nidos fertur in illa
 Aedificasse Noë, quem iustum dicit Ebræus,
 Et requiem quod Christus inest, qui diuidit æquus
 Præmia certa suis: quisquis uirtutis amator
 Iungitur alta petens Noë, stat proximus infra
 Ingenio breuiore minor, fors dedita seuis
 Tartareum tenet ima sinum: sic Eutychus ergo
 Prima parte cadens, inferni perditus oris
 Hæsit, & humana uacuis ratione ferarum
 Cœpit habere locū. cui postquam pectore Paulus
 Incubuit, uerbumq; suum sapientia fudit,
 Ore leuans animam carnali lege peremptam
 Ad dominū de morte redit. quod epistola clamat:
 Qui dormis, iam surge citus. rursumq; perurget,
 Teq; uigil de morte leua. super ardua trina
 Promeruit iam stare puer, quia dogmate trino
 Comperit eternæ quæ sit substantia, uita.

Iamq; peragratis Paulus stationibus orbis
 Ad Solymam uenturus erat, quò spiritus illum
 Pergere sæpe monet, cupiens in littore noto
 Perpetuum memorare uale: simul undiq; sacros
 Euocat, has reddens caro de pectore uoces:

O dilecta manus, quæ Christi militat armis,
 O summo plebs nata Deo, meministi amoris
 Et studij documenta mei: gentilia promptus
 Agmina, Iudaicosq; tuli sine fine furores,
 Vt uita præcepta darem, nullumq; lateret
 In populo narrata fides. à sanguine uestro
 Mundus semper ero, nec debitor oris avari
 Clausa talenta luam, sterilemq; in semine uerbi
 Leuius culpabit ager. uos conuenit inde

Vfuram prestare piam, cum uenerit auctor
 Qui meriti diffusor erit, seruosq; reposcet
 Mensuræ crementa sua mihi semina ferre
 Sensimus ardor inest, quæ passim credita sulcis
 Sparsumus: at fructus tenues mala terra dolebit:
 Vixio uidere crucis uenerandam gentibus urbem,
 Quò me iussu uocant, uarij luctamen agonis
 Hic dabitur certare mihi. nam cuncta subibit
 Qui cursum complere uolet. mitissima sors est
 Pœnarum, quas uota gerunt, regniq; facultas
 Perpetuo pro rege pati. seruare ministri
 Ecclesiam, Christus precium quam sanguine nobis
 Fecit in orbe suo, famuli retinere laborem,
 Quæ dominus de morte dedit. non cernitis ultra
 Iam faciem uultusq; meos, uigilantius oro,
 Commissos lustrate greges, quia dente rapaci
 Conuenient ad ouile lupi. custodia peccat,
 Cum spolijs si raptor eat: pastoris inertis
 Fraude perit, quod prædo capit. sed & acrior hor/
 Intus erit, gr auiusq; malū discordia portat, (stis
 B Quæ uulnus sub pace creat. ne cedite duris,
 Virtuti damnosa quies, nullumq; coronat
 In stadio securus honor, sua gloria forti
 Causa laboris erit, rarusq; ad præmia miles
 Cui pax sola fuit. uictoria semen ab hoste
 Accipit, hinc oritur. dominus plantaria uestra
 Fœcundare uolet, qui per sua dona uenire
 Ad sua dona facit, quodq; adiuvat ipse ministrat.
 Non ego diuitias luxu fullente superbas
 Alterna mercede tuli, nec munera sumpsi,
 Vos potius quam uestra petens. me scitis ut istæ
 Cum socijs pauere manus. assuescite gazas
 In lucis proferre uias, operumq; locare
 Thesuros in sede poli. nil proderit aurum
 Defossis quesisse locis, si claudat avarus
 Quod calabat humus, quod nō in paupere surgit,
 In tellure iacet, cæcoq; reuoluitur antro,
 Obscura peccante manu. laxate supernis
 Corda precor monitis, neq; respuat ullus egeno
 Testa parare gregi, quo suscipit hospite Christum.
 Sic postquam fatus, dedit oscula, tū simul orans
 Flexit in arua genu, strictiq; doloribus omnes
 Ad lacrimas fluxere pias, longeq; per undas
 Obtutu comitante sequi meruere carinam,
 Dumq; per oppositas extendunt lumina nubes,
 Additur in pelagus oculis uia, raptaq; flabris

Puppis adhuc nota est, & mulcet imagine mentes,
 Affectusq; animi crescit mensura uidendi.

Sed quod ait, tribus hæc annis præcepta salutis
 Nocte dieq; dedi: patet hac ratione figura.
 Qui canit ecclesia tria dogmata, sæpius edit
 Historicum, morale sonans, typicumq; uolumen.
 Sic etenim ternas capiunt sex uasa metretas,
 Quæ ueteri de lege, nouo rubuere liquore.
 Forma sacrificij perfecti prisca canistro
 Tres panes offerre iubet, quibus additur illud
 Discipulis quod Christus ait, iam nocte roganti
 Tres panes debere dari. nox iste profecto est
 Mundus, ut hic si quis uerbi desideret escas,
 Exhibeas quæ site dapes, doceasq; uolentem,
 Quod pater & natus, quod sanctus spiritus unus
 Sit Deus, & numerū triplicet substantia simplex
 Nec semel hoc pia iussa canunt: angariat, inquit,
 Te quicumq; petens, ut pergas præuius unum,
 Cetera uade simul duo millia. non ne uidentur
 Hoc mandata loqui? si quis te consulit errans
 Ignarusq; uia, quid sit Deus, edere malis:
 Prode patrem, subiūge libens quodā filius, & quod
 Spiritus almus, & hi numero tres, & tamen unus.
 Hinc Iudæa uacans, sterilis quæ dicitur, arbor,
 Expectata tribus fructum non attulit annis:
 Quæ triplici spernens tractare uolumina sensu,
 In fidei numeris nescit dare munera Christo.

Nobile iam templum Solomonis Paulus adire
 Cœperat, & ueteris solennia reddere legis,
 Corripit hunc Iudæa manus, rabidoq; tumultu
 Conclamat necis esse reum, sed in arma tribunus
 Euolat, & uinum geminis iubet esse catenis:
 Quæ tamen astrictis incumbunt dura lacertis,
 Non animum tormēta ligant. quod epistola Pauli
 Lumine plena canit: uinciri posse ministros,
 Vinciri non posse fidem, uerbumq; teneri
 Supplicijs, non esse datum. gradibusq; sub ipsis
 Constitit, Ebræo plebi sermone loquutus:

O fratres, patresq; uiri, me nostis in oras
 Has uenisse rudem, doctrinæ deditus omni
 Legis amore sui: uobis modò testibus utor
 Quorum scripta ferens, ardebam cæde Damasci
 Christicolæ punire greges, & finibus orbis
 Hanc prohibere fidem. sed non mortalia possunt
 Auctori certare Deo, descendit ab astris
 Lux, oculos clausura meos, & ab igne cornusco

Aucta dies latuit, caligantesq; tenebræ
 Orbibus incumbunt, quarum mihi tempore creuit:
 Adueniens cum nocte iubar. discernere caussas
 Euentus post facta solet. bene uidimis umbras,
 Vsuriam sole nouo: sed & auribus hæsit
 Clamor ab ore Dei, repetito nomine Saule
 Me Christus terrore quatit, ne signifer ultra
 Auderem bellare sibi: quo iure negabo,
 Quo feriente cado, cuius de munere pronus:
 Attollor meliore uia, perq; ardua surgo,
 Sublimisq; sequor felicitis dona ruinae.
 Iam satis o ciues crudelia nouimus arma.
 Nil dubium pars illa docet, quæ teste beata
 Fungitur hoste suo. quid adhuc libet esse nocentes?
 De tenebris lucete meis, cui fontis ab undis
 Est uisum largita fides, & mortis imago
 Viuere coepit aquis. heu nunquam saxeæ tellus
 Seminibus foecunda suis, uacuiq; labores
 Qui sterilem patiuntur humum. post deniq; Iesus
 Hæc mihi uisus ait: procul hæc, procul urbe relicta
 Pergere Saule para: non est tibi credula nostri
 Nomini, ad gentes potius cane uerba salutis.

Protinus hæc uocē querulæ rapere phalanges,
 Projiciunt uestes, ac puluere longius actō
 Ventosa leuitate fremunt, uarioq; fragore
 Personat in Pauli rabidum discrimina uulgus.
 O Iudæa nocens, auctorem perdere uitæ
 Cūm cuperes, sic dicta dabas, fuit optio linqui
 Quem uelles clamosa tibi, sed ab ore cruento
 Triste petis maleuada nefas, & gaudia paschæ
 Electo latrone colis, geminasq; furorem,
 Sæua pio, placata reo certamine cuncto
 Te spoliæ, uacuaq; locas, cūm durior ipsis
 In Stephanum tormenta iacis: deponis amictum
 Et nunc ueste cares, primi quia pœna parentis
 Est cognata tibi, ueterisq; in corpore portas:
 Transgressoris onus, contraria fontis honori
 Ne renoueris aquis. Adam sub criminis ortu
 Cognouit quod nudus erat, documentaq; noxæ
 Hinc misero patuere sua: te mortis origo
 Crebra subit, cui plena malis interferit ira:
 Bis habitum, quem culpa creat: iam bella tribunus:
 Vocibus his ardere uidens, fera uincula Paulo
 Addidit, & castris torquendum misit iniquis;
 Nota querela locis ut sit superanda canemus.

Paulus gestuloquens, socios ibi lumina dudum

Conspexisse suos, uocem tamen auribus ullam
 Non hausisse refert. at tunc quo tempore cæcus,
 Decidit, & uocem comites audisse leguntur,
 Sic uariat narrantis opus. sed utrumq; necesse est
 Concinat haud dubium. nam tunc audisse feruntur,
 Accepisse sonum, nunc non audisse profecto.

Hæc rationis erit simplex uia, iure negatur
 Vox quomodo confusa, loqui, neq; creditur illud
 A sermone dari, quod non in pectore condit
 Accipiens, dubia tantum stimulatus ab aure.
 Ambiguusq; fragor solas diuerberat auras.
 Sic audisse simul, sic non audisse leguntur:
 Altera pars sonitus, certa est pars altera uocis,
 Et fert atq; refert geminam res una figuram.

Agmina supplicij feruentia corpore Pauli,
 Pœnarumq; graues euoluere uersibus iras
 Causa monet, sed lingua pauet: fugiamus ab ista
 Parte, dolor uetatq; nefas tam triste, premamus
 Eloquium, ne forte legens sua fletibus ora
 Compleat, & largis humescat pagina guttis.
 Nec tamen hæc poterant animos satiare cruentos:
 Ardet amor scelerum, cupiuntq; in sanguine Pauli
 Sacrilegas uersare manus. quàm dura malorum
 Vota quaterdeni uesane stirpis alumni
 Imposuere sibi, non ullum sumere potum,
 Nullum uelle cibum, quàm facta cæde salubres
 Hinc magis esse dapes, o pallida cordis imago.

Pocula sunt Iudæa tibi meliora cruoris,
 Quam laticis, nullasq; uolens contingere mensas
 Esuris ad facinus, saturamq; cadauere iusti
 Quæris habere famem: non hæc ieiunia Moses
 Condidit exemplo, tot consummata diebus,
 Ut memoras: quot tela moues, tot & inspicis annis
 Secretas patuisse uias, ubi diuite nimbo
 Fluxerunt de rore cibi, rupesq; uicissim
 Arida fudit aquas. in quo meruere parentes
 Diuina bonitate frui, donisq; supernis
 Enutrire animas, numero crudelis ab ipso
 Tu scire uenis, pollutaq; fœdera iungis.
 Agminis, ut plures faciat mors una nocentes.
 Comperit hæc Lysias Pauli: uulgante propinquo,
 Quo uē parent aduersa loco. monet ocyus ergo
 Clām sua iussa tegi, noctisq; in tempore cantus.
 Obscurum præuenit opus, lectisq; manipulis
 Imperat, ut tuto Paulum comitentur honore..

Gloria de meritis: a te delator honeste.

A Non aliena foret, quodq; est ad præmia rarum
 Proditione places, nec te constantia ledit
 Qua sceleri seruire times, in crimine uirtus
 Crimen erit, cumq; ad facinus sociantur iniqui,
 Est ibi culpa fides, quam tunc in laudibus ornat
 Verus honor, cum caussa pia est: stipantibus armis
 Cæsaream mox Paulus adit, quò turba cucurrit
 Rhetore sulta suo: qui præsidis aure potitus,
 Irrita uerba dedit, contrà sic deniq; Paulus:

Optime præses, ait, dudum te nouimus omnes
 Iustitiæ documenta sequi, comitemq; modestam
 Consilijs hanc esse tuis, quæ gratia suadet
 Fidere, nec dubium tali sub iudice fari.
 Non legis templiq; pium uiolauimus usum,
 Nec sermone uago populares mouimus aures.
 Urbibus ex Asia uenientes soluere dona
 Cœpimus, ad purum semper spectantia uotum.
 Quis rogo liber erit, si res facit ista nocentem?
 Eloquor haud metuēs: neq; enim discrimina nouit
 Formidare fides, audent quam dicere sectam
 Luminis esse uiam, nec discordare nouellis
 Iura uetusta patrum, fas est modò credere cunctos.
 Corpora de tumulis iam posse resurgere, postquã
B Detulit inde suum qui condidit omnia Christus.

Obstupuit Felix amissò nomine, uinclæ:
 Quem faciunt aliena rerũ, quorum obijce Paulus.
 Stringitur, et Festi seruat præsidis anno.
 Liquimus hinc nimium, ne gaudia nostra morentur.

Ad Latium iam Paule ueni, certamina crebro.
 Quæ fuerint agitata foro, quanti q; legantur
 Iudaici fluxisse doli, nam talia Paulus:

Cæsaris ad soliũ uos prouoco, Cæsaris, inquit,
 Appello Romanus, opem, cui festus abibis,
 Ut cupis, Augusti citius uisitare tribunal.
 Non stimulante metu, fugiens discrimina Paulus,
 Iudicij uitauit onus, mens anxia semper
 Pro uita meliore mori: sed muneris auctor
 Præconi testi q; suo iam dixerat olim,
 Quòd Romam uenturus erat: clementia Iesu
 Omnibus in terris fidei sitientibus haustum.
 Pocula dat de uase suo, cunctosq; rigari
 Multiflũd sermone iubet, meruitq; uetustas:
 Nominis occidui de lumine crescere uerbi.

Soluerat Eoo clāssẽ de littore uictor,
 Austri nactus opem, cuius spiramine lata,
 Crebrescente uia, ueliq; patentibus alis:

Aequora sindebat puppis: sed mite quid unquam
 Ventorum tenuere doli? mox flatibus Euri
 Rupta quies pelagi, tumidisq; incanduit undis,
 Cœrulei pax ficta maris: furit undiq; pontus,
 Attollensq; suas irato gurgite moles,
 Denegat abrepta uestigia certa carinæ.
 Quæ suspensa polis, deiecta q; iungitur aruis
 Terrarum coeliq; sequax, caret artis amica
 Præsidij manus apta rati, gelidoq; stupore
 Deponunt animos, nigroq; sub aere cæci
 Naufragium iamianq; uident, clausoq; profundo
 Mortis imago patet, uastas percurrere Syrtis
 Historica ratione uocor, lacerosq; rudentes
 Et clau fragmenta sequi: sed non ego linguam
 Tam fragilem committo uadis, rapidasq; procellas
 Ausugiam tentare diu, ne fortè canenti
 Obruat exigua uiolentior unda loquelam,
 Tangere pauca libet, tutas conabor arenas.

Præuia fluctuagæ latuerunt sidera puppi,
 Nec solis radijs sub nubibus emicat axis.
 Cumq; dies multos iam ritè peregerit orbis,
 In pelago nox una fuit, quo tempore nullis
 Indulsere cibis, quanta est heu poena timoris
 Supplicium nescire famis, dat semina causis
 Res mala sæpe bonis: tam clari nautica pubes,
 Militiæq; cohors hominis tempisset honorem,
 Prosperiore fretò: cuius custodia tandem
 Soluitur, et seuo uenerantur ab æquore uesti,
 Quem portum sensere suum, gerit illa ruina
 Ne lateat quod Paulus erat, sanctusq; patefeat:
 Assertore mari, raptisq; elementa laborant
 Luminibus monstrare uirum, medijsq; tenebris
 Apparet radiata fides, fit laurea iustis:
 Ex precio quod terror agit, mansuraq; uirtus:
 Crescit in aduersis, quod testibus ipsa periculis
 Ad meritum discriminẽ habet, stans deniq; Paulus:
 Conclamata pijs animat sic pectora uerbis:

O utinam nostris uoluisset fida iuuentus:
 Consilijs parere prius, ne littora Crete
 Linqueret, insani rabiẽ passura profundi:
 Non pelagi coeliq; minas, non triste tulisset
 Iacturæ populantis onus, nec turbine tanto
 Desperata salus generet confinia mortis.
 Quæ tamen humanum transcendunt gaudia uotum:
 Hæc facile est præstare Deo, cui muneris usus
 Hic potior, quàm nemo putat, nam missus ab astris:
 rr. 3, Angelus

Angelus hoc placido ueniens denunciat ore:

Quā turba uehit ista ratis, tibi rector Olympi
Contulit, ut nullis figatur naufraga saxis.
Credite uera fient, nec spe frustrabor inani,
Qui merui promissa Dei, concessaq; nobis
Insula portus erit, cuius statione licebit
Arrepta tellure frui, nauisq; soluta
Prospectare grauem nullo discrimine casum.

His dictis ruit ira maris, sublataq; dudum
Lux reuocata micat, uelamine noctis aperto
Pandere uisa solum, quod praeiuit hospita nautis
Sicanio lateri remis uicina Melite.

Antē tamen rabidos quā uincant æquoris æstus,
Soluite, proclamat Paulus, ieiunia fessi,
Et quartodecimo, sicut nos uescimur, inquit,
Iam panem gustate die. memoranda figuræ
Sacramenta piæ ualeant, qua lege probemus
Tempore quo primum fulserunt lumina mensis,
Hoc numero corrente die, de carnibus agni
Turba iubetur ali, quarum munus ind tacto
Libera Nilias meruit uitare tenebras.

Hinc spatio simili Paulus de gurgite mundi
Quos auferre cupit, secum conuiuere suadet,
Et sacrum libare cibum, uestigia more
Obseruata legens, quorum speculantibus actum
Hæc duo sunt diuersa locis, sed proxima causis,
Et repetita salus uno de fonte leuatur. (tur,
Agnus Christus inest, panis quoq; Christus habet
De cælo, quod et ipse docet: qui corpore Iesum
Sumpserit, hoste caret: nec iam sua iura Pharao,
Aegyptusq; tenet: mox omnia demonis arma
His merguntur aquis, quibus ille renascitur infans
Qui captiuus erat, falsæ quoq; fluctus abyssi
Linquitur, et tetri superantur stagna draconis,
Ereptoq; gregi largitur pascua Christus
Nom, nibus proprijs, pastor iam uerus edenti
Hinc etiam ecclesiæ gerit aurea luna figuram,
Quæ quartodecimo de primæ lampadis ortu
Conspicitur iam plena dies: quia corpore Iesu
Creuit in orbe suo lucem factura perennem.

Pelleret ut Paulus crescentia frigora membris,
Contulerat famenta focis: cui uipera fixit,
Demonis arma ferens, surgentibus obuia flammis,
Antiqua feritate manum, gelidūq; ueneni
Vulnus in igne dedit, quid adhuc malè noxia ser-

A' Domi no reuocare cupis, ueteresq; rapinas (pēs

In legis nouitate parat: quid mortis amatrix,
Cuius es ipsa parens, instauras bella redemptis?
Prædo uenis, sed præda iaces, leuūq; ministrans
Arboris alternis consumeris improba ramis,
Postq; crucem Christi mors est tibi portio ligni.

Haud procul hinc aberat agrestia corda gerentes
Barbarica de gente sati, qui murmure diro
Insonuere simul: satis est ex crimine fusi

Sanguinis iste reus, nullis iam tutus in oris,
Cui pelagus tellusq; furunt, mortalia tractant,
Et diuina probant: digito nam bestia pendens
Excuitur, proiecta rogis, bene reddita flammæ,

Quam dedit ipsa prius, quæ culpæ protulit ignē:

Vnde gehennæ calet, glacies tepefacta ueneni
Soluitur in cineres, gelidūq; superbia pestis
Ex ardore perit, focus hic rabidiq; uapores

Non solitas uires capiunt, atq; arida secum
Nutrimenta ferunt, sed tu modò decoquis anguē,
Vsa tuo feruore fides, tibi subditur hostis

Frigidus, inq; uicem faciens incendia flagrat
Vipereo fumante gelu, ueniente tumore

Labi posse ferunt, quantum per inania fertur

Mensignara boni: iam tunc de corpore Pauli

Virus abest, oculis cum squameus excidit horror,

Quem serpens antiqua dabat, purgatus in amne

Aethereo, Christiūq; cruci sua membra relegas, (nū,

Nescit ab angue mori, uorat hoc quoq; flamma uene

Quæ sacris uim sumit aquis, quibus uisus anhelat.

Qui dolet ad patriam ueteres remeare colonos.

Incolumem sic stare diu mirata iuuentus,

Hunc ait esse Deum, tandem rudis incola discē,

Qua regit is uirtute polos, qui talia confert

Vt famulos hoc posse putes, nunc causa figuræ

Plenus in clari cernenda est munere facti.

Anguis origo necis, nam mors hinc edita nomē

De morsu pecantis habet, contraria iustis (strans

Vult retinere manū, quomodo manus apta mini-

lure uocatur opus, talem qui senserit hostem,

Impiger excutit dominiq; uaporibus urat.

Paulus ut admoti cognouit furta pericli

Serpere uelle sibi, cœlestia tela capeffens

Presit in igne dolos: cuius de fomite crescens

Est accensa fides, et sensibus additus ardor,

Hincq; calor populis proceffit ab ubere fontis.

Mensibus hibernis tribus in regione Melite

Multiplcem dat Paulus opem, Publicūq; parentem

Finittima

A Finissima de clade leuatur quo munere uiso
 Vndiq; præcipites subitam rapuere salutem.
 Pullulat interea nudi coma frondea ueris,
 Quo uenescit humus senio fugiente pruina
 suscipiens; ratem uelut cedentibus ausier,
 Prebuit aligeras placidis in flusibus undas.
 Huc spirare decet, quem personat ore propheta,
 Qui speciem fidei torrentem canat in austro.
 Sic quoq; prostratis ad gaudia nostra procellis
 Plurima quæq; legens distinctus oppida uicis,
 Venit ad excelsæ sublimis culmina Romæ.
 Altius ordo petit duo lumina dicere mundi
 Deuenisse simul, tantisq; è partibus unum
 Delegisse locum, per quem sua sidera iungant,
 Omnia quæ si leiui ritibus arua serenant.
 Quæ licet innumeris tendatur caussa figuris,
 Parua referre uolens, usque præstantibus edam.
 Petrus in ecclesiæ sacralo corpore princeps,
 Hec turrata caput mundi circumtulit oris:
 Conueniunt meliora sibi, speculantur ut omnes
 Terrarum dominæ sunt data cacumina sedes.
 Gentibus electus Paulus sine fine magister.

Aequius his præses oris diffundit habenas,
 Quæ gentes prælata monet, quodq; intonat istic,
 Urbis cogit honor, subiectus ut audiat orbis,
 Digna; materies Petri Pauliq; coronæ
 Cæsareas superare minas, et in arce tyranni
 Pandere iura poli, summumq; in agone tribunal
 Vincere, ne titulos paruus contingeret hostis.
 Aegyptus mundi formam gerit, inde uocari
 Quæ meruit: ducibus plebs est commissa duobus,
 In quibus officium fraternus nexuit ortus.

Idola tot Romæ mundo collecta subacta
 Quæ fuerant, tenebris obnoxia corda premebant:
 Liber et hic populus, quem uinxerat antè Pharaon
 Exiit Aegypti totidem ductoribus umbras,
 Perq; lauacra Dei, quæ tunc maris egit imago
 Vitæ nactus iter, cœlestem repperit escam.
 His etiam germanus amor, quibus amplius actus
 Quàm natura dedit, geminos quos edidit astris,
 Non eadem, tamen una, dies, anni; uoluto
 Tempore sacrauit repetitam passio lucem,
 Et tenet æternam socialis gloria palmam.

PROSPERI A Q V I T A N I C I

E P I S C O P I R E G I O L E P I D I

factorum Epigrammatum super Diui

Aurelij Augustini sententias,

Liber primus.

P R A E F A T I O.

Dum sacris mentem placet exercere
 loquelis,
 Cœlestiq; animum pascere pane
 iuuat:

Quosdam ceu prato libuit decerpere flores,
 Distinctiq; ipsos texere uersiculis,
 Ut proprias canerent epigrammata singula causas,
 Et pars quæque suo congrueret titulo.
 Nec nostrum hoc opus est, sed ab illo sumitur hic ros,
 Qui siccam rupem funderet iussit aquas.
 Ut quod in affectum cordis pietate magistra
 Venerit, hoc promat carmine leta fides.
 D I V I N A I N N O C E N T I A.
 Innocentia uera est, quæ nec sibi, nec

alteri nocet. Quoniam qui diligit iniquitatem, odit animam suam: & nemo non prius in se, quàm in alterum peccat.

L

Perfecte bonus est, et uerè dicitur insonans.
 Nec sibi nec cuiquam, quod noceat, faciens.
 Nam quicumque alium molitur ledere, primum
 Ipsum se iaculo percutiet proprio.
 Et cum forte animum non ipsa sequuta facultas,
 Non dubium in cordis uiscere uulnus habet.
 Nec fugit infestis sceleris mens praua reatum,
 Cum nimis hoc solum, quod uoluit, nocuit.

¶ 4

VICIA

VICIA HOMINVM NON
amanda.

Sic diligendi sunt homines, ut eorum non diligatur errores. Quia aliud est amare quod facti sunt, aliud est odisse, quod faciunt.

I I.

Naturæ quisquis propriæ non spernit honorem,
In quocunque hominum, quæ tua noscitur amanda.
Sic tamen, ut prauos uilet concordia mores,
Nullaq; sint pacis fœdera cum uicijs.
Namque, quod artificis summi fecit manus, unū est,
Quæq; auctore bono condita sunt, bona sunt.
Diuinum in nullo figmentum despicitur,
Sola malis studijs addita non placeant.

DEVS INFINITVS
et æternus.

Vera æternitas, & uera immortalitas non est, nisi in deitate trinitatis, Cui esse quod est, perfectum est. Quia natura initio carens, & incremento non indigens, sicut nullum finem, ita nullam recipit mutabilitatem. Creaturæ autem illæ, quibus Deus æternitatem dedit, uel daturus est, penitus omnis finis aliæ nā nō sunt. quia non sunt extra cōmurationē dum illis finis est, & temporalis institutio, & localis motio ipsa in augmentum sui facta est commutatio.

I I I.

Æternus uere est solus Deus omniceator,
Vita in se uiuens permanet esse, quod est.
Hoc pater, hoc uerbū patris, hoc est spiritus almus,
Quorum natura est una, eademq; fides.
Non cœptū, aut auctū, non hic mutabile quidquā
Quod subeat leges temporis, aut numeri. (est,
Virtus præteritis prior, ulteriorq; futuris
Nil recepit uarium, nil habet occiduum.
Nam quæ, ut uoluit, rerum sapientia fecit,
Multis uita quidem est præstita perpetua.
Sed quodcunque potest sese amplius aut minus esse,
Quodam fine, ipsum quod fuerat moritur.
Sic nihil æternum, quod commutabile factum est,
Et quod cuncta super, semper idem Deus est.

PATIENTIA DIVINA.

Patientia Dei uera est, qua parcit contemptus, parcitq; negatus, & magis uult uitam peccatoris, quā mortem. E ruditio est pœnitudinis, & oblatio cor rectionis. nec ulla ipsius opera misericordia uacant, quādo homini et indulgentia consulit, & flagello.

I I I I.

Multa diu summi differt patientia regis,
Suspendens æqui pondera iudicij.
Et dum plestendis parcit clementia factis,
Dat spaciū, quo se crimine purget homo.
Deniq; committūt homines mala crimina semper,
Dat spaciū, ut pereant crimina, non homines.
Verbere non unquam castigans corda paterno,
Ne citō consumant seua flagella reos.
Sic pietate Dei terrarum non uocat orbis,
Et nihil est, quod nos non trahat ad ueniam.
Dum rex saluandis, ipsa quoque consulit ira,
Et curat medicus uulnera uulneribus.

BONITAS DIVINA.

Diuina bonitas ideo maximè irascitur in hoc seculo, ne irascatur in futuro. Et misericorditer adhibet temporalem seueritatem, ne iuste æternam inferat ultionem.

V.

Cum Deus exerta peccantes uerberat ira,
Ut norint homines, quid mereantur, agit.
Nam dum mortalis peraguntur tempora carnis,
Auxiliū miseris ipsa flagella ferunt.
Et uindicta breuis sic noxia crimina finit,
Ne sine fine habeat debita pœna reos.

ORATIONIS ET VITAE
conuenientia.

Vera confessio benedictis est, cum idem sonus oris est, & cordis. Bene autem loqui, & prauè uiuere nihil est aliud, quā sua se uoce damnare.

V I.

Laus uera in Dominum depromitur ore precantis,
Siquæ uoce fluunt, intima cordis habent.
Non prodest cuiquam solis bona dicere uerbis,
Ni pia mens habeat, quod bene lingua sonat.

Nam

A Nam fieri recte miserum est, & uiuere prauè,
Dannat nota malum regula iustitiæ.

DILECTIO PROPRIA CHRIS-
tianorum uirtus.

Dilectio Dei, & proximi est propria
& specialis uirtus piorū atq; sanctorū.
Cum ceteræ uirtutes bonis & malis pos-
sint esse communes.

V I I.

Plurima sanctorum bona sunt communia multis,
Et quiddam recti constat inesse malis,
Sed pia pars summe tendens uirtutis ad arcem
Omne operum meritum uincit amore Dei.
Quo pariter quæcunq; hominum sic diligit, ut se
Hoc optans alijs, quod cupit ipse sibi.
Vnde istis geminis uirtutum qui caret alijs,
Cælorum ad regnum non habet, unde uolet.

DOCTRINA SALVTIS PERTI-
net ad omnes.

Doctrina apostolica est tam salubris
atq; uitalis, ut pro capacitate utentium
nemine sui relinquat exortem. Quia si-
ue sint paruuli siue magni, siue infirmi,
siue fortes, habet in ea unde alantur, &
unde satientur.

V I I I.

Exueret Deus ut tetra caligine mundum
Doctrinæ accendit lumen apostolicæ,
Quæ nullis animis, nullis non congruit annis,
Lacte rigans paruos, pane cibans ualidos.
Non tempus, non sexus, huic non causa resistit,
Omnes curat, alit, iustificat, uegetat.
Sumite, quæ magnæ apposuit sapientia mense,
Et uarijs pasci discite delitijs.
Quarū pars totum est epulum, quo quisq; iuuatur,
Inde capit uitam, quam parit una fides.

DEVM INQUIRERE.

Deum quærens gaudium querit. Sic
ergo querat, ut non in se, sed in Domi-
no gaudeat. Accedendo enim ad Do-
minū illuminatur ignorātia, & corro-
boratur infirmitas, & data sibi intelligē-
tia, qua uideat, & charitate, qua seruiat.

I X.

Scire Deum cupiens gaudere, & uiuere querit,
Si uerum, & summum norit amare Deum,

Cui tribuat quicquid recte sapit, optat, agitq;
Et sine quo carnis gloria pulvis erit.
Non ergo in quoquam sua munera deserit auctor,
Perq; suum Dominus se manifestat opus,
Inq; illis habitat diues penetralibus hospes,
Quæ gaudent hoc se compta, quod ipse dedit.

FASTIDIUM SPIRITUALE.

Sicut est noxiū corpori, corpoream
escā sumere nō posseita animæ pericu-
losum est, spirituales delicias fastidire.

X.

Vt perunt propriam mortali corpora uitam,
Si nequeunt escas sumere corporeas:
Sic animæ nisi delit, rationis alantur,
Dum uerbi æterni pane carent, pereunt.
Nam quid erit, quod dira procul fastidia pellat,
Cum seipso refugit mens saturare Deo.

PAUCI DEVM SE-

quantur.

Nunquam sunt multi, qui nō ad esse
tendūt. Quid enim tam obnoxium est
paucitati, quàm quod est debitum per-
ditioni?

X I.

Esse Deo uerū et propriū est, cui quisquis adheret,
Æterni regni lumine semper erit.
Nam qui iusticiam spernunt, non esse laborant,
Inq; nihil tendunt, & nihil esse queunt.
Non ergo illorum poterit pars multa uideri,
Quorum in sanctorum nullus erit numero.
Sed uerè magni & multi sine fine manebunt,
In Christo quorum gloria perpes erit.

VL TIO DIUINA.

Non concupiscit Deus pœnam reo-
rum tanquam saturari desiderans ulti-
one: sed quod iustum est, cum tran-
quillitate discernit, & recta uoluntate
disponit, ut etiam mali non sint inor-
dinati.

X I I.

Nulla Deum oblectat miserorum pœna reorum,
Nec scelorum um. ex ira mouet placidum.
Omnipotentis enim recta & tranquilla uoluntas,
Quicquid decerni conuenit, hoc statuit.
Ut nullis pateat regis censura querelis,
Cum iuste accipiat debitus ordo malos.

INTELLECTVS BONVS.

Bonum intellectum habet, qui quod rectè faciendum intelligit, facit. Alio- qui talis est sine opere intelligentia, qua- lis est sine timore sapientia. Cum sit scri- ptum, Initium sapientiæ timor Do- mini.

XIII.

Scriptorum Domini plenè uidet omne profundū,

Implet qui factis cognita uerba pijs.

Nam nimis à sensu doctrinæ deuius errat,

Si, quæ curauit scire, fugit facere,

ANIMAE REQUIES.

Habet etiam requiẽ suam in hac ui- ta anima, quæ de morte infidelitatis e- xempta est, & non ab operibus iusticię, sed ab iniquitatis se abstinet actione, ut uiuẽs Deo, & mortua mūdo, & humi- litatis & mansuetudinis placida tran- quillitate quiescat.

XIII.

Est & hac uita multi requies data sanctis,

Quorum animas mundus non tenet occiduus.

Quos desiderijs nullis peritura fatigant,

Et quibus omne bonū est Christus, & omnis ho- ventur terra, ut cælo, fugientia temunt. (nor.

Quod credūt, quod amāt, quod cupiūt, Deus est.

VERVM VOTVM SEV OBLATIO.

Quisquis bene cogitat, quid uoueat Deo, & quæ uota perfoluat, seipsum uo- ueat & reddat. Hoc exigitur, & hoc de- betur, ut imago Cæsaris reddatur Cæ- sari, & imago Dei reddatur Deo. Sed si- cut uidendū est, quid offeras, & cui of- feras: ita etiā considerandū est, ubi of- feras. Quia ueris sacrificij extra catholi- cam Ecclesiam non est locus.

XV.

Quid uoueat Domino quisquis bene corde uolu-

Ipsū se totum præparet, & uoueat, (tat,

Maiores enim offerri nequit hostia mentis in ara,

Nec Christi ex templo suauior exit odor.

Quācūq; homo castorū profert libamina morū,

Et de uirtutum munere sacra litat.

Sic tamen, ut norit, qui reddit uota tonanti;

Virum diuinis cultibus esse locum.

In toto mundo, quem uera Ecclesia præbet,

Et sine quo nullum iusticiæ est meritum.

IUSTICIAE PRAEMIA DIVERSA.

Duc sunt retributiones iusticię, cum aut bona pro bonis, aut mala pro ma- lis redduntur: tertia est retributio gra- tię, cum per regenerationem remittun- tur mala, & retribuitur bona. Atq; ita manifestatur, quia uniuersæ uiæ Do- mini sunt misericordia & ueritas. Illā autē impiorum retributionē, qua pro bonis mala restituuntur, Deus nescit. Quia nisi Deus retribuere bona pro malis, nō esset, cui retribuere bona pro bonis.

XVI.

Iustitiæ merces gemina est, uel cum bona rectis

Vel prauis dignè cum mala restituit.

Saluatix autem cunctorum gratia Christi,

Non pensans meritum diluit omne malum.

Credentesq; omnes renouans baptisinate sacro,

Dat bona, quæ propter det meliora bonis.

PATRIA. NOSTRA NON IN MVM-

do est.

Omnis qui ad supernam pertinet ci- uitatem, peregrinus est mundo, & dūm tēporali utitur uita, in patria uiuit ali- ena. Vbi inter multa illecebrosa & mul- ta fallacia, Deū nō esse & amare pauco- rum est. Quibus præceptum Domini fit lucidū illuminans oculos, ut nec in Dei caritate, nec in proximi dilectione fallantur.

XVII.

Cœlestem ad patriam Christo redimente uocatum

Vitam labentis temporis hospes agit.

Dumq; ad promissam requiem non per sua tendit,

Mundana patitur multa pericula uie.

Quæ nunc obfessa aduersis, nunc plena secundis;

Aut frangit trepidos, obligat aut dubios.

Inter quos laqueos currentem ad gaudia uite,

Non capiet mundus, cui uia Christus erit.

CVRIDITATÈS CARNIS

domandæ.

Nemo est, cuius animā corruptibili- te corpus, & inhabitatio terrena nō ag- grauet:

A grauetur: sed annitendum est, ut cupiditates carnis spiritus uigore superetur, & interior homo qui sibi semper sentit refecti, diuino auxilio semper expectet adiuuari.

XVIII.

Nulla anima est, quæ non mortali carne grauetur,
Nec de corporea conditione gemat:
Sed confirmare inualidam, & frenare rebellem,
Legitimū, et proprium est mētis opus dominæ.
Quæ uis naturæ ut moderamine temperet æquo,
Et subdat sceptris noxia quæq; suis,
A Domino auxilium & uires petat, ut ualeat se
Vincere, nec sensus incitet ipsa suos.
Nam nullus famulæ poterit compescere motus,
Ni fuerit Christi semper amore potens.

VIA AD VITAM.

Angusta uia est, quæ ducit ad uitam,
& tamen per ipsam nisi dilatato corde
nō curritur, quia iter uirtutū, quo Christi
pauperes gradiuntur, amplum est si
delium spei, quamuis etiam sit arctum
infidelium uanitati.

XIX.

Artia uia est, ueræ quæ ducit ad atria uite,
Nec recipit carnis gaudia mentis iter.
Amplis incedit spacijs terrena uoluptas,
Angusto uirtus limite celsa petit.
Et tamen hi calles, quos mundi uona pauescunt,
Quædam magnificis æquora sunt animis,
Difficilisq; nimis per dura, per ardua gressus
Commendat fidei, quod tolerare iuuat.

CULTVS DEI.

Hoc affectu et hoc desiderio colendus est Deus, ut sui cultus ipse sit merces. Nam qui Deū ideo colit, ut aliud magis q̄ ipsum promereatur, non Deū colit, sed id quod assequi cōcupiscit.

XX.

Hac desiderij Deus est pietate colendus,
Iusticiæ ut merces tota sit ipse Deus.
Nam sperans alio se munere posse beari,
Non, quod poscit, amat, sed quod habere cupit.
SUSPICIO VITANDA, EX QUA
corruptum iudicium.

De occultis alieni cordis temere iudi

care peccatū est. Et eum, cuius non uidetur opera nisi bona, iniquū est exuspicione reprehendere. Cum eorum operum, quæ homini incognita sunt, solus Deus iustus sit iudex, qui est uerus inspector.

XXI.

Culpare in quoquā, quæ nō sunt nota, malignū est,
Præsertim si, quæ cognita sunt, bona sunt.
Non pateant faciles seuis rumoribus aures,
Quæ nescire iuuat, credere non libeat.
Linquantur secreta Deo, qui siquid opertum est,
Inspicit, et nullis indiget indicibus.

QVID QUID BONI AGIMVS,
per Deum agimus.

Diuini muneris est, cū & rectè cogitamus, & pedes nostros à falsitate, atque ab iniustitia cōtinemus. Quoties enim bona agimus, Deus in nobis est, atque nobiscū operatur, ut operemur cū illo.

XXII.

Non dubie nostri Deus est et rector, & auctor,
Cum toto affectu quæ bona sunt, gerimus.
Ex operum specie clarebunt intima cordis,
Quiue hominis mentem spiritus intus alit.
Sanctus enim sanctos facit, & de lumine lumen
Exoritur, nullus fit bonus absq; bono.

PIORVM PERSECVTIO.

Iusto iudicio Dei datur plerūq; peccatoribus potestas, qua sanctos ipsius persequantur, ut qui spiritu Dei uiuantur, & aguntur, fiant per laborum exercitia clariores.

XXIII.

Quod plerūq; mali in sanctos seuire sinuntur,
Quodq; bonis prauī sepe nocere queunt,
Absq; Dei nutu non fit, qui corda suorum
His etiam bellis glorificanda probat.
Crescunt uirtutum palmæ, crescuntq; corone,
Mutantur mundi prælia pace Dei.

SCIENTIA NIHIL EST
sine actione.

Non est uera scientia boni, nisi ad hoc compræhendatur, ut agatur, ut memoria teneat, quod actione non implet.

XXIII.

Scit legem, docteq; tenet iussa omnipotentis,
 Qui quod nouit, agens diligit id, quod agit.
 Non satis est Domini præceptum uoluere lingua,
 Bkmeminit legis, qui memor est operis.

V I C I O R V M, N O N H O -
 minum odium.

Qui legē Dei diligit, probat se in om-
 nibus iniquis odisse id, quod contra le-
 gem est, non homines.

XXV.

Legem spernentes odit cum legis amator,
 Non homines odit, sed reprobat, quod agunt.
 S T V D I V M R E L I G I O N I S.

Mandata Dei scrutari nisi quieta
 mens non potest. Vt ergo religiosum
 exerceat studiū, abijcienda sunt iur-
 gia malignorum.

XXVI.

Scrutari legem possunt utcumque quieti;
 Simundi à strepitu libera corda uacent.
 Vt mens ergo pijs studijs intenta iuuetur,
 Prælia diuinus carnea uincat amor.
 Nam templum Domini per sacra silentia crescit,
 Et tacite struitur non ruitura domus.
 N V L L I V S H O M I N I S D O -

ctrina perfecta.

Nemo est tam doctus, et nemo est tam
 eruditus, qui superna illustratione non
 egeat. Non enim ita ulla diuinorum bo-
 norum augmēta sufficiunt, ut non sem-
 per superfit, quod mens rationalis in-
 telligendum desideret, & gerendum.

XXVII.

Doctrinæ Domini penetralia tempore in isto.
 Ad plenum nulli peruia sunt homini.
 Semper enim sanctis superest, quo crescere possint,
 Et perfectorum gloria principium est.
 Virtutem uirtus pariat, de lumine lumen.
 Prodeat, atque omnis palma gradum faciat.
 Nam cur. nō. cupidē mēs querat, quæ Deus offert,
 Qui danda, ut rectē posceret, ipse dedit.

V I A E D O M I N I D V A E
 sunt.

Si omnes homines simul considerare-
 mus, quorū alij, misericordia salui fiū-

alij ueritate damnātur. Quia uniuersæ
 uiæ Domini, id est, misericordia & ueri-
 tas suo fine distinctæ sunt. Si autem so-
 los sanctos intueamur, non discernun-
 tur hæ uiæ. Indiuidua enim est à miseri-
 cordia ueritas, & à ueritate misericor-
 dia. Quia beatitudo sanctorum semper
 est demunere gratiæ, et de retributione
 iusticiæ.

XXVIII.

Omnibus in rebus germinū est opus omnipotēis,
 Totum aut iusticia est, quod gerit, aut pietas.
 Quæ simul in terris descendunt lucis ab arce,
 Ne cuiquam parti desit utrumque bonum.
 Et quoniam cuncti auxilio miserantis egemus,
 Præcedit semper gratia iusticiam.
 Damnantem elatos, saluantem iustificatos,
 Quos Deus & donis auxerit, & meritis.

P A C I S S T V D I V M.

Christianæ perfectionis est esse pacis
 cum etiam cum inimicis pacis spe cor-
 rectionis, & non cōsensu malignitatis,
 ut si nec exemplum, nec cohortationē
 dilectionis sequantur, causas tamen
 non habeant, propter quas odisse nos
 debeant.

XXIX.

Moribus in sanctis pulchra est concordia pacis.
 Cum multis unum conuenit atque placet.
 Sed tamē hæc cohibēda modo sunt fœdera amorū,
 Vt solis hæc sit pax tribuenda bonis.
 Iniustus etiam præstetur iusta uoluntas,
 Nec quenquā spernant uota benigna hominem.
 Non ut amicitie uicijs socientur, iniquis.
 Adsit, sed prauis ut medicina animis
 Quæ si pace sua non sedat turbida corda.
 Nobis non possit nostra perire quies,

D E I C V R A D E N O B I S.

Custodit nos Dominus ab omni ma-
 lo, non ut nihil patiamur aduersi, sed ut
 ipsis aduersitatibus anima nō lædatur.
 Cum enim tentatio adest, fit: quidam in-
 id quod nos impugnat, introitus, ut
 cum bono fine, id est sine uulnere ani-
 mæ tentatio consumatur. Sic ad æter-
 nam

nam requiem de profundo temporali laboris exitur.

XXX.

Sepe quidem Dominus sic cuncta aduersa repellit,
Vt nullo attingi uulnere possit homo.
Sed mirabilior tunc est manus omnipotentis
Illata afflictum cum mala non superant.
Laudetur custos uirtutem dans toleranti,
Intima corrumpat ne furor exterior.
Nam non certanti nulla est speranda corona,
Palمام, qua capitur gloria, finis habet.

BEARI OPERIS NON
EST PROPRIJ.

Ad cœlestis Hierusalem consortium
non ascendunt, nisi qui toto corde pro
fitentur, non esse proprii operis, sed di-
uini muneris quod ascendunt.

XXXXI.

Cœlestem ad patriam tendens cognosce uocantem,
Cuius proucheris, si bene curris, ope.
Nam si te uirtute tua ad cœlestia credis
Scandere, de superis pulsus ad ima cades.

PIETAS PERICULOSA,
sed felix.

Omnes, qui in Christo piè uiuere uo-
lunt, necesse est ut ab impijs, & dissimi-
libus opprobria patiantur, et despician-
tur tanquam stulti & insani. Qui præ-
sentia bona perdunt & inuisibilia sibi
ac futura promittunt. Sed hæc despectio
& irrisio in ipsos retorquebitur, cum &
abundantia eorum in egestatem, & su-
perbia transferit in confusionem.

XXXII.

Impia pars mundi parti est infesta piorum,
Nec tolerare potest dissimiles animos.
Ridens nolentes opibus presentibus uti,
Sperantesq; sibi credita posse dari.
Sed spernenda hæc sunt populis opprobria sanctis,
Quæ stulte iaciunt corda aliena Deo:
Nam spes nostra ex hoc uisu sit certior omni,
Quod spòdens, quiddam credimus, hoc Deus est.

DEVS FIDELIUM CVSTOS.

Tota fidelium salus, tota fortitudo pa-
tientiae ad eum, qui in sanctis suis est mi-
rabilis, referenda est. Quia nisi in illis

Deus esset, furori impiorum fragilitas
humana succumberet.

XXXIII.

Cum constans anima aduersis non frangitur ullis,
Et fidei uirtus intemerata manet.
Norit inesse sibi Dominum patientia fortis:
Inq; eius donum quod steterit, referat.
Nam quod non cecidit, proprijs si uiribus aptat,
Hoc ipso, quo se stare putat, cecidit.

OBSERVANTIA MAGISTRATVS.

Ita & à plebibus principes, & à ser-
uis domini sunt ferendi, ut sub exercita-
tione tolerantiae sustineantur tempo-
ralia, & sperentur æterna. Auget enim
meritum uirtutis, quod non uiolat pro-
positum religionis.

XXXIII.

Reddendū est quiddam mundi bene postulat ordo,
Propositumq; piè non uiolat fidei.
Mitibus & sanctas nulla est spernenda potestas,
Seruire est æquum regibus & dominis.
Vt Christi famulis ad uerum profithonorem
Dilexisset bonos, & tolerasse malos.

ÆQVANIMITAS.

Recti corde de præceptis Dei, & con-
stitutionibus mundi non queruntur.
Quia iustum est omnia æquanimiter
ferre, quæ iudicaturus noluit tolerare.

! XXXV.

Dum mutabilium decurrunt tempora rerum,
Dumq; suis mundus motibus atteritur.
Rectorum est aduersa pati, & tolerare modesti,
Nec querula in quoquam uoce mouere Deum.
Cuius iudicio nulli parceretur iniquo,
Et perpes iustos gloria suscipiet.

GVBERNATIO ECCLESIAE.

Omnis sancti edificij stat⁹ sicut Deo
cooperante proficit, ita Deo custodien-
te consistit, quoniã tunc utilis est ordo
propositorū, cum spiritus Dei populo
suo præsidet, & nō solum greges, sed et-
iam ipsos dignatur custodire pastores.

XXXVI.

Cum lapides uiui pacis compage ligantur,
Inq; pares numeros conuenit undā domus,

Claret opus Domini, qui totam construit aulam,
Effectumq; pijs dat studijs hominum.
Quorum perpetui decoris structura manebit,
Si perfecta auctor protegat atque regat.

GAUDIA AETERNA.

Aeternę ciuitatis æterna sunt gaudia,
& stantium dierũ perpes infinitas nec
uariabitur, nec labitur, quia immutabi-
li pace potentiuntur, quorum omnium erit
bonum, quod fuerit et singulorum.

XXXVII.

Semper erunt, quod sunt, æternę gaudia uite,
Gaudendi quoniam causa erit ipse Deus.
Nec uarios pariet motus diuersa uoluptas,
Vnum erit in cunctis lumen, & unus amor.
Inq; bonis summis posita experientia felix,
Nec uolet augeri, nec metuet minui.

LEGIS PERFECTIO CA-
ritas est.

Lex Christi est perfectio caritatis, qua
Deus proximusq; diligitur, & per quã
dicitur conditori legis, Dimitte nobis
debita nostra, sicut & nos dimittimus
debitoribus nostris. Bene enim expe-
ctat promissionē Dei, qui mandatum
eius exequitur, nec frustra sperat parcē
dum peccatis suis, qui ignoscit alienis.

XXXVIII.

Verus amor Christi, uera est custodia legis,
Et mandata Dei complet, amans homines.
Quorum ignoscetes culpis, sua crimina soluunt,
Quodq; alijs tribuunt, hoc sibi prospiciunt.
Det peccatori ueniam peccator, & æqua
Conciliet Dominum conditione sibi.
Cuius iudicium de nostro examine pendet, *(mus.)*
Quod serimus, metimus: quod damus, accipis.

MANDATA DEI.

Nihil Deus iubet, quod sibi proffit, sed
illi, cui iubet. Ideo uerus est Dominus,
qui seruo non indiget, sed quo seruus
indiget.

XXXIX.

Non ideo quidquam mandat, Deus ut sibi proffit,
Nec serui officio uerus eget Dominus

Cuius præceptis augetur, qui famulatur,
Fitq; minor, qui quis negligit imperium.
Nam Deus omnipotens, simul omnitenensq; pote
Nil perdit proprium, nil habet occiduum. *(stat.)*
Nunquam nõ habuit, quod habet dans quidquid ha-
Proderit, & sumens nõ nisi quod dederit. *(beri)*

APUD DEVM NIHIL

nouum.

Id quod in tempore nouum est, non
est nouum apud eum, qui condidit tem-
pora, & sine tempore habet omnia,
quæ suis quibusque temporibus pro-
uarietate eorum distribuit.

XL.

Insolitum siquid labentia tempora promunt,
Hoc mirum, mundus dicit, habetq; nouum:
Sed rerum auctori nullus non cognitus ordo est,
Cernenti quidquid secula cuncta ferunt.
Quæ non incerto uoluunt magna agmina motu,
Sed sub iudicio stantq; suntq; Dei.
Ut nihil existat naturæ in partibus ullis,
Quod non ille suo temperet arbitrio.

DEI PROVIDENTIA.

Mutabilium rerum dispositionem im-
mutabilis ratio continet, ubi omnia si-
ne tempore, simulq; sunt, quæ in tem-
poribus non simul fiunt, quia tempo-
ra non simul currunt.

XLI.

Lex æterna Dei stabili regit omnia nutu,
Nec mutatuario tempore consilium,
Utq; locis præsens simul est Deus omnibus unum,
Sic æui metas secum habet et numeros.
Nec seruum, aut propter sibi sentit in ordine rerũ.
Cui cuncta assistunt acta, & agenda simul.

PECCANTIVM FELICI-

tas.

Nihil est infelicius felicitate peccan-
tium, qua pœnalis nutritur impunitas
& mala uoluntas, uelut hostis interior
corroboratur.

XLII.

Qui se peccatis gaudet feliciter uti,
Infelix nimis est prosperitate sua,
Dumq; capit miseros effectus praua uoluntas,
De uera semper luce fit exterior.

A Sumens pestifera de consuetudine robur,
Et sua complectens uincula mortis amor.
Deficiant potius uana oblectamina mundi,
Substanturq; pio colla domanda iugo,
Inq; patres fibras descendat cura medentis,
Ut blandum morbum pellat amica salus.

LEGIS VIOLENTIA.

Legis litera, quæ docet. nō esse peccandū, si spiritus uiuificās desit, occidit. Scire enim peccatū facit potius, quā cauere. Et ideo magis facit augeri, quā minui, quia malæ concupiscentiæ etiā prauaricatio legis accedit.

XLIII.

*I*ndex peccati lex est plectenda uetando,
Quæ, nisi cor mundet spiritus, interimit.
Nullus enim est insons sola formidine pœne,
Qui sanctum, et iustum non amat imperium.
Hunc tamen affectum non lex, sed gratia confert.
Quodq; iubet legis littera, uelle facit.

LEX QVASI DVX EST
ad gratiam.

B Lex data est, ut gratia Christi quæreretur, neque enim suo uicio non implebatur, sed uicio prudētiae carnis. Quod uicium per legem demonstrandū, per gratiam sanandum fuit.

XLIIII.

Non seruit iussis legis prudentia carnis,
Peccatissimulos nec superare potest.
Sed quia mens anceps patitur male corporis ægri,
Querere diuinum cogimur auxilium.
Lex igitur facit, ut poscatur gratia Christi
Ardus, qua legis iussa queant fieri.
Meriam non ualeat carnales uincere sensus,
Quos iustæ legis conditor ipse iuuat.

DEI PROMISSIONES.

Hoc quod promittit Deus, ipse facit, non enim ipse promittit unum, et alius facit: quod iam nō est promittere. Ideo homines nō sūt boni ex operibus suis, sed ex Deo uocante, ne ipso sit bonitas, sed Dei, et merces non impuretur secundum gratiam, sed secundum debitum, atq; ita gratia iam non sit gratia.

XLV.

Quæ Deus omnipotens promittit, perficit ipse,
Nec proprium externis uiribus implet opus.
Hinc securus fides sperat, quod crescit amatq;
Auctorem, qui quod spondet, et efficit.
Nam si quæ Dominus promittit, non operatur,
Sed solum humanum præuidet arbitrium.
Non hæc dona eius, sed sunt prædicta uocanda,
Ceu quisquæ ex proprio sit bonus absque Deo.
Quod quia non recipit pietas, ueroq; repugnat,
• Gratia nos reparet, gratia iustificet.
Quæ sic in cunctis implet sua dona uocatis,
Ut quorum dux est, fiat et ipsa comes.

PECCATA VENIALIA, ET
opera bona.

Sicut non impediunt ab æterna uita iustum quædam uenialia peccata, sine quib; hæc uita nō ducitur: sic ad eternā salutem nihil profunt impio aliqua bona opera, sine quibus difficilimè uita cuiuslibet pessimi hominis inuenitur.

XLVI.

*U*t quædam tenues macula in splendore piorum,
Maior uirtutum, quas uacuat numerus.
Æternæ donis nequeunt obistere uitæ,
Nec merita obscurat gaudia culpa leuis.
Sic aliquid plerunque boni pars impia gestat,
Magnimole mali quod facite obruitur.
Nec prodest quiddam recti sapuisse malignis,
Si uerum et sanctum non coluere Deum.
Vna fides igitur, spes una est, atque amor unus,
Quo fiat iustus, sitq; beatus homo.
Nam bona quæ prauis nature ex dote supersunt,
Augent peccati pondera, non minuunt.

DEI IUDICIUM.

Cum mala uoluntas accipit potestatem efficiendi, quod cupit, ex iudicio Dei uenit, apud quem nō est iniquitas. Punit Deus etiā isto modo, nec ideo iniuste est, quia occultè. Cæterum iniqui se puniri ignorant, nisi cum manifesto supplicio lenserit nolens, quantū mali sit, quod perpetrauerit uolens.

XLVII.

Cum datur iniusto peccandi optata potestas,
Ut mala mens prauæ, quod cupit, efficiat.

Ira Dei magna est, qua multos sic quoque punit,
 Ut quibus exultant criminibus, pereant.
 Crescit enim occultè cum longo pœna reatu,
 Ausibus illicitis si nihil obstitit.
 Et magis erranti, ne parcant flagra timendum est,
 Quàm, ne non fiat, quod uoluisse nocet.

SVPERBIA VBI

que noxia.

Omnia uitia in malefactis tantum-
 modo ualent, sola superbia etiam in re-
 ctè factis cauenda est.

XLVIII.

Omne genus uicij proprio tantum ualeat actu,
 Et peccata suam quæq; gerunt speciem.
 Sola est innumeris armata superbia telis,
 Cui possunt uires et bene gesta dare.

VSV RES BONÆ AVT

male finit.

Interest plurimum, qualis sit usus uel
 earum rerum, quæ prosperæ dicuntur
 aduersæ. Nam bonus temporalibus
 bonis non extollitur, nec malis frangi-
 tur. Malus autem ideo huius mundi
 infelicitate punitur, quia felicitate cor-
 rumpitur.

XLIX.

In rebus mundi non est idem omnibus usus,
 Nec cuncti paribus cuncta ferunt animis.
 Namq; bonos nō blanda insit, non aspera frangūt,
 Sed fidei inuictæ gaudia uera iuuant.
 Terræ autem, et fœni breuiter florentis amator
 Seu caret optatis, seu fruitur, miser est.

MALA MORS QUAE SIT.

Mala mors putanda nō est, quā bona
 uita præcesserit. Non enim facit malam
 mortem, nisi qui sequitur mortem. Non
 igitur multum curandum est necessario
 morituris, quid accadat, ut moriantur,
 sed moriendo quō ire cogantur.

L.

Cuncta bonis profunt, quos et mors ipsa beatos
 Efficit, ut sumant præmia principum.
 Ille igitur finis malus est, quem pœna sequetur,
 Et qui perpetui porta doloris erit.
 Non quo absumentur lachrymæ, cunctiq; labores,
 Ut ueteris percant omnia signa mali.

SANCTITAS.

Vita nō amittitur corporis sanctitas,
 manēte animi sanctitate in corpore op-
 presso. Sicut amittitur sanctitas corpo-
 ris, uiolata animi puritate in corpore
 intacto.

LI.

Mens illæsa nihil uiolato corpore perdit,
 Si uitam carnis uulnera non maculant.
 Nec crimen facti recipit non mixta uoluntate,
 Velle magis facinus, quàm tolerare nocet.
 Sic autem ad cordis penetralia cuncta recurrunt,
 Ut plerumq; animus sit sine carne reus.
 Dum quod ab intacto semotum est corpore, solus
 Concipit, et testis motibus intus agit.

VERA ANIMI MAGNITUDO.

Maior animus meritò dicendus est,
 qui uitam ærumnosam magis eligit
 ferre, quàm fugere, & humanum iudici-
 um, maximeq; uulgare, quod plerumq;
 caligine erroris inuoluitur, præ consci-
 entia luce, ac puritate animi contem-
 nere.

LII.

Qui ualeat aduersis onerata lucere uitam,
 Et tolerare magis uult mala, quàm fugere,
 Maioris multo est animi, quàm ferre pauescens
 Indocti iniustum iudicium populi.
 Mens etenim recta, et puri sibi conscia cordis,
 Hoc plus splendet, quo magis atteritur.

NEMO BONVS SER-

nus est.

Iustis quidquid malorum ab iniquis
 dominis irrogatur, non est pœna crimi-
 nis, sed examen uirtutis. Nam bonus, et
 tiam si seruiat, liber est. Malus autem et
 tiam si regnet, seruus est, nec unius do-
 mini: sed quod grauius est, tot domino
 rum, quod uiciorum seruus.

LIII.

Oppressis quoties iustis dominantur iniqui,
 Non est puniti supplicium meriti.
 Sed uirtus fidei sub tali examine crescit,
 Nec seruite grauat libera corda iugum.
 Solus peccator seruit malè, qui licet amplo
 Utatur regno, sit miser est famulus.

Cum

*A Cum mens carnalis nimium dominante tyranno
Tot seruit sceptris dedita, quot uicijs.*

DEO DAMVS QVAE IPSIVS
sunt.

Nemo quidquam Deo recte uoueret,
nisi ab ipso acciperet, quod uoueret.

LIIII.

*Optima uota Deo, quorū est dator ipse, uouentur,
Hoc sursum dignum est ire, quod inde uenit.*

IN DEITATE TRINITAS.

Omnis substantia, quæ Deus Domi-
nus non est, creatura est, et quæ creatura
non est, Deus est. Nulla igitur differe-
ntia est in deitate trinitatis, quoniam
quod minus est Deo, Deus non est.

LV.

*Natura omnipotens una est, quæ cuncta creauit,
Et propriè, quod sunt, omnibus esse dedit.
Nam quidquid minus est, non est Deus, à patre natū
Verbum, & qui amborum spiritus est, Deus est.
Vna eademq; trium, quoniam est essentia, quæ se
Nunquam uel maior, uel minor esse potest.*

NOSTRA DIGNITAS

à deo est.

*B Tales amat nos Deus, quales facti fu-
mus dono eius, non quales facti sumus
nostro merito.*

LVI.

*Tales à Domino, quales formamur, amamur.
Non quales nostris extitimus meritis.
Sanctificet, doceat, plantet, riget, excolat, ornet,
Et sibi perpetuo, quod placeat, faciat.
Nam nihil est hominis, quod digne possit amari,
Perficiat proprium ni bonus auctor opus.*

OPERA DEI SVNT EXTRA

tempus.

Ordo temporum in æterna sapientia
Dei, finet èpore est, nec apud eum ali-
qua opera fiunt noua, qui fecit, quæ fu-
tura sunt.

LVII.

*Artifice in summo sine tempore temporis ordo est,
Inq; Deo rerum non uariat series.
Æterno auctori simul adsunt omnia semper,
Cum quo in factorum est ordine, quidquid erit.*

DEI VOLUNTAS.

Volūtas Dei est prima, et summa cau-
sa omniū corporalium, spiritualiumq;
motionum. Nihil enim fit uisibiliter, &
sensibiliter, quod de inuisibili atq; intel-
ligibili aula summi Imperatoris, aut nō
iubeatur, aut non permittatur secundū
ineffabilem iusticiam præmiorum, atq;
pœnarum, gratiarū, & retributionum
in ista totius creaturæ amplissima qua-
dam immensaq; Republica.

LVIII.

*Principium mundi Deus est, quo cuncta mouentur,
Et quæ permittit, uel iubet, auctor agit.
Hinc mutabilem, rerum immutabilis ordo
Æterni seruit legibus artificis.
Inq; suos fines procedit quæq; uoluntas,
Nec uarijs meritis arbiter æquus abest.
Corda regens, uires tribuens, peccata remittens,
Mitis subiectis, implacitus timidis.
Vt nec pœna malum quenquam, nec gloria iustum,
Suscipiat nisi cum laude, et honore Dei.*

EXPLORATIO SVI

ipsius.

LIX.

*Scire uolens, in qua rerum sis parte locandus,
Discite, quid timeas, quidue sit id, quod amas.
Nam cuncti hoc gemino nascuntur fomite motus,
Respondentq; suis germina principijs.
Et quod quisq; bonum, sibi tempore duxit in isto,
Hoc summi regis iudicio capiet.*

REBUS FRAGILIBVS NIMIVM

non studendum.

LX.

*Angelicos ciues, & Christi in membra renatos
Non trahat ad ueterem carnis origo hominem.
Multa quidē in nostros bona mūdus procreat usus,
Et pleno tellus seruit opima sinu.
Sed terræ hospitibus cœli super astra uocatis,
Virtutis palma est spernere blanda soli.
Et sic præsentis spaciū transcurrere uitæ,
Ipsa peregrinis ne uia sit laqueus.
Nam declinantes pro summis ferre labores,
Terrenorum auidos infima suscipient.*

tt DEVS

DEVS INVESTIGABILIS.

Excedit supereminentia deitatis nō
solum usitatum eloquium nostrū, sed
etiam intelligentiæ facultatem. Verius
enim cogitatur Deus quā dicitur, &
uerior est, quā cogitatur. Non autem
parue notiæ pars est, si antequam pos-
simus scire, quid sit Deus, possumus sci-
re quid non sit.

LXI.

Nulla quidem mens est mortali in corpore uiuens,

Quæ plena uideat cognitione Deum:

Sed miris operum signis ostenditur auctor,

Rectoremq; suum condita quæq; canunt.

Vnde licet fandi uires, animiq; uigorem.

Vincat, & excedat gloria lausq; Dei.

Nos tamen officio cordis gaudemus, & oris,

Et tanto oblectat succubuisse bono:

Hinc fidei uirtus, hinc flamma oriatur amoris,

Quod latet exercet, quod superat reparat.

HOMINIS LAPSVS ET

restitutio.

Diabolus superbus seduxit hominē
superbientem ad mortem. Christus hu-
milis reduxit hominem obediētem ad
uitam. Quia sicut ille elatus cecidit, &
deiecit consentientem: sic iste humilia-
tus surrexit, & erexit credentem.

LXII.

Letifer immodico naturæ elatus honore

Angelus, inde hominem subruit, unde ruit;

Sed Christus miserans deceptum fraude maligni,

In se, illi ad uitam posse redire dedit.

Si caueat pacis hostis seruire superbi,

Sectari & studēat formam humilis Domini.

Qui patris in deitate manens Deus omni creator,

Verus de sacra uirgine natus homo est.

Sic nostrum assumens matris de corpore corpus,

Esset ut assumptæ carnis origo Deus.

In quo per lauacrum fidei uirtute renata

Cœleste accipiet gens noua principium.

Nil hominis primi retinens, sed plena secundī:

Splendore, & capitis gloriificanda sui.

VOLVNTAS RECTA.

Omnes beati si non habent, quod uo-
lunt rectē, uel si habent, quod rectē uo-

lunt, tamen non continuō sunt beati. A
contrā autem, miseri si nō habēt, quod
uolunt, uel si habent id, quod non rectē
uolunt, tamen miseri sunt. Propior er-
go beatitudini est uolūtas recta, & iam
si nō sit, quod cupit adepta, quā pra-
ua, etiam si quod cupiuit, obtinuit.

LXIII.

Non semper uere est felix impleta uoluntas;

Cum sepe iniustis sint mala uota animis.

Recta igitur cupiens, etiam si non sit adeptus,

Persistendo tamen uelle bonum, bonus est.

At prauus quod fert animo, si non habet actū,

Tam miser est, quā si, quod cupit, obtineat.

HOMO SINE DEO ESSE

non potest.

Magna miseria est hominis cum illo
non esse, sine quo esse nō potest. In quo
enim est, sine dubio sine illo non est.
Nam si eius non meminit, cumq; non
intelligit, neque diligit, cum illo non
est.

LXIIII.

Maiestate Dei concluditur omne quod usquam est, B

Qua sine nil rerum stare, uel esse potest.

Huic homo si rectē famulatur, proximus heret,

Si resilit, misero degit in exilio.

Omnia sic Dominus discriminat ordine iusto,

Quo sint summa bonis, imā parata malis.

CHRISTVS DEVS ET

homo.

Diuinitas uerbi æqualis patri facta,
est particeps mortalitatis nostræ, nō de
suo, sed de nostro, ut & nos efficeremur
participes diuinitatis eius, non de no-
stro merito, sed ipsius gratia & dono.

LXV.

Omnipotēs genitor, natusq; & spiritus almus

Vna in personis par tribus est deitas.

Quæ genus humanum prostratum fraude maligni,

Ad uitam hac fecit posse redire uia,

Naturæ ut nostræ Christus causæq; redemptor

Mortalis fieret non minuens, quod erat.

Perq; habitum serui uacuaret iura tyranni,

Et lethum letho uinceret immerito.

hinc

A Hinc uerbum carni insertum, carnemq; receptas,
 Nec se confundit corpore, nec gminat.
 Sic naturam hominis uirtute augente superna:
 Effet ut in uero lumine lumen homo.
 Qui uires mortis per uitæ absorbit haustum:
 Factum est æternum, quod fuit occiduum.
 CHRISTVS DEVS VERSVS ET
 homo perfectus.

LXVI.

Quisquis consilio æterno contraria sentis,
 Et uerbum in nostra carne manere negas,
 Diuina pietatis opus dissoluere queris,
 Speq; sua mundum dissipare cupis.
 Nam quis uentura quenquam saluabit ab ira?
 Quis ue hominis primi crimine liber erit?
 Si deitas uerbi non nostræ est insita carni,
 Aut Christus falsi corporis umbra fuit.
 Quis genitus puer est intactæ uirginis aluo,
 Quæ natura annis creuit, & aucta cibis?
 In qua prole, patrem mundi se credit Abraham,
 Quæ ue eius stirps est omnia sanctificans?
 Quod regale genus, simul est & pontificale,
 B Quis ue idem David filius, & Dominus?
 Peccati seruis, & mortis compede uinctis,
 Vnam est dignatus ferre Redemptor opem.
 Qui nostri generis carnem cum morte receptans
 Nostra, hosti, ut nobis uinceret, opposuit.
 Et carne exuta dominantem percussit hostem,
 Ut caperet palmam præda uetusta nouam.
 ODIVM VICIORVM NON
 hominum.

Perfectum odium est, quod nec iusticia, nec scientia caret, id est, ut nec propter uicia homines oderis, nec propter homines uicia diligas. Rectè igitur in malis odimus maliciã, & diligimus creaturã, ut nec propter uiciũ natura dānetur, nec propter naturã uiciũ diligatur.

LXVII.

Recta uolens animus sapiens, & amator honesti
 Quosdam odio dignos iudicat esse suo.
 Nec tamen hos toto depellit scedere, gnarus
 Naturam errantium diuidere à uitijs,
 Sic generi indulgens proprio, ut peccata recidi
 Optet, & ut damnet crimina, non homines.

MENDACIVM DIFFICILIVS
ueritate.

Difficilia & laboriosa sunt figmenta mendacij. Qui autem uult uerum dicere, non laborat. Quietiores enim sunt boni, quàm mali, et absolutiora sunt uerba ueridicorum quàm commenta fallacium.

LXVIII.

Fallaces semper curis torquentur amaris,
 Et mala mens nunquam gaudia pacis habet.
 Lubrica dum trepido mendacia plasmate fingit
 Consumens totum tempus in arte mali.
 At simplex animus, commenti & liber iniqui,
 Nil amat iniustum, nil gerit implacidum.
 Sectator ueri potietur luce serena,
 Est quoniam mendax, noxq; dolorq; sibi.

VITA CHRISTIANIS SIT PIA
 & honesta.

LXIX.

Ad patriam uitæ de noctis ualle uocati,
 Virtutum gradibus scandite lucis iter.
 Arduus, atq; arctus fert ad cœlestia callis,
 Deuexa ad mortem ducit, & ampla uia,
 Qua fallax tumidi incedit sapientia mundi,
 Commentisq; suis ludificata ruit.
 Et mala corporei sequitur dum gaudia sensus,
 Exulat à uero lumine cæca procul.
 Nec falsarum habitu uirtutum ornata iuuatur,
 Perdit mens ueri nescia, quidquid agit,
 Nouerit ergo Deum sapiens, totisq; medullis
 Diligat, inq; ipso se quoq; amator amet.
 Sit bonus & iustus, sit uerax atq; benignus,
 Sit forma & speculum, lux & imago Dei.
 In Christo factus nouus, & iam carne uetusta
 Exutus, uilem mente relinquat humum.
 Ut sacri templi quacumq; in parte locetur,
 Magnum erit capitis corpore, quidquid erit.

SACRAE SCRIPTURAE OB-
 scuritas.

Bonæ sunt in sacris scripturis mysteriorũ Dei profunditates, quæ ab hoc teguntur, ne uilescant: ob hoc queruntur, ut exerceantur: ob hoc aperiuntur, ut pascantur.

LXX.

Quamuis in sacris libris, quos nosse laboras,
Plurima sint lector clausa & opaca tibi.
Inuigilare tamen studio ne desine sancto,
Exercent animum dona morata tuum.
Gratior est fructus, quem spes productior edit,
Vltro obiectionum uilius est precium.
Oblestant adoperta etiam mysteria mentem,
Qui dedit, ut quæras: addet, ut inuenias.

SVDOR CHRISTI SANGVINEUS.

Orans cum sudore sanguineo Dominus noster Iesus Christus significabat, de toto corpore suo, quod est Ecclesia, emanaturas martyrum passiones.

LXXI.

Ferre parans Christus pœnam, mortemq; propin-
quissimamq; suis ingenerare fidem. quam,
Cum prece sanguineas fundebat corpore guttas,
Et pretium mundi sudor erat Domini.
Nec crucis asperitas poterat terrere uolentem,
Quæ regnatura gloria carnis erat.
Sed cruor ille pares sanctis spondebat honores,
Orturis toto corpore martyribus.
Nam cum sacra seges terrarum impleuerit orbem,
Omnis ab hoc uno semine messis erit.

SACRAMENTVM PIETATIS.

Sacramentum summæ pietatis in iudicium sibi sumit indignus. Bene enim esse non potest male accipienti, quod bonum est.

LXXII.

Magnum præsidium est sacro libamine pasci.
Si cor participis crimina nulla premunt.
Nam geminat sibi met peccati pondera, quisquis
Quæ bona sunt, sumit: quæ mala, non refugit.

DEVS: IN FACTIS OMNIBVS
laudandus.

Qui laudat dominum in miraculis beneficiorum, laudet etiam in terroribus ultionum. Nunc enim blanditur, et nunc minatur: si non blandiretur, nulla esset exhortatio: si non minaretur, nulla esset correctio.

LXXIII.

Qui laudat Dominum de mundi conditione,
Et rerum in specie prædicat artificem.

Laudet & eternam mortem flammamq; minantem, A
Et iusti regis iudicium metuat.
Spes de promissis nihil ambigat, omne dabit rex,
Quod parat, & meritis gratia maior erit.
Sed properet fontes peccati abrumper e nodos
Ante diem mortis, dum locus est uenæ.

CONVERSIO NON DIF-
ferenda.

Remedia conuersionis ad dominum nullis cunctationibus differenda sunt, ne tempus correctionis pereat tarditate. Qui enim poenitenti indulgentiam promissit, dissimulanti diem crastinum non spondit.

LXXIII.

Conuerti ad rectos mores, & uiuere sancte
In Christo meditans, quod cupit, accederet.
Cedant uirtuti uanarum obstacula rerum,
Ne perdat uoti tempora lenta fides.
Quid iuuat in longum causas producere morbis
Cur dubium expectat cras hodierna salus?
Scimus correctis ueni am non esse negandam,
Sed nulli nostrum est ultima nota dies.

TIMOR DEI.

Omnia, quæ timentur, rationabiliter declinantur, Deus sic timendus est, ut ab ipso ad ipsum confugiatur.

LXXV.

Vtile prudenti est, mundana aduersa cauere,
Et quod uitandum est prospiciat fugere.
Sed cum peccati merito manus omnipotentis
Omnia concludens arctat ubique reum:
Vnum profugium totum est Deus ipse timenti,
A quo discedens ne pereat, redeat.
Conuerti nanque ad Dominum certissima uita est,
Et pacem offensi querere, sola salus.
Qui terret, parcit: qui percutit, ipse medetur.
Viuiere uis illi, subdere, quem metuis.

DVPLEX VIRGINITAS.

Virginitas carnis, corpus est intactum: uirginitas animæ, est fides incorrupta.

LXXVI.

Carnis uirginitas intacto corpore habetur,
Virginitas animæ est intemerata fides.

Quæ

A *Qua sine corporei nil prodest cura pudoris,
Sed mentis pietas auget utrunque bonum.*

SVPERFLVA DANDA PAU-
peribus.

Multa nos in facultatibus nostris superflua habere probabimur, si necessaria sola retineamus. Nam uana quarentibus nihil sufficit, & quodammodo alienorū retentor est, qui profutura, pauperibus in utilitatem non habet.

LXXVII.

*Magnum peccatū est amor immoderatus habendi,
Et plus quā uita sufficiat, cupiens.*

*Nam quod nos uestit, quod poscit cura salutis,
Si uanis sit mens libera, non onerat.*

*Si qua ergo superant, quorum non indiget usus,
Debilibus profint, atque iuuent inopes.*

*Quisquis enim cupide non expendenda recondit,
Quæ nulli tribuit, pauperibus rapuit.*

DIVITIÆ VERAS QVÆ
sint.

B In magna egestate sunt diuites inopes iusticiæ, thesauros non habentes sapientiæ. Qui autem Domino seruiunt, ea bona acquirunt, quæ perire non possunt.

LXXVIII.

*Terrenis opibus cū diues gaudet iniquus,
Veris se miserum nescit egere bonis.*

*Nam quid erit, quod non momento temporis uno
Perdere mundana conditione queat.*

*Cū licet aduersis cessantibus omnia parcant,
Lege tamen mortis sit faciendus inops.*

*At bona iustorum nullis, obnoxia damnis,
Hostes, furta, ignes, et mare non metuunt.*

*Indemnis seruat proprium sapientia censum,
Nec perduat meritum paxq; fidesq; suum.*

*Omnis uirtutum semper substantia salua est,
Inuitis Christi munera nemo rapit.*

ABSTINENDVM A MALO, ET
faciendum bonum.

Non sufficit abstinere a malo, nisi fiat, quod bonum est, & parum est, nemi-
ni nocere, nisi studeas te multis pro-
desse.

LXXIX.

Dignus laude quidē est, uitam sine crimine ducēs,

Et quæcunq; sibi sint nocitura cauens:

Sed non hoc pietas contenta est limite claudi,

Nec iustus, uetitis abstinuisse, sat est.

Maior cura breui est fratrum releuare labores,

Et ferre optatum tristibus auxilium.

Pascere ieiunos, nudos uestire, ligatos

Soluere, discordes conciliare sibi.

Et quæcunq; homines miseri sola tua querunt,

Hoc ut possibile est, promere corde pio.

Vt recti uerē cupidus, uereq; benignus,

Quæ mala sunt, fugiat: quæ bona sunt, faciat.

PECCATORES NON
latent.

Peccator cū peccat, ideo à Domino non uidetur, quia malè agentis poena differtur. Grauis autem in eum decernitur, cui etiam ipsa correctio denegatur.

LXXX.

Gaudet transgressor peccato impune potitus,

Si non inferitur debita poena reo.

Ceu nulla offendant hominum commissā tonantē,

Aut aliqua excelsi noticiam lateant.

Sed uetitorum audis grauior tunc ira timenda est,

Cū sese remouent uerbera iusticiæ.

Namquid erit morbi, quod non dominabitur illi,

Cui supera auxilium iam medicina negat

VERVM HOMINIS
gaudium.

Nō potest fraudari suis delectationibus, cui Christus est gaudium. Aeterna enim exultatio est, quæ bono letatur æterno.

LXXXI.

Felices uerē faciunt, semperq; beatos

De uero, et summo gaudia nata bono.

Nam mundi ex opibus breuis, ac peritura uoluptas

Edita, perpetuæ semina mortis habet.

Non placeat uanis animum submittere rebus,

Pestiferisq; auidam mentem onerare cibus.

Cor mundum, et sapiens fructu uirtutis alatur,

Et Christi in nostro pectore regnet amor.

Quo semel impletus nunquam uacuabitur illo,

Aeterna æterni flumina fontis erunt.

II 8 DIO

DEO QVIS SIT LONGIN/

quior aut propior.

Deo, qui ubique est nō locis, sed actio-
nibus, aut sumus longinqui, aut pro-
pinqui. Quia sicut dissimilitudo sepa-
rat nos, ita illi nos iungit imitatio.

LXXXII.

Omnem habitum mundi totius Deus implet, & am-

Nec presens ulli desinit esse loco. (bit,

A quo longinquus multum est nimiumq; remotus,

Quisquis sincera luce caret fidei.

Cuius si radijs depulsa nocte nitefcet,

Diuino impletus lumine lumen erit.

Non igitur terrarum orbis, non aquora ponti

Inuia circuitu sunt obeunda uago:

Vt possit rerum dominator & auctor adtri,

Quem tēplo in cordis mens pia semper habet,

A quo ut dissimilis terra inferta recedit,

Sic uita merito proximus, est similis.

VITA IMPIORVM PECCA-

tum est.

Omnis uita infidelium peccatum est,
& nihil est bonum sine summo bono.
Vbi enim deest agnitio æternæ & in-
commutabilis ueritatis, falsa etiam uir-
tus est in optimis moribus.

LXXXIII. (persint,

Quamuis multa homini post uulnera prima, su-

Que uitam hanc faciant laudis habere decus.

Si tamen ingenio claro, et probitatis amori

Fons desit fidei subdita corda rigans,

Cunctarum frugum marcescit inutile germen,

Nec fruitur uero lumine falsus honor,

Ignoratus enim Deus, & non credita uirtus,

Que uera ad summum prouehit arte bonum,

Non sinit eniti regna ad cœlestia mentem

Obstructam uanis, occiduisq; grauem.

Perq; omnes calles errat sapientia mundi,

Est tenebris addit, quæ sine luce gerit.

SABBATHI CELEBRATIO.

Malè celebrat sabbathum, qui à bonis
operibus uacat. Ocium autem ab ini-
quitate debet esse perpetuum, quia bo-
na conscientia non inquietum, sed tran-
quillum facit animum.

LXXXIII.

Non recto seruat legalia sabbatha cultu,

Qui pietatis opus credit in his uetitum.

Nulla dies actus hominum non damnat iniquos,

Omnia conueniunt tempora iusticiæ.

Nec corrumpuntur uirtutibus oia sancta,

Tantum à peccatis libera corda uacent.

VERA LIBERTAS.

Libera semper est seruitus apud Deū,
cui nō necessitas, sed charitas seruit.

LXXXV.

Libertas nulla est melior maiōrue potestas,

Quam seruire Deo, cui bene seruit amor.

Absque iugo posita est ditionis amica uoluntas,

Que uiget affectu, non gemit imperio.

IN DEO GLORIANDVM.

Quo uicio primū superatus est ho-
mo, hoc ultimū uicit uiciū. Cū enim
omnia peccata superauerit, manet pe-
riculum, ne bene sibi mens conscia in se
potius, quàm in Domino glorietur.

LXXXVI. (maligni,

Qua primum in mortem est homo pulsus fraude

Hanc illi extremam bella peracta mouent.

Sublimes ut cū palmas, clarasq; coronas

Sumpserit, atque hostem subdiderit pedibus.

Virtuti propria uelit assignare triumphum,

Non Domino, cuius munus, opusq; fuit.

In quo uno semper superat, qui non superatur,

Quo dignante manum subdere, nemo cadit.

IN SOLO DEO QVIS ET TRAN-

quillitas.

*

LXXXVII.

Ancipitis uitæ qui uis superare labores,

Dilige, quod semper uerus amator habet.

Instant terrenis infesta pericula rebus,

Feruent pro damnis prælia, proq; lucris.

Et nihil est inter carnalia uota quietum,

Nec pax sollicitis, nec modus est cupidis.

In solo est mens tuta Deo, quem linqere nolens,

Nunquam erit æterno non opulenta bono.

ADVLATIO.

Adulantiū lingue alligant animas in
peccatis, delectat enim ea facere: in qui-
bus

A bus non solum non metuitur reprehensor, sed etiā laudator auditur.

LXXXVIII.

Lingua assentatrix uicium peccantis aceruat,
Et delectatum crimine, laude ligat.
Nulla sit ut lapsa reparandæ cura salutis,
Blanditur fonti dum malè suasus honor.
Libera sit potius uox correctoris amici,
Serpere nec fibris cæca uenena sinat.
Nec credens medici uerbis fallacibus æger
Noxia laudatæ uulnera pestis amet.

MARTYRIUM ET BAPTISMUS.

Qui nondū percepto regenerationis
lauacro pro Christi cōfessione moriuntur,
tantum eis ualet effusio sanguinis
ad abolenda peccata, quantum si abluerentur
fonte baptismatis.

LXXXIX.

Simundo moritur diuino fonte renascens,
Fitq; nouus uita, qui sepelitur aqua.
Non sunt fraudati sacro Baptismate Christi,
Fons quibus ipsa sui sanguinis unda fuit.
Et quidquid sacri fert mystica forma lauacri,
Id totum impleuit gloria martyrij.

IUSTITIA HOMINIS IMPERFECTA.

Iusticia nostra quamuis uera sit propter
uerum boni finē, ad quem refertur:
tamen tanta est in hac uita fragilitas, ut
potius remissione peccatorum constet,
quā perfectione uirtutum.

XC.

Magna quidem in multis est excellentia factis,
Quorum animas superi gratia roris alit.
Sed dum mens quedā patitur mala corporis ægri,
Et pugnam internis exteriora mouent:
Nunquam ita perfectio capitur uictoria bello,
Verā ut securus pace fruatur homo.
Inter discordes motus contagia serpunt,
Ipsaq; uirtutum gaudia uulnus habent.
Vt faciat cunctis longa experientia notum,
Non esse hoc plenam tempore iusticiam:
Nisi Dominus miserando lauet delicta suorum,
Et dans uirtutum munera, det ueniam.

OPERA DIVINITATIS
inuestigabilia.

XCI.

Diuinorum operum secretas noscere causas,
Humanis non est possibile ingenijs.
Nec nullo tamen intuitu speculatur operta,
Qui multa ut lateant, scit placuisse Deo.
In quo mens imbuta fide simul omnia discit,
Perq; operum speciem suscipit artificem.
Fingentem rebus formas, loca, tempora, motus,
Mensuris nostris, ponderibusq; suis.
Scrutari nec cura proca obstrusa labore,
Cui cuncta in Christo nosse, et habere datur.

SPES DE MALIS HABENDA.

Non est desperandū de malis, sed pro
ipsis, ut boni fiant, studiosius supplicā-
dum est. Quia numerus sanctorum semper
est de numero auctus impiorum.

XCII.

Vt morbo oppressis præstanda est cura medendi,
Donec in agro corpore uita manet:
Sic prauis multa et uiciorum mole grauatis,
Sanctarum pietas est adhibenda precum.
Vt dum possibile est mutari corda malorum,
Horrescat noctis deuia lucis amor,
Conuersisq; nouam mentem det gratia Christi,
Qua fiunt homines iustificante boni.

IN LAETIS PARANDA REMEDIA aduersorum.

In tranquillitate pacis comprahenda
est doctrina sapiētiae, quæ inter
tribulationum turbines difficulter ag-
noscitur, nec facile inueniuntur in ad-
uersitate præsidia, quæ non fuerint in
pace quæsitæ.

XCIII.

Dum non perturbant animum discrimina mundi,
Dumq; diem pacis prælia nulla premunt,
Exercere fidem diuinis conuenit armis,
Consilioq; omnes anticipare minas.
Tranquillam, et curis uacuum sapientia mentem
Imbuet, et placidi pectoris hospes erit.
Nam quod non fuerit conceptum corde quieto,
Acquiri in seuo turbine non poterit.

HONORVM AETERNORVM
uolens amissio.

Potest homo inuitus amittere tempo-
ralia bona, nunquam uerò, nisi uolens,
perdit æterna.

XCI III.

Omne bonū mundo concretum, et tempore partiū,
Quacunque amitti conditione potest.
Et quamuis damnis uigilanter cura resistit,
Sæpe tamen proprijs dispoliatur homo.
At bona quæ uere bona sunt, nec sine tenentur,
Semper habet quisquis semper habere cupit.
Nec uim ferre potest Christo subnixæ uoluntas,
In quo persistens omnia uincit amor.

A DEO QUID SIT PETENDVM.

Fideliter supplicans Deo pro necessi-
tatibus huius uitæ, & misericorditer au-
ditur, & misericorditer non auditur.
Quid enim infirmo sit utile, magis no-
uit medicus, quàm ægrotus. Si autē id
postulat, quod Deus præcipit, fiet om-
nino, quod poscit, quia accipit chari-
tas, quod parat ueritas.

XCV.

Inter mundana mala conflantia uitæ
Sæpe quidem Domini corripitur populus.
Qui tempestatum uaria sub clade laborant,
Noscant se iusti ferre flagella Dei.
Atque ipsum toto gemitu, planctuq; precentur,
Ut qua scit miseris auxilietur ope.
Non etenim proprio arbitrio curabitur æger,
Nec uerò leges ipse dabit medico.
Morbida rimetur penetrata dextra salutis,
Et depressa graui uiscera peste leuet.
Absque dolore quidē nequeunt mala sueta repelli,
Sed quod læserunt dulcia, amara mouent.
Pœniteat morum, & uicijs uirtute fugatis,
Regnum peccati respuat aula Dei.
Ad ueniam tendunt iusti pia uerba regis,
Ira breuis rectis gaudia longa dabit.

PERPETVVM CERTAMEN PII SECVM
ipsi habent.

XCVI.

Nunquam bella bonis, nunquam discrimina desunt,
Et cum quo certet, mens pia semper habet.

Quæ carnem oblectant sancto sunt noxia cordi, A
Contra animi legem prælia corpus habet.

Pulsant exterius diuersis motibus hostes,
Intus ciuile est, & sociale malum.

Ut possit mundi illecebris, uicijsq; resisti,
Vis est corporei mortificanda hominis.

Sed quæ mens recto famulam sub iure tenebit,
Edomitæ ut regnet carnis in officijs.

Excelsio nisi quæ seruit bene subdita regi,
Vnde est facta uolens, fiat ut inde ualens.

DEVS MALI NIHIL
condidit.

Omnia per uerbum facta sunt, & sine
ipso factū est nihil. Cum itaque uniuersæ
creaturæ per uerbum Dei factæ sint,
iniquitas per ipsum non est facta, quia
iniquitas nulla substantia est: & pecca-
tum non est natura, sed uiciū naturæ,
appetentis id, quod non est sui ordinis.

XCVII.

Per uerbū omnipotens Deus omnia condidit uniuersum,
A quo natura est nulla creata mali.

Et quod non fecit diues sapientia uerbi,
Non habet in rerum conditione locum.

Nulla igitur uicijs substantia, nullaq; uita est,
Quæ uegetet corpus, materiamq; suam.

Sed cum libertas discedit ab ordine recto,
Nec seruant propriū, quæ bona sunt, modulū,

In culpa & uicio est uagus in contraria motus,
Fitq; malum ueram deseruisse uiam,

In quam si toto properet quis corde reuerti,
Nullus neglecti limitis error erit,

Totaq; deleti peccati pœna peribit,
Condita in integrum restituyente Deo.

MALA NON POSCENDA.

Deus, cum aliquid malè poscitur, dan-
do irascitur, & non dando miseretur.

XCVIII.

Cum Deus effectum precibus non præstat iniquis,
Multum concedit, quod nocitura negat.

Errantes uoto, non uult delinquere factio,
Iratu sineret, quod prohibet placidus.

Discat felici supplex gaudere repulsa,
Incipiatq; animo pellere, quod uoluit,

Parcentemq; Deum noscat sibi, cum ruiturus
(Non exandiri, ne rueret, meruit.

DEI

A

DEI IUDICIUM.

Nulla modo iudicijs hominum cōparanda sunt iudicia Dei, quem non est dubitandū esse iustū, etiā quando facit: quod hominibus uidetur iniustū.

* XCIX.

Iudicium humanum, quod falsi sepe necesse est,

Non semper recipit regula iusticie.

At Domini in cunctis æqua est, ueraxq; potestas,

Aspectum cuius nulla remota latent.

Talis laudetur iudex, timeatur, ametur,

Qui uerè iustus permanet atq; bonus.

A duersos reuocans, conuersis cuncta remittens,

Atq; malis ueniam dando, bonos faciens.

Non ergo audacter mens ueri nescia culpet,

Quod placuit summi iudicis arbitrio:

Sed subdat sese iusto ignorantia regi,

Qui nunquam, quæ sunt non bona, uelle, potest.

IRA VITANDA.

Nulli irascenti ira sua uidetur iniusta. Vnde ab omni indignatione citò redeundum est ad mansuetudinis lenitatem. Nā pertinax motus facile in eius odiū tranlit, cui nō celeriter ignoscitur.

C.

Nemo suæ mentis motus non æstimet æquos,

Quodq; uolunt homines, se bene uelle putant.

Vnde animus celeri pace est reuocandus ab ira,

Ne robur seuis tempora dent odijs.

Offensas sibi met parentia corda remittant,

Nam nemo est, qui non indigeat uenia,

Quam, nostri memores, mūdi inter uana, uicissim

Omnibus in causis, et damus et petimus.

VIA RECTA INCEDENDVM.

CI.

Cultor iusticie, diuinæ pacis amator,

Quem uocat ad summum uita beata bonum,

Scandere constanter dextros annitere calles,

Deficiens leuæ noxia plana uia.

Tutius est dueros mundi tolerare labores,

Infestiq; hostis prælia seuu pati,

Quam uictum officijs animum submittere bladis,

Captaq; seruili subdere colla iugo.

Tempore in occiduo non longi est usus honoris,

Et celeri lapsu gaudia falsa fluunt.

Finem igitur proprij sapiens speculabitur æui,

Et uia, quam currit, quo ferat, aspiciet.

Nam mundo innexis pars est cum principe mūdi,

At seruis Christi gloria Christus erit.

CADVCIS ET CORPOREIS NON
adharendum.

CII.

Corporeos inter sensus, moribundaq; membra

Multa animus patitur carnis ab hospitio,

Quæ uitæ de qua uiuit contraria quærens,

Vult legem mentis soluere lege sua.

Sed prudens præsul famulam frenare rebellem

Aeterni regis discat ab imperio,

Et uerum accipiens supero de lumine lumen,

Noctem peccati cordis ab æde fuget.

Nam quia cuncta Deus bona cōdidit, ipsaq; nostri

Exilij regio est pulchra decore suo.

Auditus, uisus, contactus, gustus, odorq;

Præberi gaudent undiq; quod placeat,

Fitq; nocens homini præsentis temporis usus,

Si captum blandis inferiora ligant.

Mens igitur sapiens superas enitere ad arces,

Et summis fieri suesce beata bonis.

Delicias iam nunc promissi concipe regni,

Virtute atq; sine, quod cupis, esse tene.

Nē ue ad spem dubiam frustra te currere credas,

Naturæ in Christo prospice liba tuæ.

A quo susceptum si te non ambigis esse,

Totus homo in capitis corpore semper eris.

Tantum ut iussa uelis nutu obseruare docentis

Qui, quod ait uerbo, præuenit auxilio.

DEVS IMMENSVS ET IN-
finitus.

CIII.

In deitate gradus mensura, et tempora non sunt,

Et quod idem est, maius non habet, atq; minus.

Corporeæ longè moles, formæq; recedant,

Virtus summa caret finibus et spacijs.

Quod pater, hoc simul est uerbū patris, hoc utri-

Spiritus, hic Deus est unus, et una fides. (usq;

Per quam uerorum spes non incerta bonorum

Sublimem ignoto scandit amore uiam,

Et prægustata superi dulcedine uoris

Doctrinis pasci gaudet apostolicis.

H H

V E T A

*

CIII.

Indignas quisquis non uis incurrere causas,
Innecei uanis occiduisq; caue.
Mortalis uitæ breuitas non multa requirit,
Paucorum exigui temporis usus eget.

REBUS STVDENDVM COE/
lestibus.

*

CV.

Esse uolens, gaudere optant, scire abdita querens,
Vt te non teneant ultima, summa pete,
Delectare Deo rege, in cœlestibus esto,
Et quæ spe sequeris, credita, amore tene.
Nulla in te maneant hominis uestigia primi,
Nec formam ueteris gestet imago Dei.
Exulta agnoscens, te uerbi in carne renatum,
Cuius si pars es, pars tua Christus erit.
Qui, ne damnandi legeres mala gaudia mundi,
Promissum ad regnum se tibi fecit iter.

DEVS TRINVS ET VNVS.

*

CVI.

Cum pater in uerbo sit semper, et in patre uerbū,
Sitq; unus uerbi spiritus, atq; patris:
Sic de personis tribus est tibi non dubitandum,
Vnum, ut docta fides, confiteare Deum.
Corde patris genitum, creat et regit omnia uerbū,
Nec tamen est aliquid, quod sine patre gerat.
Vnus enim amborum motus ratio una uolendi,
Par uirtus, idem spiritus, unus amor.

IN DEO TRINITAS ET
unitas.

*

CVII.

Hic magnus Deus est, de se ualeat, et manet in se,
Cui summū, et propriū est, semper id esse, quod
Splendet enim uerū uero de lumine lumen, (est.)
Vt genitum agnoscens nouerit ingentum.
Vnū trinum deitas, una est sententia, ab uno;
Idem est et uerbi spiritus atq; patris.
Nullum opus abiunctū, nulla est nō aqua potestas.
In cunctis unum sunt tria principium.

*

CVIII.

Cum pia mens in laude Dei superata labores,
Gaude, quod tantum te bene uincit opus,
Teq; aliquid superi cognosce hausisse uigoris,
Si tibi non satis est, quod cupis, atq; sapis.
Quere bonū, sine fine bonum, et persiste reposito
Querere, non habeant talia uota modum.
Nam qui se nullo iam munere credit egere,
Crescere non cupiens, perdit adepta tepens.

HVMANA OMNIA SVNT
peritura.

*

CIX.

Qui centum quondam terram uertebat aratri
Aestuat, ut geminos possit habere boues.
Vestus magnificas carpentis sæpe, per urbes,
Rus uacuum festis æger adit pedibus.
Ille decem celsis fulcans maria alta carinis,
Nunc lembum exiguum scandit, et ipse regit.
Non idem status est agris, non urbibus ullis,
Omniaq; in finem præcipitata ruunt.
Ferro, peste, fame, uinculis, algore, calore,
Mille modis miseros mors rapit una homines.
Vndiq; bella fremunt, omnis furor hæsitat armis,
Incumbunt reges regibus innumeris.
Impia confuso seuit discordia mundo,
Pax abiit terris, ultima quæq; uidet.
Et si concluso superessent tempora sæclo,
Vt possit longos mundus habere dies:
Nos tamen occasum nostrum obseruare deceret,
Et finem uitæ quenq; uidere sue.
Nam mihi quid prodest, quod longo flumina cursu
Semper inexhaustis prona feruntur aquis.
Multa quod annosæ uicerunt secula siluæ,
Quodq; suis durant florea rura locis.
Ista manent, nostri sed non mansere parentes,
Exigui uitam temporis hospes ago.
Non hæc ergo sumus nec quidquam in secula nati,
Quæ pereunt nobis, et quibus occidimus.
Sed uitam æternam uita mercamur in ista,
Vt subeat requies longa labore breui.
Et tamen iste labor sit forte rebellibus asper,
Ac rigidas leges offerq; corda putent.

Non:

A Non tamē hęc grauis est mansueto sarcina dorso,
Nec lædit blandum mitia colla iugum.

VITA HOMINIS CHRISTIANI.

CX.

Tota mente Deus, tota ui cordis amari
Præcipitur, uigeat cura secunda hominis.
Quod sibi quis nolit fieri non inferat ulli,
vindicatam læsus nesciet exigere.
Contentus modicis uitet sublimis haberi,
Sperni non timeat, spernere non soleat.
Parcus, uera loquens, et mente et corpore castus,
In fontem uitam pacis amator agat.

De proprio, cunctis quos cernit egere, benignus,
Non suus, non cupiat: quæ sua sunt, tribuat.
Quid rogo mandatis durum censetur in istis?
Aut quid erit, quod non possit obire fides?
Qui credunt sacros uerum cecinisse prophetas,
Et qui non dubitant uerba manere Dei.

Qui Christum passæ pœna crucis, ultimæ mortis
In toto celsi patris honore, uident:

Quiq; ipsum, multa cum maiestate tremendum,
Expectant pingui lampade peruigiles.

B His sordent terrena, patent cœlestia, nec se
Captiuos seruos temporis huius agunt.

Non illos fallax cœpit sapientia mundi,

Nec curas steriles inferuere polis.

Imperia et fasces, indocti munera uulgi,

Quasq; orbis, scelorum semina, fecit opes,

Calcarunt sancta cœlum ambitione potentes

Suffragijs Christi, et plausibus angelicis.

Nec labor hos durus uincit, nec blanda uoluptas,

Querere nil cupiunt, perdere nil metuunt.

Omnia non Christi, qui Christi est, oit in illo,

Aestuat in sese, querere et optat eum.

PROSPERI PRE

CEB AD DEVM.

Ille Deus rerum, cœli terræq; creator,
Me propter sacra uirgine natus homo est.

Flagris dorso, alapis maxillas, ora salinis

Præbuit, et figi se cruce non renuit.

Non ut tanta Deo quidquam patientia ferret,

Cuius nec crescunt, nec minuuntur opes:

Sed quod erat uiciatum in me, ut superaret in illo,

Pacis sum Christi corporis, ille mei.

Me gessit moriens, me uicta morte resurgens,

Et secum ad patrem me super astra tulit.

Quidnam igitur uiuens Prosper tolerare recusem,

Aut quid erit, quod me separet à Domino?

Ignem adhibe, rimare manu mea uiscera tortor,

Effugient pœnas membra soluta tuas.

Carcere si cæco claudar, neclatq; cathenis,

Liber in excessu mentis adibo Deum.

Si mucrone paret ceruicem abscindere lictor,

Impavidū me inueniet, mors cita, pœna breuis:

Non metuo exiliū, mūdus domus omnibus una est:

Sperno famem, Domini sit mihi sermo cibus.

Nec tamen ista mihi de me fiducia surgit:

Tu das Christe loqui, tuq; pati tribuis.

In nobis nihil audemus, sed fidimus in te,

Quos pugnare iubes, et superare facis.

Spes igitur mea sola Deus, quem credere uita est

Qui patriæ ciuem me dedit alterius.

Sorte patrum, occiduum iussus transcurrere mūdū,

Sub Christi sacris aduena, miles eo.

Nec dubius me iure breui terrenâ tenere,

Sicutar proprijs, ceu mea non mea sint.

Non mirabor opes, nullos sectabor honores,

Pauperiem Christo diuite non metuum.

Qua stetero aduersis, hac utar mente secundis:

Nec mala me uincunt, nec bona me capient,

Semper agā grates Christo, dabo semper honores:

Laus domini uigeat semper in ore meo.

Tu modō fida comes mecum isti accingere pugnae,

Quam Deus infirmo præbuit auxilium.

Sollicita elatum cohibe, solare dolentem,

Exemplum uitæ sinus uterq; pie.

Custos esto tui custodis, mutua redde,

Erige labentem, surge leuantis ope.

Vt caro non eadem, sed tantū mens quoq; nobis

Vna sit, atq; duos spiritibus unus alat.

Arbiter omnipotēs, sceptro qui cuncta gubernas,

Almæ parens Christi, uolis miserere precantū,

Dignare et famulis uitam donare perennem.

ALIAE.

Hec tua perpetuæ quæ scripsi dogmata uite,

Corde rogo facias Christi manere meo:

Vt tibi quæ placeant, tere firmante requirens,

Gaudia cœlorum, Christe, mihi metam.

PRO

PROSPERI A QVITA- NICI IN LIBRVM DE IN-

gratis Præfatio.

Vnde uoluntatis sancta subsistit origo,
Vnde animis pietas insit, & unde fides.
Aduersum ingratos, falsa & uirtute superbos,
Centenis decies uersibus excalui.
Quos si tranquilla studeas cognoscere cura,
Tutus ab aduerso turbine lector eris.
Nec libertate arbitrij rapiere rebellis,
Vlla nec audebis dona negare Dei.
Sed bona quæ tibi sunt, operante fatebere Christo,
Non esse ex merito sumpta, sed ad meritum.

DE LIBERO ARBITRIO CON-
tra ingratos aut Pelagianos,

LIBER PRIMVS.

Ongenite in Christo gentis mihi ca-
sus ab alio.

(uires

Insinuatus amor, proprias excedere
Me iubet, atq; piæ accédere carmine:

mentes.

Ne post conceptum celebris uictoria bellum,
Securos animos incauta pace resoluat,
Ceumetus eliso iam nullus ab hoste super sit:
Ne caput attriti uirosus palpitet anguis.
Vnde igitur commenta mali sopita resurgant,
Quem ue ipso de sine dolum noua promat origo,
Da fari pater omnipotens, artemq; malignam
Pandere, prostratus qua rursus nititur error.
Dogma quod antiqui faciatur felle draconis,
Pestifero uomuit coluber sermone Britanus.
Hac primos homines cretos ditione ferebat,
Vt seu præscriptum mandatum transgredierentur,
Siue inculpati seruata lege manerent,
Mortem istam prorsus, qua carnem uita relinquit,
Oppeterent: quæ non peccato parita, sed ipso
Instituente Deo comes esset fixa creatis.
Progenitos igitur nullum traxisse reatum
De patribus, neq; dissimiles nunc nascitur illo
Oru primorum, qui libertate male usi
Peccarunt, forma nocui, non semine proli:
Posse autem in fontes omnes uirtutis in arce
Vitam agere, ex menti ingenitum seruare decorem,

Arbitrio quoniam subsistat recta uolentis
Naturalis honos, lexq; insita cordibus intus
Hoc moneat, quod scripta foris: cui gratia Christi
Addita, persugium lapsis generaliter in se
Condiderit, sacro si uellent fonte nouari:
Vt sponte attractum uenia solueret reatum,
Sponte sua in uires proprias natura rediret.
Quoq; per errores esset spoliata uigore,
Hunc seruare semel posset purgata receptum.
Tam diues uero hoc donum baptismatis esset,
Et tam multa homini conferri fœdere in isto,
Vt paruis etiam uitioq; carentibus omni
Congruat, ut qui sunt geniti bene, sint meliores,
Naturæq; bonum adiecto illustretur honore.
Nullum autem ex cunctis exortem muneris huius,
Iudicio genitum esse Dei, sed quemq; mereri
Libertate sua, ut capiat promissa uocantis.
Quæ sint auersis indebita, debita rectis.

Talia cum demens latè diffunderet error,
Commentisq; rudes traheret lethalibus aures:
Adfuit, exhortante Deo, prouisa per orbem
Sanctorum pia cura patrum, non dispare motu:
Consciens diros iaculis coelestibus hostes.
Hisdem namq; simul decretis, spiritus unus:
Intonuit, pestem subeuntem prima recidit:
Sedes Roma Petri: quæ pastoralis honoris
Facta caput mundo, quicquid non possidet armis,
Religione tenet: non segnior inde orientis
Rectorem cura emicuit, captumq; nefandi
Dogmatis auctorem constrinxit lege benigna:
Commentum damnare suum: nisi corpore Christi:

Abiungi.

A Abiungi, & sancto mallet grege dissociari,
 Lene quidē hoc, nimiumq; malos tolerasse uidetur
 Iudicium, sed sancta fides examine in illo
 Vicit oborturam diro de semine prolem.
 Prospectum namque est, diuino et munere cautum,
 Ut licet instantem declinans bestia pœnam,
 Perfidie secum sensus tenuisset eosdem:
 Ipsa tamen proprium germen damnando necaret,
 Ore malum extinguēs sobolem, quam protulit ore.

Tunc & Beihlai præclarus nominis hospes
 Ebreo simul & Graio, Latioq; uenustus
 Eloquio, morum exemplum, mundi; magister
 Hieronymus libris ualde excellentibus hostem
 Disscuit, nesciq; dedit quo turbine ueram
 Vellent exortæ lucem obscurare tenebræ.

Quid loquar, & cura magna, quam gessit in urbe
 Constantinopoli, docto bonus ore sacerdos
 Atticus, antiqua legatos hæreticorum
 Confutando fidei de qua tunc impia corda,
 Quamuis se obducto tegerent uelamine, forma
 Iudicii & tacite tulerint tormenta repulsæ.
 Prætereo, quanto fuerit bene mota tumultus
 Clara Ephesus, non passa suis consistere tectis

B Vasa iræ, & morbi flatus, & semina mortis:
 Quaq; fide tellus etiam Trinacria feruens,
 Agmen uipereum proprijs exegerit oris.
 Tu causam fidei flagrantius Africa nostræ
 Exequeris, tecumq; suum iungente uigorem
 Iuris Apostolici folio, fera uiscera belli
 Conficis, & lato prosterminis limite uictos.
 Conuenere tui de cunctis urbibus almi
 Pontifices, geminoq; senum celeberrima cœtu
 Decernis quod Roma probet, quod regna sequantur.
 Nec sola est illic synodorum exerta potestas,
 Ceu quos non possent ratione euincere, nostri
 Vi premerent: discussæ artes, uirusq; reiectum est
 Hæretici sensus, nullumq; omnino relictum,
 Docta fides quod non dissolueret argumentum.
 Candida sunt, & scripta manent quæ de cataraclis
 Aeterni fontis fluxere undante meatu,
 Et tercentenis procerum sunt edita linguis,
 Sic moderante suam legem bonitate seuera,
 Ut qui damnato uellent de errore reuerti,
 Acciperent pacem: pulsis, qui praua tenerent.
 An alium in finem posset procedere sanctum:
 Concilium, cui dux Aurelius, ingeniumq;

Augustinus erat, quem Christi gratia cornu
 Vberiore rigans, nostro lumen dedit æuo,
 Accensum uero de lumine: nam cibus illi,
 Et uita, & requies, Deus est: omnisq; uoluptas
 Unus amor Christi est, unus Christi est honor illi:
 Et dum nulla sibi tribuit bona, fit Deus illi
 Omnia, & in sancto regnat sapientia templo.
 Istius ergo inter cunctos, qui de grege sancto,
 Insanas pepulere feras, industria maior,
 Maius opus, totum præstantius imbuit orbem.
 Nam quocunque gradum conuertit callidus hostis,
 Quæ que per ambages anceps iter egit opertus:
 Huius ab occurſu est præuentus, mille uiarum
 Insidijs, aditum non repperientibus ullum.
 Cumque foris rabies audiorum exclusa luporum
 Frenderet, inq; omnes mendacia uerteret artes,
 Nementes ullarum ouium corrumpere posset,
 Neu dubia obliquis turbaret corda querelis:
 Istius ore uiri fecit Deus, istius ore
 Flumina librorum mundum effluxere per omnem,
 Quæ mites, humilesq; bibunt, campisq; animorum
 Certant, uitalis doctrinæ immittere riuos.

Iamq; procellose disiecto turbine noctis,
 Heu noua bella, noui partus oriuntur in ipso
 Secure matris gremio: quæ crescere natis
 Visa sibi, discors horret consurgere germen,
 Degeneres pauitans inimico ex semine factus:
 In quibus antè diu, specie fallente, benignus
 Errarat genitricis amor: cum obducta decoris
 Moribus, externæ stirpis tegeretur origo.
 Sic ueris subeunt falsa, & discrimine cæco,
 Fronte placent, quæ fine latent: sic laudis amore,
 Virtutum studium corrumpitur, atque ab honesto
 Principio in uitium exitur plerumque tumoris:
 Quo quidā instantur nunc turpiter, atq; perempti
 Dogmatis extinctas tentant animare fauillas,
 Dum libertatem arbitrij, affectumq; uolendi
 In naturalis motus uirtute locantes,
 Tam bona quemque docent sectari posse suo pte
 Ingenio, quam posse subest cuique in mala ferri.
 Quod qui confirmat, qui non distabis ab illis,
 Qui dicunt nullo peccati uulnere lesum
 Naturale bonum, cumq; illo lumine nasci:
 Nunc omnes homines, quod primis ingeneratū est.
 An uerò excerptis quædam, quæ parte recisa:
 Suscipias, cordisq; sinu purgata recondas:

Dic igitur quid nam inde probes, quid ue refutes,
 Et de damnatis quid sit, quod crimine soluas.
 An dextram pacis palam dare te pudet hosti?
 Nectutum est ulla pulsos ex parte tueri
 Simpliciter, quos non dubitas excludere templo,
 Pelle animo: noua te discordia diuidit abs te.
 Corde foues, quod in ore premis, coniungere amicos
 Mentibus, & tecum cupidis componere foedus.
 Lege tua iam parce, minis & congrue pactis.

Ecce pererratis terrarum finibus adfunt,
 Implentesq; tuas lachrimosis questibus aures
 Incipiunt: pulsus mundo, nullaq; recepti
 Sede uagi, tandem fama exhortante redimus,
 Quaeq; placent uobis amplectimur: edita nobis
 Doctrinae uestrae est pietas, nihil inficiando
 Discutimus, liceat uobiscum iungere sensum.
 Immortalem hominem factum si creditis, & nos
 Credimus: inciderit mortem peccando, suamq;
 Progeniem culpa & letho deuinxerit omnem,
 Nullus non egeat sacro baptismate Christi,
 Infantesq; etiam purgentur fonte lauacri:
 Dum nostri decus arbitrij, lumenq; creatum,
 Principio quod sponte potest insistere rectis,
 Manserit illa sum, nec uiribus absit ab illis,
 Quas condente Deo generaliter, omnis in Adam
 Suscepit natura hominis, nec suppetat ulli
 De non accepta arbitrij uirtute querela:
 Cum sine delectu, seu Lex, seu gratia Christi
 Omnem hominem saluare uelit, donumq; uocantis
 Sic sit propositum, ut nullus non possit ad illud
 Libertate sua, proprioq; uigore uenire,
 Sitq; salus dignis saluari ex fonte uolendi.
 Hec si uestra fides, uestra est doctrina, remotis
 Quae uestro exemplo reiecimus, addite sanctis
 Nos gregibus, tandemq; bonis defendite uestros.

Talia submissus si defleat hostis apud te,
 Quid referes? quo te affectu comperta mouebunt?
 Consultas, trepidas, nutas, cunctaris, & haeres,
 Quae uanceps se praecipitet sententia uoluis,
 Iniustum est animis cognatis non dare pacem:
 Et quos una fides, eadem sapientia nescit
 His communem aditum sanctorum ad sancta negare:
 Iungere sed foedus cum talibus, & uiolare
 Sanctorum decreta patrum, regumq; piorum,
 Scriptas lege dei leges contemnere, multum
 Hostile est, nimiumq; audax & perniciosum.

Ergo solum Petri Romam, & Carthaginiis alie
 Concilium repebant humiles, eademq; perorent,
 Quae frustra hic trepido sunt deplorata sauari,
 Sed cum mille senum prudentia peruigil olim,
 Perspectum, notumq; tenens quod tota nefande
 Haereseos summa, exigua sub parte tegatur
 De qua plena mali labes renouetur, & omne
 Commentum corpus per singula membra resurgat
 Antiquas adhibentem artes reiecerit hostem,
 Limitibusq; suis steterit censura salubris:
 Nunquid non iustus poterit dolor abdita cordis
 Rumpere, & in tales miseros exire querelas
 Ut dicant: quae nam ista patres in cordibus almis
 Iustitia est? quo sine graues, quo sine seueri,
 Claudere terrarum nobis persistitis orbem?
 Nos ne sumus toto mundo, quorum undiq; uobis
 Sit suspecta fides? quos non tolerare queatis?
 Si nostra a uestro uel sillaba dissonet ore.
 Non uerbis iam nos argumentis ue tuemur,
 Iudicium ex templo petimus, quod pace manente
 Libera multorum uox astruit, hoc sine bello
 Cedatur nobis: non nostra inuenta fouemus,
 Nec primis studiis insistimus: ecce recisum est,
 Vnde olim certamen erat, uestrisq; reuersi
 Cedimus, & quaecumque illis placuere probamus.
 Quid superest culpa, quo nos decet usque repellit
 Si uero haec etiam: quae nos pia ducimus, absunt
 A ueris, & uestra illis bene cura repugnat:
 Cur extra inuidiam, poenamq; erroris habentur
 Quidam? nata docent, & per clara oppida tui,
 His magnos implent populos, quae nos perhibet
 Plectimur, & nulla finimur consistere terrae
 Hec in pontificum sancto de prompta senatu,
 Quam curam exigerent, & quae decreta mouerent,
 Perspicis: an quoniam culpa securus operta,
 Non premeris synodo, nec te poenae metus urget
 Spernis propositi speciem terroris, & isthaec
 Plena uelut uanis simulachris somnia, rides.
 Ergo gerendorum euentu, & sine remoto,
 Haec tantum in medium, quae iam sunt gesta uocemus?
 Ut facile ex illis, quale hoc sit discutatur,
 Quod disceptantes dudum in diuersa mouemur.
 Inter multa, suis quae tradidit, haereticarches,
 Quod cognoscis, agit, naturam quae bona facta est,
 Nullis cum uitij in quoquam omnino creati,
 Nec cuiquam primi culpam nocuisse parentis.

A Et quoniam tales nascantur, nunc quoq; qualis ille fuit nostri generis pater ante reatum: Possesse hominem sine peccato decurrere uitam, Si uelit, ut potuit nullo delinquere primus, Libertate sua, nempe hæc damnata fateris Concilijs, mundi; manu, connectit & illud idem auctor, quod lex ita sanctos miserit olim Cælorum in regnum, sicut nunc gratiam mittit. Hoc quoque iudicio sancto scis esse peremptum. Obiectum est aliud, ipsum dixisse magistrum, Quod meritis hominum tribuatur gratia Christi, Quantum quisque Dei donis se fecerit aptum: Sed nimis aduersum hoc fidei, nimiumq; repugnans Esse uidens, dixit se non ita credere, & illos Damnari dignos, quorum mens ista teneret. Quo cernis cum iudicibus damnantibus ista Consensisse reum, nec quemquam hæc posse tueri, Quæ tamen ipse suis rursum excoluisse libellis Detegitur, reprobum in sensum fallendo reuersus.

Nunc igitur quoniam quid nostris displicuisset Ostensum est, quam sana fides sit uestra patefcatur. Gratia qua Christi populus sumus, hoc cohibetur Limite uobiscum: formam hanc ascribitis illi,

B Vt cunctos uocet illa quidem, inuitetq; nec ullum Præteriens, studeat communem adferre salutem Omnibus, & totum peccato absoluere mundum: Sed proprio quemque arbitrio parere uocanti, Iudicioq; suo, mota se extendere mente Ad lucem oblatam, quæ se non subtrahat illi: Sed cupidus recti uiuet, illustretq; uolentes. Hinc adiutoris domini bonitate magistra Crescere uirtutum studia, ut quod quisque petendū Mandatis didicit, iugi sectetur amore.

Esse autem edoctis istam communiter, æquam Libertatem animis, ut cursum explere beatum Persistendo queant, finem effectumq; petiitum Dante deo, ingenijs qui nunquam desit honestis. Sed quia non idem est cunctis uigor, & uariarum Illecebris rerum trahitur dispersa uoluntas: Sponte aliquos uicijs succumbere, qui potuissent A lapsu reuocare pedem, stabilesque manere.

Iam quia summam, ut potuit, sententia uestra Decursus est: dic unde probes, quod gratia Christi Nullū omnino hominē de cunctis, qui generantur Prætereat, cui non regnum uitamq; beatam Impertire uelit: nec enim uel tempore nostro

Omnibus in terris iam certum est insinuatum Christi Euangelium: ne dicam exordia doni Non potuisse simul toto decurrere mundo. Illa quidem ad cunctos ferri sunt iussa, sed uno Tempore non agitur, quod tempore dicitur uno, Dumq; suis, aditus dominoq; pandente, ministris Crescunt primitiæ, fuerint omnino necesse est Quædam terrarum partes, ubi gratia nondum Corda hominum tenebris absorpserat impietatis: Et dira innumeri demersi nocte peribant, Cum multæ accepto fulgerent lumine mentes. An bonitas diuina quidem non destitit omnes Velle uocare homines? sed non simul apta fuerunt Corda; quibus possent conferri dona salutis: Dum morum obstitit feritas truculenta magistris, Difficilesq; aditu transcurrit gratia gentes. Vt quoniam lucem offerri uoluisset, & ipsis Demonstrare Deus: sua quemque aduersa uoluntas Arguat, & culpa obstringat, quia lumine primo Per uitia oppresso, sit facta indigna secundo. Quod si firmatur, nequidquam plectimur illos, Qui nullum innatum uitium nascentibus aiunt, Incolumiq; omnes cum libertate creari, Gratia quos Christi meritorum examine iusto Eligat, & dignos uita uocet, accipiatq; Namque utrumque simul sapitis, qui dicitis, omnes Omnibus oblatum potuisse apprehendere munus: Naturæ quoniam non sit detracta facultas, Nec sine iustitia pereant, qui mentis honorem Sordibus obruerint uitiorum: ut lumen ab alto Emissum indigna nollet requiescere sede: Sic quod nascendo est unum, distare uolendo, Vt meritum ad paucos, natura spectet ad omnes.

Sed tamen hæc aliqua si uis ratione tueri, Et credi tam stulta cupis: iam pande quid hoc sit, Quod bonus, omnipotensq; Deus, non omnia sub Corda sibi, pariterq; omnes iubet esse fideles. (dic Nam si nemo usquā est, quē nō uelit esse redemptū, Haud dubiè impletur quicquid uult summa potestas. Non omnes autem saluantur, magnaq; pars est Quæ sedet in tenebris mortis, nec uiuificatur: An uarij motus animorum talia gignunt? Libertasq; facit causam non omnibus unam? Ergo hominis ualida arbitrio diuina uoluntas, Aut etiam inualida est, operis cui finis in illo est. Quem frustra uiuiffe uelit, nisi præferat ille

Affectum, cuius comitetur gratia cursum.
 At si dimota certandi nube, serenis
 Quæ sunt uera oculis, mecum intucare modestè,
 Et uetera exemplis manifestis plena uidebis
 Secula; et in nostro cognosces tempore multa,
 Quæ doceant uirtute dei conuersa malorum
 Corda: quibus recti nihil unquā infederat, et quæ
 Nullum iustitiæ signum, sensum uē gerebant.
 Namque ut nunc sæuas gentes, et barbara regna,
 Ignoti prius, aut spreti, noua gratia Christi
 Attra hit, et terra templum sibi condit in omni:
 Sic prius immites populos, urbesq; rebelles
 Vincente obstantes animos pietate subegit:
 Non hoc consilio tantum, hortatuq; benigno
 Suadens atque docens, quasi normam legis haberet
 Gratia; sed mutans intus mentem atque reformans,
 Vasq; nouum ex fracto fingens, uirtute creandi.
 Non istud monitus legis, non uerba prophetae,
 Non præstata sibi, præstat natura: sed unus,
 Quod fecit, reficit, percurrat apostolus orbem,
 Prædicet, hortetur, plantet, riget, increpet, instet,
 Quæq; uiam uerbo reſeratam inuenerit, intret:
 Ut tamen his studijs auditor promoueatur,
 Non doctor, neque discipulus, sed gratia sola
 Efficit, inq; graues adolet plantaria fructus.
 Hæc semen fidei radicem affigere menti,
 Deq; sinu cordis ualidum iubet edere germen,
 Hæc maturandam segetem seruatq; fouetq;,
 Ne lolium, et tribuli, et uanae dominantur auenæ,
 Ne uentus frangat, torrens trahat, æstus adurat:
 Ne cum se nimium læta et præfortis, in altum
 Extulerit, turpi procumbat strata ruina.

Et nos, ista inquit, sentimus de bonitate
 Ac uirtute Dei, quæ ni foueatq; rigetq;,
 Quos uocat, et tutos peccato præstet ob omni:
 Non sua seruabit quemquam prudentia, nec se
 Perficiet solis naturæ uiribus ullus.
 Sed quia iam in nobis et uelle, et nolle creatū est,
 Arbitrijq; sui quō uult intendere motus
 Libertas accita potest, patuitq; per aurem
 Iudicio cordis, quo mundum proposuisset
 Consilio seruare Deus: mens excita longum
 Excutiat somnum, seq; illi subdat et aptet,
 Qui cupidam et fidam promissa in gaudia ducat.

Hoc est nobiscum quod te sentire ferebas?
 Hæc sincera fides, hæc Christi gratia tecum est,

Cuius opus fixo distinctum limite totum,
 Extra hominem statuis clausæ penitus fore mentis,
 Vixq; Deum sensus carnis permittis adire,
 Per quos sumpta foris, animus diiudicet intus,
 Seq; ferat, quoquo librata examina pondus
 Prefferit arbitrij ueluti cum uoce loquentis
 Aut rerum actarum species quas uidimus, aut quas
 Legimus, exoritur secreta cordis in aula
 Nunc amor aut odiū, nunc spes, metus, ira, dolorq;
 Nec tamē hos motus scriptor, narrator, et auctor
 Inſeuere animo: quamuis fortē hoc quoque uellent.
 Sed de perceptis mens iudex sponte mouetur,
 Et pro more suo, quantum se exercuit istis,
 Transit in affectum, quem confirmauerit ex se,
 Illa uolendo sequens, istis nolendo resistens.
 Aut uero omnipotens hominem cum gratia saluat,
 Ipsa suum consummat opus, cui tempus agendi
 Semper adest, quæ gesta uelit, non moribus illi
 Fit mora, non causis anceps suspenditur ullis.
 Nec quod sola potest, cura officioq; ministri
 Exequitur, famulique uicem committit agendi:
 Qui quamuis multa admoneant mandata uocālis,
 Pulsant, non intrant animas. Deus ergo sepultos
 Suscitāt, et soluit peccati compede uinctos.
 Ille obscuratis dat cordibus intellectum,
 Ille ex iniustis iustos facit, indit amorem,
 Quo redametur amans: et amor, quē conserit ipse
 Hunc itaq; affectum, quo sumunt mortua uitā, est.
 Quo tenebræ fiunt lumē, quo immunda nitescunt,
 Quo stulti sapere incipiunt, ægriq; ualeſcunt:
 Nemo alij, dat nemo sibi: non litera legis,
 Non naturalis sapientia, quæ semel acta
 In præceptis, labi nouit, consurgere nescit:
 Et licet eximias studeat pollere per artes,
 Ingeniumq; bonum generosi moribus ornet:
 Cæca tamen finem ad mortis per deuiā currit,
 Nec uitæ eternæ ueros acquirere fructus
 De falsa uirtute potest: uiuamq; decōris
 Occidui speciem mortali perdit in euo.
 Omne etenim probitatis opus, nisi semine ueræ
 Exoritur fidei, peccatum est, inq; reatum
 Vertitur, et sterilis cumulat sibi gloria pœnam.
 Usque adeo donū est, quod credimus, et data gratis
 Gratia, non merita ditat mercede uocatos,
 Nec iustorum operum discernit facta, sed omnes
 Sola ex immundis mundos facit, utq; legentem

A *Letius amet, non hoc studio, sed munere sumit.*

Nam si spectatrix meritorum est gratia, et illis
Se tribuit, quorum est animus purgatio, et quos
Per libertatem arbitrij sibi repperit aptos:
Infontes tantū, iustosque assumere solos
Debuit, et ueri cupidos, ac recta uolentes.
Peruersos autem, et scelorum assuetudine turpes
Deturbare procul, lucemque negare tenebris.
Atqui saluator mundi non pramiam iustis
Soluere, nec sanis uenit conferre medelam:
Sed quod dispersum exciderat, fractumque iacebat,
Querere, et inuentum reparare, ac reddere curae.
Denique ne quisquam ex morū splendore putetur
Censeri, aut fidei merito ad bona summa uocari:
Ceu non diuino sit munere mentibus ipsa
Inspirata fides: recale innumerabile uulgus
Retro senum, et iuuenum, qui cœca turpiter usi
Libertate animi, per cultus demoniorum,
Per magicas artes, per amorem rapta tenendi,
Per stupra, per cædes, uitam duxere nefandam:
Et tamen incumbente obitu, iam limite in ipso
Extremi flatus, miserantem nocte remota
Cognouere Deum, purgantis tumque lauacri
Munere, nulla mali linquentis signa prioris,
Exempti mundo, mutarunt tartara cœlo.
Quæ merita hic numeras, si præcedentia cernas?
Impia si quæris, post addita nulla fuerunt.
Si uero merito ascribes, uoluisse renasci,
Nempe utero fidei parta est tam recta uoluntas.
Porro fidem quis dat, nisi gratia? sic bene uelle
Gratia dat, tribuendo fidem, quæ credita poscat,
Quæque uoluntatis meritum creet, ipsaque solo
Nascatur spirante Deo, mentemque reformans,
De cinere argenti sopitum suscitet ignem.
Ergo uoluntatis genitrix, operumque creatrix
Non est ex merito: quoniam quod non sit ab illa,
Non bene fit: quem non recto uia limite ducit,
Quanto plus graditur, tanto longinquius errat.
Sic igitur meritum, credens existere posse
Ante fidem, donas uirtutibus impietatis:
Sic illam uis esse tuam, non munere dantis
Sumptam, sed genitam de libertate uolendi.
Nullam habet in uobis saluatrix gratia sedem,
Inflato exclusa arbitrio, quod fronte superba
Prigat spacio ut grauius maiore ruatis.
Dunorum operum quod ponitis in redimendis

Principium, mandata Dei facere ante lauacrum;
Nosse et amare Deum, promissis credere Christi,
Querere, pulsare, et petere propriū omnibus esse
Afferitis, qui se studeant aptare uocanti.
An ne ab aquis diuina manus renouare receptos
Incipit? et uitæ causa est sua cuique uoluntas?
Ut merces operum sit gratia, iudiciumque;
De precio, quo, quod donum perhibetur, ematur?
An uero auxilium uerbo Deus inchoat, et se
Voce ministrorum mundo declarat in omni?
Ut pulsante aures sermone, illecta uoluntas
Iudicio præcurrat opem, nec gratia iam sit
Gratia: quæ legis fungens uice, iure monentis
Solum agat, atque agro cum plantatore ministret,
Terræque seminibus det, non Deus incrementum.
Vbere seu glebæ subsistat, et arte colentis
Exortura seges, neque quicquam cordis in aruo
Præsulcet diuina manus, quo temperet æquor
Edomitum, faciaturque satis gaudere nouales.

Talibus assumptis inimico ex dogmate, non ne
Perspicuum est, quantum damnatos confusatis,
Dum cuique ad ueræ capiendæ exordia uitæ
Naturam affectum fidei conferre docetis:
Dumque aliud non est uobiscum gratia, quam lex,
Quamque Propheta monens, et quam doctrina
Scilicet ut tale arbitriū generaliter insit, (ministri:
Semine damnato genitis, in corpore mortis:
Quale habuit, nondum peccati lege subactis,
Primus homo, et nulli in prole de uulnere uulnus
Transferit, nisi corpoream per conditionem:
Quæ sic exterius respondeat, ut nihil intus
Imminuat, teneaturque suum substantia mentis
Splendorem, et nulla poenali nocte prematur.
Addite quod superest tumidi, ruituraque uani
Congerite, et causis causas aptate sequentes:
Et quia nil primæ perijt uirtutis apud uos,
Dicite ab illæsis animis procedere ueram
Iustitiam, regno dignam cœloque locandam:
Et frustra Christus sit mortuus edite, multos,
Arte et sponte sua, sanctos ab origine mundi
Absque Deo, placuisse Deo, decretaque legis
Tunc data, cum peior mos, et corruptior ætas
Terroris instanti, et formidine mortis egeret.
Dicite plectentes apices, mortis quæ ministros
Hoc explese operis, quod gratia uiuificatrix,
Nunc agit, et quoniam fuerit sine lege uoluntas

Libera, quam scripti munibat pagina cordis:
 Sic uitam æternam acquiri potuisse, uacante
 Hac ope, quæ legem supereminet: ut sine lege
 Ex naturali potuit uirtute capeſſi?
 Nunc autem studijs uergentibus in mala multa
 Creuisse auxilium, non quo cessante salutem
 Non caperet perdifficiles natura labores:
 Sed quo conatus operum effectusque, iuuante,
 Propositam citius ferret mens libera palmam.
 Dicite, cum infantes renouantur, non renouari
 Infantes animas, & sola carne renasci
 Exterius lotos, non existentibus illis
 Interius maculis: quoniam licet edere rectæ
 Signa uoluntatis nequeant: tamẽ hoc magis omni
 Sorde uacent, super auctoris quod conditionem
 De proprio nihil addiderint, quod fons aboleret.
 Hæc si non uestris spirant de cordibus, & uos
 Non cum damnatis eadem ratis extulit alto.
 Mergendos pelago, summittite uela tumoris
 Nobiscumque humiles placido consistite portu.
 Edite constanter naturæ uulnera uictæ,
 Exutam uirtute animam, cæcataque eordis
 Lumina, & in pœnâ propriam iaculis superantis
 Armatum arbitrium nunquam consurgere posse.
 Inque nouos lapsus semper utendo reuolui:
 Cuius sit laqueus sapientia, morsque subactum
 Detineat, nisi uera salus ex munere Christi
 Adsit, & oppressam dignetur gratia mentem:
 An uestrum sublimem animum pudet ista fateri,
 Ne sub tam multis morbi sit uilior ager?
 Cum nihil ex omni maiorum dote superſit,
 Quo medici mereatur opem, & mercede ualeſcat.
 Ergo in castra gradum: neuocate hostilia, & illis.
 Adite uos, quorum ingenio & fallacibus armis.
 Luditis, eiusdem uiibrantes spicula linguae,
 Exultate bonis naturæ, & mentis honorem:
 Omnibus a seclis illæsum stare docete.
 Neu uos in totum relegatis, dogmate nudo,
 Corporeo tantum decurrere tramite pœnam
 Peccati: perhibeto, animis nihil imminuentem:
 Vulnere transfixos absoluite, crimine & ipsam
 Iusticiam accusate Dei, transire sinentis
 Supplicium, quo non uultis transire reatum:
 Sed non iniustus Deus est, manifesta que Pauli
 Vox docet: uno omnes homines cecidisse ruente,
 In quo tota simul series prostrata nepotum.

Deperiſſi, nec habet quisquam, quo surgere poſſit, A
 Ad uitam, sacro nisi rurſum naſcitur ortu.
 Quotque enim ſummo iuſtos numeratis ab æuo,
 Hac ope non dubium eſt ſaluatos: quam modo toto
 Lat. is omnipotens exercet gratia mundo.
 Hæc, ſicut dictum eſt, non iudex eſt meritorum,
 Quæ niſi plena malis non inuenit, & niſi donet
 Quæ bona ſunt, nihil efficiet bene, cæca uoluntate.
 Hæc ut cuius quam ſtudio aſſeſtuque petatur,
 Ipſa agit, & cunctis dux eſt uenientibus ad ſe,
 Perque ipſam niſi curratur, non itur ad ipſam.
 Ergo ad iter pariter ferimur, ſine lumine lumen
 Nemo uidet: uitam ſine uita inquirere mors eſt.
 Hic uanam inſano proferſis corde querelam,
 Omne opus arbitrij ſublatur uociferantes,
 Currere currentum, ſi non & uelle uolentum eſt,
 Nec uitijſ pœnam deberi, aut præmia laudi.
 Si uel naturam obſtrictam mala uelle neceſſe eſt,
 Vel noſtro aſcribi nequeunt bene geſta labori.
 Nunquid non eadem ſapiunt, eademque perorant
 Veſtri illi, quorum ruſtatis uerba, magiſtri?
 Sed quia conſimili cognata ſuperbia queſtu
 Proſilit, & uobis nunc reſpondetur & illis.
 Inuiolata Dei quondam & ſublimis imago, B
 In primo cuncti ſuimus patre: dum nemore alio.
 Degit, & ediſſo parens, cauet arbore ab una.
 At poſtquam rupta mandati lege, ſuperbum
 Conſilium mixtum inuidiæ, de fonte recepit,
 Corruit, & cuncti ſimul in genitore cadente
 Corruimus, tranſcurrit enim uiroſa per omnes
 Peccati ebrietas, corrupti et cordis in alio
 Perſiſtit, cruda feruet carbunculus eſca.
 Hinc animi uigor obtuſus, caligine tetra.
 Induitur, nec fert diuinæ fulgura lucis.
 Lumen iners: hinc arbitrium per deuiæ lapſum,
 Claudicat, & cæcis conatibus inque ligatis
 Motus ineſt: non error abeſt, manet ergo uoluntas:
 Semper amans aliquid, quo ſe ferat, & labyrinthi
 Fallitur, ambages dubiarum ingreſſa uiarum.
 Vana cupit, uanis timet, & timet, omnimodaque
 Mobilitate ruens, in uulnera uulnere ſurgit.
 Hoc itaque arbitrium cum ſanat gratia, tolli
 Dicitis, & perimi uita aſpirante putatis.
 Quid mirum rabido ſi corde phreneticus ager
 Morbū amat, et pellit medicum: cognoscite tandem
 Antiqui commenta doli, & deſueſcite captus

- A** *Aures uipereo rursus præbere iussuro,
 Parcite de fractis præcerpere noxia poma
 Arbitrij ramis: non hæc uos esca reformat,
 Nec speciem angelici nutrit cibus iste decòris:
 Sed uetitorum audios, & tetra bile tumentes,
 De fastidita procul abripit arbore uite:
 Huius ope & fructu uescendum est, ut reualescēs
 Languida mens, etiam proprijs bene uiribus uti
 Possit, & in Christo inueniat, quod perdidit in se.
 Non igitur, quisquis terreni ueste parentis
 Exueris, priscum naturæ perdis honorem:
 Sed recipis, sic acquirens, quibus ante carebas,
 Ut tua sint, si collatis utare modestè,
 Et quod habes, hoc te acceptum fatearis habere.
 Fons igitur meriti est, lucis pater: inde quod in nos
 Fluxerit, hoc nobis maiorum est causa bonorum,
 Dum largitori sua reddimus, & relatis
 Augemur, nostrumq; bonum fit gloria dantis.
 Sed qui iudicium arbitrij, meritumq; tueris,
 Quiq; hominum studijs asseribis dona uocantis:
 Infantum discerne animos, & discere quales
 Affectus, qualesq; habebant hæc pectora motus.
 Da teneris mores & libertate uolendi*
- B** *Instrue, uix auræ tenuis lactisq; capaces:
 Nulla tibi arbitrij respondent signa, nec ullis
 Dissociare illos meritis potes: omnibus una est
 Natura, & pariter nequeunt bona uel mala uelle:
 Et tamen ex istis miseratrix gratia quosdam
 Eligit, & rursus genitos baptismate transfert
 In regnum æternum, multis in morte relictis,
 Quorum causa fuit similis de uulnere eodem.
 Nec meritis istud poteris aptare parentum,
 Ceu pia profuerit redimendis cura bonorum,
 Abstuleritq; alijs aliena ignauia uitam:
 Cum uideas multos sanctis genitoribus ortos,
 Nullo saluari studio potuisse suorum,
 Expositisq; alijs ob turpia crimina matrum,
 Missam externorum curam, quæ stercore raptos
 Per fontem uitæ cœlesti traderet aulæ.*
- Quid si diuersum hunc finē, quo gratia Christi
 Vnum, alio pereunte, legit, donatq; salute,
 In geminis etiam uideas? quo diuidis uno
 Tempore conceptos, atq; uno tempore natos?
 Non ullos potes arbitrij præterdere motus:
 Cessat opus, cessat meritum, nihil editur impar,
 Sed Deus & tales discernit, quò magis Christi*

*Excellat bonitas, quæ sola est causa uocatis
 Et fidei, & meriti: quoniam sapientia diues
 Hoc etiam tribuit multis, ut sancta operatio,
 In finem uite, fieret de munere merces.
 Non autem rectè, nec uerè dicitur illos,
 Qui sunt exortes diuini muneris, & quos
 Gratia neglexit, degentes mortis in umbra,
 Peccati non esse reos, quia recta gerendi
 Non data sit uirtus, naturæ compede uinctos
 Procubuisse negant, nec ab uno germine credunt,
 Omnigenam prolem cum poena & crimine nasci.
 Quod qui non renuit, uidet huius pondera culpæ,
 Tam ualida priuè miseris incumbere mole:
 Ut si nulla etiam cumulent mala, sit tamen unū hoc
 Sufficiens scelus ad mortem nascendo luendam.
 Hanc igitur legem, quam per se nemo resoluit,
 Si meritò & iustè positam, impositamq; fateamur:
 Cur querimur, quòd non omnes saluantur ab illa?
 Cum si progeniem super omnem irrupta maneret,
 De cunctis iustè damnatis non quereremur?
 An quòd de toto ferretur, non toleratur
 De parte? & melius foret omnia debita cogi,
 Quàm summa ex solida, clementer multa remittit
 Quis: uerò exemptus, squallenti carcere, pulset
 Inuidia miserantis opem, quia non simul omnes,
 In lucem ueram tenebris eduxit isdem?
 Cum poenam, qua meritis erat, non experiatur,
 Quam misere ferat addictus, nisi liber ab illa.
 Deniq; tunc illum socialem mente benigna
 Concipit affectum, quo summissa prece Christum,
 Conciliet miseris: sueta qui nocte grauati
 Nulla gerunt uota effugij. Tantum nocet error,
 Ut iuuat errare: et ueteris contagia morbi
 Tam blandè obrepunt, ut quò languetur, ametur.
 Vnde ergo hæc oritur querimonia? nō mouet ill
 Talis cura, quibus necdū est sua poena dolori. (los
 Et qui se nulla credunt à luce relictos.
 Qui uerò tenebris exempti in lumine uiuunt,
 Gaudent, & quantum sibi sit bonitate uocantis
 Dimissum, ex illis discunt, qui debita soluant.
 Vos igitur soli queruli, soli: superbi,
 Vos soli ingrati quos urit gratia xuius
 Omne opus arbitrio uultis subsistere uestro:
 Et quòd non cuncti mortales atria uite
 Ingrediuntur, ita ex ipsis pendere putatis,
 Ut tam ex iudicio constet cuiusq; quòd in irat,*

Quàm quòd non intrat, seu par in utrūq; facultas
Suppetat: ut tā sit propriū bona, quā malā uelle.

I procul insana impietas, artesq; malignas
Aufer, & auctorem comitare exclusa Britanum:
Nos humiles, tenuesq; sumus, grex paruus, et altis
Inniti metuens: quia sufficientia nostra
Ex Christo est, siquid recti sapimus, uolumusq;
Illi debemus, qui uincula nostra resoluit,
Proq; malis bona restituit: non inueniendo
Quod meritò legeret, sed donans, quo legeretur,
Vt de praeceptis prodiret causa merendi,
Deq; datis in danda, gradus, industria crescens
Scanderet, atq; bonum fieret Deus omnibus unum.

Cur uerò humani generis de germine toto
Pars quaedam in Christo rursum generāda legatur,
Pars pereat: cū causā eadē simul implicet omnes,
Nec discernantur merito, qui munere distant:
Non satis audemus scrutari, nec per opertas
Ire uias, callesq; gradu pulsare remotos.
Multa etenim bene tecta latent, nescitaq; profunt:
Dum mansueta fides, quaedam dilata modestē
Sustinet, & nullo ignorat non edita damno.
Sic quando electum ex cunctis populum Deus unū
Lege, sacris, templo, unguento, signisq; fouebat
(Quod fuit occultum, mundi; in fine reuelatum est)
Non oberat nescire, omnes quandoq; uocandas
In regnum aeternum gentes, totumq; per orbem
Donandum, quod spes parue tunc plebis habebat.
Sic postrema dies, qua mundi clauditur aetas,
Noticiæ nostræ non est data, nec tamen huius
Secreti impatiens, sanctorum turba laborat.
Ipsa quoq; humani generis carnalis origo,
Quā multas uario circumtegit ordine causas
Cumq; omnes de fermento producat eodem
Vna manus, nec diuersis elementa parentum
Principijs coeant, limo procedat ab uno
Dispar opus, mutat numeros per uascula fictor,
Materiamq; unam discernit iure creantis.
Ergo eadem natura animæ, naturaq; carnis
Diuersis mundum sub conditionibus intrat?
His regnare datum est, illos seruire necesse est.
Hos decor & uires ualidæ uiridisq; senectus
Suscipit: hos species inhonora, & debile corpus.
His uiget ingenium præclaris artibus aptum,
Horum tarda premit gelidus præcordia sanguis.
Quosdam nec licitus calor incitat ad generandū,

Ast alij insanum nequeunt frenare furorem.
Hunc mitē et placidū tranquilla modestia comit,
His & mille modis semen uariantibus unum,
Impariles subeunt distincta exordia formas.
Nec tamen hæc inter tam compugnantia quisquā
Arguit auctorem, qui secum continet huius
Legem operis, dum iudicio placita explicat æquo,
Et rerum causas obscurat iusta potestas.
Si terrenum igitur figmentum, addictaq; morti
Progenies, ita dissimili producitur ortu,
Vt cum operis species pateat, tamen edita non sit
Norma uoluntatis, de qua uenit hic modus impar:
Quid mirum, si consilij super omnia magni
Arcanum latet, & placido subducitur alto?
Quod dum uana fluunt mundi, dū in corpore mor
Viuitur, & positi expletur certamen agonis, (tis
Non cognoscendum textit Deus, utiliusq;
Duxit, ad examen quaedam uelare piorum.

Non ergo instamus clausis, nec operta procaci
Vrgemus cura: satis est opera omnipotentis
Cernere, & auctorem cunctorum nosse bonorum:
Quo sine nil rectum mens inchoat, audeat amens
Impietas tumido arbitrio subnectere causas
Diuinorum operum: nos cum manifesta uidemus
Dona Dei, quorum est fons unus, summā uoluntas,
Cum Paulo tremuisse iuuat, stupidumq; modestē
Inuictum ad solium Christi suspendere nutum.
Cuius iudicium sic inscrutabile, & altum
Dicimus, ut uerax prorsus fateamur & æquum.
Nam meritum ad mortem subeundam, sufficit unū:
Ad uitam, nisi quod donarit gratia, nullum.
Tu uerò ò noua gens, ueteris quæ stirpe oleastri
Velleris, & sacræ ramis inolescis oliuæ,
Querere formata sentis te frondis honorem,
Non studio coepisse tuo: sed iure potentis
Agricolæ insertam, fecundo uiuere ligno:
Vince superborum flatus, uanisq; furentum
Turbinibus stabili fortis pietate resiste.

Nec tibi fallacis subrepat imago decoris,
Nullum ex his errare putes: licet in cruce uitam
Ducant, & iugi afficiant sua corpora morte,
Abstineant opibus, sint casti, sintq; benigni,
Terrenisq; ferant animum super astra relictis:
Si tamen hæc propria uirtute capeffere quenquā
Posse putant, sit ue ut dignus labor iste iuuari,
Ingenium meruisse aiunt bona uera petentis:

Crescere

A Crescere quo cupiunt, minuuntur: proficiendo,
 Deficiunt: surgendo, cadunt: currendo recedunt.
 Unde etenim uarij frustra splendescere querunt,
 Inde obscurantur, quoniam sua laetis amore,
 Non quæ sunt Christi, querunt: nec fit Deus illis
 Principiū, & capiti non dant in corpore regnum.
 Non horū templo, est Christus petra, fundamētum:
 Sed super instabilem arbitrij nutantis arenam
 Assurgunt, fœda lapsuri mole tumoris.
 Isti, quem quidam reprobantur edificantes,
 Nunc etiam reprobant lapidem pariesq; sine ipso
 Tertius esse uolunt, quem nullo fœdere necat
 Angulus, & quem nulla habeat compago ligatum.
 Hithalamū ad sponsi non perducuntur, et intrant.
 Libertate sua: quæ Christi gratia confert,
 Non acceperunt & habent: non attrahit illos
 Vis patris ad uerbum, sed sponte & præpete cursu
 Præueniunt cessantis opē: nec ad omne gerendum
 Eius egent, sine quo sibi plurima posse uidentur.
 Quid prodest uerbis commentum Pelagianum
 Respuere? et sola damnatos plectere uoce?
 Squallida cum paucis sublati decute neruis,
 Intima uiperæ foueantur uiscera sensus?

B O bene, quod diri erroris malus ille magister,
 Nullo præleuit lethalia pocula melle:
 Sed non ambigua infectum feritate uenenum
 Protulit, & gustu uirus detexit amaro.
 Nam si argumenti primordia non onerasset
 His, quæ discipuli demperunt callidiores:
 Innumeras dubio cepisset plasmate mentes.
 Quæ dum multa uident informia limine in ipso,
 Horrida terrificæ declinant atria mortis,
 Nec tam illis possunt attriti illudere fures:
 Quorum quod tendant artes, atq; unde oriantur,
 Non dubijs: promptum est cuius cognoscere signis.
 Non igitur cum damnatis sentire uidentur,
 Cum dicunt mortem in cunctos transisse, per unum
 Primum hominem, cuius crimen resperferit omnes.
 Nec quenquā in uitam æternam, nisi fonte renatum
 Venturum, infantesq; reos hoc munere solui,
 Quos prima ad mortem generaliter edat origo.
 Sed cum damnatis sapiunt, damnataq; promunt,
 Cum dicunt, nihil esse animis per uulnus auitum
 Detractum decoris splendoremq; omnibus illum
 Nunc talem inasce, qualis fuit ante ruinam.
 Hinc libertatem arbitrij discernere sano

Posse oculo cordis, quicquid sit rite gerendum.
 Nec solum ad uitæ præsentis commoda solers
 Sufficere ingenium, quo se tueatur & ornet:
 Sed summis etiam mentem aptam percipiendis
 Aeternisq; bonis, sponte ad cœlestia ferri,
 Perq; uiam ad Christum, quam fecerit ipsa, uenire.
 Hinc hominem multa recti assuetudine firmum,
 Posse repugnare aduersis, nec cedere pœnis,
 Quas super adæ animæ per carnē admouerit hostis,
 Auxilio abscedente Dei, qui deserat apte,
 Ut iliterq; suos, ut de certamine agonis
 Quæ sitas referant palmas: ne nulla piorum
 Sint merita, & ueræ priuentur laudis honore:
 Sicut nativæ sensum noluntq;, uoluntq;,
 Præcipitisq; tenent legalibus insinuatam,
 Diuini auxilij manus hoc operetur in illis:
 Ceus solis Christi famulis uirtute carere
 Sit dignum, et non posse probos apprehendere mores,
 Quos plerunq; habeant etiā simulachra colentes.
 Talia lingua procax cum uerbis fundit ineptis,
 Effuge tu noua gens, hostiles effuge sensus,
 Et procul à laqueis sapiens abiungere mortis.
 Christus enim tua iustitia est: quo te duce oportet
 Currere: ne cursus, Christo sine, sit uagus error.
 Nemo etenim, nemo est, qui non cum uulnere primi
 Sit patris genitus: quo uulnere mens prius intus
 Percussa est, quam mēbra foris, quod mēte receptū
 Quod regione polidifecta superbia suasit. (est,
 Sic animus cui lumen erat de lumine summo,
 Arbitrium inuoluit tenebris, et luce relicta
 Consilio legit tetræ nigrescere noctis,
 Nec iam captiuos oculos extollere in altum
 Sponte potest: quoniā hoc etiam spoliante tyranno
 Perdidit, ut quanto iaceat sub uulnere norit.
 Si quid enim de principijs felicibus illi,
 Et uita ex illa superest prudenter agenda,
 Hoc sanum, & quo nil fuerit sublimius in se,
 Credit, amatq; suum mundi sapientia sensum,
 Innumeras sese claram mirata per artes.
 Quod coniecturis sublimibus abdita querit,
 Quod meminit recte, sapit acriter, æstimat apte,
 Quod studium fandi excoluit, quod legibus urbes
 Instituit, moresq; feros ratione recidit:
 Ut pœnæ metus officio certarit amoris.
 Iam cum exercetur numeris, ad sidera cœli
 Per cursus nascenda suos, & scire uidetur

Defectus solis uarios, lunaq; labores,
 Quam speciosa sibi est? & quam uanescit in ipsis?
 Quæ licet ex primo naturæ habeantur honore,
 Non tamen ad ueram possunt perducere uitam.
 Deniq; ab his præceptis in multas religiones
 Decidit, & factis hæsit factore relicto.
 Nam si nunc etiam illæ sis uigor ille maneret,
 In quo insons natura fuit, sua queng; uoluntas
 Conciliare Deo, pœnaq; absolueret posset:
 Nequicquam Christus mortem moriendo ligaret,
 Peccatum & mundi sanguis non tolleretur agni,
 Nec genus humanum generari rursus egeret
 Conditione noua, quoniam sapientia sana,
 Sana fides, sanum arbitrium, mens libera morbo,
 Vitam agerent dignam summorum participatu.
 Sed prostrata semel, quanto natura profundo
 Immersa, & quantæ sit mole oppressa ruina:
 Verbum homo fit, rerumq; sator sub conditione
 Seruili formæ dignatur uirgine nasci,
 Inq; infirmorum cunctos descendere sensus.
 Vexatur uirtus, sapientia ludificatur,
 Iustitia iniustos tolerat, clementia sæuos,
 Gloria contemptum subit, & tormenta potestas,
 Inq; crucis pœnam nulli uiolabilis usquam
 Vita agitur: cuius perimatur morte peremptior,
 Iusto ut pro iniustis effuso sanguine, fit mors
 Vnius infontis multorum uita reorum.

Hoc igitur precio captiui cum redimuntur,
 Agnoscant quali conclusi carcere, quoque
 Obsessi fuerint morbo, quibus eripiendis
 Succurri haud aliter potuit, quam morte medentis.
 Et quia demagnis opibus nonnulla supersunt,
 Quæ decorent nudos, & quæ solentur egenos:
 Non ita pro summis oblectent ultima lapsos,
 Ut de supplicijs tumeant, atq; ordine uerso,
 Quo sunt effecti miseri, sint inde superbi.
 Aut cum hebetes uisus, longa ex caligine tandem,
 Naturæ hoc potius libertatiq; uolendi,
 Quam Christo tribuant, ne scilicet euacuetur
 Arbitrij uirtus, si desit recta legendi.
 Hoc patribus primis mortis sator insinuat
 Consilio est, hac arte omnes prostrauit in uno:
 Dum suadet multo præstantius esse, quod ipsis
 (Non tribuente licet Domino) sponderet habedū,
 Prudens libertas, uetitoq; instructa cupido,
 Quæ nunc per ueteris serpens uestigia si audis,

Deceptos simili studet inflammare furore.
 Ut quoniam pulchrū est ueris impendere curam,
 Iustitiæq; audios bona nosse, & uelle, salubre est:
 Suadeat ingenio cuiusq; hoc licet inesse,
 Ut naturali mens uiuida mobilitate,
 Non spirante Deo, Christi exardescat amore:
 Utq; ita saluatrix nil gratia conferat istis,
 Sed refrat, pretioq; bonos, non munere ditet.
 His de seminibus multo iam plura oriuntur,
 Et frumenta inter primo turgentia lacte,
 Spinis fulta, subit seges horrida zizaniorum.
 Sed nos qui domini semen sumus, agricolæq;
 Stamus ope, & supera perflati uiuimus aura:
 Viperei calicis gustum procul excutiamus,
 Diuiniq; operis constanter confitemur
 Fimentum nos esse nouum, quod prorsus ab illa
 Stirpe uetustatis discretum est, atq; recisum,
 Etiam sit penitus carnalis originis exors,
 Qui membrū est Christi capitis, qui in corpore ui-
 A quo subiectos uigor omnis manat in artus: (uiti
 Et sic quæq; suo uegetantur in ordine partes,
 Ut quod agunt, & dispositis quod motibus explēt,
 Ex illo possint, qui summa atq; ultima pacans,
 Ut nos infereret summis, se miscuit imis.

Conticeant igitur, qui dicunt esse cauendum,
 Ne desit sanctus sumendæ causa coronæ,
 Si non ipsorum bonæ repperiantur in illis,
 Hoc etenim tumida nimis impietate docentes,
 Quid nisi iustitia nos, & uirtute, deoq;
 Dispoliare uolunt? ne lux in nocte coruscet,
 Languida ne in uires redeant, ne mortua uiuant.
 Sed nobis summo uerorum a fonte bonorum
 Haurire hæc, supero & semper splendore nitere
 Gloria sit, non spes in sæni flore caduco.
 Sicut enim palmes nullos ualet edere fructus
 Non in uite manens, quæ de radice ministra
 Succum agat in frondes, & musto compleat uuas:
 Sic infœcundi uirtutum, & fruge carentes
 Perpetui cibis ignis erunt: qui uite relicta
 Audent effusa de libertate comarum
 Fidere, ne Christi sint ubertate feraces:
 Et mage se credunt proprijs excellere posse,
 Quam si uirtutum placitarum sit Deus auctor.
 Viles ergo putent se deformesq; futuros,
 Cum transformatis fiet Deus unica sanctis
 Gloria, corporei nec iam pressura laboris

Conteret

A Cōteret incertos: sed in omnibus omnia semper (est):
 Christus erit. quod si pulerū & super oīa magnum
 Cur pudet, hac etiā fletus in ualle, potentes
 Esse Deo: nimiumq; operis mortalis habere?
 Quod non est nisi peccatum quo discrucietur
 Libertas, ad quam solam male gesta recurrunt.
 Attamen in sanctos animū cum intendimus actus,
 Cum desiderijs carnis mens casta repugnat,
 Cum tentatori non cedimus, & per acerbas
 Vexas pœnas, illa se corde manemus.
 Libertate agimus, sed libertate redempta,
 Cui Deus est rector, summoq; ex lumine lumen,
 Vita, salus, uirtus, sapientia, gratia Christi est,
 Qui currit, gaudet, tolerat, cauet, eligit, instat,
 Credit, sperat, amat, mundatur, iustificatur.

Si quid enim recti gerimus, Domino auxiliante
 Te gerimus: tu corda moues, tu uota petentis,
 Que dare uis, tribuis: seruans largita, creansq;
 De meritis merita, & cumulans tua dona coronis.
 Non autem hoc curam minui, studiumq; resolui
 Virtutum, aut opus ingenij: torpere putandum est,
 Quod bona sanctorum tua sunt, et quicquid in illis
 Aut sanum, aut ualidum est de te uiget: ut uideatur

B Nil actura hominis, te cuncta gerente, uoluntas.
 Que sinete quid agit? nisi quod procul exulet à te,
 Præcipites semper calles, & deuiā motu
 Ingressura suo: nisi fessam, tu bone, & egram
 Suscipias, referas, foueas, tuearis, honestes.

Tunc fiet cursus uelox, oculiq; uidentes,
 Libera libertas, sapiens sapientia, iustum
 Iudicium, & fortis uirtus, & sana facultas.
 Huius opis semper pater indigeamus, ab ipsa
 Prodeat arbitrium nostrum: nihil, hac sine, sensus
 Corporei possunt, opus ut seruire quiescat:
 Et tuadum in nobis agitur, non nostra uoluntas,
 Legitima in sanctis ducamus sabbata festis.

EX ADHORTATIONE

PROSPERI AD

coniugem.

Age iam precor mearum
 Comes irremota rerum,
 Trepidam breuemq; uitam:
 Domino Deo dicemus.
 Celeri uides rotatu,
 Rapidos dies meare,
 Fragilisq; membra mundi
 Minui, perire, labi:
 Fugit omne quod tenemus,
 Neque fluxa habent recursum,
 Cupidas uagasq; mentes,
 Specie trahunt inani.
 Vbi nunc imago rerum este
 Vbi sunt opes potentum,
 Quibus occupare captas.
 Animas, fuit uoluntas?

Cætera desunt omnia.

VENANTI HONORATI

RICLEMEN-

tiani Fortunati

DE PARTU VIRGI-

NIS LIBER

primus.

Inguis prophetarum cecinit de uirgine
 partum,

Nuncia fert terris angelus ista poli.

Consona uox hominum memorat hoc

ferre puellam,

Quod daret absque uiri germine uirgo uirum.

Hoc Euangelio concordans pandit Esaias,

Que Deus inspirat, hæc canit ipse tuba.

Eloquia torrens, & rite profunda locutus,

Emanuel nostrum uirgine dante canens.

Prædicens olim ut de matre, tonantis honore;

Radiciis florem Iesse uirga daret.

Virgo hæc uirga fuit, de qua flos Christus abortus;

Cuius odor uiuax membra sepultra leuat.

Laxus morte iacens, de cuius aromatate tactus,

Postq; diem quartum Lazarus ore reflat.

Hanc Ieremias utero ipso sanctificatus,

Monstrans uoce pari sic quoque uatis ait;

Eccedies uenient, et Dauid suscito germen,

Et regnabit rex atque erit hic sapiens.

Hoc germen iustum uirgo est, et rex suus infans;

Iudicium faciens arbiter, orbis herus.

Psalmographi plectro cantata est ista uirgo;

Cū daret arte melos uox, lyra, chorda, chorus.

xx. 4.

Mater

Mater Sion dicit homo, & homo factus in illa est,
 Ipse hanc fundauit, factus in ipsa & homo est.
 Sic quoq; qui fundauit eam, est altissimus ipse
 Nec Sion, mater uirgo Maria fuit.
 Hic tanquam sponsus thalamo procedit ab alto,
 Exultatq; gigas Christus, eundo uiam.
 O uteri thalamus, noua iunctio facta salutis,
 Qua Deus atq; caro nupsit honore nouo. (sit,
 Quod Deus amplexus carnē est, caro iuncta cohæ/
 Stat Deus, atq; homo fit, Christus utrūq; genus.
 Non Deus in carnem est uersus, Deus accipit artus,
 Non se permutans, sed sibi membra leuans.
 Cuius non poterat Deitas per aperta uideri,
 Velamen sumpsit, carne uidendus homo.
 Vnus in ambabus naturis, uerus in ipsis,
 Aequalis matri hinc, par deitate patri.
 Non sua confundens, sibi nostra, sed omnia nectens,
 Quem sine peccato gignit uterq; uirum.
 De patre natus habens diuina, humanaq; matre,
 De patre sublimis, de genitrice humilis.
 Quando incorporeus sibi corporis induit artus,
 Aequalis matri fit, minor inde patri. (ungues,
 Carnem, animā, ossa, cutem, neruos, uentrē, femur,
 Seruus ut assumens, est minor inde patri.
 Sed redeo, quā uirgo trahit, mihi laude canenda,
 Qualis nulla fuit, nulla futura uenit,
 Quemq; pluunt nubes iustum de rore superno,
 Hæc saluatorem germine terra dedit. (exit,
 Hæc porta est clausa, in quam intrai uir nemo, nec
 Ni dominus solus, cui quoq; clausa patent.
 Cuius in aduentu exiuit de uentre Ioannes,
 Infans personuit munere præco nouus.
 Trans uterum matris, quasi per specularia cernens,
 Materna & puero membra, fenestra fuit.
 Quando exultauit uentrem de uentre salutans,
 Dum pede non potuit, motibus exit iter.
 Credo & prostratus iacuit, palmasq; tetendit,
 Ante redemptorem paruula membra mouens,
 Corrigiamq; pedum quoniam est non soluere dignus,
 Pronus adorauit credo tremente genu.
 Nobilis Elizabeth, de qua canit alta prophetans,
 [Hæc operante Deo germina læta refert.
 O benedicta inter mulieres, unde mihi hoc, me
 Ut mater Domini uisitet alma mei?
 Hanc Gabriel uocitat benedictam laude puellam,
 Et merito extollit quæ noua dona gerit:

Quæ genitura foret benedictum germine fructum, A
 Quem Ieremias uoce tonante refert.
 Hic Deus est noster, non absq; illo alter habetur,
 Post hæc in terris uisus, homo est habitus.
 Quem Daniel sanctum sanctorum prædicat unum,
 De monte excisus qui angulus & lapis est.
 De quo Moses, ait, Deus excitat ecce prophetam
 Vobis, ex uestris fratribus, orbis opem.
 Si qua anima hūc non audierit, qui exterminat illū,
 De populo uindex ipse propheta suo est.
 Dauid dixit: adorabunt hunc munere reges,
 Seruibunt gentes, & Saba dona dabunt.
 Accipiens Simeon manibus, quem iustus utrisq;
 Annis decrepitis hæc pia uerba dedit:
 Nunc dimitte in pace tuum seruum auctor ab alto,
 Viderunt oculi iam quia uota mei.
 Quando salutare hoc merui, tua uerba secundum,
 Ferre manu, & uisu cernere iure Deum.
 O sacra uirgo Dei talem generando Maria,
 Per quem lumen habet plebs tenebrosa prius.
 In regione umbræ mortis lux ipsa refulsit,
 Admirabilis hic, consiliarius hic.
 Qui Deus est fortis, pater atq; in secula princeps,
 Imperij cuius pax sine fine manet. B
 Rorarunt cœli nubes, iustumq; pluerunt,
 Quem saluatorem germine uirgo dedit.
 Aegyptus, labor Aethiopum, ditesq; Sabæi,
 Ad quem transibunt, mente sequendo Deum.
 Est in quo tantum Deus, et non est Deus absq; hoc,
 Hic Deus absconditus, qui Deus Israel est.
 Cuius iusticia est lumborum cingulum & idem,
 Eius renis adest cinctoriumq; fides.
 Reguli & aspidis ausa manus penetrare foramen,
 Ablactatus ægens, ne nocet ullus ei.
 Astans in signum populorum, eiusq; sepulchrum
 Nobile, adorandum gloria quanta tegit?
 Quem dominatorem terræ misit Moabitis,
 Petra ex deserti qui pius agnus adest.
 De quo Zacharias, exulta filia Sion,
 Iustus, saluator, rex tuus ecce uenit,
 Ascendens a sinam super, aut a sinæ quoq; pullum,
 Et currus perdens ex Efraïmo, & equum.
 Vnde & Micheas, & tu, inquit, Bethleem Ephrata,
 Paruulus in Iuda millibus ipsa manes.
 Egredietur, qui dominatur in Israel, ex te
 Eggressusq; potens eius ab initio.

A Lumen sanctorum in splendoribus, ex utero quem
 Antea & luciferum progenitūq; pater.
 Liuires sanans nostros liuore beato,
 Et u. teris maculas sanguinis amne lauans.
 O' uirgo insignis, mater pia, nobile semen,
 Quam Deus impleuit totius orbis ope,
 Quæq; creatorem meruisti uentre tenere,
 Et generare diem concipiente fide.
 Mandatura nouo pastu de crimine mundum,
 Atq; sacro scitu progenitura Deum.
 Humano generi genuit quos Eua dolores,
 Curauit genitus uirgo Maria tuus.
 Peccati iaculo defixa in stirpe cicatrix,
 Vlceræ nulla gerit, nec sua signa patent.
 Succus amarus enim uetiti de cortice ligni,
 Stante redemptoris de cruce dulce sapit.
 Sub pomi specie mors tunc de fronde pependit,
 Nunc tuus est uterus, hinc cibus, inde salus.
 Fructu sancta pio renouasti tempora rerum,
 Lucidiorq; dies te generante nitet.
 Post tenebras solem tua reuocat alius in orbem,
 Cum Domini iubaris irradiant apex.
 In te habitans mundi lumen statione corusca,
 Floruit interius per tua membra Deus.
 Nunc uiuax fulgor penetrans & ad ima profundi,
 Orbem alit, astra regit, tartara luce replet.
 Cuius mundi uno est hæc machina tecta pugillo,
 Clauditur in fibris casta puella tuis.
 Supportans fabricata fabrū, atq; humana tonantē,
 Virgula radicem, facta creantis opem.
 Qualiter illa nouum tenuerunt uiscera lumen,
 Quod decus intus erat, quis ue honor inde fo-
 Gaudia quanta sinus hilari tuus ille uehebat, (ras?
 Cum tua membra premens plus releuabat onus?
 Tum genitrix de fasce leuis, de prole salubris,
 Rem splendoris habens, lux neq; pondus erat.
 Auxilium de flore gerens, de fruge leuamen,
 Et cæli panem spica nouella ferens.
 Cuius stella erat, & sol matutinus in aluo,
 Infra arcam abscondens fulgida luna iubar.
 Anniculum portans agnum, antiquumq; gigantē,
 Deq; tribu Iuda qui leo fortis erat.
 Cornua producens uitulū ceu Rhincerotis,
 Arduus, elatis naribus alta fremens.
 Regulus atque affis, cedunt quīs cuncta uenena:
 Vipera, chersydras, seps, draco, cæcbris, hybris,

Paruulus ipse puer persona uetusta dierum,
 Egressus cuius stat sine principio,
 Cuius diffusa in labijs est gratia florens,
 Insignis forma præ genitis hominum:
 Cuiusq; est oriens ex alto nomen honoris,
 Qui nos, lumen agens, uisitat in tenebris.
 Qui uenit de Edom, de Busræ ueste cruenta,
 Pulcher, sanguineus, candidus, atque ruber.
 Calcaturus erat qui torcularia solus,
 In cruce pendendus, membra cruore leuans.
 Vnde sibi mista est stola candida, tincta rubore,
 Quem post, antiæue quem, non Deus ullus crit.
 Cuius transcendit sacra magnificentia cælos,
 Cuncta tegens palma sidera, rura, freta.
 Quis te nunc sensus, Domini pia mater, habebat,
 Cum tibi talis erat fœtus honore nouus?
 Præmia quanta uterū implebat & gaudia pectus,
 Cælorum artificem cum tua ferret humus?
 O' forma radians, dic uirgo, putas ne uidebas
 Angelicos cursus ire redire nouos?
 Militiam cæli cum te seruare uicissim,
 Sentires animo, sæpe leuata manu.
 Quæ circa te acies, uel quando iter ire parares,
 Millia prægressus concomitando tuos?
 Quid Michael faceret ductor, sub principe celso,
 Quid gereret Gabriel nuncius ille sacer?
 Qualiter aut Raphaël occursum impederet almæ,
 Te portante, Dei dum putat esse thronum.
 Credo alter cuperet plantis subternere palmas,
 Ille excussa ala solueret ipse uiam.
 Duceret iste auras, ne te grauis ureret æstus,
 Ille leuans pinnas, uertat ut imber aquas.
 Iste ad frena manum retinens, ne sarcina lapsel,
 Neu pes offendant, pendula turba uolat.
 Quot uigiles turmæ, cum te sopor altus haberet,
 Solaq; dormitans tot uigilare daret?
 Sidereo obsequio meritis dignissima uirgo,
 Cum te diuinis cingeret ala choris.
 Cuius honore sacro sol ipse tremesceret ortum,
 Lunaq; sub pedibus quæreret esse tuis,
 Artificiq; suo se machina subderet orbis,
 & c miraretur per tua membra Deum.
 O' uirgo excellens, uincens super omnia matres,
 Quam genus erexit, cui Deus alta dedit.
 Cuius fructus adest, & flos non perdit honores,
 Quæ nato es genitrix, & tibi uirgo manes.

Felix quæ generi humano sub tartara lapso,
 Ad cœlos facta es fors, uia, porta, rota.
 Aula Dei, ornatus paradisi, gloria regni,
 Hospitium uitæ, pons penetrando polos.
 Arca nitens, et theca potens gladij bis acuti,
 Ara Dei assurgens, luminis alta Pharos.
 Celsa super cedros, et uasta cacumina montis,
 Subq; tuis plantis et rota solis adest.
 Virgineo cœtu dux, sexu prima secundo,
 Prælatâ astrigeris sola puella choris.
 Pigmentum figuli super omnia uasa decorum,
 Atq; creaturæ fulgida massa nouæ.
 Candelabrum pulchrum uerbi capiendò lucernam;
 Quam formam sculpsit tam super astra faber.
 Ornans Hierusalem sanctam, speciosa uenustas,
 A facie templi uas in honore Dei.
 Exuperans portas Sion splendore corusco,
 Stans merito fidei gemma superba throni.
 Ore diem iaculans, radios à fronte, sagittas
 Luminibus rutilis, lumen honore rotans.
 Sidereum speculum, illustris domus omnipotentis,
 Vultibus ex illis fulgura clara ferens.
 Nomen honoratum, benedicta Maria per æuum,
 Ad laudem artificis nobilis artis opus.
 Dulcis et angelico preciosa puella relatu,
 Omnes ultra homines dona decòris habens.
 Inde rubore rosas, candore hinc lilia uincens,
 Flos nouus è terra, quæ polus arce colat. (ragidus,
 Chrysellum, electrum, aurum, ostrum, cœcha alba, sinea
 Quo tua forma nitet, cuncta metalla iacent.
 Nix premitur candore tuo, sol crinis honore,
 Palescunt radij uirgo decòre tui.
 Lychnites hebes est, cedit tibi lucifer ardens,
 Omnibus officijs lampade maior ades.
 Occulti in terris sacramenti conscia summi,
 Et secreta poli sunt patefacta tibi.
 Dignus ager Domini, generas sine semine frugem;
 Et ne casta seges messe repleta places.
 Sola sine exemplo fecunda, et libera nexu,
 Ignara amplexus, mater opima sinu.
 Virgo intacta manens, fidei ubertate marita,
 Inscia coniugio facta negante uiro.
 Accipis, ut nescis: sic reddis, ut integra constes,
 Nec uiolata paris, nec pariendo doles.
 Et tamè est genitus Deus atq; homo, uerus et unus;
 Spiritus atque caro Christus, utrunq; genus.

In deitate patri æqualis, sed corpore matri,
 Et sine peccato de genitrice caro.
 Factor dans legem, factus sub lege minister,
 Ipse pater mundi, filius ipse tibi.
 Vnde tuum mater generas natum atq; parentem,
 Hinc prole, inde patrè: hoc Deus, illud humus.
 Cuius honore sacro genitrix transcendis Olympum,
 Et super astrigeros erigis ora polos.
 Conderis in folio felix regina superbo,
 Cingeris et niueis lactea uirgo choris.
 Nobile nobilior circumstante senatu,
 Consulibus celsis celsior ipsa sedes.
 Sic iuxta genitum regem regina perennem,
 Ornata ex partu mater opima tuo.
 Occurrunt proceres, et gloria magna Iohannes,
 Notus et ante Deum quàm pareretur homo.
 Fratribus assitis, Paulo, reliquisq; beatis,
 Doctor apostolicus fulgida palma Petrus.
 Dilligit has portas Sion super omnia Iacob,
 Pro patribus genitos quos in amore Deus.
 Qui omnes obryzo ornati, super astra coruscant,
 Si sic discipuli, quid pia mater erit? B.
 Hinc patriarcharum numero sociante propheta
 Conueniunt celfo munera ferre throno.
 Martyrij hinc atq; inde cohors redempta coronis,
 Principe cum Stephano ciuica turba poli.
 Primitiæ florum, Bethlemitica passio lactans,
 Quæ meruit nascens uiuere morte magis.
 Italiæ mundi q; caput quos Roma retentat,
 Vrbs uel Alexandri, aut Antiochenus ager.
 Quos Hierosolymis, aut quos Byzantion oris,
 Quos Patra, quos Ephesus, Naddauer arce tenet.
 Quos oriens, occasus habet, quos Africa, et Arctos,
 Quosq; sepultat humus, cingit et oceanus.
 Natio gens, populus, regiones, agmina, reges,
 Vndiq; currentes ad noua dona patris.
 Aethiopes, Thraces, Arabes, Dacus, Indus, Alæ,
 Aurora et Vesper, Persa, Britanus adest. (nus,
 Intrantes in regna Dei, pietate redempti,
 Gaudia uisuri regis in arce poli.
 Quos recipit sacra porta Petri, quos ianua Pauli,
 Postis ad Andree limen Achaia patet.
 Mattheus Aethiopes, Ephesinos ualua Ioannis,
 Et quem quisquis amat, hunc sua porta rogat.
 Horum ante aduentum te qualiter ornat amator,
 Portauit quem uterus uirgo beata tuus?

A Dans tibi larga poli, cui tu domus arcta fuisti,
 Ventris pro hospitio restituendo thronum.
 Componendo caput niueum diademate fuluo,
 Et gemmis rutilam comit honore comam.
 Annectens niueo preciosa monilia collo,
 Fulgore et uario pectora pura tegens.
 Quam speciosum humeris imponit honoris amictum,
 Splendore ardescens purpura tincta nitet.
 O quoties coelum zonæ micat aura per aurum,
 Pallida nec pallescit fimbria luce nitens.
 Quis tibi digna canat, quantum decus exeat ore,
 Aut de ueste tui gemma uirore micet?
 Quando strata iacet pedibus preciosa smaragdus,
 Quando pauimentis alba Topazus inest.
 Quodque oculus non uidit agens, non audiit auris,
 Ornamenta tibi hæc pia uirgo nitent.
 Cum regio ergo poli, totusque exercitus astri,
 Te ornatam inspiciet, laudibus ora mouet.
 Incipiens Michael præconia ferre beate,
 Cumque suis turmis hæc tibi uirgo refert.
 O decus excellens, o foemina fama salutis,
 Partus fruge potens, uirginitate placens.
 Per quam est se nasci dignata redemptio mundi,
 Et reparare genus, quod tulit Eua serox.
B Hanc tibi mater opem legionum millia mille.
 Per classes resonant carmine, uoce, lyra.
 Angelus inde tuos repetit paranympheus honores,
 Qui tibi de cœlis nuncia sancta uehit.
 Dicens, o felix imitari nescia uirgo,
 Cuius et agnus ouis, conterit ora lupi.
 Tartara disrumpens, patriæ captiua reducens,
 Et libertati post iuga pressa refers.
 Excipit has iterum ingeminans pars altera laudes,
 Perstrepit et cunctis uox reuoluta choris.
 Incipit inde alios producere terra fauores,
 Zachariæ genitus uox, tuba, præco, sonus.
 Cum Petro et Stephano ducibusque in millibus am-
 Agminibus, mixtis plausibus alta canens. (plis
 O uirgo insignis, benedicta ad gaudia nata,
 Auxilium terræ, fulgor honorque poli.
 Ecce tuus florens uterus quem præstitit orbi,
 Te pariente fide nos paradisi habet.
 Quid sumus aut fuimus? quos meraserat Eua pro-
 De limo in cœlum nos facis ire sinu. (fundo,
 Laudibus his Domini genitrix fragor intonatus,
 Militieque poli hæc tibi clangor agit. stris,

Ast ego ferre uolens, uideor subducere laudes,
 Nam tibi quisque cupit uoce fauere sacræ,
 Mens oret genitum, sic matri digna loquatur,
 Cuius amore pio uiuis honore nouo.
 Pulchra super gemmas, splendor solis obumbrās,
 Alta super cœlos, et super astra nitens.
 Vellere candidior niueo, rutilantior auro,
 Fulgidior radio, dulcior ore fauo.
 Suauior et roseo nimium rubicundior ostro,
 Vincis aromaticas mentis odore comas.
 Cara, benigna, micās, pia, sancta, uerenda, uenusta,
 Flos, decus, ara, nitor, palma, corona, pudor.
 Omnes nam fines terræ meruere salutem
 Per Christum, genitum uirgo Maria tuum.
 A patre perpetuo, certo tibi tempore natum:
 Qui mihi spes uenit, causa salutis. Amen.
 DE CHRISTI IESU
 beneficijs Liber
 secundus.

DE NATIVITATE CHRISTI.
 Ex lib. II.

A Gnoscat omne seculum,
 Venisse uitæ premium,
 Post hostis asperi iugum,
 Apparuit redemptio.
 Isaias quem concinit,
 Completa sunt in uirgine,
 Annunciauit angelus,
 Sanctus repleuit spiritus.
 Maria uentre concipit
 Verbi fidelis semine,
 Quem totus orbis non capit,
 Portant puellæ uiscera.
 Radix Iesse floruit,
 Et uirga fluctus edidit,
 Fœcunda partum protulit,
 Et uirgo mater permanet.
 Præsepe poni pertulit
 Qui lucis auctor extitit,
 Cum patre cœlos condidit,
 Sub matre pannos induit.
 Legem dedit qui seculo,
 Cuius decem præcepta sunt,
 Dignando factus est homo
 Sub legis esse uinculo.

Adam uetus quod polluit,
Adam nouus hoc abluit:
Tumens quod ille deijcit,
Humillimus hic erigit,
Iam nata lux est & salus,
Fugata nox, & uicta mors:
Venite gentes, credite,
Deum Maria protulit.

DE PASSIONE

Christi.

Vexilla regis prodeunt,
Fulget crucis mysterium,
Quo carne, carnis conditor,
Suspendus est patibulo.

Confixa clauis uiscera
Tendens manus uestigia,
Redemptionis gratia
Hic immolatur hostia.

Qui uulneratus in super
Mucrone diro lancee,
Ut nos lauaret crimine,
Manauit unda & sanguine.

Impleta sunt quæ concinit
Dauid, fidei carmine,
Dicendo nationibus
Regnabit à ligno Deus.

Arbor decora & fulgida,
Ornata regis purpura,
Electa, digno stipite
Tam sancta membra tangere.

Beata cuius brachijs
Precium pendit seculi,
Statera facta est corporis,
Prædam tulitq; tartari.

Aroma fundis cortice,
Vincis sapore nectaris,
Lucunda fructu fertili
Plaudis triumpho nobili.

Salue ara, salue uictima,
De passionis gloria,
Qua uita mortem pertulit,
Et morte uitam reddidit.

DE CRUCE DOMINI.

Pange lingua gloriosi prælium certaminis,
Et super crucis trophæo dic triumphum nobilem,
Quæliet Redemptor orbis immolatus uicerit.

De parçitis protoplasti fraude factor cõdolens, A
Quando pomi noxialis morte morsu corrui,
Ipse lignum tunc notauit, damna ligni ut solueret.
Hoc opus nostræ salutis ordo depoposcerat,
Multiformis proditoris ars ut artem falleret,
Et medelam ferret inde, hostis undè læferat.

Quando uenit ergo sacri plenitudo temporis,
Missus est ab arce Patris Natus, orbis conditor,
Atq; uentre uirginali carne factus prodijt.

Vagit infans inter arcta conditus præsepia,
Membra pannis inuoluta uirgo mater alligat,
Et pedes, manusq; crura, stricta cingit fascia. (ris,
Lustra sex qui ià peracta tẽpus implens corpa
Se uolente, natus ad hoc passioni deditus,
Agnus in crucis leuatur immolandus stipite.

Hic acetum, fel, arundo, stupa, clauis, lancea:
Mite corpus perforatur, sanguis, unda profluit,
Terra, pontus, astra, mundus quo lauatur flumine.

Cruce fidelis inter omnes arbor una nobilis,
Nulla talem silua proferit fronde, flore, germine:
Dulce lignum, dulce signum, dulce pondus sustinet.

Flecte ramos arbor alta, tensa laxa uiscera,
Et rigor lentescat ille, quem dedit natiuitas,
Ut superni membra regis mite tendas stipite. B

Sola digna tu fuisti ferre precium seculi,
Atq; portum præparare nauta mundo naufrago,
Quem sacer cruor perunxit fusus agni corpore.

De eadem.

Cruce benedicta nitet, Dominus qua carne pepedit,
Atq; cruore suo uulnera nostra lauat.

Mitis, amore pio, pro nobis uictima factus,
Traxit ab ore lupi qua sacer agnus oues.
Transfixis palmis ubi mundum à clade redemit,
Atq; suo clausit funere mortis iter.

Hic manus illa fuit, clauis confixa cruentis,
Quæ eripuit Paulum crimine, morte Petrum.
Fertilitate potens, ô dulce & nobile lignum,

Quando tuis ramis tam bona poma geris.
Cuius odore nouo defuncta cadauera surgunt,
Et redeunt uita quæ caruere die.
Aestus nullum uret sub frondibus arboris huius,
Luna nec in noctem, sol neq; meridie.

Tu plantata micæ, secus est ubi cursus aquarum,
Spargis & ornatas flore recente comas.
Appensa est uitis inter tua brachia, de qua
Dulcia sanguineo uina rubore fluunt.

De eadem.

De eadem.

*Virtus celsa crucis totum recte occupat orbem,
Hec quoniam mundi perdit a cuncta refert,
Quodq; serus serpens infecit felle ueneni,
Sanguis in hac Christi dulce liquore lauat:
Queq; lupi fuerant raptoris praeda ferocis,
In cruce restituit uirginis agnus ovis.
Tensus in his ramis cum plantis brachia pendens,
Ecclesiam stabilem pendulus ipse cruce:
Hoc pius in ligno reparans deperdita pridem,
Quod uetiti ligni poma tulere boni.*

DE DESCENSU CHRISTI
ad inferos.

Ex lib. II. De miraculis diui Martini.

*Ob hoc arce poli descendit ad arua Redemptor,
Perdita ut eriperet, peritura nec ipsa perirent.
Immaculatus enim maculas detergere uenit,
Vulneribusq; suis curaret ut hucera muniri.
Funeris ordo eius nostre fuit arra salutis,
Sputa, flagella, chlāys, sel, acetū, lācea, clauī, (nus,
Crux pia, mors, tumultus, lapis, inferus, umbra, tyrannus
Vista simul, triduo premit et redit auctor ad astra:
Descensusq; eius, meus est ascensus in altum,
Nec peccatoris mortem magis eligit auctor,
Quando suis poenis nobis dedit arma salutis.
Si pius in domitam pestem mansuescere tentat,
Promisitq; lupo bona pastor ouilia reddi:
Quanto magis homini referantur premia Christi
Propter quē ipse Deus homo sit, iacet, atq; resurgit,
Et pietas, excelsa fides, præsumptio dulcis,
Que promittat opem deceptor et perituro,
Explicuit uotum, si non ualet ire iuuandum,
Cui minus in posse est, satis est ostendere uelle,
Nam totum impendit, qui non abscondit amorem.*

DE RESURRECTIONE CHRISTI.

Ex libro III.

*Tempora florigero rutilant distincta sereno,
Et maiore poli lumine porta patet.
Alius ignium solem cœli orbita ducit,
Qui uagus Oceanum exit et intrat aquas.
Armatus radijs elementa liquentia lustrans,
Adhuc nocte breui tendit in orbe diem.
Splendida sincerum pro lucunt æthera uultum,
Leticiamq; suam sidera clara probant.
Terra ferax uario fundit manusculi foetu,
Cum bene uernales reddidit annus opes.*

*Mollia purpureum pingunt uiolaria campum,
Prata uirent herbis, et micat herba comis.
Paulatim subeunt stellantia lumina florum,
Arridentq; oculis gramina tincta suis.
Semine deposito lactans seges exilit aruis,
Spondens agricolæ uincere posse famem.
Caudice de secto lachrimat sua gaudia palmes:
Vnde merum tribuat, dat modò uitis aquam.
Cortice de matris tenera lanugine surgens,
Preparat ad partum turgida gemma sinum.
Tempore subq; hiemis foliorum crine reuulso,
Iam reparat uiridans frondea testis nemus.
Myrrha, salix, abies, corylus, filer, ulmus, acer, nux,
Plaudit queq; suis arbor amoena comis.
Constructura fauos apīs hinc aluearia linquens,
Floribus instrepitans poplite mella rapit.
Ad cantus reuocatur auis, que carmine clauso,
Pigrior hiberno frigore, muta fuit.
Hinc philomela suis attemperat organa cannis,
Fitq; repercusso dulcior aura melo.
Ecce renascentis testatur gratia mundi,
Omnia cum Domino dona redisse suo.
Namq; triumphanti post tristia tartara Christo,
Undique fronde nemus, gramina flore fauent.
Legibus inferni oppressis, super astra meantem
Laudant rite Deum lux, solus, arua, fretum.
Qui crucifixus erat, Deus ecce per omnia regnat,
Dantq; creatori cuncta creata precem.
Salue festa dies, toto uenerabilis æuo:
Qua deus infernum uicit, et astra tenet.
Nobilitas anni, mensum decus, alma dierum,
Horarum splendor, scriptula, puncta fouens.
Hinc tibi silua comis plaudit, hinc campus arisist,
Hinc grates tacito palmitē uitis agit.
Si tibi nunc aulicum resonat uirgulta susurro,
Has inter minimus passer amore cano.
Christe salus rerū, bone conditor, atq; redemptor,
Vnica progenies ex deitate Patris,
Irrecitabiliter manans de corde parentis,
Verbum subsistens, et penetrare potens.
Aequalis, concors, socius, cum patre coæmus,
Quo sumpsit mundus principe principium.
Æthera suspendis, sola congeris, æquora fundis,
Queq; locis habitant, quo moderante uigent.
Qui genus humanū cernēs mersum esse profundo,
Ut hominem eriperes, es quoq; factus homo.*

Nec nostro tantum uoluisti ē corpore nasci,
 Sed caro, quæ nasci pertulit, atq; mori.
 Funeris exequias pateris, uitæ auctor & orbis:
 Intra mortis iter, dando salutis opem.
 Tristia cesserunt infernæ uincula legis,
 Expauitq; chaos luminis ore premi.
 Depereunt tenebræ Christi fulgore fugatæ,
 Et tetæ noctis pallia crassa cadunt.
 Pollicitam sed redde fidem precor alma potestas,
 Tertia lux redijt, surge sepulte meus.
 Non decet ut humili tumulto tua membra tegatur,
 Non precium mundi uilia saxa premant.
 Indignum est, cuius clauduntur cuncta pugillo,
 Ut tegat inclusum rupe uetante lapis.
 Linthea tolle precor, sudaria linque sepulchro:
 Tu satis es nobis, & sine te nihil est.
 Solue catenatas inferni carceris umbras,
 Et reuoca sursum quidquid ad ima ruit.
 Redde tuam faciem, uideant ut secula lumen:
 Redde diem, qui nos, te moriente, fugit.
 Sed planè implesti remeans pie uictor ad orbem:
 Tartara pressa iacent, nec sua iura tenent.
 Inferus insaturabiliter caua guttura pandens,
 Qui rapuit semper, fit tua præda Deus.
 Eripis innumerum populum de carcere mortis:
 Et sequitur liber, quò suus auctor adit.
 Euomit absorptam trepidè fera bellua plebem,
 Et de fauce lupi subtrahit agnus oues.
 Hinc tumultū repetens post tartara, carne resum/
 Belliger ad cælos ampla trophæa refert. (pta,
 Quos habuit pœnale chaos, iam reddidit in te:
 Et quos mors peteret, hos noua uitæ tenet.
 Rex sacer, ecce tui radiat pars magna triumphi,
 Cum puras animas sacra lauacra beant.
 Candidus egreditur nitidis exercitus undis,
 Atq; uetus uicium purgat in ampe nouo.
 Fulgentes animas uestis quoq; candida signat,
 Et grege de niueo gaudia pastor habet.

D E A S C E N S U C H R I /

sti ad cœlos.

Ex Lib. II. De miraculis Martini.

Cum sua carnali raperetur ad astra figura,
 Atq; pijs plantis strauerunt flamina pinnas,
 Cum pede pressa sacro seruirent æera regi,
 Angelicis uectus manibus, celer æthera calcans,
 Ingrediens, teneras neq; frangens gressibus auras,

Pendula planta uolans, cum nubila funderet intras
 Remige pennigero, qua non facit aula sigillum.
 Cum Galileis tunc spectantibus angelus astant,
 Sic ait, alti thronum rediturum, qualiter ire
 Vidistis, cœlumq; supra uestigia ferre.

D E V I T A H O M I N U M

Liber tertius.

A D H O R T A T I O A D
 patientiam.

Frater amore Dei digno memorabilis actu,
 Pectore fixa meo frater amore Dei.
 Carpe libenter iter, quod ducit ad ætheris aulam,
 Altius ut surgas, carpe libenter iter.
 Fer patientur onus, neque te pia sarcina lasset,
 Vnde manet requies, fer patienter onus.
 Subdere colla decet, quia sunt iuga dulcia Christi,
 Quo mereamur opem subdere colla decet.
 Qui sua rura colit, solet horrea plena tenere,
 Nec ieiunus erit qui sua rura colit.
 Per mare nauta uolat, quò multa pecunia crescat,
 Mercibus ut placeat per mare nauta uolat.
 Non timet ille necem rabie turbante procella,
 Ut lucretur opes, non timet ille necem.
 Miles ad arma uenit querens per uulnera palmam,
 Ut redeat uictor miles ad arma uenit.
 Prælia sume libens, mihi tu quoque care sodalis,
 Vnde triumphus erit prælia sume libens.
 Quisquis amore uenit, nescit se ferre laborem,
 Nemo ab amore iacet, quisquis amore uenit

C O N T R A I U D A E O S .

Ex libro V.

Quid facis ô ludæa cohors, nec docta uetustas
 Ut uitam renoues, credere discis senex.
 Lactea canicies sapiat maiora iuuenta,
 Sensum pone grauem, & quod puerile fuit.
 Non pudeat meliora sequi, uel tarda ueternus
 Corpore deficiens, crescat honore senis.
 Est Deus alta fides, unus trinus, & trinus unus,
 Personis proprijs stat tribus, unus apex.
 Nam pater & genitus, quoque sanctus spiritus idē,
 Sic tribus est unum ius, opus, ordo, thronus.
 Legifer hoc reboat patriarcha, hoc credit Abrahā,
 Hinc pater est nobis, est quia nostra fides.
 Tres uidet æquales, unum ueneratus adorat,
 Vnum uocet rogat, tres quoque pelue lauat.

Sic

A Sic patruo similis Loth suscipit hospes euntes,
 Quos cibant in Sodomis, hi rapuere Segor.
 Cū à Domino dominus pluit igne (ò triste) Gomor
 Filius & pater est, à Domino Dominus. (re,
 Qui tuus, ipse meus stat conditor atque creator,
 Huius plasma sumus, qui est trinitate Deus.
 Vnius esus oues, heu cur non uniter itis?
 Sit rogo grēx unus, pastor ut unus adest.
 Rennuis, an recolis quod canna Dauidica pangit.
 Quodq; prophetalis uirgine foetus agit?
 In cruce transfixus palmis pedibusq; pendit,
 Sed corrupta caro non fuit & tumulto.
 Post triduum remeans, sanat nos uulnere longo,
 Quod redijt cœlis, testis et ista dies.
 Crede meis, aut crede tuis conuicta senectus,
 Si fugis ac trepidas, negligis ista legens.
 Protrahimus uerbum breuitatis tempore longum,
 Aut admitte preces, aut rogo cede loco.
 Vis hic nulla premit, quouis te collige liber,
 Aut meus esto sequax, aut tuus ito fugax.
 Redde colone locum, tua duc contagia tecum,
 Aut ea sit sedes, si tenet una fides.

DE INCERTITVDINE VITAE.

et gloriæ hominis.

Ex lib. VII.

Tempora lapsa uolant, fugitiuis fallimur horis,
 Ducit et in senium lubrica uita uiros.
 Fine trahit celeri sine fane uolubilis axis,
 Nec retinet rapidas ad sua frenata rotas.
 Cunctam mouens secum momenta et pondera rerum,
 Donec meta uidos sistere cogat equos.
 Sic quoque dissimiles ad finem tendimus omnes,
 Nemo pedem retrahit, quò sibi limes erit.
 Imperiale caput regum trahit, atque senatum,
 Nec spectante die, cum uenit hora rapit.
 Quid sunt arma uiris? cadit Hector, & ultor A-
 Aiakis clypeo murus Acheus obit. (chillis,
 Quid satis est cupidus? gremio quod condit auaro,
 Delicijs resuis Attalus auctus abest.
 Quis non uersutus, recubat dum sine supremo,
 De Palamede potens, ars in Ulyssē perit.
 Forma uenusta fluit: cecidit pulcherrimus Astur,
 Occubat Hippolytus, nec super extat Adon.
 Non agiles fugiunt, quo terminus insat eundum,
 Nam cum fratre celer sorte Quirinus abit.

Quid rogo cantus agit? modulis blanditur acutis
 Orpheus, & citharæ uis animata iacet.
 Docti recessurus quid prodest lingua sophistis,
 Qui uoluerit loqui curua, rotunda poli? (pus,
 Archyta, Pythagoras, Aratus, Cato, Plato, Chrysis,
 Turba Cleantharū stultæ fauilla cubat. (merus,
 Quidue porta potest? Maro, Naso, Menander, Ho-
 Quorū nuda in humo membra sepulchra tegūt.
 Cum uenit extremum, neque Musis carmina pro-
 Nec inuat eloquio detinuisse melos. (sunt,
 Sic dum puncta cadunt, fugiunt presentia rerum,
 Et uite tabulam tessera raptaleuat.
 Est tamen una salus, pia maxima, dulcis et ampla,
 Perpetuo trino posse placere Deo.
 Hoc ualet atque uiget, manet, & nec fine peribit,
 Hinc quoq; post tumultū nascitur almus honor.
 Quod superest habito meritorum flore beato,
 Suauis iustorum fragrat odor tumulto.
 Gratius aura fluens, quam spiret aroma Sabæum,
 Vincens quæ pinguis balsama silua refiat. f/c.
 Cinnama, caltha, crocus, uiole, rosa, lilia cedunt,
 Ut similis nullus nare bibatur odor.
 Quidē quod morte magis uirtus generatur in illis,
 Dumq; sepulchra tenent, languida membra for-
 Multorū dubiam solidant pia funera uitam, uent.
 Et redit ex tumulto uiuificatus homo.
 Nobilis urna tegit preciosa talenta Tonantis,
 Ac terris recubat quod super astra uolat:
 Quis sub amore Dei sacro moderamine uiuens,
 Fit peregrinus humi cuius eundo poli.
 Denique post illos, qui fundamenta coruscant,
 Postq; Petri & Pauli lumina prima fide,
 Quis numerus radiet sanctorum sparsus in orbe,
 Quanta columnarum gratia fusa uiget?
 Per loca, per populos, mundo sua sidera præsent,
 Quidquid ab Oceanis circulus ambit aquis.
 Arctus, meridies, oriens, occasus honorat,
 Lumina muneribus clarificata suis.
 De reliquo nihil est, quodcunque uidetur in orbe,
 Nam tumor hinc totus sumus & umbra sumus.

DE COMMUNI OMNIUM
mortalitate.

Ex libro IX.

Astera conditio, & fors irreuocabilis horæ,
 Quod generi humano tristis origo dedit,

Cum suadens coluber proiecit ab ore uenenum,
 Morfuet serpentis mors fuit Eua nocens.
 Sumpsit ab ipso ex tunc Adā patre terra dolorem,
 Et de matre gemens mundus amara capit.
 Præuaricando duo probro damnantur acerbo,
 Ille labore dolet, hæc pariendo gemit.
 Mors uenit inde uorax transmissa nepotibus ipsis,
 Heredesq; suos tollit origo nocens.
 Ecce hoc triste nefas nobis genuere parentes,
 Cœperat unde prius, hinc ruit omne genus.
 Primus Abel cecidit miserando uulnere cæsus,
 Ac fraterna illi sarcula membra trahunt.
 Post quoque Seth obiit sub Abel uice redditus isdem
 Et quamuis redijt, non sine fine fuit.
 Quid Noe memorem laudatum uoce Tonantis?
 Quem leuis arca tulit, nūc grauis arca premit.
 Sic quoque Sem et Iaphet patrū iustissima proles,
 Sancta et progenies tale cucurrit iter.
 Quid patriarcha Abraham, uel Isaac, Iacob quoq;
 Cum de lege nescis nemo solutus adest? (dignus,
 Melchisedech etiam Domini sacer ore sacerdos,
 Iob quoque, tum geniti sic abiēre sui.
 Legifer ipse iacet Moses, Aaronq; sacerdos,
 Alloquijsq; Dei dignus amicus obit,
 Successorq; suus populi dux inclytus Iesus,
 Quos legis libris occubuerē patres.
 Quid Gideon, Sāson, uel quisquis in ordine iudex,
 Mortem sub Domino iudice nemo fugit.
 Israelita potens Dauid rex atque propheta,
 Est situs in tumulto cum Solomone suo.
 Esaias, Daniel, Samuel, Ionasq; beatus,
 Viuens sub pelago, stat modo pressus humo.
 Princeps claue Petrus, primus quoq; dogmate Pau
 Quāuis celsæ animæ, corpora terra tegit. (lus,
 Semine ab humano quo nullus maior habetur,
 Vir Baptista potens, ipse Iohannes obit.
 Enoch, Eliasq; et adhuc hoc spectat uterque,
 Qui satus ex homine est, & moriturus erit.
 Ipse creator ouans, surgēs ciuō Christus ab umbris,
 Hic, quia natus homo est, carne sepultus humo
 Quis, rogo, nō moritur, mortē gustāte salute, (est.
 Dum pro me uoluit hic mea uita mori?
 Dic mihi, quid poterunt Augusti aut culmina regū,
 Membra creatoris cum iacuerē petris?
 Brachia non retrahūt fortes, neq; purpura reges,
 Nam quicūq; uenit puluere, puluis erit.

Nascimur æquales, morimurq; æqualiter omnes, A
 Vna ex Adam est mors, Christus et una salus.
 Diuersa est merces, finis tamen omnibus unum,
 Infāntes, iuuenes, sic moriere senex.
 Ergo quid hic facimus, dubiæ sub funere uitæ,
 Cum nihil auxiliij possumus esse reit
 Ploramus, gemimus, sed nec prodesse ualemus,
 Luctus adest oculis, est neque fructus opis:
 Viscera torquentur, lacerantur corda tumultu,
 Sunt cari extincti, flendo cadunt oculi.
 Ecce uocatur amor, neque iam reuocatur amator,
 Nos neque iam repetit, quem petra mersa tegit.
 Quamuis clamantem refugit mors surda nec audit,
 Nec scit in affectum dura redire plium.
 Sed nolo atque uolo, migrabo cum omnibus illuc,
 Ibimus huc omnes, nemo sed inde redit:
 Donec in aduentu Domini caro mortua uiuat,
 Surgat et ex proprio puluere rursus homo.
 Cœperit ut tegere ardentē cutis uida fāuillas,
 Et uiui cineres de tumulis salient.
 Ibimus ergo omnes, alia regione locandi,
 Ibimus ad patriam, quos peregrina tenent.
 Quale placet figulo uos fictile, tale paratur,
 Quando placet figulo, uasa soluta ruunt.
 Quod iubet omnipotēs, nō possumus esse rebelles,
 Cuius ad intuitum sidera, terra tremunt.
 Ipse creat hominem, quid dicere possumus illi?
 Qui dedit & recipit, crimina nulla gerit.
 Illius ecce sumus figmentum, et spiritus inde est,
 Cum iubet hic, imus, qui sumus eius opus.
 Si libet, una hora montes, freta, sidera mutat,
 Cui sua facta fauent, quidnam homo sumus agant

DE IVDICIO EXTREMO.

Ex lib. IIII.

Folices, quos nulla grauant de morte secunda,
 Nec faciunt pœnis subdita membra feris.
 Dulcibus illecebris qui non sibi condit amarum,
 Nec per carnem animam uult sepelire suam:
 Sed casta pietate, manens sine crimine uitæ,
 Illius in luce hac præmia lucis emit.
 Tempore quā paruo lachrimas aut colligit amplā,
 Aut cui uita nitet, gaudia longa capit:
 Hæc de morte leuis dolor est, nam durius illud,
 Hic quem uiuentem tartara nigra tenent.
 Infelix quisquis maculosi actibus usus,
 Arte redemptorem se laqueasse studet.

Nubibus

A Nubibus inuectus, cum uenerit arbiter orbis,
 Et tuba terribilis commouet arma poli.
 His uenit Elias, illis in curribus Enoch,
 Anteuando suos hinc Petrus, hinc Stephanus.
 Flore puellarum rosea stipante corona,
 Inter uirgineos prima Maria choros,
 Hinc mater: hinc sponsa Agnes, Thecla, dulcis Aga-
 Et quæcunq; Deo uirginitate placet. (the,
 Tunc ibi quis terror, cœli astante senatu,
 Quid dicturæ animæ iudicis in facie?
 Mox aut poena manet miseros, aut palma beatos,
 Quisq; suæ uitæ semina iacta metet.
 Sunt dicturi alij, cade mons, et comprime corpus,
 Sed iusti colles ferre sepulchra negant.
 Cogentur minimi quadrantem soluere nummi,
 Nemo pedem remouet, quo sua culpa trahit.
 Spe uacui, similes palæ, mittentur in ignes,
 Pascendis flammis fit caro nostra cibus.
 Viuunt ad poenas, eterno ardente camino,
 Ut cruciet grauius mors mala non moritur.
 Neu fessirecreent animas longo igne crematas,
 Porrigit heu nullas flammiger amnis aquas.
 Parte alia meritis felicibus, alta tenentes,
B Fulgebunt iusti, sol uelut arce poli.
 Digni lumen habent, damnati incendia desunt:
 Illos splendor alit, hos uapor igne coquit.
 Res est una quidem, duplici sed finditur actu,
 Nam cremat indignos, quo probat igne pios.
 Aeterna radiant paradisi in luce beati,
 Cum facie Christi regna tenendo sui.
 Gratia quanta manet, uultus qui aspexerit illos,
 Quantum honor hominum posse ui dere Deum?
 Si nimis erigitur fragilem, qui cernit amicum,
 Qualiter exultet, qui uidet ora Dei?
 Lilia, narcissus, uiole, rosa, nardus, amomum,
 Quidquid odorifero germine mittit Arabs:
 Iudicis in uultu florentia lumina uernant,
 Sed super hæc Domini suauior efflat odor.
 Nam quantum obsceno melior lux aurea plumbo,
 Tantum thura Deo, cedit et omnis odor:
 Quantum nocte dies distat, sol lampade lunæ,
 Fausti cedunt sic sua facta suo.
 Cum uero iusti tanto splendore fruuntur,
 Congaudent nimium, se caruisse mori,
 De tenebris migrasse fauent, in luce perenni,
 Et magis ad bona tot, tardius esse dolent.

Ex lib. VIII.

Culmina multa polos radianci lumine complent,
 Latanturq; pijs agmina sancta choris.
 Carmine Davidico plaudentia brachia texunt,
 Credunturq; sacro tripudiare gradu.
 Catibus angelicis hominum sociata propago,
 Reddit honorificum laudis amore sonum.
 Alternis uicibus diuina poemata psallunt,
 Atque creatori mystica uerba canunt.
 Lucida sidereo cœli strepit aula tumultu,
 Laudibus et Domini concuti astra fragor.
 Hinc Patriarcharum resonant modulamina uocū,
 Inter quos Abraham est maxima palma fide.
A quo acceperūt, reddūt dehinc uerba prophete,
 Moses ante alios dux, mare teste, uiros.
 Inde fauent fratres, et celsa caterua piorum,
 Lumen apostolicum præmeditante Petro.
 Qui ualet ex meritis cineres animare sepultos,
 Et reuocare diem uoce iubente potest.
 Hinc mercede pari sequitur pius ordo senatum,
 In quibus est Stephanus uictor, honore prior:
 Quos saxis, gladijsq; siti, fame, frigore, flammis,
 Ereptos terris iungit in astra fides.
 Casibus heu uarijs quos sic tulit ira furentis,
 Et si mors dispar, lux tamen una tenet.
 Inde Dei genitrix, pia uirgo, Maria coruscat,
 Virgineoq; agni de grege ducit oues.
 Ipsa puellari medio circumdata cœtu,
 Luce pudicitie splendida castra trahit.
 Per Paradisiacas epulas sua uota canentes,
 Ista legit uiolas, carpit et illa rosas.
 Pratorum gemmas ac lilia pollice rumpunt,
 Et quod odoratum est, flore comante metunt.
 Illic Euphemia, et pariter quoq; plaudit Agathe,
 Et Iustina, simul consociante Thecla.
 Hic Paulina, Agnes, Basilissa, Eugenia regnant,
 Et quascunq; sacer uexit ad astra puor.
 Felices, quarum Christi contingit amore,
 Viuere perpetuo nomina fixa libro.
 Seruitio Domini subdenda est ad iuga ceruix,
 Nec graue sed leue fit, quidquid amore ferres.
 Christu corde sequens, mandataq; corpore cõplens,
 Ut teneas flores, has imiteris opes.

Respice qui uoluit nasci de uentre puellæ,
 Et Domini summi, quæ caro carne uenit.
 Spiritus intactam uenerabilis attigit alium,
 Virgineam cupiens inhabitare domum.
 Hanc Deus ingrediens, hominis quæ nescit usum,
 Sola suo nato conscia uirgo uiro.
 Concipiente fide, nullo se semine luit,
 Et quo factus homo est, non fuit alter homo.
 Virginitas felix, quæ partu est digna Tonantis,
 Quæ meruit Dominum progenerare suum.
 Tempora creatoris sunt membra pudica puellæ,
 Atque habitat proprius tale cubile Deus.
 Quantum sponsa potest de uirginitate placere,
 Ipsa cui genitrix non nisi uirgo placet?
 Sarra, Rebecca, Rachel, Esther, Iudith, Anna, Noë-
 Quâuis præcipue culmē ad astra leuent: (mis.
 Nulla tamen meruit mundi generare parentem,
 Quæ Dominum peperit clausa Maria manet.
 Intemerata Deum suspendit ad ubera natum,
 Et panem cœli munere lactis alit.
 Hoc ergo in sponse nunc uiscere diligit ipse,
 Quod prius in matrem legit honore sacer.
 Pectora liberius penetrat sibi cognita soli,
 Et quo nemo fuit lætior, intrat iter.
 Hæc sua membra putans, quæ nulla iniuria suscat,
 Quæ neque sunt alio participata uiro.
 Mitis in affectu pectus complectitur illud,
 Promptus, amore calēs, quo alter amator abest.
 Cum sua regna Deus pariter uelit omnibus esse,
 Hoc commune tamen Christus habere fugit.
 Per Paradisiacas epulas cupit esse coheres,
 Virgineam solus uult habitare domum.
 Castra pudicitie melius rex ipse tuetur,
 Si sibi non uiolet turba dicata fidem.
 Ipse uoluntatem si uiderit esse fidelem,
 Proq; suis famulis et Deus arma tenet.
 Lorica, clypeo, galea præmunit amantem,
 Et stabilit solidum montis in arce gradum.
 Balistam iaculans, pro te mox exit in hostem,
 Perdat ut aduersos, qui tibi bella mouent.
 Currit ad amplexus post prælia gesta triumphans,
 Infigens labijs oscula casta sacris.
 Blanditur, refouet, ueneratur, honorat, obumbrat,
 Et locat in thalamo membra pudica suo.
 Siderei proceres ad regia uota frequentes,
 Certatim ueniunt agglomerando chorum,

Quo præter Cherubin, Seraphin, reliquosq; bea-
 Aligeros comites quos tegit umbra Dei. (tos,
 Bis duodena senum concursat gloria uatum,
 Attonito sensu plaudere, uoce, manu.
 His uenit Elias, illis in curribus Enoch,
 Et nati dono uirgo Maria prior.
 Legis consulti Pauli comitante uolatu,
 Princeps Romana currit ab arce Petrus.
 Conueniunt ad festa simul sua dona ferentes,
 Hi quorum cineres, urbs caput orbis, habet.
 Culmen Apostolicum radiante luce coruscum,
 Nobilis Andream mittit Achaia suum.
 Præcipuum meritis Ephesus ueneranda Iohannem.
 Dirigit, & Iacobos terra beata sacros.
 Leta suis uotis Hierapolis alma Philippum,
 Producing Thomam munus Edeffa pium.
 Inde triumphantem fert India Bartholomæum,
 Mattheum, eximium Naddauer alta uirum.
 Hinc Simonē & Iudā, lumen quos Persa gemellū,
 Leta relaxato mittit ad astra sinu.
 Et sinerore ferax, Aegyptus torrida, Marcum.
 Luce Euangelica participante tuba.
 Africa Cyprianum dat, Siscia clara Quirinum,
 Vincenti Hispana surgit ab urbe decus.
 Egregium Albanum foecunda Britania profert,
 Massilia Victor martyr ab urbe uenit.
 Porrigit ipsa decens Arelas pia dona Genesi.
 Astris, Casario concomitante suo.
 Ipsa Parisiaca properat Dionysius urbe,
 Iugustoduno Symphoriane uenis.
 Priuatum Gabalus Iulianum, Aruernus Abundum,
 Ferreolum pariter pulchra Vienna gerit.
 Hinc simul Hilarium, Martinum Gallia mittit,
 Te quoque Laurenti Roma beate tulit.
 Felicem meritis Vicentia leta refundit,
 Et Fortunatum fert Aquileia suum.
 Vitalem, ac reliquos, quos cara Rauenna sepultat,
 Geruasium, Ambrosium, Mediolane meum.
 Iustinam Patavum, Euphemiam quoq; Chalcedon
 Eulalia Emerita tollit ab urbe caput: (effert.
 Cœciliam Sicula profert, Seleucia Theclam,
 Et legio felix Agauensis adest.
 Europæ atque Asiæ quis lumina tanta recurat,
 Vel tua quis possit pignora Roma loqui?
 Undique collectus diuersis partibus orbis,
 Agminibus iunctis regia pompa trahit.

Intrant:

A Intrant fidereo uernantes lumine portas,
 Excipit hos procures urbs patefacta poli.
 Incedit sensim tum prae-textata potestas,
 Or line patricio sic positura loco.
 Nobilitas coeli diues cruce, sanguine Christi,
 Festinat festos concelebrare thoros.
 Paupertas terrae censu coeleste redundans,
 Consulibus tantis regia uota colit.
 Vndiq; distincte numerosa sedilia complent,
 Attonitiq; silent, rege loquente, patres.
 Maestas arcana Dei tum pondere fixo,
 Alloquitur procures, quos sua dextra regit:
 Haec mihi pollicitum seruauit uirgo pudorem,
 Nec uoluit placitam dilacerare fidem.
 Sollicitis animis sponsi uestigia sectans,
 Et mea uota petens, inuiolata uenit.
 Per tribulos gradiens spinæ cauefecit acumen,
 Sentibus in medijs nescia ferre uepres.
 Vipera, spes, iaculus, basiliscus, hemorrhoids, aspis,
 Faucibus horrificis sibilata tor sit iners.
 Inde sagitta uolans, hinc terruit arcus euntem,
 Docta sed insidijs cautius ire suis.
 Inter totq; hostes nulli se subdidit insons,
 Vulnere suscepit, sed tolerando fugit,
 Per tela et gladios tenuit mora nulla sequentem,
 Sed tam dura nimis, non nisi ferret amor.
 Ad me aures, oculos, animos suspensa tetendit,
 Cum terris iacuit, iam super astra fuit.
 Singultus, gemitus, curas, suspiria, flexus,
 Sæpius audiui non abolenda mihi.
 Abscondens alijs, nulli confessa dolores,
 Intellecta mihi murmura clausa dedit.
 Vidit fortè meum quoties in imagine uultum,
 Oscula dans labijs lumine fudit aquas.
 Peruigil incubuit, si fortè alicunde uenirem,
 Marmore iam tepido frigida membra premens.
 Haec gelifaceta meum seruauit in ossibus ignem,
 Visceribus rigidis pectus amore calet.
 Corpore dispecto recubabat in aggere nudo,
 Seq; oblita iacens me memor ipsa fuit.
 Fletibus assiduus exhausto humore genarum,
 Siccatis oculis terra natabat aquis:
 Et quia me uiuens carnali lumine quondam,
 Cernere non potuit, misit amata precem.
 Nam mihi sollicito nocturnis sæpius horis,
 Scripta suis lacrimis pagina lecta fuit.

Plena quidem uarijs tremulo sermone querelis,
 Quod sine me solo moesta iaceret humo.
 Cuius ab ore fluens natiuo gutta liquore,
 Haec dedit in tremulis signa relata notis.
 Strata solo recubo lachrimans, neq; cerno quid op
 Tristis in amplexu pectore saxa premo. (to,
 Sponso absente manens tam dura cubilia seruo,
 Nec mea quem cupiunt membra tenere queunt.
 Dic ubi sis, quæ expecto gemēs, quate urbe requirā,
 Quauē sequar, nullis foemina nota locis?
 Ipsa uenire uelim properans, si possit in astris
 Pendula fideream planta tenere uiam.
 Nunc sine te fuscis grauiter nox occupat alis,
 Ipsaq; sole micans, est mihi cæca dies.
 Lilia, narcissus, uiole, rosa, nardus, amomum,
 Oblectant animos germina nulla meos.
 Vt te conspiciam, per singula nubila prendo,
 Et uaga per nebulas lumina ducit amor.
 Ecce procellosos suspecta interrogo uentos,
 Quid mihi de Domino nunciet aura meo.
 Proq; tuis pedibus cupio camenta lauare,
 Et tua templa meo tergere crine libet.
 Quidquid erit tolerem, sunt omnia dulcia dura,
 Donec te uideam: hæc mihi pœna placet.
 Opto per hos fluctus animam tu Christe gubernes,
 Arbore et antennis, uelificante crucis.
 Vt post emensos mundani gurgitis æstus,
 In portum uite nos tua dextra locet.

DE CERTAMINIBVS ET
 miraculis piorum, Liber
 quartus.

DE BEATO SATVRNINO
 Martyre.

Ex Libro II.

I Anua celsa poli, terra pulsante patefcit,
 Et recipit natos quos generauit humus.
 Admiranda hæc est occasio facta salutis,
 Vt de morte sua præmia lucis emant.
 Saturninus enim cupiens se necere Christo,
 Carnali in habitu noluit esse diu.
 Vincula corporei dissoluere carceris optans,
 Plenius ut Domino se sociaret homo.
 Tempore maturo cui iam spes esset adulta,
 Sumpserunt precium uota beata suum.
 Dumq; sacerdotis frueretur in nrbe Tolosa
 Munere, dum Christum panderet esse Deum:

Ostendens uerbis, addens miracula factis,
 Vt quod sermo daret consequeretur opus.
 Gentiles animas, rapiens de fauce tyranni,
 Subdebat regi, qui dedit arma sibi.
 Sed uiciata malis, & plebs infecta uenenis,
 Curari effugiens, agra iacere uolens:
 Comprandit male sanamirum, ad Capitolia duxit,
 Atque suo medico uulnera plura dedit.
 Pro pietate, dolum: pro melle, uenena rependens,
 Contra tutorem noxia bella mouet.
 Subligat indomiti sanctum ad uestigia tauri,
 Et stimulat, fieret ne fuga tarda feri.
 Pessima mens hominum diri noua bestia monstri,
 Nec tauri indomiti sufficit ira tibi,
 Naturæ rabida feritatem adiungere nostri,
 Quod per se nescit, te stimulante furit.
 Turba cruenta, nocens, huius te uulnere perdis,
 Si non uis illi parcere, parce tibi.
 Hinc ferus impatiens, mox curua per auia raptus,
 Passim membra pij sudit in urbe uiri.
 Tum mulier collegit ouans, & condidit artus,
 Sola una famula participante sibi.
 Hæc fuit insignis rapiendæ causa coronæ,
 Gloria martyrij sic celebrata nitet.
 Ante sepulchra pij, dantur modò dona salutis,
 Et corpus lacerum corpora multa fouet.
 Dic ubi mors inimica iaces, ubi uicta recumbis,
 Quando uides sancti funere uota dari?
 Quem malè credebas obitu finire salutem,
 Dat uitam multis, & tenet ipse suam.
 Huc captiua cubas, quæ te regnare putabas,
 Inuadendo peris, teq; furendo necas.
 Te tua poena premit, tua te fera uincula torquent,
 Quos dare uis gemitus, ipsa ferendo gemis.
 Martyr ouans, cœlos retinet, tu liuida, tristis
 Mors, inimica tibi tartara nigra colis.
 Florigera nunc sede manet sine fine beatus,
 Inter odoratos thura adoletq; choros.
 Non aliquas metuit placato iudice causas:
 Premia sed miles uictor habenda petit.
 Digna triumphantem quæ restat palma sequetur:
 Pro te Christe mori, est gloria, uita, quies.

DE BEATO DIONISIO.

Ex lib. I.

Qui feruente fide Christi solidatus amore
 Veritæ supposito colla secunda dedit.

Membrorū contemptor erat, cupiendo coronam, A
 Vile putans, quidquid ferret amore Dei.
 Vt moritura caro donum immortale pararet,
 Vulnera dilexit, sed caritura nece.
 Hostili occurrens gladio, se misit Olympo:
 Vndemori uoluit, uota salutis habet.

DE BEATO GEORGIO.

Ex lib. II.

Martyris egregij pollens micat aula Georgi,
 Cuius in hunc mundum spargitur altus honor,
 Carcere, cæde, fame, uinculis, site, frigore, flammis,
 Confessus Christum, duxit ad astra caput.
 Qui uirtute potens, Orientis in axe sepultus,
 Ecce sub occiduo cardine præbet opem.

DE SANCTIS AGAVNENSIBVS,

Mauricio et eius socijs.

I B I D E M.

Turbine sub mundi cum persequantur iniqui,
 Christicolæq; daret sæua procella neci:
 Frigore depulso succendens corda, peregit
 Rupibus in gelidis feruida bella fide.
 Quo pie Maurici, ductor legionis opime,
 Traxisti fortes subdere colla uires,
 Quos positis gladijs, armarent dogmata Pauli
 Nomine pro Christi dulcius esse mori.
 Peccatore belligero poterant qui uincere ferro,
 Inuitant iugulis uulnera cara suis.
 Hortantes se clade sua, sic ire sub astra:
 Alter in alterius cæde natauit herus.
 Et diuinit rapidas Rhodani fons sanguinis undas,
 Tinxit et Alpinas ira cruenta niues.
 Tali sine polos felix exercitus intrans,
 Iunctus Apostolicis plaudit honore choris.
 Cingitur angelico super astra beata fenatu,
 Mors fuit unde prius, lux fouet inde uiros.
 Qui faciunt sacrum paradisi crescere censum,
 Hæredes Domini luce perenne dati.
 Sidesco chorus iste throno cum carne locandus,
 Cum ueniet iudex, arbiter orbis erit.
 Sic pia turba simul festinans cernere Christum,
 Vt cœlos peteret, de nece fecit iter.

DE STEPHANO MARTYRE.

Ex lib. I.

Pertulit hic martyr pro Christo Orientis in axe,
 Ecce sub occasu, templa beatus habet.

Fundatus

A Fundatus uirtute Dei, de morte triumphans,
 Excepit lapides, cui petra Christus erat.
 Gens Iudæa ferox Stephanū quem perdere credis,
 Etsi carne, tamen nescit honore mori.
 Ille tenet palmam meritis, tu crimine pœnam:
 Possidet ille polos, tu magis ima petis.

DE VINCENTIO MARTYRE.

Ibidem.

Post finem, sine fine manet, mens dedita Christo,
 Linquens turbam hominum, stat sociata Deo.
 Hac ope suffultus Vincentius, extat in æuum,
 Gloria martyrii cuius opima uiret.
 Vertice supposito rapuit qui ex morte triumphū,
 Et noua de terris proles ad astra uolat.
 Credidit unde necem sancto, dedit hostis honorem,
 Percussorq; magis morte perenne iacet.
 Vicerat ille miser, hunc si iugulare nequisset
 Nam abstulit unde caput, contulit inde polum.

DE HILARIO EXVLE.

Ex lib. II

Cum populum regeret diuina mente sacerdos,
 Seruabat legis fœdera sollicitus.
B Improbus ut uidit plebem quod scinderet error,
 Græcorum uirus protulit in medium.
 Vipereo promunt semper qui ex corde uenena,
 Filius ut dicant, quod genitura Dei.
 Quis magis auxilium præstat sapientia mundi,
 De ingenito genium, quæ negat esse Deum,
 Quam malè complexus, cupiēs calcare prophetas,
 Arrius infelix, cum retinet, crepuit.
 Egregius doctor ueterum monumenta secutus,
 Quem Stephanus uidit, comprobat esse Deum.
 Victus amore Dei, contempto principe mundi,
 Intemerata fides pertulit exilium.
 In patre, qui omnipotēs Deus est, cognoscere natū,
 Diuinis tantum uocibus insinuat.
 Perpetuum lumen, Christum Dominumq; Deumq;
 Bissenis populos edocet esse libris.

DE MEDARDI EPISCOPI

miraculis.

Ex libro II.

Inter Christicolæ quos actio uexit in astra,
 Pars tibi pro meritis magna Medarde patet.
 Qui sic uixisti terrenis hospes in oris,
 Ut cœlos patriam feceris esse tuam.

Exilium tibi mundus erat, cœnosa cauenti,
 Et modò te gaudet ciue manente polus.
 Exutus tenebris, uestitus tegmine lucis,
 Post obitum frueris liberiore die.
 De tellure satus, factus possessor Olympi,
 Et matrem linguens, cum patre læta tenes.
 Humani uictor uicij super astra triumphas,
 Atq; cremans carnem, das animæ requiem.
 Inter te mundi uepres gradiente, fatemur
 Calcatis spinis promeruissse rosas.
 Flore refectus ager suauis tibi fundit odores,
 Balsama, thura, replent quæ paradysus habet.
 Cauta per angustum figens uestigia callem,
 Sic dedit arcta tibi semita lucis iter.
 Lata uoluptatum uia, quæ submergit auerno,
 Dulcia carnis alens, mortis amara parat.
 Hoc nunquam sacros flexisti tramite gressus,
 Nec potuere tuos praua tenere pedes.
 Durum iter ad laudes, grauior uia ducit in altum,
 Quò labor est potior gloria maior erit.
 Quæ prius incipiam sacri miracula facti,
 Cum quidquid facias, omnia prima micent.
 Dum fugit ad superos humano è corpore uita,
 Ex oculis fugiens, lux tibi cordis erat.
 Si cæcus uenit, rapuit palpando salutem,
 In medijs tenebris fulsit aperta dies.
 Qui uoluit furti causas penetrare latentes,
 Te religante sedet, te referante fugit.
 Quid referam, mutis quòd uerbo uerba dedisti?
 Quod grauat eiciens, quod iuuat omne locans.
 Cuncta nec enumero, tua me præconia uincunt,
 Etsi non potui, uelle fuisse satis.

DE MIRACVLIS MARTI-

ni Episcopi.

Ex libro X.

Ambianis tremulum cernens Martinus egenum,
 Dimidiæ chlamydis mox ope membra tegit.
 Sed coram angelicis turmis, se hanc nosse silent,
 Pauperis in specie Christus habere refert.
 Leprosi maculas preciosa per oscula purgans,
 Cui quod ab ore dediit pax, medicina fuit.
 Vlcera morbofi curans sic fauce beatas,
 Quod iordanis agit, tacta salua facit.
 Quam generosa fides Martini in secula ciuis,
 Qui quocunq; fuit, mors ibi perdit iter.

Deniq; cū extincto catechumenus ore iacēret,
 Se super extendens, effugat arma necis.
 Sic uidua genito laqueato, deinde reducto,
 Est uir ubi iste Dei, non licet ire mori.
 Fanaticam pinum sanctus succidere cogens,
 Iustum ibi supposuit rustica turba premi.
 Cæsa secure arbor, cū iam daret alta ruinam,
 Ad crucis imperium est ire coacta retro.
 Quis uigor hic fidei ualida dum pondera pini,
 Quò natura negat, crux facit ire uiam.
 Serpentis morfu tumidum suprema regentem,
 Hic digitum ut posuit, pestis iniqua fluit.
 Collecto morbo huc & ab ulcere pollice tracto,
 Dumq; uenena cadunt, erigit ille caput,
 Vnguentumq; nouum digitis traxisse uenenum,
 Et tactu artificis sic superasse neces.
 Dum latro extinctus, falso coleretur honore,
 Voce huc Martini cogitur umbra loqui,
 Se referens multa scelerum pro mole peremptum,
 Se quoq; nec iustum, se magis esse reum.
 O uox sancta, loqui defuncta cadauera cogens,
 Cui post facta iacens dat sua uerba cinis.
 Pergeret in fluuium, dum uipera lapsa natatu,
 Et prope littorei tangeret ora soli,
 Martini imperio liquidas reuocatur ad undas,
 Transactumq; uia lassâ recurrit iter.
 Quantus amor Domini, tali sub corde calebat,
 Quando uenena potens ipsa retorquet aquis?
 Martini meritis alijs quoq; febre crematis,
 Sudores refluos pagina sicca dabat.
 Unde salutifero medicamine charta fouebat,
 Atq; graues ignes litera tingit aquis.
 Gratia quanta Dei huius sermone rigabat,
 Febre ubi succensis fons suus ibat apex.
 Leprosus sanatus.
 Natio Pannoniæ misit tibi Gallia fructum,
 Gignens cœlestem terra maligna dapem.
 Martinum illustrem meritis qui munere diuo,
 Culmen in æthereâ sede senator habet.
 Qui lepræ maculas medicata per oscula purgat,
 Curat & insectum pura salina uirum.
 Ad fluuium Domini, cui non fuit ire labore,
 Quod Iordanis habet, sanctus ab ore dedit.
 Nudus uestitus.
 Dum chlamydem Martinus inops diuisit egeno:
 Christus ea memorat se bene ueste tegi.

Diues paupertas Dominum quæ texit amictu:
 Cui Deus occurrit, qui dedit astra fider.

Mortuus fuscitatus.

Quid Deus in famulis operetur opimus amator,
 Martini gestis magna probare potes.
 Ducere qui meruit de morte cadauera uitæ,
 Rettulit atq; diem, reppulit undè necem.
 Pinus ruina in ipsum destinata
 non opprimit.

Dum caderet Martinum arbor pressura beatum,
 Mox facit ipse crucem, pinus abacta redit.
 Quis non uirtuti diuinæ commodet aurem,
 Dum trabe conuersa, dant quoq; ligna fugam?

Columnæ ruina in idolio euer-
 tendo auerfa.

Idola dum cuperet Martinus sternere, fulta,
 Conterit hæc cœlis magna columna ruens.
 Ad iusti auxilium dignando militat æther,
 Quanta fides cuius currit ad arma polus?
 Latronis reliquiæ deprehensæ.
 Forte colebatur dum quis pro martyre latro,
 Martini aduentu, se probat esse reum.
 Virtutis merito, fidei radiante corusco,
 Nec tacet extincti, nec latet umbra rei.

PAX PRECIBVS IMPETRATA.

Ex lib. I. De beato Martino.

Post fera barbaries peteret cū Gallica claustra,
 Ac prope Vāgionū premeret loca feruidus hostis,
 Militiæ sanctus cuncta emolumenta recusat,
 Hic tum Cæsareas fremuit Iulianus in iras,
 Imperat ut clausum teneat custodia iustum,
 Ac ueniente die primus properaret in agmen,
 Quo tamen ante aciem sacer ire fatetur inermis,
 Venerat ergo dies belli, pacem expetit hostis,
 Atq; orante uno, cecidit furor omnibus armis,
 Innumerasq; acies solus sine sanguine uicit.

Repulsus diabolus.

Hinc loca præteriens pulcherrima Mediolani,
 Florea rura terens per amœna uireta uiator:
 Obuius occurrit uetus & temerarius hostis,
 Mentitus speciem humanæ sub imagine formæ.
 Quod peteretur iter querit: cui comminus ille
 Hæc properare refert, quæ se Deus ire uocaret.

Cui

A Cui ferus hostis ait, quacunq; accedere tendes,
 Tecum pergo nocens, uota in contraria currens.
 Voce prophetali sanctus cui protinus inquit:
 Est meus adiutor Dominus, mala nulla uerebor,
 Ne timeam timidi timor est, Decus arma timentum.
 Tuus in aduersis gradior rectore superno.
 In silis uia nulla patet sub tegmine diuo.
 Hec ait, at ualidi transfixus cuspide uerbi (umbrat.
 Demon abest: sic umbra fugit, quem Christus ob-

Conuersa ad fidem Mater.

Interea matrem gentili errore resoluens:
 Illa istum mundo, hic illam generauit Olympo,
 Decrepitamq; senem sancto facit amne renasci,
 Et meliore sinu generant sua uiscera matrem.

Tetradij seruum à diabolo liberat.

Post quoq; Tetradij famulus procoꝛsulis expers,
 Mancipium alterius, sub hospite demone factus:
 Sed sacer ipse domum gentilis adire recusat,
 Spondit Tetradius, humilis cum fascibus altis,
 Sieripiat hosti famulum, se credere Christo.
 Imposita ergo manu, puero fera laeua recedit:
 Tetradius pariter catechumenus esse meretur,
B Atq; salutis: i baptismatis amne nouatur.
 Sic puer & Dominus maculis purgantur adēptis,
 Ille hostis laqueis, erroribus ille solutus.
 Ille carens animæ poenis, hic carnis Brynni.
 Liber uterq; manens, gemino micuere triumpho,
 Conditio famuli libertas facta patroni,
 Excipit iste fidem, cum de illo perfidus exit:

DAEMONIS SPECTRA.

repulsa.

Ex lib. II.

Mille nocendi artes dum perfidus exerit hostis,
 Nunc Iouis in faciem, nunc se mentitus Anubim,
 Sepe habitu Veneris, non raro fronte Mineruæ,
 Sedulus insidijs sancto, sua seria rumpens,
 Diuersis formis, ut terror cresceret, offert,
 Et uacuis generet specie uariante timorem:
 Qui uirtute nequit, superatus ut arte rebellet:
 Sed tamen intrepidus persistit, inania temnens,
 Semper in aduersis iaculans crucis arma beatus.
 Belliger hoc clypeo mendacis tela relidens,
 Qua penetrante acie se machina falsa resoluit.
 Sepe etiam in sancto uarios acuere tumultus,

Inficiatoris falso minitante flagello,
 Sed fremitus fragilis per inania cymbala tinnit,
 Oppositisq; minis interritus ipse resistit,
 Nec fundata decet, contra euacuata moueri.

IDEM EVGATIVS IN SPER.

cie Christi apparens.

Ibidem.

Olim cum sanctus recubaret in aggere fusus,
 Insinuando preces domino pro plebe sacerdos,
 Constitit ante oculos deformis forma rebelles,
 Sulphurea sub luce micans radiatilis umbra.
 Lumine mentito tenebrosus, & atra uorago,
 Fulgidus exuuijs, radiali ueste satelles,
 Tectus bracteolis, uario diademate pulcher,
 Ordine gemmarum numerosa luce coruscans,
 Quæ dudum Martine cupis penetrante precatu,
 Iam pia uota tenens: ego sum, tua gloria, Christus,
 Exigis ut ueniam ualidos recreare labores,
 Et sudata tuis ut soler bella trophæis.
 Hic sacer intrepidus, responsa hæc seria refert:
 Ast ego transfixas clauis nisi uidero palmas,
 Atque beata crucis tum stigmata carne gerentem,
 Ac latus, effossas trajecto missile costas,
 Vnde cruentati pariunt baptismata riui,
 Et sacra purpureo maculas lauat unda fluento,
 Quæ dedit in precio generosa talenta Redemptor,
 Inq; crucis trutina precij numismata pensans,
 Totum auctor redimens thesauro corporis orbem,
 Cum gemma una fuit, quæ cuncta in uasa ualeret.
 Hac nisi ueste tegi uideam, quam pertulit auctor,
 Absq; hoc indicio Christum uenisse negabo.
 Mox inimicus, iners, uibratus uerberare uerbi,
 Pestifer, aërius, tenuata per æthera lapsus,
 Effugit ex oculis, liquidas quasi fumus in auras.

PVER A SERPENTE ICTVS:

curatur solo tactu.

Ex lib. III.

Nescius inficitur puer atro dente chelydri,
 Membraq; percussus distenderat ira ueneni,
 Cum spacium uitæ mors importuna negaret,
 Flebile & in toto regnaret corpore uirus.
 Exposuit puerum ante pedes Euanthius almi,
 Omnia confisus Martinum posse mereri,
 Sanctus enim tactu mox singula membra pererrat,
 Atq; manu medica morientia uiscera palpat.
 Inde super uulnus quæ bestia fixerat ictum,

Ut posuit digitum, fluit undiq; uena ueneni,
 Et repedauit iter, dederat qua uipera morsus.
 Hinc sacer inspiciens collecta tabe tumorem,
 Pollice subducto quam fuderat ulcere serpens.
 Cuncta ueneni uis per hiatum uulneris exit,
 Sanguine concreto stillans uelut ubere capræ,
 Turgida plaga nocem uomuit de uulnere filans,
 Concretam saniem uena saliente relaxans.
 Effert uirus iners fluente canale liquorem,
 Et data lethiferum reuocat retro fistula riuum.
 Expugnante fide morsus uim perdidit anguis,
 Et qui alios perimunt, perierunt arma ueneni.
 Stat puer incolumis, remanet neq; pallor in ore,
 Miratur famulum dominus, stupet et domus omnis,
 Currere seruitio, quem crederet ire sepulchro.
VALENTINIANVS IMP. AC
 cessum Beato concedit per mi-
 raculum.

I B I D E M.

Dum regeret princeps data iura Valētinianus,
 Romuleis opibus, mundo famulante superbus.
 Tum pia causa sacrum comitatum compulsi ire,
 Quem pia præsenti se posci talia Cæsar,
 Que nollet præstare uiro: iubet arce repelli,
 Et uetat à foribus penetrare palatia iustum
 Instat ad hæc uxor, cui tunc erat Arrius auctor.
 Sed sacer ut uidit tali se fraude repelli,
 Hinc aula exclusus, redit arma domestica sumens,
 Contegitur saccis, respergitur atq; fauillis,
 Ordine mitis agens, remouet potumq; cibumq;
 Nocte dieq; uacans orandi iugiter usu.
 Septimus ergo dies, aderat quo sanctus amore
 Fortia castra mouens his desudabat in armis.
 Angelis assistens, iubet ire palatia iustum,
 Fretus in auxilio Martinus pergit ad arcem.
 Limine nullus obest, ad principis ora perintrat,
 Qui sanctum inspiciēs, quod adest, effrenduit ore,
 Atq; astante pio, solio non surgit ab alto.
 Regalem sellam mox ignibus ardor oberrat,
 Et uaga flamma natat, qua molle sedile coruscat,
 Undiq; fusa furens: sed culpæ Cæsaris ultrix
 Ceruicis duræ soluens ardore rigorem.
 Inde flagella coquunt, hinc regem incēdia cædunt,
 Vapulat & rapidis flammis Augusta potestas.
 Hinc celer exiuit rapiens se Cæsar, & ardens,
 Martini genua amplectens, pedibusq; uolutus,

Sicq; superbū hominem se agnoscere poena coëgit, A
 Villa regna probans, & celsa cacumina curuans,
 Imperiale caput sancti ad uestigia subdens.
 Obtulit inde fauens abeunti munera princeps:
 Paupertate potens, sed reppulit omnia sanctus,
 Donaq; despiciens, meruit plus principe ab ipso,
 Tantū maius habens, quantū minus ambit avarus.
 Omnia sunt soli, qui nulla requirit habendi.
MAXIMVS IMP. COHOR
 tem Hispanicam, Christianos interfi-
 cientem cohibet, synodo Treuirensi
 Priscillianis fauente Martinus
 interesse detrectat.

Maximus imperij moderaos quasi rector habe-
 Præcipit Ithacium tum armorum iure tueri, (nam,
 Ne quis eum peteret damnandum lege forensi,
 Accusatorem ueterati Priscilliani.
 Mittit ad Hispanos armata sorte tribunos
 Reliquias hæresis qui querant, & bona tollant,
 Inuentorq; pares capitali crimine damnent.
 Pluribus ergo malis bonitas impulsæ beati
 Leucadio pariter propæside, prompta precatrix
 Occurrit Treuiros, alijs quoq; mota querelis.
 Pontifices adeunt prædicti principis aures,
 Ne Martinus eat, synodi nisi pace recepta.
 Sed sacer asseruit Christi se in pace manere,
 Qua prius abstinuit sanctus se coetibus illis.
 Pontifices iterum occurrunt ad Cæsaris aulam,
 Cogat ut innocuum se participare nociuis.
 Prouocat alloquio quem molliter induperator,
 Ut sociaretur reliquis communio iusti.
 Theogonistum etenim solum discesse renarrans,
 Cui non complacuit communio noxia fratrum.
 Hinc quia non ualuit flecti uehementia sancti,
 Abripit ex oculis se principis alta potestas.
 Mox percussores gladio mimitante relaxat,
 Qui semel offensos iaculo figente trucidant.
 Comperit ut sanctus reueratæ fraudis amicum,
 Pollicitus regi se participare sinistris,
 Et pietate calens deponit amore rigorem.
 Mens rea cuius abest, par sit communio culpæ.
 Hinc se proripiens properè Martinus abegit.
 Ecce uiro insigni sacer obuius angelus astat,
 Atq; reuelata facie sic cominus insit:
 Quam merito Martine, loco compungeris isto,
 Nec poterat exire aliter, nisi iussa facessis,

A Inter utrumq; nefas mercatus acerba doloris,
 Nunc age constanter repara uirtutis honorem,
 Et tibi te reuoca, trepidum ne noxia frangant,
 Gloria ne pereat, neu prospera lubrica perdant,
 Viere more tuo, te deinde redisce magister,
 Fortis athlete animo, sanctos non obruit error.
 Acrius insequitur hostem manus ista dolore,
 Plagaq; fixa solet mentes armare uiriles,
 Atq; pudore recens crescit de uulnere uirtus,
 Ac datur armigero uictoria uulnere crebro.
 Fraterno alloquio sic angelus explicat ore,
 Tanta est cura Dei Martinum auellere lapsu.
 Vltius synodo neq; se permiscuit insons,
 Virtutisq; suæ damnis noua lucra parauit.
 Aegyptius Deum Martini inuocans,
 tempestatis periculum effugit.

Ibidem.

Nauta cum quidam Tyrrhenū curreret æquor,
 Perit iter ad Romam, qui uelificante uolatu.
 Turbinis impatiens, oritur uiolentia uenti,
 Exiliunt fluctus, feriunt caua uela rudentes.
 Natat pinus iners, rapiuntur signa chiruscis.
 Lenis et antennæ coequantia cornua frendent,
 B Artis inops, stupidus resilit de puppe magister.
 Siant, undè armatura cadit, fragor æquoris urget.
 Prora bibit, dum nauta uomit: perit ars, iacet usus,
 Spes fugit, ira premit, rapitur lux, morsq; mina.
 Casibus in dubijs, certi uergente salute, (tur.
 Dum trepidant omnes, Aegyptius hæc ait unus,
 Quin et dum Christi charismata senserat exors,
 Martini Deus eripe nos: mox dira procella
 Corruit, et pelagi tumor altus ad ima resedit.
 Sternitur unda rati, liquidi stetit area campi,
 Atq; immota loci iacuerunt murmura ponti.
 Gurgitis optati, trabe curritur æquor amicum,
 Littoris ora legunt flabris data uela secundis,
 Atq; petens portum, uada complet nauta celeusma.
 Sic bene pro meritis famulo dat Christus honores,
 Cuius cuncte fide terras, mare, sidera supplet.

IN LEONTIVM EPISCOPVM REDDITVM
 Burdegalensi Ecclesie. Acrostichis.

E' libro I.

Agnoscat omne seculum
 Antistitem Leontium,
 Burdegalense præmium,
 Dono superno redditum.

Bilinguis ore castido.
 Crimen souebat inuidum,
 Ferens acerbum nuncium,
 Hunc iam sepulchro conditum.

Calare se non pertulit,
 Qui triste finis edidit,
 Et si nocere desijt,
 Infana uita prodijt.

Deceptus arte noxia
 Cassata deflet crimina,
 Dum quæ putabat tristia,
 Conuersa sunt in gaudia.

Exempla seua protulit,
 Calcanda cuncto tempore,
 Ut iam sibi conscriberet.
 Decreta uiuo antistite.

Fucata res hæc contigit
 Vitanda casto pectore,
 Superstite ut præsumeret,
 Post fata quod uix defuit.

Grauat sacerdos ordinem
 Qui episcopatum sic petit,
 Præcepta qui complectitur,
 Fugit honoris ambitum.

Hoc si cui sit debitum
 Coactus ascendat gradum,
 Non se petente callide,
 Sed dante Christi munere.

Ineptus est, quis ipse se
 Præferre uult Ecclesie:
 Nam rem sacratam sumere
 Electio diuina sit.

Karus sacerdos ordinem,
 Hilarius non ambijt,
 Martinus illud effugit,
 Gregorius uix sustulit.

Leges resutant ambitum,
 Inuasor omnis pellitur,
 Quod respuunt Prætoria,
 Vitet nefas Ecclesia.

Maligna erant certamina,
 De sede non tamen sua,
 Quæ nec pati desiderat,
 Non inerat mens improba.

Nec longiore tempore
 Versantur in hoc murmure,

A

DMS

Dum cogitant succedere,
Redit sacerdos qui fuit.

Orante plebe protinus,
Dum nemo credit, redditur,
Quæ confluunt post tristitia.
Maiores sunt hæc gaudia.

Plausu fauebat ciuitas,
Cui reddita est felicitas,
Orbata quem defleuerat,
Partem recepit anxia.

Quem uix putabat redditum
Præuenta uoto prospero,
Res mira quando cernitur
Solet stupere uisio.

Recolligit rector gregem,
Errore captum semita,
Pastoris arce cognita
Gauisa sunt ouilia.

Sumpsit gradum, quo tempore
Regressus est: eo die,
Quis non superno munere

Hoc contigisse prædicet?

Tantum nec ante præmium
Plebi fuit, cum factus est,
Lætata quantum tunc fuit
Quando recepit præsulem.

Venite ciues plaudite,
Et uota uotis addite,
Quo facta sunt miracula,
Seruent eum cœlestia.

Christus sereno lumine
Circumuolet, quem reddidit,
Vt trina crescat gratia,
Mercede, uita, gloria.

Ymnium canendo concrepet,
Quisquis Deo non inuidet,
Laus eius est, qui præsulem
De mortis ore retrahit.

Zelante fido pectore,
Iam uera dici non pudet,
Hæc parua nobilissimo
Papæ damus Leontio.

DREPANII FLORI

PSALMI ET

Hymni.

PSALM. XXII.

E pater omnipotens clementi iure gu
bernat,
Non mihi dira fames, non ulla noce
bit egestas.

Ad sunt graminei colles, et pascua læta,
Ad sunt et liquidi fontes, et flumina larga,
His ego nutritus, his semper abunde refectus,
Iustitiæ rectos contendam carpere calles,
Quos mihi dux mentis secreto lumine pandit;
Ipsius ut nomen celebretur laude perenni.
Illum ego corde sequens, læti mortisq; tenebras;
Intrepido calcabo pede, mala nulla timebo:
Meme quippe tuæ pie rex correptio uirgæ,
Me baculus pater alme tuus firmatq; regitq;.

Tu mihi delicias, tu mensam epulasq; parasti;
Qui satur inuictas adipiscar pectore uires;
Aduersasq; acies pulchro certamine uincam:
Vt mihi post ualidos pugne uictricis agones,
Lætitia largo caput aspergatur oliuo,

Lucifluusq; calix pleno me proluat haustu,
Seruatusq; tua cunctis pietate diebus,
Sidereum Christi merear conscendere templum;
Sub quo perpetuis uiuam feliciter annis.

PSAL. XXVI.

Vx mihi pura deus, deus est mihi uiuida:
L uirtus:

Nec tenebras igitur, nec mortis iura uerebor.
Hoc tutore mea et munitur denique uita,
Ne me dira loco possit formido mouere:
Sed spernam cunctos robustis uiribus hostes,
Qui properant nostras malis absumere carnes.
Ecce meum tanto pulsant qui turbine pectus,
Robore contrito tristi periere ruina:
Siue ergo castris sedeant, seu prælia tentent,
Ponam corde metum, spem tota mente resumam.

Vnum est, quod cœli dominum intensesq; poposci,
Quodq; ardens nimio uoti seruire requiram,
Vt maneam cunctis Christi sub mœnibus annis,
Ipsius et sancto semper succensus amore.

A Sæpius æterni uisam sacra limina templi.
 Hic me namq; feris cum cingerer undiq; bellis,
 Sub proprio abscondit thalamo, uelisq; sacratis
 Oblectum grata nimium confouit in umbra.
 Hic me præualida saxi sublimis in arce
 Constituit, sæuosq; super pius extulit hostes,
 Quo subiecta meus temnat certamina uertex.

Ibo igitur sacri ueneranda per atria templi,
 Ac munus laudum Christi deuotus ad aram
 Persoluam, gaudensq; melos & carmina dicam:
 O' Deus æthereij censor mitissime regni,
 Pande salutiferas mœstis clamoribus aures,
 Quosq; gemens fundo miseratus respice flexus.
 Te mea uult facies, te mens, te corda precantur,
 Conspectum faciemq; tuam pater alme requiro.
 Neue pios oculos, sanctum neu subtrahere uultum,
 Neu famulum dominus bello incumbente relinque.
 Esto mihi clemens potius, fidusq; patronus,
 Nec me contemptum truculentis desere monstris.
 Meme quippe feri quondam liquere parentes:
 At bonus hic Dominus dulci pietate refouit.
 Pande mihi rectum perplexa per auiam callem,
 Legis & eximiam tribuas fulgere lucernam,
 Ne ferro accinctos incurram nescius hostes:
 Sed duce te gradiar inimica per agmina tutus.
 Nam me falsiloqui cinxerunt undiq; testes:
 Nil tamen in fontem mendacia uana nocebunt,
 Sed mendax proprium portabit lingua reatum.
 Ast ego confido domini quod gaudia larga,
 Vitali in patria letus sine fine uidebo.
 Expecta dominum constanti corde benignum,
 Semper & aduersis conflige uiriliter armis:
 Nam bona perpetui patiens feret inclita regni.

P S A L M. X X V I I.

A D tepolorum conditor
 Clamore supplex intimo,
 Votum precemq; dirigo.
 Aurem benignus commoda.
 Nam si tuis oraculis
 Indigna gesto pectora,
 His exto iam simillimus,
 Imo uorantur qui lacu:
 Audi precantis anxia
 Pater supreme murmura.
 Dum templa cœli ad ardua
 Elata tollo brachia.

Ne me scelestis obsecro,

Et criminosis cœtibus,
 Mixtum trabas ad infima
 Poenæ uoracis tartara.
 Qui lingua & ore subdolo
 Pacem loquuntur proximis:
 Dirum sed altis contegunt
 Bellum feri præcordijs.

Hic ergo iudex optime,
 Parem repende gratiam,
 Tormenta uersutis uasfra,
 Infer malignis callida.

Manus iniquis astibus,
 Vitamq; fraudi deditam,
 Condigna plectat ultio,
 Fraus fraude, uita concidat.

Domus dolosis illita
 Facis, perennè corrui:
 Quæ facta mens nescit Dei,
 Densis tenebris horreat.

Grates polorum principi,
 Qui uota serui supplicis,
 Vocemq; clemens flebilem,
 Tanto beauit munere.

Hic dimicantem protegit,
 Iuuat, tuetur, erigit:
 Huius fauente numine,
 Claros triumphos consequor.

Tunc dura post discrimina,
 Caro dolore libera
 Florebit, & decus nouum
 Pulchræ salutis induet.

Huic ergo prompto spiritu
 Mei decôrû principi
 Laudes sacro debitas
 Dulces & hymnos concinam.

Hic namq; uirtus inclita
 Plebis beate præmia:
 Hic ipse Christo proflua
 Seruat salutis gaudia.

Salua creator optime,
 Plebem redemptam sanguine,
 Tuæq; dita præmijs
 Hereditatis gloria.

Hanc cum potenti dextera
 Semper gubernas & proteges,
 Extolle summis hanc bonis,
 Acui perennis seculis.

A

Hymnus

HYMNVS ANANIAE, AZA-

RIAE, ET MISAEI, SANCTO-
rum trium puerorum.

○ Mne quod æternus, per uerbū cōdidit auctor,
Auctoris nomen celebret, laudesq; resultet,
Exultetq; suum per secula cuncta parentem:
Angelice uestro turmæ benedicite regi,
Ingentumq; simul resonet uox celsa polorum:
Hūc modulētur aquæ, quas sustinet arduus æther,
Hunc omnis sancto uirtus decantet amore.
Hunc sol argenti psallat splendore coruscus,
Hunc gelido fulgens collaudet lumine luna,
Hunc pariter totus stellarum concinat ignis.
Te pluuia exundans, te ros lenissimus edat,
Discordesq; auræ concordia uoce resultent:
Artificem propriū pulcherrima flāma loquatur,
Et rapidus Domini nomen simul æstus anhelet.
Hoc glacialis hiems, hoc torrida personet æstas,
Roscida temperies, et tempora cana pruinis,
Horrendumq; gelu, et magni uis frigoris ingens,
Et glacies crustis, uertens immanibus undas,
Atq; nives denso uallantes uellere terras,
Auctori per secla Deo sua carmina dicant.
Hunc nox somniferis inuoluens cuncta tenebris,
Atq; dies uarios distinguens luce colores,
Mortalesq; animos torrentia fulgura laudent,
Et nubes largo ditantes ubere terras.

Te sitor immensas tellus fundata per undas,
Te quoq; sublimi gaudentes uertice montes,
Et colles humili spectantes sidera collo,
Æriæq; sonent iucundo murmure siluæ.
Atq; omnis celebret foetus telluris opimæ.
Tum fontes gelido moderantes caminata potu,
Et maria horrendo quatientia littora fluctu,
Flumineusq; canat lapsus clamore sonoro.
Te ceti immanes, et quicquid raptat in undis,
Te uolucrum dulcis laudet concentus in agris.
Te pecorum mitis grex inclite personet, et te
Vis etiā resonet rabidarum torua ferarum.
Hunc hominum omne genus pollēs ratione potēti
Innumeris recinat linguis, hunc ipsa resultet
Isrælitarum nimium plebs cara tonanti.
Vosq; sacerdotes, quos nobile germen Aaron
Edidit, et sacro Leuite sanguine creti,
Quos proprii templi uoluit deus esse ministros,
Perpetuas supero laudes persoluite regi.

Spiritus hunc animæq; ciant per secla piorum, A
Et sancti atq; humiles pura pietate frequentent,
Hunc Anania sacer summo sustollat honore,
Azariasq; simul reuerendo prædicet ore,
Et Misael pulchro sanctus collaudet amore.
Qui se de medio fornacis turbine tutos
Eruit, et uenti rorantis flamine fuit,
Cum rapidis cincti canerēt hæc carmina flamma,
Vimq; suam oblitus sanctos non laderet ignis:
Res mira, et nullis abolenda in secula seclis,
Non caro, non uestis, non uerticis ipse capillus
Ardorem sensit piceum flammæ ue uaporem:
Quin leti atq; alacres, ipso poscente tyranno,
Egressi in laudes ueri domuere profana
Ora dei, quo psallenti mirantia uultu,
Horrore ingenti tremuerunt Barbara corda.

Hūc et nos igitur summū sanctumq; parentē,
Cum nato immensi statuit qui culmina cœli,
Cumq; sacro flatu, uirtutum auctore potentum,
Laudibus assiduis digno exultemus honore.
Te domine æternus cœlorum prædicat axis,
Te laudat cœli sacrosancto exercitus ore,
Glorificatq; ingens cunctarum machina rerum,
Extollit, metuit, clamat, benedicit, adorat.

HYMNVS AD MICHAEL

lem Archangelum.

○ Larent angelici sublimia festa diei,
Allatura piæ dona beata animæ,
Hunc etenim Michael, aula cœlestis alumnus,
Conspicuo nobis consecrat ore diem,
Dignatus Petri Pauliq; inuisere sedem,
Imperiumq; fouens inclita Roma tuum,
Qui proceres inter pia mœnia luce coruscus,
Egregio uultu splenduit orbe nouo:
Cum Deus expulsis lucem depromeret umbris,
Conderet et stabilem nocte ruente diem.
Hic uati eximio, placidi Iordanis ad undam
Se castris domini prodidit esse ducem,
Cum sacro in campo stricto consisteret ense
Subrueretq; pijs impia septa tubis,
Deiciens septem uictatrici fulmine gentes,
Sacratisq; Deo mystica regna ferens:
Hunc Gabriel solum auxilium sibi ferre fatetur,
Ad pia cœlestis castra tuenda Dei,
Admissas referens Daniels in atria cœli,
Quas sancto impastus fuderat ore preces.

Hunc

A Hunc oculis mentis, inter myrteta, beatus
 Zacharias roseo sidere uidit equo,
 Tendentem niueas templa ad cœlestia plantas,
 Proq; Dei affectu pleberogare pio.
 Quatuor ex gemino rueret cum monte quadrigæ,
 Disparibus raptæ præcipitanter equis,
 Dum rufi, atque nigri niuei, uarij q; iugales,
 Perlustrant cuncti iugera uasta soli:
 Atque Dei summo referunt exacta ministro,
 Principis & pendunt ad pia iussa sui:
 Qui spem deiectis spondens, solatia mœstis
 Spiritui uatis sic reboare iubet:
 Hierusalem dominus larga pietate reuifet,
 Atque ille æterno iam sit ut aula Deo.
 Quã tantus numerus hominũq; gregumq; repletã
 Nullius ut muri cingier orbe queat:
 Sed Deus hanc ignis iugi munimine cinget,
 Consumens hostes, lumen & intus agens.
 Hic sub fine etiam cum serpens ille uetus
 Intulerit Christo prælia cassa Deo,
 Cœlestem cupiens telis exscindere sedem,
 Et populum sacrum carpere dente fero,
 Consurget toto cœlestis turbine pugna,
B Flammarumq; globis castra nefanda premet:
 Tum populus Christi perfecta pace fruetur,
 Semper & angelico concinet ore melos.

DREPANII FLORI

De cereo paschali.

A Lme Deus rerum, cœli custodia cuius
 Legibus æternis uertigine concita iugi
 Voluitur, immẽsi socialis machina mundi:
 Te cœlum, & quicquid cœli tegit aureus umbo,
 Te chorus astrorum, te sol, & menstrua luna,
 Te nimbi & nebule, uerrentesque æquora uenti,
 Te lucis noctisq; uices, te quatuor anni
 Tempora, transcursis in se redeuntia riuis:
 Te terra, & quicquid terras ambitq; tegitq;,
 Te freta, te curuis errantia flumina ripis,
 Te properi fontes, te iussæ stare paludes,
 Te pronæ pecudes, sortitæq; alta uolucres,
 Te muti pisces, te uirosi serpentes,
 Pro se quisque tremunt: age rerum maxime rector,
 Sidereas acies oculorum blanda tuentum
 Ad famulos demitte tuos, uultuq; serenus
 Aspice constructam tanta in mysteria plebem,
 Vnum que trino celebrat sub nomine numen.

Non sic Ideis simulantur Dindyma Gallis,
 Attica nec Graijs nuribus uigilatur Eleusis,
 Orgia Thebanus uel agit nocturna Cithæron,
 Nil habet insanum strepitu, nil thure uaporum,
 Sanguine nil madidum, nil cursibus immoderatum.

Nox sacris operanda tuis tantum prece pura,
 Simplicibus uotis, manibusq; ad celsa supinis,
 Te colimus natumq; tuum, quem cuncta tuentem
 Et tibi consortem uerbo genitore creasti,
 Ignea quem celsi linquentem moenia cœli,
 Visurumq; suas hominis sub imagine terras,
 Intacto pregnans utero dedit innuba mater.
 Hunc ut per totam posimus dicere noctem,
 Inferimus claros sanctis altaribus ignes.
 Vestibus innumeris tereti circumsua gyro,
 Aequoream cohibet formatrix cera papyrum,
 Cera domus mellis: iam cætera turba colentum
 Nigrantes tenuat uario splendore tenebras,
 Vbertat stuppas, feruet discordia concors,
 Ut dum sacra pio peraguntur mystica ritu,
 Aemula fidereis uigilent funalia flammis.

Hæc tibi nempe tui patris indiscreta propago,
 Multa luce micans, terra nox splendet in omni,
 Nox claro mage clara die: gens nulla niuali
 Vsque adeo subiecta polo est, quam frigore pigram
 Sidus & æternæ præmit inclementia brumæ,
 Quæ te Christe neget rutila: quã flammæus orbem
 Sol agit, occidui quæ meta secunda diei est,
 Et quæ prima patet reditura ianua lucis,
 Tu coleris, dum finis erit, dum terra manebit,
 Vertetur cœlum, uertentur mensibus anni,
 Semper honos nomenq; tuum laudesq; canentur.

DREPANIVS MODVINO

Augustodinensi Episcopo.

Exhortatio ad legenda sacra
uolumina.

S Oluo pater profluas hilari de pectore grates,
 Quod referas Floro labra benigna tuo.
 Ex quis prædulcis destillat gratia mellis,
 Ambrosiũq; liquor pectora nostra fouet.
 Audieras crebro domini pia dicta iubentis,
 Os ego, si pandas, exsatiabo tuum.
 Cœlestem sitiens traxisti in uiscera flatum,
 Vnde modo suauis efflat & almus odor.
 Hausisti placidas r. e. s. v. de fontibus undas,
 Vnde meam recreas doctor abunde sitim.

A 3

Sic

Sic rogo diuinis flagrent tua pectora flammis,
 Quas patribus Christus misit ab arce poli.
 Cum uehemens subito sonuisset ab æthere flatus,
 Fulissetq; omni uertice lingua rubens:
 Queisq; duo ualide feruebant corda uirorum,
 Quos uoluit media Christus adire uia,
 Mystica sacrorum referans oracula uatum,
 Ore uno & cunctos se cecinisse docens,
 Crede pater, multo gaudent mea uiscera motu,
 Et letante anima uix mea lingua silet:
 Quod me non meritum tanto dignaris amore,
 Tamq; pio affaris carmine, tamq; sacro:
 Quod non Asirij uiolatur fluminis undis,
 Nec fordescit aquis turbide Nile tuis:
 Sed liquido potius Iordanis manat ab amne,
 Quo pulcher Christi letificatur ager.
 Iam nunc Castalij siccetur fontis arena,
 Aoniumq; nemus fistula nulla sonet:
 Laurus Apollineæ marcescat deniq; silua,
 Cumq; suis baccis alba ligustra cadant:
 Victrices Christi uigeant per secula palmæ,
 Quas olli exultans turba canora dedit,
 Paciferos scindens oleæ de uertice ramos,
 Atq; sacram sternens ueste nitente uiam,
 Qua dominum portans masueta pullus a sella,
 Poneret innocuos molliter ille pedes.
 Si placidi fontis uitalem querimus undam,
 En Siloæ nobis uena salubris adest,
 Quæ naturales potis est abolere tenebras,
 Atq; diem cæcis reddere luminibus.
 Si montes collesq; iuuant, sanctiq; poëtæ,
 Ecce Sionis apex moenia sacra feret.
 In laudes Christi Thabor exultat, & Hermon,
 Libanus ærijs plaudit & ipse cedris,
 Carmelus sacer est Eliæ fulmine pollens,
 Vertice sublimi fert holocausta Dei,
 Nomine qui duplici Sina uocitatur & Horeb,
 Legiferum nobis monstrat & ipse senem,
 Flammea cornuto uibrantem lumina uultu,
 Gestantemq; sacris iura superna tablis.
 Iob prius heroo sua carmine bella retextit,
 Diuina David personat ipse lyra.
 Qui loquar insigni tumidū Solomona cothurno,
 Qui thalamos Christi psallit & ecclesie?
 Hos reuerendæ pater pleno sectemur amore,
 Hinc sensus nostri uerbaq; cuncta fluant.

Auctorem pia lingua suum canat atq; resulet,
 Auctorem proprium mens pia concelebrat;
 Christicola sermo Christum ciat ore fidelis:
 Hoc dignum, hoc iustum est, suaue, salubre, piū.
 D R E P A N I V S A M I-
 CO: P R O S V S C E P T A
 sui defensione grati-
 arum actio.

○ Quam suauis odor uestri de pectoris aula,
 Exilit, ô Christi frater amore potens.
 Mulcentur sensus, mulcentur uiscera tota,
 Oblectatq; omnem coelica uis animum.
 Non ita uernali uitis sub sidere fragrat,
 Palmite cum læto gemmeus exit honor:
 Nec sic camporum redolet noua gratia fundens
 Candida puniceis lilia mixta rosis:
 Hoc & florifera uincuntur munera siluæ.
 Pomorumq; omnis exuperatur odor.
 Diligis & pariter præsens, & diligis absens,
 Nec uariat castum callida fraus animum,
 Siue hostes, seu sint chari sine labe sodales:
 Nos tua corda fouent, nos tua lingua canit.
 Istis grata refers, illos ratione refellis,
 Diuersisq; armis dimicat unus amor,
 Et superat quoniam uerax dilectio uictrix,
 Semper in æternum clara trophæa feret.
 Solis atra odijs, uotisq; actisq; malignis,
 Turbine præcipiti iure ruina uenit.
 At sincerus amor, ceu lux æterna coruscat:
 Nec cedit tenebris, sed tenebrosa fugat.
 Quid? quod crebro etiam mittis pia uerba salutis,
 Pluribus & donis hicq; domiq; oneras?
 Hic est uerus amor, hæc est affectio munda,
 Hoc patris & Christi munus ubiq; pium.
 Talia diffundit per mentes dona pudicas,
 Sedibus ætherijs spiritus ille fluens.
 Antiqui nunc orsa senis iuuat ore referre,
 Lumine qui captus, mente serenys, ait,
 Sic mea nunc redolet proles uelut inclitatura,
 Munera diuino quæ benedicta cluunt.
 Det tibi cunctisq; potens cœli de rore salubri,
 Pinguisq; eq; aruis munera larga satis:
 Scilicet egregios æter ni farris acervos,
 Exundans oleum, uinaq; pulchra nimis.
 His uerbis persoluo libens tibi chare patrone,
 Perpetuas grates, uota benigna simul.

A Nam decet, et pulchra prorsus ratione recurrit,
 Diuinis dictis munera diua cani.
 Sis felix ceptum seruans per secula amorem,
 Acceptus celso semper amice Deo.

V. N. X L I I.

DREPANIVS VVLFINO GRAM
 matico Aurelianensi. Hortatio
 ad rescribendum.

A Nnuus excurrit reuolutis mensibus orbis,
 Quod tua uox nostris auribus insonuit,
 Tam nitidis chartis, tam clavis culta figuris,
 Ut specimen cordis pagina pulchra daret:
 Sic liquidas puteus profundit largifer undas,
 Et rapidus rapido feruor ab igne salit.
 Sic rutilus rutilum uomit et carbunculus ignem,
 Puraque fert purus uina uenusta calix:
 Ex olea pulchro pulcher quoque uertice fructus
 Carpitur, atque liquor pulchrior inde fluit:
 Sed mihi mellisfluum rapuit fors inuida carmen,
 Et dulcem pateram fregit iniqua manus.
 Frigida ceu si quis sitienti pocula demat,
 Vel famido gratas uertat ab ore dapes:

Proque dolore uenit misero quod sepe uerebar,
 Et metus ille meus re manifestus adest.
 Conticuit cithara quondam uox optima nostre,
 Et lyra dulcimodos prestit amica sonos.
 Quid rogo frater agis tam longa silentia seruans?
 Quo ue tibi nostri tam cito pulsus amore
 Certe tanta tue tum florida carmina musæ,
 Haud parua ut pateant indiguere mora.
 Vix tamen excursos excussit uis tua uersus,
 Dum uolucres apices sic reuolare iubes.
 Insta igitur ceptis, et scribe, et scripta repose:
 Sic etenim dulcis crescere sueuit amor.
 Sermo ligat mentes, permulcet pectora sermo,
 Absentes sociat, scissaque conciliat:
 Sic animæ David Ionathæ mens pulchra cohesit,
 Nec patris horrendis deiicienda minis.
 Vox etenim prudens, ceu feruida succina flagrat,
 Et rapit attactu corda modesta suo.
 Prome precor solitos mellito gutture cantus,
 Et releua nostram dulcis amice sitim.

V. N. XXXIII.

B P A V L I N I V I R I C O N S V
 L A R I S, D E S A N C T O I O A N N E
 Baptista, Christi preconē & legato.

Summe pater rerum, cœlique æterna
 potestas, (Christe;
 Cum quo nostra salus, sanctorum gloria
 Spiritus et patri pariter natoque coherens,
 Qui mentes linguasque regis, uiresque ministras,
 Promeruit quas sola fides: cui plena potestas;
 Brutis ingenium, uocemque infundere mutis:
 Præsta Evangelico ductum de fonte Iohannem,
 In nostra arentâ decurrere carmina riuo.
 Ille quidem tantus, quantum potuit dare mundo,
 Qui nasci talem noua per miracula iussit:
 Sed licitum magnis tenues impendere curas,
 Nec dedignantur uilem cœlestia laudem:
 Pars etiam meriti, meritum celebrare priorum:
 Nec noua nunc aut nostra canam, dixere propheta:
 Cuncta prius, sanctique uiri sermone soluto,
 Promissum exortum, uitam mortemque sacrarunt:
 Si mors illa fuit, meruit quæ sanguine cœlum.
 Nos tantum modulis euoluere dicta canoris:

Vouimus, et uersum mentes laxare legentum:
 Sic nam magna licet paruis, antiqua nouellis,
 Perfecta in doctis conferre, æterna caducis,
 Inspirante deo. quicquid dixere priores,
 Aptauit citharis nomen uenerabile David,
 Consona cœlesti pangens modulamina plectro:
 Nos quoque fas meminisse dei: quæquæ obsita multis
 Pectora criminibus cœlestem admittere sensum.
 Zacharias Syria quondam de gente sacerdos,
 Credita solenni curabat templa paratu.
 Vita uiri, pietate, fide, grauitate, pudore,
 Obsequio condigna Dei: coniunx huic alma:
 Elisabeth, priscæ sanctorum stirpe uirorum
 Progenita, et tanto uirtutibus æqua marito:
 Sed, quod in opprobrio matrum, posuere priores,
 Prole carens, sterilem ducebat mœsta senectam.
 Spemque omnem sobolis transacta excluserat ætas.
 Forte sacrum solenne Deo plebs cuncta ferebat,
 Et prius antistes sacros adoleuerat ignes,

A.

Intima

Intima diuinis decorans altaria flammis:
Ecce sacram propter cœlestis nuncius aram
Astitit, ac ueste insignis, uenerabilis ore,
Se cœlo missum uultuque habituq; probauit.
Tum sancta in tales laxauit pectora uoces.

Accipe, cœlesti domino dilecte sacerdos,
Aeterni mandata Dei, cui cura piorum
Perpetua est, iugis qui puro pectore custos
Emeritum sanctis impendere sciuit amorem:
Ac primum genus hic extincto semine non uult
Interiisse tuum, sœcundaq; uiscera fecit
Coniugis, effœto quæ iam cessabat in æuo.
Cur tamen addubitas, mortali tu quoque sensu,
Omnia posse Deum? sed credes, ille probabit.
Nascetur dignus tanto sponfore beatus
Perpetuusq; puer, qui primo protinus æuo
Te maior, sacras inuictio in pectore uires
Auctoris dono plus quàm genitoris habebit.
Nec sane nato quæ prima uocabula ponas,
Arbitrij irisq; tui est: Deus ipse profœto
Qui nasci iubet, hunc idem iubet esse iohannem.
Nominis hic titulus, meritorum immensa propago,
Quæ necdum genito potuit prænoscere solus,
Qui dabit, & tanto tribuet tibi gaudia nato:
Nec uero tribuet tantum tibi (gloria parua est
Intra unam conclusa domum) sed quantus ab ortu
Tenditur in seræ funita crepuscula lucis,
Totus prole tua tecum letabitur orbis.
Quid mirum? cuncta uitiorum face carebit,
Cœlestem ducens sine labe & crimine uitam,
Vasano seruans abstemia pectora uino,
Omniaq; euitans malefua di pocula succi:
Cumq; hominum generi uel post errata salutem
Spondeat, ab sancta quisquis renouabitur unda,
Ipse in se nihilum quo purificetur habebit.
Ac ne plura tibi uarijs ambagibus edam,
Eliæ meritum doctus nescire sacerdos
Non potes, exose qui mortis lege remissa,
Aeternam degit proprio cum corpore uitam,
Igneus excelsum quem uexit ad æthera currus,
Flammantem rapido nisu glomeratus equorum:
Hunc tuus æquabit meritorum stemmate natus,
Tantundem & laudis simul & uirtutis habebit:
Ergo ad condignas tanto pro munere grates,
Ne dubiam suspende fidem, ne mota fauentis
Ira dei, meritam statuatur post præmia pœnam.

Hæc ait, & tenues elabitur ales in auras,
Fragrantemq; sacro procul æra fundit odore.
Dirigit trepida confusus mente sacerdos,
Ac dum promissum cunctantia corda uolunt,
Dum se diffidit tantum meruisse fauorem,
Vt summi sit cura Dei, dimissus ut alto
Nuncius è cœlo, famulo tam clara referret,
A domino mandata suo, ludiq; ueretur,
Somniaq; illa putat: mores dum parcius æquo
Aestimat ipse suos, nec se meruisse fatetur:
Infidum facit ipsa fides, dum credere dignum
Se non uult, pœnas incredulitate meretur.
Protinus astricta est dubitanti lingua palato,
Et motus oblita sui, molitaq; uocis
Articulare sonum, pigro torpore cohesit:
Dumq; cupit narrare suæ miracula plebi,
Conatus frustra, defixo obmutuit ore.
Mœstus abit, uersatq; inclusa mente dolorem,
Et ueniam erratis arcano in corde precatur.
Quanta Dei pietas, quamq; exorabile numen,
Pœnituisse sat est. rata qui dat, temporis ordo
Voluitur, & grauida (mirum) distenditur aluo
Elisabeth, sanctumq; gerunt pia uiscera pondus,
Et uenit effœto munus iuuenile sub æuo.

Inde aliud, sanctus Gabriel qui nuncius idem
Zachariæ fuerat, multo maiora uoluitans,
Ad Mariam molitur iter, quæ sponsa marito,
Sed mage lecta Deo, mundi paritura salutem,
Virgo illibatum seruabat casta pudorem:
Cui postquam insignis cœlesti forma decore
Constitit ante oculos, uultus demissa pudicos,
Tinxit suffuso rutilantes sanguine malas.
Ille ait, O toto quem solis circulus ambit,
Quæq; fuere prius, quæ sunt, quæ deinde sequetur,
Virginibus cunctis felicior orbe puella,
Magno lecta Deo, mater dicaris uterius,
Cuius & ille pater, felix age concipe pondus,
Impolluta uiro, coituq; immunis ab omni,
Verbo facta Dei: corpus tua uiscera præstent
Illi qui cœlum, terras, mare, sidera fecit:
Qui semper fuit, & nunc est, & tempore in omni
Semper erit, mundi dominus lucisq; creator,
Et lux ipse poli, per te mortalia membra
Induet, atque oculos hominum cœtusque subibit.
Imperturbatos tantarum in præmia laudum
Tolle animos, dabit ille tibi uiresq; fidemq;.

A Qui uoluit (nam cuncta regit nutuq; gubernat)
Filius esse tuus, Domini cum filius esset.

Dixerat, et uisus pariter terrasq; reliquit,
Assuetumq; sibi facili petit æthera uisu.
Implentur præcepta Dei, creditq; puella
Protinus, atq; auget meritum uitamq; priorem
Prompta fides: tacitis elementa latentia causis
Diuinum informant corpus, sacrandaq; crescit
Sarcina, cœlestem dominum pia confouet alius.

Interea grauidâ soboles, quâquam edita necdû,
Instigat Mariam sanctam, ut progressa reuifet
Elisabeth, longo quæ iam uenerabilis æuo,
Dilectum domino puerum paritura gerebat.
Auscultat nato genitrix (uis tanta fidei):
Et quo iussa uenit, mouit materna Iohannes
Viscera, et impleuit diuino pectora sensu.
Iam uates, necdum genitus, conclusus in aluo,
Iamq; propheta pius gesta et uentura uidebat.
Illa ubi concepto fulgentem lumine longè
Conspexit Mariam, celeri procul incita gressu
Obuia progreditur, uenerataq; brachia tendens,
Salue ô mater, ait, Domini, salue pia uirgo,
Immunis thalami, coitusq; ignara uirilis,
B Sed paritura Deum: tanti fuit esse pudicam,
Intactæ ut ferres titulos et præmia nuptæ.
Cur mihi non meritæ, nec tanto munere dignæ,
Officij defertur honos? cur gloria cœli
In nostros delata lares et uilia tecta,
Obscuris tantum lumen penetralibus infert?
Sed mitis placidusq; suis cultoribus adsit:
Præstitit hûc genitus, quem præstitit antè fauorè.
Dixit, et amplexus ulnis circumdata iunxit,
Iamq; Deum uenerata, pio dedit oscula uentri.

Dic age nunc Iudæa nocens, et sanguine regis
Commaculata tui, uerbis si nulla priorum
Est adhibenda fides, sacros si fallere uates
Creditis, et Mosén ipsum, si fallere Dauid,
Impia peruersæ putat inclementia gentis,
Credite non genitis: materna clausus in aluo,
Quid uideat sancto matris docet ore Iohannes.
Quis precor hûc docuit, quem casto uiscere uirgo
Contineat, quantus maneat noua secula partus?
Sed sanctis abstrusa patent, nec uisa profanis.

Verum egressa modum latos petit orbita cæpos,
Atq; oblita mei procurrare longius audet.
Spero, erit ut possim firmato robore quondam

Hoc quoq; per spatium fortes agitare quadrigas.
Huc cœptum repetamus iter, mortalia dicat
Pagina mortalis, Dominum diuina loquantur.

Iamq; adeo exacto quantum natura iubebat
Tempore, matura puer inclitus editur aluo,
Et promissa Dei magna non credita pœna
Implet certa fides, et natus comprobatur infans.
Conueniunt contingentes de more propinqui,
Ut puero ueterum de nomine ducta parentum
Apertis collatis quæ sita uocabula causis:
Sed negat arbitrium cognatis esse relictum,
Cœlestis iussi per natum conscia mater.
Ergo placet dudum præclusa uoce silentem
Consuluisse patrem: promendi sola facultas
Indicij, quod lingua nequit, si littera signat.
Consultitur, sumit tabulas, scribitq; Iohannem:
Mirantur cuncti, nullumq; habuisse priorum
Præscriptum nomen recolunt de stirpe parentum.
Quantum sera fides ualuit: quia dextra notauit,
Quod mens crediderat, peccati pœna remissa est.
Soluuntur uinctæ laxata repagula linguae.
Respondet iam uoce senex, proditq; propinquis
Tecta diu mandata Dei, spondetq; futura,
Dum transacta probat, talem fore quis dubitaret,
Quem domini iussis, naturæ lege remissa,
In solito exortu nasci potuisse uidere?
Exemplum cunctis celebrandum incredulitatis
Ante oculos cunctis posuit, ut pœna parentis,
Vel uenia: atq; animis instat simul hinc metus, hinc
Labitur interea cunarum tempus, in ipsis spes.
Extat diuini species manifesta uigoris.
Blanditiæ risusq; silent, incertaq; cessant
Murmura, serietas lasciui præuia sensus,
Iam tenera informat uenturis moribus ora.
Inde ubi prima puer stabili uestigia nîsu
Fixerat, et certam signarent uerba loquelam:
Mos erat, aut sancti dicta auscultare parentis,
Aut antiquorum præclara edificere facta,
Vel quas ipse Deus leges interprete Mose
Condiderat, sacri quas seruat pagina saxi.
Hæc et quæ teneram firmarent cetera mentem
Tractabat recolens: neq; enim ignorasse priora
Credendus, dederat Dominus cui nosse futura.
At postquam robur membris accessit ab æuo:
(Nam mens plena deo tardos præuenerat annos)
Illa sibi iam tum statuit discenda, docere

*Quæ nequeunt homines: simul effugienda ciborū,
Et potus sanctæ contagia noxia uitæ.
Tecta igitur sancti, quanquā immaculata, parentis
Deferit, ac turbas hominum cœtusq; nocentes
Effugit, ac solas loca tendit ad inuia terras,
In quib; setantum mens impolluta uideret,
Liberatq; à curis, sacra ad præcepta uacaret.
Vestis erat curui setis conserta cameli,
Contra luxuriam molles duraret ut artus,
Arceretq; graues compuncto corpore somnos.
Hunc uilis rigidus ad lumbos zona ligabat:
Præbebant uictum facilem siluestria mella,
Pomaq; et incultis enata cautibus herbæ,
Arentemq; sitim decurrens unda leuabat.*

*Quis locus hic uitij? aditum quæ praua cupido
Inuenit hæc inter sacra ad penetralia mentis?
Quo peccet, qui nil cupiat? quo tendat iniqui
In latebras sensus, quisquis non indiget ullo?
Sic primi uixere homines, mundoq; recenti
Hos auctor dederat uentura in secula mores:
Inferuit donec sese maleuada uoluptas,
Ac secum luxus et amorem inuexit habendi:
Hinc odia, hinc lites, hinc fraus, hinc liuor et iræ,
Cædes, arma, cruor, conflictus, prælia, mortes:
Hinc offensa dei, quam tartara seua piabunt.*

*Verum ego cur nimium cōmunes arguo culpas;
Immemor ipse mei, quem non commissa grauare,
Sed ueniam sperare decet? mirabimur immo.
Rectius, inuictum nulliq; imitabile præci
Exemplum seculi, transgressum humana labore,
Semideumq; uirum, qui labe immunis ab omni,
Cum sua tam sæuis cruciari corpora pœnis,
Præscripsit, quid nos uel post peccata deceret:
At postquam inuictum firmans per talia mentem,
Exegit largum tempus, statuitq; reperta
Quæ fuerant querenda, sibi uox edita cœlo est.
Iam satis impensum spacij dilecte propheta,
Quo tibi prodesse, tempus tibi quæ data sentis,
Ut prosint alijs; et quæ iam perditæ, seruent:
Perge igitur sanctas puri Iordanis ad undas.
Hic quicumque hominum uitæ commissa prioris:
Pœnitit, et tandem sensu meliora uoluntat,
Ab lue confessum: quisquis tibi mente fideli
Grediderit, delere pio commissa lauacro,
Ille renatus erit, talis modo uita sequatur,
Quæ probet ablutos uitam damnaſſe priorem.*

*Paruit auditis famulanti mente Iohannes. A
Protinus et ripas iussu descendit ad amnis.
Prædicat hic præcepta Dei sermone uerendo,
Infunditq; nouam credentium in corda salutem,
Diluit insusis credentium crimina lymphis,
Absoluitq; metus hominum, pœnasq; remittit,
Atque ignem restinguit aquis, obliuia suadet
Errorum, præstatq; nouæ noua corpora uitæ.*

*O pater o hominum rerumq; æternæ creator,
Quot gradibus parcit pietas tuæ: quis pater unquā
Sustinet erranti toties ignoscere nato?
Das genti sensum, quo uel bona uel mala noscant:
Non satis innectis seruandæ uincula legis,
Proponisq; malis pœnas, et præmia iustis.
Hæc quoque quis speruit? redeat quandoq; libebit;
In promptu uenia est: sanctum patet ecce lauacrum,
Quod renouet uitam, ueteresq; obliteret actus,
Quodq; nouos homines faciat, quid querimus ul-
Et tamen ulterior uenia est: uiolauerit ullus (traſ
Hoc quoque polluto prolapsus corpore donum,
Quāquam iam nimius longè processerit error,
Desinat et redeat, cum se damnauerit ipse,
Absolui meruit: si pœnitet, irrita culpa est.
O uerè, quod ais, pondus leue, quodq; coheret, B
Suaue iugum, toties homini cum ignoscitur uni,
Et tamen erramus, finis nec criminis ullus
Humano generi: sed creſcit laus tua, nam quo
Maior culpa rei, parcentis gloria maior.
Grates ergo tibi referat mens omnis, et omnis
Lingua canat, quantūq; potest humana propago,
Si placuisse nequit, fieri uel grata laboret.
Panditur immensum, si demus uela, profundum
In laudes Pater alme tuas: sed conscia tanti
Mens oneris trepidat, propriasq; haud inscisa uires.
Consultit, et dignis potius dicenda relinquit.*

*Reddamur cœptis: opus hoc tibi sancte Iohānes,
Quo renoues puras abluto corpore mentes,
Non hæc prima dedit Domini sententia, qua te
Admonuit claram mittens per nubila uocem:
Secula multa prius sancti Deus ore locutus
Isaie uatis, ueteris qui maximus æui:
Mittam, ait, ante tuos oculos o nate ministrum;
Qui sentosarum purgans concreta uiarum
Gressibus ille tuis, celsos subſidere montes,
Idem depressos faciet conſurgere ualles:
Diriget hic quæ praua, et leniet aspera, dura:*

Molliet;

A Molliet, & totum coget planscere mundum.
 Tū ne precor donum summi patris, alme Iohannes
 Cum Christo promississe uenis? teq; imputat ille
 Qui misit natum? tunc o prædicte prophetis,
 Nominis angelici tu participatus honore;
 Per te prima dei sese clementia profert,
 Prima tibi dandæ ueniæ permissa potestas:
 Te cum multa nouæ peterent miracula plebis,
 De te Christus ait, concessum est uisere talem
 Qualem nulla prius uiderunt secula prophetam:
 Dico ego, qui solus quæ gesta gerendaq; noui,
 Inter mortales dederit quos fœmina partus,
 Quosq; dabit solenni hominum de more creatos:
 Nullus erit possit qui se præferre Iohanni.
 Hæc de te ille refert, qui quelibet intima cordis
 Humani, & cunctos seclorum ex ordine tractus
 Peruidet, ut quæ sunt oculis subiecta uidemus.

PAVLINVS AVSONIO,

Epistola prima.

Studijs facris prophana posthabēda.

Q Vid abdicatas in meam curam pater

Redire Musas præcipis? ¶

Negant Camœnis nec patent Apollini

B Dicata Christo pectora.

Fuit ista quondam non ope, sed studio pari

Tecum mihi concordia,

Ciere surdum Delphica Phœbum specu,

Vocare Musas numina,

Fandi q; munus munere indultum Dei

Petere fonte, nemore, aut iugis.

Nunc alia mentem uis agit, maior Deus,

Aliosq; mores postulat.

Sibi reposcens ab homine munus suum

Viuamus ut uis patri,

Vocare uanis otio aut negotio,

Et fabulosis litteris

Vetat, suis ut pareamus legibus,

Lucemq; cernamus suam.

Quamuis soporum, callida ars q; rhetorum, &

Figmenta uatum nubilent,

Qui corda falsis atq; uanis imbuunt

Tantumq; linguas instruunt,

Nihil adferentes ut salutem conferant,

Quod ueritatem detegat.

Quid enim tenere uel bonum aut uerum queant

Qui non tenent summæ caput?

Veri boniq; fomitem & fontem Deum,

Quem nemo nisi in Christo uidet.

Hic ueritatis lumen est, uitæ uia,

Vis, mens, manus, uirtus patris,

Sol æquitatis, fons bonorum, flos Dei,

Natus Deo, mundi sator,

Mortalitatis uita nostra, & mors necis,

Magister hic uirtutis est,

Deusq; nobis, atq; pro nobis homo

Nos induendo, se exuit.

Aeterna iungens homines inter & Deum

Interq; se commercia.

Hic ergo nostris ut suum præcordijs

Vibrauerit cælo iubar,

Abstergit ægrum corporis pigri situm

Habituq; mentis innouat.

Exhaurit omne, quod iuuabat antea,

Castæ uoluptatis uice,

Totoq; nostra iure Domini uindicat

Et corda & ora & tempora.

Se cogitari, intelligi, credi, legi,

Se uult timeri & diligi.

Æstus inanes quos mouet uitæ labor

Præsentis æui tramite,

Horret future cum Deo uitæ fides,

Qui quas uidemus spernere,

Non ut prophanas abiicit aut uiles opes,

Sed ut magis caras monet,

Cælis reponi creditas Christo Deo,

Qui plura promissit datis.

Contempe præsens uel mage deposita sibi

Multo ut rependat fœnore.

Sine fraude iustus aucta creditoribus

Bonus æra reddet debitor,

Multaq; spretam largior pecuniam

Restituet usura Deus.

Huic uacantem uel studentem & deditum

In hoc reponentem omnia,

Ne queso segnem nêue peruersum putes,

Ne crimineris impium.

Pietas abesse Christiano qui potest?

Namq; argumentum mutuum est;

Pietatis, esse Christianum; & impij,

Non esse Christo subditum.

Hanc cum tenere discimus, possum tibi

Non exhibere, id est patri

Cui cuncta sancta iure chara nomina

Debere me uoluit Deus.

Tibi disciplinas, dignitatem, litteras,

Linguae, et togae, et famae decus,

Promotus, altus, institutus debeo

Patrone, praeceptor, pater.

Sed cur remotus tandiu degam arguis,

Pioq; motu irascere:

Conducit istud, aut necesse est aut placet

Vel aliud horum quidquid est.

Ignosce amanti, si geram quod expedit.

Gratire, si uiuam, ut libet.

PAVLINVS AVSONIO,

Epistola II.

Defensio sui propter religionem
fuisseptam.

Deforme patrijs tota trieteride terris

Atque alium me egisse uagis erroribus orbem,

Culta prius uestrae oblitum confortia uitae,

Incepitas sanctis mota pietate querelis:

Amplector patrio uenerandos pectore motus,

Et mihi gratandas saluis affectibus iras:

Sed reditum inde meum genitor te postulare nollem,

Vnde dari posuit, reuocandum me tibi credam.

Cum steriles fundas, non ad diuina, precatus,

Castalidis supplex auerso numine Musis:

Non his numinibus tibi me patriaeq; reduces.

Quod datur in nihil sine numine, nomina Musas

Surda uocas, et nulla rogas: leuis hoc feret aura,

Irrita uentose rapiunt haec uerba procellae,

Quae non missa Deo, uacuis in nubibus haerent,

Nec penetrant superi stellantem regis in aulam.

Si tibi cura mei reditus, illum aspice et ora,

Qui tonitru summi quatit ignea culmina caeli,

Qui trifido igne micat, nec inania murmura miscet,

Quiq; satis caelo soles largitur et imbres.

Qui super omne, quod est, et in omni totus ubiq;

Omnibus infuso rebus regit omnia Christo,

Quo mentes tenet atq; mouet, quo tempora nostra

Et loca disponit: quod si contraria uotis

Constituat nostris, prece descedendus in illa est,

Quae uolumus. quid me accusas, si displicet actus?

Quae gero agente Deo, prius est fiat reus auctor,

Cui placet, aut formare meos, aut uertere sensus.

Nam mea si reputes, quae pristina, quae tibi nota,

Sponte fatebor enim modo me non esse, sub illo

Tempore qui fuerim, quo non peruersus habebar,

Et peruersus eram falsi caligine cernens,

Stulta Dei sapiens, et mortis pabula uiuens.

Agnosci datur à summo genitore, nouari

Quod non more meo geritur, non arbitror istis

Confessus dicat mutatae in praua notandum

Errori mentis, quoniam sim sponte professus.

Me non mente mea uitam mutasse priorem,

Mens noua me fateor flexit, mens non mea quondam,

Sed mea nunc, auctore Deo, qui siquid in actu

Ingenio meo sua dignum ad munia uidit,

Gratia prima tibi, tibi gloria debita cedit:

Cuius praeceptis partum est, quod Christus amaret.

Quare gratandum magis est tibi, quam queritandum,

Quod tuus ille, tuis studiis et moribus ortus

Paulinus, cui te non inficiare parentem,

Nec modo cum credis peruersum, sic mea uerti

Consilia ut sim promeritum Christi fore, dum sum

Aufonsijs feret ille tuae sua praemia laudi,

Deq; tua primum tibi deferet arbore pomum,

Vnde precor meliora putes, ne maxima perdas

Praemia, detestanda tuis bona fontibus orta. (pau)

Non etenim mihi mens uaga nunc, neq; partici

Vita fugax hominum, Lyciae qua scribis in antris

Pegaseum uixisse equitem: licet auia multi

Numine agente colant, clari uelut ante sophorum

Pro studiis Musisq; suis, et nunc quoque castis

Qui Christum sumpserunt animis, habitare frequentes

Non inopes animi, neque de feritate legentes

Desertis habitare locis, sed in ardua uersi

Sidera, spectantesq; Deum ueriq; profunda

Perspicere intenti de uanis libera curis,

Otia amant, strepitusq; fori rerumq; tumultus,

Cunctaq; diuinis inimica negotia donis,

Et Christi imperijs et amore salutis, abhorrent;

Speq; fideq; Dei sponsa mercede sequuntur.

Quam reseret certus non desperantibus auctor.

Si modo non uincat uacuis praesentia rebus,

Quaeq; uidet, spernat: quae non uidet, expetat ut mens:

Namque caduca patent, nostris aeterna negantur

Visibus, et nunc spe sequimur, quod mente uidemus,

Spernentes uarias rerum spectacula formas,

Et male corporeos bona sollicitantia uisus.

Attamen haec illis seclis sententia uisa est,

Tota quibus iam lux patuit ueriq; boniq;

Venturi aeternum seclis, et praesentis inane.

A At mihi non eadem cui gloria, cur eadem sit
 Fama, fides ueri, par est, sed amoena colenti
 Nunc etiam et blanda posito locupletis in area
 Littoris, unde hæc iam tam festinata locorum
 Inuidia est? utinam iustus me carpere liuor
 Incipiat, Christi sub nomine probra placebunt.
 Non patitur tenerū mens numine firma pudorem,
 Et laus hic contempta, redit mihi iudice Christo.
 Ne me igitur uenerande parens his, ut malè uersum,
 Increpites studijs, neq; me uel coniuge carpas,
 Vel mentis uitio, non anxia Bellerophontis
 Mens est, nec Tanaquil mihi, sed Lucretia coniunx.
 Nec mihi nunc patrij est (ut uis) obliuio cœli,
 Quin summum suspecto Deum quem qui colit unū,
 Hic uerè memor est cœli: crede ergo paterni
 Nec cœli immemores, nec uiuere mentis egentes,
 Humanisq; agitare locis, studia ipsa piorum
 Testantur mores hominū, nec enim impia summum
 Gens poterit nouisse Deum, sit multa locorum
 Multa hominum in studijs, multa experiētia legum.

Quæ regio agresti ritu caret? aut quid in istis
 Improbitas aliena nocet? quid tu mihi uastos
 Vasconie saltus, et ninguida Pyrenei

B Obijcis hospitiat in primo quasi limine fixus
 Hispanæ regionis agam, nec sit locus usquam
 Rure uel urbe mihi, summum qua diues in orbem
 Usque patet, mersos spectans Hispania soles.
 Sed fuerit fortuna, iugis habitasse latronum,
 Non lare barbarico rigui, mutatus in ipsos,
 Inter quos habito socia feritate, colonos.
 Non recipit mens pura malū, neque leuibus hærent
 Insuperse fibris maculæ, si Vascone saltu
 Quisquis agit purus sceleris uitam inter iniquos,
 Nulla ab inhumano morum contagia ducit
 Hospite: sed mihi cur sit ab illo nomine crimen
 Qui diuersa colo, ut colui, loca iuncta superbis
 Urbibus, et letis hominum celeberrima cultis?
 Ac si Vasconicis mihi uita fuisset in oris,
 Cur non more meo potius formata ferinos
 Poneret in nostros migrans gens barbara ritus?

Ante habitos mores, nec semper flectere uitam
 Crimen habet, nanq; est laudi bene uertere, cum me
 Immutatum audis, studium officiumq; require
 Si prauo rectum, si religiosa prophanis,
 Luxurie parcum, turpi mutatur honestum.
 Segnis, iners, obscurus ago, miserere sodalis

In mala peruersi, blandum licet ira parentem
 Exciret, lapsum ut reclus instaret amicum
 Moribus, et monitu reparet meliora seuerio.
 At si forte itidè quod legi, et quod sequor, audis
 Corda pio uouisse Deo, uenerabile Christi
 Imperium docili pro credulitate loquentis
 Persuasumq; tenens, monitis æterna parari
 Præmia mortali damnis præsentibus empta,
 Non reor hoc sancto sic displicuisse parenti,
 Mentis ut errorem credat, sic uiuere Christo.

PAVLINVS AVSONIO,

Epistola III.

De constantia in amore.

Continuata meæ durare silentia linguae,
 Te nunquam tacito, memoras, placitamq; latebris
 Desidiam exprobras, neglectaq; insuper addis
 Crimen amicitiae, formidatamq; iugalem
 Obijcis, et durum iacis in mea uiscera uersum.
 Parce precor lacerare tuum, nec amara paternis
 Admiscere uelis, ceu melli absynthia, uerbis.
 Cura mihi semper fuit et manet, officijs te
 Omnibus excolere, affectu obseruare fideli.
 Non unquam tenui saltem tua gratia nauo
 Commaculata mihi est, ipso te ledere uultu
 Semper, et incauta timui uiolare figura.
 Composui, et leto formaui lumine frontem,
 Neque uel à tacito contractam pectore nubem
 Duceret in sanctum suspectio falsa parentem.
 Hoc meate domus exemplo coluitq; coletq;
 Inq; tuum tantis nobis consensus amore est,
 Quantus et in Christum, connexa mente colendū.
 Quis tua quæso tuus obduxit pectora liuor?
 Quorum more pijs facilis tibi fama per aures
 Irrupit, populisq; animum, contraq; uetustam
 Experta pietate fidem, noua uulnera mouit?
 Laderet ut natis placidum maleuada parentem?
 Sed mihi non fictæ mens conscia simplicitatis,
 Nec patris inculti pietas rea respuit omne
 Immeritum, et falso perstringi crimine non fert.
 Immunis merito grauius uiolatur iniquo.
 Vulnera tam tenera offensa, quam libera culpa.

Discussisse iugum quereris me, quo tibi doctis
 Iunctus eram studijs, hoc nec gestasse quidem me
 Afferro, namque pares subeunt iuga, nemo ualentes
 Copulat infirmis, neque sunt concordia frena,
 Si sit compulsis mensura iugalibus impar.

B 3 si

Si uitulum tauro, uel equum committis onagro,
 Si confers fulicas cygnis, & aëdona parre,
 Castaneis corylos æques, uiburna cupressis,
 Me compone tibi, uix Tullius & Maro tecum
 Sustineant æquale iugum: si iungar amore,
 Hoc tantum tibi me iactare audebo iugalem,
 Quo modicum socijs magno contendit habenis
 Dulcis amicitia æterno mihi fœdere tecum
 Et paribus semper redamandi legibus æqua.
 Hoc nostra è ceruice iugum non seua resoluit
 Fabula, non terris absentia longa diremit,
 Nec perimet, toto licet abstrahar orbe uel æuo,
 Non animo diuisus agam, prius ipsa recedet
 Corpore uita meo, quam uester pectore uultus.
 Ego te per omne, quod datum mortalibus,
 Et destinatum seculum est
 Claudente donec continebor corpore,

Discernar orbe quolibet,
 Nec corde longum, nec remotum lumine
 Tenebo fibris insitum.
 Videbo corde, mente complectar pia
 Vbique præsentem mihi.
 Et cum solutus corporali carcere,
 Terraq; prouolauero,
 Quo me locarit axe communis pater,
 Illic quoq; animo te geram.
 Neq; finis idem, qui meo me corpore
 Et amore laxabit tuo.
 Mens quippe lapsis quæ superstes artubus
 De stirpe durat cœliti,
 Sensus necesse simul & affectus suos
 Aequè ut uitam teneat suam,
 Et ut ores sic obliuisci non capit,
 Perenne uiuat & memon

A M O E N I E N C H I R I D I O N V E T E R I S E T N O - ui Testamenti.

DE VETERE TESTA- mento.

Adam & Eua.

Va columba fuit tum candida, nigra
 deinde
 Facta, per anguinum male suada frau-
 de uenenum.

Tinxit & innocuum maculis sordentibus Adam.
 Dat nudis ficulna draco mox tegmina uictor.
 Abel et Cain.

Fratrum sacra Deus nutu distante duorum
 Aestimât, accipiens uiua, & terrena refutans.
 Rusticus inuidia pastorem sternit, in Abel (Cain.
 Forma animæ exprimitur, caro nostra in munere
 Arca Noë.

Nuncia diluuij iam decrepantis, ad arcam
 Ore columba refert ramum uiridantis oliuæ:
 Coruus enim ingluuie per fœda cadauera captus
 Hæserat, illa datæ reuehit noua gaudia pacis.

Illex Mambraë.

Hospitiū hoc Domini est, illex ubi frondea Mā-
 Armentale senis protexit culmen, in ista (bræ
 Risit Sarra casa, sobolis sibi gaudia sera
 Ferri, & decrepitem sic credere posse maritum.

Monumentum Saræ.

Abraham mercatur agrum, quo conderet ossa
 Coniugis, in terris quoniam peregrina moratur
 Iusticia atq; fides: hoc illud nil libis emptum
 Spelæum, sanctæ requies ubi parta fauilla est.

Somnium Pharaonis.

Bis septem spicæ, uaccæ totidem, Pharaoni
 Per somnum uisæ, portendunt dispare forma,
 Vberis, atq; famis duo per septennia tempus
 Instare, hoc soluit patriarcha, interprete Christo.

Ioseph à fratribus agnitus.

Venditus insidijs fratrum puer, ipse uicissim
 Cratera in fratris sacco clam præcipit abdi,
 Utq; reos furti Ioseph tenet, auctio fallax
 Proditur, agnoscunt fratrem, uaniq; pudefcunt.

Ignis in rubo.

Sentibus inuoluitans Deus igneus ore cornusco
 Compellat iuuenem, pecoris tunc forte magistrum.
 Ille capit iussus uirgam, fit uipera uirga,
 Soluit uincla pedum, properat Pharaonis ad arcē.
 Iter per mare.

Tutus agit uir iustus iter, uel per mare magnum,
 Ecce Dei famulis scissim freta rubra dehiscunt.

Cum

A Cum peccatores rabidos eadem freta mergant,
Obruitur Phraeo, patuit uia libera Mofi
Moses accipit legem.

Fumat montis apex diuinis ignibus, in quo
Scripta decem uerbis saxorum pagina, Mofi
Traditur, ille suos suscepta lege reuifit,
Forma sed his uituli solus Deus, et Deus aurum.

Manna & Coturnices.

Panibus angelicis albescent tentoria patrum,
Certa fides facti, tenet urceus aureus exin
Seruatum Manna: ingratius uenit altera nubes,
Atq; auidos carnis saturat congesta coturnix.

Serpens Aeneus in eremo.

Feruebat uia sicca eremi serpentibus atris,
Iamq; uenenati per liuida uulnera morsus
Carpebant populum, sed prudens ere politum
Dux cruce suspendit, qui uirus temperet anguem.

Lacus deserti amarus.

Aspera gustatu populo sitiente lacuna
Tristificos latices stagnanti felle tenebat,
Moses sanctus ait, lignum date, gurgitem in istum
Conijcite, in dulces uertentur amara sapores.

Fontes duodecim & palmæ

B septuaginta.

Deuenerunt uiri Mofi duce, sex ubi fontes,
Et sex forte alij, uitreo de rore rigabant,
Septenas decies palmas, qui mysticus Helim
Lucus, apostolicum numerum libris quoq; pinxit.

Lapides duodecim in
Iordane.

In fontem refluxo Iordanis gurgite fertur,
Dum calcanda Dei populis uada sicca relinquit,
Testes bissepi lapides, quos flumine in ipso
Constituere patres, ad formam discipulorum.

Domus Raab.

Procurbuit Hierico, sola astant atria Raab,
Hospita sanctorum meretrix, tanta est fidei uis
Incolumi securo domo spectabile coccum
Ignibus aduersis in signum sanguinis offert.

Samsonis Leo.

Inuitum uirtute comæ Leo frangere Samson:
Aggreditur, necat ille feram, sed ab ore Leonis
Mella fluunt, maxilla asinæ fontem uomit ultro:
Stulticia exundat lymphis, dulcedine uirtus.

Samsonis uulpes.

Tercentum uulpes Samson capit, ignibus armat;
Eone facies caudis circumligat, in satam mittit:

Allophylam, segetesq; creniat quæ callida uulpes
Nunc heresis flammæ uictorum spargit in agros.

Dauid pastor. (Iesse)

Dauid paruus erat, fratrum ultimus, & modo
Cura gregis, citharam formans ad ouile paternum,
Inde ad deliciis regis, mox horrida bella
Conferit, et funda sternit stridente Goliath.

Dauid rex.

Regia mirifici fulgent insignia Dauid,
Sceptra, oleum, cornu, diadema, et purpura, et ara:
Omnia conueniunt Christo, chlamys, atque corona,
Virga potestatis, cornu crucis, altar oliuum.

Aedificatio Templi.

Aedificat templum sapientia per Solomonis
Obsequium, regina Austri graue congerit aurum.
Tempus adest, quo templum hominis sub pectore Christi
Aedificet, quod gazæ colentium barbara ditet. (Iesus)

Filij Prophetarum.

Fortè prophetarum nati dum ligna recidunt
Fluminis in ripa, cecidit discussa bipennis,
Gurgite submersum est ferrum, sed mox leue lignum:
Iniectum stagnis, ferrum reuocabile fecit.

Captiuitas Israel.

Gens Ebraeorum peccamine capta frequenti,
Fleuerat exilium diræ Babylonis ad amnes:
Tum patrios cantare modos præcepta recusat,
Organaq; in ramis salicis suspendit amara.

Domus Ezechiae regis.

Hic bonus Ezechias meruit ter quinq; per annos
Præscriptum proferre diem, legemq; obeundi
Tendere, tot gradibus, quot uespera texerat undæ
Lumine perfusus, docuit sol uersus in ortum.

DE NOVO TESTAMENTO.

Gabriel ad Mariam.

Duentante Deo descendit nuncius alto
A Gabriel patris ex folio, sedemq; repente
Intrat uirginem, sanctus te spiritus, inquit,
Implebit Maria, Christum paries sacra uirgo.

Ciuitas Bethleem.

Sancta Bethleem caput est orbis, quæ protulit Ier
Orbis principium, caput ipsum principiorum. (Iesus)
Vrbs hominem Christum genuit, qui Christus agebat:
Antè Deum, quam sol fieret, quam lucifer esset.

Magorum munera.

Hic preciosa Magi sub uirginis ubere Christo
Dona ferunt puero, myrrhæq; et thuris, et auri.

B 4

Miratur

Miratur genitrix, tot casti uentris honores,
 Seq; Deum genuisse, hominē, regenq; supremum.
 Angelic ad pastores.

Pernigiles pastorum oculos uis luminis implet
 Angelici, natum celebrans ē uirgine Christum.
 Inueniunt tectum pannis, prae sepe iacenti
 Cuna erat, exultant alacres, et numen adorant.

Infantum in Bethleem cædes.
 Impius innumeris infantum cædibus hostis
 Perfurit Herodes, dum Christum querit in illis.
 Fumant lacteolo paruorum sanguine cunæ,
 Vulneribusq; madent calidis pia pectora matrum.

Christus in Iordane bapti-
 zatur.

Perfundit fluuio, pastus Baptista locustis,
 Siluarumq; fauis, et amictus ueste cameli,
 Tinxerat et Christum, sed spiritus æthere missus
 Testatur tinctum, qui tinctis crimina donet.

Pinna templi.

Excidio templi ueteris stat pinna superstes,
 Structus enim lapide ex illo manet angulus, usq;
 In seculum seculi, quem spererunt ædificantes,
 Nunc caput est templi, et lapidum cōpago nouorū.

Vinum ex aqua factum.

Fœdera coniugij celebrabant auspice coetu,
 Fortē Galileis deerant iam uina ministris,
 Christus uasa iubet propter aquaria lymphis
 Impleri, inde meri ueteris perfunditur unda.

Piscina Siloa.

Morborum medicina latex, quem spiritus oris
 Eruclat uarijs, fusam ratione latenti,
 Siloam uocitant, sputis ubi collita cæci
 Lumen, saluator iussit de fonte lauari.

Cædes Ioannis.

Premia saluatricis poscit funebria uirgo
 Ioannis caput, abscissum quod lance reportat.
 Incesse in gremium matris, fert regia donum
 Psalteria, resperps manibus de sanguine iusto.

Christus per mare ambulat.

It mare per mediū Dominus, fluctusq; liquentes
 Calce terens, iubet instabili descendere cymba
 Discipulum, sed mortalis trepidatio plantas
 Mergit, at ille manum regit, et uestigia firmat.

Dæmon missus in porcos.

Vincta sepulchrali sub carcere ferrea dæmon
 Fregerat, erumpit, pedibusq; aduoluitur Iesu.

At hominē Dominus sibi uendicat, et iubet hostē
 Porcorum furere greges, ac per freta mergi.
 Quinq; panes & duo pisces.

Quinq; Deus panes fregit, piscesq; gemellos,
 His hominum Largē saturauit millia quinq;
 Implentur minimo micarum fragmine corbes
 Bissen, æternæ tanta est opulencia mensæ.

Lazarus suscitatus.

Consciis insignis facti locus in Bethania,
 Vidit ab inferna te Lazare sede reuersum.
 Apparet fractis scissum foribus monumentum,
 Vnde putrescentis redierunt membra sepulii.

Ager sanguinis.

Campus Acheldemach sceleris mercede nefandi
 Venditus, exequias recipit tumultuosus humandas.
 Sanguinis hoc preciū est Christi, Iuda enim arstat
 Infelix collum laqueo, pro crimine tanto.

Domus Caiphæ.

Impia blasphemi cecidit domus alta Caiphæ,
 In qua pulsata est alapis facies sacra Christi.
 Hic peccatores manet exitus, obruta quorum
 Vita ruinosus tumulus sine fine iacebit.

Columna ad quam Christus est
 flagellatus.

Vinctus in his Dominus stetit ædib. atq; columnis
 Annexus, tergum daret ut seruire flagellis.
 Perstat adhuc, templumq; gerit ueneranda collina,
 Nosq; docet cunctis immunes uiuere flagris.

Passio Saluatoris.

Traiectus per utrumq; latus, laticā atq; cruorem
 Christus agit, sanguis, uictoria: lymphæ, lauactum
 Tūc duo discordat crucibus hinc inde latrones (est.
 Contiguus, negat ille Deum, fert iste coronam.

Sepulchrum Christi.

Christū non tenuit saxū, non claustra sepulchri,
 Mors illi deuicta iacet, calcauit abyssum:
 Sanctorum populus superas simul iuit ad ora,
 Seq; dedit multis tactuq; oculisq; probandum.

Mons Oliueti.

Montis oliuiferi Christus de uertice sursum
 Ad patrem redijt, signans uestigia pacis.
 Frondibus æternis præpinguis liquitur humor,
 Qui probat infusum terris de chrismate donum.

Passio Stephani.

Primus in it Stephanus mercedē sanguinis, imbrī
 Afflictus lapidum, Christum tamen ille cruentus

Inter

A Inter saxa rogat, ne sit lapidatio fraudi
Hostibus, ô primæ pietas miranda coronæ.

Porta speciosa.

Porta manet templi, speciosam quæ uocitarunt,
Egregium Solomonis opus, sed maius in illa
Christi opus enicuit, nam claudus surgere iussus
Ore Petri, stupuit laxatos currere gressus.

Visio Petri.

Somniat illapsus Petrus alto ex æthere discum
Confertum omnigenis animalibus, ille recusat
Mandare, sed Dominus iubet omnia mûda putare.

Surgit, et immundas uocat ad mysteria gentes.
Paulus uas electionis.

Hic lupus ante rapax uestitur uellere molli,
Saulus qui fuerat, fit adempto lumine Paulus.
Mox recipit uisum, fit apostolus, ac populorum
Doctor, et ore potens coruos mutare columbis.

Apocalypsis Ioannis.

Bis duodena senum sedes, citharis paterisq;
Totq; coronarum fulgens insignibus, agnum
Cæde cruentatum laudat, qui euoluere librum,
Et septem potuit signacula pandere solus.

R V S T I C I H E L P I D I I

V. C. E X I N L V S T R I S E X Q V A E-
storis, Historiarum Testamenti Vete-
ris & Noui.

Eua à diabolo seducta.

Eua, uiperea uetitū decerpere pomum
Inuidus, arte parat, tantæ quæ nescia
fraudis

Credidit infelix socio peritura marito.

Angeli ad Mariam aduentus.

B Angelus illæsum Mariæ per somnia Ioseph
Connubium seruare monet: hic dote repleta
spiritus hoc quod sit flagrans, saluatur honore.

Adam & Eua de Paradiso pelluntur.

Pellibus accincti, peccati signa ferentes,
Pœnarum famuli linquunt felicia regna,
Semper amica pijs peccantes respuit aula.

Latro in paradysum introducit.

Sacrati nemoris, Domino per amœna uireta
Felix latro duce, hospitium uitale meretur,
Fortificata fides uincit tot crimina uite.

Noa arcæ, præcepto Domini, inclu-
dit omnia.

Hic uolucres, armæta, uiros, genus omne ferarū,
Nequid diluij perdat uolentia, Noë
Colligit, atque unam, tot condita, condit in arcam.

Petro uisio de cœlo ostenditur.

Reptiliū pecudumq; genus, cunctasq; uolucres
Discus habet, quæ cuncta iubet pater edere Petrū,
Nil cōmune putans, quod mundum fecerat auctor.

Turris confusionis destruitur.

Extruit immanis opibus uasania turrim,
Sed facit ora Deus, summus discordia rector.

Ne quid stulta manus supra sua iura pararet.

Petrus & apostoli uarijs loquun-
tur linguis.

Consona diuersas fundit narratio linguas,
Barbara quæq; suam cognoscit natio uocem,
Quam sacer humano præfatur spiritus ore.

Ioseph à fratribus uenditur.

Hic coniurati germanum uendere fratres
Cogit liuor edax, profunt contraria iustis
Hoc opus est diuinum, ut qui modo uendit, adoret.

Christus à Iuda uenditur.

Nummi dira fames compellit uendere Iudam
In pœnam regale caput, commercia tanti
Sanguinis, exiguo peragit mens improba lucro.
Abraham filiū ad immolandū ducit.

Cedis in expensas fert hostia propria lignum,
Nam carum genitor pignus mactare paratus
Ducit Abram: fidei meritum est, nec parcere nato.

Christus ducitur crucifigendus.

Gestit honorandū cunctis manus inclita lignum,
Quo se sancta finit suspendi uictima mundi:
Tollitur, ut miseris reddat mors una salutem.

Coturnices & manna datur Iudæis.

Hic auidos carnis missa ortygetra refecit,
Immeritosq; replet cœlestis copia panis:
Nam dignis, quem quisq; uelit, dat māna saporem.
Septē panibus Christus quatuor mil-
lia hominum pascit.

Panibus hic septem populorum millia pascit

C Quatuor

Quatuor, & pauci saturant conuiuia pisces:
Nam bis sex sportas panis fragmenta replerunt.

Moses ascendit in montem.
Veridicæ Moses pandit penetralia legis,
Quæ summus cunctis unus sit rector & idem,
Nec diuisa regit mundum, sed sola potestas.

Christus in monte docet.
Montis ualle sedēs, graue & immutabile uerbū
Et pia iustitiæ populis præcepta profatur,
Quæq; it, quā pergit, sese sapientia monstrat.
Martha & Maria.

Arguit immeritis consortem Martha querelis,
Quod uacet officio, cui uerax arbiter, inquit
Cura Dei, melior domus, & magis utilis illi.

Centurio ad Christum.
Heu mihi saluator, saluari seruus anhelat:
Non ego sum dignus, cuius tu testa capeffas,
Sed uerbo sanare potes, nam sufficis absens.

Ex aqua Christus uinum facit.
Inspidi quondam latices elementa, saporem
Flagrantis sumpserere meri, nam prouidus auctor
Munera letitiæ, uirtutum exordia fecit.

Mulier à Christo curatur.
Dat dextram miseris, miserans attollitq; amice,
Quam longinqua sui curuarant tormina morbi,
Surgit recta fides, credentis mundaq; mens est.

Mulier à profluuiio sanatur.
Hæc mulier tactu uestis furta salutem est,
Siccavitq; fides uenas, fluuiumq; pudendum:
Pulchra fides, cui uis cogendi magna Tonantem.

Christus resuscitat uiduæ
filium.

Moriebat genitrix ignara mente cadauer,
Cui mundi, hominumq; salus, in limine portæ
Obuia cum uenit, luctus in gaudia uertit.

Zachæum Christus uidet
in arbore.
Dulcis honor Domini Zachæo fulsit amico,
Maiestate sonans: bodie mihi proficis hospes,
Ad maiora dehinc ramis descende relictis.

Lazarus à morte reuocatus.
Lazarus hic iterum proiecta morte resurgit,
Et pariunt animas mutata lege sepulchra,
Qui uitam sanctis scit uerbo reddere, uita est.

RVSTICI HELPIDII A

carmen,

De Christi Iesu beneficijs.

Conditor omnipotēs rerum, mēs unica summi
Et proles æterna Dei: quia gloria patris,
Ac uerbi fecundus honor, quo cæcula ponti
Diffudit, solidauit humum, suspendit olympum.
Quæ loca iussa tenent: etiam discordia fidas
Conseruant elementa uices, parētq; recepto
Sole dies, lunamq; dies patiuntur in ortus
Atq; obitus remeare suos, nec cedere luci
Astra negant, propriosq; ferunt ignescere cursus,
Et contenta citæ decrefcere cornua lunæ.

Hoc uerbo, quo tanta sator sibi regna parauit,
Te quoq; regnorum socium natumq; probauit.
Quem pariter connexa tremunt, semperq; paratā
Ter celebrat laus nostra fidē, quia tēporis expers
Cum genitore sedes: quid enim tibi defuit unquam,
Aut patris plus esse potest, quibus unica semper
Patria maiestas dominatur, nomina regnant?
Semper enim socio cultu celebrandus habetur,
Spiritus, imperiumq; gerens, uiget una potestas,
Tam cœpto quàm fine carens, idemq; per omnes
Et communis honos merito, inter tristia terræ
Gessisti cœleste decus, dignatus utraq;
Ostehtare uices: nil matris corpore maior,
Nil patris uirtute minor, nunquam ætheris absens;
Nunquā sumpta semel pro nobis mēbra relinques,
Semper ubiq; potens, adsis precor, & mea ductor
Corda regas, animaq; animos & gaudia dones,
Expugnare luem uiciorum, & uincere tandem
Si quid prauus amor, si quid ferus imperat ardor.
Quidquid turpe loqui, quidquid committere seui,
Quod mihi uel cuiquā noceat, quod morib. obstat;
Vinclaq; perpetuis captiuet pectora pœnis
Lapsibus indulgens uenia, quos primus in omnem
Seruandi leges, & uite prouidus auctor,
Iudicio miserante leues, ut mitius angar:
Pœniteat peccasse tibi, & tibi corrigar obfes.
Parcendi uindicta reos cape munera quæso,
Oris egena mei, nil dignum laude canentis,
Vota magis quàm dona probes, nec uatibus istas:
Annumeres, fandi doctas erroribus artes,
Quas Aganippeæ Permessius accola lymphæ,
Hauisto fonte ciens, uana dulcedine captæ
Pabula mentis habet, seseq; oblectat inani

Murmure,

A Murmure, quo blandi sit pollens carminis ore.

Hinc etiam nostro nugata est schema dolori,
Garrula mendosis fingens satyromata Musis,
Falleret ut trepidos cantatrix pagina questus:
At tibi mens confessa patet, tibi fundit anhelans
Seria lingua preces, et sobria uerba fatigat.
Tu Dominus, tu uerus honos ac gloria perpes,
Atque opifex rerum, tu spes manifesta reductæ
Exemplumque capax animæ: tu uictor et heres
Corporis occidui, post idem et membra superstes,
Post inferna Deus, et post mortalia uiuus.
Tu diuina salus, strepitus miseratus amarus
Ac morbos furiasque dolens, et crimina læsi
Sanguinis, in nostros passus descendere uisus,
Atque hominem miscere Deo, mox conscia ueri
Exhibuit documenta fides, prædictaque priscis
Temporibus, stupuit miracula subditus orbis.
Et cui terra iacet pelagus silet, atque coruscis
Obsequijs seruire minor uix sufficit æther,
Calcatisque celer famulatur nubibus axis:
Hunc grauidante Deo mortalis nescia foetus,
Virginitas fecunda tulit, partuque pudico
Expletum est pietatis opus, nec enim ederet ortum

B Vulgaris natura uouum, coramque patèret
Maiestatis apex, si nil mirabile terris,
Ignotumque daret, nec tanti pignora foetus
Emittere simul, nam claro sidere mundus
Irradians rutilæ lucis cognouit honorem
Auctorem peperisse suum, qui nobilis æui
Inchoamenta gerens, fragiles processit in artus.

Protinus assumptis tolerans data tempora mē-
Quæ nil ante fuit, nec enim extatorigo creati (bris,
Principij, nasci quod post Deus omnia possit,
Quæ genuit cum patre, et cum spiramine magno.
Et triplex in laude uiget, semperque uigebit,
Excoluit diuina pijs cunabula sancta,
Fulgentem super astra uidens, quem terra leuauit.
Gens Chaldaea Deum cum sanctæ prædita flammæ
Lumine, monstratumque polis prosecuta nitorem,
Promeruit te nosse, prior uentura dicatis,
Per speciem documenta ferens, dat munera, regi
Diuitias, dat thura Deo, myrrhamque sepulchro,
Illic omniparis succreuit gloria uerbi,
Lætæque uina thoris, et fercula reddita mensis:
Obstupuit populus cumulatæ lancibus hospes,
Pronuba congeitis dapibus conuiuia ducens.

Tu tenuit tactu tenebrose frontis manes
Iussisti lucere sinus, ruptisque latebris
Conceptos gaudere dies, ac nocte fugata
Monstrifici uultus, fecisti lumina cæco.

Per te summe pater, aulis compagibus eger
Vix anima residente redit, quin mortua funus
Ossa trahens uerbi sanum uirtute, receptis
Viribus exiluit: nam iam quia lapsa manere
Non poterat, duro subiecit colla grabato.

Tu morbos cohibere potens, pulsisque sepulchri
Luctibus, atque animus uitæ reuocare cadauer,
Confractisque truces calcare repagula lethi,
Vnius ut uultu redeunte, capefferet orbis,

Quid cunctis conferre suis tua dextra pararit.
Nec nobis fundasse solum, grauidare nouales,
Effudisse comas filius, et gramina pratis,
Subiecisse feras, uarios renouare liquores,
Alitibus referare auras, et piscibus undas
Contentus, nostrumque genus ratione sagaci
Et forti munisse manu, perque astra leuatum
Erexisse caput, motus manantibus olim
Subuenis, et primi medicata labe reatus,
Extinctas animas, et corpora functa reducis
In cœlum, legesque piæ: non suauibus herbis
Mestis et emeritæ, nec mollis uestis honore,
Fulgida Sidonij quam polluit unda ueneni,
Pellibus aut Libycis redimens, aut mercibus Indis,
Progeniem stirpemque tuam, sed sanguine sacro
Et precio magno donas, qui lubrica mores
Inter membra docens, ut uitam reddere posses,
Viciisti culpas meritæ pro crimine carnis,
Laudem carnis agens, per tot contagia purus.
Præque homine exultans, hominis perferre dolores
Et mortem pro morte pati, per soluere signum
Culminis ætherei, pro nostri funere ligni.

Ex quo poena prior naturæ iura momordit
Rumpentis monitus, et iussa uerenda parentis,
Artificisque sui, cui iugiter esse precandum
Extensis manibus, merenti in funere tensæ
Monstrauere manus, ut uiuax gloria terris
Affereret, tormenta crucis, nec quisque recuset
Pro Domino tolerare libens, constantibus ulnis,
Quod Dominus pro plebe tulit: nec dicere fas est
Sensibus exiguis, quanto celebratur honore
Gratia, quæ sacri referans penetrat alia fontis,
Pronocat ad ueniam cunctos, meliusque renasci

Posse dedit, superasq; fores & limina pandit,
Ad mundi potioris iter, regnumq; perenne
Cælestis patriæ: iam non hic arida febris,
Non sitis, aut uiolenta fames, non flamma timoris,
Nec bellum, nec morbus erit, nec iniqua potestas
Sæuiet, aut ferro quisquam exercebit adempto
Ius sceleris, raptorue nocens dominabitur ullus

Sancta sede, pij portabunt præmia mores,
Et fidus splendeat amor, uiridisq; iuuentus,
Non reptans tacitos infantia conteret annos,
Curua nec exucto sulcabitur ore senectus:
Sola quies læta in stabili lætabitur æuo.
Credimus & placida Domini pietate fruemur,
Hic quoq; iusticiæ, & sperantes munera uitæ.

L ▶ COE LII L A C T A N T I I T I I F I R M I A N I,

De beneficijs suis Christus.

Visquis ades, medijsq; subis in limina
templi,
Siste parum, in fontemq; tuo pro cri/
mine passum,

Respice me, me conde animo, me in pectore serua:
Ille ego, qui casus hominum miseratus acerbos,
Huc ueni, pacis promissæ interpres, & ampla
Communis culpæ uenia: hic clarissima ab alto
Reddita lux terris, hic alma salutis imago,
Hic tibi sum requies, uia recta, redemptio uera,
Vexillumq; Dei, signum & memorabile fati.
Te propter, uitamq; tuam, sum uirginis aluum
Ingressus, sum factus homo, atq; horrentia passus
Funera, nec requiem terrarum in sinibus usquam
Inueni, sed ubiq; minas, & ubiq; labores.
Horrida prima mihi in terris magalia Iudæ
Hospicia in partu, sociæq; fuere parenti:
Hic mihi susa dedit bruta inter inertia primum
Arida in angustis præsepibus herba cubile.
In Pharijs primos uixi regionibus annos,
Herodis regno profugus, reliquosq; reuersus
Iudæa: semper ieiunia, semper & ipsam
Pauperiem extremam, et rerum inferiora secutus,
Semper agens monitis humana salubribus, almæ
Ingenia ad studium probitatis: aperta salubri
Plurima doctrinæ iungens miracula: quare
Impia Hierusalem rabidis exercita curis
Inuidiæ, sæuisq; odijs, & cæca furore
In fonti est pœnis lethalibus ausa, cruentam
In cruce terribili mortem mihi quærere, quæ si
Latius ipse uelis distinguere, sicq; per omnes
Ire iuuat gemitus, mecum & sentire dolores:
Collige consilia, insidiasq; mei, nefandum
Sanguinis innocui precium, & simulata clientis

Oscula, & insultus, & sæuæ iurgia turbæ.
Verbera præterea, & proptas ad crimina lingua,
Finge animo & testes, & cæci infanda Pilati
Iudicia, ingentemq; humeros, & fessa prementem
Terga crucē, atq; graues horrenda ad funera gres.
Nunc me, nunc uerò desertum, extrema secutus
Supplicia, & dulci procul à genitrice leuatum,
Vertice ad usq; pedes me lustra: en aspice crines
Sanguine concretos, & sanguinolenta sub ipsis
Colla comis, spinisq; caput crudelibus haustum,
Vndiq; diua pluens uiuum super ora cruorem.
Compressos speculari oculos, & luce carentes,
& afflictasq; genas, aurentem suspice linguam
Felle uenenatam, & pallentes funere uultus.
Cerne manus clauis fixas, tractosq; lacertos,
Atq; ingens lateris uulnus: cerne inde fluorem
Sanguineum, fossosq; pedes, artusq; cruentos.
Flecte genu, innocuo terramq; cruore madentem
Ore petens humili, lachrymis perfunde subortis,
Et me nonnunquam deuoto in corde, meosq;
Fer monitus, sectare meæ uestigia uitæ,
Ipsaq; supplicia inspiciens, mortemq; seueram,
Corporis innumeros memorans animiq; dolores,
Disce aduersa pati, & propriæ inuigilare salutis.
Hæc monumenta tibi, si quando in mente iuuabit
Voluere, si qua fides animo tibi ferre meorum
Debita, si pietas, & gratia digna laborum,
Surget, erunt ueræ stimuli uirtutis, eruntq;
Hostis in insidias clypei, quibus acer in omni
Tutus eris, uictorq; serres certamine palmam.
Hæc monumenta tuos si labilis orbis amicos
Auertent sensus, fugiente decoris ab umbra
Mundani efficient, ne spe captatus inani
Mobilis occiduis fortunæ fidere rebus
Ausseris, aut uitæ sperare fugacibus annis.

A sed te nimirum sic ista caduca uidentem
 Secula, & exutum patriæ melioris amore,
 Orbis opes, rerumq; usus, & uota priorum
 Moribus extollens sacris, uitæq; beate
 Spe, duras inter pœnas, ter ore sœuebunt
 Cœlesti, pactiq; boni dulcedine pascent.

Purpuream donec, post ultima fata relicto
 Corpore, sublimes animam reuocabit ad auras.
 Gratia magna tibi tunc omnem exuta laborem
 Angelicos tunc lata choros, aciesq; beatas
 Sanctorum inspiciens, æternæ pacis amœna,
 Perpetuo felix mecum regnabit in aula.

VICTORINI EPISCO=

P I P I C T A V I E N S I S,

De Iesu Christo Deo & Homine.

Verbum Christe, Dei patris cœlestis
 imago, (foeta,

Protulit hūc partus, genitū de uirgine
 Inuictusq; pudor gaudet peperisse Tonantem
 Ex utero, sine matre Deum, de coniuge nullo,
 Corporis angustī parua spaciatus in aluo,
 Maternosq; sinus cœlum fecisse secundum
 Intra membra manens, animæq; et conditor æui
 Natus homo, nostrosq; Deus nutritus in annos,
 Dignatus toti placidum se protulit orbi.
 Solstitialis hiems, astrumq; in signe mouetur
 In cœlo fulgens, ut mundus crederet omnis

B Ob culpam ueniale iubar: tu suffice uires
 Arbitr, inq; nos nos aperi præcordia sensus,
 Et laudem tu solue tibi, tranquillū in aspris
 Forte pater residens, mentem uirtute parabat,
 Curans nostræ animæ regnum, cœlestia templa,
 Tellurisq; uices, uerbum medicabile dixit,

Nascere (namq; placet) præruptæ carcere mor
 Eripiam mortale genus, spes gentibus esto, (tis
 Principium sine fine, quod abstulit inuidus error,
 Quod facinus commisit atrox, tollitur id omne
 Ad ueniam uenere homini: stat fulmen et imber
 Ignis, in obsequio: glacies, uapor, æstus, & auræ,
 Conueniunt famulante noto, terræq; triumphant,
 Et cœlum sublimē tonat, pars ardua gaudet,
 Cum Domino uenisse pio: tunc nascitur infans,
 Matura uirtute Deus, cui uertice sacro
 Cæsaries librata micat, splendetq; superna
 Fulmineum per membra iubar, decus omne per ora
 Eminent & faciem, patriq; simillimus, ille
 Vt nequid differret, erat: miracula cuius
 Gloria consequitur, fluuius in uina refundens
 Hoc donum sponsale dedit, tum fruge comesta
 Congeriem superesse iubet, tot millia turbæ

Conueniunt esura, dehinc matrisq; dolorem
 Conspicit, ad manes ducentem flebile funus.
 Ponite, ait, iuuenem, nihil est quod mortis iniquæ
 Extinctum lamenta ferant, dixitq;: resurge,
 Et rursum cognosce diem, iussuq;: cadauer
 Profilit ante oculos, lætus sit plangor in omnes.
 Quod meruit non posse, uirum tunc corripit unū
 Spiritus hostilis, uultum cui protinus omnem
 Perdiderat rabies, stimulis gerit efferat lora
 Torta caput, stridens & anhelō pectus hiatu,
 Spuma furit: mixtusq; color, mœrentis in illo,
 Non ridentis erat: uires sed perdidit hostis
 Aduentu propiore Dei, gemituq; profatur.
 Cedimus inuiti, toto nam pellimur orbe,
 Te regnante Deus, terras, hominesq; relinquo
 Vltterius tentare timens: sic ille refectus
 Surgit, & ad nostrū speciem redit, hoste repulso.
 Progreditur uirtus nostræ medicata saluti
 Peruenit ad fragiles, hic riuum corpore putrem
 Fontelauat, claudum firmat, reficitq; iacentem,
 Et cæco dat nosse diem: procede sepulchro
 Lazare clamat, & hæc ad uitæ lumina surge,
 Atque hæres succede tibi: subito ille regressus
 Auctorem uiditq; suum, nouitq; magistrum.
 Extremam mulier, Domini cui tangere uestem,
 Saucia quæ fuerat iam dudum sanguine fluxo,
 Contigit, & uires subitos collegit in artus.

Funera tot curas hominū, tot uulnera purgās,
 Et Deus & medicus, iudex, pater, auxiliumq;
 Omnia Christus erat. Petro sublime locutus,
 Claues sume poli, cuius tu ianitor esto,
 Quæq; uoles, licuisse dedit: sic dixerat, altæ
 Finis in occidui metas portæq; subibat
 Pronior orbe dies, & limen pandere noctis
 Cœperat: hinc epulis iussi de more sodales
 Ad mensam aduentare Dei: tunc præsciis ipse

Traditor unus hic est, mecum qui uescitur, inquit,
Non facinus, sed tempus habens: ruit inde caterua
Vim factura Deo, gladios cui praeiuit ira,
Et dedit arma furor: tradens dedit oscula signum,
Perfidus et iusto confregit guttura nodo.

Fortē dies solennis erat, quo iure tribunal
Priuatū lictore filet, tortore quieto,
Non Ebraea minax ponit uindicta furorem,
Supplicio fugiente caput, tunc Christus habetur
Maestate reus, furit ardens improba turba,
Hunc satis est iam morte mori, flagrisq; cruentum
Affixere cruci: felix sed germine lignum (est,
Quod meruit portare Deum, pro gloria quanta
Ligno uita perit, per lignum uita reuertit:
Iungunturq; scelesti pio, sit latro beatus,
Et caruit fecisse nefas, dominumq; fatetur.
Digna pati, referens, meruit de crimine palmam,
Et placuit comes ire Deo: sed linquitur alter,
Non credens, gemitu expirans in tartara plangit.

Sed Deus omnipotens patrē clamore per auras
Suprema iam uoce uocat: quia desero, audi.
Tempus erat spiritum patri soluisse Tonantem,
Et manes patuere, & profugit undiq; cœlum,
Turbinibus natura perit, mixtisq; tenebris
Nox fuit illa dies: confusa nube premebat
Arua, domosq; chaos, fixus stetit impiger axis.
Concurrunt montes, raptosq; à sede procella
Ancipites per inane rotat, templisq; decorem
Rumpunt uela, crepant fissæ formidine cautes,
Mortis opem negat ipse furor, discordia mundi
Placatus erat, seui quem fecit fama pericli.
Mœsta fluenta gemunt, et lacum flumina plorant,
Inq; sinus rediere suos: à sedibus imis
Tartarus euomuit proceres, patresq; beati

Consurgunt, moriensq; Deus reparatur in omnes, A
Vim patiens hominum, uitali morte sepultus.
Noluit esse nefas, magis indulgentia semper
Quam uindicta placet, quāuis penetrare resurgēs
Carceris inuisi, an rursus in secula uenit
Omnipotens, iterum Iesus post funera uixit.
Regia forte poli, tum primum lumen agebat,
Aeternum testata diem, clarusq; per orbem
Cuspide fulminea noctis diuiserat umbram
Stellifico temone iubar, Deus ultor ab umbris
Ecce redit, uiuusq; suis (mirabile uisu)
Corporeus per clausa uenit, dubiumq; sodalem
Alloquitur, firmans animum, corpusq; retexens
Infer, ut agnoscas digitum, clauosq; reuulsos,
Perfossūq; latus, ueniens ubi pondere sauo
Lancea constiterit: faciant te signa fidelem.
Sic ait: egrediens, cœlum patremq; petebat:
Temporis angustī paulum tellurem oratur.

Excipitur radiante throno, quem gloria tractum
Voce sonat, dominumq; capit per moenia cœli,
Sideribus gemmata domus, cui limina clavis
Pandit stella comis, decus iridis atria curuat,
Porticibus lux ampla iacet: crucis alta columna
Astat, & hic sine nocte dies, hic sceptrā regenti B
Fulmina censentur, strepituq; tonitrua fruunt.
Angelicos uocat ordo choros, seruire paratos.
Sol etiam rapidus, lunæ quoque splendidus axis
Excubat, obseruant auræ, pluuiæq; iubentur
Omnigenum rorare solum, te maxime mundi
Arbiter exorat pelagus: te flumina, fontes,
Stagna, lacus, fluctus, & mersæ gurgēs abyssi.
Te recinunt uolucres, & uulgus reptile, ponti
Te sperant animæ, ueniam te uindice poscunt.

MEROBAVDIS HISPANI SCHOLASTICI

De Christo.

Roles uera Dei, cunctisq; antiquior
annis,
Nunc genitus, qui semper eras, lucisq;
reptor,

Ante tuæ matrisq; parens, quem misit ab astris
Aequæuus genitor, uerbiq; in semina fūsum
Virgineos habitare sinus, & corporis artus

Iussit mire uias, paruāq; in sede morari:
Quem sedes non ulla capit, qui lumine primo
Vidisti, quidquid mundo nascente creares,
Ipse opifex, opus ipse tui dignatus iniquos
Aetatis sentire uices, & corporis huius
Dissimiles perferre modos, hominemq; subire,
Ut possis monstrare Deum, ne lubricus error

Et

A Et decepta diu uarij solertia mundi,
Pectora tam multis sineret mortalia seclis.
Auctorem sciuerunt Deum te, conscia partus
Mater, et attoniti pecudum sensere timores:
Te noua sollicito lustrantes sidera uisu
In cœlo uidere prius, lumenq; secui
Inuenere Magi: tu noxia pectora soluis,
Elapsasq; animas in corpora functa reducis,
Mundus et ad manes penetras, mortisq; latebras

AUCTORIS INCERTI

DE LAVDIBVS

Domini.

Vis queritur sera uirtutis dote iu-
uari? (passus)

Quis promissa dei lento procedere
Quis sine humano metitur iudicis

urnam

Perpetui, tardumq; putat quod secula debent
Accelerare diem, meritis qui premia reddat?
Nobilis ingenti testatur gloria facto.
Nam quæ stagnanti prælabitur agmine ripas:
Tardus Arar, pigrumq; Diuix explicat amnem,
Qua fratrum Rheno progignitur Hedua pubes,
Coniugium memini summa pietate fideq;
Lex diuina tamen meritum cumulabat amoris:
Et uotum ambobus, socium præcedere morte,
Mœroriq; pio curam mandare sepulchri.
Sed prior uxorem decreti pagina lêgit.

Tum uir sollicitus largo iubet ore cauari,
Post mortem fiunt quæ membris hospita saxa:
Susciperet ueniens, æternaq; fœdera iungens,
Vt quos uiuentes tenuisset lectulus idem,
Post percepta dei, bustum commune leuaret:
Sensit uota sui coniunx præsaga mariti;
Magnaq; temporibus tribuit miracula castis:
Nam cum defunctis iungantur brachia membris,
Et repetita manus constringat uincula trunco,
Ne quibus humanæ complentur munera uitæ,
Accidat informis fluitatio dissociatis.
Immensum dictu, quo tempore uita peracta est,
Iungendus sociæ prospecta sede maritus.

Postquam morte iuri referata est ianua leti,
Horrendumq; larem iam lux ingrata retexit:
Deprænsa est leuam protendens scœmina palnam,
Inuitans socium gestu uiuentis amoris.

Immortalis adis, tibi tantum non fuit uni
Principium finisue mori, sed nocte refusa
In cœlum ad patrem scandis, rursusq; perenni
Ordine purgatis adimis contagia terris.
Tu solus patrisq; comes, tu spiritus insons,
Et toties unus, tripliciq; in lumine simplex.
Quis nisi pro cunctis aliud, quis credere possit
Te potuisse mori, poterat qui reddere uitam?

Quis dedit affectum tumulto? quis uincula soluit?
Vnde sepulta uidet uenturæ coniugis umbram?
Tu facis hec, tu Christe deus, tua signa mouentur,
Paulatimq; doces sopita resurgere membra:
Tu, quem uenturum sancti cecinerunt prophætæ,
Incorrupta Dei soboles, restorq; regentis,
Quo sine nil magnum, genitor deliberat ingens,
Cuius ad imperium certis mare constitit oris,
Nec licet immenso terris excurrere ponto,
Planatq; montanos includunt littora fluctus:
Qui uario stabilem dotasti munere terram,
In nostros usus, largus pietate paterna.
Te uade mortales committunt semina sulcis,
Et nouus arenti procedit cespitæ partus:
Tu manare iubes fœcundo nectare uites,
Tu gratos epulis hominum, medicosq; saluti
Arboribus succos, tu trudis dulcia mella.
Tu seruire iubes homini genus omne animantium,
Insper et grauius lucos curuescere pomis,
Atq; novos reditus nullo de semine nasci:
Tu uarios annes nostro prodesse labori,
Et renouare sacris benedictum fontibus æuum:
Te duce ueliuolis patuerunt æquora rostris,
Diuisosq; fretis lustrauit nauita portus.

Tu postquam certis sunt acta elementa figuris,
Ne torpere rudi cœlestis machina uultu
Inciperet, uario signasti munere mundum:
Et quicquid cœlo radiat, tua dextera finxit.
His aulam domini placuit contexere signis.
Iam freta ne nullis agerentur inhospita terris,
Assiduumq; alacer numeraret nauita portum:
Crebra satis tumido defigitur insula ponto.
Nec tamen insano metuit circumdata fluctu.

G 4. Exiguosq;

Exiguoq; fretis innitens orbe resistit,
 Te duce confidens, cuius uenerabile pactum
 Nexum lege pari summumq; inumq; peræquat,
 Nec finit impositos quoquam transcendere fines.
 Ac ne plana nimis tellus uel nuda iaceret,
 Vitibus aptandos iussisti assurgere colles
 Grandibus, et largos umbracula texere lucos.
 Tum ne uastus agat siluis torpentibus horror,
 Innumeros fœcis proceris saltibus addis:
 Incola ne nemori, neu desit præda petenti.
 Tum uolucres multas, et mille examina uocum
 Mortali harmonia lucis resonare canoris.
 Sic annum placuit uarijs intexere formis,
 Et uice iucunda mortalibus addere fructum:
 Neu semper prolixa dies nimis ureret orbem,
 Nêne breuis iustum raperet nascentibus ignem:
 Ac ne perpetuo quateret labor omnia nisu,
 Dat requiem fœsis hominum nox roseida curis:
 Utq; humana salus securum duceret æuum,
 Sponte salutare de cesspite surgitis herbæ.
 Hæc Pater ipse serit nutu, non uomere diues.

Non ego ferrato tegeger si uiscera muro,
 Ferrea uox linguæq; forent mihi mille canenti,
 Munera cuncta queam uestræ pietatis obire.
 Sed pater ille tuus secreta in sede locatus,
 Nec cuiquam uisui facilis, cunctisq; tremendus:
 Te misit dominum terris uitaq; magistrum.
 Et quisquis natum iusto ueneratur honore,
 Ambobus sua uota dicat uitamq; perennem.
 Tu casti rectiq; tenax, et flectere leges
 Post crimen facilis, si quem uecordia præceps
 Depulit à uobis præscripto limite uitæ.
 Te genitor nostra paterentur ut ora tueri,
 Induit humana facie membrisq; caducis.
 Quis tentaret enim fragiles attollere uisus,
 Si talem trepidis uoluisset sistere terris,
 Qualis es, ingenti cum torques fulmina dextra,
 Presentemq; iubet directa pauescere poenam:
 Vel cum placatus, campis sitientibus imbres
 Diuidis, et dubias sulcis producis aristas.

Ne tamen insignem res nulla ostenderet ortum,
 Virgine conciperis, non sufficit esse pudicam,
 Nec quæ nupta queat Domino cōiungere fratrem,

Ne procul ex utero contagio turpis abesset.
 Mox ubi processu felix maturuit ætas,
 Indociles animos monitis seruare paternis
 Aggrederis, rectamq; uiam labentibus offers.
 Atq; ut missa Deo penitus præcepta paterent,
 Imperium tu morti adimis, morboq; soluto
 Desperata iubes apprehendere munia uitæ,
 Restituisq; diem cæcis, et ne quid in ausum
 Restaret penitus, quo perfidus error obiret,
 Indicis sensum tunulis, et condita pridem
 Membra iubes iterum superas consurgere in auras,
 Agnoscuntq; suum dilecta cadauera nomen.

At postquam legem sectator idoneus hausit,
 Ut se mortali cœlestis spiritus aula
 Exueret, legi intentum quò cuncta doceres
 Pro summo toleranda Deo, recteq; perennem
 Contemptu mortis sibi quenque assumere uitam:
 Sic completa ferens genitoris iussa, redisti
 Ad summi secreta poli, quæ lucidus æther
 Pigra uetat proprio succendere nubila cœlo:
 Atq; ut certa foret pereuntis copia turbæ,
 Quæ præcepta Dei miserandis auribus arcet,
 Nec noua defunctos iam pridem iura tenerent:
 Carceris inferni feralia, libera nobis,
 Innumeramq; iubes tenebris emergere plebem,
 His tantum clausis, quos impia uita notarit:
 Et loca poenarum uenturis diuidis umbris,
 Quæ tibi non credant, uel quæ se credere fingant.

Sancte Deus summiq; Dei uenerabile pignus,
 Ad cuius nomen uiolenta morte fugata,
 Pectoribus proprijs, alienaq; pectora nata,
 Exclamant, pallentq; animæ, iussaq; recedunt,
 Sicut multa prius de te miracula produnt,
 Cum terram cœlumq; inter suspensa tenentur,
 Obstrisio per te quia nil permittitur hosti.

At nunc tu Dominum meritis, pietate paritem,
 Imperio facilem, uiuendi lege magistrum,
 Edictisq; parem, quæ lex tibi condita sancit,
 Victorem lætumq; pares mihi Constantinum.
 Hoc melius fœtu, terris nihil antè dedisti,
 Nec dabis, exæquent utinam sua pignora patrem.

PAVLINI EPISCOPI

Ad Deum omnipotentem
precatio.

Omnipotens, quem mente colo pater
unice rerum,
ignorate malis, & nulli ignote pio-
rum,

Principio extremoq; carens, antiquior æuo,
Quod fuit aut ueniet, cuius formamq; modumq;
Nec mens completi poterit, nec lingua profari:
Cernere quem solus, coramq; audire iubentem
Fas habet & patriam propter considere dextram
Non genito genitore Deus, qui fraude superbi
Offensus populi gentes in regna uocauit,
Stirpis adoptiue meliore propage colendus,
Cernere quem licuit proauis, quo numine iuso
Et patrem uidisse datum, contagia nostra
Qui tulit, & diri passus ludibria lethi,
Esse iter æternæ docuit remeabile uitæ.

Nec solam remeare animam, sed corpore toto
Cælestes intrare plagas, & inane sepulchri
Arcanum uacuis adopertum linquere terris
Nate patris summi, nostroq; salutifer æuo,
B Virtutes patrias genitor cui tradidit omnes,
Nil ex inuidia retinens, plenusq; datorum
Pande uia precibus, patriasq; hæc perfer ad aures.
Da pater inuictam contra omnia crimina mætem,
Vipereumq; nefas nocituri auerte ueneni,
Sit satis antiquam serpens quod prodidit Heuam,
Deceptumq; adiunxit Adam, nos dura nepotum
Semina uindictis ætas prædicta prophetis,
Vitemus laqueos quos lethifer implicat anguis.
Pande uiam, qua me post uincula corporis egri
In sublime feram, puri quæ lactea cœli
Semita uentose superat uaga nubila Lunæ:
Quæ procures abiere pij, quaq; integer olim
Raptus quadriiugo penetrat super æthera curru
Eliæ, & solido cum corpore præuius Enoch.
Da pater æterni speratam luminis auram
Si lapides non iuro deos, unumq; uerendi
Sufficiens altare sacri, libamina uite
Intemerata ferro, si te Dominiq; Deiq;
Vnigenæ cognosco patrem, mistumq; duobus,
Qui super æquoreas uolabat spiritus undæ.
Da genitor ueniam, cruciataq; pectora purga.
Sic non pecudum fibris, non sanguine iuso

Quæro, nec carnis numen coniecto sub extis,
Si scelere abstineo errari obnoxius, & si
Opto magis quàm fido bonus purusq; probari,
Confessam dignare animam, si membra caduca
Execror, & tacitum si pœnitet, altaq; sensus
Formido excruciat, tormentaq; fera gehennæ
Anticipat, patiturq; suos mens saucia manes.
Da pater hæc nostro fieri rata uota precatu,
Nil metuum, cupiamq; nihil, satis hoc reâr esse,
Quod satis est, nil turpe uelim, nec causa pudoris
Sim mihi, nec faciam cuiquæ, quæ tempore eodem
Nolim facta mihi: nec uero crimine ledar,
Nec maculer dubio, paulum distare uidetur
Suspectus uereq; reus, malè posse facultas
Nulla sit, & bene posse adstare tranquilla potestas.
Sim tenui uictu atq; habitu, sim carus amicis,
Et semper genitor sine uulnere nominis huius.
Non animo doleam, non corpore, cuncta quietis
Fungatur membra officijs, nec saucius ullis
Partibus amissum quidquam desideret usus.
Pace fruâr, securus agam, miracula terræ
Nulla putem, suprema mihi cum uenerit hora,
Nec timeat mortem bene conscia uita, nec optet.
Purus ab occultis cum te indulgente uidebor,
Omnia despiciam, fuerit cum sola uoluptas
Iudicium sperare tuum, quod dum sua differt
Tempora, cunctaturq; dies, procul exige sæuum
Insidiatorum blandis erroribus anguem.
Hæc pia, sed mœsto trepidantia uota reatu
Christe apud æternum placabilis affere patrem
Saluator Deus ac Dominus, mens, gloria, uerbû,
Filius ex uero, uerum de lumine lumen,
Æterno cum patre manens in secula regnans,
Consona quem celebrat modulato carmine plebes,
Et responsuris ferit æra uocibus, Amen.

E I V S D E M,

Pro salute Augustorum.

S Anctæ salutiferi redeunt solennia Christi,
Et deuota pij celebrant ieiunia Mystæ,
At nos æternum cohíbentes pectore cultum.
Intemeratorum uim continuamus honorum.
Annua cura sacris, iugis reuerentia nobis.
Magne pater rerum, cui terra & pontus & aër,
Tartaraq; & pidi seruit plaga lactea cœli,
Noxia quæ scelerum plebes tremit, almaq; rursum

D Conce

Concelebrat uotis animarum turba piarum:
Tu breuis hunc æui cursum, celeremq; caducæ
Fincin animæ donas æternæ munera uitæ.
Tu mites legum monitus, sacrosq; prophetas
Humano impertis generi, seruasq; nepotes
Deceptum miseratus Adam, quem capta uenenis
Implicuit socium blandis erroribus Hecua.
Tu uerbum pater alme tuum, natumq; Deumq;
Concedis terris totum, similemq; paremq;
Ex uero uerum, uiuamq; ab origine uiuum.
Ille tuis doctus monitus hoc addidit unum
Ut super æquoreas nabat qui spiritus undas,

Pigra immortalis uegetaret membra lauacro.
Trina fides, auctore uno, spes certa salutis,
Hunc numerum iunctis uirtutibus amplectendi
Talem terrenis speciem spectatur in oris
Augustus genitor geminum sator Augustorum.
Qui fratrem natumq; pio complexus utrumq;
Numine partitur, regnum neq; diuidit unum
Omnia solus habens, atq; omnia dilargitus.
Hos igitur nobis trina pietate uigentes
Rectores terræ placidos, cœliq; ministros
Christe apud æternum placabilis affere patrem.

DAMASI EPISCOPI

ROMANI ELOGIA.

De Paulo apostolo.

Amdudum Saulus procerū præcepta
secutus,
Cum Domino patrias uellet præpo-
nere leges,

Abnueret sanctos Christum laudasse prophetas,
Cædibus assiduus cuperet discerpere plebem,
Cum lacerat sanctæ matris pia fœdera cæcus,
Post tenebras uerum meruit cognoscere lumen,
Tentatus sensit, possit quid gloria Christi.
Auribus ut Domini uocem lucemq; recepit,
Composuit mores, Christi præcepta secutus.
Mutatus postquam placuit de nomine Paulus:
Mira fides rerum, subito trans æthera uectus,
Noscere promeruit, possint quid præmia uitæ.
Conscendit carus martyr penetralia Christi,
Tertia lux cœli tenuit paradisos euntem,
Colloquijs Domini fruitur, secreta referuat
Gentibus & populis, iussus prædicare uera,
Profundum penetrare maris, noctemq; diemq;.
Visere, cui magnum satis est uixisse, latentem.
Verbera, uincta, famem, lapides, rabiemq; ferarū,
Carceris illuuiem, uirgas, tormenta, cathenas,
Naufragium, lacrimas, serpentis dira uenena,
Stigmata non timuit portare in corpore Christi.
Credentes docuit, possent quò uincere mortem.
Dignus amore Dei uiuit per secula magister:
Versibus his breuiter fateor sanctissime doctor-
Paule, tuos Damasus uolui monstrare triumphos.

De Agnete martyre.

Fama refert sanctos dudum genuisse parentes:
Augmentum lugubris cantus, tuba cum crepuisset,
Nutricis gremium subito liquisse puellam,
Sponte truces calasse minas, rabiemq; tyranni,
Vrere cum flammis uoluisset nobile corpus.
Viribus immensum paruus superare timorem,
Nudam peresus crines & membra dedisse,
Ne domini templum facies peritura uideret.
O Agnes uerum decus, alma pudoris imago,
Ut Damasi precibus faueas precor inclyta uirgo.

De eadem.

Constantina Deum uenerans, Christoq; dicata,
Omnibus impensis deuota mente paratis,
Numine diuino multum Christoq; iuuante,
Sacravit templum uictricis uirginis Agnes.
Templorum quod uincit opus, terrenaq; cuncta,
Aurea nam rutilant summi fastigia testis:
Nomen enim Christi celebratur sedibus istis,
Tartaream solus potuit qui uincere mortem,
Inuictum solus cœlis inferre triumphum.
Dignum Agnes munus martyr, deuotaq; Christo,
Ex opibus nostris per secula longa tenebis.
O felix uirgo, memorandi nominis Agnes.

De Andrea apostolo.

Decus sacrati nominis,
Vitamq; nomine exprimens,
Hoc te decorum prædicat,
Crucis beatæ gloria.

Andrea Christi apostolus,

Hoc ipso

A Hoc ipso iam uocabulo

Signaris isto nomine,
Decorus idem mysticē.

Quem crux ad alta prouehit,
Crux quem beata diligit,
Cui crux amara preparat
Lucis futuræ gaudia.

In te crucis mysterium
Cluit gemello stigmate,
Dum probra uincis per cruce m,
Crucisq; pandis sanguinem.

Iam nos foueto languidos,
Curamq; nostri suscipe,
Quo per crucis uictoriam
Cæli petamus patriam.

De Agatha martyre.

Martyris ecce dies Agathæ
Virginis emicat eximie,
Christus eam sibi qua sociat.
Et diadema duplex decorat.

Stirpe decens, elegans specie,
Sed magis actibus atq; fide,
Terrea prospera nil reputans,
Iussa Dei sibi corde ligans.

Fortior hæc trucidusq; uiris
Exposuit sua membra flagris,
Pectore quam fuerit ualido,
Torta mamilla docet pátulo.

Deliciæ cui carcer erat
Pastor ouem Petrus hanc recreat,
Latior inde magisq; flagrans,
Cuncta flagella cucurrit ouans.

Ethnica turba rogum fugiens,
Huius et ipsa meretur opem,
Quos fidei titulus decorat,
His Venerem magis ipsa premat.

Iam renidens quasi sponsa polo,
Pro misero rogita Damaso:
Sic sua festa coli faciat,
Se celebrantibus ut faueat.

De Felice.

Corpore, mente, animo pariter te nomine Felix
Sanctorum in numero Christi sacrate triumphis,
Qui ad te sollicitè uenientibus omnia præstas,
Nec quenquam pateris tristem repedare uiantem.
Te duce seruatus, mortis quod uincula rupi,
Damasus simplex tibi uota rependo.

De nomine Iesu.

I n rebus tantis trina coniunctio mund I
E rigit humanum sensum, laudare uenust E
S ola salus nobis, et mundi summa potesta S
V enit peccati nodum dissoluere fruct V
S umma salus cunctis nituit per secula terri S.

De eodem.

I ure pari regnat, communis conditor æu I
E t cum patre pia regnat sublimis in arc E
S idereo sanctis insidit numine regni S
V nde mare et terras solo uidet omnia nut V
S uggerit humanis et donat munera rebus S.

De Christo.

Christe potens rerum, redeuntis conditor æui
Vox summi sensusq; Dei, quem fundit ab alta
Mente pater, tantiq; dedit consortia regni.
Impia tu nostræ domuisti crimina uite,
Passus corporea mundum uestire figura,
Affariq; palam populos, hominemq; fateri
Quem uerbo inclusum Mariæ, mox numine uiso
Virginei tumuere sinus, innuptaq; mater
Arcano obstupuit compleri uiscera partu,
Auctorem paritura suum: mortalia corda
Artificem texere poli: mundi q; repertor
Pars fuit humani generis, latuitq; sub imo
Pectore, qui totum late complectitur orbem:
Et qui non spacijs terræ, non æquoris undis,
Nec capitur cælo, paruus confluxit in artus.
Quin et supplicij nomen nexuq; subisti,
Ut nos surripes letho, mortemq; fugares.
Morte tua: mox æthereas euectus in auras,
Purgata reparans letum te luce, parentem
Augustum foueas: festis ut sepe diebus
Annua sinceri celebret ieiunia sacri.

De ascensione Christi.

Ad sedem propriam Deus exule morte resurgit,
Ut uitam doceat credentibus esse futuram.
Angelus hoc uerbum cecinit, quod uterq; reportans
Sic uenturus erit, sic Christum credere fas est.

De cognomento Saluatoris.

Spes, uia, uita, salus, ratio, sapientia, lumen,
Iudex, porta, gigas, rex, gēma, propheta, sacerdos.
Messias, Zebaoth, Rabbi, sponsus, mediator,
Virga, columna, manus, petra, filius, Emmanuelq;
Vinea, pastor, ouis, pax, radix, uitis, oliua,
Fons, paries, agnus, uitululus, Leo, propiciator, (sus.
Verbū, homo, rete, lapis, domus, omnia Christus Ie

CLAVDIANI MAMERTI

PRESBYTERI VIENNENSIS CON-

tra poetas uanos ad collegam.

Am mihi polliceor sacris tua carmina
libris (Christi,

Condere, teq; Dei flammatum nomine
Ora soluturū summo facienda parenti:

Incipe diuinis tantum dare pectora rebus,
Subrectosq; Deo sensus attollere terra:
Mox oculis cœlo noua lux orietur aperto,
Intrabitq; sacer tacito per aperta meatu
Spiritus, & læto quatiet tua uiscera flatu.
Eia age tende chelym, & fœcundū cœcute pectus,
Magna mouens habeat solitis impensa facultas
Carminibus, maior rerum tibi nascitur ordo.
Non modò iudicium Paridis, nec bella Gigantum
Falsa canis: fuerit puerili ludus in æuo
Iste tuus, quondam decuerunt ludicra paruum:
Nunc animis grauior, quantum prorectoris annis
Aspernare uelis maturo corde camœnas,
Et qualem castis iam congrua moribus ætas,
Atq; tui specimen uenerabile postulat oris,
Suscipe materiam, & diuinis concipe sensus.

Si decus è falsis aliquod nomenq; tulisti,
De uacuis magnum rebus, cū ficta uetustis
Carminibus caneres, uel cū terrena referres
Gesta triumphantium laudans insignia regum:
Non equidem ex illis tu laudem sumere dignus,
Quos magis ornabas opulenti munere uerbi:
Quantò maior ab his cœdet tibi gloria cœptis,
In quibus & linguā exercens, mentē quoq; sanctā,
Erudiens, laudemq; simul uitamq; capeffes:
Dumq; legis catus, & scribis miracula summi
Vera Dei, propior discēs & carior ipsi
Esse Deo: quem dum credens miraris, amare
Incipies, & amando rectē illabere Christo.

Hactenus illa tuæ uanæ tuba uocis in usus
Personuit uanos, modò celsior intonat actus,
Nosse magis causas rerum, & primordia mundi.
Ne uagus innumeros, Epicuri somnia, mundos,
Quos atomis demens per inane parentibus edit,
Irritus in uacuum spaciato pectore quæras:
Legifer antiquo uenerandus nomine Moses,
Compositum prima repetens ab origine mundum,
Instituente Deo, curas tibi soluet inanes:
Formatumq; hominem limo, & spiramine sacro

Afflatum referens, cuius sis munere cunctis
Celsior in terra spirantibus, ipse docebit:
Neu te cœu lapides Pyrrhæ, argillamue Promethei
Contemnas, quem summa manus uultuq; animoq;
Sublimem, & propria dignatus imagine finxit.

Cognosces ibidem, ne pergas tradere fati
Arbitrium nostri, quæ nos sententia letho
Vinxerit, & cuius uitam sub lege trahamus.
Si mentem cœlo iacis altius, & super astra
Scire cupis quid sit, uel quid fuerit prius æuo,
Et mundo & seclis docet ulteriora Iohannes.
Principio uerbum, inquit, erat, Deus obside uerbo
Gaudebat, uerbumq; Dei simul, & Deus idem
Verbū erat, hoc uerbū est sine quo nihil, omnia per
Omnia et æternò natura omnis famulatur (quod,
Strata Deo, geniti numen genitoris adorant:
Cunctaq; per genitos in maiestate paterna
Regnantem dominū iam lingua fatetur I E S V M:
Nomine quo fundata salus stat nostra, fidesq;
Nititur, æternæ tendens in secula uitæ.

Huius diuino mortales munere fultis,
Assequimur fragilem castis euincere factis
Naturam, & rigide disrumpere uincula mortis,
Et non corporeis in corpore legibus uti.
Sectantes diuina Dei uestigia Christi,
Mente animā, corpusq; sacris moderatē sub armis:
Mens quoniam subiecta Deo, capit arma salutis,
Inq; animam carnemq; suam regnum obtinet, et fit
Iure potens homo quisq; sui, qui deditus uni
Æternum Domino, proprios regnator in artus
Efficitur, uitis inuictus, & osor iniqui,
Fortior aduersis uirtutibus, ordine iusto:
Verus homo quia mente potens, in qua rationis
Lumen habet, famulos nullo certamine sensus
Temperat, & placidis sua pectora flectit habenis.

Tu cui mens generosa superni seminis ignis,
Ardet in æthereos animo conscendere gressus,
In gremio Domini caput inferre: mox inhiantī
Proflua lacte sacro largus dabit ubera Christus,
Diuinoq; tuam perfundet lumine mentem,
Ut uideas pulsa caligine, magna tremendi
Iura Dei, quibus omniparens sapientia Christus,
In sese ipse manens, semper nouat omnia rerum,

Atq;

A Atque ut uult, operum Deus arbiter ipse suorum,
 Continet et mutat species et tempora uite,
 Porrigit aut retrahit cœlum, mare, sidera, uentos,
 Quæ fecit uirtute, regens: docet exitus ingens
 Aegypti, merfusq; mari refluxente tyrannus:
 Et prius ipse graues elementa per omnia motus
 Expertus, quæ cuncta tremunt, cui cuncta ministrant.
 Tempore nanque uno tellus communis habebat
 Iudeos, quæ sola Deo tunc lecta fuit gens:
 Et tamen illa Dei grauis hostibus ira superbis
 Permixtos inter populos discreta cucurrit.
 Iam scio non dices quod fors incerta procellas,
 Et mare casus agat, mare cum discedere iussu,
 Disceßiße legas, siccãq; rigentibus undis
 Inter aquas patuisse uiam, rursusq; solutum
 Aequor ad imperium sancti uirgamq; prophetæ,
 In liquidos remeasse sinus, in utroq; maris uis
 Paruit, ut sanctis iter et uindicta daretur.

Quid profugus Tharsum uates, quæ sorte periculi
 In mare deiectum spaciofo bellus rictu
 Cepit, et innocuum uasta ructauit ab aluo?
 Non ne docet ditione Dei mare et astra moueri?
 Namque Deum frustra fugiens, quæ cuncta tenent
 B Nemo fugit, mouit cœli simul et maris iras.
 Omnipotentis enim Domini natura rebellem
 Cognoscens, timuit per se quasi conscia tutum
 Ferre reum, et uentis fugitiuum uinxit et undis.
 Iste propheta Deo lectus, terrere minaci
 Peccantes monitu populos, postquam graue dixit
 Exitium, fregitq; reos, auertit et iras
 Numinis, impenso lauit sua crimina fletu,
 Extremumq; diem fugit bene uersa Niniue.

Non rex ille habuit fatum, qui morte propinqua
 Orauit Dominum, quem leges nouerat unum
 Flectere posse suas, consumptum intenderet æuum
 Longius, et meruit tria ducere lustra superstes
 Annis ipse suis, et non sua uiuere secla.
 Nunc tria miremur textentem fata Platonem,
 F ut Arati numeros, et picta Maneibonis astra.
 Dicant quæ so ubi tunc rapidas nascentibus horas

Ponebant, et quæ quibus ibant sidera signis,
 Cum pius Ezechias fidei uirtute precatus,
 Verteret astrorum cursus, cœliq; meatus
 Turbaret iussi retro acto lumine solis?
 Vel ducis imperio sancti, cum sisteret idem
 Dilata solem nocte, ut uictoria sacri
 Profligaretur populi, stetit orbe recuso
 Librans, ut magnos carperet lux aucta triumphos.
 Quid soboles uirtusq; Dei et sapientia, Christus?
 Nonne satis uanis curas erroribus aufert,
 Nosque simul monitis et factis edocet, unum
 Cuncta Deum regere, et nil ut sine mente putemus
 Principis esse Dei, dicens non arbore frondem,
 Aëre non uolucrem sine iussu decidere? et cum
 Omnipotens uerbo sternit mare, uel pede calcat,
 Et uerbo mortes abigit, uel demonas urget,
 Aut reduces animas in corpora sancta remittit,
 Iamq; diu exanimis tumulis iubet ire reclusis,
 Integratq; putres uita remeante sepultos:
 Nonne potestatem propriam satis indicat auctor,
 Qui solus naturam omnem uitamq; gubernat?
 His precor, his potius studiumq; operamq; legedis
 Scribendisq; uoue: cane grandia cœpta Tonantis,
 Scribe creatarum uerbo primordia rerum,
 Et chaos ante diem primeq; crepuscula lucis,
 Quæq; dehinc uarijs elementa per omnia seclis
 Dicta uel acta Deo, per sancta uolumina discas,
 Quæ docuit tabulis legalibus indita Moses,
 Aut Euangelici quæ lex noua testamenti
 Signat, operta prius retegens mysteria, Christum:
 Tunc te diuinum uere memorabo poetam,
 Et quasi dulcis aquæ potum tua carmina ducam:
 Cum mihi nectareos summis à fontibus haustus
 Præbebunt, dominum rerum retinentia Christum,
 Atque tuam pollere Deo testantia mentem,
 Ut simul oris opes à te mentisq; capeßam:
 Et quem cognato iunctum mihi fœdere letor,
 Gratuler hunc sancta sub religione propinquum:
 * Nec cum mortali soluendis corpore uinculis
 Perpetuo sanctum complectar pignore. *

COLVMBANVS HIBERNVS

HVNALDO DISCIPVLO.

Epistola, in qua detestatur
auariciam.

Vscipe Hunalde libēs, et perlege men-
te serena
Dicta Colūbani, fida te uoce monen-
tis.

Quæ licet ornatu careant sermonis honesti,
Vota tamen mentisq; piæ testantur amorem.
Viue, Deo fidens, Christi præcepta sequendo,
Dum modò uita manet, dum tempora certa salutis.
Tempus & hora uolat, momentis labitur ætas.
Despice, quæ pereunt, fugitiuæ gaudia uitæ.
Non fragiles secleris opes, & inania lucra,
Nec te sollicitet circumflua copia rerum.
Sint tibi diuitiæ diuinæ dogmata legis,
Sanctorumq; patrum castæ moderamina uitæ,
Omnia quæ dociles scripserunt antè magistri,
Vel quæ doctiloqui cecinerunt carmina uates:
Hæc cape diuitias, semper contemne caducas,
In mentemq; tibi ueniat tremebunda senectus,
Quam gelidæ tandem sequitur uiolentia mortis.
Ultima iam sapiens meditatur tempora uitæ,
Torpentes senio uires, morbosq; frequentes,
Incertumq; diem lethi, certosq; dolores.

Multa senē fragilis uexant incommoda carnis,
Nam macie turpi tabescunt languida membra,
Tunc genuum iunctura riget, uenasq; per omnes
Illius in toto frigescit corpore sanguis.
Sic baculo nitens, artus sustentat inertes.

Quid tristis memorē gemitus, quid tædia mentis?
Somnus abest oculis, illum sonus excite t omnis.
Quid tunc argenti, fului quid proderit auri
Improbæ congeries, multos collecta per annos?
Munera quid procerū? ditis quid prandia mensæ?
Quid meminisse iuuat transacta gaudia uitæ?
Venerit extremi tandem cum terminus æui.

Hæc dum uita uolat, nigili qui mente retractat,
Speruit auariciam, uanosq; refutat honores.

Quid modò terrenis mentes intendere curis,
Mortales cupiunt? quid turpia lucra sequuntur?
Sæper auarus eget, nec habet, quod habere uidetur.
Ille domi solus nummos abscondit in arca,
Diuitias cumulans, dum sese nescit amare,
Plus amat heredem, seruat cui cuncta fidelis.

O nimium felix, parcus cui sufficit usus,
Corporis ut curam moderamine temporet æquo.
Non misera capitur cæcæq; cupidine rerum,
Nec maiora cupit, quàm quæ natura reposcit,
Non lucri cupidus nummis marsupia replet,
Nec molles cumulat tinearum ad pabula uestes,
Pascere non pingui procurat fruge caballus,
Nec trepido tales doluit sub pectore curas,
Ne subitis pereat collecta pecunia flammis,
Aut fracta nummos rapiat fur improbus arca.
Viuitur argento sine, iam sine uiuitur auro,
Nudi nascuntur, nudos quos terra receptat,
Diuitibus nigri reserantur limina ditis,
Pauperibusq; pijs coelestia regna patefunt.
Temnere diuitias monuit saluator auaros,
Quisquis amat Christū, sequitur uestigia Christi;
Nam breuis & fragilis morituræ gloria carnis
Quidquid habet, rapidi uelox fuga tēporis aufert.
Pulchrē ueridici cecinit uox talia uatis,
Tempora dinumerans æui uitæq; caducæ.
Omnia tempus agit, cū tempore cuncta trahuntur,
Alternant alimenta uices et tempora mutant.
Accipiunt alimenta dies noctesq; uicissim.
Tempora sunt florum, retinet sua tempora messis,
Sic iterum spisso uestitur gramine campus.
Tempora gaudendi, sunt tempora certa dolendi,
Tempora sunt uitæ, sunt tristia tempora mortis,
Omnia dat, tollit, minuitq; uolatile tempus.
Ver, æstas, autumnus, hiems, redit annus in annum,
Omnia cum redeant, homini sua non redit ætas,
Hanc sapiens omni semper reminiscitur hora,
Atq; domum luctus epulis præponit opimis.

AVCTO-

A VCTORIS INCERTI
DE BEBIANI BAPTISMO,
& uxoris Apræ obitu.

Vir beatus, cui remissa iniquitas,
Nec imputata est pigra credendi mora,
Operumq; cassa contulit uitam fides:
En iste celsi quem sub auro culminis

Pictura ueris exprimit miraculis,
Clarus superbo ueriorum nomine
Et consulari Bebianus sanguine,
Ipse est potentis larga Christi gratia.
Prius iste captus uinculis mortalibus,
Opes & inter seculi, pauper Deo,
Vitam ut peractis blandientem copijs
Mortalitatis immemor cucurrerat,
Vt se subacto sine mortalem uideret,
Fesso benignum quærit aspectu Deum,
Statimq; Christum illuminatus inuenit:
Veniam precatur, & sacerdotum pedes
Supplex adorat, ipse culpator sui,
Negansq; dignum, gratia dignum facit,
Vouetq; uitam si supersit, integram,
Et obire gaudet, si renatus oppetat.

Credidit oranti, & sitientem flumina uite,
B Precinctus puro perfulsit episcopus amne:
Quo peragente pios solito mox ordine ritus,
Et diuiale sacrum libans, & chrismate fragrans,
Attonitum mira se maiestate fatetur.
Sed quis odor, quærit, quem sentiat in sua lobi
Pectora, præ dulci medicantem nectare fibræ?
Sedula tunc coniux omen de nomine Christi.
Vnguentum spirare docet, spondetq; sacerdos
Et monet, ut longi spatium sibi postulet æui.
Ille Dei iam totus, ad hæc, satis hoc mihi donum
Quo potior: nunc mors lucrū mihi, uitæq; Christum:
Ecce per æternum terris data gratia Christum.

Hic est ille latro felix, qui sine sub ipso
Confessus Christum, meruit reus astra fidelis:
Hic donatus abijt solida mercede diei,
Serus ab undecima iam mercenarius hora.
Ergo ut sanctifica nituit renouatus ab unda,
Ipse graues artus in mollia fulcra refusus,
Vnam animam alloquitur recreato corde iugalem:

Ætatis spaciū lustra nouem mihi,
Annū uitæ super ducere cœperat,
Felix unanimo coniugio mihi
Dulcis pignoribus clara & honoribus,

Et nunc mortificis eluta sordibus,
Sancto sine piū transmeat in Deum,
Hæc aduerba pijs sedula fletibus,
Coniux, oret adhuc, uiuere supplicat,
Tunc ille, O mulier nescia quid petas,
Iam scis an ualeam uiuere tam piæ,
Vt tanti maneam muneris integer?
Et quid uita iuuat, qua moritur salus?
Hæc ut fortis ait, toruum oculis micans,
Et cœlum stupidè suspiciens ait:
Flammantem uideo luminis ambitum,
In quem nulla uenit fœmina circum,
O felix cui adhuc corporeo datum
Æterni speciem cernere seculi,
In quo connubij nulla necessitas,
Sexus perpetuis corporibus perit.

Rursus ut hæc dixit, subita quasi morte solutus;
Exanquem porrecta trahit per membra rigorem.
At trepida & uisis exterrita talibus uxor,
Solutur in speciem lethi, iam muta trementes
Tendit in ora manus, membrisq; intenta, lacertis:
Pendet in exanimum pallentior ipsa maritum.
Ipsa fidem mortis suadet mora: namq; bis acto
Orbe, duplex reuoluta dies, bis uespera clausa est,
Mortales oculos dum fallit mortis imago.
Ille autem angelicis manibus per nubila raptus,
Liquerat hospitium repetendi corporis, & tunc
Ætherij secreta poli, sedesq; beatas
Exspectat monstrante Deo, dignataq; Christo
Mens pia, dum fletur terris, gaudebat in astris,
Hoc unum tantum mœrens quod adhuc remearet:
Ex cursu medio redit, ut conspecta referret,
Firmaretq; fidem dubitantum uiuere sanctos.
Vtq; redux membris admotæ coniugis ora
Vidit, pollicitus quiddam mirabile sese
Dicturum, in lucem sua distulit orsa sequentem.

Ergo dies primos ubi crastina fulsit in ortus,
Mâne nouo sacris (aderat nam fortè sacerdos)
Fungitur, utq; pio gessit solennia cultu,
Suspiciens cœlum, ille manus dispandit, & in se
Brachia constringens quasi quædam munera cœlo
Missa auido premit amplexu, meâne oia sunt hæc:
Percunctans, cuncti dictis stupuere, rogantq;

D 4. Quidnam:

Quidnam conspiciat clausum? mortalibus ille,
 πᾶντα καλῶς inquit, patriarchā sapius Isaac
 Cōmēorās, Græce, θεῖον γλυκὺ θεῖον ἄγαθαί,
 Horrescens ueneransq; refert, utq; angelus illum
 Sustulerit per inane uehens, ut millia multa
 Viderit angelicis mixta magnisq; cateruis,
 Regnantemq; Deū super omnia cū patre Christū.
 Narrat & eternam portis gemmanibus urbem,
 Narrat & atherij cœleste nemos paradisi.
 Inter & hæc dextrā secreta in pectora misit (Iud.
 Coniugis, hoc dicens, Vniū sumus ambo et idem il/
 Ingeminans, sancto placidam sic ordine complens
 Finem, euangelico uitam in sermone refudit.
 Et nunc ille Deo fruitur, curamq; beatæ
 Coniugis æterno uinctus amore tenet.
 Attamen unius rapuit solatia nati,
 Impatiens tota prole carere pater.
 Sed postquam iusto tua tempora clauseris æuo
 Edoctis genitrix inclita pignoribus:
 Tunc puer ille tuus florentem luce coronam
 Præditus occurret cum genitore tibi:
 Quo comite adueniens tibi lætus ab æthere cōiux,

Dextram cum blandis porriget alloquijs:
 Tempus adest, curis iam soluere, soluere membris
 Vixisti natis, nunc redhibere mihi.
 Iam non coniugium nobis mortale, ut in ægris
 Ante dedit breuitas inuida corporibus:
 Quod nobis tenui fructu rapida abstulit ætas,
 Orbibus accumulans uix duo lustra tribus.
 Nam tua uiginti lustro cumulauerat annos,
 Præcessit cursus cum mea uita tuos.
 At mihi bis decies maior te fluxerat ætas,
 Sed tamen æquæuas fecerat unus amor.
 Nunc meliore iugo stabiles, et in ore piorum,
 Aurea uiuamus secula rege Deo.
 Surge uirum natumq; sequens: patet ecce sereni
 Porta poli, meritis angelus ante uolans,
 Ipse pia de nube manum Deus exeret, & te
 In cœlum dextra sollicitante uocat.
 Felix Apra cui licuit terraq; poloq;
 Coniugis unicubæ iuge tenere bonum:
 Quo terris tibi clarus honor sub nomine eodem
 In cœlis etiam gloria perpes erit.

HYMNI ECCLESIA- STICI VARI.

DIE DOMINICO.

D. Gregorij.

Rimo dierum omnium
 Quo mundus extat conditus,
 Vel quo resurgens conditor,
 Nos morte uita liberat.

Pulsis procul torporibus,
 Surgamus omnes ocyus,
 Et nosse queramus pium,
 Sicut prophetam nouimus.

Nostas preces ut audiat,
 Suamq; dextram porrigat,
 Ut expiatos sordibus
 Reddat polorum sedibus.

Nos quiq; sacratissimo
 Huius diei tempore,
 Horis quietis psallimus,
 Donis beatīs muneret.
 Iam nunc paterna claritas
 Te postulamus affatim,

Ab sit libido sordidans,
 Et omnis actus noxius.
 Ne fœda sit uel lubrica
 Compago nostri corporis,
 Propter quod Auerni ignibus
 Ipsi crememur acrius.

Ob hoc Redemptor quæsumus
 Vt probra nostra diluas,
 Vitæ perennis commoda
 Nobis benigne conferas.
 Præsta pater pijsime,
 Patriq; compar unice,
 Cum spiritu paraclito,
 Regnans per omne seculum.

IN DILVCVLV.

D. Ambrosij.

Æterne rerum conditor
 Noctem diemq; qui regis,
 Et temporum das tempora
 Vt alleues fastidium.

A. Præco diei iam sonat
 Noctis profundæ peruigil,
 Nocturna lux uiuantibus,
 A nocte noctem segregans.
 Hoc excitatus lucifer
 Soluit polum caligine,
 Hoc omnis errorum chorus
 Viam nocendi deserit.

Hoc nauta uires colligit,
 Pontiq; mitescunt freta,
 Hoc ipsa petra Ecclesiæ
 Canendo culpam diluit.

Surgamus ergo strenuè,
 Gallus iacentes excitat,
 Et somnolentos increpat,
 Gallus negantes arguit.

Gallo canente spes redit,
 Aegris salus refunditur,
 Mucro latronis conditur,
 Lapsis fides reuertitur.

Iesu labantes respice,
 Et nos uidendo corrige:
 Si respicis lapsi cadunt,
 B. Fletuq; culpa soluitur.

Tu lux resurge sensibus,
 Mentisq; somnum discute,
 Te nostra uox primum sonet,
 Et ore psallamus tibi.

TEMPORE MATVINO.

D. Ambrosij.

Somno reflectis artubus
 Spreto cubili surgimus,
 Nobis pater canentibus
 Adeste de poscimus.

Te lingua primum concinat,
 Te mentis ardor ambiat,
 Ut actuum sequentium
 Te sancte sis exordium.

Cedant tenebræ lumini,
 Et nox diurno sideri,
 Ut culpa quam nox intulit
 Lucis labascet munere.

Precamur idem supplices
 Noxas ut omnes amputes,
 Et ore te canentium
 Lauderis omne seculum.

A L I V S.

Splendor paternæ gloriæ
 De luce lucem proferens,
 Lux lucis, & fons luminis
 Diem dies illuminans.

Verusq; sol illabere
 Micans nitore perpeti,
 Iubarq; sancti spiritus
 Infundere nostris sensibus.

Votis uocemus te patrem,
 Patrem perennis gloriæ
 Patrem potentis gratiæ,
 Culpam ut releget lubricam.

Informet actus strennuos,
 Dentem retundet inuidi,
 Casus secundet asperos,
 Donet gerenli gratiam.

Mentem gubernet & regat
 Casto, fideli corpore
 Fides calore ferueat,
 Fraudis uenena nesciat.

Christusq; sit nobis cibus,
 Potusq; noster sit fides,
 Læti bibamus sobriam
 Ebrietatem spiritus.

Lætus dies hic transeat,
 Pudor sit ut diluculum:
 Fides uelut meridies,
 Crepusculum mens nesciat.

Amore cursus prouchat,
 Aurora totus prodeat,
 In patre totus filius
 Et totus in uerbo pater.

A L I V S.

Consors paterni luminis,
 Lux ipse lucis & dies,
 Noctem canendo rumpimus,
 Assiste postulantibus.

Aufer tenebras mentium,
 Fuga cæteruas demonum:
 Expelle somnolentiam
 Ne pigritantes obruat.

Sic Christe nobis omnibus
 Indulgeas credentibus,
 Ut prosit exorantibus,
 Quod præcinentes psallimus.

E A L I V S.

ALIVS.

Tu trinitatis unitas,
Orbem potenter qui regis,
Attende laudum cantica,
Quæ excubantes psallimus.
Iam lectulo consurgimus,
Noctis quieto tempore,
Vt flagitemus vulnorum
A te medelas omnium.

Quò fraude quidquid demonum
In noctibus deliquimus,
Abstergat illud coelitus
Tuae potestas gloriae.

Nec corpus adsit sordidum,
Nec torpor instet cordium,
Nec criminis contagio
Te pescat ardor spiritus.

Ob hoc Redemptor quæsumus,
Reple tuo nos lumine,
Per quod dierum circulis
Nullis ruamus actibus.

ALIVS.

Aeterna coeli gloria,
Beata spes mortalium,
Celsi tonantis unice
Castæq; proles uirginis.

Da dexteram surgentibus,
Exurgat et mens sobria,
Flagrans et in laudem Dei
Grates rependat debitas.

Ortus refulget lucifer,
Sparsamq; lucem nunciat,
Cadit caligo noctium
Lux sancta nos illuminet.

Manensq; nostris sensibus
Noctem repellat seculi,
Omniq; sine temporum
Purgata seruet pectora.

Quæ sita iam primum fides
Radicet in his sensibus,
Secunda spes congaudeat,
Qua maior extat charitas.

TEMPORE VESPERTINO.

D. Ambrosij.

Rerum creator optime
Reclorq; noster aspice,

Nos à quiete noxia
Mersos sopore libera.
Te sancte Christe poscimus,
Ignosce nostro crimini,
Ad constendum surgimus
Morasq; noctis rumpimus.
Mentes manusq; tollimus,
Propheta sicut nouimus
Nobis gerendum præcipit,
Paulusq; gestis censuit.

Vides malum quod gessimus
Occulta nostra pandimus,
Preces gementes fundimus,
Dimitte quod peccauimus.

ALIVS.

Nox atra rerum contegit
Terra colores omnium,
Nos confitentes poscimus
Te iuste iudex cordium.

Fas auferas piacula,
Sordesq; mentis abluas,
Donesq; Christe gratiam,
Vt arceantur crimina.

Mens ecce torpet impia,
Quam culpa mordet noxia,
Obscura gestit tollere
Et te Remptor querere.

Repelle tu caliginem
Intrinssecus quam maxime,
Vt in beato gaudeat
Se collocari lumine.

ALIVS.

Summe Deus clementie,
Mundi; factor machine,
Vnus potentialiter,
Trinusq; personaliter.

Nostros pius cum canticis
Fletus benigne suscipe,
Quò corde puro sordibus,
Te perfruamur largius.

Lumbos iecurq; morbidum
Adure igne congruo,
Accinctus ut sis perpetim
Luxu remoto pessimo.

Vt quique horas noctium
Nunc concinendo rumpimus,

A Donis beatæ patriæ
Ditemur omnes affatim.

ALIVS.

D. Gregorij.

Nocte surgentes uigilemus omnes,
Semper in psalmis meditemur, atq;
Viribus totis Domino canamus

Dulciter hymnos.

Vt pio regi pariter canentes
Cum suis sanctis mereamur aulam
Ingredi cœli, simul & beatam

Ducere uitam.

Præstet hoc nobis Deitas beata
Patris, ac nati, pariterq; sancti
Spiritus, cuius reboat per omnem
Gloria mundum.

ALIVS.

Eiusdem.

Ecce iam noctis tenuatur umbra,
Lux et auroræ rutilans coruscat,
Viribus totis rogemus omnes
Cunctipotentem.

B Vt Deus nostri miseratus omnem
Pellat angorem, tribuat salutem,
Donec & nobis pietate patris
Regna polorum.

TEMPORE TOTI/
us Diei.

O' lux beata trinitas,
Et principalis unitas,
Iam sol recedit igneus,
Infunde lumen cordibus.

Te mæne laudum carmine,
Te deprecemur uestperi,
Te nostra supplex gloria
Per cuncta laudet secula.

D. AMBROSII HYMMI V.

Ad primam.

Iam lucis orto fidere
Deum precemur supplices,
Vt in diurnis actibus
Nos seruet à nocentibus.

Linguam refrænans temperet,
Ne litis horror insonet,
Visum fouendo contegat,
Ne uanitates hauriat.

Sint pura cordis intima,
Absistat & uercordia,
Carnis terat superbiam,
Potus cibiq; parcitas.

Vt cum dies abscesserit,
Noctemq; sors reduxerit,
Mundi per abstinentiam
Ipsi canamus gloriam.

Ad tertiam.

Nunc sancte nobis spiritus
Vnum patri cum filio,
Dignare promptus ingeri
Nostro refusus pectori.

Os, lingua, mens, sensus, uigor
Confessionem personet,
Flamme fiat igne caritas,
Accendat ardor proximus.

Ad sextam.

Rektor potens, uerax Deus,
Qui temperas rerum uices,
Splendore qui manet instruis
Quiq; ignibus meridiem.
Extingue flammæ litium
Aufer calorem noxium,
Confer salutem corporum
Veramq; pacem cordium.

Ad nonam.

Rerum Deus tenax uigor,
Immotus in te permanens,
Lucis diurnæ tempora
Successibus determinans.

Largire clarum uestpere,
Quo uita nusquam decadat,
Sed præmium mortis sacræ
Perennis instet gloria.

Ad completorium.

Te lucis ante terminum
Rerum creator poscimus,
Vt pro tua clementia
Sis præsul ac custodia.
Procul recedant somnia,
Et noctium phantasmata,
Hostemq; nostrum comprime,
Ne polluantur corpora.

B 2 PRE

PRECATIONES D.

Ambrosij.

Pro pluuiâ.

Squallet arua soli puluere mulio,
 Pallet siccus ager, terra fatiscit:
 Nullus ruris honos, nulla uetustas,
 Quando nulla uiret gratia florum,
 Tellus dura sinit, nescia roris,
 Et fons nescit aquas flumina cursus

Iam cœlos referes, aruaq; laxas
 Facundo placidus himbre rogamus:
 Abrami meritis impia secla
 Donasti pluuiâ, nos quoq; dones.

Pro serenitate.

Obduxere polum nubila cœli,
 Et absconduntq; diem sole fugato.

Iesu parce tua morte redemptis,
 Prior diluuium pertulit ætas,
 Ut mundaret aqua crimina terræ:
 Sed mundata tuo sanguine terræ est.
 Iam nunc missa ferens ore columba
 Ramum, pacisferæ munus oliuæ,
 Exutas liquido fulmine terras
 Læto significat lapsa uolatus.

CANTICVM MOSIS.

Auctoris incerti.

Cantemus Domino, Deoq; nostro,
 Cui sit gloria, cui honorq; pollens.
 Sese magnificis decôrât actis,
 Dum currus celeres Aegyptiorum
 Rubri marmoris enecat fluentis.
 Adiutor ualidus meæ iuuentæ,
 Custos, et genitor, salusq; uera.
 Ipsum conspicua sacrabo laude,
 Ipsum uocibus arduis fatebor.
 Dignus nomine, quod Deus uocatur
 Plebem de medio tulit profundo,
 Hic est hic Dominus potens, et ultor,
 Hic est progenitor mei parentis
 Qui bellum tulit, obruitq; fortes.

DE ADVENTU CHRISTI.

D. Ambrosij.

Veni redemptor gentium,
 Ostende partum uirginis:

Miretur omne seculum,
 Talis decet partus Deum.

Non ex uirili semine,
 Sed mystico spiramine,
 Verbum Dei factum est caro,
 Fructusq; uentris floruit.

Aluus tumescit uirginis,
 Claustum pudoris permanet,
 Vexilla uirtutum micant,
 Versatur in templo Deus.

Procedens de thalamo suo
 Pudoris aula regia,
 Germina gigas substantiæ,
 Alacris ut currat uiam.

Egressus eius à patre
 Regressus eius ad patrem,
 Excursus usq; ad inferos,
 Recursus ad sedem Dei.

Aequalis eterno patri,
 Carnis trophæo accingere,
 Infirma nostri corporis
 Virtute firmans perpeti.

Præsepe iam fulget tuum,
 Lumenq; nox spirat nouum,
 Quod nulla nox interpolet,
 Fideq; iugi luceat.

DE NATIVITATE CHRISTI.

Auctoris incerti.

Nuncium uobis fero de supernis,
 Natus est Christus, dominator orbis
 In Bethlem Iudæ, ueluti propheta
 Dixerat antè.

Hunc canit lætus chorus angelorum,
 Stella declarat, ueniunt Eoi
 Principes, dignum celebrare cultum

Mystica dona.

Thus Deo, myrrham trocleten humando,
 Bractæas regi chryseas tulere,
 Dum colūt unū, meminere trino

Tres dare ternâ.

DE EPIPHANIA D.

Hilarij

Iesus refulsit omnium
 Pius redemptor gentium,
 Totum genus fidelium
 Laudes celebret dramatum.

Alcal 7. 117

Quem

A Quem stella natum fulgida
 Monstrat micans per aethera,
 Magosq; duxit praeuia
 Ipsius ad cunabula.
 Illi cadentes paruulum
 Pannis adorant obstitum,
 Verum fatentur & deum,
 Munus ferendo mysticum.

Denis ter annorum cyclis
 Iam parte uiuens temporis,
 Lympham petit baptismatis
 Cunctis carens contagijs.

Felix Ioannes mergere
 Illum tremiscit flumine,
 Potest suo qui sanguine
 Peccata mundi tergere.

Nos Christe subnixâ prece
 Omnes precamur, protege,
 Qui præcipis rubescere
 Aquæ potenter hydrie.

DE OBLATIONE CHRISTI
 in templo.

B Quod chorus uatum uenerandus olim
 Spiritu sancto cecinit repletus,
 In Dei factum genitrice constat
 Esse Maria.

Hæc Deum coeli dominumq; terræ
 Virgo concepit, peperitq; uirgo,
 Atq; post partum meruit manere
 Inuiolata.

Quem senex iustus Symeon in ulnas,
 In domo sumpsit Domini, gauisus
 Hoc quod optauit proprio uidere
 Lumine Christum.

Tu libens uotis petimus precantum
 Regis æterni genitus faueto,
 Clara qui celsi renidens Olympi
 Regna petisti.

DE EADEM.

Auctoris in certi.

Fit porta Christi perula,
 Referta plena gratia,
 Transiitq; rex, et permanet
 Clausa, ut fuit per secula.

Genus superni luminis
 Proceßit aula uirginis.

Sponsus, redemptor, conditor,
 Suae gigas Ecclesiae.

Honor & parentis gaudium,
 Immensa spes credentium,
 Per atra mortis pocula
 Mundi resoluit crimina.

HYMNVS IEIUNANTIVM.

D. Gegerij.

Clarum decus ieiunij
 Monstratur orbi cœlitus,
 Quod Christus auctor omnium
 Cibus dicauit abstinens.

Hoc Moyses charus Deo
 Legisq; lator factus est:
 Hoc Eliam per aëra
 Curru leuauit igneo.

Hinc Daniel mysteria
 Victor leonum uiderat,
 Per hoc amicus intimus
 Sponsi Iohannes clauit.

Hæc nos sequi dona Deus
 Exempla parsimonie.
 Tu robur auge mentium
 Dans spiritale gaudium.

A L I V S.

D. Ambrosij.

Ex more docti mystico
 Seruemus hoc ieiunium,
 Deno dierum circulo
 Ducto quater notissimo.

Lex & prophetae primitus
 Hoc pertulerunt, postmodum
 Christus sacrauit, omnium
 Rex atq; factor temporum.

Vitamur ergo parcius
 Verbis, cibis, & potibus,
 Somno, iocis, & arctius
 Perstemus in custodia.

Vitemus autem pessima,
 Quæ subruunt mentes uagas,
 Nullumq; demus callido
 Hosti locum tyrannidis.

Dicamus omnes cernui,
 Clamemus atq; singuli,
 Floremus ante iudicem,
 Electamus iram uindicem.

*Nostis malis offendimus
Tuam Deus clementiam,
Effunde nobis desuper
Remissor indulgentiam.*

*Memento quod sumus tui,
Licet caduci plasmatis,
Ne des honorem nominis
Tui, precamur alteri.*

*Laxa malum, quod gessimus:
Auge bonum quod poscimus,
Placere quod tandem tibi
Possumus hic et perpetuum.*

ALIVS.

D. Gregorij.

*Audi benigne conditor
Nostras preces cum fletibus,
In hoc sacro ieiunio
Fusas quadragenario.*

*Scrutator alme cordium
Infirma tu scis uirium,
Ad te reuersis exhibe
Remissionis gratiam.*

*Multum quidem peccauimus,
Sed parce consentientibus,
Ad nominis laudem tui,
Confer medelam languidis.*

*Sic corpus extra conteri
Dona per abstinentiam,
Ieiunet ut mens sobria,
A' labe prorsus criminum.*

ALIVS.

D. Hilarij.

*Iesu quadragenariæ
Dicator abstinentiæ,
Quiq; ob salutem mentium
Hoc sanxeras ieiunium.*

*Quo paradiso redderet
Seruata parsimonia,
Quos inde gastrimargiæ
Huc illecebra depulit.*

*Adesto nunc Ecclesiæ,
Adesto pœnitentiæ,
Qua pro suis excessibus
Orat profusis fletibus.*

*Tu retro acta crimina
Tua remitte gratia,*

*Et à futuris adhibe
Custodiam mitissime.*

*Vt expiati his annuis
Ieiuniorum uictimis,
Tendamus ad paschalia
Dignè colenda gaudia.*

IN DIE PALMARVM.

D. Gregorij.

*Magno salutis gaudio
Letetur omne seculum,
Iesus redemptor omnium,
Sanauit orbem languidum,*

*Sex ante paschæ ferias
Aduenit in Bethaniam,
Vbi piè post triduum
Resuscitauit Lazarum.*

*Nardi Maria pistici
Sumpsit libram mox optimi,
Vnxit beatos Domini
Pedes rigando lachrimis.*

*Post hæc iugalis afinae
Iesus supernus arbiter
Pulso sedebat inclytam
Pergebat Hierosolymam.*

*O' quam stupenda pietas,
O' mira Dei clementia,
Sessor afelli fieri est
Dignatus auctor seculi.*

ALIVS.

Theodulphi Aurelianensis.

*Gloria laus, et honor, tibi sit rex Christe redemptor
Cui puerile decus prompsit O'schanna pium.*

*Israel tu rex, Dauidis et inclyta proles,
Nomine qui in Domini rex benedictæ uenis.*

*Cœtus in excelsis te laudat cœlicus omnis,
Et mortalis homo, cuncta creata simul.*

*Plebs Ebræa tibi cum palmis obuia uenit,
Cum prece, uoto, hymnis assumus ecce tibi.*

*Hi tibi passuro soluebant munia laudis:
Nos tibi regnanti pangimus ecce melos.*

*Hi placuere tibi, placeat deuotio nostra,
Rex piè, rex clemens, cui bona cuncta placent.*

IN PASSIONE CHRISTI.

D. Gregorij.

*Rex Christe factor omnium,
Redemptor et credentium,*

A Placare uotis supplicum,
Te laudibus colentium.
Cuius benigna gratia,
Crucis per alma uulnera
Virtute soluit, ardua
Primi parentis uincula.

Qui es creator siderum
Tegmen subisti carneum.
Dignatus hanc uilissimam,
Pati doloris formulam.

Ligatus es, ut solueres
Mundi ruentis complices,
Per probra tergens crinima,
Que mundus auxit plurima.

Cruci redemptor figeris,
Terram sed omnem concutis,
Tradis potentem spiritum,
Nigrescit atque seculum.

Mox in paternæ gloriæ
Victor resplendens culmine,
Cum spiritus munimine
Defende nos rex optime.

IN DIE PASCHÆ.

Auctoris incerti.

B Vita sanctorum decus angelorum,
Vita cunctorum pariter piorum
Christe, qui mortis moriens ministrum
Exuperasti.

Tu tuo letos famulos trophæo,
Nunc in bis serua placidus diebus,
In quibus sacrum celebratur omnem

Pascha per orbem.

Pascha quo uictor rediens ab imo,
Atque cum multis alijs resurgens,
Ipse susceptum super alta carnem

Astra leuasti.

Nunc in excelsis Dominus refulgens,
Et supra cœlos Deus eleuatus,
Inde uenturus homo iudicatus.

Denuo iudex.

Corda tu sursum modo nostra tolle,
Quo patri dexter residens in alto,
Ne resurgentes facias in ima

Precipitari.

Hoc pater tecum, hoc idem sacratus
Præstet amborum pie Christe status;

Cum quibus regnas Deus unus, omni
Iugitur euo.

ALIVS.

Fulberti Carnotensis.

Chorus nouæ Hierusalem

Nouam meli dulcedinem
Promat, colens cum sobrijs
Paschale festum gaudijs.

Quo Christus, inuictus leo
Dracone surgens obruto,
Dum uoce uina personat,
A morte sanctos excitat.

Quam deuorat improbus,
Prædam refudit Tartarus,
Captiuitate libera
Iesum sequuntur agmina.

Triumphat ille splendide
Præcelsus amplitudine,
Soli poliç; patriam
Vnam facit rempublicam.

Ipsam canendo supplices,
Regum precemur milites,
Vt in suo clarissimo
Nos ordinet palatio.

IN DIE ASCENSIONIS.

Auctoris incerti.

Festum nunc celebre, magnæq; gaudia
Compellunt animos carmina promere,
Cum Christus solium scandit ad arduum
Cœlorum pius arbiter.

Conscendit iubilans latus ad æthera,
Sanctorum populus prædicat inclytum,
Conciuit pariter angelicus chorus
Victoris boni gloriam.

Qui scandens superos uincula uinxerat,
Donans terrigenis munera plurima,
Districtus rediens arbiter omnium

Qui mitis modo transijt.

Oramus Domine, conditor inclyte,
Deuotos famulos respice protegens,
Ne nos liuor edax demonis obruat;
Demergat uel in inferos.

Vt cum flammis uoma nube reuerteris,
Occulta hominum pandere iudicans,
Ne des supplicia horrida noxijs,
Sed iustis bona premia.

E 4

Alivs

ALIVS.

Auctoris incerti.

Aeternæ rex altissime
Redemptor & fidelium,
Quo mors soluta deperit.
Datur triumphus gratiæ.

Scandens tribunal dextera
Patris, potestas omnium
Collata Iesu est cœlitus,
Quæ non erat humanitas.

Vt trina rerum machina,
Cœlestium, terrestrium,
Et inferorum condita,
Flectant genu iam subdita.

Tremunt uidentes angeli,
Versa uice hac mortalium,
Culpat caro, purgat caro,
Regnat Deus Dei caro.

Tu esto nostrum gaudium,
Manens Olympi præuium,
Mundi regis qui fabricam
Mundana uincens gaudia.

Hinc te precantes quæsumus,
Ignosce culpis omnibus,
Et corda sursum subleua
Ad te, superna gratia.

Vt cum rubente cœperis
Clarere nube iudicis,
Pœnas repellas debitas,
Reddas coronas perditas.

IN DIE PENTECOSTES.

D. Ambrosij.

Veni creator spiritus,
Mentes tuorum uisita,
Imple superna gratia
Quæ tu creasti pectora.

Qui paracletus diceris
Donum Dei altissimi,
Fons uiuus, ignis, charitas,
Et spiritalis unctio.

Tu septiformis gratiæ,
Dextera Dei tu digitus,
Tu rite promisso patris
Sermone ditans guttura.

Accende lumen sensibus,
Infunde amorem cordibus,

Infirma nostri corporis
Virtute firmans perpeti.
Hostem repellas longius,
Pacemq; dones protinus,
Doctore sic te præuio
Vitemus omne noxiu.

Da gaudiorum præmia,
Da gratiarum munera,
Dissolue litis uincula,
Astringe pacis fœdera.
Per te sciamus te patrem,
Noscamus atque filium,
Teq; utriusq; spiritum
Credamus omni tempore.

ALIVS.

D. Hilarij.

Beata nobis gaudia
Anni reduxit orbita,
Cum spiritus paracletus
Effulsit in discipulos.
Ignis uibrante lumine
Linguae figuram detulit,
Verbis ut essent proflui,
Et charitate feruidi.

Linguis loquuntur omnium,
Turbae pauent genitulum,
Musto madere deputant
Quos spiritus repleuerat.
Patrata sunt hæc mystica
Pasche peractio tempore,
Sacro dierum numero,
Quo lege fit remissio.

Dudum sacra pectora
Tua replesti gratia,
Dimitte nunc peccamina,
Et da quietia tempora.

Te nunc Deus piissime
Vultu precamur cernuo,
Illapsa nobis cœlisus
Largire dona spiritus.

ALIVS.

D. Gregorij.

Iam Christus astra ascenderat,
Regressus unde uenerat,
Promissa patris munera
Sanctum daturus spiritum.

μ. Solennis urgebat dies,
Quo mystico sep templi
Orbis uolutus septies
Signat beata tempora.

Dum hora cunctis, tertia
Repente mundus intonat,
Apostolis orantibus
Venisse nunciat Deum.

De patris ergo lumine
Decorus ignis missus est,
Qui fida Christi pectora
Calore uerbi compleat.

Impleta gaudent uiscera,
Afflata sancto spiritu,
Voces disertas intonant,
Fantur Dei magnalia.

Tum gente ab omni cogniti,
Graecis, Latinis, Barbaris,
Cunctis et admirantibus
Linguis loquuntur omnibus.

Iudaea tunc incredula,
Vasana toruo spiritu,
Ructare musti crapulam
B Christi alumnos concrepat.
Signis sed et uirtutibus
Occurrit, et docet Petrus,
Falsos probauit perfidos
Ioculis testimonio.

DE CONCEPTIONE VIRGINIS.

Quem terra, pontus, aethera
Colunt, adorant, praedicant
rimam regentem machinam
Iaustrum Mariae baiulat.

Cui luna, sol, et omnia
Deferuiunt per tempora,
Persusa caeli gratia
Gestant puellae uiscera:

Beata mater munere
Cuius superius artifex
Mundum pugillo continens,
Ventris sub arca clausus est.

Benedicta caeli nuncio,
Fecunda sancto spiritu,
Desideratus gentibus
Cuius per aluum fusus est.
Quod Eua tristis abstulit

Tu reddis almo germino,
Intrent ut astra fiebles,
Coeli fenestra facta es.

Tu regis alti ianua
Et porta lucis fulgida,
Vitam datam per uirginem,
Gentes redemptae plaudite.

DE MARTYRIBVS.

Deus tuorum militum
Spes, et coronae premium,
Laudes canentes martyris,
Absolue nexu criminis.

Hic nempe mundi gaudia
Et blandimenta noxia
Caduca rite deputans:
Peruenit ad caelestia.

Poenas cucurrit fortiter,
Et sustulit uiriliter,
Pro teq; fundens sanguinem
Aeterna dona possidet.

ALIVS.

Rex gloriose martyrum
Corona confitentium,
Qui respuentes terrea
Producis ad caelestia.

Aurem benignam protinus
Appone nostris uocibus,
Trophea sacra pangimus,
Ignosce quod delinquimus.

Tu uincis in martyribus,
Parcendo confessoribus,
Tu uince nostra crimina,
Donando indulgentiam.

DE VIRGINIBVS.

Iesu corona uirginum,
Quem mater illa concipit,
Que sola uirgo parturit,
Hec uota clemens suscipe.

Qui pascis inter lilia,
Septus choreis uirginum,
Sponsas decorans gloria,
Sponsisq; reddens premia.

Quocumq; pergis, uirgines
Sequuntur, atq; laudibus
Post te canentes cursitant,
Hymnosq; dulces personant.

Te deprecamur largius,
Nostris adauge sensibus
Nescire prorsus omnia
Corruptionis uulnera.

DE S. IACOBO APOSTOLO.

Auctoris incerti.

Huius diei gloria
Det Christe mundo gaudia
Quòd iunctus est cœlestibus,
Frater Iohannis Iacobus.

Qui te uocante littore
Prompto secutus pectore,
In naue patrem liquerat,
Et cuncta quæ possederat.

Viuens adhuc in corpore
Formam respexit gloriæ,
Quæ te post finem seculi
Lucis uidebunt filij.

Fundensq; pro te sanguinem
Idem bibeat calicem,
Quem tu bibebas hostia,
Nostræ salutis gratia.

HYMNI AMETRI

et legibus solui.

IN ADVENTU CHRISTI.

Vox clara ecce insonat,
Obscura quæq; increpat,
Pellantur eminus somnia,
Ab æthra Christus promicat.
Mens iam resurgat torpida
Quæ sorde extat saucia,
Sidus refulget iam nouum,
Vt tollat omne noxium.

Desursum agnus mittitur,
Laxare gratis debitum,
Omnes pro indulgentia
Vocem demus cum lachrimis.

Secundò ut cum fulserit,
Mundumq; horror cinxerit
Non pro reatu puniat,
Sed nos pius tunc protegat.

ALIVS.

Conlitor alme siderum,
Aeterna lux credentium,
Christe redemptor omnium,
Exaudi preces supplicum.

Qui condolens interitu
Mortis perire seculum,
Saluasti mundum languidum,
Donans reis remedium.

Vergente mundi uespere,
Vti sponsus de thalamo
Egressus honestissima
Virginis matris clausula.

Cuius forti potentia
Genua curuantur omnia,
Cœlestia, terrestria,
Nutu fatentur subdita.

Te deprecamur agie,
Venture iudex seculi,
Conserua nos in tempore
Hostis à telo perfidi.

In natiuitate.

Christe redemptor gentium
Ex patre, patris unice,
Solus ante principium
Natus ineffabiliter.

Tu lumen, et splendor patris,
Tu spes perennis omnium,
Intende quas fundunt preces
Tui per orbem famuli.

Memento salutis auctor,
Quod nostri quondam corporis
Ex illibata uirgine
Nascendo formam sumpseris.
Sic præsens testatur dies
Currrens per anni circulum,
Quod solus à sede patris
Mundi salus adueneris.

Hunc cœlum, terra, hunc mare,
Hunc omne quod in eis est
Auctorem aduentus tui
Laudans exultat cantico.

Mos quoque qui sancto tuo
Redempti sumus sanguine,
Ob diem natalis tui
Hymnum nouum concinimus.

ALIVS.

Cœlum coruscans intonet,
Tellus resultans personet,
Infernus hians ululet,
Humanitasq; iubilet.

A. Hoc iudicium stillitet,
Hæc ueritatem germinet,
Hic detrimenta congemit,
Hæc incrementa suscipit.

Qui semper natus in æuo,
Nunc in æui simulachro,
De uirginali utero
Adest ruenti seculo.

Ut factus homo mortalis,
Quem hominem immortalis
Immortalem condideras
Mortalem nunc eripias.

Natus ergo in tempore,
Et natus ante tempora
Orto fidei fidere
Mentis tenebras amoue.

DIBB. IEIUNII.

Christe qui lux es et dies
Noctis tenebras detegis,
Lucisq; lumen credens,
Lumen beatum predicans.

Precamur sancte Domine,
Defende nos in hac nocte,
B Sit nobis in te requies,
Noctem quietam tribue.

Ne grauis somnus irruat,
Nec hostis nos surripiat,
Ne caro illi consentiens
Reos tibi nos statuât.

Oculi somnum capiant,
Cor ad te semper uigilet,
Dextera tua protegat
Famulos, qui te diligunt.

Defensor noster aspice,
Insidiantes reprime,
Guberna tuos famulos
Quos sanguine mercatus es.

Memento nostri Domine
In graui isto corpore,
Qui es defensor animæ,
Adesto nobis Domine.

ALIVS.

Summi largitor præmij,
Spes qui es unica mundi,
Preces intende seruorum
Ad te notis clamantium.

Nostra te conscientia
Grave te offendisse monstrat,
Quam emunda supplicamus
Ab omnibus piaculis.

Si rennuis, quis tribuet?
Indulge quia potens es,
Si corde rogamus mundo
Certe debes ex promisso.

Accepta ergo hoc nostrum
Qui sacraſti ieiunium,
Capiamus sacramenta
Quò mysticè paschalia.

Summa nobis hoc conſtrat
In Deitate Trinitas,
In qua gloriatur unus
Per secula Deus, Amen.

ALIVS.

Ecce nunc tempus idoneum
Medicina peccaminum,
Quibus Deum offendimus
Corde, uerbis, operibus.

Qui pius et propicius
Nobis pepercit hactenus,
Ne nos cum nostris perderet
Tantis iniquitatibus.

Hunc igitur ieiunij,
Cum precibus et lacrimis,
Multisq; bonis alijs
Adeamus deuotiſſimè.

Ut nos à cunctis sordibus
Purgans ornet uirtutibus,
Angelicis et cœtibus
Nos iungat in cœlestibus.

ALIVS.

Dis obſoluti præterunt,
Dies obſeruabiles redeunt,
Tempus adest ſobrium,
Queramus puro corde Dominum.

Hymnis, et conſeſſionibus
Iudex complacabitur Dominus,
Non negat hic ueniam,
Qui uult ut homo petat gratiam.

Fugiamus de hoc exilio,
Habitemus cum Dei filio,
Hoc decus eſt famuli
Si ſit coheres ſui Domini.

F a

Post

Post iugum seruire Pharaonis,
 Post catenas diræ Babylonis,
 Liber homo patriam quarat.
 Cœlestem Hierosolymam.
 Sis Christe nobis dux huius uitæ:
 Memento quod sumus oues tuæ,
 Pro quibus ipse pastor tuam
 Ponebas morte animam.

DIE PALMARVM.

Iam Christe sol iusticiæ
 Noctis recedant tenebræ,
 Nunc mentis eat cæcitas,
 Virtutum & lux redeat.

Da tempus acceptabile,
 Et pœnitens cor tribue,
 Nos uacuos ne transeat,
 Hoc quod benigne prærogas.

Dies uenit dies tuæ
 In qua restorent omnia,
 Letemur hac ut per tuam
 Sumus reducti gratiam.

DIE PASCHÆTIS.

Ad cœnam agni prouidi,
 Stolis & albis candidi,
 Post transitum maris rubri
 Christo canamus principi.

Cuius corpus sanctissimum:
 In ara crucis torridum,
 Cruore eius roseo
 Gustando, uiuimus Deo:

Profecti paschæ uespere,
 A' deuastante angelo
 Erepti de dirissimo
 Pharaonis imperio.

Iam pascha nostrū Christus est,
 Qui immolatus agnus est
 Sinceritatis azyma,
 Caro eius oblata est.

O uerè digna hostia,
 Per quam fracta sunt tartara:
 Redempta plebs captiuata
 Redit ad uitæ præmia.

Cum surgit Christus tumulto
 Victor redit de barathro,
 Tyranni trudens uinculum,
 Et referans paradisum.

ALIVS.

Aurora lucis rutilat,
 Cælum laudibus intonat,
 Mundus exultans iubilat,
 Gemens infernus ululat.

Cum rex ille fortissimus
 Mortis confractis uiribus,
 Pede conculcans tartara,
 Soluit à pœna miseros.

Ille qui clausus lapide
 Custoditur sub milite,
 Triumphans pompa nobili
 Victor resurgit funere.

Salutis iam gemitibus
 Et inferni doloribus,
 Quia surrexit Dominus
 Clamat resplendens angelus:

Tristes erant apostoli
 De nece sui Domini,
 Quem pœna mortis crudeli
 Serui damnarent impij.

Sermone blando angelus
 Prædixit mulieribus,
 In Galilea Dominus
 Videndus est quantoties.

Ille dum pergunt concite,
 Apostolis hoc dicere,
 Videntes eum uiuere
 Osculantur pedes Domini.

Quo agnito discipuli
 In Galileam popere
 Pergunt uidere faciem
 Desideratam Domini.

Claro paschali gaudio,
 Sol mundo nitet radio,
 Cum Christum iam apostoli
 Visu cernunt corporeo.

Ostensa sibi uulnera
 In Christi carne fulgida,
 Resurrexisse Dominum
 Voce fatentur publica.

Rex Christe clementissime,
 Tu corda nostra posside,
 Ut tibi laudes debitas
 Reddamus omni tempore.

ALIVS.

A

A L I V S.

D. Ambrosij.

O rex æterne Domine
Rerum creator omnium,
Qui eras ante secula,
Semper cum patre filius.

Qui mundi in primordio
Adam plasmasti hominem;
Cui tuæ imagini
Vultum dedisti similem.

Quem diabolus deceperat
Hostis humani generis,
Cuius tu formam corporis
Assumere dignatus es.

Vt hominem redimeres,
Quem ante iam plasmaveras,
Et nos Deo coniungeres
Per carnis contubernium.

Quem editum ex uirgine
Pauscit omnis anima,
Per quem et nos resurgere
Deuota mente credimus.

B Quiq; nobis per baptismum
Donasti indulgentiam,
Qui tenebamur uinculis
Ligati conscientiæ.

Qui crucem propter hominem
Suscipere dignatus es,
Dedisti tuum sanguinem
Nostræ salutis precium.

Die ascensionis.

Iesu nostra redemptio,
Amor et desiderium:
Deus curator omnium:
Homo in fine temporum.

Quæ te uicit clementia,
Vt ferres nostra crimina,
Crudelem mortem patiens,
Vt nos à morte tolleres?
Inferni claustra, penetrans,
Tuos captiuos redimis,
Victor triumpho nobili
Ad dextram patris residens.
Ipse cogat pietas
Vt mala nostra superes,

Parcendo et uoti compotes
Vultu tuo nos facies.

Die pentecostes.

Veni sancte spiritus,
Et emitte cœlitus,
Lucis tuæ radium.

Veni pater pauperum,
Veni dator munerum,
Veni lumen cordium.

Consolatur optime,
Dulcis hospes animæ,
Dulce refrigerium.

In labore requies,
In æstu temperies,
In fletu solatium.

O lux beatissima,
Reple cordis intima,
Tuorum fidelium.

Sine tuo numine,
Nihil est in homine,
Nihil est innoxium.

Laua quod est sordidum,
Riga quod est aridum,
Sana quod est saucium.

Flecte quod est rigidum,
Foue quod est frigidum,
Rege quod est deuium.

Da tuis fidelibus,
In te confidentibus,
Sacrum septenarium.

Da uirtutis meritum,
Da salutis exitum,
Da perenne gaudium.

H Y M N I,

D E N O M I N E I E S U.

Auctoris incerti.

Ad matutinam.

Iesu dulcis memoria,
Dans uera cordi gaudia,
Sed super mel et omnia,
Eius dulcis præsentia.
Nil canitur suauius,
Nil auditur iucundius,
Nil cogitatur dulcius,
Quam Iesus, Dei filius:
Iesu spes præuenientibus.

Quin

Quam pius es petentibus,
Quam bonus es querentibus,
Sed quid inuenientibus?

Nec lingua potest dicere,
Nec litera depromere,
Expertus potest credere,
Quid sit Iesum diligere.

Iesum dulcedo cordium,
Fons ueri, lumen mentium:
Excedit omne gaudium,
Et omne desiderium.

Iesum quæram in lectulo,
Clauſo cordis cubiculo:
Priuatim & in populo
Quæram amore sedulo.

Ad primam.

Cum Maria diluculo,
Iesum quæram in tumulo,
Cordis clamore querulo,
Mente quæram, non oculo.

Tumbam perfundam fletibus,
Locum replens gemitibus,
Iesu prouoluam pedibus,
Strictis herens amplexibus.

Iesu stringam uestigia,
Et flendo figam labia,
Vt detur mihi uenia,
Atq; perfecta gratia.

Iesus rex admirabilis,
Et triumphator nobilis,
Dulcedo ineffabilis,
Totus desiderabilis.

Tu mentis delectatio,
Amoris consumatio.
Tu mea gloriatio
Iesu mundi saluatio.

Mane nobiscum Domine,
Mane nouo cum lumine
Pulſa noctis caligine,
Mentem replens dulcedine.

Iesus amor dulcissimus,
Et uere suauissimus:
Plus millies gratissimus
Quam dicere sufficimus.

Quando cor nostrum uisitat,
Tunc lucet ei ueritas.

Vileſcit mundi uanitas,
Et intus feruet charitas.

Hæc probat tua passio,
Et sanguinis effusio,
Per quam nobis redemptio
Datur, Deiq; uisio.

Ad tertiam.

Iesus auctor clementiæ,
Totius spes læticiæ,
Dulcoris fons & gratiæ,
Veræ cordis deliciæ.

Cum dignè loqui nequeam,
De te tamen ne ſileam,
Amor facit ut audeam,
Solum te loqui gaudeam.

Tua Iesu dilectio,
Grata mentis reſectio,
Replet ſine ſaſtidio,
Dans famem deſiderio.

Qui te guſtant eſuriunt,
Qui bibunt, adhuc ſitiunt
Deſiderare neſciunt,
Niſi Ieſum quem cupiunt.

Quem tuus amor ebriat,
Nouit quid Ieſus ſapiat,
Felix guſtus quem ſatiat,
Non eſt quid ultra cupiat.

Ieſus decus angelicum,
In aure dulce canticum,
In ore mel mirificum,
In corde neſtar coelicum.

Ad ſextam.

Deſidero te millies,
Mi Ieſu quando uenies,
Quando lætum me facies,
Vt uultu tuo ſaties?

Amor tuus continuus,
Mihi languor aſſiduus,
Mihi Ieſus mellifluus,
Fruſtus uitæ perpetuus.

Ieſu ſumma benignitas,
Mira cordis iucunditas,
Incompreſſa bonitas,
Tua me ſtringit charitas.

Bonum mihi diligere
Ieſum, nil ultra quærere,

Mibi

A Mihi prorsus deficere,
 Ut illi queam uiuere.
 Iesu mi dilectissime,
 Spes suspirantis animæ:
 Te piæ querunt lachrymæ,
 Et clamor mentis intimæ.
 Quocumq; loco fuero,
 Mecum Iesum desidero:
 Quam lætus cum inuenero,
 Quam felix cum tenuerò:
 Tunc amplexus, tunc oscula,
 Quæ uincunt mellis pocula.
 Quam felix Christi copula,
 Sed in his parua morula.

Ad nonam.

Iam quod quæsiui uideo.
 Quod concupiui teneo:
 Amore Iesu languo,
 Et corde totus ardeo.
 Hic amor ardet dulciter,
 Dulcescit mirabiliter,
 Sapit delectabiliter,
 Et delectat feliciter.

B Hic amor missus cœlitus,
 Hæret mihi medullitus,
 Mentem incendit penitus,
 Hoc delectatur spiritus.
 O beatum incendium,
 O ardens desiderium,
 O dulce refrigerium,
 Amare Dei filium.
 Iesus cum sic diligitur,
 Hic amor non extinguitur,
 Nec tepescit, nec moritur,
 Plus crescit et accenditur.

Iesus, flos matris uirginis,
 Ardor nostræ dulcedinis,
 Laus, honor, decus numinis,
 Regnum beatitudinis.

Ad uesperas.

Iesu sole serenior,
 Et balsamo suauior,
 Omni dulcore dulcior,
 Præ cunctis amabilior.
 Cuius amor sic afficit,

Cuius odor me reficit:
 In quem mens mea deficit,
 Solus amanti sufficit.

O mentis delectatio,
 Amoris consummatio,
 Tu mea gloriatio,
 Iesu mundi saluatio.

Dilecte mi reuertere,
 Consors paternæ dexteræ:
 Hostem uicisti prosperè,
 Iam cœli regno frui.

Sequar quocumque ieris,
 Mihi tolli non poteris,
 Cum meum cor abstuleris,
 Iesus laus nostri generis.

Portas uestras attollite,
 Cœli ciues occurrite,
 Triumphatori dicite,
 Salue Iesu rex inclyte.

Ad completorium.

Rex uirtutum, rex gloriæ,
 Rex insignis uictoriæ,
 Iesu largitor gratiæ,
 Honor cœlestis curiæ.

Tu cœli chorus prædicat,
 Et tuas laudes replicat,
 Iesus orbem lætificat,
 Et nos Deo pacificat.

Iesus in pace imperat,
 Quæ omnem sensum superat,
 Hunc semper mens desiderat,
 Et illo frui properat.

Iesus ad patrem redijt,
 Regnum cœleste subiit,
 Cor meum à me transijt,
 Post Iesum simul abiit.

Iesum sequamur laudibus,
 Hymnis, uotis, et precibus,
 Ut nos donet cœlestibus
 Cum ipso frui sedibus.

Veni Iesu rex optime,
 Veni dator munifice,
 Effulge claro clarius
 Iam expectate sapius.

Sis Iesu meum gaudium,
 Qui es futurus præmium,

In te sit mea gloria,
Per cuncta semper secula.

DE GLORIA ET GAUDIIS

PARADISI, D. AVRE/

lij Augustini.

Versus politici.

Ad perennis uitæ fontem
Mens sitiuit arida,
Claustra carnis presto frangi
Claustra querit anima,
Gliscit, ambit, elucatur
Exul frui patria.

Dum pressuris ac ærumnis
Se gemit obnoxiam,
Quam amisit, cum deliquit,
Contemplatur gloriam.
Præsens malum auget boni
Perditi memoriam.

Nam quis promat summæ pacis
Quanta sit leticia?
Vbi uiuis margaritis
Surgunt ædificia,
Auro celsa micant tecta,
Radiant triclinia.

Solis gemmis preciosis
Hæc structura nescitur,
Auro mundo tanquam uitæ,
Vrbis uia sternitur.
Abest limus, deest simus,
Lues nulla cernitur.

Hiems horrens, æstas torrens,
Illic nunquam sæuiunt,
Flos perpetuus rosarum,
Ver agit perpetuum.
Candent lilia, rubescit
Crocus, sudat balsamum.

Virent prata, uernant sata,
Riui mellis influunt,
Pigmentorum spirat odor,
Liquor et aromatum.
Pendent poma floridorum
Non lapsura nemorum.

Luna non alternat uices,
Sol uel cursus siderum,
Agnus est felix urbis
Lumen innociduum,

Tempus et nox defunt ei,
Fert diem continuum.

Nam et sancti quique uelut
Sol præclarus rutilant,
Post triumphum coronati
Mutuo coniubulant,
Et prostrati pugnas hostis.
Iam securi numerant.

Omne labe defecati,
Bella carnis nesciunt,
Caro facta spiritalis,
Mens et unum sentiunt,
Pace multa perfruentes
Scandala non perferunt.

Mutabilibus exuti
Repetunt originem,
Veritatis et præsentem
Contemplantur speciem:
Fontis hinc uitæ uitalem
Hauriunt dulcedinem.

Inde statum semper idem
Exeuntes capiunt,
Clari, uiuidi, iucundi,
Nullis peccant casibus.
Absunt morbi semper sanis,
Senectus iuuenibus.

Hinc perenne tenent esse
Nam transire transijt,
Inde uiuent, uigent, florent,
Corruptela corrui,
Immortalitatis uigor
Mortis ius absorbit.

Qui scientem cuncta sciunt
Quid nescire hi queunt?
Nam et peccatoris arcana
Penetrant alterutrum,
Vnum uolunt, unum nolunt,
Vnitas est mentium.

Licet cuiquam sit diuersum
Pro labore meritum,
Charitas hoc facit suum,
Quod dum amat alterum
Proprium sic singulorum
Fit commune omnium.

Vbi corpus, illic iure
Congregantur aquilæ,

4 Quo cum angelis & sanctis
 Recreentur animæ.
 Vno pane uiuunt ciues
 Vtriusq; patriæ.
 Audi & semper pleni,
 Quod habent desiderant,
 Non facietas fastidit,
 Neq; fames cruciat:
 Inhiantes semper edunt,
 Et edentes inhiant.
 Nouas semper harmonias
 Vox meloda concrepat,
 Et in iubilum prolata
 Mulcent aures organa,
 Digna per quem sunt uictores
 Regi dant præconia.
 Felix cœli quæ præsentem

Regem cernit anima,
 Et sub sede spectat alta
 Orbis uolum machinam,
 Solem, lunam, & globosa
 Cum planetis sidera.
 Christe palma bellatorum,
 Hoc in municipium
 Introduc me, da soluto
 Militare cingulum,
 Fac consortem donatiui
 Beatorum ciuium.
 Probes uires inexhausto
 Laborantis prælio,
 Nec quietem post procinctum
 Deneges emerito,
 Teq; merear potiri
 Sine fine præmio.

PAVLINI EPISCOPI NO-

LANI AD PNEVMATIVM ET

Fidelem parentes,

DE CELSI FILII OBITU.

Panegyricus:

De merito, de resurrectione corporum,
 de premijs & pœnis uite æternæ.

Nt̃e puer patribus claris, & nomine
 auito,

Celsus erat, sed nunc celsus agit me-
 rito,

Quæ Dominus tanto cumulauit munere Christus,
 Vt rudis ille annis, & nouus iret aquis.

Atq; bis infantem spacio æui & fonte lauacri,
 Congeminata Deo gratia perueheret.

Heu quid agam, dubia pendens pietate laboro,
 Gratuler an doleam? dignus utroq; puer.

Cuius amore lacrimas, et amor mihi gaudia suadet,
 Sed gaudere fides, flere iubet pietas.

Tam modicum patribus, tam dulci è pignore fructum
 Desleo, in exiguo temporis esse datum.

Rursus ut æternæ bona uoluo perennia uitæ,
 Quæ Deus in cœlo præparat innocuis:

Lator obisse, breui functum mortalia seculo,
 Vt citò diuinas perfrueretur opes.

Ne terrena diu contagia, mixtus iniquis,
 Duceret, in fragili corporis hospitio:

Sed nullo istius temeratus crimine mundi,

Dignius æternum tenderet ad Dominum.

Ergo Deo potius, quam nobis debitus infans,

Verum & pro nobis ille Deo placitus,

Cæperat octauum producere paruulus annum,

Prima citis agitans tempora curriculis.

Iam puerile iugum tenera ceruice ferebat,

Grammatici duris subditus imperijs,

Quæq; docebatur puer admirante magistro

Sorbebat docili nobilis ingenio.

Gaudebant trepido præsagi corde parentes,

Dum metuunt tanti muneris inuidiam.

Nec mora longa fuit, placitâ Deo æthere Christus

Arcessens merito sumpsit honore animam.

Etrapiuit terris subitam, quò dignior esset

Associata pijs uiuere concilijs.

Causa fuit lethi, suffusus faucibus humor,

Quo grauis inflauit lactea colla tumor.

Inde repressus abit, sed lapsus ad intima fugit

Corporis, & uitam uisceribus pepulit.

Terra suam partem tumultata carne recepit,

Spiritus angelico uestus abit gremio.

Deserti uacuum sinus duxere parentes,

Fletibus in culpam ne pietas ueniat.

G

Impia

Impia non pietas animam lugere beatam,
 Gaudentemq; Deo flere, nocens amor est.
 Nonne patet quantum tali pietate trahatur
 Peccatum? arguimur fraude tenere fidem,
 Aut reprobare Dei leges errore rebeli,
 Ni placet nobis, quod placuit Domino.
 Iustus est istas hominum lugere tenebras,
 Quas facinus nobis degentes anima.
 Immemores primos cœlestis imaginis ortus,
 Quam reuocat miserans ad sua regna pater.
 Cuius amore meos suscepit filius artus,
 Virgine conceptus, uirgine natus homo.
 Cuncta gerens hominis, cunctos et corpore in uno
 Cunctorum Dominus suscipiens famulos.
 Factus enim serui forma est, qui summus agebat
 Forma Dei, regnans cum patre rege Deus.
 Suscepit formam serui, culpamq; peremit,
 Quæ poenæ et mortis quondam homo seruus
 Et libertati famulum sub imagine serui, erat.
 Nostra caro effectus restituit Dominus.
 Ut mihi per Christum cœlestis imago rediret,
 Qui cruce terrenum se spoliavit Adam.
 Carnem igitur mortemq; meam meus ille creator
 Pertulit, et charum morte redemit opus.
 Multa mihi dederat, prius et promissa salutis,
 Et præcepta, quibus per bona dirigerer:
 Sed quia nec legis posito medicamine, primi
 Inueterata patris uulnera dilueram:
 Et neque præmissis diuino ex ore prophetis,
 Expectare Dei munera credideram:
 Et genus humanum passim sine lege fideli
 Desperata salus merferat in tenebras,
 Regnabatq; simul peccatum in corpore nostro,
 Mors in peccatis, hostis in interitu,
 Captiuumq; hominē tristis metus, et miser error
 Alius in mortem præcipitare dabant.
 Interea pater ipse polo miseratus ab alto.
 Errantum lapsus pestiferos hominum,
 Serpentemq; truci dominantem in morte cadentū
 Non tulit, et natum misit ad omne bonum.
 Paruit ille libens, Deus omnia cum patre concors,
 Communem curans rem pietate pari.
 Aduenit, et fit homo, et mixtum perfectus utroq;
 Ostendit fragili carnis inesse Deum.
 Vitur officijs hominis, sed et intus operit:
 Signa Dei medicis exerit imperijs.

Voce hominis diuina docet: mortalia uere;
 Extra peccatum, corporeus peragit.
 Quippe sui rem tantū operis sibi reddere curans,
 Naturam uenit sumere, non uitium.
 Namq; bonū natura hominē bonus ad bona fecit,
 Mente sua lapsus se uiciavit homo.
 Quare opifex hominum mortali in corpore uenit,
 Non et mortali crimine factus homo.
 Nam neque deleret culpas, nisi liber ab illis,
 Nec laxare reos posset, et ipse reus.
 Nec peccatori mors, cederet, ut pote uinctum
 Peccati uinclis legitime retinens.
 Iure igitur cessit rumpenti tartara Christo,
 In quo quod posset necdere non habuit.
 Ipsaq; iudicij iniusti rea facta uicissim
 Per scelus occiso iure subacta homini est.
 Palluit inuidia serpens, inferna reducto
 Claustro homini, uersa lege reclusa uidens.
 Inq; uicem uincta mortalem morte resolui,
 Excussimq; sua surgere corpus humo.
 Insuper et cœlos rediuiuum scandere cernens,
 Dente truci frustra liuidus infremuit.
 Et modo tabescit cum crebrescente piorum
 Agmine, per Christum perditor ipse perit.
 Ergo mei uiciosa animi sanauit, et ægra
 Corporis excepit, matre homo, patre Deus.
 Imbecilla quidem, sed naturalia carnis
 Cessit, et affectus corporis exhibuit.
 Sensibus humanis comedit, bibit, et sua somno
 Lumina declinat, lassat eundo uiam.
 Tanquā homo, defuncto lachrimas impedit amico,
 Quem mox ipse Deus suscitāt è tumulo.
 Nauigio uectatur homo, et Deus imperat austris,
 Et uirtute Dei permeat æquor homo.
 Mente hominis trepidat uicinæ mortis ad horam,
 Mente Dei nouit tempus adesse necis.
 In cruce fixus homo est, Deus è cruce terruit orbē,
 Mortem homo, uerū mors ipsa Deum patitur.
 In cruce pedit homo, Deus è cruce crimina donat,
 Et moriens uitam criminis interimit.
 Proq; reis habitus, peiorq; latrone putatus,
 Quem Iudæa pio præposuit Domino.
 Credenti donat regnum cœlestē latroni,
 Clausus adhuc terris, iam paradysum aperit:
 Nos igitur firmare animos, attollere mentem,
 Ignauosq; decet trudere corde metus.

A Pro quibus ecce animā posuit simul atq; resumpsit
 Filius ille Dei, quo fata cuncta Deo.
 De nostra uictor Deus egit morte triumphum,
 Et nostrum secus corpus in astra tulit.
 Non sat habens, quod pro nobis mortalia cuncta
 Hausit, ut auferret uulnera nostra suis:
 Sed ne me dubiæ suspenderet anxia mentis
 Cura, resurrexit corpore, quo cecidit.
 Clara fides oculis patuit mortalibus, ipse
 Post obitum uisus, qualis & ante fuit.
 Nam se discipulis dubitantibus obtulit ultro,
 Rimandumq; oculis præbuit & manibus.
 Nec sine mente Dei, dubitauit Apostolus olim
 Vivere post mortem, nullus ut ambigeret.
 Firmauit dubitando fidem, dum cominus anceps
 Arguitur Thomas, omnis homo instruitur.
 Cernere quid Thomas coram & palpare iubetur,
 Constanter stabili credere disco fide.
 Mortem hominū, Christi crucifixi morte, subactā,
 Spemq; resurgendi corporibus positam,
 Corporibus nostris, quia Christus uictor in ista
 Carne resurrexit, quam gero, qua morior.
 Meq; docet, pro me dubitantibus ingerit artus,
 Et solidam carnem structa per ossa probat.
B Insuper et lateris, manū quoq; uulnera monstrat,
 Et dubium digitos his iubet inferere.
 Cerne, inquit, latus ecce meum, palmasq; pedesq;
 Ecce crucis clauos, cupidus ecce uiam.
 Ecce ipsam tota compagem corpore uiuam,
 Stare patet neruis, ossibus, ore, cute.
 Ergo tenete fidem, quam cernitis, insuper et quam
 Tangitis, & dubios pellite corde animos,
 Et testes tantæ cunctis estote salutis,
 Cunctorumq; hominum soluite corda metu.
 Omnibus intereat mortis timor, & simul omnes,
 Ista resurgendi spes animet populos.
 Credentium tamen ista salus, qui corde fideli
 Suscipiant, quæ uos lumine conspicitis.
 Nam postquam uicta gesti de morte triumphum,
 Mors superata abiit, stat rediuiua salus.
 Vitam ex morte dedi, mortem moriendo subegi,
 Et genus humanum sanguine restitui.
 Peccatum carnis superans, in carne peremi
 Materiam culpæ, iusticiam peperii.
 Corpore mors cecidit, surrexit corpore uita,
 Quæ prius occiderat carne, reuixit homo.

Et nunc ecce meo rediuiuum in corpore portans,
 Præfero uictorem mortis & anguis Adam.
 Quæ rogo, sufficient nobis solatia, uel quæ
 Sanabit fessos iam requies animos?
 Si nec tanta potest agris medicina mederi,
 Quæ uitas obita morte redire docet?
 Mœror abi, discede pauor, fuge culpa, ruit mors,
 Vita resurrexit, Christus in astra uocat.
 Morte mea functus, mihi mortuus, & mihi uictor,
 Ut mors peccati, sit mihi uita Dei.
 Deniq; seruatum iam de cruce duxit aperto
 Limite latronem, qua paradus adest.
 Munere quo signum dedit, & peccata piare,
 Et nemoris uetiti uincere septa fide.
 Talibus exemplis, tanto sponse salutis,
 Erectos letis uertere mœsta decet.
 Pellamus querulos ingrato corde dolores,
 Et redeant ter sis lumina pura oculis,
 Credamus Christo, quod in ipso uiuimus, iisdem
 Nos, quibus occidimus, surgere corporibus.
 Inde superfusa diuini ueste decoris,
 Sumere mutatos angelicam speciem.
 Quod si tanta a nis nox caligantibus obstat,
 Et piger obtuso corpore sensus hebet:
 Ut quia corporeis oculis diuina teguntur,
 Nullam dicatis scripta tenere fidem.
 Sed doceat Paulus, quia non æterna uidentur,
 Aeterna humanis abdita sunt oculis.
 Inspiciens terrena uide, cœlestia crede,
 Obtutumundum conspice, mente Deum.
 Hinc preciosa fides, nam sicut gratia iam non
 Gratia, sic meritis attribuitur, erit:
 Sic & nulla fides, nisi quæ quod non uidet, illud
 Credit, & æternam spe duce rem sequitur.
 Mortales miseri, querulum genus, impia tandem
 Pectora mollitis mentibus exuite.
 Heu, quo nam precor usq; graui mendacia corde
 Queritis, & uani lubrica diligitis?
 Commutate uias, disrumpite uincula mortis,
 Et date prædulci libera colla iugo.
 Sumite diuinas pro libertate catenas,
 Crimine quæ soluunt, & pietate ligant.
 Qui sequeris tenebras, in aperto lucis oberras,
 Et quia nocte uides, lumine cæcus agis.
 Ergo oculos mentis Christo rescremus & aures,
 Ut mens peccato clausa, Deo pateat.

Nam quæ corporeis sua iam promissa reuelat,
 Visibus & claris monstrat operta Deum.
 Cuncta resurgendi faciem meditantur, in omni
 Corpore, & in terris germina, & astra polo.
 Noctes atq; dies ortus obitusq; uicissim
 Alternant, morior nocte, resurgo die.
 Dormio corporeæ sopitus imagine mortis,
 Excitor à somno sicut ab interitu.
 Quid fata, quid frödes nemorū, quid tēpora? nēpe
 Legibus his obeunt omnia, uel redeunt.
 Vere resurgentum cunctis noua rebus imago,
 Post hiemis mortem uiuificata, redit.
 Quod semel est facturus homo, cui subdita mundi
 Corpora, sub cœlo cuncta frequenter agunt.
 Sed querunt, quali reparetur mortuus omnis
 Corpore, quòue modo fiat homo è cinere?
 Si non sufficiunt sacris signata prophetis,
 Muta fidem clamant, credite conspicuis.
 Cernite nulla suis emergere semina campis,
 Nī prius intereant, labe soluta putri.
 Nuda seris uestita legis: iacis arida grana,
 Atq; eadem fructu multiplicata metis.
 O' peruersa fides, & dissidentia nobis,
 Credere nos terris, & dubitare Deo.
 Et certa nil terra fide spondere, nec ausa,
 Nec potuit, quin & sepe se fellit ager,
 Vix commissa sibi re: idem fata: nec tamen illi
 Credere deceptus spem segetis dubito.
 Nec piget incertis certum sudare laborem
 Frugibus, & nudo credere nuda solo.
 Quid si terra potest corruptum reddere semen
 (Quod tamen æterni lege facit Domini)
 Difficile omnipotentis opus fore creditur, ut nos
 Ex nihilo factos, ex aliquo reparet.
 Nullus eram, & faciente Deo sum natus, ut essem,
 Iam nunc de proprio semine rursus ero.
 Nam licet in tenuem redigantur & ossa fauillam,
 Corporis integri semina puluis habet.
 Cumq; etiam cineres uacuatis terra sepulchris,
 Cognato immixtos cessite sorbuerit:
 Tunc quoq; corporeis hominum uanescere uisos,
 Lumimbus solidos continet omnipotens.
 Inq; die magno, quæ nunc absumpta putamus,
 Corpora, cernemus surgere tota Deo,
 Nulla cui natura perit, quia quidquid ubique est,
 Omne creatoris clauditur in gremio.

Quos aqua fluminibus, pelagoq; & piscibus hauit
 Quos uolucres, & quos diripere fera, (rit,
 Cunctas terra Deo debet, quia quos aqua merfit,
 Littore uel fundo strata recepit humus.
 Quæ licet una, tamen non uno sumpta sepulchro,
 Sparsa locis laceri funeris ossa tegit.
 Et quid consumptus simul, & consumptor, in uno
 Telluris gremio morte ferente cadunt.
 Siue per egeriem, qua sese animalia purgant,
 Reddunt digestis membra uorata cibis.
 Humanum corpus transfunditur ex alieno
 Corpore, nec perdit uim proprii generis.
 Sed licet è membris in humum transmissa ferinis
 Membra hominum, uiuo semine salua manent,
 Et moriente fera, cui fortè cadaueris esca
 Humani fuerit, diuiditur ratio:
 Nanq; animal rationis homo est, ideoq; & in ipso
 Rex alijs præstat corpore corporibus.
 Inde licet possit mutis animalibus idem
 Præda dari, tamen his sorte coire negat.
 Sola resurgendi caro perceptura uigorem,
 Quæ rationalis uas animæ fuerit,
 Ut reducem terris animam compage resecta,
 Iam non lapsuro tegmine suscipiat.
 Et uelut hîc omni mens et caro iungitur actu:
 Sic & in æternam sint sociata diem.
 Ut carpent socio gestorum præmia fructu,
 Consortes meriti luce uel igne loci.
 Propterea quamuis, nos, & spirantia cuncta,
 Vnam sortiti corpore materiem:
 Non tamen in uacuum reuocamur morte soluti,
 Exortes animæ carnis ab occiduo,
 Sed clangente tuba reddentibus undique terris
 Nostra ex arcanis corpora seminibus.
 Corpore, mēte, anima, rursum in sua fœdera nexis,
 Integri Dominum sistimur ante Deum.
 Si dubitas cineres in corpora posse recogi,
 Et fieri reduces in sua uasa animas,
 Ezechiel tibi testis erit, cui prodita dudum
 Tota resurgendi per Dominum facies.
 Illic aspicias toto uiuescere campo,
 Arentes ueterum reliquias hominum,
 Ossaq; porrectum latè dispersa per agrum,
 Vitro ad compages currere iussa suas,
 Atq; medullatis penetrabilibus edere nervos,
 Moxq; supernata ducere carne cutem.

A Et dicto citius, perfectis ordine membris,
 Pulvere de ueteri stare nouos homines.
 Acne forte, quod est sacri manifesti prophetae
 Visio, sopitis omnia uana putes,
 Maiorem super his, et plenum suscipe testem,
 Ipse prophetarum nam loquitur Dominus.
 Vita ego sum, qui me credet, nec morte peremptus,
 Consorti mecum luce beatus aget.
 Denique quod uerbo dixit, uirtute probauit,
 Ipse suum reuocans ex erebis hominem.
 Tempore quāquā ille, nō tātū in corpore Christus
 Signa suo dederit, cū cruce uictor obit.
 Nanque ut concussis patefecit tartara terris,
 Et uinsum inferno carcere soluit Adam,
 Fissae resurgentes ruperunt saxa sepulti,
 Et nouus in sancta floruit urbe tholus.
 Viderunt multi ueterum renouata piorum
 Corpora, descensu uiuificata Dei.
 Tunc etiam refugo cecatus lumine mundus,
 Aeterna timuit nocte piare nefas.
 Tunc et discusso nudata altaria uelo,
 Amisere sacri religionem adyti.
B Ut monstraretur uacuandum numine templum,
 Et fore ab hostili sancta prophana manu.
 Quod duce Romano, docuit post exitus ingens,
 Euerfis templo, ciuibus, urbe, sacris.
 Fas etenim ut Iudaea, cui suus hostia Christus
 Non erat, et per quam uictima Christus erat,
 Sede locoq; simul ueterum uiuata sacrorum,
 Inficiata fidem perderet omne sacrum.
 Finis enim legis Christus, quia lege fidei
 Praedictus, legi lex ueniendo fuit.
 Prescribens ueteri legemq; modumq; fidei,
 Legem perfectam gentibus instituens.
 Vnde magister ait, uetera effluxere peractis
 Temporibus, subeunt omnia ubique noua.
 Iamq; reuelata facie speculamur apertum,
 In Christo propriae lucis honore Deum.
 Et puto, quod scissi in templo mysteria ueli,
 Id quoque signarint, gratia quod tribuit.
 Nam ueluti rupto patuere sacraria uelo,
 Sic reseat nobis legis operta fides.
 Inde sub antiquo legitur uelamine Moses,
 Iudeis nebula cordis operius adhuc:
 Quam de luminibus mentis, mihi creditus, aufert
 Christus, adumbratas discutiens species,

Seq; docet prisca uelatum legis in umbra,
 Iamq; reuelatum corporis in facie.
 Qualem praemissi cecinerunt affore uates,
 Qualis apostolicis coram oculis patuit.
 Qualem et Iudaei non perspexere uidentes,
 Mentibus obtusis impietate sua.
 Et qualem, quamuis non uisum in corpore nobis,
 Credendo interno lumine conspiciamus.
 Non quod ueridici sese uidisse magistri,
 Et palpasse docent, tango fide, et uideo.
 Et cunctis credendo patet cognoscere Christum,
 Impia cecantem pectora perfidia,
 Fundentemq; suam per corda fidelia lucem
 Ut placitas habitet clarificetq; animas.
 Ergo mei fratres, mea cura, meum cor, in ista
 Mœrentes animos latificate fide.
 Pellite tristitiam, dociles pietate fidei,
 Fidentesq; Deo letitiam induite.
 Illos infelix luctus decet, et dolor amens,
 Nulla quibus superest spes, quia nulla fides.
 Hei mihi quam stultum est, oculis se credere uanis,
 Desperare Deo, fidere corporeis.
 Illis internus stupor, insolabile pectus,
 Desertis uero sensibus obsideat,
 Quos infida Deo mens abdicat, et quibus exors
 A Christo infernas fors cadit in tenebras.
 Nobis ore Dei solator apostolus astitit,
 Nos Euangelio Christus amans doceat.
 Nos exempla patrum, simul et praeconia uatum,
 Nos liber historiae firmet apostolica.
 In qua corporeum remeare ad sidera Christum
 Cernimus, et gremio nubis in astra uehi,
 Et talem coelis reducem sperare iubemur,
 Ad coelos qualem uidimus ire patri.
 Huius in aduentum modo pendent omnia rerum,
 Omnis in hunc regem spesq; fidesq; inhiat.
 Iamq; propinquantem supremo tempore finem
 Immutanda nouis secula pariunt.
 Omnes uera monent sacris oracula libris
 Credere praedictis, seq; parare Deo.
 Festinate, precor, dum copia panditur istis
 Procurare bonis, praeq; cauere malis.
 Vertite peruersas conuerso pectore curas,
 Monstrat flere fides utilibus lachrimis.
 Peccato lugere iuuat, contractaq; cultis
 Vulnera profusis fletibus abluere.

Qualibus ille suum stratum omni nocte rigabat;
 Multa gemens David corde potens humili:
 Sic cinerem rex ille Deo dilectus edebat,
 Et sua miscebat pocula cum lachrimis.
 Quid facere heu misero mihi cōpetit, unde piabor?
 Vnde satisficiam? quā nam ope saluus ero?
 Pumiceum cor eget lachrimis, cinis horret ad escā,
 Delitiaeque iuuant esuriente anima.
 Quis mihi suggereret lachrimarū ad lumina fontē
 Quo mea deslerem facta, meosque dies?
 Nam mihi pro meritis, actae per crimina uitae,
 Ingentes plagas flumine flere opus est.
 rumpe mei lapidem cordis saluator Iesu,
 Vt mollita pio uiscera fonte fluant.
 Tu precor, o fons Christe, meis innascere fibris,
 Vt mihi uiua tuae uena resulet aquae.
 Nam tu fons, quo uita fluit, quo gratia manat,
 Quo lux omnigenas funditur in populos.
 Qui te Christe bibent, dulci torrente refecti,
 Non sitient ultra, sed tamen et sitient.
 Nam quos diuini satiarit copia uerbi,
 Hos dulcedo magis pota sitire facit.
 Te Domine ergo Deus, panem fontemque salutis,
 Semper et esuriant et sitiant animae.
 Non ieiuna fames, sed nec sitis arida uitam
 Consumet, si te mens edat atque bibat.
 Iugifluus semper biberis, turbamque sitimque;
 Potantur, exhausto largior exuperas.
 Totius enim dulcedo Deus dilectio Christe es,
 Indere plere magis, quam satiare potes,
 Et desiderijs semper sitiendus auaris
 Influis, exciperis, nec saturatur amor.
 Atque ita perficitur pietas, sine fine ut ameris,
 Christe tuis uitam, qui sine fine dabis.
 Da mihi nunc lugere Deus, fletuque salubri
 Praeferre aeternae semina leticiae.
 Hoc precor hoc potius, maneat mihi luctus in aeuo,
 In quo quidquid adest, per breue transit iter.
 Ite procul leti, flentum consortia malo,
 Vt breuib; lachrimis gaudia longa metam.
 Si modo lugentem grauis hirtō tegmine saccus
 Caprigenum setis, dum teget, et stimulet.
 Tunc patre placato meriti reddentur honores,
 Annulus et cinget me, et stola leticiae.
 Tunc mihi iurē pater uitulum mactabis opimum,
 Si modo ieiunus iusticiam esuriam.

Malo famem panis, quam sancti ducere uerbi,
 Nolo domum uini, lucis aquam sitio.
 Hic cruciet me dira fames, hic turpis egestas,
 Contractum pannis tristibus obsideat.
 Hic licet ante suas diues me transeat edes,
 Spernens uel micis me saturare suis.
 Nolo mihi Tyrio modo serica murice uestis
 Ardeat, arfuri corporis inuidia.
 Ne post purpureos me flamma perennis amictus
 Ambiat, et precium uestis in igne luam.
 Hic potius miseri iaceamus in agmine foedo
 Stercoris, et lambant ulcera nostra canes.
 Ut placida tristem post uitam morte solutos,
 Mitis ad occursum angelus excipiat.
 Et patriarcharum sinibus deponat ouantes,
 Vnde gehenna procul seuit, hiante chaos.
 Non commenta loquor uatum, terrentia paruos,
 Latrantem in foribus per tria rostra canem,
 Terrentemque umbras tristi squallore Charontem,
 Vipereis seuas crinibus Eumenidas.
 Aeternam Tityon funesti uulturis escam,
 Arentemque siti Tantalō inter aquas.
 Voluentem sine fine rotam, et reuolubile saxum,
 Cassaque sudantum dolia Danaidum.
 Hac inopes ueri, uani cecinere poetae,
 Qui Christum ueri non tenuere caput.
 At nos uera Deus docuit sator ipse, suorum
 Enarrans nobis omnia uera operum.
 Disce Euangelio loca pauperis, et loca ditis,
 Pauper in Abrahamo, diues in igne iacet.
 Iusticia mutante uices, qui fleuerat istic
 Gaudet ibi, et pleno paupere, diues eget.
 Iste bona requie fruitur, gemit ignibus ille,
 Diues opum poenas, pauper opes recipit.
 Mendicat diues modicum de paupere rorem,
 Quem mendicantem spreuerat in superis.
 Inde in eum ardentem, nec parui, pauperis imo
 Stillauit digito, gutta refrigerij.
 De magnis quoniam dapibus nec mica referto
 Esurientis in os pauperis exciderat.
 His monitis sanctam discamus uiuere Christo
 Iusticiam, et partem ponere pauperibus.
 Tu cui sordet inops, qui uiso horrefcis egeno,
 Occursumque pij supplicis, omen habes.
 Qui te miraris preciosa ueste nitentem,
 Nec sordere uides interiore habitu.

Omnia

A Omnia mēte geris, quæ in corpore pauperis hor-
 Sordidior, pannis diues, et ulceribus.
 Contemnis cæcum, leprosum tangere uitas,
 Diues auare lepram diligis ipse tuam.
 Ille oculis hominum miser est et debilis, at tu
 Turpis es ante Deum debilitate animæ.
 Improbe consortem naturæ, spernis egentem,
 Et facis exortem partis auaricia.
 Quidquid inique tibi, nullo superest fluit usu,
 Quod fosso abstrudis cespite, pars inopum est.
 Cur aliena tenes, qua spe linquenda retentas?
 Nec retributa suis, nec potienda tibi?
 Tu cui sordet inops, qui nomine diuitis excors
 Triste leuæ crispæ fronte supercilium:
 Nec dignaris eos homines, uel nomine fari,
 Quos simili luxu non fluitare uidēs:
 Filius ille Dei qua uenerit aspice forma,
 Qui cum esset diues, pauper in orbe fuit.
 Et ueniens, non alta Deus, sed uilia mundi
 Legit, ut infirmis fortis destrueret.
 Non iam diuitijs diues, nec robore fortis,
 Nec sapiens magno gaudeat ingenio.
 Nemo ope confidat propria, aut de se sibi plaudat,
 B Cum fata uel data sint omnia, fonte Deo.
 Perfugium Christus personaq; factus egentum,
 Diuitibus pudor est, gloria pauperibus.
 Huius in ambrosios auidi curramus odores,
 Ut procul à nobis mortis odor fugiat.
 Quis mihi det preciosum alabastris sudare nardū,
 Et Domini sacros flendo lauare pedes?
 Vos precor, o mea cura, pijs operam date curis,
 Vosq; date immenso iungere mēte Deo.
 Tēpus adest, prope iam Dominus, properate para
 Regis ad occursum, dum breuis hora patet. (ri
 Vitimini uestris opibus, pietate benigna,
 Radicemq; mali uellite peccatoribus.
 Corde inopum uestre precium concludite uitæ,
 Et capita expensis ungite uestra pijs,
 Castaq; lambentes Domini uestigia Christi,
 Detergete comis ambo, lauare oculis.
 Si desiderium est Celsi sine fine fruendi,
 Sic agite ut uobis aula eadem pateat.
 Nam quem sancta fides, et nescia criminis ætas,
 Et pia mens casto corpore continuit:
 Certa fides illa superum regione potiri,
 Ignea qua sanctos protegit ara Dei.

Nolumus ergo boni fratres, de pignore uestro
 Vos ita trīstari, tanquam homines uacuos.
 Nam si certa fides uobis, quia Christus Iesus
 Mortuus est, et nunc uiuit in arce Dei:
 Sic et eos quicunque fide uiuente quiescunt,
 Adducet Christo cum remeante pater.
 Hoc etenim in uerbo Domini docet ille magister,
 Quo duce fidereas nitimur ire uias.
 Quod quibus in Christo fuerit modo uita peracta,
 Iisdem cum Christo uita perennis erit,
 Cumq; tuba signum Domini aduentantis, ab alta
 Sede patris, princeps angelus ediderit:
 Primi qui in Christo mortes obiere resurgent,
 Dignati occursum nubibus ire Deo,
 Cumq; omnes, in qua uiuerunt carne, reuiuent,
 Non omnes uerso corpore lumen erunt.
 Namq; resurgemus, sed non mutabimur omnes,
 Hoc discrimen erit gentibus ante Deum.
 Incorrupta prophanorum quoque corpora surgēt:
 A tumulis, longo pabula supplicio.
 Vita erit his sine fine mori, et mors uiuere pœnis,
 Et durante suas pascere carne cruces:
 Ipse suos proprio peccator corpore gignet.
 Carnifices, et erit uermibus esca suis.
 At quos cœlesti pietas euexerit actu,
 Participata regent stemmata, rege Deo,
 Vestitq; suum diuino lumine corpus,
 Conformes Christo semper agent Domino.
 Quod cum ita sit, capite ex istis solatia uerbis,
 Et fidos, ueri spe, recreate animos.
 Et pignus commune, superno in lumine Celsum,
 Credite uiuorum lacte fauisq; frui.
 Aut illum gremio fidei pater excipit almo,
 Et blandus digiti rore Eleazar alit,
 Aut cum Bethleis infantibus in paradiso,
 Quos malus Herodes perculit inuidia,
 Inter odoratum ludit nenu, atque coronas:
 Texit honorandis premia martyribus.
 Talibus immixtus, regem comitabitur agnum,
 Virgineis infans additus agminibus.
 Celse beatorum castæ puer incola terræ,
 Celse dolor patribus, gloria Celse patrum:
 Celse amor, et desiderium, lumenq; tuorum,
 Celse breuis nobis gratia, longa tibi.
 Sed tamen et nobis poterit tua gratia longum
 Viuere, si nostri sis memor ad Dominum.

Nanque in te parui meritis ingentibus æui,
 Tempore uita breuis, sed pietate potens.
 Talium enim cæli regnum Deus esse profatur,
 Qualis eras æuo, mente, fideq; puer.
 Qualis & ille fuit noster tuus, ille beati
 Numinis accitus tempore, quo datus est.
 Exoptata diu soboles, nec præstita nobis
 Gaudere indignis posteritate pia.
 Credimus æternis illum tibi Celse uiretis,
 Leticie & uitæ ludere participem.
 Quæ Complutensi mandauimus urbe propinquis,
 Coniunctum tumuli scedere martyribus.
 Ut de uicino sanctorum sanguine ducat,
 Quo nostras illo purgat in igne animas.
 Fortè etenim nobis quoque peccatoribus, olim
 Sanguinis hæc nostri guttula, lumen erit.
 Celse iuua fratrem, socia pietate laborans,
 Ut uestra nobis sit locus in requie.
 Viuite participes, æternum uiuite fratres,
 Et letos dignum par habitare locos,
 Innocuisq; pares meritis peccata parentum
 Infantes castis uincite suffragijs.
 Quot tibi Celse annis, totidem illi uita diebus
 Hausta, sed ille minor qua prior est, senior.
 Celse tuo cum fratre, tuis quibus addimur, asta
 Nam tua de patrio sanguine uena sumus,
 Cum patre Pneumatio, simul et cum matre Fideli,
 Dices Paulinum Therasiamq; tuos.
 Ut precibus commune tuis, miserante habeamus
 Præsidium Christo nos quoque Celse tui,
 Sed tamen et nobis superest operam dare, qua te
 Possimus simili simplicitate sequi.
 Tum nostro socij possimus uiuere Celso,
 Dulcis et æternum pignoris esse pares.
 PAVLINVS EPISCOPVS NO
 lanus ad Cytherium:
 De Martiniani periculis et liberatione,
 & de institutione Cytherij filij.
 Martinianum spiritu fratrem mihi,
 Vnaq; germanum fide,
 Quem tu disertis prosecutus literis,
 Ad nos uenire miserat.
 Nunc uix salutis compotem factum sue,
 Scriptis inanem perditis,
 Sed caritatis indicem plenum tue,
 Ut os tuum suscepimus.

Et ueriores literis epistolam
 De corde signatam tuo,
 Cum te referret spiritali littera,
 Et mente et aure legimus.
 Tunc ambo nexi ad inuicem dextram damus,
 In osculo pacis sacræ,
 Et immolamus hostiam laudis Deo,
 Gratesq; Christo reddimus.
 Quo liberante nostra, sospes è mari
 Intrabat hospes limina:
 Nam dira passus, & tamen miracula
 Expertus in periculis.
 Patria profectus, cognita causa tibi,
 Iter pedestre legerat.
 Sed longè secum spacia terrarum putans,
 Vertit uia sententiam,
 Et otiosam fluctuanti nauseam
 Pedum labori prætulit.
 Narbone soluit per truce[m] ponti uiam
 Fragili carinæ credulus.
 Hic ille gressu uir pio, & uersa uice
 Fit nauigandi pœnitens.
 Nanque ut profectus continente littore
 In alta processit freta.
 Iam nocte densa, sed sereno lucida,
 Ridente tranquillo maris.
 Cum sola cursus ordinarent sidera,
 Absente tunc luna polo.
 Nauem repente tempore ab longo pu trem
 Vsus uehendi deserit,
 Laterumq; laxis soluitur compagibus,
 Vndasq; rimis accipit.
 Cunctis soporem suaserat tranquillitas,
 Tantum gubernator uigil,
 Lambente blandis classe securus uadis
 Iter secabat spumeum,
 Et fortiores prouehendis cursibus,
 Auras uocabat sibilo.
 Interea nauis altius decrefcere
 Crescente pletura sui,
 Tabulisq; sese latius laxantibus
 Incurrit unda largior.
 Quibusq; nulli de salo fluctus erant,
 In naue fluctus nascitur,
 Et dormientum membra iam subterluens
 Vdo rigore suscitatur.

A Visensit unus mox et alter, omnibus
 Formido somnum discutit.
 Timent pauore mortis, et causas adhuc
 Timoris ignorant sui.
 Quis miseri fugiant pelagus infestum uia,
 Merguntur in naui sua.
 Si concitata ferueant uentis freta,
 Naui teneretur salus:
 Intra carinae uiscera infuso mari
 Quo uita capteretur locus?
 Quis portus illius, cui et in naui mare est?
 Quod intus oppressos necat.
 Sed aura, portus, et salus cunctis Deus,
 Manum paternam porrigit.
 Et inter alta medij dorsa gurgitis,
 Pietatis expandit sinum
 Quo abrupta mortis incidentis excipit,
 Et in uado uitae locat.
 Scapham sequacem quadrivemis machine
 Ad hanc opem parauerat.
 Ut quos ab illa plebe nauigantium
 Seruare legisset Deus,
 Susciperet illa, quae debiscentem mari
 B Classem annatabat comminus.
 Hanc ipse naui rector et cum littore
 In alta primo solueret,
 Noustianus ille discissam fidem
 In corde portans naufrago,
 Homo mortis ipse, et apta mortis cogitans
 De more deuoluit suo,
 Vt esset onerum portio, in nauem statim
 Properat mihi conscendere,
 Et cum periculo stringeretur ultimo,
 Molitus est expellere,
 Ut fine rupto, quo cohaerebat rati,
 Dimitteretur equori:
 Sed plurimorum uoce uictus obuia,
 Ab utroque mansit irritus.
 Quia praeualebat omnium sententia
 Audlore Christo fortior.
 Vt mox salubri barca perflugio foret,
 Puppi superstes obruta.
 Inusitata naufragij facies erat,
 Mors naui, et pax equoris,
 Foris sedebat, in freto tranquillitas,
 In naue tempestas erat.

Nam saxa classem, non procella fregerat,
 Sed ijs uetustas fortior.
 Cauante ferro firma ligni robora
 Aeuo terente soluerat.
 Caelum serenis enitebat nubibus,
 Astris renidebat mare.
 Verum quid illis lata uentorum simul,
 Pelagique praestabat quiete?
 Quos deserebat in profundo marmoris
 Vectura dilapsae ratis?
 Bibit unda nauem, nauis undam combibit,
 Sorbentur et sorbent aquae.
 Inecriati nauitae potus salis,
 Tristi necantur crapula.
 Ridebat alijs mitis unda nauibus,
 Vniq; se uibat rati.
 Sed in periculo plurimorum cernere est
 Coelestis actum examinis.
 Commune cunctos una quos nauis uehit
 Periculum mortis manet.
 Et ecce uarijs diuiduntur casibus,
 Ad mortem et ad uitam dati.
 Quod ne putetur forte permixtum bonis
 Simul tributum uel malis,
 Constat perisse Christianum neminem,
 Et interisse perfidos.
 Namque aut maligno corde Iudaeus perit,
 Reus aut superbi schismatis.
 Quemcunque Christi recta signauit fides,
 Hunc uita cognouit suum:
 Tamen fuere Christianis additi,
 Necdum hoc sacrati nomine,
 Quos de profundo iuncta seruauit fuga,
 Quia Christianis haeserant.
 Nam cum infideli plebe nauigantium
 Nullus fidelis mersus est.
 Vt clara magni ueritas mysterij
 Ostendit in paucis Deus.
 Quod sine mundi diuidendis gentibus
 Discrimen in cunctos erit.
 Cum praenotatos ora uexillo crucis,
 Transibit ultor angelus:
 Sic naue in illa nemo morti traditus,
 Qui ueritate praeditus.
 Vixere iuncti Christianis impij,
 Vincente noctem lumine.

Nam Christianos aggregare mortuis
 Virtute cassa mors fuit,
 Quia fronte signum Christianis emicat,
 Quo mors subacta corruit.
 Nauarchus ipse perditæ princeps ratis
 Pereuntibus primus fuit.
 Nanque ante pelago quàm periret naufragus,
 Iam mente naufragauerat.
 I is merfus ille, quem carina fluctibus
 Demersit, error inferis,
 Potuisset ille se periculo abrumpere,
 Sed debitum morti caput.
 Captiua dignis mens auari uinculis,
 Astrinxit in funem ligans.
 Nam ne superstes nauis & mercis foret,
 Necem saluti prætulit.
 Martinianum iam supremo stamine
 Mergentibus mixtum uiris,
 Tumultuantis excitat turbæ sonus,
 Somnoq; mortis eripit.
 Qui tunc remoto fessus in proræ sinu, &
 Securus innocentia,
 Ionas ut olim uentre nauis abditus,
 Somnos anhelabat graues.
 Sed excitatus fluctuosus undique
 Pereuntium clamoribus,
 Pedibusq; turbæ membra quassus omnia
 Duro cubili profluit.
 Plerisque merfis intus in nauis uero,
 Laterum per oras quæ solent,
 Vt uela tollant, siue contis surrigant,
 Nautæ expediti currere,
 Tabulis adhuc supernatabat extimis.
 Operta nauis gurgite,
 Viam salutis hac uia rimantibus
 Martinianus iungitur,
 Et agente Christo, de globo mortis fugax,
 Comes fit euadentibus,
 Seseq; saluum mittit in cymbam procul,
 Quæ plurimis portus fuit,
 Et poenæ morti derelictus hæserat,
 Cum classe mergendus mari.
 Nisi Christus illum, ceu manu præsum sua,
 Rapuisset è mortis lacu.
 Sicut recussis fugit olim uestibus
 Ioseph furentem sceminam:

Sic hic relictis omnibus nudus fuga,
 Euasit infidam ratem.
 Et sicut olim iussa Ionan obuiio
 Excepit ore bellua,
 Et hiulca late lubricum per guttura
 Transmisit in uentrem suum,
 Incolume corpus dente suspenso uorans,
 Et quem uorabat non edens:
 Sic hunc ab alta naue in undas cernuum
 Suscepit occurrens scapha,
 Totoq; uexit fida per noctem sinu,
 Donec referret portui.
 Sed mentione magni uatis edita
 In quo pij mysterij
 Imago, mortem triduani funeris
 Reduci salute prætulit.
 Paucis reflexo carminis uestigio,
 Recurrere ad Ionan libet.
 Commenta Domini mira, merfus æquora
 Intactus undis fluctuat,
 Viuit uoratus, quiq; glutituit, manet
 Viuente ieiunus cibo.
 Et præda cum sit, esca non est belluæ,
 Domoq; uentris uititur.
 O digna sancto claustra fugitiuo Dei,
 Capitur mari quo fugerat,
 Altumq; uastæ missus in uentrem feræ,
 Viuo tenetur carcere.
 De naue iactus perit, & undis nauigat
 Exul soli, et hospes sali,
 Spatiatur antro belluini corporis,
 Captiuus et liber reus.
 Nam liber undis, intra mare exter maris,
 Natat in natante bellua,
 Claususq; quanquam corpore, exit ad Deum
 Volans propheta spiritu.
 Corpus tenetur corpore, ac mentis fuga
 Terrena uincla non tenent,
 Inclusus alio carcerem rumpit prece,
 Auresq; pertingit Dei,
 Orationi liber, & uinctus fugæ
 Fide sua sese arguit.
 Nam qui putarat per mare euadi Deum,
 Et naue cælari Deo,
 Nunc iste et intra belluam merfus mari,
 Adesse credat arbitrum.

A Iam me referre flexilis uerbi pedem
 Oportet ad Ionam meum.
 Quem more ceti cymba suscepit capax,
 Vterq; conclusum suo,
 Vexit trementem frigore & formidine,
 Saluumq; terræ reddidit,
 Mirum renarrat, se per illud temporis
 Cum puppe præceps ardua,
 Salens in illam decidisset nauiculam
 Eoq; uenisset loci,
 Quo cymba multam duxerat rimis aquam,
 Olente sentinae lacu.
 Statim fouente frigidos artus Deo,
 Quiete sopitum sacra
 Nudumq; & nudum, fugere quæ somnus solet,
 Dormisse lecto mollius.
 Spacioq; toto, quo relatus littori est
 Somno fuisse deditum.
 Nec aqua excitatum, quam madebat: nec gelu,
 Quod nuditate traxerat.
 Licet esset anni tempus autumnus tepens,
 Sed naufragis hiems erat,
 Quos perditorum dura damna tegminum,
 Gelidusq; quassabat tremor.
 Aliud scupendum quò fidelem gratiam
 Martiniani colligas,
 Dilecte frater accipe, & lauda Deum,
 Sanctumq; fratrem amplectere,
 Et allabantem portui sensit ratem
 Stridente harena littoris.
 Abeunte somno fit sui tandem memor,
 Recipitq; sese expergitus,
 Et adiacentis pectori tangit suo
 Epistolas Apostoli.
 Hunc in pauore codicem, sed nesciens,
 Rebus relictis sumpserat.
 Vel ille codex spiritu uiuens sacro,
 Non sentienti adhaeserat.
 Metire quæso, quis nisi Christus suo
 Dedit hunc ministro præsulem?
 Testatur iste cogitatum nec sibi,
 Illo periclitempore,
 Ut implicatam sarcinis membranulam
 Meminisset illic tollere.
 Quod si subisset in metu mentem suam,
 Non & uacasset querere:

Sed in suarum litterarum corpore,
 Paulus magister affuit,
 Amansq; puro corde lectorem sui,
 De mortis abduxit manu.
 Iterum eximendos è maris fundo uiros
 Largitus est Paulo Deus:
 Quæ quondam in ipso nauigante apostolo,
 Fuit potestas gratiæ.
 Hæc nunc per eius suffragata litteras
 Martiniano & cæteris,
 Qui Christianis tunc cohaeserunt fuga
 Discrimen à discrimine
 Tutum parauit, ut fideles impijs
 Discriminaret naufragos.
 Ergo ut biremis applicata littori,
 Exposuit humentes uiros
 Vitam tenentes, & requirentes simul
 Opem saluti flagitant,
 Næ seuiori fluctibus terræ dati,
 Algu perirent & fame.
 Sed propter inde posita Gallorum solo
 Massilia, Grauium filia,
 Alumna sanctæ ciuitas Ecclesiæ
 Pandebat humanos sinus.
 Urbem hanc petentes naufragij casum indicant,
 Ali tegiq; postulant.
 Martinianum suscipit fraternitas,
 Testoq; apricat & cibo,
 Sed copiosa caritate pauperes
 Stipem pusillam commodant,
 Exigua largos pensant affectus data,
 Orando ditant hospitem
 Et spiritali diuitem uiatico
 Cum pace dimittunt sua.
 Caligis tamen iste uilibus donatus est,
 Ne nautico erraret pede,
 Qui maluisset consoueri excalceus,
 Quam calceari frigidus.
 Sed ire terra, quamlibet passus mare,
 Nudi pudore respuit,
 Reputans & illud, ne putaretur lucri
 Amore nudum fingere.
 Si ueste Teucer panneæ peruaderet
 Castella, uicos, oppida,
 Qualia uagari per mare & terras solent
 Auara mendicabula,

Qui deierando monachos se uel naufragos,
 Nomen casumq; uenditant.
 Verum iste noster Christianus, quamlibet
 Et naufragus uerè foret,
 Similis putari præcauens fallentibus,
 Alijsq; de se falli negans,
 Non uult uiatoris sine re nomen nouum,
 Acquirat impostor sibi,
 Mauulq; uitæ ferre iactum nauigans,
 Quam frontis æstum inambulans.
 Panno ergo sordens, calciamento nitens,
 Fluitare rursus eligit,
 Repetitq; portus, et terræ tuto uiæ
 Præuertit intutum maris.
 Ut naue testis usq; uoti littora,
 Velut expeditus nauita,
 De nuditatis nauticæ consortio
 Nudi pudorem euaderet.
 Fauens fideli rex Deus constantiæ,
 Prosequitur audacem fidem,
 Vicesq; mutans dura succedentibus
 Aduersa pensat prosperis,
 Solidoq; nauem paginatam robore,
 Ad peruehendum præparat,
 Pacem procellis imperat, nubes fugat,
 Cursumq; in aura dirigit.
 Tali quiete temperans cœlum et mare,
 Ne pace cursus hereat,
 Periculosa nec ratem statu graui
 Perurgeat uelocitas.
 Sic iste Christo blandiente molliter
 Emensus asperum mare,
 Longinuiorem portum ab urbe allabitur,
 Cui Centicellis nomen est.
 Ac inde naui promouendus longius
 Intraret ut portum Phari.
 Vix iste credens se potitum littore
 Telluris optatæ sibi,
 Nauirelictæ, lætus insultat solum,
 Romamq; festinat pedes.
 Illic amica testæ fratrum, cinium,
 Optatus hospes inuenit.
 Respirat animo, cum quiescit corpore,
 Dat accipitq; gaudia.
 Patria fruenter inuicem reddunt sibi,
 Deo fātentur gratias.

Martinianus mœsta gaudens indicat,
 Tolerata narrans fratribus.
 Lachrymas in ipsis gratulationibus
 Miscet refuso pectore.
 Theridius aberat inde, tunc mecum, meus
 Vir munus à Christo mihi,
 Vir pacis, et uir legis, et uir gratiæ,
 Requies, uoluptas, mens mea
 Huius cohospes, mente Paulinus pia,
 In urbe seruabat domum,
 Martinianum hic ueste nudat naufraga,
 Et ueste cooperit sua,
 Donumq; tunicæ qua sodalem ornauerat,
 Geminat cucullæ munere.
 Largitor ipse tunc uicissim ut naufragus
 In ueste mansit unica.
 Post hæc et ad nos pergere inceptat uiam,
 Qua sternit aggerem silex,
 Munitor Appius cui nomen dedit,
 Terit terentem tramitem.
 Qui ueste trita nauigator uenerat,
 Pedes uiator exerit.
 Sed ne uel ista penitus immunis uia,
 Solitis uacaret casibus,
 Impune pigram non tulit sententiam,
 Qua tendere ingressu piger
 Ab urbe Capua quæ loco sedis meæ
 Bis dena distat millia.
 Nactus uacantem sarcina mulum, ut solent
 Iumenta reuocari domum,
 Paruo breue per iter ære conductum sedet,
 Medioq; mox spacio uiæ,
 Muli pauore sessor excussus procul
 Vectore subducto cadit.
 In ora lapsus, ora non lædit sua,
 In saxa fusus et rubos,
 Nec sente uultum, nec lapide artus contudit,
 Felicis exceptus manu.
 Qui iam propinquantem ædibus fratrem suum,
 Non passus occursum mali
 Suis periculum in sinibus capeffere,
 Hostem remouit inuidum,
 Et hunc fidelis compotem uoti, suis
 Confessor induxit locis,
 Nostrisq; iuxta sedibus gratum intulit
 Felix patronus hospitem.

A Patriam hic rogatus in licat, casus refert,
 De te beata nunciat,
 Referensq; paucos de tuis scriptis logos,
 Quasi labra melle asperferit,
 Sic de fauorum mihi tuorum guttulis
 Dulcissimum gustum offerens,
 Magis coëgit quas habenti non dabat
 Desiderari litteras:
 Sed cum ipse causa litterarum, uenerit,
 Et litteras uidi tuas.
 Non atramento calami, sed mentis stylo
 In fratre præscriptas bono,
 Ignotus ante, mox ut esse cognitus
 Coepit, sit et charissimus.
 Ab intus eius emicabat gratia,
 Sermone mentis nuncio.
 Bonus inquit omnis de bono profert bona,
 Et arborem fructu uides:
 Sic iste uerbo suauis, et castus fide,
 Et fronte honesta lucidus,
 Dulci benignæ caritatis flumine
 In nostra fluxit uiscera.
 Super hæc amicum merito se iactans tuum,
B Quo plus amaretur, dabat.
 Nec enim ulla nocti et lumini concordia est,
 Lupus nec agno congruit.
 Hinc et propheta sicut inquit, alites
 Pares in unum conuolant:
 Sic semper apta qualitate moribus
 Iusticia concurrit bonis.
 Martinianum sic tibi longè parem
 Germana mens contexit,
 Speculumq; mentis et fidei instar tuæ
 Est talium dilectio.
 Benedictus auctor, fonsq; sanctorum Deus,
 Non stulta iam tantum, neq;
 Infirma mundi defluentis eligit,
 Ut alta mundi destruat:
 Sed ut ipse dixit, cuncta iam sursum trahens,
 Et alta mundi uendicat,
 Quoniam ipse fecit et pusillum et maximum,
 Vtroq; iungit gratia.
 Et quos creator opere in uno condidit,
 Hos recreat uno munere.
 Communis omnes clausit infidelitas,
 Medeat ut cunctis fides.

Ut fiat omnis subditus mundus Deo,
 Omnisq; lingua et dignitas.
 Super omne Iesum nomen unum in gloria
 Regnare fateatur patris.
 Huic iam et potentes seculi curuant genu,
 Deduntq; ceruices Deo,
 Regemq; Christum consitentur principes,
 Et sceptrâ submitunt cruci.
 Coeunt in unum purpura et panni gregem,
 Pastore concordés Deo.
 Commune regnum, sanguis unus omnibus,
 Summis et imis Christus est.
 Qui te decorum gloriosis seculi
 Honore, litteris, domo,
 Ditauit humili corde, ut æternam tibi
 Conferret altitudinem,
 Et ut coheres esses cœli diuitum,
 Istic amator pauperum.
 Beatus es nunc, mente pauper, sed spes
 Diues, qua gaudent pauperes.
 Qui defraudati lubricis mundi bonis,
 Cœli fruuntur gaudijs.
 Hos inter alto in Abrahamæ patris sinu,
 Secretum ab igne diuitum, et
 Refrigerantem roribus uitæ locum,
 Deus uiuorum præparat.
 Insigne tantæ iam spei certum tibi
 Magno coruscat pignore,
 Plantata Domino in atrijs Hierusales,
 Tui propago germinis.
 Namq; ut fidei te patri componeret
 Aetate poposcit filium,
 In semine Isaac semen asseribens tuum,
 Ipsumq; ut Isaac expetens,
 Quem tu Abrahamæ caritatis æmulus,
 Viuam dedisti uictimam,
 Deoq; tradens iam peremisti tibi,
 Ut saluum haberes firmitus.
 Nunc iste uobis exter, et uester manet
 Terrestris exsors seculi,
 De matris alio promptus, antequam patrem
 Matremq; cognosset suam,
 Bonum uel sciret aut malum discerneret,
 Beatus elegit bonum,
 Et nunc in aula paruulus ludit Dei,
 Et ore lactenti canit,

De ventre matris, et die prima mihi
 Tu Christe protector meus.
 Audistis et vos quod beatis dicitur,
 Potens erit semen tuum.
 Habes & illud: uentris à fructu tui
 In sedibus ponam meis.
 Qui sermo David quàm libet Christum sonet,
 In Christo & illis concinit,
 Qui Christiani corporis collegio,
 In sede ponentur Dei.
 Vobis & Anna sternitur consortium
 Infantis exemplo sacri,
 Samuel & iste creuit in templo Dei,
 Nunc agnus et pastor, dehinc
 Contextat illi sedula matris manus,
 Ephor stature congruum,
 Quam spiritalis in Dei uerbo sacris
 Doctrina texat licijs,
 Sitq; in superna ueste reginæ aureis
 Intextus ipse fimbrijs,
 Sanctumq; Christo Nazarenus uerticem,
 Passis adornet crimibus,
 Animæq; pulchrum erine uirtutis caput
 Armetur operosa fide.
 Nec huius unquam defecans nouacula
 Ascendat in damnum comæ,
 Et ut ille Samson ui capillorum potens,
 Virtute crinitus sacra,
 Sternat leonem strangulatum fortibus
 Orationum brachijs,
 Dulcemq; fructum nobilis uictoriæ
 Decerpat ore mortui.
 Sed hoc ab exemplo monitus caueat sibi,
 Aliena adire fœdera.
 Allophyla mulier est mihi, lex carnea,
 Blandis dolosa retibus.
 Si lege mentis ista sit lex fortior,
 In iura peccati trahet.
 Male suada uerbis fraudis, arte dulcibus
 Animum uirilem effœminat,
 Excœcat oculos mentis, & radit caput,
 Spolians & exarmans fidem.
 Hac parte Samson nolo sit noster puer,
 Ne misceatur copulæ,
 Quam consequatur protinus infirmitas,
 Captiuitas, & cæcitas.

Licet ille fortis postea receperit
 Robur, recretis criminibus,
 Manuq; ductus de mola, ad ludibrium
 Hostilis exultantiæ:
 In cæcitate corporis, mente intuens
 Vocarit ultorem Deum,
 Et restituto mox capillis robore
 Prostrauit hostilem domum,
 Cuius columnas, fortior saxis manus
 Vt clausit, amplexu graui,
 Collapsa fulcris testâ subductis humo
 Cecidere in ipsum, sed tamen
 Et morte in ipsa, præpotens heros Dei,
 Hostes ruinæ miscuit,
 Et gloriosa morte pensauit sibi
 Vitæ subactæ dedecus.
 Qui seruus hoste gloriantæ uixerat,
 Hoste obruto uictor cadit,
 Et plura moriens interemit millia,
 Quàm uiuus interfecerat.
 Imitetur istam filius noster uolo,
 Sic morte mortem, ut permanens
 In carne, carnem uincat, & uiuat Deo,
 Peccata carnis opprimens.
 Sed nolo carnis gaudijs, ut noxiæ
 Dolis subactus fœminæ,
 Addicat animum, postea fiat hostium
 Virtute nudus gratiæ.
 Samson in ista parte sit, qua iugiter
 Sanctus, neq; accisus comam,
 Per tota uitæ tempora irrupto sacrum
 Pertextat æuum flamine,
 Et inchoatam seruitute infantiam,
 Vsq; ad senectam pensitet.
 Occidat Amelech, & piæ seuus Deo
 Peccata carnis immolet,
 Quibus peremptis interibit zabolus,
 Inuius æternum Deo.
 Saul in hoc deficiat, & regnet David,
 Pusillus alium destruat,
 Vt non sit altius spiritu superbiæ,
 Nec liuidus zeli malo:
 sed humile cordis, celsa uirtutum gerens,
 Ascendat in regni thronum,
 Et illa Samson gesta, quæ priora sunt
 Sequatur, ut restes nouas

A u fila rumpat, nec fidem prodat suam,
 CeNeu perdat ignauus comam.
 Crinitus operum uiribus cœlestium
 Prætenta rumpet uincula,
 Palos refiget, mille prosternet uiros,
 Vna subactos dextera,
 Quia nostra uirtus, et caput, Christus Deus
 Qui dextera & uirtus Dei est,
 Virtute cuius mille serpentem dolis,
 Nos appetentem uincimus,
 Si fortis anima, mortificans asinum suum,
 Pigri iumentum corporis,
 Decoctus humor sobrijs laboribus
 Pallore uultum liuidet,
 Et tribulata carne uictrix castitas,
 Consumat igne criminum.
 Exterior etenim noster, ut corrumpitur
 Terente continentia.
 Tunc innouatur qui intus est, uicti potens
 In firmitate corporis.
 Tunc mille latere, dena dextris millia,
 Arente maxilla cadent.
 Simâla nostra salua fiat otio,
 Quæ est usu edendi mobilis,
B Quia succulenti corporis licentia
 Retunditur ieiunijs,
 Et nunc triumphus fonsq; nobis nascitur,
 In ore fractis ossibus.
 Maxilla telum præliandi quæ dedit,
 Data æstuant poculum,
 Ieiuna succi, carnis ossa mortuæ
 Sancto rigante spiritu.
 Sed quæ ante sanctis in figuram gesta sunt,
 Nobis in actum scripta sunt.
 Ut quod parentes gestitarunt corpore,
 Nos actitemus spiritu.
 Fluxere uetera, cuncta facta sunt noua,
 Vacuauit umbram ueritas.
 Abest salutis iam dies, hiems abit,
 Et terra uernat floribus.
 Audita iam uox turturis, tempus canit
 Incisionis affore.
 Epulemur ergo, uetere fermento sine,
 In ueritatis azymis.
 Quia pascha nostrum Christus immolatus est,
 Intraq; nos regnum Dei est.

Quare uetustis absoluti legibus,
 Iam non in umbra degimus,
 Quos nube legis, & statutorum iugo,
 Quasi comarum sarcinam
 Christus leuauit ipse, Deus ille est suis
 Factus redemptis in caput.
 Quo capite liberi super tetrum caput,
 Dracone uicto incedimus.
 Illos decebat impedimentum comæ,
 Umbraculumq; uerticis
 Quibus tegebat corda uela men, sacra
 Obnubilans mysteria.
 At nos remoto litteræ uelamine
 In luce corporis sui
 Ennubilatam ueritatem cernimus,
 Faciem reuelati fide.
 Puer ergo noster legis atque gratiæ
 Alumnus, ex utroq; sit
 In spiritalem comparatus gloriam,
 Ut uetera promat et noua.
 Fortis pudicis actibus crines agat,
 Ferrumq; damni nesciat,
 Ut à machera noxiorum dogmatum
 Conseruet intactam fidem.
 Sed rursus idem & euangelico desuper
 Mentem retectus lumine,
 Ponat capillos oneris et uelaminis,
 Seruus fidei & liber fide.
 Hunc lacte primo per prophetarum ubera,
 Lex pædagogæ nutriat:
 Hunc angelorum pane dulcis gratia,
 Et melle de petra cibet.
 Inebrietur sobriante poculo
 De fonte sancti spiritus,
 Et ipse tu mox copulatus filijs,
 Ut palma storescas Deo.
 Hunc nanque uestra uite fusum palmitem,
 Sic credo firmandum Deo,
 Radicis ipse ramus, ut radix suæ
 Sæcum suam stirpem trahat.
 Ut ille quondam providentia Dei,
 Distractus in seruum puer
 Ad arua frugum missus est, ut et patrem
 Præiret, et fratres suos,
 Qui mox per orbem consecutura fame
 Patris altor et fratrum foret.

Sic iste fors in sacram panis domum,
 Vos antecepsit filius,
 Vt & parentes pascat, & fratres suos
 In istius mundi fame,
 Vbi terra tribulos parere nobis largior,
 Eget bonorum frugibus,
 Et hic spadoni uenditus dici potest,
 Quia castitatis seruus est,
 Et qui in feueri ius manumq; est traditus
 Spadonis, ob regnum Dei,
 Quo nutriente roboratus in fidem,
 Et caritatem masculam,
 Irrerentis seculi pompam illicem,
 Vt impudentem foeminam,
 Casto superbus respuit fastidio,
 Nudaq; uitauit fuga,
 Et anteuertet gaudijs lethalibus
 Poenas salutare patri.
 Vt ille quondam, sic modo iste carcerem
 Pro castitate perferat,
 Vt diuuenta singulariter sedens,
 Tacitaq; seclusus domo,
 Amet quiete tecla solitudinis,
 Spinis et aures sepiat,
 Domibus ciborum praeferat luctus domum,
 Vt gaudium fletu serat,
 Seseq; duris sponte neceat legibus,
 Culpæ ut resoluat uinculis,
 Patientiaq; compedem imponat sibi,
 Nec sede nec sensu uagus.
 Et tunc ab humili celsa promerebitur,
 Quia qui superbos deprimit,
 Humiles inaltat, dansq; paruis gratiam
 Resistit arrogantibus.
 Sic ille Ioseph ante paruus factus est,
 Vt magnus esset, & nisi
 Seruus fuisset, non fuisset in sui
 Tellure seruitij potens.
 Vbi sustinuerat seruitutem & carcerem,
 Ibi regnum opesq; nactus est:
 Sed sustinendo iniquitatis uincula,
 Cepit iusticie præmia.
 Sic & hic probatus corporis custos sui,
 Vt claustra teneat carceris,
 Si uicia carnis strinxerit Christi metu,
 Quasi uinculatis præerit,

Alijsq; mundi carceri inclusis adhuc
 Et alligatis seculo
 Vt liber ipse, iamq; commissus sibi,
 Magister & custos erit.
 Namq; ille iure qui sui seruauerit,
 Aliorum habet custodiam.
 Non ut tenebris permanere carceris,
 Sed liberos uinctos uelit.
 Sed ut receptos doceat exemplo suo,
 Mundi catenis exui,
 Et facile proprijs absolutus uinculis,
 Solui docebit crimine,
 Bonusq; mentis uir gubernator suæ, &
 Ecclesie nauem reget,
 Nam quomodo ille præsidebit proximis,
 Præesse qui nescit sibi?
 Sed sermo lapsus decucurrit longius,
 Reuertar ad Ioseph meum.
 Castus beatæ flore uernet gratiæ,
 Sicut paradisi lilium,
 Vt corde puro coelitis prudentiæ
 Potum pudicus hauriat,
 Responsa dubijs exerat mortalibus,
 Arcanus interpretes Dei,
 Et emicante gloria famæ bonæ
 Notescat in regis domo,
 Placitusq; regi spiritus prudentiæ,
 Sumatur in regni ducem,
 Possessionis regiæ princeps eat,
 Præfectus in magna domo,
 Stolum sed iste byssinam, & torquem aureum,
 Gerat apta Christo insignia:
 Textam supernæ gratiæ uestem induat,
 Stolatus innocentia.
 Contexta bysso uestis irruptam fidem
 Signat ualentis flamine,
 Nam fila byssi fortiora & sparteis
 Feruntur esse funibus,
 Pro torque, collo caritatis auræ
 Prædulce circumdet iugum,
 Quod suauē Christo, nec molestum pondere
 Astringit colla, non premit.
 Hæc inter idem dona sumat regij,
 Insigne iuris annulum,
 Comptusq; trino trinitatis munere,
 Currū uehetur regio.

A Regalis etenim curruſ eſt Chriſti caro,
 Corpusq; ſanctum Eccleſiæ:
 Quo uenitur ipſe millibus letantium,
 Agitur iſrael, Deus.
 Imitare Chriſtum, ſic bona, & uita malum,
 Cœli uitam in terris age,
 Et ipſe te rex ponet in curruſ ſuum,
 Regniq; conſortem habet,
 Et ſumma regni iura committet ſui,
 Pandetq; theſauros ſuos.
 Sed ante digna largie, ut pignora,
 Ut regis inſignibus
 Ornatus, altum regis aſcendas thronum,
 Reſeresq; regales penus,
 Sapientiæ monile gloriæ ſtolam,
 Fideiq; geſtans annulum.
 Sed ut ille totam uir per Aegyptum potens,
 Fuit extero Aegypti ſolo,
 Eſti mundi uiribus potentior,
 Sit fortis Aegyptum ſuper,
 Aegyptiorum ſed peregrinus homo
 Sic mixtus, ut non mixtus ſit,
 Diſſetq; ſanctum, ſede communi licet,
 De gente non ſancta genus.
 Nam tunc in iſto tanquam in Aegypto ſitus,
 Sic demoretur ſeculo,
 Alienus ut ſit ſeculi negotijs,
 Cœleſtis urbis incolæ.
 In carne uiuens, uita carnis exulet,
 In lege mentis ambulans,
 Totamq; regni crediti terram ſibi,
 Peragret in libris ſacris.
 Et ſicut ille uir Dei, Joſeph pius,
 Memphiticos fines obit,
 Et ampliatis horreis lætas opes
 Fœcunditatis congerens,
 Exuberantum diues annorum bonis
 Ieiuna pauit tempora:
 Sic iſte noſter in ſacratſ litteris,
 Perambulet regnum Dei.
 Scriptura nanq; ſancto ſtata ſpiritu,
 Regni perennis mater eſt,
 Et iſte cura ſpirituali prouidens
 Struat ampla mentis horrea,
 Ut dilatato larga uitæ perpetis
 Alimenta condat peſtore,

Et cum uitali diuitem ſubſtantia
 Perfecerit terram ſuam,
 Tunc tu ut fruaris filij potentia,
 Tanquam Iſraëliſ ſenex,
 Et introibis lætus, & citò ſimul
 Cognationis agmine,
 Paſcetq; natus in domo regis tuam
 Pariſ ſenectam panibus,
 Ut pullus aquilæ dicitur repaſcere
 Cura parentes mutua.
 Quos uis ſenectæ rurfus implumes facit,
 Nidoq; paſcendos refert:
 Donec replumi ueſtiantur corpore,
 Penniſq; floreſcant nouis.
 Verſi uiciſſim more natura nouo
 Sunt filijs pulli ſenes.
 At cum ueterno defacata fecerit
 Nouos iuuenta præpetes,
 Deſueta longo remigio pennarum ſenio,
 Natis magiſtris inchoant,
 Mixtiq; pullis conuolant alioribus,
 Leui per auras impetu.
 Liquidum ſereno tractibus lentis iter
 Secare ſublimi iuuat,
 Placideq; ſudum uentilantes aërem
 Ala pares immobili,
 Dum ſe ſequuntur, & uiciſſim præeunt,
 Seſto coronant circulo
 Vtraq; regni cœleſtis myſteria
 Mutæ loquuntur alites.
 Sacrum potentis explicant inſtar crucis,
 Suſpenſa penniſ corpora.
 Volatus autem circumactiſ ambitu,
 Spondet laboris præmium.
 Sic iſte pullus gratiarum filius,
 Veſtræ ſaluti præuius,
 Auium per alta commeatum nubila,
 Sit ſpiritualiſ æmulus,
 Cornibus & aliſ ardus ſultus crucis,
 Volet in coronam gloriæ.
 Qui fonte proprio eſt deriuatus, ut ſuâ
 Fons totus in uenam fluat,
 Veſtrumq; proni riuulum ſequamini
 Ut ſtaminibus cunctis eat
 Benediſta proles, ſancta radix, & bonæ
 Rami ſeraces arboris.

Deo dedistis nutriendum filium,
 Et ille sic uobis alit,
 Ut uos uicissim nutriat. canus puer:
 Senibus magister paruulus,
 Pietatis admirabili mysterio
 Factus parens parentibus.
 Deinde cuncti tota sanctorum cohors
 Ad corpus illud uerticis,
 Quo sicut aquilæ congregabuntur pijs;
 Et uos uolantes ibitis.
 Quod non ualebunt, quos humo tolli uetant
 Patrimoniorum pondera.
 Cum prima signum suscitandis mortuis,
 Cælo tuba intonauerit.
 Hi nunc obesi spiritu superbiæ,
 Et opibus inflati cauis;
 Humi manebunt compediti, nec suis
 Mundi caduci diuites,
 Portare tenera non ualebunt nubila,
 Ad regis occursum Dei:
 Sed hæsitantes in luto facis suæ,
 Opumq; pressos molibus:
 A meridiano incendio mundi repens
 Ruina mortis opprimit.
 Ne quæso Dominus talium uirgâ Deus
 Admittat in sortem suam,
 Neque nos in horû diuitiû fructus sinat.
 Manus iniquas tendere.
 Vos ergo magna cura pectoris mei,
 Paramini Christo lenes,
 Iamq; expediti sarcinis egentibus,
 Laxate uinculis pedes,
 Ut copiosa luce uestiamini:
 Estote nudi seculo:
 Veniens ut huius seculi princeps, nihil
 Inueniat in uobis suum.
 Et uos prementum mole rerum liberos,
 Et labe puros criminum,
 Facile alleuantes perferant tenui sinu
 Nubes piorum baiulæ,
 Sponsosq; reginæ obuiam uestros Deus
 Fulgore perfundat suo,
 Ut sempiternæ claræ uitæ gloria
 Mortale uestrum sorbeat,
 Et ad supernam restituti imaginem,
 Herile conformes decus.

Auum perenne perpetes, ut angm
 Cum rege uiuatis Deo.
 PAVLINI EPISCOPI NO
 lani ad Nicetam, Dacorum
 Episcopum.

Iter amici pijs uotis prosequitur.
 Iamne abis, et nos properans relinquis.
 Quos tamen sola regione linquis,
 Semper annexa, sine fine tecum
 Mente futuros?

Iamne discedis reuocante longè
 Quam colis terra, sed & hic resistis
 Sancte Niceta: quoniam et profectum
 Corde tenemus.

I, memor nostri, remaneq; uadens
Spiritu, præsens animis uicissim
Institus nostris, trahe ferq; tecum
 Quos geris in te.

O nimis terræ & populi beati,
 Quos modo à nobis remeans adibis,
 Quos tuo accedens pede uisitabit
 Christus et ore.

Ibis Arctos, procul usque Dacos,
 Ibis Epiro gemina uidendus,
 Et per Aegæos penetrabis æstus
 Thessalonicen.

Appulis sed nunc uia prima terris.
 Te uehet longo spaciola plano,
 Qua Canusino medicata flagrant:
 Vellera fūco.

Ast ubi paulum uia profereatur;
 Det precor mites tibi Christus æstus,
 Et leuis spiret sine nube siccis
 Aura Calabris.

Sicut antiquis manibus propheta
 Per sacramentum crucis, unda misso.
 Dulcuit ligno, posuitq; tristes
 Myrrhali liquores:

Sic tibi cælum modò temperetur
 Lenè sic sudet tenuatus aër,
 Elatibus puris placide salubres
 Spiret in auras;

Qui solet flatu grauis è palustri,
 Anguium tetros referens odores,
 Soluere in morbos tumefacta crasso
 Corpora uento.

Quem

A *Quem potens rerum Dominus fugari
Sive mutari iubeat suoq;
Nunc sacerdoti bona sanitatis
Flabra ministret.
Sicut Aegypto pereunte quondam
Noctis & dense tenebris operta,
Quâ Dei uiui sacra gens agebat,
Lux erat orbi.
Quæ modò in toto species probatur
Orbe cum sanctæ pia pars fidei
Fulgeat Christo, reliquos tenebris
Obruat error.
Sic meo, quæ se feret ætus ora,
Cuncta Nicetæ Dominus secundet,
Donec optatò patriam uehatur
Letus ad urbem.
Perge Nicetæ bene, quæ recurris
Prosperos Christo comitante cursus,
Quem tui dudum populi fatigant,
Nocte dieq;
Te repositos, ut ager leuandis
Cum satis imbrem sitit, utq; molles
Cum suis matres uituli represso
Lactare requirunt.
B *Vnde nos iustis precibus tuorum,
Qui suum rectè repeliunt parentem,
Cogimur uisò licet irrepleti
Cedere uota.
Et quia spes iam rapitur tenendi,
Urget affectus placitis fœuere:
Iam uias illas licet execremur
Quæ rapiunt te:
Odimus quamuis, tamen has amamus,
Odimus quod te retrahunt: amamus
Quod tuum nobis procul attulerunt
Cernere uultum.
Quas prius stringi superante amore,
Nunc tibi sterni faciles precamur,
Prælio terris pelagoq; summi
Numine Christi.
Qui tibi factis iter omne campi
Arduos montes reprimat, cauasq;
Impleat ualles, salebras adæquet,
Iungat hiatus.
Te per Hydruntum Lepiasq; uectum,
In nube fratrum simul & sororum**

*Ambient, uno Dominum canentes
Ore, cæteræ.
Quis mihi pennas daret ut columbæ,
Ut choris illis citus interesset,
Qui deum Christum duce te canentes
Sidera pulsant?
Sed licet pigro teneamur ægri
Corporis nexu, tamen eudlamus
Mentibus post te, dominoq; tecum
Dicimus hymnos.
Nam tuis intus simul implicati
Sensibus, uel cum canis ac precaris,
Cum tua de te prece, cumq; uoce
Prominur & nos.
Inde iam terris subeunte ponto,
Hadriæ stratus sinus obsequetur,
Vnda procumbet, Zephyroq; leni
Vela tumescent.
Ibis illabens pelago iacenti,
Et rate armata titulo salutis
Victor antenna crucis, ibis undis
Tutus, & austris.
Nauitæ leti solitum celestina
Concinent, uersis modulis in hymnos,
Et pijs ducent comites in æquor
Vocibus auras.
Præcinet cunctis tuba ceu resulans
Lingua Nicetæ modulata Christum,
Psallet alternis citharista toto
Aequore David.
Audient Amen tremefacta cete,
Et sacerdotem Domino canentem
Leta lasciui procul admeabunt
Monstra natatu:
Vndiq; alludent patulo uerentes
Ore delphines, sine uoce quanquam,
Æmula humanis tamen eloquentur
Gaudia linguis.
Nam Deo quid non sapit atq; uiuit,
Cuius & uerbo sata cuncta rerum?
Hinc Dei laudem maris ima noscunt,
Mutaq; clamant.
Testis est nobis ueteris prophætæ
Bellua, ad nutum Domini profundo
Excita, ut mersum caperet, deinceps
Redderet haustum.*

Sed modò ad nostrum, ferus ipse, uatem
Auribus tantum pia deuorauit
Cantica, impastam saturauit aluum
Carminè pastus.

Qualibet perga iter, & per undas
Perq; tellurem, licet & per hostes,
Ibis armatus galea salutis,
Vertice Christo.

Aduolet missus Raphael, ut olim
Tobie Medis, ita prosequendo
Ipse Niceta comes, usq; Dacos
Angelus adsit.

Ducat hunc æquè famulum suum dux,
Ille qui quondam profugum minacis
Fratris a uultu Deus in salutem
Duxit Iacob.

Namq; Niceta fugitiuus æquè est,
Quod semel fecit patriarcha, semper
Hic facit, mundo fugiens ad alti
Mœnia coeli.

Et gradus illos, quibus ille uidit
Angelos uersa uice commeantes,
Iste contentus superante nubes
Scandere uita.

Per crucis scalas properans in astra,
Qua Deus nitens ad humum coruscis
E thronis, spectat uarios labores,
Bellâq; mentis.

Tuq; Niceta bene nominatus
Corporis uictor, uelut ille dictus
Israel summum quia uidit alto
Corde satorum.

Vnde Nicetes mens approbatur,
Israelites sine fraude uerus,
Qui Deum cernit fidei salubri
Lumine Christum.

Hic Deus noster, uia nostra semper
Sic comes nobis, sit & antecessor,
Semitis lumen, pedibusq; nostris
Sermo lucerna.

Qua per obscuri uada caeca mundi,
Luminis ueri face dirigamur,
Donec optatos liceat salutis
Tangere portus.

Quos modò undosum petimus per æquor,
Dum uagæ mentis fluitamus æstu:

Terreo, tanquam fragili carina,
Corpore uecti.

Sed gubernaculo crucis hanc regente
Nunc ratem, in nobis pia uela cordis
Pandimus Christo referente litus
Flamine dextro.

Ergo dux idem modò prosequatur
Te uia, qua nunc properas reuertens
Ire Niceta, patrioq; reddat
Limine tutum.

Sed freto emenso superestit uiarum
Rursus in terra labor, ut ueharis
Vsq; felices, quibus es sacerdos
Præstitus oras.

Tu Philippæos Macedum per agros,
Per Tomitanam gradieris urbem,
Ibis & Scupos patriæ propinquos
Dardanus hospes.

O quibus iam tunc resonabit illa
Gaudijs tellus, ubi tu rigentes
Edoces Christo fera colla miti
Subdere gentes.

Quaq; Riphæis Boreas in oris
Alligat densis fluuios pruinis,
Hic gelu mentis rigidas superno
Igne resoluis.

Nam simul terris animisq; luci,
Et sua Bessi niue duriores,
Nunc oues facti, duce te gregantur
Pacis in aulam.

Quasq; ceruices dare seruituti
Semper à bello indomiti negarunt,
Nunc iugo ueri Domini subactas
Sternere gaudent.

Nunc magis diues precio laboris
Bessus exultat, quod humi manuq;
Ante quærebat, modò mente cœlo
Colligit aurum.

O uices rerum bene uersa forma,
Inuij montes prius & cruenti,
Nunc tenent uersos monachi latrones,
Pacis alumnos.

Sanguinis quondâ, modò terra uita est,
Vertitur cœlo pia uis latronum,
Et fauet Christus supera occupati
Regna rapina.

A Mos ubi quondam fuerat ferarum,
 Nunc ibi ritus uiget angelorum,
 Et latet iustus, quibus ipse lauro
 Vixit in antris.
 Præda fit sanctis uetus ille prædo,
 Et gemit uersis homicida damnis,
 Ire nudatus spoliante Christo
 Criminis armis.
 Interit casu satanæ uicissim
 Inuidus Cam, recidiuus Abel
 Pascit effusi precio redemptos
 Sanguinis agnos.
 Euge Niceta, bone serue Christi,
 Qui tibi donat lapides in astra
 Vertere, et uiuis sacra templa saxis
 Aedificare.
 Auios saltus, iuga uasta lustras,
 Dum uiam queris, sterilemque siluam
 Mentis inculte superans, in agros
 Vertis opimos.
 Te patrem dicit plaga tota Boreæ,
 Ad tuos fatus Scythia mitigatur,
 Et sui discors, fera te magistro
 Pectora ponit.
 Et Getæ currunt, et uterque Dacus,
 Qui colit terræ medio, uel ille
 Diuitis, multo boue pelleatus,
 Accola ripæ.
 De lupis hoc est uitulos creare,
 Et boui iunctum palea leonem
 Pascere, et tutis caua uiperarum
 Pandere paruis.
 Nuncq; mansueto pecori coire,
 Bestias pulsa feritate suades,
 Qui feras mentes hominum polito
 Imbuis ore.
 Orbis in muta regione, per te
 Barbari discunt resonare Christum
 Corde Romano, placidamque casti
 Viuiere pacem.
 Sic tuo mitis lupus est ouili,
 Pascitur concors uitulus leoni,
 Paruus extracto truibus caernis
 Asside ludit.
 Callidos auri legulos in aurum
 Vertis, et uersos imitatis ipse,

E quibus uiuum fodiente uerbo
 Eruiis aurum.
 Has opes condes Domino perenni,
 His sacrum lucris cumulans talentum,
 Audies, intra Domini perennis
 Gaudia letus.
 His precor cum te domus alma sancto
 Ceperit fratrum numerosa coetu
 In choris, et nos pietate chari
 Pectoris abde.
 Nam Deo grates, quod amore tanto
 Nos tibi astrinxit per opera uincla,
 Vis ut internam ualeat catenam
 Rumpere nulla.
 Vnde complexi sine fine charum
 Pectus hæremus laqueo fideli,
 Quaque contendas comites feremur
 Mente sequaci.
 Charitas Christi benefusa cælo,
 Orbis aut alter, neque mors reuellet,
 Corporis uita moriente, uita
 Viuet amoris.
 Dum graues istos habitamus artus,
 Mente te semper memori colemus,
 Tu petes, simus simul in perenni
 Tempore tecum.
 Nuncq; te celsum meritis in altum
 Culmen imponet preciosa uirtus,
 Inque uiuentum super urbe magnis
 Turribus addet.
 Nos locis, quantum meritis dirempti,
 Eminus celsis humiles patronis,
 Te procul sacris socium cateruis
 Suspiciemus.
 Quis die nobis dabit hoc in illa,
 Ut tui stemus lateris sub umbra,
 Et tue nobis requietis aura
 Temperet ignem?
 Tunc precor nostri nimium memento,
 Et patris sancti gremio recumbens,
 Rosido nobis digito furentem
 Discute flammam.
 Nunc abi felix tamen, et recedens
 Semper huc ad nos animo recurre,
 Esto uobiscum licet ad paternam
 Veneris urbem.

Non enim unius populi magistrum,
Sed nec unius dedit esse ciuem,
Te Deus terræ, patria ecce nostra
Te sibi sumit.

Nunc tuos æqua pietate utrisq;
Diuide affectus, et amore nobis,
CiuiBUS uultu, gemina morare
CiuIS in ora.

Forſan et maior patria hæc habenda,
Non manu factus ubi contineris
Pectorum testis, hominisq; uiuam
Incolis urbem.

Sicut antistes, ita dignus almi
Hospes es Christi, quia Christianis
Mentibus confors, habitas herile
Accola templum.

Iam uale nobis, et in omne nostri
Diligens æuum bonus usq; finem,
Duc bonum cursum, positamq; iustis
Sume coronam.

P A V L I N I E P I S C O P I

N O L A N I, D E S T A T V
turbulento suorum temporum,
et fiducia in Deum.

Ex D. Felicis Nat. VIII.

TEmpus erat lætis modò promere gaudia uer-
Anxia si lætas paterentur tēpora uoces: (bis,
Sed tamen ista dies licet inter prælia, nobis
Læticiæ pacisq; dies erit: horrida longē
Bellæ fremant, nostris pax libera mentibus adsit.
Læticiæ dulcem non obliuiscitur usum
Mens assueta pijs sua soluere pectora uotis,
Et Domino festis castè gaudere diebus.
Nunc igitur quamuis uarias uaga fama per oras,
Terrificis pauidas feriat rumoribus aures:
Nos tamen in Domino stabilis fiducia casto
Roboret, et recto fixis pede mentibus armet.
Nec pavor ater in hanc obducatur nubila lucem.
Legifer ut quondam Pharij tellure tyranni
Pascua sacrum Moses, prima sub legē dicauit,
Sanctaq; tunc Iudæa, domo licet impius illos
Maturare fugam ualida ui cogeret hostis,
Libertate tamen deuoti pectoris audax,
Nec turbante metu iussum solenne reliquit:
Sed trepidans fugiensq; licet, diuina peregit
Festa, salutifero lætis epulatus in agno

Coetibus, et fido Christi iam sanguine uictor,
Duxit ouans lætas uictor Pharaone, choreas.
Inde fuga memores, et iam nunc azyma sumunt
Iudæi, solo retinentes nomine gentem,
In fermentatis pulsī quia panibus olim
Aegypto fecere fugam, paribus modò signis
Per patrios, sed iam per inania Sabbatha, ritus.
Antiqui recolunt uestigia grata timoris.
Nam si frustra ueterem uacua sub imagine legem
Exercent, uerum nobis quia Pascha repleuit
Vnus, pro cunctis patri datus hostia Christus:
Et quia corpus adest uitæ, perit umbra figuræ.
Hic quoq; deuotis aderit, si fortior extet
Nunc ad læticiam affectus, quàm causa timoris
Ad consternendas obducto pectore mentes.
Credite, non armis neq; uiribus esse timendos
Allophylū populos, quos propter crimina nostra
Offensi mouet ira Dei, ut formidine mortis
Excitet ad curam uitæ torpentia corda.

Ergo Deum mitem sauo timeamus in hoste,
Absit ut hoste metus, quem formidare meremur,
Negligimus saltem ui compellente tremamus,
Placemus mœrore humiles, quem læta ferentem
Spernimus, ex ipsa mox prosperitate superbi.

Prisca retrahemus sanctorum exempla parentū
Qui merita immisissis tolerantes uerbera bellis,
Non armis sibi, nec muris capienda parabant
Præsidia, humanis opibus sperare salutem
Nulla salus: nec enim mortem mortalia pellem.
Ergo quod curæ tempus, sit cura precandi
Cœlestē Dominū, à quo mœsta aut læta parantur,
Qui solus præstare potest dititione superna,
Rursus ut exactis renouentur gaudia curis.
Hoc etenim regit, et uariat Deus arbiter usu
Res hominum, ut semper succedant nubila iudis,
Atq; iterum fugiant imbres redeunte sereno.
Quanta precum uirtus, quæ sit medicina parenti
Flere Deo, doceat luctu seruata Niniue,
Et senis impensa Mosi prædictus Amalech,
Et maledictus Amā, sancta prece perditus Esther:
Qui bene poenarum uersa uice, quæ malè sanctis
Miscuerat, solus bibit impius, et cruce iusta,
Quam populo Domini præfixerat, ipse pependit.

Ergo fides innixa Deo trepidantia firmet
Pectora, et in mœsto securum tempore tempus
Præsumat confisa Dep. quia non metuendi

Causa

A Causa timere Deum, quem quisquis non timet unū,
 Omnia iure timet: fidant legionibus illi,
 Perfugioq; parent reparatis mœnia muris,
 Nulla saluti perire quibus est fiducia Christi.
 Nos crucis inuictæ signum et confessio munit,
 Armatisq; Deo mentem, non querimus arma
 Corporis: & quanquā mœbris uideamur inermes,
 Arma tamen gerimus, quibus & sub pace serena
 Contra incorporeos animis decernimus hostes.
 Nunc opus adiutore Deo, solusq; timendus,
 Quo sine et arma ceciderunt, per quæ firmantur et ar/
 Ipse intra muros turris tibi, qui sine muris (ma.
 Murus erit, recolamus abhinc signata sacratis
 Gesta patrum libris, & perspice qui potiore
 Præsidio fuerint, quos urbs circumdata magnis
 Absque Deo muris, an quos sine mœnibus urbis
 Vallabat socio uirtus diuina faxore.
 Illam dico urbem, quam perdidit acer Iesus,
 Mutatus proprium uirtutis nomine nomen.
 Quanquam militiæ solito de more subegit,
 Visolatum est, longa dux obfessione laborans.
 Veram ope diuina sacra per mysteria uibrans
 Tela, nec exercens tacitis exercitus armis,
 Lustrauit cessante manu, septemq; diebus
 B Septenos iterans sibi circum mœnia gyros,
 Obiit captos numeri uirtute potens,
 Atque sacer totum huius clangore tremendo
 Fulmineos super æ tonitrus imitantibus iræ.
 Tunc qui diutius populus fidebat & urbe,
 Interi mixtis intra sua tecta sepulchris.
 Sola Rahab meretrix, castam que gessit iniqua in
 Gente si tem, non freta suis euadere muris,
 Sed pietate Dei, meritum pietatis adepta est,
 Qua famulis Domini tuto fuit hospita tecto,
 Celatisq; piæ, ciues illi iniquos,
 Fraude bona fallax, animo mentita fidei,
 Hospitibus quia fida pijs, infida profanis
 Ciuibus extiterat, uitam patriamq; domumq;
 Prelato contempta Deo, mox cuncta benigno
 Repperit in Domino, que si posuisset in urbe
 Præsidium, patrijs cecidisset mixta ruinis,
 Inlesensa Deo meretrix: sed mystica Christum
 Prouida, pollutas empturum sanguine gentes,
 Puniceo proprium signauit uellere tectum,
 Excepitq; suam patria pereunte salutem.
 Significans illos mundo labente genenos,

Quos crucis inuictæ signat cruor: hinc cape quātū
 Ipse cruor ualeat, cuius saluabat imago.

Semper in omne, bono ualuit cōfidere Christo.
 Credere cuncta Deo uirtutum, ponere solum
 Omnia summa Deum: talis super omnia semper
 Arma fides ualuit: tali puer ille pusillus
 Robore grandis erat, qui spretis fortior armis
 Perculit, armatum siclis, uirtute gigantem.
 Arma fide semper, nunquam cognouimus armis
 Indiguisse si tem, rupit mare uirga fidelis,
 Quo uacua arma fide, cū principe merfit iniquo.
 Fœmineas quoq; personas, uirtute uirili
 Induit alma fides: mulier qua sancta peremit
 Terribilem Sysaram, transfixum tempora palo,
 Terrentemq; manu late populos Holofernem,
 Arte pulcritudinis deceptum callida Iudith,
 Risit in impuro, que non polluta, cubili,
 Barbara truncato uelutrix duce castra fugauit.

Nuda si tes armata Deo est, fideiq; uigore
 Fortior Ezechias paucis, quā milibus ille
 Sennacherin, cuius Babylon, & opima Niniue
 Regnum erat, Assyrias uires, & Medica regna
 Mouerat, & magnis legionibus omnia circum
 Regna terens, sacram Domini tendebat ad urbem,
 Atq; unam tota bellorum mole petebat.
 Dum parat hoc, bellis retinentibus impia uota
 Impediente Deo, præmisit scripta superbis
 Dura minis, que sumpta dolens altaria circa
 Intulit Ezechias Domino, lachrymisq; profusis
 Dum recitat fera uerba, lauans, prostratus, & orās
 Atrata cum plebe, Deum permouit, et una
 Tam grauis exitij uictor prece, perculit absens
 Assyrios pugnante Deo, compendia tanta
 Promeritus, ne nosset eum, quem uinceret hostem.

Nam post Ezechia querulos trans sidera fletus,
 Et de corde humili missas super astra querelas,
 Voce pia impulsis summi patris auribus, altæ
 Ut patuere fores cœli, delabatur, ales
 Angelus halantem qua labitur aëra ducens,
 Armatus uerbi gladio ferit impia castra,
 Et sopitorum taciturnæ strage triumphans,
 Centum octoginta dedit uni millia letho,
 Et nox una fuit tam magni conscia belli.
 Mane minax rex surgit adhuc, et mox miser
 Milite deletio uacuis, fugit agmine raro, (armis
 Ezechian fugiens, alio procul orbe diremptum,

Cui modo præsenti fuerat sua uincla minatus.
Tunc uelut Ezechiae fuit interuentor Esaias,
Ad Dominum nostras sic transfundamus et ipsum.
Curas atque metus: leuis illi sarcina nostrum (gnis:
Põdus erit, quia quod paruis onus; hoc leue ma-
Sic Deus ipse hominum gessit peccata nec hausit,
Et mortem passus non pertulit, in cruce culpam
Perdidit ille meam, reparauit et in cruce uitam.
Ille reus factus, ne sim reus, inter iniquos
Condemnatus obit, nos ut discernat iniquis.
Morte pia Dominus mihi mortuus, ut sibi uiuam,
Et merear semper uiuentis uiuere uitam.

Sic legimus Mosen populo peccante precatum,
Extinxisse graues æterni uindictis iras.
Et cum Pentabolum perfunderet igneus imber,
Exiguam Segorim Sodomis secreuit iniquis
Loth fugiens, casta; potens prece liberat urbem,
Electam; domo sumit, quia sede pudica
Integer incestæ permanserat, incola terræ,
Permixtus Sodomæ tectis, sed moribus exter.

Quid loquar, Elie precibus clausum atq; reclu
Cæli, et sacroloquo sublimis in ore propheta (sum
Terrarum mansisse famem, rediisse salutem?
Et Deus Abraham Deus est tuus, et Deus Isaac,
Et Deus Israel Deus est tuus, ille rubentis
Diuisor pelagi, et fontis dulcator amari.
Ille dator manne cælo, dator ortygis austro,
Et sitientis humi percussa rupe rigator.
Ipse tuus Deus est, qui per deserta sequentem
Præcessit populum, et prætentam nocte dieq;
Temporis alterna mutauit lege columnam,
Quiq; quaterdenos inter deserta per annos
Angelico plebem de cælis pane cibauit,
Et rupta in flumios sitientem caute refecit.

Posce precor placidū nostris accedere Christū
Partibus: ipse tuus Deus est, quo fortis Iesus
Stare suis iussit solemq; lunamq; triumphis.
Sicut in Assyria Daniel Babylone leones
Effusa domuit uictor prece: sic quoque nobis
Effera barbaries Christo frangente dometur,
Et tua captiui iaceant uestigia circum,
Ceum quandoq; feræ circum iacere prophetam,
Orantisq; pedes linguis mulserunt benignis
Naturam mutante Deo, ut damnaret acerba
Mente feros homines humana pace ferarum.
Sic et crudelem confudit flamma tyrannum,

Sanctis spectant: in pueris seruire caminos,
Innocuos cantare, reos ardere ministros,
Quoniam se miseri poterunt defendere reges,
Qui tam degeneres humanæ mentis, in illos
Sæuierint, quibus et feritas et flamma pepercit?
Sed uelut æternos pueris recinentibus hymnos,
Roscidus accensos discussit spiritus ignes:
Sic nobis placido, Christi quoque gratia, flatu
Aspirante, feros bellorum temperet ignes,
Ortaq; romuleis reprimens incendia terris
Sollicitos placida iam pace refrigeret æstus,
Fessaq; restinctis absoluat pectora curis.

PAVLINI EPISCOPI NOLANI,

De diebus festis olim Ecclesiæ celebribus.

Ex Nat. IX.

Est ueneranda dies cunctis, qua uirgine natus,
Pro cunctis hominem sumpsit Deus: utq; deinde
Qua puerum, stella duce, mystica dona ferentes,
Suppliciter uidere Magi: seu qua magis illum
Iordanis trepidans lauit tingente Ioanne,
Sacramentum cunctas recreandis gentibus undas.

Sive dies eadem magis illo sit sacra signo,
Quo primum Deus egit opus, cum flumine uerso,
Permutauit aquas prædulcis nectare uini.
Quid paschale epulum? nam certe iugiter omni
Pascha die cunctis Ecclesia prædicat horis,
Contestans Domini mortem cruce, de cruce uitam.
Cunctorum tamen hoc magnæ pietatis in omnes
Grande sacramentum præscripto mense quotannis,
Totus ubique pari famulatu mundus adorat,
Aeternum celebrans rediuiuo corpore regem.

Hoc solenne dies sequitur: septem numeramus
Hebdomadas, et lux populis festiua recurrit,
Qua sanctus, quondam cælo demissus ab alto,
Spiritus, ignito diuisit fulmine linguas.
Unus et ipse Deus diuisa per ora cucurrit,
Omnigenasq; uno sonuit tunc ore loquelas,
Omnibus ignotas tribuens expromere uoces,
Quisque suam ut gentē peregrino agnosceret ore,
Externamq; suo nesciret in ore loquelam.
Barbarus ipse sibi non notis nota canebat,
Verba suis aliena loquens, sed in omnibus unum
Voce Deum uaria laudabat Spiritus unus.
Ut citharis modulans, unius uerbere plectri,
Diffona fila mouet: uel qui perslantia textis
Labra terit calamis, licet unum carmen ab uno

Ore

A Ore ferat, non una sonat, uariosq; magistra
 Temperat arte sonos arguta foramina flatu,
 Mobilibusq; regit digitis, clauditq; aperitq;
 Ut rapida uice, dulcis eat redeatq; cauernis,
 Currens Acolio modulabilis aura meatu,
 Explicet irruptos animata ut tibia cantus:
 Sic Deus omnisonæ modulator & arbiter unus
 Harmoniæ per cuncta mouet, quam corpora rerû,
 Et naturæ opifex Deus, omnis & artis, in omni
 Fons opere, & finis, faciens bona, factaq; seruans.
 Ipse manens in se media pietate uicissim.
 Quæ pater in uerbo, quæ filius in patre regnat,
 Quo sine nil factum, per quæ sata cuncta in eodem
 Consistunt: idem nouat omnia principe uerbo,
 Qui cruce purpurea preciosi sanguinis ostro
 Arduus, ascensu uolucris penetravit in alta
 Nube, super Cherubin uolitans, sediq; parenti
 Dexter, & in seruis cœlestia dona profudit,
 Spiritum ab unigena sanctum & patre procedentē.
 Qui Deus ipse Deo ueniens, licet adsit ubiq;
 Conspicio tamen allapsu ruit igneus illic,
 Pubis apostolicæ concors ubi cœtus agebat.
 Moxq; nouo sonitu, multis ex urbe coactis
B Omni ex gente uiris sedit, quasi flamma per omnes,
 Et simul in cunctis spiramine diffusus uno.
 Vi Lyricas facili modulatus pectine chordas,
 Diuiduis eadem cecinit præconia linguis,
 Incutiens uarias humana per organa uoces.
 Talis ubi lectas impleuit crapula mentes,
 Rustauere sacras ieiuno gutture laudes
 Ebria corda Deo, qui me miseratus ab isto
 Numine potabit, quod sobriat ebrietate.

Ergo uelut cœlum stellis, & floribus arua
 Temporibusq; annos Dominus, sic ipse diebus
 Tempora distinxit, festis ut pigra diurnis
 Ingenia obsequijs, saltem discrimine facto,
 Post interuallum reduci solennia uoto
 Sancta, libenter agant, residesq; per annua mentes
 Festa parent, Domino: quia iugiter intemeratos
 Iusticiæ seruire piget, delinquere suetis
 Parcere peccato labor est: decurritur omni
 Valle, per ascensum non est euadere cursu.
 Hinc uia labendi procliuior, & uia uitæ.
 Durior, illa capax multis, hæc ardua paucis.

Inde bonus Dominus cunctos pietatis ut ales
 Contegat, inualidis niti uirtutis ad arcem,

Congrua sanctorum dedit internalla dierum,
 Ut saltem officijs mediocribus ultima Christi
 Vestimenta legant, & eos sacra fimbria sanet,
 Qui non extorres penitus regione salutis,
 Intra perpetuæ stabulant præsepia uitæ,
 Longinqui primis, non longo sine secundis.
 Primus enim gradus est cœlo, pertexere cunctos
 Continua bonitate dies, et tempore toto
 Pascha sacrum Christi cultu celebrare pudico.
 Quod si mixta seges tribulis mihi germinat, & cor
 Incultum stimulat terreni spina laboris,
 Vel festis Domino studeam me offerre diebus,
 Ut uel parte mei tangam confinia uitæ
 Corpore ne toto trahar in consortia mortis.

DE TRIBUS VIRGIS

Iacobi patriarchæ.

Ibidem.

T Res patriarcha sibi, trina legit arbore uirga,
 Spirantem stercoris, leuem platano, nuce firmā.
 Spiritus in platano est, uirgo in stercore, in nuce Christi
 Nā patulos platanus ramos expādit i umbras, (stus.
 Sanctus in umbrata formauit uirgine Christum
 Spiritus, & stercoris puto uirga sit arbore Dauid,
 Promptit odoratum quæ uirgo puerpera florem.
 Virga nucus Christus, quoniā in nucib. cibis intus,
 Testa foris, sed amara super uiridi cute cortex.
 Cerne Deum nostro uelatum corpore Christum
 Qui fragilis carne est, uerbo cibus, et cruce amarus,
 Dura superficies uerbum crucis, & crucis esca est,
 Cœlestem Christi claudens in carne medullam:
 Sed cruce dulcis item, quia protulit ab ore uitam.
 Vita Deus noster, ligno mea uita pependit,
 Ut staret mea uita Deo, quid uita rependam
 Pro uita tibi Christe mea nisi forte salutis
 Accipiam calicem, quo te mea dextra propinet,
 Ut sacro mortis preciose proluar haustu.
 Sed quid agā? neq; si propriū dem corpus in ignes,
 Vilescamq; mihi, nec sanguine debita fuso
 Iusta tibi soluam, quia me reddam tibi pro me,
 Et quicquid simili uice fecero, semper ero impar
 Christe tibi, quia tu pro me mea, non tua Christe
 Debita soluisti, pro seruis passus iniquis,
 Quis tibi pensat amor? Dominus mea forma fuisti,
 Ut seruus tua forma forem, & res magna putatur
 Mercari propriam de re pereunte salutem,
 Perpetuis mutare caduca, ut uendere terram,
 K Cœlum

Cœlum emere? ecce Deus quanto me carius emit.
Morte crucis, passus, delectus imagine serui,
Vt uiles emeret precioso sanguine seruos.

DE VITAE RENOVATIONE.

Ibidem.

Vtile nobis

Deserto ueteris uitæ squallore, nouari
Mente pia, Christumq; sequi, regi; parari.
Tunc quoq; cum dabitur redeunte resurgere uita,
Ille resurgentem potior numerabitur ordo,
Qui super illustri carnem persusus amictu,
Seruilem Domini mutauit imagine formam,
Conformemq; Deo conregnaturus honorem
Accipiet: Christo similis, sed munere Christi.
Hæc eadem species ueterum deponere formam,
Et gestare nouam monet, & retro acta abolere,
Inq; futura Dei conuersam incendere mentem,
Congrua præteritis obliuia ducere curis,
Cælestiumq; animo regnorum inducere curam,
Rebus & humauis & amoribus istius æui
Mente prius, quam morte mori, neq; corporis antæ.
Nexibus absolui, quam criminis, ergo nouemur
Sensibus, & luteos terrestres imaginis actus
Discutere à nostro properemus corpore, longè
Vestibus excussis, puros, ut corde recussi
Corporis atq; animæ nitidi reddamus amictus.
Nec modò commissum peccati sed meditatum.
Sicut morbisfram de labe cadaueris auram,
Naribus obstructis, tristem fugiamus odorem.
Vt faciem colubri Solomon, peccata timeri
Horroriq; monet, dicens armata leonis
Dentibus, & uerè, quoniam uelut ore ferino
Sæua uorant animam, quam uicerit ægra uoluptas:
Corporis, enectamq; suæ draco duxerit escæ,
Qui uorat Aethiopum populos, non sole perustos,
Sed uicijs nigros, & crimine nocticolores:
Tales Aethiopes serpens edit, in quibus escam,
Quam capere est, damnatus habet, quia peccatorè,
Serpentisq; cibum; Deus uno nomine terram
Dixit, & inde uorans peccata dracone uoratur.
Tempus adest mutare uias, exurgere somno,
Et tandem uigilare Deo, dormire uicijsim.

Atq; his, quibus inuigilat mens mortua Christo.

DE FABRICA HOMINIS.

Ibidem.

Vonã igitur nunc ista modo mihi fabrica formã
Præbebit, quæ me colere, edificare, nouare,

Sensibus & Christo metandum condere possim. A
Præpta quidem ratio est, quæ sit mea terra, quod in
Rudus, & unde meo spinæ nascuntur in agro. (me
Terra cor est, culpæ prauis sunt rudera cordis:
Luxus iners, impurus amor, maculosa libido;
Rudera sunt animæ, sic corporis anxia cura,
Liuor edax, & auara fames, grauis ira, leuis spes,
Prodigaq; ambitio proprii, sitiens alieni,
Spinæ sunt animo, quia semper inanibus angunt
Ancipites animas stimulis, quas ingiter urit
Defectus miseri metus, & miser ardor habendi.
Atq; ita & inter opes inopes, quasi Tantalus ille
Inter aquas sitiunt; nec habet quod habere uidetur.
Nam partis uti metuunt, seruata relinquunt.
Dumq; alimenta parant, uiuendi tempora perdunt.
Has igitur spinas, hæc rudera, mentibus hirtis
Egerere est opus, & primum hanc euellere sibris
Cunctorum stirpem scelerum, quia pullulat arbor
Infelix, Domini radicitus illa securi
Ista cadit, nostris ut nunquam germinet aruis:
Hæc si præciso de nobis fomite radix
Aruerit, cadet omne nefas, uitium omne peribit,
Matricisq; suæ causam mala cuncta sequentur, B
Et moriente sua simul arbore, pompa peribunt.
Tunc bene purgato domus edificabitur horto,
Et firmo fundata solo, bene surget in altum.
Fabrica diuini molimur, ipse columnas
Eriget in nobis Christus, ueteresq; resoluet
Obstructæ pilas animæ, spaciūq; sibi rex.
Sensibus efficiet nostris, ut inambulet illis
Tanquam in porticibus Solomonis, quæq; solebat
Ore pio medicos sapientia ducere gressus,
Corpora tangendo sanans, & corda docendõ.
Non igitur simus ueteres inter noua testã,
Vt qui corda habitat Christus, noua corda reuiscat.
Peior enim scissura nouo ueteriq; coactis
Redditur, & noua uina nouos benedantur in utres,
Vita prior pereat, pereat ne uita futura.

PAVLINI EPISCOPI NOLANI.

P S A L M V S. I.

Eatus ille, qui proculuitam suam
BAb impiorum segregarit cœtibus,
Et in uia peccantium non manserit,
Nec in cathedra pestilentie sederit.
Sed corde toto fixus in legem Dei.
Præcepta uitæ nocte uoluit & die,

Mentemq;

A Mentemq; castis institutis excolit,
 Erit ille ut arbor, quæ propinqua flumini
 Humore ripæ nutriente pascitur,
 Suoq; fructu plena reddet tempore,
 Et fronde nunquam defluente peruirens
 Stabit perenni uiuidum lignum coma.
 Non hæc iniquos prosequetur gloria,
 Sed ut fauillam pulueris uentus rapit,
 Sic ira iniquos uerret à uultu Dei.
 Idcirco tali diuidentur ordine
 Hominum per orbem dissipatorum greges,
 Ut iudicandi non resurgant impij,
 Quo denegarunt debitum cultum Deo,
 Sed puniendi: nam suum crimen uidens,
 Non indigebit quæstione detegi,
 Quoniam imminenti præferent mortis notam,
 Signum salutis non gerentes frontibus.
 Peccator autem non, et impius tamen,
 (Quæ magna turba est) non resurget gloriæ,
 Verum resurget deputanda ex animi.
 Nec enim sedere cum pijs iudex potest,
 Causas suorum redditurus actuum,

B Varietq; gestis aut probandus aut reus.
 Sine lege passim legis ignari cadent,
 In lege lapsus, lege iudicabitur.
 Opus per omne curret ignis arbiter,
 Quod non cremarit flamma, sed probauerit
 Illud perenni præmio pensabitur.
 Qui concremanda gesserit, damnum feret,
 Sed ipse saluus euolabit ignibus.
 Tamen subusti corporis signis miser
 Vitam tenebit, non tenebit gloriam,
 Quia carne uictus, mente non uersus tamen
 Et si negarit debitam legi fidem,
 Per multa sæpe deuolutus crimina:
 Tamen fidei nomen æternum gerens,
 Nunquam salutis exulabit finibus.
 Idcirco cuncti nunc in isto seculo,
 Dum currit ætas, et dies æui patet,
 Rectas agamus semitas firmo pede,
 Nec deframur lubrico latæ uiae,
 Præstat per arctum diuicantis tramitem
 Laboriosis introire nisibus:
 Vias bonorum letus agnoscit Deus,
 At impiorum prouum iter delabitur.

PSALMVS II.

Cur gentes fremuere, et inania cur meditati
 Sunt populi? astiterunt proceres cum regibus asti
 Aduersum Dominum et Christum, uesana frementes
 Vincula rumpamus, iuga discutiamus eorum.
 Qui manet æterno totis moderamine cœlis,
 Irridebit eos, iustaq; loquetur in ira,
 Terribiliq; minax uerbo turbabit iniquos.
 Ast ego rex, ab eo parili ditione creatus,
 Præceptum Domini super alnum prædico Sion.
 Ipse ad me Dominus, meus, inquit, filius es tu,
 Teq; hodie genui, pete, sis mihi gentibus hæres,
 Et tua fundatur totis possessio terris.
 Ferrea uirga tibi est, ualido quia iure tumentes
 Orbe regis toto populos, ceu uasa recocta,
 Ficta luto frangens corda, ut meliora reformes.
 Et nunc ecce omnes stratis aduertite reges
 Mentibus, et quicumq; hominum famulantia corda
 Iudicio regitis, rerumq; tenetis habenas,
 Deseruite Deo trepidi, mixtoq; fideles
 Exultate metu, fiat discordia concors,
 Dissimiles socians affectus pectore in uno,
 Ne timor affligat mentes, uel gaudia soluant,
 Si careant leto pauidi formidine lethi.
 Discite iustitiam, rectosq; cape site mores,
 Et iusto trepidate Deo, gaudete benigno,
 Nequando meritum Deus irascatur in orbem,
 Vosq; uia iusta iustis pereatis abacti.
 Amodo iam resiliue uia properetis iniqua,
 Ecce breui cum magna potentis inarserit ira,
 Ventilet ut totum diuino examine mundum,
 Segreget et paleas igni, frumenta saluti,
 Tunc omnes, quibus est in eo spes fida, beati.

PSALMVS CXXXVI.

Sedimus ignotos diræ Babylonis ad amnes
 Captiui, Iudæa manus (miserabile) stentes,
 Cum patrium memori trahcremus pectore Sion,
 Et meritum iusta suspiraremus ab ira
 Exilium, lentis qua consita ripa salictis,
 Hospitibus populis umbras præbebat amicæ.
 Illic Assyriæ medijs in mœnibus urbis,
 Obliti lætas per mœsta silentia uoces,
 De salicum ramis suspendimus organa nostra.
 Namq; dabat nobis durum grauis ira dolorem,
 Quod solita in sancto depromi cantica templo,
 Hæc ad delitias sibi nos cantare iubebat

Impius ille, domo qui nos abduxerat, hostis.
 Ergone diuinas laudes, et carmina castis
 Apta choris, inter sacra barbara, fœdâq; busta,
 Inter et accensas funestis ignibus aras,
 Heu malè de nostro latis mœrore canemus?
 Deq; pio ritu, luxum faciemus iniquum,
 Mystica ad hostilem modulantes cantica ludum?
 Quo miseri nunc ore sacros cantabimus hymnos?
 Quoue loco Babylon poscit sibi cantica Sion?
 Sed Domini carmen tellus aliena mereri
 Non capit, indignus sacra vox auertitur aures.
 Si tamen ut captis Dominus uiolentior instas,
 Et si tantus amor Sion pia noscere uobis
 Cantica, si pergis me cogere non tua fari,
 Et diuina tibi quæ nam sint cantica Sion,
 Accipe, quid capta Deus ultor spondeat urbi.
 Ne longum speres isto gaudere triumpho
 Impie, quo sacrum prodi tibi præcipis hymnum.
 Ecce quis est hymnus Domini, quæ cantica Sion?
 Si fuero oblitus mea mœnia, te mea cura
 Vrbs Hierusalem, fiat mea non memor unquam
 Dextra mei, mea lingua meis et adhæreat arens,
 Faucibus, æterno nisi te complectar amore:
 Et nisi principio promissi in secula regni,
 Leticiaq; mea primo reminiscar in anno,
 Te cunctis Hierusalem præponere terris.
 Esto memor tum prolis Edom, ut uersa uice nostrâ
 Aspiciat confusa diem, quo plebs tua claram
 Mœnibus æternis Hierusalem habitabit,
 Cui nunc gens oblita tui crudele minatur,

Excidium dicens, inuisam funditus urbem
 Diruite, et uacuate manu uestigia, donec
 Nulla relinquantur, muris ad inane redactis.
 Infelix misera Babylonis filia, felix
 Qui tibi pro nobis in nos tua gesta rependet,
 Nec minus ille beatus erit, qui parua tenebit,
 Et simul elidet solida tua pignora petra.

Si cupis extincta Babylonis stirpe beari,
 In te ipso primis gliscentia crimina flammis
 Frange fide: iâ propter adest petra Christus, in ipso
 Vipeream sobolem ualidis elide lacertis.
 Nam Babylon, nomen confusio, filia cuius
 Est caro peccatis mater, quæ turba saluti
 Noxia, corporeis ducit mala semina fibris.
 Hæc uincenda tibi, si uis euincere mortem.
 Nanque tuis tales inclusos ossibus hostes,
 Si permittantur crescendo assumere uires,
 Difficili uinces luctamine: præripe paruos,
 Dum rudis ex utero cordis, per pectora capta
 Reptat adhuc teneris uiciorum infantia membris.
 Quæ nisi præcaueas aucta uirtute necabit
 Concordem uitij animam terrena propago.
 Ne parcas igitur talem mactare cateruam.
 Non tibi crimen erit nocituram perdere gentem,
 Vltricemq; malo perfundere sanguine petram,
 Gaudet enim iustus, si concidat impia proles.
 Nam magis atq; magis pius ista cæde piatur,
 Si perimat peccata suis dominantia membris,
 Et fracta in Christo uiciorum plebe triumphet.

F I N I S.

RERVM ET VERBORVM IN

CHRISTIANIS POETIS

ueteribus præcipue memorabilium Index.

A Aron, prioribus breuibus apud Venantium. 703. A 23.

aaron trissyllabum prima breui & media longa apud Drepanium 707. B 20

aaronis uirga in arca fœderis. 277. B 20. quid significarit 279. A 10

Abacuc propheta. 50. B 16. Danieli fert cibum. 441. A. 15.

abel & Cain. 747. B 9. Abel iustus, primum ecclesie membrum. 269. A 3. Abel prima longa apud

Marium Victorem. 326. B 4. 18. apud Alcimium Auitum 425. B 13

abelis & Caini sacrificium 188. B 1

abessalon pro Absalō apud Prudentiū 202. B 1 et 4. apud eundem penultima longa 202. A 11

abnegatio Petri ut sit accipienda 557. A 22

abraham media longa apud Mariū Victore, 345. A 9. B 20. 23. apud Alcimū Auitū. 389. A 23. apud

Amœnū. 748. A 23. prima breui & media longa apud Aratorem. 600 B 19. apud Prosperū Aquitanicum. 645. A 21. apud Venantiū. 700. B 20.

prioribus duab. breuibus apud Tertullianū. 269. A. 18. apud Mariū Victorinū. 446. B 21. apud

Venantium 703. A. 19. 706. A 15

abram dictus à suo parente dicitur à Deo Abrahā. 17. A 4. priore breui apud Rusticū Helpidium. 754. B 11.

abrahamus consolationē accipit à Deo. 340. B 16. 342. B 19. 21. credidit TRINITATEM unā. 700. B. 20. cū suis circumciditur. 345. B 3. cū suis proficiscitur ex patria. 339. B 3. in Aegyptū proficiscitur. 340. A 2. Isaacū immolans docet, quæ uis

ma Deo grate. 17. A 5. iubetur à Deo sacrificare, ut quæ futura sint cognoscat. 343. A 2. iustitia & equitate plenus. 340. B 7. liberat Lothū et Sodomitas. 17. B 2. 341. A. 23. B 13. prima credendi uia. 17. A 1. pugnās cū profanis gētibus docet nos pugnare et uincere prauas cupiditates. 17. A 9. sola

nude fidei cōsensioe iustificatus dicitur. 342. B 12

abrahāmi abstinentia à præda. 342. A 6. colloquiū

cū Domino pro Sodomitis. 346. A 20. eiuslẽ & diuitis Epulōis colloquiū. 389. B 12. 390. A 1. laus

339. A 6. nomen mutatur, 345. A 9. sinus cuius modi locus 278. B 1

abrahamo promissum semen. 75. B 13. significatur à Deo posteritatem suam in Aegypto seruituram

quidem multos annos, sed tandem liberatum iri cū summa gloria 343. B 8

abstinere à malo satis nō est, sed bonum facere oportet 649. B 20

Accubitare, apud Sedulium 572. A 4

acetum Domino porrectū in cruce. 561. A 16. quid significarit A 17

achan de anathemate furatus 30. B 11

Adam prima breui apud Tertullianū 267. A 11. apud Paulinū episcopū Nolanū 769. B 7. 771. A

6819. A 22. B 22. A 2. 25. A 14. prima longa apud Prudentiū 184. B 13. 186. B 6. 208. A 17. 249. A 9.

apud Tertullianū 265. B 11 266. A 16. ibidē B 17. apud Mariū Victore 310. B 18. 315. B 4. 318. B 21.

319. B 5. 320. A 19. 322. A 8 et 9. 322. B 5. 324. 326. A 17. apud Alcimū Auitū 370. A 17. 379. A 21. 381.

A 5. B 18. 384. A 3. 385. A 13. 386. A 11. 387. A 3. 390 B 10. 392. B 8. 396. B 15 424. A 16. apud Sedulū

535. A 1. apud Aratorem 593. B 19. 615. B 15. 602. B 19. 604. A 12. apud Prosperū Aquitanicū 607

B 2. 695. A 12. 703. A 3. apud Amœnū 747. B 6

ade gentilius, prima longa apud Prudentium 179. B 9. 184. A 21. 205. A 6

adamus duabus prioribus breuibus 206. B 2. prima breui & media longa 297. A 11. 298. A 6. prima longa 296. A 4

adamus audit Domini sententiam 322. A 13. eijcitur ex paradiso, ne de arbore uitæ comedēs perpetuū sit miser. ibid. B 6. linfecit totum genus humanum

184. A 22. nō culpandus, quia mortī uia patefecit 310. B 18. obiurgatur uolens se cor à Deo abscondere 322. A 1. paret Enæ, & uescitur uetito pomō

379. B 16. profundo somno obruitur 370. A 17.

qualis ante & post lapsum fuerit 676. B 1. sepul

I N D E X.

- atus in loco qui Golgatha dicitur* 267. A. 9 *transfert culpā in Euam* 385. B. 13 *uolens ac prudens lapsus est* 205. A. 18
adami preces ad Dominum 324. A. 3 *Somnus in paradiso* 266. B. 12 *eius somnus quid significet* 370. B. 7
adamo poena denūciatur 297. B. 12 387. A. 5
adami Siberi carmen de poetis Christianis 13
adamus & Heua benedictionē & præceptū à Deo accipiunt 357. B. 11 *eiciūtur ex paradiso* 297. B. 21 *eieci ex paradiso deplorant miseriam suam* 388. A. 15 *folijs ficulneis teguntur* 383. B. 14 *oriente sole se esse nudos animaduertunt* 297. A. 5
adami & Eue matrimonium 370. B. 19 371. A. 1 *terror aduētū domini incus. quinquagesimonono describitur* 384. A. 11
adamo & Eue paradisu traditur et præceptum de arbore 273. B. 12
adhinire apud Prudentium 114. A. 20
adhortatio ad patientiam 700. A. 10
ad instar uititur Marius Victor in præfatione in Genesim 310. B. 10
adolescens diues rogat Christum, quid faciat ut saluus fiat 498. A. 20
adonis uulneratus 130. B. 3
aduersorum remedia paranda in prosperis 654. B. 8
adulatio nocentissima 652. B. 20
adulatio secunda correpta apud Iuencum 467. B. 16
adultera absoluta à Christo in templo 554. A. 3
adulteri coram Deo qui sint 463. B. 17
Aegyptij aquis maris rubri merguntur 422. B. 1 *arguunt, Deum posse etiam hoste uti ad suorum salutem* 415. A. 15 *hulceribus excruciantur* 411. B. 6 *Israelitis res preciosissimas dant ut edas* 415. A. 8 *Pharaonem rogant, ut Israelitas dimittat* 414. B. 1 *uidentes mare rubrum exiccatum obstupescunt* 421. A. 22 *nihilominus tamen ingrediuntur* *ibid.* B. 10
Aegyptiorum apparatus bellicus 418. B. 10 *aquæ uertuntur in sanguinem* 410. B. 22 *Dysporum, cepe, allium, Serapis, simia, crocodilus* 250. A. 2 *iumenta moriuntur* 411. A. 23 *magi resistunt Mosi & confunduntur* 409. B. 1
Aegyptus infestatur muscis 411. A. 11 *locustis* 411. A. 2 *tenebris ibid.* A. 6 *ranis* 411. A. 4
Aegypti primogenita percutiuntur ab angelo 413. B. 7
emulamenta apud Tertullianum 275. B. 5
Aeneas paralyticus à S. Petro sanatus 587. B. 12 *quarum rerum figuram gesserit* 588. A. 5
aqua Domini conditio, si alijs ueniam dederimus, & nobis datum iri 635. B. 11
aquanimitas seruanda 634. B. 4
equiparabile apud Prudentium 191. B. 8
Aer omnibus communis 232. A. 5 *Plenus dibolorum* 201. A. 10
erumne magis ferendæ, quàm fugiendæ 640. A. 18
Aesculapij serpents 131. A. 8
eternitas describitur 311. B. 11
æthiopa pro æthiopissa apud Aratorem 586. A. 19
Affamen inis, apud Iuencum 454. B. 1
affatim media longa apud Aratorem 601. B. 16
affectus carnis facile posse frenari 201. A. 17
affectus ut uincendi 19. A. 14
afflictiones præ delicijs Ioseph & Moses elegerunt 269. B. 3 & 14
Agar Abrahamo à Sara copulatur 344. A. 2
agathæ martyris elogium 773. A. 17
agamenfes martyres 712. A. 18
agnes martyr uirgo Romana 159. B. 20
agnetis martyris elogium 772. A. 17
agnus in cœna Domini maciatur 413. A. 17
agnus paschalis instituitur 412. B. 20
agricola Dei quis sit 254. A. 17
agrorum sterilitatis causæ enumerantur 252. B. 5
253. A. 1
Alanus uastator 349. B. 7
alapa 266. B. 5
alcæus & Musæus 6. 5
alcimus Auius infantes non baptizatos gehennæ addicit 429. B. 11 *lectum conjugalem uocat obscœnum* *ibid.* A. 12 *nobili genere ortus* 442. B. 17 *Sub nomine Fuscinæ sororis ad omnes uirgines scribit* 428. B. 20
alcimi Auii de Origine mundi liber 367. A. 1 *de transitu maris Rubri liber* 407. B. 18 *de peccato originali liber* 374. A. 12 *de sententia Dei*

F N D E X

gentia Dei liber	383. B 6	de diluvio mundi liber	393. B 5	præfatio in libellum de consolatoria castitatis laude	424. B 1	Preces ad Christum	391. B 17	ad Patrem	392. B 2	aldi Manutij querela de neglectis poetis	82	alexander pontifex Rom.	274. B 18	alophilus apud Prudentium	200. B 15	almonis riuus	129. A 3	Aluithronus genitor apud luencum	451. B 22	496. A 23.	470. B 11	angelica Prudentij	188. B 1	amasio pro amatore	129. B 3	amatores bonorum operum cœlesti mœnna pascen- tur	279. A 5	ambage ablatius apud Prudentium	250. B 5	ambago nominatius apud Prudentium	249.	B 5	ambitu ablatius ultima breui apud Tertullianum	275. B 15	ambrosij de opere creationis hymni	362. B 363. P.	ad horas	789. B 16	in diluculo	384. B 20	785. B 3	eiusdē hymnus uespertinus	787. B 22	de aduentu Christi	791. B 22	in die Penteco- stes	799. B 10	eiusdem precatio pro pluuia	791. A 4	pro serenitate	791. A 16	amen prima breui apud Venantium	694. A 16	longa apud Paulinum	770. B 13	854. B 8	amnes paradisi	296. B 14	amare uerbum apud Marium Victorem	341.	B 13	Amarienebiriō ueteris & noui testamēti	747.	B 2	amor luxuriæ socius in bello	28. A 23	omnia effi- cit facilia ac expedita	706. B 21	crescit ex lite- ris ultro citroq; datis	734. B 11	amore ueritatis nihil celsius	134. A 1	Anacletus quartus pontifex Romanus	274.	B 15	anania & Saphiræ interitus	580. A 19	anas annis	99. A 9	Andræ apostoli elogium	772. B 19	angelus Domini apud sepulchrum alloquitur mulie- res	431. B 5	562. B 19	Ap- paret Iosepho coniugi Mariæ uirginis	455.	B 2	educit sanctum petrum ē carcere	593.	A 23.	liberat apostolos ē carcere	582.	B 5.	nunciat pastoribus natiuitatem Chri- sti	455. B 25	456. A 2	percu- tit primogenitos in Aegypto	413. B 7	angeli Luciferi casus	375. A 8	angeli cur libero arbitrio sint creati	300. A 3	facti non geniti	184. A 2	angeli tres ad Abrahamum diuertentes mysterium trinitatis	18. A 6	346. A 2	angelorum descriptio	289. A 16	canticum apud pastores	456. A 13	ministra quæ sint	397.	B 9	angelica legiones soli Deo cognita	235.	A 17	anguis sidus signum serenitatis	305. B 10	angusta & lata porta	467. A 17	646. B 2	angusta uia est paucorum	528. B 13	541. A 14	ad uitam	629. A 18	Anicetus pontifex Romanus.	275. A 9	anima hominis immortalis cur sit	49. A 2	est status Domini, sed non plenus Dei spiritus	182.	B 9	maior omnibus rebus creatis	181.	B 11	pulcherrima	ibid. B 14	182. A 4.	incendit carnem ad peccan- dum	184. B 16	non est ex traduce carnis	ibid. B 2	non est pars De- dicenda	ibid. B 1	non parit animam	184. B 5	syncera creata est à Deo, & peccato corrupta	ibid. A 11	ut Deo sit similis	182. A 4	anima humane creatio	181. B 11	natura	201. B 13	pabulum uerbum Dei	583. B 12	re- quies quæ sit	627. A 14	uis in cor- pore	238. B 13	animam esse creaturam contra hereticos probatur	182. A 22	183. A 13	eandem item peccare	ibid. B 21	184. A 1	animæ corporibus exute acutissime & longissime per nebulæ cernunt	208. B 22	209. A 2	animæ uindictam à Deo petentes sub altari in apo- calypsi.	278. A 19	animantium creatio	295. B 5	animantium terrenarum creatio	354. B 20	355. A 1	animator uerbale	142. B 12	animus fortior corpore ostenditur	201. A 20	animus tum robustus est, quum corpus debile, tum debilis quum robustum corpus	86. B 16	animus	
------------------	----------	------------------------	----------	---	----------	--------------------	-----------	-----------	----------	--	----	-------------------------	-----------	---------------------------	-----------	---------------	----------	----------------------------------	-----------	------------	-----------	--------------------	----------	--------------------	----------	--	----------	---------------------------------	----------	-----------------------------------	------	-----	--	-----------	------------------------------------	----------------	----------	-----------	-------------	-----------	----------	---------------------------	-----------	--------------------	-----------	-------------------------	-----------	-----------------------------	----------	----------------	-----------	---------------------------------	-----------	---------------------	-----------	----------	----------------	-----------	-----------------------------------	------	------	--	------	-----	------------------------------	----------	--	-----------	---	-----------	-------------------------------	----------	------------------------------------	------	------	----------------------------	-----------	------------	---------	------------------------	-----------	---	----------	-----------	---	------	-----	---------------------------------	------	-------	-----------------------------	------	------	---	-----------	----------	---------------------------------------	----------	-----------------------	----------	--	----------	------------------	----------	--	---------	----------	----------------------	-----------	---------------------------	-----------	-------------------	------	-----	------------------------------------	------	------	---------------------------------	-----------	----------------------	-----------	----------	--------------------------	-----------	-----------	----------	-----------	----------------------------	----------	----------------------------------	---------	---	------	-----	-----------------------------	------	------	-------------	------------	-----------	-----------------------------------	-----------	------------------------------	-----------	-----------------------------	-----------	------------------	----------	---	------------	--------------------	----------	----------------------	-----------	--------	-----------	--------------------	-----------	----------------------	-----------	---------------------	-----------	---	-----------	-----------	---------------------	------------	----------	--	-----------	----------	---	-----------	--------------------	----------	-------------------------------	-----------	----------	------------------	-----------	-----------------------------------	-----------	--	----------	--------	--

I N D E X.

- animi & carnis uirginitas 648.B 19. morbi fe-
 diores morbis corporis 87.A 4 Spine quot sint
 868.A 7 uera magnitudo 640.A 17
 anitius ad Christum conuersus 225.B 23
 anna prophetissa filia Phaque 437.A 12
 annalis adiectiuum apud Alcimū Auitum 412.B 20
 annonæ charitatis quæ causæ sint 252.B 5 253.A 1
 annus lubileus 609.A 23
 Antichristus 57.B 17
 antinoi & Hadriani cultus 219.B 2
 antiochiæ concionatur Paulus 595.B 9
 antiochus Rex Syriæ 443.A 8 alloquitur matrē
 Machabeorum 448.A 8
 anubis canicornus 168.B 16
 Apella nomen apud Alcimum Auitum 425.B 14
 aperuit præteritum trisyllabum apud Tertullianum
 282.B 20 284.A 17
 Apocalypsis Ioannis 57.A 14. Prudentio per so-
 mnium uisa uidetur ibid. 58.A 4 209.A 18
 apodemius martyr 103.A 16
 apollo disco amasionem suum occidit 129.B 9 ma-
 lus bubulcus ibid. B 14 reddit oraçula 336
 A 22
 apollinis seu Solis cultus 220.A 19
 apollinaris Syri poete Christiani laus 4.23
 apostoli officium quod sit 671.A 20
 apostoli disceptatores nō mercatores. 545.B 1 duo
 decim fontibus & lapidibus duodecim significati
 749.B 2 menses & horas designant 534.B 19
 mittuntur ad docendum 478.B 12 præfigurati
 lapidibus è Iordane sublatis 78.B 10 in carcere
 lecti per angelum liberantur 582.B 6 repleti spi-
 ritu S. ebrj quomodo sit intelligendū 574.B 4
 apostoli & martyres carmine laudandi 40.A 5
 apostolorum catalogus 708.A 7 decretum de
 circūcissione 600.B 12 preces contra hostes
 CHRISTI 578.B 9
 An d'iois Prudentij 10.15.162.B 18
 apra Debiani uxor 784.A 18
 approximare apud Ambrosium 365.A 5
 Aqua Aegyptiorum uertitur in sanguinem 410
 B 22 amara redditur dulcis 53.B 23 elicit ex
 petra per Moſen 27.B 5
 aqua & sanguis è latere D O M I N I quid significa-
 rit 67.B 6 562.A 2
 aqua in uinum conuertitur 472.B 1
 aquila Pauli hospes quid significare potuerit 606.
 A 7
 aquilæ natura describitur 606.A 11
 aquilæ alunt parentes senio confectos 850.A 9
 Ara aurea in templo Hierosolymitano quid signifi-
 carit 279.A 16
 arator Floriano Abbati 569.B 2 increpat Iude-
 os 615.B 4 Inuocat apostolum Petrum 590
 B 16 Iudeam increpat 578.A 8 Quæ sit scri-
 pturus 571.A 1 Vigilio Pontifici 570.B 5
 aratoris historiæ apostolicæ liber primus 571.A 16
 liber secundus 594.B 13
 aratus media correpta apud Venantium 702.A 5
 arbitrium liberum unde claudicet 676.B 12 tolli-
 tur à gemellis 677.B 19
 arbitrij liberi nulla signa in infantibus 677.A 12
 arbor scientiæ boni & mali prohibetur 318.A 13
 uetita 47.A 16 uitæ & mortis 296.A 12
 arca fœderis quid significet 278.B 17
 arca Noe typus ecclesiæ 407.B 10 585.A 16 612
 A 10
 arca noe describitur ab archangelo Gabriele 398.
 B 13 329.B 12
 architectus ecclesiæ Petrus 599.A 23
 archyta media breui apud Venantium 702.A 5
 argenti & auris significatio 610.B 7
 argumenta omnipotentis D e i multa recensentur
 529.A 14.B 530.A & B.
 arida manus restituitur 545.B 4
 arimathia prima breui secunda longa, & sequenti
 bus duabus breuibus apud Iuuenicum 520.A 5
 aristo chirurgus linguam Romano martyri euellit
 145.A 3
 aristoteles 168.B 22
 arma spiritalia 433.A 19 434.A 1
 armamentum apud Prudentium 202.A 7
 arrius media breui apud Sedulium 533.B 4 534.
 A 3 apud Aratorem 580.B 23 591.A 14 apud
 Venantium 713.B 7 719.B 3
 arrius hereticus 36.A 15 negat tres personas
 591.A 14
 arrius & Sabellius heretici quid differant inter sese
 534.B 3
 arrij blasphemum dogma 533.B 9 miserabilis in-
 teritus 533.B 7 580.B 23 Similis Iudæ prodi-
 toris 581.2
 arrij &

I N D E X.

arrij & Iudæ proditoris collatio	591.A 3	tur ad castitatem	426.B 13
arrij & Sabellij hæreses quid differant	591.A 18	aues ut capiantur	45.B 19
artes illicitæ futura cognoscendi ex peccato originis nate sunt	380.A 17	augurius diaconus martyr	116.B 20
arthresis	136.A 16	augustinus contra Pelagianos	665.B 23
Ascensus Christi	699.B 19	bia 638 non abstinet à lectione profana	626.
asclepiades Galerij præfectus in Christianos crudelis	126.B 1	augustinus hymnus de gloria et gaudijs paradisi	815.
asclepiades puerum propter Christianam fidem torquet	140.B 11	A 7 præconium	666.A 1
asina Bileani diuinæ omnipotentie argumentum	530.B 2	augustus Cesar censet orbem	455.B 7
aspidia & Seuerianâ	427.A 12	augustus Cesar Tiberio Neroni rapit uxorem	53.B
astrologia inter illicitas artes numeratur	380.A 21	augusti simulachrum	218.B 18
astrologiam Tertullianus magicis artibus annun- rat	257.B 1	auretenus apud Prudentium	246.B 18
astrorum multorum poetica enumeratio	178.A 5	auricolor æthra apud Iuuenicum	460.A 15
Aethatula	138.B 21	aurifer Demetrius inflammat Ephesios aduersus Paulum	609.B 10
athanasius Alexandrinus abstinet à lectione profana	618	aurora descriptio	300.B 4
athanasius contra Arianos	6120	aurulentus epitheton	156.B 24
athleta prima breui apud Tertullianum	266.A 18	aurum regnum significat	76.A 17
apud Venantium	721.A 6	aurum uerum genus humanum	86.B 10
athletica seu gladiatoria ars damnatur	222.A 7	auri extenuatio	86.A 18
atticus contra Pelagianos	665.A 18	auri & argenti significatio	610.B 7
Auaritia alios cæcitate, alios aspectu fallit	29.B 2	ausuris apud Lactantium	760.B 23
in miseratione uincitur	31.B 14	ausus uocatus Iesus Naue	270.A 10
etiam tentare audet	29.B 17	author peccati peccatum auget & minuit	375.
465.B 17 gurgis est & radix omnium malorum	195.B 1	B 20	
nemini parcat	29.A 12	authoris incerti carmen de Bebiani baptismo	781.
dix omnium malorum	580.B 3	A de laudibus domini	765.A 15
transformat se in uirtutem	31.A 1	auxilia conantibus ac laborantibus, non cessantibus feruntur	432.A 10
multos fallit ibid.	A 14	Baal prima breui apud Sedulium	558.B 19
uixitrix orbis	29.B 1	babel edificatur cum turri peringente usque ad celos	337.A 3
auaricia et uoluptas causa omnium malorum	739.A 22	babylon significat confusionem	871.B 20
auaritie descriptio	18.B 20	babylonica transmigratio	199.B 8
29.A eius comites & soboles ibidem enumerantur. uerba ad suos hostes	30.A 7	babylonica turris Gigantum opus post diluuium	396.A 5
auaritie & miserationis pugna	28.B 19	bachus ephēbus	131.B 8
auaritia nihil uiolantius	29.B 14	bacchus qualis deus	215.B 19
auarus semper eget	780.A 5	bacchi cantarus	534.
auctoritas secunda correpta apud Alcinum Auitum	439.A 16	balbasar media breui apud Alcin. Auit.	440.B 17
auctorum nomina secundum tempora, quibus ui- runt	16	baptismus Ioannis	607.A 22
audentia Alcinii Auiti mater	425.A 22	baptismus aqua uitalis	425.B 15
tatem mouet ibid.	B 1	58.A 16 flumen agni	575.B 12
Fuscina filiam hortat		in duodecim apostolis adumbratus	573.B 15
		lauctum regenera- tionis	653.A 14
		libidinis labem abolet	21.A 9
		maximus thesaurus	586.B 6
		nō sufficit saluti	585.

I N D E X.

B ¹⁰ patrum mare rubrū 596. B 4 per diluuium significatus 407. A 2. B 9 per mare rubrū adumbratus 424. A 10 primus post Domini ascensionem mysterio baptismū protulit 575. B 13 tempore Prudentij chrisma ac oleū habuit 26. B 10 habuit tunicā ibid. 14 totius mundi diluuiū fuit 528. B 12	belial media longa ponitur à Prudentio 201. A 13
kaptismi aqua et sanguis martyrij ecclesiam iuuat 587. B 2 aqua sanctificata per Christi baptismum 538. A 23 quæ sit uis 424. A 15 typus diluuium 308. A 19 typus marerubrum 530. A 7 uis iudicatur 528. A 12	bellum aduersus Sodomam 341. A 8
kaptismo Pelagiani quantū tribuerint 664. B 2 baptismū non iterādum esse in diluio typus 407. A 3. 607. B 18	bella inter hostes et fratres 391. A 18
kaptismo iustificati nobilitamur 183. B 14. reforma mur atq; renascimur 311. A 1 sumus filij dei 540. A 8	beneficia Christi 756. A 4
baptista Ioannes baptizat. 459. A 13 baptista Ioannis tetrica concio 459. B 11	bestiæ accurrunt ad Noe 401. A 3
baptizatur Cornelij domus post acceptum spiritum sanctum 592. A 6	bestiæ hominibus prudentiores 330. B 13
baptizati deponunt onus serpentis 586. A 15	bestiarum creatio 295. B 5
baptizati quid orare debeant 407. B 12	bethania medijs duabus breuib; apud Iuuenicum 501. B 15
baptizati hominum tria millia in festo Pentecostes quid significant 575. B 14	bethania secunda correpta apud Seduliū 549. B 20
baptizandū esse primo et deinde docendū 522. A 7	554. B 18. 564. B 23
barabbas media longa apud Sedulū 558. B 19 apud Iuuenicum 518. A 2 eligitur, et Christus repudiatur. 558. B 19. 517. B 14	bethleem duabus prioribus breuib; apud Mariam Victorem 339. B 16. 346. B 1
barnabas et Paulus apostoli 273. B 16	Abrahami hospitium 339. B 16
barathrū media breui apud Prudentiū 181. B 10 apud Mariam Victorem 320. B 19 apud Iuuenicum 505. B 19. 510. B 8	Laudatur ibid. B 17. 76. B 2
bartimæus cæcus curatur 553. B 3	bethle diffyllabū apud Iuueniū prima lōga 455. B 11
basilij testimonium de Dauide, cur oracula carmine scripserit 4. 5	16. 457. B 12
basilides tot deos credidit, quot annus dies habet 261. A 3	prima breui apud Amœnū 750. B 17
basiorum familia ad Christū cōuersa. 226. A 6	bethsaida patria Petri apostoli unde sit dicta 593. A 7
Beari non est proprij operis 633. A 14	Bileani asina loquens 530. B 2
beatus quis sit habendus 780. A 9	bitumen et pix in mortuo mari 301. B 23. 302. A 2
beati qui sint 254. A 2	Bonus nemo seruus est 640. B 12
beati qui sint concio Christi 462. A 22	<u>bonus qui non est sponte, uere non est bonus</u> 205. A 1
beatorum sedis descriptio 290. A 20	bonus sponte quis sit 104. B 22
beblani b. ptismus 781. A 23	bonitas diuina 634. A 23
	<u>bona conscientia non timet uulgi rumores</u> 437. A 11
	bonum maius non peccasse, quàm malum peccasse 310. B 4
	bonum à malo quantum distat 541. A 18
	boni quicquid agimus, agimus per Deū 630. A 16
	bona opera celebratio sabbathi 651. B 19
	etiam in uita impiorum inueniuntur 638. A 20
	impij nihil profunt ad salutem 638. A 18
	bonorum operum amatores cœlesti manna pascuntur 279. A 5
	honorum æternorum amissio non est inuita, sed uolens 655. A 3
	bona fortune falsò dicuntur 432. B 7
	bona huius seculi Christiani non magni faciunt 253. B 20. 254. A 1
	bona ita sumēda, ut à malis abstineamus 647. B 12
	bona terrena deferenda atq; calcanda 586. A 9
	bonis terrenis parcē fruendum 233. A 9
	bonis et malis quæ à Deo communia tribuantur 248. A 7. B 2

I N D E X.

bracteat epitheton 147. B 19
buccina Pauli apostoli 434. A 5
Caducis & corporeis non adherendum. 658. A 9
cæcus natus accipiens uisum 554. B 10. A 22.
 179. A 16
cæco datur uisus 551. A 14
cæci duo à D O M N O sanati figura duplicis populi
 599. B 2
cæci duo recipiunt uisum 478. A 14. 544. B 11.
 549. B 10
Cecilianus martyr 103. A 12
cælum est D E I proprium domicilium 338. A 14
cæli creatio 295. A 11
cælestibus rebus stādendum 659. A 14
cæremoniæ primis duabus breuibz apud Pruden-
tium 211. A 16
cæsara augusta urbs inclyta decem & octo marty-
ribz 99. B 10
Cain prima breui 298. A 10 apud Mariū uictorem
 326. B 3. 327. A 3. 18. B 7. 328. A 5. B 9. prima lōga
 298. A 19. A belem occidit 188. B 16 clementer à
 D E O punitur 327. B 12 figura Martionis 189. A
 9 mundum sanguine polluit quam C H R I S T V S
 lauit & expiauit 188. B 17
caini fratricidium exaggeratur 327. A 7
cain & Abel 747. B 9. gemelli 298. A 8 nascuntur
 ib. A 10 sacrificant 32. B 10. 188. B 1
cainigenum apud Mariū Victorem 328. B 9
caiphas media producta apud Amœnum 752. A 19
caiphas prioribus duabus breuibz apud Sedulium
 557. B 2
caiphas insidiosè interrogat Christum 516. A 22
caiphæ domus corrui 752. A 19
caiphæa sedes prima correpta apud Iuuenicum 513. A
 13. 516. A 7
camelus in Euāgelio Iuuenico animal significat 499.
 A 1. sedulio 549. A 9
cananæa mulier implorat opem Christi pro filia
 491. A 16
candelabrum templi Hierosolymitani quid signi-
ficat 278. A 3
canis ad uomitum 554. A 18
canor oris pro cantu apud Iuuenicum 501. B 7. 9.
 511. B 22
cantamē pro incantatione apud Prudentiū. 234. A 6

canticum angelorum apud pastores Bethleemiticos
 456. A 13 Simeonis ibid. B 19. 688. A 15 Zacha-
 riæ 455. B 16
cantica canticorum hexametris uersibus constare
 571. A 7
captiuare uerbum apud Alcimum Auitum 435. B 23
carcer Christianis corona 117. A 22
carcereus apud Prudentium 240. B 12
cardui unde proueniant 253. A 15
caritatis annonæ quæ causæ sint 252. B 5. 253. A 1
caro Christi regalis currus 849. A 1
caro fomes peccati 184. B 14. nulli dat tutā requiem
 428. A 4 quid in sacris literis sæpe significet
 268. A 6
carnis effectus facile posse frenari 201. A 17. corru-
 ptelā Rom. martyr confitetur in tormētis 136. B 5
carnis & animi uirginitas 648. B 19
carnem & sanguinem regnum Dei non possessura
 ut intelligendum 268. A 5
carmine q̄ oracula scripserint ē sacris prophetis 4. 10
carrha Assyriorum 339. A 2
caspar Bornerus Lipsiæ interpretatur hymnos Pru-
dentij 8. 15
casianus martyr 123. A
casianus ludimagister à suis discipulis stilis confos-
sus 124. A & B
cataclismus apud Tertullianum 276. A 16
catalogus apostolorū 708. A 7 christianorū poetarū
 ueterū 7. 7 crutiatiū Christi 759. B 22. 760. A
 14 damnatorū 293. B 3 exemplorū seu argumētō
 rū omnipotētia Dei 529. A 14. B 530. A & B li-
 brorū ueteris & noui testamēti 434. A 17 marty-
 rū 708. A 7 miraculorū Christi 761. B 20. 762. A
 10 poetarū ueterū secūdū argumētōrū materiā 12.
 13 philosophorū Deo adimētū opē iunādī ho-
 mines 10. 23 prophetarū 273. A 1 quorundā Ro-
 manorū pontificū 274. B 11 uide enumerationē
catamitus apud Prudentium 214. B 10
cathedram Moysi occupant screeæ 505. B 5
canescere apud Venantium 709. A 17
causæ perniciē & salutis eadem 285. B 4
causæ secundæ uim agendi accipiūt à Deo 309. B 17
causæ sterilitatis agrorum recensentur 253. B 5
 233. A 1
Census primus sub Cæsare Augusto 283. B 6
 L 2 centus

I N D E X.

centuplicatus fructus apud Prudentium 254. B 10
centurionis puer sanatur 468. B 10
Cerdo Romam quando uenerit 274. B 23
cereris fax quid indicet 130. B 11
certamen pij perpetuū habent secū ipsi 655. B 22
cetus ceti declinat Sædilius 531. A 11
Chaldeorum patriarcha Thare 338. B 22
cham maledictus à patre 335. A 3
cham patrem irridet 334. B 15
campi Elysiij descriptio 54. A 19
charaffare uerbum 137. B 10
charitas Dei et proximi alæ sunt, quibus uolatur in
cælum 625. A 16 est perfectio legis 635. A 20
propria Christianorum uirtus 625. A 3
charontis & Ditis uictima in theatris 222. A 5
Chebron Abrahami hospitium 341. A 5
chelidonium martyr 79. B 22
cherubim & Seraphim 49. B 7
cherubim media breui 298. A 1 apud Paulinū epi-
scopū Nolanū 865. A 17 Tertullianū 277. B 22.
229. A 23 Venantium 708. A 1
cheruborum alæ quid significant 279. B 4
Chrisma ascensione Domini significatum 572. A 1
chrisma in baptismo 26. B 11
CHRISTVS absoluit adulterā 554. A 3 ad Natha-
naelē 471. B 14 æqualis Patri 527. B 10 agnus
Dei 538. A 16 à Iohanne baptizatur 460. A 13.
538. A 23 alloquitur templū ingrediētes 759. A 12
apostolos ad Israelitas mittit 545. A 5 apparet
discipulis ad lacū Tiberiadis 564. A 15 apud in-
feros 54. A 9. 67. A 13. 285. B 13 asino ingreditur
Hierosolyma 501. B 2. 555. A 15 à uirgine natus
& cōceptus probatur 177. A 9 cæco nato restitui
uisum 179. A 16 capitur 515. B 14 carnē cur as-
sumperit 138. B 8 de uirgine accepit, uim prolifi-
cam à Spiritu sancto 430. A 8 cibū capit cū publi-
canis 476. B 21 circunciditur 456. A 22 cōdem
natur, illuditur, ceditur 516. B 12 conuertit aquā
in uinū 472. B 1 corpus suū appellat templū 472
B 23 corpore flet, nō deitate 554. B 23 cum patre
imperat in cœlis, cū matre seruit in terris: ante se-
cula à patre natus, à matre suo tempore, hinc semi-
nis, illinc tēporis expers 430. A 10 cur à monte
Oliueti ascēderit in cœlos 572. A 1 cur sabbathi di-
ebus curarit 267. A 13 cur uenerit 673. A 9 Da-
uidis flos 75. B 19 Deus & homo 644. B 9. 645

A 10. 820. B 2 discipulū se uultro offerentē repel-
lit, tacentē uocat 601. B 20 discipulis Iohānis re-
spondet 480. B 10 discipulis et Iudæa lauat pedes
556. A 13 discipulos mittit in orbem terrarū 522.
A 4 duobus piscibus et quinq; panibus pascit in-
gentē hominū turbam 179. B 23. 489. A 10 duode-
cim annos natus amittitur 458. B 15 egit cū patri-
bus 285. A 1 eo ipso in loco passus, in quo Adamus
cecidit 266. A 15 est petra 596. B 7 est ianuā 534.
A 21 est uera iris 407. A 23 expellit ementes &
uendentes ex tēplo 472. B 9 extingit antichristi
57. B 17 finis legis 825. B 8 graditur per mare
489. B 12 gratias agit de paruulis 481. A 19 ho-
mo factus nō desijt esse Deus: nos uerō facti Chri-
sti desiuimus esse homines 20. B 8 hortatur suos
ad modestiā et humilitatē 500. B 21 illuditur 557
E 13. 559. A 14 ingreditur per aquā et sedat tem-
pestatē 542. B 6. 546. A 18 in patria contēnitur
487. B 23 insimulatur magicarū præstigiariū 482
B 8 interrogat discipulos de se 493. A 12
Christus interrogat Iudeos de baptismo Iohannis
502. A 15 Lactantij de beneficijs suis 759. A 11 lau-
dat Iohannem 481. A 1 Lazarum mortuum susci-
tat 180. B 12 lectos apostolos mittit ad docendum
478. B 12 liber à peccatis 820. A 9 mentium ex-
citor, ut gallus corporum 40. A 15 miracula er-
dit 462. A 2 moritur in cruce 519. B 10 mori-
tur sine morte 561. B 19 negat suis principatus
in hoc seculo 500. B 9 nouissimus Adam, & ser-
pens aureus, ueteris serpentis morsus eluit 384
A 3 offertur in templū 456. B 3 pacificus 577
B 8 panis et fons salutis 827. A 23 Pelagianis fru-
stra mortuus 674. B 16 eisdem lapis offendicu-
li 681. A 10 pendens in cruce 430. B 9 porta
cœli 577. A 18 petra 52. A 6 post resurrectionē
alijs et alijs uidetur 563. B 11 potatur aceto 561.
A 16 probatur esse Deus 177. B 15 nō esse Deus
181. B 7 pudor diuinitus et gloria pauperū 829. B
3 querendus in cœlis 74. B 17 sacerdos 553. A
22. sanat lepram 468. B 2 sedat tempestatē 470
A 8 septimus secum iubilæum attulit annum 186
A 8 septem panibus et pauculis pisciculis pascit
multos 492. A 6 sistitur corā Pilato 517. A 12. 18.
558. A 12 soluit tributū 496. A 3. 548. A 20 stās
ad dextram Dei 584. B 6 stella quæ non occidit
75. A 2 tentatur à diabolo 460. B 3 538. B 20
A Iudeis

I N D E X

- A** Iudæis dedando Cesare tributū 504. A 21 testi-
monium accipit à Patre 460. A 21. Totum homi-
nem assumpfit 181. B 4 transfiguratur coram di-
scipulis 494. B 3 uerum gaudium 650. B 10 uia
resurgēdi 139. B 1 uiduæ filium excitat à mortuis
551. B 20 ungitur in domo Simonis leprosi 513. A
29 uocat discipulos 539. B 17 Iacobum & Iohannē
461. B 20 Simonem & Andream 461. B 1 uult ut
sui sancte uiuant 276. A 9 Christus & apostoli
273. B 7
Christi angores in monte Oliueti 514. B 23 As-
censio 565. A 1. 699. B 19 beneficia 756. A 4 ca-
ro regalis currus 849. A 1 Cognomenta 774. B
17 colloquium cum Nicodemo 473. A 11 cum Sa-
maritana 474. B 9 concio de excidio Hierosoly-
mitano, & extremo iudicio 506. B 3 de octo bea-
titudinibus 462. A 22 conceptio in utero uir-
ginis 177. A 1 Corpus generat ianuam 582. B 20
Cruciatu 284. A 8. 759. B 22 descēsus ad inferos
697. A 15 diuina miracula 178. B 13 elogiū 742
A 3. 774. A 14 Epitheta 45. A 1 & latronū in
cruce collatio 560. A 6. et Marthæ colloquiū 511
B 17. et Moysi collatio 78. A 12 genealogia expli-
catur 186. A 3 humanitas & diuinitas 20. B 1. ieiu-
nium 62. B 17 incarnatio 47. B 22. 430. A 1
687. A 7. 707 latus perfoditur lancea 562. A 2
ministri non sint mercatores, sed dispensatores.
545. B 1 miracula 66. A 17. 258. B 1. 761. B 20
natiuitas 72. A et B. 73. A et B. 536. A 2 natiuitatē
angelus denunciat 455. B 21 Oratio ad Patrē 555
B 18 potentia atq; demētia 391. B 17. 562 B 2. pre-
conium 65. B 17 probra à militibus accepta in
prætorio, quid significarint 559. A 14 quis sit fra-
ter, soror, mater 430. A 22 Respōsum matri datū
in templo 459. A 3 resurrectio 697. B 14 sanguis
ē latere omnia mundat 591. B 1 sudor sanguineus
quid significarit 647. A 12 sepultura 520. A 2
transfiguratio 547. B 8 typus serpens æneus 266.
A 21. uis maxima 173. A 7
Christum Caiphas insidiosē interrogat 516. A 21.
Christum & Paulū confitentur demones 608. B 14
christo moriente in cruce quæ acciderint 561. B 1
christianus pietate carere non potest 742. B 18
christiani de necessarijs solliciti ne sunt 32. A 18
inermes armati 861. A 6 mūdāna bona paruifaciūt
253. B 20 non colunt tantum terras, sed suos etiā
animos 254. A 2 quibus seculis grauissimas perse-
quutiones sint perpeſi 319
christianorum poetarum libri quæ contineant 9. 13
propria uirtus dilectio 625. A 3 uita pia & hone-
sta 646. A 22
christianis fouea parata 159. A 7
christicola 65. B 8. 69. B 8. 95. B 10. 96. B 9. 151. A
14. 159. A. 13. 175. A 7. 212. B 19. 224. A 19. 253.
B 8. 432. B 5. 435. B 3. 614. B 28. 732. A 3. 712. A
19. 713. B 20
christigena apud Prudentium 207. A 4
christipotens apud Prudentium 246. B 21
chrysostomus nō abstīnit à lectione profana 6. 25
Cicero Catilinæ uictor 225. A 18
cinis uaccae quid significarit 276. B 15
cirtes itis, nomen apud Mariū uictorem 331. A 13
334. A 11
circinare uerbum apud Alcimum Auitum 412. B 16
circinus apud Alcimum auitum 406. A 15
circumcisio Abrahamo præcipitur. 344. B 17
circumcisio quid significarit 600. B 17. 601. A 1
circumcisionis contentio 600. A 1
circumcisione liberantur gentes 600. B 12
Clarificum nomen apud Sedulium 563. B 6
clarius parmensis Ragusia docens 8. 4
claudi historiā in Aëtis 576. B 7 Mystice enarratur
577. A 2
claudi duo alter à Petro, alter à Paulo sanatus, figu-
ra duplicis ecclesiæ 599. A 4
claudicatio Iacobi patriarchæ ex luctu quid signifi-
carit 565. B 16. 577. A 3
claudij Marij uictoris præfatio in Genesim 307.
308. preces 311. A 14 in Genesim cōmentariorū
liber Ibidem. B 5
claues regni cœlorum promittuntur Petro 493. B 11
clauiger Petrus apud Aratorem 590. B 18
clemens quintus Rom. pontifex 274. B 16
clementia maior in Deo, quam iustitia 321. A 16
cletus tertius Rom. pontifex 274. B 14
clinicus 169. A 1
cloacina 168. B 17
cluere uerbum 222. B 21. 224. B 19. 243. A 19. 376.
A 20. 732. B 17. 773. A 9
Cœlorum creatio 351. B 13

I N D E X.

<i>cena Domini corpus et sanguis</i>	284. B 9. 413. A 15	<i>coniugij author Deus</i>	340. A 12
417. B 15. 514. A 8. 556. A 22		<i>coniugij lectus obscœnus dicitur</i>	429. A 12
<i>cœna Domini sacramentū pietatis dicitur</i>	647. B 5	<i>coniuratio in Paulum</i>	616. B 1
<i>cœnæ Dominicæ typus panis et uinum Melchisedechi</i>	342. A 13	<i>conscientia bona nō timet uulgi rumores</i>	437. A 11
<i>cœnam Domini indignè sumens</i>	647. B 5	<i>conscientia bona hoc plus splendescit, quo magis atteritur</i>	640. B 6
<i>Cognitio in Scriptoribus amplectenda</i>	834.	<i>constantinus imperator signo crucis uicit</i>	224. A 4
<i>Colloquium Christi cum Nicodemo</i>	473. A 11	<i>contamen</i>	257. B 11. 277. A 18. 181. A 3
<i>Samaritana</i>	474. B 9	<i>contentio de circuncisione</i>	600. A 1
<i>cum Martha</i>	511. B 17	<i>contentum esse sua sorte summa quies</i>	32. A 13. B 8
<i>columba emissā ex arca refert signū pacis</i>	406. A 9	<i>contra ultima breui apud Tertullianum</i>	263. A 14
<i>columba et coruus emissi à Noë ex arca quid significauerint</i>	385. A 20	<i>conuallare</i>	289. A 14
<i>columbæ specie Spiritus sanctus cur in Christum descendit</i>	338. B 14	<i>conuersio ad Dominum certissima uita est</i>	648. B 14
<i>columbani epistola contra auaritiam</i>	779. A 5	<i>non differenda</i>	ibidem
<i>columna ignis Israelitis apparet</i>	416. B 8	<i>conuersio apostoli Pauli</i>	586. B 12
<i>eoſdem</i>		<i>conuitia in Dominum crucifixum</i>	519. A 2
<i>precedit ibid. B 21</i>		<i>Cor fomes et causa malorum</i>	202. A 4. 491. A 10
<i>nubis iter monstrat</i>	417. A 19	<i>cornelius secunda breui apud Aratorem</i>	591. B 15
<i>Communiā bonis et malis quæ à Deo tribuantur</i>	248. A 7. B 2	<i>cornelius secunda longa apud Aratorem</i>	589. B 11.
<i>communio cœli et aeris non facit pares in religionē</i>	249. A 1	590. A 16	
<i>communio rerū unde prima ecclesia orta sit</i>	576. A 5	<i>cornelij centurionis historia</i>	589. B 11
<i>compago</i>	356. B 3. 681. A 13. 751. A 23	<i>cornelij nuncij tres quid significant</i>	590. A 17
<i>compagne ablat.</i>	376. A 17. 451. B 1. 634. B 22. 561. B 5	<i>corpus Christi penetrat ianuam</i>	582. B 10
<i>compages nominatiuus pluralis apud Alcimū Auitum</i>	404. A 8	<i>corpus et sanguis Domini percepta expellunt uenenum serpentis</i>	528. B 5
<i>compagum genitiuus pluralis apud Alcimum Auitū</i>	398. B 11	<i>corpus et umbra</i>	182. A 1
<i>compaginare</i>	244. B 21	<i>corpus ornare superuacaneum</i>	426. A 4
<i>compagine ablatiuus apud Tertullianum</i>	259. B 1	<i>corporis ornamenta</i>	425. B 17. 426. A 4
<i>Conamen apud Alcimum Auitum</i>	431. A 13	<i>corporis resurrectio</i>	49. A 7
<i>concio Domini de pueris</i>	496. A 14	<i>corporis resurrectio astruitur à Prudentio</i>	187. B 18
<i>Pauli ad ecclesie præſides</i>	612. B 14	<i>corpore animus fortior</i>	201. A 20
<i>habita Antiochiæ</i>	595. B 9	<i>corporum rediuiuorum gloria</i>	70. A 21. 3
<i>Athenis</i>	604. B 7	<i>corruptela maxima</i>	391. B 13
<i>Hierosolymis</i>	614. B 19	<i>corruptela morum ante diluuium</i>	393. B 13
<i>cōcordia</i>	33. A 2	<i>coruus ex arca emissus et non reuersus</i>	331. B 8.
<i>à discordia uulneratur ib.</i>	B 18	405. B 17	
<i>allogitur legionem uirtutum</i>	35. A 17	<i>coruus et columba emissi à Noë ex arca quid significauerint</i>	585. A 20
<i>sola nouit Deum</i>	243. B 4	<i>coturnices castra Israelitarum operiunt</i>	54. A 7
<i>concordia et Fides Christi sorores</i>	35. A 1	<i>Crapula fidei sedem occupans Deum excludit</i>	50 A 7
<i>cōcordiæ arma</i>	33. B 10	<i>crapula spiritualis</i>	865. B 6
<i>exclamatio</i>	34. A 7	<i>creamen apud Prudentium</i>	200. B 20
<i>tribunal</i>	ibid. B 21	<i>creatio animantium</i>	295. B 5
<i>concordiæ et discordiæ pugna</i>	33. B 6	<i>cœli ibidem</i>	A 11
<i>conditio Domini aqua est, si alijs ignouerimus, et nobis ignoscendum</i>	635. B 11	<i>hominis ibid.</i>	B 11. 356. A 8. 368. B 10
<i>confessio peccatorum medicina</i>	550. B 9	<i>lucis</i>	295. A 9
<i>confessio uera quæ sit</i>	624. B 15	<i>mulieris</i>	
<i>congrege ablatiuus apud Prudentium</i>	244. A 23		

I N D E X.

<i>mulieris ibidem</i>	B 10. 357. A 2	<i>piscium & uolu-</i>	<i>stimendam cohortatur</i>	158. A 15	<i>à Valeriano</i>	158. A 17
<i>crum</i>	295. B 3. 354. A 6. 14	<i>solis & lunæ</i>	<i>Gallieno de medio sublatus</i>	158. A 17		
<i>353. B 2</i>		<i>terre seu aridæ</i>	<i>Cypriani Genesis</i>	295. A 4	<i>lignum uitæ</i>	302. B 1
<i>animantium</i>	354. B 20	<i>ubere ac pondere uerbi</i>	<i>lingua nunquam morietur</i>	157. B 5	<i>preces in uin-</i>	
<i>perfecta</i>	367. A 17		<i>culis</i>	158. B 9	<i>Sodo</i>	298. B 17
<i>creatura non est pars creatoris</i>	235. B 4		<i>Dæmon malus & doctorum & indoctorum iudici-</i>			
<i>creaturarum enumeratio</i>	132. B 9		<i>fascinat</i>	7. 4. 1		
<i>crementum</i>	487. A 11. 575. B 8. 613. A 3		<i>dæmones Christo supplicant</i>	470. B 4	<i>eundem &</i>	
<i>crines & ungues unde secti crescant</i>	369. B 3	<i>ijdem</i>	<i>Paulum confitentur</i>	608. B 14	<i>galli cantu fugan-</i>	
<i>carent sensu</i>	ibid.		<i>tur</i>	41. A 3	<i>magistri criminu</i>	105. B 23
<i>cruciamen pro cruciatus</i>	70. A 18		<i>gregem dant præcipitem in mare</i>	543. A 8		
<i>cruciatus pro fide leues</i>	158. A 18		<i>dæmoniæ apud Gerasenos liberatur</i>	470. A 14		
<i>crux inscripta tribus linguis</i>	172. B 17	<i>lignum uitæ</i>	<i>Damasus inuocat S. Agatham</i>	773. B 15	<i>Agnetem</i>	
<i>302. B 3</i>		<i>nostra salus</i>	138. A 15	<i>omnia complecti</i>		
<i>tur</i>	559. B 17	<i>res uetustissima, et non noua</i>	139. A 4	<i>uexillum sobrietatis</i>	26. A 23	
<i>crucis Dominicæ laus</i>	695. B 21. 696. etc.	<i>poten-</i>				
<i>tia</i>	224. A 4	<i>signatæ in fronte & pectore uis</i>	58. B 3	<i>typus lignum, quo aqua amara dulcis facta</i>	54. A 2	
<i>est</i>	54. A 2					
<i>crucem ueteres nō lignū, sed Dominū ipsum intel-</i>						
<i>xisse, arguit Cypriani lignum uitæ</i>	302. B 1					
<i>cruce frons & pectus signandum cubitum euntibus</i>	58. B 1					
<i>crypta</i>	153. B 15					
<i>Cuiq; trisyllabum prima longa et media breui apud</i>						
<i>Prudentium</i>	192. A 11. 218. B 7. 231. A 1. 232. A 9					
<i>cuius prima breui apud Tertullianum</i>	264. A 5					
<i>cultus Aminoi & Hadriani</i>	219. B 2	<i>Dei uerus</i>				
<i>quis sit</i>	629. B 11	<i>elementorum sub alijs nomi-</i>				
<i>bus</i>	220. A 7	<i>Solis seu Apollinis</i>	220. A 19			
<i>cunctiparens</i>	162. B 9					
<i>cupiditates carnis domandæ</i>	628. B 22					
<i>curam nostri quomodo habeat Deus</i>	632. B 16. 633					
<i>A 4</i>						
<i>cur Deus Adamum sopiuerit facturus Euam</i>	357. A 6					
<i>cur Deus hominem tot bonis ornauerit</i>	233. A 15					
<i>cur quæ dantur alijs, alijs negantur?</i>	601. B 11					
<i>cur sus sine Christo est uagus error</i>	682. B 1					
<i>custos fideliam Deus est</i>	633. B 21					
<i>Cybele cuiusmodi Dea</i>	217. A 8					
<i>Cybele eiusq; puer Gallus</i>	129. B 17					
<i>Cynici</i>	168. B 21					
<i>Cyprianus penult. breui apud Venantiu</i>	708. A 23					
<i>Cyprianus abstinit à lectione profana</i>	618. mar-					
<i>128. 157. B 2</i>		<i>Christianos ad mortem pro fide sur-</i>				
		<i>stinendam</i>				
			<i>stimendam cohortatur</i>	158. A 15	<i>à Valeriano</i>	158. A 17
			<i>Gallieno de medio sublatus</i>	158. A 17		
			<i>Cypriani Genesis</i>	295. A 4	<i>lignum uitæ</i>	302. B 1
			<i>lingua nunquam morietur</i>	157. B 5	<i>preces in uin-</i>	
			<i>culis</i>	158. B 9	<i>Sodo</i>	298. B 17
			<i>Dæmon malus & doctorum & indoctorum iudici-</i>			
			<i>fascinat</i>	7. 4. 1		
			<i>dæmones Christo supplicant</i>	470. B 4	<i>eundem &</i>	
			<i>Paulum confitentur</i>	608. B 14	<i>galli cantu fugan-</i>	
			<i>tur</i>	41. A 3	<i>magistri criminu</i>	105. B 23
			<i>gregem dant præcipitem in mare</i>	543. A 8		
			<i>dæmoniæ apud Gerasenos liberatur</i>	470. A 14		
			<i>Damasus inuocat S. Agatham</i>	773. B 15	<i>Agnetem</i>	
				772. B 2	<i>Andream apostolum</i>	773. A 12
			<i>dama si episcopi elegia</i>	771. A 18		
			<i>damnati increpantur ab angelis</i>	292. A 11		
			<i>damnatorum enumeratio</i>	293. B 1		
			<i>daniel prioribus duabus breuib. apud Iuenciu</i>	507. A 5. 531. B 9. 688. A 5		
			<i>daniel Balthasar dictus</i>	440. B 17	<i>exemplum om-</i>	
			<i>nipotetie Dei</i>	531. B 9	<i>inter leones</i>	50. A 16. 4. 41
			<i>A 1 quæ egerit & scripserit</i>	273. A 6		
			<i>darius priorib. duab. correptis apud Seduliu</i>	531. B 7		
			<i>datianus inuehitur in Vincentium</i>	107. A 5		
			<i>dauid oracula carmine scripsit</i>	4. 5		
			<i>dauid rex & propheta Christi pater</i>	271. B 4		
			<i>dauid superbum Goliath uincit</i>	25. A 15		
			<i>dauidis flos Christus</i>	75. B 19		
			<i>dauidis gloria</i>	27. A 19		
			<i>dauid prima lōga apud Venantium</i>	703. B 6	<i>breui</i>	
			<i>apud eundem</i>	701. A 9. 706. A 6		
			<i>dauidicus secunda correpta apud Sedulium</i>	527. B 3		
				549. B 19		
			<i>dauidicus secunda correpta apud Aratorem</i>	597. A 12. 596. A 13		
			<i>Deasciatus epitheton</i>	133. B 18		
			<i>debbora uirago citatur</i>	433. A 20		
			<i>debbora historia narratur & explicatur</i>	270. B 23		
				271. A 1		
			<i>decius Romam in fonti sanguine polluit</i>	245.		
				B 6		
			<i>decretum apostolorum de circumcisione</i>	600.		
				B 12		
			<i>deforme uidetur, quod natura pulchrum existit</i>	567.		
				B 22		
			<i>defuncti orant pro uiuis</i>	330. B 25		
				L. 4.	<i>delictis</i>	

I N D E X.

delicias afflictionibus postponendas docet exemplis
suis Ioseph & Moses 269.B3 & 14
Demeritum apud Marium Victorem pro contrario
meriti 342.B16
demetrius aurifaber inflans at Ephesos aduersus
Paulum 609.B10
denarius secunda correpta apud Sedulium 541.A3
denarius secunda longa apud Aratorem 590.A8
denarius quid significet 590.A8
descensus Christi ad inferos 697.A15
descriptio ueris 697.B14 698.A
deuectare apud Sedulium 563.A14
deus Adamo collocat Euā in matrimonium 357.B6
eterna confert, ut homo mortalia 232.B7 allo-
quitur Caimum 298.A21 hominem creatū 370.
A3 auctor coniugij 340.A12 blanditur & mi-
natur 647.B18 bonus Marcionis 192.B3 cessan-
do plus efficit, quam operando 315.A22 cōdonando
peccata bonos efficit 657.A14 cōsolatur Abra-
hamū 340.B16 Israelitas in Aegypto 410.A2
creator omnium 132.B8 cur irascatur & poenas
in hoc seculo infligat 624.B1 cur limū manibus
tractare designatus non sit 187.A11 custos fide-
lium 633.B21 dat mētem suis praeceptis parendi
339.B2 effector omnium 303.B14 est totus ubi
que 178.B2 651.A8 ex operibus non ex affectu
notus 260.A21 homini dat liberū arbitriū 205.
A6 hymnis celebrandus, si non potest meritis
39.B22 ignis est iustus illuminās & impios urens
90.B18 immensus & infinitus 309.A2.658.B
14. incōprehensus describitur 182.A11 in cōcilio
angelorum orationē habet de urbe turriq; Babel
337.A18 ingenuus & genitus 184.A5 in omni-
bus factis suis laudandus 647.B16 inuestigabilis
643.A2 inuisibilis & immobilis 309.A5 irri-
det conatus tyrannorum 418.B7 iubet Abrahā
patriā relinquere 339.A12 malus Marcionis 192.
A17 mali nihil cōdidit 656.A13 minatur homi-
ni 234.A12 omne peccatum remittit cuius poeni-
tet 327.B5 omncreator 643.B13 omnipater 96.
B7 omnitenens 636.A3 pater noster baptismo,
Christi pater iure existit 540.A8 post diluuiū
affatur Noe 333.B1 potest, quae nō posse fieri pu-
tatur 313.A12 propter hominē omnia facit 309.
B5 punit impios etiam, quū potestate permittit
efficiendi, quae uolunt 638.B13 quae donat, impu-

tat nobis pro meritis 318.A22 quibus oculis uide-
atur 134.B23 quomodo nostri curā habeat 632.
B16 quomodo timendus 648.B5 quum dixit: fa-
ciamus hominem, cum filio loquutus est 306.B11
sibi met ipsi contrarius uidetur 276.B6 solet eos
iuuare, qui in extremis periculis uersantur 419.
A12 solus aeternus 623.A20 solus timēdus 861.
A10 sua dona coronat 685.A19 substantia sim-
plex 235.A23 suos affligit per impios 630.B14.
trinus & unus 659.B3 uera lux & speculum 55.
A13 uerus quis sit 220.B15 uestit primaeuos pa-
rentes pellibus 298.A3 uetat arborē uitae et mor-
tis 296.B8 uirtus trina 311.B23 unus esse asseri-
tur contra Duitas 190.B2 unus omnium 275.B11
unus & personae tres 307.B21.579.B10.581.A6
unus potētia liter, & trinus personaliter 788.B11
ut cum hominibus loquatur 232.B20 zabaoth
49.B10
dei bonitas 624.A23 cultus quis sit 132.B22.133.A
629.B11 descriptio 132.A16.287.A7.743.B10
ira grauior timenda, quum poenā differt 650.B3
iudicium 638.B13 iudicium in infantes, qui in di-
luiuio & Sodomis periere, durū et crudele uidetur
276.A19 minae ante diluuiū 396.B10 misericor-
dia ingens 359.B9 omnipotentia 146.A2.528.
B19 opera inuestigabilia 654.A5 narrantur
260.A12 nō inquirenda scrupulosius 680.A19
sunt extra tempus 641.B13 operū rationem ho-
mo ignorat 309.B6 patiētia 624.A1 patris et
uerbi maxima uis 312.A19 potentia 362.B7.363.
364. promissiones 637.B16 prouidentia 636.
B1 quærimonia de humano genere ante diluuium
328.B15 sacerdos 133.A10 templum 133.A5.235.
B10 timor 648.B4 uerba ad Adamum & Euā
296.A6 de hominis creatione 368.A9 post di-
luuium 406.B7 ultio quid quærat 626.B11 uni-
tas & trinitas Sole nobis representatur 191.A22
uoluntas prima & summa causa 642.A2
dei breui ultima 258.A18.262.A14.B6.268.A3.B
1.278.A21 longa ultima 278.B14.280.A18.283.
A11.287.A5.22.288.A17.B7
dei & Adami colloquiū post ruinam 385.A13
dei & hominis iudicia diuersissima 573.B10
dei & primaeuorum parentum colloquiū post la-
psum 297.A12
deo damus, quae Dei sunt 641.A5 nihil nouū 636.
A9 om-

INDEX.

A 9 omnia accepta referenda 309. B 19 omnia possibilia 549. A 5 placere una salus 702. A 13 quis sit longinquior uel propior 651. A 3 Servire uera libertas 652. A 9	dignitatum terrenarum insignia nihil sunt 428. B 8
deo datius ultima breui 202. A 4. 17. 264. A 19. 268. B 9. 271. A 8. 288. A 20. B 15 ultima longa	dilectio propria Christianorum uirtus 615. A 3 dilectio Dei & proximi ale sunt, quibus uolatur in cælum 625. A 16
deum alij alium querunt 232. A 7 comprehendere subtilius uelle & ignorare nefas 307. B 19 esse quomodo fides raciocinetur 232. B 17 inquire re 625. B 15 non uelle malum, quia aboleat 204. A 16 qui confitentur, non timent mortem 134. A 3 Scire quid non sit, non est parua noti- tie pars 643. A 6 uelle malũ, quia nõ uetet 203. B 18 uti etiam posse hoste ad suos ornandos 415. A 15	diluuium baptisma totius mundi 528. B 12 describi- tur 330. B 17 de cælo & mari exortum 298. B 20 Deus paulatim tollit 331. A 21 in centesimũ annum differtur, ut homines resipiscant 330. A 8 typus ba- ptismi 308. A 19. 407. A 2 & B 9 uidetur esse iu- diciũ Dei crudele 276. A 19 diluuij descriptio 402. B 16. 403. A. B diluuij dilatio auget pœnæ grauitatem 330. A 11 dionysius Areopagita 605. A 11 dionysius martyr 711. B 22
dee in uocatio apud Prudentium 210. A 18	discipulum se ultro offerentem Dominus repellit, al- terum tacentem uocat 601. B 20
deo ablatius ultima breui 259. B 9. 285. A 14. 269. A 6 ultima longa 284. A 15	discipuli Christi reprehenduntur illotis manibus manducantes 490. A 22 Vellicant spicas dies ab- bathi 481. B 11 rogant quis maior futurus sit in cælis 348. B 4
deorum Romanorum conditores Myron & Poli- cletus 131. A 20	discipuli Iohannis Ephesi reperiuntur à Paulo 607. A 9
deitas 533. B 1. 154. B 23. 560. A 1. 562. A 7. 643. B 13. 645. A 16. 687. A 13. 15. 692. A 1. 698. B 15. 789. A 13. 806. A 14	discipuli Iohannis, trucidato præceptore ab Herod- de, sequuntur Christum 489. A 2 discipuli magistrum suum martyrio coronant 124. A. & B
Diabolus confitetur Christum 550. B 19 confite- tur Paulum 608. B 14 describitur qualis sit 375. B 3 mali author 193. A 19 unde motus Mar- tionem excitauit 258. B 11. 259. A 1	discipulos alios emittit Dominus præter apostolos 552. A 12
diaboli descriptio 192. B 9	disciplinatus apud Alcimum Auitum 394. B 6
diaboli uersantur in aere 101. A 10	discordia à legione uirtutum discerpitur 34. B 10
dialectica uox Martionis 192. B 7	discordia est adulter mœchans cum hominis corde 435. B 10
diana Ephesina 609. B 12	discordie cognomen Hæresis 34. B 1
diana uenatrix 131. B 10	discordie uerba ad uirtutum legionem 34. A 22. B
dianæ seu lunæ cultus 221. B 1	discordie & concordie pugna 33. B 6
diademata quæ sint 10. 34	dispersio hominum per totum terrarum orbem 337. B 23. 338. A
dies cur creatus 305. A 14 dominica nascentem mundum & Dominum resurgentem uidit 562. B 9 uitæ imago, nox mortis 305. B 5	discrutatus apud Prudentium 208. A 5
dies ultima breui apud Tertullianum 288. B 23	disuescere apud Alcimum Auitum 394. B 6
dies ablatius ultima breui apud Tertullianum 266. A 16	ditis & Charontis uictima in theatris 222. A 5
dies festi cur institutus 866. A 1	diues adolescens rogat Christum, quid faciat, ut sal- uus fiat 498. A 20
dies festi olim celebres in ecclesia 864. A 16	diuitis Epulonis & pauperis Lazari historia 388. B 7. 828. A 5
865. 866	
dies in principio duo fuerunt absq; sole 532. B 7	
diffibulare apud Alcimum Auitum 401. B 20	
dignitas nostra à Deo 641. B 1	

I N D E X.

<i>diuites difficulter saluantur</i>	498. B. 21. 549. A. 10	<i>Ecclesia Christi dicitur in Euangelio regnum celo- rum</i>	435. B. 19
<i>inrepatur et cū pauperibus conferuntur</i>	828. B. 20	<i>immanes sustinet procellas</i>	404. A. 11.
<i>iustitiæ inopes sunt in magna egestate</i>	649. A. 23	<i>nullo seculo hostibus caruit</i>	10. 11
<i>diuitum pudor Christus</i>	829. B. 3	<i>altera in cœlis</i>	582. A. 9
<i>diuitiæ quæ sint parandæ</i>	580. A. 1	<i>aqua baptismi et sanguine martyrum iuuatur</i>	587. B. 1
<i>diuitiæ ueræ quæ sint</i>	779. A. 17	<i>ecclesia prima breui</i>	263. B. 12. 266. B. 22. 260. A. 3.
<i>diuinæ misericordiæ exemplū Paulus, et insula Pa- phus</i>	594. B. 21	<i>prima longa</i>	275. A. 4. 404. A. 18
<i>diuortium quod sit legitimum.</i>	464. A. 6	<i>secunda breui</i>	574. B. 11. 563. B. 4. 570. B. 13. 573. B. 22.
<i>Docere qui dicantur.</i>	10. 34	<i>577. B. 11. 580. B. 22. 582. A. 9. B. 3. 583. A. 19. 584. B.</i>	
<i>doctores rudis iuuentutis talentum suum bene collo- cant</i>	432. B. 15	<i>20. 585. A. 16. B. 18. 586. A. 22. 587. A. 23. B. 15. 7. 588.</i>	
<i>doctorum ecclesiæ scripta</i>	435. A. 2	<i>B. 9. 590. B. 9. 22. 591. A. 1. 6. 592. B. 4. 8. 593. A. 1. 9.</i>	
<i>doctrina nullius hominis perfecta</i>	631. B. 4	<i>13. 594. A. 1. 14. 21. 597. B. 5. 598. A. 1. 599. A. 6. 609.</i>	
<i>doctrina salutis pertinet ad omnes</i>	625. A. 20	<i>B. 8. 611. A. 12. 613. A. 12. 6. 14 A. 5. 697. A. 9. 731.</i>	
<i>doloribus itur ad astra</i>	70. A. 10	<i>B. 21 secunda longa</i>	628. A. 1. 722. B. 7. 17. 785.
<i>dominica oratio</i>	465. A. 19	<i>A. 11. 864. B. 3</i>	
<i>dominicæ resurrectionis historia</i>	431. A. 11. 520. B. 6	<i>ecclesiæ architectus Petrus</i>	599. A. 23
<i>dominus non est, qui libera mente caret</i>	304. B. 18	<i>thesaurus pauperes et infirmi</i>	85. A. 16. 88. B. 8
<i>dominus uerus est, qui seruo non indiget</i>	635. B. 17	<i>typus arca Noë</i>	612. A. 10
<i>donum gratuitum sit merces</i>	678. A. 4	<i>uenator Pe- trus</i>	593. A. 9
<i>Draco decipit primæuos parentes.</i>	47. A. 19	<i>ecclesiæ septem ecclesia una</i>	587. B. 5
<i>draconij hexæmeron</i>	351. A. 13	<i>ecclesiasticorum doctorum scripta in quo loco ha- benda.</i>	435. A. 2
<i>drepanius ad amicum.</i>	732. A. 9	<i>Efræmus Persa libidinosos poetas e sua gente exter- minauit</i>	4. 21
<i>drepanius ad Moduinum Augustodinensem episco- pum.</i>	730. B. 14	<i>Eleemosyna eroganda in simulantes paupertatem</i>	464. B. 10. 465. A. 2
<i>drepanij carmen de cereo paschali</i>	729. B. 6	<i>eleemosyna seruat talentum cuiq; datum à Domino</i>	432. B. 12
<i>ad Vulfinum.</i>	733. A. 9	<i>eleemosynæ commendatio</i>	437. A. 3
<i>drepanij Flori psalmi et hymni.</i>	723. 724.	<i>elementorum cultus sub alijs nominibus</i>	220. A. 7
<i>dryades sylvas significant.</i>	220. A. 13	<i>elias in cœlum translatus</i>	397. A. 21
<i>Duodecim apostoli quid significant</i>	573. B. 15	<i>omnipotentie diuinæ exemplum</i>	530. B. 13
<i>duodecim seniores in apocalypsi Iohānis</i>	279. B. 14	<i>si Helias dicatur sol est</i>	532. A. 3
<i>duitarum seu Martionis hæresis impugnatur à Pru- dentio</i>	189. B. 19	<i>elias et Enoch morituri</i>	703. B. 14
<i>duo Martionis Dei, malus et bonus describuntur</i>	259. A. 5	<i>elias media breui</i>	769. B. 15
<i>duos ultima breui apud Tertull.</i>	259. A. 3. 260. B. 15	<i>longa</i>	481. A. 14. 16.
<i>duo accusatiui pro duos apud Prudentium</i>	179. B. 24. 186. B. 4	<i>493. A. 16. 494. B. 6. 495. A. 5. 8. 519. B. 3. 8. 530.</i>	
<i>duobus ablatiui media breui apud Tertullianum</i>	277. B. 4.	<i>B. 12. 16. 531. A. 4. 547. B. 15. 586. A. 16</i>	
<i>Ebionite.</i>	176. B. 3	<i>(A. 18)</i>	
<i>ebrietas apostolorum in die Pentecostes explicatur</i>	574. B. 4	<i>elizabeth Mariæ uirginem salutat</i>	737. A. 22. 454.
<i>eiectas sobria spiritus.</i>	786. B. 1. 865. B. 6	<i>elizabeth prima longa et medijs duabus breuib;</i>	454. A. 14. B. 16. 687. B. 18. 734. B. 17. 736. A. 23.
		<i>737. A. 12</i>	
		<i>elymas magus excæcatur ab apost. Paulo</i>	595. A. 9
		<i>elysij campi descriptio</i>	54. A. 19
		<i>Emanuel uocatus Christus ab Esaiâ.</i>	177. B. 14
		<i>Emilianus præter.</i>	117. B. 9
		<i>enchirid.</i>	

- enchiridion ueteris et noui testamenti* 747. B2
enecans prima breui apud Tertullianum 276. A16
eneruare nunc prima breui nunc longa apud Prudentium 233. A17.18
Enoch diuinæ omnipotentiae exemplum 529. A14
in coelum translatus 328. A19.397. A20 *insigne membrū ecclesie* 269. A5 *sacerdos primus* 328. A14
enorme apud Sedulium prima correpta 547. A18
enoch prima longa apud Sedulium 529. A14
ephesus Pauli miraculis celebris 608. A14
ephesij septem conantur demonia eijcere, et confunduntur 608. B9
epicuri et Stoici quid distent 605. A18
episcopi Græciæ aboleuere Musicam lyricam 514
episcopatum non esse ambiendum 722. B2
epistola Columbani cōtra auariciam 779. A5 *Paulini ad Ausoniu* 741. A21.743. A17.746. A14
Epona dea 48. B1.168. B17
Equina libido apud Prudentium 214. A18
Eremus media correpta apud Amœnum 749. A14
ergastula 199. B5.249. A18.401. B6.426. B6.438. B13.593. A23.224. A14
error uagus est cursus sine Christo 682. B1
errores patrum ad posteros propagati 217. B8
Esaïas ferra lignea dissectus 272. B4 *disyllabū* 177. B5 *trisyllabum* 272. A23.685. B20.703. B8.863. A2. *uide Isaïas.*
esaus prima longa et media breui apud Mariū Victorium 447. A5
esdras quæ egerit 273. A20
esdras templi instaurator 434. B4
esus pecudum Prudentio non probatur 46. A12
Ethica orum prima breui apud Prudentium 202. B5
Eua Adamo quibus uerbis porrexerit pomum 379. B3 *à serpente decipitur* 296. B12 *audit Domini sententiam* 322. A4 *comedit pomum ante lucem* 296. B23 *cur dormiente Adamo sit cōdita, et nō ex terra* 357. A68. *cur potius ex uiro facta* 319. A20 *cur producta ex latere* 593. B16 *ex Adami costa* 370. B1 *insectatur serpentem* 325. A10 *prima omnium malorum causa* 287. B15 *respondet serpenti* 378. A2 *traditur Adamo* 357. B6 *transfert culpam in serpentem* 386. A6 *unde nomen habuerit* 593. B18
eue creatio 319. A10 *dubitandæ descriptio* 379. A2 *pœna denunciatur* 297. B10.386. B9
euam Alcimus Auitus increpat 377. B18
euangelium prima breui 263. B17.277. B5 *prima longa* 391. B21.392. A7
euangelistæ quatuor anni tempora quatuor designant 534. B18
euaristus Rom. pontifex 274. B17
euentius martyr 103. A15
eugenia martyr abbas 437. A22 *eandem fortunam experitur, quā Ioseph in Aegypto* 438. A1 *eugenius uocabatur, quia simulabat uirū ibidem* A5.12
eugeniæ martyris exemplum commendatur 437. A18 *sathan insidiatur* *ibidem* B4
euiserari 148. B5
eulalia martyr de idolis et Maximiano 96. B8
eulalia moriens candidam columbam emittit ex ore 98. B6
eulaliæ uerba ad tortorem 97. A4
eulogius diaconus martyr 116. B20
eunuchi et Philippi historia 585. B22
euphrates amnis paradisi 317. B4.372. B15.296
europa, Asia, et Libya 590. A19
eutychnus adolescens à Paulo excitatur à mortuis 611. A14
Exempla omnipotentie D21 529. A et B.330. A et B *et deinceps*
exequialis epitheton 160. B23
exhortamen apud Alcimum Auitum 427. A18
exitus populi Israëliti ex Aegypto 52. B12
ex nihilo omnia esse facta 193. A23
exploratio sui ipsius 642. B4
Ezechias diuinæ omnipotentiae exemplum 531. A7 *quæ egerit* 271. B10 *Sennacherin fide uicit* 862. A20 *medijs duabus breuibus* 750. B6.778. A2
ezechiel propheta 272. B18
Fabricius à Viue dissentiens non contendit 821. *Confitetur errorem* 8.7 *irascitur poetarū interpretibus* 4.38. *quæ in hoc opere præstiterit* 11.4
fabricij iudicium de palæstris literarijs 5.21 *Salutaris admonitio de studijs* 6.31 *de studio pietatis* 9.4
fabrica hominis 867. B22
factor et factura 368. A5. B8.370. A13.373. B10.527. B10.535. B2

I N D E X.

<i>falsi testes contra Christum</i>	326. A 12. 357. B 5	<i>fructificat</i>	651. B. 8	<i>infusor Deus</i>	49. B 14	<i>luce</i>	
<i>falsificatus apud Prudentium</i>	201. B 19			<i>qui caret longissime abest à Deo</i>	651. A 10	<i>nude</i>	
<i>familias potentes quid deceat</i>	11. 18			<i>sola cōsensio Abrahamum iustificasse dicitur</i>	342		
<i>fastidium spirituale perniciosum</i>	626. A 8.			<i>B 12. tunica data in baptismo</i>	26. B 14.	<i>uirtus</i>	
<i>fatales genij urbibus dati.</i>	238. B 1.			<i>crescit sub seruitute corporis</i>	640. B 20		
<i>fateri peccata magnā medicinam esse</i>	350. B 9.	<i>post.</i>		<i>fidei & idololatriæ pugna</i>	19. A 17		
<i>mortem non prodest.</i>	390. A 17			<i>fidei genitiuus media longa apud Paulinum</i>	737. A		
<i>fauini à Romano martyre exagitantur</i>	130. B 17			<i>13. 825. B 10. 853. A 10</i>			
<i>Febri & scabies in dearum numerum relatæ</i>	193.			<i>fidem gratia muneratur</i>	673. B 8		
<i>A 18.</i>				<i>fidem seu religionem maiorum non semper seruandam</i>	236. A 20		
<i>felix martyr.</i>	103. A 11			<i>fide absente abest Christus</i>	177. A 14		
<i>felicis martyris elogium.</i>	773. B 18			<i>fidelis Paulini episcopi Nolani mater</i>	831. B 4		
<i>felix quis sit.</i>	197. A 6. 254. A 2. 780. A 9			<i>fidelium custos Deus est</i>	633. B 21		
<i>felicitate peccantium nihil est infelicius.</i>	636. B 15			<i>figmen figminis apud Prudentiū</i>	181. B 23. 187. A 10		
<i>fermentum Phariseorum & Sadduceorum cauendum.</i>	492. B 12. 493. A 7			<i>filius Dei sapientia, gloria, uerbum, lumen de lumine.</i>	275. B 23. 276. A		
<i>festi dies olim celebres in ecclesia</i>	864. A 16. 865.			<i>filij & Patris æqualitas</i>	533. B 16		
<i>866. cur instituti.</i>	ibid.			<i>filius perditus citatur ex Euangelio</i>	392. A 7	<i>uidua</i>	
<i>Ficus à Christo diris deuota.</i>	435. A 13. 501. B 20.			<i>excitatur.</i>	551. B 10		
<i>549. B 22. cuius rei illa nos admo- neat</i>	435. A 22.			<i>filij Dei sumus baptis- mate</i>	540. A 8		
<i>fides alloquitur legionem uirtutum</i>	36. A 20	<i>arden-</i>		<i>filij sanctorū liberātur è manibus tyrānorū</i>	17. B 18		
<i>tem caminum extinguit</i>	531. A 23.	<i>aurum diues.</i>		<i>filia principis synagoge excitatur à mortuis</i>	543.		
<i>est</i>	386. B 7.	<i>concipit Christum</i>	177. A 14. 689.				
<i>A 8. Dei sacerdos</i>	133. A 11.	<i>dominatur natu-</i>		<i>B 17. 544. A.</i>			
<i>ræ</i>	582. B 14.	<i>earum rerum est, quæ non uiden-</i>		<i>finis studiorum.</i>	837		
<i>tur</i>	822. B 2.	<i>est armata Deo</i>	862. A 19.	<i>Flabralis epithethon Prudentio</i>	182. B 20		
<i>legem</i>	345. B 10.	<i>in corrupta animi uirginitas.</i>		<i>flammicomantes tædæ apud Iuuen- cum</i>	508. B 15		
<i>648. B 20. Mariæ uirginis concepit Christum.</i>	535. B 18	<i>martyrum uictrix</i>	19. B 10.	<i>flammigera quadriga apud Sedulium</i>	530. B 21		
<i>nihil non meretur</i>	345. B 9.	<i>non eget armis, sed arma egent</i>		<i>flammipedes equi apud Iuuen- cum</i>	481. A 17		
<i>fide</i>	862. A 9.	<i>non est ex libero arbitrio</i>	673. B 19.	<i>flammiuoma nubes apud Iuuen- cum</i>	451. B 22		
<i>non est meritum, sed donum</i>	673. A 14.	<i>non ma-</i>		<i>flatilis apud Prudentium</i>	201. B 1		
<i>ior grano sinapis transfert montes</i>	495. B 12.	<i>om-</i>		<i>florianus prima breui apud Aratorem</i>	569. B 2		
<i>nia impetrat à Deo</i>	502. A 10.	<i>omnia sanctificat</i>		<i>flos Davidis Christus</i>	75. A 19.		
<i>45. A 15 parit rectam uoluntatē</i>	673. B 6.	<i>quo</i>		<i>flumina paradisi.</i>	296. A 14. B 14.		
<i>modo ratiocinetur esse uerum Deum</i>	232. B 17	<i>re-</i>		<i>flumina acceperunt nomen Nympharum.</i>	220. A 12.		
<i>gina uirtutum</i>	34. B 7.	<i>sola ducit nos ad ueram</i>		<i>fluiscere apud Dracontium.</i>	362. B 8		
<i>religionem</i>	232. A 12.	<i>tot seculis feliciter seruata</i>		<i>foemina cur ex costa uiri formata</i>	306. B 19.		
<i>porrò seruanda uidetur</i>	236. A 15	<i>uirgo</i>	133. A 11	<i>foemina creatio.</i>	295. B 19. 319. A 10. 357. A 2.		
<i>una parit uitam.</i>	625. B 13	<i>una iustificat beatq;</i>		<i>foeminas non contemnendas præ uiris</i>	430. B 6.		
<i>hominem</i>	638. B 8.			<i>Pons fidei nisi corrigit non fructificat.</i>	651. B 8		
<i>fides & Concordia sorores</i>	35. A 1. 36. A 22. B	<i>tem-</i>		<i>fontis sacri descriptio.</i>	303. A 3.		
<i>plum ædificant.</i>	ibid. 23 & 37. A			<i>fontes duodecim in deserto quid significet</i>	749. B 2.		
<i>fidei commendatio</i>	342. B 15	<i>descriptio</i>	19. A 18.	<i>fortinus hæreticus.</i>	36. A 15.		
<i>encomium</i>	502. A 4. 531. A 23. 862. A 3.	<i>facilis uia.</i>		<i>fovea Christianis parata</i>	159. A 7.		
<i>232. B 1 fix.</i>	164. A 5.	<i>fons nisi corrigit non.</i>		<i>Fragmen</i>	242. B 18. 546. A 16. 547. B 1. 563. B 11.		
				<i>752. A 6.</i>			

fragmina.

INDEX.

fragmina farris pro panibus apud Iuuenicum. 489.	ganges fluius paradisi, qui alio nomine Physon dicitur	373. B 22
A 13. 23. 492. A 12. 510. B 11.	gaudendum cur sit pijs	552. A 22
frater CHRISTI quis sit. 430. A 22. 485. A 16	gaudium hominis uerum	650. B 9
frater peccans quomodo arguendus. 496. B 10	gaudia beatorum describuntur	706. A 4
fraudigera loquela	gaudia huius seculi detestanda	827. B 12
297. B 9	gaudia sempiterna	635. A 6
fraus Superbiæ foueam parat.	Gedeonis historia narratur, et quid omnes illi typi significarint, explicatur	270. B 1
24. A 17	gelificare apud Venantium	709. B 14
fronto martyr.	gemelli tollit liberum arbitrium	677. B 19
303. A 10	geminorum simulachrum	218. A 21
fructus centuplicatus apud Prudentium	gemmarum enumeratio	37. B 4
254. B 10	genealogia CHRISTI explicatur	186. A 3
fructus sexagecuplus uirginibus assignatur	genesis Cipriani 295. A 4. Hilarij ad Leonem papā	303. Claudij Marij Victoris
254. B 19	307. B. 308. B	
fructuosus martyr episcopus Tarraconēsis	genius nihil est, quam inane commentum	23. B. 20
116. B.	genij fatales urbibus dati.	238. B 1
20 diaconos suos confirmat in fide.	georgius martyr	712. A 9
117. A 19	gerasenorum porci præcipitantur in mare.	470.
fructuosi martyris confessio.	B 16	
117. B 19	Gigantes ante diluuium	328. B 23. 329
frugescere apud Prudentium	gigantes ante diluuium	395. B 2
251. B 10	gigantum fabulæ apud græcos	395. B 9
frugifera regiones recensentur	Gladiatoria ars damnatur	222. A 7
251. B 17. 252. A. usq.	gladius anceps in apocalypsi quid significet	57.
ad B	B 21	
Fuat apud Marium Victorem	glaucoma apud Prudentium	191. B 14
342. B 4	glaucomans oliua apud Iuuenicum	501. A 7
fulberti hymnus in die Paschæ	gloria corporum rediuiorum	70. A 21
798. A 5	gloria et uita hominis incerta	701. B 5
fumificus apud Prudentium	gloriandum esse in DEO	652. A 17
253. B 15	glutita mors pro deglutita apud Tertullianū	268.
fundamen apud Iuuenicum	B 8	
468. A 8. 12	Golgotha media longa apud Tertullianū, et locus in medio orbis terrarū positus	267. A 5. 302. B 2
furo furui dixit in perterito Sedulius	goliath superbiæ exemplum	25. A 15
531. B 7	goliath prima breui et media producta apud Sedulium	566. A 19. 750. A 7
furor est adulter mœchans cum hominis corde	gomorrhæi Cypriano Gomori appellatur	302. A 17
435.	Gracchi ad Christum conuersi	226. A 9
B 10	graditurus participium apud Aratorem	598. A 14
fuscina Alcimi Auiti soror	grando Aegyptum affligit	411. B 16
425. A 22. doctissima fuscina	gratia Christi iustificat et reparat	638. A 11. 654. B
435. A 4. sacrarum historiarum perita	5 muneratur fidem	673. B 8. sola ad uitam sufficit
434.	680. B 8 omnia efficit	671. B 1. 672. B 20
A 17. B 15		
fuscina stola candida		
426. A 8		
Gabriel archangelus alloquitur Mariam uirginē		
453. B 14. 736. B 10 Zachariam		
452. B 17. 735. A		
6 mittitur ad Noë		
398. A 10 alloquitur eundem.		
Ibidem.		
B 1		
gabriel duabus prioribus breuib.		
687. B 22. 690.		
B 3. media longa		
750. B 13		
geonamnis paradisi		
296. B 3. 317. A 22. latine Nilus dicitur.		
372. B 17		
galerius cæsar		
126. A 12		
galilea prioribus duabus breuib.		
497. B 3. 553. A 5.		
760. A 3. prima breui et secunda longa		
4. 76. B 2.		
491. B 13. 514. B 5. 517. A 3. 521. A 2. 15. Ibidem		
B 1.		
751. B 3.		
galli cantus		
785. A 1. admonet nos ut mane surgamus		
40. B 2. prædicatur S. Petro		
41. A 15		
gallicultu demones fugantur		
41. A 3		
gallicanus presbyter		
525. A 8		
gallienus cæsar		
117. B 16. 20. 158. A 12		
gallus puer Cybeles		
192. B 17		

I N D E X.

- gratia non meritis seruari homines* 673. A 15
graudare apud Rusticū Heliidū 757. A 21. 758. A 15
gregorius theologus à lectione profanā non absti-
nuit 6. 25
gregorij hymnus de die dominico 783. B 6 in die
palmarum 796. A 9 in passione Christi 796. B 22
in die pentecostes 800. B 20 uespertinus 789. A 5
Gubernatio ecclesiæ 634. B 16
gymnosophistæ apud Prudentium 198. B 10
Hadriani & Antinoi cultus 219. B 2
herere prima breui apud Tertullianum 279. B 12
heresis cognomen discordiæ 34. B 1
heresis Ebionis seu homuncionitarum 176. B 5
heresis Noctiana 164. B 1
heresis unionitarum et Sabelliana 168. A 18
heresis prima breui apud Prudentiū 191. A 16. 720.
 A 19. 750. A 2
hereseion genitiuus græcus pluralis prima longa
apud Alcimum Auitum 404. A 15
heretici ecclesiæ maiore calamitatem inferunt suis
corruptelis, quàm tyranni cruciatibus 3. 26
harmonia medijs duabus correptis 767. A 12
hauriturus futurum apud luencum 474. B 17
Hebioni penultima breui apud Tertullianū 261. A 8
hebræa lingua mansit apud Semi bundicti posteros
 338. A 23. B 1
helias propheta. Vide Elias
helias propheta quæ egerit 271. B 23. et 272. A 2
raptus in cælum 59. B 8. 397. A 21
helias duabus primis longis apud Tertullianū 272.
 A 13. 271. B 23
helie coruus custodit Vincentij cadauer 213. A 4
helie ieiunium 59. B 8
heliseus propheta quæ egerit 272. A 12
heliseus trisyllabum prima breui et media longa
apud Tertullianum 272. A 12
hellenismus nomen uulgarè gentilitatis 6. 30
heliidius panegyrica scripsit. 10. 41
Hemiterius & Chelidonius martyres 79. B 22
hercules cuiusmodi Deus 215. B 12
hercules et luno discordes 130. A 11
herculis claua minax 131. B 12
herculis colus quid significet 130. B 14. simulachrū
 218. A 20
hermas Rij pontificis frater 275. A 7
herodes de Christi natalibus quærit 457. B 7 furit
in innocentes 76. B 18. 458. A 7. 537. B 4. iohann
 nem baptistam conijcit in uincula & obtruncat
 488. B 4 iudæa rex 452. B 4 non dignus est, qui
 rex uocetur 537. A 20
hester regina 434. B 6
Hieremias quinq; syllabū apud Prudentiū 199. B
 10 hieremias quinq; syllabū prima breui et secunda
 longa apud Tertull. 272. B 6 idem captus quidem,
 sed non occisus Ibidem.
hiericho ut sit capta à Iosua 861. A 18
hieronymus contra Pelagianos 665. A 13 diuina
 legis interpres 525. 526. A 14 indignatur profu-
 nis poetis 4. 36 non abstinit à lectione profa-
 na 6. 26
hierox rex quos poetæ à mensa sua remouerit 5. 37
hierusalem quadrisyllabum apud Lactantium 759.
 B 15. 871. A 22. B 4. 7
higinus Romanus pontifex 275. A 6
hilarius exul 713. A 21
hilarij genesis 303 hymnus de Epiphania 792. B 20
de ieiunio quadragesimæ 795. B 10 in die Pente-
 costes 800. A 17
hippolytus martyr abnegat Nouati heresin 151. A
 4. equis discerpitur 152. A 16 Olig. Nouatianus
 150 B 18
hippolyri festum et sepultura 154. A 6. B 10
hippolyto martyri supplicium ex nomine decerni-
tur 152. A 16
hirco duo, unus cæsus, alter dimissus, quid significa-
rint 276. B 15. 277. B 3
historia cæcinati 554. A 21 claudi in Actis 576. B
 7 Mystice explicatur 576. A 1 Cornelij centurio
 nis 589. B 11 de Rebecca grauida 597. B 17 Diui
 tis & Lazari 828. A 5 dominicæ resurrectionis
 431. A 11. 597. A 6 duorum cæcorū à Christo sana-
 torū 599. B 2 eugeniæ martyris 437. A 18 Gen-
 tilis uitreū, sacra chalybeū speculū est 10. 1. Iose-
 phi 1. ndiū in Aegyptū 438. B 7. 849. A 17 Laza-
 ri excitati à mortuis 511. A 5. 554. B 18 Philippi
 et Eunuchi 585. B 21
Holophernes libidinis exemplū 20. A 12 obtrunca-
 tus 862. A 15
homo ex duabus naturis cōstans 68. A 19 externus
 uas facile ac solubile 107. B 16 factus discipulus Chri-
 sti desinit esse homo 20. B 8 felix esset, si in tempor-
 re poenitentia egerit 422. B 17 internus à carnifice
 uiolari nō potest 107. B 10 inter uitæ et mortis do-
 minium

I N D E X

- minū uersatur medius* 205. B 6 *minor mūdus* 326. A 3 *moriēs nō perit* 71. B 1 *nouus & uetus* 282. B 3. *perfectus conditus ad imperfectionē defiluit* 235. B 21 *Quot donis fuerit ab initio ornatus* 287. B 3 *rationē operum Dei ignorati* 309. B. 6 *sine Deo esse nequit* 64. 4. A 16 *si non cecidisset quāta scientia polleret* 326. A 5 *speculum Deitatis* 182. B 13 *unde templū Dei appelletur* 562. A 7
hominis creatio 47. A 4. 147. A 9. 295. B 11. 306. B 6. 315. B 6. A. 8. 368. A 9. *ibid.* B 10 *& Christi cōpa ratio* 20. B 12 *et Dei iudicia diuersissima* 573. B 10 *fabrica* 867. B 22 *felicitas* 306. B 20 *ingenium in cognitiōe Dei exigūū* 232. A 17 *iustitia imperfecta* 653. B 6 *lapsus & restitutio* 643. A 23. 307. B 8 *mens Dei tēplū* 133. A 5. 235. B 10 *nō est simplex natura* 38. B 11 *nullius doctrina perfecta* 631. B 4
uerum gaudium 650. B 9
homini cū diabolo pugnandū est 201. A 7 *quæ præ ceteris animātib. tributa sint à Domino* 307 A 4. *homine creatum Deus alloquitur* 370. A 3 *cur Deus tot bonis ornarit* 233. A 15 *in bonum æquē atq; in malū esse liberum* 666. B 16 *mortalem non esse factum à Deo* 318. A 19 *potius Deum habendū, quā solem* 221. A 2
homines amandi sunt, non uitia 613. A 9 *deforme putant, quod natura pulchrū est* 367. B 22 *ex operibus boni nō sunt* 637. B 18 *non sunt odio habendi, sed uitia* 631. A 7 *per totum orbem terrarum dispersi* 337. B 23
hominum querimonia ante ædificationem Babilonis 336. B 11 *uaria & multiplex natura* 679. B 9. *uitia non sunt amanda* 623. A 1
homicidæ qui sint 463. A 17
homuntionitæ. 176. B 5
homerus eloquens prædicatur 391. A 15
honestas nescit senium. 350. B 11
honestas pauper 24. A 13
hora nona quid significet 389. B 21
hora sexta in sacris literis quid significet 590. A 23
hostia Deo quæ sit acceptissima 425. B. 7
hostia dicitur panis et uinum in cœna Domini 413. A 18
hostica ergastula 199. B 5
hoste quoq; deus uti potest ad salutem suorum 415. A 25.

- Humanū iudiciū et uulgare contēnendū* 640. A 19
humana omnia peritura 660. A 15
hulcera Aegyptum infestant 411. B 6
humilitas Christi hominem obedientem seruauit 643. B 1
humilitas commendatur 548. B 14
humilitas uincit superbiam. 25. A 4
humilitatis descriptio 23. A 13
humilitatis & superbiæ pugna 22. B 17
humilitatem Christus in suis requirit 500. B 22
humiles extollūtur, superbi deprimuntur 548. B 18
Hydropicus sabbatho curatur 552. B 14
hymnus ad Cal. Ianuarias 72. A 14. *ad defunctorū exequias* 68. A 17 *ad galli cantum* 40. A 9 *ad incēsum cerei Paschalis* 51. B 18 *ad Michaelē archangelū* 728. B 1 *Ambrosij de aduētū Christi* 791. B 22 *In die Pentecostes* 799. B 10 *matutinus* 785. B 8. *uepertinus* 787. B 22 *ante cibū* 45. A 1 *ante somnum* 55. B 8 *Augustini de gloria & gaudijs paradisi* 815. A 7 *Christe qui luxes & dies* 805. A 18 *conditor almē siderum.* 803. B 20 *Decem & octo martyrum* 99. B 18 *de Agnete martyre* 159. B 19 *de Cassiano* 123. A 1 *de conceptione uirginis* 801. B 7 *de Cypriano* 157. B 1 *de die domini* 64783. B. 6 *de Fructuose, Augurio, et Eulegio* 116. B 20 *de Hippolyto* 150. A 22 *de Iacobo* 803. A 7. *de natiuitate Christi authoris incerti* 792. B 6 *de nomine Iesu* 810. B 15 *de Petro & Paulo* 155. B 22 *de Quirino* 120. B 1 *de Romano* 125. B 1 *de Vincentio* 104. A 1 *Epiphaniæ* 74. B 17 *Gregorij die dominico* 783. B 6 *in die palmarum* 796. A 9 *in die Pentecostes* 800. B 20 *in passione Christi* 796. B 22 *uepertinus* 789. A 5 *Hilarij de epiphania* 792. B 20 *de ieiunio quadragesimæ* 795. B 10 *in festo Pentecostes* 800. A 17 *ieiunantium.* 58. B 23. 794. A 9 *in aduētū Christi* 803. B 3 *in die ascensionis* 798. B 3. 809. B 9 *in die Paschatis* 797. B 1. 807. B 1 *in die Pentecostes* 810. A 4 *in diluculo* 784. B 20 *in diuam Eulaliā* 95. A 1 *in D. Laurentium* 82. A 1 *in Hemiteriū & Cheli doniū* 79. B 22 *in natiuitate Christi* 804. A 18 *Matutinus* 42. A 21. *omni hora atque die canendus* 65. B 13 *post cibum* 49. B 4 *postieiunium* 63. B 22 *Theodulphi in die palmarū* 796. B 7. 870. A 23. *trium puerorum in ardentifornace* 727. A 4.

I N D E X.

venantij de cruce Domini	695 .B.21 de natiuitate Christi	694 .A.22 de passione Christi	694 .A.12
hymni Ambrosij	789 .B.16 ametri & legibus soluti	803 .B.1 ecclesiastici uarij	784 .A.2
hymnorum sacrorū scriptores	10 29 generatiorumdem	ibidem	
Iacob dissyllabum prima longa	269 .A.23 .474 .B.11 .475 .A.6 .695 .A.14 .703 .A.19	prima longa et ultima breui	447 .A.5
trissyllabum prima breui & media longa	855 .A.16		
Iacobus duabus prioribus correptis	708 .A.14 .803 .A.10		
Iacobi patriarchæ lustratio cum angelo	577 .A.3		
eiusdem claudicatio quid significarit	44 .A.3 .565 .B.16	tres uirgæ	866 .A.15
Iacobi Hertelij carmen de poetis Christianis	15		
Iabel Sisaram regem trucidat	433 .B.15		
Iani simulachrum	218 .B.4		
Idolatria damnatur à Paulo	598 .B.7	exprobratur	
Romæ	129 .A.19	totum mundū occupat	338 .B.6
Idolatriæ descriptio	19 .B.4	uanitas ob oculos statuitur	532 .A.15
Idolatræ labruscam uirgæ , & saliuncam rosæ præponunt	528 .A.2		
Idolatriæ & fidei pugna	19 .A.17		
Idololatrix religio apud Prudentium	198 .B.11		
Idolium	168 .B.6	secunda breui	226 .A.16 .227 .A.15 .231 .B.22
Idolum media breui	212 .B.12 .223 .A.6 .231 .A.14 .257 .A.22 .271 .B.18 .558 .B.19 .577 .A.9 .622 .A.11 .716 .A.16	media longa	335 .B.8 & 9
Idola conculcanda	40 .A.3	cuiusmodi sint	105 .B.14
et ipsa , & qui ea colunt nihil sunt	96 .B.12		
Idolis demones assunt	105 .B.22		
Iecur & lien.	369 .A.23 .B.2		
Ieiuniū Christi	62 .B.17	Helie	59 .B.3
Mosis	59 .B.14	Niniuitarum	60 .B.12
Ieiunij quadragesimæ hymnus	795 .B.10		
Ieiunia Iohannis Baptiste	59 .B.23		
Ieiuniorum quanta sit uis	59 .A.1 & B	maxima uis in domandis affectibus	63 .A.22
Ieiunantium hymnus	794 .A.9		
Ieiunandum quomodo sit	465 .B.10		
Iephthæ historia narratur & explicatur	271 .A.7		
Ieremias constat hexametris uersibus	571 .A.8		
Ieremias quadrissyllabum prima longa, secunda &			
tertia breuibz	571 .A.8 .493 .A.19		
Ieremias omnibus productis	686 .B.16 .688 .A.2		
Iessæ trissyllabum prima correpta	694 .B.11		
Iesus apud Damasum	774 .A.2		
Iesus dissyllabum	181 .A.18 .184 .B.22 .186 .A.13 .187 .B.9 .530 .B.11 .575 .A.18 .577 .A.14 .596 .B.10 .599 .B.10 .607 .B.11 .730 .B.22	trissyllabū	428 .A.23 .431 .B.9 .453 .B.19 .456 .B.2 .460 .A.10 .470 .A.4 .471 .B.8 .472 .A.8 .474 .B.9 .475 .A.8 .ibid .A.17 .B.2 .476 .B.1 .477 .A.1
ibid .B.11 .481 .B.16 .485 .A.20 .488 .A.8 .491 .B.3 .498 .B.2 .499 .A.14 .512 .A.19 .517 .A.19 .B.13 .518 .A.3 .520 .A.6 .521 .A.7 .10 .827 .A.13 .830 .A.3	prima breui	390 .B.5 .774 .B.23 .776 .A.18 .861 .A.18 .863 .B.13	
Iesu Christo nemo laude dignior	113		
Iesus Naue Aufes uocatus	270 .A.10		
Iesus Naue Mosis successor	434 .A.21		
Ignis accepit nomen Vulcani	220 .A.14		
Ignire uerbum	149 .A.1		
Ignicolor lux apud Iuuenium	507 .B.15	nubes apud eundem	516 .B.6
ignorare quædam prodest	679 .A.20		
ignorantia peccatum minuit	375 .B.11		
Illusiones militum in prætorio quid significarint	559 .A.14		
Imperator resistens Christianis non habendus imperator	135 .A.10		
Imperatorum Seueri Affricani & Mauricij Cappa	3 .11		
docis tempora	160 .B.8		
impiare	160 .B.8		
impij non sentiunt se puniri à Deo, nisi manifestum supplicium senserint	638 .B.17	puniuntur à Deo quum potestatem accipiunt efficiendi, quæ uolunt	638 .B.13
sperat ueniā, pij timent poenā	428 .A.11		
Incarnatio Christi	47 .B.22 .66 .A.5 .430 .A.1 .707 .A.1		
incarnationis Christi descriptio	20 .B.1		
incentium carnis apud Prudentium	184 .B.16 .195 .A.18		
inchoamentum apud Rusticum Helpidium	757 .B.7		
incero as are uerbum apud Prudentium	198 .B.11		
incestare apud Prudentium	234 .A.3		
in deitate trinitatis non est differentia	641 .A.13		
in Deo trinitas & unitas	659 .B.16		
Induperator apud Prudentium	216 .B.2	apud Ver-	720 .B.7
nantium			Infamia

I N D E X.

infamia sanctorum uertitur in gloriam	437.B 9	iohannis apocalypsis	57.A 14
infantes morientes, priusquam baptizentur, Alci- mus Auitus credidit esse damnatos	429.B 11	Baptistæ admira- bilis ortus	60.A 9
infantes nulla signa liberi arbitrij præ se ferunt	677.	Baptistæ amictus et uictus	ibid.
A 21		Baptismus ibid.	B 3
infantes qui Sodomis et in diluuiio sublati sunt non perierunt	276.B 2	Captiuitas et mors	488.B 4
ingenium et natura paruulorum	548.B 12	ieiunia	59.B 23
ingenij humani uis exigua in Deo cognoscendo	232.	Baptistæ laus	481.A 1
A 17		testimonium de Christo	596.A 21
ingeniorum pestis superbia	639	tetrica concio	459.B 11
mimicis benefaciendum	464.B 13	Discipuli reperiuntur Ephesi à Paulo	607.A 9
innocentia uera quæ sit	622.B 16	quærunť Dominum de ieiunijs	477.
innocentiæ status describitur	358.A 18	A 12	
inquiet media breui apud Prudentiũ	203.B 23. 224.	iohannis Baptistæ et Christi colloquium	460.A 8
B 20. 227.B 23		ionas propheta diuinæ potentie argumētum	777.
insignire apud Alciuum Auitum	442.B 18	A 19 in uentre ceti	484. B 6
inspicia extorum Tertullianus dixit	257.B 2	minatur igne Ni- nuiitis	401.B 10
intellectus bonus quis sit	627.A 1	eiusdem historia	61. A 8. 401.
interminus apud Prudentium	232.B 3	A 14. 835. A 23 uerba ad Ninuiitas	401.B 9
intimare	149.B 12	ionathas fauum mellis gustans cōtra patris edictum	27. B 8
inuidia diaboli	376.A 3	iordanis media breui	452. B 2. 272. A 16. 285.A 18
inuidia Sathanæ parat aditum	556.B 3	lōga	434.0. B 13. 462. A 18. 538.A 7. B 6 et 8. 549.
inuidiæ quidem subiecta uirtus est, sed non inuidet	427.A 16	A 1. 574. A 18 quadrissyllabum	452.B 2. 460.A 6. 461.B 6
inuocatur Agatha, Agnes, et Andreas à Damaso	773.A 12. B 15. 772.B 2	ioseph coniux Mariæ uirginis admonetur per ange- lum in somnis	455.B 2
inuolucrum penultima breui apud Prudentium	210.	filii patriarchæ Iacobi somniorum interpres	56.B 18. 57.A 1
A 6. 212.A 17		post gemitus est gloriam consequutus	269.B 3
ioachimus Sufannæ maritus	439.A 7	ioseph dissyllabũ prima lōga	573.B 6. 592.B 10. 748.
iob exemplũ patientiæ	439.A 7	B 13 trissyllabum media longa	458.A 6. 488.A 4. 520.A 5
fibis constat	571.B 8	iosephi uēditi à fratribus in Aegyptũ historia	438.
B 18 patientiæ comes inducitur	22.B 2	B 7. 849.A 17	
iocus luxuriæ socius in bello	28.A 20	iosias rex quæ egerit	271.B 16
iohannes apostolus ecclesiæ uirgo	584.B 20	iosuæ ducis israelitici præclara facinora recēsentur	270.A 10
Baptista	733.B 4	ious auis quid significet	130.B 9
Baptista baptizatus	459.A 13	Ira Dei grauior timenda, quum differt pœnam	650
Baptista infans	177.A 22	B 3 Dei magna, quum datur peccadi facultas	639
Baptista quæ gerit	273.B 1	A 1 ira est adulter	435.B 10
mittit discipulos ad Christum	480.B 2	facile transit in odium	657.B 1
Euangelista aquila	534.B 16	in tempore ponenda	657.A 20
Euangelista creditur apoca- lypsim suam in somno uidisse	209.B 18	proprijis uiribus perire solet	21.B 16. 22.A 21
iohan. quadrissyll. 453.A 4. 454.B 20. 460.A 10.		sibi ipsi uiolentas affert manus	22.A 14.
461.A 22 trissyllabũ prima breui	278.A 19. 461.	iræ descriptio	21.A 15
B 20. 534.A 16. 538.A 9. 568.A 14. 576.B 9. 584.		in patientiam crudelis insul- tus	21.B 6
B 19. 596.A 21. 607.A 9. 21.B 12. 5687.B 8. 692.		ibid.	B 3
A 15. 703.B 13. 708.A 13. 733.B 11. 735.A 21. 737.		iris Græcis Thaumatis uocatur	407.A 9
A 14. 776.A 11		signũ fœderis	298.B 23. 334.A 9
		iridis elegans descriptio	407.A 11
		iridem Christi typum fuisse	407.A 23
		irrecitabiliter apud Venantium	698.B 16
		irritamen apud Prudentium	201.A 16

I N D E X.

isaac patri immolatur	ceruicem porrexit	141. B	iudicia Dei cum iudicijs hominum non sunt comparanda	657. A2	hominum temeraria prohibentur	466. B15
israel	quare sic sit à parentibus nominatus	345. A	iudith foemi ad animi uirilis	434. B7	holofernem obtruncat	20. A12. 862. A16. pudicitiae exemplum
israel	disyllabum prima breui	703. A19	iuo & Hercules discordes			130. A11
isaias	disyllabum	577. A15	iuuppiter cuiusmodi Deus	214. A21	cygnus	130. A
isaias	trissyllabum	459. A17.	iuulie legis reus	129. B20	taurus	130. A18
isaias	461. B3. 486. A8. 740. B18. 694. B3		iuurandum non esse			464. A11
israel	benedicitur à Deo	345. A21	iustitia Dei superatur à misericordia	321. A16	hominum imperfectione uirtutum	653. B9
israel	pastus in deserto	53. B19	iustitia diuersa praemia			638. A4
israel	disyllabum	577. A3. 6.13	iustificatio & reparatio gratiae sunt, non operum aut meritorum			638. A11
israel	media longa	545. A6	iustificamur gratia Christi			654. B1
israel	posterioribus breuib.	638. B7.22	iustificatus Abrahamus sola nude fidei consensione			342. B12
israel	penultima correpta apud Alchimium Auitum	434. B3	iuuencus primum baptizare & deinde docere iussit se Dominum scribit			522. A7
israel	transitus per mare rubrum	33. A9. 53. A15	iuuenci historie Evangelice libri quatuor	452. B3.		
israelita	secunda & tertia breuib.	457. A1. B14. 473. B17. 479. B13. 703. B6. 727. B19	iuuencus	469. A18. 487. B3. 504. A21.		
israelita	ab Aegyptijs obseffi ex postulant cum Moese	419. B15	iuuencus	439. A19		
israelita	egrediuntur ex Aegypto	415. B21	labens participium prima breui apud Marium Victorium	446. A2		
israelita	cunt per mare Rubrum	420. B19	labitans participium & prima breui apud Marium Victorium	445. A11		
israelita	quandiu uersati sint in Aegypto	415. B13	labruscam uul & saliuncam rose praepone reido-			
israelita	res quas suis preciosissimas ab Aegyptijs utendas accipiunt ibidem.	A8	latras.			528. A1
israelitarum	uestes & calcei non atteruntur.	417. B7	lac & caseus			46. A20
Italia	sedes eruditionis	3.17	lactantij Christus de beneficijs suis			759. A11
Iudas	origo stirpis regiae	269. B10	lacus è Sodomitico incendio natus	348. B19.	quid significet	349. A1
Iudas	Ischariothes	30. B4	lancinari uerbum.			135. B5
Iudas	accepit à Domino sacramentum	556. B3	lancinator			148. B4.
Iudas	Dominum prodit	513. B9	lapsare spud Iuencum			515. A16
Iudas	se suspendit	518. A8	largiflua opes apud Iuencum.			454. B11
Iudas	disyllabum	513. B8. 12. 514. A5. 6. 515. B4. 7. 556. A14. B3. 558 A13. 573. A17	lata & angusta uia			646. B1
Iudas	proditoris miserabilis interitus	558. A15. 573 A7. 581. A2	latium & Latini unde dicti sint			214. A10
Iudas	scelus exagegratur	556. B8	latro dexter pendens cum Domino in cruce martyris			
Iudas	eiusdem cum Arrio comparatio	581. A3	latrones duo cum Domino crucifixi			518. B3
Iudas	proditorem acriter Sedulius increpat	557. A1	latronum cum Domino actorum in crucem & Domini collatio.			560. A6
Iudaea	à Venantio carmine perstringitur	700. B10				latua
Iudaea	uituperatio	587. A13				
Iudeam	Arator increpat	578. A8				
Iudei	Christi aduentum in carnem negantes	171. B3				
Iudei	increpantur ab Aratore	515. B4				
Iudei	Manzer populus	561. A17.				
Iudeorum	omnia amiserunt	563. A22				
Iudeorum	gens durissima	555. A2				
Iudicare	de occultis peccatum	629. B23				
Iudicium	Dei inscrutabile	680. B5				
Iudicium	Dei & hominis diuersissimum	573. B10. 638. B13				
Iudicare	contemnendum	640. A19				
Iudicare	describitur	510. A4				

I N D E X

latus Petri percussum ab angelo quid significarit 393. B 12
 lauacrum media correpta apud Prosperum aquitanicum 643. B 17
 laurentius colligit pauperes & infirmos thesaurum ecclesiæ 85. A 16 Archidiaconus Romanus 82. A 9 Tyrannum de crate ludificatur 90. B 23
 laurentij historia 83. A 4 preces 91. A 12 responsum præfecto urbis 84. B 11
 laurentius presbyter Sedulij amicus 525. A 4
 laus Iohannis Baptistæ 481. A 1
 laus puerorum & concio Domini de iisdem 496. A 14. 498. A 14
 lazarus die Sabbathi excitatus à mortuis 267. A 18. 180. B 12
 lazarus media longa apud Tertullianum 277. B 10
 lazari rediitui historia 554. B 18
 Lectus coniugij obscænus dicitur 429. A 12
 lex est index peccati 637. A 15 est ceu dux ad gratiam ibidem B 1 sine spiritu occidit 637. A 8. 16
 legis duæ tabulæ quid nobis significant 279. A 6
 finis Christus 825 B 8 perfectio charitas 635. A 20 uolentia 637. A 8
 legifer Moses à Mario Victore dicitur 311. A 9
 legirupus apud Prudentium 195. A 7
 leontius episcopus Burdegalenfis 721. B 20
 leprosus mundatur 542. A 9
 leprosi decem mundantur 553. A 7
 leuitis sacramenta dispensanda tradita 583. A 21
 leuitas Arator uocat septē diaconos electos ab apostolis 583. A 18
 Libertas quando uerè sit futura libera 686. A 2. 685 A 7 seruire Deo 652. A 9
 libertatis ueræ opera 685. A 14
 liberum arbitrium 204. B 5 accipit homo à Deo 205. A 6 derogat gratiæ Dei 638. A 6 gemelli tollunt 677. B 19
 liberi arbitrij documentum Lothus cum uxore 206 B 9 Ruth item & Orpha Moabitides ibid. 18
 liberi arbitrij nulla signa in infantibus 677. A 21
 liber plebei cuiusdam uatis conseruari iussus 726
 libri magici Ephesi comburuntur 609. A 13.
 librorū ueteris & noui testamenti catalogus. 434 A 17

libera ablatius ultima breui apud Tertullianū 268 B 14
 liberum esse hominem in bonum æque atq; in malū 666. B 16
 libidinis & pudicitie pugna 19. B 15 execratio 20. B 19 exemplum Holofernes 20. A 12
 lien et secur 369. A 23. B 2
 lignum mortem & uitam peperit 763. A 14 quod aqua amara dulcis facta est typus crucis 54. A 2
 uitæ Dominus est, eiusq; rami duodecim apostoli 302. B 12
 ligni uitæ fructibus qui uescantur 303. A 13 eosdem qui respuant 304. A 1
 ligna parantur ad arcā Noë è uarijs montibus 400 A 1
 lingua duplex est adulter 435. B 10
 lingua Hebræa mansit apud posteros Semi benedicti 338. A 23. B 1
 lingua pars optima 142. A 13
 lingue formatio 369. A 1
 lingue laus in Cyprião martyre 157. B 11. 142. A 18
 lingue confunduntur Babyloniorum 337. B 11
 linguarum diuisio facta apud Babylonios fuit utilis 338. A 21
 linus secundus Rom. pontifex 274. B 13
 literæ sacræ cur sint obscuræ et mysterijs plenæ 646. B 20
 linie Augustæ simulachrum 219. A 2
 liuor est adulter mœchans cum corde hominis 435. B 10
 Locus ubi Christus passus est 266. A 15
 locis ac temporibus res creatæ sunt à Deo distinctæ 355. B 8
 locustæ Aegyptum infestant 412. A 2
 loquutuleus penultima breui apud Alcimū Autium 411. A 8
 loth captiuus cum Sodomitis 17. A 15 liberatur ab abrahamo 341. A 23 eripitur ex incendio 200. B 6. 347. A 22 excipit angelos hospitio 299. B 3. 346. B 11 ingreditur Segol 300. B 23 primo Adamo constantior 283. A 4 Sodomam migrat 340. B 15 Sodomitis filias offert 347. A 1
 lothi oratio ad Sodomitas 299. B 11 uxor docet suo exemplo, cum periturum, qui uetita uelit cognoscere 381. A 20 uersa in statuā salis 206. A 1. 301. A 14. 348. A 13. 382. B 12 quid signific. 529. B 10
 N 2 lucas

I N D E X.

Lucas Euangelista	805.534.B15	448.B2 ad sextū 449.A22 ad septimū 450.
Lucas Euangelista DOMINI stirpem ut recenseat	186.A23	B11 eiusdem precatio ad Deum 449.B16
Lucifer inuidia & ambitione perijt	310.A7	macedo media producta apud Aratorem 601.B3
Luciferi angeli casus 375.A8 inuidia 194.A1 superbia 193.B4 querimonia de suo casu, & hominibus felicitate	376.A13	macedonia secunda breui ibidem9
Lucifluus ortus apud Iuuenicum	493.B21	macedum pro macedonum 242.B4.856.A15
Lucis creatio	295.A9	menades insana 216.A9
Lucanum 201.A2.203.B17.233.A19.228.A3.872.A3		magi adorant Christum 177.B18 Aegyptiorum resistunt Mosi, & confunduntur 409.B1 ex Persia 75.A18 iussi per aliam uiam redire domum quid nobis representent 537.A13 terrent Herodem 536.B9 ueniunt Hierosolyman 457.A20
Ludimagister à discipulis suis martyrio coronatus	124.A et B	magorum munera quid significarint 76.A12.457.B23.537.A6 uerba ad stellam 75.B3
Ludouicus Vices de Corruptis disciplinis	8.9	magia detestabile scelus 338.B7
Ludouici Viuis sententia de poetis Christianis	8.9	magicae praestigiae enumerantur 380.B8.381.A1
Ludouici Pij imperatoris sententia de conseruando libro plebeij cuiusdam uatis	7.26	magiam & mathematicam Prudentius habet pro illicitis artibus 250.B6
Lues ultima correpta apud Prudentium	195.A18	magici libri Ephesti comburuntur 609.A13
Luminis spes omnis in Christo	52.A7	magistratus obseruantia 634.A19
Luna mutabilis	305.B21.306	magnalia 258.B9.269.B20
Lunae seu Dianae cultus	221.B1	magnitudo uera animi 640.A17
Lunae & Solis creatio	353.B2	maior quis futurus sit in caelis 548.B4
Lunaticus sanatur à Domino, quem discipuli sanare non potuerant	495.A14.548.A2	malefabrae suadela apud Prudentium 205.A23
Lunatici pater Domino supplicat	548.A5	malus nemo liber aut dominus est 640.B13
Lux creata in principio non fuit sol	532.B7. cur creata 305.A14.B1. dolis contraria 42.B19.	malum à bono quantum distet 541.A18
multis titulis ornata 351.A15. non finit peccare, sed facit ut omnes peccata sua tegant	43.A1	malum minus est peccasse, quàm bonum non peccasse 310.B4
Luxuria à Sobrietate in fugam uertitur	27.B18 lethali uulnere sauciatur 28.A4	malum nihil est, quod finem quietem consequitur 158.A21
Luxuriae descriptio 25.B6 eiusdem arma, quibus pugnatur 26.A2 item currus describitur ibidem. A13		mali diabolus author 193.A19
Luxuriae socij iocus, Petulantia Amor, uoluptas 28.A20.B		mala à Deo petenda non sunt 656.B13
luxuria et Sobrietatis pugna	25.B5	mala quae peccatum originis sint sequuta 390.B
luxuriae & sociorum arma	28.B13	13.391.A usq; ad B & amplius
luxus est adulter moechans cum corde hominis	435.B10	mamertus contra uanos poetas 10.14.775.A4
luxum sectantes male collocant suum talentum	433.A5	mammonea fides 199.A12
Machabaei fratres	115.B7.17.434.B13	mamre Abrahami hospitium 341.A6
Machabaeorum mater	427.A20 regi non uult cedere 443.A1 eiusdem oratio ad primogenitum 444.B6 ad secundum filium 445.A5 ad tertium ibidem B22. ad quartū. 446.B16 ad quintū.	mandatum maximum in lege 505.A15
		mandata Dei nobis profunt, non ipsi Deo 635.B16
		mane surgendum. 40.A21
		manichaeus canis appellatur 186.A1
		manichaeus Christum facit simulatorem 185.B4
		manichaei heresis refellitur à Prudentio 185.A20
		186.187
		manichaei dogma haereticum quod fuerit 185.A17

INDEX.

- manna angelicus cibus* 27. A 7 *argumentum diuini*
nae omnipotentiae 330. A 13 *figura Christi* 417. B
11 pluit de caelo 54. A 3 *quid significarit* 279. A 2
manna patres in deserto, nos edimus de corpore
Christi 27. A 7
manus arida curatur sabatho 482. A 19
manus restricta est adulterium corde hominis mox
chans 435. B 10
manu ablatus ultima breui apud Tertullianum 283.
 B 9
mansor oris apud Sedulium 562. A 9
manzeres populi, apud Sedulium 561. A 17
marcion a diabolo excitatus 258. B 11 *Duita hereti-*
cus 189. A 13 *duos deos facit, Bonum et malum*
 189. A 22. 259. A 5 *opinatus est, animam non cor-*
pus iri suscitatum 187. B 14 *quando Romam*
uenerit 275. A 10
marcion media breui 275. A 10. 191. A 8. 192. B 7
marcionis dialectica uox 192. B 7 *figura fuit Cain*
 189. A 9 *heresis refellitur* 187. B 18. 189. B 19
marcionis penultima breui apud Prudent. 200. B 17
marcionem medijs duabus breuibus usus est Tertul-
lianus 260. B 3 *sicut Marcionis quoq;* B 6
marcus euangelista Leo 534. B 14
mare mortuum 301. B 17 *rubrum baptismus patrū*
 596. B 4 *baptismi typus* 424. A 10 *omnipoten-*
tiam Dei ostendit 330. A 1. 777. A 5 *quorum ty-*
pus fuerit 596. B 4 *typus baptismi* 330. A 7 *uen-*
to exiccatur 420. B 3 *uitreū in apocalypsi* 279.
 B 16
maris & terrae separatio 351. B 23. 352. A 15
margaritae non sunt porcis obijciendae 467. A 3
maria uirgo 20. B 1. 18. 429. B 22 *cum alijs matro-*
nis scribitur uenisse ad filij sepulchrum 562. B 15
illasis & immotis uisceribus peperit 536. A 2 *ma-*
ter 177. A 6. 429. B 22 *parentem & filium suum*
peperit 692. A 6 *parit in rure Bethlehemitico*
 455. B 17 *sine dolore* 692. B 21 *praedicta per Esa-*
iam 279. A 15 *respondet archangelo* 453. B 20 *Eli-*
zabethae 454. B 6 *salutatur a sedulio* 536.
 A 21
maria liberata a septem demonibus 552. A 4
maria media breui 536. A 7. 736. B 4. 737. A 11. 20.
 750. B 15. 774. A 20 *longa* 535. B 11. 17. 555. A 4.
 563. B 5. 566. B 4. 5. 567. B 21. 572. B 6. 596. A 13.
 602. A 11. 687. A 4. 688. A 19. 689. A 12. 691.

- A 23. 694. A 14. 705. A 6. 706. B 5. 707. A 18.
 793. B 4
mariae uirginis fides concepit 535. B 18 *praconium*
 691. A 1 *uerba ad Christum in templo repertum*
 458. B 23
mariae uirgini matri apparuit Dominus post resur-
rectionem 563. B 7
marius lugurthae uictor 225. A 16
marius Victor detestatur poetas profanos 4. 33
marij Victoris epistola ad Abbatem Salmonē. 349
 A 9 *Genesis* 323. A 2
marij Victorini rhetoris de fratribus Machabaeis
liber 443. A 5
maritare 177. A 2. 334. B 1. 340. B 12. 373. A 10
mars cuiusmodi Deus 217. A 1
mars et Vulcanus discordes 130. A 8
martha occurrit Domino 511. B 15
marthae & Christi colloquium 511. B 17
martialis martyr 103. A 5
martini episcopi miracula 714. B 13
martini Deus inuocatus ab Aegypto 721. A 18
martyres & Apostoli laudandi carmine 40. A 5
martyrum catalogus 708. A 7
martyrium est uelutibaptismus 653. A 14
mater Christi quis sit 430. A 22. 485. A 16
mater cum septem filijs 141. B 20. 443. A 9
mater filiorum Zebedae pro filijs intercedit apud
Dominum 500. A 20
matrimonium Adami et Euae quibus uerbis sit san-
ctum 370. B 19. 371. A 1
matrimonium non quamlibet ob causam dirimen-
dum 497. B 16
matrimonio Alcimus Auitus iniquus est 429. A 12
mattheus Euangelista Christi ueram humanitatem
asserit 186. A 3 *homo* 534. B 13 *uocatur a Domi-*
no 471. A 20
matthias legitur apostolus 573. B 7
matthias prima secundaq; longis apud Aratorem.
 573. B 7
mathiae nomen explicatur 573. B 7
mauricius cum socijs 712. A 18
mauricij Cappadocis imperatoris tempora. 3. 11
maurici uocatus media longa apud Venantium
 712. A 23
maxentius a Moluiō in Tiberim praecipitatur 224.
 A 20

I N D E X.

maxentij tyrannis	224. A 6	militum illusiones in prætorio aduersus Dominum	
maximianus	96. B 13. 17	quid significarint	556. A 14.
maximum præceptum in lege	576. A 15	ministri Christi non mercatores, sed dispensatores	
maximus imperator	720. A 14	sunt	545. B 1
Medardi episcopi miracula	713. B 20	miracula Christi	258. B 1
medullitus apud Prudentium	198. A 21	miraculorum Christi enumeratio	761. B 20. 762.
melchisedech nescitur unde sit oriundus	28. A 4.	A 10	
342. A 13. 553. B 1		miracula etiam impij faciunt	552. B 3
melchisedech medijs breuibz apud Venantiũ	703.	miracula in Dominica passione	578. A 8
A 21		miracula Martini episcopi	714. B 13
melchisedechi panis & uinum cœnæ dominicæ ty-		miracula Medardi episcopi	714. A 22
pus	342. A 13	miracula quæ facta sunt Christo pendente in cruce	
melodum	65. B 15	430. B 15	
membrari apud Dracontium	356. A 16	miraculis gaudere non debent, qui faciunt	552.
mendacium difficilius ueritate	646. A 2	A 22	
mensatim apud Inuencium	492. A 10	miseratio auaritiã uincit	31. B 14.
mens hominis templum Dei	133. A 5	miserationis descriptio	31. A 23
mens pura ac poenitens Deum iuuat	362. B 4	miserationis uerba	32. A 10
mens foror carnis	189. B 11	miserationis et Auaritiæ pugna	28. B 19
mentis origo cœlum	56. A 17	miser cordia Dei maior est, quàm iustitia	321. A 16.
mentor et Phidias fabri et parentes deorum	131.	359. B 9	
B 21		miser cordia & ueritas Domini uiæ sunt	632. A 1 in
merces fit ex munere	678. A 4	diuidui comites	ibidem
merces secundum gratiam non debitum imputatur		miser cordiæ diuinæ exemplum Paulus & in insula	
637. B 21		Paphus	594. B 21 opera 63. B 4. 549. B 2
mercurius cuiusmodi Deus	215. A 1	mitificus apud Prudentium	211. A 4
mercurius fur et magus	215. A 1	Moduinus Augustodinenſis episcopus	730. B 10
meritum unum sufficit ad mortem, ad uitam nullum		moluius in Tiberim præcipitat Maxentium impe-	
680. B 7		ratorem	224. A 20
meritum ante fidem nullum	673. B 16	moni sal niger	535
meriti fons est pater lucis	672. A 15	morbi animi sædiores corporis morbis	87. A 4.
meritis homines nõ seruantur, sed gratia	673. A 15	morborum et tormentorum comparatio	136. A 4.
merobaudes panegyrica scripsit	10. A 2	morbos sæpe omnium tormentorum sæuitiam supe-	
merobaudis carmen de Christo	763. B 17	rare	136. A 4
metretæ tres in Euangelio quid significet	614. A 7	moriente Christo in cruce quæ acciderint	561. B 1
michael archangelus	728. B 6	mors æqua nemini parit	413. B 19 aliter culpa
michaelis archageli hymnus de uirgine Maria	693	185. A 7 Christianis ludus 105. B 10 dissolutio ani-	
A 21		mæ & corporis 68. B 3 in morte Christi uicta	
michael prioribus breuibz apud Venantium	690.	561. B 14. mala quæ sit habenda 639. B 11 nõ est	
B 2. 693. A 19. 728. B 6		creata à Deo 561. B 20 per peccatũ uenit in mun-	
milites Christum illudunt 518. A 20 ducunt ad cru-		dum 287. B 10 quæ felicior 70. A 17 reparatio	
cem	ibidem B 4	uitæ 71. A 2 requies malorum	359. B 10
milites custodes dominici sepulchri increpantur	563	mortem non timent, qui Deum confitentur	134. A 3.
A 8		Prudentius alloquitur 181. A 15 uincere plus est,	
milites Domini resurrectionem confitentes & ne-		quàm nescire mori	310. B 21
gantes	563. A 4	mortetenus	

- mortetenus apud Iuencum 515. A 2
 mortui maris miracula 301. B 17. 302. A 11
 mortuorum resurrectio 69. A 7 probatur 288. A
 22. 315. B 19
 mortuorum resurrectionis descriptio 289. B 2
 mortuos sepelire opus misericordiae 69. B 12
 moſes à Deo iuſſus, uirga ſua mare Rubrum diuiſum
 coniungit 422. A 20 alloquitur Pharaonē 408.
 B 4 conſolatur obſeſſos ab Aegyptijs Iſraelitas
 420. A 3 Deum uidet in rubo 32. B 6 maluit af
 fligi, quā uiuere in regijs delicijs 269. B 14. manus
 Pharaonis effugiens typus Chriſti effugientis ma
 nus Herodis 77. B 22
 moſis cathedram occupant ſcribæ 505. B 5 canti
 cum 791. B 6 ieiunium 59. B 14 miracula 269.
 B 21 uxor etiopiſſa cur fuerit. 586. A 19
 moſi genitiuus apud Mariū Victore legitur 311. A 9
 moſis & Chriſti comparatio 78. A 12
 moſea accuſatiuus apud Iuencum 504. B 12
 moyſes media longa apud Prudentiū 197. A 15. 547
 B 15
 Mulier Cananæa implorat opem Chriſti 491. A 18.
 546. B 18 cur ex coſta uiri facta 306. B 19 fili
 olum carnifici porrigit 143. B 4 conſtantiore
 intuetur in ſummis cruciatibus 141. A 2 gerit læta
 ad ſupplicium 143. 4 in tormētis potum aquæ
 petentem increpat & conſolatur 141. A 12 eo/
 dem obtruncato cantillat pſalmum 143 B 14 ia
 nua mortis & uitæ 565. B 4 incuruata 545. B 21
 menſtruis laborans ſanatur 477. B 12. 544. A 7
 peccatrix ungit Dominum 550. A 18 Samarita
 na 553. B 15 ſumpta ex latere uiri 266. B 13
 mulieris creatio. 295 B 19. 319. A 10. 357. A 2
 mulieres apoſtoliſ datæ, unde Domini reſurrectio /
 nem diſcerent 432. A 2 non deſeruere Dominum,
 ut uiri 430. B 23 præ uiris non ſunt contemnen
 de 430. B 6
 mulierum uestitus & ornatus repræbenditur 350.
 A 18
 muliebris ſexu gratia 432. A 3
 multiſidus & cantifiſidus apud Prudentium. 249. B
 12. 250. B 2
 multiſua uerba apud Iuencum 465. A 11
 mundus Adami dos 371. A 15 ex nihilo conditus
 280. A 17 perpe titur ſuos morbos, ut corpus
 noſtrum 253 A 22 ſeruit pijs & impijs, ſed non
- iudicat 248. A 22 uallis ſletus 685. A 3
 mundo dedit partem habent cum principe mundi
 658. A 3
 mundum eſſe factum 312. A 17
 muſæus & Alcæus 65
 muſcæ inſeſtant Aegyptum 411. A 17
 muſica lyrica cur abolita ab epiſcopis Græciæ
 5. 14
 mutuo loquendi facultas datur 550. A 11
 mutuo dandum eſſe 464 B 11
 Myron & Polycletus Romanorum deorum condi
 tores 131. A 20
 myrrha mortalitatis ſignum 76. A 18
 myſteria religionis cur ſcripta ſint carmine 336. 4.
 Nabuchodonofor omnipotentiae Dei exemplum
 531. B 1
 nappæa rura ſignificat 220 A 13
 nathanaël à Domino uocatur 471. B 4 alloqui/
 tur Chriſtum ibidem. B 16 Philippum ibidem
 B 9
 natiuitas Chriſti 72. A & B 73. A & B paſtoribus
 nunciatur 455. B 21
 natura non caret uitio 253. B 1 Paruulorum quæ
 ſit 548. B 12 ſubieſta eſt fidei 582. B 14.
 naufragare apud Alcimum Auitum 423. A 18
 nauifiagus notus apud Prudentium 211. A 20.
 nazara apud Iuencū pro Nazareth 458. B 1. 471.
 B 8 & 9. 488. A 8.
 Necui pro necaui Tertullianus dixit 266. B 10
 nefas ultima breui apud Tertullianum 263. A 6. 258.
 B 23. 284. B 1. 287. B 17.
 negligo prima correpta apud Alcimum Auitū 442.
 B 10
 nemo aſcendit in cœlum, niſi qui deſcendit 337. A 23
 bonus ſeruus, & nemo malus liber eſt uel dominus
 640. B 13 naſcitur inſons 284. B 1 poteſt duo
 bus dominis ſeruire 466. A 18
 nephthala apud Iuencum 461. B 4
 neptunus Oceanum ſignificat 220. A 11
 nero Petri et Pauli apoſtolos de medio ſuſtulit 15. 2.
 A 8 primus Romæ innocuo ſanguine polluit 245.
 B 3
 Niceta Dacorum epiſcopus 852. A 4.
 nicetæ etymologia pene eadē, quæ Iſraelis 855. B 5
 nicodemus ad Dominum 473. A 11
 nicolaus Seleucerus. 11. 28

I N D E X.

nihil noui est apud Deum	636. A 9	Obbrutescens apud Prudentium	204. A 6
nili fluminis descriptio	372. B 17. 373. A usq; ad 22	obedire secunda breui usus est Cl. Marius Victor	318. B 11
nimroth idolatriæ & impietatis author	335. B 11	oblectamen apud Prudentium	196. B 10. 201. B 20.
336. A		233. A 21	
niniue prima breui, & media producta apud Ma-		obscuritas sacre scripturæ	646. B 20 non debet
meritum	777. B 9	nos terrere	647. A 2
niniue media longa apud Paulinum episcopum No-	860. B 15. 862. A 21	obsequela apud Prudentium	238. A 5
lanum		obsequium Deo acceptissimum gratiarum actio	45
niniuitarum ieiunium	60. B 12 historia eorum-	B 9	
dem	ibidem & 61. A. B	obseruantia magistratus	634. A 19
niniuitarum poenitentia	401. B 13	obsesti à demonibus liberantur	469. A 21. 542. A
Noa nominatiuus priore producta apud Tertullia-	269. A 12	23. 543. A 9. 544. B 20. 545. B 11. 248. A 2. 550. B	
num		15. 551. A 7	
nobiles uerè qui habendi, Romani martyris dictum		obstetrices Aegyptiacæ	408. A 11
128. A 12		occidialis apud Prudentium	243. B 9
nobilis qui uerè fiat	402. B 2	occiput & ceruix	369. A 11
nocere nemini satis nõ est, sed multis prodesse	649.	occanus accepit nomen Neptuni	220. A 11
B 22		oculari apud Dracontium	361. B 5
nocticola apud Prudentium	203. B 12	oculi fenestræ sub fronte	549. B 17
noë arcem extruere iubetur	329. B 12 irridetur	Odium perfectum & licitum quod sit	645. B 9
400. A 12 inebriatus	334. B 9 monetur, ut tan-	odium uitiorum non hominum	645. B 9
tum sibi caueat à serpente	399. B 1 post dilui-	Officium apostoli quod sit	671. A 20
um sacrificat	333. A 12. 406. A 23	Oleum fuisse fronti inunctum in Baptismo	26. B 10
noë prima breui	585. A 16. 593. B 15. 612. A 17 lon-	Gratiam designat	593. A 1
g 4328. B 1329. A 14. 330. A 1. 21. 332. A 6. 17. B 5. 333		olibriaca familia ad Christum conuersa	226. A 2
A 7. 397. A 20. B 6. 407. B 8. 10. 530. B 16. 612. A		oliua glaucicomans apud Iuencum	500. A 7
10. 703. A 15		olium	144. A 12
noëtiana heresis Patrem passum affirmat	164. B 1	Operis huius argumentū	11. 4 dedicatio ibid. 16
nomina authorum huius operis, secundum tempora		Opera bona impijs nihil prosunt ad salutem	638. A
quibus uixerunt	16	18 Dei non inquirenda altius	680. A 19 Dei
nomina rerum saepe argumenta suppeditant	606.	sunt extra tempus	641. B 13 Dei inuestigabilia
A 5		654. A 5 homines bonos non efficiunt	637. B
non exaudiri à Deo potius gaudendum, quàm dolen-		18 misericordiæ	63. B 4 549. B 2. 650. A 8
dum	656. B 20	opera bona & uenialia peccata	638. A 16
nouatus hæreticus	150. B 18	operum bonorum amatores cœlesti manna fruen-	
nouum & uetus testamentum consentiunt	280. A 3	tur	279. A 5
nouum nullum est apud Deum	636. A 9	operibus proprijs non beamur	633. A 14
nox seu tenebræ cur creatæ	305. A 21 amica fini-	opes terrenæ deferendæ atq; calcandæ	580. A 9
bus	42. B 17	Oratio apostolorum contra hostes Christi	578. B
noxialis epitheton	149. B 8	9 ad Deum	528. A 17
Nubes flammiuoma apud Iuencum	451. B 21	oratio dominica	465. A 19
Nuptiæ apud Canam in Gallilea	472. A 7. 541. B 7	orationis dominicæ breuis explicatio	540. A 11. B
nullius hominis doctrina perfecta	631. B 4	541. A	
nutrimen apud Iuencum	509. A 6	oratio & uita conuenire debent	624. B 13
Nymphæ flumina significant	220. A 12 exagitan	orandum pro malis	654. A 17
tur 4 S. Romano	130. B 18	orandum	

I N D E X.

orandum quomodo sit	465.A10	parricidalis apud Prudentium	188.B14
orandum quomodo sit pro principibus infidelibus		pascha celebratum in Aegypto	869.B16
134.B17		paschatus ceremoniæ atq; celebritas describitur	54.
ordo poetarum ueterum ecclesiasticorum secundum		B21.56.A	
argumentorum materiam	12.1.13	paschalis agnus instituitur	412.B20 eiusdem si-
ornamenta corporis	425.B17.426	gnificatio	413.A10
ornare corpus superuacaneum	426.A4	pastores Christi natiuitatem audiunt ab angelo	455
ornatus mulierum carpitur	350.A18	B21.436.A	
Ostiensis uia Romæ	156.B20	pastoribus cur primum Christi natiuitas nunciata	
ostium in arca Noë quid significauerit	593.B15	sit	536.B5
ossum pro os ossis dixit Terullianus	267.A4	pater & filius unum quomodo sint	197.
Ouis perdita queritur à Christo	392.A1	A23	
Pædor oris, apud Sedulium	527.B22	patris & filij æqualitas	533.B16
pagina	147.B11	patris & filij mysterium	138.B3
Palme septuaginta in deserto quid significant	749.	patrum ecclesiæ scripta	435.A2
B2		patrum errores propagati ad posteros	217.B8
palpamen apud Prudentium	196.B2	patricida apud Prudentium	202.A12
palpare	197.A.3.212.B13	patria non est in mundo	628.B2
παρρηγομένη	10.39	patientia comes omnium uirtutū, sine qua uirtutes	
panegyricorum scriptores	10.41	uiduæ 22.B13 diuina 624.A1 tolerando uin-	
panes tres oblati in sacrificio	614.A10	cit	22.A20
papa prima longa apud Aratorem	570.B7	patientiæ thorax	21.B10
paphus antrum libidinis recipit apostolum Paulum		patientiæ uerba ad uictam iram	22.A16
594.B17		patientiæ & iræ pugna 21.A15 earundem descri-	
parabola de decem uirginibus	435.B19.508.B11	ptiones	ibidem
de filio perduto 392.A7 de hero qui rationes sub		Paulus agit Corinthi cum aquila 605.B16 cōsolat-	
duxit cum seruis suis 497.A5 de patre ablegan-		tur nautas 618.B15 cum Sylia conijcitur in car-	
te filias in uineam 502.B7 de patrefamiliis con-		cerem 603.B1 demonio puellam liberat 603:	
ducente operar. in uineam 499.B2 de quinque		A13 ducitur Casaream 617.A7 Ephe-	
talentis 432.A11 de rege parante nuptias filio		si multa miracula perpetrat 608.A14 ibidem	
503.B6 de Samaritano 392.B14 de semi-		reperit discipulos Iohannis Baptiste 607.A9	
nante 254.A4 de talentis 509.A18 de uinea		gladio trucidatus 155.A20 in insula Melite mi-	
agricolis locata	503.A4	racula facit 620.B22 lupus rapax ex uaticinio	
paradigma apud Alcimum Auitum	439.A18	Iacob 605.A14 mordetur à uisera 614.B19	
paradisus 296.A10 Adami et Euæ thalamus 371		paralyticum sanat 598.A8 periclitatur Ephesti	
A15 homini pro sede datus 47.A9 non fu-		609.B10 periclitatur in mari 618.A2 prohi-	
it merces, sed largitio 318.A9 primis parenti-		bet sibi fieri diuinos honores 598.B4 prouocat	
bus traditur unà cum præcepto de arbore 373.B		Casarem 617.B9 secundus à Petro 599.	
12 soli homini non bestiis datus ad incolendum		A23	
358.B12.		paulus & Barnabas apostoli	273.B14
paradisi descriptio 316.A8.353.A1.371.A & B		paulus & Petrus Apostoli Romæ regnare dicuntur	
372.A & B.560.B3		92.A10	
paradisicola apud Prudentium	210.A13	paulus proconsul conuertitur ad fidem	595.A18
paralyticus sanatur	471.A1.543.B2.598.A8	pauli apostoli buccina 434.A5 cæcitas tridua-	
parentum piorum impij, et impiorū pij liberi 677.		ua quid significarit 587.A7 concio habita An-	
B12		tiochiæ 595.B9 Athenis 604.B7 conuersio	
		O	586.

I N D E X.

586. B. 11. 614. B. 19 *elogium* 771. A. 1 B *locus ex*
plicatur, caro & sanguis regnum Dei non possi-
debunt 268. A. 3 *nausfragium* 211. A. 12 *profe-*
cturi Hierosolymam sermo ad ecclesie ministro
 612. B. 14 *socios audisse & non audisse, uocem*
caelitus delatam, ut intelligendum 616. A. 1 *tento*
ria quid representent 606. B. 12 *uinculi sermo*
Iudeos 614. B. 19
pauli & Petri artificiorum collatio 607. A. 1
paulo apostolo imponuntur manus a Petro 594. B
 16. *sacrificium paratur* 598. B. 2
paulum apostolum uipera mordet 211. B. 10 *confite-*
tur demonibus 607. B. 14
paulinus episcopus Nolanus orat, ut in hoc secu-
lo luceat 827. B. 12 *defunctos pro uiuis orare cre-*
dit 830. B. 23
paulini episcopi Nolani carmē ad Citheriū de Mar-
tiniano 831. B. 16 *ad Nicetam* 832. A. 7 *de die-*
bus festis 864. A. 16 *de turbulento suorum tem-*
porum statu 859. B. 3 *epistola ad Ansonium* 741.
 A. 21. 743. A. 17. 746. A. 14 *Panegyrica* 10. A. 1
Panegyricus 817. B. 4 *precatio ad Deum* 769.
 A. 3 *pro salute Augustorum* 770. B. 16
paulini consularis de Iohanne Baptista carmē 733.
 B. 4
paulinorum familia ad Christum conuersa 226.
 A. 6
pauperes & infirmi ecclesie thesaurus 85. A. 16
 88. B. 8
pauperibus rapiuntur, quae non tribuuntur 649. A
 19. *superflua dantur* 649. A. 6
pauperum gloria Christus 829. B. 3
pauperum habenda ratio 828. B. 18
pauperum & diuitum collatio *ibid.*
paupse ignara fames dixit Marius Victor 319.
 B. 18
pax Deo gratissimum sacrificium 36. A. 6. 32. B. 10.
 35. B. 14
pacis encomium 35. B. 14. 36. A
pacificum esse est Christianae perfectionis 632. A. 20
Peccare ne possit quispiam inuito Domino? 204.
 B. 1
peccasse minus malum est, quam non peccasse bonū
 310. B. 4
peccandi potestas poena peccati & Dei ultio est
 638. B. 13
peccatum est quicquid caret fide 672. B. 17 *in sti-*
ritum sanctum non remittitur 483. A. 3 *non est*
natura, sed naturae uitium 656. A. 17 *nullum tā*
graue, quod Deus non remittat, si poeniteat 327. B.
 5 *omnium malorum causa* 308. A. 1
peccati cicatrix in carne uiuit 367. A. 16 *uirofa*
ebrietas 676. B. 7
peccata augent mala 543. B. 10 *ceu nox horrida*
sunt 40. B. 16 *minuuntur atq; augentur auctore*
 375. B. 20 *uenialia non impediunt pios in conse-*
quenda salute 638. A. 16
peccata uenialia & opera bona 638. A. 16
peccatorum confessio est medicina 550. B. 9 *enu-*
meratio 308. A. 1 *post mortem nihil conducit* 390
 A. 17 *remissionem non frustra sperat, qui alijs*
ignoscit 635. B. 4
peccator, etiam si rex sit, seruus miser est 640. B. 13.
 22 *tot seruit dominis, quot uitijs ibid.* 15. 641. A. 1
peccatore nihil tetrius 88. A. 22
peccatores non latent 650. A. 16
peccatorum felicitate nihil infelicius 636. B. 15
peccamen pro peccato 67. B. 17. 136. B. 16. 166. A. 5.
 184. A. 21. 203. A. 20. 254. B. 2. 750. B. 1. 800. B. 12.
 806. A. 19
pecuale animal apud Sedulium 530. B. 4
pecuniae abiciuntur ad pedes apostolorū 580. A. 9
pecusculum apud Iuuenium 482. A. 14
pegasus celeritate currēdi undarum fluctus praeuer-
tens 425. A. 14
pelagiani in quo bene & male sentiant 681. B. 13
monentur, ut resipiscant. 675. A. 17 *queruntur, si*
liberum arbitriū tollatur, sequi incommoda 676.
 A. 14 *reprobant Christum* 681. A. 10
pelagianorum uita nemini debet facere fucum, ut
ieos iccirco existimet non errare 680. B. 16 *dog-*
ma 663. B. 12
pelagianis Christus frustra mortuus 674.
 B. 16
penitus tantum; adiectiuum apud Marium Victore
 321. A. 4
pentecostes descriptio 864. B. 5
perflabilis 186. B. 14. 234. A. 18
pericula alteri creata saepe in ipsum auctorem re-
deunt 415. B. 6
perpetua Sindeticis sacrae uirginis soror 525. 526
 B. 5
 persequutione:

- persecutiones piorum sunt à Deo* 630. B 14
perseuerandum in bono 660. A 5
peſſimi quiq; faciunt etiam interdum bona opera 638. A 20
petra aquas & cœlum manna pluit 595. B 19
petræ omnipotentæ argumentum 530. A 17
petra percussa à Moſe typus Chriſti lancea conſoſſi 417. B 22
petrus apoſtolus ab angelo educitur ex carcere 593
A 23 abnegat Dominum 516. B 17
à Domino petit, ut & ipſe poſſit ambulare in mari, & ambulat 228. B 1. 489. B 21
architectus eccleſiæ 599.
A 23 cœleſtis aulæ cuſtos, & eccleſiæ cacumen 594. A 13
coniſſitur in carcerem 593. A 11
cruſifixus 156. A 8
cur ſic dictus 393. A 17
cur ter rogatus ſit, an diligeret 564. B 14
Dominum negans mentem innocentem ſeruauit 41. B 3
famulo pontificis aurem abſcindens increpatur 515. B 18. 557. A 11
imponit manus Paulo 594. B 16
in crepatur à Domino 494. A 5
ingreditur per aquam 546. B 6
inuehitur in Simonem magum 585. A 6
iuſſus à Domino capit ingentem multitudinem piſcium 551. B 5
paralyticum ſanat 587. B 12
piſcatur in mari Tyberiadis poſt Domini reſurrectionē 564. A 15
præfertur Paulo 599.
A 23 primus Romanus pontifex 274. B 12
propter conſeſſionem Chriſti prædicatur à Domino 493. B 2
quicquid ligat in terris, ligatum eſt in cœlis 582. A 17
rogat quoties ignoſcendum 497.
A 1 tabiram excitat à mortuis 588. B 12
ter Dominum abnegauit 558. A 3
uenator eccleſiæ 593.
A 9
petrus & Iohannes baptizāt Samaritas 584. B 21
petri apoſtoli aſcenſus in cœnaculum quid ſignificat 590. A 20
concio in die pentecoſtes 574. B 19
conſeſſio ſalutaris 493. A 22
fides non repro batur, ſed prædicatur timor, qui denegatio à Domino obijctur 557. B 1
latus percuſſum ab angelo quid denotat 593. B 12
nomen quid ſignificet 591. B 5
oratio de circumſeſſione 600. A 21
poſtentia in miraculis edendis 581. A 14
focruſ liberatur à febre 469. A 13. 542. A 16
temeritas 514. B 6
uiſio in cœnaculo 590. B 18
uocatio 572. B 16
petri & Pauli ſepulchra Tiberis diuidit 156. B 4
petulantia luxuriæ ſocius in bello 28. A 20
Phætonis fabula ex Sodomitico incendio nata 301.
A 7
phantasmatici Manichæi. 185. A 17.
pharao Abrahami uxorem ſibi coniungens à Deo punitur 340. A & B
Aegyptios extimulat ad perſequendum Iſraëlitas 418. A 4. 421. A 7
Moſi minatur 408. B 10
pharaonis crudelitas in infantes 77. B 20. 78. A.
pharao media breui 748. B 5. 20. 749. A 2. 860. A 2
longa 619. B 7. 622. A 13. 450. A 6
phariſæi calumniantur Dominum, quaſi auxilio dæmonum dæmones eiſceret 482. B 8
tentant de diuortio 497. B 9
phariſæi ſecunda breui 550. A 18. 552. B 11. 554. A 8
longa 477. A 2. 481. B 14. 482. B 8. 490. A 20. 491. A 1. 492. A 17. B 14. 597. B 9. 505. B 22. 513. A 10
phidias Deorum ſaber ſeu parens 131. B 21
philippus ad Nathanaëlem 471. B 5
philippus uocatur à Domino 471. B 2
philippi & Eunuchi hiſtoria 585. B 21
philophi qui opem & gratiam Deo ademerint iuuandi homines 10. 23.
Phœnix reſurrectionis imago 361. B 12
è ſuo cinere reſurgit 289. A 5
phrenetiſ duabus prioribus breuib; apud Prudentium 192. B 8
phreneticus prima breui et ſecunda longa apud Proſperum Aquitanicum 676. B 21
phyſon para-diſi flumen, quod alio nomine Ganges uocatur 373. B 22. 317. A 13. 296. A 17
Pici ſimulachrum 218. B 5
pietas periculofa, ſed felix 633. B 3
pietatis ſtudium fundamentum ſalutis, cætera ſtudia ornamenta tantum uitæ mortalis 9. 9
pij cur perſequeutionem patiantur ab impijs 630. B 8
ſecum certant 655. B 22
deſpiciuntur 633. B 5
pius pontifex Romanus 275. A 7
pilatus 172. B 19
pilati uxor admonet maritum de CHRISTO 517. B 3
pilatum ſedulius increpat 559. A 7
pilatus prima correpta apud Aratorem 579. A 5
596. B 21. 760. A 14
piſcium & uolucrum creatio 295. B 3. 354. A 6
piſces ut capiantur 45. B 24
Plæbicolæ apud Prudentium 226. A 9
plæbis Romanæ ad Chriſtū cōuerſio 226. B 4
plafmare apud D. Ambroſiū 809. A 19
plafmator

I N D E X.

plasmator apud Ambrosium	365. B 20	tate	ibidem A 16
Platonis deliramenta	168. B 20	precationis uis quanta	860. B 14
pleiades pluuiosum signum	305. B 10	Priapus à Romano martyre exagitur	130. B 17
pleuresis	136. A 6	priapus cuiusmodi Deus	215. A 20
pneumatis, apud Alcimum Auitum	432. B 4	primitiuus martyr	103. A 14
pneumatius Paulini episc. Nolani pater	811. B 4	principatus apostolis negatur	500. B 9
Pœna peccati satellites	185. A 3	priscilliani heretici	720. A 17
pœnæ impijs in inferno, & præmia pijs constituta in paradiso	207. B 18. 208. A 10. B 7	prodesse oportet, non tantum nemini nocere	649. B 22
pœnalis	674. B 10. 561. B 17. 387. A 19	prodigia in morte Domini	519. A 19
pœnitentia errores efficit innoxios	27. B 7	prodigialis	200. A 5. 223. B 10
tarum 62. A 2 non differenda	648. A 10	profana sacris posthabenda	741. A 21
ambigua	422. B 18	promissiones diuinæ	637. B 16
poëtæ ab Hieronis mensa remoti	5. 37	prophetarum catalogus	273. A 1
lescentiæ	5. 26	propitiabilis	162. B 11
ex Platonis Repub. & cōubernio Archytæ exclusi	5. 37	Portenta in dominica passione	578. A 8
fingunt de dijs multa, eosq; nihilominus colūt	130. A 13	proserpina quando luna sit, quando Latone filia, quando Plutonis coniunx	221. B 12
Græci cur sublati	5. 17	prospeculari apud Cyprianum	299. A 17
profani reijciūtur	350. B 15	prosper contra suis uiribus nimium tribuēs	10. 17
sunt immortales & multos inmortales reddunt	451. B 8	prosperi Aquitanici adhortatio ad coniugem	686. A 12
poëtarum Christianorum ueterum catalogus	7. 7	epigrammata	10. 38. 621. 622
libri	9. 13	liber Deim. gratis	663. A 17
poëtarū domicilia apud inferos	5. 39	preces	661
duo genera	5. 30	protoplastus	66. A 6
poëtas libidinosos qui sint detestati	4. 22	providentia Dei.	636. B 1
polycletus architectus Romanorum decorum	131. A 20	prudens agnoscit se indignū, quē Christus exaudiat, sed per intercessionem martyrum sperat se gratiam consequuturum.	94. B 16
pompare apud Sedulium	527. A 22	alloquitur Romam	222. B 10
ponderamentū apud Prudentium	198. B 17	citatur ab Alcimo Auito	434. A 6
pontificum quorundam Romanorū catalogus	274. B 11	contra hereticos	10. 14
populatio pro populo apud Sedulium	554. B 22	contra Symmachum	10. 13
porta angusta et ampla	467. A 17	dormiturius signat frontem et pectus cruce	58. B 1
porta speciosa templi Hierosolymitani	577. A 10	esum pecudum detestari uide tur	46. A 12
potentia Christi	562. B 2	inuocat S. Romanum	125. B 6
potesse pro posse	149. A 2	magiam & Mathematicam habet pro æque illicitis artibus	250. B 6
Preceptum in lege maximum	573. A 15	πρόβλεψις	10. 38
precepti seu recti custodia facilis	374. A 4	refellit Symmachi opinionem de genijs urbium	238. B 9
præfeti urbis uerba ad Laurentium	83. B 2	Romam loquentem inducit	245. A 12
præmia iustitiæ diuersa	628. A 4	uidetur ignem purgatorium credidisse	211. A 2
præsepe ablatius apud Sedulium	536. A 20. 555. B 3	uitam suam narrat	39. A 9
Venantium	694. B 15	optat mori	40. A 7
precatio ad omnipotentem	528. A 17	nul nisi uerbo illo Mosaisco: & uidit Deus esse bonum. & firmè credere, DEVM malum non fecisse	197. A 18
ad Christū	391. B 17	Prudentij liber de coronis	79. B 1
ad Patrem	392. B 2	oda qua opera sua concludit	556. B 7
Apostolorum contra Christi hostes	578. B 9	Præfatio in Συμπόσιον	17
matris Machabæorū	449. B 16	precatio	210. A 18
pro plura	791. A 4	ad S. Vincentium	116. A 6
pro serenitate			

I N D E X.

prudens Iohannis apocalypsis per somnium uisa uidetur	57. A 14. 58. A 4	quæ communia à Deo pijs & impijs tribuantur	248. A 7. B 2
psalmus uigefimus secundus carmine redditus à Drepanio 723. B 5. Vigefimus sextus eiusdem 724. B 9. uigefimus septimus	725. B	quædam ignorare prodest	679. A 20
psalmus centefimus trigefimus sextus carmine redditus à Paulino episcopo Nolano	870. B 13	quæ intrat per os non polluunt	490. B 12 eiusdem
psalterium secunda breui apud Aratorem	571. A 6	dicti interpretatio	491. A 5
carmen lyricum	ibidem	quæritur cur quæ alijs dentur à Deo alijs negentur?	601. B 11
pseudopropheta fugiendi	467. B 4	quæ sit uera libertas	685. A 7
Publicani cibum capiunt cum Domino	476. B 21.	quæstus tum habetur sanctus	349. B 22
477. A		quare alij seruentur, alij pereant	679. A 14.
publius martyr	103. A 9	quatuor Euangelistæ quatuor anni tempora designant	534. B 18
pudicitia inutilis bello	24. A 8	quatuor millia uirorum septem panibus & paucis pisciculis saturantur	492. A 6. 547. A 17
pudicitia exemplum Iudith 20. A 4. Gladius post uictam libidinem abluuit	22. A 5	queri de Dei præceptis & mundi constitutionibus non debemus	634. B 4.
pugna cum libidine	19. B 15	querimonia hominum ante Babylonis ædificatione	336. B 11
A 5		qui alijs ignoscit peccata, suorum remissionem non frustra sperat	635. B 4
pudicitia & libidinis pugna	19. B 15	qui Christi fratres, sorores, & matres habendi sint	485. A 16.
puer approbat fidem Christianam 140. A 9. à Romano martyre queritur de fide	ibid. A 4.	qui doceant	10. 35
cum Romano martyre crudelissimè torquetur	ibid.	qui ecclesiastici scriptores abstinerint, & non abstinerint à lectione profana	6. 18
B 11 capite plectitur cum eodem	143. B 3	qui in Tartarum sint præcipitandi	293. B 3
tuitur à DOMINO in medium	496. A 12	qui lugent in hoc seculo, gaudebunt in futuro	827. B 12
pueri exemplo docetur, quis maior sit futurus in cælis	548. B 4.	qui negat Christum hominem esse, negat quoque esse Deum	187. B 2.
pueri Bethlehemitici	141. B 5	qui non credunt mortuorum resurrectionem, Deo non credunt	267. B 7
pueri laudantur à Christo 496. A 14	offeruntur ei	qui sanctos infamare conantur, sæpe eos ad maiorem nominis celebritatem promouent	737. B 9
498. A 14		quicquid boni agimus, per Deum agimus	630. A 16
puerorum natura atque ingenium	548. B 12	685. A 16	
puella excitatur à mortuis	478. A 12	quicquid caret fide est peccatum	672. B 17
liberatur à demonio	603. A 13	quicquid habemus accepimus	677. A 14
pugna auaricie & miserationis	28. B 19	quicquid habet principium factum est aut tñatum	312
et spiritus	38. A 19	A 15	
B 6 fidei & idolatriæ	19. A 17	quid significarint illusiones militum in prætorio	559.
& superbiæ	22. B 17	A 14	
inter hominem & diabolum	201. A 7	quid sit petendum à Deo	655. A 16
luxuriæ & sobrietatis	25. B 5	quies animæ quæ sit	627. A 14
patientie & iræ	21. A 15	in solo Deo	652. B 18
pudicitia & libidine	19. B 15	summa sua sorte contentum esse	32. A 13. B 8
pulmo aere pascitur	369. A 19	uiruti	
pulchrum natura uidetur esse deforme	367. B 22.	damno	
puteale poculum apud Iuuenicum	474. B 23		
quadristatus apud Marium Victorem	340. B 20		
apud Iuuenicum	507. B 18		

I N D E X.

damnosa 613. B 2	promouet studium religionis	reiecit prima breui apud Alcimum Auitum	387.
631. A 14		B 22	
quinq; millia uirorum pasta quinq; panibus et duo		religio multiplex, & uarij profanorū deorū cultus	
bus piscibus 489. A 16. 546. A 6	sensus in capi	249. B 16	rerum successu non est æstimanda 241.
te 368. B 21	talenta in Euangelio quid signi. Scēt	A 13	tot seculis feliciter seruata porro seruāda ui
432. B 3		detur 236. A 15	uera est simplex ac una, falsa mul
quintilianus martyr	103. A 8	tiplex	249. B 12
quirinus martyr in flumen datus præceps appenso		religionis mysteria cur carmine scripta sint 336. 4.	
molari lapide natat 121. A 3	ciusdem preces ad	studium gaudet quiete	631. A 14.
Iesum	ibid. B 13	religionem seu fidem maiorum non semper sequen-	
quis maior futurus sit in cœlis	548. B 4	dam	236. A 20
quis sit Deo longinquior aut propior	651. A 3	remeabilis apud Prudentium	187. B 1
quomodo frater peccans arguendus 496. B 10	ie	renouatio uitæ	867. A 6
iunandum sit 465. B 10	orandū	ibid. A 10	
quo tempore Christus resurrexisset credatur	41.	repedare 454. B 14. 457. A 19. 470. B 23. 491. B 13	
B 9		515. A 10. 773. B 21	
quorum somnia uera sint, & quorum falsa	56.	resipisse pro resipuisse apud Iuuenicum	470. B 21.
B 10		491. A 22	
Rababæ meretricis typus	861. B 7	respub. felix quæ sit	213. B 16 Infelix 5. 20
ramæ insipient Aegyptum	421. A 4	res usu sunt bonæ et malæ	639. A 19
raphael prioribus duabus breuib. apud Venantiū		resurrectio carnis	49. A 7. 187. B 18. 234. A 22
690. B 4		Christi	697. B 14
ratio arripotēs 29. B 22	auaricia tela repellit ibid.	resurrectio mortuorum probatur	234. B 2. 267. B 1
& 30. A 1	comes sacerdotum	ibidem	288. A 22. 315. B 19
rationem operum Dei homo ignorat	309. B 6	contra Sadduceos asseritur	505. A 3. 69. A 7
Reatus 358. B 23. 359. A 16. 367. A 8. 378. A 13. 383.		resurrectio piorum & impiorum	830. A 11
A 13. 85. B 6. 396. B 17. 412. B 7. 424. A 7		resurrectionis dominicæ historia	431. A 11. 520. B 6
622. B 22		597. A 6	mortuorum argumenta 361. A 5 descri
429. A 9. 554. A 7. 639. A 3. 663. B 18. 664. A 6.		ptio 289. B 2	
669. A 2. 672. B 18. 675. B 20. 725. B 4. 758. A 22.		resurrectionis & ruinæ causæ eadem	285. B 4
770. B 7. 803. B 17		resurrectionem mortuorum qui non credunt, non	
rebecca grauida consulit oraculum	597. B 17	credunt Deo	267. B 7
rebus cœlestibus studendum	659. A 14	resurrectionem omnia polliceri	823. A 3
rebus fragilibus non esse nimium studendum	642.	ibid. mul-	
B 14		ta de resurrectione	
recti seu præcepti custodia facilis	374. A 4	retentare apud Alcimum Auitum	376. A 19
rectura apud Alcimum Auitum	369. B 17	retia d Petro iacta in mare ad dexteram quid signi-	
rediuuorum corporum gloria	70. A 21. B	ficient	564. A 19
refuga apud Tertullianum pro diabolo poni uide-		reuelare secunda breui apud Dracontium	359. A 16
tur	266. A 23	rex quis dici mereatur	537. A 20
regeneratio ortus secundus eleganter dicitur ab Al-		Roma caput mundi & sedes Petri	664. B 18 692.
cimo Auito	392. B 10	B 6	plena sanctorum sepulchris 94. A 3
regiones frugifere recensentur 251. B 17. 252. A 11 usq;		queri	tur se innocenti sanguine polluta 245. B 3
ad B		unde	tot deos habuerit
regnum cœlorum in Euangelio ecclesiam Domini		237. B 22	
significat	435. B 19	romam Symmachus loquentem inducit	244. B 15
reguli filius sanatur	476. B 2. 541. B 18	Prudentius	245. A 12
		romanus martyr 125. B 1	à militibus crudelissime
			uulneratur

INDEX.

mulneratur 135. A 18	emissa lingua loquitur 125.	sacra profanis præferenda	741. A 21
111. 145. B 13	magus et lerna appellatur 144. A 18.	sacramentum pietatis cœna Domini dicitur	647.
B 12	petit, ut puer de fide Christiana queratur	B 5	
139. B 17	strangulatur in carcere 149. B 7	sacramentum duabus prioribus correptis apud Ve-	
anno se torquenti agit gratias 137. B 15	eius-	nantium	691. B 12
dem constantia obstupescit & in furorem agitur		sacramenta dispensanda tradita leuitis	583. A 11
tyrannus 138. A 1	dictum de idolatria 129. A 19	sacricolæ reges apud Prudentium	212. A 10.
dies de uera nobilitate 128. A 12	uerba in sum-	227. A 22	
mis cruciatibus 135. B 4	eidem lingua euellatur	sacrificandum ut sit	463. B 2
145. A 3	ignis paratur 143. B 23	sacrificium Deo quod sit acceptissimum	425. B 7
imbre extinguatur	144. A 9	uerum quod sit	627. B 6
romana plebis ad Christum cōuersio 226. B 4.	sena-	sacrificio extra catholicam ecclesiam non est locus	
tus	225. B 14	627 B 13	
romanum imperium sepe mutatum 239. B 1	eius	sacrificia Deo grata	133. A 15
successus Christo uiam parauit	244. A 7	sadducei tentant Dominum de resurrectione mortu-	
romani cur tantum successum rerum sint nati 243.		orum	504. B 11
A 17		sæueriana & Aspidia	427. A 1. 2.
romanorum Dijs Romano martyre exagitantur		sæuibo futurum apud Marium Victorinum	443.
119. B 7. 150. A. B		B 6	
romanorum quorundam pontificū catalogus 274.		sagmina apud Tertullianum	277. B 23
B 11		samaritanæ colloquium cum Domino	474. B 9.
Rubus in deserto ardens & non ardens omnipoten-		553. B 15	
tiæ diuinæ exemplum	529. B 14	samaritanus ex Luca citatus	392 B 14
rubi ardentis significatio in deserto	408 B 22	samaritanus prima longa & sequētibz duabus bre-	
ructamen apud Prudentium	200. A 4	uius apud Sedulium	553. B 15
ruina angelorum	375. A 8	samsonis historia narratur	271. A 16
ruina & resurrectionis causæ eadem	285.	samuel Aegagū occidit	27. A 21
B 4.		primus unxit	
rumores uulgi non esse timendos bene sibi conscijs		Reges	271. A 23
437. A 11		sanctum canibus non esse dandum	467. A 2
rura acceperunt nomen Napæarum	220. A 13	sanctum nihil præter quæsum	349. B 22
rustici Helpidij carmen de beneficijs Christi	756.	sanctificus spiritus apud Iuuenium	451. B 23
A 4		sanctiloquus Lucas apud Prudentium	186.
Sabbatum non profanatur exercitatione uirtutis		A 23	
652. A 6		sanctitas quando amittatur, & quando non	640
sabbatum propter hominem, non homo propter		A 2.	
sabbatum	552. B 22	sanguis è latere Christi omnia mūdāt	591. B 1
sabbathi celebratio bona opera	651. B 19	significat	67. B 6. 267. A 1. 562. A 2
sabbathi dominus homo	552 B 22	sanguen Hilarius dixit pro sanguinem	307. A 12
sabbatho curatus hydropicus	552. B 14	sanguis quid sepe in sacris literis significet	268.
sabellius & Arrius quid dissent.	534. A 3	A 6. uulorum	276. B 15
sabellij hæreticum dogma	592. A 15	sapientia terrena ueri nescia	350. A 5
sabelliana hæresis	168. A 19	sapientiæ solium	38. A 4
sabini simulachrum	218 B 4	saporare apud Dracontium	363. A 5
sacerdotum comes ratio	29. B 22	sara grauida cuius rei typum gesserit	18. A 11
		omnipotentiae diuinæ exemplum	529 A 18

I N D E X.

pro Sarai nominata 345. A 7	prima longa 447. A 2 & 4. 529. A 18	torem 557. A 1	Iudæam iubet plangeri 563. A 20
Sarai duabus prioribus brenibus 340. A 5 & 19.	345. A 7	Iudæis cordis duriciam exprobrat 556. A 2	quid in opere suo Paschali sit persecutus 525. B 18
Sarmata uastator 349. B 6	Sathan confitetur Christū filiū Dei 550. B 19	in opere suo Paschali sit persecutus 525. B 18	salutat Mariam uirginem à partu 536. A 21
Sathan confitetur Christū filiū Dei 550. B 19	Christum & Paulum 608. B 14	Sedulij carmen de collatione ueteris & noui testamenti 565. A 19	epistola ad Macedonium 521. B 1
mutat se in speciem serpentis 376. B 19	omnibus timendus est 428. A 2	hymnus de natiuitate Christi 567. B 17	opus Paschale 521. B 1
sibi nomen uendicat Apollinis 336. A 22	tortuosus serpens 58. B 11	pregatio ad Deum 528. A 17	segor oppidum Lotho concessum, in quod cum suis fugerat 347. B 10
unde motus Marcionem excitauit 258. B 11	Sathanas mali author est 193. A 19	segrege regno apud Prudentium 191. A 18.	207 A 20
Sathanæ descriptio 192. B 9. 375. B 3	Saties ei, nomen apud Iuencum 492. A 12	Sem & Iaphet patrem honorant 334. B 21	seminare Christus quomodo docuerit 254. A 4
Saturninus martyr 710. B 11	Saturnini martyres 103. A 19	seminantis parabola ex Euangelio citatur 254. A 4	senatus Romani ad Christum conuersio 225. B 14
Saturnus ad Latinos 214. A 7	cuiusmodi Deus ibid. A 3	seniores duodecim in Apocalypsi Iohannis 279. B 14	senaar campus ueteribus uocatus 336. B 7
timidus 230. A 3	Saturni simulachrum 218. B 5	sententia electorum in extremo iudicio pronuntiatur 510. A 14	damnatorum ibidem. B 6
Saturni simulachrum 218. B 5	Sauli trifyllabum apud Alcimum Auitum 434. B 2	sepelire mortuos opus misericordiæ 69. B 12	septenarius numerus mysticus 186. A 8
Scabies habita pro numine 193. A 18	Scholæ quæ infelices 5. 22	septenarius numerus mysticus 186. A 8	septiforis apud Alcimum Auitum 368. B 20
Scientia, cui uita non respondet, auget poenam, sine actione nihil est 435. B 2. 630. B 20	Scire quid non sit non est parue notitiæ pars 643. A 6	septima dies quietem nobis pollicetur in cælis 315. A 15	septuaginta duo discipuli 186. B 4
Scipionis iudicium de Republica optimum 5. 20	Scriba uult sequi Christum, sed repellitur 468. B 7	septuaginta duo discipuli 186. B 4	septuennis puer 139. B 17
Scriba uult sequi Christum, sed repellitur 468. B 7	Scriptores ut legendi elegans similitudo 8. 27	sepulchrum Adami primi hominis 267. A 9	Doi mini custoditur 520. B 4
Scriptores ut legendi elegans similitudo 8. 27	Scriptoribus profanis quousque fas sit uti ecclesiæ 6. 15	sepulchrum Adami primi hominis 267. A 9	Doi mini custoditur 520. B 4
Scriptoribus profanis quousque fas sit uti ecclesiæ 6. 15	Scriptura sacra docet artes frenandi prauas cupiditates 434. A 13	sepulchra magnificè extructa quid significant 69. B 4	sepulchra apostolorum Petri & Pauli 156. B 4
Scriptura sacra docet artes frenandi prauas cupiditates 434. A 13	mater regni cælorum 849. B 18	sepulchra magnificè extructa quid significant 69. B 4	sepulchræ honos exhibendus propter resurrectionem mortuorum 69. A 19
mater regni cælorum 849. B 18	Scripturæ sacræ obscuritas 646. B 20	sepulchræ honos exhibendus propter resurrectionem mortuorum 69. A 19	sepulchralis apud Sedulium 555. A 13
Scripturæ sacræ obscuritas 646. B 20	Scripturam sanctam impleri necesse est 463. A 4	sepulchralis apud Sedulium 555. A 13	sepultare apud Venantium 692. B 11
Scripturam sanctam impleri necesse est 463. A 4	Scripta doctorum ecclesiæ 435. A 2	sepultare apud Venantium 692. B 11	sepulturus patrem retrahitur 469. B 14
Scripta doctorum ecclesiæ 435. A 2	Secundæ causæ uim agendi accipiunt à Deo 309. B 17	sepulturus patrem retrahitur 469. B 14	sequestrare apud Aratorem 581. A 3
Secundæ causæ uim agendi accipiunt à Deo 309. B 17	Sedes beatorum 290. A 20	sequestrare apud Aratorem 581. A 3	Sera poenitentia ambigua 422. B 18
Sedes beatorum 290. A 20	Seductulis apud Alcimum Auitum 377. B 22	Sera poenitentia ambigua 422. B 18	Sermonetenus apud Tertullianum 287. A 16
Seductulis apud Alcimum Auitum 377. B 22	Sedulij cur opus suum Paschale nominarit 525. 526. B 21	Sermonetenus apud Tertullianum 287. A 16	Serpens æneus in deserto typus Christi 266. A 21
Sedulij cur opus suum Paschale nominarit 525. 526. B 21	custodes dominici sepulchri increpat 563. A 8	Serpens æneus in deserto typus Christi 266. A 21	aggreditur Euam non ausus adoriri uirum 296. B 12. 319. B 22. 377. B 1
custodes dominici sepulchri increpat 563. A 8	increpat Pilatum 559. A 7	aggreditur Euam non ausus adoriri uirum 296. B 12. 319. B 22. 377. B 1	condemnatur 297. B 3. 321. B 8
increpat Pilatum 559. A 7	in hostes Christi inuehitur 563. A 18	condemnatur 297. B 3. 321. B 8	inuehitur in Iudam prodi
in hostes Christi inuehitur 563. A 18	inuehitur in Iudam prodi	inuehitur in Iudam prodi	

I N D E X.

- B8* *Eua* persuadet scelus 378. *A18* insultat de-
 ceptis primis parentibus 383. *A16* inter omnia
 animantia maximè cauendus 399. *B1* irrepfit
 in paradysum 358. *B17* se primis parentibus, è
 paradiso expulsis, conspiciendum affert 324. *B23*
serpentis maledictio 386. *A10*
seruus fidelis & infidelis quis 508. *A22*
serui ante diluuium nulli à Chamo post diluuium or-
ti sunt 402. *A11*
seruitus ex peccato nota est 402. *A22*
seruibunt futurum apud Venantium 688
A12
seih nascitur 328. *A12*
seueri Affricani imperatoris tempora 3. *11*
sexagecuplus fructus uirginibus assignatur 254.
B19
sexus in Christo nullus 420. *B2*
sexus muliebris gratia 432. *A3*
Sichem Abrahami hospitium 339. *B11*
sidera cur sint condita 306. *A6*
sidera ne pascantur secundum opinionem quo-
rundam 313. *A3*
siderum multorum poetica enumeratio 178. *A5.*
creatio eorundem 305. *B6*
signum Ione prophete 484. *B6.* 492. *B6* peti-
 tur à Christo *ibid.* *B17*
signa in dominica passione 578. *A8*
siloa duabus prioribus breuibus 554. *B6.* 588. *B22*
siluosus quadrissyllabum apud Prudentium 193.
A4
simeonis canticum 456. *B19.* 688. *A15*
similitudo de corruptela morum incremento 394.
B22 de eloquentiæ abusu 227. *B20* de falsis
 testibus 550. *B8* de grano sinapis & fermento
 487. *A7.* 16 de hominis formatione 368. *B13*
 de hominum dispersione 338. *A2* de immanitate
 Herodis 537. *A22* de re bellica 341. *B10* de
 scriptoribus legendis 8. 26 de torrente 300. *A*
 9 de uirgine Maria 535. *B9* de uite & palmi-
 tibus 684. *B10* de zizanij 486. *B13* eius-
 dem interpretatio 487. *B5* explicans corrupte-
 lam hominum ante diluuium 394. *A19* expli-
 cans diluij diritatem 403. *A4.* illustrans com-
 munionem cœli & aëris, quæ bonis & malis cõ-
 tingit 249. *A12* seminantis 485. *B2* eiusdem
 interpretatio *ibid.* *B22* ut Christus tollat pecca-
 ta mundi 558. *A18.*
 similitudines de apostolis uarijs linguis loquētibz
 864. *B21* de gaudio 331. *B16* de festis diebus
 865. *B10* de libero arbitrio 207. *A6* *B1* mor-
 tuorum resurrectionem probantes 288. *B17* qua-
 tuor immensam multitudinem explicantes 416.
A12
simon magus increpatur 585. *A6* significatus
 per coruum, ex arca Noë emissum 585. *B12*
simon prima breui 585. *A2.* *B12* longa
 551. *B3*
simonis media breui 461. *B13.* 551. *A20.* 708. *A19*
 longa 513. *A17.* 517. *A7*
simulachrum Augusti 218. *B18* geminorum *ibid.*
A21 Herculis *ibidem.* *A20* Iani *ibid.* *B4*
Itali *ibid.* *Liuiæ Augustæ* 219. *A2* Sabini 218.
B4 urbis *ibidem* *A5*
simulachrum penultima breui 805. *A6*
findeticis sacræ uirginis laus 525. 526. *A18*
sinnamen 121. *A14.* 228. *A13.* 454. *A19.* 488.
B12
sion priore longa 687. *A1.* 688. *B16.* 691. *A17.* 692.
A19. 870. *A12.* *B13.* 871. *A9*
sifara Rex gigas 433. *B10*
sive ablatiuus apud Venantium 712. *A11*
sixtus Romanus pontifex 274. *B18*
Smigma apud Alcinum Avitum 439. *B19*
Sobrietas luxuriam uertit in fugam 27. *B18* Arida
 24. *A14*
sobrietatis uerba ad luxuriosos 26. *B1* ad ui-
 ctam luxuriam 28. *A14* uexillum crux 26
A23
sobrietatis & luxuriæ pugna 25. *B5*
sodoma typus est cremandi mundi 205. *B21*
sodoma mæ, prine declinationis 205. *B21.* 340. *B15.*
 346. *B11.* 348. *A17.* *B4.* 381. *B13.* 529. *B8*
sodoma morum, secunde declinationis 206. *A3.* *B3*
 13. 299. *A5.* 13. 23. *B10.* 300. *A5.* 22. *B9.* 22. 479. *A17*
sodomorum incendiū fuisse signum finis mundi 299
A6 maledictionem 301. *B7*
sodomi Cypriano Sodomitæ dicuntur 301.
B5

I N D E X.

<i>Sodomum pro Sodomorum</i>	299. A. 5 B 9. 302.	<i>Spiritus sanctus cur specie colubæ descēderit cū Chri-</i>	
A 17		<i>stus fuit baptizatus</i>	539. B 14
<i>Sodomitæ Lothi hospites petunt</i>	348. B 19	<i>cur specie columbæ</i>	
<i>Sodomitarum uerba ad Lothum</i>	300. A 3	<i>et ignis apparuerit</i>	574. A 16
<i>Sodomitica barbaries</i>	299. A 7	<i>datus ante bap-</i>	
<i>Sodomiticum incendiū describitur</i>	347. B 14. 348.	<i>tismum</i>	592. A 18
A & B crudele iudicium	276. A 19	<i>descendit in Domini discipu-</i>	
<i>Sol Dei unitatem et trinitatem representat</i>	191. A	<i>los</i>	573. B 20
22 doctor astrorum 305. B 16		<i>est Deus</i>	580. B 16
B 8 oculus cæli 362. A 8		<i>Spiritus genitiuus ultima breui apud Sedulium</i>	533.
<i>stans imperio Iosue</i>		A 19. 22. 540. A 13	
<i>argumentum omnipotentie Dei</i>	530 B 15	<i>Spiritu postrema breui</i>	257. B 23. 263. B 5. 268. A 10.
<i>Solis seu Apollinis cultus</i>	220. A 19	<i>17. 273 A 23. 278. A 18. 22. 279. B 21. 286. A 2</i>	
<i>Solis defectio Domino pendēte in cruce</i>	560. B 13	<i>splendoriferum lumen</i>	289. A 2
<i>quid significarit</i>	561. A 1	<i>Statim priore producta apud Alcimū Auitū</i>	440
<i>Solis, Lunæ, stellarumq; creatio</i>	195. A 18. 353.	A 9	
B 2		<i>statuæ in alicuius honorem erectæ non magnificien-</i>	
<i>Solem non esse Deum</i>	220. B 18	<i>dæ</i>	247. A 16
<i>Sollicitudo necessariorum absit à Christianis</i>	32.	<i>stella uisa à Magis in natiuitate Christi</i>	178. A 2. 13
A 18		<i>stephanus martyr</i>	712. B 23
<i>Somnus Adami in paradiso quid significarit</i>	370.	<i>stephani historia protomartyris</i>	584. A 4
B 7		<i>sterilitatis agrorum causæ enumerantur</i>	252. B 5
<i>Somnus imago mortis</i>	40. B 15	253. A 1	
<i>Somnus quā sit res salutaris</i>	55. B 18	<i>stigmare uerbum</i>	149. A 3
56. A		<i>Stilico comes laudatur</i>	246. B 17. 247. A 8
<i>Somnia uera et falsa quorum sint</i>	56. B 10	<i>rij comes</i>	246. A 23
<i>Sophia media producta apud Prudentium</i>	213.	<i>stirpes morientes hyeme et in uere reuiuiscētes</i>	
B 19		<i>mortuorum resurrectionis nos admonent</i>	234.
<i>Sorores Christi quæ sint</i>	430. A 22. 485. A 16	B 2	
<i>Sozomenus scriptor de Apollinari Christiano poc-</i>		<i>stoici et Epicuræi quid distant</i>	650. A 18
<i>ta</i>	423	<i>stola candida Fuscine</i>	426. A 8
<i>Speciosa porta templi Hierosolymitani</i>	577. A 10	<i>Stomachus et Venter</i>	369. A 6
<i>Speculum uitæ historia</i>	9. 39	<i>studium pacis ad Christianam perfectionem perti-</i>	
<i>Speculorum tria genera</i>	9. 40	<i>net</i>	632. A 20
<i>Spes de malis habenda</i>	654. A 17	<i>religionis</i>	631. A 14
<i>humilitatis colle-</i>		<i>studia mundanorum et Christianorum dissimilia</i>	
<i>ga</i>	23. A 17	A 13. B	
<i>inrepat superbiam</i>	25. A 8	<i>studia pietatis fundamentum salutis, reliqua orna-</i>	
<i>Spes et crudelitas certant in martyribus</i>	108.	<i>menta uitæ mortalis</i>	9. 9
B 22.		<i>studiorum finis</i>	5. 12. 8. 37
<i>Spebus ablatius apud Marium Victorem</i>	349.	<i>Subarundinare apud Dracontium</i>	352. B 16
B 8		<i>subternus apud Prudentium</i>	222. A 17
<i>Spicare apud Dracontium</i>	360. A 3. 16	<i>successus martyr</i>	103. A 5
<i>Spina dorsi et costæ</i>	369. A 13	<i>successus imperij Romani Christo uiu parauit</i>	244.
<i>Spinæ animi quæ sint</i>	868. A 7	A 7	
<i>Spiritus sanctificus apud Iuuenicum</i>	451	<i>successus rerum non probat religionem</i>	242. A 13.
B 23.		B 242. A & B	
		<i>sudor Christi sanguineus quid significarit</i>	649.
		A 12.	

sufficientia:

I N D E X

sufficiens nostra ex Christo	679. A 6	tarraco urbs	116. B 28
sufflabilis epitheton apud Prudentium	182. B 17	tartarus describitur	293. A 1
sui ipsius exploratio	642. B 4	tau litera græca signum crucis	270. B 12
sui & suo ultima breui	264. B 15. 267. B 23. 268. A 9. 13. 277. A 5. 9. 283. A 8. 285. B 11	τ 17	
suapte aut media breui usurpatum est à Mario Vi-		taxare uerbum pro æstimare apud Alcinum Auitiū	415. B 4
fore, aut pro dissyllabo sumptum	318. B 14	Tegimen apud Tertullianum	265. B 2
sua sorte contentum esse summa quies	32. A 13.	telephorus pontifex Romanus & martyr	274. B 20
B 8		temerator apud Alcinum Auitum	374. A 5
summi pontificis uestitus apud Israelitas	602.	temeritas iudicandi uetatur	466. B 15
A 7		templum Dei 133. A 5 describitur 235. B 10 mēs	
superbia à spe increpatur 25. A 8		hominis 235. B 10. unde homo dicatur	562. A 7
cadit in foueam		templum uerum	175. B 17
24. A 23 diaboli hominem superbientem per-		templi descriptio	37. A. B
didit 643. A 23 ubiq; noxia	639. A 9	templi Hierosolymitani prior pars quid significat	278. A 6
superbiæ descriptio 22. B 18 equus 23. A 6 exem-		rit	
plum Goliath 25. A 15 uerba ad humanitatē 23. A 22		tempestus oritur nauigante & dormiente Domino	469. B 22. 470. A
superbiæ & humilitatis pigna	22. B 17	temporibus & locis distinctæ res creatæ à Deo 355	
superbia ingenia quantumuis laudabilia pereunt 6.		A 18. B 8	
29		tenebræ Aegyptum infestant	412. A 6
superflua danda pauperibus	649. A 6	tenor nomen apud Dracontium	351. B 20
surgendum ante Solis ortum	40. A. 21	tenere ut digitos prouerbiale	434. B 1
susannæ ex Daniele historia	439. A 3	tentamen apud Iuuenium	506. B 42
suspicio uitandæ, ex qua corruptum iudicium	629.	tutoriorum, quæ Paulus faciebat, significatio ar-	
B 23		cana	606. B 12
Sylue acceperunt nomen Dryadum	220. A 13	teporare apud Dracontium	351. B 19
symmachus culpam omnem caritatis annonæ reiecit		terræ & Maris separatio	351. B 23. 352. A 15
in neglectiōem Vestalium uirginum, Prudentius		terræ motus in Domini morte 561. A 6 post apol-	
refellit 251. A & B fidem tot seculis feliciter ser-		stolorum preces	579. A 18
uatam seruandam porro censet 236. A 15 putat,		terra seu Aridæ creatio	295. A 14
quia communio sit cœli & aeris, nihil interesse,		terrena bona deferenda atq; calcanda	580. A 9
quæ sit religio, Prudentius refutat 248. A & B		terrena sapientia nescia ueri	350. A 5
putat successum rerum Romanarum probare Ro-		terrulentus apud Prudentium	188. B 5
manam religionē, diluit Prudentius 241. A 13. 242.		terrulente aduerbium	133. B 15
A & B putat genios urbibus diuinitus datos, Pru-		tertullianus contra Marcionem 10. 16. 257. A 1. 262	
dentius confutat 238. B 1 Romam loquentem in-		B 14. 268. B 10. 275. A 16. 280. B 2 credidisse ui-	
ducit	244. B 15	detur, Heliam rediturum in mundum 272. A 1 li-	
synodus Treuirensis	720. A 11	brum de iudicio DOMINI scripsit	286.
Tabitha excitatur à mortuis	588. B 12	A 5	
tabulæ legis duæ quid nobis significant	279. A 6	testamen apud Tertullianum	270. B 19
tactus spargitur per totum corpus	358. B 22	testamentum nonum & uetus consentiunt	280.
talentum à Domino concreditum qui bene & ma-			
le collocant	432. B 10		
talenta quinq; in Euāgelio quid significant 432. B 3			

I N D E X.

testes falsi contra CHRISTVM	316. A 12. 357.	historia ex Daniele	440. B 18
B 5		tunica data in baptismo	26. B 14
testimonium Patris de Christo	494. B 15	turris Babylonica extruitur	337. A 3
Thare Chaldaeus pater Abrahami	328. B 22. 339.	tutaculum apud Prudentium	238. B 22
A 1		tygris flumen paradisi	296. B 22. 317. B 3. 372.
Theodulphi hymnus in die Palmarum	796. B 7	B 15	
theogonistus	720. B 9	Valentinianus imperator	719. A 20
thesaurus ecclesiae pauperes & infirmi	85. A 16. 88	ualerianus imperator	158. A 12
B 8		ualetudo secunda breui apud Alcinum	432. B 8
thesaurus in coelo reponendus	613. B 12	uandalus uastator	349. B 7
Thobias cecus oculatus	434. B 6	uariæ hominum naturæ	679. B 9
pius in mortuos		uasa templi Hierosolymitani quid significarint	277
69. B 20.		A 2	
thomas apostolus incredulus	564. A 1. 821. A 16	Vegetamen apud Prudentium	191. B 4. 196. A 10.
thus diuinitatem, myrrha mortalitatem, aurum maiestatem regiam significat.	76. A 16	207. B 23	
Tibricolæ	154. A 11	uelum diuidens templum	277. B 12
timor prodit conscientiam	34. A 14	in morte Domini scissum	561. B 7
titulus cruci dominicæ præfixus quid significarit.		quid significarit	278. B 10.
560. A 1		825. B 16	
Tormentorum & morborum comparatio	136. A 4	Venantij de paratu uirginis liber	685. B 14.
Transfiguratio Christi	494. B 3. 547. B 8	de Christi beneficijs	694. A 22
transitus Israelis per mare Rubrum.	53. A 15. 595.	de uita hominum	700. A 10
B 12.		de gaudijs & spe uite æternæ	706. A 4
transuena apud Cyprianum	299. A 24. 300. A 5	elegia contra Iudeos	700. B 10
traxet pro traxisset apud Alcinum Auitum	383.	de communi omnium mortalitate	702. B 22
A 8		de extremo iudicio	704. B 11
tres metretæ in Euangelio	614. A 7	de incertitudine & uite & gloriæ hominis	701. B 5
ti in sacrificio ibid. A 10.		uenator ecclesiae apostolus Petrus	593. A 9
uiri in ardentem fornacem coniecti	531. A 16	uenenati animantes	689. B 22
trcuirensis synodus	720. A 11	uenenifer serpens apud Iuuenicum	483. A 10
tribuli unde. proueniant	253. A 13	ueniabile apud Prudentium	210. A 22
tribunale apud Tertullianum	279. B 23	uenter & stomachus	369. A 6
tributum ne dandū sit Cæsari	504. B 7	uenus cuiusmodi dea	217. A 6
solut Chri		ueneris lupanar	130. B 5
stus	496. A 3. 548. A 20	uera animi magnitudo	640. A 17
trinitas	162. B 18	uera libertas quæ sit	685. A 7
in Christi baptismo se patefacit.		uera libertas seruire Deo	652. A 9
538. B 16.		uerbum animorum pabulum.	583. B 11
in deitate	641. A 10	uerbum caro factum est.	20. B 8. 536. A 1
trinitas & unitas in Deo	659. B 16	uerbi pondere ac ubere sunt omnia creata à Deo	
trinitas una & unitas trina	700. B 16	367. A 17. B 8	
trinitatis mysterium tribus metretis, panibus, millibus significatum	614. A 7	ueris descriptio	697. B 14. 698. A
triplicare & triplicabilis apud Sedulium	533.	ueritas facilior mendacio	646. A 2.
B 2.		in scriptoribus amplectenda	834
tristega media breui apud Alcinum Auitum.	398.	pro iustitia accipitur.	632. A 12.
B 18		simplex & inornata.	
trium puerorum, coniectorum in ardentem fornacem.		9. 2.	
		ueritas.	

I N D E X.

<i>ueritas & misericordia Domini uia sunt</i>	632. A 1	<i>iubet Dacianum ipsum esse carnificem</i>	107. A 21
<i>induidue</i>	ibid.	<i>iubetur idolis immolare</i>	104. B 13
<i>ueritatis amore nihil celsius</i>	134. A 1	<i>eius repositum</i>	105. A 1
<i>extingui</i>	125. B 14	<i>leuita</i>	104. B 21
<i>uernioseus apud Tertullianum</i>	286. A 11	<i>liberatur a tormentis</i>	110. A 6
<i>uersicolorus apud Prudentium</i>	231. A 22	<i>ridet tortores suos</i>	106. B 17
<i>uestales uirgines quales fuerint</i>	254. B 23. 255. A	<i>uarijs</i>	
<i>& B</i>		<i>tormentis excruciat</i>	ibid. B 9. 109. A & B
<i>uestitus mulierum taxatur</i>	350. A 18	<i>uincetij cadauer obijcitur feris, & non laeditur</i>	112 B 16
<i>uestitus summi pontificis apud Israelitas</i>	602. A 7	<i>uincetij cadauer proiectum in mare appenso mola</i>	
<i>ueteres reges omnes inter deos numerarunt</i>	216. A 20	<i>ri natat</i>	114. B 20
<i>uetita cognoscere uolens damnabitur</i>	381. A 17	<i>uincetium angelus alloquitur in carcere</i>	110. B
<i>uetus & nouum testamentum consentiunt</i>	280. A 3	<i>uindicta & uiolentie repulso prohibetur</i>	464. B 1
<i>uexillum Sobrietatis crux</i>	26. A 26	<i>uinum felle mixtum & Domino porrectum quid</i>	
<i>Via abducens a uero Deo picta breuibus bonis</i>	250. B 11	<i>significarint</i>	559. B 4
<i>ad Deum ducens describitur</i>	ibid. A 17	<i>uinum sapientiam designat</i>	393. A 1
<i>ad unum Deum ducens simplex, ad multos uero mul-</i>		<i>uipera concipiens maritum occidit, pariens a prole</i>	
<i>tiplex</i>	24. 9. B 12	<i>occiditur</i>	202. B 6
<i>angusta ad uitam</i>	629. A 13	<i>uirga Aaronis in arca foederis</i>	277. B 20. Mosi om-
<i>angusta paucorum</i>	528. B 13	<i>nipotentie diuinae exemplum</i>	529. B 20
<i>lata uoluptatum</i>	714. A 15	<i>tur in serpente</i>	409. A 8
<i>uia angusta & spaciofa</i>	428. A 20. 467. A 17. 541	<i>uirga tres patriarchae Iacobi</i>	866. A 15
<i>A 14. 64. 6. B 2</i>		<i>uirgilius eloquens praedicatur</i>	391. A 14
<i>uia recta incedendum</i>	657. B 14	<i>uirgilius Minciades uocatur</i>	451. B 10
<i>uia Ostiensis Romae</i>	156. B 20	<i>uirginal</i>	160. A 3
<i>uia Domini duae sunt</i>	631. B 22. 632. A	<i>uirginitas carnis & animi</i>	64. 8. B 19
<i>uiare</i>	24. 7. B 14. 455. A 12. 477. A 10. 492. A 5. 773	<i>uirgo causa pernicietis & salutis</i>	266. B 11
<i>B 21</i>		<i>uiri in causa sunt, quod mulieres se amplius comunt</i>	
<i>uicatin apud Prudentium</i>	198. B 10	<i>quam par sit</i>	350. B 5
<i>uictima Deo quae sit acceptissima</i>	425. B 7	<i>uiritim aduerbium prima producta</i>	296. A 3
<i>uictima Deum non iuuat, sed mens pura & poeni-</i>		<i>uirtus si non crescit amittit suas uires</i>	428. A 16
<i>tens</i>	362. B 4	<i>uirtus subiecta inuidiae non inuidet</i>	427. A 16
<i>uictoriae templum Romae, & quomodo sit paranda.</i>		<i>uirtutis exercitatio non profanat Sabbathum</i>	652. A 6
<i>230. A 23. B 6</i>		<i>uirtuti quies damnofa</i>	613. B 2
<i>uictorinus Panegyrica scripsit</i>	10. A 1	<i>uirtuti uiam contraria faciunt</i>	595. A 7
<i>uictorini carmen de Christo deo et homine</i>	761. A 11	<i>uita certissima est conuersio ad Dominum</i>	648. B
<i>uictor Masiliensis petit, si quid in carminis sermo-</i>		<i>14 Christianorum pia et honesta</i>	646. A 22. 661.
<i>nisq; praepcepta peccet, ne tamen peccet aliquid in</i>		<i>A 7 impiorum peccatum est</i>	651. A 22
<i>fidem</i>	311. A 21	<i>indiga</i>	659. A 5
<i>uictoris Genesis</i>	307. 308. B	<i>sancta ne faciat nobis fucum in</i>	
<i>uiduae filius a morte excitatur</i>	551. B 10	<i>haereticis cauendum</i>	680. B 16
<i>uincetius martyr</i>	713. A 9. in Dacianum 105. A 22.	<i>sine peccatis ue-</i>	
		<i>nialibus non ducitur</i>	638. A 17
		<i>uita & gloria hominis incerta</i>	701. B 5
		<i>uita renouatio</i>	867. A 6
		<i>uitae speculum historia.</i>	9. 39
			P 3. uita.

I N D E X.

uitia hominum amanda non sunt 623. A 1	odio ha	uoluptas & auaritia cause malorum	739. A 21
benda non homines 631. A 7	Nomina uirtutum	uoluptatum lata uia	714. A 15
sibi uendicant	349. B 13	uox est mentis nuncia	453. A 19
uitiabilis	187. A 21. 194. B 7	uocis natura describitur	145. B 16
uituli sanguis, uitulæ cinis, & duo hirci unus casus		uotum seu sacrificium uerum	627. B 6
alter dimissus	276. B 15	Urbanus martyr	103. A 6
uitula seu uacca combusta extra castra	277. A 10	urbicremus apud Prudentium	205. B 13
uiuiscere apud Alcimum Auitum	367. B 19	urbis simulachrum	218. A 5
Vltio diuina quid querat	626. B 11	ursinus sacerdos Seduli amicus	525. A 1
ululamen pro ululatu	70. B 19	Vsu fiunt res bonæ & malæ	639. A 19
umbra et corpus	182. A 1	Vulcanus significat ignem	220. A 14
unanimitas apostolorum et. discipulorum Domini		uulcanus & Mars discordes	130. A 8
579. B 8		uulfinus grammaticus Aurelianusensis	733. A 9
ungues & crines secii unde crescant 369. B 3	idem	uxores exempli uirorum suorū sequuntur 350. B 20	
carent sensu	ibid.	Xistus cruci affixus Laurëtio prædicit martyrium	82. 12
unionitarum hæresis	168. A 18	xistus episcopus	82. B 19
uniter aduerbium apud Venantium	701. A 7	zabulon media longa apud Iuuenicum	461. B 4
Volucrum & piscium creatio	295. B 3. 354. A 14	zabulones apud Iuuenicum	461. B 2
uoluntas Dei prima & summa causa 642. A 2		zacharias respondet Gabrieli archangelo	453. A 5
Ho minis laxata adulter 435. B 10	praua semper mi	zacharias prima longa & medijs duabus breuibus	452. B 6. 14. 454. A 6. 13. 459. A 13. 688. B 16.
sera est 644. A 2	quàm sit corrupta 676. B 14	693. B 13. 734. B 13. 736. B 3	
recta, si non est adepta quid uult, propior est bea		zachariæ canticum	455. A 3
titudini, quàm praua, quæ uoti sui compos facta		Zebedeus prima longa & medijs duabus breuibus	461. B 23. 494. B 1. 500. A 20. 514. B 22
est	643. B 22	zebedæi filiorum mater pro filijs intercedit apud	
uoluptas ex operib. mundi percepta mortalis 650. B 16	homini uincenda 233. A 22	Domini	500. A 20
luxuriæ socia	28. B 9	zelare apud Tertullianum	276. A 8

F I N I S

IN POETARVM
veterum Ecclesiasticorum
Christiana opera, & operum
reliquias atq; fragmenta,

GEORGII FABRICII CHEMNICENSIS
COMMENTARIVS;

In quo non solum res & uerba obscuriora expli-
cantur, sed & Historica quædam non uulgaria,
ipsorumq; Autorum uitæ, & ad Carminum gene-
ra quædam spectantia, singulari studio
elaborata inferuntur.

*Cum Rerum & uerborum præcipuè memorabilium
I N D I C E copioso.*

BASILEAE, PER IOANNEM
Oporinum.

GEORGIVS FABRICIVS
GHEMNICENSIS, IOANNI NEVIO, SAXO-
niæ Electoris Medico doctissimo

S. D.

ULTI sunt, qui imperijs & dignitate superbiunt: multi, qui nobilitate & diuitijs effervunt. Themistius philosophus, se in solio argenteo collocari ab Imperatore passus est. Pythagoras, uestem insignem & coronam auream sponte sumpsit. Sed istorum gloria uilis est, & momentanea: quia rerum caducarum, leuium & commutabilium. Verus igitur splendor neq; in potentia est, neq; in sapiëntia hominum: sed in sola pietate, quæ radices firmas habet, & præ alijs bonis atque studijs potissimum comparanda: quia fructus affert non flore deciduos, non folijs marcescentes, non diuturnitate denique corruptioni obnoxios. Ea autem cum omni ætati conueniat, tum nulla ad percipiendum censetur magis idonea, quam puerilis: quæ si uel imperitia uel ignauia negligitur, quid obsecro in corroborata aut matura tandem speraueris? negligitur autem ea, quæ non informatur cultu disciplinæ & literarum: aut in arte aliqua honesta, laboribus exercetur, & patientia. Errare imperitum uulgus, & peccare rudes opifices, qui manu mercede artibus non ingeniosis uiuunt, minus mirandum est. Sed literarum atq; artium magistri, & doctores cum labuntur aut delinquant, ualde turpe est: quandoquidem id sit multorum offensione, & plurimorum incommodo. Tales sunt, qui res bonas, & cognitione dignas, atq; etiam diuinas, nisi niteant orationis flosculis, & quasi cincinnati sint compositæ, statim aspernantur & abiiciunt. Hi uero multo magis, qui ingenijs deprauati, delectantur malicia & petulantia: qui Catullum, Martialem, & illis similes legi & edisci uolunt: qui esse singulos eorum uersiculos,

Doctos, Iuppiter, et laboriosos,

exclamant: qui se in ijs uitam legendo consumpsisse prædi-

A 2 cant.

cant. Inter istas duas factiones, prior sanè est modestior: & si admonitionē fert, minus improba. posterior ista, quia sese defendendo, facinus auget pertinacia, planè deposita & desperata est. Etenim uitæ uerecundiam iactat in sermone impudico: mores honestos in leuitate & impudentia. quorum quia sermo obscœnus est, uita itidem meritò iudicatur contaminata & impia. Nam qui cor hominis creauit & con-
tuetur, sic apud Euangelistas duos loquitur, ἐκ πόριως δίδμα-
τοῦ καρδίας τὸ σόμα λέγει: & Menandri dictum adducit Paulus apostolus, φθίρεισιν ἡθὴν χρὸς ὁμιλίαι κακὰι. Nos itaq; ætatem teneram, uascula fragilima, & templa Dei ex-
celli, Deo quoque dicatum esse agmen cupimus: & tractari cum honore & reuerentia, ne prophanis dictis aut factis in-
quinetur, ne uel testæ recentis more imbuatur sapore tetro, aut foetore immundo: & mox fracta dissipataq; proijciatur in gehennam. Puerorum conditor, ipse Deus est omni-
potens: eorum custodes, sunt Angeli casti. eosdem ad se uul-
tu paterno aduocat Christus: matresq; inuitat blanditijs, o-
sculis, & omnibus faustis: tum festinantium & nitentium accessum qui remorantur & impediūt, suos obiurgat Apo-
stolos. Dei opera, ad ipsius imaginem formata, corrumpere aut destruere: Angelos uigiles & præsidēs fugare, & offendere: Christum ipsum mandantem non audire, allici-
entem non amplecti: tanta profectò delicta & scelera sunt, quanta nemo cogitatione affecutus fuerit, aut oratione ex-
presserit. Quam ob causam libenter dehortor omnes, ut ab impuris scriptis oculos & manus abstineant, animū-
que & aures auertant: poetas quoque illos λισσοπλήκτας, ut antiquorum uerbo utar, è Bibliothecis eijciant. Contrà uerò adolescentes nostros hortor, eosq; quibus decet uer-
bis, quo possum ardore, quibus par est precibus, oro & ob-
secro, ut hos poetas Christianos cognoscant & legant, sanctos & castos homines, eruditos & sapientes uiros, præclaros & diuinos doctores, magna Ecclesiæ Christi lumina, socios denique Angelorum in uita æterna. In quibus enol-
uendis,

uendis, ne quis nouitate aut insolētia aliqua moram sibi patiatur iniici, ideo hūc Commentariū scripsi atque congeſsi: in quo res & uerba obſcuriora explicarentur, nonnulla hiſtorica annotarentur, ipſorum ſcriptorum uitæ ſubiicerentur, & quædam ad genus carminis attinentia designarētur. quo labore, & ſtudioſis eripere uolui anſam calumniæ: & curioſis, obſectationis: ſtudioſos porro incitare, ut cupidiuſ hos auctores inſpicerent, & non ſine inſigni utilitate inter manus uerſarent. Deſero igitur ad te I O A N N E S N E V I, & has lucubrationunculas noſtras: te enim prudentia, integritate, doctrina, humanitate, beneficentia clarum & ſpectatum uirum, meritò ſuſpicio, tuoꝝ acri iudicio mea ſtudia omnia rectiſſimè ſubmitto. Vale feliciter.

XIII. Calend. Iulij: M. D.

L X I I.

IN GEORGII FABRICII CHRISTIANOS
Poetas, Iohannis Hospiniani Steinani

ἔγκωμιαστικῶν.

Quis tua vituperet FABRICI pie cœpta Georgi,
Fratris amore simul plena, DEIQ; metu?
Quis te, quis'ue tuum geniumq; tuosq; labores
Non probet, & digna laude sub æstra ferat?
Quisquis is est hominum, facinus qui tale patrauit,
Fecit is æthereo sat (mihi crede) PATRI.
Namq; hic ueridicūm requiescunt omnia uatum,
Ista sato Maria uirgine summa fuit:
Numinis in primis ut pectora compleat ardor,
Sitq; alter pariter charus, ut ipse tibi.
Non ne autem studium summi uenerabile REGIS
Predicat hic liber, hoc nobile clamat opus:
Carmina quo ueterum complexus es illa uirorum,
Quæ celebrant TRIADOS gesta stupenda sacræ?
Non ne scatens animus pietate fideq; relucet
Hinc tuus in DOMINI pauper ouile tui?
Colligis illorum diuina poemata quando,
Ausit qui Stygium sunt pepulisse lupum.
A quorum calamis irritamenta malorum,
Vnde procul stimulus turpis amoris abest.
Sic DEVS omnipotens meritos sortitur honores,
Proficit in melius sicq; caducus homo.
Atq; utinam abijciant passim lascina deinceps
Scripta poetarum Gymnasia atq; Scholæ:
E quibus impubes nocuo fœtore corona
Protinus imbuitur, seruat eumq; diu.
Hic procul ater odor, procul hæc procul esto mephitis,
Suauiter ambrosius spiraret ubiq; Notus.
Suscipiantq; omnes animo uno, pectoreq; uno,
Quæ CHRISTO Druidæ thura oleumq; cremant.
Si qua superstitio miserabilis illius æui,
Quo uixere patres, religionis erat:
Dogmata nunc fidei melius correctæ cauebunt,
Ne quis conciliet dedecus inde sibi,

I O A N N E S O P O R I N U S
A D L E C T O R E M.

*En tibi sacros, studiose Lector,
Quos typis nostris dedimus, Poetas:
Dum tuis multo cupimus labore
Rebus adesse.*

*Accipe hos uultu placidus faciente,
Atq; sincera lege mente crebro,
Ceu soles libros alios, legenti*

*Qui tibi profunt:
Insuper dignas age Chemonicensi
Gratias uariis remotis
Exeunt cuius studio in serenas
Luminis auras.*

*Qui tuis Lector studiis amice,
Dum uerè tota cupit esse mente
Vtilis, teq; Aonias per urbes
Ducere rectè:*

*Vel nouos scribit studio libellos
Prospero, mendis ueteres uè purgat,
Posteris tradens monumenta fido
Culta labore,*

*Antè Romani populi theatra,
Et locum scripsit, studia atq; mores,
Quicquid & lata ditone claudit
Roma superba:*

*Nunc sacros autem, ueteresq; Vates
Ecce collègit uariè hîc & illic,
Et repurgauit uitij: tibiq;
Edit, & offert.*

*Addidit porro noua, quæ parauit,
Ecce Commentaria, ut cruditis
Vnius interpres foret ore cunctis
Ipse silenti.*

*In quibus gnaue & facilis GEORGI,
Vtilem nauas operam Scholiscq;
Et Dei sancto populo, atq; doctis
Omnibus unâ.*

*Vnde & hi pridem meritò fatentur,
Quòd tibi multum, nimiumq; multum
Debeant semper, facilis GEORGI,
Pro uice tali.*

Cumq;

*Cumq; tu quondam tumulto iacebis
Elaborato, teneris & almis
Functus his auris, tuus & tenebit*

Spiritus astra:

*Paruuli dicent sibi tunc Scholares
Inuicem: Verè fuit eruditus,
Virq; solers, FABRICIVS, reliquit*

Tot bona scripta.

*Iam uerò uitæ facilem benignus
Dum tuæ cursum Deus hoc in orbe
Præbet, & sanctis studijs relinquit*

Docte GEORGI.

*Perge sic prodesse labore fido
Et uiris doctis, studijsq; sanctis:
Et tuos Musis ita consecrare*

Perge labores,

*Sic DEO gratum facies, Scholisq;,
Atq; discenti iuuenum cateruæ:
Sic dabunt Musæ tibi sempiternæ*

Premia laudis.

F I N I S.

GEORGII FABRICII Chemnicensis

IN POETARVM VETERVM ECCLESIASTI-
corum Christiana opera, & operum reliquias atque fragmenta,
COMMENTARIVS.

A **LITERA**, præter naturam suam, in nominibus quibusdam
neutris producta legitur. Pr. Steph.

Sanguinis notis eadem scripta terris tradidit. Ibid.

Friuola utraq; & utraq; nihil. Initio autem obseruari hoc uo-
lumus, Poetas Christianos in præcepta peccasse, non ignora-
tione, sed uoluntate. Quod cum excusationem inuenerit apud Poetas pro-
phanos, ut in metra peccarent arte, non inscitia, ut scribit Terentianus: ne
Critici nostris aut stomachentur, aut eos exagitent, qui eruditione & pieta-
te sunt magni atq; uenerabiles.

Ablatiuos quosdam in i more solito desinentes, per e effert Fortunatus.
ut mare, pro mari: lib. 8. Site, pro siti: lib. 2.

Abolla uestis senatorū, ut toga equitum fuit: utraq; palmata, utraq; lati
clauī. Pr. Sym. 1. *Adiectus fastis, palmata insignis abolla.*

ita enim in Aldino rectè legitur. Palmatam dictam autumat Baysius, uno in
loco à palma, id est uictoria: (quod uerum est, si de Imperatorum ornamen-
to intelligatur:) altero in loco, à latitudine clauī, hoc est à palmo. quæ ety-
mologia si uera est, simul & ad abollam & togam referri potest: quo modo
tunicam quoq; palmatam nominauit Liuius. Fort. lib. 3. de diuo Martino:

— *Mibi tegmen defer abollæ: Nec pauper desit, qui uestibus indiget illis.*

B Abunde, ultima breui, contra consuetudinem. Drep.

His ego nutritus, his semper abunde refectus. Idem:

Vnde meam recreas doctor abunde sitim.

ABVN DV S, martyr Aruernensis. Fort. De gaudijs uitæ æternæ.

Abyssus, *ἄβυσσος*, profunditas immensa. Alc. 5. — *Aut fortè reuulso*
Obice terrarum patriam sordentis abyssi Migrasse in superos. —

Proipsis inferis. Pr. Ham. *Mersandum penitus puteo feruentis abyssi.*

Achæmenia ira, pro uehementi & regia. Sedul. 1.

Cuius Achæmeniam rabies accenderat iram.

Respexit autem ad dictum Solomonis, qui ait: *Ira regis, rugitus leonis.*

Achæmenius, pro Persa. primus enim Persarū rex, Herodoto & Platone
testibus, Achæmenes fuit. Victor 1. *Sed nec quod Medus redolet, uel crime soluto*
Fragrat Achæmenius. —

ACISCLVS, martyr Cordubensis. Pr. Steph. hymno quarto: cuius alibi
mentio non extat.

Acroama, *ἀκρόαμα*, de quo dicere atq; audire iuuat. Pr. Steph.

Egon' cachinnis uenditus acroama festiuium fuit

Acrostichis, *ἀκροστιχίς*, est, in qua à literis initialibus carmen aliquod ordine
continuo deducitur. Ea est duplex. Vel cum in uersibus singulis tale literarū

B initium

initium est: ut in Sibyllinis, in quibus (ut Cicero ait 2 de Divinat.) ex primo uersu sententiæ, primis literis, illius sententiæ carmen omne pertextum fuit. ea autē sententia, ut ex Eusebio patet, fuit: *ἰησοῦς χριστὸς θεὸς υἱὸς πατρὸς*. Vel cum in colis singulis est tale initium, interdum ordinem elementorum sequens, interdum constituens singularem sententiam. talis est hymnus Sedulij de uita & morte Christi: & alter Fortunati de Leontio episcopo. talis psalmus Davidis 119. & 55. Tales oratione soluta sunt Græcè scriptæ à Theophane, qui ordinem elementorum sequitur: à Cosma Hierosolymitano, & Marco Hydruntino, & Ioanne Damasceno, qui singularem aliquam præponūt sententiam. Interdum in initio & fine literæ eadem ponuntur: ut in uersibus Liberij & Belisarij de Sedulio.

Acta, ἀντί, ora maris. Pr. Sym. 1. *Inuenit expositam secreti in littoris acta.*

Actutum, pro subito & sine discrimine: dictio Comica. Iuenc. 2.

Actutum fesso fugeret quod corpore tabes. Alc. 1.

Actutum suauī producens omnia fœtu.

AD AE somnus in paradiso, significauit Christi quietem in sepulchro. ex illius latere educta est fœmina: ex huius latere, fluente sanguine & aqua, prodijt sponsa Christi, Ecclesia. Alc. 1.

Adeousq;, pro usque adeo, per inuersionem. Vict. 2. — *Adeousq;* malignis Herbarum dubias passim radicibus escas Explorare iuuat. —

Adhinnire, libidinosè & furenter appetere, ut bestia solet. Pr. Sym. 1.

— *Thuscis nanq;* ille puellis *Primus adhinnuit.* —

Adinstar, pro instar. Vict. præf. — *Tuiq;* effingis *adinstar*, Nobiliora facis. — Alc. 1. *Hinc dura è medijs traxerunt ossa medullas Visceribus, lunæ augendas crescentis adinstar.* Idem 4. *κατὰ τὴν σὶν* disiunxit:

— *Similisq;* ad *turbinis instar* *Humanum uitijs ibat genus.* —

AD ON, dilectus Veneri adolescens, qui à poetis alijs Adonis. Fort. de uita incertitudine: *Occubat Hippolytus, nec super extat Adon.*

AD ORATA, puella martyr Lusitana. Pr. Steph. hymno quarto.

Adulatio, secunda syllaba correpta, *αὐτοδολή*. Iuenc. 1.

Nec me quod dominum per blanda adulatio dicit.

Adulterum, pro adulteratum seu corruptum. Pr. Ham:

Tunc lolium, lappasq; leues per adultera culta Ferre malignus ager. —

Aedō, ἀνδῶν, luscinia. Paulinus Aufonio: *Si cōfers fulicas cygnis, et aedona parra.*

Ægide pugnare, est simulacris ad decipiendum aptis dimicare, *ἀπὸ τῆς αἰγῆς* scuti Palladis nomine. Idem Sym. 2. *Ægidaq;* in dubijs pro se pugnasse periclis.

Ouidius in eandem sententiam: *Decipit hac oculos ægide diues amor.*

Ægyptij, homines maximè superstitiosi (ut est apud Prudentiū in Romano) simias, canes, crocodilos, ibides, item porrum, allium, cæpe coluerunt. cuius idem meminit Sym. 2. Ex animantibus quadrupedibus, alijs Scriptores addunt uaccam, ouem, hircum, capram, felem, lupum, cepum, murem, araneum: è piscibus, anguillam, lepidotum, oxyrynchum: ex amphibijs, ichneumon, & serpentis genus: è uolatilibus, phœnicem, aquilam, accipitrem, *χρυαλώπινα*. Sunt qui addant etiam ructus & crepitus saturorū: quos itidem Claudius Augustus edicto honestauit. Vnde Minutius Felix: *Ægyptij* (inquit) non magis *Isidem*, quàm ceparum acrimonias metuunt: nec Serapidem

A Serapidē magis, quā crepitus per pudēda corporis expressos extremiscūt.
 Ægyptus, regio fertilissima fuit. Paulin. Cyth. *Distractus in seruum puer,*
Ad arua frugum missus est. de Iosepho in Ægyptum uendito.

Ænigmata, *ἀνίγματα, ἀντὶ τῶν εἰσαμμάτων*, pro imaginibus, & ipsa effigie ho-
 minum. qua in significatione alibi legi non existimo, neq; libros Prudentij
 correctos suspicor: quamvis duobus in locis inueniatur. ut Cath.

Non immemor ille requiret *Sua munera uictor ex auctor,*

Proprijq; ænigmata uultus. Idem Steph. Is ipse tantum non habet

Argentorum ænigmatum Augustus. Proprie significat rectas & obscuras simili-
 tudines, & ponitur *ἁπλῶς ἐξ ἀρχῆς* prima breui. Idem Apoth.

Legis in effigie scriptum perenigmata Christum.

Ænipes, pedes æneos habens. Pr. Sym. 1.

— Oscula figit

Cruribus ænipedum, si fas est credere, equorum.

Ætatula, pro infantia. Idem Steph. Nec uim decebat innocenti ætatula

Inferre. — Item pro minimo spacio temporis. Ibid.

Vix mille fastis implet hanc ætatulam *Cursus dierum.* —

Æthiopa, pro Æthiopissa. Arat. 1. Comprobat Omnipotens, *ta darum* fœdere *Mosen*
 Æthiopam sociasse sibi. —

Æthra, est ipsius ætheris splendor & serenitas. Sedul. 4.

Omnemq; uagis cum nubibus æthram.

Afflictus, pro afflictione, magis latinum est. Tertul. 3.

Afflictus lugere suos, ueniamq; precari. *τὸν ταλαιπωρίαν*, id est angustiam & ærum-
 nas, & (ut uulgò loquimur) pressuram.

B AGNES, puella nobilis Romana, martyr: passa anno ætatis xii. ut D. Am-
 brosius in ipsius uita scribit, cuius adhuc splendidū templum est extra por-
 tam Viminalem, uia Numentana, à Constantina Constantini filia extructum
 atq; ornatum: ut auctor est Damasus. Pr. Steph. & Fort. lib. 8.

AGATHA, Sicala Catanensis, à Decio Quintiano proconsule, post mul-
 tas corporis lacerationes, imposita testis acuris, & carbonibus ardentibus,
 moritur. Fort. lib. 4. & 8.

AGAVNENSES martyres, qui ad Agaunum, non procul à Rhodano flu-
 uio, cæsi sunt, Maximiani tyrannide. Fuerunt autem Thebani Ægyptij, ex ea
 legione quæ Thebea dicta, cognomento Felix. Fort. lib. 8. — Et legio Felix
 Agaunensis adest. — Extructum in eodem loco est, à Sigismundo rege

Galliæ, monasterium: ut scribit Ado. Eorundem meminit Fort. lib. 2. Eius
 legionis dux fuit Mauricius: signiferi, Candidus, Innocentius, Exuperius,
 Victor, Constantinus.

Agon, *ἀγών*, tria significat. Primū certamen, quod in suo quisq; munere
 sustinet. Arat. 2. — Varij luctamen agonis

Hic dabitur certare mihi. — Deinde martyrum certamen, in sufferendis crucia-
 tibus & supplicio. Idem 1. Emicat hinc Stephanus, qui primus agone coronam,

Heres huius habet. — Pr. Steph. Nil illa uis exercita

Tot noxiorum mortibus Agone in isto proficit. Postremò, luctamen spiritus
 extremi, in homine animam iam agente. Iuuen. 4.

Nuncius adueniens narrat, sub agone iacere *Dilectum Christo iuuenem.* —

αιμορραγία, quæ à Piinio sanguinis fluxio, à Celso sanguinis profluvium, à

Sedulio inundans cruor, riuus cruoris, & fluentum sanguinis: à Prudentio, A riuus cruore fluens perpeti, nominantur. Marcus & Lucas *μαργα*, id est flagellum appellât, propter molestiam. Quem morbum in muliere Capernaïtica sanatum, attactu uestis Christi, excepto Ioanne, scribunt reliqui Euangelistæ omnes. Statuam Cæsareæ Philippi, monumentum eius miraculi, usque ad Iuliani tempora uisam, tradit libro 6 Nicephorus.

Alabastrum oppidum est, ut alij scribunt, Phrygiæ: ut alij, Thebaidis. ad id effoditur marmor, quod Alabastrites nominatur: in flauo candidum, & soli obuersum pellucens. ex eo fiebant uasa, in quibus oliui unguenta seruabantur. Paulin. Panegyrico: *Qui mihi det preciosum alabaastro fundere nardum.*

Iuuen. 4. *Accedit mulier propius, frangensque alabastrum,*

Quo preciosa inerant late fragrantis oliui Vnguenta.—

A colore *ὄνυξ* hic lapis dicitur. Visuntur ex eo magnæ columnæ Romæ, in Mariæ Ægyptiacæ: maiores Venetijs, in diui Marci templo.

ALANI populi Dacis finitimi, qui cum Gothis irruerunt in Italiam, ut testatur Victor ad Salomonem. Paulinus Natali 8.

Hunc ego si Geticis agerem malè subditus armis,

Inter et immites celebrarem letus Alanos.

Alapa, peregrina uox est, *αὐτὶ τῆς λολάφης, ἢ πατισματος*. Sedul. 4.

His alapis nobis libertas maxima plausit.

Vtitur eadem uoce Lactantius..

Vide Colaphus.

Albana porta Romæ, quam Procopius Prenestinam, antiquissimi Metiâ nominarunt: nunc Esquilina, & à uulgo Taurina. Pr. Steph.

— *Albanis acies se candida portis* Explicat. — Malo tamen intelligere Albanas: B portas, Romam deducentes ex oppido Alba.

ALBANVS, Britanus martyr, de quo Fort.

Egregium Albanum fecunda Britania profert.

ALCIMO AVITO pater fuit Isacius, uir primùm senatorij ordinis, deinde in episcopum assumptus: mater Audentia, quemadmodum ipse in libello ad sororem Fuscinam ostendit: frater Apollinaris, Valentinenſis episcopus. Auitus à puero humanis literis apprime, & suprà quàm illa ætas, Vandalorum & Gothorum incurſionibus propè infecta, ferre posset, institutus: cum illum amplissimum alioqui & locuples maneret patrimonium, ualedicto mundo, monasticen professus est, in cœnobio DD. Petri & Pauli, ad urbis Viennensis mœnia. Inde patri Isacio in episcopatu succedens, totum se aduersum sui temporis hæreses contulit. Primùm enim Gundebaldum Burgundionum regem, in Arrianorum hæresim lapsum, in catholicæ Ecclesiæ consensionem restituit. Deinde eius hortatu aduersus Arrianam factionem, quæ Africam omnem cum Sardinia, ac magnam partem Galliarum & Italiæ occupauerat, Dialogos aliquot: & aduersum Nestorianos, Eutychianos, Sabellianos, libellos duos conscripsit. Et cum Faustus ex abbate Lirinense, apud Regium Galliæ, episcopus factus, in Pelagij errorem (ut Ado Viennensis refert) lapsus esset, asserens liberi arbitrij illuminationem, uirtutem non à Christo, sed natura esse: aduersus hunc errorem, librum edidit. Epistolarum libros nouem scripsit, ad imperatores, reges, populos & diuersas personas. Libellum quoque de subitanea pœnitentia, Homiliarum libros plures,

A. plures, & poemata uaria: è quibus, quæ nunc emitimus, tantum supersunt opuscula. Nec dubito reliqua ab Arrianis, alijsq; hæreticis, aduersum quos scripserat, asportata esse: quorum insaniam & furorem sæpe expertus est, plerumq; illorum insidijs ad mortem usq; & exilium periclitatus. Valebat autem Auitus, & scribendi, & extemporanea dicendi declamandiq; facultate egregiè. Ferunt nonnulli, extare longè plures tanti uiri lucubrationes apud Pictauos & Ianuenses. Claruit Zenone & Anastasio Impp. anno Domini D. sepultus in monasterio DD. Petri & Pauli, in Viennensium urbe senatoria. Hæc ex Gennadio & Adone Ioannes Gagneius, Theologus Parrisius.

ALCIMI AVITI perperam nonnulli Eusebium in Chronicis meminisse uoluerunt, cum Eusebio ipse & Hieronymo & Prudentio posterior fuerit. Alcimus enim in libro de uirginitate ad sororem, Prudentij mentionem facit, canens: *Describens mentis uarias cum corpore pugnas,*
Prudenti quondam cecinit Prudentius ore.

At uerò Alcimus ille, de quo cum Delphidio Eusebius scribit, multum ante Prudentium fuit. Scripsit autem Alcimus Auitus pleraq; cum uersu, tum soluta oratione. Poemata hæc ad manus meas peruenere: De origine mundi, De originis peccato, De Dei sententia, De diluuiio, De maris rubri transitu, De uirginitate ad sororem. Meminit præterea huius Alcimi Sidonius ad Lupum scribens, libro 8. Epist. meminit & Fortunatus. Hæc Lilius Gyraldus.

B. ALCIMVS AVITVS Sigismundum regem in fide pietatis erudit, qui agente illo, postea monasterium SS. martyrum Agaunensium, Mauricij sociorumq; eius, construxit: quem regem captum, & à Francis occisum, uehementissimè doluit. Quantus autem in Ecclesia Christi uixerit, quisquis scire ad plenum uult, post eius innumera in diuinis laboribus opera, Epitaphiū ipsius legat. ibi quantus fuerit, uidere poterit. Hæc Ado. Epitaphium autem, quod olim Viennæ extitit, tale fuit, cuius etiā finē idem Ado adducit:

Quisquis mœstificum tumuli dum cernis honorem
Cessite concludi, totum deslebis Auitum:
Exue sollicitas tristi de pectore curas.
Nam quem plena fides, celsæ quem gloria mentis,
Quem pietas, quem larga manus, quem fama perennat:
Nil socium cum morte tenet. Quin prospice sancti
Gesta uiri. Primum florens indole quanta
Spreuerit antiquos dimisso stemmate fasces,
Maturum teneris animum dum præstat in annis:
Et licitum mundi, uoti uirtute, relegat.
Nec mora, pontificis sic digna insignia sumit,
Augeat ut soliti felicia cæpta laboris:
Nec tamen ob summi culmen tumefactus honoris
Erigitur, seq; ipse alijs plus æstimat: imò
Subjicitur magnus, seruat mediocria summus,
Distribuit parcus: pascit ieiunus, amando
Terret, et austeris indulgentissima miscet.
Cunctantes suasu inuit, solamine mœstos,
Uirgia dissoluit, certantes scedere iunxit.

*Dissona ueridicam inficiunt quæ dogmata legem,
Hortatu, ingenio, monitis, meritisq; subegit.
Vnus in arce fuit quo, quolibet ordine fandi,
Orator nullus similis, nullusq; Poeta:
Clamant quod sparsi per crebra uolumina libri.
Qui uixit, uiuit, perq; omnia secula uiuet.*

Alcimus legis Mosæicę interpres, res maximas tanta maiestate, & ita graui ter est executus, ut nescias, utrum diuinior an elegantior existat: tam feruens est in dicendo, tam culto & fluído poemate singula differit. Ita Adelphus, in epistola ad Iacobum Treuirensē antistitem.

ALCIMVS uetere Auitorum familia fuit: cuius atauus, proauus, pater, auunculus, frater, dignitatibus Ecclesiasticis clari & eminentes fuere: mater Audentia, post prolem quartam editam, uotum castitatis suscepit: pater Mamerto successit in episcopatu Viennensi, Alcimus uerò patri. Ex eadem familia Deo dicatæ uirgines, Seueriana, Alpidia, Fuscina, Euphrosyne, ab ipso memoratur in libro De uirginitate ad sororem. Ex eiusdem libri Proœmio intelligitur, à iuuenē scripta fuisse ea carmina, quæ nunc extāt. inquit enim, Dudum professionem suam, nunc etiam ætatem decere, ut grauioribus studijs operam ac tempus consumat. Fuit ex hac ipsa familia Alphius Auitus, qui scripsit libros Excellentium carmine iambico dimetro: citaturque à Terentiano & Prisciano Grammaticis. Item Fidelis Auitus, ad quem extat Ioannis VI. episcopi Ro. epistola. Item Auitus abbas Aurelianensis, quem uirtutibus & prophetiæ spiritu effulisse testatur Iornandes. Item Auitus Aruernorum episcopus, qui cum factione Iudæorum contendit, & eos ad fidem conuersos baptizauit: ut scribit Fortunatus lib. 5. Item alius, qui aulicus Radegundis reginæ concionator fuit, de quo idem lib. 3.

ALCIMI habuimus codicem manuscriptum, quem nobis communicauit poeta clarus Michaelus Toxites: is planè conuenit cum Menradi Moltheri, qui Basileæ cum ipsius Annotationibus excusus est, anno Christi M.D. XLV. & cum Ioannis Adelphi, qui Argentorati M.D.VII. Hæc autem Argentoratensis editio omnium prima, quantum nos meminimus, extitit. Ipsum exemplar Adelphus accepit à suo præceptore Philippo Beroaldo Bononien se, uiro suorum temporum doctissimo.

Aligeri, pro Amoribus, Veneris ministris. Arat. 1.

Aligerosq; uagos studio coluisse procaci. τὸς προσέκοιτας.

Allophylus, ἀλλόφυλος, gentis externæ & peregrinæ. Pr. Ham.

Quin si fulmineos cogens ad bella Gigantes

Allophylus tua castra uelit delere tyrannus. Amœnus Ench. •

— Facies caudis circumligat, in sata mittit Allophylum. — Paulinus 7. Nat.

Credite non armis, neq; uiribus esse timendos Allophylum populos.

Altare, uel ἄλτ' ἁγίων alt. Pr. Steph. Altar quietem debitam

Præstat beatis osibus. Et, Altar tepescit ore, saxum pectore.

Altare dictum ab altitudine, quia gradibus ferè conscenditur: ara aut à precibus, ἀπὸ τῶν αἰσῶν. Alij dicunt, altare positum alicui diuo, τὸν ἱερέαν: aram, ipsi Deo dicatam, βωμὸν. Quæ differentia apud nostros uerior, quàm ista Seruiana: Altare deum superum, aram esse inferum. Pr. Steph.

Hæc

A *Hec sub altari sita sempiterno Turba. — loquens de multis martyribus, una tumba conclusis.*

Alternare, modò in hanc, modò in illam sententiam animū flectere. Idem

Ham. *Vocat hinc Deus, inde tyrannus,*

Ambiguum, atq; suis se motibus alternantem.

Altrifecus, uicissim, uel ex altera parte. Idē Steph. *Respondet ille altrifecus,*

Amasio, onis, pro amatore. Ibid. Sæpe luduntur dolis,

Amasionum comprimantur fraudibus.

Ambago, inis. Idem Sym. 2. Nam multa ambago uiarum

Anfractus dubios habet, & perplexius errat.

Ambire, circumire & circundare. Idem Cath. Prædam rictibus ambit incuruentis.

Ambitus templi apud Prudentium, qui nunc uulgò circuitus: nos porticum interiorē templi uerbo antiquo possumus appellare. ut Steph.

Clausitq; magnis ambitum talentis.

A M B R O S I V S, episcopus Mediolanensis, præter alia opera eximia, quæ in manibus sunt, hymnos suauissimos reliquit Ecclesiæ occidentali decantandos. De opere creationis hymnos septem, ascribit ipsi D. Augustinus libro 9 Confessionum: ubi citat duo cola ex Hymno septimo, quem & Beda citat libro De re metrica. Alij præterea eius Hymni sunt numero 27. quos quidem nos in codicibus ei inscriptos inuenimus. Isidorus eum secundum ponit ab Hilario, qui hymnos elegantissimè apud ueteres scripserit. Obijt anno cccxcix, Imperij fratrum Honorij & Arcadij anno secundo. Stilico comes dixit, eius mortem portendere ruinam Italiæ & imperio.

B. *Amentum est hastæ ligamentū, quò manu certius teneatur, & ualidus mittatur. Pr. Psych. — Nec stridula lancea torto Emicat amento. — Amentatam sententiam nominat D. Ambrosius, qua firmiter petitur aduersarius.*

Amnicus, ab amne. Pr. Steph. Quid possis, probat amnicus Qui uectat silice liquor.

Amodò, aduerbium è Græco sumptum, ἀν' ἀφ' τ. Interpres Psalmi 2.

Amodò iam resiliere uia properetis iniqua.

Amœnare, amœnum reddere. Vict. 3. — Ripisq; umbrantibus inter

Labitur, & teretes saltus Iordanis amœnat.

A M O E N V S, qui fuerit, ignoratur. Eius extat Enchiridion ueteris & noui Testamenti. Id Enchiridion hætenus additum fuit operibus Prudentij, alij arbitrantur esse Sedulij: in qua opinione est Sichardus. Verùm cum idem testetur, Amœni nomen in manuscripto Vuernheri Vuolfini Argentoratensis appositum fuisse: id putauim in hæsitacione sequendum, quod libro antiquo *sine* teste probaretur.

Amomus, frutex odoratus, in Armenia proueniens, ut Dioscorides: in Phœnicia interiore, ut Dracont. Hexaameron,

Hæc nardi flores, hæc portio fundit amomum: in multo pluribus locis, ut Plinius.

Tert. 6. Et spisso letum folio confragrat amomum.

Anas, fluuius Hispaniæ (ut ait Prudentius) memorabilis, eundem quē Tagus & Bethys ortum habet: ut Strabo lib. 3 Bethycam & Lusitaniam separat. & ideo Bethyca, maria utraq; prospicit: ad occidentem, mare Atlanticum: ad meridiem, nostrum: ut Mela lib. 2.

Anathema, ἀνάθημα: modò donarium quod dijs offertur, quæ significatio antiquorum

antiquorum est: modò res execrabilis, quã attingere aut in suos usus transferre capitale sit, in qua significatione utuntur Ecclesiastici. In priore significatione Pr. Ham. A

Iam patria meminisse piget, iam mystica frangunt
Organa, & externi laudant anathemata regni. In altera, Pŷch.
Dum uetitis in signe legens anathema fauillis.

Angariare, ἀγγαρεύειν, uerbum peregrinum. Angari autẽ, ἀγγαροί, Persarũ lingua sunt nuncij regij: quorũ cursus ἀγγαφείον, Herodoto & Xenophõti dicitur, apud utrunq; libro 8. Iis nuncijs licebat cuiusuis naue, uehiculo, iumento, seruo uti, ad conficiendum cursum. unde angariare apud Iureconf. est uiolentia quadã, & quasi regio imperio cogere: quod adhuc sit in regnis quibusdam Occidentalibus. Matthæus & Marcus uerbum illud retinent, quod mutauit in sua translatione Erasmus, retinuit Arator:

Angariat, inquit, Te quicumq; petens, ut pergas præuius unum,
Cætera uade simul duo millia. —

Anguinus, pro anguineus. Pr. Ham. Sæuit & anguino medicas noua semina succo.
Angustare, in unum cogere, angustum facere. Alc. 5.

Vsq; adeò Aegyptum angustat stipata iuuentus.

Anicla, pro anicula. Idem Steph. Heros, uirgo, puer, senex, anicla.

Animalia uenenata, Græcis ferè nominibus in lingua Latina appellantur: quorum autem apud Poetas nostros mentio, ea sunt. Aspis, cuius uirus necat somno. Arat. 1. — *Crudelior aspide surda.* Oua aspidis rumpere, prouerbum est, quo Esaias utitur: pro eo quod est, summo periculo rem aliquam tentare. Et, Venenum aspidum, pro nocentissimo usurpat Dauid. Basiliscus, solo necat intuitu: Latinis regulus. Fort. de partu Virg. B

Reguli & aspidis ausa manus penetrare foramen. Cenchris, à maculis nomen habet, quibus (ut Lucanus canit) *variata pingitur aluum.* Idem uidetur esse cum iaculo, quem Græci ἀνορτία. Chelydrus, idem qui natrix. Pr. Sym. 1. — *Virides discindunt ore chelydros.* Fort. lib. 3. de diuo Martino:

— Percutitur puer atro dente chelydri, Membraq; perculsi distenderat ira ueneni.
ubi loquitur de famulo Euantij. Chersydrus ἀμφίβιος, modò in terris, modò in aquis degit. Cerastra, cristato capite. Dracont. Hex.

Nec semper tollunt, ad uulnera, colla cerastra. Draco, maximæ magnitudinis, acie acutissima & peruigili: naturam solis imitatur, ut ait Macrobius. unde templis, adytis, oraculis, lucis, hortis, & thesauris, præesse fingeatur. Talẽ Donatus, Euræ episcopus in Epiro, salina oris sustulisse scribitur à Nicephoro. Hæmorrhøis, necat sanguinis profluuio. Hybris, monstrosus serpens, qualis est Aspidogorgon apud Epiphanium. Fort. de partu Virg.

Regulus atq; aspis, cedunt quis cuncta uenena:

Vipera, chersydrus, seps, draco, cenchris, hybris. Seps, necat putredine. Tert. 1.

Per latebras animæ seps manante ueneno. Scorpio, uel scorpius, in quibusdam locis lethalis, in quibusdam non est. Dracont. Hex. — *Nec scorpius ictus*
Semper habet, nec semper agit fera uipera morsus. Sedul. 3.

Vipereasq; minas, & scorpion, atq; inimica Agmina uirtutis. —

Vipera prolixè à Prud. Ham. describitur. Horum generum penè omniũ lib. 9. Lucanus meminit, in descriptione itineris Catonis per Libyam. Isti autẽ serpentes, quantũuis uirosi atq; noxij sunt, tamẽ suis morfib. uulneribus uel aliqui

A aliqui ex ipsis faciunt medicinam. Dracont. Hex.

— *Anguis hians, quatiens sub dente uenenum,*

Et subito sparsura graues per sibila mortes,

Atque eadem membris impertitura medellis.

Et renouari, idem testatur canens:

Pelle renascenti: rursus redeunte iuuenta,

Reptat hians anguis, per sibila guttura pandens.

Animator, qui dat animam. Ibid. *Nihilumq; et illud unde corpus nescio,*

Nonit animator solus, et factor tui.

ANICIORVM familia nobilis Constantini Imp. tempore, IESV CHRISTI complexa Euangelium est, teste Prudentio contra Symmachum:

Fertur enim ante alios generosus Anicius, urbis illustrasse caput. —

B Extant Romæ in domo Cæsiorum quatuor marmora, in quibus Anicij Her-
mogeniani Olybrij, & Anicij Probinij, duorum fratrum: & eorum patris Se-
xti Petronij Probi, Anicianæ domus culmini, multarumq; dignitatum quas
gesserunt, illustris mentio. In iisdem Anicia Falconia Proba, Consulum
proles, Consulum mater prædicatur, seruandæ ac docendæ castitatis exem-
plum. Alia eidem cognominis, Consulis uxor, Consulis filia, Consulum
mater laudatur, animo Spintios Aniciosq; decorans. Tiranniæ Aniciæ,
& Aniciæ Iulianæ, in Urbis Epigrammatis mentio. Anicius Bassus cum Fl.
Philippo consul fuit: quo anno mortuus Arcadius, cum Fl. Aetio militiq; oc-
cidentalis magister sub Theodosio. Turn Boethius, rogatorum doctissi-
mus, hanc familiam facit celebriorem. Obijcitur autem Symmacho & hæc
familia, & quædam aliæ, ne plebeios solum homines, & uulgus nouitatis
amans, uerum etiam nobilitate plurimos, cupidè amplexatos doctrinam
uitæ atq; salutis comprober. Aniciæ igitur familiæ amplissima & uerissi-
ma laus est, non modò quòd Romana, sed et quòd Christiana fuerit: nec tam
illi laudi est quòd in eâ se insinuauerint Iustini Imp. senior & iunior, item
Iustinianus, Tiberius, & Mauricius: quàm quòd in ea professio nominis di-
uini diu manserit, atq; floruerit.

ANVBIS, Ægyptiorum dæmon, canis forma cultus: Cynocephalus diuo
Augustino, caniformis Prudentio, canis semihomo Sedulio, Deus semica-
nis Lucano, latrator Virgilio. Secutus hic canis fertur Osyridem, & eius cor-
poris custos fuisse. Alc. 5. — *Cursus*

Testor Nile tuos, et diuæ uocis Anubim,

Cum rabidus latrat, iam non impune futurum.

Apellæ dicti sunt Ebræi, quòd essent circumcisa cuticula. Alc. 5.

In regnis Aegyptie tuis Iudeus apella.

APODEMVVS, martyr Cæsaraugustanus. Pr. Steph. hymno quarto: inter-
fectus cum socijs à prætore Daciano.

Apostata, ἀποστάτης, qui deficit à religione, ut transfuga ab imperio: unde
Iulianus Imp. hoc cognomentū accepit, seductus ambitione, ut Iudas Chri-
sti discipulus auaricia. de hoc Sedul. 4.

Tunc uir Apostolicus, nunc uilis apostata factus.

Apostaticus, ἀποστατικός, qui digna desertore & proditore facit. Ibid.

— *Formidine rursus Plebis apostaticæ, Dominum quæ cæca negasset.*

APOSTOLI, ἀπὸστολοι, legati, seu duodecim uiri, quos Christus Dei filius ex infimo & imperitissimo hominum genere elegit familiares & discipulos: item doctrinæ, miraculorum, mortis atq; resurrectionis testes: quibus uniuersis atq; singulis tradita potestas est regni cœlorum: à quo, quos ipsi excluderent, exclusi in sempiternum essent: quos admitterent, eo in æternū cum summa felicitate perfruerentur. De ijs legi antiquum Epigramma Honorij Romani episcopi, quod è manuscripto huc adijciam. agit autem de Christi ad cœlos ascensu:

Luce uidet Christum, quem Petrus nocte negauit,
Et cecinit Dominum pergere ad astra suum.
Territus Andreas orat: Miserere magister,
In regnum Patris collige discipulum.
Iacobus expauit hominem per nubila ferri:
Supponit scapulas, dat pia uota Deo.
Hæret ab aspectu tremulus per membra Iohannes:
Et turbatus, adhuc sic stetit, ut placeat.
Quem sequimur te Christe? uocat sine uoce Philippus:
Num proiectus ego liber, & implicitus?
Bitholomæ pedes Christi pendere tremiscis:
Et uis, si capias, tendere posse manus.
Thomas ex toto nondum satiat amor,
Se palpare putat uulnera, membra, latus.
Matthæus muto similis, per scripta locutus:
Nam timor inuasit, nota tacere senem.
Iacobus Alphæi palliet, sine morte sepultus,
Dans comites oculos, reddere quod potuit.
Hic stupet attonitus Simon, migrasse Tonantem,
Et fugit affectans fulgura uelle pati.
Matthias portæ cœli defixus in hæret,
Omnia cum Christo teste abiisse putans.
Iudas è cunctis corpus sine fronte leuatus,
Conspicit occisum uiuere in orbe Deum.

De iisdem lege Fortunatum, De gaudijs & spe uitæ æternæ: quo quisq; in loco, & apud quas gentes docuerit.

Appia uia, Roma ducens in Campaniam. Paulin. Cyth. — Viam
Quam sternit aggerem silex, Munitor Appius cui nomen dedit.
Fuit maxima omnium uiarum, quæ ex urbe in alias regiones deducta est.
Apricare, soli exponere, fomenta addere. Paulin. Cyth.
Marinianum suscipit fraternitas, Testisq; apricat & cibo.

AQVILA, Corinthi hospes & ἑμὸν εἶπος Pauli apostoli: de quo in Actis, & in epistola ad Corinthios. Arat. — Ponticus ille
Aquila, tunc præceptor erat: uir plurima laudis Instrumenta gerens. —
Posuit autem primam longam, fortasse differentię causa.

Aquila eburnea Consuli Romano declarato, cū alijs insignibus fuit prælatæ: id constat duobus Prudentij testimonijs. Steph.

Aquila ex eburna sumit arrogantiam. Gestator eius. — Sym. i.

A *Post trabeas, & eburnam aquilam, scillamq; curulem.* Lilius Scipionem (inquit) eburneū præferebant, extāte in summirate aquila, ex eadem materia. Vnde Iuuenalis illam aquilam ita circumscribit: — *Volucrem scepro que surgit eburno.*

ARATOR, qua patria gente ue fuerit, lectum nondum est. Italum fuisse, opinio est. Scripsit historiam Apostolicam libris duobus, interpretatus Lucam euangelitam, ut ipse inquit: *Versibus ergo canam quos Lucas rettulit Actus.* Et, *De qua pauca canam, Luca narrante, relatu.* In allegorijs, seu (ut ipse nominat) in typis frequens est Monachum fuisse professione, deinde subdiaconū Romæ, testantur Præfationes abbati Floriano, & pontifici Vigilio inscriptæ: quibus etiam colligimus, idem Opus ab ipso auctore bis fuisse editum.

Hoc certò traditur, cum primum Arator Vigilio pontifici librum obtulit, ad viii. Id. Aprilis, in magna sacerdotum & ministroium corona Pontificem fuisse, partemq; libri ab Aratore recitatā: sed labente hora, à Pontifice liber, Surgentio primicerio notariorū scholæ traditus, ut in scrinio collocaretur. Sed mox instantibus sedulò apud Pontificem plerisq; uiris doctis, publicè recitari præcepit in templo, quod in Esquilij est ad S. Petri uincula: quaterq; ab eodem Aratore recitatus proditur, incredibili audientium studio & attentione. Vixit Arator anno dclx. sub Iustiniano Cæsare: quod & Paulus Diaconus cum in Romanis, tum Longobardicis historijs, & Palmerius in Chronico testatum reliquerunt. Quorum mihi potior auctoritas, quam Aldi, qui dclxliii, ex quopiam glossmate, illum claruisse prodidit: nisi fortasse hoc scripsisse tempore, illo decessisse intelligamus. potior etiam quam Platinæ, qui magis in hoc decipitur. In hanc ferè sententiā Lilius Gyraldus.

B ARATORIS exempla impressa contuli duo, Suollense & Dauentrianū: manuscripta contulit tria Theodorus Poelmanus Cranenburgius, unum Brugenſe, & bina Leodiensia, quorum adiumentis usus, locos multos restitui: & in diuersitate lectionis, quod optimū uisum fuit, elegi. Nouerint autē studiosi, ubi lectio expedita est, id exemplaribus antiquis deberi: ubi uerò adhuc aliqua hæsitatio fuerit, & in hoc Poeta, & in reliquis omnibus, ipsi meliora inquirant, & ex ijs emendent.

Arbiter, arbitri, media in obliquo longa. Alc. ad Sor.

— *Longeq; remotis Arbitris, morbum simulans.* —

Archangelus, ἀρχάγγελος, princeps angelorum nominatur Gabriel, qui Christi ortum matri nunciauit uirgini: Ioannis ortum, matri anui, & parenti effecto. Alc. 4. *Hic crum solers, summuq; archangelus ille.*

Architectus, ἀρχιτέκτων, præfectus ædificio. Arat. 1.

Qui fundamentis manet architectus in illis.

Arcus triumphales statuebantur Victoribus, in quibus duces captiuos, & currus uictos, item tela hostilia, & truncos exculpebant: ut ex Prudentio Sym. 2. discitur. Romæ inter arcus antiquissimos extat in hunc diem, Titi Imp. de uictis Hierosolymis, eregionè Capitolij, uia qua itur ad Amphitheatrum ipsius. Hic singulari Dei prouidentia remansit, ut cotidie Romam, & per se uitijs corruptam, & gentium aliarum corruptricē, uocet ad pœnitentiam. Extat non longè inde, ad Amphitheatri dextram à foro eundo, arcus Constantini Imp. de uicto Maxentio, qui de ponte Moloio cadens, in Tiberis uado periit, inspectantibus duobus exercitibus: cuius arcus reliquiarum

docent, nullam impietatem esse diuturnā, nullam libidinem impunem, nam A
ijs facinoribus præcipuè Maxentius accusatur à Prudentio.

Arietare, ariete percutere, incurrere. Pr. Ham. — *Non aris machina rostro
Arietat insiliens.* — Aries machina bellica, quam antiquissimi, Plinio aucto-
re, Equum nominarunt, unde, de equo Troiano fabula orta est.

ARISTO, chirurgus Antiochenus, qui iussu Asclepiadis, martyri Roma-
no linguam scalpello eruit. Pr. in Romano.

Armaria sunt scrinia, seu foruli, seu tabulata Bibliothecarū. Idem Apoth.

— *Quæ non scriptorum armaria, Christi Laude referta?* —

Aroma, *ἄρωμα*, quod usurpabatur ad delicias, odoramentum: quale balsa-
mi, thuris, croci. uel quod adhibebatur ad cadauera, condimentum: quale
myrrha, stacte, aloë. Pr. Steph. *Auras madentes Persicorum aromatum.*

Aromaticum, odorum, conditum. Sed. 4. — *Cum munere matres
Mensis aromaticæ, notum uenère gementes Ad tumulum.* —

Arra, pro pignore. Fort. de descensu Christi ad inferos:
Funeris ordo cuius nostræ fuit arra salutis? Aliqui non Romanam, sed peregrinam.
uocem esse autumant.

ARRIUS, in Dei filium blasphemus, effusis uisceribus interiit. Sed. 1.
Visceribus suis, uacuis quoq; uentre remansit. Arat. 1.

— *Fusa ruit Arrius aluo. Infelix, plus mente cadens.* —

Ars bonam & malam in partem, modò sapientiam, modò astutiam signi-
ficat. Fortunat. hymn. *Multiformis proditoris ars ut artem falleret.*

Arthresis, neq; Græcum neque Latinum est: ut pleuresis, phrenesis, ne-
phresis. Græca autem sunt, *ἀρθρεσις, πνευσις, νεφρεσις, νεφρεσις*: illa in uulgari B
abusu, longo tempore manserunt. Quòd si temporis præscriptio, ut apud Iu-
reconsultos, ita etiam in regno Latino ualet: consuetudine mille annorum
hæc uocabula iam auctoritatem consecuta sunt. Est autem arthritis, articu-
lorum uitium seu morbus: cuius species, chiragra & podagra. Idem Steph.
Sic eiulantes, ossa clamant diuidi, Nodosa torquet quos podagra aut arthresis.

Articulare, clarè & expeditè proferre. Paulin. — *Molitaq; uocis.*
Articulare sonum. —

Aruina liquente, quæ desuper de cauteri fluebat, cruciati sunt à tyrannia
Christiani. Vide Cauter.

Arula, ara parua. Ibid. *Appone porrhis religiosas arulas.* Vtitur & aliàs.

ASCLEPIADES, præfectus Antiochiæ sub Galerio, Romanum, eius ur-
bis ciuem, multis tormentorum generibus horribiliter excruciatū, occidit.
Steph. hymno 10, qui omnium est eruditissimus.

Asperare, asperum facere. Ibid. Et dum Mineruæ pectus hydri asperat.

ASPRA, uxor Bebiani: & eiusdem nominis soror Hilarij, episcopi Picta-
uiensis.

ATHENAE, urbium Græcarum maxima, nobilissima; potentissima, hu-
manissima: à Theseo mœnibus circumdata, à Solone legibus fundata, ab
Adriano Imp. instaurata: qua de re ante annos centum talis ibidem lecta fuit
inscriptio: *αἰδέας ἀδελῶν, θύσεως ἢ πεινῶδης,
αἰδέας ἀδελῶν ἢ ἐπὶ θύσεως πείνης.* In ea urbe fuit Arcopagus, totius Græciæ
forum, in quo iudices duodecim dixerunt sententiam: quem Athenæum
pagum.

A pagum nominat Sedulius lib. 1. *Sectantesq; magis nitam, spirantis odorem*
Legis, Atheniæ pædorem linquite pagi. dehortatur enim à paganismo: uultq; nos
 omnes sinceritatem potius legis diuinæ, quàm impuritatem commentorū
 humanorum sequi: & potius adorare Dominum cælorum & terræ, quàm
 aureas & eburneas statuas, lapides atq; æra & alia muta metalla colere. Idē
 sentit, dum inquit Tertullianus: Quid Athenis & Hierosolymis? quid Aca-
 demix & Ecclesiæ? quid hæreticis & Christianis? Doctor autem primus
 Atheniensium fuit Paulus apostolus, cum ibi aram *θεῷ ἀγνώστῳ*, uel (ut scribūt
 alij) *ἐξ ὧν* dicatam inuenisset. Ibidem discipulum, senatorem Areopagi,
 Dionysium reliquit, & Damalim mulierem.

Athleta, *ἀθλητής*, lator. Tert. 2. *In stadio ligni fortis congressus athleta.*
 Vitur eodem modo & quantitate Fortunatus.

Atomi, *ἄτομοι*, corpuscula tenuissima, qualia in radijs solis uidentur uoli-
 tare, *παρὰ τὸ μὴ τέμνεσθαι*. Pr. Apoth. — *Vmbram*

Prodere, *quam* tenues atomi compage minuta *Instituunt.* — Ex his nugato-
 res Democritus & Epicurus mundum fabricati sunt.

Auctor, scribitur per &: nec aliter antiqui scripserunt. Rod. Agricola scri-
 bit Autor, & deducit ab aueo: ut sit autor, qui cupit aliquid. Sunt & qui cum
 aspiratione scribāt Author, à Græco *αὐθόρως*, quibus ego præfero Rodolphi
 sententiam: & tamen antiquorum orthographiam sequor.

Audientia, audiendi uis atq; potestas, auditus. Pr. Steph.
Surdis fuendam reddere audientiam.

B AVGVRIVS, Tarraconensis martyr, & eius urbis diaconus: cum suo epi-
 scopo Fructuoso, rogo imponitur. Steph. Hymno 6.

AVGVSTINVS, episcopus Hipponensis, in libro Meditationum cap. 25.
 carmen ametrum ponit, De gloria & laudibus paradisi. Augustini extat tale
 apud Prosperum elogium:

Augustinus erat, quem Christi gratia cornu
Vberiore rigans, nostro lumen dedit suo,
Accensum uero de lumine: nam cibus illi,
Et uita, & requies, Deus est: omnisq; uoluptas,
Vnus amor Christi est, unus Christi est honor illi:
Et dum nulla sibi tribuit bona, fit Deus illi
Omnia, & in sancto regnat sapientia templo. Fortunat. lib. 8.
Quodq; Augustinus fonte fluente rigat.

Ex Augustini sententijs librum Epigrammatum suorum contexuit Prosper.
 Vixit in suo episcopatu annos quadraginta.

Aulea, *αὐλαία*, uela aut tapetes, ad parietum ornamenta solita adhiberi. Pr.
 Steph. Ergo ut reclinæ mollibus. Reiecit auleis caput.

AVRELII PRVDENTII CLEMENTIS uiram hoc modo describit
 ex eius præcipuè operibus Aldus Manutius: Aurelius Prudentius Cle-
 mens, uir consularis, genere fuit Hispanus, ex urbe Cæsaraugusta, ut ex eo
 Hymno colligimus, quem in laudem duodeuiginti martyrum Cæsaraugu-
 stanorū scripsit. Fuit homo ingeniosus, grauis, & ornatus moribus, ac Chri-
 stianæ religionis obseruâtissimus, quod ex ipsius operibus facile est cogno-
 scere: licet adolescētiā, & iuuentutem, cum bonis literis indulgeret, incon-

tinenter egerit: quod dolet ipse in Proœmio *λαθνημενῶν* his uerbis:

Aetas prima crepantibus *Fleuit sub fœrulis: mox docuit toga*

In fœctum uitij falsa loqui, non sine crimine.

Tum lasciuus proteruitas, *Et luxus petulans (heu pudet, ac piget)*

Fœdauit iuuenem nequitiae sordibus, ac luto.

Fuit & iuris peritus, ac Messaliae consul. Militauit etiam non sine laude, puto sub Honorio, quod sic ipse testatur:

Bis legum moderamine *Frenos nobilium reximus urbium.*

Ius ciuile bonis reddidimus, terruimus reos.

Tandem militia gradu *Euectum pietas principis extulit.*

Assumptum propius stare iubens ordine proximo. Postremò septimum & quinquagesimum annum agens, res Ecclesiasticas uario metrorum genere cœpit componere, ingeniose quidem, & eleganter, sed spreta interdum syllabarum quantitate, in peregrinis dictionibus, & maximè Græcis: nō quod putem ipsum ignorasse literas Græcas, quoniam hi tituli librorum eius redarguunt, *ὑπομαχία, λαθνημενῶν, ἀποθέσις, ἀμαρτυροῦσα, πρεβ. & παύση, διτλ. χ. αἶον*: sed ectasin, sytolenq; facere posse interdum in rebus sacris sibi licuisse (nisi mendosi codices) fortasse uoluit. Dolens præterea, nihil scribendo se contenuisse, sic queritur: *Instat terminus, & diem Vicinum senio iam Deus applicat,*

Quid nos utile tanti spacio temporis egimus? Floruit temporibus Valentiniani II. & Theodosij Magni, & filiorum eius Arcadij & Honorij Impp. quibus & Ausonius & Claudianus poetæ, item Hieronymus, Ambrosius, Augustinus, diuinae Ecclesiae sanctæ doctores floruerunt. Nam in Proœmio primi libri contra Symmachum, colligimus Prudentium eo tempore floruisse, quo Symmachus, his ad Christum pro Symmacho precibus:

Saluator generis Romulei precor,

Qui cunctis ueniam das percunibus,

Qui nullum statuis non operis tui

Mortalem, facili quem releues manu:

Huius, si potes est, iam misere; cito

Præruptam in foueam præcipitis uiri.

Spirat sacrilegis flatibus inscius,

Erroresq; suos indocilis fouet.

Obtestor iubeas, ne citus impetus

Arsurum medijs inferat ignibus. Tum quia contra Symmachum D.

etiam Ambrosius scripsit ad Valentinianum Augustum, perspicimus D. Ambrosij tempestate fuisse Prudentium. In fine autem secundi libri contra Symmachum, uidetur Prudentius ad Honorium, Theodosij Magni filium, dirigere sermonem his carminibus: *Te precor Ausonij dux augustissime regni,*

Et tam triste sacrum iubeas, ut cetera, tolli.

Perspice, non ne uacat meriti locus iste paterni,

Quem tibi supplendum Deus, & genitoris amica

Seruauit pietas: solus ne præuia tantæ

Virtutis caperet, Partem tibi nate reseruo,

Dixit: & integrum decus, intactumq; reliquit.

Arripe dilatatam tua dux in tempora sanctam,

Quodq;

A

Quodq; patri superest, successor laudis habeto.
 Ille urbem ueluit taurorum sanguine tingui:
 Tu mortes miserorum hominum prohibeto litari.
 Nullus in urbe cadat, cuius sit poena uoluptas,
 Nec sua uirginitas oblectet cœdibus ora.
 Iam solis contenta feris immanis harena,
 Nulla cruentatis homicidia ludat in armis.
 Sit deuota Deo sit tanto principe digna,
 Et uirtute potens, & criminis inscia Roma:

Quemq; ducem belli sequitur, pietate sequatur. Præterea meminit Stiliconis, quem & Rufinū, Theodosius Magnus, cū Arcadius & Honorius filij, quos post liberatum orbem, subactosq; undiq; domitosq; tyrānos, confortes imperij fecerat, nondum maturi imperio forent, ductores legit, & Rufinum Arcadio adiunxit, Stiliconem Honorio: & Arcadius Constantinopoli, Romæ Honorius imperauit. Carmina uerò, quibus de Stilicone Honorij comite meminit, quoniam stragem barbarorum continent, qui duce Radagasto in Italiam irruerunt (fuit enim numerus CC milliū) operæ precii hoc loco recensere existimauius. Sunt autem hæc:

B

Tentauit Getbicus nuper delere tyrannus
 Italiam, patrio ueniens iuratus ab istro
 Has arces aquare solo, testa aurea flammis
 Soluere, mastrucis procures uestire togatos.
 Iamq; ruens Venetos turmis protriuerat agros,
 Et Ligurum uastarat opes, & amœna profundi
 Rura Padi, Thuscunq; solum uicto amne premebat:
 Depulit hos equitum nimbus, non peruigil anser
 Proditor occulti tenebrosa nocte pericli:
 Sed uis cruda uirūm, præfractaq; congre dientum
 Pectora, nec trepidans animus succumbere leto
 Pro patris, & pulchram per uulnera querere laudem,
 Nunquid & ille dies ioue contulit auspice tantum
 Virtutis precium? dux agminis, imperijq;
 Christipotens nobis iuuenis fuit, & comes eius,
 Atq; parens Stilico, Deus unus Christus utriq;
 Huius adoratis altaribus, & cruce fronti
 Inscripta, cecinere tubæ: prima hasta draconis
 Præcurrit, quæ Christi apicem sublimior effert,
 Illic ter denis gens exitibilis annis,
 Pannonæ pœnas tandem deleta pendit.
 Corpora famosis olim ditata rapinis
 In cumulos congesta iacent, mirabere feris.
 Posteritas seclis inhumata cadauera latet,
 Quæ Pollentinos texerunt osibus agros.

Romam quoq; ex Hispania profectum fuisse, testatur ipse in libro *τῶν ἐκ τῆς ἰσπανίας*, in Casiani, Hippolyti, & Petri Pauliq; martyrijs. Composuit autem multa quæ titulis Græcis ornare operæ precii duxit, præter duos libros aduersus Symmachum, ac Romani martyris

martyris tragœdiâ. Ea uerò sunt, *ψυχομαχία*, hoc est animi pugna, heroico carmine. *ψυχή* enim Græcè, Latine animus, & *μάχη* pugna. In eo enim libro uitia cum uirtutibus pugnant, & succumbunt uitia. *διαθηκένον*, hoc est diurnarum rerum opus. Sunt enim odæ ex uario metrorum genere à matutino ad uespertinum crepusculum. *ἀποθέωσις*, hoc est diuinitas, deificatio: *ἀποθεώω*, deifico: est enim opus de reb. diuinis. *ἀμαρτιγενία*, peccatorum origo, *ἀμαρτία* peccatum, & *γενέω* genero. Scribit enim aduersus Marcionem hæreticū, qui duos esse deos dicebat, alterum Veteris testamenti crudelem, sanguinarium, ac pessimum: Noui alterum, piū, misericordem, optimum: atq; animos à bono, à malo corpora esse creata: pugnallesq; eos inter se, atque à malo bonum uictum, animūq; in corpus immisum, & hinc inter carnem & animū bella geri intestina assidue. quod confirmabat his Apostoli uerbis: Caro concupiscit aduersus spiritum, spiritus autem aduersus carnem. Id uerò, quia fomes peccatorum, origoq; est, *ἀμαρτιγενία* ei libello inditum est nomen. *τις στεφάνου*, hoc est de coronis. Sunt enim Hymni in laudem martyrum: qui quoniam legitime certauerunt, coronis honestati sunt. *διττοχάου*, duplex cibus. *Αἰτῶς* duplex, & *ἄχῃ* cibus. Sunt enim tituli historiarū ueteris & noui Testamenti: atq; hinc puto Dittochæum, hoc est duplicem cibum appellatum hunc librum à Prudentio. Sed quoniam non sic excultus est, & elaboratus hic liber, ut cæteri à Poeta compositi: sunt qui non esse Prudentij dicunt. Ego uerò ipsum à cæteris separare non sum ausus: tum quia Gennadius, qui post D. Hieronymū scripsit de uiris illustribus, Dittochæum à Prudentio compositum dicit: tum etiam, quia in antiquissimo codice cæteris Prudentij operibus, quæ imprimenda curauimus, insertus & hic erat libellus, & pro Dittochæum, Ditrochæum titulus, scriptorum culpa, quod conijcio facile: quia interpretatū inibi est antiquissimis characteribus, duplex refectio, pro duplex cibus. Scripsit etiam aduersus Symmachum libros duos heroico carmine pulcherrimos, in quibus & doctrinam suam, copiamq; ac ingenium non mediocriter ostendit. Erat autem hic Symmachus urbis Romę præfectus, ac summa uir eloquētia, qui ad Valentinianum & Theodosium, Arcadiumq; Imperatores legatus à Senatu missus, ut ueteres deorum cultus reuocarentur, hac de re elegantem habuit orationem. Quę impressa inter D. Ambrosij epistolas uisitur: cui & Ambrosius prola oratione, & Prudentius duobus libris Heroico carmine compositis, aptè, copioseq; respondent. Inquit quoq; Gennadius, Hexaameron de mundi fabrica, usq; ad cōditionem primi parentis, & præuaricationē eiusdē cōmentarū fuisse Prudentiū: quod opus si uenisset in manus nostras, unā cū cæteris prodisset in publicum.

AVRELIVS PRVDENTIVS, Palatinus miles dicitur à Gennadio. Dolebat ipse alicubi, se iuuentutem uitij infectam fœdasse, & in toga causas iniquas egisse: mox tamen commutata uita bonis ius reddidisse, urbes rexisse, & religioni addictum plurima poemata uario carminū genere composuisse: quæ extant, & adhuc leguntur. Perierunt ex eius operibus commentaria in Hexaameron, quæ ille Græcorum more scripserat, De mundi fabrica, usq; ad primi parentis præuaricationem. Vixit Theodosij senioris ac filiorum temporibus. Eius Alcimus Auitus, & Sidonius, & Isidorus meminere. Hæc Lilius Gyraldus.

A AVRELIVM PRVDENTIVM, uirum fuisse consularem, non rectè scribunt Aldus & Lilius: neq; in Fastis consularibus nomen eius legitur. Natus Prudentius est Philippo & Salia Cols. ut ipse testatur his uerbis:

Hæc dum uita uolans agit, Irrepfit subito canicies seni,

Oblitum ueteris me Salia consulis arguens. Vitimus hic uersus in omnibus editionibus Italicis, Gallicis, Germanicis, hætenus deprauatus, ansam errori dedit. Fuisse autem non tantum militem Palatinum, ut Gennadius scribit, (qui sanè honor mediocris est, & esse plebeij hominis potest) sed ipsi urbi præfectum, ex his uersibus, testimonio penè euidenti colligimus:

Tandem militiæ gradu Euectum pietas Principis extulit,

Assumptum propius stare iubens ordine proximo. nam ab Imperatore proxima dignitas togata fuit, urbis præfectura. Erasmus in quadam Apologia: Prudentius (inquit) poeta tantum spirans tum sanctimoniam, tum sacræ eruditionis, ut mereatur inter grauissimos Ecclesiæ doctores annumerari. Idem in Ecclesiaste: Prudentius (ait) licet carmine scripserit, tamen multum spirat Christianæ facundiæ. Tribuit eidem grauitatem & elegantiam alicubi Cæsarius, pietatem & animum uerè Christianum Riuius. Hunc unum legendum censet Viues. In Dialogo quodam Mosellanus: Quandò (inquit) parum est æquum Christianos in gentiliū libris esse totos, his diebus quibus ferias agimus, elegantissimos simul & grauissimos Hymnos Aur. Prudentij, grauis & sancti uiri, audiemus. Idem epistola ad Matthiam Meinerum: Prudentius unus omnium inter poetas Christianos, lectores suos pascere sufficit lautilsimè, siue preciosissimas panis cœlestis, hoc est uerbi diuini **B** epulas esurias, siue efficacis eloquentiæ condimenta requiras. Tribuunt eidem nonnulli Romanam eloquentiam, aut certè illi propinquā. Leonardi Quercetani, hominis obscuri, nomen non nouissemus, nisi malè sensisset de Prudentio. Lilius ei multam eruditionem acuariam ascribit: sed eloquentia ac linguæ castitate uel parum ualuisse, uel potius ea neglexisse ait: neutrum homini nec disertum, nec elegantem, ut & de eloquentia, & de orationis puritate iudicet, concedimus. Christophorus Mylæus uerecundè & bene ait: Nostræ religionis historiam, doctrinam, instituta, numeris Prudentium conclusisse aptè & concinnè.

AVRELII PRVDENTII codicem manuscriptum, è bibliotheca Numburgana, habuit uir eruditione & diligètia præstans CASPAR BORNERS: quem ante annos octo & uiginti, cum in ludo Lipsiensis Thomano eius collega essem, mihi conferendum dedit: ex quo uersum in hymno De baptisterio integrum sarcinui, locos plurimos correxi: & similiter effeci, ut etiā in carmine minus desiderari posset, de quo Viues alicubi conqueritur:

Auretenus, quod ad usq; aures peruenit. Pr. Sym. 2.

— *Te stante sub armis Libera, & auretenus. Gethicos experta tumultus.*

Auribus perforsis, suspendebant de ijs gemmas, aut aurea ornamenta mulieres: quod adhuc Hispanis & Italis usitatum. Alc. ad Fusc.

Nec tibi transfixis fixerunt auribus aurum,

Quæ compensarent pendentes uulnera bacca.

Auricolor, auri colorem habens. Iuuen. 1.

Scinditur auricolor cœli septemplex æthra,

D Aurulentus,

Aurulentus, auri splendore fulgens. Pr. Steph. *Vt omnis aurulenta
Lux effret intus, ceu iubar sub ortu.* A

AVSES, appellatus fuit Iosua, minister & successor Mosi. Tert. 3. contra Marcionem: Cùm successor Mosi destinaretur Auses, filius Naue, trāsferitur certè de pristino nomine, & incipit uocari Iesus. Idem 4. Ausæ nomen reformauit, uocando Iesum. Idem carminis lib. 3.

At Iesus Naue filius, Auses antè uocatus.

AVSONIVS poeta, quòd Christianus fuerit, Camers, Crinitus, Lilius asserunt. Sed eorum sententiæ uidentur aduersari, quæ ad ipsum scribit Paulinus uir Consularis, eius discipulus:

Cùm steriles fundas non ad diuina precatus,

Castalijs supplex auerso numine Musis,

Non his numinibus tibi me patriaq; reduces. Hactenus autem quæ eius operibus inserta fuerant de Christo carmina, partim Iuueni presbyteri sunt, partim Paulini episcopi: & eadem nunc suis ueris & sinceris auctoribus, librarium deprehensio plagio, sunt restituta, & reddita.

Auspicatò, bonis & felicibus auspicijs. Pr. Steph.

Quòd Roma pollet auspiciatò condita, Ioui Statori debet.

Alludit etiam ad nomen Romæ, quæ uerbo Latino dicta Pollentia.

Azymus, *azymos*, purus, sincerus, non fermentatus. Pr. Apoth.

Lasciuire coris similaginis, azymon esse,

Cùm fermentati turgescant crimine mores. Paulin. Cythi.

Epulemur ergo, uetere fermento sine, In ueritatis azymis.

B

B.

BAALIS cultum Assyrij inchoarūt. Nimroth enim gigas Babylonicus, Bamisso unico filio, ad lenimen sui desiderij statuam erexit, ad eam sacrificiis, hostias immolauit, & idololatriæ auctor maximus extitit: ut testatur, nescio quo auctore, Victor Mafsilienfis lib. 3. Huic Belus successit, quem Iouem Babylonici esse ferunt, in eum totus ille cultus translatus est. Quem autem Baal uocarunt Ebræi, is Bal à Poenis, Bel ab Assyrijs dictus est: ut Seruius grammaticus annotauit, qui illud nomen ait significare Deum: alij dominum, seu maritum interpretatur. Cùm autem semel Israelitæ speciosam Babyloniorum religionem suscepissent, quoniam errorum (ut Cassianus ait) fecunditas prodigiosa & monstrosa parturitio est: eidem Baali plures attribuerunt potestates & numina, plures præterea indiderunt appellationes & cognomenta. Primus dictus est Beelzebub, de quo Pr. Steph.

Beelzebubis callida Commenta Christus destruit.

Hic apud Lucam princeps dæmoniorum dicitur: quem coluerunt in Palestina Accaronitæ, feceruntq; præfectum penui & cellarijs, à quibus muscas abigeret: præfectum agris, quos fecundos faceret. Tales fuerunt, apud Romanos Hercules, qui muscarum abactor habitus; unde ad eius templum nō aduolarunt: apud Latinos Sterculus, qui artem agros stercorandi docuit. Pr. Steph.

Ianum bifrontem & Sterculum Colit Senatus.

Creditus idē fuit ad esse ægrotantibus, & morbis mederi: unde quòd ipsum de sua ualitudine consuluerat rex Ochozias, ab Elia propheta reprehenditur. Alter cognominatus Beelphegor, id est dominus cadauerum, cui plus quàm

quàm barbara crudelitate, suos immolarunt liberos, reges illi duo Manasses & Ahas. Imponentes autem eos brachijs & sinui idoli, cui ignis subiectus erat, morte lenta & miserima necabant. Spartani filios flagellis ceciderunt ad necem, in suæ Dianæ honorem. Idem perpetratum in Latio est, ut Prudentius Sym. 2. *Cædibus infantum fument saturnia sacra, flebilibusq; truces resonent uagitibus aur.e.* Eundem crediderunt assidere morientibus: qualis Romanorū Clinicus fuit, de quo idem Prudentius contra Symmachum. Vel qualis Mercurius ille *χθόνιος* apud Orpheum. Tertius, Baal Bosor, dominus dissipationis, cui in bellum ituri uota fecerunt: ut Græci, Marti & Palladi. Quartus, Baal Peor, quasi dominus nuditatis, à Moabitibus accersitus, & à monte eius regionis appellatus: qualis Lupercus aut Mutinus Romanorum, & nunc quidam Arcalius Italorum. Cultores autem huius idoli fœdissimi podicibus concurrerunt, nudatiq; se oleo contaminarunt: cui cùm initiati essent duces Israelitici, Moses Dei mādato laqueis eos suspendit, ut liber Numerorum testatur. Quintus, Baal Berith, dominus fœderis, in cuius cultum occiso Gideone, Israelitæ cōiurauerunt ea pertinacia, ut eius sacra aboleri passuri nō essent, quasi perpetua religione & sacramento illi obligati. Hic Baal est Iuppiter Lapis, apud Romanos & Athenienses: aut Confus ille subterraneus, qui ad latus montis Palatini scrobes & sacellū possedit. Huius diuersitatis in religione Baalitica, uir optimus & eruditissimus, ALEXIVS PRAETORIVS, urbis nostrę antistes, me admonuit. Vitulū Baali in deserto erectum, cui caput cōstile fuit, ut ait Prudentius, cōminuit Moses: Baalis sacerdotes ccccl occidit Elias propheta: uniuerfos sacerdotes, & eorū ministros sustulit rex Iehu: ipsum Belum in Babylone, ossa medicata extinxit Daniel, & fanum eius diruit: sacerdotes cum uxoribus & liberis rex Persarum necauit: cuius historiæ ad sororē Alcimus obiter meminit.

Baccæ pro gemmis, indito ipsis nomine à forma. Pr. Ham.

Auribus aut grauidis uirides suspendere gemmas. Alc. ad Sor.

Quæ compensarent pendentes uulnera baccæ.

Bacchi Thyades seu sacrificulæ, furiosum fœminarum agmen, nodos seu tænias habebant de serpentibus, ut Horatius: item cingula, ut Catullus: Serpentes manibus gestarunt, ut Porphyrio: eosdem ore & dentibus laniarūt, ut Prudentius scribit. Ea temeritas Bacchi beneficio illis sine fraude, & nocua non fuit. Eiufmodi imagines extant bacchantium in antiquis marmoribus. Vide Chelydrus.

Baia, *βαῖα*, folia palmarum interpretatur D. Hieronymus: ramos palmarū apud Ioannem euangelistam, uetus interpres. Ex eorum furculis aut uiminibus uincula fortasse facta sunt, quibus colla captiuorum includerentur. Haftenus ea uox è Prudentio exulauit, quam nos è codice manuscripto BORNERI, in ueterem possessionem restituiimus, duobus in locis: ut Præfatione Cath. *Attrita baijs colla liber erigit.* & Steph.

Carcer illigata duris colla baijs impedit. Alijs legendum uidetur boijs, ut apud Plaut. in Asin. *Nervos, cathenas, carceres, numellas, pedicas, boijs.*

Baptisma, *βάπτισμα*: uel baptismus, *βάπτισμος*, primum sacramentum à Christo institutum, per quod regeneramur ad uitam aliam. Prosp. contra Ing. *Tam diues uerò hoc donum baptismatis esset.* Vnde ab eodem lauacrum purgans,

à Iuenco lauacrum mundans, à Sedulio lauacrum ueniae nominatur. Tertul. contra Marcionem lib. 1. — *Iohannes baptisui primus apertor.*

Baptisterium, locus Romae fuit in Vaticano, prope custodiam Mamertinam. Fons autem ibidem exortus est, dum in carcere illo Petrus apostolus detineretur: ex quo milites nouem & quadraginta, ibidem detentos, cum Procello & Martiniano carceris custodibus baptizauit. Ad baptisterij locum martyres olim aliquot occisi sunt. Hymnus apud Prudentium VIII, mutilus & imperfectus est: in cuius initio tertium uersum haecenus desideratum inferui, è codice Borneri. Ostenditur iam Baptisterium in Vaticano, cum cochlea, intra aedes pontificias: cuius usui aqua feruit Sabatina, deducta ab Innocentio VIII, de qua in Roma nostra meminimus.

Baptizati olim, qui fidem Christi sequerentur, & gentilismum abiurarēt, duobus in locis Romae sunt: in Vaticano, ubi est locus ipse Baptisterium dictus: in Esquilino, iuxta aedem Lateranā, ubi adhuc labrum ostentatur, quod lauacrum Constantini nominant. Pr. Sym. 1.

Coetibus aut magnis Lateranas currit ad aedes, Vnde sacrum referat regali chrismate signum.

BARABBAS nomen latronis, quem CHRISTO praetulit clamore & plausu plebs Hierosolymitana. D. Ambrosius uertit filium patris, ein Wasser söhlein/ cui omnem licentiam praebent indulgentes parētes. aliam autem interpretationem affert D. Hieronymus. Sedul. 4.

Tunc coluere Baal, nunc elegere Barabbam. Sunt & alia nomina in Christi passi historia, quorum notationes non iniucundae sunt. Iudas significat confessorē, der etwas wagen vnd bekennen darff. Iscariotes à mercede, qua Christum uendidit, ein Tremer/ schößer/ der mit gelde umghehet. Annas ab affligendo, ein Wösterer/ B ut Sueui loquuntur, *βαρναβης*, der die armen leute martert. Caiphas, canis uenaticus, ein taghund: uel helluo, qui ingesta reuomit. Simon, homo aures praebens, der im sagen leßt/ cum Christo crucem baiulat.

Barathrum, *βαρὰθρον*, fuit locus in Attica, in quo erant (ut Suidas inquit) *βύρνοι, οἱ μὴ αἰῶν, οἱ δὲ λύτῳ*: in quem nocentes precipirabantur. Significatur per barathrum Latinis, quaeuis alta & tenebricosa profunditas, ut uoraginis aquarum. Vict. 1. *Tellus uicta cauo sorbet patefacta barathro.*

ut carceris: Pr. Steph. *In hoc barathrum conijcit*

Truculentus hostis martyrem. ut inferiorum: Idem Cath.

Et mancipatam fumido Vitam barathro immerferant.

Barca, genus nauigij, quod olim ad maiores adiungebatur. Paulin. Cyth: *Vt mox salubri barcha perfugio foret.* Hoc genus notissimum est nunc apud Venetos: & est inter naues rectas, & ad transuehendos homines adhiberi solitas. Vnde apud eosdem Imbarcare est, barcam onerare.

BASILIDES, Valentini sectator. Tert. 1.

Tantos esse deos Basliden credere iussit, Quantos ex dies annus habet. —

Nugatus est idem, mundum ab Angelis conditum, & in sorte diuisionis terrarum Christo Iudaeam obtigisse. Ab eo Gnostici descenderunt, impurissimi omnium haeretici. Vide Hieronymum in uita Agrippae Castoris, & copiose deos Basilidis enumerantem Epiphanium.

BASILISSA Antiochena martyr, sub Diocletiano Romae bestijs obijcitur. Fort. de Gaudijs uitae aeternae.

A BASSORVM antiqua Romana familia, laudem insignem habet nobilitatis, sed non minorem pietatis: quæ Constantino imperante, religionem filij Dei coluit, teste Prudentio Sym. 1. *Non Paulinorum, non Bassorum dubitavit Prompta fides dare se Christo.*—

BEBIANVS, è familia consulari, Romanus nobilis, anno ætatis XLVI baptizatus est: & post biduum graui morbo afflictus, in ecclasi fuit. die altero, de ministerio angelorum qui se uexerint, & de uita cœlesti docuerint, Aspre uxori concionatur: & inde statim moritur. Extat incerti auctoris carmen, de ipsius baptismo atq; obitu: in quo initium præclarum est de causa salutis, è psalmo Dauidis 32 sumptum: *O uir beatus, cui remissa iniquitas, Nec imputata est pigra credendi mora, Operumq; cassa contulit uitam fides.* Quo fundamento Paulus quoque apostolus nritur ad Romanos 4. capite:

Belial, pro apostata. Pr. Ham. Principe Belial rectoribus horret iniquis.

BESSI, Ponti accolæ, Hæmii montis incolæ, quos inter feras gentes enumerat Ouidius, eosq; *λυσας* uocitatos ait lib. 7 Strabo. Quò alludēs Paulin, 7. Nic. *Præda sit sanctis uetus ille prædo, Et gemit uersis homicida damnis, Et latet iustus, quibus ipse latro Vixit in antris. Idem:*

— *Terris animisq; duri, Et sua Bessi nunc duriores.*

Fuerunt apud Bessos aurifodinae. Idem: *Nunc magis diues precio laboris Bessus exultat, quòd humi manuq; Antè quærebat, modò mente, cœlo Colligit aurum.*

Bibere, ad notum gustatus sensum propriè pertinet. Horatius ad auditum retulit, 2. Carm. — *Exactos tyrannos Densum humeris bibit aure uulgus.*

Fortunatus ad odoratum, ut similis nullus nare bit: *aure odor.*

B Est autem *μεταφορὰ ἐν τῶν συγγράμ. μεταδωτική*, elegans, & (iuxta Fabium) audax. Calicem bibere, *πίνειν τὸ ποτήριον*, apud Matthæum & Marcum, pro eo quod est affligi atq; effundi: id est, excruciaci & necari, relatum ad sensum tactus est. Vide Calix.

Bifestus dies; quo duorum festa diuorum celebrantur. Pr. Steph. *Diem bifestum sic colas memento.* Loquitur autem de die Petri & Pauli apostolorum. Ita dies bifestus est, Cornelij episcopi Romani, qui à Decio interfestus: & Cypriani episcopi Carthaginiensis, qui à Valeriano. Similiter de Concordia & Constantia martyribus, conueniunt Romanum & Moguntinum calendarium. Expectamus autem uiri doctissimi MICHAELIS BEV-
THERI Ecclesiasticas Ephemeridas: in quibus de his rebus, ut antea fecit in alijs, diligentissimè scripturus est.

Bipennis, anceps securis, qua Hispani nocentib. capita amputarunt. Ibid. *Seu foret præbenda ceruix ad bipennem publicam.* Fuit eadem Romanis consuetudo, & nunc est Italus, ut facinorosos securi feriant.

Bis coctus, pro bis tinctus: pro ueste dibapha. Alc. ad Fusc. *Nec te Sidonium bis cocti muricis ostrum Induit.*—

Bitumen aut est fluidum, quod mari aut undis innatat: id Cypr. in Sod. picem marinam nominat. Aut cum terra mistum, quod foditur: quo Babylonij usi sunt. id Græcis *πιτρίσφαλλον*. Pr. Steph. *Exligo quem mox sulphuris, Bitumen & mistum pice, Imo implicabunt tartaro.* Iustinus ad uerbum uertit picebitumen, quomodo pice sulphur dixit Sallustius. Vict. 3. *Hanc interstratam sic nectit utrinq; bitumen,*

Vt solidas simulent circumdata moenia cautes. Alc. 4.

Qui coctos lateres, lentoq; bitumine iunctos, In sublime rati manibus sic posse superbis A
sustolli. — Materia horum laterum βυσσινος dicta à Babylonijs, auctore Zeze.
Tali besalo circumdedit urbem Semiramis, arena picebitumine interstra-
to: unde tam solida ædificia facta sunt, ut ipsis cautibus uiderentur firmiora,
magisq; diuturna.

Bitumine liniuntur naues. Alc. 4. — Memor esto linire
Iuncturas laterum, pigrumq; infunde bitumen. Vnde eodem in castellis & piscinis
usi sunt Romani.

Biuium, uia duplex. Pr. Sym. 2. — Nescia flecti
In diuerticulum, biuijs nec pluribus anceps.

Blatta bis cocta, pro bis tinctoria: hoc est, preciosissima purpura. Alc. 3.

— Fulgidus auro Serica bis coctis mutabat tegmina blattis.

Blattarum pallium, pro ueste purpurea regia. Idem 4.

Pallia blattarum spretio diffibulat auro.

Bonorum genera sunt triplicia, secundum Peripateticos. Animi, τὰ νοεῖα
ψυχῇ, quæ munera cœlestia nominat Alcimus ad Fusc.

— Deus quæ pneumate misso Christicolis, sacro infudit baptismate tinctoris.

Corporis, seu (ut idem) naturæ, τὰ ἐν σώματι: ut ualetudo, robur, promptitu-
do in agendo. Externa, τὰ ἔξω, quæ bona fortunæ falso appellare solemus,
qualia diuitiæ: ut ibidem canit.

Botryon, β-τρυών, racemus. Idem Ham. Perdidit inuenti uallem botryonis opimā.
Vallem autem botryonis, hoc est racemiferam, uocat agrum Hierichuntin- B
num: in quem missus est Iosua, & socij eius, ad explorandam soli bonitatē.

Brabium, βραβείον, uulgò brauium, præmium certantibus propositum. Pr.
Steph. Tu solus, ὁ βισινκλυτε, Solus brabij duplicis Palmam tulisti.

Bractealis, bractea relucens. Ibid. Setasq; fulgor bractealis inficit.

Bracteola, pro laminula aurea argentea ue, quæ superinducitur lignis aut
metallis. Ibid. Bracteolas trabibus subleuit.

• Breuiare, βροχάζειν, detruncare. Iuuen. 4.

Et numerum miserans uellet breuiare dierum.

Britanus coluber, pro Pelagio, aut eius sectatore, qui Britanniam insulam
uirulenta doctrina infecit: quā refutat Prosper libro contra Ingratos scripto.

Bruchus, βρυχος, locustæ genus, satis & frugibus inimicum. Septuaginta
uertunt βρυχία, speciali nomine. Pr. Ham.

Aut populator edit gemm' antia gramina bruchus. Alc. 5. — Surgit consumere fructum

Bruchus, & excusso confidens crure locusta.

Bruchus autem sine alis est, locusta alas habet.

Brutum, bruti naturæ simile. Brutum fulmen, quod effectu caret: apud Pli-
nium. Brutum mandatum, quod ratione: apud Prudentium Steph.

• uestra inanis uanitas, Scitumq; brutum Cæsaris.

Bustialis, ad busta seu sepulchra pertinens. Pr. Cath.

Suctus antro bustiali sub cathenis frendere. id est, in sepulchretis agens, τὸν λατοῖντιον
ἐχόν ἐν τοῖς μνημείοις. Sequitur Matthæum & Lucam, qui de uno dæmonia-
co loquuntur, ut & Iuuenicus: nam Marcus duos ponit, quem secutus est
Sedulius.

C

A **CAECILIA**, Sicula martyr, aquis feruentibus imponitur, & securi tandem percutitur, temporibus Antonini Commodi. Fort.

CAECILIANVS, Cæsar Augustanus martyr. Pr. Steph. hymno quarto.

CAELIVS SEDVLIVS, poeta Christianus, quæ nonnulli Scorum fuisse existimant, Scotorumq; præsulis aliquo tempore discipulum: moxq; diuersas orbis partes studij gratia adiisse: rum demum, auctore Sigeberto, creatum pontificem. Floruit anno à Verbo corporato ccccxxx. Scripsit uersu heroico opus, quod Mirabilium diuinorum aliqui uocant, ipse Opus Paschale appellasse uisus est: quod pontificum Romanorum decretis insigni laude commendatur. Citatur à Beda in Poetica, & in Commentarijs à Placido Lustratio. Scripsit præterea de **CHRISTO** Hymnum carmine dimetro iambico, cuius acrostichides totum continent alphabetum: item Elegiam, quæ omnia nunc leguntur. Alij addunt carmen ad Theodosium Imperatorem, cuius initium sit, *Romulidum ductor clari, &c.* —

Citatur & à nonnullis carmen Sedulij, quo se ille Scotigenam uocat: quæ certè Aldum satuerit, qui nullo alio argumento ducitur, qua ætate floruerit, nisi quod ad Macedonium sacerdotem scribit, qui Hieronymi ætate uixit. Scripsisse & alia pleraq; dicitur: quæ quia mihi uidere non contigit, non commemoro. Hæc Lilius Gyraldus.

B **SEDVLIVS** quis fuerit, aut unde ortus, aut quibus temporibus floruerit, quæ solent in reliquis auctoribus considerari: fateor me, quod meminero, nusquam legisse. nam neq; D. Hieronymus in libro De uiris illustribus: neque in alio Opere quod est de Ecclesiasticis scriptoribus: sed neq; Gennadius, qui post Hieronymum in eodem sudauit opere: aut quisquam alius, quod sciam, Sedulij meminit. Sub incerto auctore quædam illius carmina Ecclesia canit, ut illud: *Salue sancta parens, enixa puerpera regem, Qui cælum terramq; regit per secula.* — Et illud, — *Quæ uentre beato Gaudia matris habens, cum uirginitatis honore, Nec primam uisa es similem, nec habere sequentem, Sola sine exemplo placuisti fœmina Christo.* Et quod in nocturnis lectionibus omnium Sanctorum legitur, ubi egregius Poeta inquit, Dei sapientiam omnia nosse atq; posse, canens: *Qui stellas numeras, quarum tu nomina solus, Signa, potestates, cursus, loca, tempora nosti.* Sigebertus tamen, auctor non multæ auctoritatis, asserit hunc fuisse natione Scorum, scripsisseq; Opera complura ad religionem nostram pertinentia. floruisse autem sub Theodosio Cæsare: quod mihi non sit uerisimile, cum à cæteris scriptoribus prætermisus sit. Operis uerò materia tangitur, cum dicit, Mirabilium diuinorum. quod & ipse auctor uidetur innuere, cum scribit in ipsa statim sui Operis fronte: *Clara salutiferi taceam miracula Christi.* Et infra:

— *Constant uirtutum signa tuarum.*

Et in Epigrammate, quod ipsius nomine scriptum reperitur:

— *Breuitèq; triumphos Tangit Christe tuos.* —

Sed & in Titulo, qui in omnibus propè antiquis codicibus legitur, Mirabilium diuinorum opus inscriptum est. At in ipsius epistola, quæ est ad Macedonium, opus suum Paschale carmine inscripsit: Huic, inquit, operi Paschalis carminis nomen

nomen imposui, quia Pascha nostrum immolatus est Christus. Et in limi-
nari uersu Proœmij illud ipsum ostendit, dicens: A

Paschales quicunq; daptes conuiuia requiris. Et infra:

Hæc firmos ad dona gradus Paschalia ducit, Hæc mihi carmen erit. —

Deniq; & in Gelasij decreto, cuius paulò antè mentionem fecimus, Opus
Paschale prænotatum est. Quare & nos duplicem materiam proposuimus,
& quam antiqui codices habent, & quam recentiores: cùm præsertim ex
ipsius auctoris opere uterq; titulus defendi possit. Neq; est nouum scripto-
ribus, duplices titulos suis operibus imponere: id quod in Dialogis Platonis
& Ciceronis licet intueri. Ita Antonius Nebrissenfis.

CÆLIUM SEDVLIVM patria fuisse Scotum, ait Gemblacenfis: iuuenem
fuisse deditum studijs infructuosis, quibus non seruierit auctori Deo, non
consultauerit salutem animæ: ipse fatetur, & deplorat Præfatione ad abbatē Ma-
cedonium. Opus eius Paschale Nebrissenfis diuisit in libros quinq;: nos in
quatuor, cum Georgio Cassandro, diuidimus, ex ipsius auctoris Præfatione,
& quatuor manuscriptis: Chemnicense, quod per uetustū fuit: Gandauense,
& binis Leodiensibus, quæ contulit Th. Poelmanus. Id opus in Decretis
distinct. xv. papæ Gelasij uerbis ita commédatur: VIRI VENERABILIS
SEDLII OPVS PASCHALE, QVOD HEROICIS DESCRIPSIT
VERSIBVS, INSIGNI LAVDE PROFERIMVS. Hunc locum decre-
torum ita Pierius Valerianus emendat in oratione Pro sacerdotum barbis:
Vulgata (inquit) hætenus exemplaria pro Heroicis uersibus, Hæreticis
uersibus habuere. Quod quibusdam legum professoribus suspicionem og-
gessit, omnia poemata esse hæretica: Poetasq; inter pios, etiamsi sacra tra-
ctent, nequaquam annumerari. Id quod Paulo II. & Hadriano VI. Pontt. us-
que adeò persuasum fuit, ut hac de causa nullum hominum genus maiori
prosequerentur odio, quàm Poetas: id nominis nihil aliud præ se ferre arbi-
trari, quàm impietatem. De Sedulio extant binæ Acrostichides, quæ hæte-
nus à paucis sunt agnitæ. B

L I B E R I I.

S edulius Domini per culta noualia pergen	:S
E n loca conspexit multo radiantia flor	E
D iscurrit per prata libens, quo gramine Dau	D
V idit diuino modulantem carmina cant	V
L audato psallente uiro refluit Citharæ me	L
I lle ubi grandifono, captus dulcedine plectr	I
V titur, & celeri graditur per lilia pass	V
S acratosq; iterum latè prospexit amœno	S
A eterna Christi fluuios quos abluuit und	A
N ec passus torpere diu doctoris acume	N
T unc sua Daudico delectu plectra poposci	T
I rrita polluti contempsit numina mund	I
S igna crucis fronti ponit, breuiterq; triumpho	S
T angit Christe tuos, numerosaq; prælia liba	T
E rgo his dum uario decorat sua rura color	E
S tabunt hi gracili ducti testudine uersu	S

B E L I -

BELISARI.

S	edulius Christi miracula uersibus eden	S
E	micat, inuitans parua ad solennia mensa	E
D	ignum conuiuium: non hunc, qui carperet illu	D
V	ix quod nobilium profert triplici aula parat	V
L	atum quod ponitq; sub aurea testâ tribuna	L
I	n quo gemmiferi, totq; aurea uasa canistr	I
V	iuida pro modico portant sibi gaudia uict	V
S	ed quod olus uile producit pauperis hortu	S
A	c post delicias properant qui sumere magn	A
N	ituntur paruum miserorum spernere germe	N
T	utum quod nihil est, dum nil cum uentre tumesci	T
I	nsidias membrisq; mouens, animæq; uent	I
S	i tamen his dapibus uesci dignantur egeni	S
T	emnat diuitias animus, paucisq; quiesca	T
E	xemplo assumptus Domini, qui millia quinqu	E
S	emotis cunctis, modicis satiauit ab esci	S

Miraculorum in utroq; Testamento collatio, Sedulio ascribitur à Beda, qui inde uersus aliquot citat. In antiquis codicibus legitur edita à Turcio Ruffo. Vide TURCIUS Ruffus. Circumfertur carmen quoddam Sedulij nomine, ad Theodosiū Imp. quod adieci: non quia eius esse censeam, sed quod ab alijs citatur. Puto autem alterius cuiusdā esse præfatiunculam, qui carmen ipsum Imp. eiusq; filio uoluerit esse commendatum.

*Romulidū ductor, clari lux altera Solis,
Eoū quia regna tenes moderamine iusto,
Spes orbis, fratrisq; decus, dignare Maronem
Mutatum in melius diuino agnoscere sensu,
Scribendum famulo quem iussisti: hic tibi mundi
Principium, formamq; poli, hominemq; creatum
Expediet limo: hic Christi proferet ortum,
Insidias regis, Magorum præmia, doctos
Discipulos, pelagiq; minas, gressumq; per æquor:
Hic fluctuū famulare iugum, uitamq; reductam
Vnius crucis auxilio, rediūq; sepulcræ
Mortis, et ascensum pariter sua regna petentis.
Hæc relegas, seruesq; diu, tradasq; minori
Arcadio: hæc ille suo generi: hæc tua semper
Accipiat dæcatq; suos Augusta propago.*

CAESARIUS Arelatenſis, temporibus Anastasij floruit. Fort.

CAIUS, Cæſaraugustanus martyr. Pr. Steph. hym. 4. Caij & Cæciliani mentionem in alijs diuorum Catalogis non inuenio.

CALABRIA, Italię regio, quam siccam appellat Paulinus: ut Apuliam ei uicinam, siticulosa Horatius.

Calceamenta, antepenultimam habet breuem. Pr. Steph.

Plantis calceamenta dissolutis Pronus detrahere studebat unus. Viſt. 1.

— Cui tangere non sum Calceamenta pedum dignus. — Arat. 1.

E

Quo

Quo calceamenta mouente, Himeruere pedes.—

Calix, *κύλαξ*, notum poculi genus, pro passione & cruce, uerbum Theologicum est. Iuuen. 3. Vos nostrum calicem fas est potare. Pr. Steph.

Hic hic bibendus nate nunc tibi est calix,

Mille in Bethleem quem biberunt paruuli. Vide, Bibere.

Camelus, apud Euangelistas, à nonnullis exponitur pro crassissimo fune nautico, cui anchora alligetur. Sedul. lib. 4. notū animal *καμήλο* intelligit:

Namq; foramen acus sicut penetrare camelus

Membrorum præ mole nequit.— item Iuuen. 3.

Nam citius tenuis per acus transire foramen

Deformis poterunt immania membra cameli. Ea aut sententia ut est usitata, ita magis uidetur probabilis: & pauci ex uetustis Theologis sunt, qui aliter accipiant.

Campi ardentes, *φλέγμα πεδία* Straboni. Alc. 4. Mendax Phlegæi fabula belli: ubi Gigantum meminit. Tales campi sunt in Campania, Sicilia, Thessalia, & apud nos in Misnia prope Zuiccam. Ager Vuedanus ardere cœpit ante annos undecim, in Vorlandia, quæ uetus Nariscorum sedes fuit. Hæc quæ naturæ sunt in locis bituminosis, ad fabulas poetæ transtulerūt. Plura eiusmodi loca enumerat Viët. lib. 3. uidelicet Ætnam in Sicilia, Inarimé in Campania, Aponum in ualle Euganea, Veseuum iterum in Campania, Chimæra in Lycia, cuius trinam fornacem fingit.

Camurus, incuruus, flexuosus, forma arcus aut fornicis. Pr. Steph.

Tum camurus hyalo insigni uariè cucurrit arcus.

Canes milites, sunt canes Molossorum: eorum enim populorum reges, ut & Mithridates Ponti, corporis custodes habuerunt canes efferatos, quos in hostes suos ante pugnam immiserunt. Idem Apoth.

Semisfer & Gothus sentit, canem milite prior. Eiusmodi canibus nunc utuntur Armorici in littore Normanico, ad custodiendum Archangeli templum. Tales aliquando canes in quibusdam Græciæ insulis fuerunt, qui exteri nemini nocerent, solos Turcos inuaderent.

Canis, petulantia aut impudentiæ conuiciū, *κύων*, uiso del can, ut nunc Itali dicunt. Ibid. — Linguam canis improbe morde ipse tuam, lacero consumens uerba palato.

Canis semihomo, apud Sedulium, pro Anubi. Deos autem suos canum capitibus coluerunt Ægyptij. Pr. Sym. 2.

Quasdam uicta dedit capitis Cleopatra canini Effigies.— Talis statua ingens Romæ extabat ante D. Stephanum, cognomento Cacabum.

Canopus, Ægypti insula, pro tota regione, *κανωπὸς*. Idem Steph.

Quis Roma libat, quis Canopus supplicat. Alc. 5. — Vel quo patet ampla Canopus, Et portentosa tellus uastissima Memphis. Regna Canopica pro Ægyptijs, Prudentius. Canopus specie ollæ cultus est. nam cum Chaldæi sacerdotes Mithram suum, quo ignis significatur, omnium gentium dijs præferrent: uidelicet quod aureos, argenteos, æneos deos conficeret, ligneos consumeret, lapideos & gypseos corrumperet, omnes deniq; deformaret: sacerdos Ægyptius uas fictile forinauit, ollæ specie, quæ foraminibus plena, aquam contineret: eam obturauit cera, deinde hominis simul effigiem aptauit, & statue imposuit, Chaldæi circa Canopum (id enim ollæ nomē erat) ignem accendunt: ex

A dunt: ex olla autem, cera paulatim dissoluta, lentè aqua effluens, focum extinxit. unde Canopus Chaldæorū Mithræ prælatus, & ab Ægyptijs cultus est maxima ueneratione, qui & stellæ cuidam lucidæ nomen Canopi impo fuerunt. Canopi stella nunc diuæ Catharinæ à Palæstinis dici perhibetur, sidus clarissimum, ut ait Martianus.

Cantamen, pro incantatione. Pr. Steph.

Sæpe etiam magicum cantamen inire per sepulchra.

Cantor Tragicus, pro homine ostentatore, qui uoce aut actione res magnificas repræsentat. Idem Sym. 2. *Vt Tragicus cantor ligno tegit ossa cauato, Grande aliquod cuius per hiatum carmen anhelet.*

Capitis cute detracta olim puniebantur, Deum uerum confitentes homines pij, deformi admodum & crudeli spectaculo. Idem Steph.

Comam cutemq; uerticis reuulserat A' fronte tortor, nuda testa ut tegmine Ceuicem ad usq; dehonestaret caput.

Captiuare, captum tenere. Alc. ad Sor.

Atq; obitum signans captiuat lumina somnus. Help. de Christo:

Vinctaq; perpetuis captiuat pectora pœnis.

Carbunculus, est inflammatio bilis atræ: ut furunculus, sanguinis.

Prosp. c. Ingratos: — *Corrupti & cordis in alio*

Persistit, cruda feruet carbunculus esca.

Carceralis, carcere dignus: ut carceralis cæcitas, aut carceri accommodatus: ut carceralis sipes, ad quem puniendi uinciebantur. Pr. Steph.

Carcereus, idem. *Inde ad carcerem uiros catenam*

B *Pastus sanguine carnifex trahebat.*

Carminum genera, quibus poetæ ueteres Ecclesiastici utuntur, secundū Attilium, quædam sunt *μετρώμενα*, quæ sunt simplicia, & originis propriæ, quorum intueniuntur in his Poetis species nouem: Iambicum dimetrum, Iambicum trimetrum, Dactylicum trimetrum, Dactylicum tetrametrum, Hendecasyllabum Phalæcium, Hendecasyllabum Sapphicum, Anapæsticū trimetrum, Choriambicum trimetrum, Choriambicum tetrametrum.

Quædam uerò *παράγωγα*, ex illis prioribus composita, *ἢ συναρμοσίαι*, decenti & pulchra quadam contignatione, cuius duas species reperire est apud Prudentium. Quædam *ἀμυγιστήσιμα*, dubia, & in cōtrouersia posita, quoniam sint referenda: ita ut de Trochaico octonario dicetur. Est igitur in uniuersum de duodecim generibus agendū, ne quid in hac parte desit adolescenti ueritatis cupido.

1. Iambicus dimeter acatalectus Archilocheus, locis imparibus spondeū, & interdum anapæstum, paribus iambum sine conditione recipit. Huc pertinent Hymni

Pr. Cath. 1. *Ales diei nuncius.*

2. *Nox & tenebræ nubila.*

11. *Quid est quod arctum circum.*

12. *Quicumq; Christum quæritis.*

Steph. 2. *Antiqua sanorum parens.*

5. *Beate martyr prospera.*

Drep. Psal. 27. *Ad te polorum conditor.*

Beda: Hoc genere (inquit) scriptus est hymnus Sedulij,
A' solis ortus cardine. Sed & Ambrosiani hoc maximè currunt,
 Deus creator omnium. Iam surgit hora tertia. Splendor paternæ gloriæ.
 Aeternæ rerum conditor. & cæteri per plures, in quibus pulcherrimo decore est
 compositus Hymnus beatorum Martyrum (is Hymnus nunc non extat)
 cuius loca cuncta imparia spondeum, paria tenent iambum:

Aeterna Christi munera, Et martyrum uictorias, Laudes ferentes debitas,
 Letis canamus uocibus. Recipit hoc metrum (ut scribit Mallius Theodorus)
 etiam tribrachyn locis omnibus, præter nouissimum: dactylum & anapæ-
 stum locis tantum in paribus. unde est, *Gemina gigas substantiæ*. Cæterorum
 rara habes exempla. Hactenus Beda. Ad hoc genus pertinent hymni Hi-
 larii, Gregorij, Fortunati, Damasi, & multorum aliorum. nullum enim genus
 in usu Ecclesiastico fuit frequentius. Eodem scripsit libros Excellentium
 Alphius Auitus: & nos libros multos Hymnorum atq; Carminum.

Iambicus dimeter catalectus Anacreonteus, primo loco habet uel iam-
 bum, uel spondeum, uel anapæstum: secundo iambum solum: tertio iambū
 uel spondeum, cum syllaba superflua, qualis ille

Pr. Cath. 6. *Aides pater supreme.*

Prosp. ad Vxor. *Age iam precor mearum.*

2. Iambicus trimeter acatalectus Archilochius, locis paribus iambū, & ali-
 quoties anapæstum admittit: imparibus, iambum, spondeum, anapæstum,
 tribrachyn, & in ultimo etiam pyrrhichium.

Præf. Psych. *Senex fidelis, prima credendi uia est.*

Cath. 7. *O' Nazarene, dux Bethlem, uerbum patris.*

Steph. 10. *Romane, Christi fortis assertor Dei.*

Præf. Ham. *Fratres ephebi, scissor & pastor, duo.*

Auct. incert. *O' uir beatus, cui remissa iniquitas.*

Huc accinitur iambicus dimeter, ut in Præfatione Apoth.

Est uera secta, te magister consulo? Rectam ne seruamus fidem?

3. Dactylicus trimeter hypercatalectus Alcmænius, conficitur tribus da-
 ctylis, & semipede, cuius generis sunt;

Cath. 3. *O' crucifer bone, lucifator.*

Steph. 3. *Germine nobilis Eulalia.*

Dam. Hym. *Martyris ecce dies Agathæ.*

4. Dactylicus tetrameter catalectus. Huius species duas inuenio. Prima
 constat spondeo, baccheo, duobus dactylis: ut apud Prudentium

Steph. 14. *Agnes sepulchrum est Romulea in domo.*

Altera; cuius & Beda meminit, constat spondeo, duobus dactylis, spondeo:
 quo usus est Ambrosius in precatione pluuiæ, & postulatione serenitatis,
 cuius carminis idem fragmenta citat, quorum initia sunt:

Squalent arua soli puluere multo, Obduxere polum nubila cœli.

5. Hendecasyllabus Phalæcius, constat uno spondeo, uno dactylo, tribus
 trochæis.

Cath. 4. *Pastis uisceribus, ciboq; sumpto.*

Steph. 6. *Felix Tarraco Fructuosè nostris.*

Auct. inc. *Cantemus Domino, Deoq; nostro.*

6. Hendeca-

6. Hendecasyllabus Sapphicus absolvitur trochæo, spondeo, dactylo, duobus trochæis. Pentasyllabus Adonius, qui accinitur, dactylo & spōdeo.

Cath. 8. *Christe servorum regimen tuorum.*

Steph. 4. *Bis novem noster populus sub uno.*

Gregorius: *Nocte surgentes uigilemus omnes.*

Ecce iam noctis tenuatur umbra.

Auct. inc. *Nuncium uobis sero de supernis.*

Quod chorus uatum uenerandus olim.

Vita sanctorum decus angelorum.

7. Anapæsticus trimeter hypercatalectus Parthenius, constat anapæstis tribus, & syllaba indifferente. Prudentius tamen promiscuè duabus sedibus prioribus, modò anapæsto, modò spondeo utitur: tertio uerò peculiari-ter anapæsto.

Cath. 10. *Deus igne fons animarum.*

8. Choriambicus trimeter acatalectus Glyconius, constat spondeo, choriambis, & pyrrhichio seu iambo.

Steph. 7. *Insignem meritis uirum.*

Præf. c. Sym. 2. *Simon quem uocitant Petrum.*

9. Choriambicus tetrameter acatalectus Asclepiadeus, constat spondeo, duobus choriambis, pyrrhichio.

Cath. 5. *Inuentor rutuli dux bonæ luminis.*

Præf. c. Sym. 1. *Paulus præco Dei, qui sera gentium.*

Auct. inc. *Actatis spaciū lustra nouem mihi.*

- B His duabus speciebus accinit etiam choriambicum pentametrū Callimacheum, in præfat. Cath. *Per quinquennia iam decem,*

Ni fallor, fuimus, septimus insuper Annum cardo rotat, dum fruimur sole uolubili.

Secundæ speciei post tertiam strophē accinitur species prima. Auctor in certus hymni de ascensione Christi:

Festum nunc celebre magnaq; gaudia, &c. Cælorum pius arbiter.

Haecenus *περί τῶν γεγονότων, ἡ ἀρχαίων*, quàm breuissimè potuit, diximus.

10. Archilocheus primū ex tetrametro bucolico, hoc est, quatuor pedibus heroici hexametri: deinde ex dimetro trochaico brachycatalecto, hoc est, è tribus trochæis compositus est.

Pr. Steph. 13. *Punica terra tulit, quo splendeat omne, quidquid usquam est.*

11. Hipponactius, primū è iambico monometro hypercatalecto, deinde ex trochaico dimetro brachycatalecto. Hunc superiori generi accinit Prudentius Steph. 12. *Plus solito cocunt ad gaudia, dic amice quid sit,*

Romam per omnem curstant, ouantq; Eundem præponit dimetro trochaico, in conclusionē suorum operum:

Pius, fidelis, innocens, pudicus, Dona conscientia.

12. Trochaicus octonarius catalectus Archilocheus, parib. locis scanditur trochæo, spōdeo, rarius anapæsto: imparibus trochæo, excepto colo, in quo spondeū quoq; admittit. Ultima syllaba abundās (sicuti ubiq;) cōmunis est.

Cath. 9. *Da puer plectrum, choreis ut canam fidelibus.*

Steph. 1. *Scripta sunt cælo duorum martyrum uocabula,*

Fortunat. Pange lingua gloriosi prælium certaminis.

Currit hoc carmen (inquit Beda) alternis uersiculis ita, ut prior habeat A
pedes quatuor, posterior pedes tres & syllabam. Cuius exemplum totus est
ille Hymnus ameter pulcherrimus, *Hymnum dicat turba fratrum*

Hymnum cantus personæ: Christo regi concinentes, Laudes demus debitas.

Iuxta hanc opinionem Bedæ prior uersus est dimeter acatalectus, alter dimeter catalectus, uterq; trochaicus: quomodo etiam Sichardus Prudentianos distinxit, in editione Basiliensi. Sed si ueram rationem ineas, uersus è duobus colis est compositus, ut eos coniunxit in editione Veneta Aldus, in Lipsiensi Bornerus: quibuscum ego sentio.

13. Dactylicus commaticus est (ut hoc inusitatum antiquis genus subiungam) qui constat è tribus commatis: quorū priora duo, singula habent dactylos duos: ultimum comma, dactylum & spondeum. quales sunt:

O' sacer & pius, ô ter & amplius, ille beatus, Cui sua pars Deus: ô miser & reus, hac uiduatus.

Hi etiam, ut superiores, diuidi possent per commata singula: ut,

Quid retro ceditis, illaq; spernitis Intima donas

Manna relinquitis, Atq; recurritis Ad Pharaona.

Hoc genus nulli ueterum, quod scio, in usu fuit: sed usurparunt recentiores quidam, ingeniose quidem satis, si iudicio non caruissent: ut Hildebertus Lauerdinus, in laudibus Mariæ Ægyptiacæ: Bernardus Cluniacensis, in libro de Contemptu mundi, cuius uersus modò citati sunt: Vuichardus Lugdunensis in Satyra.

Carnulentus, carni seruiens & deditus. Idem Steph.

O' carnulenta nationum pectora.

CARTHAGINIENSES Martyres treceti celebrantur, qui hortante Cypriano episcopo uitam profuderunt: & in fossam calcariam ardentem, ne idolis litarent, summa animorum alacritate insiluerunt. Locus Carthagine nomen à massa candida aliquot seculis retinuit. Pr. Steph. hymno 13.

CARTHAGO, urbs Africæ & Hispaniæ: unde Afra Carthago, ad alterius differentiam dixit Pr. Steph. Exponitur autem noua ciuitas, leu Neapolis, teste Seruio. Ab alijs, aula seu sedes domini.

CASSIANVS, patria Brixienfis, ut aliqui uolunt, ludimagister Forocornelianus factus, à ducentis pueris discipulis transfoditur stylis & graphijs. Pr. Steph. hymno 9. *Omnia membra manus pariter fixere ducenta.*

Ita enim scripsimus illū uersum è manuscripto: cui aptè respondet sequens, *Totidemq; gutta uulnorum stillant simul.* Eodem modo à suis discipulis interfectus est Ioannes quidam Scotus, tempore Caroli 2. Imp. Natalis Venetus historiam utriusq; Cassiani confundit.

CASSIANVS Mauritanus, in examinandis Christianis functus exceptoris officio, tandem & ipse pro Christo obiit: natus è regione Tingitana. mentio eius apud Prud. Steph. hymno quarto.

Cataclysmus, *κατακλυσμος*, diluuium. Tert. 4.

In cataclysmo enecans pariter cum prole parentes. Dixerunt philosophi, hyemem aliquando per cataclysmum futuram, & statem per ecpyrosin, quod de Ecclesiæ doctrina cum audiuissent, non intellexerunt.

Catamitus serui turpissimi & execrandi nomen. Pr. de Ioue:

Compresso immundo miserū afficiens catamitū. id Poeta optimus nominat uidelicet,

- Rapti

A — *Rapti Ganymedis honores.* Hic est ille sensus peruersus, hæc illa cupiditas ignominiosa, hoc illud desiderium impurum, de quo Romanis loquitur D. Apostolus: *ἡ ἀντιμιμία τῆς πλεΐνους.* Nomen etiam ipsum *ἀπὸ τῆς μιμῆδος*, per ablationem literæ factum uidetur, nam latine concubinus dicitur.

Cataracta, *καταρᾶκτος*, est uehemens aquæ decursio: qualem Anienis, Rhæni, & quorundam torrentium in Alpibus uidimus, cum de altis montibus in planum fluij præcipitantur. Prosp. c. Ing.

Candida sunt, & scripta manent, quæ de cataractis

Actermi fontis fluxere, undante meatu. Aquæ ubi è cataractis, aut è charadris colliguntur, is locus, *μυζαγνεύει* dicitur.

Catastæ erant seruales carceres, *ἀπὸ τῆς καταστᾶναι*, ab exponendo dicti, quod in ijs uenalia producerentur mancipia. Accipiuntur aut pro uinculis & nexibus. Pr. Steph. *Ultro è catasta iudicem Compellat.* —

Aut pro tortorum instrumentis. Idem: *Emitto uocem de catasta celsior.*

Interdum ignitæ & candentes adhibitæ ad doloris magnitudinē sunt. Ibid. *Verberum post uim crepant, post catastas igneas.* Quamuis hoc loco Nebrissen- si uidetur ligneas, non igneas, legendum.

Catholicon, *καθολικόν*, ab uniuerfis receptum & approbatum: ut catholica fides, catholica Ecclesia. Pr. *Catholicam discutiat fidem.* Idem: *Munere ditatum catholice fidei.*

Catechumeni, *κατηχουμένοι*, religionis initijs & elementis imbuti, necdum planè initiati. Fort. lib. 10. — *Cum extincto catechumenus ore iacêret.*

Idem i. de D. Martino: *Tetradius pariter catechumenus esse meretur.*

B *Catus, uox antiqua, peritus & callidus.* Pr. Sym. 2.

Orator catus instigat, ceu classica belli Clangeret. — Sedul. 1.

— *Nil tradere docti, Sed tantum certare cati.* —

Caumata, καύματα, æstus ignis. Drep. Hymn.

Tum fontis gelido moderantes caumata potu.

Causa, μεταληψιῶς ualetudinem malam & morbum significat. Vnde irri- gare causas, pro morbos tollere. Pr. Steph.

Supplicum causas petitis quæ medelis irrigant. Causarii milites, propter morbum missi, ut Nebrissen- si: uel propter aliam necessitatem. unde Causaria missio est (ut ait Martianus Iureconsultus) cum quis uitio animi uel corporis, minus idoneus militiæ renunciatur.

Cauter, καυτήρ, instrumentum chirurgicū, quo corrupta hulcera adurunt. Pr. Steph. *Credas cremari stridulis cauteribus.* Accipitur pro stilo ferreo. Ibid.

Aruina posthinc igneum Imprensa cauterem lauit, Vis unde roris fumidi In membra sensim liquitur.

Tormenti genus, aruina liquente corpora conspergere.

Cedò, prima breui, modò dic. Pr. Steph. *Ergo ipsa mater adfit, exclamat, cedò.*

Modò da. Ibid. *Hoc iam quod superest, cedò Pro te Christe Deus mori.*

Celeusina, κελυσίνα, uox nautarum inuicem sese hortantium. Fort. de D. Martino lib. 4. Atq; *petens portum uada complet nauta celeusina.*

Ponit autem genere fœminino, ut pascha.

CELSVS, puer nobilis, & indole uirtutis eximia, Pneumatij & Fidelis fi- lius, anno ætatis octauo moritur, & à Paulino episcopo Nolano, gẽtile suo, celebratur.

celebratur. Celsi frater gratis die octavo mortuus fuerat, cuius nomen idem non apprimat, sed in urbe Complutenſi ſepultum ſcribit.

Cementa, lapides uiles, quibus ſupp'lemēti loco utuntur fabri. Pr. Apoth. *Artificis quia dextra ſolubilis illud* Cemento ſtruxit. — Alc. 4.

Irrita conſenſis cementa inferret in altum Nubibus. —

Vterq; locus haſtenus corruptus fuit. Aedificia autem omnia aut cemento ſunt, aut lapide coſtili, aut quadrato natiuo.

Centifidus, in partes centum fiſſus. Pr. Sym. 2. — *Qui morte ſiniſter Centifidum confundit iter.* —

Centuplicatus, id eſt centuplex. Ibid. *Talis noſtrorum ſolertia centuplicatos Agrorum reddit fructus.* —

Cera & ære numerari, eſt nobile eſſe: quia tabulis ceratis, aut ſignis æneis, aut (ut Cicero ait pro Archia) laudibus marmoratis antiquitatem generis declarabant. Pr. Sym. 1. *Annales proprio ſignarent nomine chartas, Atq; inter ueteres cera numerentur, & ære.*

Ceraſta, *λεπιδόγυς*, ſerpens criſtæ cornutæ. Idem Ham. *Virides allambunt ora ceraſtæ.* Alc. 5. *Primus adhuc mordax abſorbuit ora ceraſta.*

Ceraunia gemma, *λεπιδωρος*, alio nomine aſterias, *ἀστέρας*, ſideris fulgorem rapit: à Ceraunijs illis dicta, uel Carmaniæ uel Epiri montibus. Plinius colore ait candidā, Prudentius fuluam. Pſych. *Si fratris galeam fuluis radiare cœraunis Germanus uidit commilito.* —

CERDO Romæ dogma noxiū ſparſit, quod poſtea renouauit Marcion. Tert. 3. *Cum ueſtri ſceleris ſocio præcurſor & auctor Aduēit Romam Cerdō.* —

Cereis in ſacris uti, antiqua conſuetudo eſt. Pr. Steph. *Auroq; nocturnis ſacris Aſtare fixos cereos.* Vnde nocte accenſos, non die, intelligas.

Cernere, pro diſcernere & ſeparare. Tert. 4. — *Hædos Abs ouibus cerni, ſtantes in parte ſiniſtra.*

Ceruſſa & minium, duo ſunt præcipua mulierum pigmenta, quæ Viſtor ponit libro ad Salmonem: illo facies rubicūda, altero candida efficitur. Plautus uocat offutias, Viſtor uenena. Ceruſſam, *κυανόχρως* Græci: minium, puriſſam idem Plautus à colore appellat.

Ceruicula, parua ceruix. Pr. Steph. *Dum ferit ceruiculam Percuſſor enſe.*

Cetus, ceti, *κῆτος*, pro grandi piſce marino, apud Sedulium. Cete, *τὰ κῆτα*, apud Alcimum & Viſtorem.

Charaſſo, *χαράσσω*, lacerando imprimo, aut (ut alibi Prudentius) exaro.

Steph. *Charaſſat ambas ungulis ſcribentibus Genas, cruentis & ſecat faciem notis.*

Vtitur uerbi huius participio Gregorius Turonenſis lib. 9. Hiſt. Vafa per domos diuerſorum, ſignis neſcio quibus charaſſata ſunt: quæ res nullo unquā modo aut eradi potuit, aut deleri.

Charisma, *χάρισμα*, munus gratuitum. Pr. Steph.

Si luteum ſacili chariſmate peſtus Exiſti. — Idem Sym. 2.

— *Ne peſtoris æſtus Flaſget, & effoetis urat chariſmata uenis.*

primam produxit licenter, ut & Fort. 4. de diuo Martino,

— *Aegyptius hæc ait unus, Quin & dum Chriſti chariſmata ſenſerat.* —

Charybdis eſt aquæ uorago in litore Siculo, iuxta Zanclem, ut Ouidius: circa Meſſanam, ut interpres Lycophronis. in ea uortices pelagi deſidentis naues

A naues absorbent. Alc. 4. hæreseon charybdim nominat, quæ homines imprudentes allidit, & pertinaces absorbet. nam de Ecclesiæ hostibus agens canit: Hæreseon uesana furens exinde, Charybdis Concutit, & Grauium sapientia stulta soporum.

Chasma, χῆσμα, terræ uorago. Alc. 3. Hædis disparibus diuersa in parte locatis, Chasmate diuisa medio. — Reipexit ad locum Lucæ 16. cap. de diuite comestatore. Chasmata sunt, aut discessus cœli, Virg.

— Video medium discedere cœlum. Aut sunt hiatus terræ. Idem:

— Quæ nunc satis ima dehiscat Terra mihi. — Talem cœli discessum uidimus, nocte tota durantem, III. Id. Martij, M. D. LXII. Hiatus autem terræ factus est ingens in Turingis, prope Ienam, M. D. LVII. Et antiqui cernuntur multi in agro Northulano & Chaluesitano.

CHELEDONIVS, miles Cæsarianus, martyr Calagurritanus, Prudentio Steph. hymno quarto: in quo Prudentius queritur de monumentis ueterû, à tyrannis & gentilibus odio religionis abolitis.

Chelydrus, χελύδρος, natrix. Idem Sym. 1. Virides discindunt ore chelydros. de Mæniadibus & Bacchis. Sedul. 3. Ille chelydrus adest, nigri qui uelle ueneni Liuidus humano gaudet pinguescere tabo.

Chelys, χελύς, instrumentum Musicum. Pr. Apoth. Quidquid casta chelys, quidquid testudo resultat. Quæ hîc disungit, alij unum esse instrumentum sentiunt. Alij chelym interpretantur tympanum.

Chiographum, χιρόγραφον, manu nostra scriptum. Idem Steph. Sit satis, quod capta primo Vita sub chiographo.

B Chirurgus, χειρουργος, qui manu facit medicinam, secâdo, urendo, ligando. Ibid. Putate ferrum triste chirurgos meis Inferre costis.

Chlamys, χλαμύς, uestis militaris, diuersa à pallio, quæ minus longa & ampla fuit. Fort. de descensu Christi ad inferos:

Sputa, flagella, chlamys, fel, acetum, lancea, clau. Tali enim ueste induerunt Christum milites in prætorio, ut est apud Matthæum, qui nominat χλαμύδα λουνίλον. nam Ioannes generis nomine utitur, inquiens: τὸ ἰουδαίου πορφυροῦ.

Chorus, χορός multitudo hominum in aliqua solenni frequentia. Tert. 3. Hi uates Domini, quorum chorus usq; canentum.

Chrisma, χρίσμα, unctio quælibet. Auctor inc. in Bebianno: Et diuale sacrum libans, & chrysmate fragrans. Aliàs unctio, qua Christiani designantur, qui baptizati erant. Pr. Cath. Rorem subisse sanctum Te chrysmate innotatum. Et Apoth. — Et quis alumnus Chrysmatis, inscripto signaret tempora signo.

Christus pendens in cruce, percussus est à listore. ut Alc. 1. In latus extensi defixit missile lictor. Ioannes, qui solus facti meminit, tanquam testis oculatus, εἰς τὸν σταυρὸν τῶν, scribit. nec aliter Tertul. 5. Exanimum telo miles latus haurit aperto. Et, τὸν πλοῦτον οὐρανὸν, latus fixit, idē Euan gelista inquit, ubi interpretes Latinus uerbo alio utitur.

CHRISTIANI homines uarijs tormentis, & modis innumeris olim discruciat, laniati, & extrincti sunt. Alij in aere suspensi perierunt, alij aquis immerfi sunt, alij rogis impositi, alij terræ infossi. nam elementa quæ ad uitam alijs mortalibus data sunt, seruis Christi ad pœnam fuerunt reseruata: ut

F quidam

quidam ex antiquis ait. Sublati sunt fustuario, gladijs, lapidatione, iaculis, ^A eculeo, cruce, grabbato. Item rhamnis palmisq; aculeatis puncti, tibijs diuaticatis robori inclusi, fidiculis torti, unco tracti, ungulis lacerati, percussi plumbatis, stilis fofsi, uirgis cæsi, infusis in corpora metallis liquidis excarnificati, truncati membris, alligati armentis siluestribus, dissecti uiuentes, sartagine cocti, oleo frixi, prunis ustulati, craticulis affati, lentis flammis absumpti. Aruina aut oleo defluente, substratis testis, impressis laminis excruciat, laqueis aut loris distenti, contis palisq; affixi, corio & cute denudati, membratim aut articulatim soluti, uisceribus & intestinis exenterati, faculis & pice tentati, sellis candentibus impositi, molaribus contusi, catapultis traiectioni, tabi & putredini uulnere referuati, rotis fracti, nouaculis discissi, carpi forpicibus, præcipitati de scopulis, arboribus dissilientibus alligati, uentis & fluctibus marinis commissi, feris immanibus expositi, in loca sola deportati, inedia & fame sublati, nudi & argentes in uias publicas proiecti, in excrementis proprijs necati, ad metalla damnati, scrobibus lethalibus immisi, in latumijs consumpti, canibus & alitibus obiecti, in fornaces igneas aut calcarias intrusi. Lanistarum & seruorum furori, piratarum & mangonum auariciæ, lenonum & militum libidini, listorum & carnicum crudelitati traditi: deniq; nullo non contumeliæ, nequiciæ, iniuriarum, tormentorum genere diuexati. Præterea curam, ut ait Lactantius, tantopere tortis adhibuerunt, ut ad alios cruciatus membra renouaretur, & repararetur nouus ad pœnam sanguis. Harum pœnarum aliæ à Prudentio, Victorino & Fortunato: aliæ ab alijs auctoribus Ecclesiasticis referuntur. ut omittā eas, quas sine pudore referre, sine horrore cogitare nō possumus, neq; recensere propter multitudinem omnes ualemus.

Chryseus, χρυσέος, aureus. Auct. inc. *Bracteas regi chryseas tulere.*

Cicuta homini & quadrupedibus uenenum, capellæ remediū. Pr. Ham. *Noxius in teneris sapor æstuat ecce frutetis,*

Cum prius innocuas tulerit natura cicutas. Vide Rhododaphne.

Ciere, concitare. Idem Sym. 2. *Cogit ad arma uiros, lituis ciet, urget in hostem.*

Item nominare. Iuuen. 1. *Qui fatui miseri ue ciet sub nomine fratrem.*

Cilicum, pro ciliciorum. Alc. 4. *Mollibus abiectis, cilicum dant tegmina setæ.*

Cinifculus, cinis paruus. Pr. Cath. *Fueritq; cinifculus arens.*

Cinnamus, frutex odoris suauissimi. Dracont. Hex.

Cinnamon interior profert Phœnicia tellus, Solis amica nimis. — Tert. 6.

Hic & odoriferis nascuntur cinnama uirgis. Fort. 7.

Cinnama, caltha, crocus, uiole, rosa, lilia cedunt.

Cippus Deucalionæus, pro statua lapidea, deo alicui erecta. Idem Apoth.

— Vnus De grege thurifero uenerator, Deucalionum Deuotus cippo, sculni & stipitis unctor.

Circes, itis, propriè circulus, quo dolia & uasa circundantur: pro quouis circulo. Vi& lib. 1. — *Quas circite uasto*

Contigit æthereum deducto hinc nonine cœlum. Et 2.

Vndiq; littoribus summo se circite iungit Fluctus. —

Circinio pro circumago, & quasi circino designo. Alc. 5.

Principiò in cunctis orbis quos circinat, Mensibus. —

Circinus

A **Circinus** instrumentū, quo fit circus aut circulus, *κατὰ μετανομίαν* pro circulo. Idem 4. *Interea immensum uertebat circineus annus.*

Circuli solis reciprocati, pro cursu solis se uertente, & iterū iterumq; recurrente. Pr. Steph. *Per solis ignes iuro, qui nostros dies Reciprocatis administrat circulis.*

Circumscribens, pro deceptore aut falsario. Alc. 4. *Sic circumscribens illuso simplice gaudet.*

Circus fuit locus Romę, theatri instar ad latus montis Palatini extensus, ea parte qua Auentinum spectat: in eo equorum decursiones, uenationes, & alia spectacula multa ad plebis delectationem exhibebantur. Pr. Ham.

Nec equum uestigia feruida circi Auctorem leuitatis habet. —

Citharista, *κίθαρις*, qui cithara canit. Paul.

Nictæ, Psallet alternis citharista toto Aequore David. —

CLAUDIANS MAMERTVS (ita enim in manuscripto) Viennensis ecclesię (ut Gennadius) presbyter, uir & ad loquendum artifex, & ad disputandum subtilis. Vixit circa annum ccccxc imperante Zenone. Eius libri de statu animę, primum ē Veterocellenſi bibliotheca editi sunt, à Michaele Galliculo. Carmen contra poetas uanos, est Parisijs impressum, sed ibidem non addito auctoris nomine. Claudianum autem poetam, cui Arcadius & Honorius Imp. statum posuerunt in foro Romano, ab hoc fuisse diuersum, nulli potest esse dubium: eundem Christianum fuisse, affirmant Christophorus Landinus, & Ioannes Camers. Hic in suum errorem traxit Andream quoq; Asulanum Venetum: nam carmē de Saluatore, quod Claudiani scriptis adiecit, non Claudiani est, sed Damasi, cui nos in libro antiquissimo inuenimus inscriptum. Claudianum hunc fuisse hostem Christiani nominis, etiam cum peruicacia, ex diuo Augustino & Orosio constat.

B **Clepere**, à Græco factum, quod est *κλέπτειν*. Idem Psych. *Quod rapere & clepere est, auideq; abscondere parat.*

Clinicus, *κλινικός*, *ἀπὸ τῆς κλίνης*, Deus lecticarius, qui credebatur morituris assidere. Idem Apoth. — *Quamuis promittere & ipsi*

Gallinam soleant, aut gallum, clinicus ut se

Dignetur prestare Deus morientibus æquum. Vide Baal.

Cloacina, cloacarum & omnis immundicię dea. Pr. Ham. Eam sacrauit Tatiſ, Romuli consors, teste D. Augustino 4. de Ciuitate Dei. Cloacina autem à cloacis, ut Lactantiſ: Plinius, à cluere, scribit dictam Cluacinam: & cluere, interpretatur purgare.

Cluere interpretor pollere: quamuis aliter Hermolaus Barbarus, aliter Baptista Pius, aliter Antonius Nebrissenſis exponit. nam Nonium & Plinium apud ueteres sponte omitto. Alc. 2. — *Pars magna retentat*

Vim propriam, summaq; cluit uirtute nocendi. Pr. Cath.

Dexter in parentis arce qui cluis uirtutibus. Idem Sym. 1.

— *Prædiuite culu illustrata cluis.* — *Hactenus lectio contaminata fuit, in sequentibus recte habuit.* Ibid.

— *Hec pulcherrima nostræ Arma cluant patriæ.* — Idem Sym. 2.

— *Quis gloria fortibus aucta Sic cluat.* — Alij deriuandum censent *ἀπὸ τῆς κλῶω*, alij *ἀπὸ τῆς κλῶβω*, alij à nomine *κλῶος*, qui interpretantur splendere.

Hanc diuersitatem interpretationis & originis peperit, ut opinor, uocabuli A
 raritas.

Coæqualis, non solum tempore & ætate, uerum etiam statu & dignitate.
 Tert. 6. *Pauperibus mixtus coequalis in agmine diues.*

Cocytia iura, pro irreuocabilibus: qualia sunt inferni iura. Pr. Sym. 1.

— Cocytia lethi iura resignasse: —

Cælum, quod omnia cœlet ac regat, auctore Vict. 1.

Nixa superfundit rebus, quas circite uasto Contegit æthereum, deducto hinc nomine, cælum.
 Vel *κόλπος*, cælum, quasi concauum & conuexum.

Cœptum, pro initio. Help. de Christo: Tam cœpto, quam fine carens.

Cohospes, qui unà hospitatur. Paulin. Cyth.

Huius cohospes mente Paulinus pia. In urbe seruabat domum.

Colaphus, *κόλαπος*, alapa. Sunt autem colaphi, uerbera pugnis infracta, uel incussa. Sedul. 4. — Non deniq; passim

Vel colaphis pulsare caput, uel cedere palmis. His percussioibus, quæ manibus fiebant, addunt Marthæus & Marcus etiam *πυγνίσματα*, hoc est fustuaria, quæ bacillis aut scipionibus inferebantur.

Collina porta Romæ, quæ & Quirinalis, & Agonia, ad quam Hannibal accessit post pugnam Cannensem. Pr. Sym. 2.

Affirmenq; Libyn, Collinæ à cardine portæ, Hannibalem Iouis imperio Martisq; repulsum.

COLVMBANVS, ex insula Hibernia, Abbas in Gallia floruit, & in Italia cœnobium Bobiense in iugis Apennini instaurauit, quod Theolinda Langobardica extruxerat. Eius extat epistola ad Hunaldum, de reprehensione auariciæ, ex antiquo exemplari à nobis edita. B.

COLVMBANVS natione Scotus, Luxouienſis abbas, à Brunhilde regina Burgundionū, eo quod eam de pessimis operibus suis ac maleficijs zelo Dei argueret, tanquam Elias iustus à Iezabele grauem persecutionem tulit: monasterium mutare, ac in Italiam ad locum qui Bobium dicitur, transire, ibiq; usq; ad diem obitus sui manere compellitur. Huius discipuli, clarissimi regni Christi ciues fuere: Leodigarius, qui postmodum Antisiodorensem regens Ecclesiam, martyrio coronatur: Romaricus, qui in monte, qui ex nomine suo mons Romarici dicitur, nobile fundauit cœnobium: Gallus, qui in Sueuia, in territorio Conſtatiensi residens, egregiam ex nomine suo, quæ multis honoribus atq; diuitijs modò locupletata cernitur, tenet Ecclesiam. Hæc Orho Frisingensis.

Columbæ periphrasis. Sedul. 2. — Per uolucrum quæ selle caret. Iuuen. 2.
 Simplicitate tamen puras superate columbas. ita in manuscripto, nec aliter citat: Raulsius.

Columnaris lux, quam columna cœlitus præbuit exercitui Israelitico per deferta ambulanti. Pr. Ham. — Mediasq; tenebras:

Luce columnari scindens exercitus. —

Colymbus, *κόλυμβος*, natatus, uel locus natationi aptus. Idem Steph.
 Nunc preciosa ruit per marmora, lubricatq; cliuium, Donec uirenti fluctuet colymbo.

Comitor, cum datiuo; more Græco, *ἐπομίσσιν*. Iuuen. 4.

Et sponso tantum comitatur factio prudens: pro, sponsum comitatur.

Como, comere, id est ornare: pro quo antiqui, comare. Pr. Steph.

Hoc

- Hoc est monile Ecclesie, His illa gemmis comitur. Idem Cath.*
Sed decus nultus, capitisq; pexum Comit honorum.
- Comparatio additum eiusdem significationis aduersbium. Arat. lib. 1.
 — *Magis qua rectius hora Prodiret iam trina fides.* — Ita μάλλον περὶ αὐτοῦ
 τὸ πορ, magis abundantius, apud Marc. euang. cap. 7.
- Comperpetuus, *συμπαραίτων*, simul perpetuus. Pr. Apoth.
 Et comperpetuum patris, retro sed patre natum.
- Compleo cum genituo, *τὴν ἐκκλησίαν*. Iuenc. 4.
 — *Sinus cophinorum fragminis implent.* Et 3. *Complentur mense, mixtæ sine nomine plebis.*
 In editione Rotomagensi locus uterq; mutatus est.
- Complices, socij facinorum. Pr. Steph. — *Perdere*
Puerum ac magistrum, complices sectæ impiæ.
- Compugnans, quod inter se distat, & contrarium est. Prosp. c. Ing.
Nec tamen hæc inter tam compugnantis, quisquam Arguit auctorem.
- Conchæ marinæ, aut sunt crispæ: aut sunt (ut in Sodoma Cypr.) duplici
compagine clausæ. Binas concharum differentias duabus speciebus comple-
 titur. Etenim cōchæ omnes aut sunt *διόβοι*, biualuæ, quæ dissolui possunt:
 aut sunt *μορόβοι*, integræ, quarum testa non diuiditur. Eædem aut sunt pla-
 næ, aut asperæ: harū plurima & diuersa genera Plinius libro nono recensuit.
- Condignus, pro dignus. Paul. in Ioanne: *Obsequio condigna Dei.* — Et,
Ergo ad condignas tanto pro munere grates.
- Confieri, antiquum. Pr. Apoth. — *Iusserat ut lux*
Confieret, facta est ut iusserat.
- B. Congregatim, confertim, densis agminibus. Pr. Cath.
Cursant per ampla congregatim moenia Plebs & senatus. —
- Congrege nexu, pro concordii & unanimi uinculo. Idem Sym. 2.
Iam mundus te Christe capit, quem congrege nexu Pax & Roma tenent. —
- Conspicabilis, pro conspiciendo. Idem Steph.
Coram refulsit ore conspicabili.
- CONSTANTINVM Magnum fore Imp. & paganismi euerforem, in suo
 martyrio prædicit D. Laurentius: *Video futurum principem*
Quandoq; qui seruos Dei Tectis sacrorum sordibus Seruire Romam non sinat.
- A' Prudentio dicitur parens patriæ, & orbis moderator. Romæ gentilium
 templa edicto euerit, Apostolorum D. d. Petri & Pauli magnificentissimè
 extruxit. *Regia pompa loci est, princeps bonus has sacravit ades.* Sacerdotibus
 amplissimos redditus constituit. *Munera sacrisolis, summos impertit honores*
Dux bonus. Ad Christianam fidem ui neminem compulit: qui spon-
 te eam sequerentur, coluit: ut ad Sym. 1. idem testatur. In carmine auctoris
 incerti, De laudibus Domini, eius fit honorifica atq; præclara mentio. Con-
 stantinum porro distribuisse frumentum in uiduarum pauperumq; alimen-
 ta, è diuo Athanasio constat.
- CONSTANTINI filij fuerunt Coustantius & Constans, boni patris par-
 tus dissimilimi. Pr. Sym. 2. *Armorum dominos, uernantes flore iuuentæ,*
Inter castra patris genitos, sub imagine auita Edoctos. —
- Constantius cæsus, & in flumen proiectus est: Constas cum domo, in quam
 fugerat, crematus: interitu ipsorum nemo doluit. Auctor incertus de Laudib.
 F. 3; Domini,

Domini, ita canit de patre & filiis, quasi præsagio quodam:

Hoc melius fœtu terris nihil ante dedisti,

Nec dabis: exequent utinam sua pignora patrem.

Contamen, pro re contaminata, uox Tertulliana est, lib. 1.

Fœmineos usus ulgi contaminate mixtos. Lib. 4.

Qui uerè mundat plebem contaminate plenam, id est, spurcicia & contagione: ita alibi.

Contracta morbo, ut Lucas euangelista, *συγκύβητος*, incuruata, uel (ut uetus interpres) inclinata. Erasmus Sedulium secutus, uertit contracta: quam uocem recentior quidam suggillat, tanquam minus significantem. Sed & Erasmus sententiam assequitur, & morbi genus *ἐμπεσοθένου* eruditè circumseribit Sedulius lib. 4. — Morbo contracta uictis, Non senio. — Item,

— Incurua caducis Vultibus, & solam despectans cernua terram.

Conuallare, comitatu cingere, & quasi agmine circumdare. Tert. 6.

• Conuallantq; Deum cum maiestate superna.

Copertus, pro coopertus, *τῷ σκεπτεσθαι*, usitata Tertulliano. ut:

Gentes errore coperte. & Hastæ mucrone coperto. &, Fluctuq; scotoq; copertis.

Eadem etiam figura in præteritis uitur. ut,

Peccati uotum uiolenta morte coperuit. Et,

In celos tulit, atq; aditus spe diuus aperuit.

Cophinus, *κόφινος*, uas uimineum, ad usus rusticos factum. Alc. 5.

Oppressos cophinis humeros, attritaq; colla. Sedulius uertit corbem:

Implentur minimo micarum fragmine corbes Biffeni. —

Cornua mensæ, pro extremis partibus dixit nouè Iuenc. 3.

Cornibus in summis deuitet ponere membra, Quisq; sapit. — Ibid.

Turpiter eximio cogetur cedere cornu, *τῇ πρωτοκρίσει*, ut Lucas: & ut Iuenc. lib. sequenti, accubitu primo, hoc est, sede & loco honoratiore.

Corona, pro martyrio: coronati, pro martyribus. Vnde librū *περὶ στεφάνων*, de Coronis inscripsit Prudentius, in quo laudat uirorum & puellarum constantissimam fidem ac patientiam. Hanc coronam certantium, D. Paulus nominat *τὸν τῆς δικαιοσύνης στέφανον*. D. Petrus, *τῆς δόξης στέφανον τὸν ἀμαρτάνων*. Prosp. cont. Ing. — Creansq;

De meritis merita, & cumulans tua dona coronis.

Corporalis, pro corporeo. Pr. Steph. Si mors habenda huiusmodi est,

Que corporali ergastulo Mentem resoluit.

Corrigia, calceamenti est lorum, seu solea, *ὁ ἵμας τῶν ὑποδημάτων*, ut Euangelistę omnes: excepto Matthæo, qui tantum nominat *ὑποδήματα*. Iuenc. 1. Cuius uincta pedum non sum contingere dignus. Arat. 1.

Que ligat excelsas humilis corrigia plantas.

Cortina fuit uasis sacri genus, uel adytum templi secretius. Pr. Apoth.

Delphica damnatis tacuerunt fortibus antra,

Non tripodas cortina regit. —

Corus, *κόρος*, mensura Ebraica omnium capacissima, secundum Iosephū lib. 15. Antiq. decem medimnos Atticos capiens: hundred scheffel mensurę nostratis. Septuaginta id uocabulum retinent, scribentes in historia Regia, diebus singulis Solomonem insumpsisse *σεμιδάρας κόρος τριάντα*. Pr. Apoth. Lasciuit coris similaginis, azymon esse.

Coruum

A Coruum ex arca emissum à Noe, & non reuersum, scribunt Sedul. i. Arat. i. Viſt. 2. Annotauit Nebrissenſis, errorem eſſe ignorationis linguæ, & Sedulium ſuo tempore codicem habuiſſe non caſtigatum. Scribi enim, Egre diebatur & reuertebatur, uidelicet nō habens ubi cōſiſteret. Laudanda Nebrissenſis, uiri optimi, diligentia, qui linguā intellexit: idem tamen phraſim non diſcuſſit. Senſus enim eſt, ut uir linguæ peritiſſimus explicauit, Coruū hinc inde uolando, moram tam diu traxiſſe ad reuertēdum, donec aquæ ſiccarentur ſupra terrā: quaſi diceret, nunquam ipſum ad Noe eſſe reuerſum. Coruum ἀλλυγοειὴς ad Iudæos refert Alc. lib. 4. ad apoſtatas Arat. i. nam & Iudæi & apoſtatae, in Eccleſia alti & conſeruati, ex ea exciderūt, & diſcuſſando ac tumulſuando, nunquam ad eius ſocietatem placidam reuertuntur.

Crater, κρατὴς, poculum, quod è fundo anguſto, ore ampliore aſurgit Sedul. Ench. Cratera in fratris ſacco clām præcipit abdi.

Creamen, pro re creante. Pr. Ham.

— Ex elementis

Cuncta ſolubilibus, fluxoq; creamine conſtant.

Creatura, πλάσμα. Alc. 2. Quiq; creaturæ præfulſit in ordine primus.

CREMENTIVS, martyr Cæſarauguſtanus. Pr. Steph. hymno quarto.

Creta medicorum, & omnis terra medicata. Tert. 6.

Et pulchræ redolent munus medicabile cretæ. Tales terræ ſunt, Samia, quæ oculorum medicamentiſcitur: Chia, quæ ad cutem fucandā adhibetur: Lemnia, quæ ſanguinem ſiſtit: Meletenſis, quæ morſibus uenenatis medetur: Cereinthia, quæ à tritico gurguliones arcet.

B Crinitos agros Prudentius nominat, quos Horatius hiſpidos, id eſt imbre nimio uel negligentia cultoris fruticosos & arboreſcentes. Sym. 2. Vnde ſeges latè crinitis fluctuet agris.

Cruce ſignati ſunt frontes Chriſtianorum in baptiſmo. Pr. Cath.

— Dic triumphalem crucem,

Pange uexillum notatis quod refulget frontibus.

Vide Chriſma. De cruce cū loquuntur poetæ Chriſtiani, non ipſum lignum adorandum docent, non clauos, non lanceam, non coronam ſpineā: nam id facere, aperta ἀδωλομαγία eſt. Sed per crucem ἀλλυγοειὴς eum ſignificant, qui in cruce pependit, Chriſtum. quo intellectu Cypriani carmen elegantiffimum, & hymni Fortunati ſuauiſſimi ſunt legendi. Neque Prudentius, cū canit:

Cruce pellit omne crimen,

Fugiant crucem tenebræ, ipſum lignum id cenſuit facere: ſed per metonymiam eum accipit, qui in cruce uitam pro hominibus poſuit, iuſtus pro peccatoribus, innocens pro maleficiis. De adoratione autem, cui debeat, cui ue exhibenda ſit, extat mandatum Moſis: Dominum Deum tuum adorabis, & illi ſoli ſeruies. quod idem Chriſtus Satanæ tentatori opponit, apud tres Euangelistas.

Crucem Chriſti Tertullianus τὴν literæ Græcæ comparat, de qua contra Marcionem lib. 3. ita ſcribit: Signatos illa nota, de qua ſcribit Ezechiel: Dicit Dominus ad me: Pertrāſi in medio portæ, in media Hieruſalem, & da ſignū Tau in frontibus uiroꝝ. Ipla eſt enim litera Græcorum Tau, noſtra autem T, ſpecies crucis: quam portendebat futurā in frōtibus noſtris apud uerā & catholicam

catholicam Hierusalem, in qua fratres Christi, filij scilicet Dei, gloriam patri Deo referunt: & quæ sequuntur. De eadem litera idem: A

Hoc etenim signo prædonum strauit acervos,

Congressus populo Christi, sine milite multo

Tertenteno equite, numerus Tau littera Græca, innuens, Midianitas uictos per Christum à Gideone, figura futuræ uictoriæ de diabolo, per crucem. Eandem crucem D. Cyprianus duabus depingit similitudinibus: mali & antennæ, in nauis: temonis & libræ, in iugo: — Vno de stipite surgit,

Et mox in geminos extendit brachia ramos, Sicut plena graues antennæ carbasæ tendunt, Vel cum disunctis inga stant ad aratra iuuentis. Eiusdem antennæ rursus meminit

Tertullianus, & superaddit his omnibus similitudinem quartam, inquit: Tauri decor eius, cornua unicornis cornua eius. Non utiq; rhinoceros delinabatur unicornis, nec Minotaurus bicornis: sed Christus in illo significabatur, taurus ob utranq; dispositionem, alijs ferus, ut iudex: alijs mansuetus, ut saluator, cuius cornua essent crucis extrema. nam & in antenna, quæ crucis pars est, extremitates cornua uocantur: unicornis autem, media stipitis palus est. Ita ille, in allegorijs acutus & uerus, ut in reliqua oratione grauis & magnificus. Eandem crucem alia similitudine alicui uolanti confert Paulinus ad Cytherium: Sacrum potens explicant instar crucis, Suspenda pennis corpora.

Cruci apud Pœnos affixi sunt milites transfugæ, & duces proditores. Tagum regem, erecto suffixum robore, scribit Sil. Italicus: Hamilcarem alij. Caius Cæsar prædones, Seuerus calumniatorē in crucem egit, Periander Ariionis Musici interfectores. Crucifixus est ipse CHRISTVS: & eodem supplicio Petrum, Andream, Simonem, Philippum apostolos affectos, proditum monumentis est, ipsis expetentibus id mortis genus, magistri sui exemplo: uel ethnicis infligentibus, maiore ludibrio. Eodem supplicij genere sublatus Christus Ro. episcopus. Tyrannus apud Pr. Steph.

Huic absconde caput, crux istum tollat in auras. Pendentes in ligno (inquit Augustinus) clauis ad lignum manibus pedibusq; confixi, producta morte necabantur: non enim crucifigi hoc, erat occidi, sed diu uiuebatur in cruce: non quia longior uita eligebatur, sed quia mors ipsa protendebatur, ne dolor citò finiretur. Pulchrè Lactantius in Institutionibus diuinis: Cannius ciuis Romanus (inquit) mortalis à tyranno mortali est crucifixus: at Christus Deus, à cultoribus Dei. Cannij mortem cum tota sua eloquentia M. Cicero non potuit exprimere: at crucifixum Deum deplorat omnia mundi elementa. Immanitatem autem supplicij huius crudelis, Constantinus Magnus sustulit, & aboleuit.

Cruentifer, cruore perfusus, sanguinolentus. Tert. 6.

Atq; cruentiferis signis sacrauerit aras.

Cryptæ, *λυσίτη*, erant loca subterranea, in quibus conueniebant Christiani tyrannide oppressi, ut sacra ibi clàm facerent: & in quibus cæcos mortuosq; sepelirent. Extat Epistola Cornelij Papæ, qui sub Decio uixit, scripta ad Lupicinum Viennensem archiepiscopum: ex qua constat, in Cryptis congregationes fuisse sanctorum. Eam subscribam integram, quia non uulgaris est.

A ¶ Scias Frater charissime, arcam Domini uento persecutionis acerrimè commoueri, & edictis Imperatorum Christianos ubiq; tormentis uarijs affici: nam in urbe Roma Imperator ad hoc constitutus est. Vnde neq; publicè, neq; in cryptis notioribus missas agere Christianis licet. Exhorretur itaque charitas uestra omnes credentes in Christum, ne timeant eos qui occidunt corpus: sed potius eum qui habet corpus & animam perdendi potestatem. Iam plures fratrum martyrio coronati sunt. Ora ut perficiamus cursum nostrum, nobis à Domino reuelatum. Vale frater in Domino, & saluta omnes qui nos amant in Christo.

In cryptis autem fuisse condita sanctorum corpora, adeò manifestum est, ut probatione non egeat. Cryptam Veraniam in uia Tiburtina describit exactè Pr. Steph. hymno ii. Cryptæ aliæ tres Romæ sunt celeberrimæ, diuæ Agnetis, diui Sebastiani, diui Pancratij, extra portas Viminalem, Capenam, Aureliam: quarum me maior admiratio cepit sub terra, quàm rerum ceterarum omnium, quæ unquam supra terram uidi. Vrbi Romæ minatur Lactantius, quòd tantum Christiani sanguinis profuderit: Roma (inquit) interbit, & quidem iudicio Dei, quòd nomen eius habuerit inuisum: & inimica iusticiæ, alumnus ueritatis populum trucidarit. Cachinnentur Epicurei, rideat Sophistæ: Deum iudicem & ultorem non effugient.

CV CVFAT VS, Barcinonensis martyr. Pr. Steph. hymno quarto. Cæsareæ in Mauritania literis operam dedit: in Hispania à duodecim militibus cæsus, usq; ad ipsorum lassitudinē. A' Maximiano præfide in crate assatur, sinapi & aceto perfunditur: à Rufino tandē eius successore, post atrocias supplicia capite punitur.

Cui, datiuus monosyllabus, & correptus. Pr. Cath. Sanguine pasta cui cedit auis. uersus dactylicus trimeter. Monosyllabus & elisus: Incertus auctor de Bæbiano: O' felix, cui adhuc corporeo datum

Aeterni speciem cernere circuli. Datiuus dissyllabus, prima breui. Pr. Sym. 2.

— Nec digna perenni Largitore, cui propria est opulencia, nunquam Desinere. — Rursus dissyllabus, & collisus. Idem Cath.

Cui est origo cælum, Purusq; fons ab æthra. Rursus dissyllabus utraq; breui. Idem Steph. Cæsaraugustum uocitamus urbem, Res cui tanta est. —

Rursus dissyllabus prima longa, sed tantum in cōpositione: ut in sequentib.

Cuiq; trisyllabum, prima longa, utilitarum Prudentio: & quantum ego memini, eius proprium. Ham. Assignare deos proprios, sua cuiq; iura. Sym. 1.

Omnibus ante pedes posita est, sua cuiq; sordens Arula. — Sym. 2.

— Vnum Inius ad occultum: suus est mos cuiq; genti. Rursus: Vincendi quæuis dominam, sua cuiq; dextra est. Exempla adolescentibus annuero ex manuscripto. nam negligentia idem non obseruantium, in libris impressis ea ferè deprauauit.

Culmina, pro suprema parte. Sedul. 3. — Sportarum culmina septem Expauit fugitiua fames. — αὐτοῦ τὰς πύλας, Matthæi interpres: αὐτοῦ τὰς πύλας, Marcus.

Cumulatim, pro cumulatè: hoc est, abundanter & superflue. Pr. Apoth. Ambefis dupibus cumulatim aggesta redundat. Item, quasi in cumulū cōgestim. Ibid.

— Cumulatim qui bona Christi Seruarent. — συλλέγου.

G Cuneatus,

Cuneatus, in cuneum coactus, seu congregatus. Sedul. 3.

Quam fera septenis rabies inuaserat armis Dæmonico cuneata globo. —

Cyaneus, *κυανέος*, cæruleus, color cœli sereni, & maris trāquilli: unde commune utriusq; epithetum. Pr. Steph. *Cyaneusq; latex umbram trahit imminētis ostræ.*

Cyclus, *κύκλος*, circulus, reuolutio. Hilar. hym. Denis ter annorum cyclis iam parte uiuens temporis.

Cygni cantio, prouerbialiter, pro dulci. Pr. Sym. 1.
In morem, retinens suauē, immorientis oloris.

Cylindrus, *κύλινδρος*, pro columna terete. Arat. 1. — *Qui' ue oscula figat Postibus, et tacta sacretur parte cylindri.*

Cymba, nauicula parua. Cymbis impositi sunt Christiani, ut submergerentur. Pr. Steph. *En tibi, quos properes rimose imponere cimbe, Pellere et in medij stagna profunda freti.*

Cymbia, *κύβηξ*, pocula lignea, nauiculæ formam habentia, quorum in sacris usus. Pr. Apoth. *Quam sufferre queant spumantia cymbia lacte.*

CYPRIANVS, Thascius Afer, è mago fit Christianus, ut & Anastasius: ex oratore fit martyr, ut & Iustinus: tandem Carthaginienſis episcopus, uir singulari eruditione & constantia præstantissimus: anno secundo Imp. Valeriani & Gallieni, à nato Christo ccc lvi. gladio percutitur. Sabellicus tēpus non obseruauit: ego sequor Prudentium, qui eius meminit Steph. hymno quarto: morrem describit hymno 13. Preces eius in uinculis, sunt memoriæ adoscentibus pijs mandandæ, quas Prud. carmine exposuit: preces in die martyrij sui, in fine Operum eius leguntur. Extant eius carmina, Genesis, Sodoma, & Deligno uitæ. Opera autem alia eximia in manibus sunt, ad omnem posteritatem monumenta sacrosancta.

Cypris, pro Venere, à patria, *κυπρίων*, Pr. Steph.
Nec te lupanar Cypridis sanctæ mouet?

D

DACI, in Scythia Europea populi potentes, episcopum habuerunt Nicetam, quem doctissimum nominat in epistolis Paulinus, eumq; in Natali 9. & singulari oda celebrat, & inter cætera de eodem canit: Ad tuos fatus Scythia mitigatur, Et Getæ currunt, & uterq; Dacus, Qui colit terræ medio. Vterq; autem Dacus dixit, quia Daci ripam Danubij utranq; coluerunt. In ulteriorem autem eos repulit, duce Lentulo, Cæsar Augustus: ad eò ut ab eo Dacia non uicta sit, ut Florus scribit, sed summo atq; dilata.

DACIANVS, Decij Imp. prætor, Laurentiū & Vincentium Hispanos tormentis crudelibus affecit. Pr. Steph. hymno 2. & 5.

Dæmonis ministros Prudentius Sym. 2. nominat in scholis, Sophistas: in imperijs, aulicos potentes: per quos uidelicet, aut fraude aut ui, sacram Christi religionem deprauat, aut euertit. His addit aruspices, fatidicos, magos, & mathematicos: quorum artes, iter esse mortis affirmat.

DAMASVS, urbis Romæ pontifex maximus (Ado duobus in locis tantum ait, episcopus) in componendis uersibus (ut Hieronymus & Suidas aiunt) elegans habuit ingenium. Multa uolumina heroico carmine composuit: diuorum Petri & Pauli mensam ac altare, quod ille Placoniam uocabat, uersibus ornauit: sed & multorū martyrum sepulchra, quæ ille Conchylia uocitare

A uocitare solitus erat. Circumferuntur eius nomine pleraq; in Psalterium carmina, item in D. Paulum apostolū: alia quæpiam, quæ parum mihi probantur, cum aded ipse in Poetica laudetur. Fuit uerò Hispanus natione, nec ignobili genere natus. Illum post Theodosij obitum uixisse, in historia scribit Socrates. Alij octogenarium quidē decessisse, sed adhuc uiuente Theodosio: id quod Suidas & Hieronymus scribunt. Ita Lilius Gyraldus. Obijt anno Christi cccclxxxvi.

DAMASI carmina in Psalterium, in manus meas non uenerunt. Carmen de Paulo apostolo, ante me Aldus edidit: quæ de diua Agnete addidi, sunt è manuscripto desumpta. Hymni duo de Andrea apostolo, & Agatha uirgine, canuntur in Ecclesia. Reliqua de Christo, sumpta sunt de manuscripto, cuius nobis copia facta ab Oporino nostro. Epigramma tamē de cognomen-
tis Saluatoris, inscribitur Seuero cuidam: quem admodum alterum de Christo, fuit Claudiano inscriptum à Camerte: cuius lapsus supra ostendimus. Damasus sanctorum inuocationē suis temporibus stabiliuit, & scriptis multis cumulauit: de qua prolixius dicemus infra. Idem annos decem & octo tenuit episcopatum, uir multa ueritatis luce coruscus, ut Nicephorus: uarijsq; uirtutum generibus ornatus, ut Theodoritus: iudicio Dei electus sacerdos, ut Ambrosius testatur. Impugnauit hæreticos Apollinarem & Macedonium.

DAVID ISAI filius, è pastore rex factus: in genitino Dauidis, media producta. Iuenc. 1. *Vrbs est Iudææ Bethlem, Dauida canorū Quæ genuit.* — Theod. *Israël tu rex, Dauidis & inclyta proles.* Mediam autem corripit Ant. Flaminius in suis Hymnis, & translationibus Psalmorum elegantissimis. Priorem autem in hoc nomine nemo correptam posuit, excepto Paulino.

Deasciatus, ascia seu securi politus. Pr. Steph.

Deasciato supplicare stipiui.

Debilis crurum, pro cruribus, *αὐρίσσωρος* antiqua. Iuenc. 3.

Pars captos oculis & crurum debile uulgus. hætenus tamen aliter lectum est in impressis. Sed sic in manuscripto Mersburgico: item in Gandauēse, quod Th. Poelmanns contulit. Vsitatè paulo pōst,
Cruribus atq; oculis certatim debile uulgus.

DECIVS Imp. post Neronem crudelissimus fuit, odio Philippi & eius filij, qui primi Christum ex Imp. agnouerunt. Pr. Sym. 2.

Post hunc & Decius iugulis bacchatus apertis, Insanam paut rabiem. —

Defraudati, pro defraudati, antepenultima breui, contra naturam. Paulin.

Cyth. Qui defraudati lubricis mundi bonis, Cœli fruuntur gaudijs.

Demeritum, pro damno. Vi&. 3. — *Tanta mercede docemur*

Quanti sit meriti, diuino credere uerbo: Demeriti contra quanti, non credere.

Denuð, quasi de nouo, dissyllabum. Pr. Steph.

illum recentes per cicatricum notas Denuð exarabant.

Depositi, dicuntur desperati. Deposito, terræ mandatum atq; creditū. & DEPOSITVM LEONIS X. PON. MAX. pro Leonis reliquijs, Romæ legebatur in saxo, antequā destrueretur à Paulo III. Depositi per translationem, pro desperatis. Vi&. 2. — *Nisi rector Olympi*

Depositos, hominum auxilio donoq; carentes, Sustinuisse eo quo condidit omnia nutu.

Detumescere, tumorem, hoc est fastum deponere. Pr. Steph.

Quibus tumetis, moxq; detumescitis.

DEVCALION homines diluuiio perditos iactis refecit lapidibus, è quibus homines enati sunt. Alc. 4.

— *Fabula mendax*

Victuros lapides mundum sparsisse per amplum

Deucalion refert. —

Vide Cippus Deucalioneus.

DEVM ESSE PATREM NOSTRVM, Christus docet in formula precum, quã nobis præscripsit. Nouit (inquit) Pater uester, quibus rebus opus sit uobis, priusquam petatis ab illo. Ad hunc ergo modum orate uos: Pater noster qui es in cælis. Idem post resurrectione à morte: Ascendo (inquit) ad Patrem meum, & Patrem uestrum: Deum meum, & Deum uestrum. Hila rescebant (inquit Cyprianus) animi discipulorum, paternitatis diuinæ illustrari honore, & fraternitatis Christi honorari consortio, cum audirent & crederent, se filios Dei, & fratres Christi: & quæ sequuntur. CHRISTVM FRATREM NOSTRVM, ipse quoq; testatur, dicēs mulieribus: Ite, renunciate fratribus meis, ut eant in Galilæam, & ibi me uidebunt. Quos autem fratres hinc nominat? Non ne Petrum, paulo antè periurum? reliquos fugitios? Thomam deniq; pertinacissimè incredulū? D. Bernardus in hoc nomine fraternitatis, locis multis exultat: Christus (inquit) factus est hominum frater, factus est hominis filius, factus est homo. Idem modò dixit Cyprianus: & fraternitate cum unigenito Dei gaudet Chrysostomus, nec non præclare Sedulius lib. 2. *Qui Dominum cæli patrem memoramus, in ipso iam fratres nos esse decet.*

SPIRITVM SANCTVM, HOSPITEM ANIMAE NOSTRAE esse canit in Hymno antiquissimo Ecclesia: Consolator optime, dulcis hospes animæ. Rursus etiam alio loco Cyprianus: Adesto sancte spiritus, sanctifica templum corporis nostri, & consecra in habitaculum tuū, adorna thalamum tuum: & multa alia ibidem. nam & Paulus, templa Dei uiuentis nos esse affirmat, ad Corinthios. Hæc pro modo Cōmentarij abunde dicta sunt: & dicta propter eos qui hæc confidenter nimis dici autumāt, homines uidelicet sine cognitione, fide atque amore Dei Patris, Filij, Spiritus sancti: cui uni Deo *φιλανθρώπων, παλαγγισιμονών, παρανδότης* sit laus in omne æuum sempiterna, qui se patris, fratris, hospitis benignitate, caritate, affectu generi humano patefecit.

Diabolus, *Διαβολος*, nomen habet à calumnia, quia (ut in Apoc. scribitur) accusat pios ante conspectum Dei die ac nocte. Ab Alcimo subuersor, transgressor, incensor, lethi compertor: à Sedulio tentator, præsumptor: à Victore auctor scelerum, & inuentor lethi: à Prospero sator mortis: à Prudentio sciscitator & præstigiator: à Fortunato proditor appellatur.

Diadema, *διάδημα*, fascia insignis, qua reges Orientales usi sunt. Fasciam fuisse, intelligitur ex Alexandri historia, cum suo diademate uulnus Lysimachi obligaret. Imperatorum effigies à temporibus usq; Augusti cum lauro & diademate expressæ sunt in statuis, signis, monetis: quod monumenta lapidea, ænea, aurea, argenteaq; testatur: & patet ex Horatio, oda ad Crispum Sallustium. Pr. Sym. 2.

— *Tandem deprendere rectum*

Doctus iter, caput Augustum diademate cinxit. Sumitur pro quonis insigni, tam hominum quàm agrorum. Pr. Steph. *Intende nostris colluuiionibus*

Vultum

A Vultum gemello cum diademe. Alc. 1. — Varios dant arua colores,
Et naturali campos diademate pingunt.

Dialecticorum ratiocinationes, modos fragosos, & argumenta litigiosa
uocat Pr. Apoth. propter sophisticam.

Didrachmus, διδραχμος, nummus aureus fuit: drachme, δραχμή, argenteus.
Sedul. 3. genus mutauit, dicens: Didrachmatis aurei. quod alibi inuentum non
est: nam διδραχμος & & δραχμή is, more consueto flectitur.

Digestim, pro dispositè. Pr. Steph. Dū tota digestim mihi Christi supellex scribitur.

Diglabiale, id est controuersum. Idem Cath. Hoc erat assidis atq; hominis
Diglabiale disidium.

Dilancinare, lancinando, id est diuidendo perdere. Pr. Steph.
Cum membra morti obnoxia Dilancinata interficis.

DIONYSIVS, episcopus Parrisiensis, imperāte Domitiano patitur. Fort.
de Gaudijs uitæ æternæ, & lib. 1. in descriptione eius basilicæ. Fanum eius
amplissimum non procul ab urbe Parisiorum, in quo regum plurimorum
sunt sepulchra ornatisima.

Disciplinatus, cultura domitus, aut disciplina excultus. Alc. 4.

Disciplinatos disuiscit promere fructus.

Discipulūm, pro discipulorum, Syncope. Sedul. 4.

Discipulūmq; globum placidi sub tempore somni.

Discruciatu, quartæ declin. pro tormento. Pr. Ham.

Vermibus & flammis & discruciatibus æuum Immortale dedit. —

Disparilis, pro dispari. Idem Sym. 2.

B Quæ sub disparili subeunt noua corpora sorte.

Distectus, pro aperto. Alc. 4. — Qui fortè cachinno

Distectum petiit misero spectamine patrem.

Dogma, δόγμα, placitum. Pr. Cath. — Famulos remisso

Dogmate palpas. — Idem Steph. Damnes, si sapias, anile dogma.

Dominari, cum genituo, τῷ ἐκκλησιαστικῷ. Iuenc. 4. Dominantur eorum,

Exercentq; truce[m] subiectis urbibus iram. Alc. 1. Solus habes, solisq; prior dommare fruendo.

Draconis insigne in uexillis Romanis fuit. Pr. Cath. Signaq; bellica

Pretendunt tumidis clara draconibus. Idem Sym. 2. Cecinere tubæ, prima hasta draconis

Præcurrit, quæ Christi apicem sublimior effert. Idem Steph.

Proq; uentosis draconum quod gerebant pallijs

Præferunt insigne lignum, quod draconem subdidit. Primarium igitur uexillum dra-

conis fuisse, ex his tribus locis colligimus. Vnde draconarij, eiusmodi si-

gnorum gestatores dicti sunt: auctore Vegetio. Claud. in III. Conf. Honorij:

Hi uolucres tollunt aquilas, hi picta draconum Colla leuant. —

DRACONTIVS, poeta Christianus, qua gente aut patria fuerit, ignotū.

Eius carmen Hexaemeron, id est, de opere creationis sex dierū, eruditū atq;
insigne est: quod Parisijs editū ē Bibliotheca diui Victoris, huic operi adie-

cimus, trib. quatuor uel emendatis erroribus, quos typographus admiserat.

Drama, δράμα, factum celebre, quale decantatur in scenis. D. Hilar.

Totum genus fidelium Laudes celebret dramatum.

DREPANIVS, natione Gallus fuit, ut ex eius Epistolis colligimus: Flo-

rus nominatus, ut ex epistola ad Moduinum. Scripsisse eum Hymnos, ipse

restatur ad Vulturnum Grammaticum: Conticuit citharæ quondā uox optima nostræ, A
Et lyra dulcimodos præsit amica sonos. Quo tempore uixerit, quas dignitates
gesserit, quid præterea scripserit, à nemine annotatum inuenio. Extat Latini
Pacati Drepanij Panegyricus, Theodosio seniori dictus Romæ: qui tamē
an hic Drepanius sit, affirmare non possum.

Ducatus, pro magistratu præcipuo, legitur apud Suetonium & Iustinum
historicos. Alc. 5. *At uos signifero qui talia uota ducatu Instruitis.* —

Ductile, quod duci potest. Idem ad Fusc. *Vestis ductilibus concludens fila talentis.*

Duellū, bellū inter duos. Iuuen. 2. *Hostis in aduersa cōsistet frōre duelli.*

DVITAE hæretici duos statuerunt deos, alterum boni, alterum mali au-
ctorem. Eius sectæ Marcion defensor fuit, quem impugnat Prudētius Ham.
& grauitè contra ipsum scripsit Tertullianus.

Dulcator, qui dulcem facit. Paulin. Nat. 8.

— *Ille rubentis Diuisor pelagi, fontis dulcator amari.*

Dulcuit, pro facta dulcis est. Paulin. Nic. *Vnda misso Dulcuit ligno.*

Loquitur de fonte Marraha, cuius aquas Moses ex amaris dulces, & potui
gratas fecit, iniecto ligno quod illi Deus monstrauerat.

Duo, pro duos. Pr. Apoth. *Quinq; in deserto panes iubet, & duo pisces*
Apponi. — Ibid. *Septenos. decies conscendit Christus in ortus, Et duo.* —

Dyscolus, intractabilis, sui cuiusdam iuris, sine disciplina & bonitate.
Iuuen. 2. — *Veniet sed dyscolus alter,*

Nomine quem sultum proprio, gens uestra sequetur.

E

E Litera, sæpe in fine producitur, duobus in dictione altera consonanti- B.
bus insequentibus. Iuuen. 4.

Aspicite scribas sublimi sede superbos. Pr. Cath.

O nouum cæde stupenda uulneris miraculum. Sic idem sæpius. Eadem in secunda
imperatiui persona corripitur, contra naturam. Idem: *Extorque, si potes, fidem.*
modò codex non sit deprauatus. Eadem in compositione corripitur præter
naturam, ut in Enorme & Eneruo: de quibus infra. In eneco, apud Tertul-
lianum: in emendo, apud Fort. 6. *Corrigit ipse prius, quod poscit ut alter emendet.*

EBER, abnepos Noæ: à quo Ebræi nominantur, qui postea Iudæi, à pro-
nepote Abrahæ. Dicitur autem Ebræus & Ebraicus, Iudæus & Iudaicus,
eadem significatione. Prima etiam modò corripitur, idq; rarò. Alc. 5.

— *Nec genti spes ulla accedit Ebrææ.* modò producitur, ut frequentissimè
apud eundem.

EBION, hæreticus, in Mesopotamia & Italia multos à uera fide in errorē
traxit. Vide Hæreses.

Ebrietas quædam sobria describitur in Sacris literis, ex illo dicto obscu-
ro Iacobi, benedicens Iudæ, Rubicundior oculis præ uiuo: Genesis capite
penultimo. De hac ebrietate duo tantum legi in Sacris literis exempla.
Vnum Testamenti ueteris, primo libro Samuelis, cum ea obijcitur Hannæ
Samuelis matri, ab Heli sacerdote, cum effudisset ipsa animam suam coram
Deo gemitu & precibus. Alterum Testamenti noui, in actis Apostolorum,
cum ab irrisoribus quibusdam eadem exprobatu Apostolis, post acceptū
Spiritus sanctum, cum uarijs linguis loquerentur facta Dei magnifica.

Gregorius

A Gregorius Hymno: *Læti bibamus sobriam Ebrietatem spiritus.* Paulin. Cych. *inebrietur sobriante poculo De fonte sancti spiritus.* Est igitur hæc ebrietas non uini aut sicerae, sed Spiritus sancti: quando mentes afflictæ aut lætantes ita inflammantur ac rapiuntur, ut non sua agant aut loquantur, sed Dei: & inspiratione atq; agitatione quadam cœlesti ita feruntur, ut ebrii uino solent. De hac homines non exercitati, nihil intelligunt: ij uidelicet, qui nunquam in angustia cordis positi, serio orauerunt: aut diuinis beneficijs excitati, ex animo exultauerunt. Idem Paul. Nat. 9.

Talis ubi lectas impleuit crapula mentes, Rusta. —

Ecclesia, *ἐκκλησία*, pro cōuentu & agmine populi Christiani, seu domo sancta: ut Prudentius. Corruptam habet antepenultimam *τῇ συστολῇ*, apud Sedulium, Aratorem, Fortunatum, Drepanium, magis auctoritate quàm ueritate: sed quadam uulgari consuetudine. Corruptam etiam habet primam, *τῇ ἀποκατάστασι*: sed alibi nusquam, quàm apud Tertullianum, ut lib. 3.

Esse caput Christum, sunt cuius Ecclesia membra. & 2.

Scilicet in Christo esse decus tuum Ecclesia cernens. Ita idem locis pluribus.

Ecclesiatenus, usq; ad ipsas ecclesias, uel per ecclesias. Pr. Steph.

Ire mandat milites, Ecclesiatenusq; de sacrarijs Raptare plebem.

Echo, ἠχώ, uocis relatio, uel (ut scitè Horatius) uocis imago, *ἠμυλῶγος*.

Ibid. Echo sed exit inde, non oratio.

Ecquis, pro quis nam. Pr. Steph. *Ecquis uirorum, strenuè*

Cymbam peritus pelleret? Idem Sym. 2. *Ecquis crit, qui mille meos reprehenderit annos?*

Eculeus, uel, ut alij, equuleus, stipes quidam, in quo rei suspendebantur.

B *Ibid. Euiscerandum corpus eculeo eminus* Pendere. — *Quærendum, num eiusmodi machina fuerit, de qua præcipitarentur fontes, quam Saxones Das Rösse nominant, quasi paruum equum.*

Effigiare, artificiose ad effigiem exprimere. Pr. Apoth.

His animam similem sibi conditor effigiauit. Vnde participium. Idem Ham.

Effigians quod morbus edat, quod crimine multo Sordet. —

Egeries, pro excrementis. Paulin. Pan.

Sive per egeriem, qua sese animalia purgant.

Egregius, quasi è grege selectus, segregatus & excellens: prima breui, altera longa, contra rationem & consuetudinem. Pr. Cath.

Quem petram loquitur doctor egregius.

Electrum, ἤλεκτρον, metallū facticium ex auri & argenti temperatura, precio & splendore eximium. Pr. Psych. — *Quam summa rotarum*

Flexura electri pallentis continet orbe. Sumitur etiam *ἤλεκτρον* pro succino, propter colorem falernum, auro non dissimilem. *Electrei, nummi Lusitani, regis Ioannis.* Vasa electrina, leguntur in libris Iureconsultorum.

ELIAS propheta, qui uiuens in cœlum igneis quadrigis raptus est. Hoc nomen ortu proprio scribitur sine aspiratione, & significat Deum dominū, aut fortem dominum: D. Hieronymo interprete. Interdum etiam extrema litera abijcitur. Pr. Cath. *Elia tali creuit obseruantia.*

Sedulius facit etymon allegoricum, ἀπό τῆ ἑλίσ, inquiens:

— *Nam si sermonis Achiui Vna per accentum mutatur littera, solet.*

Elia autem, Eliæ; ut Numa, Numæ.

Elogium

Elogium, *ἑλῳγίον*, testimonium de aliquo honestū: ut Elogia Damasi pontificis De sanctis. Accipitur pro certa alicuius rei institutione. Terr. 1.

Delecto elogio cunctos iubet ipse lauari.

Emancipator, assertor & uindex. Idem Cath.

Emancipator seruientis plasmatis.

Emblemata, *ἑμβλήματα*, uasorum poculorum uel non solum simpliciter cælaturæ, sed etiam ornamenta, seu crustæ, quæ addi detrahi uel possunt utentis arbitrio. Pr. Pſych. *Sordent argenti emblemata, & omnis* *Theſaurus.*

Emerita, urbs Lusitanicæ, ut Mela & Plinius: colonia Vettoniensium, quæ Anas alluit, ut Prudentius. patria Eulaliæ fuit, cocco celebrata, & loco amœno ac fertili sita.

EMILIANVS, prætor Gallieni Imp. Fructuosum & eius collegas duos sacerdotes cremauit. Pr. Steph. *Edictum Emiliani tale fuit:*

Iussu est Cæsaris ore Gallieni, ut Quod princeps colit, hoc colamus omnes.

Eminulus, modicè eminēs seu extans: ut eminulis digitis, pro extremis, seu summis. Idem Steph. *Si modicum salis eminulis, Thuris & cauguum digitis Tangere uirgo benigna uelis.*

Energima, *ἐνεργίμα*, pro actionis effectu atq; opere: penultima correpta, contra naturam. Pr. Apoth. *Audiat insanum bacchantis energima monstri.*

Eneruo, neruis incisis mutilo, prima producta semper: sed eadem correpta apud Prudentium Cath. — *Aquosus albis*

Humor in uenis dcminetur, ægrum Corpus eneruans. — & Sym. 2.

Corpus eneruatum gereret sine laude palæstræ.

ENCRATIS, Cæsaraugustana martyr, in horrendum modum laniata, seruatq; in uinculis, donec uulnera & corpus putrescerent. Pr. Steph. *Viua post pœnæ specimen puella. Lege Hymnum quartum.*

Enorme, pro ualde magno, cuius norma seu mensura uix iniri potest: prima itidem breui. Sedul. 3. *Et septem panibus agmen Paut enorme ui. û n.* —

Enubilatus, à nubibus liber, sincerus & perspicuus. Paul. Cyth.

Enubilatam ueritatem cernimus.

Eous, *ἑὸς*, orientalis. Pr. Apoth. *Est ne Deus, cuius cunas ueneratus Eous?*

Per Eoos autem, Perfarum magos intelligit. Primam autem interdum corripit, ut in exemplo posito: interdum producit. Sedul. 2.

Eoi uenere magi, seuumq; tyrannum Grandia sollicitis perturbant nuncia dictis.

Ephebus, *ἑφύβος*, pubes, adolescens. Pr. Steph.

Doctor amarus enim discenti semper ephebo. Idem Pſych.

— *Seu feruor ephebos Incendat nimius.* —

Ephebus thyrsiger, pro Baccho. Idem Steph.

Putent ephebum post triumphos Indicos Ferire thyrsos posse, cum sit ebrius.

Arma ipsa Græcis dicuntur *θυρσόλογα*.

Episcopum, *ἐπίσκοπον*, Prudentius modò antistitem, modò magistrū, modò gregis pastorem, modò uulgi uocabulo papam nominat.

Episcopale, ad episcopum pertinens: ut solium episcopale. Idem Steph.

Epona dea, quam alij Hipponam dici autumant, quasi stabulariā, iumen torum præsidem. Idem Apoth. *Nemo Cloacinæ aut Eponæ super astra deabus Dat solium.* — In Heluetijs Saloduri, tale extat monumentum:

Equina libido, pro effreni & uehementissima. nam (ut Poeta ait)

Aduena quos profugus gignens, et equina libido *Intulit Italia.*—

Prosper. c. ing. — Neq; dissimiles nunc nascer illo Ortu primorum. —

Restituis.— Sedul. 3. Tartara dissiliunt, crebri patuere recessus.

Tempore quo uasta Ebræi uersantur eremo. Prudentius corripit mediam, Psych.

Cui ieiuna cremis axa madentibus *Exundant scatebris.*—

Es syllaba; in quibusdam nominibus brevis, contra naturā: ut in proles, apud Fort. 1. Et noua de terris proles ad astra uolat. In pubes & lues, apud Pruden

— *Stupuit luc improba castis* *Heroum iugulis.* —

ESAIAM prophetam de tribu Iuda generis nobilissimi, in duas partes
 factum scribit Epiphanius: factum id esse ligno, & à populo, Tertullianus:
 regnante impio rege Manasse, Hieronymus.

Effedum, pro uehiculo: uel est uerbum Britanicum, ut colligitur è Cicero-
ne: uel Belgicum, ut è Virgilio. Pr. Steph. *Lapis nigellus euehendus effedo.*

Altera pars etenim coeli sumus, altera terræ. Idem Apoth. Tunc etenim factam uideo.—

Alc.3. *Nulla etenim meriti post mortem facta potestas.* Apud ueteres differunt pos-
tu: etenim in principio, enim in medio ponitur. Interdum *καὶ τμήσις* diui-
ditur. Alc. ad for. *Et quid enim prodest periturum comere uuluum?* pro, Etenim quid
prodest. Sed ul. 4. *Nam quid enim prodest illic trepidare timore,*
Nullus ubi timor est? pro, quid nam enim prodest.

Si licet ex ethicis quidquam præsumere, uel si *De physicis exempli aliquid. —*

Etyma uocabulorum Poetae nostri interdum peruertunt: ut Eliæ propheta, Græcum facit Sedulius: Philippi & Petri apostolorum, Ebraica Arator. Hoc autem fit propter allegorias: in quibus curiosum esse, plerumque; est ineptum & barbarum esse.

Euangelistæ, sunt sacræ Christi historiæ scriptores quatuor, animantium

totidem imaginibus designati, & ipsis nominibus nulli ignoti. *Mattheus & Ioannes fuerunt Christi ipsius discipuli, testes uidelicet omnium rerū oculati. Marcus uerò discipulus Petri fuit, Lucas Pauli. Theophylactus utrunq; ex Septuaginta fuisse memorat. De his tales reperi in codice antiquo uersus:*

*Virtutum instituit Mattheus tramite mores,
Et bene uiuendi iusto dedit ordine leges.
Infrenit ore pio Marcus, similisq; leoni
Insonat, æternæ pandens mysteria uitæ.
Lucas uberior describit prælia Christi,
Iure sacer uitulæ, quia iuxta moenia fertur.
Terras inter amat cælumq; uolare Ioannes,
Et uehemens, aquilæ stricto secatur omnia lapsu.*

De iisdem similia ferè in fine libri primi Sedulius.

Euangelistam Ioannem, ea quæ scripsit in Apocalypsi, uidisse in somnis, testari uidetur Sedulius: uidisse animo, non oculis, neq; somniantem, sed uigilantem, nebulis remotis, ait Prudentius.

EVENTIVS, martyr Cæsaraugustanus. Pr. Steph. hymno quarto.

EVGENIA Romana, Alexandriæ sexum simulauit, inter uiros habitās. Alc. ad Fusc. Eadem Romam rediens, Galliæ dominatu in Tiberim præcipitatur. Fort.

EVLALIA uirgo, patria Emeritana, regione Lusitana, martyr Barcinonensis: annos nata quatuor & uiginti, ut Prudentius: uel, ut alij, tredecim, à Deciano prætore, imperatè Maximiniāno, primū ungulis laniatur, deinde flammis crematur. Pr. Steph. hymno tertio. Natalis decem penè tormentorum genera enumerat, quæ omnia uicit animositate plus quàm uirili. Fort. lib. 3. Eulalia, Emerita tollit ab urbe caput.

EVLGIUS, martyr Tarraconensis, Augurij collega. Pr. Steph. hymno sexto.

Eumorphius miles, crudelitatis Dacianæ administer, Vincentij martyris cadauer lembo in mare deportauit. Pr. Steph. hymno 5.

Eunuchus, οὐνδῆς, spado. Arat. 1. Eunuchi fecunda fides, qui gurgite mersus, Deposuit serpentis onus. —

EVPHEMIA Chalcedonensis, post multos cruciatus utris obijcitur, sub Diocletiano. Fort. duobus locis. Chalcedone & Byzantij templa celeberrima habuit. Paulin. Nat. Et quæ Chalcidicis Eufemia martyr in oris Signat uirgineo sacratum sanguine litus.

Euphrates, paradisi fluius, Ebræis Phrat. testibus Sallustio & Iustino, oritur in monte Armeniæ: montem Niphaten ait esse Strabo, præfecturam Caracitidem Plinius. Ab hoc irrigari, fertilemq; efficit Mesopotamiam, libro 3 tradit Lucanus: & Victor Malsiliensis, latius confirmat. In mare nō effluit, sed mearu occulto sub terras labitur, ut Curtius lib. 5.

EVPOLEMIUS carmine scripsit heroico certamen Agathi & Caci, hoc est Christi & diaboli, libris duobus. Auctoris nomen fictum est, & carmina non sunt meliora quàm aut Alani aut Rigenfis: quamuis similitudines magis eruditas habeat. Exemplar eius è bibliotheca Mersburgica ad Salam, Iacobus frater meus mihi descripsit, Sententias pauculas inde excerpssi, & Scholæ

A Scholæ Christianæ falsim addidi: quia librum illum esse diuulgatū, nondū cognoui, nec luce admodum dignum arbitror.

Excalceus, sine calceis, nudipes. Paul. Cyth.

Qui maluisset consoueri excalceus, Quam calcari frigidus.

Excruciabile, quod excruciat. Pr. Steph.

Eccc parata ministeria Excruciabilis exitij.

Excruciatus, quartæ declin. pro pœna seu tormento. Ibid.

Corpusq; duris excruciatibus Sponte offerebat.

Exequialis, adhibitus in exequijs. Ibid.

Tollunt sodales seminecem solo, Verbisq; deslent exequialibus.

Exfibulare, fibulas seu cincturam detrahere. Idem Pſych.

Auulsis exfibulat illa zonis.

Exhæres, qui hæreditatem non consequitur. Vi&.3.

Exhæres fieret regni uitæq; futura.

Exinire, in spacium breuius cōtrahere, ut in ordinibus sit columnarum, cum primū latæ porticus, deinde contraſtiores fiunt. Pr. Steph.

Addunt graciles tecto breuiore recessus, Qui laterum seriem iugiter exinient.

Exorcismus, est mali dæmonis coniuratio. Verba eiusmodi exorcismi ponit Prudentius Apoth. — Fuge callide serpens,

Exue te membris, & spiras solue latentes: & quæ sequuntur, uersibus adhuc quatuor.

Exoletus, turpi & libidinosa ætate contaminatus, & confectus. Pr. Steph.

— Velox, armiger Leno, exoletum qui tyranno pertulit.

B Lenonem uocat, aquilam raptorem: tyrannum, Iouem deorum maximum: exoletum, Ganymedem Troianū, iniuriam passum, Iouis ipsius abnepotē.

Exoticum, ἐξωτιμόν, externum, & ab aduenis petitum. Idem Pſych,

Ne secta exotica tectis Nascatur conflata odijs.

Expergitus, pro experrectus, inusitatum. Paulin. Cyth.

Fit sui tandem memor, Recipitq; sese expergitus.

Experimentum, longa antepenultima, ἀναγών. Pr. Steph.

Et experimentum cape, Sit crudum an assum suauius.

Exfibulare, cum sibilo eloqui, aliter quā reliqui scriptores utuntur.

Idem Steph. Cui prætor ore subdolo Anguina uerba exfibulat.

Exter, ubi nunc exterus, Paulino usitatum, ut,

Nam liber undis, intra mare exter maris. Et,

Nunc ille uobis exter, & uester manet. Item;

Permixtus Sodomæ testis, sed moribus exter.

Qui uersus in Parisiensi totus deprauatus fuit.

Extimum uestis, τὸ ὑπεραιώτερον τῆς ἱματίως, pro fimbria seu lacinia. Idem Cath.

Extimum uestis sacratæ furtim mulier attigit.

Extunc, eo illo tempore. Alc.2. Extunc insipido mulier præuenta reatu. Idem 3.

Extunc paulatim retrò sublapsa referri.

Exultantia, pro læticia & insultatione. Paulin. de Samfone:

Manuq; ductus de mola, ad ludibrium Hostilis exultantiæ.

F

F Abriliter, more fabri, uel artificiosè. Pr. Apoth. — Templum
Est illud, quod nemo opifex fabriliter aptans Composuit. —

H 2 Fabros

Fabros & parentes deorum Prudētius nominat Mentorem & Phidiam: A
 quorum opera cum adorentur, ipsos non coli artifices absurdum est. In sen-
 tentiam eandem Seneca loquitur, cuius uerba reperit Lactantius, de Falsa
 religione: Rectè in Moralibus Seneca: Simulacra, inquit, deorū uenerantur,
 illis supplicant genu posito, illa adorant, illis per totum assident diem, aut
 astant, illis stipem iaciunt, uictimas cædunt: & cum hæc tantopere suspici-
 ant, fabros qui illa fecere contemnunt. Quid inter se tam cōtrarium, quàm
 statuarium despiciere, statuam adorare? & eum ne in cōuictum quidem ad-
 mittere, qui tibi deos faciat? Hæc illi.

Facibus & lampadibus urebantur Christiani, ad augendam cruciatuum
 & mortis grauitatem. Idem Steph. Aut facibus data funificis. Ibid.

Flamma sed undiq; lampadibus In latera stomachumq; furit.

Factor, *ποιητής*, id est auctor & conditor, in bonam partem. Sedul. 1.

Factorem fugiunt, & quæ fecere uerentur. Alc. 1.

Præcellis factis? factorem pronus adora. Prosp. c. ing.

Factis hæsit, factore relicto. Fortunat. hymn.

De parentis protoplasti fraude factor condolens. Idem lib. 1.

Factor dans legem, factus sub lege minister. Pr. Apoth.

— Nec ferre pudefcit Factor quod peperit. —

Iureconfulti in malam partem hoc uerbo utuntur.

Factura, *ποίημα*, id est opus, uox noua est. Alc. 1. — Placet ipsa tuenti:

Artifici factura suo. — Pr. Apoth.

Iam cui certus inest modus, & cui nosse negatum est

Omnia, factura est: — Legitur sæpius apud Sedulium. B;

Falernum, uinum Campaniæ nobilissimum. Pr. Psych.

Vbi cantharus ingens Despuit effusi spumantia damna Falerni. Id Horatius ar-
 dens uocat, quia arsit incensum. Ager Falernus ubi fuerit, nunc ignoratur.

Falsare, aliquo obtentu deprauare. Tert. 5.

Et quanquam perit, id falsare agnomine uerbi.

Falsificatus, pro corrupto. Pr. Ham. Nil de pestiferis opibus uel falsificatis:

Terrarum spolijs stulto oblectamine libans.

Famidus, pro famelico. Drep. Epist. 3. Vel famido gratus uertat ab ore dapes.

Famula, famulatrix. Alc. 1. Impendat famulam longæuo in tempore uitam.

Famulari, more famuli inferuire, cum cultu uidelicet & obseruatiâ. Ibid.

Tu mihi, cuncta tibi famulentur. —

Fanatici homines, sunt religioſe furiosi: de quibus Prudentius Steph.

Furere ac rotari tus putatur mysticum. Nam torsione oris, rotatione capitis, co-
 marum excussione, iactatione corporis totius, uaticinia edebāt. de quibus:

Virgilius: — Non uultus, non color unus Non comptæ mansere comæ. —

Fanaticus anhelus, *ὄψθος*, pro uate. Pr. Apoth.

— Non spumat anhelus Fata Sibyllinis fanaticus edita libris.

Faselus, paruum nauigium, à Campanis sumprum. Idem Sym. 2.

Instar erant tenuis cymbæ, fragilisq; faseli Inter turrilas Memphitica rostra Liburnas.

Fatus, declinationis quartæ, pro sermone. Paulin. Nic.

Ad tuos fatus Scythia mitigatur.

Febbris, quasi dea à Romanis culta, fanum habuit in Capitolio, aram in:
 Esquilijis.

A Esquilij. Deos quosdā coluerūt, qui iuuarēt; alios uenerati sunt, ne nocerēt.

FELIX, martyr Cæsaraugustanus.

FELIX martyr Gerundanus: amborum meminit Pr. Steph. hymno 4.

Hic Felix patria fuit Scyllitanus, ciuis Cucufati: de quo diximus suprā.

FELIX martyr Vicentinus. Fortunatus lib. 8.

Felitem meritis Vientia leta refundit. Fuit hic patria Aquileiensis, frater Fortunatiani, interfectus temporibus Diocletiani.

FELIX Nolanus episcopus, patrem Syrum habuit, qui ius Nolanæ ciuitatis miles adeptus est. Felicis frater Hermias, ambitioni studuit, & militiæ patris exemplo operam dedit: sed Felix ad Ecclesiam se contulit, & patrimonium amplum proscriptione amisit: quod cum potuisset recipere, noluit. In eius natali die Paulinus aliquod carmen publicè recitare solitus est, quæ carmina Natales Felicis inscripsit: quorum decem adhuc sunt in manibus, ut suo loco dicetur.

Ferias esse Stygias, & tormentorum uacuitatē apud inferos, ea nocte qua Christi celebratur à mortuis resurrectio, tradit Prudentius Cath. hymno 5. Id alibi non legitur, & uidetur Hispanicum esse commentum.

Feriatu pro ociofo. Pr. Steph.

— *Manuq;*

Tingant magistri feriatas sanguine. Feriatum fretum, pro mari tranquillo. Ibid. Et carmen freta feriata pangant.

Feris obiecti sunt homines Christiani, cum quibus etiam certauit in theatro Ephesino Paulus apostolus. Pr. Steph. *Aut laniabere membra feris.* Ibid.

Non incendia, non feræ Crudeli interitu necant. Alijs locis feras has nominat,

B leones & pardos, à quibus crudeliter laniati sunt.

FERREOLVS Gallus, Viennensis episcopus. Fort.

Fescenina carmina erāt, primū (teste Horatio) rustica opprobria, deinde in nuptias urbanas translata, à lasciuientibus, & petulanter ac iocose inuehentibus in sponsum. Alij ab Oscis Campanis, alij ab agrestibus Etruscis in initio decantata scribunt. Pr. Sym. 1. — *Editur inter*

Fescenina, nouo proles aliena marito. Loquitur de Liuiā Drusillā, Tiberij Neronis uxore, quam Augustus à marito prægnantem abduxit: quæ intra tertium mensem Drusum peperit, Claudij Imp. patrem. Ipse uerò Augustus nullam ex ea superstitem prolem suscepit, quæ pœna raptus fuit: non solum dissociatio corporum, ut scribit Plinius, nam & infans, qui conceptus erat, immaturus est editus, teste Suetonio. Fescenina autem carmina qualia fuerint, uerbis Ambrosij Leonis libuit declarare, ex lib. 3. cap. 14. de Vrbe Nola, ubi de Vindemiantibus agit: Clamor (inquit) captum omnem hominis superat, atq; qui uix audientibus creditur: nam omnino furentium est. In agro enim, in quo uindemiant, semper pudibunda uindemiando inclamant: obscœnasq; quasq; partes suis nominibus pronunciantes, Veneres uel obscœnissimas se optare exclamant, eas iactant, minitantur: idq; omnibus ijs qui adsunt, atq; ob hæc dicta etiam risitant atq; cachinnantur. Quod si agri dominum dominam uel, aut domesticos horum spectarint (nanq; tota familia ad agrū uindemiamq; se conferre solet) tum ueluti crabrones irritati simul omnes exclamāt, atq; certatim efflant quod cuiq; uenereum lubet: reliquos uerò aduenientes ad agrum, aut fortè pertranscuentes, non modò his ipsis

H 3. uerbis:

uerbis excipiunt, sed etiam omni genere conuiciorum laceffere gaudent. A
 Quod si in itinere obuij fuerint uel ciuibus uel hospitibus, tum conuicia au-
 ditu mirabilia inueniunt, atq; contorquent in eos, præter iniectas omne ge-
 nus Veneres: nec parcūt regulis, magistratibus, alijs uel summis uiris. Sacer-
 dotibus quoq; præsertim cœnobitis, omnium furiarum furentissimi, eadē
 malē obsecrēneq; dicta incutiunt, sicubi uiderint: neque ob hæc pœnas ulla
 soluunt, more loci eos absolutos ferente. Monentem uerò, si quis eos casti-
 gare uelit, derident, ac exerta lingua contemnunt, oreq; ipso in eum oppe-
 dunt: pudor nullus, reuerentia omnis deleta est in eis: loquendi summa li-
 centia atq; arrogantia in promptu est. Hæc ille, de suis Ofcis Nolanis.

Fictor, *παιστής, ὑποπαιστής*. Prosp. c. ing. Lino procedat ab uno
 Dissipat opus, mutat numeros per uascula fictor.

Ficu Iudam se suspendisse, ait Iuuen. c. 4.
 Informem rapuit ficus de uertice mortem.

Ficulnus, uel ficulneus, è ficu detractus, aut natus. Sedul. Ench.
 Dat nudis ficulna draco mox tegmina uictor. Idem 3:
 Confestim uiduata suis ficulnea ramis Aruit. —

Fidele, cui fides meritò habetur: non solum de persona, sed & de alijs re-
 bus dicitur. Fort. lib. 2. Impleta sunt quæ concinit
 Dauid fideli carmine. Prud. Cath. Da puer plectrum,
 Choreis ut canam fidelibus Dulce carmen et melodum.

Fidei, quintæ declin. media producta, consuetudine uetustissimorū. Pau-
 linus: Auscultat nato genitrix, uis tanta fidei.

Simile ex altero Paulino citat exemplum Beda, B
 Discutiebant ouans galea scutoq; fidei: quod nunc legitur Nat. 5. Sed in editione Ba-
 diana corruptum est, ut & alterum, quod ex oda ad Nicetā idem Beda affert:
 Quæ modò in toto species probatur Orbe, cum sanctæ pia pars fidei
 Fulgeat Christo: reliquos tenebris Obruat error.

Ita rursus Nat. 5. Anxia corda regens firmabat amore fidei. Et in Paneg.
 Prescribens ueteri legemq; modumq; fidei. Tot exempla ostendunt, more Lucre-
 tiano ipsis hoc planè fuisse peculiare.

Fidiculæ erant lora seu chordæ, quibus ad torquendum homines, uteren-
 tur: ab ipsis fidibus seu chordis dictæ. Pr. Steph.

Nec distat, ignis an fidiculæ seuiant. Ibid.
 Sulcosq; acutos, et fidiculas transferant. Sunt qui putent cultros esse tonsorios,
 acie acutissima. Mihi uidetur, illi aliquid simile fuisse, quod Misnenses cum
 Daumenstoc nominant, Saxones ein dumschraub.

Figmen, pro figmento. Pr. Apoth. Vtroq; hominem meditans de figmine. Ibid.
 Solus homo emeruit Domini formabile dextra
 Os cupere, et flabro deitatis figmine nasci.

Figurare, figuram indere, formare. Tert. 1. —
 Quiq; figurauit carmen spiramine uiuam.

Figurator, qui figuram dedit. Ibid.
 Ipse figurator, renouator corporis ipse.

Filij nomen, pro cuiusuis ex posteris. Alc. 4.

— Celsa petenti Successit magnis non impar filius ætis.

Loquitur

Loquitur de Noe, qui erat pronepos Enoch, quem fides (ut idem canit)
In cœlum sine morte tulit.

Fio, in dissyllabis correptum frequentissimè, contra aliorum poetarum
 usum. Pr. Steph. Ignibus uorabere *Damnatus, & fauilla iam tenuis fies.* Ibid.
Iamq; tuū fieri mandas, fio Cyprianus alter. Sym. 1. Vera ratus, quæcumq; fiat auctore senatu.
 Sichardus cōsensum non obseruans, locum hunc ultimum correxit: sed nos
 Prudentium ipsum, & codicem manuscriptū sequimur. Similiter Tertul. 2.
Saxa fiunt, & semper erunt, nisi magna potestas — Soluerit. Et Arat. 2.
Credite, uera fient: nec spe frustrabor inani. Et Cypr. Gen.
Lux fiat, & claro nituerunt omnia mundo.

Fiscella Prudentio est, Sparteus culleus, ut ipse nominat, cui imponeban-
 tur qui mergendi essent in fluminibus, aut mari. Steph.
Tantiq; custos pignoris Fiscella fertur fluctibus. Paulo antè: *Sparteus* —
Claudat cadauer culleus.

Fistula instrumentum musicum, factum olim ex calamis, *ἐμπυστήρ*: nunc
 è piro aut buxo fit, pastoribus familiare, Idem Apoth.
Aemula pastorum quod reddunt uocibus antra.

Fistulares uersus, ut Diomedes, qui à Græcis *εἰσπυγῶδες*, sunt apud uete-
 res, cum syllabarum numerus cum singulis uerbis crescit: qui alio nomine
ὑλμανίσι. Qualis est ille Prud. Apoth. *Nec capit humanis angoribus excruciar.*
 Et ille Iuuen. 2. *Cum nato pariter conuiuia concelebrabat.*

Flabra uitalia, pro ipso spiritu uitali, dicit in 4. Sedulius.

Flabralis, à flabro. Pr. Apoth. *Cum libet in gelidum flabrali frigore uentum*

B Spiritus existit tenuis. —

Flagitiosi apud inferos è sententia Poetarum puniuntur. Titius libidino-
 sus, cui iecur uultur exedit: Tantalus anarus, qui in medijs aquis fitit: Sisy-
 phus *πολυπράγμων*, qui saxum ingens uoluit & reuoluit: Danaï filiaë perfidaë,
 quæ in pertusum dolium aquam cribris important.

Hec inopes ueri, uani cecimere poete, *Qui Christum ueri non tenuere caput:*
 ut in Panegyrico canit Paulinus. Vbi & Cerberum nominat, umbras alla-
 trantem per tria rostra, & Charōtem eas terrentem sordibus & squallore, &
 Eumenidas sæuientes uipereis crinibus.

Flagrantia, ardor. Pr. Steph. *Sic sedat omnem pectoris flagrantiam.* Gellianum
 uerbum: ut Flagrantia montis, ut Vigor flagrantiaë, apud eundem.

Flammari, pro inflammar. Viët. 2. *Insanas flammatur in iras.*

Flora, nobilissima meretrix Romana, posteaquam Senatū hæredem scri-
 psisset amplissimarum opum ex quæstu partarum, simulacrum, templum,
 ludos, sacra, circum meruit. Campus Floræ adhuc in urbe celebris est. Ridet
 autem Prudentius illam domus Pompeianæ libertam, lecti pellicem, urbis
 scortum publicum, mulierem sola forma commendatam, inter deas nomen
 & honorem consecutam.

Fluiscere, pro fluere. Dracont. Hex. *Cuius ab aspectu montes & saxa fluiscunt*
In cineres. —

Fluij qui lætificant terram, & agros (ut sic dicam) conserunt, in Egy-
 pto Nilus, in Mesopotamia Euphrates: de quibus Alcimus. in Sicilia Elo-
 rus, de quo Virgilius, qui eum ideo stagnantem appellat.

Forara

Forare, pro perforare. Pr. Steph. Quamquam forassem forte si puncto leui.

Fortunæ imago cum Copiæ cornu picta est. Idem Sym. 1.

Formatum Fortunæ habitum cum diuite cornu.

FORTVNATVS qui dictus cognomento est, Venantius Honorius Clementianus Fortunatus dicitur, in codice Murbacense manuscripto. Nascitur in Italia Transpadana, uicula agri Taruisani. ita enim ipse scribit de loco natali in uita D. Martini, libro ultimo:

Per Cenitam gradiens, & amicos dupla Venenses,

Quæ natale solum est mihi sanguine, sede parentum,

Proles origo patrum, frater, soror, ordo parentum,

Quos colo corde, fide. — Sororis Tutitianæ idem lib. 11. facit mentionem.

Institutus Rauennæ fuit, à Gregorio episcopo. In exiliū pulsus est, sub initium Exarchatus. De exilio conqueritur lib. 8.

Exul ab Italia nono, puto, uoluo in anno,

Littoris Oceani contiguante salo.

Tempora tot fugiunt, & adhuc per scripta parentum,

Nullus ab exclusis me recreauit apex.

Quod pater ac genitrix, frater, soror, ordo nepotum,

Quod poterat regio, soluis amore pio. Scribit autem hoc ad Lupum Campaniæ ducem. In Galliam profectus, propter ingenium præclarum & sanctimoniam uitæ, dignitatem pontificiam consequitur apud Pictauos. de qua re idem lib. 8.

Italia genitum, Gallica rura tenent.

Pictauis residens: qua sanctus Hilarius olim

Natus in urbe, fuit notus in orbe pater. In ea dignitate non ociosam uitam duxit, sed multa ad uarios scripsit, carus summis & infimis: in primis regi Sigeberto, & Lupo duci Campaniæ, de quo diximus. In Germania peregrinatus est. Metim, Treuerim, & Moguntiam inspexit: & ad eorū antistites, Vilicum, Nicetiū, Sidonium carmina misit. Radegundim Turingicā, fratris Erinfredi filiam, inter captiuas è Germania abductam, matronis sanctissimis comparat. In adolescentia, cum ex oculis laboraret, diui Martini beneficio ipse, & Felix Taruisanus, restituti sunt. ita enim canit:

Quæ mea Taruisus residet, si molliter intras,

illustrem socium Felicem quæso require:

Cui mecum lumen Martinus reddidit olim.

Pauli & Ioannis templo Rauennæ, testatur ibidem:

Tignus adest, cuius uitrea natat ignis in urna,

Huc ego dum propero ualido torquente dolore,

Diffugiente gemens oculorum luce fenestra.

Quo procul ut tetigi benedicto lumen oliuo,

igneus ille uapor marcenti fronte recessit,

Et præsens medicus blando fugat unguine morbos. Scripsit de excidio regni Turingorum, Hodæporicum uitæ suæ ad Iustinum iuniorem Imp. & ad Sophiam Augustam: item, De gubernando regno, ad Sigebertum Gallorum regem: qui libri amplius non extant. In bibliotheca Murbacense asseruantur in hunc diem, Carminum uariorum libri 11. De diuo Martino lib. 4,

carmine

A carmine heroico. De partu Virginis lib. 1. Eiusdem expositionem Dominicę orationis, & Symboli apostolici, Ioannes Hartungus edidit nuperrimè ex officina Hérici Petri. Floruit sub Iustino iuniore, anno D. LXX. & in diuorū catalogo numeratus. Exemplar Murbacense ad me misit Ioannes Oporinus, de studijs optimè meritis: ex quo, quæ ad institutum huius Operis pertinuerunt, collegi, libellos quatuor: reliqua enim momenti non magni uisa sunt. Quidquid autem sententiosum fuit, præterea inde excerpti, & Scholæ Christianæ puerili locis suis inserui, ne quid relinqueretur in auctore nondum edito, quod desiderarent studiosi.

FORTVNATVS propter uersum dicitur, qui uero nomine Fortunatianus, episcopus & martyr Aquileiensis. Fort. lib. 4. de diuo Martino:

Aut Aquileiensem si fortè accefferis urbem, Ac Fortunati benedictam Martyris urnam.

Eiusdem quoq; meminit de Gaudijs uitæ æternæ, lib. 8. Hic cum Felice fratre, à Diocletiano capite truncari iubetur. Fortunatianus sepulchrum habet Aquileiæ, Felix Vicentiæ: de hoc etiam paulo antè.

In Fossa ruere, pro in defossa, id est, in scrobibus latentibus perire. Tert. 1. *Qui cæco duce præcipites in fossa ruistis.*

FOTINVS hæreticus, Manichæo contrarius: ille Christum negat esse Deum, hic uerò hominem esse negat. Ille ait initium à uirgine sumplisse, sed tamen seipsum suscitauisse à mortuis, ut testatur D. Ambrosius in epistolas ad Galatas & Ephesios. Pr. Pſych. *Hac sese occultant Fotinus & Arrius arte, Immanes feritate lupi.* — Trinitatis plenitudinem negauit, neq; ullam Christi aut Spiritus sancti personam. Deum enim singulum & solitarium, & more

B Iudaico confitendum affirmauit.

Fotus, quartæ declin. pro fomento seu tractatione, ut nominat, humana. Pr. Steph. *Paulum benignis fœtibus Recreetur.* — Iuuen. 1.

Lenni pannofo tegmine fotu Texit. —

Fragrans, olens. Pr. Apoth. *Blandus in ore sapor, fragrans odor.* —

Fratris proles, seu fratris filius, qualis erat Loth Abrahamo. Pr. Præf. Cath. *Redit, recepta prole fratris inclutus.* Viët. 3. — *Fratris quod prole relicta Nunc solus uidere tibi.* — Idem tamen paulo antè nepotem nominauit, sed abusiue. Errant in eiusdem nominis explicatione Perottus, Calepinus, Mancinellus, à quibus omne penè uulgus literatorum in errorem similem perductum est, qui nepotem fratris pro fratris filio ponunt.

FRONTO, Cæsar Augustanus martyr. Pr. Steph. hymno quarto.

FRVCTVOSVS, Tarraconensis martyr, Pr. Steph. hymno quarto & sexto, cum Augurio & Eulogio suis diaconis rogo imponitur.

Frugescere, fruges concipere & efferre. Pr. Sym. 2.

Hinc ait & steriles frugescere rariis agros.

Futicare, fruticem emittere. Tert. 6.

Tempore nuda suo, folijs quoq; fruticat arbor.

Fuat, pro sit, antiquum. Viët. 3. *Nil est quod metuas, hæres tuus ille Damascus*

Vt fuat. —

FVLBERTVS, Carnotensis episcopus, temporibus Othonis III. floruit: qui inter alia laudabilia, Stirps Iessæ, Solem iusticiæ, Chorus nouæ Hierusalem composuit. Ita Martinus Polonus in Chronicis.

I Funerare,

Funerare, in funus efferre. Pr. Cath. Orba quem pater supremis funderat fletibus. A.
Furiare, in furias agere. Sedul. Ench. — Et iubet hostem

Porcorum furiare greges, ac per freta mergi.

Furuerunt, à furio. Sedul. 1. Nec minus & Darij furuerunt iussa tyranni.

Furunt, pro furiunt. Arat. 2. Cui pelagus tellusq; furunt.

G

GAlaulæ, populi Africani, quorum mentio apud Prud. 2. Sym. Eorundē mentio apud scriptorem ignobilem, hoc uersu:

Marmarideq; leues, & cum Garamante Galaulas. Galaulæ uis sunt hasta quadam solida, instar uenabuli, tota ferrea, quam Cruppeam dictam reperimus: unde Cruppellarij milites memorantur apud Corn. Tacitum.

GALERIVS Imp. cognomēto Maximinianus, gener Diocletiani, hostis nominis Christiani acerrimus, annos decem uexauit Ecclesiā. obiit eo mortis genere, quo ante ipsum Antiochus & Herodes: & corrosus à uermibus, edicta contra Christianos reuocauit, Iudæ pœnitentia.

GALERIVS, prætor Illyrij, Quirinum Sisciæ episcopū fluuio mergi iussit. Pr. Steph. hym. 7.

GALLIENVS Imp. cum patre Valeriano tyrannidem exercet. Sed Valeriano à Persis capto & subiugato, edicta contra Christianos aut abrogat, aut mitigat.

Gallus puer, aut adolescens, Cybeli dicatus. Pr. Steph.

Puer sed obstat gallus ob libidinem. Galli appellati, quasi minimè uiri, *λατ' αὐτῶν & πορὸν*: ut nostro tempore monachi à populis Rhenanis, caballi, seu ipsorum lingua Hengistū: monachæ contrā à Misnensibus & Turingis Scrofe, seu, ut i- B. psi loquuntur, Nonnæ dicuntur.

Ganeum, quasi *γῆνον*, metathesi, primā corripit: pro loco subterraneo seu lustrō, in quo habitant qui quæstum inhonestè quærent. Pr. Pſych.

— Domineq; fluentis: *Iura pati, & laxa ganeorum lege teneri.*

Ganges Gangis, & Ganges Gangetis, Ebræis Philon, fluuius Paradisi: alij qui uolunt esse Phasin. Alc. 1.

Quartus dehinc Phison, quem nominat India Gangen. Vict. 1.

Gangetisq; replet populos, atq; Indica regna. Terram circumiacentem lætificat: agit ramenta auri, ut Cyprianus & Victor: argenti, ut Plinius. Reperiuntur in ripis eius gemmæ, onyx & bdellium, ut Moses: carbunculus & prasinus, ut Cyprianus: smaragdus, ut Victor. Amnibus quindecim auctus excurrit in Oceanum, ut Megasthenes & Arrianus testantur.

Gastrimargia, *γαστριμαργία*, uoracitas, à uentre & segnicie conflata ingluuiēs. uoraces enim ferè simul fatui sunt, & ignaui. Hilar. Hym.

Quos inde gastrimargia *Huc illecebra depulit.*

Gaudium gaudere, *τὴν ἀδύνησιν μὴ*. Iuuen. 1. Gaudia magna Magi gaudent. — *ἔχασσαν χαρὰν μεγάλην σφόδρα.* Vix potest expressè satis gaudium illud solidū uerbis Euangelista dicere.

Gaulæ. Vide Galaulæ.

Gehenna, uox Syriaca, à ualle Hinnon, in agro Hierosolymitano, in qua pueri idolo Moloch immolabantur: quam idololatriam insectantur acerbè, Hieremias & Ezechias prophetæ. nam ipsorum temporibus à regibus & sacerdotibus.

A sacerdotibus pertinaciter defensa fuit. Accipitur pro ipsis inferorū tormentis. Pr. Ham. — *Auide nec flamma gehennæ Deuoret hanc animam.* —

Iuenc. 1. *Premia iusticiæ tribuct, sceleriq; gehennam.*

Gehennæ mancipium, prouerbio Theologico: dicitur de homine, adhuc in uiuis, damnato. Pr. Ham. — *Gehennæ*

Mancipium, Strygo qui sit damnandus auerno.

Gemini fratres, Castor & Pollux, Romæ in foro templum habuerūt, pilæ seu ueruta tenentes. à pilis, fratres pileati, id est hastati, à Catullo dicuntur.

Verutorum meminit Pr. Sym. 1. — *Gemini quoq; fratres*

Corrupta de matre nothi, Læcia proles, Nocturniq; equites: celsæ duo nomina Romæ Impendent, retinentq; ueru. — *Lectio hastenus deprauata fuit.*

Gemmæ, quæ à Cypriano, Prudètio, Victore, Fortunato, alijsq; nominantur, eiufmodi sunt: de quibus breuiter dicendū, ut studiosis fatissiat. Amethystus, purpureus: à colore uiolaceo etiam Ion, Veneris gemma habita.

Fort. 8. *Alligat & nitidos amethystina uitta capillos.* Bdelium fuit lachryma arboris cuiusdam maritimæ, quæ aquis densata, aliquam fortasse Achatidis aut Lyparei lapidis habuit similitudinem: quale nunc est succinum. Beryllus, qui est coloris glauci seu uiridis, qualis est maris puri. Hunc in annulo gestauit Porfena rex, habuit Cæsar Augustus. Iuuenalis beryllos uocat inæquales, quia artifices eis dant formam sexangulam. Fort. 8.

Inferitur capiti radians diadema beryllis. Carbunculus, *καρβυκλίτης, λυχνίτης* à Dionysio, Pyropus ab Ouidio 2. Met. carboni ardenti similis. Vict. 1.

— *Fulmineo rutilans carbunculus igne.* Drepan. Epilt. 3.

3 Sic rutilus rutilum uomit & carbunculus ignem. Drep. Hex.

Frigidus & roseo carbunculus ardet odore. Ceraunia, à loco dicta, alias asteriās, de qua suprā. Chalcedon, uel Chalcedonius, item à loco, qui simpliciter onyx & onychites. Hebes dicitur à Prudentio, quia non est pellucens. Onyx autē onychi in tenebris densis attritus, corpus in bene magno lapide pellucidū ostendit. Fort. 8. *Dextre armilla datur, chalcedon iaspida mixta.* Chrysolithus,

— *Natiuo interlitus auro:* ut Pr. Pŷch. propter guttas aureas quas habet. Propert. 3. *Quos uel dedit flauo lumine chrysolithos.* Chrysoprassus, berylli species, ex auro & porri succo nomen habet: alia appellatione gemma Beli, Prasitis Theophrasto. Pr. Pŷch. *Te quoq; conspicuum stru.tura interseru ardens*

Chrysoprassæ, & sidus staxis stellantibus addit. Crystallus candida, tanta duricie, ut ea excudatur ignis: ut silice, pyrite, iaspide. Crystallus nunc est maiorū speculum, cuius loco Mnifuride usi sunt Chaldæi, ut apud Psellum legitur. Appensa lac nutricib. auget, pota medetur calidis fluxionibus, ut Pandulphus Angelus. Cyaneus, uel cyanus, Sapphiri species optimæ, & coloris eminentis. Hyacinthus, interdum amethysti, interdum chrysolithi species habetur, pro colorum uarietate, & crassitudine corporis. Claud. — *Fulgor ibetis Temperat arcans hyacinthi cæcula flammis.* Iaspis, modò uiridis, modò cærulea, modò maculosa, modò punctis fuluis stellata. Vnde Virgilius de capulo gladij *Æneæ,* — *illi stellatus iaspide fulus* Ensifer. —

Fibulæ ex eadem fiebant in uestibus. Claud. — *Tereis no tantur iaspide uel. res.* Fort. lib. 4. de diuo Martino: *Trama topazus erat, rutilans & flumen iaspis,* Et tunice insignis currunt pro uellere gemmæ. Lychnites, quem carbunculum remilistorem

missiorem Plinius nominat. Idem de Partu Virg.

Lychnites hebes est, cedit tibi Lucifer ardens. Sapphirus colore cæruleo, in gemmis ^A est nobilibus: & celebris fuit Sapphirus Iulij II. Pont. Max. propter quam sepulchrum eius uiolatum est. Ea Græci usi sunt, qui dæmones euocarēt, & in aliorum actiones & facinora inquirerent: ut auctor est Gregoras, Synesij interpres. Sardonium, uel Sarda, nunc carneolus. Pr. Psych. — *Pingit iaspis Sardonium iuxta appositus, pulcherq; Topazon.* Sardonyches in rubro candidus, ex quo Indi capulos fecerūt: Itali eodem lyras & testudines exornarūt. Eam gemmam principem uocat, in annulis signatorijs, Iuuenalis. Smaragdus, insignis uiriditatis: unde uerno gramine comparatur à Prudentio. Tertull. 6. *Herbosaq; uiret prægrandis luce Smaragdus.* Hæc dicitur & Limoniates Plinio. Idem celebrat Smaragdum Polycratis, ut eiusdem Sardonychen Zezes.

Claud. de ueste Honorij. — *Preciosaq; fila Smaragdīs Ducta uirent.* — Anno decimo Pauli III. Romæ inuenta est Smaragdus, in sepulchro Mariæ Honorij Imp. filiæ, auro inclusa, in qua ipsius Honorij caput exsculptū fuit. Viçt. 1. *Ac uiridi radiat fulgescens luce Smaragdus.* Topazus etiam inter uirides numeratur, *πρασινῶν καὶ χρυσοῦ λαμπρῶν.* Fort. 8. Pulchra topaziacis oneratur zona lapillis. Idem albam topazum dixit, de Partu Virginis:

Quando pauimentis alba topazus inest: utens fortasse nomine gemmæ, pro lapidis aut marmoris. Scripserunt de gemmis nostra memoria uiri clarissimi, Erasmus Stella, & Georgius Agricola, uterque medicus & consularis, ille Zuiccanus, hic uerò Chemnicensis.

Genealogus, *γενεαλόγος*, qui origines familiarum describit. Pr. Apoth. — *Cum patre Christum Esse Deum, uelut ille inquit genealogus idem:* loquens de Mose, B. qui initia orbis terrarum, & ortus primorum parentum enumerat.

Genesis, *γένεσις*, ortus, seu initium uitale. Idem Sym. 2.

Cur sibi præscriptum non commutabile fatum.

Ut captiua putat? genesis cur uincula fingit?

Est etiam, ex ipso ortu iuxta positum siderum uaticinatio. Tertull. 1.

— *Stellarum nomina falsa, Nascentum geneses constringere.* —

Ponit inter res abominandas, cultum idolorum, obseruationem sortium, auguriorum, siderum, extorum, & ipsam magorum uanitatem. Idem alio loco contra Marcionem: Mathematici (inquit) ut plurimum sunt Marcionitæ, nec hoc erubescerent dicere, de ipsis etiam stellis uiuere creaturas.

GENESIVS, Arelatenſis martyr. Pr. Steph. hymno quarto, & Fort. lib. 8. Officio mimi functus est apud Diocletianum, exprimendis uidelicet Christianorum ritibus & cæremonijs. Is per iocum se baptizandū curauit, spondente pro ipso, & munera dante Diocletiano. Inde albo uestitu ad locum supplicij duci iussus, Veneris statuam obuiam adorare noluit, seq; in suo baptismo uirum candida stola sibi afsistentem uidisse affirmauit, & se in Christum credere, qui delictorum ueniam, & omnis leuitatis promiserit. Igitur & fustib. cæsus, & in eculeo leuatus, & lampadibus uſtus, à Plautiano præfecto securi tandem percutitur.

Genij perhibebantur dii natales, unde Genius urbis Romæ cultus. Pr. Sym. 2. quo in libro genios portis, domibus, thermis, stabulis assignatos testatur, & superstitionem illam rectissimè irridet. In antiquis inscriptionibus.

A bus legi dicata Epigrammata. Genio cohortis & exercitus. Romæ in uia Salaria, suprà exsculpto antiquo poculo legitur:

GENIO

SIMILIS

FAMILIA. &

GENIO PAG. TI-

G O R. extat monumentum in Heluetijs: id est,

Genio pagi Tigorini.

Genitalia olim dijs dicata, ut Cybèli. Pr. Steph.

Ast hic metenda dedicat genitalia. Nunc genitalia suspenduntur nescio cui Arcalio ab Italis, cuius me admonuit Theseus Mega Neapolitanus.

Gentilitas multis uarijsq; inquinata pollutaq; libidinibus, cœlum ipsum repleuit nuptijs. nubitenim Hebe Herculi, rapitur Proserpina Plutoni: adulterijs, quibus Iupiter, Mars, Venustori contaminati: stupris, ex quibus nati Mercurius, Cupido, Bacchus, Hercules: incestibus, unde *Incedit diuim regina Iouisq;* Et soror & coniunx: impuritate deniq; nefanda, unde notus Ganymedis raptus, & palæstra Hyacinthi. Deas autem quas uoluerunt esse castas, quasi à cœlo segregarunt: Vestam in sacraia, Minervam in lÿcea, Dianam in siluas. Hæc Prudentius in Romano, & contra Sym. i. latius persequitur.

GEORGII martyris, nullo non tormenti genere excruciat, historia in concilio Niceno apocryphos habita, eo quod dissideret tam ex parte loci, quàm ex parte modi: & tam ex parte temporis, quàm ex parte iudicis, ut ait Natalis Venetus. Fort. lib. i. *Carcere, cæde, fame, uinculis, site, frigore, flammis*

B. *Confessus Christum.* — In Ecclesia Cretensium & Corcyræorum, & aliorum Græcorum Venetijs nullæ aliæ uisuntur imagines, præter Christi crucifixi, Mariæ uirginis, & beati Georgij. In illius armatura equestri, & puella defensa, & dracone Libyco interfecto, allegoria uenusta inest: quæ explicata suauissimis uersibus est à uiris doctissimis, Georgio Æmilio, & Ioanne Stigelio. Qualis autè apud Græcos est Georgius, talis hoc tempore apud Moscovitas Nicolaus, de quo uulgus sermone prædicat: Si Deus non esset Deus, tum nullus esset alius Deus nisi Nicolaus.

GERVASIUS & PROTASIVS, fratres gemini, Vitalis martyris filij, patria Mediolanenses, à Nerone sublati sunt. Fort.

Gerundium in Dum, cum accusatiuo: cuius non multa exempla annotat grammatici. Tert. 4. *Quos obturatis fugiendum est auribus ultro.*

Getæ, pro Gothis, qui occuparunt Italiam. Geticus tyrannus pro rege Gothorum, quem superauit Stilico. Pr. Sym. 2.

Tentauit Geticus nuper delere tyrannus Italiam. —

Getam, ridiculum initio libri sui nominat Sedulius: & intelligit Comædiam, in qua Getæ serui primas ferè tenent, & ridiculi introducuntur. Eadem est Nebrissenfis, & libri antiqui lætio; & conuenit cum ipsa sententia.

Gigantes appellantur homines magni & splendidi, & quadà auctoritate magnifica præditi, qui omnem corruerunt in mundo disciplinam, & uiribus opprefferunt primam Ecclesiam. Alc. 4.

Si speciem quæras, humani corporis illis Plus uultus quàm forma fuit: sic linea membris Conueniens, hominem monstrabat, dissona molem. Eorum quatuor genera nomini-

bus distincta recēsentur: Niphlim, qui inter Heuēos habitauerunt, dicti quasi **A** grassatores, propter rapinam: Emim, inter Iebusæos, Moabitas & Ammonitas, quos hi gentili nomine Zamzumim, quasi formidabiles, propter uiolentiam nominauerunt: Enachim, inter Hethæos, quasi torquati, ab ostentatione opum: Raphaim, qui sedes habuerūt inter Amorrhæos & Palæstinos, nomine sumpto honesto, quod seruatores & curatores essent. Tot monstris antiquitus oppressa fuit Dei Ecclesia. Sed fuerunt seculis omnibus uiri superbi, cum potestate & honoribus, uirtutis & honestatis inimici: unde etiam apud poetas inualuerūt nomina Titanum seu Gigantum, Cyclopum, Centaurorum, Tyrannorum: de quibus annotare aliquid copiosius libet, ut cum Ebræorum nominibus & factionibus conferantur. Titanes & Gigantes, Saturno & Ioui bellum finguntur intulisse: quibus propter uirium fiduciam, & quod factionibus florerent, addiderunt multa capita, ora, manus: item pedes serpentinos. unde à diabolo prodijisse intelligas, & serpentis esse progeniem. Hoc genus hominum ita describit Hesiodus:

— ἀδάρμαντος ἔχον ἱερὰ τὸ βόσφρονα θυμὸν,

ἄπλωστοι, μέγα δὲ βίη, καὶ χεῖρες ἀπῆτοι.

Celebrata fuit prouerbio *γαλάντων ἀπόνοια*, de uita sceleribus & flagitijs obrutata: in qua turpe haberetur, non esse turpem. Armati incede bāt domi forisq;, unde τὸν χειρὶ λαμπέμενοι apud Poetam dicuntur. Cyclopes in litore Siculo fuerunt, Artus semihominum patulis qui faucibus, imò

integros uiuosq; homines crudo ore uorarent: ut canit Alc. 4. De horum principe Polyphemo Virgilius: *Visceribus miserorum, & sanguine uestitur atro.*

Inter eos nulla honestas ualuit, nullæ leges fuerūt, nulla societas seruata est: **B** ut patet ex Homero & Euripide, & uitam Cyclopicam ad Nicomachū detestatur Aristoteles. Cyclopum deus Venter fuit, *μεγίστην δαιμόνων ἡ γαστήρ*: quorum similes sunt, quos Apostolus ad Philippenfes notat. Deum simpliciter contempserunt. unde Polyphemus Homericus:

ὃ γὰρ λύκωνες διὸς ἀγίοχ' ἀλέγεις,

ὅδε θεῶν μακάρον.

— Centauri, multitudo equestris extitit, *στρατὸς ὑβριστες, αἰώμος, ὑπείροχος βίαν*, ut ait Sophocles. & alius poeta dixit, *νῆς ἐν ὧν ἕρπαιροι*. His deprauatis eorum moribus insuper addit Homerus uinolentiam, Pindarus feritatem, Ouidius libidinem: quæ uitia ferè sequuntur magnam opulentiam. Tyranni nomen, ut Hippias Sophista scribit, poetæ Archilochi temporibus ortum: & existimantur, à Tyrrenis Italiæ populis dicti, ut in Græcorum Scholijs est. Nota autem Mezentij crudelitas, qui mortuorū corpora cum uiuentibus iunxit, & in tali complexu necauit. nota eiusdem impietas, ita enim ipse inquit apud Virgilium: *Dextra mihi deus, & telum.* —

Similiter Capaneus Argiuis apud Statium: — *Virtus mihi numen, & ensis,*

— *Quem teneo.* Fuerunt tales multi, ut Lycaon Arcas, Salmonæus Eliensis, Clearchus Heracleus, Erechthon Thessalus, Polymnestor Thrax, apertè & in deos contumeliosi, & in suos populos uiolenter iniurij. Similes Gigantibus fuerunt Cambyſes, Domitianus, Iulianus: Cyclopibus helluones isti, Candaules Lydus, Heliogabalus Romanus, Venceslaus Boemus. Centauris multi nobiles, καὶ νεόπληστοι & Nabal ille Carmelita, Dauidis exulis, sui tamen tribulis, irrisor: Calebi & Othonielis, uirorum lectissimorum, meritis

& pro-

A & progenie tumidus. Tyrannis, Hercules, qui linum præceptorem: Ioas rex Iudæ, qui præceptoris filium interfecit. Tyrannis præterea similes sunt, qui religionem contemnunt, humanitatem oderunt, Dei præsentiam negant, qui deniq; cæteris orantibus rident in templis, aut garrunt ita enim de Lycaone Arcade (quem Cainum fuisse nonnulli augurantur) scribit Ovidius:

— *Vulgusq; precari Coeperat, irridet primò pia uota Lycaon.*

Ebræorum & Græcorum exemplis si uellemus addere superioris aut nostræ memoriæ homines impios, & uentri deditos, ac mundi artibus corruptos, intelligeretur, nullis temporibus defuisse eiusmodi humani generis pestes atq; portenta. Redire nunc ad institutum tempus est.

Gigas, pro uiro forti & potente. In hymno: *Sponsus, redemptor, conditor, Sux gigas Ecclesiæ. Fort. de Partu Virg.*

Anniculum portans agnum, antiquumq; gigantem. Nomen Gigantum fecerunt in uitiosis esse, qui statim ab ipso diluuiio tenuerunt imperium.

Gladio feriebantur Christiani. Pr. Steph. *Aut gladio ferire caput.* — Ibid. *Non illum gladij rigor,* — &c.

Glaucoma, *γλαύκωμα*, oculi uitium caligantis, & propter caliginem incertò uidentis. Idem Ham. *Nemo duos soles nisi sub glaucomate uidit.* Paulo pòst: *Est glaucoma, aciem quod tegmine uelat aquoso.*

Glutitus, pro deglutitus. Tert. 2. *Deiunctum clamans crudelem corporis hostem, Glutitam mortem.* —

Gnosia capella, pro Amalthea Iouis nutrice. Pr. Steph.

Multò antè, clara quàm capellam Gnosiam. Suxisse fertur Iuppiter.

B Gauisa est antiquitas figmentis, ut & ortum miraculosum facerent, & se diuinitus educatos demonstrarent. Cretenses finxerunt Ioué altum à capra: Assyrij Semiramidem à columbis: Cyrum à canicula: Troiani Paridem à urfa: Romani conditores suos à lupa: Lycij Telephum à cerua: Volsci Camillam à bequa:

Golgotha, Syriaca uox, quam Matthæus, Marcus, Ioannes exponunt *λεγάμεν τὸν τόπον.* Cypri. *Est locus ex omni medius, quem cernimus, orbe*

Golgotha Iudæi patrio cognomine dicunt. ein scheelstiat/ein beinhaus/ in quo proiecta iacent crania & ossa. Græcis σῶπος. Iuuen. 4.

At postquàm uentum est, ubi ruris Golgotha nomen. Tertullianus mediam huius uocabuli producit, & in nonnullis exemplaribus *γολγοθᾶν* scribitur. Verba Tertul. sunt: *Golgotha locus est, capitis Caluaria quondam,*

Lingua paterna prior sic illum nomine dixit: Hic medium terræ est. —

Golias, gigas Gethæus, è Palæstina urbe maritima, prouocator superbus, à Dauide adolescente sternitur funda & lapide. Pr. Psylch.

Vidimus, horrendum membris animisq; Goliam, Inualida cecidisse manu. — & quæ sequuntur.

Grabatus, *γράφτος*, lectulus, in quo caput inclinabant aut fessi, aut delicatè, aut ægroti. Grabatus ignis. Vide, Ignis, & Lectus igneus. Hoc uocabulo cum, tanquam minus eleganti, uti recusauisset uir eloquens Triphylius Ledanus episcopus, tractans illum Marci & Ioannis locū, *ἄρον οὐ τὸν γράβητον:* eiusq; loco dixisset, *ἄρον οὐ τὸ σιμυπόδιον:* Spyridion, uir sanctissimus, qui concioni intererat, de loco exiit, & quòd uerbis ac sermone superbiret, ipsum obiurgauit,

obiurgauit, & agere modestius præcepit. Hæc Sozomenus scribit in hist. Eccl. Interpres Aristophanis: τὸν ῥεῖθευτον συνιπτοδὶα λέγουσι ἀτῆμει, inquit. Nonnulli hanc dictionem scribunt simplice cōsonante, imitantes Virgiliū, qui syllabam corripit: alij duplicata, quo modo ferè uulgò scribitur. Virgiliū itidem sequitur Helpidius: Non poterant, duro subiecit colla grabato.

GRACCHORVM antiquissima, & semper popularis familia, tempore Constantini, Christi religionem coluit. Plebicolam uocat Prudērius, quia nobilitati ordinem inferiorem opprimenti restitit. Pr. Sym. 1.

Iam quid plebicolas percurram carmine Gracchos,

Iure potestatis fultos, & in arce senatus

Præcipuos, simulacra deūm iussisse reuelli,

Cumq; suis pariter licitoribus omnipotenti

Suppliciter Christo se consecrassē regendos? Extat autem nullius ue-

rustæ familiæ amplior & dignior memoria.

Gradus Ecclesiastici erant, ut ex Isidoro constat, Lectoris, exorcistæ, sacerdotis. Ita Paulin. Natali 4. de Felice:

— Primis lector seruiuit in annis,

Inde gradum cœpit, cui munus uoce fideli

Adiurare malos, & sacris pellere uerbis:

Quod quia perspicua meriti uirtute regebat,

Iure sacerdotis ueneranda insignia nactus, &c.

GRÆCIA leuitatis & mendacij accusatur. Alc. 4.

— *Commentis Græcia fideis.* Et, *Carmine mentito Graij cecinere poetæ.* Viç. 3.

— *Nomine mendax Græcia, dum ueris falsa insinuare laborat.* Hellenismus etiam pro ipso gentilismo accipitur: nam primi Iones, doctrinam à uicinis acceptā de Deo, fabulis corruerunt. Auxerunt gentis infamiam poetæ ipsi. Epimenides, ἑρμῆς αἰεὶ ψευδῶν. Euripides, οἱ γὰρ ἑλλὰς εἰδὼν δόξαν.

Granaria Romanorum fuerunt uicina, Sicilia & Sardinia insulæ: remotiora, Ægyptus & Libya. Prudentius copiose Sym. 2.

Grauidare, grauidam dare, imprægnare. Help. de Christo:

Hunc grauidante Deo, mortalis nescia foetus

Virginitas foecundatulit. Idem:— *Fundasse solum, grauidare nouales.*

id est, agros recentes fertiles & lætos facere.

Gregalis, de grege: contrarium, egregius. Idem Steph.

Quod plebs gregalis excolat Titulumq; figat martyris.

Gressus, pro ingressus. Tert. 4. *Intra uelamen cœli, cum sanguine gressus.*

Gymnas, γυμνάς, exercitatio denudatorum in palæstra. Pr. Sym. 2.

— *Oleoq; & gymnadis arte.* Idem Steph. *Quem uester Deus*

Effœminauit gymnadis licentia.

Gymnasium, γυμνάσιον, ipse locus exercitationis. Arat. Præf. 1.

Gymnastij gaudet nudus adire locum.

Gypsum, materia fossilis est, calci cognata. E' gypso typi fiunt, è quibus plastæ formant statuas & imagines. Alc. 1.

Et uultus complere rudes, aut corpora gypso Fingere. — Pr. Sym. 1.

— Mollis si bractea gypsum Texerit. —

nam eiusmodi effigies interdum auro imbractæabantur, aut alio merallo.

Idem

A Idem Apoth. *Quin & Apollineo frontem submittere gypso.* id est, inclinare se coram Apollinis statua, è gypso confecta. Eupolemius lib. 1.
Quiq; Iouis gypsum ceu uerum numen adorant.

H

H Accausa, pro hac de causa, hanc ob causam. Tert. 5.
Hac caussa uos connubio priuauit honesto.

αἰμορροΐας. Vide in litera A.

Hæmorrhoids, *αἰμορροΐς*, genus serpentis, cuius ictu sanguis ex humano corpore effluit, primam habet breuem apud Fort. de Gaudijs uitæ æternæ:
Vipera, seps, iaculus, basiliscus, hæmorrhoids, affis.

Hæreses aliquot filio Dei detrahentes, & eius nomini sacrosancto, impugnatur Prudentius: quarum auctores fuerunt, Noethus Ephesinus, qui Deum patrem passum assererat, unde *αὐθτος* dicitur Epiphanio. Sabellius, qui inter substantiam & personas diuinitatis non distinguebat, unde eius sectatores Vnionitæ dicti sunt: Iudæi, qui Christi in carnem aduentum negabāt: Ebion, qui uenisse in carnem concedebat, sed non fuisse Dei, uerum Iosephi filium: eius sectatores Homuncionitæ. Manes Persa, qui *ἀπὸ τῆς μαρίας*, ut idem Epiphanius, nomen sumpsit: Christum enim dixit non uerum, sed simulatum habuisse corpus, cuius discipuli Manichæi & Phantasmatis; quorum errorem initio secutus est D. Augustinus. Marcū, qui duos deos assererat, unum bonum, alterum malum. de Duitæ. Idem affirmauit fore tantum animæ, non corporis resurrectionē. Horū opiniones omnium cōiunctur pulcherrimis argumētis: Prudentio in Apotheōsi, & Hamartigenia.

B Hæresiarches, *αἰρεσιάρχης*, qui inter malè sentientes familiam ducit, id est, locum inter complicum primū obtinet, princeps factionis. Prosp. c. Ing. Inter multa, suisque tradidit, hæresiarches. Intelligit autem Pelagium, & Pelagianum, Sereriani episcopi filium. Vide, Britanus coluber.

hæresis, *αἵρεσις*, prima breui, *τῇ μονοθόγγῳ*, ubiq; apud Prudentiū, ut Psych.

— Discordia dicor Cognomento heresis. — Præfat. Cath.

Pugnet contra hereses. Ham. Hanc heresin præfaga patris præuiderat olim Maestas. — Imitatus Prudentium est Fortunatus. In Psych. Sic ab eodem circumscribitur: — Placidæ turbatrix inuida pacis.

Hagius, *ἅγιος*, sanctus, prima longa. In hym. amet. Te deprecamur hægæ, Venture iudex seculi. Tert. 6. Hægæ, hægæ, sancte Deus, uox omnibus una est.

Halare, halitu inficere aut corrumpere. Idem 1.

Hæc dum continuò per secula perfidus halat.

Harmonia, *ἁρμονία*. Modò concentus uocum similium. Viæt. 2.

— Quid resonet motu septemplex axis Harmoniæ uocale melos. —

Modò pro quauis laude diuina. Pr. Cath. Sumere cū monet hora cibum, Nostra Deum canet harmonia. Modò pro hominis sermone articulado.

Idem Steph. Manere saluam uocis harmoniam probè. Modò pro uocibus auium, Incert. auct. de laudib. Domini: — Et mille examina uocum Mortali harmoniæ lucis resonare canoris.

Hebdomas, *ἑβδομάς*, septimana. Idem Apoth.

Septimus hebdomadi uenit superaddere sextæ Hunc numerum Christus. —

Hecatombe, *ἑκατόμβη*, genus sacrificij amplissimum, centena ferro cū cadunt

K

cadunt animalia: ut circumloquitur Prudentius.

HEMITERIVS Calagurritanus, qui relictis Cæsaris vexillis, Christi secutus est, è milite factus martyr. Pr. Steph. hym. 1.

HERCVLES cultus à doctis: quia laboriosi esse debent, & benefici. Pr. Ham.

Hinc gerit Herculeam uobis sapientia clauam,
Ostentatq; suos uicatim gymnosophistas. Vnde Romæ consors cum Musis templum habuit in circo Flaminio, & *μουσικόν* à Græcis cognominatus.

Hexaemeron carmen, *ἑξαήμερον*, quasi dicas *ἑξήμερον*, sex dierum, in quo de opere creationis tot diebus perfectio scribitur. Tale nunc extat in Hymnis D. Ambrosij Mediolanensis, qui & septimum diem Sabbathi, hoc est, quietis addidit. tale item Dracontij: nam Hippolyti Africani, & Prudentij Hispani hexaemeron intercidit. Tale adhuc opus D. Basilij est, & plurimorum citantur ab Hieronymo & alijs.

Hexametrum carmen, cæteris omnibus pulchrius celsiusq; est: unde operibus tam prolixis quàm succinctis, tam uilibus quàm nobilibus aptum esse consuevit. Numerum uiginti quatuor temporum pro sui perfectione habere decet, quod habet libra plena semuncias. Huius exemplum:

Culmina multa polos radianti lumine complent.

Hoc metrum, post Homerum, Herodoti nomen accepit: Pythium antè dictum, eo quod Apollinis oracula illo sunt metro edita. Huius cognatum est, & quasi familiariter adhærens, ita ut sine ipsius præsidio nunquam *ἔρσιτος* uiderim, metrum dactylicum pentametrum: quale est.

Letantur prijs agmina sancta choris.

Hoc autem & superius, ubi iuncta fuerint, Elegiacum carmen uocatur. Quo genere metri constat canticum in Deuteronomio apud Ebræos: & Psalmus CXVIII. & CXLIH. Librum beati Iob simplici hexametro scriptum esse asseuerant. Obseruandū est autem in carmine Elegiaco, ne quid unquam de sensu uersus Pentametri remaneat inexplicatum, quod in sequenti uersu Hexametro reddatur: sed uel uterque sensibus suis terminetur uersus, ut Sedulius,

Cantemus socij, Domino cantemus honorem;

Dulcis amor Christi personet ore pio.

Vel sibi mutuo prior Hexameter ac Pentameter subsequens (ita uti Poetæ placuerit) conferantur, iuxta illud Prosperi:

Solus peccator seruit male, qui licet amplo

Vtatur regno, sat miser est famulus.

Nam sequentes uersiculi, et si his sunt subiecti, inuicem tamen sunt coniuncti, & secundus primo dat supplementum, sequitur enim:

Cum mens carnali nimium dominante tyranno,

Tot seruit sceptris, dedita quot uitijs.

In Hexametro autem carmine, concatenatio uersuum plurimorum solet esse gratissima: quod in Sedulio & Aratore frequenter inuenies, modò duobus, modò tribus, modò quatuor aut quinque uersibus, nonnunquam sex uel septem, uel etiam pluribus inuicem connexis. Quale est illud Sedulij:

Loth Sodomæ fugiente chaos, dum respicit uxor,

In statuam mutata salis, stupefacta remansit,

Ad portam conuersa suam: quia nemo retrorsum.

A. Noxia contempti uitans discrimina mundi,
 Respiciens, saluandus erit: nec debet arator
 Dignum opus exercens, uultum in sua terga referre. **E**thoc Aratoris:
 Iura ministerij, sacris altaribus apti,
 In septem secuere uiros, quos undique lectos
 Leuitas uocitare placet. Quam splendida cœpit
 Ecclesiæ fulgere manus, quæ pocula uitæ
 Misceat, & latices cum sanguine porrigat agni.

Verum huiusmodi connexio, si ultra modum procedat, fastidium gignit, ac
 tædium. Hymnos uerò quos choris alternantibus canere oportet, necesse
 singulis uersibus ad purum esse distinctos, ut sunt omnes Ambrosiani. O-
 ptima autem uersus dactylici ac pulcherrima positio est, cum primis penul-
 tima, ac medijs respondēt ultima: qua Sedulius frequenter uti cōsueuit, ut,

Peruia diuisi patuerunt cæula ponti.

Item, Sicca peregrinas stupuerunt marmora plantas.

Item, Edidit humanas animal pecuale loquelas.

Item Pentametro: Dignatus nostris accubitare thoris.

Item, Rubra quod appositum testa ministrat holus.

Nec tamen hoc continuatim agendum, uerum post aliquot interpositos uer-
 sus. Si enim semper uno modo pedes ordinabis, & uersus, quamuis opti-
 mi, unus sit status, statim uilescit. Aliquando uersum nominibus tantum
 perficere, gratum est. ut Fortunatus lib. 8.

Lilia, narcissus, uiolæ, rosa, nardus, amomum,

B. Oblectant animos germina nulla meos.

Quod idem & in proprijs fecit nominibus, ibidem:

Sarra, Rebecca, Rachel, Hester, Iudith, Anna, Noemis,

Quamuis præcipuè culmen ad astra leuent.

Fecit & in uerbis, in eodem carmine:

Blanditur, refouet, ueneratur, honorat, obumbrat,

Et locat in thalamo membra pudica suo.

Studendum est præterea poeticæ studiosis, quantum ars decoro non obfi-
 sit, ut mobilia nomina fixis præponantur: sed ne continentia nomina con-
 iunctim ponant, uerum interposita qualibet orationis parte:

Mitis in immitem uirga est animata draconem.

Prius posuit mitis, quàm uirga: prius immitem, quàm draconē. Sed & hoc
 discretum est, interposito uerbo, Est animata: non quòd hæc semper obserua-
 ri necesse sit, sed quia cum fiunt, sit decorè. Nam & Prosper, permutato hoc
 ordine, fecit uersum decentissimum:

Moribus in sanctis pulchra est concordia pacis.

Item: Lex æterna Dei stabili regit omnia nutu,

Nec mutat uario tempore consilium.

Hæc Beda, libro ad Gutbertum filium & conleuitam suum, de Re metrica.

Hierusalem, in declinabiliter, ut in uersione Psalmi cxxxvi.

Te cunctis Hierusalem præponere terris. Vel Hierusale, in prima declinatione.

Paulin. Cyth. Plantata Domino in atrijs Hierusales. Item in eodem Psalmo:

Mœnibus æternis Hierusalen habitabit. **A** Geographis & Historicis Græcis atq;

K 2 Latinis

Latinis dicitur Hierosolyma, longè clarissima urbium orientis, non Iudeæ modò, ut inquit Plinius. Eam cepit dominatu Romanorum Pompeius, c- uertit Titus Imperator: instaurauit Ælius Hadrianus, sed infeliciter. In am- bitu stadia tria & triginta complexa est, alij multo plura addūt. Intra urbem fuerunt colles duo: Zion, in quo præsidium Iebusæorum, postea arx Dau- dis stetit: Moria, in quo celeberrimum templum Domini, à Solomone exæ- dificatum: & ei adiunctum Astartæ, deæ Sidoniorum.

HIERONYMVS presbyter, Psalmos quosdam Dauidis uertisse perhibe- tur, uersibus hexametris: quod apud idoneū auctorem non legi. Eidē ascri- bitur translatio libri secundi Moïsis, expressa uersibus elegiacis: in qua pri- mū narratur historia, postea additur explicatio allegorica. Eius unicum subscribam exemplum, de Decem præceptis, unde iudicium faciant alij, & mecum statuant ingenio, doctrina & facundia D. Hieronymi id esse planè indignum.

Hæc sunt iussa decem, totam pingentia legem;

Quorum clauduntur cætera iussa sinu.

Sperne deos fugito periuria, Sabbathæ serua.

Sit tibi patris honor, sit tibi matris amor.

Non sis occisor, mœchus, fur, testis iniquus,

Vicini thalamos, resq; cauto suas.

Lex noua quæ sequitur, de libris quattuor ortum

Vendicat, & Christi singula uerba tenet.

Quod quater est denis data lex antiqua diebus,

Hinc ueterem legem denotat, inde nouam.

Deno quippe uetus numero, lex nostra quaterno

Constat: sed sumat prima, secunda nitet.

Hæc ideo subieci, ut curiosis satisfaciam: utq; sincera amplecti, fucata rejice- re studiosi discant. Hæc cum annotassem, tandem Petri Rigensis uersus in- comptos esse reperi, cuius liber Aurora inscribitur. D. Hieronymus Roma secedens, in agro uixit Hierosolymitano, Ebræo simul & Graio Latioq; uenustus. Eloquio: morum exemplar mundi; magister: ut Prosper canit.

HILARIUS, urbis Rictauorum Aquitanicæ episcopus, factione Saturni- ni Arelatensis episcopi in Phrygiam relegatur, sub Cōstantio, ubi duodecim: libros aduersum Arrianos cōfecit, & librum de Synodis Galliarum. Scripsit & alia, reuersus ab exilio, catholica, & nimis præclara opera. Hæc Ado ex Hieronymo. De eodem ita Fortunatus, eius successor, lib. 6.

Inclitus ille quibus uerè amplius Hilarius oris,

Et satus & situs est ore tonante grauis.

Thrax, Italus, Scythia, Persa, Indus, Geta, Dacia, Britanus,

Huius in eloquio spem bibit, arma capit.

Sol radio, hic uerbo generalia lumina fundunt:

Montibus ille diem, mentibus iste fidem. Idem lib. 8.

Eloquij currente rota, penetravit ad Indos,

Ingeniumq; potens ultima Thyle colit.

Perfundens cunctas, uice solis, lumine terras,

Cuius dona Sacæ, Persæ, Britanus habet.

A

Christicola Scythicas laxauit amore pruinas:

Dogmate feruenti frigida corda calent.

Nicephorus ait ipsum utraq; lingua fuisse doctissimum: quæ uè expetenda aut reiicienda dogmata fuerint, Italos & Gallos ab eodem fuisse eruditos. Obijt Valentiniano & Valente regnantibus.

HILARIVS Gallus, episcopus Pictauiensis, eloquentia cōspiciuus; Hymnorum carmine floruit primus: ita Isidorus lib. i. de officiis Ecclesiast. Vixit sub Constantio, circa annum cccclx.

HILARII hymnos tres inuenimus nos: nam qui Aspræ sorori ipsius inscriptus est, nihil planè habet aut sanctitatis aut eruditionis Hilarij dignum.

Hippocratis laniena, prouerbialiter de ea medicæ artis parte, quæ stringendo, urendo, secandoq; instrumētis, ignibus & ferro exercetur. Pr. Steph.

Num mitiores sunt manus medentium.

Laniena quando scuit Hippocratica?

HIPPOLYTVS, factus ex hæretico catholicus: è Nouatiano; episcopus (ut Nicephorus) Ostiensis, Decio imperatore mandante; Ostiæ martyrium subiit, ab equis effrenibus dilaceratus. Sepultus extra Esquilinam; in crypta Verania. Pr. Steph. hymno ii.

Hoc habet. prouerbialis sermo, sumptus à gladiatore uulnerato, quem uulguis uictum esse exclamat. Pr. Plyph.

Hoc habet, exclamat uictrix regina; supremus Hic tibi finis erit. — Habet autem ἡλλητισμόν. Seneca in Agam. integrum posuit: Habet, peractum est. Germani dicunt, Er hat sein teill.

B: Homo, ab humo dictus. Arat. i. Materies terrena sumus, limumq; parentem

Nomine prodit homo. — Pr. Sym. 2.

Condideram perfectum hominem; spectare superna: Sed respexit humum. —

Horrendum, in parentiæ, detestantis uox est. Tert. 6.

Præconesq; Dei (horrendum) sæpe fugastis.

Hosticus; pro hostili. Pr. Ham. — Hostica; quos iam

Damnatos cohibent ergastula. — Ibid. — Quem non fragor hosticus arietis, aut quem Vis impacta quatit. —

Huic, διαγεγνητός. Prosp. Epig. 8. Non tempus, non sexus, huic non causa resistit.

Humani corporis structura, per membra singula describitur ab Alcimo libro primo, qui uidetur secutus Lactantium de Opificio Dei.

Humida, τὰ ὑγρὰ, pro ipsis aquis. Alc. i.

Quæq; negant nobis, dant illis humida uitam.

Hyalus, ὕαλος, uel (ut Phrynichus dicendum contendit) ὕελος, uitrum. Pr. Steph.

Tum camurus hyalo insigni uariè cucurrit arcus. Hyalum, ὕαλον uidetur dicere, uitri more splendens atq; pellucidum. Σιδωνίης ὕελες διαφειγγέσθων, apud Lucianum: Vitra autem Sidonia propter puritatem idem electro comparat; ut Murana à nostris crystallo comparantur.

Hydra, ὕδρα, anguis, in palude Lerna multiceps, Tiphonis & Echidnæ fingitur filia, quam Hercules igne & fero deleuit. Pr. Steph.

Hydria, ὕδρια, Aqualis; uel (ut in Enchiridio Sedulius) uas aquarium, in quo scilicet continetur & seruatur aqua. Idem Hym.

Aquæ rubescunt hydriæ. — Pr. Cath. Nunciat unum minister esse promptum ex hydria.

K. 3. Aqua

Aqua in uinum mutata tam colore quàm sapore originis declarauit mutationem, ut manifestius esset miraculum.

Hydrinus, ὕδρινος, ad Hydram pertinens. Pr. Steph.

Hercules hydrina suetus ustulare uulnera.

Hydrius puer, pro aquario, signo coeleste. Pr. Apoth.

Hydrops, ὕδρωψ, cum (interprete Columella) aqua cutis extenditur: aqua intercus, ut Celsus: aquosus languor, ut Horatius: humor in uenis aquosus, ut Prudentius, λονοφλεγματίας. Steph. *Purgata longis alba morbis corpora.* Cath. — *Aquosus albis Humor in uenis dominetur.* Sedul. 3.

— *Fluidus mox uiscera morbus Deserit, & uacuae resident in pectore fibrae, Carnalemq; lacum pestis lymphata relinquit.*

Hydrus, ὕδρος, anguis natatrix, in undis degens. Præf. Sym. 1.

Hydrum præcipitem dum rotat impetus *Arsumum medijs intulit ignibus.*

Hymen, τεχνικός seu absolutè, pro uoce nuptiali. Alc. 1.

Taliter æterno coniungens fœdere uota Festiuium dicebat hymen. —

Hymnistæ, ὑμνισταί, Deo hymnis seu cationibus meritis gratias canentes. Pr. Steph. *State nunc hymnista matres pro receptis paruulis.* Genus autem masculinum more suo pro fœminino usurpauit: ut & alibi,

— *Sodomita libido.*

HYMNORVM scriptores apud Ebræos prophetæ fuerunt, aut eorum discipuli, ut Moses, Delbora, Dauid: & qui in libro Psalmorum referuntur, filij Chore, Asaphus, Hieremias, Ezechiel, Ethanes, Aggæus, Zacharias. Apud Latinos relictæ sunt hymni Hilarij, Ambrosij, Prudentij, Sedulij, Damasi, Fortunati, Gregorij, Drepanij: & qui aliquot post eos seculis uixerunt, Fulberti & Theodulphi: item Bedæ Anglici, Thomæ Aquinatis, Pauli Diaconi. Hos omnes qui extant, & puri sententijs sunt, in hunc Antiquitatis thesaurum collegimus: alios è libris antiquis emendatiores damus: alij auctores, ut nos inuenimus in exemplaribus nostris, ascripsimus, de quibus tamen interdum dubitare queas. Inter ametros unus inscribitur D. Ambrosio, quem Hymnum Prædarum nominat Beda, & pulcherrimè factum testatur imitatione metri iambici, cuius initium est: *O rex æterne Domine.* Vnus D. Augustino, de Gloria & gaudijs paradisi, cuius initium: *Ad perennis uitæ fontem.* Inter eosdem posuimus septem de nomine IESU, qui in Ecclesijs nonnullis Gallicis cantari perhibentur: sed an ueteris alicuius sint, an recetioris, quærendum est. Distinximus autem eos secundum dies, tempora atq; festa: item metricos à rhythmicis separauimus: præterea eos selegimus iuxta huius operis institutum, qui aliquid religiosæ & eruditæ antiquitatis redolerent.

I

Ianiculum, mons Transiberinus, ad quem nunc figulinæ sunt, olim molæ fuerant. Pr. Sym. 2. — *Quæ Ianiculo mola nota quiescit?*

Iberia, seu terra Ibero, pro Hispania, ab Ibero flumine. Idem Steph.

Cunctis urbibus eminens Iberis. Et, *Pollet hoc felix per orbem terra Ibero stemmate.*

Idea, ἰδέα, species seu forma, media producta κατ' ἐπὶνθεσιον. Victor 2.

Semper adest, tristisque animos idea fatigat. Ideam autem, faciem rerum paulo antè nominauit, qualis in paradiso ante lapsum hominis fuerat.

Idolium, templum seu fanum idolo alicui cōditum, alibi non legi quàm apud

A apud Prudentium, Steph. Discipulos fidei, detestandi; rebelles idolij. — Sym. 1. Decernunt infame iouis puluinar, & omne Idolium. —

Idololatra, εἰδωλολάτρης, qui idola, hoc est simulacra colit, ut uertit Prosper: id est, prophanus & gentilis.

Idololatria, εἰδωλολατρία, ueterum cultura deorum, ut circumscribit Prudentius Pſych.

Idololatrix, uocabuli Græci Latina terminatio, planè inusitata, sic codex est emendatus apud Prud. Ham. — Idololatrix. Religio. —

Idolum, εἰδωλον, media correpta semper apud Ecclesiasticos, fortasse indulgentes consuetudini uulgi, ne in templis discrepans esset eruditorum & multitudinis concentus. Aldus, Nebrissenſis, Clichtoueus, Vuimphelingus, Sichardus, loca interdum mutauerunt, ita ut mutari possunt: sed contra fidem uetustæ lectionis. Pr. Pſych.

Quosq; viros non ira frēmens, non idola bello Cedere compulerant. — Idem Sym. 1. Cæruleasq; animas atq; idola nigra uocare. Sedul. 5. — Lucos quæ semper amauit, Idola dilexit. — Arator 1. Claudicat Aegyptum cupiens, atq; idola querens. Idem 2. Idola tot Romæ mundo collecta subacto. Tertul. 1.

Idola uana sequi, turbam sibi fingere diuinum. Idola primum fecit Syrophanes Aegyptijs, Prometheus Græcis: quæ Iudæi mandato diuino, & Persæ instituto patrio, non admiserunt.

IESVS, ἰησοῦς, seruator. Hanc uocem usurpant Prudentius & Amœnus, tanquam dissyllabam, & à uocali simul incipientem, τῇ διφθόγγῳ. Pr. Apoth. Nam quid magnificum, si non est mortuus Iesus? Sic aliàs sæpius. Amœn. Ench.

B — Erumpit, pedibusq; aduoluitur Iesu.

Ignire, igne inurere uel durare. Pr. Steph.

His membra pergunt urere, ut igniuerint. Item igne incendere, inflammare. Fort. lib. 2. de diuo Martino: Spiritus ut uerax Martini igniuit acumen.

Ignis grabatus. Pr. Steph. Vide, Lectus igneus.

Iis, pro his monosyllabum. Iuuen. 1. Cura ijs ambobus parilis moderaminis equi.

Immeritum, pro facto pœna indigno. Paul. Aufonio:

Nec patris inculti pietas rea, respuit omne Immeritum. —

Impassibilis, pro impatibilis, qui pati non potest. Pr. Apoth.

— Ardua in uis Est impassibilis. —

Impiatum, quod non est piarum, & flagitijs plenum. Idem Steph.

Quos ut profanos, impiati ex seculi Reos, necesse est te magistro interfici.

Inaltare, pro extollere & exaltare. Paulin. Cyth.

Quia qui superbos deprimit, Humiles inaltat. —

Incapax, quod non capit aut admittit aliquid. Ibid.

Solui incapacem posse, nec destrutilem. Et, Scio incapacem te sacramenti impie.

Incentium. Idem Apoth. Nec non simul ipsa sodali Est incentium peccaminis.

Incerare, cera implere, aut colorem addere. Idem Ham.

Incerat lapides fumosos. Idem Sym. 1. — De farre mole saxa illita ceris Viderat. —

Incessanter, sine intermissione. Dracont. Hex.

Quas incessanter licet euomit, impete pleno.

Inchoamenta, pro initijs, uocalibus per medium cōtractis, carminis causa. Help. de Christo; inchoamenta gerens fragiles processit in artus.

Incidi

Incidit dolum, pro in dolum. Pr. Psych.

Hunc eques illa dolum, dum fertur præpete cursu, Incidit. —

Incircumscriptus, nullo signo aut meta terminatus. Idem Apoth.

Ista figura manus nostræ est, quam non habet in se Incircumscriptus dominus.

Incorporatus, qui à patre corpus non sumpsit. Idem Cath.

Cui contigit ducem salutis cœlitus Incorporatum gignere.

Incubatio in templis usitata fuit, religionis causa, quod ex Plauto & Virgilio constat. Mansit ille mos usq; ad Prudentij tempora, canentis Ham.

Ecquis in idolio recubans inter sacra mille. Manet adhuc in Italia, nam memini, Patavij certa nocte in diui Antonij adolescentes & puellas rusticanas incubare, eo cœnobio, quo nullum aliud ea urbe frequentius.

Indæ merces, pro raris & preciosis, nam India mittit aurum, ebur, ebenum, amomum, cynamama, gemmas, odores. Help. de Christo:

Pellibus aut Libycis redimens, aut mercibus Indis.

Indages, pro indagine. Pr. Sym. 2. Quæsitura Deum uariata indage latentem.

Indesertus, qui non deferitur. Prosp. Epig. LXXXII.

A quo ut dissimilis terra indeserta recedit, Sic uitæ merito proximus, est similis.

Indigenæ dij, ἰνδιγενῶν, non aliunde euocati aut accersiti. Prud. Sym. 2.

Perfidia ne deum indigenum cecidere tot urbes?

Indomabilis, pro indomito. Idem Steph.

Quam testis indomabilis Riuis cruoris laueras.

Indubie, sine dubitatione. Vist. 3. Qui nostri indubie seruato fœdere pacti

Hæres certus erit. —

Induperator, pro imperator, ἐνδοκράτωρ. Pr. Sym. 1.

Vt transire suis cum fordibus induperator Possit. —

Infidus, noue pro infidelis, qui non credit promissionibus uerbi Dei. Iuuen. 2. Infidos animos timor arguit. —

Infinitiuus loco nominis, more Græco. Idem 1. Sufficiat uoluisse tuum.

id est tua uoluntas. Dracont. Hex. Velle pares, & nolle pares, stans una uoluntas.

Inhabitare, domicilium colere & possidere, prima longa. Ibid.

— Iure paternis Aedibus atq; domo natum habitare necesse est. Fort. de Gaudijs uitæ æternæ: Virgineam gaudens inhabitare domum.

Iniuriosus, inferens iniuriam. Pr. Steph. Iniuriosa est n: uidenti claritas.

Innatus, nondum natus. Idem Apoth. — Cerni potis est, qui nascitur: at non Innatus cerni potis est. —

Inperturbatus, intrepidus, magnanimus. Paulin.

Inperturbatos tantarum in præmia laudum Tolle animos. —

Inquietare, rem quietam mouere, conturbare. Pr. Steph.

— Mentis inquietas mobiles Ne se imperita turba dedat legibus.

Insensibilis, sensu carens. Alc. 5. Non insensibiles ceu promit palmitē ramos.

Insignia magistratus Romani sic breuiter comprehendit Pr. Steph.

Fasces, secures, sella, prætexta, toga, Liçtor, tribunal. — Item Iuuen.

Prætexta, trabeæ, fasces, lectica, tribunal. Expresit autem Consul, prætorum, ædiliū & imperatorum ornamenta.

Inspaciare, inambulare. Pr. Apoth. — Quem uideat Babylonis in arce tyrannus Innocuas inter flammās procul inspaciantem.

Insti-

A Instimulare, pro ualde stimulare. Idem Psych.

Instimulans animos nunc probris, nunc prece mixta. Sedul. 1. — Victusq; leonum
Instimulante fame inest nescire firem.

Insubiectus, liber & sui iuris. Pr. Ham. Insubiecte, potens, rerum arbiter. —

In tantum, ἐς τοσούτον, tantoperè. Idem Ham.

In tantum miseris peccati nequare captis Dulce mori est. — Idem Sym. 2.

Vis dicam, quæ causa tuos Romane labores In tantum extulerit. — Iuuen. 4.

Cepit, & in tantum luxit mihi gratia Christi.

Intemporalis, sine tempore. Idem Steph. Intemporalis antequam primus dies.

Interminum, termino seu sine carens, perpetuum. Ibidem:

Quæ Deus ipse uiris intermina fortibus Spondit. — Et Cath.

Illustre quiddam cernimus, Sublime, celsum; interminum.

Ita æuum interminum, & intermina seculis longis, apud eundem.

Interpretandi sacram Scripturam genera Alcimus duo recenset, historicū
& allegoricum, inquit: *Sive ille historias texit, seu fortè figuras.* Item:

— *Quid sacræ diuina uolumina legis Aut sensu aut uerbo monstrant.* —

His tertium addit Arator, cum ait: *Historicum, morale sonans, typicumq; uolumen.*

Omnino quatuor à scholasticis, ut uocant, Theologis genera numerantur,
quorum tamen nomina non intelligunt. Primum est Historicum, quod ex-
ponunt literale, quo uerba interpretantur simplicissimè, & id continet uerā
sententiæ enarrationem: qualis est historia duelli inter Dauidem & Goliā.

Alterum est Morale seu ἠθικόν, quod ipsi imperitè τροπολογικόν, in quo senten-
tia refertur ad aliquam doctrinam uitæ & morum. Quemadmodum Dauid
non tulit superbiam & calumniam hostis impij: idem pijs omnibus est fa-
ciendum, ut blasphemis in Deum resistent, & nomen religionis summis ui-
ribus tueantur & uindictent. Sequitur tertium, cum ad rem aliam accom-
modatur historia propter similitudinem à negotio non planè alienam: hoc
à rhetoribus dicitur ἀλληγορικόν, à Theologis interdum τυπικόν, interdum μυ-
στικόν, idq; testum latebris appellat Arator. ut si factum Dauidis transferatur
ad CHRISTVM, qui est perpetuus propugnator suæ Ecclesiæ: Goliæ prouo-
catio & calumnia ad diabolum, qui nō desinit lacessere populum sanctum,
& omnia ei crimina ac maledicta ingerere. Postremum addiderunt recen-
tiores, diuinum & sublime, quod nomine minimè conueniente appellarūt
ἀνχλωρικόν: in quo terram cælo miscuerunt, homines uerè ἀνχλωγοί, ut Dauid
est tota Ecclesia cœlestis in uita æterna, quæ cotidianos à diabolo triūphos
reportat, cuius odio flagrat sempiterno. Philippus in Rhetoricis hoc po-
nit exemplum: Hierusalem historicè significat urbem eius nominis: tropo-
logicè, Remp. bene constitutam: allegoricè, Ecclesiam: anagogicè, uitam æ-
ternam. & mox addit: Hoc modo omnes uersus prodigiosa metamor-
phosi interpretabantur, quantumuis interdum dictum aliquod repugna-
ret illi metamorphosi.

Interuentor, intercessor & aduocatus. Paulin. Nat. 8.

Tunc uelut Ezechie fuit interuentor Esaias.

Intestabilis, diris deuotus, seu (ut Theologi) maledictus. Pr. Steph.

Infame monstrum, uilis, intestabilis. — Vi&. lib. 3.

Vt taceam magici genus intestabile monstri.

L Intonare,

Intonare, forti & confidenti oratione uti. Pr. Steph. *His intonantem martyrem Index profanus non tulit.* A

Iordanis, fluvius Iudææ maximus: amœnus & ambitiosus, ut Plinius: mer-
cibus nauigabilis, ut Strabo. Mediam corripit apud Fortunatum, eandem
producit apud Iuuen. 3. — *Quâ pinguis rura silenter*
Agmine Iordanis uiridis prorumpit amœno. Absorbetur lacu Asphaltite, bitumi-
noso & sulphureo.

IOSEPH in Ægyptum uenditus fuit (ut uetus interpret) eunucho: seu,
ut Paulinus, spadoni regio, τῷ σπαδονί, utens nimirum uerbo interpretum
LXX. Alij uertunt generali uocabulo præfectum aut principem, aut uerbo
Persico satrapam.

Irritamen, irritamentum. Pr. Ham. *Nemo habitum naturæ, aut irritamina peccans*
Corporis accuset. —

Iscarioth, cognomen Iudæ, qui fuit proditor Christi discipulus: id autem
cognomen legitur apud Matthæum. Pr. Psych. — *Non ne triumpho*
Egimus Iscarioth? magnus qui discipulorum, Et conuiua Dei? —

Isidis sacerdotes ueste linea candida ufi sunt, & rasi tonsiq; fuerunt. Idem
Sym. 1. *Mimica, ridendaq; suis solennia caluis.*

Israel, media producta in epigrammate Theodulphi,
Israel tu rex, Davidis & inclyta proles. Alc. 5. *Israel solo peragens certamina uisu.*
Media contracta *ἰσραὴλ ἡσαίου*, ut sit dissyllabum, apud Aratorem:

— *Claudum Israel ferre solent, portæq; adiungere certant.* Et,

— *Quam post in uulnere matris Israel claudus habet.* —

fic idem sæpius alijs in locis.

ISTER fluvius, alio nomine Danubius, in Germania ortum habet, prope
Alpes: fertur in pontum Euxinum sex rapidis ostijs, septimo stagnante.
Ab Istri ripis in Italiam profectus est Gothorum dux Radagastus, de quo
Prudentius Sym. 2. — *Patrio ueniens iuratus ab Istro.*

Itiner, pro iter. Iuuen. — *Itiner potius comitabere nostrum.* Idem 4.
Nam uobis itiner clausum. — Pro itineris, passim iteris reposuit apud eundem
Georgius Cassander: nos in uetusto nostro aliter inuenimus.

Iubeo tibi, cum datiuo: ut *πυθέωσι λεγόντων*. Iuuen. 3.

Discipulis tunc inde iubet conscendere nauem. Pr. Apoth.

Quis iubeat sauis aquilonibus? ite, uenite. Vict. 2.

Velle & posse dabat, famulo quodcunq; iubebat. Arat. 1.

— *Mihi iussit apertam Gentibus hanc monstrare uiam.* — Id est, me iussit.

Iudæi, à Iuda, Iacobi quarto filio: plebs Iudæa & Iudaica, eodem significa-
to apud Alcimū. Sed in hoc antepenultima modò producta legitur, ut apud
eundem libro 5. *Quando induratum plebes Iudaica regem* Effugiens. —

Modò correpta, ut apud Sedulium 2. *Iudaicis nuper populis, Orientis ab axe*
Progenitum fulsisse ducem. — Et apud Arat. 1. — *Committere bella Damasci.*
Iudaica feritate parat. —

Iugales uocantur, equi uno iugo iuncti. Pr. Cath.

— *In auras igneis iugalibus* Curruq; raptus. —

Iugalis, eiusdem iugi, coniunx seu uxor. Cypr. Sod.
Eia age Loth exurge, tuamq; assume iugalem. Fortunat. lib. 4.

A *Tristitia cumulum tribuit, cui raptā iugalis.* Auſt. incert. de Bebiano:
Vnam animam alloquitur recreato corde iugalem.

Iugifluus, iugiter fluens, perpetuus. Paulin. Pan. *Iugifluus ſemper biberis.* —

Iugiter, αδιελκνῆτος, indefinenter, ut Erasmus: ſine intermiſſione, ut interpres uetus. Help. de Chriſto: — *Cui iugiter eſſe precandum*

Extenſis manibus, moerenti in ſunere tenſæ Monſtrare manus. —

IVLIA, Cæſarauguſtana martyr. Pr. Steph. hymno quarto.

Iulia lex, à Iulio Cæſare lata, contra ſtupratores & adulteros. Lege Iulia deorum ſummus Iupiter damnatur à Prudentio Steph.

Laqueis minacis implicatis Iulie. nam ut idem contra Symmachum ſcribit: Bonis ſpecie decepit Europam: oloris uiriauit Ledam, unde eundem cygnum ſtupratorem alibi: imbris aurei penetrauit ad Danaen.

IVLIANVS epiſcopus Gabalenſis, inter uiros ſanctiſſimos numeratur à Fortunato.

IVLIANVS Imp. eruditione ſummis philoſophis, felicitate maximis du cibis comparatus fuit: bono Reip. natus dicebatur.

— *Ductor fortiſſimus armis,* *Conditor ex legum, celeberrimus ore manuq;*
Conſultor patriæ, ſed non conſultor habendæ Religionis. —

ut canit Prudentius. nam à Sophiſtis circumuentus, & factus apoſtata, Chriſtianos mirum in modum uexauit: à cæde autem abſtinens, alios exilio, penuria & infamia puniuit: plurimos blanditijs & muneribus auertit, nō paucos metu minisq; terruit. Chriſtianorum ſcholas clauſit: ſophiſtarum, philoſophorum, ærulcatorum aperuit: templa dicata Chriſto demolitus eſt, Iudaica & ethnica extruxit & ornauit. Aliquando ſacrificans, litare nō poruit: quæſita cauſa, ſatelles Chriſtianus inuentus eſt: quo deprehenſo, è templo terrore auſugit. Id ſe puero accidiſſe, prolixè narrat Pr. Apoth. cōtra Iudeos. Interſicitur vi. Cal. Iulij in Perſide, à milite transfuga.

Iulus, pro Romano, ab Iulo Æneæ filio. Idem Steph. *Agnoscat ut uerum Dei,* *Errans Iuli cæcitas.* Hæc lectio in Aldino uera eſt: in uulgaris legitur Iulæa, & Iulia: quorum neutrum uerſus admittit.

Iunceum, iunci in morem teres ac molle. Pr. Steph. *Carnifices gemini* *Iunca pectora dilanant.* id eſt, caſtigata & tenera.

Iupiter infernalis, pro Plutone. Pr. Sym. i. *Hæ ſunt deliciae Iouis infernalis.*

Iuriurandum, ἱστία τῶν ἱερῶν καὶ ἀνὰ τοὺς πόδας. Iuuen. 3. *Iurandiq; memor iuris.* — pro, iuriſiurandi.

Iuſticiū, intermiſſio & uacuitas iuris, indiſta propter inſignem aliquā acceptam calamitatem. Pr. Cath. *Arcis iuſticiū trifte tyrannicæ.*

IVSTINA Parauina, Maximiniano imperante gladio feritur: cuius nunc in urbe antiquiſſima, & à temporibus Friderici Imp. Barbaroſſæ ſideli ſtudiorum matre, templum magnificum extat.

IVSTVS, Complutenſis martyr: qui cum fratre Paſtore in ludo ſedens literario, abiectis tabulis ad martyrium properauit. Nomen eius tantum ponit Prudentius, Steph. hymno quarto.

IVVENCVS, preſbyter Hiſpanus, generia (ut ait D. Hieronymus) nobiliſſimi: ſed & genus & patria ignoratur. Euangelia libris quatuor, uerſibus hexametris, Matthæum Euangeliftam ſecutus, penè ad uerbum tranſtulit.

de quibus in carmine Bucolico poeta Aretinus:

— *Carmina uidi*

A.

Hic hominis, pariterq; aquila, bouis atq; leonis,

Hispanum nostra modulantem uoce Iuencum.

Vixit sub Constantino Magno, eo tempore quo Fundator securitatis æternæ dictus est, Maxentio & Licinio superatis: ad quod allusit idem Iuencus, cum eum nominat PACEM SVI SECVLII. Opus suum edidit finitis bellis intestinis, circa annum Christi CCCXXI. ut Prosper annotauit. Lestione Iuenci D. Hieronymus deletus fuit, quia ante ipsum paucos alios poetas habuit. In Mathæum ita scribit: Pulcherrimè munerum sacramenta Iuencus presbyter uno uersiculo comprehendit, dicens: *Aurum, thus, myrrham: regi q; Deo q; homini q;*

Dona ferunt. — Prologus Iuenci nescio qua temeritate aut negligentia operibus Aufonij antehac insertus fuit, cum ex Ioanne Tritemio potuisset error deprehendi. Lestione diuersitatem in Iuencum Basileæ impressum, collegerat Theodorus Poelmanus, ex editione, ni fallor, Rotomagensi, aut ex manuscripto, quod cum ea editione consensit: id autem manuscriptum è Bibliotheca Gandauense fuisse, ipse postea annotauit.

IVVENCVS Constantini Imp. suorum temporum meminit: pontificis Siluestri mentionem omittit, quia eius nondum fuit regia in Imperio aut orbe Christiano potentia atq; auctoritas.

L.

Labarum, fuit insigne imperatorum & primarium uexillum: id in formam crucis formatum, gemmis insigniuit Constantinus. Pr. Sym. 1.

Christus purpureum gemmanti textus in auro Signabat labarum. —

Tale est, quod in aureis numismatis, Lusitanis & Gallicis: item in argenteis B; nummis uncialibus Onolsbachij, ducum Brandeburgicorum, adhuc uidetur, aut certe aliquam eius refert similitudinem. Tale itidem est, quod in semunciali argenteo cernitur Friderici III. Saxoniae Electoris, cum post Maximiliani regis mortem, uicem imperij teneret. De Labaro multa Cuspinianus, in Constantino Magno: plura Panuinius in eodem, qui uersus Prudentianos citant & explicant. Labarum autem, modò totum uexillum est, modò uexilli insigne, Christi (ut ait diuus Ambrosius) nomine sacratum.

Labruscam uuis præponere dicuntur, qui uilia constanter, relinquunt: præclara. Sed. 1. *Labruscam placidis quid adhuc præponitis uuis;*

Neglectisq; rosis saluicam sumitis? — Labrusca est uitis agrestis, saluica agrestis nardus.

Labyrinthus, ædificium flexuosum & perplexum, in errorem inducens, pro erroris occasione sumitur. Prosp. c. Ing. — *Labyrintho*

Fallitur, ambages dubiarum ingressa uiarum. Pr. Apoth. — *Anceps labyrinthus, ex error Circumflexus agat.* —

Lacæna, pro qua uis muliere impura, propter infamiam Lacænarum: unde & hymenæos Lacedæmonios Virgilius, pro parum fidelibus & castis posuit. Pr. Sym. 1. *Iuppiter incestas spurcauit labe Lacænas.* Notissimæ sunt reginæ illæ adulteræ, Leda, Helena, Hermione, auia, mater, neptis: quæ & familias, & patriam, & maritos perdidierunt.

LACTANTIVS FIRMIANVS eodem, quo Iuencus, uixit tempore: unus eloquentiæ Ciceronianæ, inter Christianos, præcipuus æmulator: qui præter

A præter multa quæ soluta oratione scripsit, & quæ passim in manibus habentur, uersus quoq; cōposuit de Christi seruatoris cruciatu & nece, & de eiusdem ab inferis excitatione: item de Phœnice, quæ adhuc leguntur. Scripsit item itinerarium uersu hexametro, quod Græcè *ἡ διονογεωγραφία* appellauit: cuius materia fuit, digressus ex Africa usq; Nicomediam Bithyniæ. Hæc ferè ex D. Hieronymo Lilius. Fuit autem Arnobij discipulus, & Nicomediæ rhetoricam docuit: ac penuria discipulorum, ob Græcam scilicet ciuitatem, ad scribendum se contulit. Hic in extrema senectute in Gallia magister Cæsaris Crispi, filij Constantini, fuit: qui postea à patre, ob suspicionem incestus, immeritò interficitur.

LACTANTIVS, sui seculi uir eloquentissimus, multorum nobilium & Crispi Imp. præceptor: adeò pauper fuit, (ut scribit Eusebius) ut sæpe etiam rebus indiguerit necessarijs. Eius unicum carmen addidimus, de Christo, sua beneficia in genus humanum cōmemorante. Hodæporicon, quod scripsit, ad nostra non peruenit tempora.

Cum Lacte bibere, prouerbiale: pro eo quod est, moribus his aut illis ab infantia imbui. Pr. Sym. 1. — *Puerorum infantia primo. Errorem cum lacte bibit.* —

Laminæ candentes imprimebantur capitibus Christianorum, inter cætera tormentorum genera. Pr. Steph. *Tormenta, carcer, ungula, Stridensq; flammis lamina.* Idem: *Sartago frixum torruisset puberem.* Dira aut crepasset laminarum impressio. Nunc eiusmodi laminæ, ut audio, apud Hispanos pedibus subiiciuntur.

Lamnis, pro laminis, imitatione Horatij. Idem Sym. 1.

B. *Si formam statuæ laminis commisit ahenis.*

Lampas, λαμπάς, splendor. Alc. ad Sor.

Sed uirtute carens languentem lampade feruor Deserit. —

Lanam in picto scipione gestabant olim circulatores aut præstigiatores, qui suis fallacijs imponebant pueris & fatuis. Pr. Steph.

Ignosco fatuis hæc tamen uulgaribus, Quos lana terret discolori in stipite.

Lanicies, lanæ seu uelleris densitas. Tert. 2.

Sed quia lanicies renouata hæc corpora uestit.

Lancinare, est distrahere seu dilatare, quod fit particulatim. Pr. Steph. Hoc omne quidquid lancinamur, non dolet.

Lancinatores gregum, sunt: sacrificuli uictimarij, dissecantes corpora, ut laniones solent, dispartitis partibus & artubus. Ibid.

Quid maximorum lancinatores gregum Euiscerata carne crudos criminor?

Lapidatio, pro pœna ipsa seu morte lapidum, ut Tertullianus uocat. Sed. Ench. *Inter saxa rogat, ne sit lapidatio fraudi* Hostibus. —

Laqueare, in laqueum conijcere. Iuenc. 1.

Si te forte oculi dextri laqueauerit error.

Larvæ, sunt intemperiæ, quales in tenebris imaginatione occurrunt. unde Larualis. Arat. 1. — *Hostesq; à sensibus atros.*

Proijcit, ac nebulis larualibus exiit artus.

Latina uia, extia portam nominis eiusdem: in qua multa erant sepulchra.

Pr. Sym. 1. — DIIS MANIBVS illic

Marmora secta lego, quæcunq; Latina uetustos. Custodit cineres. —

L. 3; Fuit:

Fuit autē frequens & celebris, & præ cæteris tumulos multos habuit: quod etiam è Iuuenale & Aufonio, & multis inscriptionibus antiquis liquet. A

Latrones, antiquè milites & satellites tyrannorum. Pr. Steph.

— *Steterunt Acriter contra fremitum latronum.*

Lauacrum, media correpta, cuius ratio non extat. Prosp. Epig. LXII.
In quo per lauacrum fidei uirtute renata.

Laurea, pro uictoria, signum pro re signata. Pr. Steph.

Tu duas simul parasti laureas.

Laurentina, Romuli & Remi nutrix, pastoris uxor, honore diuino à Romanis culta. E' quæstu autem meretricio, ut & Flora, ad cælum sibi gradum fecit. Prudentius Sym. 1.

LAVRENTIVS, natione Hispanus, Sixti Romani episcopi archidiaconus, secundo Decij cōsulatu, Valeriano urbis præfecto procurate, imponitur craticulæ, & in ea affatur: uictor cruciatuum, tyranni, mortis. Pr. Steph. hymno 2. D. Laurentij templum unum est ex amplis. iuxta quod crypta Verania, extra portam Esquilinam.

Lectus igneus, tormenti genus à Decio excogitatu: in eo dentes seu aculei ferrati, & sal substratus fuit: desuper aruina fluxit. tali impositus Cucufatus, & Vincentius. Pr. Steph. hymno quarto & quinto.

Ledam compressam à Ioue specie cygni, notissima fabula est: quam aliquoties attingit Prudentius. Ilocrates Nemelin ait fuisse: sed Lactantius dubitationem hanc tollit, cum ait, Ledam post mortem nomen Nemesis accepisse.

Legifer, *λατ' ἐφοχλῶ*, Moses. Ibid. Talem reuertens legifer
De monte uultum detulit. B

Legirupa, penultima correpta. Idem Ham. *Legirupis quassantia uiribus orbem.*

Leguli auri, qui aurum legunt, uel in montibus, uel in fluminibus. Paulin.
Nic. *Callidos auri legulos in aurum* Vertis. —

Legulos autē auri uocat Daços, qui id fortasse in Danubij harenis lauarunt, aut effoderunt è Carpathis montibus. Vide Daci.

Lembus, paruum & uelox nauigium: eius diminutiui, lembulus. Idem Steph. *Leuiq; uestum lembulo* *Amplum per æquor auferas.*

LEONTIVS patria Aquitanicus, stemmate nobilissimus fuit, honorib. in Rep. functus, tandem episcopus Burdegalenſis creatur. Vxor eius Placidina, ex Arcadij Imperatoris posteritate genita: cum maritus factus esset episcopus, ipsa quoq; uelamen sumpsit. Munus suum magnificè gubernauit, templa uetustate aut ignibus consumpta instaurauit & renouauit: angusta ampliauit & ornauit: noua etiam aliqua extruxit, & auxit donarijs. Extat de eo hymnus Fortunati, in quo caritatem populi erga ipsum describit, & honestis rationibus ad sedem episcopalem ascendendum docet.

Lepra, *λεπρά*, uel à squamis nomen habet, quia scabra est. Iunenc. 2.

Lurida discuitur squamoso corpore lepra. uel à colore, quia præter solitum alba est, cutemq; mutat & deprimit. Sedul. 3.

Leptosus poscebat opem, uariosq; per artus *Plus candore miser.* —

Dicitur etiam à similitudine leonum & elephantorum *λεοντίωσις* & *ελεφαντίωσις*, propter maculas. Vnde Fort. lib. 1.

- A Qui lepræ maculas medicata per oscula purgans, Pacis ab amplexu morbida bella tulit.
Sedul. 3. scire describit: Hunc procul ut uidere decem, maculosa gerentes
Leprosi portenta uiri, quos corpore sædo
Discolor obscænis turpabat pœna figuris.

Lethæum, quod obliuionem inducit. Pr. Cath.

— Serpit per omne corpus Lethæa uis. —

Lethum, pro morte, ἀπὸ τῆς λήθης, quia mortuorū citò extinguitur memoria, secundum illud Psalmi 31. Obluioni datus sum, quasi mortuus. Inde lethalis, lethifer, & alia ab eodem deducta, cum aspiratione scripsimus.

Leuita, uel Leuites, minister pontificis, flamen Romanis, diaconus Græcis: à Leui, Iacobi patriarchæ tertio filio. Arat. 1.

Iura ministerij sacris altaribus apti,

In septem secure uiros, quos undiq; lectos

Leuitas uocitare placet. —

Hunc autem locum uulgo contaminatum, è Beda purgauimus.

Pr. Steph. Hic primus è septem uiris

Qui stant ad aram proximi Leuita sublimis. — Idem:

Vincentius Leuita de tribu sacra Minister altaris Dei,

Septem è columnis lacteis. Drep. hymn. 1.

— Sacro Leuitæ sanguine creti.

Leuis, pro inonso, prima longa: ut, leue os, apud Tibullum. Leue onus, pro non molesto. Sedul. 1.

Cuius onus leue est, cuius iuga ferre suaue est.

- B Libanus, mons Syriæ altissimus, nomen habens à niuium candore, quibus in summo frequenter est obrutus. Cedrum fert arborem, quæ nusquam alibi procerior. In uarijs locis hic mons uaria nomina habet. Sedul. 3.

— Et tanquam Libana cedrus Multiplicandus adest. —

Libri Biblici, qui carmine scripti sunt, recensentur ab Aratore in Præfatione ad Vigilium:

Metrica uis sacris non est in cognita libris:

Psalterium lyrici composuere pedes.

Hexametris constare modis, in origine linguae;

Cantica, Hieremiam, Iob quoq; dicta, ferunt.

Item à Drepanio, in epistola ad Moduinum:

Iob prius heroo sua carmine bella retexit,

Diuina David personat ipse lyra.

Quid loquar insigni tumidum Solomona cothurno;

Qui thalamos Christi psallit, et Ecclesiæ?

D. Hieronymus Præfatione in Eusebium: Quid psalterio canorius? quod in morem nostri Flacci, & Græci Pindari, nunc iambo currit, nunc Alcaico personat, nunc Sapphico tumet, nunc semipede ingreditur. Quid Deuteronomij, quid Esaiæ cantico pulchrius? quid Solomone grauius? quid perfectius Iob? quæ omnia hexametris & pentametris uersibus (ut Iosephus & Origenes scribunt) apud suos composita decurrunt. Idem Præfatione in librum Iob: Hexametri (inquit) uersus sunt dactylo spondeoq; currētes, & propter linguae idioma, crebrò recipientes & alios pedes, non

non earundē syllabarū, sed eorundem temporum. Interdū quoq; rhythmus ipse dulcis & cinnulus fertur numeris pedum solutis: quod metrici magis, quā simplex lector, intelligunt. Quod si cui uideretur incredulum, metra scilicet esse apud Ebræos, & in morem nostri Flacci, Græciq; Pindari, & Alcæi, & Sapphūs, uel Psalterium, uel Lamentationes Hieremiæ, uel omnia fermē Scripturarum cantica comprehendit: legat Philonem, Iosephum, Origenem, Cæsariensem Eusebium, & eorum testimonio me uerum dicere cōprobabit. Ita D. Hieronymus. In hoc autem loco qui cōmemorati non sunt, eos recensui suprà in Præfatione ad Alexandrum Ducem Saxonix.

Libycæ pelles, ut nunc Liouonum & Villapporum, pro preciosis. Help. de Christo: *Pellibus aut Libycis redimens.* — Libya autem ferarum multarum ferax habetur, quarum aliquas Strabo lib. 17. commemorat.

Limare, lima polire, usu leuigare. Pr. Ham. — *Compede dura Nectitur, & pedibus seruilis uincula limat.* Idem Cath. *Quod limat agrum pectorum rubiginem.*

Limari, è limo trahi atq; componi. Dracont. Hex. — *Virtute Dei limatur in artus, Ut dominator eat.* — Ibid. *Limauit per membra uirum de puluere factum.*

Liquabile, quod facillè liquitur. Pr. Ham. — *Solidata metallo Dirigit fragili, saxumq; liquabile facta.*

Liquor læticiæ, pro uino. Iuuen. c. 2. *Cernis læticiæ iam defecisse liquorem.* Simili modo læticiæ dator, uerbo Virgilij, dici Christus potest, aquam in uinum mutans apud hospitem Canæum.

Litamen, pro litatione. Pr. Ham. *Cuius litamen sordet, & terram sapit.*

Liuidare, liuidum facere. Paulin. Cyth. *Decoctus humor sobrijs laboribus Pallore uultum liuidet.* —

Locustæ, & angustæ, quibus in deserta Iordanis ripa uescebatur Ioannes baptista. Pr. Cath. *Paruum locustis & fauorum agrestium*

Liquore pastum corpori suctus dare. Locustis in uictu usi sunt Libyes, ut est apud Dioscoridem: Parthi, ut apud Plinium: Aethiopes, ut apud Strabonem: Iudæi, ut apud Mosen: alij populi Orientales, ut apud D. Hieronymum. Qui caneros interpretantur, abiectas in litore, auctorem non habent: qui Hispanorum putant esse ragustas, id nondum probarunt.

Locutuleias appellat ranas Alc. 5. — *Suis homines submittere iussis Sueta, locutuleis frendet succumbere ranis.*

Logi, λόγοι, in bonam partem. Paulin. Cyth. *Referensq; paucos de tuis scriptis logos.*

Loquela, pro sermone. Pr. Steph. — *Serit loquelam Quæ cunctos tremefecit audientes.*

Loti & uncti dicebantur Christiani, per contumeliam, propter baptismū, & catechumenos, qui oleo tingebantur. Vnde exclamatio usitata fuit, Iuliani Imp. orta temporibus, qua in templis per præconem utebantur: LOTVS PROCVL ABSIT, ET VNCTVS. quales illæ apud Græcos, ἐνάς ὄγης ἀλιτρος. Item, ἐνάς ἐτε βέβυλοι. Christiano autē aliquo præsentē, Ethnici litare in sacrificijs non potuerunt. De qua re his uerbis scribit Lactantius, lib. 4. de Vera sapientia, cap. 27. Cum dijs, inquit, suis immolant, ū assint aliquis signatam

A signatam frontem gerens, sacra nullo modo litant,
Nec responsa potest consultus reddere uates. Et hæc sæpe causa præcipua iusticiam
 persequendi malis regibus fuit. Cum enim quidam ministrorum nostris sa-
 crificantibus Dominis assisterent, imposito frontibus signo, deos illorum
 fugauerunt, ne possent in uisceribus hostiarum futura depingere. Ita ille.

Lubricare, in incerto constituere. Pr. Psych.

Lubricat incertus dubia sub imagine uisus. Item, Lubricum facere. Idem Steph.
Nunc preciosa ruit per marmora, lubricatq; cliuvm.

Lucifluus, luce manans, clarus. Iuuen. 3.

Ast ubi lucifluum sol reddet tertius ortum. Idem 4. — *Gens omnis habebit*

Testem lucifluo sanctæ sermone salutis. Drep. Psal. 22.

Lucifluusq; calix pleno me proluat haustu.

Lumina, pro oculis, poetis omnibus familiaris *συμπεδοχὴ*. D. Augustinus
 in Ioannē, ait usitatā fuisse apud ueteres iurationē: Sic uiuant lumina mea.

Luna, sphaera menstrualis dicitur, quia tempore menstruo suum cursum
 absoluit. Pr. Steph. *Cadet rotati solis in terram globus,*
Sphaeram ruina menstrualis destruet.

Lunaticum morbum, eorum qui cursum lunę patiuntur, ut Apuleius, ita
 describit lib. 1. Iuuen. *Et lunę cursus imitata insania mentis.* Idem 3.

Nam cursus lunę natum mihi dæmonis arte Torquet. —

Tali morbo qui affliguntur, *σεληνιασμοῦχοι* appellantur: quos nō recte sidera-
 tos dixeris, cum ille morbus mentem occupet, hic tantum corpus, aut certā
 corporis partem inuadat.

B Luperi, Panis sacerdotes, nudi per urbem curstabant, cum uirgis & scu-
 tibus laceffentes & pulsantes puellas obuias, qua pulsatione fecundæ fieri
 credebantur. Hoc etiam à senatoribus fastiditū, de Antonio Triumuiro no-
 tum est: & ipsis senatoribus loco summæ turpitudinis obijcit Prudentius,
Steph. Ipsa & senatus lumina *Quondam Luperi aut Flamines.* Ibid.

Quid illa turpis pompa, nempe ignobiles *Vos esse monstrat, cum Luperi curritis?*

Idem, Lupercales istas ferulas, nudosq; iuuenū discursus exagitat Sym. 2.
 Legimus & in Asiatica historia, Franciscum nudum per suam patriam re-
 ligionis causa curstituisse.

LUPERCVS, Cæsar Augustanus martyr. Pr. Steph. hymno quarto.

Lustrum, ex sententia Varronis, est tempus annorum quinq;. Interdum
 uno lustro nominato, alterius initium intelligitur. Vt bellum Troianum, bi-
 lustre Ouidio: quod durauit supra annos decem, menses sex, & dies duode-
 cim. Fort. hymn. *Lustra sex qui iam peracta tempus implens corporis.*

Intelliguntur, supra lustra sex, hoc est, annos supra triginta, tres adhuc anni
 atq; dimidius. nam anno ætatis quarto & trigésimo Christus passus est.

Alij lustrum idem uolunt esse, quod Olympias, quæ fuit annorum quatuor.
 Hæc diuersitas in auditoribus non animaduersa, facile inducit in errorem.
 Animaduerti autē potest non difficulter: nam plerunq;, cum de rebus Græ-
 corum loquuntur Latini, utuntur lustro pro Olympiade.

Lychnus, *λύχνος*, lucerna, candelabrum, & fax ipsa. Alc. ad Sor.

Incentos lychnos nequidquam sustulit. — Sēdul. 4.

— *Modio nec subditur ardens* *Lychnus.* —

Lydij cantores, qui turpia canerent aut saltarent in theatris. Pr. Steph. A
Salta tonantem tauricornem Lydus.

Lyra, instrumentum Musicum, quod fidibus intenditur, ut tuba flatibus.
 Pr. Cath. *Quæ ueterum tuba, quæ uel lyra,
 Flatibus incita uel fidibus.*

M.

MACABÆORVM septem fratrum, in lege Dei & patria religione tuenda, uirtus & cōstantia, digna admiratione & laude sempiterna est. Prudentius in Romano ait, reuultam ab ipsorum capitibus cutem & capillum, & laminas candentes impressas, & in sartaginibus olei ipsos demum frixos fuisse. Victorinus Afer, qui carmine integram historiam scripsit, eos cratibus & rogis impositos, & ignibus subiectis crematos: nec alia supplicia commemorat. Liber autem Macabæorum secundus, narrat de pœnis hoc modo: Primum cutem capitis à ceruice usq; ad frontem detractam, tum amputatas fuisse ipsis partes corporis extremas, postremò membris truncatis sartagini feruenti iniectos fuisse. Ab hac narratione nonnihil discelsisse Pudentium, qui τὴ ἀκρωτηριασμός, id est mutilationis membrorum nō meminit, demiror. Longius uerò Victorinum, qui dum suppliciorum genera omittit, magis mirandum est: nisi fortasse codices integros suis temporibus non habuerint, idq; esse uerisimile, constat etiam è Theophilo Alexandrino, qui ait, fracta fuisse eorum ossa, & compagem artuum atq; neruorum rota uolubili solutam & diminutam: addito uidelicet genere supplicij nouo, cuius nemo alius meminit. Sunt autem hi fratres dicti nomine gentili Asmonæi, uel Asmonitæ: postea uerò à Iuda Matthatiæ filio, Maccabæi. Nebrissenfis, B quamuis linguarum non imperitus, Græcam etymologiam asserere maluit. sed Pauli Eberi sic scribentis, uerò admodum similis est sententia: Iudas Macabæus cognominatus est, quæ dictio Ebraicè sic scribitur, MACABAI: cuius singulæ literæ singulas dictiones significant, sumptas ex Cantico Mosi Exodi 15, ubi hæc uerba sunt, MI CAMOCHA BÆLIM IEHOVA: hoc est, Quis sicut tu in dijs Domine? Hac sententia Iudas pro symbolo usus, initialibus dictionum literis in unam uocalem coniunctis, sibi cognomen fecit Macabæi.

Macedo, μακεδών, media producta bis apud Aratorem, *κατὰ διαβολὴν*. Ita Dionys. *θεοαγλίη δ' ἐπὶ τοῖσι μακεδονίῃσι τε πόλιν*.

Machæra, μάχαιρα, gladius. Inuenc. 1.

— Ferrosulgente machæra.

Lucas speciem posuit, nominans *ρομφαίαν*. erat autem hæc maximè penetrabilis & acuta. Paulin. Cyth. metaphorice: *Vt à machæra noxiorum dogmatum Conseruet intactam fidem.*

Machina, pro naue ingenti, instrumentum pro fabrica. Paulin. Cyth. *Scapham sequacem quadriremis machinæ.*

Maculæ sunt parua retia, quibus aues capiuntur, uel retis ipsius foramina. Pr. Cath. *Callidus illaqueat uolucres,
 Aut pedicis dokus, aut maculis.*

Mæander, fluuius Phrygiæ, ut Strabō ait, *σκολιός*: ut Plinius interpretatur, sinubus flexuosus: ut Ouidius, *undis recuruatis*. Pr. Cath.

A Qui mille per Mæandros, *Fraudesq; flexuosas Agitas quæta corda.*
 Hunc coluerūt Phryges, unà cum Marſya. Sacrificium Mæandro oblatum,
 in Marſyam non emergit: contrà Marſyæ datum, Mæandro non miſcetur. ac
 ſi consecratum fuerit amobus, aquis iniectū ex æquo diuiditur: ut ait Max.
 Tyrius. Vnde Mæandri nomen pro quibusuis flexionibus & diuerticulis,
 non ſine fraude & conſilio excogitatis, accipitur.

Mænades, *u. uivades*, intemperantes & furioſæ Bacchi miniſtræ. Pr. Sym. 1.
 Et feciſſe reor ſtimulis furialibus ipſas
 Mænadas, inflammante mero in ſcelus omne rotatas.

Magæ, pro magis. Alc. 2. Nunc uerò magæ cæcus eris. — Pr. Sym. 1.
 Triftis iudicij magæ pœnitet. —

Magi, Perſarum philoſophi, periti interpres naturæ, ut circumloquitur
 Prudentius. Iuuen. 1. Gens eſt Eoi, Phœbo orto proxima regni,
 Aſtrorum ſolers ortusq; obitusq; notare: Huius primores nomen tenuere Magorum.
 A regibus proximam dignitatem Magi habuerunt, & imperium aliquando
 per Patizithem & Smerdem fratres occuparunt, quod eis rursus eripuit aſtu
 ra & animoſa nobilitas. Vnde Perſis dies τῆς μαγοπορίας ſolennis fuit, quo nul
 lus Magorum auſus fuit in publicum progredi. Hos Magos qui Chriſtum
 muneribus affecerunt, è Schola Danielis remaniſſe, multorum opinio eſt.
 Magi autem fuerunt apud Perſas, quod apud Indos Gymnoſophiſtæ, apud
 Aſſyrios Chaldei, apud Romanos Hetruſci aruſpices, ut inquit in 16 Strabo,
 & addit: Talis erat & Moſes, & ſucceſſores eius. Fuit quoq; gens peculiaris
 Magorum in Media, ut ait Herodotus: in Bactriana, ut Plinius. Magorum
 B dona pulchrè interpretatur diuus Auguſtinus: Aurum ſoluitur quaſi regi
 magno: thus immolatur, ut Deo: myrrha præbetur, tanquam pro ſalute om
 nium morituro. Habuit enim prædicatores Angelos, narrantes cœlos, ado
 rantes Magos. Similes interpretationes apud Prudentium, Iuuen. 1, Sedu
 lium, Helpidium, Amœnum. Gregorius autem accommodatè ad doctrinā
 in Homilijs: Regi nato auram offerimus, ſi in conſpectu illius claritate ſu
 pernæ ſapientiæ reſplendemus: thus offerimus, ſi cogitationes carnis, per
 ſancta orationum ſtudia, in ara cordis incendimus, ut odore ſuaui per cœle
 ſte deſiderium redolere ualeamus: myrrham offerimus, ſi carnis deſideria
 per abſtinentiam mortificamus.

Magia, *μαγεία*, ars incantatorum, abuſus philoſophiæ naturalis. Pr. Sym. 1.
 Nec non Theſſaliciæ doctiſſimus ille magiæ.

Magiſter ſummus, *ἀρχιτέλειος*, ut Ioannes nominat, cuius in conuiuijs
 aut nuptijs munus erat procurare neceſſaria. id munus ab Horatio regnum
 uini, à Cicerone magiſterium nominatur: is qui adminiſtrat, arbiter biben
 di, & magiſter in poculo. Iuuen. 2.

Hinc iubet ut ſummo tradant guſtanda magiſtro.

Malè cōciliatus, ut Terentij exponit interpres, magno emptus. Pr. Ham.
 Ut bibat illecebras malè conciliata uoluptas.

Male dicere, cum accuſatiuo, antiquatum eſt. Tert. 1.

Ingrati eligitis dominum maledicere ueſtrum.

Malefabrum, pro aſtuto, & fraudibus compaſto. Pr. Ham.

Reſpondit domino, ſuadelis ſe malefabris illeſtum fuiſſe uiro. —

Mammon, *μᾶμμων* apud Syrios, fuit Plutus Græcorum, Dis Romanorum: satietatis, luxus & diuitiarum deus. Accipitur pro ipso satana. Pr. Steph. A
Nos ne Christo procreati, mammon e dicabimur?

Mammoneus, ad mammonem pertinens, infidus, sui cupidus, alieni rapax. Pr. Ham. Mammoneamq; fidem pacis sub amore sequuntur.

Manceps carceris, præfectus carceri. Idem Steph.
Tunc ipse manceps carceris Et uinculorum iunior.

Manichæus hæreticus. Vide Phantasmatici, & Hæreses.

Manfor, qui manet, hospes. Sedul. 4. Et faciat tennes tanto manfore capaces.

Manzer, Ebræa dictio, spurius seu *vêdes*. Sedul. 5.

Manzeribus populis in deteriora uolutis. Manzeres nominat ipsos Iudæos degeneres & apostatas, & ut ipse mox dicit, odiosam propaginem. Vetus interpres reliquit eandem uocem in Mose Deut. 23. Fortunat. lib. 5.

Christicolæ ut cernunt tunc agmina Manzera iungi,

Protinus insiliunt, quâ latet ille dolus.

Mapalia, uox Punica, Festo & Seruio auctoribus: pro septis, seu uillis rusticis, seu rotundis cortibus. Usurpatur à Latinis quoq; ut à Catone, Virgilio, alijs.

Marcion hæreticus, Pij episcopi impijssimus filius ex Ponto. Vide Duite; & Hæreses: & Pontica pestis. Hunc diaboli primogenitum nominauit Polycarpus.

Margaritum, *μαργαρίτον*: uel margarita, *μαργαρίτης*. Pr. Pſych.

Margaritum ingens opibusq; & uiribus. Arat. 2.

In margaritas uertant contagia porci.

Mariæ matri apparuisse Christum, à mortuis suscitatum, antequàm alijs B mulieribus apparuerit, refert Sedulius: sed Euangelistæ nō meminere. estq; opinio religiosa: τὸ μὴ ἀνδρὶ additur ab eodem, — *Quæ fuit olim*

Aduenientis iter, hæc sit redeuntis & index. Vide, Virgo genitrix, inferius.

Marmorum genera præstantissima, & distincta coloribus, quinque enumerat Prudentius: Parium candidum, Numidicum flauum, Laconicum uiride, Ægyptium purpureum, Synnadicum maculosum. Versus sunt:

Et quæ saxa Paros fecat, & quæ Punica rupes,

Quæ uiridis Lacedæmon habet, maculosaq; Synna,

Natiuum nemo scopuli mihi dedicit ostrum. Interpretes sunt: de Pario scribit Vir-

gilius, niueam appellans Paron insulam: de Ægyptio, Plinius. de reliquis,

Martialis in balneo Tuccæ: Quod Phrygia Synnas, Asra quod Nomas mittit,

Et quod uirenti fonte lauit Eurotas. Item Statius in balneo Hetrusci;

Sola nitet flauis Nomadum decisa metallis

Purpura, sola cauo Phrygiæ quam Synnados antro

Ipse cruentauit maculis lucentibus Atys, Vix locus Eurotæ uiridi. —

In templorum ornamentis eadem species adhuc extant Romæ & Senis, ex antiquitate passim collectæ & reseruatae.

Marmorum iuncturæ tribus soluuntur modis: Vetustate, quæ omnia consumit. Pr. Sym. 1. — Infido rarefcit glutine sensim.

Violentia, ut cum arbuta in iuncturis nascuntur, caprifici, ut ait Iuuenalis: hederæ, ut Plinius. Artificio, quod fit uapore & fumo ligni oleagini: quod obseruauit lib. ultimo cap. 16, Macrobius.

A MARTIALIS, Cæsaraugustanus martyr. Pr. Steph. hymno 4.

MARTINVS, patria Pannonius, episcopus Turonensis, Hilario Pictaviensi, auctore Sozomeno, socius in exilio fuit. Miraculis adeò claruit, ut non minora edidisse creditus fuerit ipsis Apostolis: ut idem Sozomenus testatur. Eius uitam scripserūt, soluta oratione Sulpitius Seuerus: carmine Paulinus Nolanus episcopus, & Venantius Fortunatus Pictaviensis. hic libro 2 idem refert his uersibus: *Cuius profaicus cecinit prius acta Seuerus, Versibus innotuit Paulini deinde beati: Luminibus tantis ego nubilus inferor, audax, De minimis minimus, de magno maxima tentans.* Eiusdem rursus miracula aliquot enumerat lib. 10. Fuit autem Martinus eiusmodi Vir, cui Christus amor, Christus honor, omnia Christus. ut præclare de eodem testatur Fortunatus.

Martyr, μαρτυρ, testis: qui sua morte atq; sanguine, filio Dei, Domino nostro IESU Christo, nato ex homine, tribuit salutis testimonium: quòd non aliud nomē sit neq; in cælo, neq; in terris, p̄r quod salui fiamus: ut in Actis Petrus loquitur. Pr. Steph. Vincentium nominat testem indomabilem.

Martyrium, μαρτύριον, testimonium liberę & apertę cōscientiæ, quod nec tyrannorum uultus, nec pœnæ acerbitas, nec tormentorum diuturnitas, nec mortis crudelitas frangere potest. Ibid.

Ambō gustarunt leuiter saporem Martyriorum.

MARTYRVM gloria & consolatio ingens atque summa est, quòd Christum præsentem habeant. Vnde suauissimè Sedulius, ubi agit de pueris ab Herode interfectis: — Infantibus absens

B Præsens Christus erat, qui sancta pericula semper suspicit, & pœnas alieno in corpore sentit.

Quòd conformes imagini filij Dei fiant, σὺ μυσποῖς τῆς εἰκόνης τοῦ ἱεροῦ, ut ad Romanos scribit Paulus: quòd collegæ sint crucis Christi, ut ait Prudentius, quòd ipsum Christū habeant ærum narum spectatorem, ut idem: *Spectator hæc Christus Deus*

Compensat æuo intermino. Imò quòd ipsum coram cernant, ut Stephanus ait apud Lucam: Ecce uideo cœlos apertos, & filium hominis stantem à dextris Dei. Eodem modo de Vincentio Prudentius canit: *Asi ille tanto latior, Te Christe præsentem uidens.* Angeli ipsos martyres consolantur. de Laurentio: *Quin & frequentes angeli Stant ac loquuntur cominus.*

Sermones ac nomina martyrum obseruant & annotant. ut de Romano Antiocheno: *Excepit astans Angelus coram Deo,*

Et quæ locutus martyr, & quæ pertulit. Item de 18. Cæsaraugustanis:

Octo tunc sanctos recolet, decemq; Angelus coram patre, filioq;.

Vulnera ipsa martyrum numerant, & depingunt. de eodem Romano:

Omnis notata est sanguinis dimensio, Vt quamq; plagam sulcus exarauerit,

Altam, patentem, proximam, longam, breuem,

Guttam cruoris ille nullam perdidit. Et rursus:

Sed & ipsa pingens Vulnera expressit stilo

Laterum, genarum, pectorisq; & faucium. Deniq; animas ipforum in cœlum ducunt, & comitantur: ut de Lazaro testatur Euangelista Lucas, & de uirgine Agnete scribit Prudentius: — Angeli

Sepserunt euntem tramite candido. Maximæ aut & penè incredibilis in tormentis

martyrum constantiae, tres praecipuae causae sunt: primum, quod ipsorum negotium, Dei est negotium: tum, quod ipsorum doctrina, Christi Iesu est doctrina: postremo, quod ipsorum confessio est Spiritus sancti uirtus, uox atque testimonium.

Massa candida, locus Carthagine fuit, à calce dictus. Pr. Steph. quod nomen longo tempore retinuit.

Masilia, urbs maritima Galliae Narbonensis, Phocensium colonia, celebrata propter optimam Remp. Paulin. Cyth.

Masilia, Graium filia Alumna sanctae ciuitas Ecclesiae.

Mastigophori, *μαστιγοφόροι*, gladiatorum ministri, qui baculo aut scutica arcent turbam concursantem. Pr. Sym. 2.

Nunc mastigophoris, oleoq; & gymnadis arte

Vinctis pugilibus, miles pugnabat Hetruscus. Legitur in libris nonnullis, Marrucophoris, quam uocem non intelligo.

Mastruca, à peregrinis sumptum, ut puto, uocabulum. Fuit uestis uilis, qua nautae Sardi, & milites Gothi usi sunt. Ibid.

— *Tecta aurea flammis Soluere, mastrucis procures uestire togatos.*

Marris deum, quam Cybelen & matrem Idaeam nominarunt, imago erat faxum nigrum, quod ad fluuium Almonem effuso uehebatur lauandum: qualis lapidis effigies muro inclusa est in Pantheone Romae, quod olim templum Cybeli dicatum fuit. Pr. Steph. *Lapis nigellus euehendus effuso*

Muliebris oris, clausus argento sedet: Quem dum ad lauacrum praecundo ducitis

Pedes remotis atterentes calcibus, Almonis usque peruenitis riuulum.

MAXENTIVS, nominis Christiani dirus persecutor, cuius facinora cum indignatione recenset Prudentius Sym. 1. De ponte Moluius cadens, in Tiberi periit. & arcus Constantini, de ipso erectus in uico Suburano prope Amphitheatrum adhuc superest, in urbe: in quo, supino Maxentio cum equo insiluit Constantinus uictor. De eo scribit auctor Panegyrici qui Constantino dictus est, in haec uerba: Ad primum aspectum, primumque impetum totius tui uictoris exercitus, hostes territi, fugatique, & angustiis Molui pontis exclusi, exceptis latrocinij illius primis auctoribus, qui desperata uenia locum, quem pugnae sumplerant, texere corporibus, caeteri omnes in fluuium abiire praecipites: ut tandem aliquod caedis compendium, fessis tuorum dexteris eueniret. Cum impios Tiberis hausisset, ipsum etiam illum cum equo & armis insignibus, frustra conatum per abrupta ripae ulterioris euadere, idem Tiberis correptum gurgite deuorauit: ne tam deforme prodigium, uel hanc obitus sui relinqueret famam, quod alicuius uiri fortis gladio telo ue cecidisset. Et aliorum quidem hostium corpora & arma praiceps fluuius uoluendo deuexit: illum autem eodem, quo extinxerat, loco tenuit.

MEDARDVS, episcopus primum Nouinensis, deinde Tornacensis, clauditur miraculis. Fort. lib. 2.

Mediator, *μεσιτης*. Pr. Apoth. Filius, & nostri mediator, & Omnipotentis.

Megalefia, Cybeles sacra. Vide, Sacra Romana.

Megalefius spado, pro Gallo sacerdote. Pr. Sym. 2.

— *Megalefius hinc spado diris Incensus furijs caeca ad responsa uocatur,*

Mel

A Mel in cannis, idem est quod uocabulo Mauro saccarum in officinis dicitur. Tert. 6. *Mella uiridanti confragant pinguis canna.*

Melite, *μελίτη*, iuxta Siciliam insula, media producta bis apud Aratorem legitur: cuius alibi exemplum nescio. Hodie Malta, exulum Rhodianorum domicilium. Terram Melitæam Ceretani Itali gratiam diui Pauli iam nominant, eamq; superstitiosè ictibus uenenatis mederi declamitant.

Melodum, *μελωδοιῶν*, suauiter beneq; sonans. Pr. Cath.

Dulce carmen et melodum, gesta Christi insignia.

Melos meli, *μέλος*, pro cantu. Ibid. Hymnorum modulis dulcè canunt melos.

Ambrosius hymno: *Nouam meli dulcedinem* Promat. — Drep. Ps. 26.

— *Gaudensq; melos et carmina dicam.*

Membrari, in membra componi atq; distingui. Dracont. Hex.

— *Membratur in artus Corporeos, species hominis, celestis imago.*

Mendicabula, erronea sunt, qui uiuunt mendicitate. Testatur suis temporibus Paulinus, fuisse Græcos quosdam planos, qui specie religionis uel egestatis circumirent Italiam, seseq; monachos aut naufragos esse fingerent & deierarent, ad extorquendam pecuniam. Talia mendicabula sunt nunc plurima in numero studiosorum, qui alicuius uersibus memoriæ mandatis seuenditant, aut composita oratione simplicibus imponunt, aut uirorum magnorum literis abutuntur ad libidinem, & saturitatem, & ocium.

Mensatim, per mensas singulas. Iuenc. 3. ut uicatim, tributim.

Menstruale, id est tempus mensis. Vide Luna.

Mensum, pro mensium, *συννομή*. Fortunat. *Nobilitas anni, mensum decur.*

B Eodem genitiuo Ouidius & Seneca utuntur.

Mentor, artifex ingeniosus. Opera Mentorea, pro poculis, apud Prop. lib. 1. De ipso artifice Pr. Steph. *Miror quod ipsum non sacratis Mentorem?*

Meretrix scenica, pro Venere, cuius facinoraturpia in scenis cantanda & spectanda exhibebantur. Pr. Steph. *Meretrix Adonum uulneratum scenica Libidinoso plangit affectu palam.*

Meridies, prima longa, altera breui, contra naturam. Fort. de Partu uirginis: *Arctus, meridies, oriens, occasus, honorat.*

MEROBAVDIS Hispani Scholastici carmen de Christo transscripsimus è libro antiquo, quem ad nos Oporinus misit. Merobaudis cuiusdam, bis consulis, mentio in Fastis consularibus Romanorum.

Merum, nudum. Pr. Steph. *Stabat calce mero. id est, pedibus nudatis.*

Metalla, aut è terra effodiuntur. Pr. Steph. *Aurum quod ardens sitis.*

Effossa gignunt rudera. Aut è fluminibus lauantur. Idem.

Torrentis uel amnis turbidis Voluens arenis implicat. Fodiuntur autem omnia; lauatur tantum aurum, idq; sæpius, unde multi fluij *ῥυσορροῖαι*; item argentum, ut in Gange Indiæ, de quo Plinius. & à poetis fluij dicuntur *ἄργυροδί-ναι*, Eridanus, Achelous, Erymanthus, Peneus. Quod effoditur, lapis aut massa: quod lauatur, ramentum appellari solet, si densius est: aut harena uel mica, si minus densum.

Metreta, *μετρητός*, mensuræ & uasis genus est. Iuenc. 2.

Vascula quæ ternis aperirent ora metretis. Arat. 2.

Ternis capiunt sex uata metretis. Sedulius nomine generali uertit lacum, lib. 3. *Impleuit.*

impleuit sex ergo lacus hoc nectare Christus. Mensurarum autem nomina pro uas-
fis accipiuntur, *συνεδοχῆς*: ut coryle apud Homerum, amphora apud Ho-
ratiū, metreta apud Iuuenalem. Sunt autem metreta & amphora idem.

Mi, pro mihi, *συνίσκω*. Ibid. Nec miremissus leniter peperceris.

Milleformis, de diabolo, — Cui pectora mille

Mille nocendi artes. — Pr. Cath. Pulsa pestis lubricorum milleformis dæmonum.

Minciades pro Virgilio, ab amne Mincio, Mantuæ uicino. Iuenc.

Illos Minciade celebrat dulcedo Maronis. Alc. — Nec si quem Mantua misit.

D. Augustinus: Virgilium (inquit) propterea paruuli legunt, ut uidelicet
poeta magnus, omniumq; præclarissimus atque optimus, teneris ebibitus
annis, non facile obliuione posset aboleri. i. de Ciuitate Dei.

Minium in quibuscūq; locis foditur, ut in Hispania, teste Trogo & Plinio:
interdum arte conficitur, color est rubeus, insignis. Pr. Steph.

Luscrat ex minio rosseolam sanicm.

Mirmillo, Gallico idiomate, gladiator, à piscis figura: quæ illorum insigne
fuit, qui contra alios gladiatores Retiarios appellatos pugnabāt. Pr. Sym. 2.

— Nec alter Ore sacerdotis, quàm mirmillonis anhelat Spiritus. —

Mirabile, particula admirantis, in parenthesi. Sedul. 3.

Pascere, non pasci ueniens (mirabile) fusas In unum conuertit aquas. —

Mirum, particula stupentis, in parenthesi. Iuenc. 3.

— Vestisq; attingere fila Exoptant (mirumq;) hoc munere cuncti

Credentes referunt per membra salutem. Tertul. 6.

Et renouata suo uiuit fulgine Phoenix, Et sua mox uolucris (mirum) post busta resurgit.

Paul. de Iohanne: — Grauida (mirum) distenditur aluo Elisabeth. —

Miserum, particula dolentis, in parenthesi. Iuenc. 4.

Aeterna (miserum) pœna fodientur iniqui. Tertul. 6.

Nemo suas (miserum) nemo eheu præbuit aures.

Mitificus, benignus, lenis. Pr. Ham, — Mitificos incendia lenta uapores

Exhalant. —

Mitra, *μίτρα*, dictio peregrina, pro pileo incuruo, quali nunc Venetus dux
utitur: uel pro mulierum ornamento. Idem Ppsych.

Vt mitra Cæsariem cohibens aurata uirilem.

Modi mixti, pro modulatis & harmonicis concentibus. Pr. Steph.

— Resultet hyminis Mixtis Eulogium modis coæquans.

Mœonius, pro Homero, apud Alcimum. Vide Smirnæus.

Monachus, *μόναχος*, à solitudine, quasi *μόνον ἄνθρωπος*, Ægyptiorum uocabulo
mandrita. Paulin. Nic. Nunc regnant uersos monachi latrones,
Pacis alumnos. In nostra lingua monachus, Munchus, idem est quod cante-
rius: Monacha seu Nonna, idem quod scrofa.

Monstrificus, monstrū referens, ut facies hominis cæci. Help. de Christo:

— Nocte fugata Monstrifici uultus, fecisti lumina cæco.

Monstruosus, pro monstrosus. Pr. Steph. Nunc monstruosis idolis
Imponis imperij iugum.

Montes in Iudæa sunt multi & celebres. Sion firmissimus, quia arx Hie-
rosolymis in eo fuit extructa. Thabor amœnissimus, in media Galilæa, in
qua transfiguratus putatur Christus. Hermon altissimus, quem Seon
Amorrhæus

A Amorrhæus olim incoluit. Libanus maximus, in quo cedri nascuntur, quibus nusquam sunt altiores. Drep. Epist. 1. Libanus acris plaudit & ipse cedris. Sedul. 3. Cedrum Libanum dixit, pro pulcherrima. Carmelus fertilissimus, Eliæ domicilio nobilis. Idem Drep. Carmelus sacer est Eliæ fulmine pollens, Vertice sublimi fert holocausta Dei. nam iuxta eundem sacerdotes Baalis ferro cecidit, & suum sacrificium Deo acceptum fuisse probauit miraculo. Sina sanctissimus: in eo enim Dei uoce lata lex est, hic alio nomine Horeb, ab Arabibus Agar fuit appellatus.

Monumenta, *μνημεῖα*, quæ nos monent alicuius rei, ut sepulchra. Iuuen. Tum ueterum monumenta uirum patuere repulsis Obicibus. — Seruius ait monumenta esse, memorie: monimenta, mentis, cui, qui uelit, assentiatur.

Mortes, plurali numero. Alc. 4. — Circumq; fremante sospite mories. Sic alijs locis multis. Claud. contra Poetas, Et uerbo mortes abigit, uel demonas urget.

Morticina, pro eiusmodi loco, in quem proiciuntur animalium cadauera, *σώπος*. Pr. Steph. Vrnas, reorum morticinas, lambere. Deorum gentilium sepulchra nominat morticinas reorum: ut Saturni infantidæ, Iouis adulteri, Veneris meretricis, Mercurij furis, Bacchi furiosi, & aliorum quos gentilitas *μεγάλως, σωτήρας, άγνως*, superstitione dementata appellauit.

Mortificatum, morti traditum. Pr. Cath. Sic corpora mortificata Redeunt melioribus annis.

Mortificum, mortem afferens, lethiferum. Tert. 3.

B Mortificumq; cibum in uitalem transtulit escam.

MOSES, in papyreto Nili inuentus, inde nomen accepit, quod ex aquis extractus est: nec aliter, quod ad orthographiam, scribitur à Iuuenale, Plinio, Iustino, qui eius mentionem faciunt. Inde accusatiuum inusitatum format Iuuenus 4. Mosca, qui legum potuit præcepta iubere.

Idem etiam possessiuum fecit lib. 2. Moscis manibus summo sublatus honore est.

& Fort. lib. 5. — Mosca lege rebelles. Poetæ Christiani scribunt interdum Moses, & primam corripunt, penultimam producunt. Pr. Steph.

— Relaxat ipse Indumenta pedum, uelut Moyses. Idem Ham.

— Velut ipse Moyses Historicus mundi nascens, trificatur. Sedul. 3.

— Eliam & clarum uirtute Moysen, Ignotos oculis, uiderunt lumine cordis.

Appellatur à Prudentio genealogus, quia ortum mundi describit, & familias, de quibus Christus usq; ab Adam ducit originem. Ab eodem scriptor doctissimus, Apoth. uaticinator, Ham. Claud. contra Poetas:

Legifer antiquo uenerandus nomine Moses.

Mox protinus, *τῷ πάρελποντι*. Victor 1. — Mox protinus Adam Sensit. — Idem 2. — Mox protinus altum In cœlum ascendit. —

Mulierum ornamenta sunt, — Crimalis acus, redimicula, uittæ,

Fibula. flammeolum, strophium, diadema, monile: ut Pr. Sym. 2.

Multiformis, qui modò hanc, modò aliam speciem sibi inducit, qualis est *μεταχρηστικὸς* diaboli. Fortunat. hymn.

Multiformis proditoris ars ut artem falleret.

Multinodus, nodorum multorum. Pr. Cath. Tectus flagellis multinodi germinis. N id est,

id est, extremis partibus cucurbitæ, ut uulgatus interpret: uel hederæ, ut D. Hieronymus. Fuit fortasse arbor seu frutex Syriæ proprius, tam lata proferens folia, ut possent esse loco umbraculi.

Multiplicare, augere. Arat. 1. — *Fructusq; pudicos*

Multiplicat lasciuus ager. —

Mundialis, mundanus, rebus caducis & inanibus subiectus, ut, Ductor aule mundialis, pro diabolo, mundi principe. Pr. Steph. Idem Cath.

Quæ mundiali gloria Ceu dormientes egimus.

Munus iuuentæ, pro facultate pariendi. Pr. præf. Psych.

Et iam uicta Sarra in aluo fertilis Munus iuuenta, mater exanguis stupet.

Paul. de Elisabeth: Et uenit effocto munus iuuenile sub uero.

Musica instrumenta locis diuersis numerantur à Prudentio, fistula, sambuca, chelys, lyra, tuba, tibia, tympanum, organa: ignotiora suis locis explicantur. Musicos sonos nominat raucum, lenem, exilem, acutum: quibus addit, parcum, sublimem, minutum. Apoth. Sed parcus sub leni, sublimis sub acuto, minutus sub exili comprehendere potest. Fortunatus lib. 7 ad Lupum ducem, recenset instrumenta etiam peregrina:

Sed pro me laudes alij tibi reddere certent,

Et quæ quisq; ualet te prece, uoce soncti:

Romanusq; lyra plaudat tibi, Barbarus harpsa,

Græci Achilliaca, chrotta Britana canat. Lyrici cantores sunt Ro-

manorum, citharædi Græcorum. Harpsa Germanicum est, quæ etiam Dauid rex usus scribitur: chrotta Anglorum.

Musici, qui nostro tempore melodias ediderunt in Prudentium, & alios. B. poetas pios, de quibus mihi compertum est, sunt: Ludouicus Senflus, Martinus Agricola, Ioannes Mopsus, Ioannes Reuschius, Lucas Hordisius, Sebastianus Forsterus, Vuolfgangus Figulus.

Myronis forceps, de insigni artificio dici prouerbialiter potest. Myron enim signorum futor fuit. Pr. Steph. Ita autem forceps Myronis extolli potest, uel ut fuscina Neptuni, uel ut caduceum Mercurij, uel ut arcus Cupidinis.

Myrrheti fontes, pro amari saporis, qualis myrrhæ esse solet. Talis fuit in deserto Sur seu Etham, fons Marrha, quem ex amaro potabilem ligno iniecto fecit Moses, Exod. 15. Paulin. Nic. — *Vnda misso*

Dulcui ligno, posuitq; tristes Myrrha liquores. quanquam ibidem Marrha legi posset. Talis fuit fons in agro Hierichutis, cuius aquas graues & pestilentes Elisæus salubres fecit, immisso sale: 2. Reg. 2.

Mysteriarches, *μυστηρχης*, omnium secretorum conscius, & aliorum sacerdotum (ut Linius nominat) rex, qui etiam mystarches dici potest, & quæ nomine Græco uocant archidiaconum. Pr. Steph.

Bene est, quod ipse ex omnibus Mysteriarches incidat.

Mysterium, *μυστήριον*, res secreta & sacrata, & ideo non efferenda sine piaculo. Ibid. Age explicemus, si placet, mysteria. Accipitur interdum pro religione fida & mala. Ibid. Sed sunt et ipsi talibus mysterijs Tecum dicati.

Myisticum, *μυστικόν*, cælandum. Arat. Præf. 2.

— Et res si qua mihi mystica corde datur. Hilar. Hym.

Verum fatentur et Deum, Munus ferendo myisticum.

N

Nænia, *ναῖνια*, carmen funebre & inconditum, quod præficæ pronuncia-
bant, emptis gemitibus & fletibus. Vnde *ναῖνια*, pro quavis re fidi-
& nugatoria. Pr. Cath. Nam *cæca uis mortalium*,
Venerans inanes nenas.

NADDAVER, regia Æthiopie ciuitas, in qua Matthæus apostolus &
euangelista docuit. Fort. de Gaudijs uitæ æternæ:

Inde triumphantem fert India Bartholomæum,

Matthæum, eximium Naddauer alta uirum. Idem de Partu uirg.

Quos Patra, quos Ephesus, Naddauer arce tenet.

Vbi de Andrea, Ioanne, & Matthæo loquitur.

Naim, urbs Galilæe amœnissima situ, in cuius portis Christus uiduæ su-
scirauit filium. Sedul. 3. — *Ibat in urbem*

Quæ sit dicta Naim, populo uallatus opimo.

Nardus, herba odorata, è qua nardinum unguetum cõficitur. Greg. Hym.

Nardi Maria pistici *Sumpsit libram mox optimi.*

Nardus autem pisticus, & *μύρον ναρόδης ῥιγινῆς* apud Marcum quid sit, non du-
bitatur, sed causa non intelligitur. Idem Euangelista id unguentum nomi-
nat *πολυτελές*, Matthæus *βαρύτιμον*, hoc est optimum & grauis precij. Recen-
tiores nonnulli *ῥιγινῆς* uertunt spicatum: sed de Etymologia laborat. non-
nulli interpretantur fidelem, hoc est purum, incorruptum, in officinis non
adulteratum: quorum apertior est sententia, licet uox ipsa non sit satis usita-
ta. Fortasse nardum Syriacum à loco, dictum est Pisticum: ut Indicum, mo-
dò Gangeticum, modò Symphariticum, teste Dioscoride: à quo etiam cele-
bratur Celticum, ut à Tibullo Tyrium. Vel etiam Pisticum, peculiari aliquo
nomine: quomodo Perficum, ab Horatio Achæmenium, à nomine regis:
Celticum, Saliunca, appellatione gentili. In manu exarato codice, quem Ve-
netijs emi, apud Marcum & Ioannem Euangelistas scribitur in initio *ναρόδης*
ῥιγινῆς, uocali longa: non, ut in uulgatis, communi. Hæc relinquo docto-
rum censuræ.

Natiuitas, *γενέσις*, ortus seu natura rei. Fortunat. Hym.

Vt rigor lentescat ille, quem dedit natiuitas.

Nauarchus, *ναύαρχος*, magister seu princeps nauis: nunc Itali patronum uo-
cant. Paulin. Cyth. Nauarchus ipse, *perditæ princeps ratis*.

Naucula, *ναῦκλα* pro naucula. Paulin. Cyth.

Saliens in illam decidisset nauculam.

Naues, quæ triremib. adhibebâtur, memorâtur à Paulino, scapha & barca.

Naufragare, naufragiũ facere. Alc. 5. *Vltimus ingressis per currũ naufragat undis.*

Paulin. Cyth. Pelago quam periret naufragus, *Iam mente naufragauerat.*

Nauis uenter, uel Nauis uterus, pro carina, periphrasis *ιδιωτική*. Paulin.

Cyth. *Ionas ut olim uentre nauis abditus.* Et paulo post:

Plerisq; merfis intus in nauis utero.

Nazareni, per contemptum sunt appellati Christiani. Pr. Steph.

Vos Nazareni assilite, *Rudemq; ritum spernite.* Idem:

Raptare plebem mancipandam uinculis,

Ni disciplinam Nazarenam respuat.

Disciplina Nazarena, prouerbialiter, apud Gentiles, pro abominanda atq; damnata. Eodem contemptu Galilæi nomine Christum, & eius sectatores, irrisit Iulianus Imp. mortalium improbissimus. Nazareth autem, urbs Galilææ fuit. A

Necuit, pro necauit, obsoletum. Tert. 2.

Sponsa uirum necuit, genuit sed sponsa leonem.

Næra, νῆαρα, ab habitu corporis, bene habita & succi plena, pro quauis intemperatæ muliere, & lasciuia. Hoc nomine peculiariter appellauit Ariadnam Bacchi, Pr. Sym. 1. *Hanc iubet assumptam feruens post uima Næram Secum in delicijs fluitantis stare triumpho.* Item, Omphalem Herculis, Steph. *Fufos rotantem cernimus Tirynthium: Cur? si Næra non fuit ludibrio?*

Nefas, per parentthesin, indignandi particula. Iuuen. c. 3.

Illæ (nefas) matris scelerata ad gaudia portat.

Nefas, ultima breui, Tertulliano propriū. ut, *Protinus extremum nefas ausus.* — Item, *Mentiri nefas, aut hominem se dicere falsū.*

Negligenter, prima breui. Alc. 5. *Pœniteatq; olim negligenter temporis acti.* Eodem modo ad Sor. *Quos statuam Assyrij negligentis principis.* —

NERO, Calligulæ auunculo suo similimus, imperium diminuit, patriam incendit: matrem, uxorem, fratrem, præceptorem interfecit: partem Senatus maximam sustulit, tora uita & moribus portentum fuit, cædem Christianorum infinitam edidit. Pr. Sym. 2. — *Primus Nero matre perempta Sanguinem Apostolicum bibit.* —

Nescitum, passiue, quod nescitur. Prosp. c. Ing.

Multa etenim bene testia latent, nescitaq; profunt.

Nilicolæ, Nili accolæ, pro Ægyptijs. Pr. Ppsych.

Gurgite Nilicolas fundo deprenderet imo.

Nilus fluuius, Ebræis Geon, Ægyptum ambit, & Æthiopiam, limo turbidus, sapore uinosus. Alc. 1. *Tertius inde Geon, Latio qui nomine Nilus.* Seruius tradit eius nominis Græcam etymologiam, ἀπὸ τῆς ἀγερῆς ἰκλῶ, quòd limum agat. Ausonius eundem nominat, fortasse Ægyptio uocabulo, Melonem: Lycophron Tritonem, à tribus nominibus. Primo enim dictus ob magnitudinem Oceanus, altero ob celeritatem αἰετός: tertio, ob limū quem trahit, Nilus. Lege apud Alcium totam eius descriptionem. Terram Ægypti longè lateq; inundat & lætificat, unde eius incrementum à Victore diluuium: ubertas quam affert, ab Alcimo maritatio dicitur. ita enim inquit: *Lympha maritauit sitientis uiscera terræ. Limites quomodo rursus discernantur, ait idem: Terminus omnis abest: æquatur iudice fructu.*

Annua suspendens contextus iurgia limes, Gramina nota uidet letus subsidere pastor, Inq; locum pecorum, &c. Hactenus autem in Argentoratensi, Parisiensi & Basilienfi, hi tres uersus fuerunt desiderati: ut plures alijs locis pluribus. quod cōferenti exemplaria, si alicui uacat, facillè patebit. De Nili ortu cōtrouersia est apud Geometras: in Mauritania oriri, ut Victruuius, apertè falsum est.

Nimbus, est splendor circum diuina corpora. unde, ut Seruius ait, nimbus cum numinibus semper est: & hoc modo nostri diui cum nimbo aurato pinguntur. Idem Sym. 2. — *Aut Paphiam niueæ uexere columbae, Cuius inauratum tremere gens Persica nimbū.*

Ninguidus, .

A Ninguidus, niuis in morem densus. Pr. Cath.

Implet castra cibus tunc quoq; ninguidus. Vel niues secum afferens. Idem Apoth. Ninguidus agnoscit Boreas, atq; imbrifer Eurus. Sidonius, Iani, Numaq; ninguidos menses, appellat: id est, Ianuarius & Februarium. Vel niuib; obrutus. Paul. Auf. — Iuga ninguida Pyrenæi.

Nitefactus, purus & nitidus. Iuenc. 1.

— Grato crimem nitefactus oliuo.

Niualis, niuis more candidus. Cypr. Gen.

Extrema manu sincera gerens, pecudcmq; niualet.

Nocticolâs Prudentius uocat Indos, quod propter æstus magnitudinem in antris subterraneis, & in specubus defossis, quasi tenebris nocturnis, interdium uiuerent. At idem de gentibus Syrticis Seneca, quibus nullum tegumentum satis sit repellendis caloribus, nisi ipsa arens humus, in quam defodiuntur.

NOETVS hæreticus, patrem contendit esse passum: cuius errorem blasphemum refutat initio Apoth. Prudentius. Vide Hæreses.

Nominatiuus & genitiuus nominum substantiuorum, pro adiectiuo & substantiuo. Paulin. Pan. Rumpere mei lapidem cordis saluator Iesu.

pro, cor meum lapideum. Est autem metaphora Ezechielis prophetæ. Idem Cyth. uerba fraudis dixit: pro, uerba fraudulenta.

Nomisma, νόμισμα, quæuis moneta usitata. Sedul. 4.

— Terdena nomismata sumens

Argenti paruo cæcatus munere. —

Nona diei hora, quæ apud nos est tertia pomeridiana, imponebat finem ieiunio. Pr. Cath. Nona submissum rotat hora solem, Nos breui uoti dape uindicata

B Soluimus festum, fruimurq; mensis. Idem Steph. Ieiunamus, ait, recusato potum, Nondum nona diem resignat hora.

Nothus, νόθος, parentibus incertis genitus. Pr. Sym. 1.

— Gemini quoq; fratres, Corrupta de matre nothi. — loquens de Castore & Polluce.

Notis corpora signabant gentiles, easq; notas religionis causa membris ferro inurebant. Membra eiusmodi stigmatis notata, post mortem non unâ sepeliebant cum reliquo cadauere, sed amputata habebant pro sacris: easq; aut ornabât bracteis aureis, aut tota includebât uiris & metallis. Pr. Steph. hymno decimo. Inde fortasse inrafit ille mos in Ecclesiam, ut digiti, brachia, articuli sanctorum includerentur uasis, & osculanda porrigerentur, aut proponerentur spectanda.

Notus, νότος, pro austro. Idem Apoth. Omne quod est gestum, notus auferat. —

Novellare, modo nouellæ plantæ in spem bonam & fecundam crescere. Paulin. Cyth. In castitate liberos enutrens, Vitam nouellantes Deo.

Noxale, pro noxio & lethali, ut Noxale malum, & noxalia poma apud Cyprianum.

Noxiale, noxio debitum aut dicatum: Ut noxialis culpa, noxialis stipes, noxialis carcer apud Prudentium. Item nocium, ut pomum noxiale apud Fortunatum.

Nuncium genere neutro, pro re nunciata: quod impugnat Valla. Sed. 2. Grandia sollicitis perturbant nuncia dictis.

Nundina, numero singulari, pro loco in quem nundinaturi homines confluerent. Alc. 4. Luxuri. eq; forum atq; obsceni nundina mundi.

Nundinari, est mercede locare aut uendere. Pr. Steph.
Nundinatum hunc arguit Mercede certa pactus, ut colluderet.

A

O

Obblaſterare, eſt ouis in morem contrà blaſterare: ut in cognata ſignificatione, obgannire. Pr. Steph. *Nil in deorum obblaſteraret dedecus; de eo, qui lingua amputata adhuc uerba proferret intelligenda.*

Obbruteſcere, in brutum degenerare. Pr. Ham. — *Claude meatus Obbruteſcentis capitis, ne peruia tales Concipiat flexura ſonos.* —

Obex pennarum, pro fotu, & quaſi tutela: nouè. Iuuen. 4.
Ales uti molli ſolita eſt ſub corpore pullos Obice pennarum circum complexa fouere.

Ob hoc, Fortunato familiare: pro in hoc, uel propter hoc. In hymn. de cruce Domini: *Se uolente natus, ob hoc paſſioni deditus.* Idem de deſcenſu Chriſti ad inferos: *Ob hoc arce poli deſcendit ad arua redemptor.* Prima autem in præpoſitione protrahitur, propter aſpirationem ſequentem.

Obliſus, pro. colluſus, Prudentianum: *Obliſo robore mulcet: Obliſo luiturus iugera collo: Obliſo gutture frangit.*
 ita enim ſemper in manuſcriptis.

Obliuialis, pro obliuiioſo. Pr. Cath. *Totis bibit medullis Obliuiale poclum.* —

Obludere, inani ſpecie aut præſtigij fallere. Idem Ham.
Terram tibi forma duplex obludit.

Obœdio, ex ob & audio: antepenultimam Viſtor corripit lib. 1.
Iuſſit adeſſe Deus, proprioq; obedire tyranno.

B

Ob ora, ante ora, in conſpectu. Pr. Steph.
Aſtanti ob ora, ſic tyrannus incipit.

Obryzum, eſt aurum puriſſimum, *ὀβρυζον*, putum. Fort. de Partu uirg. *Qui omnes obryzo. ornati, ſuper aſtra coruſcant.* D. Hieronymus putat hoc nomen parua mutatione factum, ab Ophir inſula, quaſi Ophiriſum.

Obſequela, obſequium. Idem Cath. — *Lewis obſequela ut Mulceat artus.* Et Steph. *Nec noſtrum grauet obſequela mortem.*

Obſonia, *ὀβσόνια*, ſunt dapès & fercula deorum: quæ erant ſumptuoſiora, hoc eſt, maioris apparatus & precij. Pr. Steph. *Te tanta ſemper perdidiffe obſonia, Quæ dijs ineptus obtuliſti talibus?*

Obſtranguſatus, pro ſuffocatus, eliſis ſcilicet faucibus. Pr. Cath.
Aruina patrem ne reſudans crapulam Obſtranguſatæ mentis ingenium premat.

Obtemperanter, ſponte, ultrò, ſubmiſſè. Idem Steph.
Sed ut paratus obſequi Obtemperanter annuit.

Occidualis, pro occidentalis. Idem Sym. 2.
Omnibus in terris, quas continet occidualis Occinus. —

Occiduum, quod occaſum ſentit, quod inſtabile & fluxum eſt. Proſp. Epig. 3. *Nil recipit uarium, nil habet occiduum.* Idem Epig. 65.
Factum eſt æternum, quod fuit occiduum. Paulin. Pan.

Exortes animæ, carnis ab occiduo. Igitur occiduum, pro interitu.

Oculi Chriſtianis effoſi obijciebantur auibus. Pr. Steph.
Viuentisq; oculos offerat alitibus.

Ofella,

A Ofella, pro offa, ut mamilla à mamma, prima breui, litera muta abiecta.

Ibid. *Aras ofellis obsecrare bubulis.*

OLYBRIVS, Probinus fratris in consulatu collega fuit, uterq; Probi filius, ex Anicia familia, quæ temporibus Constantini Magni doctrinam Christianam secuta est, & posterioribus cum laude retinuit. *Pr. Sym. 1.*

Oliuo sunt imposita & frixa Christianorum corpora. *Idem Steph.*

Letata quoties aut oliuo stridula. Surtago frixum torruisset puberem.

Olla apud Ægyptios, pro deo culta, quem ipsi Canopum uocabant. Notum est Assyrii sacerdotis & Ægyptij certamen. *Ibid.*

Si numen ollis, numen ex porris inest. Vide, Canopus.

Omnicreator. *Prosp. Epig. 61. Qui patris in deitate manens Deus omniceator.*

Omniformis, omni ex parte perfectus & expolitus. *Pr. Steph.*

Verbo creauit omniformem machinam.

Omnigenum, omnis generis. *Victorius de Christo:*

— *Pluuiæq; iubentur* *Omnigenum rorare solum.* —

Omnigena. *Paulin. Pan. Quo lux omnigena funditur in populos: id est, omnium nationum atq; gentium.*

Omnimodus, uarius. *Prosp. c. Ing.* — *Omnimodaq;*

Mobilitate ruens, in uulnera uulnere surgit.

Omnipar, omnibus æquale aut commune. *Help. de Christo:*

Illic omniparis succreuit gloria uerbi.

Omnipater. *Pr. Steph. Omnipatremq; negare Deum.* —

Omniparens. *Claud. contra Poetas:* — *Omniparens sapientia Christus,*

B *In sese ipse manens.* —

Omnipollens. *Pr. Apoth. Statum laceffunt omnipollentis Dei Calumniosis litibus.*

Omnitenens. *Prosp. Epig. 39. Nam Deus omnipotens, simul omnitenensq; potestas.*

Onager, *ὄναγρος*, siluestris & indomitus asinus. *Pr. Sym. 2.*

Ipso rore mihi seges est, quo gramen onagris. *Paul. Conf.*

Si uitulum tauro, uel equum committis onagro.

Opimum, apud Fortunatum passim dicitur, quidquid præ alijs eminet, atq; eximium est; ut, *Gloria martyrij cuius opima manet: ita alijs sæpissimè.*

Oprimentum, pro operimento. *Idem Psych.* — *Laterisq; sinistri Velat oprimento.* —

OPTATVS, Cæsaraugustanus martyr. *Pr. Steph. hymno quarto.*

Opulens, pro opulento. *Ibid. Maiestate potens, muneribusq; opulens.*

ORENTIVS, inter poetas Christianos numeratur à Fortunato, qui pauca scripserit, sed florida, quicq; donaria martyribus sacrauerit: quali etiam in argumento uersatus Damascus, cuius fragmenta nonnulla extant. Verùm de Orentij scriptis ne literula quidem, quod equidem sciam, ad nostra tempora peruénit: solo ipsius nomine ad nos delato, quod ideo celebro, ut in codicibus uetustis adhuc delitescantibus inquiratur.

Organum, instrumētum musicum, quod ita describit Prudentius *Apoth. Organa disparibus calamis quod consona miscent.*

Ea nunc fiunt ex disparibus tubis stanneis, inuento non admodum ueteri, sed ualde præclaro.

Orichalcum.

Orichalcum, ὀρείχαλκος, est metallum fictitium. Pr. Sym. 1.

Et equorum pectora anhelata Aëris inaurati, uel marmoris, aut orichalci.

A

Æs autem tingitur uel cadmia, & refert colorem auri: uel tingitur magnetide, & exprimit colorem argenti. illud solum ὀρείχαλκος à Græcis dici, minor cur scripserit Agricola: hoc uerò orichalcum album nominari à Virgilio, ad ueritatem proximè accedit. Habitum preciosum ideo est, quia nitore aurum argentum uel, duricie uerò æs imitatur. Varia narrantur huius uocis etyma, quæ omitto. uariè etiam scribitur: usitatè ὀρείχαλκος, ab Arriano ὀρόχαλκος, à Barbaris aurichalcum. Olim metallum fuisse proprium, multi sentiunt, sed usq; à Plinij temporibus non est effossum, natura (ut ipse inquit) iam effœta. Si proprium est, ita ab alijs speciebus æris differt, ut hodie ab ære nigro & candido differt rubrum. Argento autem excepto, nullum metallum est magis uarium atq; pulchrum coloribus, quàm æs est, quod nunc in nostris metallis purum foditur.

Ornatus hominis præcipuus è metallis accersitur, ut auri atque argenti. Hunc pudoris lenonem, si est immoderatus; nominat Prudentius Ham.

— Operta metalla Eliquat ornatus, soluendi leno pudoris.

Ortygometra, ὀρτυγομήτρα, mater seu dux coturnicium, loca ultramarina petentium. Help. Hist. Hic auidos carnis missa ortygometra refecit.

Ortyx, ὀρτυξ, coturnix. Paulin. Nat. 8. ille dator mannae cœlo, dator ortygis austro.

Ossum, pro os, antiquum est, & ab Augustino annotatum. Tert. 2.

De Christi noua carne caro, deq; ossibus ossum.

P

PÆanes erant hymni gratulatorij in Apollinem, propter serpentem Pythonem interfectum. hi postea ad alios deos, atq; adedò ad homines sunt translati: unde Suidas scribit, Marti solitos pæanes cani ante prælium, post adeptam uerò uictoriam Apollini. Legitur Pæan Herculis, 8. Æneid. apud Virgilium: Thesei, 7. Metamorph. apud Ouidium. A loco dicebatur Pæan Delphicus, proprius Apollinis: Pæan Rhodius, in Ptolemæum primum regem Ægypti decantatus. Pæan Christi est apud Prudentium, Hymnus βασιλικῶν nonus: qui inscribitur, *Omni hora atq; die.* Canebantur autem Pæanes à tripudiantibus, dum puer aliquis cithara luderet. unde Hymnus ille incipit: *Da puer plectrum choreis ut canam.*

Habebant plausus & exclamationes: ut, O' beatus ortus ille: &

O' nouum cæde stupenda uulneris miraculum. Item adhortationes repetitas: ut, Psallat altitudo cœli, psallat omnis angelus: &

Solue uocem mens sonoram, solue linguam mobilem. Pæanas apud ueteres scripserunt Pindarus Thebanus, in quibus deos, regesq; deorum sanguinem, teste Horatio, celebravit. Eorum Pæanum, præter Scholiastas Græcos, Virgilij & Horacij interpretes meminerunt: item Hermippus Cyzicenus, in quibus laudauit Antigonum & Demetrium Athenienses, ut est apud Athenæum. Pæanas Angelicos carmine Iambico dimetro nos quoq; meditamur. Sedulij Acrostichis simile habet argumentum, sed tractationem Pæanicā nō habet.

Pædagogus, παιδαγωγός, qui puerum ducit ac reducit, paraphraste Terentio: qui imperitum instituit. Paulin. Cyth.

Hunc lacte primo per prophetarum ubera Lcx pædagoga nutriat.

Pægma,

A Pægma, *παῖγμα*, lusus, qualem pueri exercent. Pr. Steph.

— *Texunt pulpita* *Rimosi rari pægmatis compagibus.*

Pagani, dicebantur unius pagi incolæ, *ἀπὸ τῆς πηγῆς*, quasi ex eodem bibentes fonte. Erant præterea homines militiæ exempti, & desides, pagos tantum colentes, & agrum. Sacri scriptores à religione alienos, Paganos nominant: uel quod non utantur iisdem sacramentis, *ἕκαστ' ἀντίθετα*, uel quod militiam Christianam, & certamina conscientiæ ignorēt, mundo tantum, hoc est uoluptatibus aut studio honorum pecuniæ ue dediti. Pr. Sym. i. ita circumloquitur: *Nec pago implicitos per debita culmina mundi*

Ire uiros prohibet. — Idem Steph. *Non erubescis stulte, pago dedites?* Constantinus licet esset Christianus, tamen magistratus ciuiles paganis commisit.

Palæ, instrumentum rusticum, quo agri fodiuntur. Iuuenius pro uentilabro usurpat, *ἀντὶ τῆς πῆλæ*, lib. i. *Illius ex manibus ruralis palæ tenetur.*

Palæstinus ramus, pro ramo balsami, *ἕκαστ' ἐξ ὀξὺν*. Viç. i.

Quodq; Palæstinus lacero flet uulnere ramus. Is autem tantum in agro Hierichuntino, eius regionis, gignitur.

Palæstra, *παλαίστρα*, certaminum locus. Pr. Steph. *Ventum ad palæstram gloriæ.*

Palæstricus, *παλαίεστος*, palæstræ studiosus atq; deditus. Ibid.

Sed uetat palæstrici *Corrupta cphēbi fama.* Intelligitur autem puer palæstricus Hyacinthus, in ioculari certamine ab Apolline disco interfectus.

Palatinum, quidquid ad palatium seu aulam regis pertinet: omnis splendor & pompa, omnis inuidia & anxietas. Fort. lib. 7.

Pelle palatinas post multa negotia rixas.

B Palma, pro uictoria. Ibid. *Ne mors terreat, est parata palma.*

Palpamen, tactus, attrectatio. Idem Ham.

Palpamen tenerum blandis est fotibus ambit.

Palpare, manibus contrectare. Ibid.

Quid calidum gelidum ue, Deus cognoscere nosmet *Attactu uoluit palpani.* —

Aliter postrema pars hætenus lecta fuit. Item per metalepsim, blandiri.

Idem Cath. *Maiores exemplis, famulos remisso* *Dogmate palpas.*

Palpebralis, palpebris eminens. Ibid. — Aut palpebrilibus extrâ

Horrescunt fetis, cilio ue umbrante teguntur.

Panni, in plurali, pro uestitu uili & plebeio. Paulin. Cyth.

Coeunt in unum purpura ex panni gregem.

Papyrus, olim fuit lucernarum fomentum: quia ea ad ellychnia seu thrialides, quæ flammam alerent, usi sunt. Alc. ad Sor.

— *Siccam percurrit flamma papyrus.*

Paracletus, *παράκλητος*, natura penultimam habet productam. Id non obseruauerunt poetæ Ecclesiastici, ut in multis hymnis apparet: secuti, ut opinor, uulgi consuetudinem, ne templa uocibus dissonarent. Eodem modo Pr. Cath. *Spirat de patrio corde paracletus.* Et Steph. *Capiant ex ipsum coelitus paracletum.* Paracletus autem dictus *ἀπὸ τῆς παρακλήσεως*, quod & consolari, & animum addere, & pro aliquo precatorem esse significat: quæ officia Spiritui sancto pulchre omnia conueniunt.

Paradigma, *παράδειγμα*, exemplum. Vnde paradigma luxuriæ, pro homine luxuria inquinato & perduto. Alc. ad Sor. *Luxuriæ paradigma senilis.*

O Paradisiacus,

Paradisiacus. Pr. Cath. ad paradysum pertinens, aut spectans.

Paradicolâ, paradisi, hoc est cœli incolâ. Idem Ham.

A.

Hinc paradicolâ post ulcera dira beato Proditur. —

Paradisus, *παράδεισος*, genere masculino, significat hortum amœnum: quo nomine & prima, & æterna beatorum sedes significatur. Alc. 3.

Sic maiore animo clausus paradysus amatur. Inc. auſt. de Bebiano:

Narrat *et ætherei cœlestis nemus paradysi*. Qui de loco disputant, ubi olim in terris fuerit, & num diluuij uncis sublatus sit, ocio nimio abundant.

Paranymphus, *παράνυμφος*, quasi dux & comes sponsæ additus in nuptijs. Fort. De partu Virg. Angelus inde tuos repetit paranymphus honores.

Paralysis, *παράλυσις*, languor adimens membris sua munera. Iuenc. 1.

Cuius cuncta repens membrorum munera languor Dissoluit. —

Sedul. 3. prolixius circumſcribit: — Resolutaq; membra iacebant

Officijs deserta suis, fluxosq; per artus Languida demissis pendebant uincula neruis.

Vnde eundem morbum *τῷ βασανίῳ*, cruciatibus tortorû Matthæus cōparat.

Paralyticus, *παράλυτος*, solutus omni corpore, ut Sedulius in Acrostichide: uel per omnia membra resolutus, ut Celsus circumloquitur. Arat. 1.

— Surgens paralytice, dixit, Vectorem compone tuum. —

Pardus, animal maximæ feritatis, & non domabile: ijs olim, ut & leonibus, obijciebantur martyres. Pr. Steph. Siue pardis offerendum pectus, aut leonibus. Duos pardos uidi Florentiæ in aula Ducis: color cutis flauus, cum maculis nigrore lucentibus.

Parère, pro apparère, in usu esse Tertulliano, etiam B. Rhenanus annotat. Tert. 5. Per quam parèt homo, cum qua commixtus habetur. Vnde participium pa- B.rens. Ibid. Hic patribus sanctis parens ab origine mundi, pro, apparens.

Parium marmor, ex Paro Cycladû insula, niueo candore fuit. Pr. Steph. Subdidit *et Parias siluis laquearibus columnas*. Vide, Marmorum genera.

Paroplis, *παρόπλις*, genus patinæ latioris, in qua cibi aut bellaria ponerentur. Pr. Pſych. — Dextramq; paropside tingit.

Parra, uis in Latio, quam à sono p & r literarum nomē habere Landinus scribit. Vnde propter uocis asperitatem lusciniæ opponitur à Paulino ad Auson. Si confers *fulicas cygnis, et aedona parrae*. In augurijs inauspicatam significat Horatius lib. 3. Carm. nominans: — Parrae recinentis omen. Vulgari appellatione nunc parruza dicitur, teste Mancinello.

Parricida. Arat. 1. Cui natos Iudæa tuos per uota cruoris Parricida trahis? — pro quo Prudentius patricida: — Vnum Innocuas inter soboles genuit patricidam.

Parricidalis, parricidio contaminatus. Idem Præf. Ham. Armât deinde parricidalem manum.

Participatus, particeps factus. Paulin. de Ioanne: Nominis angelici tum participatus honore.

Pascha, paschæ, declinatione Latina. Iuenc. 4. Discipuli querunt, ubi cœnam sumere Paschæ Vellet. — Arat. 2.

— Gaudia paschæ Electo latrone colis. —

Pascha paschat̃is declinatione Græca. In hym. auſt. inc. In quibus sacrum celebratur omnem. Pascha per orbem.

A PASTOR, Complutensis martyr. Pr. Steph. hymno quarto. Vide, Iustus.

Patibulum, pro cruce Christi. Ibid.

Cruce illa nostra est, nos patibulum ascendimus.

Patriarchæ, *πατριάρχαι*, principes patrum dicti sunt, doctores Ecclesiæ antiquissimæ. Sedul. 2. — *Dextra bonorum*

Semita, conspicuos uocat in sua gaudia iustos, Inq; tuos patriarcha sinus. —
λατ' ἐξοχλῶν, pro Abrahamo.

P A V L I N A, cum matre sua Candida, Romæ iussu Diocletiani lapidibus obruitur. Fortunatus eius meminit, de Gaudijs uitæ æternæ.

P A V L I N I, uiri consularis carmen, de Ioanne Baptista, elegans & pereruditum est: item epistolæ tres ad Ausonium. Hunc Ausonius suum filium appellat, quia discipulus fuit: & Fastorum titulo, trabæq; insignibus priorem se fuisse scribit: de qua re plura Lilius, quanquam confuse. Videtur autem consul fuisse cum Gratiano, iterum cōsule, octo annis ante Ausonium, à nato Christo *CCCLXXIII*. Videtur de eodem sentire Fortunatus, *Stemmata, corde, fide pollet Paulinus, & ore.* Est alter Paulinus episcopus, cuius librum sextum de Felice, citat Beda, scriptum carmine Sapphico: eiusdem librum octauum, item librum decimum, Ionas Aurelianensis episcopus, uersibus scriptum hexametris. Multo plures ex eodem uersus citant scriptores operis laboriosissimi atq; utilissimi, Historiæ Magdeburgicæ, in quinta Centuria. Eius carmina quædam, impudenter inserta sunt Ausonij operibus: ut in initio dictum est.

B **P A V L I N V S**, nobili ortus stirpe, à Delphino episcopo baptisatur. Sub Maximo & Quinto episcopis Nolanis presbyter fuit, quibus in pontificatu successit. Propter religionem aliquando exulauit, & in carcere detentus fuit: indeq; se incolumem Angeli beneficio euasisse, ipse de se scribit. Armis quoq; Gothicis in Italia grassantibus, uexatus est. Vxorem habuit Therasiam, ut ex Epitaphio quod scripsit Claro presbytero, & ex eius Epistolis, & Panegyrico Celsi colligimus. Hunc Badius Ascensius contendit eundem esse, qui Consul Romæ fuerit: quod ei cur non credamus, multæ & manifestæ rationes sunt: & genus ipsum dicendi utrunq; ab altero satis discernit. Scribit idem, Paulinum, posteaquàm Christianus factus sit, usque adeò uitasse ritum gentilem, ut Virgilium ne nominare quidem ausus fuerit. Sed conuinci erroris & superstitionis potest ex ipso Paulino, qui Virgilium in quadam ad Seuerum epistola citat, & eius hemistichia sæpe inserit in suis libellis Natalibus: qualia sunt, *Vicit iter durum pietas.* — Item, — *In te caput inclinata recumbit.* Item, *Nec satis est audisse semel, iuuat usq; morari.* & similia multa. Recitasse autem annis singulis solitum carmina de Felice episcopo Nolano, ex eius scriptis satis constat, in quibus Felicis uitam & miracula, & templum ipsum à plurimis frequentatum describit: unde adhuc decem libelli Natalium extant, quamuis priores integri non sunt. Scripsit præterea Panegyricum de pueri Celsi obitu ualde præclarum. Item ad Cytherium, & ad Nicetam, quæ opuscula nunc huic operi inserta sunt. Ex libellis aut Natalium, ea tantum excerpti, quæ lectu maximè digna & utilia sunt: quod & in Fortunato à nobis factum est. Sententias quoq; præcipuas

Scholæ puerili inseruimus. Scripsit idem Theodosio panegyricum, non tam ut ipsum Imperatorē, quàm Christi seruum: non dominandi superbia, sed humilitate famulandi potentem: nec regno, sed fide principem prædicaret, id scriptum amplius non extat. Beda initium Sapphicæ odæ, scriptæ ad Nicetam, refert ad librum sextum Felicis. Sed aut memoria labitur: aut libri ad Felicem, ut antea dixi, non sunt integri: quod etiam è Iona Aurelianusense perspicuum est. Vixit Martino imperante, amicus & probatus uir Hieronymo & Augustino: commendatus episcopis Campaniæ ab Anastasio papa. Vitia quædam in ipsius carminibus, iambicis præsertim, nō esse auctoris puto, sed librariorum: sed quædam tamen auctoris uideri possunt.

P A V L I N V S, sui seculi errore, duorum inuocationem, & eorum merita sic exaggerat, ut obscuraret filij Dei meritum, & id cum quouis penè homine communicet. Omitto, quæ ad Felicem in omnibus Natalibus, quæ ad Celsum, ad Clarum scribit. Ita Nicetam episcopum alloquitur, faciens mentionem diei extremæ: *Quis die nobis dabit hoc in illa,*
Vt tui stemus lateris sub umbra, Et tuæ nobis requietis aura Temperet ignem?
 Latus igitur Nicetæ, Pauline, te defendet potius, quàm Christi? Cuius latere & Nicetas, & tu, & quicumq; uitam sublimem, & immortalem adipiscuntur, loti purgatiq; sunt. In illo autem iudicio filij Dei, non erunt alia præsidia, nisi misericordia Patris cœlestis, & Filij obedientia, qua patri obsecutus est usq; ad mortem, per quam credentibus salutem & uitam peperit, & imaginem sui in nobis reparauit. In hunc filium (ut de seipso testatur coram Nicodemo) omnis qui crediderit, non peribit, non condemnabitur, sed habebit uitam æternam. Qui uerò non crediderit, iam condemnatus est, ait Christus: uitam non uidebit, inquit Iohannes. Rectissimè autem nos rectum iri scribis alibi, cruore Christi, pro nobis effuso: — *illi mundo labente tegendi,*

Quos crucis inuictæ signat cruor: hinc cape quantum:

Ipse cruor ualeat, cuius saluabat imago. Hæc propter adolescentes addo, ut ueteres cum iudicio legant, & eorum scripta ad Dei uerbum certum & expressum, in Euangelistis & Apostolis conferant: qui testantur, neminem esse gratiosum apud patrem Deum, nisi per unicum filium: neminem acceptum filio, nisi per fidem in ipsum. Hoc ita se habere, in suo Panegyrico cōfirmat idem Paulin. *Spesq; resurgendi corporibus posita,*

Corporibus nostris: quia Christus uictor in ista:

Carne resurrexit, quam gero, qua morimur:

Credentum tamen ista salus. — Baptista Mantuanus, sui seculi poeta nobilis, se Paulini lectione profecisse in religione testatur, his uerbis: *Quid de Paulino Nolanæ urbis episcopo, Hieronymi contemporaneo & familiari? quid dicam? non ne pulcherrima, quæ adhuc extant, & semper extabunt, excudit poemata? Cum adhuc adolescentulus essem, & à studijs Ecclesiasticis, illius ætatis more, abhorrerem, fortè in ea poemata incidi: & carminis suauitate delectatus, animum ad res diuinas paulatim appuli, & ex illo tempore literarum sacrarum studiosior fui.* Hæc ille in Apologetico. * Inuenimus & Claudiani carmen, cum eiusmodi inscriptione: *Paulinus Iouio uiro clarissimo.* Sed iudicium acuto & sapienti lectori permittimus.

R A V L I N O R V M familia, & antiquitate stemmatis, & amore religionis temporibus.

A temporibus Constantini Magni fuit clara. Pr. Sym. i. Mentio Paulini Anitij, in ueteri Epigrammate.

P A V L V S, Narbonensis martyr. Pr. Steph. hymno quarto.

P A V L V S Apostolus, de tribu Benjamin: de quo in sua benedictione loquitur Iacob patriarcha, & eum lupo comparat. Arat. i.

O' lue, Paule rap. ix. dedit hoc benedictio Iacob Nomen habere tibi. —

Vaticinatur de eodem Psalmus 68.

Pauperibus Romæ annona & panis distributus fuit, liberalitate Constantini. Pr. Sym. i. Et quem panis alit gradibus dispersus ab altis. Idem Sym. ii.

Quæ regio gradibus uacuis ieiunia dira Sustinet? —

Pausa, pro quiete. Vict. i. — Non hos cogebat ad esum

Pausa ignara fames. —

Peccamen, peccatum. Pr. Apoth. Ex in tincta malo peccamine principis Adæ.

Pecuale animal, pro asino. Sedul. i. Edidit humanas animal pecuale loquelas.

Pecus autem dicitur, quod effigiem hominis non habet.

Pecusculum, pro ouicula: nam pecus propriè de ouibus. Iuenc. ii.

— Foucam si fortè pecuscula uestra Inciderint. — Matthæus ait, *ἡ ὄψις ἑστὶν ἓξ*, una ouicula: pro minima gregis parte.

Pedetentim. Vict. — Planus mox acere uertex Prodere se coepit pedetentim. —

P E L A G I V S, nefandi dogmatis auctor: contra quem scripsit Ecclesia Romana, Constantinopolitana, Hierosolymitana, Ephesina: item Siculæ & Africanæ, ut Prosper restatur contra Ingratos.

P E L A G I I discipuli fuerunt Cœlestinus & Iulianus, per quos dogma **B** illud uenenatum in Britania sparsum est. Vide, Britanus coluber.

Pellacia, fraus ingeniosa, quæ pellicit ad se: qualis in Vlysse Virgiliano fuit. Pr. Ham. Sentio quam contrà moueat pellacia litem.

Pelleatus, pro pellito. Paulin. Nic. Diuitis, multo boue pelleatus, Accola ripe: ubi de Scythiis & Dacis loquitur.

Pendeo es, & pendo is, ut differant, declarat Alc. i. de Christo inquiens: Qui cum passurus ligno sublimis in alto Pendèret, nexuq; & culpas pendèret orbis.

Pentapolis, *πεντάπολις*, quinque ciuitates apud Paulinum, igne cœlesti delatæ, quarum nomina apud Mosen sunt, Sodoma, Gomorrha, Adama, Sebois, & Segor. quanquam hæc propter Lothum seruata est. Paulin. Nat. 8.

Et cum Pentapolin perfunderet igneus imber, Exiguam Segorim Sodomis secernit iniquis. Sodomam & Gomorrhæm Esaias, Adamam & Seboim Oseas propheta in obiurgando alijs proponit exempla.

Peplum *πέπλος*, uestis fluxa & talaris, carès manicis, uiris fœminisq; communis. Iuenc. ii. — Summi pendentia pepli Fila manu trepida tractauit. —

Per antiquum, ab ipso antiquitatis tempore, ab initio. Tert. 6.

Ire per antiquum semper florentia regna.

Percitus, pro celeri. Pr. Steph. — Percitum claudis gradum,

Surdus fruendam reddere audientiam.

Perdita gregi, pro à grege. Idem Cath. Ille ouem morbo residem, gregiq; Reriditam sanat. —

Reridicere, ad finem dicere, orationem absoluerè. Alc. 5.

— Vix hæc perdixerat, illi Profiliunt. —

O 3 Perduellis,

Perduellis, hostis infensus & pertinax. Pr. Steph.

A

Venire in armis perduelles nunciat.

Perminimus, insolita compositio. Iuuen. 3.

E quis perminimam dignum est secernere partem.

Permutatio animorum est, quam Græci μεταβολή nominant. Cypr. de Li-
gno uitæ: Permutant animos, & mentes perdere auaras Incipiunt. —

Perosus cum genitiuo. Arat. — Cœli terræq; perosus

Inter utrumq; perit. —

Perpes, perpetuus. Prosp. Epig. 8. In Christo quorum gloria perpes erit. Et 35.

Et perpes iustos gloria suscipit.

Perpetuare, perpetuum reddere. Arat. 1. — His est tibi Roma catenis

Perpetuata salus. —

Persona secunda quartæ, contra naturam corripitur, apud Aratorem:

— Quem cernere non est, Nescis amare Deum. — Et, Esuris ad facinus. — Et,

— Quod tu custodis anhelus. Item apud Sedulium 4. — Non tu

Peruenis ad Christum, sed Christus peruenit ad te. Hoc imitandum pueris non est.

Petiturus, breui penultima. Arat. 1. — Corpora uitam

Hinc humana probant, cœlum petiturus. —

PETRI ET PAULI apostolorum martyria hymno singulari descri-
bit Prudentius. Palsi autem perhibentur uno eodemq; die, sed non eodem
anno, ut idem Prudentius testatur: nec aliter apud Aratorē. Diui Petri tem-
plum ostenditur in monte Vaticano, prope quod ortum fontem scribit Pru-
dentius, ex quo baptizauerit sui carceris custodes. Diui Pauli templum
extra portam Ostiensem, unum dictum ad tres fontes, ubi gladio cæsus est: B
alterū non procul inde in ripa Tiberina, quod extruxit Constantinus. Prius
illud propter aeris grauitatem, à paucis monachis habitatur: hoc autem à
frequenti multitudine celebratur cotidie, unum è maximis & cultissimis
quæ nunc Romæ uisuntur. Non ab re fuerit, epistolam Pij episcopi Ro-
mani integram adiungere, qui à Petro nonus numeratur, quæ ex antiquo
codice perscripta est in hæc uerba:

PIVS EPISCOPVS FRATRI

Iusto episcopo s.

Antequam Romæ exisses, soror nostra Euprepia, sicut bene recordaris, ti-
tulum domus suæ pauperibus assignauit: ubi nunc cum pauperibus nostris
commorantes, missas agimus. De te autem superbeate, postquam ad urbem
senatoriam Viennensem perrexisti, quid factum sit, nosse cupimus: & ut se-
mentem Euangelij iam sparseris, audire multum desideramus. Presbyteri il-
li, qui ab Apostolis educati, usq; ad nos peruenerunt, cū quibus simul uer-
bum fidei partiti sumus, à Domino uocati, in cubilibus æternis clausi tenen-
tur. Sanctus Timotheus & Marcus, per bonum certamen transierunt. Vide
frater, ut illos imitēris sequendo, neq; uinculis mundi illigeris. Festina pal-
mam perseuerabilem cum sanctis Apostolis tenere, quam per multas pas-
siones Paulus suscepit, & Petrus: cui crux charitatem Christi tollere non po-
tuit. Salutāt te Soter & Eleutherius, digni presbyteri. Saluta fratres, qui te-
cum uiuunt in Domino. Cherinthus primarches satanæ, multos auertit à fi-
de. Gratia Christi habet in corde tuo.

Petrus,

A Petrus, seu Cephas, antea dictus Simon: nomen autē illud accepit à constantia confessionis. Petri nomen Ebræum esse uult Arator lib. 1.

— Nam Petrus Ebræo Agnoscens sermone sonat. —

Idem fuit è Bethsaida Galilæus. Ibid. — Petrus omnia prendens

Bethsaida satus urbe fuit, quæ nomine Ebræo Venatorum est dicta domus. —

Phantasma, φάντασμα, spectrum seu uisio. Pr. Apoth.

— Mendax phantasma, cauamq; Corporis effigiem. — Idem Ham.

— Cui per phantasmata duplex Occurrit species. —

Phantasmatici, φαντασμάται, hæretici, qui negabant Christum gestasse uerum hominis corpus: sed id fuisse spectro simile, & effigiatum: cuius sectæ auctor Manes Perla fuit, è schola Indicorum gymnosophistarum: à quo Manichæi, contra quos scribit Prudentius Apoth.

Pharao, commune nomen regum Ægypti, media producta, bis apud Aratorem.

Pharius rex, pro Ægyptio. Pr. Apoth. Hæc regis Pharij regnum ferale resoluit.

Pharos insula, Ægypto contermina, & olim cum ipsa continens: ut Sicilia & Brutius ager, Inarime & mons Misenus. Pr. Cath.

— Qui domitam Pharon Plagis multimodis cedere præfidi Cogis iusticiæ. —

Pharos, pro ipsa Ægypto.

Pheretrum, φέρετρον, Lucas ἡ σοφὸς, lectulus quo mortuus effertur. Virgilius thorum, Plautus capulum, Martialis sandapilam, Horatius libitinam, interpres Euangelistæ loculum uertit: qui tamen propriè est cadus uel urna, in qua cineres conduntur. Sed. 3. Auxilium uitale tulit, tactoq; pheretro

B Surge, ait, ô iuuenis. — Erat in funeribus libitinarius, qui procurabat omnia quæ ad funus pertinerent: pollinctor, qui lauabat & ungebat cadauer: designator, qui præscribebat funeris ordinem: sandapilarij, qui mortuum efferebant.

Phidias statuarius, ex ære, auro, ebore signa fecit. Pr. Steph.

Nec templum & aras ipse Phidias habuit. Huic, cum absoluisset Minervæ simulacrum, Athenienses manus amputarunt. Mentorem & Phidiam fabros deorum, & parentes numinum, uocat ibidem Prudentius: quem tamē uersum exemplaria nonnulla nō habent. & eius loco post stropham quartam, hunc ponunt, Cum condiderunt gentibus stultis deos. Sed is in manuscripto Borneri non fuit: & sine dubitatione est inducendus, non quia malus, sed quia superuacaneus.

Philippii nummi, uel à Philippo rege, uel Philippis urbe Thraciæ cusi: ut nunc à uallibus Boemiæ, Thæri dicuntur apud nos, nummi unciales argentei. Pr. Steph. Nec cum ueniret, aureos Secum Philippos detulit.

Philippi urbs, alijs nominibus Datus, & Trimontii, quorum metalla foderunt Thasij. Nos & Philippeos aureos uidimus, & Thasium argenteum nummum habemus, cum imagine Herculis, & inscriptione huiusmodi.

ΗΡΑΚΛΗΣ ΣΩΤΗΡ ΤΩΝ ΘΑΣΙΩΝ. Nummi autem

Thasij utrinq; talis figura est.

Philippus,

Philippus, *φίλιππος*, equorum, hoc est militiæ cupidus. Etymon Ebræum **A** affert Arat. 1. — Impone Philippum

Lampadis os, quod Ebræus ait, qui mentis honorem Nomine teste probat. —

Est autem Arator, ut supra dixi, *ἀραγορεύς*; ideoq; sententias interdum torquet, interdum uerba.

Philosophi antiqui, utut sapientissimi fuerint, in ignoratione tamen ueri Dei, & in multis superstitionibus uersati sunt. id exemplo Platonis, Diogenis, Aristotelis probat Prudentius Apoth. Iidem tamen multitudinem deorum non admiserunt.

Phlegetontius, à Phlegetonte amne inferorum: execrandus, abominandus. Pr. Sym. 1. *Heu malè lustratæ Phlegetontia uictima Romæ.*

Phlegræi campi, in Italia Cumanus & Pureolanus, in Creta Othius. Vide Campi ardentis.

Phoenix unica sui generis avis est, nomine quidem nota, sed ne ueteribus quidem uisa, qui de ea fabulosè multa scripserunt. Tert. 6.

Et renouata sua uiuit fuligine Phoenix. Extat de ea eruditum carmen Lactantij. **B** Doceat nos Phoenix (inquit D. Ambrosius) exemplo suo resurrectionem credere, quæ sine exemplo, & sine rationis perceptione, sibi insignia resurrectionis instaurat. Constituit autem sibi pyram, seu (ut diuvs Ambrosius) thecam è myrrha & casia, in qua ipsam se cremat.

PHOTINVS hæreticus (ut Lirinenfis ait) ingenij uiribus ualens, doctrinæ opibus excellens, eloquio præpotens: teste D. Hieronymo, multa continentia & ingenij bona uno superbix malo perdidit. Natus in Pannonia, mortuus in Galatia. Vide Fotinus: nam diuersa ratione scribitur.

Phrenesis, abusu uulgari, *φρενίτις*, ab alienatio mentis ex affectione cerebri. Pr. Ham. Immo hæc attoniti phrenesis manifesta cerebri.

Attoniti autem sunt, qui apoplectici dicuntur.

Phreneticus, *φρενολυπτός*, mente destitutus aut captus. Prosp. c. Ing. Quid mirum rabido si corde phreneticus æger Morbum amat? —

Phyfica, *φυσική*, rerum naturalium cognitio & scientia. Pr. Sym. 11.

Ne uos ô miseri, Physicorum dogmata fallant. *φυσικοί*, rerum obscurarum interpretes.

Pigmentatus, pigmetis, id est (ut Plautus appellat) offucijs muliebribus oblitus & fucatus. Pr. Ham. Quas pigmentato meretrix iacit improba crine.

Pigmentum

A Pigmentum est omne genus fuci atque fallaciæ, ad tegendam ueritatem excogitatum. In ornatu corporis. Pr. Ham.

illum pigmentis redolentibus, & peregrino Puluere, fœminas spargentem turpiter auras.
In lenocinio orationis, & figmentis poetarum atq; pictorū. Idem Sym. 11.

— *Cassa figuris* *Somnia concipiunt, & Homerus, & acer Apelles,*
Et Numa, cognatumq; malum pigmenta poetæ.

Pinus arbor, sacra Pani & Cybeli, de hac Prudentius Steph.

An ad Cybellis ibo lucum pineum? Poma Cybelis appellantur nuces pineæ à Martiale.

Planatum æquor, pro sedato & tranquillo. Alc. 5. — *Fluctuq; reuerso*
Ducitur extantum planati gurgitis æquor.

Planus, *πλάνος*, pro impostore: à Plani cuiusdam proteruia sumpto uocabulo. Iuenc. 4. — *Quoniam planus ille solebat*

Vulgari semper iactans promittere plebi. Vtitur eo uerbo Matthæus Euangelista, aut eius potius interpres. Vertunt uulgò seductorem, *ωραὶ τὸ πλανᾶν*.

Plasma, *πλάσμα*, fictio, seu (ut nostri poetæ) factura. Pr. Psych.

— Ob facinus Plasma Dei potuisse mori. Apoth. utrunq; coniungit,
Informasse patrem facturæ plasma nouellæ. Accipitur etiam pro callida & fallaci impostura. Prosp. c. Ing. Innumeras dubio cepisset plasmate mentes.

Plasmare, *πλάσσειν*, fingere, informare. Pr. Apoth.

Vt per corpoream speciem plasmasse feratur Corporis effigiem. —

Plasmator, *πλάστης*, factor seu formator, quibus duobus uerbis Prudentius utitur. Ambr. in Hym. Plasmator hominis Deus. —

B Plasmatus, *ωπλισμένος*, factus seu conditus. Pr. Apoth.

— Sic est plasmata uicissim Flatu incorporeo res flabilis. —

Platea, *πλατεῖα*, est uia lata, seu uicus. Pr. Steph. — Tales plateis omnibus Exquirat. — Ibid. Christus in totis habitat plateis. Huic postremæ sententiæ (ut hoc obiter addam) simile aliquid dixit Thales philosophus, scripsit poeta Aratus: Dei uidelicet plena esse loca omnia.

Plebes, antiquè pro plebs, apud Alcium, ut lib. 5.

Mutua ab Aegypto plebes Ebræa requirit Confestim reddenda. — Ibid.

Bellorum uersat curas Ebraica plebes. Iuenc. 2.

Tunc poscens signum plebes Iudæa fremebat.

Plebium, genitiuo plurali. Pr. Steph. Scribas & ipsos, & coronam plebium.

Plenitudo temporis, *τὸ πλήρωμα τῆς χρόνης*, pro tempore exacto & determinato. Fortunat. Hym. Quando uenit ergo sacri plenitudo temporis,

Missus est ab arce, Patris natus, orbis conditor. Expresit uerba Apostoli ad Gal. 4.

Pletura, pro impletura. Paulin. Cyth. Interea nauis altius decrescere,

Crescente pletura sui. —

Pleurefis, in usu est mille annorum, Græce *πλευρίτις*. Pr. Steph.

Non ungularum tanta uis latus fodit, Mucrone quanto dira pulsata pleurefis.

Plinius lateris compunctionem, Celsus lateris dolorem usq; ad perniciem procedentem, Horatius lateris morbum acutum nominat: qui interdum tantos cruciatus solet asferre, ut licitorū tormenta minus uideantur grauias.

Plumbatæ erant pilæ plumbeæ, quibus cædebantur uiri Christiani, ita ut nonnulli legantur decem & duodecim milites fatigauisse incredibili tole-

P rantia.

rancia. Pr. Steph. *Tundatur, inquit, tergum crebris ictibus.*

Plumboq; ceruix uerberata extuberet.

Podium, *triobolus*, tabulata proiecta, in quibus spectabant ludos, aut alia.

Idem Sym. 2. *An quoniam podij meliore in parte sedentes Spectant.* —

Pœnæ Christianorum persecutoribus, Dei iudicio sæpe horrendæ sunt inflictæ, ut de Hispano quodam, Steph. hymno primo scribit Prudentius, qui in furorem actus, & à latana flagellis cæsus, ligatus atq; suspensus est.

Pœnalis labor, pœnæ loco impositus: qualis eorum fuit, qui ad metalla & latumias damnabantur. Pr. Steph. *Et de metallis squallidis Pœnalis excudit labor.* Pœnale facinus, pœna dignum. Tertul. 6. *Intonat horrificis facinus pœnale caminis.* Pœnale chaos, pœnis debitum. Fort. Hym.

Quos habuit pœnale chaos, iam reddidit in te.

In Poetas Christianos Commentarios aut Scholia nostro seculo ediderunt, Antonius Nebrissenfis, Badius Ascensius, Erasmus Roterodamus, Iodocus Clichtoueus, Iacobus Spigellius, Ioannes Sichardus, Menradus Moltherus. Aliquos ad uetera exempla contulerunt Aldus Manutius, Ioannes Adelphus, Caspar Bornerus, Ioannes Gagneius, Theodorus Poelmanus, Georgius Cassander. Mihi uisi aut noti plures nō sunt: neminem enim qui in hac ueluti palæstra sudauerit, & suam Ecclesiæ operam impenderit, sponte præterirem. Meadiuuerunt mittendis ueteribus nouisq; exemplaribus, uiri doctissimi, & cum honore nominandi, Ioannes Oporinus, Ioannes Heroldus, Micaelus Toxites, Vuolfgangus Meurerus, Valentinus Gruserus, Henricus Siberus, Ioannes Banno: nec in eo fratrum Blasij & Iacobi pium studium defuit. Recenset poetarum aliquot & nomina & opera Venantius Fortunatus, in Præfatione librorum de diuo Martino, in hæc uerba: *Primus enim docili distinguens ordine carmen.*

Maiestatis opus metri canit arte Iuuenus.

Hinc quoq; conspicui radiant lingua Seduli,

Paucaq; perstrinxit florente Orentius ore,

Martyribusq; pijs sacra hæc donaria misit.

Prudens prudenter Prudentius immolat actus.

Stemmata, corde, fide pollet Paulinus, et ore.

Sortis Apostolicæ quæ gesta uocantur et actus.

Fœcundo eloquio uates fuleauit Arator.

Quod sacra explicuit serie, gencalogus olim.

Alcimus egregio digessit acumine præsul.

POLLENTINI campi in Hettruria, celebres excidio Gothorum, qui iam Liguriam & Veneriam funditus euerterant, ducibus Alarico & Radagasto: & in montibus Fesulanis maxima clade oppressi erant. Pr. Sym. 2.

Quæ Pollentinos texerunt ossibus agros. De clade ista Gothica Augustinus ita ait, 5. de C. D. Radagastus Gothus, uno die, ne uno quidem, non dicam extincto, sed nec uulnerato Romanorum, amplius quàm centum millia militum amisit.

Polycleti malleus, pro opere insigni, periti alicuius artificis. Pr. Steph.

Forceps Myronis, Polycleti malleus, Natura uestrum est atq; origo cœlitum.

Pompare, cum pompa magnificè inducere, Sedulius.

Pompeius.

A Pompeius templum Dei Hierosolymitanum spoliavit. Pr. Apoth.

— Docuere rapinis Pompeianæ acies. — Eregionè templi, Deo undistam sacrilegij indigente, post annos sedecim Pompeius in naui interficitur, ab eunuchò, & milite gregario, in aditu ipsius Ægypti.

Ponderamentum, pro pondere. Pr. Ham.

Castide terribilis, setarum ponderamento Concutiens. —

Pontica peltis, pro Marcione, qui è Ponto fuit: ut Britanus coluber, pro Pelagio, apud Prosperum. Tertul. alibi: Nihil tam barbarum ac triste apud Pontum, quam quòd illic Marcion natus est.

Populatio, pro multitudine populari, inusitatè. Sedul. 3.

Flebant germanæ, flebat populatio præfens.

Posteaquam, unica distione. Vist. lib. 2.

Posteaquam rursus speculatrix arua patère Nunciat. —

Postliminio redit, qui semel è possessione eiectus, cum dignitate restituitur. Pr. Sym. 2. Tunc postliminio redeuntem, suscipit alto

Cana fides gremio. —

Poterimus, penultima longa. Iuenc. 4.

Tunc sanctis dignè poterimus credere uerbis. Legitur in Rotomagensi, ualeamus credere.

Potus Christo in cruce sitienti propinatus, fuit acetum & fel, ut Iuencus, Sedulius, Fortunatus aiunt, imitati Dauidem & Matthæum. hic enim ait, *ἔξω μετὰ χολῆς μίμνυχαίον*. Alij intelligunt herbam quandam insuauem & amarā, quam Iohannes nomine speciali *ὄσωνον* nominat: Tertullianus uerò scriblitam. Vide Scriblita.

Præcluens, ualde potens. Pr. Cath. Sic olim tua præcluens potestas. Vide Cluere.

Prætextata turba, pro honoratiore, utpote senatoria. Fort. 8. Incedit sensum tum prætextata potestas.

Precum seu orationis à D. Paulo quinq; in uniuersum species enumerantur. Precamur enim Deum uel nostro nomine, uel aliorum nomine, uel nostro & aliorum. Nostro nomine cum oramus. id fit *προσσευχὴ δι' ἑσέας*; aliorum, id fit *ὀνύξας*; nostro & aliorum, id fit *συνεργία*. his enim uerbis ad rem exprimendam, & ad Philippenfes & ad Timotheum ipse est usus. Primi generis sunt: *ἰέναι*, est egentis supplicatio, uel (ut Horatianis uerbis utar) pauperis & sollicitæ precis ambitio, ut à malo præsentis liberemur. *προσσευχὴ*, est possidentis bonum aliquod, ut id conseruetur, augeaturq; sitq; salutare & perpetuum. *ἰέναι*, est efflagitatio seu postulatio dona expetentis maiora, ut Deus in suo cuiq; munere tribuat successum, utq; largiatur spiritum suum, quia mandauit petere. Talis est *ἰέναι* Prudētij contra Symmachum, ut sibi augeat Deus eloquentiam. Alterius generis est, *ἐνίστασθαι*, interpellatio, qua pro alijs intercedimus atq; contendimus: ut Syrophœnissa facit pro filia dæmoniaca, quæ nec uultu, nec minis, nec conuicio perterretur, donec animum Christi fide & spe expugnat. Postremi generis est *συνεργία*, gratiarum actio, cum affecti beneficijs, aut malis liberati, nostro aliorum ue nomine, uel priuatim uel publicè gratum Deo animum offerimus, & hostias uociferationis, ut Dauid: uiculus labiorum, ut Oseas loquitur, immolamus.

Prænuncupatus, prænunciatus. Pr. Cath. Prænuncupatus ore qui prophético. **A**

Præses furoris, id est, auctor & perfectior. Ibid. Quem te furoris præside
Mors hausit, & mox reddidit.

Præfulcare, sulcum ducere prius quàm semen mittatur. Prosp. c. Ing.

— Neq; quidquam cordis in aruo Præfulcet diuina manus. —

Præter, pro præterquàm. Sedul. 1.

Qui genus humanum, præter quos clauserat arca. id est, exceptis ijs quos clauserat.

Prætexta, pro purpura, *συνδυαχινὸς*. erat enim uestis magistratus, cui purpura prætexebatur. Prætextatus, purpura indutus: de Christo, qui in ea ueste illuditur ab aulicis Herodis. Tert. 5. Iam prætextatus palmarum sustinet ictus.

Precari, cum datiuo, more Græco. Help. de Christo:

— Cui iugiter esse precandum. Ita Virg. Cui me fortuna precari. —

Precatus, declinatione quarta, pro precibus. Paul. Auf.

Cum steriles fundas non ad diuina precatus.

Pressura, *θλίψις*, est onus excrucians. Prosp. c. Ing.

— Corporei nec iam pressura laboris Conteret incertos. —

Priapus, nomine Mutini cultus à Romanis, in templis stabat æneus: in hortis iligneus, quercinus, aut ficulnus. Hunc circumscribit Victor. 3.

Donec per species sese dementia cunctas

Proderet, ut rebus minimis membrisq; pudendis

Nomen mane Dei, mundo ridente, daretur. Pr. Sym. 1.

Gravius homo, augustaq; Numa præfulget in arce. Dubium est num arcem Numæ uocet montem Ianiculensem, in quo Numa sepultus est: an Palatinum, sub quo habitauit, cuius etiam domus in Vestæ templum mutatum est. Turpe esse ait, in religiosi & boni regis urbe uideri simulacrum fœdum & pudendum. Templum autem Priapi in urbe fuisse, alibi nō legi: nam aut iuxta muros fuit, aut in ipsis suburbij: hortorum enim custos est habitus, eoq; nomine cultus.

PRIMITIIVS, Cæsaraugustanus martyr. Pr. Steph. hym. 4.

Primitiuus, pro primogenito. Pr. Steph. Ut primitiuum crederes sortum geri.

Princeps, pro qua barbari principissa. Alc. ad Sor.

— Princeps animosa cateruas Impulit. — de Debbora loquens.

Principalis, pro principe, *ιδιωτισμός*. Pr. Steph.

Pro principali rite nobiscum deos Orare uita. —

PRISCILLIANVS, hæreticus prauus & impurus fuit, in quem capitale tulit sententiā Maximus imp. eiusq; sectatores in Hispania bonis exiit, & uita priuauit. Eius discipulus Ithacius, in synodo quadam Treurenensi ecclesiam turbauit: cui Martinus restitit, Turonensis episcopus: ut est apud Fortunatum.

Procinctus, armatura & apparatus ad bellum. Idem Sym. 1.

Seu nos procinctus mancat, seu pace quietas Distemus leges. —

Accipitur pro ipso agmine militari. Idem Ham. Procinctum uidet angelicum. —

Prodigiale, prodigio simile. Ibid. Quò tantum auxilij per prodigialia signa

Effudit Dominus? — Idem Sym. 1. — Horrificos quos prodigialia cogunt

Crede monstra deos. —

Profani homines sunt, qui sunt extra Ecclesiā. hi à Theologis nominantur,

A tur modò Gentiles, modò Pagani. Gentiles, proprietate linguæ Ebraicæ, qui præter suum populum, reliquos omnes appellabant Gentes, ut Romani barbaros, Pagani, similitudine quadam conluetudinis Romanæ, cuius uerbi notio paulò antè explicata est.

Profundum, pro altitudine, primam longam habet apud Tertullianum contra Marcionem, & apud Damasum in Paulo apostolo.

Properè, pro celeriter. Idem Cath. *Iram refrenat temperans oraculum Properè sinistrum.* — In hunc locum ita Sichardus, in margine: Proper (inquit) habent nonnulli ueteres codices, tanquam pro operè dicas. In excusis omnibus prosper, non rectè lectum est. Ita ille, cui assentior.

Properû, celere. Prosp. Epig. 4.1. *Nec serum aut properû sibi sentit in ordine uerum.*

Propitiabilis, is qui se propitium exhibet. Pr. Steph.

— *Purgator oris propitiabilis Fulgore.* —

Propola, *προπόλιν*, qui emit quod uendat maiore precio, *παραζυνέπιδος.*

Propolas genere fœminino Prudentius nominat loca, in quibus eiusmodi homines, qui mercantur quod statim uendant, merces suas exponunt. Pr. Ham. *Balnea, propolas, meritoria, templa, theatra.*

Propter, pro propè. Interp. Psal. 136. *Frange fide, iam propter adest petra Christus.* —

Prosapia, origo & propagatio generis: ad genus enim propriè refertur. Idem Steph. *illum uetusta nobilem prosapia.* Terrull. 5.

— *Posthac generis prosapia uestri Nata foret.* — Refertur quoq; ad affectionem animi uiciosam, quæ à parentibus hauritur uiciosiss. Pr. Apoth.

B: *Quid peccatorum prosapia corpore in illo? Et Steph.*

Ac tot stuprorum sordidam prosapiam.

Proscenium, *προσκήνιον*, scenæ quasi uestibulum, in quo mimi, saltatores, funambuli stabant. Idem Ham. *inde per aerium pendens audacia funem,*
Ardua securis scandit proscenia plantis. Vict. ad Sal.

Absumptæq; omnes uana in proscenia rupes.

P R O S P E R Aquitanicus Leonis tempore in Italia claruit, qui originè duxit ex Aquitania: qui cum chlamydatas Romam miles uenisset, à Leone Pont. Max. benignè susceptus, & ad aliam militiam longè feliciorē translatus est: Leonisq; ipsius scriba fuisse creditur. Quin Gennadius: Epistolas Leonis (ait) aduersus Eutychem, quæ adhuc leguntur, ab ipso Prospero dictatas esse, sunt qui credant. Certè ab ipso Leone non multo pòst Regij Lepidi pontifex est institutus: ubi cum doctrina, tum sanctitate floruit. Scripsit uerò de Prouidentia Dei librum unum: *περί ἀχαισῶν*, id est, cōtra Ingratos, alterum heroico carmine. Scripsit & epigrammata ex D. Augustini sententijs, quæ nunc omnia leguntur. Item libellū alterum Elego uersu de diuersis causis: Odas insuper & hymnos, quorum aliquos citat Beda. Hæc Lilius.

P R O S P E R Aquitanicus, patria Lemouicensis, contra Eutychem, Nestorium, Pelagiū scripsit. admirator D. Augustini fuit, eiusq; doctrinam singulariter amplexatus est, hostis hypocrisis & mendaciorum. Sepultus fuit Regiolepidi, in templo D. Apollinaris: deinde ossa translata sunt, & à Thoma episcopo ingens ei basilica extructa est. Vixit usq; ad captam à Genserico Romam: obiit vii. Cal. Iulij, anno Seueri Imp. ii. Chriſti cccclxv.

PROSPERI sententiarum codicem habuimus manuscriptum, è bibliotheca Merzburgica ad Salam. Ex eo locos plurimos emendauimus, nonnulla in alijs omiſſa reſtituimus. In eodem hi uerſus initio libri additi fuerunt: *Hæc Auguſtini ex ſacris epigrammata dictis,*

*Dulciſono reſtor componens carmine Proſper,
Verſibus hexametris depinxit, pentametrisq̃,
Floribus è uarijs ceu ſulget nexa corona.
Vnde ego te Lector relegentem hæc ſedulus oro,
Intentas adhibere ſonis cœleſtibus aures:
Inuentes iſtis, animum ſi cura ſubintrat,
Maxima quid doceant ſacræ moderamina legis:
Obſeruare homines, uel quid uitare decebit,
Siderum cœli cupiunt qui ſcandere regnum.*

Liber eius contra Ingratos, primùm, quod ego ſcio, in Academia Ienenſi eſt editus. Marcellinus quidam Illyricianus, qui Chronicorũ libros ſcripſit, Proſperum ait ſermone quidem Scholaſticum eſſe, ſed aſſertionibus neruoſum: ex Gennadio. Hymnos Proſperi citari à Beda, ut ait Lilius, ego obſeruare non potui: neq; alibi, Hymnos ipſum ſcripſiſſe, legi.

Proſperare, proſperum reddere, ſecundare. Pr. Cath.

Annuit dexter Deus, & ſecundo Proſperat uultu. — Idem Sym. 2.

— *Illum Fœderis humani conſenſus proſperat orbi.*

Proſperatus, placatus, factus propitiuſ. Idem Steph.

Et proſperatum dulce delectat Deum.

Protoplaſtus, *πρωτόπλαστος*, primogenitus. Idem Cath.

Membra morti obnoxia Induit, ne gens periret Protoplaſti ex germine.

Protoplaſtũ, per ſyncopen: id eſt, protoplaſtorum. Alcimus initio libri ſecundi.

PRVDENTIVS. Vide Aurelius.

Pſallere, *ψάλλειν*, canere. D. Greg. *Huius dici tempore*

Horis quietis pſallimus.

Pſalterium, *ψαλτήριον*, & inſtrumentum muſicum eſt, & liber ipſe Pſalmodium. Antepenultimam contra morem corripit Arator Præf. 2.

Pſalterium lyrici compoſuere pedes, pro libro Pſalmodiorum.

Pſaltia, *ψαλτήρια*, Latine fidicina, apud Græcos à uoce nomen habet. *ψάλλειν* enim canere eſt: apud Latinos à manu, fides enim digitis pulſantur. Hæ ſolebant canere aut ſaltare in conuiujs, ut è Comiciſ conſtat. Ita de Herodis conuiuio Amœnus: *Inceſſæ in gremium matri fert regia donum Pſaltia.* —

Publicani, *τελωναι*, qui redimebant à Senatu ueſtigalia, portoria, & alios redditus publicos: olim Romæ, & nunc Venetijs, ordo ciuium honeſtiſſimus. eos ita deſcribit Iuuenius lib. 2.

Publica conſuctis qui ueſtigalia lucris

Profeſſi, rapiunt alieno nomine prædam. Hi autem cùm iniuſtè fungerentur munere ſuo, & expilarent homines, nomen id in contumelioſis eſſe cœpit apud provinciales & exteros.

Publicè olim ſunt in foro, aut uicis frequentibus, Chriſtiani quæſtionibus

A bus subiecti, ut alijs terror incuteretur. Pr. Steph.

Barbaras forum per omne tortor excrcet manus.

Pugillus, à pugno diminutivum. Pr. Cath. — *Minimi mensura pugilli*, ex illo Davidico, Psalmi 38. *πάλαι σὰς ἐβὺ τὰς ἡμῶν μὲν*, id est, Palmos posuisti dies meos. Georgius Agricola M. Antonium Flaminium reprehendit, qui *πάλαι σὰς* uerterit, mensuram pugillorum: & negat pugnum mensuram esse, multo minus pugillum: in quo Agricolaë assentiiri nos necesse est. Flaminius quidem auctorem habet Prudentium: sed Prudentius inter ueteres scriptores ante se nullum. Eundem Davidis locum neq; uetus interpres, neque Campensis paraphrastes assequuntur. Præterea Erasmus in Chiliadibus, in prouerbio *πυθαμὴ τὸ βίον*, non rectè uertit palmum: nam inter *πάλαι σὰς* & *πυθαμὴν* hoc interest, quod *πάλαι σὰς* est palmus, id est, mensura digitum quatuor, unde quadrans nominatur à Gellio libro nono: & Budæus, Vadianus, Vuillichius palmum minorem appellant: *πυθαμὴν* uerò est mensura digitum duodecim, id est dodrans, quem iidem appellant palmum maiorem. Germani *πάλαι σὰς* sermone uernaculo faustam, *πυθαμὴν* spannam nominant. Igitur quod Gellius ait, eodem quo dixi libro, capite 4, Pygmæos non longiores esse quàm pedes duos & quadrantem: idem planè est cum eo quod scribit Plinius, eos ternas spithamas longitudine non excedere. Duo pedes & quadrans efficiunt digitos xxxvi, totidem similiter efficiunt ternæ spithamæ.

Pugnandi uerba cum datiuo, more Græcorum. Pr. Psych.

Confligunt uitijs, seq; ad sua præmia seruant. Arator lib. 2.

B — *Sed non mortalia possunt*

Auctori certare Deo. —

Pullatus, ueste pulla seu nigra indutus. Pr. Cath.

Squalent recincta ueste pullati patres.

Puluinaria, sunt templa deorū, dicta à lectulis & apparatu. Idem Apoth.

Tremūt hoc hominum genus insula, & omne

Puluinar diuūm. —

Puluinarius, pertinens ad puluinaria. Idem Steph.

Sed quid macellum, pingueq; puluinarium.

Pumiceus, pumicis in morem aridus. Paulin. Pan.

Pumiceum cor est lachrimis. —

Purgamēn, pro purgamento. Pr. Apoth.

Non dedignatus medicæ purgamen aquai.

Purpura Christus indutus in domo Pilati, bysso uerò in aula Herodis.

Purpura Romanorum consulum insigne fuit: byssus regum barbarorum, & præcipuè orientalium. Christus autem & sui populi, qui tum sub Romanis erat, & gentium omnium delicta tulit, unde insigne utrunq; gestauit.

Purpura erat lanea uestis, è qua siebant pallia aut tunicæ: byssus linea, è qua interulæ & lacernæ. purpura itaq; densa, byssus pellucida: color purpuræ rutilus, byssi flauus: purpura in uestes frequentius uiri, bysso mulieres utebantur. De purpura Iuenc. 4.

Purpureamq; illi tunicam, chlamydemq; rubentem Inducunt. — Et Sedul. 5.

— *Rubri uilem sub tegmine coci. Vestitur chlamydem.* —

Differen-

Differentiam autem inter purpuram & coccum, non admittunt Parrhasius & Guarinus. Verum purpura est piscis à concharum genere, coccus uero frutex: ex illius liquore, & huius granis, color præstantissimus exprimitur, atque conficitur. Purpura à locis commendatur: Cilicia seu Tarsensis à Tertulliano, Tyria à Virgilio, Africana à Vitruvio, Emeritana à Plinio, Coa à Martiale.

Purpurans, pro purpureo. Pr. Cath. *Ipsum Tonantis agnum
De cade purpurantem. Idem Steph. Hic purpurantem corporis
Gaudet cruorem lambere.*

Pusio, puerulus, sæpius apud Prudentium: *Emerge dulcis pusio. Et,
Ensem cruentet pusio. Et, Sequamur quod probarit pusio.*

Pusiola, puerula, uirguncula. Idem Steph. *Ludere nescia pusiola.*

Pyra, πυρά, rogos seu strues lignorum. In pyras conijciebantur, & uiui cremabantur Christiani. Ibid. *Hos rape præcipientes, & uinctos, conijce in ignem,
Sit pyra, quæ multos deuoret una uiros. Ibid. Cum crepitante pyra trepidos
Terruit aspera carnifices.*

Pyrenæa terra, pro Hispania, quam mons Pyrenæus à Gallia separat, nunc Ronceualus. Prud. *Terrarum populi Pyrenæarum.* Est & mons eiusdem nominis in Alpibus, quem Rhæti Brennerum appellant: de quo Planudes in epigrammate,

*Ἡρεα πυρηναία, καὶ αἱ βαθυάγρεις ἀλπεις,
αἱ πλείους περὶ χροῶς ἐγγὺς ἀποδλέπτει.* Igitur Pyrenæum in comitatu Tyrolensi non fabricatus est Fabricius, scilicet poetico more ludendo: ita uti de me scitè & humaniter scribit uir clarissimus, Doctor Hungerus Aquiburgensis. Sed sum secutus & hunc auctorem antiquum, & Plinium in Panegyrico, non ignotum in Germania scriptorem, cum inquit: Germaniam cum plurimæ gentes, ac propè infinita uastitas interiacentis soli, tum Pyrenæus, Alpes, immensiq; alij montes, nisi his compararentur, muniūt, dirimuntq;. Ponit autem Plinius primum partem: cui deinde totum subijcit, quod Alpes continent.

Pyriphlegethon, πυριφλεγέθων inferorum flumen, quod ita circumscribit Prudentius Apoth. *Annis inexpletis uoluens incendia ripis.*

Q AD Quadrantem soluere seu reddere, est summo iure cogi à debitore, nihil uel de sorte uel de usura remittente. Fort. de extremo iudicio: *Cogentur minimi quadrantem soluere nummi.* Pr. Ham.

— Cuncta exacturus ad usq; Quadrantem minimum. —
ἕχατον λεοδραχτέον, ait Matthæus. Sedul. 11.

Donec cuncta breuem reddamus ad usq; quadrantem. Iuuenus lib. 1. sententiam reddidit: *Ultima quàm minimi reddatur portio nummi.* Est autem quadrans, pars assis quarta, nummulus æneus, non magni precij. Quadrantarij dicebantur balneatores, quib. talis numerabatur: quadrantariæ item mulieres meretrices, quasi uilissimæ, ut Clytemnæstra & Clodia, à Cæcilio poeta & Cicerone.

Quadrifidum, in quatuor plagas quasi fissum. Vict. 3.
Suspice quadrifidi partes intentus ad orbis.

Qualus, uas è uiminibus contextum. Pr. Cath.

Fert ter in qualis quaternis ferculorum fragmina. Vulgò *λάραδος*, in Marco *λέπινος.*
Versus

A Versus autem Prudentij uariè corruptus fuit, omissione & transpositione. Eadem numerandi ratione alibi: *Qui ter quaternus deniq;*
Fundauit & fixit petras.

Quamuiarius, una dictio, pro multifarius seu multiplex, qua solus utitur Cyprianus de Ligno uitæ: *Quamuiarij generis, sexus, etatis, honoris.*

Quandoq; pro olim, seu aliquando. Viët. 3. — *Cœlestibus undis Extinctum quandoq; iri.* — Pr. Steph. *Videc futurum principem.*

Quandoq; pro aliquando. Paulin. Nat. 8.
Seu quandoq; fere circumiacuere prophetam. Item pro quodocunq; Paulin.

— *Redeat quandoq; licebit: In promptu uenia est.* —

Qui, quomodo, aduerbium, circumflectitur. Prosp. c. Ing.

Qui non distatis ab illis, Qui dicunt: —

Quianam, pro quia, antiquo *παρρηγορι*. Pr. Sym. 1.
Sum quianam cœlo genitus, celebrabilis aras.

Quicum, *αὐτὸς ποσὶ*; pro, cum quo. Alc. ad Fusc.

Quicum tu emis sis habitaueris inde puellis.

Q V I N T I L I A N V S, Cæsaraugustanus martyr. Pr. Steph. Hym. 4.

Q V I R I N V S episcopus (ut ex Prudentio & Fortunato colligere est) Siscianus, in Illyrico, gloriose (inquit Eusebius) pro Christo interficitur. mola enim manuali ad ipsius collum ligata, præcipitatus de ponte, diu in flumine supernatauit, & cum spectatoribus collocutus est: & ne suo terrentur supplicio à cōfessione nominis Christi, ipsos exhortatus. Vix orans, ut mergeretur, obtinuit. Pr. Steph. Hymno 7. Altero post ipsius mortem
B anno, exstinguitur Galearius Imp. cuius mandato submersus fuerat.

Quisq; pro quisquis: Prudentio & Iuuenico familiare. ut,
Satis beatus quisq; dextram porrigit. Et,
Iunonis iram sentiet, quisq; ut Deum Signo aut sacello consecrauit Herculem.
Ita locis alijs pluribus. Iuuen. c. lib. 1. Quisq; meis monitis auresq; & facta dicabit.
Idem 3. Quisq; cupit celsam cœli conscendere sedem. Similiter Help. de Christo:

— *Nec quisq; recuset Pro Domino tolerare libens.* —

Quocunq; separatim positum, *κατα παντα*, Victori usitatum. ut,

— *Quo ducens cunq; uolebat. Et, — Que deniq; cunq; Causa fuit. —*

Quomodo, primis duabus syllabis breuibus, & ultima longa ter apud Aratorem legitur, semel apud Prudentium Sym. 2. Ea quātitas suspecta fuit, & in exemplaribus excusis ferè mutata est: sed quod in antiquis non uno in loco inueni, id retinendum uisum fuit. quamuis non consulo imitandum. Arator: *Vult retinere manum, quomodo tamen apta ministrans*
lure uocatur opus. — Prudentius:

— *In his quomodo uestalis origo fauillis Urbibus. —*

R

R Adiatilis, radios emittens. Fort. 2. de D. Martino:
Sulfurea sub luce micans radiatilis umbra.

Radicare, radices agere. D. Ambros. Hym. *Quæ sita iam primum fides*
Radicet inis sensibus.

Reatus, pro culpa. Pr. Ppsych. — *Pallor in ore*
Conscijs audacis facti, dat signa reatus.

Q Recogi,

Recogi, in unum redire & recolligi. Paulin. Pan.

Si dubitas cineres in corpora posse recogi.

Recretus, pro renatus. Paulin. Cyth. *Licet ille fortis, postea receperit Robur, recretis criminibus.* de Samsone.

Reddere, pro respondere, usitatum Iuueno. ut,
Conductor (reddunt ipsi) quod nulla dedisset Iussa sibi. — Et,

Reddere huic, nostro nunc ijs opus esse magistro.

Locus uterq; deprauatus antehac fuit.

Refuga, pro transfuga. Pr. Steph. — *Idolis Litare nigris, esse Christi refugas.*
in Aldino, defugas. Tertul. 1. *Terribilis refuga attribuit fera munera mortis.*

Eâdem uoce & alibi utitur.

Reges suos antiqui retulerunt inter deos, placarunt thure, fana statuerunt, addiderunt flamines: idq; aut metu factum est, aut adulatione, aut opinione quadam uenerabili. Pr. Sym. 1. — *Thure etiam ducibus, paruq; sacello Impertitus honos.* —

Regestum, nunc uocabulo barbaro Registrum, liber in quem coniunguntur res memorabiles. Pr. Steph. *Hic in regestis est liber cœlestibus, Monumenta seruans laudis indelebilis.*

Regimen, pro regno. Idem Apoth. — *Moderatur utrunq; Naturæ regimen.* —

Repedare, pedibus domum remeare. Iuenc. 1.

Ad propriamq; domum repedit, iam certa futuri. Ita sæpe aliàs.

Replumis, qui plumas amissas recipit. Paulin. Cyth.

Donce replumi uestiantur corpore, Pennisq; florescant nouis. —

Rescalpere, pedibus referire, recalcitrare. Pr. Psych.

Quam uita nostra recto rescalpit pede.

Resedit aulæ, pro in aula resedit. Idem Cathi. — *Iussus*

Sociam tenere uirgam Domina resedit aulæ. Iosephum sollicitatum ab uxore Putipharis, scribit Moses: ab uxore ipsius Pharaonis, nonnulli ex hoc loco Prudentij somniant.

Respublicas tum demum beatas dixit fore Plato, si aut docti & sapientes homines regere eas cœpissent: aut qui regerent, omne suum studium in doctrina atq; sapientia collocassent. Pr. Sym. 1.

Nimirum pulchrè quidam doctissimus; esset

Publicares (inquit) tunc fortunata satis, si

Vel reges saperent, uel regnarent sapientes. Verba Platonis sunt, ἢ οἱ φιλόσοφοι βασιλεύσωσιν ἐν ταῖς πόλεσιν, ἢ οἱ βασιλεῖς τε νῦν λεγόμενοι καὶ δινασθαι φιλοσοφήσωσι γυνώσκως τε καὶ ἰκανῶς. lib. 5. de Republica.

Restauro, pro instauro, minus usitatum apud scriptores elegantes. Tert. 3. *Oblitis legem, qui restaurauit iniquis.*

Resultare, resultando celebrare, agnoscere. Pr. Steph.

Hymnis resultat martyrem. —

Reuenire, pro redire. Pr. Apoth.

— *Veniam, quibus ille reuenit.*

Calcata de morte uijs. —

Reuerto, ubi nunc reuertor. Alc. 3. *Si tamen abstrusa quisquam de morte reuertat.* Victorius de Christo: *Ligno uita perit, per lignum uita reuertit.*

Reuigescere,

A Reuigescere, pro renasci. Iuenc. 2. *Hunc similē sancti flatus, reuigescere certū est.*
Reuiuent, pro reuiuiscunt. Paulin. Pan.

Cumq; omnes, in qua uixerunt carne, reuiuent.

Rex, cuiusuis eminentiæ uocabulum. unde rex pro marito. Pr. Ham.
Ipse caput muliebris corporis & rex. Item pro conuiuii magistro. Idem Cath.
Ipse rex sapore tinctis obstupefcit poculis. Vnde eiusdem munus, regnum appel-
lar Horatius. Ita rex causarum apud Alconium, pro summo oratore: rex pue-
riciæ, apud Horatiū, pro magistro præclaro: rex domus, pro patrefamiliās.
Paulin. Nat. 6. *Oblatumq; sibi mox ipso in limine regem, Agnoscunt hilares.* —

Rhea, Romuli mater, in ripa Tiberis ab aliquo nobili & potente uiro cō-
pressa, Martem finxit criminis auctorem, ne quis uirgini regiæ auderet stu-
prum obijcere. Pr. Sym. 1.

Rhododaphne, *ῥοδὸς δάφνη*, quem fruticem Nerium appellant: nomen La-
tinum nondum inuenit, nisi cum Georgio Alexandrino rosam laurinam ue-
lis appellare. flores eius rolæ similes, folia lauro: id in horto amœnissimo ui-
ri doctissimi Christophori Leuschneri obseruauimus. Iidem flores & folia,
uenena sunt capræ, ut Plinius: mulo, cani, asino, & plurimis quadrupedi-
bus, ut Dioscorides testis est. Pr. Ham.

Roscidus & uiridem qui uestit flos rhododaphnen Pabula lasciuus dederit sincera capellis.

Rhomphæa, *ῥομφαία*, genus gladij, quod frameam uertunt. Framea autem
uox est Germanica, auctore Tacito, Saxonibus eiu frim/Sueuis eiu pfrim. Signi-
ficat pugionem longiorem, quo equites olim usi sunt: tereti & acutissima.
Idem tamen Tacitus hastam esse ait. Pr. Steph. *Rhomphæa nam cœlestium*

B *Vindex erit uoluminum.* Remanfit apud nos uerbum antiquum, pfrimen: id est,
rhomphæa seu pugione ferire.

Rompheale incendium, pro penetrante fulmine, mirè dixit Pr. Cath.
Dextram perarmat rhompheali incendio. Fulmen autem potente Dēi manu tor-
quetur & infigitur celeriter ac profundè, tanquam rhomphæa.

Robur erat lignea machina, uel stipes carceralis, ut idem: hoc est, cippus,
rotundis foraminibus, cui pedibus nocentes includebantur. Id ita circum-
scribit Prudentius Steph. *Lignoq; plantas inserit Diuaticis tibijs.*

Ante cauponum tabernas in publico eiusmodi robora apud nos passim cer-
nuntur, in uillis.

R O M A urbs, olim semidea habita: quia modò cum Venere, modò cum
Salute concors templum habuit, illam, Venerem Romanam uidetur appel-
lauisse Seruius: hanc, Salutem Romanam Ouidius. Urbis Romæ templū,
Ammianus Marcellinus annumerat pulcherriimis & sumptuosissimis. Vide
Prudentium Sym. 1. In marmore Atheniensī lectum fuit, Ο ΔΗΜΟΣ
ΘΕΑ, ΡΩΜΗ. Vnde etiam ipsa urbs, tanquam dea, AETERN A fuit co-
gnominata. Illam autem æternitatem non duraturam, mente præfaga uir
sapientissimus Scipio præuidit, & defleuit, cū cerneret ardere Carthagi-
nem, suis manibus incensam: totius Africæ, & multarum gentium transma-
rinarum uicttricem atq; dominam.

R O M A N I episcopi, qui à Petro apostolo fuerint, à Tertulliano recen-
sentur his nominibus: Linus, Cletus, Anacletus, Clemēs, Euaristus, Alexan-
der, Sixtus, Telefphorus, Higinus, Pius, Anicetus, Cletum in hoc numero

Q 2 omittunt

omittunt Eusebius & Hieronymus: Anacletum Rufinus & Epiphanius. A
Verum his omnibus maior Tertullianus, loco arbitri potest esse: quam tam-
men controuersiam in hac breuitate discutere non est necesse.

Romani suos deos accersierunt ab alijs gentibus. Martem iactauerunt pa-
trem: Mineruam uocarunt è Græcia, Iunonem è Libya, Venerem è Sicilia,
Cybelem è Phrygia, Bacchum è Naxo insula. Pr. Sym. 1.

Dextera uictoris simulacra hostilia cepit,

Et captiua domum, uenerans cum numina uexit: ut canit idem Sym. 2.

Romanis ideo datum imperium à Deo est, teste Prudentio,

Vt discrepantum gentium

— *Quò magis*

Mores & obseruantiam,

Ius Christiani nominis

Linguasq; & ingenia & sacra,

Quodcumq; terrarum iacet,

Vni domarent legibus. Item,

Vno illigaret uinculo.

Disputat de eadem re prolixè Sym. 2. Nam locus esse Deo quis posset in orbe feroci,
Pectoribusq; hominum discordibus, & sua iura Disimili ratione tuentibus, ut fuit olim?
Imperia igitur debet essent hospitia Ecclesiæ, & præsidia piorum: quale fuit
Theodosij, Constantini, Caroli Magni, & aliorum paucorum.

Romanorum hostes potentissimi memorantur, Brennus dux Gallorum,
Antiochus Syriæ rex, Perfes Macedoniae, Pyrrhus Epiri, Mithridates Ponti:
qui magna ab ipsis gloria deuicti sunt, à Camillo Brennus, ab Attilio Antio-
chus: ab Æmilio Perfes, qui etià in triumpho ductus est: à Fabricio Pyrrhus:
à Pompeio Mithridates, qui annos cum Romanis quadraginta bella gessit.

Pr. Sym. 2. *Si Brennum, Antiochum, Perfen, Pyrrhum, Mithridatem,*

Flora, Matuta, Ceres, & Laurentina subegit. Brennus perijt suo in se gladio usus, B

Antiochus familiarium ense, Perfes in hostili carcere, Pyrrhus ictu tegulæ,
Mithridates ueneno: quas pœnas sacrilegij, superbiæ, parricidij, cupiditatis,
tyrannidis non intulerunt ipsis, à Prudentio rectè irrita numina, sed iusta &
uindex Dei iustissimi & omnipotentis ira.

Romanorum signa & clypei crucem habuerunt, tempore Constantini. .

Pr. Sym. 1. *In quibus effigies crucis, aut gemmata resulget,*

Aut longis solido ex auro præfertur in hastis. Ibid. — Clypeorum insignia Christus :

Scripserat, ardebat summis crux addita cristis.

ROMANVS Antiochenus martyr, uir genere nobili, pœnas uarias &
cruciatu horrendos singulari constantia & animo excelso pertulit, ex cru-
ciantie ipsum Afclepiade præfesto. Pr. Steph. hym. 8. Eum hymnum ab
opere reliquo Aldus segregauit, & inscripsit Tragœdiam, & libro *περὶ σφεδ-
νισμῶν* præposuit: sed in libro Borneri, ad eiusdem extremum adiectus fuit. Nos
Sichardum, & editionem Cratandri sumus secuti.

Romuleus campus, idem est qui à ueteribus dictus Martius. Pr. Sym. 1. .

Martia Romuleo celebrarent ut sacra campo. Illud autem nomen, Romuli temporibus
non habuit: sed post exactum demum Tarquinium, dicatus Marti fuit.
Vsitatum est poetis, nominibus nomina permutare. .

Rubrica, nota insignis & miniatula, qua leges distinctæ erant quasi per ca-
pita, quas distinctiones eodem nomine antiqui nominarunt: ut Masuri ru-
brica, apud Persium. Pr. Sym. 2. — *Dicant cur condita lex sit :*

Bis sex in tabulis, aut cur rubrica minetur,

Quæ prohibet peccare reos. —

Rustamen, ,

A. Rustamen, pro rustu. Idem Ham. *Carnis & immodicæ spurco rustamine crudos.*
 Rudens, nauticus funis, pro quouis uinculo. Pr. Steph. — *Nodoq; tenaci*
Astringit plantas, cumq; rudente ligat.

Rudus, ruderis, materia cuiusuis metalli infecta, ex qua opus conflatur
 aut excuditur. Idem Apoth. — *Non sicut sculptor ab æris*

Rudere, decoctum consuecit fingere massam.

Ruricola, qui uillam habitat, & rus colit. Idem Sym. 1.

Scortator nimius, multaq; libidine suctus Ruricolæ uexare lupas. —

R V S T I C V S H E L P I D I V S temporibus Symmachi & Boethi ui-
 xit, imperante Anastasio, medicus Theoderici Gothorū regis: uir stirpe no-
 bili, & (ut in inscriptione legitur) exquæstor. Scripsit cōsolationem sui do-
 loris, cuius ipse meminit his uerbis: *Hinc etiam nostro nugata est schema dolori,*
Garrula mendosis fingens Satyromata Musis,

Falleret ut trepidos cantatrix pagina questus. Hic liber amplius non extat: & quia
 illa consolatio fortasse tantum philosophica fuit, qualis etiam Boethi in ma-
 nibus est, ideo nugas & mendosas Musas suum scriptum ipse esse existimat.
 Extant eiusdem tristicha Historiarum testamenti ueteris & noui. Item de
 Christi Iesu beneficijs carmen elegans, quod uir eruditissimus Ioānes Har-
 tungus; precibus & rogatu Ioannis Oporini, uiri officiosissimi, ad nos mi-
 sit. Helpidius uixit circa annum à nato Christo quingentesimum.

Rythmus metris est consimilis, qui est uerborum modulata compositio,
 non metrica ratione, sed numero syllabarum ad iudicium aurium examina-
 ta, ut sunt carmina uulgarium poetarū. Rythmus per se, sine metro esse po-
 test: metrum uerò sine rythmo esse non potest, quod liquidius ita definitur.
B. Metrum, est ratio cum modulatione: rythmus, est modulatio sine ratione.
 Plerunq; tamen casu quodam inuenies etiam rationem in rythmo, non ar-
 tifici moderatione seruata, sed sono & ipsa modulatione ducente: quem
 uulgares poetæ necesse est rusticè, docti faciant doctè. Quomodo adinstar
 iambici metri pulcherrimè factus est hymnus illè Prædarum,

<i>O' rex æterne Domine,</i>	<i>Qui eras ante secula,</i>
<i>Rerum creator omnium,</i>	<i>Semper cum patre filius.</i>

Et alij Ambrosiani non pauci. Item ad formam metri trochaici canūt hym-
 num de die in diem per alphabetum.

Apparebit repentina, dies magna Domini,

In obscuræ uelut nocte, improvisos occupans. Ita ad uerbum Bedæ.

S

S Litera, propter cæsura longa. Iuuen. Præf.

Ergo age sanctificus astitit mihi carminis auctor. Eadem breuis in quibusdā sub-
 stantijs, contra naturam. Pr. Steph. *Tuus ille seruus, proles ancillæ tuæ.*

Idem Ham. — *Si terras lues incontinua fatigat.* Breuis item in proprijs, *ιωάννης, ὑπώ-
 δης, ὑμῶν.* Ibidem: *Corporeus Ioannes adhuc, nec carne solutus.* Sedul. Hym.

Herodes hostis imple, Christum uenire quid times? Fort. De partu Virg.

De quo Moses ait, Deus excitat ecce prophetam.

Sabbathum, dies septima quæq; ea quietis erat, instituto diuino: & acci-
 pitur pro quiete. Alij huius uocis aliam afferūt etymologiam, sed ad ueram
 respexit Ouidius: *Cultaq; Iudæo septima sacra uiro.* Iuuen. 4.

— Aut ne tum sabbatha festa Anceps præcipiti turbet trepidatio cursu.

Idem mox describit uerbis plurimis: iamq; dies rutilo complebat lumine terras,
Ocia qui semper prisca de lege iubebat. Christiani suum sabbathum agitant die,
quem ethnico nomine uocant diem Solis: Iudæi, quem nunc nominant Sa-
turni: Mahometani, quem Veneris.

SABELLIUS hæreticus, impugnatur à Prudentio Apoth. & à Sedu-
lio lib. 1. aduersus doctrinam Arrij. de utroq; Sedul.

Iste fidem trinam, ast hic non amplectitur unam:

Ambo errore pares, quamuis diuersa sequantur.

Sacra Romana infectatur Prudentius, à Baccho dicta Orgia, seu Dionysia:
à Saturno, Saturnalia: à Ioue proprium nomen non habent, sed Curetum tri-
pudantium fuerunt, *αἰνῖα τὸν χεῖ ἐχόντων*: à Cybele, Megalesia: à Pane Lycæo,
Lupercalia: quorum & sparsim meminit, & Sym. 2.

Sacra uia, Romæ celeberrima, foro Romano contigua: inde dicta, quòd
sacra facturi in Capitolio, per eam incederent. Idem Sym. 1.

Ac sacram resonare uitam mugitibus. —

Sacricola, pro sacerdote. Ibid. Deniq; pro meritis terrestribus aqua rependens

Munera sacricolis. —

Sacrificium, secunda producta. Arat. 2. Forma sacrificij perfecti prisca, canistro
Tres panes offerre iubet. —

Salaria uia, extra portam Collinā Romæ, in qua multa sepulchra fuerūt.
Pr. Sym. 1. Densisq; Salaria bustis.

SALIA Flavius, Consul Romanus fuit, cum Flauio Philippo, quibus
Coss. nascitur Prudentius, anno à nato Christo ccccl. B

Saluator, *σωτήρ*, qui dat salutem. Pr. Sym. 1. Saluator generis Romulei precor.
Latinus dicitur Seruator: ut, mūdi seruator, Augustus Cæsar apud Proper-
tium. In Iuueni exemplaribus uetustis modò seruator, modò saluator legi-
tur. Differunt Latinitate & usu.

SAMARIA, *σαμαρία*, urbs, regia sedes Israelis. Inde Samaritanus, ua-
ria quantitate. Alc. 3. Et Samaritani nos extera cura fouebit. Sedul. 3.

Præteriensq; uia Dominus loca Samaritanæ. Et Samarites, *σαμαρείταις*. Iuuen. 2.

Ecce Samaritum populi uenere rogantes. Samaritanus autem apud Ebræos eadem
infamia dicebatur, ut apud nos apostata, aut hæreticus.

Sambuca, *σαμβύκη*, uox Persica, instrumenti musici. Pr. Apoth. °

Organa, sambucas, citharas, calamosq; tubasq;.

Sanctorum inuocatio temporibus Prudentij in Ecclesiam iam irreperat,
ut multis è locis patet. ita autem inquit in hym. 10. Steph.

Vellem sinister inter hædorum greges Atq; hoc precante, diceret Rex optimus:

Vt sum futurus, enimu dignoscerer, Romanus orat, transfer hunc hædum mihi.

Quid est Prudenti Clemens, quòd inter hædos te futurum dicis? An obli-
tus tui es, qui antè scripsisti: Crux nostra, Christi est: nos patibulum ascendimus,

Nobis peremptus Christus. — Hæc ipsa fides te hædorum gregi eximit, quòd
cruce Christi tua est, quòd cum ipso crucem ascendisti, quòd Christus pro te
mactatus & cruci affixus est. Cum eodem igitur, uero illo agno stabis: cum
eodem in paradysum ibis, etiam si latrone, unà crucifixo, millies sis deterior.
Sanguis enim Christi emundat ab OMNI iniquitate, quod in sua epistola

Ioannes

A Ioannes bis repetit. & Christus uti Nicodemo, ita tibi Prudenti loquitur: Qui credit in filium hominis, non condemnatur. Ergo non Elias propheta, non Paulus apostolus, non martyr Romanus, sed æternus Dei filius, suo cruore te redemit, sua uoce te nominabit, ut uenias filius benedictus, cum daturus præmia est suis cœlestia & sempiterna. In libro de Pijis & catholicis atq; orthodoxis precibus, præclare de hac re scribit uir præstabilissimus IOACHIMVS CAMERARIVS, cuius cuncta uerba iuuat subijcere Prudentius (inquit) & optimus, pietatisq; Christianæ studiosissimus uir, neq; poeta malus, aut contemnendus fuit, sed quid ait? cum commemorasset, quæ potestas S. Laurentij, & quàm facilis ad exaudiendum ille esset ciues suos:

Hos inter, ô Christi decus

Quem Christus ipse exaudiat:

Audi, & poetam rusticum. Et mox:

Sed per patronos martyres

Indignus (agnosco & scio)

Potest medelam consequi:

Idem cum fecisset oratorē efficacem ad Deum S. Vincentiū, quæ nam addit?

Miserere nostrarum precum,

Si ritè solennem diem

Placatus ut Christus suis

Veneramur ore & pectore,

Inclinet aurem prosperam,

Si sub tuorum gaudio

Noxas nec omnes imputet.

Vestigiorum sternimur.

Nimis profecto poeta fuit in his Prudentius, & à simplice ueritate, sequens amœnitatem musicam, recessit. Quid enim differant ab illis falsorum numinum Græcorum, aliarumq; gentium inuocatione tales preces, præterquàm nomina quod mutantur, non uideo. Tales igitur lapsus, ab ijs qui obseruare potuerunt, silentio prætereundi non sunt, sed indicandi fideliter: & quos **B** euerterunt, ij comiter alleuandi, non alijs insuper ruinis premendi sunt. Quapropter restà accedatur ad solium gratiæ, fauorisq; Dei æterni: à quo omnes credentes filio, admittuntur ipso adducente. Et sit oratio precantū neutiquam dubia, hæsitans, timida, desperabunda: sed in fidei constantia assiduè urgeat petitiones. Hæc ille:

Sanguen, genere neutro. Hilar. Venarum riuos & sparsum corpore sanguen.

Sanguine pascus, pro immani & fero. Pr. Steph.

Pastus sanguine carnifex trahebat. Ita de Polyphemo Virg.

— Et sanguine pascitur atro.

Sapientia, pro filio Dei, & uerbo. Alc. 1.

Tum demùm tali Sapientia uoce locuta est. Vi ct. 1.

Iterumq; renasci — Aeterni docuit diues sapientia patris.

Saporare, saporem indere. Dracont. Hex. — Autumni qui dulcia poma saporat.

Sapphirinus, σαρφειρος, antepenultima breui, colore sapphiri. Alc. 4. de coloribus iridis: Sapphirino, uiridi maculoso, cæruleo, & albo.

Purpureum de nube trahit, de sole coruscum.

De cælo rutilum, de terra sumit & atrum:

Sarabala, σαράβαλα, ut 3. Danielis legitur, uox est Tyria: quā retinuit prophetæ interpretes uetus, & in trāslatione Theophili Alexadrini diuus Hieronymus. Possumus aut interpretari Sarabalā, purpurā Domini, genus uidelicet pilei aut uestis, quæ sit nobilitatis insigne. Sara enim, uel Sarra, Tyrijs est purpura: unde Ostrum Sarranū Virgilio & Latinis: Bal uerò Domitiū significat, quod ij dē Tyrij mutatione literarū tenuis & asperæ, etiā Bar dixerūt: ut magalia.

magalia & magaria. Recentiores alij uertunt pallia, alij femoralia. Iudicent de etymo & origine uerbi peritiores. nox interpretandi occasionem è Seruio grammatico sumpſimus: nec, Tyrum dictam olim Sarrani, è Gellio ignoramus. Historiam autem trium puerorum, in qua huius uocis mentio, breuiter attingunt Prudentius & Auitus.

Sarcus testus, pro incolumi, ab ædificijs sumptum ad hominem, proprio Iureconsultorum uerbo. Alc. ad Fusc. — Inq; leones

Virtutem dedit, ut posita feritate, suæq; Im famis obliti, sacrum testumq; fouerent.

Sarcophagus, *σαρκοφάγος* pro sepulchro, in quo corpus putrescit & confumitur. Pr. Cath. *Quæ redolentia finereo* Iussu quiescere sarcophago.

Sarculatus hortus, purgatus & mundus, à sarculo hortulanorum instrumento. Idem Steph. *Quam plantæ in hortis sarculatis creditur.*

Satias, pro satietate. Iuenc. 1. *Provenit, & tamen his satias potusq; cibiq;.*
Idem 3. — *Populusq; repletur* Ad satiem dapibus. —

S A T V R N I N I, Cæsar augustani, uel ex eadem familia fuerunt, uel ceretè quatuor cognomines martyres. Pr. Steph. hymno quarto.

S A T V R N I N V S, Apostolorum discipulus, primus Tolosæ in Gallia episcopus. In sua patria per scalas Capitoli j à fero tauro tractus, eliso capite, cerebroq; per uias disperso, moritur. Fort. lib. 2.

Satyromia, *σατύρωμα*, pro carmine Satyrico. Hælp. de Christo: Garrula mendosis fingens satyromata Musis.

S A V L, primus rex Ebæcorum è clitellario factus: in datiuo Sauli, *Δαυιδ τινός* literis diuisis. Alc. ad Fusc. *Prætere a reprobo qui successere Sauli.* Item in nominatiuo *Δαυιδ τινός* apud Paulin. Cyth. *Saul in hoc deficiat, & regnet Dauid.*

S A X O N V M Germaniæ populorum, ad Oceanum habitantium, meminit Eutropius: ubi ait, Diocletiano imperante Saxones & Francos infestasse Gallias, anno à nato Christo CCLXXXVIII. Sidonius Apollinaris eos ait usos pellitis nauigijs, — *Cui pelle solum fulcare Britanum* Lusus erat. — Eosdem in Alarici & Rhadagasti castris militasse, cum aliorum populorum multitudine, Prudentius testatur Sym. 2. — *Alemanus, Saxo, Galaulas.*

Lege de iisdem plura apud Sidonium epistola ad Namatium. Saxonibus concionatum esse Felicem episcopum Nannetensem, scribit Fortunatus lib. 3.

Mitibus alloquijs agrestia corda colendo,

Munere Felicis de grege nata seges:

Aspera gens Saxo, uiuens quasi more ferino,

Te medicante, sacra bellua reddit ouem. Hoc autem est factum circa ea tempora, quibus Saxones Francis opem tulerunt contra Erinfri dum regem Turingorum, quo deuicti Franci Turingis imperitarunt.

Saxum molare, *λίθος μολινός*, ut apud Marcum: saxum molinum, ut uertit Tertullianus. Iuenc. 3. *Si sapiat, neclat saxo sua colla molari.*

Apud Mattheum, quem alias sequitur Iuencus, *λίθος ονινός*, quod interpres molam asinariã uertit. Vel igitur in Syria, molæ ab asinis uersabatur (quod etiam factum in Italia, è Catullo & Ouidio liquet:) uel pars intelligitur pro toto. Superior enim molæ pars. Græcis *ὄρος*, inferior *τράπεζα* seu meta nominatur. Olim molæ agitabantur aut ab hominibus, aut à iumentis: id quod nunc usitatè fit aquis, interdum uentis, & aliquando harenis.

A SCABIES, lea. Pr. Ham. *Par furor illorum quos tradit fama, dicatis*
Consecrassè deus Feb. em Scabienq; facellis. De fano Febris, ne quid mirum dice-
 re uideatur, Cicero, Lilius, Valerius, Seneca, Plinius scribunt: de Scabiei ad-
 huc nemo, excepto Prudentio, quod sciam, meminit.

Scantiniæ lex de impuris lata, qui ætatem & sexum suum nefanda libi di-
 ne dehoneltarent: ea damnat ipsum Iouem Prudentius Steph. & Sym., ite
 Apollinem, & alios impuros gentilium dæmones.

Scenæ factor, imitatione uocis Græcæ, *σκηνοποιός*, qui aulæa textit, Arat. 2.

— *Nam scenæ factor uterq; Pollebant operis studijs.*—

Erat artificium Pauli, quo uictum quærebat apud Corinthios. In scenis au-
 tem pauimentum aulæis sternebatur, ut auctor est Arruntius. Idem Arator
 mox uertit, qui tentoria fabricat, *σκηνοποιός*; & quid sint tētoria, ita designat,
Longius hæc abiens peregrinus ubiq; uiator Erigit, atq; hyemes solesq; his pellibus arcet.

Schisma, *σχίσμα*, discissio, sententiarum diuersitas. Sedul. 4.

— *Ut iacta uelitis Intemerata manens, à Christo schisma uetaret.* unde Schismatici,
 qui non usitatas afferunt contra Dei uerbum sententias, ijsq; se à communi
 consensu separant & seiungunt.

Scissura, dissensio. Pr. Plyph. — *Scissura domestica turbat Rem populi.*—

Scribæ, doctores & interpretes legis fuerunt. Iuuen. 4.

Conuenerē omnes scribæ, procuresq; uocati.

Scribæ, *γραμματεῖς*, procures, *ἀρχισπῆς*.

Scriblita, genus iuris & cibi plebeij, de quo in cruce portionem datam
 Christo, nullo alio assentiente, quod sciam, scribit Tert. 5.

B Potatur scriblita, & sel miscetur aceto. Vide, Potus. Pertinet huc uersus Sibyllinus,
ἐς τὸ βεβῶτα χαλδὴν, ἢ ἐς ἀλφειὸν ἔξος ἑλθόντων.

Scriptulum, uel scribulum, *γραμμα*, tertia pars drachmæ, minima unciae:
 der dritte teil eines quentlins. Fortun. lib. 3. Horarum splendor, scriptula, puncta fouens.

Scutula, textura filata, in modum telæ aranæe rotunda. Sumitur pro ueste
 tenui serica. Scutulis tegunt faciem uirgines Italæ, cum extra domos sunt:
 Belgicæ pectora, in conuiujs. Pr. Ham.

Secus aduerbialiter, pro iuxta. Fort. lib. 2.

Tu plantata micæ, secus est ubi cursus aquarum. id est, ubi prope est.

Sector, quem nos carnificem uocamus. Pr. Steph.

Cessabit equidem tortor & sector.

Seductilis, ad decipiendū facilis. Alc. 2. — *Mortiferum seductilis Eua uenenum*
suscepit.—

S E D V L I V S. Vide, Cælius Sedulius.

Segmentum, sectæ rei nota, uel ipsa sectio. Pr. Steph.

Quæ uis doloris, qui ue segmenti modus?

Segregem prophetam intelligit Prudentius Cath. Eliam, coetus hominū
 fugientem: non superstitione, ut monachi: neq; opinione, ut anabaptistæ:
 sed propter tyrannidem reginæ barbaræ & crudelis,

— *Quem remotum & segregem Spreuisse tradunt criminum frequentiam.*

Alibi dicit, Segrege regno. Et, Segrege forma.

Semicinctia, *σεμινίβια* (nam uocem Latinam retinuit in Actis Lucas) e-
 rant, quibus lordes manuum abstergebantur: *σδαῖα* sudaria, quibus sudor

R frontis.

frontis. Arat. 2. — *Semicinctia deniq; Pauli, Atq; allata palam sudaria, fusa per artus* A.
Languorum pressere focos. —

Semiferi dicuntur gigantes, uel quia pedes serpentinos habuisse finguntur: uel propter animos sanguinarios. Pr. Ham.

Malle & semiferi stirpem nutrire Golie.

Semiramia, urbs, pro Babylone, à Semirami condita. Alc. ad Sor.

Fortè Semiramia puer hoc ætatis in urbe Vnus erat. —

Senex, adiectiuè. Iuuen. 1. — *Admiratio digna*

De pueri uerbis senibus fuit. — id est, homini seni conuenientibus. Ita in Eun.
Inhonestum hominem, senem, mulierem: id est, deformem & anum. Eunuchus enim non habet, unde uir appelletur.

Sentosus, sentibus oblitus. Paul. *Qui sentosarum purgans conereta uiarum.*

Sentum, pro sentium, *συνεπιθ.* Pr. Apoth.

— *Sentum uisa est excita cremare* Flamma rubum. —

Separ, pro separato. Ibid. *Sic tamen hæc constare tria, ut ne separe ductu Tres faciam.* —

Septem fuerunt archidiaconi, qui ministrarēt Romano episcopo. de Laurentio Pr. Steph. *Hic primus è septemuiris Qui stant ad aram proximi.*

de Vincentio: *Minister altaris Dei Septem è columnis lacteis.* Illis temporibus nomen Cardinalium adhuc notum non fuit, neq; eius Isidorus De officijs Ecclesiasticis meminit.

Septicollis, *επτάκοπος*, nominatur Roma. Pr. Steph.

Diuum fauore cum puer Mauortius Fundaret arcem septicollem Romulus.

Septiforis dicitur uultus hominis. Alc. 1.

Septiforem uultum rationis sensibus aptans, Olfactu, auditu, uisu, gustuq; potentem.

A septem foribus: binæ enim fores oculorum sunt, bini meatus aurium, totidem narium, unus hiatus oris.

Septiformis dicitur Spiritus sanctus, à donis multiplicibus, quæ largitur Ecclesiæ. In Hymno ametro: *Tu septiformis munere, Dextræ Dei tu digitus.*

Recensentur etiam septem dona peculiaria sancti Spiritus: unde idem septemplex spiritus, Tertulliano lib. 4. Gregorius lib. 31. Moralium: Quia septem superbiæ uitijs nos captos diabolus tenuit, idcirco redemptor noster, ad spirituale liberationis bellum septiformi gratia plenus uenit. Vitia autè superbiæ sunt: ambitio, ira, inuidia, liuor, rapina, uoracitas, luxuria.

Sequestrare, ad asseruandum deponere, donec de certo domino aut possessore constet: uerbum fori. Pr. Cath.

Homini tibi membra sequestro, Generosa & fragmina credo.

Sequestratur corpus defunctum terræ, quia olim depositum reddet. unde ibidem sequitur: *Reddas patefacta necesse est,* Qualem tibi trado figuram.

Serietas, pro maturitate & grauitate. Paul. — *Incertaq; cessant*

Murmura, serietas lasciui præuia sensus.

Serpens in agro, coluber in syluis, anguis in aqua, draco in templis: sed cōfunditur hæc Grammaticorum differentia. Vipera & aspis certæ sunt species serpentum, & quidem maximè uirulentæ. Pr. Sym. 1.

Torpebat glacie pigra ubi uipera. Ibid. *Excussumq; procul decutit aspidem.*

Mox etiam colubri uocabulo pro utroq; utitur, non improprie: quia in sarmentis,

A mentis, *ἐν τῷ φρυγανῶν πλῆθει* inuentus est. Lucas primū utitur specie, dicens *ἐχιδνα*: deinde genere, τὸ θηρίον.

S E X A G I N T A martyres uno in loco sepulti Romæ, quorum nomina ignota esse scribit Pr. Steph. *Sexaginta illic defossas mole sub una*

*Reliquias memini me didicisse hominum,
Quorum solus habet comperta uocabula Christus.*

Siclus, σίκλος, ponderis certi genus apud Ebræos, ponitur pro armatura militari. Paulin. Nat. 8. — *Qui spretis fortior armis*

Perculit armatum siclis, uirtute gigantem. Loquitur autē de Goliatho, cuius lorica ænea pēdebat siclorū quinque millia, & hastile lanceæ ferreū siclo sexcētos.

Sidere, pro sedere, antiquē. Drepan. hym. *Zacharias roseo fidere uidit equo.*

Sigillum, pro paruo signo. Pr. Steph. *Iam si sub aris ad sigillorum pedes lateatis.* Sigillum idem nominat, Palladium Troianum. Sym. 2.

— *Pallas, cæsis custodibus, ultro* Lēgit, ubi humenti sudaret mœsta sigillo.

Sudasse autē eam effigiem, cū à Græcis raperetur, satis ē Virgilio notū est.

Sigillatum, à sigillo, quod annulo imprimitur. sigillatum igitur, quod signi notam retinet. Pr. Ham. *Cautē sigillati longum salis effigiati.* Statuam uxoris Lothi salem sigillatum nominat, quia eius figuram exprimebat.

Silicibus Romam fuisse stratam, multi auctores affirmant. Idem Sym. 1. *Quiq; terit silicem uarijs discursibus atram.* Si silices unde tanta copia effossi sint, eruditi adhuc ambigunt: quo colore fuerint, obiter Prudentius notat. Fuerunt autem silices Romani tabulati. nam qui apud nos silices dicuntur, aliam formam habent: nec excinduntur ē rupibus, sed in agrorum aut aquarum fun-

B dis colliguntur.

Siloa lacus seu piscina fuit, seu (ut Ioannes Euangelista) *κολυμβήθρα*, in qua innatarunt, seq; lauarūt uarijs morbis affecti: ad quam ire iubet ab ubere materno cæcum Christus, apud Ioannem cap. 9. & ad quam frustra octo & triginta iacuit annos paralyticus, apud eundem cap. 5. **Aquas Siloæ** uado esse tranquillo, testatur Esaias 8. cap. Certo tempore motas fuisse, tradit Ioannes. Multæ autem aquæ salubres & medicatæ, alijs quoque locis fuerunt in Iudæa. Legitur apud eundem Euangelistam, *περὶ βῆσιν κολυμβήθρα* cap. 5. ut Theophylactus citat: quasi dicas, die Diehtrencke. Drep. Epist. 1.

Si placidi fontis uitalem quærimus undam, En Siloæ nobis uena salubris adest.

Fuerunt ad eandem extructæ porticus, in quibus sine iniuria tempestatum ægroti cubarent. unde Arator, — *Piscina ligata Porticibus.* — lib. 1.

Syllaba in hoc nomine triplicem habet quantitatem. Sedul. 3.

— *Siloam uenisset ad undam,* Et consanguinei fatus medicamine limi

Pura oculos fouisset aqua. — Arat. 1. Signatis etiam numero paralyticus annis

Ille iacebat iners, cui proxima mota Siloa Heu nullas præstabat aquas. — Sedul. Ench.

Siloam uocitant, sputis ubi collita cæci Lumina. —

Siluicola, pro Fauno, *αὐτνομασία*. Pr. Sym. 2.

— *Siluicole calamos, arcumq; puellæ* Dedere scrutio. —

Per puellam, Dianam intelligit.

Simon Simonis, *σίμων σίμωνος*. Latini mediam modò corripiunt. Iuuen. 1. *Præsolidum Simonem, dignum cognomine Petri.* Sedul. 3.

Stagna petit, paruaq; pedens in Simeonis alno.

Secutus sum exemplaria. nam Sedulij locus traiectione unius uerbi potest A
mutari, ut Nebrissenfis fecit. Mediam modò præducunt. Iuenc. 4.
Ille Simonis erat tectis, quem lurida lepra Virtute ipsius diffugerat. —

Simplus, pro simplice. Pr. Steph. Ne morte simpla criminosus multiplex
Cadat. —

Sinapi, *σίμπρι*, uox peregrina. Iuenc. 4.
Instar quæ minimi posset præstare sinapis.

Sistrum, *σίστρον*, Ægyptia uox, Musicum instrumentum, quod motu & cō
cussu sonitum edebat. Prud. Psych. Ludebant resonò meditatores uulnera sistro.

Smigma, *σμήγμα*, quo lauando abstergendoq; utimur. Alc. ad Fusc.

— Famulis comitata duabus, Quis smigma atq; oleum iubet ad se afferre. —

Socors, prima breui, apud Prudentium Cath. Ne somnus usq; ad terminos
Vitæ socordis opprimat. Inde socordia. Idem Apoth.

Cecorum, cecos loquor atra socordia quorum.

Sodomita, ut Sybarita, masculinum. unde Prudentius genus & declina-
tionem mutauit, cum inquit, Sodomita libido: pro maximè turpi & flagitiosa.
Dicendum autem fuisset Sodomitis.

Sola pendulus, habens sub se solum pendulum. Pr. Apoth.

— Quis triuerit udum Non submersus iter, sola pendulus, & pede sicco?

Solidare, solidum facere. Arat. 1. In liquidis solidauit aquis. —

Sophia, *σοφία*, sapientia. Sym. 1. Aetheriæ coluerunt dogma sophiæ.

Item Sophia, pro filio Dei. Cath. Tamen paterno in pectore Sophia callebat prius.

Sophistas exagitat Prudentius, tanquam hostes Dei iuratos. nam rationi
tribuentes omnia, & sine causa nihil fieri dicentes, dæmonis instinctu Deo B
contradicunt omnipotenti & liberrimo. nam Sym. 2. de diabolo loquens,
addit, — Trahit inde sophistas Barbatos. — Iulianum Imp. suis persuasio-
nibus atq; præstigijs apostatam fecerunt Themistius, Libanius & Aetius,
sophistæ. Aristoteles ipse sophistas uocat *ἐργιστὰς*, quòd sint cōtentionum
cupidi: & *ἀγνοῦντες* artem ipsorum, quòd magis sint studiosi pecuniæ &
lucri, quàm ueritatis & honesti nominis. aitq; Hippodamus, eos *σφωσιν* uel
σφωσιν inferre uitæ hominum.

Sorites, *σώρις*, genus argumentationis, in quo acruatim plura colligun-
tur, è quibus infertur propositio. Tali utitur contra Homuncionitas Pru-
dentius Apoth. ubi probare uult, animam nostram non esse deum. Quod na-
tum est, in certo loco est. Quod in loco est, id sine modicū est. Quod sine ali-
quo continetur, id imperfectum est. Quod est imperfectum, uitiosum est.
Vitiosum quod est, pænæ subijcitur. Quod subijcitur pænæ, deus non est.
Ergo hominis anima, deus non est.

Spado, *σπάδον*, qui uiriliter amittit. Pr. Steph.
Per multa matri sacra plorandus spado.

Spartum, linum Hispanicum, primū ex Africa translatum. Sparteus
culleus, è sparto factus. Ibid. Sed complicatum sparteus Claudat cadauer culleus.

Sparpei funes apud Paulin. Cyth. Nam fila byssi fortiora, & sparpei
Feruntur esse funibus.

Species rerum aut sunt cœlestes, ut sidera: aut sunt terrene, ut homines &
animantia: item montes, arbores, plantæ & similes: aut sunt æquoreæ, ut
piscæ.

A pisces & monstra marina. aut sunt pressæ (ut Alcimus) seu subterraneæ, & submarinæ: ut multa repentium genera, qualium quædā in lucem natiunt, sed raro, ut bufones: quædam nunquam prodeunt; nec lucem uiuentes ferunt, etiamsi extrahantur, ut pyriphrynos, seu bufo à colore dictus ignitus. Has omnes rerum species Deus coli uetuit: gentilitas adorauit. Alc. 1.

Speculamen, speculatio. Pr. Apoth. Hebes intuitus speculamine glauco.

Specus, pro carcere, qui solet esse in profundo & tenebris. Idem Steph. His dictis adeunt specum reorum.

Spelæum, σπηλαιον, antrum, meatus subterraneus. Vict. 1.

Et rursum spelea subit, merfusq; cauernis Intus agit fremitus. — Sedul. Ench.

— Hoc illud millibus emptum Spelæum. —

Sphæra, prima breui *ῥατ' ἐγκύκλιον*. Pr. Apoth.

Cuius ad arbitrium sphaera mobilis atq; rotunda.

Sphragitides, σφραγιτιδες, medicamenta & pastilli ad uulnera glutinanda apti, è terra Lemnia compositi: quæ quia sigillum capræ, quod Dianæ erat, habebat, ideo à Græcis σφραγίτις, à Latinis dicta sigillata est. Pr. Steph.

Quid, cùm sacrandus accipit sphragitidas? Ita Celsus Polybi medici sphragidem nominat, pro eiusmodi pastillo.

Spicare, in spicas erigere. Dracont. Hex.

Ventus alit fluctus, & uentus spicat aristas.

Spiritualis, pro spiritalis. Pr. Steph. Et spiritali lacte pectus irriges.

In Hym. Et spiritalis unctio.

Spiritus, prima breui contra naturam. Victorius de Christo:

B Tempus erat spiritum patri soluisse Totantem. Sedul.

Cum sancto spiritu gloria magna patri. Pr. Cath. — Tibi dum uergetata coherent Spiritus simul & caro uiuit. — Sedulij locum ita citat Beda. Prudentij uidetur corruptus: nam & pro uiuit, legitur Seruit: & post eum uersum alij quatuor integri in editione Sichardi inserti, qui nec in manuscripto Borneri, nec in excuso Manutij leguntur, & planè sunt omittendi.

Splendoriferum, splendorem ferens. Tert. 6.

Solq; cadit, splendorifero qui lumine clarus.

Spondeo, spondi, ubi nunc geminatur in præterito prima syllaba. Idem 3.

Fixa fides Domini quæ sponderat, omnia fecit.

Spongus, σπόγγος, ubi uulgò spongia. Iuuen. 4. — Tum concitus unus Cogebat spongo turpi calamoq; reuincta.

Sponsale donum, quod sponso offertur. Victorius de Christo:

— Fluios in uina refundens, Hoc donum sponsale dedit. —

Sputamen, pro sputo. Pr. Apoth. — Humectam sacro sputamine terram Contrectans digitis. —

Statim, prima longa. Alc. 2. Quadam nos statim luituros morte reatum.

Eodem modo utitur ad fororem.

Statua seu cippus salis fuit, in quam conuersa Lothi uxor est. Alc. 1.

Nec facile noisces, utrum, lapis, an ne metallum est

Succedens homini, nisi sal gustu indicet ipso. Vi. 3.

In statuam conuersa salis, stat. itaq; luce. Pr. Ham. — Solidata metallo

Dirigit fragili, saxumq; liquabile facta. Idem paulo post:

Liquitur illa quidem falsis sudoribus unda,
Sed nulla ex fluido plenæ dispendia forma
Sentit deliquio, quantumq; armenta saporum
Attenuant saxum, tantum lambentibus humor
Sufficit, attritamq; cutem per damna reformat.

Scribit idem, & plura, de hac statua Cypr. in Sodoma.

Statuas olim inungere sunt soliti. Pr. Sym. 1.

— Vnguentoq; lares humescere nigros. Idem Apoth. — Ficulni & stipitis unctor.

Stemma, *στέμμα* pro genere aut origine. Pr. Steph.

Pollet hoc felix per orbem terra iberæ stemmate. Et Apoth.

Ex atavis longo texens per stemmata filo. Der. siani/ ut nostri dicunt: id est, stirps ipsa. Pro ortu cuiusvis rei. Idem Cath. Refertur prisci stemma nunc ieiunij.

Pro successione. Paulin. Hunc tuus æquabit meritorum stemmate natus.

STEPHANVS primus martyr, post ascensum Christi ad cælos lapidibus obruitur: Et per tot lapides petra coniungitur uni, ut canit Arat. lib. 1.

De eodem Fort. lib. 1.

Fundatus uirtute Dei, de morte triumphans,

Excepit lapides: cui petra Christus erat. Bembus de Stephano:

Ibat ouans animis, & spe sua damna leuabat: quem uersum audiui in primis commendari à Philippo Melanchthone.

Sterculus deus à Romanis cultus, Fauni filius, qui agros stercoreare docuit. Pr. Steph. Ianum bifrontem & Sterculum Colit senatus. —

Cyrenenses (inquit Macrobius) mellis & fructuum repertorem Saturnū existimant, hunc Romani Sterculum uocant. Prudentius eodem in loco quem citauimus, Iano & Sterculo mox Saturnum subijcit, quasi diuersos: mea sententia, Macrobio rectius. nam ueteres Italiæ reges numerat, quos Romani numinum loco coluerunt.

Stigma, nota uulneris corpori impressa, *στίγμα*. Vict. 3.

Ac famulos omnes, quo iussu est, stigmatibus signat. Item nota delicti, infixæ animo.

Alc. 3. Signatam fixo peccati stigmatibus carnem.

Stigmare, *στίμασι*, uulnera & notas imprimere. Pr. Steph.

Quamcumq; partem corporis feruens nota — Stigmauit. id est, insigniuerit. Solebant autem membra acubus notare candentibus: quæ membra Cybeles ministri, suæ deæ esse dicata uoluerunt.

STILICO, Theodosij Imp. familiaris & progener, Honorij filij eius focer, bis consul. In antiquis marmoribus, magister utriusq; militiæ equitū peditumq;, comes domesticorum & stabuli sacri, socius bellorum omnium & uictoriarum appellatur. Pr. Sym. 2. Christipotens nobis iuuenis fuit, & comes eius Atq; parens Stilico. — De laudibus Stiliconis extant libri tres Claudiani. Eam laudē omnē effudit perfidia & tyrannide. Gorthis enim Italiā prodidit, & Eucherio filio imperiū quæsiuit. de quo Rutilius Numatianus ita canit:

Quo magis est facinus diui Stiliconis acerbum,

Proditur arcant qui fuit imperij.

Romano generi dum nititur esse superstes,

Immisit Latine barbara tela necis.

Ipsa scutibus pelluit Roma patebat:

Et

A. Et captiua prius, quam caperetur, erat.

Omnia tartarei cessent tormenta Neronis,

Consumat Stygiis tristior umbra faces.

Hic immortalē, mortalem perculit ille:

Hic mundi matrem perculit, ille suam.

Interfectus est unā cum filio in foro Pacis, nomen eius Romæ in multis mar-
moribus deletum atq; erasum conspicitur.

Stilus, instrumentum ferreum, quo in tabulis ceratis literæ exarantur.

Pr. Steph. Adest acutis agmen armatum stilis, nominat alibi, acumina ferrea.

Styrax, *στυράξ* arbor resina fluens, Syriæ propria, ut mastyx Chio insulæ.

Tert. 4. — *Que germina profert* Ipsi dissimilis, Syracis tamen arbore nata.

Stola, *στολή* genus uestis sacerdotalis. Ibid. Nunc angelorum particeps,
Luces in insigni stola.

Stolatus, stola amictus. Paulin. Cyth. Textam supernæ gratiæ uestem induat

— *Stolatus innocentia.*

Stramentum, quod substernitur. Pr. Steph. Vernare multis floribus
Stramenta testarum uidet.

Stratæ, pro uijs: quæ uox nunc i *διωγμῶν* sermonis corrupti Hispanorum &
Italorum est. Iuuen. 3. Tum populi stratas prætexunt uestibus omnes. Idem 1.

— Urbisq; per abdita tecta, Perq; uis stratas. — Similiter idem locis alijs.

Strictura, *στίχτης*, quod de ferro candente decutitur, & scintillado auolat.

Pr. Sym. 2. Decoquat in massas feruens strictura secures.

Strictura, alia significatione *στίχτης*, tormentum excrucians, ad uerbum,

B pressura Tertulliano. Iuuen. 2. Nam si dura premat mentem strictura coercens.

Stridere, in tertia correpta. Pr. Steph. Hinc lorea flagra

Stridere, uirgarum concrepitare fragor.

Strophæ, *στροφῆς*, conuersiones ludicræ, subsannationes. Ibid.

Impune tantas furcifer Strophas cauillo mimico Te nexuisse existimas?

Strophium, *στροφίον*, fascia coronaria, tænia, cui schuſur omb cui transg. Ibid.

Nomen hoc gemme strophio illigatum est, Emicant iuxta lapides gemelli.

Suasus, pro persuasus. Tert. 3. Voce Dei suasus secessit in extera regna.

Subarundinare, apud Dracontium libro Hexaemeron:

Vinea pampineos subarundinat ebria campos. Vineæ autem & arbori & arundini
confine lignum est.

Subiugalis, *ὑπόζυγος*, mitti sub iugum solitus. Pr. Steph.

Iumenta, pecora, subiugales belluas.

Sublidere, elidere. Idem Apoth. Aut murmur tenerum sublidit uoce minuta.

Sublimare, in sublime extollere. Ibid.

Aut tumidum largo sublimat flamine bombum. Arat. 1. Ecclesiæ sublimat opus. —

Subternus, pro subterraneus. Pr. Sym. 1.

Religionis opem subternis poscere ab antris. Nisi sit legendum, sub terris.

S V B V R A N V S uicus, foro Romano terminatus, inter Esquilinum &
Viminalem. Idem Steph. Ianiculum cum iam madidum, fora, rostra, Suburam
Cerneret eluuiē sanguinis affluere.

Succellionem Alcimus nominat tempus succiduum, libro ad Fusc. Suc-
ciduam prolem ponit Victor. 2. pro ipsa posteritate.

S V C C E S S V S, Cæsaraugustanus martyr. Pr. Steph. hymno 4.

Succinum in rebus preciosis olim fuit. Pr. Steph.

Spernere succina, flere rosas, Fulua monilia respuere.

Hispantia igitur pro ornamentis uli sunt: & apud eos inueniri, Theophrastus & Xenocrates prodiderunt memoriae. Romani, quia succus est, qui marinis undis congelatur, nominarunt succinum. Germani, quia eius quoddam genus pellucet, glesum, à uitri similitudine: ut & βαλλος Græci. Prussi, apud quos maxima eius copia est, nunc appellant gantarum. Drep. Vuolsino, *Vox etenim prudens, ceu firuida succina flagrat.* De succino quod nunc à Prussis colligitur, olim Hefsi collegerunt, hoc modo scribit Atalaricus rex Gothorum libro Epistolarum secundo, epistola secunda:

H E S S I S.

Indicamus, succina, quæ à uobis per hos portitores directæ sunt, grato animo fuisse susceptæ: quæ ad uos Oceani unda descendens, hanc leuissimā substantiam, sicut & uestrorum relatio continebat, exportat. Sed unde ueniat, incognitum uos habere dixerunt, quod antè omnes homines patria uestra efferente suscipitis. Hoc quodam Cornelio describente legitur, in interioribus insulis Oceani, ex arboris succo defluens (unde & succinum dicitur) paulatim solis ardore coalescere. Fit enim sudatile metallum, tene rudo perspicua, modò croceo colore rubens, modò flammea claritudine pinguescens, ut cum in maris fuerit confinio delapsa, æstu alternante purata, uestris lictoribus tradatur exposita. Quod ideo iudicauimus indicandū, ne omnino putetis noticiam nostram fugere, quod occultum creditis uos habere. Hæc studiosis nota esse uoluimus, donec quatuor libri Epistolarum Atalarici à nobis edantur.

Succuba, pro catamito. Pr. Steph. *Mox fleuit impuratus occisum graui Disco, & dicauit florulentum succubam.*

Sufficientia, est (ut sic dicam) aptitudo, qua quis idoneus & accommodatus est ad rem aliquam: *inaxótus*, ut Paulus ad Corinthios nominat.

Prosp. c. Ing. — Sufficientia nostra

Ex Christo est, si quid recti sapimus, uolumusq;.

Sufflabilis. Pr. Apoth. *Spiramus quoties animæ sufflabilis auras.*

Suffragium antepentultimā breuem habet, aut in fine (quod rectius est) contrahitur. Est autem consensus animi beneuoli, in tribuendo alicui quod debetur. Prosp. Epig. 110. *Suffragijs Christi, & plausibus angelicis.* Paulin. Pan. *Infantes castis uincite suffragijs.*

Suggillare, subijcere. Pr. Steph. *Sciat hic quis illi uerba Suggillet Deus.* —

Summula est, quæ ratiocinando aut calculando conficitur. Pr. Steph. *Nam calculanda primitiis, Tunc subnotanda est summula.*

Super absolute, pro aduerbio. Iuuen. 3. — *Fruiturq; nefandis Connubijs, ipsumq; super (quia praua uetebat) Carceris immergit tenebris.* —

Super, pro superat. Prosp. Epig. 3. *Et quod cuncta super, semper idem Deus est.* ita manuscriptum. In Aldino, *Cunctaq; quod superat.* —

Superbus in bonam partem, pro glorioso & nobili. Pr. Steph.

Vixit ut uixq; dies, pleno tamen innouatus anno

Vidit superba morte laureatum.

Superfio,

A Superfio, emineo, exto. Pr. Sym. 2. *Mox erecta solo glacie sidente superfit.*

Superstitiosum fuit patrum nostrorum memoria, de collo suspensum portare diui Ioannis Euangelium: item temporibus Chrysostomi, suspendere in conclauius scripta Euangelistarum: item epistolas diui Pauli applicare corpori, temporibus Paulini: quibus quasi amuletis contra pericula lapsuū, terrorem naufragiorum, uterentur. Superstitiosum fuit Annonij Galli temporibus, sacra Biblia arae imponere: ijsq; subito apertis, & linea certa demonstrata, inde rerum gerendarum sortes captare & colligere. Vixit autem Annonius, ætate diui Bernardi. Superstitiosum nunc est, somnia sectari, & Daniele prophetam citare, nugarum nugacissimarum scriptorem. Superstitiosum fuit Augustini temporibus, futura prospera uel aduersa fortibus inquirere, & eas ab Apostolis traditas mentiri. De quibus fortibus idem testatur Augustinus, quod ijs qui credant, baptismum & fidem Christianam abnegauerint, & apostatae ac inimici Dei facti sint.

Supinare, in supinū attollere. Dracont.

Et colles tumidi cumulis iuga celsa supinant.

Suspectio, pro suspicione. Paul. Auf. *Duceret in sanctum suspectio falsa parentiæ.*

Suta, confuta, ut; Suta tegmina folijs. Pr. Cath. & P. Psych.

Sutis & acumen uulneris hamis Respuerent. —

Syllabæ duæ contrahuntur in unam: quod antiquis Comicis fuisse peculiare, annotauit Victorinus grammaticus. Ea contractio fit aut *συλλαβῆς τῶν συλλαβῶν*, secundū Hephæstionem, cum uocali adijcitur aliqua cōsonans: ut, *Quantos & diēs annus habet, tot deniq; mundo.*

B *Prædicat his duos esse patres, diuisaq; regna.* Aut *συνηψῆσαι τῶν φωνησίων*, secundum interpretem Lycophronis, cum uocali additur uocalis, aut diphthongus:

A' patre Deo uero natus, qui cuncta creauit.

Qui diē, quo 'ue loco cecidit charissimus Adam.

Heredem natum suæ libertatis habere.

Fit autem contractio, ista, non solum in duarum, sed plurium syllabarum dictionibus, cum in initio: ut, *Hac eadem gradiens pastor, pecudemq; requirens.* tum in medio dictionis: ut, *Pullulat antiquo mortuorum pulcre terra.* Præterea in fine quoq;: ut, *Falsa resurrectio, mortis denictio falsa est.* Hæc exempla Tertulliani sunt omnia: nam apud poetas cæteros rarissima inueniuntur. Sed meminerint studiosi, illius libros, ut reliquorum, non ab ipso auctore absolutos, in publicum uenisse. Quamobrem nō tam curiosi simus de numeris, quàm de pondere ipso ueritatis, & sententiarum grauitate.

Syllabam breuem producere, propter duas consonantes, in dictione altera sequentes, Prudentio ualde familiare est: præsertim in duabus breuibus uocalibus, a & e. Ham. *Mitte alia stolidi bacchantia gaudia mundi.* Præf. Sym. 1. *Vibrato capite, spicula dentium.* Syllabæ autem cōmunes sunt modis nouem, quibus aut naturaliter longæ in breues poetica licentia, aut naturaliter breues transferuntur in longas. 1. Primus modus: Breuis syllaba transfertur in longam, cum correpta uocalis, in eodem modo, à duabus excipitur consonantibus, quarum posterior est liquida. Est enim brevis natura in hoc, *Mens tenebris obscura suis.* Est longa positione in hoc, *Mortisq; tenebras.* In quo modo Sergius non uero utitur exemplo, *Nē ue flagella.*

S

Flagellum

Flagellum enim in capite uerbi habet liquidam literam cōsonanti subiectā: quæ positio nunquam syllabam uerbi præcedētis naturam breuem, potest facere longam. 2. Secundus modus: syllaba natura breuis ad uotum poetarum transferri potest in longam, cum correpta uocalis in consonantem definit, & excipitur ab h litera. Est enim breuis natura in hoc:

Porcinum tenuere gregem, niger, hispidus, horrens. Est uolūtate poetæ longa in hoc: *Vir humilis mæsto deiectus lumine terrā. Itē: Mors fera per hominē miserū sibi subdidit orbē.*

Vbi itidem Victorinus, Donatus, & alij dubium ponunt exemplum, *Terga fatigamus hastā.* Nam etsi h non sequeretur, nus tamen esse posset longa, poetica licētia, quia plenis pedibus superfuit. sicut hoc, quod ijdem ponūt: *Omnia uincit amor, & nos cedamus amori.* ubi mor ideo potuit produci, quia post emensos pedes integros, partem terminat orationis, tamen uocalis sequeretur. 3. Tertius modus est syllabæ communis, cum uerbum aliquod in uocalem desinens correptā, excipitur à duobus cōsonantibus, quarū prior sit s. Est enim natura breuis in hoc Fortunati: *Ordinib. uarijs alba smaragdus inest.* Est uerò positione longa in hoc Sedulij: *Adueniat regnum iam iamq; scilicet illud.*

Cum uerò s in capite uerbi, fuerit cōsonanti alij subiecta, nequaquam potest ultimam uerbi prioris syllabam producere, quæ in breuem desierit uocalē. ut Sedulius: *Stare choro, & placidis cœlestia psallere uerbis.* & Fortunatus:

Vocibus alternis diuina poemata psallunt. Falsoq; definiuit Pompeius, s non posse liquescere, nisi ipsa antecedit. ut: *Ponite spes sibi quisq;.* 4. Quartus modus syllabæ communis est, cum post pedem quemlibet, una syllaba breuis remanserit de uerbo: quæ uel uocalem finiens, excipitur à consonante uerbi sequentis: uel in consonantem desinens, excipitur à litera uocali. Est enim breuis natura in hoc: *Cuius onus leue est, cuius iuga ferre suaue est.* Est longa permissu poetico in hoc: *Frondea ficus erat, cuius in robore nullus.* Quod genus syllabæ inter longas uel omnino refugiendum, uel parcissimè usurpandum est.

5. Quintus modus, aut cum pars orationis definit in diphthongū, sequente statim altera uocali. Est natura longa in hoc: *In sula Ionio in magno.* — quod posteriores poetæ magis in una parte orationis fieri uoluerunt: unde nec huius exemplū facillè in nostratibus poematibus inuenies. aut cum diphthongus à uocali alterius uerbi excipitur, tunc hanc per synalœphā transfiliendam esse dicebant. ut Prosper in Præfatione epigrammatum:

Nec nostræ hoc opis est, sed ab illo sumitur hic ros, Qui siccam rupem fundere iussit aquas.

6. Sextus modus est (ut Donatus ait) cum producta uocalis est, uocali altera cōsequente. est enim longa in hoc: *O' uitam in thalamos inuisi Cæsaris issem.* breuis in hoc: *Te Corydon ô Alexi, trahit sua quemq; uoluptas.* Quod nostri poetæ in eadem potius parte orationis facere consueuerunt. ut: *Eoo uenere Magi.* Et: *Splendit auctoris de uertice fulget Eous.* Et rursus longa est per naturam, ita:

Exultat Maria, cum prima affamina sensit. At cum longa uocalis, uel etiam breuis, quæ partem orationis terminat, excipitur à uocali alterius uerbi, priorem per synalœpham absumunt. ut Prosper: *Nam si te uirtute tua ad cœlestia credas*

Seandere, de superis pulsus ad ima cadis. Quamuis & Arator imitatus ueteres, dixerit: *O' uitam nostris uoluisse fida iuuentas*

Consilij parere prius, ne littora Cretæ

Linqueret insani rabiem passura profundi. 7. Septimus modus est, cum prono-

Amen c litera terminatum, uocalis statim sequitur. Est enim longa in hoc:
Non quia qui summus pater est, et filius hic est. Breuis in hoc:
Hic uir hic est, tibi quem promitti saepius audivis. Sed & aduerbium c litera terminatum, communem syllabam facit. Est enim longa in hoc Paulini:
Donec aspirante Deo conatibus aegris. Breuis in hoc Properi:
Vt morbo obseſſis praestanda est cura medendi,

Donec in aegrotto corpore uita manet. 8. Octauus modus est, cum correptam uocalem in eadem parte orationis sequitur z consonans Graeca duplex. Est enim longa in hoc Iuueni: *Difficile est terris affixus diuite gaza.*
 Est breuis in hoc eiusdem: *Et gaza distabat rerum possessio fulgens.*

9. Nonus modus est, cum omnis syllaba nouissima uersus, in quocunque metro *additae* popos, id est indifferens est, & ad uoluntatem poetarum uel correpta producit, uel corripitur producta: quod frequentius est, quam ut exemplis indigeat. Haec ex Beda studiosorum gratia cuncta descripta sunt, uiro supra suum seculum erudito.

SYMMACHVS, uir nobilitate & eloquentia clarissimus, qui pro sacris deorum legationem obijt ad Valentinianum, Theodosium & Arcadium Augustos: contra quem scripsit D. Ambrosius lib. 5. Epist. & Prudentius poeta opere luculento (ut ait Gemblacensis) blasphemias Symmachi refellit. Exstat de Symmacho praclarum antiquitatis elogium, quod hoc loco adde re placuit: unde discatur, quam graue fuerit resistere tantae auctoritatis & tantae gratiae uiro.

P H O S P H O R I I.

B LVICIO AVR. AVIANO SYMMACHO V. C. PRAEFECTO VRBI, CONSVLI PRO PRAEFECTIS, PRAETORIO IN VRBE ROMA FINITIMISQUE PROVINCIIS, PRAEFECTO ANNONAE, VRBIS ROMAE PONTIFICI MAIORI QVINDECIMVIRO S. F. MULTIS LEGATIONIBVS PRO AMPLISSIMI ORDINIS DESIDERIIS APVD DIIVOS PRINCIPES FVNCTO, QVI PRIMVS IN SENATV SENTENTIAM ROGARI SOLITVS, AVCTORITATE, PRVDENTIA ATQUE ELOQVENTIA, PRO DIGNITATE TANTI ORDINIS MAGNITVDINEM LOCI EIVS IMPLEVERIT: AVRO ILLVSTREM STATVAM, QVAM A DOMINIS AVGVSTISQUE NOSTRIS SENATVS AMPLISSIMVS, DECRETIS FREQVENTIBVS IMPETRAVIT: IDEM TRIVMPHATORES PRINCIPES NOSTRI CONSTITVI, APPOSITA ORATIONE INSERVNT, QVAE MERITORVM EIVS ORDINEM AC SERIEM CONTINERET: QVORVM PERENNE IVDICIVM TANTO MVNERI HOC QVOQUE ADDIDIT, VT ALTERAM STATVAM PARI SPLENDORE ETIAM APVD CONSTANTINO-

POLIM COLLOCARET.

Symmachus autem præfectus urbi fuit, sub ijs quibus dictum est, Impp. A Consul uerò sub Maximo, cui Theodosius bellum faciebat.

Symmetra, *σύμμετρα*, distantiam eandem habentia. Pr. Psych.
Argutam mutilet per dissona symmetra normam.

Symphonia, *συμφωνία* concentus, uocum æqualitas. Cantum sistrorū symphoniam Prudentius nominat Sym. 2. *Fluctibus Actiacis signum symphonia belli Aegypto dederat.* —

SYMPHORIANVS Augustodunensis, Aureliano imperante, capite plestitur. Fort.

Synagoga, *συναγωγή*, conuentus populi, templa Iudæorum, quæ nostri Ecclesie uocant. Sedul. 4. designat hanc differentiam:

Discedat synagoga suo fuscata colore, Ecclesiam pulchro Christus sibi iunxit amore.
 Arat. 1. *Perfidie coluber, synagoge sibilat antro.* Igitur propter doctrinæ Iudaicæ falsitatem, nomen bonum esse cepit in infamibus.

Synodus, *συνόδος*, congregatio, in qua multi conueniunt ad discernendas & dijudicandas graues controuersias. Prosp. contra Ing.
Non premeris synodo, nec te poenæ metus urget. Idem mox uertit concilium: & circumloquitur, mundi manum.

Syrma, *σῦρμα*, uestis barbarica, quæ per terram trahebatur, à Græcis etiam *μίνταρον*, palla muliebris. Pr. Psych. *Vt tener incessus uestigia syrmate uerrat.*

Syrtes sunt loca harenosa, & ideo solitaria. Pr. Cath.
Casto fruentem syrtium silentio.

T

Tabifluus, tabo fluens, corruptioni obnoxius. Pr. Apoth.

Hospitium qui nescit adire caducum Cratis tabifluæ. —

Tablis, pro tabulis. Drep. Epist. 1. *Gestantemq; sacris iura superna tablis.*
 Ira Prud. lamnis, pro laminis.

Taliter, tali modo. Alc. 1. *Taliter æterno coniungens fœdere.*

Tantum immanis, pro tam immanis: id est, tam magna & copiosa. Sed. 3.
Tantumq; immanis apertos Impleuit captura sinus.

Tauricornis tonans, *ταυροκόρνος, ταυροκέτωπος*, id est, Iupiter qui tauri specie illufit Europæ. Prud.

Tenta uiscera, id est, crapula & luxu distenta. Idem Cath.
Neu piger immodicis dapibus Viscera tenta grauet stomachus.

Teporare, tepidum facere. Dracont.
Nec flammæ restinguit aqua, glaciem'ue teporat Flammeus ignis.

Terentina sacra, ad aram Ditis & Proserpinæ subterraneâ fiebant Romæ, ad Tiberim in campo Martio, qui locus Terentum dicebatur. Effodiebantur ad ea scrobes sub terra pedum uiginti. Pr. Steph.

Sacerdos nempe sub terram scrobe Acta in profundum consecrandus mergitur.
 Immolabatur autem bos furua, quem quidem ritum ita diligenter describit Prudentius in Romano, ut non alia apud ullum auctorem extet eius sacrificij descriptio expressior. Sacra durabant noctibus tribus, quibus ludi etiâ nocturni adhibebantur, & trib. in anno eadem sacra renouabantur uicibus.

Terminus fuit stipes, seu (ut Tibullus canit) *fixus in agris*,
Qui regeret certis finibus arua, lapis. Hic coronabatur sertis, & amiciebatur fasciis.

A sciolis: quia talem deuorasse Saturnus perhibebatur, nomine *βαίτων*.
 Pr. Sym. 2. — *Lapis illic Si stetit, antiquus quem cingere suecra, et error*
Fasciolis, uel gallinæ pulmone rogare. Halicarnasseus ait, Termino Numæ tem-
 poribus nulla re animata fieri solitum. hîc poeta noster pulmonem gallinæ
 ponit, Horatius agnam, Ouidius porcā.

Terrigena, id est homo. Sedul. 2. *Primiq; sepulchrum*
Terrigena, cæca forberent fauce nepotes.

Terrulentè, in morem terræ. Pr. Steph. *Rem spiritalem terrulentè quærere.*

Terrulentus, pro terreus. Pr. Hâm. *Hic terrulentis, ille uiuis fungitur.*

TERTULLIANVS patria Carthagenensis fuit, patre centurione
 proconsulari natus. cuius lectione ita delectatus est Cyprianus, ut suum ma-
 gistrum nominaret: neque ullum prætermitteret diem, quin eum à librario
 posceret, teste Hieronymo. Theologorum apud Latinos habitus princeps:
 cuius quot penè sunt uerba, tot sententiæ sunt: quot sensus, tot uictoriæ, ut
 inquit abbas Lirinensis. & addit: Sciunt hoc, Marciones, Apelles, Praxeæ, Her-
 mogenes, Iudæi, Gentiles, Gnostici: quorū ille blasphemias uoluminibus,
 quali fulminibus euertit. Scripsit carmine contra Marcionē libros quin-
 que, quos ipse non euulgauit, sed sibi subreptos conqueritur, & descriptos
 mendosissimè testatur. De quibus similiter dicere possumus, quot penè
 uerba, tot fuisse menda: quot uersus, tot maculas. Quamuis autè plurimos
 errores sustulimus è uestigijs antiquæ scriptionis: tamen lector in reliquijs
 uidebit, quantum adhuc supersit, quod emendatione egeat. Digna autem
 sunt illa ipsa fragmenta cū lectione, tum conseruatione. Cū autem hos
 B libros, quasi exercitationis gratia fuisset inchoatus, nec furto ablato potu-
 isset corrigere & perficere: postea aliud genus scripti instituit, & deliria Mar-
 cionis rursus libris quinq; conscriptis grauissimè refutauit, qui sunt cū mul-
 tis eius operibus adhuc in preciosis thesauris Ecclesiæ. Vixit imperante Se-
 primio Seuero, circa annum Christi c c x.

TERTULLIANI opus imperfectum res declarat: nam impetum suū
 secutus, donec emendationis tempus daretur, multa contra præcepta fecit:
 quorum aliqua excusationem temporis habent, de quibus dictum certis lo-
 cis est: aliqua possunt excusari Grammaticorum figuris, in quibus suo quæ-
 que loco annotandis, officio non defuimus: aliqua (ut opinor) festinatio-
 ni auctoris tribuenda sunt, qui cogitauerit opus suum quasi delineatum, sub
 incudem (ut dicitur) reuocare: qualia sunt, quodd cæsura licenter facit cō-
 munem, item quodd ablatiuum primæ declinationis corripit, item quodd col-
 lisionibus non usitatis indulget. quæ quidem exagitanda non sunt; sed ex-
 cusanda ijs quibus dixi modis. Imitandi autem gratia non proponuntur,
 sed cognoscendi, propter pieratem quæ in isto uiro singularis & grauis fuit:
 & propter studium, quod in res sacras ad doctrinam uniuersæ posteritatis
 collocauit. Libros istos, rogatu Ioannis Oporini, uiri de omnibus literis at-
 que studijs præclare meriti, mihi Ioan. Heroldus, uir doctrina & ingenio or-
 natissimus, communicauit.

Testamen, pro testimonio. Tert. 4.

Scilicet hoc testamen erat, uirtutis imago.

Testarum fragmenta nudis & laceratis sanctorum corporibus subterne-
 bantur,

bantur, ut ne post cruciatum quidem daretur quies. Pr. Steph. Idem uocat interdum testarum stramenta, & testea fragmina.

Tetrarcha, uel tetrarches, τετραρχης, qui cōsors tenet cum alijs imperium, quale fuit triumuiratus Romæ. Pr. Cath. Mox præsul ac tetrarches Regnum per omne iussus Sociam tenere uirgam: de Iosepho.

Thalli, θάλλοι, arborum ramuli uirentes, ut sunt lauri atq; oleæ. Alc. 3. Vinida quineitiam miscebant cynnama thalli.

THECLA, diui Pauli discipula protomartyr, ut inquit Euagrius, in Seleucia ciuitate Isauriæ ignem, bestias, serpentes, aliosque cruciatus uicir, & tranquillè tandem obiit. Templum ei & amplitudine & ornatu insigne extruxit Seleuciæ Zeno imperator. Fort. pluribus locis eius meminit: & D. Cyprianus in suis precibus, quas die martyrij effudit.

Thema, τὸ θέμα, quod ponitur, propositum uel propositio, prima producta præter naturam. Arat. 2. Sic themate iuncto Hi magis alternis soluunt uocibus ora.

THEODOSIVS Imperator laudatur à Prudentio, quòd maestatione pecorū in sacris gentilibus sustulerit: Honorius ab eodem rogatur, ut theatricam gladiatorum lanienam interdicat. In fine Sym. 2.

Thelaurus, θησαυρός, possessio æstimanda & recondita. Tert. 1. Et uelut in somnis thesauri munere diues Exultat. —

Thesidæ, Athenienses, θῆσις ἀπὸ τῶν νομοσίων pro Græcis: hoc est, hæreticis omnibus. Sedul. 1. Quid Labyrinthæo Thesidæ erratis in antro?

Thessali infames fuerunt, tanquam uenefici & incantatores. Pr. Steph: Quousq; tandem summus hic nobis magus Illudit, inquit, Thessalorum carmine? Idem Apoth. — Nil Thessala profunt Carmina. — Thessalis pro uenefica, apud Ouid. in Ibin.

Tholus, θέλος, locus templi, in quo suspendebantur donaria. Paulin. Pan. Fissa resurgentes ruperunt saxa sepulti, Et nouus in sacra floruit urbe tholus.

Tiara, τιάρα, uox Persica, insigne capitis regij. pileum esse dicunt forma sphæræ dimidiatæ: qualia nunc Venetorum sunt. Pr. Apoth. Ipse per Assyrias metuit uapor ire tiaras.

Tiberina palus, extra portam Ostiensem fuit. Idem Steph. Scit Tiberina palus, quæ flumine lambitur propinquo.

Tibia, notum rusticæ musicæ instrumentum. Idem Apoth.

Adde & distinctum quem musica tibia statum

Concipit. — Eadem usq; sunt in funeribus hominum plebeiorem, ut tuba in nobilium.

Tibicen, qui tibia canit. Sedul. 3. Funereosq; modos cantu lachrimante ferebat Tibicen. — τῶν αὐλητῶν solus Matthæus meminit in funere Iairi archisynagogi filiae.

Tigris fluuius, è quatuor primis unus, qui è paradiso fluxerunt: nascitur in montibus Armeniæ, ut Iustinus: populorum Vxiorum, ut Curtius: sub terras mergitur alueo lacus Sofingitis, ut Marcellinus: in regione uerò Sononæ rursus emergit, ut idem. Diligenter eum describit Victor lib. 1. Nomen ei à celeritate inditum: nam Persæ sagittam nominat Tigrim. nec sanè alijs ad Orientis plagam tam uolentibus inuehitur: ut Curtius ait lib. 4.

Tirynthius,

A Tiryntius, Hercules *ἡρωομασία*, à patria, quia in Tirynto urbè Peloponnesi educatus est. Pr. Steph.

Titulare, est ueluti quodam insigni ornare. Tert. 6.

Et uermis roseas titulabit floribus auras.

T I T V S Imperator, Hierosolymam cum templo cremauit. Urbem cum incensam uideret, exclamauit: se auctorem talis cladis & euerfionis non esse, sed iram Dei illam urbem atq; gentem euertere. Pr. Apoth.

Quid mereare, Titus docuit.— Arcus Titi de capta urbe erectus in foro Romano est, contiguus ecclesiæ quæ Mariæ nouæ cognominatur: monumētum omnibus hominibus in hunc diem de ira Dei loquens & testificans. De uictoria Titi, eiusmodi inuenta inscriptio est:

IMP. TITO CAESARI DIVI VESPASIANI F. PRIN-
CIPi SVO S. P. Q. R.

QVI PRÆCEPTIS PATRIS CONSILIIIS QVE ET AVSPICIIS
GENTEM IVDÆORVM DOMVIT, ET VRBEM HIEROSOLY-
MYAM OMNIBVS ANTE SE DVCIEVS, REGIEVS GENTIBVS
QVE AVT FRVSTRA PETITAM, AVT OMNINO IN-
TENTATAM, DELEVIT A

SOLO.

In eodem arcu Iudæorum uinctorum insculptæ ad latera imagines sunt: intra arcum expressa arca fœderis, candelabrum, tabulæ legis, mensa cum panibus, & alia templi uasa religiosa.

Torcumata, *τορσύματα*, opera torno facta, politaq;. Pr. Psych.

B — Vbi multo Fulcra mero, ueteriq; torcumata rore rigantur.

Tortus tortore fortior, prouerbiali schemate de maximo animi robore, cum uictori uictus insultat. Pr. Steph. Gaudet, renidet, prouocat
Tortore tortus acrior.

Tradux, quod ab aliquo sui simili propagatur. Idem Apoth.

— Ne traduce carnis Transfundi in sobolem credatur fons animarum.

Transfugium, ipsum transfugæ facinus. Pr. Sym. 2. Creditur istis
Numinibus, quæ transfugio meruere sacrari?

Transuena, pro aduena. Cypr. Sod. — Illic de stirpe piorum
Transuena Loth aderat.—

Traxet, pro traxisset, *συνοπῇ*. Alc. 2.

Forfan & in similes ausus temeraria traxet.

Tribunal Prudentio dicitur suggestus, quem nunc Itali pergolam, alij uocant umbonem: illud tabulatum, unde conciones in templis ad plebem fiunt. ut Steph. Fronte sub aduersa, gradibus sublime tribunal

Tollitur, antistes prædicat unde Deum.

Eodem modo Suggestum in templo Cumano, unde oracula reddiderit Sibylla, tribunal uertit Fran. Picus apud Iustinum in Apologetico, imitatus fortè Prudentium.

Trieteris, *τριετης*, trium annorum spacium seu tempus. Paul. Aus.
Desore me patrijs tota trieteride terris.

Tripiæus, ter scriptus. Pr. Apoth. Pilatus iubet ignorans, tu scribe tripiæis
Digere uersiculis.— loquens de titulo crucis, linguis tribus per scripto.

Tristega,

Tristega, τριστεγα, trium camerarum ædificium. Septuaginta uertit *tristegia*: A recentiores alij nidos, alij loculos, alij mansunculas. Alc. 4.

Tristegaq; hic facies, simul & cornacula. — Mutauit autem genus fœmininum in neutrum: ut contrà alij neutrum in fœmininum, Pascha pasche, apud Iuenum: Celeusma, apud Fortunatum.

Trocles myrrha quid sit in hymno Auctoris incerti, non intelligo. Troglodyticam omnium primam, & à loco denominatâ, Dioscorides testis est.

Tuba, instrumentum musicum, directum tempore Ouidij, curuum Prudentij. Apoth. Acre cauo: quidquid reboans tuba curua remugit.

Tumba, τύμβος, bustum seu sepulchrum. Idem Steph. —
Sunt & muta tamen, tacitas claudentia tumbas Marmora. —

Tumulosus, tumulo assurgens, uel tumulis destinatus. Amœnus de agro sanguinis: Venditus exequias recipit tumulosus humandas.

TVRCIVS RVFFVS Asterius, in cōsultu collega Flauij Præsidij, Anastasio imperante, fuit. De hoc inter cætera Cuspinianus sic scribit: Inter opuscula Sedulij legitur elegans carmen elegiacû, quod est à Turcio Ruffo Asterio V. C. ex consule ordinario atq; patricio scriptum, id sic incipit: *Cantemus socij Domino cantemus honorem*. Ita Cuspinianus. ab eodem Turcio editum, annotauit Aldus: ipsi Turcio inscriptû & missum, Panuinius. Illud autem carmen Sedulio tribuunt antiqui codices, & Beda, ut suprà dictum est. In manuscripto, quod ab Hartungo accepi commodato, legitur sub nomine Claudiani Mamerti.

Tutaculum, pro tutamine. Pr. Sym. 2. — Fida ut tutacula nudis Inualidisq; paret. —

Tympanum, τύμπανον, instrumentum musicum, quod pulsatum fuit. Pr. Cath. Concinebat uoce, corde, & tympano.

Tyranni gemini uictor, Constantinus Magnus nominatur: quia deuicit Maxentium & Licinium prælijs memorabilibus, neq; sine miraculo.

Pr. Sym. 1. *Seu debellata duorum Colla tyrannorum media calcemus in urbe*. Ibid.

Cum princeps gemini bis uictor cæde tyranni Pulchra triumphali respexit moenia uultu. Extat in hunc diem arcus triumphalis Constantini de Maxentio, sub radicibus Palatini, amphitheatrum uersus, cum inscriptione eiusmodi:

Supra arcum:

IMP. CAES. FL. CONSTANTINO MAXIMO P. P.

AVGVSTO S. P. Q. R.

QVO D' INSTINCTV DIVINITATIS, MENTIS MAGNITVDINE,
CVM EXERCITV SVO, TAM DE TYRANNO, QVA'M DE OMNI
EIVS FACTIONE, VNO TEMPORE, IVSTIS REMPVBLICAM VL
TVS EST ARMIS, ARCVM TRIUMPHIS IN-
SIGNEM DICAVIT.

Intra arcum:

LIBERATORI VRBIS,

EVNDATORI QUIETIS.

In alia quadam inscriptione, AMPLIFICATOREM VRBIS eundem Constantinum appellatum legimus. Peperit autem hanc de tyranno uictoriâ, anno à nato Christo CCCXIII. ut auctor incertus Panegyrici, VIII. Cal. Octobris.

V Litera

V

V Litera anceps apud Tertullianum: nam in fine sapius corripitur, ut lib. 1. *Spiritu deq; Dei presaga nec eloquentum.* Item 2:

Donauit, pignusq; suo de spiritu fudit. Item 4. *Nulla illum regio, nullus locus ambitu claudit.*

Vale uale, affectuosa discedentium salutatio. Pr. Steph.

— *Tantum osculum Impresit unum: Vale uale dabo sine.*

Repetitio eiusmodi alijs quoq; auctoribus bonis usitata, ut Terentio: Tace, tace obsecro. Item: Abi, abi hinc insana. Item: Sine, sine uacuum tempus ne quod dem mihi. Omnes autem loci isti fuerunt in excusis longo tempore deprauati.

V A L E N T I N U S hæreticus, ausus est (inquit Tertullianus) duos deos concipere, Bythum & Sigen: & eum usq; ad triginta *αἰώνων* sætus, tanquam Troianæ scrofæ examen effudit: de quo prolixè etiam Epiphanius.

Tert. 1. *Nanq; Valentino Deus est insanus, & euo*

Triginta tribuit cælos, patremq; Profundum

Bis docuit tingi transducto corpore flamma.

V A L E R I A N U S episcopus, cui inscribit Prudentius Hymnum de diuo Hippolyto.

V A L E R I A N U S imperator in Rhetia creatus à militibus, anno à nato Christo ccc l v. cum collega suo Gallieno mala Christianis plurima intulit, & diuum Cyprianum inter: fecit: ipse anno imperij quarto à Sapore Persa captus, poenas tyrannidis luit, & in fœda seruitute uitam miserè traduxit.

V A L E R I I, Cæsaraugustani martyres. Pr. Steph. hymno 4.

B Valetudo, antepenultima correpta: nam & uale in compositione corripitur. Alc. ad Sor. *Qualia diuitie, ualetudo corporis, ipsum* Robur. — Nonnulli statuunt differentiam, quòd syllaba breui sit scribendum, ualitudo: sed ea nimis puerilis est.

V A S C O N E S, Hispaniæ populi, de quibus Prudentius Steph.

Nos Vasco iberus diuidit Bimis remotos Alpibus, Trans Cottianorum iuga,
Trans & Pyrenas ninguídos.

Vanum gemens, id est frustra. Alc. 3. *Ille gemens uanum repetita uoce precatur.* Ita uanum metuens, apud Tibullum.

Varicanus mons, Transtiberinus. Pr. Steph.

Transtiberina prius soluit sacra peruigil sacerdos. In montis summitate fons ebulliens facit riuum: qui riuus currens è latere templi diui Petri, sub terra stagnat, ibi in crypta pendent corpora sanctorum. Hæc in manuscripti marginè annotata erant. De fonte, eodem in loco facit mentionem Prudentius.

Vber, pro ubertate & copiosa efficacia. Alc. 1. — *Sic ubere uerbi*

Frondescunt syluæ. —

Ubertare, uberem facere. Drep. de Cereò paschali:

Ubertat stuppas, feruet discordia concors.

Vegetamen, uegetatio. Pr. Ham. de effectis in sole:

Sunt tria nempe simul, lux & calor & uegetamen. Ibid.

Omnia luxus habet nostræ uegetamina uitæ.

V E N A N T I U S Honorius Clementianus Fortunatus, in rhetorica metricaq; arte famosus habebatur, ab Hesperia in Gallias transfrens, P. stauis

T episcopus

episcopus ordinatur. Hic multorum uitam passiones uel sanctorum partim prosa, partim metro composuit: ad amicos quoque singula Disticha elegans orator conscripsit. Regi Sigeberto elegiacum militi carmen, congratulans ei in nuptiis Brunichildis: quem librum legi, atque in eo facundiam uiri dulcemque affabilitatem admiratus sum. Hæc Annonius monachus, de rebus gestis Francorum lib. 3. cap. 13. Vide, Fortunatus.

Venenum Sidonium, pro tinctura Tyria, qualanæ luxus gratia fucantur, & inficiuntur. Help. de Christo: Fulgida Sidonij quam polluit unda ueneni.

Vict. ad Salm. — *Quid agunt in corpore casto*

Cerussa et minium, centumque uenena colorum? Tinctura autem uenenum morum fit, propter sumptum & luxuriam: ut falsa doctrina, uenenum fidei. Sed. 1.

Quos lethale malum, quos uanis dedita curis Attica Cecropij sepi doctrina ueneni.

Veneror, uoce passua. Vict. lib. 3. — *Suorum*

Attamen officijs uenerari et munere gaudet.

Veniabile, uenia dignum. Pr. Ham.

Spem capio, fore quidquid ago ueniabile apud te.

Ventilare, excutere. Ibid. Mens illecebro uentilatur ebrio.

Ventilator, uentosus, popularis seditionis auctor. Idem Steph.

Tu uentilator urbis, et uulgi leuis Procella. —

VERANIA crypta, Romæ est quatuor celeberrimis fuit: ea intelligitur à Prudentio, cum canit: *Haud procul extremo culta ad pomœria uallo*

Merse latebrosis crypta patet foueis. cuius ibidem prolixa descriptio, in martyre Hippolyto. Vide, Cryptæ.

Verba quædam admittunt accusatiuum, τὴν ἀρχαίον. Dicimus usitatè, uenustior lumine: sed Tertull. — *Nunc inuiolabile et ingens*

Vestitus lumen. — Item, Vescor cibo: sed Cypr.

Et dulces, multo rorantes nectare frondes Vescuntur. —

Africanum autem aliquid in his scriptoribus agnoscas.

Verbifator, Dei patris epitheton, qui ab æterno suum filium genuit.

Pr. Apoth. *Nam lucis genitor, uerbifator, auctor et ignis.* Idem significat uerbigena: ut Cath. — *Lucifator Omniparens, pater uerbigena.* His nominibus in-

terdum abutitur, de ipso filio Dei, qui non est uerbo editus, sed ipsum uerbum editum. Ita alibi: *Ex ore quamlibet patris* *Sis ortus, et uerbo editus.*

Verborum sator, ἀποφωδός, loquacitate molestus. Arat. 2.

— *Quibus inquit ab oris* *Verborum uenit iste sator?* —

Verò coniunctio, ultima breui. Tert. 1. *Credite uerò patri uero.* —

Cypr. de Ligno uitæ: *Multi uerò bono portantes pectore totis* *Accipiunt animis.* —

Versipellis, astutus, simulandi peritus. Pr. Cath.

Plasma primum perculisse uersipelli astutia. A uertendis pellibus dictus, quod homines crediti sunt in lupos mutari, ut apud Neurios & Arcades: neque id opinionem tantum esse, ut ait Plinius, sed ita fieri, Prusicæ & Liuonicæ historiæ testantur. Legitur etiam in Chronicis Turingorum, id aliquoties factum in illo populo.

Versus poetarum turpium non discendi, de qua re præclare in præfatione Plautina uir doctissimus Camerarius: *Puerili (inquit) ætati in primis hoc impender, morum sanctitatis & innocentiae atque pudoris.* Quem si simpliciter

A pliciter, & quasi ex professo lædunt poemata, multo erat satius penitus illa aboleri, & ut *πρὸς τὴν βιβλίαν* concremari, quàm omnino inspici, nedum proponi studijs puerilibus. Atq; fuerunt quædā semper, & nunc sunt talia, quæ exterminanda de Scholis existimamus. Nam quod ille ait, defendens lalciuiam carminum suorum, *Vita uerecunda est, Musa tolosa mea*:

& alter pronunciare audet, tum demùm salem & lepōrem habere uersus,

Si sint molliculi, & parum pudici:

horum igitur uterq; planè desipit, neq; assensionē inuenire à nobis debet. His igitur nequaquam assentiemur, commendatoribus obscœnitatis: multo autem minus illi scurræ, qui obscœnè loquentes ait Romana simplicitate loqui. Et talia scripta prorsus excludemus è Scholis puerilibus, & ab illis tanquam à peste bonæ mentis, abducemus oculos, aures, animos teneros. Atq; si qua scripta tota sunt huiusmodi, tota exigantur ac reiiciantur: sin minus, & in illis est alicubi aliquid quasi purulentum, & *πυρρὸν ὄσιν*, illud recidatur: ut reliqua, depulso ueneno, turò attingi possint. Præstaret enim uel ineruditissimum esse aliquem, quàm per eruditionē imbui spurcicia & impuritate: uel etiam impietate, scelere, furore.

Vertere pellem, est uertere se in aliam faciem. Pr. Sym. 1.

— *Ut illum* Vertere cùm uellet pellem, faciemq; putarent

Esse bouem, prædari aquilam, concumbere cygnum.

loquitur autem de Ioue, quem Cecus Ægyptiorum, Proteus Grætorum, Vertumnus Italorum secuti sunt.

B Vespertinus populus, mirè dictum à Prudentio, pro eo qui est extremis uicturus temporibus: à uespera ipsius mundi. Pr. Plyph.

— *Sero felicio tuo* Vespertinus edit populus de corpore Christi.

Sumpta sermonis forma de uerbis Cleopæ, & eius socij Lucæ, ut aliqui uolunt: uel Mahonis, ut alij: qui Christo inquirunt, *μαρτυρῶν μὲθ' ἡμῶν, ὅτι πρὸς ἡμῶν ἔστιν ἰσχυρὸς ὁ υἱὸς τοῦ Θεοῦ.*

Vians, pro uiatore seu nuncio. Pr. Ham. — *Spoliare uiantem*
Fortè latro aggressus. — & Cath. Præbent rupta locum stagna uiantibus.

Viare, ire. Iuuen. 1. Dominum mox progredi uando. Pr. Sym. 2.

— *Iter esse uandi* Multifidum, uariumq; —

Vitiabilis, uitio corruptus. Pr. Ham. *Lapsus herile malū iam tum uitibilis hausit.*

V I C T O R, Massiliensis martyr, sub Maximiniano lapide molari contectur, reliquiæ in pelagus proijciuntur. Fort. de Gaudijs uitæ æternæ:
Massilia Victor martyr ab urbe uenit.

V I C T O R, Massiliensis Rhetor, libros (ut ait Ado) in Genesim, ad filium suum Ætherium commentatur, in diuinis Scripturis non plenè exercitatus. Vixit autem Cl. Marius Victor circa annū à nato Christo cccc. lx. post barbarorum in Italiam irruptionem sæuissimam, inclinante Theodosij iunioris & Valentiniani imperio. Ipse ad Salmonem, nominat Sarmatas, Vandalos, Alanos, qui uastitatem Italiæ intulerint. Post eandem calamitatem nihilo factos mores hominum meliores, grauius conqueritur. Se: uiam autem testatur maiorem licentiam, superbiam, luxum, depositam sacrorum librorum lectionem: & pro ijs fuisse in manibus Virgilium, Ouidium, Terentium, Horatium, reparata denique fuisse cum splendore

ædificia, quæ cremata sint: sed non emendatos mores, propter quos irâ Dei tantam suo seculo sustinuerint. Editus est primùm Lugduni, è bibliotheca insulæ Barbarenfis, quæ in medio Arati non procul à Lugduno est, à Ioanne Gagneio: deinde Parisijs, è bibliotheca Turonensi: sed ita inter se diffentiunt exemplaria, ut nix unius esse auctoris deprehendas. Libros quatuor (inquit Gennadius) edidit, Christiano quidem & pio sensu: sed ut homo seculari literatura occupatus, & nullius magisterio in diuinis Scripturis exercitatus, lenioris ponderis sententias figurauit. Num autem rectè iudicent Gennadius & Ado, Victori quidem doctrina & pietas minimè similes, iudicandum pio & perito lectori relinquo.

VICTORIA dea habita, quæ ita diligenter describitur à Prudentio, ut qualis in marmoribus aut picturis fuerit, non sit quærendum. Sym. 2.

— *Aurca quamuis Marmoreo in templo rutilas uictoria pennas*

Explicit. — Et: — *Non pro crime uirago,*

Nec nudo suspensa pede, strophioq; recincta,

Nec tumidas fluitante sinu uestita papillas.

Pexas comas non habuit, quia galeata: nec pedes nudos, quia calceata, nec pectora ostendit, quia thorace aut clypeo tecta: nec laxam pallam aut pepłū traxit, quia uarijs armis circumsepta. Ita autem Victoria stans aut sedens cernitur, uiraginis effigie, in marmoribus & numismatis. Victoria autem quæ uolâs inducitur, aut describitur in triumphis, nuda est, aureola est, alara est, omni ornatu caret: sola simplicitate & ætate tenerrima conspicua, & quasi pusiola, ut uerbo Prudentiano utar. Huius deæ tanquam primariæ causam agit Symmachus contra Prudentium.

VICTORINVS Rhetor, qui in Africa natus, & Romæ circa annum ccccl. docuit sub Constantio, multa erudita uolumina scripsit: alius est à Victore, de quo iam diximus. Circumfertur inter eius opera, carmen de Septem fratribus Macabæis, quos Antiochus Epiphanes Asiæ & Syriæ rex crudelissimè interfecit: quod carmen aliquoties editum cum quibusdam eius fragmētis, semper excusum est deprauatius. Circumferuntur eiusdem Hymni ametri & anarythmi. Victorinus (ait Ado) in extrema senectute, Christi se fidei tradidit. Scripsit libros contra Amium ualde obscuros, qui ab eruditis tantum intelliguntur, ut inquit Hieronymus.

VICTORINVS episcopus Pictauiensis, ante Lactantium & Inuencū uixit, ut ex D. Hieronymo manifestum est. Eius carmē de Iesu Christo, Deo & homine, antea editum non fuit: quod ex codice antiquissimo, cuius nobis ab Oporino nostro facta copia, descripsimus.

Vietus, ætate consumptus & flaccidus. Pr. Sym. 2.

Præcipitet Scythica iuuenis pietate uictum *Votiuo de ponte patrem. —*

Dicitur ab eodem de fœminis effectis. ut de Sara Abrahami,

Et iam uicta Sara, in aluo fertilis *Munus iuuenta, mater exanguis stupet. .*

ut de Elizabetha Zachariæ, *Oblita lactis iam uicto in corpore.*

Matris tetendit serus infans uiscera.

Videns, pro propheta, phrasi Ebraica. Paulin. Pan. .

Qualem ex iudei non perspexere uidentes.

VINCENTIVS, Cæsaraugustanus martyr, stirpe nobilis, incredibilis.

Ater plurimis & nouis tormentis excruciatu à Daciano prætorè, Diocletiani temporibus.

Vinculatus, in uincula traditus, seu coniectus, captiuus. Paulin. Cyth.
Si uitia carnis serinxeris Christi metu, Quasi uinculatis prærit.

Viperæ uentrem à foetu corrodi, ut exitum in lucem habeat, scribit prolixè Prudentius Ham. Eadem antiquorum philosophorum opinio fuit: rem aliter se habere, medici & agyrtæ recentiores asseuerant.

Virginal, locus in quo uirgines uersantur, ὁ τοῦ παρθενίου. Pr. Steph.
Duplex corona est præstita martyri Intactum ab omni crimine uirginal.

Virginalis, pro uirgineo. Pr. Cath. *Quem partus alui uirginalis protulit.*
 Fortun. hym. *Atq; uentre uirginali caro factus prodijt.*

Virginitatis laudem scribit Alcimus, ad sororem Fuscina: in qua extollenda nimij etiam sunt Chrysostomus & Hieronymus. Testatur idem Alcimus, protrusam esse in laqueos & ergastula à matre filiam: ita enim canit:

— *Quis te protruderet istos Artibus in laqueos ac sancta ergastula, multis Voluebat curis.* — Multa deinceps de incommodis coniugij addit. Christus apud Matthæum discipulis dubitantibus, num expediat cōtrahere matrimonium, respondet: Non omnes capaces sunt, sed ij quibus datum est. & D. Paulus scribit: De uirginibus præceptum Domini non habeo, sed consilium dō. Nemo igitur cogi ad tale uotum debet, cui non datum est: nemo protrudi, cui non placet. Verba autem concilij Gangrensis Paphlagoniæ contra Alcimum hæc sunt: Si quis ex his qui uirginitatem propter Dominū seruant, extollitur aduersus coniugatos, anathema sit.

B Gregorius pontifex supra Genesim scribit ita: Virginitas altus mons est. sed qui uidet se non posse ascendere, maneat in Segor, id est in legitimo matrimonio: quia melius est bono mediocri uti, quàm in abrupta libidinum præcipitari. Augustinus in Psal. 29. Melius est humile coniugium, quàm superba uirginitas. Auctores autem coactæ & impuræ uirginitatis ad Timotheum Paulus nominat *παρακατακλιμέναις*: & eorum decreta, *ἀδελφωτικὰς διαταγὰς*. Addit præter ea ipsos esse *ἀπογενεῖς, ὑπογενεῖς, ὑποδουλόγους*, & sua sibi experientia aliter conscios. Castitatis autem gradus duos esse, rectissimè ait Chrysostomus: Primus est, incorrupta uirginitas: alter, fidele matrimonium. In eandem sententiā ad Macedoniū Sedulius: Proximā uirginitati continet palmā, in coniugij foedere permanēs pudica. Sed hæc alio loco disputantur opportunius.

Virgo genitrix, uel mater, passim apud poetas Christianos, pro Maria Christi parente: de qua hoc eruditiss. distichon Romæ legitur in templo quodam: *Partus & integritas discordes tempore longo,*

Virginis in gremio foedera pacis habent. Genita est patre Ioachimo, matre Anna. citat autem de tribus Annæ huius maritis hos uersus Siffridus presbyter:

*Ex Ioachim, Cleopha, Salome, tres Anna Marias
 Quas habuit, iunxit Ioseph, Alpheo, Zebedæo:
 Vnius illa parens, hæc quatuor, ista duorum.
 Prima parit Christum: Iacobumq; secunda minorem,
 Et Ioseph iustum, simul & cum Simone Iudam:
 Tertia maiorem Iacobum tulit, atq; Iohannem.*

Hanc tamen opinionem frivolum
 T. 3. uolam.

uolam & erroneam impugnât acquerescat Iod. Clichthoueus libro edito, A
ad Fr. Molinum: in quo etiam barbarum quoddam carmen in Ecclesijs cani
solicum discuit, & decem in eo mendacia manifesta arguit: neq; pauciora
in his sex uersibus, si eos uidisset, potuisset arguere.

Visceres, de uisceribus ortus. Pr. Ham.

Viscera sed sede manens, speculatur acutis Omnia luminibus. —

VITALIS Mediolanensis cruciatur Rauennæ sub Nerone, cuius ibi
templum adhuc magnificentissimum: & in eodem fons, in quem cum duo-
bus filiis Geruasio & Protasio proiectus est. Fort. lib. 8. Idem lib. 1.

Vitalis domus ista placet, qui uiuus harenis Defossus, meruit perdere mortis iter.

Viteus, uitis ferax. Ibid. Sepibus & densis uallentur uitea rura.

Vitacula, uitis parua. Tert. 2. Viticulæ in gracili latet ingens corpore botrus.

Viuiscere, uitam adipisci, uita frui. Alc. 1.

Nec minus in pelago uiuiscunt grandia cete.

Uligo, terræ perpetuus humor, uel terra madefacta humore nimio.

Pr. Apoth. Luteum medicamen operta Nox habuit, tenebris obducta uligo remouit.

Ulua, palustris iuncus, uel lutum limosum. Ibid. — *Qui fictilis uluæ*
Perflaut uenam madidam. — de Adamo ex limo condito.

Ululamen, ululatus. Idem Cath. *Quid turba superstes, ineptæ*
Plangens ululamina musces?

Umbrare, regere. Idem Apoth. — *Vitulusq; recincta*
Fronte coronatas, umbrabat torta cupressus.

Unctus in quarta declinatione, pro unctione. Sedul. 4.

Non tuba, non unctus, non iam tua uictima grata est.

Vncus, fuscina ferrea, qua impacta corpus distraheretur. Pr. Steph.

— *Im tortor ab unco Desinet. — Et, Hæc fatur, & stridentibus*

Laniatur unciis denuo. Vncus simplex fuit, unius scilicet stili aut dentis.

Vndatim, more undarum, dense, effuse, ubertim. Pr. Steph.

— *Nimbus undatim nigro Præceps, aquarum flumine ignes obruit.*

Vnguen, quæuis pinguedo: accipitur pro unguento. Idem Cath.

Tinctum pacifico chrisimatis unguine. Idem Apoth. — *Vnguine amaro*

— *Contristare comas desuescas.*

Vngula, ferramentum mucronatum, quo sulcatim corpora laniabantur:
unde ungulas bisulcas nominat Prudentius: & ictus ungulæ, hiulcos: & uul-
nera ungulæ, lacunas. In Romano: *Scindunt utrunq; milites te terrimi*

Mucrone hiulco penilis latus uiri,

Sulcant per artus longa tractim uulnera,

Obliqua rectis, recta transversis secant. Idem:

Costas bisulcis excecandas ungulis. Idem:

— *Vngula fixa cauis costarum cratibus altos Pandere secessus. —*

Nebriensis ex Hymnographo hoc affert exemplum:

Hic cessit lacerans foriter ungula, Nec carpsit penetralia. Quis autem ille Hym-
nographus sit, mihi est obscurum. Vngulam nonnulli nominant *ferreum pectinem.*

Unicuba, *monolentis*, una coniuge contentus. Auct. inc.

— *Felix Apra, cui licuit terraq; poloq; Coniugis unicubæ iuge tenere bonum.*

Vnigena, unigenitus. Vict. Præf. *Vnigenæ redimis profuso sanguine nati.*

Vnum,

A Vnum, perfectum & absolutum, τὸ ἓν, uox est philosophica. Prosp. Epig. 2.
Nanq; quod artificis summi fecit manus, unum est.

Vocabula quædam à Græcis in usum Latini carminis à poetis Christianis sumpta, mutant quantitatem. Vel cùm longæ uocales corripuntur *κατὰ συτολήν*: ut *u* in Latinum e breue, *ἐκκλησια*, *ἔρημος*, *ἡθὺς*, *ψαλτήριον*, ecclesia, eremus, ethica, psalteriū. uel in i breue: ut *παράκλητος*, *ἐνδοξημα*, *καταχθύνος*, paracletus, energima, catechumenus. uel cùm breues uocales produciuntur: ut *ἰδέα*, *μακέθωρ*, *θέμα*, idea, Macedo, thema. Vel cùm è diphthongo fit *μονόφθογγος*, ut uult Corinthus, *κατ' ἐξαιρέσειν*: ut *αἵρεσις*, *ἀνιγμῶς*, *αἱμορροΐς*, *σφαῖρα*, Hærefis, ænigma, hæmorrhoids, sphaera. Item *ὀρέχχαλκον*, *ὀλογδον*, *σκαπφείωνος*, Orichalcum, elogium, sapphirinus: quæ corripunt *τὸν αἰνῶνι*, apud Prudentiū & alios. De singulis his exempla suis locis annotata sunt.

Volucrum, pro uolucrum. Alc. 3. ut mensum, pro mensum suprâ, idq; carminis gratiâ factum.

Volumina sacra sunt, quæ ueteri & nouo Testamento continentur: quorum auctores ad Fuscina sororem breuiter recenser Alcimus.

V R B A N V S, Cæsaraugustanus martyr. Pr. Steph. Hymno 4.

Urbicremus, urbes cremans. Pr. Ham. — Omnia secum

Pignora caræ domus properabat, sede relicta,

Nubibus urbicremis subducere. —

Urbicus, urbanus. Pr. Steph. Tuosq; alumnos urbicos

Lactante complexos sinu.

Urbs æterna, Roma, *κατ' ἐσχέρην*. Pr. Sym. 2.

— Quodcunq; sacrorum est

B Exulat, AETERNAMq; inimicum uenit in urbem.

Urbs togata, pro eadem, *κατὰ τὸ ἔχειν*. Idem Steph.

Urbi colendas quas dedit togate.

Ustor, qui pyram struit. Ibid. Immanem pyram

Texebat ustor fumidus pinus arida.

Ustulare, leuiter adurere. Ibid. Hercules Hydrina suctus ustulare uulnera.

Uultuosus, iracundus, ita ut uultu affectum prodatur. Ibid.

Quod uultuosus, quod supinus, quod rigens.

Uultus, imago seu effigies in moneta, *εἰκὼν*, *ὡμῶμα*, das gepræge/der schlaß.

Iuuenec. 4. Cæsaris expressum promptum est ibi cernere uultum.

X

Xeromyrrha, uel ea quæ asseruatur, & non est recens: uel quæ fasticia est, & non fluxit de cortice, quasi myrrha siccata. Sc dul.

Xeromyrrham post sabbatum Quædam frebant corpori.

Libyæ etiam pars quædam Xerolibya, inter Tripolim & Pentapolim cognominata, quam aridam uertit Catullus, desertam siti regionem interpretatur Virgilius.

Z

Zabolus, *ζάβλος*, pro dæmone, *ἀπὸ τοῦ σαβᾶλλον*, τὸ ἐξαπατᾶν, quod sit deceptor, & (ut ait Alcimus) incensor. Paulin. Cyth.

Quibus peremptis interibit zabolus, Inuisus æternum Deo.

Vtritur aliquoties diuus Cyprianus hoc uerbo.

Zelare:

Zelare est, sine rivali amare atq; complecti. Tert. 3.

Qui zelat populum summo pietatis amore. Fort. de Dracontio:

Zelante fido pectore, iam uera dici non pudet.

Zelus, *ζῆλος*, differunt apud Latinos & Græcos τῆ ἀντιθέσεως. Zelus est animi inductio uehemens, cum libertate actionis confidentis. Pr. Ham.

Arfit enim scintilla odij de fomite zeli. Hoc in loco in malam partem accipitur,

& similiter apud Sedul. Acrost. Zelum draconis inuidi, Et os leonis pessimi,

Calcauit unicus Dei. Eundem zelum Prudentius loco iam adducto, animi sto machantis fermentum nominat.

Zizanium, *ζιζάνιον*, frumenti perniciēs, nascens in agris uel nimia pluuia corruptis, & inde hispidis: uel uligine præpinguibus. Prosp. c. Ing.

Spinis fulta subit seges horrida zizaniarum. Fort. lib. 5.

De satione Dei zizania uulsit amara. Iuuenius 2. Zizanium uertit lolium:

Trux inimicus adit, loliumq; insparsit amarum.

Z O E L L V S, Cordubensis martyr. Pr. Steph. Hymno 4.

Z O R O A S T R E S, Indorum Bactrianorum rex, superstitionis magicæ inuentor fuisse perhibetur. Zoroastræi susurri, quasi prouerbialiter pro magicis incantationib. quæ uoce submissa pronūciari solent. Pr. Apoth. Qui Zoroastreos turbasset fortè susurros.

F I N I S.

STVDIOSI IUVENIS, PAVLI CHERLERI ELSTER-
burgensis, Carmen Iambicum, de GEORGIO FABRI-
CIO Chemnicense.

DESTE nobis inclytæ
Musæ, potentes gloria:
Terræq; sanctas patriæ
Sedes parum relinquitæ.
Canemus illum Iambicis
Vestrum Poetam uersibus,

Misena quem fouet suo
Hermundurorum nunc sinu.
Nam dignus ille maximè,
Quem nos sonemus carmine:
Et cuius alnum debitis
Dicamus ortum laudibus.
Hunc terra Chemnicensium
Vatem tulit castissimum:
Cui Saxo, Cæsar maximus,
Vrbes dedit Lotharius.
Et cum tenellum protulit
Lux prima terris, occidit
Austrina manè lucida
Chele, per atra nubila.
Ac ille, quando maximo
Diuo sacer Georgio
Fuit dies: & paruulus
Hinc dictus est Georgius.
Annus fuit millesimus,
Et ipse quingentesimus,
Bis octo iunge, ab edito
DEI & Marie filio.
Idem dies Georgium
Vatem SABINVM, candidum
Mundo tulit: cui dat suam
MELANCHTHON ipse filiam.
Fortassis horum prosperis
Sidus bonum natalibus
Illuxit, & felici
His preparauit tempora.
Vterq; nam GEORGIVS,
Vterq; uates nobilis
Cœpit uocari: maximis
Vterq; creuit laudibus.
Primumq; uixit patriæ
In urbe dilectissimæ,
Orbatus heu dulcissimo

Parente paruulus suo.
Matura namq; filijs
Mors quattuor tenellulis
Subduxit: huic GEORGIO,
IACOBO, ANDREAE, BLASIO.
Sed orba mater, optima
Matrona, casta, sedula,
Fide parentis postea
Est executæ munera.
Omnes ad unum liberos
Bonæ indolis, carissimos
Misit uocantis sedula,
Ad docta ludi limina.
Cultos ubi condiscerent
Mores, agrestes ponerent:
Dum disciplinis, dum sacris
Gnaui uacarent literis.
Possent ut olim debita
Præstare grati munera
Ciues, Rei uel publicæ,
Dei uel almæ Ecclesiæ.
Hos inter at GEORGIVS
Natu, Poeta, maximus,
Vbi recedit mollior
Aetas, uiget maturior.
Fauente Lipsenses Deo
Musas frequentat optimo:
Quam tunc, ubi reliquerant
PRAGAM, sedem capefferant.
ELISTER illic garrulus
Centum per arua flexibus
Errans, bibendas nunc aquas
Musis propinat Castalas.
Quas ipse sepe Musicus
Noster bibit Georgius,
Dum propter undas blandulis
Duxit choros cum Gratijs.
Et consecutus est pius
Fauoris æternum decus
Trium sororum, circulus
Quas nectit unas unicus.
BORNERSVS, illius loci
Olim professor inclyti,

Est testis, ipse pia
 Vita, atq; diligentia.
 VVERTERS inde nobilis,
 Cultorq; tunc Apollinis
 Fidelis, ipse fidem
 Agnouit, et modestiam.
 Hinc, quando uellet Italas
 Oras adire, et Gallicas,
 Videret ut mortalium
 Mores, et urbes gentium:
 Nostrum sibi Georgium
 Iunxit, fidelem cognitum:
 Ipsumq; praestantissima
 Notare iussit omnia.
 DEVS benigne, quos locos,
 Quas ciuitates, et lacus,
 Quas insulas et flumina
 Vidit Georgius uaga?
 Antenoris sublimia
 Aspexit urbis moenia:
 Pontem Liburni, et Umbriae
 Flumen, Metaurum, nobile.
 ROMAM que uidit, Dardaniam
 Dictam, prius Saturniam:
 Rerum prius pulcherrimam,
 Sed nunc fere deterrimam.
 Conspectit undae Tepulae
 Ductus, et hinc Feroniae
 Lucos: et urbem principem
 Campaniae, Neapolim.
 Sublime Miseni iugum,
 Fissumq; Susatorium:
 Baiasq; ductas a sato
 Vlyssis acris, Baio.
 Ebulliens uidit mare,
 Montemq; quondam fertile
 Solum: uomens qui flammea
 Nunc spirat ignes rictibus.
 Omitto multa, quae uagam
 Hinc inde per Oenotriam:
 Et plura, passim martia
 Quae uidit in Germania:
 Tandem sed omne fortiter
 Emenis his oris iter,
 Quas diximus, dulcissimam
 Reuersus est in patriam.

Et inde Musas Rhenides,
 Nymphasq; fama nobiles
 Laeto uolens inuisere,
 Deo fauente, pectore:
 Successit urbis moenibus
 Trebotiae sublimibus:
 Urbis, dedit cui nomina
 Fortassis argentum sua.
 Quò tunc IOANNES STURMIVS,
 Qui nunc secundus Tullius,
 Primum nouenas uirgines
 Deduxerat Parnasides.
 Auditor eius sedulus
 Noster fuit Georgius,
 Pendens ab ore melleam
 Fundentis eloquentiam.
 Hunc intuens sepiusimè
 Praeceptor acri lumine:
 Simul uidens industriam,
 Magnamq; diligentiam,
 Miratus est et candidos
 Mores in ipso, et integros:
 Vultusq; castos, è quibus
 Pudor micabat aureus:
 Clausq; spem sub pectore
 Cepit tacens, eum fore
 Industrium, doctissimum,
 Magniq; nominis uirum.
 Nec spes sefellit credula:
 Probauit illa caetera,
 Marci eloquentis amulo
 Viuente nempe Sturmio.
 Ac interim uita pius
 Decedit ista RIVIVS:
 Quem, propter ipsum nobilis,
 Creauit urbs ATTENDORIS.
 Vir, cuius olim candida
 Nouem puellae pectora
 Lauere sacris patriae
 In fontibus Beotiae.
 Huius uocatus in locum
 Noster Georgius, statim
 Venit MISENAM: et credita
 Scholae capefit munera.
 Vbi per annos nunc decem
 Et octo, ludum nobilem

Gubernat

Gubernat iste, cum tribus
 Doctam iuuentam, cæteris.
 Nunq̃; inter hos Græcus bonus
 Est MAGDEBURGVS: optimus
 Vel à uiro, Sorauia,
 Vel quem dat urbs Pabergica.
 Ac tunc quidem se prodere
 Felice cœpit carmine,
 Librisq̃; scriptis, plurimos
 Quos edidit doctissimos.
 Quibus uel ornat unicam
 DEO dicatam Ecclesiam:
 Huius ministros, uel Scholas
 Gratas, fideles, sedulas:
 Qua paruulus uia puer
 Servire possit suauiter
 DEO patri, per Filium
 Quem nouit, atq; Spiritum:
 Quo possit inde munere
 Mores pios addiscere:
 Hæc ipse uates omnia,
 Per sacra monstrat carmina.
 Quo porro natus tempore
 Sit ex Maria uirgine
 Natus Dei, quæq; inclyta
 Sint eius incunabula:
 Quis educatus sit modis,
 Qua morte pro mortalibus
 Multatus idem cesserit,
 Chely sonante concinit.
 His addit impari sacras
 Scriptas metro uictorias:
 Et bella, quæ cum millibus
 Gessere patres hostibus.
 His addit Hymnos, & sacras
 His addit Odas, & piæ
 Preces: quibusq̃; plurimas,
 Versus, celebrat nuptias.
 Et sicut olim Mæonum,
 Et sicut Ascræum suum,
 Apollo miratus suis
 Est cum nouem pedisse quis:
 Dum cantat ille martium,
 Lentumq̃; Vlysem, & Ilium:
 Dum mulcet hic, & dulcibus
 Feras retardat cantibus:

Sic dum canit dulcissima
 Noster Poeta carmina,
 Vates stupefunt cæteri
 Nostri melos Georgij.
 Stupet SIBERVUS candidus,
 Vatesq̃; IOACHIMICVS,
 Et CVRIENSIS, ac aquas
 Cui fudit ILMVS Castalas.
 Sed interim non negligit,
 Concreditæ curam gerit
 Pubis, Scholæq̃; plurima
 Proponit utilissima.
 Iam monstrat ipse Tabulis,
 Ut Prisciani legibus
 Noui queant Scholastici
 Formata uerba proloqui.
 Iam monstrat, ut purissimo
 Purum queant ex Tullio
 Formare sermonem, uiros
 Et æmulari Romulos.
 Iam, sicut Odas condere,
 Versusq̃; molles fingere
 Possint, & almo carmine
 Laudes Tonanti dicere:
 Vel ex Tibullo, Aurelio,
 Vel monstrat ex Propertio,
 Vel ex Catullo: uel tuis,
 Peligne Naso, uersibus.
 Nec hos modò uates legit
 Scholæ: Poetas accipit,
 Maiora qui dicunt, sacra
 Et qui canunt cœlestia.
 Quid scribat & PRVDENTIVS,
 IUVENCVS, & SEBVIVS:
 Quid CLAVDIANVS: hoc bene
 Christo retextit auspice.
 Quid cæteri conscripserint,
 Et quos sacros emisserint
 Versus, docet: quos hæc prior
 Aetas tulit felicior.
 Sed hos tibi nunc scdula
 Iuuenta donat, munera
 Præclara certè, quæ tuis
 Servire possint commodis.
 Vnaq̃; clausos pagina
 Dat ecce: Commentaria

En addit, & Lectoribus,
 Notat notanda sedulis.
 Et hos OPORINVS bonus,
 Gnauius, pius typographus,
 In gratiam tui, suis
 Impresit ultro sumptibus.
 His ergo Lector maximas,
 Tu quisquis es, nunc gratias
 Debes quidem fidelibus

Vtrisque pro laboribus.
 Rogesque clementissimum,
 Qui regnat in coelis, Deum,
 Condonet ut plures suæ
 Tales viros Ecclesiæ.
 Hoc cum pijs & candidis,
 Ex corde toto, mentibus
 CHERLERVS, author Comici
 Huius, precatur, Iambici.

Scriptum Basileæ Rauracorum, instinctu & iussu D. Ioannis Oporini,
 anno Christi Messiaë benedicti M D L X I I I.
 Mense Nouembri.

Anno æta-
 tis,

{ FABRICII, 47. nati anno Christi 1516, Chemnicij, oppido Misniæ:
 manè, intra 5 & 6 horas: ipso die S. Georgij: hoc est, die 24 Aprilis.
 { OPORINI, 56. nati anno Saluatoris 1507, Basileæ, oppido Helvetiæ:
 ipso die Conuersionis S. Pauli apostoli: hoc est, 25 Ianuarij.

F I N I S.

RERVM ET VERBORVM IN COM- MENTARIIS G. FABRICII MEMO- rabilium INDEX.

A productum præter natu- ram 1. a	ma instaurauit 68. a	Alexius Prætorius 19. a
Ablatiui in i desinentes, elati per e. ibid.	Æmilius uictor Persis 116. a	algeri, pro amoribus 6. b
abolla cuiusmodi uestis. ibid.	ænigma positū prima breui nar- tis 3. a pro imagine. ibidem.	allegoriae frequentes Aratori poe- tae Christiano 11. a
abundē ultima breuis 1. b	anipedes equi 3. a	allegoriarum curiositas inepta & barbara 49. b
Abundus martyr. ibid.	as pulchrum & uarium 96. a	allegoricum genus interpretandi sacra 73. b
abyssus quid significet. ibid.	atatura, pro infantia 3. a	Allophylus 6. b
Academia Ienensis 110. a	atruis cuiusmodi precationis sit species 107. b	Alphius Auitus, Excellentium scri- ptor 6. a & 28. a
Achæmenes primus Persarum rex. 1. b	Aethiopa, pro Aethiopissa 3. a	altare & altar 6. b
Achæmenia ira quæ dicatur 1. b	æthra, ætheris splendor. ibid.	altare & ara quid differant. ibid.
Achelous habet argentum 87. b	Ætna in Sicilia 26. a	Alternare uerbum 7. a
Aciscelus martyr 1. b	ætræ nomen Nili 92. b	Altrinsæcus. j. ibid.
acroama quid significet. ibid.	afflictus, pro afflictione 3. a	ἀναπρὶνεια opus Prudentij 16. a
acrosthichis quid significet. ibid.	Agar mons 39. a	amasio, pro amatore 7. a
acta, oram maris significat 2. a	Agatha martyr 3. b	ambago. ibid.
actutum Comica uox. ibid.	Agathi & Caci certamen, hoc est Christi & diaboli, carmine descriptum 50. b	Ambire & Ambitus. ibid.
Adæ somnus in paradiso. ibid.	Agauenses martyres 3. b	Ambrosius episcopus Mediolanen- sis quis fuerit, quæ scripserit, et quādo sit mortuus 7. a idem contra Symmachum 14. b de Damaso 43. a de Phœnice 104. b
Adelphi epistola ad Treuirensē antistitem 6. a	Agayæap apud Herodotū & Xe- nophontem 8. a	Ambrosij Libri de Vrbe No- la. 53. b
adeo usq; pro usq; adeo 2. a	Agnes Romana martyr 3. b	Ambrosij mors Italiæ & imperio ruinam portendit 7. a
adhinire quid significet. ibid.	agon, onis, tria significare. ibid.	amentum quid significet 7. b
adinstar, pro instar. ibid.	Agonia porta Romæ 36. a	amentata sententia. ibid.
Ado Viennensis de Alcimo Auito 4. b de Victorino Rhetore. 140. b	agri criniti. 39. a	amethystus gemma Veneris 59. a
Adon adolescens Veneri dilectus, qui etiam Adonis uocatur 2. b	Alabastrum oppidi & uasis uo- men 4. a	Ammianus Marcellinus 115. b
Adorata martyr. ibid.	Alani populi. ibid.	amicus nomen adiectiuum 7. b
Adrianus Imperator 12. b	alapa uox peregrina. ibid.	amodo aduerbium. ibid.
adulatio secunda syllaba correpta per syllolen. 2. b	Alaricus Gothorum dux 106. b	Amœnus nomen proprium. ibid. b
adulterum, pro adulteratum. ibid.	Albanus martyr 4. b	amœnare uerbum. ibid.
edificia quomodo fiant 32. a	Alcimus Auitus quis fuerit, quid egerit, quæ scripserit, quādo ui- xerit, & ubi sit sepultus 4. a et b. 5. a & b Legis Mosaicæ so- lertissimus interpres 6. a Vir- ginitatem nimis extollit 141. a	Amomus. ibid.
ædon, pro luscina. 2. b	Alcimi Auiti epitaphium 5. a fa- milie nobilis. & sancta 6. a	ἀμφοτέρωθεν carmina quæ di- cantur 27. b
ægide pugnare quid. ibid.	pater successit Mamerto in e- piscopatu. ibidem.	amphora & metreta idem 88. a
Ægyptus regio fertilissima 3. a	Aldus Manutius. 106. a & 136. a	Anacletus Rom. episcopus 115. b
Ægyptij homines superstitiosi 2. b	Alexander Lyfimacho uulnus dia- demate suo obligat 44. b	anagogicum genus interpretandi sacra 73. b
b deos suos. canum capiti- bus coluerunt 26. b ructus. & crepitus sunt uenerati 2. a. & 3. b	Alexader episcopus Rom. 115. b	Anapaesticus trimeter hyper cata- lectus Paribeniis 29. a
Ægyptij sacerdotis dolus in Ca- nopo contra Mithram Chal- deorum 26. b		Anas fluminis Hispaniæ 7. b 48. a
Ælius Hadrianus Imp. Hierosoly-		

INDEX.

Anastasius Imperator	117.a	Apollo Hyacinthum disco interfe	121.a
Anastasius martyr	42.a	cit	97.a
Anathema quid significet	7.b	Aponus in ualle Euganea	26.a
Andreas Asulanus	35.a	apostata & apostaticus	9.b
Andreas apostolus crucifixus	40.b. & 91.a	Apostoli duodecim uiri	10.a
angari qui dicantur	8.a	aristocris Prudentij opus	16.a
angariare uerbum.	ibid.	appia uia Romæ	10.b
anguis, draco, coluber, serpens, quid differant	122.b	apricare uerbum.	ibid.
anguinus nomen adiectiuum	8.a	aqua in rubrum uinum à Domino mutata	70.a
angustare uerbum.	ibid.	aquila eburnea prælata consuli Romano	10.b. & 11.a
Anicetus Rom. episcopus	115.b	Aquila nomen uiri	10.b
Anicia Falconia Proba	9.a	Aquileia	57.a
Anicia Iuliana.	ibid.	Arator poeta allegoricus	104.a
Anicius Bassus	ibid.	opus sui quater publicè recitauit	11.a
Anicius Hermogenianus Olybrius, & Anicius Probinus fratres.	ibid.	quis fuerit, & quæ scripserit. ibidem	quo tempore uixerit. ibidem
Aniciorum familia nobilis Romæ Christiana	9.a & b	arbitrari arbitri media longa	11.b
anila	8.a	Arcadius Imp.	131.a
Anienis cataraçtæ	31.a	Arcadius & Honorius filij Theodosij Magni	14.b
animalia uenenata	8.a & b	archangelus Gabriel	11.b
animator, nomen uerbale	9.a	archangeli templum	26.b
Annas quid significet	20.b	archidiaconus	90.b
Annonius Monachus de rebus gestis Francorum	138.a	archidiaconi Romani episcopi sepiem	122.a
annuli signatorij gemma	60.a	Archilochus	29.b
Antiochus Epiphanes Macabeorum fratri interfector	140.b	architectus	11.b
Antiochus Syria rex	116.a	archiuriclinus quis sit appellatus apud ueteres	83.b
Antiochus uictus ab Attilio.	ibid.	arcus triumphales	11.b
Antiochi interitus.	ibid.b	arcus triumphalis Constantini Imp. de Maxentio & Licinio	136.b
antiquitas cur gausa sit figmentis	63.b	Areopagus	12.b
antiquitas generis quomodo olim solita sit ostendi	32.a	arpyx diuicij fluuij	87.b
Antoninus Commodus	23.a	Ariadne Bacchi	92.a
Antonius Gallus D. Bernarti uir	129.a	arietare uerbum, & aries nomen	12.a
Antonius Nebrissenfis	24.a. & 35.b. & 106.a	Aristo chirurgus.	ibid.
anubis demon	9.b	Aristoteles de Sophistis	124.b
Apelle Iudei dicti.	ibid.	Aristoteles detestatur uitam Cylopicam	62.b
Apocalypsis Iohannis	50.a	armaria qua dicantur	12.a
Apodamus martyr	9.b	Armorici	26.b
Apollinaris hæreticus	43.a	aroma, & aromaticum	12.a
Apollinaris Valentinensis episcopus Alcimi Auiti frater	4.b	arra nomen.	ibid.
		arrius hæreticus.	ibid.
		Arruntius	121.a
		ars nunc in bonam, nunc in malâ partem accipitur	12.a
		arthresis, ut pleuresis, phrenesis, et similia, nec Græca sunt, nec Latina	12.a & b
		arthreos species podagra et chiagra	12.b
		articulare uerbum.	ibid.
		aruina cruciati martyres.	ibid.
		Arula diminutiuum.	ibid.
		aruspices Etrusci	83.a
		aruspices ministri dæmonis	42.b
		Asclepiades Galerij præfectus apud Antiochiam	12.b
		Asclepiades præfectus Romanum martyrem tollit	115.b
		asinus superior pars mola, inferior transversa seu mensa	120.b
		Asmonai, uel Asmonitæ	82.b
		asperare uerbum	12.b
		Aspidia uirgo de familia Auitorum	6.a
		aspidogorgon serpens	8.b
		aspis certa species serpentium	122.b
		aspis ueneno suo lethalem somnum inducit	8.a
		aspidis oua rumpere, prouerb. ib.	
		Aspra feminae nomen	12.b
		uxor Bebiani	21.a
		Asiatica historia	81.b
		asterias gemma	32.a. & 59.b
		Asulanus Andreas	35.b
		Atalarici regis Gothorum epistola de succino	128.a
		Athenæ urbs	12.b
		athleta prima brui	13.a
		atomi corpuscula.	ibid.
		atomorum architecti qui.	ibid.
		Attilius Antiochi uictor	116.a
		attoniti qui dicantur	104.b
		Audentia Alcimi Auiti mater	4.b
		postea castitatem uouit	6.a
		audientia nomen	13.a
		Augurius martyr	13.a. & 50.b.
			57.b
		Augustinus Hipponensis et copus	13.b
		aliquando Manichæus	65.a
		de clade Gothica	106.
		de poena crucis	40.b
		excratur	

- cratur futura scribis inquit
rere 129.a
Augustini dictum de uirginitate
141.b de Virgilio 88.a elo-
gium 13.b
Auitus abbas Aurelianensis 6.a
Auernorum episcopus. ibidem
b Radegundis reginæ con-
cionator aulicus. ibid.
aulici potentes ministri demonis
42.b
Aurelianus Imp. 132.a
Aurelia porta Romæ 41.a
Aurelij Prudentij uita 13.b
auretenus 17.b
auribus perfoſis. ibid.
aurichalcum barbarè dicitur, pro
orichaleo 96.a
auricolor, epitheton 17.b
aurifodina apud Bessos 21. a
aurum & argentum effodiuntur,
& lauantur 87.b
aurulentus, epitheton 18.a
Ause, & Auser. ibid.
Ausonius poeta fuerit ne Christia-
nus 18.a
auspicatò, aduerbium. ibid.a
authoris nomen quomodo scriben-
dum sit 13.a
axymus 18. a
- B**
Baal Assyriorum idolum 18.b
Berith 19.a Bosor. ibid.
Peor. ibid. quid significet
18.b
Baalis fœdissima sacra, propter
quæ Israelitæ suspensi. 19.a
idololatriâ Moses, Helias, &
Daniel exciderunt. ibid.a et b
Baptista Mantuanus 100.b
baccæ pro gemmis 19.b
Badius Ascensus 99.b & 106.a
Bacchi sacra orgia, seu Dionysia
118.a Thyades ibid.b
Baia pro uinculis. ibid.
bal et bar, dominũ signific. 119.b
baptisma, & baptismus 19.b
eiusdem uaria nomina. ibid.
baptismus Bebiani mirabilis 21.a
baptismi quanta uis sit in Diocle-
tiani mimo Deus ostendit 60.b
baptisterium locus Romæ 20.a
Baptista Pius 35.b
baptizandi loca duo Romæ cele-
bria 20.a
barathrum nomen 20.b
Barbarëſis insula Lugduni 140.a
barca, & imbarcare 20.b
barca, & scapha 91.b
Barrabbas prælatus Christo quid
significet 20.a
Bartholomæus apostolus 91.a
Basilius hereticus Valentinianus
20.b
basiliscus aspectu necat 8.a
Basilissa martyr 20.b
Bassorum familia Romæ nobilis
21.a
bdellium gemma 59.a
beata respub. quæ Platoni uisa sit
114.b
Bebianus baptizatus, & morbo
corruptus, & in ecstasi rap-
tus, mira concionatur Aspræ
uxori de angelis, moriturq; nõ
ita multo. 21.a
Beda de iambico dimetro, poetis
ecclesiasticis usitato 28.a li-
ber de re Metrica 7.a. et 67.b
uir eruditus supra suum seculũ
131.a
Bedæ sententia de trochaico Ar-
chilocheo 30.a
Beelphegor 18.b. & 19.a
beelzebub 18.b
Belial, pro apostata 21.a
bellum Trojanum quàm diu dura
uerit. 81.b
Belus Nimroti successor 18.b
beli gemma 59.b
Bēbi uersus de S. Stephano à Me-
lanchthone cōmendatus 126.a
Bernardus Cluniacensis 30.a
Bernardus in fraternitate Chri-
sti exultat 44.a
beryllus gemma 59.a
Bēbæos Babyloniorum 22.a
Bēſi populi 21.a
Bethys fluuius, unde Bethy. a 7.b
bibere calicem 21.a
bibere metaphoricum. ibid.
Biblici libri carmine scripti 79.b
Bibliotheca Barbarenſis 140.a
Mersburgica 110.a Murba-
censis 56.b Numburgana
17. b Turonenſis 140.a
bifestus dies 21.b
bipennis. ibid.
bis coctus, pro bis tinctus ibid.
bitumen non unius generis ibid.
& 22.a
biuium, pro uia duplici 22.a
blatta bis cocta, & pallium blat-
tarum 22.a
Bobiense cœnobium 36.a
Bobium Italia locus ibid.b
Boethius togatorũ doctissim⁹ 9.a
bona triperita 22.a
Borneri sententia de trochaico Ar-
chilocheo 30.a
botryon 22.a
brabium. ibid.b
bractealis epitheton ibid.
bracteola ibid.
Brennerus mons 112.a
Brennus dux Gallorum 116.a
Brennus uictus à Camillo. ibid.
Brenni interitus. ibid.b
breuiare 22.b
Britannus Coluber Pelagius, ibid.
& 107.a
bruchus quid, quidq; differat à lo-
custa 22.b
Brunbildis regina Burgundionum
altera Iezabel. 36.b. & 138.a
brutum, epitheton. 22.b
Budæus 111.a
busfones raro in lucem prodeunt.
125.a
bustialis epitheton 22.b
byssus uestis linea. 111.b
byſſi & purpura discrimina. ibi.
Byzantium 50.b
- C**
Acabum Statue nomen Ro-
mæ. 26.b
Cæcilia martyr 23.a
Cæcilianus martyr. ibid. & 25.b
Cælestinus Pelagij discip. 101.a
Cælius Sedulius poeta Christianus
23.a

23. a & b. 24. a & b		ignotum	122. a	centuplicatus.	ibid.
cælum unde dictum sit	36. a	Carmelus mons fertilissimus	89. a	cerasta animal	8. b. & 32. a
cera & ere numerare	32. a	carmina à literis initialib. cōtinuo		ceraunia gemma	32. a. & 39. b
Cæsarea Philippi	4. a	ordine ducta 1. b. & 2. a	Fes	Ceraunij montes	32. a
Cæsarius Arelatenfis	25. b	scenina 53. b	ὑπατάτωρα, ὑπα-	erberus canis	55. b
Cæsiorum domus Romæ	9. a	τάτωρα, ἀμφισβητήσιμα	27. b	Cerdo hereticus	32. a
Cain Lycæon fuisse putatur	63. a	carminis heroici & elegiaci uir-		ceres uti in sacris nocturnis, non	
Caiphas quid significet	20. b	tutes explicantur	67. a	diurnis, antiqua cōsuetudo	32. b
Caius martyr	25. b	carminum genera usitata poetis	27. b	Cerinthia creta	39. a
Calabria regio.	ibid.	Ecclesiasticis	60. a	Cerintbus hereticus	102. b
calceamenta antepenultima breui	ibid.	carneolus gemma	30. a	cernere, pro discernere	32. b
usurpatum.	ibid.	carnulentus	116. a	ceruicula diminutivum.	ibid.
Calepinus reprehenditur	57. b	Caroli Magni imperium, Ecclesiæ		cerussa pigmentum.	ibid.
calix, pro cruce	26. a	hospitium fuit		Cetcus Aegyptijs idem, qui Lati-	
calicem bibere	21. a	Carthaginienses martyres trecen-	30. b	nus Vertumnus, & Græcis Pro-	
Cambyses gygas	62. b	ti	ibid.	theus	139. a
camelus in Euangelio	26. a	Carthago urbs.	ibid.	cetus, pro grandi pisce	32. b
Camers Iohannes	35. b	Cassiar Bornerus 17. b. & 106. a		Chalcedon	50. b
Carpilla nutrita ab equa	63. b	Cassianus ludimagister à discipu-	30. b	chalcedon, uel chalcedonius gem-	
Camillus Brenni uictor	116. a	lis transfossus	ibid.	ma	59. b
campi ardentes	26. a. & 104. a	Cassianus Mauritanus.	ibid.	Chaldæi qui dicti sint	83. a
canurus quid significet	26. a	castitatis duo gradus, uirginitas et	141. b	charasso, as, are	32. b
Cananea Dominum pro filia in-		matrimonium		charisma prima longa	32. b
terpellat	107. b	Castor & Pollux pileati cur dicā-	59. a	Charon apud inferos	55. b
Candaules cyclops	62. b	tur	ibid.	charybdis	32. b
Candidus martyr	3. b	Castoris & Pollucis templum Ro-		charybdis hæreseon	33. a
canis conuiuij nomen	26. b	mæ.	ibid.	chasma.	ibid.
canis semibomo	9. b. & 25. b	cataclysmus	30. b	Cheledonius miles martyr.	ibid.
canisformis	9. b	catalogus uenenatorum serpētum		chelydrus animal	8. b. & 33. a
canes milites	26. a	8. b. Tyrannorum	62. b	chelys & testudo disiunguntur	
rum. ibid. Turcos tantum in-		Catamitus serui turpissimi nomen		33. a	
uadentes.	ibid. b	30. b. & 31. a		Cherinthus primarches sathane	
Canopica regna	26. b	cataraeta	31. a	102. b	
Canopus nomen stellæ	27. a	catasta, carceres.	ibid.	cherisydrus animal	8. b
men Aegyptiacum ollæ specie		catechumeni.	ibid.	Chia creta	39. a
culum 26. b		Catholicon.	ibid.	chimæra in Lycia	26. a
usurpatur pro		catus, uox antiqua.	ibid. b	chiragra arthritidis species	12. b
Aegypto.	ibid.	caumata.	ibid.	chirographum	33. a
cantamen	27. a	causa morbum significat.	ibid.	chirurgus.	ibid. b
Cantor Tragicus.	ibid.	causarij milites.	ibid.	chirurgus Aristot.	12. a
Capaneus tyrannus	62. b	cauter instrumentum.	ibid.	chlamys & pallium quid differāt.	
Capena porta Romæ	41. a	cedo prima breui.	ibid.	33. b	
capitis excoꝛiatio quondam pec-		celeusma, uox nautarum.	ibid.	choriambicus tetrameter acatale-	
nae genus	27. a	Celsus medicus	125. a	etus asclepiadeus	29. a
captiuare.	ibid.	Celsus puer nobilis	31. b	choriambicus trimeter acatale-	
capulus Plauto quid	103. a	cementa quid significent	32. a	etus glyconius	29. a
Caramitis præfectura	50. b	cenchris animal	8. b	chorus	33. b
carbunculus & furunculus quid		Centaury qui fuerint	62. b	chrisma.	ibid.
differant	27. a	Centaury qui similes.	ibid.	CHRISTVS dator læticiæ	
carceralis & carceris	27. a	centifidus epitheton	32. a	80. b est frater noster	44. a
Cardinalium nomen olim Romæ				in domo	

I N D E X.

in domo Dilati purpura, in au-	cilicium, pro ciliciorum.	ibid.	columnæ ex alabaſtro Romæ	4. a
la Herodis byſſo indutus 111. b	ciniſculus diminutiuum.	ibid.	Venetis uiſuntur	36. b
percuſſus dicitur à liſtore 33. b	cinnamum .ibid. & cinnamum.		comere uerbum.	ibid.
CHRISTI & diaboli certas	ibidem		comitor cum datiuo.	ibid.
men 50. b	cippus Deucalionem.	ibid.	comparatio additur aduerbium	
CHRISTI fraternitas 44. a	cippus ſeu ſtatua ſalis	125. b	magis	37. a
Chriſtiano præſente aliquo ethni	circes, itis quid ſignificet.	34. b	comperpetuus.	ibid.
ci ſacrificare non potuerūt 80	circino, as, are.	ibid.	compleo cum genitiuo.	ibid.
b. & 81. a	circinus	35. a	complices qui dicantur.	ibid.
Chriſtiani dicti loti & uncti per	circuli reciprocati.	ibid.	Complutenſis urbs	32. a
contemptum 80. b Nazare-	circumſcribens.	ibid.	compugnans	37. a
ni 91. b facibus uſti 52. a	circus Romæ.	ibid.	concharum marinari diuſio. ib.	
feris obiecti 53. a. & 98. a pu-	ciſtarifſta.	ibid.	Concilij Gangrenſis decretum cō-	
blice torti 110. b. & 111. a ui-	ciſtharædi	90. a	tra uirginitatis nimioſ lauda-	
uicremari ſoliti 112. a	clades Gothica	106. b	tores	141. a
Chriſtianorum hoſtes Maximia-	Claudianus Mamertus	35. a	concuſſus Latinis quis nomine-	
nus, Valerianus, & Gallienus	Claudianus Mamertus hoſtis Chri-	35. b	tur	31. a
58. a. & 137. a miſerrimè pe-	ſtiani nominis	35. b	condignus	37. a
reunt 58. a tolerantia in tor-	Claudiani libri de laudibus Stili-	126. b	conſficere uerbum antiquū.	ibid.
mentis 105. tormenta ac pœ-	conis	126. b	congregatiui.	ibid.
næ quibus ſunt affecti 33. b	Claudiano poëtæ Arcadius et Ho-		congrege nexu.	ibid.
& 34. a	norius imp. ſtatuum poſuerūt	35. a	conſpicibilis	ibid.
Chriſtiani imperatores 9. b	Claudij Auguſti editum de ructi-		Conſtantine Imp. 9. a. & 37. b. et	
Chriſtiani poëtæ enumerantur	bus & crepitiuis	2. b	101. a fundator æternæ ſe-	
106. b in præcepta carminū	Clearchus tyrannus	62. b	curitatis 76. a liberalis in	
peccantes excuſantur 1. a	Clemens Romanus epiſcopus 115. b		pauperes 101. a liberator	
Chriſtianorum poetarum inter-	Cletus epiſcopus Romanus apoſto-		& amplificator urbis 136. b	
pretes 106. a	li Petri ſucceſſor.	ibid.	Maxenty uictor 86. b pa-	
Chriſticolæ 22. a	clepere Græcum eſſe	35. b	ganis magiſtratus ciuiles com-	
Chriſtipotens epitheton 15. b	Clinicus Romanorum nomen 19.		miſit 97. a poenam crucis	
Chriſtophorus Landinus 35. a	a. & 35. b		ſuſtulit 40. b Tyranni ge-	
Chriſtophorus Mylenus 17. b	Cloacina dea.	35. b	mini uictor cur dicatur 136. b	
Chriſtophorus Leuſchnerus 115. a	clucere uerbum.	ibid.	Conſtantine Imp. arcus triumphæ	
chronica Palmerij 11. a	coæqualis	36. a	lis de Maxentio & Licinio 11	
chronica Turingorum 138. b	coeci & purpuræ diſcrimen 112. a		b. et 136. b Imperium eccle-	
chrotta muſicum inſtrumentū a-	Cocynia iura	36. a	ſiæ hoſpitiū 116. a laua-	
puſ Anglos 90. a	coenobium Patanij diui Antonij		rum Romæ 20. a filij de-	
chryſeus epitheton 34. b	72. a		generes 37. b tempore ſi-	
chryſolitus gemma 59. b	ceptum, pro initio	36. a	gna Romanorū habuerunt cru-	
chryſopraſis gemma. ibid.	cohoſpes.	ibid.	cem 116. b uictoria de Ma-	
Chryſoſtomus in fraternitate exul	colaphus.	ibid.	xentio & Licinio quo tempo-	
tat Chriſti 44. a in uirgi-	Collina porta Romæ.	ibid.	re obſtenta ſit.	136. b
nitate extollenda nimis 141.	Colonia Vettonienſium	48. a	Conſtans Conſtantine magni filius	
a ſuperſtitioſum habuit, B-	coluber, anguis, draco, ſerpens, qd		miſerè perit.	37. b
uangelſtarum ſcripta ſuſpen-	differant	122. b	Conſtantine Conſtantine Magni	
dere in conclauibus, ceu amule	Columbanus abbas	36. a & b.	ſilius miſerè perit	ibid.
ta contra pericula 129. a	Columbani diſcipuli	36. b	Conſtantine martyr	5. b
exceſſus fluuij 87. b	columbæ periphraſis.	ibid.	contamen	ibid. a
cicuta quibus uenenum ſit 34. b	columnaris lux.	ibid.	contracta morbo.	ibid.
cicere uerbum quid ſignificet. ib.				

- conuallare. ibid.
 cophinus. ibid.
 copertus. ibid.
 Corcyraeorū templū Venetijs 61.a
 Cornelius episcopus Romanus à Decio interfectus 21.b
 Cornelij papæ epistola de Cryptis 40.b & 41.a
 cornua mensæ 38.a
 corona pro martyrio ibid.
 corporalis ibid.
 corrigia. ibid.
 cortina genus uasib. ibid.
 corus mensura quæ. ibid.
 coruus ex arca à Noe emissus 39.a
 corui à Noe emissi allegoria. ibi.
 Cosmas Hierosolymitanus 2.a
 crater cuiusmodi poculum. 39.a
 creamen. ibid.
 creatura. ibid.
 Crementius martyr. ibid.
 creta medicorum. ibid.
 dem uaria differentia. ibid.
 Cretensiū templum Venetijs 61.a
 criniti agri 39.a
 Crispus Imp. Lactantij discipulus 77.a
 crux quid Christianis poetis signi-
 ficet. 39.b
 crucis poena qualis fuerit 40.b
 eam Constantinus Magnus su-
 stulit. ibid.
 crucem ligneam adorare, est aper-
 ta idolomania 39.b
 Cypria-
 nus quibus cōparauerit 40.a
 Tertullianus comparat literæ
 Græcæ Tau. 39.b
 cruce signabantur olim frontes
 Christianorum in baptismo. ibid.
 crucifixi qui. 40.a
 cruentifer. ibid.
 crupcea & crupellarij milites
 58.a
 crypta Agnetis, Sebastiani, Pan-
 cratii Romæ 41.a
 Verania. 138.a
 cryptæ quæ loca fuerint 40.b
 crystallus gemma 59.b
 Cucufatus martyr 41.a
 cui datius monosyllabus corre-
 ptus 41.b
 cuiq; trisyllabiū prima produ. ib.
 culmina. ibid.
 cū laete bibere, prouerbiale 77.a
 cumulatim 41.b
 cuneatus. 42.a
 curiositas allegoriarum inepta et
 barbara 49.b
 Cuspinianus 76.b & 136.a
 cutis detractio in capite, olim ge-
 nus poena 27.a
 Cyanens 42.a & 59.b
 Cybeles imago 86.a
 Cybeli dicata membra 126.b
 Cyclopica uita detestabilis 62.b
 Cyclopus deus Venter. ibid.
 Cyclopus similes qui. ibid.
 Cyclopus 42.a
 cylindrus. ibid.
 cygnus & fulica aues oppositæ
 98.b
 cygni cantio, prouerbiale. 42.a
 cymba. ibid.
 cymbia pocula sacra. ibid.
 cynocephalus. 9.b
 Cyprianus episcopus Carthagi-
 nensis à Valeriano Imp. gladio
 percussus 21.b & 42.a &
 137.a in fraternitate CHRI-
 STI exultat 44.a
 quis fue-
 rit 42.a
 Tertullianum ma-
 gistrum suum nominat 133.a
 Thecle protomartyris memi-
 nit 134.a
 Cypriani preces in martyrio edi-
 scendæ 42.a
 carmina. ibid.
 Cyprus 42.b
 Cyrus à canicula nutritus 63.b
 D.
 Daci populi potentes 42.b
 Dacia nō uicta ab Augusto,
 sed summotæ. ibid.
 Dacianus prator. ibid.
 centium tollit 141.a
 Dactylicus commaticus 30.a
 tetrameter catalectus 28.b
 trimeter hypercatalectus. ibi.
 demonis ministri qui Prudentio
 habentur 42.b
 Damalis mulier 13.a
 Damasus pontifex Romanus 42.
 b eius carmina. ibid.
 43.a quo tempore uixerit, et
 mortuus sit. Inuocatione san-
 ctorum stabiluit. ibid.
 Danaï filia apud inferos 55.b
 Daniel nescio quis recens somnio
 rum interpres, nugarum nuga-
 cissimarum scriptor. appella-
 tur 129.a
 Danubius fluuius 74.b
 David rex, Davidis, media longa
 & berui reperitur 43.a
 David & Goliath 73.a, b
 diasciatus 43.b
 debilis crurum. ibid.
 Decalogus carmini redditus 68.a
 Decius Imp. crudelis in Christia-
 nos 43.b tollit Hippolytū
 69.a
 defraudati 43.b
 deus cuiusmodi species prece-
 tionis sit 107.b
 demeritum 43.b
 Democritus & Epicurus atomo-
 rum architecti 13.a
 denuo dissyllabum 43.b
 depositi qui dicantur. ibid.
 depositum. ibid.
 designator quis sit 103.b
 detumescere 44.a
 Deucalion & Cippus Deucalio-
 neus 44.a & 34.b
 DEVS est pater noster 44.a
 DEI romphæa, fulmen 115.b
 deus semicantis 9.b
 deorum parentes Mentor & Phi-
 dias 52.a
 diabolus 44.b mundialis au-
 le ductor 90.a quibus no-
 minibus appelletur à Christia-
 nis poetis 44.b
 diaboli & CHRISTI certa-
 men 50.b
 diaconi duo cū episcopo suo com-
 buruntur 57.b
 diadema esse fasciam 44.b
 dialecticorum ratiocinationes ut
 Prudentius appellet 45.a
 Diana.

I N D E X.

Dianæ apud Spartanos liberi ad necem flagellis cædebantur 19.a	quid differant 112.b	Elorus Siciliam fertilem reddit 55.b
didrachmus 45.a	draconis insigne in uexillis 45.b	Enachim gigantes 62.a
didrachma, atis. ibid.	draconarij. ibid.	enchiridion ueteris & noui Te- stamenti 7.b
digestim 45.a	drama. ibid.	Enocratis martyr horribiliter ex- cruciata 48.b
digladiabile. ibid.	Drepanius poeta. ibid.	energima 48.a
dij duo bonus & malus, hic uete- ris, ille noui Testamenti 16.a	46.a	eneruo prima breui. ibid.
canum capitibus coluntur 26.b	ducatus. ibid.	Enochum fides sine morte in cæ- lesti 55.a
indigenæ 72.a	duetile. ibid.	enorme prima breui 48.b
45.a	duellum. ibid.	enubilatus. ibid.
Dilectianus Imp. Candidam cum filia Paulina lapidibus obruit 99.a	Dulce hæretici. ibid.	enormis species precatationis quæ dicatur 107.b
Felicem & Fortuna. tianum obruncat. 57.a	dulcor, & dulcui 46.a	Eous primam nunc corripit, nunc producit 48.b
Genesum tollit 60.b	duo, pro duos. ibid.	ephebus, & ephebus thyrifiger. ibid.
cuius Mi- mus per iocum baptizatus fit Christianus et matyr. eodẽ im- peratẽ tollitur Vincetius 141.a	dyscolus. ibid.	Epicurus & Democritus atomo- rum architecti 13.a
Dionysia, sacra Bacchi. 118.a	Eber, unde Ebraei. ibid.	epigramma de Apostolis 10.a
Dionysius episcopus Pariensis 45. a	Ebion hæreticus. ibid.	Epigramma in Helicij de Genio 61.a
Areopagita 13.a	ebrietas sobria in sacris literis, & eiusdem exempla 46.b	episcopi multæ significationes 48.b
disciplina Nazarena 92.a	Eccelesia 47.a	episcopale. ibid.
disciplinatus 45.a	ibid. quan- titas syllabarum eius explicatur. eccelesia & synagoga quid diffe- rant 132.a	episcopi Rom. successores Petri a postoli à Tertulliano enume- rati undecim 115.b
discipulum genitium pluralis. ibi- dem	eccelesia hostitia, imperia est de- bent 116.a	epistola Atalarici regis Gothorum, de succino 128.a
discruciat, huius discruciat. i bidem	eccelesiæ tenus 47.a	epistola Leonis pontificis contra Butychen 109.b
disparilis. ibid.	eccho quid significet. ibid.	e puina libido 49.a
distectus. ibid.b	ecquis, pro quis nam. ibid.	ER syllaba in carmine. ibid.
Ditis ara subterranea 132.b	eculeus, seu equuleus. ibid.	Erasmus Roterodamus 106.a
Ditis & Proserpinæ sacrificium 132.b	effigiare 47.b	à quodam sugillatur 38.a in proverbio σπιτακὺν πῖς repre- henditur 111.a
Διδοῦ Opus Prudentij 16.a	egeries. ibid.	eius iudicium de Prudentio 17.a
diuisio perpulchra precum 107.b	egregius prima breui, & secunda longa usurpatum. ibid.	Erasmus Stella de gemmis 60.a
diuus Martinus Fortunatum & Felicem Tarusianum, ex oculis laborantes, sanat 56.b	electrum, Electrei, Electrinum. ibid.	erebus 49.a
doctrina falsa uenenum fidei 138.a	ibid.	eremus, media longa & breui. ibid.
do drans palmus maior 111.a	Elegiacum carmen 66.a	Eresichthon tyrannus 62.b
dogma 45.b	Elegiaci carminis decorum. ibid.b	ergastula 49.a
dominari cum genituo. ibid.b	Bleutherius presbyter 102.b	Bridanus habet argentum 87.b
Domitianus gigas 62.b	Elas propheta sine aspiratione scribendum, & eiusdem ety- mon 47.b	Brinfridus rex à Francis uictus. 120.b
domum suam puuperibus assignat Euprepia 102.b	Elas aquas pestilentes fecit sa- lubres 90.b	
Donatus episcopus draconem ne- cat 8.b	elogium 48.a	
draco animal. ibid.		
draco, serpens, anguis, coluber		

I N D E X.

Brymanthus habet argentū 87. b	excidium regni Turingorum 56. b	Febri dea Romanorū 52. b. et 53. a
ES syllaba contra naturam correpta 49. a	excruciabile 51. a	et 121. a
Esaiæ prophetae martyriū. ibid. b	excruciatus quartæ declinationis. ibid.	Felix episcopus 120. b martyr à Diocletiano obtruncatur 57. a
Esquilina porta 4. a	exequalis. ibid.	Tarvisanus oculis æger, à diuo Martino curatur 56. b
Esquilinum Romæ 20. a	exfubulare. ibid.	Felices quatuor martyres 53. a
esse, rī āva 49. b	exhæres. ibid.	ferias esse apud inferos ea nocte, qua CHRISTI resurre-
essendum. ibid.	exinire. ibid.	ctio celebratur à mortuis. ibid.
etenim quomodo usurpetur. ibid.	exoletus. ibid.	feriatus. ibid.
ethica positum prima correpta. ibid.	exorcismus. ibid.	Farveolus Gallus. ibid. b
ethnicalitare non potuerunt, Chri-	exorcista secundus gradus Eccle-	Fescenina carmina. ibid.
stiano præsentē 80. b. et 81. a	siasticus 64. a	Fesulani montes 106.
etyma. vocabulorum Christiani	exoticum 51. b	fiCTOR 54. a
poetæ peruertunt interdum. 49. b	expergitus. ibid.	ficulneus et, ficulnus. ibid.
Euagrius de Thecla protomartyr 134. a	experimentum. ibid.	fides Enochum in cælu sine mor-
Euarestus Romanus episcopus 115. b	exsibilare in alia significatione us-	te tulit 55. a
Euangelista 49. b. et 50. a	surpatum, quam cōmuni. ibid.	fidei à fides media producta. 54. a
Euangelium Ioannis collo suscep-	exter, pro exterius. ibid.	fidei uenenū falsa doctrina. 138. a
sum portare, supersticiosum. 129. a	extimū uestis. ibid.	fidele 54. a
Ευχαριστία cuiusmodi sit species	ex tunc. ibid.	Fidelis Auitus 6. a
precationis 107. b	exultantia. ibid.	Fidelis mater Celsi pueri 31. b
Euentius martyr 50. a	Exuperius martyr 3. b	fidicula 54. b
Euganea uallis 26. a	F	figurare. ibid.
Eugenia martyr sub Gallieno 50. a	Fabricius uictor Pyrrhi 116. a	figurator. ibid.
a simulauit Alexandria sex-	Fabricius alloquitur Paulinū	figmen, pro figmento. ibid.
um uirilem. ibid.	episcopum Nolanum de inuo-	figmentis cur gausa sit antiqui-
Eulalia martyr sub Maximiano. ibid.	catione Nicetæ 100. a	tus 63. b
Eulaliae martyris patria 48. a	dentū de inuocatione Romani	fili nomen pro quolibet ex posteo-
Eulogius martyr 50. b. et 57. b	martyris 118. b defendit se	ris 54. b
Eumenides 55. b	contra Doctorem Hungere de	fili degeneres Constantini Ma-
Eumorphius miles crudelis 50. b	mōte Pyrenæo in Rhetis 112. a	gni 37. b
eunuchus. ibid.	Fabricij iudiciū de Decalogo car-	fio in dissyllabis correptum 55. a
Euphrates fluuius. ibid.	mine reddito 68. a	fiscella. ibid.
potamiū fertilem reddit 55. b	fabriliter 51. b	fistula, et fistulares uersus. ibid.
Euphemia martyr sub Diocletia-	factor seu formator 105. a	flabra uitalia. ibid.
no 50. b	factoris nomine Christiani poetæ	flabralis ibid.
Euphemie martyris templū. ibid.	et Iuriconsulti, quo pacto uo-	flagitiosi ut apud inferos senten-
Euphrosyne uirgo de familia A-	tantur 52. a	tia poetarū puniantur. ibid. b
uitorum 6. a	factura nomen nouum 52. a. et	flagrantia. ibid.
Eupolemius Christianus poeta 50. b	105. a	flammari, pro inflammari. ibid.
Euprepia titulum domus suæ assio-	falerum 52. b	Flauius Præsidius consul 136. a
gnat pauperibus 102. b	falsare, et falsificatus. ibid.	Flora meretrix Romana 55. b
exalceus 51. a	famidus. ibid.	scribit Senatū heredem. ibid.
	famula, et famulari. ibid.	Florianus abbas 11. a
	fanatici homines. ibid.	fluiscere, pro fluere 55. b
	fascibus media producta. ibid.	fluui qui sint oppyge diuina. 87. b
	fascidici ministri dæmonis 42. b	fluui
	fatus declinationis quartæ 52. b	
	Faustus ex abbate episcopus 4. b	
	Pelagianus. ibid.	

I N D E X.

fluuij terram latificantes	55.b	Galli dicti quasi minime uiri.	Geruasius et Protasius martyres.
fontes Vaticanani montis	137.b	ibid.	ibid. b
forare, pro perforare	56.a	ganeum qui locus dicatur	Geruasius & Protasius cum pa-
fortune imago.	ibid.	Ganges flumen paradisi.	tre suo Vitali proijciuntur in
Fortunatus Christianus poeta quis		eiusdem descriptio.	fontem
fuerit, quæ sit perpeffus, &		Gangrenses concilij decretum con-	142.a
quæ scripserit	56.a. &	tra uirginitatis nimios laudato	gerundium in dum cum accusati-
57.a		res	uo
Fortunatus, pro Fortunatianus.		141.a	61.b
57.a à Diocletiano cum fra-		gastrimargia	Geta pro Gohis, & Geta pro
tre Felice obtruncatus.	ibid.	58.b	ibid.
Fotinus hæreticus	57.a	gaudium gaudere.	Gigas, pro uiro forti
fortis quartæ declinationis.	ibid. b	ibid.	63.a
franea uox Germanica	115.a	Gaulala populi.	Gigantis nomen qui uitiosum red-
Franciscus nudus religionis causa		ibid.	diderint.
curfuit	81.b	gebenna locus quis.	ibid.
fraternitas CHRISTI	44.a	gebennæ mancipium, prouerbiale.	Gigantes qui dicantur
fratris filius, et fratris nepos.	57.b	59.a	eorum quatuor genera.
Fridericus Barbarossa	75.b	Gelasij papæ uerba de Sedulio	ibid.
Fridericus tertius Saxonie elea-		24.a decretum.	Gigantum ætatis, prouerbium
tor, imperij uice tenens	76.b	ibid.	61.a
Fronto martyr	57.b	Gemblacensis de Sedulio	Gigantum similes qui.
Fruetuosus martyr.	ibid.	24.a	ibid. b
fruges cere.	ibid.	gemini fratres Castor & Pollux.	glaucoma uitium oculorum
ibid.		59.a	63.a
fuat, pro fit.	ibid.	gemma Beli	glutitus, pro deglutitus.
Fulberti episcopi laudabilia.	ibid.	59.b	ibid.
fulica & cygnus, aues oppositæ.		gemma princeps in annulis signa-	Gnosia capella.
98.b		torijs	ibid.
fulmen DEI romphæa	115.b	60.a	Gnostici impurißimi hæretici
funerare	58.a	gemmæ explicantur	
funerum curatores	103.b	59.a	Golgotha uox Syriaca
furiare, furuerunt, furunt	58.a	Genealogus Moses	63.b
furunculus	27.a	60.b	orbis terrarum medium.
Fuscina Alcimi Aulii soror	4.b.	Genesis Diocletiani mimus, fit.	ibid.
& 6.a		martyr.	Goliath gigas
fusuaria	36.a	Genesis martyris tormenta &	73.a & b
		supplicium.	Golias & David
		ibid.	Golbi Liguriam & Venetiam
		Genesis Cypriani	funditus euerterunt
		295.a	106.b
		Hilarij ad Leonem papam	Gothorum duces.
		303	ibid.
		& 304.b Cl. Marij Victo-	Gothica clades.
		ris	ibid.
		311.b	grabatus qui lectus dicatur
		60.b	63.b
		genesis quid significet	grabati nomine uti Triphylius no-
		ibid.	lens, palam reprehenditur. ib.
		genij qui habiti sint.	Gracchorum familia Christiana
		61.a	
		genitalia dijs dicata	64.a
		Genferichus Romam cepit	gradus Ecclesiastici qui fuerint.
		109.b	ibid.
		gentiles & pagani	Gracia mendacij accusatur.
		109.a	ibid. b
		gentilium mos in notis sibi ferro	granaria Romanorum.
		inurendis	ibid.
		93.b	grauidare.
		gentilitas multis uarijsq; polluta	ibid.
		libidinibus	gregalis, cui contrarium est egre-
		61.a	ibid.
		Gennadius	gins.
		5.a. & 16.a. b.	
		Georgius Alexandrinus	Gregorius Syneßij interpres
		115.a	60.a
		Georgius Amylius	Gregorius episcopus
		61.a	56.a
		la de gemmis	Gregorius Turonensis
		60.a	32.b
		reprehē-	Gregorij pontificis præclarū di-
		dit Flaminiū	Etum de uirginitate
		111.a	141.b
		Cassander	Guilielmus Budæus
		24.a. & 74. b. & 106. a	111.a
		martyr apud Græcos magni fit	Guarinus de purpura & cocco
		61.b	
		Georgij martyris historia	112.a
		61.a	

I N D E X.

Gundelbaldus Burgundionum rex
Arianus 4.b
Gymnasium 64.b
gymnas quid significet. ibid.
Gymnosophistæ qui fuerint 83.a
gypsum quid sit 64.b

H

Adrianus sextus Pōtifex poe-
tis iniquus 24.b
hæmorrhagia 3.b. & 4.a
hæmorrhōis animal 8.b
hæmorrhōis serpens 63.a
hæresis prima breui 65.b
hæreses D E I filio detrahentes
65.a
hæreses charybdis 33.a
hæresiarches 65.b
hægis prima longa. ibid.
halare uerbum. ibid.
Halicarnæsi locus de Termino
133.a
harmonie significationes 65.b
harpfa musicum instrumentum a-
pud Germanos 90.a
hebdomas 65.b
Hecatombæ. ibid.
Heinrychus Siberus 106.a
Helena familiam, patriam, et ma-
ritum perdidit 76.b
Heliogabalus Cyclops 62.b
hellenismus pro gentilismo 64.b
Hemiterius martyr 66.a
hendecasyllabus Phalæcius 28.b
hendecasyllabus sapphicus 29.a
Hephæstio Stichologus 129.a
Hercules cum Musis Romæ con-
fors templum habuit. 66.a
cur sit a doctis cultus. ibid.
muscarum abactor. 18.b præ-
ceptorem suum occidit. 63. Ti-
rynthius cur dictus 135.a
Hermione familiam, patriam &
maritum perdidit 76.b
Hermon mons altissimus 88.b
Heroicum carmen 66.a
Hetrusci aruspices 83.a
hexæmeron carmen 66.a
hexæmeron Draconij 45.b
hexæmeron Prudentij Opus nō-
dum uenit in Fabricij manus

16.b
hexametrum carmen 66.a he-
roicum & Pythium dictum.
ibid.
hexametri heroici carminis deco-
rum 66.b
Hieronymus de Damaso 42.b.
43.a de Tertulliano 133.a
de Victorino rhetore 140.
b delectatus lectione Iuenci
76.a in uirginitate extollen-
da nimis 141.a presbyter
68.a
Hieronymi laus 68. b liber de
uiris illustribus. 23.a testimo-
nium de libris Biblicis carmi-
ne scriptis 79.8
Hierosolyma quis ceperit, euer-
rit, instaurarit 68.a
Hierusalem ut à Christianis poetis
usurpetur 67.b
Higinus Rom. episcopus 115.b
Hilarius quæ scripserit 68.b
Hilarij laus. ibid. eiusdem
hymni 69.a
Hildebertus Lauerdinus 30.a
Hippocratis laniena, prouerbiale
69.a
Hippona dea 42.b
Hippodamus de Sophistis 124.b
hipponactius 29.b
Hippolytus martyr 69.a
historia Magdeburgica 99.a
historia Liuonica 138.b
historia Prusica. ibid.
historicum genus interpretadi sa-
cra 73.a
Hoc habet, prouerbiale 69.a
homo dictus ab humo. ibid. b
hominis formatus, est leno pudoris
96.a
hominis uultus septiformis 122.b
homines apud Neureos & Arca-
des in lupos mutantur 138.b
homines mutari uerè in lupos te-
stantur historia. ibid.
homuncionita hæretici 65.a
Honorius Romæ, Arcadius Con-
stantinopoli imperauit 15. a
Honorius & Arcadius filij Theo-

dosi Magni 14. b Imp.
fratres 71.a
Honorij Romani episcopi epigrā-
ma de Apostolis 10. a. & b
hora nona diei 93.a
Horeb mons 89.a
horrendum, in parenthesi 69.b
hospitia Ecclesiæ imperia esse de-
bent 116.a
hostes Christianorum acerrimus
Galerius Imp. 58 Maximis-
anus. ibid. Gallienus &
Valerianus. ibid. & 137.a
hostes Christianorum miserrime
pereunt 58.a Romanorum
potentissimi enumerantur 116.a
hosticus pro hostilis 69.b
humani corporis structura. ibid.
humani generis pestes nullis tem-
poribus defuere 63.a
humida, pro aquis 69.b
Hunaldus de reprehensione aua-
ricia 36.a
Hungerus doctor Aquiburgensis
112.a
hyacinthus gemma 59.b
Hyacinthus puer ab Apolline disco
interfectus 97.a
hyalus, uel hyelos 69.b
hybris serpens 8.b
hydra anguis 69.b
hydria uas aquarium. ibid.
hydrius puer, pro aquario 70.a
hydrops. ibid.
hydrus anguis. ibid.
hymen absolute. ibid.
hymnistæ, seu hymnorum scripto-
res qui sint 70.a
Hymnus prædarius 117.b

I

Iacobus Spigelius 106.a
iambiæ dimeter acatalectus
archilochæus 27.b
iambiæ dimeter catalectus ana-
creontæus 28.a
Ianiculum mons Romæ 70.b
iaspis gemma 59.b
Iberia, uel terra Ibera 70.b
idea, media producta, ibid.
idoliura

idolum quid significet.	ibid.	ibid.	te usurpatur	74.3
idoli media breui cur poetæ Cbri	inaspaciare	72.b	Ioſeph cui ſit uenditum in Agypto.	
ſtiani uſurparint	inſtimulare	73.a	ibid.	
idola quæ gentes non admiſerint	inſtrumenta muſica	90.a	ira Achæmenia quæ dicatur	1.b
71.a qui primò fecerint. ibi-	inſubiectus, pro libero & ſui iuris	73.a	irritamen, pro irritamento	74.a
dem. uenerari potius, quàm	in tantum, pro tantopere	72.a	Iſaciꝝ Alciꝝi Auiti pater	4.b
eorum fabros, Senecæ ſtolidū	intemporalis & interminuſ	73.	Iſcharioth Iudæ proditoris cogn	
uidetur	a		men	74.a
idololatra quid ſignificet	interpretandi ſacra genera duo	73.a	iſidis ſacerdotes.	ibid.
idololatria. ibidem idolola	ibidem tria, & deniq;		Iſrael media indifferente uſurpa	
trix.	quatuor numerantur.		tum.	ibid.
idololatriæ maximꝝ author Nim	interuention; inſeſtabilis	73.b	Iſter flumiꝝ.	ibid. b
roth	intonare	74.a	Ithaciꝝ Priſcilliani hæretici diſci	
Ieſus diſſyllabum à uocali incipiẽs	inuocatio ſanctorū 100.a		puluſ	108.b
71.a	do irreperſit in Eccleſiam 118.		itiner. pro iter	74.b
Iezabel altera Brunhildis, regina	b. à Damafco Romano ponti-		iubeo cum datiuo.	ibid.
Burgundionum	fice ſtabilita	43.a	Iudæi ad fidem conuertuntur, &	
immeritum, pro facto indigno poe	Innocentiuſ martyr	3.b	baptizantur ab Auito	6.b
na	Ioachinuſ Vadianuſ	111.a	Iudæi dicti Apellæ	9.b
impaſſibilis pro impatibilis. ibid.	Ioachimi Camerarij liber de Pijſ		Iudæi unde dicti	74.b
imperia eccleſiæ hoſpitia eſſe dea	& catholicis precibus 119.a		Iudaicuſ ſecunduꝝ indifferente u-	
bent	Ioachimi Camerarij ſalutaris ad-		ſurpatum.	ibid.
impiatum	monito de Poetis 138. b &		Iudæiſ Iſchariothæ apoſtata	9.b
impietas nulla diuturna	139		de ficu ſe ſuſpendit	54.a
impietatiſ exemplū Maxentiꝝ.	Ioas rex Iudæ præceptorū filiū		Iudæiſ & Iſchariothæ quid ſigni-	
ibid.	occidit	63.a	ficient	20.a
inaltare uerbum	Iodocus Clichtoueuſ	106.a	Iudæ merces	72.a
Inarime in Campania	Iodoci Clichtouei liber ad Fr. Mo		iudiciū Braſui de Prudentio	
Indages pro indagine	linum	142.a	17.a	
indiferuſ.	Iodocus Vuillichiꝝ	111.a	iugaliſ & iugaleſ qui dicantur.	
Indi noſticolæ dicti	Iobanneſ Adolphuſ 6. b & 106.		74. b	
India quæ precioſa mittat	a Banno. ibidem. Ca-		iugfluſ, iugiter	75.a
indigenæ diſ.	mers 35. a		Julia lex, & Julia martyr. ibi-	
indomabilis.	Damaſcenuſ 2. a		dem	
indubid.	Buangelifta 58. a & 91. a Ga		Julianuſ Imp. apoſtata	9. b &
induperator, pro imperator. ibid.	gnciuſ 5. a & 106. a & 140.		75. a à quibuſ factuſ ſit apo	
b	a Herolduſ 106. a & 133. b		ſtata 124. b	
incapax, in centiuꝝ, incerare, in-	Hartunguſ 117. a		gig. aſ 62. b	
ceſſanter	Mopſuſ		Pe-	
inchoamenta.	90. b		lagij diſcipuluſ	101. a
incubatio in templis	Oporinuſ 43. a &		Juliani Imp. dictuꝝ: Lotuſ procul	
infiduſ, pro infidelis.	57. a & 87. b & 106. a &		abſit, & unctuſ	80. b
inſinitiuſ loco nominis.	117. a & 133. b & 140. b		Iulij ſecundi pontificis ſepulchrū	
ibid.	Reuſchbiꝝ 90. b		uiolatuꝝ propter ſapphiruꝝ	
in ſoſſa ruere	magiſter à diſcipuliſ conſoſſuſ		gemmuꝝ	60. a
inhabitare prima longa	30. b		Iuluſ, pro Romano	75. b
iniurioſuſ.	Sicharduſ 106. a &		inueniunt, pro molli.	ibid.
innatuſ, nondum natuſ.	109. a		Iupiter Lapiſ, aut Conſuſ	19.
imperturbatuſ, inquietare, inſenſi	Iohāniſ ſexti epiſcopi Romani ad		a	
biliſ.	Fidelem Auituꝝ epiſtola 6. a		Iupiter nutrituſ à capra	63. b
inſignia Romani magiſtratuſ.	Ioniſ Aurelianeſiſ epiſcopuſ 99.		iaratio uſitata apud uetereſ	31.
	a & 100. a			
	Iordanis flumiꝝ media indifferen			

INDEX.

Iustina martyr 75.b	eiusdem	laurea pro uictoria.	ibid.	Lilius Gyraldus 5.a. & 16.b
magnificum templum Patauij.		Laurentina Romuli & Remin-	ibid.	limare, & limari 80.a
ibid.		trix.	ibid.	limoniates gemma, quæ Plinio di-
Iustinianus Imperator Christia-		Laurentius martyr prædicit Con-		catur 60.a
nus 9.b. & 11.a		stantinum Magnū euerfurum		Linus apostoli Petri successor
Iustinus martyr 42.a		Paganismum 37.b	tem-	115.b
Iustini Imperatores ambo Chri-		plum eius Romæ 78.a		liquabile 80.a
stiani 9.b		lector primus gradus Ecclesiasti-		liquor laticia, pro uino 80.b
iusticiū quid 75.b		cus 64.a		Lirimensis abbas de Tertulliano
Iustus martyr. ibid.		lectus igneus tormenti genus 78.a		133.a
Iuuenalis de aquila consuli Roma		à Decio excogitatum. ibid.		litamen, pro litatione 80.b
no prælata 11.a		Leda à Ioue compressa post mor-		Liuita Drusilla 53.b
Iuuenicus quis fuerit, & quæ scri-		tem Nemesis 78.a		liuidare, pro liuidum facere 80.b
pserit 75.b. & 76.a		Leda, Helena, Hermione familiis,		Liionica historia 138.b
Iuuenici lectione D. Hieronymus		patriam, & maritos perdidere		loculus in Euangelio quid 103.a
delectatus. 76.a		runt 76.b		locus Gelly de Pygmæis 111.a
K		legifer, legirupa, leguli auri 78.b		Locus Plinij de Pygmæis. ibid.
κλάω & κλάω 112.b		legio Thebea felix 3.b		locusta & bruchus quid differant
κλιμακία 55.a		lembus cuiusmodi nauigium 78.b		22.b
κλῆμα, κλῆμα Opus Prudentij 16.a		Lēnia terra sigillata dicitur 125.a		locustæ, cibis Ioannis Baptistæ,
κλέω & κλέω ῥήσιμα quid diffe-		creta 39.a		& aliorum 80.b
rant 36.a		leno pudoris est hominis ornatus		ibid.
L		96.a		lucutuleia rana. ibid.
Labarum quid 76.a		Leo pontifex 109.b		loquela, pro sermone. ibid.
labrusca quid ibid.b		Leonis pontificis epistola contra		lotus procul absit & unctus, Iulia
labruscam uis præponere. ibid.		Eutychen 109.b		ni imp. dictam. ibid.
labyrinthus, pro erroris occasio-		Leonis decimi pontificis deposti-		Lothi uxoris statua, sal sigillum
ne. ibid.		tum 43.b		dicitur 123.a
lacæna, pro muliere impura. ibid.		Leodegarius martyr 36.b		loti & uncti Christiani per con-
Lactantius Firmianus quis fuerit,		Leonhardus Quercetanus 17.b		temptum dicti cur 80.b
quid scripserit, & quando ui-		Leontius episcopus 2.a. & 78.b		lubricare 81.a
xerit 76.b. & 77.a		lepra unde dicta. 78.b		Lucanus uenenosorum serpentum
Lactantij carmen de Phœnice		lethæum 79.a	lethum. ibid.	ubi meminerit 81.b
104.b	locus de Christianis	leuis prima longa pro intonso.		Lucas euangelista 50.a
eibni eorum sacrificijs assisten-		ibid.		Lucas Hordysius 90.b
tibus 80.b	uaticinium de	Leuita, uel Leuites. ibid.		lucifluis 81.a
peritura Roma 41.a		Libanus mons. 79.b. & 89.a		ludimagistri à discipulis suis con-
laticia dator CHRISTVS 80.b		liberi immolabantur Belphégor		foffi 30.b
laminæ candentes tormenti genus		19.a		Ludonicus Senflus 50.b
77.a		libido equina 49.a		luna sphaera menstrualis 81.a
laminis, pro laminis 132.b		libido nulla impunis 12.a		lunaticus morbus, et lunatici qui
lampas, pro splendore ibid.		libidinis exemplū Maxentius. ib.		sint. ibid.
lana circulatorum. 77.b		Libitina Horatio quid 103.a		lunatici & siderati qui dicantur
lancinare, & lancinatores. ibid.		Libitinaris quis sit. ibid.b		ibid.
lanities. ibid.		libri Biblici carmine scripti 79.b		lupercalia sacra 118.a
lapidatio, laqueare, larua. ibid.		Libyca pellen 80.a		Lupercæ martyr 81.b
Latina uia Romæ. ibid.		Licinius & Maxentius Impp. à		Luperci sacerdotes qui. ibid.
latrones q̄ sint olim appellati 78.a		Constantino uincuntur 136.b		Lupicinus Viennensis archi epi-
lauacrum media breui ibid.		Lilius de Prospero Aquitanico		scopus 40.b
		109.b		Lupus Campaniæ dux 56.a
				lusciniæ ædon 2.b
				lusciniæ

I N D E X.

Mentor & Phidias numinū pa- rentes dicuntur	103.b	speculo	59.b	Myron, signorum fusor	90.b
meretrix scenica	87.b	molæ partes ut uocentur	120.b	Myronis forceps.	ibid.
meridies prima longa, & altera breui.	ibid.	molæ quondam ab asinis uersatæ, ibid.		Myrrheti fontes.	ibid.
Merobaudis carmen de CHR. S T O unde transcriptum.		molarum agitatio.	ibid.	mystarches, & mysteriarches. ibidem	
ibidem		Molossorum canes	26.a	mysterium, & mysticum.	ibid.
merum, pro nudo.	ibid.	monachus unde dictus	88.b	mysticum genus sacra interpre- tandi	73.b
Mesopotamia	50.b	monachi & monachæ ut Germa- nis dicantur	58.a		
metalla unde petantur	87.b	monasteriū martyrum Agaunen- sium	5.a	N	
metaphoræ audaces & elegantes		mons Brennerus	112.a	Nabal centaurus	62.b
Fabio quæ	21.b	mons Vaticanus	137.b	Naddauer, ciuitas	91.a
Metia porta Romæ	4.a	monstrificus, & monstruosus	88.b	Nanice carmina quæ.	ibid.
metreta & amphora idem	88.a	b		Naim, urbs Galilææ.	ibid.
metrum quid	117.b	monumentum Saloduri de Epona dea	49.a	nardus, & nardinum unguetum. ibidem	
metrum & rhythmus quid disse- rant.	ibid.	monumenta, & monimenta quæ uocentur	89.a	nardi pisticæ unguentum.	ibid.
Mexentius tyrannus	62.b	montes Efulani	106.b	Nariscorum sedes Voilandia	26.
Michael Beutherus	21.b	montes Iudææ	88.b	a	
Michael Galliculus	35.a	morale genus interpretandi sacra	73.a	Natalis Venetus	30.b
Michael Toxites	6.b. & 106.a	Moria, collis Hierosolymis	68.a	natiuitas	91.b
militēs canes	26.a	moriturorum deus	35.b	natrix animal	8.b
militēs causarij	31.b	mortes, pluraliter	89.a	nauearchus	91.b
milleformis diabolus	88.a	mortificina, mortificatiū, & mor- tificum.	ibid.	naucula, pro naucula.	ibid.
Nimus Diocletiani per iocum ba- ptizatus, sit martyr	60.b	morum uenenum tinctura	138.a	nauffagare.	ibid.
Minciades Virgilius dicitur	88.a	mos gentilium, in notis ferro inu- rendis corporibus suis	93.b	nauis uenter & uterus.	ibid.
minium pigmentum	32.b	Moses, & Moyses	89.b	nauitarum uox, celeusma	31.b
minium duplex	88.a	Moses genealogus	60.b	Nazarena disciplina	92.a
mirabile & mirum in parenthesi usurpatum.	ibid.	mox, protinus	89.b	Nazareni Christiani dicti per cō- temptum	91.b
miraculorum in utroq; Testamen- to collatio	25.a	mulier à fluxione sanguinis cura- ta Caparnai	4.a	Neara Ariadne & Omphalis di- tæ sunt	92.a
Mirmillo gladiator	88.a	mulier Syropharnissa	107.b	Nibrissensis reprehenditur	39.a
μυροπαιστα	31.a	mulierum ornamenta	89.b	necuit, pro necauit	92.a
miserum, in parenthesi	88.b	multiformis, & multinodus.	ibid.	nesas in parenth. si.	ibid.
Missis agere	41.a	multiplicare	90.a	Nero uita & moribus pōtentum	
Missis agere se proficitur Pius no- nus à Petro, Romanus episco- pus	102.b	mundialis aulæ ductor diabolus. ibidem		92. a tollit Gerasium & Prothasium	61.b
Mitbra Chaldaeorum numen alijs dñs prelatum	26.b	munus iuuentæ.	ibid.	Nerone imperate. cruciatur Vita lis martyr	142.a
mitificus	88.b	Murbacensis bibliotheca	56.b	Nicetas episcopus Dacorum	42. b
mitra, peregrinum nomen.	ibid.	musica instrumenta	90.a	Nicetas episcopus à Paulino inuo- catur	100.a
Mitbridates rex Ponti	26.b. & 116.a	Musici, qui mel. diu ediderunt in Christianos poetas.	ibid.	Nicophorus de Damaso	43.a
à Pompeio uictus. ibid.		Musici soni.	ibid.a	Nicetius antistes Treuerensis	56. b
eius interitus.	ibid.b	Mutinus, nomen Priapi	108.a	Nicolaus apud Moschobitas inter duos primas tenet	61.b
misuride Chaldaei usi sunt pro				Nilus	

I N D E X.

Nilus Aegyptum fertilem reddit
55.b Nilicolæ 92.b
Nili tria nomina. ibid.
nimbus quid sit. ibid.
Nimroth gigas idololatri author
18.b
ninguidus 93.a
Niphates mons 50.b
Nipblm gigantes 62.a
nitefactus 93.a
niualis. ibid.
noeticolæ Indi 93.a
Noz pronepos Enoch 55.a
Noeibus hæreticus 65.a. & 93.
a
nominatiuus & genitiuus substan-
tiuorum pro adiectiuo et sub-
stantiuo poni consuevit 92.a
Normanicum litus 26.b
nona diei hora 93.a
nota ferro iniustæ. ibid.b
nothus quis dicatur. ibid.
nouellare. ibid.
noxale & noxiale. ibid.
Numæ arx, domus, sepulchrum
108.a & b
nummi Philippi & Thasij. ibid.
nuncium in genere neutro 93.b
numina numero singulari. ibid.
mundinari 94.a

Obblaſterare & obbruteſce-
re 94.a
obedia ſecunda correpta. ibid.
obex pennarum. ibid.
obliſus, Prudentianum. ibid.
obliuiſus, pro obliuiſo. ibid.
obludere. ibid.
obryzum quid 94.b
obſequela, pro obſequio. ibid.
obſonia, dapes decorum. ibid.
obſtranguſatus. ibid.
obtemperanter. ibid.
occiduaſis & occiduum. ibid.
ofella, prima correpta 95.a
offutia, apud Plantum 32.b
Olla, deus Aegyptiorum 95.a
Olybrius conſul. ibid.

olympius quod tempus dicatur
81.b
omnicreator, omniformis, omni-
genus, omnimodus, omnipar,
omnipater, omniparens, omni-
pollens, omnitenens 95.a et b
Omphale Herculis 92.a
onager 95.b
onyx & onychites gemma 59.b
opimum, pro eximio 95.b
Optatus martyr. ibid.
opulens, pro opulento. ibid.
Opus Paſchale Sedulij 23.a
Orentius, poeta Chriſtianus 95.b
organum inſtrumentum muſicum.
ibid.
orgia ſacra Bacchi 118.a
orichalcum 96.a
ornamenta mulierum 89.b
ornatus hominis, leno pudoris di-
citur 96.a
orlyx & ortygometra. ibid.
oſſum, pro os. ibid.
oſtrum Sarraunum 119.b
oſyris canem cuſtodem habuit
9.b
Ottho Friſtingenſis 35.b
oua aſpidis rumpere, prouerbi-
um. 3.a

P

Pacatus Drepanius 46.a
Pæanes hymni 96.b
pæanum ſcriptores. ibid.
pædagogus. ibid.
pægna luſus puerorum 97.a
pagani & gentiles. ibid. et 189.a
palaſticum inſtrumentum 97.a
παλαῖον & παλαῖον quid diſfe-
rant 111.a
palaſtinus ramus 97.a
palaſtra & palaſtricus. ibid.
palatinum. ibid.
παλῆστρα & propola 109.a
pallium & chlamys quid differat
33.b
palma pro uictoria 97.b
palmata ueſtis quæ dicatur 1.a
Palmerij Chronica 11.a
palmus maior & minor 111.a

Palpamen, & palpar 97.b
palpebralis. ibid.
Pandulphus Anglus 59.b
panegyricum Paulini in Theodo-
ſium Imp. 100.a
panni, pro ueſtitu plebeo 97.b
Panuinius 76.b. & 136.a
papyrus quid olim fuerit 97.b
paracletus penultima breui. ibid.
paradigma. ibid.
paradiſus ubi fueris, diſputare ni-
ſis ocioſorum hominum 98.a
paradiſiacus, & paradiſicola. ibi.
paralyſis, & paralyticus. ibid.
paranympbus. ibid.
pardus animal. ibid.
parère, pro apparere. ibid.
Paris nutritus ab urſa 63.b
parium marmor 98.b
paropſis. ibid.
parra, & parruza auis. ibid.
Parrbaſius de purpura & cocco
112.a
parricida & parricidalis 98.b
participatus. ibid.
paſcha in prima & tertia declin-
tione. ibid.
Paſchalis operis Sedulij diuiſio 24.
Paſtor martyr 99.a (a
Patauium ſtudioſorum mater fide-
lis 75.b
patientia Chriſtianorum in tor-
mentis 105
patibulum crux Chriſti appella-
tur 99.a
Patriarchæ. ibid.
Paulina martyr. ibid.
Paulinus Nolanus episcopus 31.b
& 99.a inuocatione & meri-
ta ſanctorum exaggerat 100.
a laudatur à Baptiſta Man-
tuano. ibid. b reprehenditur à
Fabricio ibid.
Paulinus uir conſularis 99.a eiuf-
dem carmen de Iohanne Bapti-
ſta, & epiſtole ad Auſonium.
ibidem
Paulinorum familia 100.b
& 101

INDEX.

Paulus apostolus Atheniensium pri- mus doctor 13. a lupus rapax ex uaticinio Iacobi 101. a eius- dem artificium 121. a Diacono 11. a Eberus 82. b Nar- bonensis martyr 101. a se- cundus Pontifex, poetis iniquus. 24. b	tyria & templa Romæ 102. b	platea, pro loco quouis 105. b
pauperibus domus assignatur ab Euprepia 102. b	Petrus Rigenfis 68. b	Platonis dictum de beatis Rebus- pub. 114. b
pax sui seculi. Constantinus Ma- gnus 76. a	phantasma & phantasmatici hæ- retici 65. a & 103. a	plebes pro plebs 105. b plebium ge- nitivus pluralis. ibid.
pausa, pro quiete 101. a	Pharao media producta 103. a	plenitudo temporis. ibid.
peccamen. ibid.	Pharos insula. ibid.	pletura, pro impletura. ibid.
pecuale animal, pro asino. ibid.	Phasis fluvius 58. b	pleuresis quædiu fuerit in usu. ibid.
pecus, & pecusculum. ibid.	pheretrum Latine uarijs nomini- bus exprimi 103. a	b. quæ nomina habeat in lin- gua Latina ibid.
pedetentim. ibid.	Phidias statuarius. ibid. b	Plinij locus de Pygmæis 111. a
Pelagius hæreticus, & eius disci- puli. ibid. coluber Britan- nus. 107. a	Philippus apostolus crucifixus 40. b	plumbatæ pilæ Christianorum tor- menta 105. b
pellectus, pro pellito 101. b	Philippus Beroaldus 6. b	pneumaticus pater Celsi pueri 31. b
pendeo, & pendo quid differant. ibid.	Philippi etymon 104. a	podagra arthritidis species 12. b
Penens habet argentum 87. b	Philippi nummi 103. b	podium 196. a
Pentapolis 101. & 143. b	philosophi multitudinē deorum non admiscere 104. b	pœna influcta diuinitus Christianis. norum hostibus 106. a
peplum cuiusmodi uestis 101. b	Phison fluvius, eiusq; descriptio 58. b	pœnalis labor, pœnale facinus, pœ- nale Chaos 106. a
πεπλην palla muliebris 132. a	Phlegethontius 104. a	poemata esse hæretica cur quidam legum professores putarint. 24. a
percitus, pro celeri 101. b	Phlegrei campi. ibid.	poetæ Christiani à Venantio enu- merantur 106. b. in carmi- num præcepta peccantes excu- santur 1. a. interdum etyma uocabulorum peruertunt 49. b
perdicere, pro perorare. ibid.	phœnix resurrectionis argumen- tum. ibid. b	obsœni è scholis exterminandi 138. b & 139
perduellus 102. a	Phoenis hæreticus. ibid.	poetarum Christianorum inter- pretes 106. a
περι τριτάτου Prudentij opus 16. a	phrenesis. ibid. phreneticus. ibid.	poetis qui pontifices fuerint, et cur iniqui 24. b
perminimus 102. a	physis, & physici. ibid.	poetas profanos legi potius, q̃ sacros libros, queritur Cl. Ma- rius Victor 139. b
permutatio animorum. ibid.	Pierius Valerianus 24. a	Pollentini campi 106. b
Perotus reprehenditur 57. b	pigmentatus 104. b pigmento- tum 105. a	pollentior quis 103. b
perpet, & perpetuare 102. a	pinus arbor Pani et Cybeli sacra. ibid.	Polybi medici sphaeragis 125. a
Perse idola, ut Iudæi, non admis- erunt 71. a	pistica nardus apud Euangelistas. 91. a	Polyeleti malleus 106. b
Perfes rex Macedonia ab Aemi- lio uictus 116. a eiusdem in- teritus. ibid. b	Pius nonus à Petro Romæ episco- pus profitetur se missas agere 102. b. idem. decimus à Petro fuisse memoratur. 115. b eiusdē epistola recitatur 102. b	Polymnestor tyrannus 62. b
persona secunda quartæ coniuga- tionis correpta 102. a	Placidina Leontij episcopi cōiunx. 78. b	Polyphemus Cyclopus princeps 62. a
pestes humani generis, nullis tem- poribus defuere 63. a	Placidus Lucetius 23. a	poma Cybeles 105. a
Petrus apostolus Romæ in carcere milites baptizauit 20. a cru- cifixus 40. b Cephæ uoca- tus 103. a	planatum æquor 105. a	pompare 106. b
Petri & Pauli apostolorum mare	Planudis epigramma 112. a	Pōpeius Hierosolyma cepit 68. a
	Planus impostor unde dictus fue- rit 105. a	Pompeius uictor Mithridatis 116. a
	plasma, plasmare, plasinator, plasmatus. ibid.	

I N D E X.

Y 3 Quiri#

- Quirinalis porta Romæ 36.a
 quisq; pro quisquis 113.b
 quocunq; καὶ τούτοις. ibid.
 quomodo, prioribus duabus breui-
 bus & ultima longa. ibid.
- R
- R** Adagastus Gothorum dux
 15.a & 74.a. & 106.b
 Radegundis regina 6.b Turin-
 gica sanctissimæ matronis com-
 parata. 56.b
 radiatilis 113.b
 radicare, pro radices agere. ibid.
 ramus Palestinus 97.a
 Raphaim gigantes 62.a
 reatus, pro culpa 113.b
 recogi, pro redire in unum 114.a
 recretus, pro renatus. ibid.
 reddere, pro respondere. ibid.
 refuga, pro transfuga. ibid.
 reges antiqui inter deos retulerūt.
 ibid.
 regestum, barbarè registrum. ibi-
 dem
 regimen, pro regno. ibid.
 regni Turingorum excidium 56.
 b
 repedare, rescalpere, restaurare,
 resultare, reuenire, reuertere.
 114.a & b
 ῥήτωρ & ῥήτωρ quid diffe-
 rant 36.a
 refedit aula, pro in aula 114.b
 respública quæ beatæ, sententia
 Platonis. ibid.
 retia, quæ macula dicantur 32.b
 reuigescere, pro renasci 115.a
 reuiuere, pro reuiuiscere. ibid.
 reuocare sub incudem, prouerbia
 le 133.b
 rex cuiusvis eminentiæ uocabulū
 115.a
 Rhea mater Romuli. ibid.
 Rheni cataractæ 31.a
 Rhododaphne Latinum nomen
 non inuenit 115.a
 robur machina lignea. ibi-
 dem b
- Roma à Genserycho capta 109. b
 dicitur urbs aterna 115.b. &
 143.a & b Latine Pollentia
 18.a semidea habita 115.b
 Romæ urbis templum. ibid.
 Romanus martyr 12. b
 tormenta incredibilia perpassus
 116.b
 Romana Venus & Salus 115.b
 Romani magistratus insignia 72.
 b
 Romani episcopi, à Tertulliano
 enumerati, apostoli Petri suc-
 cessores 115.b unde suos deos
 116.a
 Romanorum granaria 64.b po-
 tentissimi hostes 116.a. signa
 Constantini Imp. tempore cru-
 cem habuerunt. ibid. b
 Romana sacra quæ fuerint 118.a
 Romaricus Columbanus discipulus.
 36.b
 Romuleus campus 116.b
 Romuli & Remi nutritrix Lauren-
 tina 78.a
 romphæa gladij genus 115.a
 romphæa & machæra 82.b
 rompheale incendium 115.b
 rosa laurina. ibid. a
 rubrica distinctio legum 116.b
 rubrica Masuri. ibid.
 ructamen, pro ructu 117.a
 ructus & crepitus Claudius Au-
 gustus edicto honestauit 2. b
 rudens, pro quouis uinculo 117.a
 rudus, ruderis quid. ibid.
 Rufinus Arcadij Imp. comes 15. a
 præses Cucufatum gladio mul-
 tatus 41.a
 ruricola. 117.a
 Rusticus Helpidius quis fuerit,
 quando uixerit, & quæ scripse-
 rit. ibid.
 Rutilus Numantianus in Stilico-
 nem 126.b
 rhythmus & metrum quid diffe-
 rant 117.b quid sit rhythmus.
 ibidem
- S** litera propter casuram bone-
 ga, et interdum breuis, cō-
 tra naturam. 117.b
 Sabbathum. ibid. quod Chri-
 stianis, quod iudeis, quod Ma-
 hometanis 118.a
 Sabellius hæreticus 65.a. & 118.
 a
 sacerdos tertius gradus ecclesiasti-
 cus 64.a
 sacerdotes Isidis 74.a
 Sacra uia Romæ 112.a
 Sacra Romana quæ fuerint. ibid.
 sacricola, pro sacerdote. ibid.
 sacrificium Maandri & Mar-
 syæ 83. a Ditis & Proserpi-
 næ 132. b
 sacrificium secunda longa 112.a
 salaria uia Romæ. ibid.
 saluica quid sit 76.b
 Salia Flauius consul 118.a
 Salmonens tyrannus 62. b
 Salodurum urbs 48.b
 saluator, Latinijs seruator dici-
 tur 118. b
 Salus Romana 115.b
 Samaria & Samaritanus uaria
 quantitate usurpantur 118. b.
 Samaritanus, iudeis apostatam et
 hæreticum significat. ibi-
 dem.
 sambuca musicum instrumentum.
 ibid.
 Samia creta 39. a
 Sanctorum inuocatio quando ir-
 resperit in ecclesiam 118. b. &
 100. a
 sandapila quid Martiali 103. a
 sandapilarij qui sint. ibid. b
 sanguen neutro genere 119.
 b
 sanguine pastus, pro immani &
 fero. ibid.
 Sapientia, pro filio Dei. ibid.
 saporare. ibid.
 sapphyrus Iulij Secundi pontificis.
 62. a

I N D E X.

<i>sapphyrin⁹</i> medijs duab. correptis. 119.b	25.b	<i>Opus Paschale</i>	23.a	<i>felus ponderis certi nomen pro ar</i>
<i>sara uel sarra</i> Tyrijs est purpura. ibid.		<i>epistola ad Macedonium</i>	23.a	<i>matura ponitur</i> 123.a
<i>sarabala</i> quid significet apud Danialem. ibid.		<i>Operis Paschalis diuisio</i> 24.a		<i>fiderati & lunatici qui dicantur</i> 81.a
<i>sarcophagus</i> 120.a		<i>pocalypsi Ioannis</i> 50.b		<i>fidere, pro sedere</i> 123.a
<i>sarcus tectus.</i> ibid.		<i>segmentum</i> 121.b		<i>Sidonius antistes Mogâtinus</i> 56.b
<i>sarculatus hortus.</i> ibid.		<i>segregem & segrege.</i> ibid.		<i>Sidonius Apollinaris</i> 120.b
<i>sardonius gemma</i> 60.a		<i>saluati fusi qui dicti</i> 81.a		<i>Sigebertus rex</i> 56.b
<i>sardoniches gemma.</i> ibid.		<i>Seleucia ciuitas</i> 134.a		<i>eius coniux</i> 138.a
<i>sarranum ostrum</i> 119.b		<i>semicinctia</i> 121.b		<i>Sigebertus scriptor</i> 23.b
<i>satias, pro satietate</i> 120.a		<i>semiferi gigantes</i> 122.a		<i>sigillum & sigillatum</i> 123.a
<i>Saturnalia</i> 118.a		<i>Semiramia urbs.</i> ibid.		<i>Sigismundus rex in religione ab</i>
<i>Saturninus discipulus apostolorum miserè perit</i> 120.a		<i>Semiramis à colubis nutrita</i> 63.b		<i>Alcimo Auito institutus</i> 5.a
<i>Saturnini martyres.</i> ibid.		<i>urbem besalo munuit</i> 22.a		<i>idè captus & occisus à Francis.</i>
<i>Satyroma, pro carmine Satyrico.</i> ibid.		<i>senatores Luperci</i> 81.a		<i>signiferi martyres</i> 3.b
<i>Saul dissyllabum primus Ebraeorum rex.</i> ibid.		<i>senex adiectiuum</i> 122.a		<i>silices Romani tabulati</i> 123.a
<i>Saxones populus Germaniæ Francs opem ferunt contra Brinfri dum regem.</i> ibid. b		<i>sentosus, & sentum, pro sentium.</i> ibid.		<i>silicibus Romam stratam fuisse.</i> ibidem
<i>idem in Alarici & Radagasti castris militarunt.</i> ibidem.		<i>separ, pro separato.</i> ibid.		<i>Silua lacus Hierosolymis.</i> ibid. b
<i>primus fidem Christianam à Felice episcopo audierunt.</i> ibid.		<i>seps animal</i> 8.b		<i>eius uocabuli quantitas.</i> ibid.
<i>saxum molare.</i> ibid.		<i>septem archidiaconi Romano episcopo ministrantes</i> 122.a		<i>Simon apostolus crucifixus</i> 40. b
<i>Scabies dea</i> 121. a		<i>septicollis Roma.</i> ibid.		<i>Simon quid significet</i> 20. b
<i>Scaninia lex.</i> ibid.		<i>septiformis uultus hominis.</i> ibid. b		<i>Simon simonis media corripitur et</i>
<i>scapha & barca</i> 91. b		<i>septiformis Spiritus sanctus. ibidem</i>		<i>produciuntur</i> 123. b & 124. a
<i>scenæ factor</i> 121. a		<i>Septimius Seuerus Imp.</i> 133. b		<i>simples pro simplice</i> 124. a
<i>schisma, scissura.</i> ibid.		<i>quo tempore imperauerit. ibidem.</i>		<i>simulachra uenerari, & non potius eorum subros, Seneca stolidum uidetur</i> 52. a
<i>Scipio Romæ æternitatem defleuit.</i> 115. b		<i>sepulchrum Felicis & Fortunatiani</i> 57. a		<i>Sina mons sanctissimus</i> 89. a
<i>scorpio, uel scorpius</i> 8. b		<i>smaragdus gemma</i> 60. a		<i>Sion mons firmissimus</i> 88. b
<i>scriba qui fuerint</i> 121. a		<i>sequestrare</i> 121. b		<i>sinapi, uox peregrina</i> 124. a
<i>scriblita cibus plebeius.</i> ibid.		<i>Sergius reprehenditur</i> 129. b		<i>firma, barbarica uestis</i> 132. a
<i>scriptulum, uel scribulum.</i> ibid. b		<i>serietas, pro maturitate</i> 122. b		<i>fistrum instrumentum Musicum</i> 124. a
<i>scutula uestis.</i> ibid.		<i>serpens, coluber, anguis, draco, quid differant</i> 122. b		<i>Sisyphus apud inferos</i> 55. b
<i>Sebastianus Forsterus</i> 90. b		<i>Seueriana uirgo de familia Auitorum</i> 6. a		<i>Sixius episcopus Romanus</i> 115. b
<i>sector, pro carnifice</i> 121. b		<i>Seuerus Imp.</i> 109. b		<i>smaragdus Romæ inuenta in sepulchro filie Honorij Imp.</i> 60. a
<i>secus, pro iuxta.</i> ibid.		<i>sexaginta martyres uno loco sepulti Romæ</i> 123. a		<i>smigma</i> 124. a
<i>seductilis.</i> ibid.		<i>Sextus Petronius Probus</i> 9. a		<i>socors, & socordia primis breuibus</i> 124. a
<i>Sedulius reprehenditur à Nebrissense</i> 39. a		<i>sexum uirilem Eugenia martyr si mulauit</i> 50. a		<i>Sodomita masculinum.</i> ibid.
<i>Sedulij Acrostichides</i> 23. a et 24. b		<i>Sibyllæ uersus de potu Domino in cruce dato</i> 121. b		<i>Sola pendulus.</i> ibid.
<i>carmen ad Theodosium Imp.</i>		<i>Sibyllina carmina</i> 2. a		<i>solidare.</i> ibid.
				<i>somnia sectari, superstitiosum</i> 129. a
				<i>sophia media longa</i> 124. a
				<i>sophia</i> Y. 4.

INDEX.

sophistæ exagitantur. <i>ibid.</i>	te 7.a Honorij Imp.comes b.	Surgentius primicerius notariorū
Sophistæ ministri demonis 42.	a primò bonus, deinde malus	scholæ 11.4
b	12.6.b Italiæ proditor. <i>ibid.</i>	suspectio, pro suspitione 129.a
fortes Prudentij, animam nō esse	unā cum filio interficitur 127.a	suta, pro consutis. <i>ibid.</i>
deum 124.b	stilus instrumentum. <i>ibid.</i>	syllaba brevis produciuntur propter
fortes ex Biblijs, aræ impositis	structura 127.a.b	sequentes duas consonantes ala
et aperis, captare superstiti	stola uestis sacerdotalis 127.a	terius uocabuli 129.b
tijsum 129.a	stolatus. <i>ibid.</i>	syllabæ duæ contrahuntur in unam
fortes, in futuris inquirendis, d. S.	stramentum. <i>ibid.</i>	duobus modis 129.a
Augustino dominantur 129.a	strata, pro uijs. <i>ibid.</i>	syllabarum communium nouē mo
ortibus credentes apostata sunt,	stridere, in tertia cōiugatiōe 127.a	di 129.b. 130.a
DEI hostes. <i>ibid.</i>	strophæ et strophium. <i>ibid.</i>	συνάψις τῶν συλλαβῶν Hephæ-
Soter presbyter 102.b	styrax arbor. <i>ibid.</i>	stionis 129.a
στυγανός	suasus, pro persuasus 127.b	Syluicola, pro Fauno 123.b
sphæra, prima correpta 125.a	subarundinare. <i>ibid.</i>	Symmachus quis fuerit, eiusdemq;
sphæragides. <i>ibid.</i>	subiugalis. <i>ibid.</i>	elogium in signe 16.b. et 131.a
sphæro quis 124.b	subludere, sublimare, subternus.	et 132 contra Prudentium
sphærum, et sphærei fides. <i>ibid.</i>	<i>ibid.</i>	Victoriæ deæ tanquam pri-
species rerum quadruplices 124.b	suburanus uicus. <i>ibid.</i>	marie causam agit 140.a
et 125.a	Succensus martyr 128.a	eiusdem statua auro illustris
speculum, specus, spelæum.	succiduum tempus, pro successio-	131.b
<i>ibid.</i>	ne 127.b	symmetra quæ 132.a
spicare, in spicas erigere. <i>ibid.</i>	succinum quid sit, et quàm uaria	symphonia. <i>ibid.</i>
spiritalis, et spiritus. <i>ibid.</i>	nomina sortiatur 128.a	Symphorianus martyr. <i>ibid.</i>
SPIRITVS sanctus est hostes	succuba, pro catamito 128.b	synagoga, idem quod ecclesia. <i>ibi-</i>
animæ nostræ 44.a	sudaria, et semicinctia 121.b	dem.
σπινθηρ quid sit, et quid differat	suggestum, unde Sibylla oracula	synodus cuiusmodi congregatio di
σπινθηρ 111.a	reddidit in templo Cumano,	catur. <i>ibid.</i>
splendoriferum 125.b	Tribunal dicitur 135.b	synodus Treuirensis 108.b
spondi, pro sponendi. <i>ibid.</i>	sugillare, pro subijcere 128.b	Syrophenissa, uel Cananæa mu-
spongus, pro spongia. <i>ibid.</i>	sufficiencia. <i>ibid.</i>	lier, interpellat Dominum pro
sponsale donum. <i>ibid.</i>	sufflabilis anima. <i>ibid.</i>	filia 107.b
sputamen, pro sputo. <i>ibid.</i>	suffragium, antepenultima breui.	Syrtes quæ loca uocentur 132.a
Spyridion Triphylum episcopum	<i>ibid.</i> quid sit. <i>ibid.</i>	σύνεσις τῶν φωνημάτων Lycophronis 129.a
in cōcione palam reprehendit	Suffridus presbyter de tribus An-	
63.b	næ CHRISTI auicæ mari-	
statu, prima longa 125.b	tis 141.b	
statua, seu cippus / asis. <i>ibid.</i>	Suidas de Damaso 42.b. et 43.a	
statuæ olim ungebantur 126.a	summula 128.b	
statuæ uenerari potius, quàm sta-	super, aduerbium 128.b	
tuarios, solidum est 52.a	perat. <i>ibid.</i>	
Stella Catharinæ 27.a	superbiæ uitia septem 122.b	
Stemma, pro genere 126.a	superbus in bonam partem 128.b	
Stephanus protomartyr 126.a	superfio 129.a	
Sterculus Romanorum numen. 18.	superstitiosa quædam commemo-	
b. et 126.a	rantur. <i>ibid.</i>	
Stigma nota uulneris 126.b	supinare. <i>ibid.</i>	
signare. <i>ibid.</i>	supplicia sumpta de Christianis	
Silico comes de S. Ambrosij mor	33.b. et 34.a	

I N D E X.

108.b Vestæ. ibid. Vitalis	Theodosius Imp. 14.b & 131.a	77.a lectus igneus 78.a
martyris Rauennæ 142.a	Maximo Imp. bellū fecit 132.a	tortura et supplicia, quib. Chri-
templa Euphemie martyris 50.b	pecorum mactationem sustulit	stiani sum a tyrannis coniecti
templa Græcorum Venetijs quas	in gentilibus sacris 134.a eius	33.b & 34.a
imagines habebant 61.a	panegyricon scriptum a Pauli	torus tortore fortior, prouerbia-
tenta viscera, pro dislenta 132.b	no 100.a imperium fuit Ec-	le 135.b
teporare. ibid.	clesiæ hospitium 116.a	tradux quid dicatur 135.b
Terentina sacra. ibid.	Theolinda Longobardica 36.a	transfugium 135.b
Terentius, locus Romæ. ibid.	Theologorum princeps habitus	transfusa, pro aduena 135.b
Terminus quid. ibid. coronas	apud Latinos Tertullianus	transfusa mole inferior pars 120.
resoluitus. ibid. deuoratus	133.a	b
a Saturno 133.a eidem quæ	Theophanes 2.a	traxet, pro traxisset 135.b
immolari solita fuerint. ibid.	Theophilus Alexandrinus de Na-	Tracurenfis synodus 108.b
terra Lemnia sigillata cur dica-	cabeorum tormentis 82.a	tribunal Prudentio quid uocetur
tur 125.a	thesaurus quid 134.a	135.b
terrigena pro homine 133.a	Thestide, pro hereticis. ibid.	triteris 135.b
terrulente, & terrulentus. ibid.	Thestide, pro uenefica 134.b	trinitas negata 57.a
Tertullianus de cruce 39.b de	Thessali infames 134.a	Triphylus episcopus palam in cō-
Valentino heretico 137.a	Thibius, loci nomen in templis 134.	cione reprehenditur 63.b
Hieronymo, Rufino, & Epis-	b	triplicius 135.b
phanio maior 116.a princeps	Themis Poelmanus 24.a et 43.	tripulis 143.b
Latinorum Theologorum 133	b	tristega cuiusmodi edificiū 136.a
quis fuerit, quando uixerit, &	thorus Virgilio quid 103.a	Triton nomen Nili 92.b
quæ scripserit. ibid. a & b	Thursia, & Tibicen 134.b	trochaicus octonarius catalectus
Tertullianus. ibid. a eiusdē	tiara uox Persica 134.b	archilochus 29.b
scripta prosa oratione cōmen-	Tiberina palus. ibid.	trochaici archilochi alia & alia
datur, ligata uerō excusantur.	Tiberius imperator Christianus	constructio 30.a
ibid. a & b uersus non exnu-	9.b	Troianum bellum bilastre 81.b
meris, sed pondere ueritatis et	Tiberius Nero 53.b	troctes myrba 136.a
sententiā grāuitate cōstiman-	tibia, & tibicen 134.b	tuba musicum instrumentum 136.a
di 129.b	Tigris fluitans paradisi. ibid.	tumba pro sepulcro. ibid.
testamenti ueteris & noui enchi-	tigris Persis sagittam significat	tumulofus. ibid.
ridion 7.b	ibid.	Turcius Rufus 125.a
testamen, pro testimonio 133.b	tinctura uenenum morum 138.a	Turcius Rufus Asterius 126.a
testarum fragmenta tormenti ges-	Tirannia Anicia 9.a	Turcij Rufi Asterij carmen Ele-
nus 133.b & 134	Tirynthius Hercules cur dictus sit	giacum. ibid.
testudo & chelys, non pro eodē m	135.a	Turingorum chronica 138.b
capuntur 33.a	Titanum fabula explicatur 62.a	Turingorum regni excidium 56.
tetrarcha, uel tetrarches 134.a	Titius apud inferos 53.b	b
Thall, qui nomen uir. ibid.	titulare quid sit 135.a	tutaculum pro tutamine 136.a
Thasy nummi 103.b	Tius Vespasiani F. Hierosolyma-	tympanum instrumentum musi-
thema prima producta contra na-	cuerit 68.a & 135.a	cum 136.b
turam 134.a	Titi imperatoris arcus triumphat-	typicum genus interpretandi fa-
Thecla discipula S. Pauli proto-	lis 11.b & 135.a	cra 73.b
martyr. ibid.	tolerantia Christianorum in tormen-	tyranni gemini uictor 136.b
Theodoritus de Damaso 43.a	tis 105	tyranni inde dicti & nati 62.b
Theodoricus Gothorum rex 117.a	topazus gemma 60.a	tyrannorum catalogus 62.b
Theodorus Poelmannus 11.b &	toreumata 135.a	tyrannis similes qui nam sint 63.
76.a & 106.a	tormenti genus laminæ candentes	a

INDEX.

V			Vertumnus Latinis idem, qui Græ			uiperæ uentrem à foetu corrodi		
V Litera anceps	137.a		ck Protheus, & Egyptijs Ce			141.a	medici & Agyrtæ re-	
Vadianus	111.a		teus.	ibid.			centiores negant.	ibid.
uale, uale	137.a		Vesceus in Campania	26.a		Virgilius laudatur ab Augustino		82.a
ualeudo secunda breui usurpatū			Vespertinus populus.	ibid.		uirginal	141.a	uirginalis. ibid.
defenditur	137.b		Vestæ templum	108.b		uirginitatis laudem quis scripse		rit. ibid.
Valentinianus Imperator	14. b		ueteris et noui Testamenti enchi-			uirgo genetrix pro Christi paren		te. ibid. b
& 131.a			ridion	7.b		uirginitatem concilium Gangren		se non magnificet. ibid. a im
Valentinus Crispius	106.a		uia Latina Romæ	77.b		puram & coactam S. Paulus		execratur. ibid. b
Valentinus hæreticus quid senserit	137.a		uia Sacra Romæ	118.a		uirilem sexum Eugenia martyr si-		mulauit 50.a
Valerianus Imp. 42. a cum filio			uia Salaria Romæ.	ibid.		uiscereus	142.a	
Gallieno persequitur Christia			uians, pro uiatore	139.b		uita Cyclopica detestabilis	62.b	
nos 58.a. Cyprianum de mee			uiare, pro ire.	ibid.		Vitalis martyr cum duobus filijs		
dio tollit, ideoq; à rege Persa-			Vicentia	57.a		Geruasio & Prothasio in fon		tem proiectus 142.a
rum capitur	137.a		Victor Masiliensis martyr 3. b. et			uitens, utricula, uiiscere.	ibid.	
Valerianus episcopus.	ibid.		18. b & 50. b ab Adone &			uitiabilis	139.a	
Valerij martyres.	ibid.		Gennadio perstringitur 139. b			uligo, ulua	142.a	
Vallis botryonis	22.a		Maximiano imperante lapide			ululamen, pro ululatu.	ibid.	
uallis Euganea	26.a		molari conteritur. ibid. quan			umbrare.	ibid.	
uanum, pro frustra	137.b		do uixerit, & quæ scripserit			unctus quartæ declinationis, pro		unctione. ibid.
Vascones populi.	ibid.		ibidem eiusdem querela			uncus fuscina ferrea tortorum. i-		bid. b
Vaticanum Romæ	20.a		de corruptela morum. i-			undatim, unguen, ungula.	ibid.	
Vaticani mores	137.b		bid. quod loco lectionis sa-			dem		
uber, & ubertare.	ibid.		crorum librorum profani poe			unicuba, unigena, unum.	ibid.	
uegetamen.	ibid.		tæ legantur. ibidem & 40.a			& 143		
Venantius quis fuerit, & quæ scripserit	137.b & 138		Victorinus episcopus Pietauensis			Vnionitæ hæretici	65.a	
Venceslaus Cyclops	62.b		quando uixerit, & quid scripserit.	ibid. b		uocabula Græca in usu Latini car		minis quantitatem mutantia
uenenâ fidei falsa doctrina.	138.a		Victorinus rhetor Africanus quâ			143.a		
uenenum, morum tinctura.	ibid.		do uixerit, & quæ scripserit.			uolumina Sacra quæ sint.	ibid.	
uenenum Sidonium.	ibid.		ibid. eiusdē libri contra A.			Voitlandia Narischorum sedes	26.	
uenenoforum serpentum catalo-			rium obscuri.	ibid.		a		
gus	8.b		Victoria Constantini Imp. de Ma			Vrbanus martyr	143.a	
uenerariuoce passiua	138.a		xentio & Licinio quo tempo-			urbs æterna & togata dicitur Ro		ma. ibid. & b
ueniabile.	ibid.		re obtenta sit	136.b		urbicremus, urbicus	143.a	
uenter DE VS Cyclopus	62.b		Victoria dea 140.a eiusdem duæ			ustor, ustulare	143.b	
uentilare & uentilator	138.a		imagines.	ibid.		Vncidanus ager ardet	26.a	
Venus Romana	115.b		uictoriæ causam, tanquam prima			Vuerhnerus Vuolsinus	7.b	
Verania crypta	138.a		riæ deæ, contra Prudentium			Vuichardus Lugdunensis	30.a	
uerba quædam cum accusatiuo,			Symmachus agit.	ibid.		Vuil-		
more antiquo.	ibid. b		Videns, pro propheta.	ibid.				
uerbifactor.	ibid.		uietus.	ibid.				
uerò coniunctio ultima breui.	ib.		Vigilius pontifex	11.a				
uersipellis unde dictus.	ibid.		Vilicus antistes Metensis	56.b				
uersus fistulares qui dicantur.	5.a		Viminalis porta Romæ	41.a				
obscœnorum poetarum non			Vincētius martyr 140. b. & 141.					
esse discendos	138.b		a					
uertere pellem	139.a		uinculatus.	ibid.				
			uipera serpens	8. b. & 122. b				

I N D E X.

Vuillichius	111. a	tur	ibid. b	tem martyri extruit magnificum	
Vuolfgangus Figulus	90. b	Xistus Romanus episcopus crucis		templum	134. a
Vuolfgangus Meurerus	106. a	fixus	40. b	Zion collis Hierosolymis	63. a
Vulsius Grammaticus	46. a	Z		zizanium unde nascatur in agris	
Multuosus, uultus	143. b	Z Abolus, pro demone	143. b		144. a
X		Zamzumini gigantes	62	Zoeus martyr	ibid. a.
X Erolibya, quadā Lybia pars				Zoroastres rex	ibid. a
143. b		zelare & zelus	144. a	Zoroastri fustarii, proverbiali	
Xeromyrrha quæ dicta uideat		Zeno Imp. 25. a	Thecla pro-	ter	ibid. a

F I N I S.

BASILEAE, EX OFFICINA IOAN-
NIS OPORINI, ANNO SALVTIS HV-
manæ M. D. LXIII, Men-
se Martio.

www.books2ebooks.eu